

مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی
مرکز پژوهش‌های ایرانی اسلامی

ابوالقاسم فردوسی شاهنامه

به کوشش

جلال خالقی مطلق - ابوالفضل خطیبی

دو قمر، بیستم

فردوسی، ابوالقاسم. ۳۲۹-۴۱۶ق.

شاهنامه ابوالقاسم فردوسی؛ به کوشش جلال خالقی مطلق. - تهران: مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۸۶.
۸ جلد. (انتشارات مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷) - (کانون فردوسی)

* باورقی و فهارس

* مجلدات ۱ تا ۶، چاپ ۲ و مجلدات ۷ و ۸ چاپ اول، همکاران جلد ششم و هفتم به ترتیب: محمود امید سالار و ابوالفضل خطیبی.

* فهرست نویسی براساس فیبا

۱. شعر فارسی - سده ۴ق. الف. خالقی مطلق، جلال، ۱۳۱۶-، ویراستار

ب. عنوان

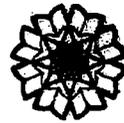
۸ فا ۱ / ۲۱

PIR4490

کتابخانه ملی ایران

م ۸۵-۴۶۷۵۸

محل نگهداری

نام کتاب: شاهنامه

سراینده: حکیم ابوالقاسم فردوسی

ناشر: مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی (مرکز پژوهشهای ایرانی و اسلامی).

حروف چینی، صفحه آرایی و نمونه خوانی: شهرزاد ولانی - بزمان فیروزبخش

طراحی نشان کتاب: نادر مطلبی کاشانی - بهرام افشار - برگرفته از کتیبه آرایشی

دست نویسی شاهنامه فلورانس مورخ ۱۴ق.

لیتوگرافی: بزرگمهر، چاپ: پلایه ۸۰، صحافی: سیدین.

چاپ اول: تهران ۱۳۸۶

تعداد: ۳۰۰۰ نسخه

شابک (دوره): ۹-۴۵-۲۵-۷۰-۹۶۴

شابک (ج ۷): ۱-۵۲-۲۵-۷۰-۹۶۴

* حقوق این چاپ در ایران که از طرف مصحح منحصرأ به مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی واگذار شده است از هر جهت محفوظ می باشد.

نشانی: تهران، لیلوران، گلشایک، صندوق پستی: ۱۹۵۷۵/۱۱۷، تلفن: ۲۲۲۹۷۶۲۶، فکس: ۲۲۲۹۷۶۶۳

پست الکترونیک: centre@egae.org.ir

www.egae.org.ir

فهرست مطالب دفتر هفتم

نه	دستنویس‌های اساس تصحیح این دفتر
هـ	مآخذ دیگر
هـ	برخی نشانه‌ها
پازده	دستنویس‌های دیگری که بررسی شده‌اند

یزدگردِ بهرام‌گور

۳	پادشاهی یزدگرد هشده سال بود
---	-----------------------------

هرمزِ یزدگرد

۹	پادشاهی هرمز یک سال بود
---	-------------------------

پیروزِ یزدگرد

۱۵	پادشاهی پیروز بیست و هفت سال بود
----	----------------------------------

بلاش پیروز

۳۱ پادشاهی بلاش پیروز چهار سال بود

۳۷ گفتار اندر رزم سوفرای با خوشنواز

قباد

۵۱ پادشاهی قباد چهل سال بود

۵۷ گفتار اندر رفتن شاپور و بند کردن سوفرا را

۶۱ پادشاهی جاماسپ برادر قباد یک سال بود

۶۳ گفتار اندر رفتن قباد بنزدیک شاه هیتال و لشکر آوردن به ایران

۶۶ گفتار اندر زادن نوشین روان از مادر

۶۹ گفتار اندر داستان مزدک با قباد و کسری

نوشین روان

۸۷ پادشاهی نوشین روان چهل و هشت سال بود

۸۸ آغاز داستان

۱۰۱ گفتار اندر عرض دادن بایک لشکر نوشین روان را

۱۱۰ گفتار اندر گردیدن کسری به گرد پادشاهی خویش

۱۲۳ گفتار اندر نامه‌ی نوشین روان به قیصر و پاسخ قیصر

۱۲۶ گفتار اندر لشکر کشیدن نوشین روان به جنگ قیصر روم

۱۳۴ گفتار اندر رزم کسری با رومیان

۱۴۵ گفتار اندر داستان نوش زاد با پدرش نوشین روان

۱۴۸ آغاز داستان

۱۵۸ گفتار اندر رزم رام‌برزین با نوش زاد

۱۶۷ گفتار اندر خواب دیدن کسری و گزاردن بوزرجمهر

۱۷۷	گفتار اندر مجلس‌های بوزرجمهر بنزد شاه نوشین‌روان
۱۷۷	مجلس اول
۱۸۴	مجلس دوّم
۱۹۲	مجلس سیوم
۱۹۹	مجلس چهارم
۲۰۳	مجلس پنجم
۲۰۸	مجلس ششم
۲۱۴	مجلس هفتم
۲۱۹	داستان مهیوید وزیر و زروانی حاجب
۲۲۰	آغاز داستان
۲۳۱	گفتار اندر شارستان ساختن نوشین‌روان
۲۳۵	گفتار اندر داستان خاقان و هیتال و نوشین‌روان
۲۴۱	گفتار اندر آگاه شدن نوشین‌روان از کار خاقان و هیتال
۲۴۶	گفتار اندر لشکر کشیدن نوشین‌روان به جنگ خاقان چین
۲۶۴	گفتار اندر پاسخ‌نامه‌ی خاقان از کسری و رفتن مهران شتاد به چین
۲۷۲	گفتار اندر نامه فرستادن خاقان چین بنزد نوشین‌روان با دختر خود
۲۸۶	گفتار اندر سخن گفتن بوزرجمهر پیش کسری
۳۰۴	داستان در نهادن شطرنج
۳۱۱	گفتار اندر ساختن بوزرجمهر نرد را و بردن به هندوستان
۳۱۹	داستان طلخند و گو
۳۳۲	گفتار اندر رزم گژ با طلخند
۳۴۸	گفتار اندر دیگر رزم طلخند و گو و مردن طلخند بر پشت پیل
۳۵۴	گفتار اندر آگاهی یافتن مادر طلخند از مرگ طلخند
۳۶۱	گفتار اندر آوردن کلیله و دمنه از هندوستان
۳۷۴	گفتار اندر خشم گرفتن کسری بر بوزرجمهر و بند کردن او را
۳۸۱	گفتار اندر آمدن رسول قیصر پیش کسری
۳۸۹	گفتار اندر توقیعات نوشین‌روان
۴۰۴	گفتار اندر نامه‌ی نوشین‌روان بنزدیک پسرش هرمزد
۴۰۹	گفتار اندر سخن پرسیدن موبدان از کسری
۴۲۷	گفتار اندر وفات یافتن قیصر روم و رزم کسری
۴۳۵	گفتار اندر داستان موزه‌فروش یا کسری
۴۴۴	گفتار اندر ولی‌عهد کردن نوشین‌روان مر هرمزد را
۴۴۶	آغاز داستان
۴۵۶	گفتار اندر عهدنامه‌ی شاه نوشین‌روان هرمزد را

هرمزِ نوشینِ روان

۴۶۵

پادشاهی هرمز دوازده سال بود

۴۶۶

آغاز داستان

۴۷۳

گفتار اندر زهر دادن هرمز موبد را

۴۸۳

گفتار اندر داد کردن هرمز شاه

۴۸۷

گفتار اندر آمدن ساوه‌شاه به ایران زمین به جنگ هرمز شاه

۴۹۳

گفتار اندر آگاهی دادن مهران‌شاد هرمز را از بهرام چوبینه

۴۹۹

گفتار اندر آمدن بهرام چوبینه بنزدیک هرمز شاه

۵۰۸

گفتار اندر رفتن بهرام چوبینه به رزم ساوه‌شاه

۵۱۸

گفتار اندر پیغام ساوه‌شاه به بهرام چوبینه و پاسخ او

۵۳۱

گفتار اندر رزم بهرام چوبین با ساوه‌شاه در خراسان

۵۳۸

گفتار اندر کشتن بهرام چوبین ساوه‌شاه را

۵۴۴

گفتار اندر فرستادن بهرام سپر ساوه به درگاه هرمز

۵۵۱

گفتار اندر رزم بهرام چوبینه با پرموده پسر ساوه‌شاه

۵۶۲

گفتار اندر نامه‌ی بهرام چوبینه بنزد هرمز شاه از بهر زنه‌ار پرموده

۵۶۵

گفتار اندر بند کردن بهرام پرموده را

۵۷۳

گفتار اندر آمدن پرموده پسر ساوه‌شاه بنزد هرمز شاه

۵۸۰

گفتار اندر فرستادن هرمز خلعت ناسزا از بهر بهرام چوبینه

۵۸۴

گفتار اندر رفتن بهرام بر بی‌گور و دیدن جادو را

۵۸۷

گفتار اندر نشستن بهرام چوبینه بر تخت شاهنشاهی در روزگار هرمز

۵۹۴

گفتار اندر رای زدن بهرام با بزرگان لشکر

۶۱۳

گفتار اندر آگاهی یافتن خسرو پرویز از قصد پدرش هرمز و گریختن او

۶۱۵

گفتار اندر خبر یافتن هرمز از گریختن خسرو و بند کردن گسته‌م و بندوی را

۶۱۷

گفتار اندر رهانیدن آیین‌گشسپ مرد هم‌شهری را از بند

۶۱۷

و کشته شدن آیین‌گشسپ در راه به زخم آن

۶۲۵

گفتار اندر کود گردانیدن ایرانیان هرمز شاه را

فهرست‌ها

۶۳۳

فهرست نام کسان

۶۴۵

فهرست نام جای‌ها

دستنویس‌های اساس تصحیح این دفتر

الف - دستنویس‌های اصلی

- ۱-ل دستنویس کتابخانه بریتانیا در لندن، به نشان 103. Add, 21. مورخ ۱۲۷۶/۴۷۵
- ۲-س دستنویس کتابخانه طوقیابوسرای در استانبول، به نشان 1479. H. مورخ ۱۳۲۰/۷۳۱
- ۳-ق دستنویس دارالکتب قاهره، به نشان ۶۰۰۶. س. مورخ ۱۳۴۱/۷۴۱
- ۴-ک دستنویس موزه ملی کراچی، به نشان 1957-913/3. N.M. مورخ ۱۳۵۱/۷۵۲
- ۵-ل دستنویس کتابخانه بریتانیا در لندن، به نشان 18188. Add. مورخ ۱۴۸۶/۸۹۱
- ۶-س دستنویس کتابخانه طوقیابوسرای در استانبول، به نشان 1510. H. مورخ ۱۴۹۸/۹۰۳

ب - دستنویس‌های غیر اصلی

- ۱-لن دستنویس کتابخانه عمومی دولتی لنینگراد، به نشان کانالک دُرِن، شماره ۳۱۷-۳۱۶. مورخ ۱۳۳۳/۷۳۳
- ۲-ق دستنویس دارالکتب قاهره، به نشان ۷۳ تاریخ فارسی، مورخ ۱۳۹۴/۷۹۶
- ۳-لی دستنویس کتابخانه دانشگاه لیدن، به نشان 494. Or. مورخ ۱۴۳۷/۸۴
- ۴-ل دستنویس کتابخانه بریتانیا در لندن، به نشان 1403. Or. مورخ ۱۴۳۸/۸۴۱
- ۵-ب دستنویس کتابخانه ملی پاریس، به نشان 493. Suppl. Pers. مورخ ۱۴۴۱/۸۴۴
- ۶-و دستنویس کتابخانه باب در واتیکان، به نشان 118. Ms. Pers. مورخ ۱۴۴۴/۸۴۸
- ۷-ل دستنویس انستیتوی خاورشناسی فرهنگستان علوم شوروی در لنینگراد، به نشان 1654. S. مورخ ۱۴۴۵/۸۴۹
- ۸-آ دستنویس کتابخانه دانشگاه اگسفورد، به نشان 4. Ms. Pers. C. مورخ ۱۴۴۸/۸۵۲
- ۹-ب دستنویس کتابخانه دولتی برلین، به نشان 4255°. Or. 2°. مورخ ۱۴۸۹/۸۹۴

مآخذ دیگر

- ۱- بنداری ترجمه شاهنامه به عربی از فتح بن علی بنداری اصفهانی، میان ۶۲۰-۶۲۱/۶۲۳-۱۲۲۴، به کوشش عبدالوهاب عزام، چاپ دوم، تهران ۱۹۷۰
- ۲- لغت فرس اسدی طوسی، لغت فرس، به کوشش محمد دبیرسیاقی، تهران ۱۳۳۶
- ۳- لغت دری ابومصنوع علی بن احمد اسدی طوسی، لغت فرس (لغت دری)، به تصحیح فتح‌الله مجتبیایی - علی اشرف صادقی، تهران ۱۳۶۵
- ۴- معجم شاهنامه محمد بن الرضا بن محمد العلوی الطوسی، معجم شاهنامه، به تصحیح حسین خدیو جم، تهران ۱۳۵۳
- ۵- لغت شهنامه شیخ عبدالقادر بغدادی، گزیده لغت شهنامه، به تصحیح کارلوس زالمان، سن پترزبورگ ۱۸۹۵
- ۶- واوئندی محمد بن علی بن سلیمان الراوندی، راحة الصدور و آية الشور، به تصحیح محمد اقبال، لندن ۱۹۲۱
- ۷- اختیارات شاهنامه احمد بن علی قاینی، اختیارات شاهنامه، دستنویس کتابخانه گوتا در آلمان

برخی نشانه‌ها

- (۱) در جلوی هر واژه یا بیته که آید، نشان آن است که آن واژه یا بیت مشکوک یا نامفهوم یا فاسد است
- (۲) گویا ضبط درست نیست، ولی شاید هم درست و یا راهبر به صورت درست باشد
- [ ] در متن هر بیته که به گمان مضمح بر آن ظن الحاقی بودن می‌رود و یا در جای خود نیست، در چنگک دو گوشه نشانده شده است. همچنین در پی‌نویس‌ها گاه‌گاه صورت فرضی افتادگی‌های ناشی از سهو کاتب در میان همین نشانه ثبت شده‌اند
- < > هر حرف یا واژه‌ای که در پی‌نویس‌ها در جلوی نشانه دستنویسی در چنگک یک گوشه آید، نشان آن است که آن حرف یا واژه در آن دستنویس نیست و یا افتاده است
- = برابر است با
- آ لت یکم بیت
- ب لت دوم بیت

- ب بی‌نویس (اگر شماره پیش از این حرف آید شماره بیت است و اگر پس از آن آید شماره بی‌نویس است. مثال: ۱۲، یعنی بی‌نویس بیت ۱۲، ولی: ب: ۱۲، یعنی بی‌نویس شماره ۱۲)
- مثن - نگاه کنید به: متن در شماره سیسین
- نگاه کنید به، نشانه برگشت
- نشانه گمستگی ضبطی از ضبط دیگر

دستنویس‌های دیگری که بررسی شده‌اند

- ۱- دستنویس بنیاد خاورشناسی کاما در بمبئی، بی‌تاریخ (افتادگی دارد)
- ۲- دستنویس کتابخانه جستریتی در دبلین، به نشان Ms. P. 110، مورخ ۱۳۴۱/۷۴۱ (ناقص)
- ۳- دستنویس کتابخانه طویقاپوسرای در استانبول، به نشان H. 1511، مورخ ۱۳۷۱/۷۷۲
- ۴- دستنویس دارالکتب قاهره، به نشان ۱۸ تاریخ فارسی، مورخ ۱۳۷۲/۷۷۳ یا ۱۳۳۳/۷۳۳ (هر دو تاریخ مشکوک است)
- ۵- دستنویس کتابخانه جستریتی در دبلین، به نشان Ms. P. 114، بی‌تاریخ (ناقص)
- ۶- دستنویس کتابخانه طویقاپوسرای در استانبول، به نشان H. 1515، مورخ ۱۴۰۰/۸۰۲
- ۷- دستنویس کتابخانه دانشگاه کمبریج، به نشان Or. 420، مورخ ۱۳۳۸/۸۴۱ (نیمه نخستین شاهنامه)
- ۸- دستنویس کتابخانه ملی پاریس، به نشان Suppl. Pers. 494، مورخ ۱۴۴۴/۸۴۸
- ۹- دستنویس کتابخانه طویقاپوسرای در استانبول، به نشان H. 1496، مورخ ۱۴۶۴/۸۶۸
- ۱۰- دستنویس انجمن آسیائی هنگال در کلکته، به نشان No. 69، مورخ ۱۳۷۸/۸۸۲
- ۱۱- دستنویس کتابخانه ملی اطریش در وین، به نشان Mxt. 378، مورخ ۱۳۷۸/۸۸۲
- ۱۲- دستنویس کتابخانه جستریتی در دبلین، به نشان Ms. P. 157، مورخ ۱۴۸۰/۸۸۵
- ۱۳- دستنویس کتابخانه جستریتی در دبلین، به نشان Ms. P. 158، مورخ ۱۳۸۰/۸۸۵
- ۱۴- دستنویس کتابخانه طویقاپوسرای در استانبول، به نشان H. 1489، مورخ ۱۴۸۲/۸۸۷
- ۱۵- دستنویس کتابخانه طویقاپوسرای در استانبول، به نشان H. 1056، مورخ ۱۴۸۶/۸۹۱
- ۱۶- دستنویس کتابخانه ملی پاریس، به نشان Pers. 228، مورخ ۱۴۹۰/۸۹۵
- ۱۷- دستنویس کتابخانه دانشگاه آکسفورد، به نشان Ms. Elliot. 325، مورخ ۱۴۹۴/۸۹۹
- ۱۸- دستنویس کتابخانه دانشگاه استانبول، به نشان Fy. 1406، مورخ ۱۴۹۴/۸۹۹ (دارای نیمه دوم شاهنامه)
- ۱۹- دستنویس موزه فریتس ویلیام در کمبریج، به نشان Ms. 22-1948، بی‌تاریخ (سی و چند برگ)
- ۲۰- دستنویس انستیتیو خاورشناسی فرهنگستان علوم شوروی در لنینگراد، به نشان S. 822، بی‌تاریخ
- ۲۱- دستنویس کتابخانه دانشگاه استانبول، به نشان Fy. 1405، بی‌تاریخ
- ۲۲- دستنویس کتابخانه طویقاپوسرای در استانبول، به نشان R. 1549، بی‌تاریخ

- ۲۳- دستنویس کتابخانه طویق‌ابوسرای در استانبول، به نشان H. 1507. مورخ ۱۴۹۵/۹۰۰
- ۲۴- دستنویس کتابخانه طویق‌ابوسرای در استانبول، به نشان R. 1542. مورخ ۱۴۹۵/۹۰۰
- ۲۵- دستنویس کتابخانه طویق‌ابوسرای در استانبول، به نشان H. 1491. مورخ ۱۴۹۶/۹۰۱
- ۲۶- دستنویس کتابخانه طویق‌ابوسرای در استانبول، به نشان A. 3065. مورخ ۱۴۹۶/۹۰۱ (۲)
- ۲۷- دستنویس کتابخانه کاخ پادشاهی مادریه در اسپانیا، به نشان 3.218 - II. مورخ ۱۴۹۶/۹۰۱
- ۲۸- دستنویس کتابخانه دولتی باویر در مونیخ، به نشان P. 8. مورخ ۱۴۹۷/۹۰۲
- ۲۹- دستنویس کتابخانه طویق‌ابوسرای در استانبول، به نشان H. 1508. مورخ ۱۴۹۷/۹۰۲
- ۳۰- دستنویس حاتیبه ظفرنامه حمدالله مستوفی، چاپ عکسی از روی نسخه خطی کتابخانه بریتانیا، به نشان Or. 2833. مورخ ۱۴۰۵/۸۰۷، به کوشش ن. بورجوادی-ن. وستگار. ۲-۱. تهران ۱۳۷۷ (مرکز نشر دانشگاهی)
- ۳۱- دستنویس مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی (با نشان د)، بین تاریخ، چاپ عکسی، با مقدمه ف. مجتبیانی، تهران ۱۳۷۹
- لرلی صرغی این دستنویس‌ها نگاه کنید به: ایران‌نامه. سال سوم، ۱۳۶۴/۳، ص ۳۷۸-۴۰۶؛ سال چهارم، ۱۳۶۴/۱، ص ۱۶۶-۱۴۷، ۱۳۶۴/۲، ص ۲۲۵-۲۵۵؛ سال هفتم، ۱۳۶۷/۱، ص ۶۳-۹۴

یزدگردِ بهرام گور

ز پیمانان او رامش^۲ جان کنیدا
 ز هرمز فروزن است چندی^۳ به سال،
 خردمندی و داد^۴ و شایستگی
 برقت^۵ و برو تخت^{۱۱} چندی^{۱۲} گریست؛
 ببايذت رفتن ز جاي سينج
 سزد گر^{۱۷} نخواني^{۱۸} ورا پایدار^{۱۹}

همه^۱ گوش دارید و فرمان کنیدا
 اگر چند پیروز^۳ با فرز و یال
 ز^۵ هرمز همی بینم^۶ آهستگی
 بگفت ابن و یک هفته^۸ زان پس بزیست^۹
 ۲۵ اگر صد بمانی وگر^{۱۳} بیست و پنج^{۱۴}
 هر آن چیز کاید^{۱۵} همی^{۱۶} در شمار

۱- (ل. ۳، و. ۱، ب. برو: ان. ۲: همی)؛ متن = ل. ۳ (نیز: ل. ۲، ب. ۲)؛ س. (نیز: ل. ۲، ب. ۲)؛ ما رامش؛ ک. ل. ۳: ز پیمانان آرایش؛ (ل. ۲: فرمائش آرایش)؛ متن = ل. ۳، ق. ل. ۲ (نیز: ل. ۳، و. ۱، ب. ۲)؛ بنفاری (۱۷-۲۱): و قال: ابنى قد عهدت ابنى ولدى هرمز فامتلوا امره و لا تقصوا عهده. ۳- ک. (نیز: ل. ۱، ۲): فیروز. ۴- (ن. ۲: چندین). ۵- ق. (نیز: ل. ۳، و. ۱، ب. ۲): به؛ متن = ده دستنویس دیگر. ۶- ق. (نیز: ل. ۲، ب. ۲): بایم؛ متن = دوازده دستنویس دیگر. ۷- شرمتم (۹)؛ ق. ۳- س. (نیز: ل. ۲، ب. ۲): شرم؛ متن = ل. بنفاری (۲۲-۲۳): و ان ولدى فیروز و ابن کان اکبر منه سنا و أشد منه بأسا و أفرمنه و وعة و أبهة فقد أثرت هرمز علیه و خصصته تونه بالملک لكونه موضوعا بالرفق و السكون و الثبات و العفل. فهو بسبب ذلك أخرى بالملک و أجدر و أرفق لکم و أرفق. ۸- ق. یکنه؟ ۹- (ن. ۲: بیش نزیست). ۱۰- (ق. ۲: نرفت). ۱۱- ق. ابر تخت؛ ک. بر آویخت (بر او تخت)؛ و؛ (ل. بدو تخت)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر. ۱۲- س. (نیز: ل. ۳، و. ۱، ب. ۲): شاه؛ متن = ل. ۳ (نیز: ل. ۲، ب. ۲)؛ بنفاری؛ ثم عاش أسبوعا آخر و مات و كان لم یغن بالأمس. ۱۳- س. اگر. ۱۴- (ق. ۲: سی و پنج)؛ بنفاری؛ و لابد للحنی من حلول الرمس. سواء أمات بعد المائة أو العشر أو الخمس. ۱۵- (ق. ۲: همان کاید او را). ۱۶- (آ: همان). ۱۷- س. ۲: ار. ۱۸- (آ: نخواهی). ۱۹- س. (نیز: ل. ۲): یادگار؛ بنفاری؛ و کل ما یدخل تحت العذ و الإحصاء فالأولى ألا یطلق علیه اسم البقاء

هرمَزِدِ يَزِدْگَرِد

فرستاد بازش به ايوانِ خویش بدو خوانده بُد عهد و پيمانِ خویش

۱-س. ق (نيز لن. ق. ۲. ب. لن. ۲): برو خواند آن (ق. ۳: بس) عهد و پيمان؛ (ل. ۴: بر آن خوانده بد عهد شامان (ا)؛ و: برو بر نراند ايچ فرمان)؛
 من = ل. گ. ل. ۲. س. ۲ (نيز آ. ب)؛ پس از اين بيت، س. ب. لن. ب. لن. ۳ سه بيت و ق. ۴ چهار بيت افزوده‌اند:

بدو گفت هرمز که (ق. ۲: پيروز) يزدان سپاس که دانا بود مرد (ق. ۳: که هستيم دانا و) يزدان شناس

که از من برادرستد (ق. ۴: مرا ويژه با تست اين) تاج و تخت که پيروز را باد (ق. ۴: که آباد يادی و) پيروز بخت

ز هرمز جو پيروز (ق. ۴: ز پيروز هرمز جو) دلشاد شد روانش از (ب. لن. ۴: ز) اندیشه آزاد شد

ق. ۴: جهاندار پيروز نيکی گمان چو شد شادمانه ز تخت کيان

بندياری (۱۸-۱۶): ثم إنه لما وقعت عينه عليه، و رأه تحت ظل الأمر تحركت بنات قلبه فرق له، وأمر بإر كابه فلما منه و صافحه و غانقه و رقه إلى إيوانه. علی آن بكون فی خدمة أجه متقيدا بتحرّی رضاه و توخيه، مذعنا لطاعته راضيا بسلطنته

پیروزِ یزدگرد

همی رفت با کارسازان^۲ تو
 همی راند چون باد، لشکر به راه
 خردمند^۷ شاشی^۸ ترومند بود
 که کهتر پسر بود^{۱۰} با فرز^{۱۱} و داد
 که خواندی ورا سو فر^{۱۲} شهریار^{۱۵}
 چو دستور شایسته^{۱۸} نزد^{۱۹} بلاش^{۲۰}
 همی تاج و تخت گئی را سزید^{۲۲}
 که پیگار جویند^{۲۴} با خوشنواز^{۲۵}
 ز پستی، بلندی برآورده بود،
 که از ترک و ایرانیان در جهان^{۲۷}،
 کزان رود برتر پیی نشمرد^{۳۰}
 نشان کردن^{۳۳} شاه ایران بدید،

بدان جنگ^۱ هرمز^۲ بدی^۳ پیشرو
 قباد از پین^۵ پشت پیروز شاه^۶
 که پیروز را پاک فرزند بود
 ۴۵ بلاش^۹ از بر تخت بنشست شاد
 یکی پارسی بود بس^{۱۲} نامدار^{۱۳}
 بفرمود پیروز^{۱۴} کایدر بیاش^{۱۷}
 سه را سوي جنگ^{۲۱} ترکان کشید
 همی راند با لشکر و گنج و ساز^{۲۳}
 ۵۰ نشانی که بهرام یل کرده بود
 نبشته^{۲۶} یکی عهد شاهنشاهان
 کسی^{۲۸} زین نشان هیچ برنگذرد^{۲۹}
 چو^{۳۱} پیروز شیراوزن^{۳۲} آنجا^{۳۳} رسید،

۱. س. ۲ (نیز ل. ۱، و. ۱)؛ رزم؛ متن = ل. ق. ک. ل. ۲ (نیز ق. ۲، ب. ب)؛ ۲. ل. ۲؛ هرمز ۳. س. ک. ل. ۲. س. ۲ (نیز ق. ۲، و. ۱. ب)؛ بدش؛ متن = ل. ق. ۴. س. (نیز ب.)؛ جنگسازان؛ ک. کاردانان (ه. ب.)؛ پی. ۶. ل. ق.؛ شاد؛ ق. ۴ از ۴۲ و ۴۵ ب یک بیت ساخته و ۴۳-۴۴ را انداخته است ۷. (ب. خردمند و) ۸. شاشی؛ ک. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ۱، و. ۱)؛ شاهی؛ متن = ل. س. (نیز ب. ب)؛ ۹. (ل. ۲، و. ۱)؛ بلاش؛ ق. ۲؛ ۱۰. ک. ۱. ب. و. ۱۱؛ مهر؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۴۵، ۲۲)؛ فجعل أخاه هرمز علی مقدمه جیشه، و جعل ابنه قباد علی ساقته، و أقام ابنه آله آخریسی بلاش مقام نفسه من سریر السلطنة، و ترکه فی دار ملکه ۱۲. (ا. پ. س)؛ ۱۳. ق.؛ کامکار ۱۴. ل.؛ که سو حواش خواندی همی؛ س. س. ۲ (نیز ل. ۱، و. ۱)؛ که سرخابیش (و؛ سرهراشیش) خواندی؛ ک. که سرخاش خواندی همی؛ ل. ۲ (نیز ل. ۱، و. ۱. ب)؛ که شوخابیش (در ل. ۲ حرف پنجم و در و. ب حرف یکم و پنجم نقطه ندارند) خواندی (ق. ۲ خواندی همی)؛ (ق. ۲. ب. و. ۱)؛ سو فر^{۱۵} (سو فر^{۱۶} خواندی)؛ متن = ق. (سو فر^{۱۷}؛ برای نویسنده سو فر^{۱۸}؛ بادشاهی بلاش، ۲۲۴ و جاهای دیگر)؛ ۱۵. ق.؛ نامدار ۱۶. ل. دستور؛ ک. گفتا؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۷. (ل. ۱)؛ نباش (ب. باش)؛ ۱۸. س.؛ پیروز؛ ق. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ۱، و. ۱. ب)؛ پاکیزه؛ (ل. ب. فرزانه)؛ متن = ل. ک. ۱۹. س. س. ۲ (نیز ل. ب. ب)؛ پیش؛ متن = ل. ۲۰. (ل. ۲. ب)؛ پلاش؛ ق. ۲؛ پلاش؛ بنداری (۴۷، ۴۶)؛ و جعل وزارت ه الی رجل من أهل شیراز یسمی سو فرای موصوف بالعقل والرأی والصرامة والذکاء ۲۱. س. س. ۲ (نیز ل. ۱، و. ۱. ب)؛ رزم ۲۲. ق.؛ ک. ل. ۲ (نیز ل. ۱، و. ۱. ب)؛ ل. ۲، و. ۱. ب)؛ بزرگان (ل. ب. بزرگان)؛ کشید (ق. بدید)؛ س. س. ۲ (نیز ل. ۱، و. ۱. ب)؛ از بزرگان کشید؛ متن = ل. ۲۳. س. س. ۲ (نیز ل. ۲، و. ۱. ب)؛ رزمساز (ق. نیز ق. ۲)؛ جنگ ساز؛ (ل. ب. بهرام با خوشنواز (ل.))؛ متن = ل. ک. ل. ۲ (نیز ل. ۱، و. ۱. ب)؛ ۲۴. ل. ۲۴. ق. ۲؛ سازند ۲۵. (ل. رزمساز)؛ ۲۶. ق. ل. ۲ (نیز و. ۱. ب)؛ نوشته؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۷. س. ک. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ۱، و. ۱. ب)؛ ترک و زبانیان در (ل. ایرانیان)؛ جهان؛ متن = ل. ق. (نیز ب)؛ ۲۸. ل. ۲۸. س. ۲ (نیز ل. ۱)؛ که کس ۲۹. (ل. ب. هر می نگذرد)؛ ۳۰. س. (نیز ب.)؛ پی کشور یکدیگر نسپرد؛ ک. ل. ۲ (نیز ق. ۲)؛ که ار رود (ک. دروی؛ ل. ۲. دور)؛ برتر پیی (ق. ۲ همی)؛ نشمرد؛ س. ۲ (نیز ل. ۱، و. ۱. ب)؛ هم از رود بیرون پیی (ل. ۲)؛ به پی؛ ل. پی؛ هیچ پی (نشمرد (ل. و؛ نسپرد)؛ (ل. ب. ب)؛ کزو (ب. وزان)؛ دور تر در پیی (ل. خرو پیی)؛ نشمرد؛ متن = ق. ۲؛ پس از تصحیح که از به کزان) یا ل. پس از تصحیح زمین به پیی)؛ ۳۱. ک. که ۳۲. ل. ک. ل. ۲ (نیز ل. ۱، و. ۱. ب)؛ ق. ۲، ب. ۱. ب)؛ شیراوزن؛ س. س. ۲ (نیز ل. ۱، و. ۱. ب)؛ لشکرکش؛ (ل. لشکر کش)؛ ل. ۲؛ پیروز و لشکر؛ متن = ق. ۳۳. (ل. ب. داندجا)؛ داندجا ۳۴. ق. ک. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ۱، و. ۱. ب)؛ نشان کرده؛ (ق. ۲؛ نشان کرده بود (ل.))؛ متن = ل. (نیز ب.)

بگردی، نحوانمت خسرو نژاد^۶
 گزیده جهاندار و^۷ پاکان تو^۸
 نشان بزرگی^۹ به خاک افگنی!
 به ناکام^{۱۱} بردن^{۱۲} به شمشیر دستا
 بسی هدیه با نامه^{۱۶} همراه کرد
 همی رفت با نامه‌ی خوشنواز

برآشفت از آن^{۲۰} نامور پیشگاه
 به نزدیک آن مرد بی‌مایه^{۲۲} شو^{۲۳}
 شما را فرستاد^{۲۶} بهرام چک^{۲۷}
 بلندی و پستی و هامون تراست
 سرافراز گردان^{۳۰} گردنکشان^{۳۰}
 که باشد^{۳۳} به روی زمین^{۳۴} بر دراز^{۳۵}

شنیده سخن‌ها^{۳۶} همه یاد کرد

چنین گفت کر عهد^۱ شاهان داد^۲
 نه^۳ این بود عهد^۵ نیاگان تو^۶
 ۶۵ چو پیمان آزادگان^۸ بشکنی
 مرا با تو^{۱۰} پیمان نباید شکست
 به نامه^{۱۳} ز^{۱۴} هر نیکش^{۱۵} آگاه کرد
 سواری^{۱۷} سراننده^{۱۸} و سرفراز

چن^{۱۹} آن نامه برخواند پیروز شاه
 ۷۰ فرستاده را گفت برخیز^{۷۱} و زوا
 بگویش که^{۷۲} تا پیش رود بزرگ^{۷۵}
 کنون تا لب رود جیحون تراست
 من اینک^{۷۸} بیارم سپاهی^{۷۹} گران
 نمانم مگر^{۸۱} سایه^{۸۲} خوشنواز

۷۵ فرستاده آمد به کردار گردا

۱- (ق: ۱) راه: ۳-ق: شامشهان ۳-ق: به کشتن نبودست رسم مهان ۴-ق: که ۵-ق: کس، س: ۲ (نیز: ن-ب): رسم: متن = ل-ل
 عس: ۲ (نیز: ل-ا، و: ۱) ما: ۷-ب، ق: (نیز: ل، و: ۱): جهاندار: ک: گزین و جهاندار: متن = ل-ل، س: ۳ (نیز: ن، ق: ۲، ب: ۱، ا: ۱، ب: ۸) س: ۲
 (نیز: و: ۱): آزادگی ۹-ق: ۲، ب: ۱، ا: ۱، ب: ۱۰: بزرگان ۱۰-س: عهد و ۱۱-ل، ق: ک، ل: ۲ (نیز: ق: ۲، ب: ۱، ن: ۲): ناچار: (ن: بیچاره ۱۱): متن = س،
 س: ۲ (نیز: ل، ا: ۱، و: ۱) ۱۲-ا: (به نام بزرگان) ۱۳-ل: زمانه: ق: بیاید: متن = سیزده دستویس دیگر ۱۴-ک، ل: آ: ۷-۱۵-س: س: ۲ (نیز
 ل-ب: کارش: متن = ل-۱۶-ب: (نامه با هدیه) ۱۷-ق: (نیز: ل، ک: ۱): سوار ۱۸-ب، ق: ۱، س: ۲ (نیز: ل-ن: ۲، ب: ۱): سراننده: متن = ل-ک، ل: ۲ (نیز
 ن، ق: ۱، و: ۱)، بنیادی (۶۸۵۹): فلما انتهى الخبر بذلك الى خوش نواز بن الخاقان أرسل اليه يقول: إن جدك بهرام كان أفخم منك أمراو
 أعظم قدرا، ولم يكن في ملوك إيران مثله في الروعة والجلالة والشهامة والصرامة. و قد رضی بهذه القسمة العادلة بين المملكتين، و
 هذا عهدہ معنا. و الأولى بك ألا تغير قاعدة أسسها هو من قبلك، و لا تستمر على غلوائك و جهلك، و لا تستبد في ذلك برأیک. فانك
 انما عملت ذلك اضطررت إلى جر العساكر لقتالک و النشم للقتالک. فأعذر و أنذر ۱۹-ل-س: ۲ (نیز: ن-ب): چو: متن تصحیح قیسی است
 ۲۰-ل: زان: ۲۱-س: (نیز: ب): برگرد ۲۲-ل: دیوانه ۲۳-س: ۲ (رو: یساوند نندارد) ۲۴-ا: (که >): ق: بگویش که ۲۵-س: ل، س: ۲ (نیز
 ل-ل، و: ۱، ن: ۱): بزرگ: (ب: پرود بزرگ ۱۱): ل: (ن: این رود تک: متن = ق: ک، (نیز: ب) ۲۶-س: ۲ (نیز: ل، و: ۱، ا: ۱، ب: ۱): نهادست: س: نهادست:
 متن = ل، ق: ک، ل: ۲ (نیز: ن، ق: ۲، ب: ۱، ن: ۱) ۲۷-س: ل، س: ۲ (نیز: ن-ن، و: ۱، ا: ۱، ب: ۱): شاه سترگ: (ب: شاه بزرگ): متن = ل، ق: ک، ل: ۲ (نیز: ب)
 ۲۸-س: اکنون: (ق: هم اکنون) ۲۹-س: ل: ۲ (نیز: ن، ن: ۲): سپاهی بیارم ۳۰-س: ق: ک، س: ۲ (نیز: ن-ن، ا: ۱، ب: ۱): سرافراز (ن: سرافراز و)
 گردان و جنگاوران (ک: چوشن و روان): متن = ل، ل: ۲ (نیز: ا) ۳۱-س: س: ۲ (نیز: ل، و: ۱، ا: ۱، ب: ۱): چنین: (ل: چنان) ۳۲-ق: (سایه بر: ب: مایه)
 ۳۳-س: (نیز: ل): ماند ۳۴-ق: (ز: م) ۳۵-س: (ن: ۲، ک: ۱): ازین کار مه را دل اندر گماز: حد از آن شاه گردنکش سرافراز -
 ۷۶ب): متن = ده دستویس دیگر: ک: از ۷۵ و ۷۶ب یک بیت ساخته و ۷۴ب-۷۶ا را انداخته است: ق: این بیت را نندارد: بنیادی
 (۷۴، ۶۹): فاذا غاب پیروز و امشاط لما سمع من رسالته، و قال: إن بهرام كان يتتبع أمه الى وادی برك، و أنا لا أرضى إلا بالاسلابة الى
 ذلك الحد ۳۶-ل: شهنشه: ک، ن: ۱، ا: ۲ این بیت را نندارد

از آن شاه گردنکش و^۲ دیرساز^۳
 سپاه پراگنده را برنشانند
 همان عهد را^۴ بر سر نیزه کرد
 که^۵ جیحون میانجیست ما را^۶ به راه
 ز لشکر گزین کرد با آب روی
 به چربی^۷ سخن گوی و پاسخ شنو
 بلند اختر و رهنمای^۸ ترا
 بیارم^۹ چو خورشید^{۱۰} تابان به راه
 به منشور^{۱۱} آن دادگر بنگرد!
 همان^{۱۲} نام تو شاه بی دین بود^{۱۳}!
 نه اندر جهان مردم^{۱۴} زبردست:
 بیچند^{۱۵} سر^{۱۶} از عهد شاهنشهان
 کسی نیز نهاد بر سر کلام
 که او را گوا خواستن^{۱۷} نارواست^{۱۸}!
 چنین با سپه کردن^{۱۹} آهنگی من
 نیای مگر زاختر^{۲۰} نیک^{۲۱} بر^{۲۲}!

همی گفت یگچند^۱ با خوشنواز
 چو گفتار بشنید و نامه بخواند
 بیورد لشکر به دشت نبرد
 که بستد نیایش^۲ ز بهرام شاه
 ۸۰ یگی مرد پینادل و^۳ چرب گوی^۴
 بدو گفت نزدیک پیروز زو^۵
 بگوش که عهد^۶ نیای ترا
 همی بر سر نیزه پیش سپاه
 بدان تا هر آن کسی که دارد خرد
 ۸۵ مرا^۷ آفرین، بر تو نفرین بود^۸!
 نه یزدان پسندد^۹، نه یزدان پرست^{۱۰}
 که^{۱۱} بیداد جوید کسی در^{۱۲} جهان
 به داد و به مردی^{۱۳} چو بهرام شاه
 برین بر جهاندار یزدان^{۱۴} گواست
 ۹۰ که بیداد جوین همی چنگی من
 نیاشی تو زین جنگ^{۱۵} پیروزگر

۱-ق: (بسیار) ۲-من: گردنکش ۳-ق: تندناز (ق): (ب: سرفراز؛ ق: از آن شاه و آن لشکر سرفرا); ل: کزین کار ما را دل اندر
 گنار ۴-متن: دل، س، م، ی، آ، ن، ی، ل، آ، و، ب، این بیت را ندارند؛ بقاری (۷۶-۷۵): فغاد الرسول و بلغ الی ابن خاقان جواب
 فیروز ۵-ق: (او) هـ: همانکه ۶-متن: چو ۷-ق: (ب: یا او)؛ بقاری (۷۹-۷۷): فجمع العساكر و تجهز لقتاله، و أخرج عهد
 بهرام للخاقان الأكبر علی أن یکون جیحون فاصلا بین المملکتین، لشده علی رأس رمح و قدّمه أمام عسکره ۸-س، ق، ل، ق، س، ق، (نیز)
 ل، ی، ب: پینادل؛ م: ساده دل؛ متن: دل (نیز ق) ۹-س، آ (نیز ل، ل، آ): خوب گوی؛ (ب: راه جوی)؛ متن: دل، ق، ک، ل، آ (نیز ل، ق، آ،
 ب، ی، ن، آ) ۱۰-ق: (و: شو) ۱۱-ل، آ (نیز ق، آ، ی): خوبی ۱۲-ل، ی: عهدی) ۱۳-س، آ (نیز ل، ی، و، آ، ب): پاکداری؛ (ل: بلند اختر
 پاکداری)؛ متن: دل، ق، ک، ل، آ (نیز ل، ی، آ، ب، ن، آ) ۱۴-ل، آ (نیز ل، ی، آ، ب، ن، آ) ۱۵-م: خورشید ۱۶-ل: نمیشور و (ل) ۱۷-س (نیز ب): بر او؛ (ن،
 ل، و، ا)؛ متن: بیازده دستنویس دیگر ۱۸-ق: کند ۱۹-م: دگر؛ ل، آ (نیز ل، ق، آ، ب، ن، آ)؛ وگر ۲۰-ق: کند؛ در ل، آتهای این بیت پس و
 پیش شده است ۲۱-ل، آ، ق: برستند؛ ل، آیز پرست و؛ (ن: نیز ل)؛ یزدان پرست و؛ ل: کیهان پرست و؛ متن: ق، ک، س، آ (نیز ل، ی، آ، ب،
 و، ل، آ، ب) ۲۲-س (نیز ل، ی): خسرو پرست ۲۳-س، آ (نیز ل، ی، آ، و، آ، ب): مهتر و؛ متن: ق، ک، ل، آ (نیز ل، ق، آ، ب، ن، آ)؛ چو
 ۲۵-س، آ (نیز ل، ی، آ، و، آ، ب): کس اندر؛ متن: دل، ق، ک، ل، آ (نیز ل، ق، آ، ب، ن، آ) ۲۶-ل، آ (نیز ل، ی، آ، ب، ن، آ)؛ بیچند ۲۷-ل، آ (نیز ل، ی، آ، ب، ن، آ)؛ بزرگی
 ۲۹-ق: یزدان داور ۳۰-ق: (ن: آستانش)؛ ل، آ: خواستش؛ ل، آ: بیداد و خواستن؛ (ق: بیداد جشن همی)؛ متن: بیازده دستنویس دیگر
 ۳۱-ل، ک، ل، آ (نیز ل، ی، ن، آ، و، آ، ب): ناسزا ست؛ (ق: از شما ست)؛ متن: ق، س، ی، آ (نیز ل، ی، آ، و، آ، ب) ۳۲-ق (نیز ب): کرده؛ م: کرده؛ (ق: آ:
 کرده) ۳۳-م: کار؛ (ن، آ، و، آ، ب): آ: جای؛ س، آ (نیز ق، آ، و، آ، ب): فرجام؛ ل، آ: برین جای؛ (ب: درین جنگ)؛ متن: دل، س، ق (نیز ل، ی، آ، ب، ن، آ)
 (نیز ل، ی، م، ل، اختر)؛ س، آ (نیز ق، آ، و، آ، ب): تو از (ل: زین)؛ اختر؛ متن: دل، ق، ک، ل، آ (نیز ل، ق، آ، ب، ن، آ) ۳۵-ق، ن، آ: خوبش) ۳۶-ل: ب:
 مردی؛ (ق: بر (ل))

سپهدارِ ترکان ازو گشت باز^۳
 پس او سپاه^۴ اندر آمد درشت
 همی رانند^۵ با گرز و رومی کلاه^۶
 بزرگان و شیران^۷ روزی نبرد:
 بزرگان و شاهان^۸ فرخ نژاد^۹
 همه^{۱۰} نامداران ز زمین کلاه!
 کسی را که در کتله آمد زمانا
 یکی بر لب^{۱۱} کتله آمد فراز
 همی^{۱۲} خاک^{۱۳} بر بخت^{۱۴} ایشان گریست
 شه^{۱۵} نامداران با تاج و گاه^{۱۶}

چن^۱ آمد به نزدیکی خوشنواز^۲
 ۱۱۵ شان را ببینید و^۳ بنمود پشت
 برانگیخت پس باره^۴ پیروز شاه
 به کتله در افتاد با چند^۵ مرد
 چو هرمز^۶ برادرش و^۷ فرخ قباد
 برین^۸ سان نگون^۹ شد سر هفت^{۱۰} شاه
 ۱۲۰ بزرگان^{۱۱} و پیگارجویان همان^{۱۲}
 و زان جایگه^{۱۳} شاد دل^{۱۴} خوشنواز
 بر آورد از آن^{۱۵} کتله هر کس که^{۱۶} زیست
 شکسته سر^{۱۷} و پشت پیروز شاه

۱- دل، ۲- (نیز، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳- چو، ۴- متن تصحیح قیاسی است ۲- چو پیروز آمد بر خوشنواز: (و، چو نزدیک آن کتله آمد فراز - ۱۲۱ اب) ۳- این بیت در س، ق، آ، بی چنین آمده است:

سپهدار ترکان شده با قوس
 ز پس کرد روی و همی شد به تاز
 همی گفت با پهلوانان به راز
 چه شاه و چه گردنشکان و رمه

س: برآمد ز هر دو سپه بوق و کوس (۱۱۰) ق: چو او را چنان دید پس خوشنواز ل: چو آن دید خاقان با سرفراز که زیشان بگردید بکسر همه

متن = ل (نیز، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۱۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۱۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۱۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۱۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۱۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۱۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۱۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۱۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۱۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۱۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۲۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۲۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۲۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۲۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۲۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۲۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۲۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۲۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۲۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۲۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۱۰۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)

به یزدان پناهید و بزدش نماز
 تویی آفریننده آب و خاک - ۱۰۱ اب

همی (ضمی) شد چو بشنید آن سرفراز
 چنین گفت کای داور داد پاک

۲۴- ل، ۲۵- س: جایگه هر که ۲۶- ل، همان ۲۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۲۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۲۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۳۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۴۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۵۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۶۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۷۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۸۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۱- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۲- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۳- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۴- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۵- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۶- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۷- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۸- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۹۹- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)، ۱۰۰- (ل، ن، پ، و، ل، آ، ب)

فرود آمد از تخت زرین بلاش^۲
 همی ریخت بر تخت خاک یزندا
 زن و مرد و کودک همی مویه کرد^۳
 همه شاه گوی^۴ و همه راهجوی^۵
 که را زنده بینند از آن^{۱۱} دشت کین؟

چو اندر جهان این سخن^۱ گشت فاش
 همه گوشت شاهان ز بازو^۲ بکنند؛
 سپاهی و شهری از ایران به^۳ دردا
 همه کنده موی و همه خسته روی
 ۱۴۰ که تا چون گریزند^۹ از^{۱۰} ایران زمین

۱- (نی: ل، ی، ن، ۲): آن سخن؛ (ق: ۲): چو اندر سخن آن چنان؛ ۱: چو اندر این جهان سخن (وزن درست نیست)؛ متن = ل، ی، ن، م، ل، ۲.
 ۲- (نی: ل، ۲، ب، و، ب) ۲- (ق: ۲): پلاش؛ ب: پلاش) ۳- م: ز تن بر؛ (ن، ل، ن): گوشت بازو به دندان؛ م، ی، ۲ (نی: ل، ل، ۲، و، ۲، ب): همه
 (س: ۲، ۲، همی) موی شاهانه از سر؛ ق، ل، ۲ (نی: ق: ۲): همه موی شاهان (ق: شاهی) پسر بر؛ متن = ل (نی: ب) ۴- ق، م، م، ۲ (نی: ل، و، ل، ۲،
 ۲): به ایران ز (ق، و، به)؛ (ق: ۲): دلیران به؛ س (نی: ل، ی، ب): شهری ایران ز؛ متن = ل، ۲ (نی: ل، ۲، ب): در همه دستنویسها ژبه از تصحیح شده
 است) ۵- س (نی: ل، ۲، و، ب): همه ع: م: گرد کرد؛ م: گریه کرد؛ ل، ۲: نوحه کرد؛ (ق: ۲): همه چشم پر آب و رخساره زرد؛ متن = یازده
 دستنویس دیگر ۶- ل (نی: ق، ۲، ل، ۲): شاهجوی؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۸- م، م، ل، ۲، م، ۲ (نی: ل، ی، ب، ب): شاهجوی؛ (ق: ۲):
 شاه گوی؛ ل، ۲: ماه گوی؛ متن = ل، ق، در ل، ۲: تنهای این بیت پس و پیش شده است؛ س، ل، ی، ب، ل، ۲، ب، ل، ۲، ب، پس از این بیت: فرود آمد:

نشسته همه با غم و اندهان به (ب: در؛ ل: نه) اندیشه (ن، ل، ۲):

اندیشه آن) کهتران و مهان

۹- (ی: گریزند) م: گریزند)) ۱۰- ل (نی: ل، ی): ز؛ (ن، به): متن = یازده دستنویس دیگر ۱۱- ل: بر از کین روانشان بد؛ (ن، ل، ۲): گذارند
 و بینند از (ن، ۲، آن): ق: مگر آیند لشکر از آن؛ متن = م، م، ل، ۲، م، ۲ (نی: ل، و، ۲، ب): ق این بیت را ندارد؛ بنماری (۱۳۳-۱۳۴): و انتهی
 الخیر الی بلاش بهلاک آیه و عمه فترل عن تخته، و وضع التراب علی رأسه، و قعد فی عزاء آیه، قعمت تلک المصیبه أهل تلک
 الممالک، و استعظمو الرزء و استعظفوا الخطب

بلاشِ پِروز

پادشاهی بلاش پیروز چهار سال بود^۱

چو بنشست با سوگ^۲ ماهی بلاش^۳،
 سپاه آمد و مویده^۴ موبدان
 فراوان بگفتند با او به پند^۵
 بر آن^۶ تخت شاهیش بنشانند
 چو بنشست بر گاه^{۱۲} گفت: ای ردان^{۱۳}!
 شما را بزرگیست نزدیک من
 به گیتی هر آن کس که نیکی کند^{۱۸}.
 سرش بر ز گرد و رخس^۲ پر خراش^۵،
 هر آن کس که بود از رد و^۷ بخردان
 سخن ما که بودی ورا سودمند
 بسی^{۱۰} ز ز^{۱۱} گوهر برافشانند
 بجوید^{۱۴} رای و^{۱۵} دل بخردان!
 چو روشن شود^{۱۶} رای^{۱۷} تاریکی من
 بکوشد که^{۱۹} تا رای^{۲۰} ما^{۲۱} نشکند^{۲۲}!

۱-ل.س ۲ (نیز ل.ن.ب): پادشاهی بلاش پیروز (که.ب: بلاش؛ س: بلاش پسر پیروز؛ ل: پیروز بلاش (ب)) چهار سال (که: چهار سال و یک ماه؛ س: ق.ب: پنج سال؛ ل.آ.س: ل.آ.ن.آ.آ: پنج سال و دو ماه؛ ب: پنج سال و یک ماه) بود؛ بنداوی: ذکر نوبه بلاش بن لیروز بن یزدجرد بن بهرام جور و کانت مده ملکه أربع سنین ۲-ق: بر سوگ؛ س: س.آ (نیز ل.ل.آ.و.۱.ب): با سوگ بنشست؛ متن = ل.ک.ل.آ (نیز ل.ن.ه.آ.ب.ن.آ) ۳-ق: بلاش؛ ب: بلاش ۴-ق: درد و دلش شد (ل.ن.آ: پر ز خاش) ۵-س (نیز ب): برفتند از ایران همه (ل.ن: برفتند بیدار دل)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۷-ق: زمان؛ (ق: آ: ز در (ح.از رد))؛ س: س.آ (نیز ل.ل.آ.و.۱.ب): بزرگان و بیدار دل؛ متن = ل.ک.ل.آ (نیز ل.ن.پ.ن.آ) ۸-ل.آ (نیز ق.آ.ب.ن.آ): با او (ل.آ: وی) ز پند؛ س: س.آ (نیز ل.ل.آ.و.۱.ب): بگفتند و (ل.ن: جو) دادند پند؛ متن = ل.ق.ک (نیز ل.آ) ۹-ل: بدان؛ س: (نیز ل.ن.ب): ابر؛ س.آ (نیز ل.و.آ.۱): چو بر؛ متن = ق.ک.ل.آ (نیز ل.ن.ق.آ.ب.ن.آ) ۱۰-س.آ (نیز ل.و.آ.۱): برو؛ (ق: به سر؛ ل: بدو) ۱۱-ق: بر ش؛ بنداوی (۴-۱): فلحا فرغ بلاش من العزاء، و كان قعوده لذلك شهرا، حضرته الأمرء و القواد و موبد الموبدان فو عظوه و نصحوه و أقعدوه علی تخت الملک، و عقدوا علی رأسه تاج السلطنة ۱۲-ک: بر شاه (ب)؛ (ب: بر گاه و؛ ل.آ: بر گاه بنشست)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۳-ل.آ (س: ل.ن: بلاش (ب)) (پساوند ندارد) ۱۴-ق: بجویم ۱۵-ل.آ.و.ب: جو؛ س (نیز ل.آ): راز؛ ق: ک.ل.آ (نیز ق.آ.ب): راه و؛ (ل.ن: راه؛ ما؛ متن = ل.س.آ (نیز ل.ب)) ۱۶-ق: (جوید)؛ ک.ل.ل.و.۱۷-س: جان؛ (ل.ن: و؛ روز؛ ب: کار)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۸-ل.آ (نیز ل.آ.ب): گنید ۱۹-س: بکوشد؛ ق: ک.ل.آ (نیز ل.ن.پ.ن.آ.ب): بکوشید؛ س: بکوشم (ل.و.آ: بکوشیم)؛ متن = ل.ق (نیز ق.آ) ۲۰-ق: نام؛ ل.آ: داده (ب: راه)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۱-س.آ (نیز ل.ل.آ.و.ب.ن.آ: ل.ق: من)؛ متن = ل.نیز (ب) ۲۲-ل.آ (نیز ل.آ.ب): نشکند؛ ل.ی: پتهای ۱۰۰۷ راندارد

دلی مردم کینه‌ور^۱ شاد کرد
 خردمند و بیدار و روشن‌روان
 دو دیده پر از خون^۲ و^۳ رخساره زردا
 ز جمشید و کینسرو و کیفاد
 که شاهها تو از مرگ غمگین مباش!
 شکیبایی و^۴ نام باید گزید
 یکی داد خواندش و دیگر^۵ ستم
 بسیجم^۶ برین^۷ کینه^۸ بر^۹ کارزار^{۱۰}
 بنالد ز چرخ روان^{۱۱} هور و ماه

درم داد و آن لشکر آباد کرد
 فرستادیمی خواند شیرین‌زبان
 یکی نامه بنیشت^۱ پر^۲ داغ و دردا
 به نامه اندرون^۳ پندها^۴ کرد یاد^۵
 و^۶ زان^۷ پس فرستاد نژد بلاش^۸
 که^۹ این درد^{۱۰} هرکس بنخواهد چشید^{۱۱}
 ۲۰ ز باد آمده^{۱۲} بازگرد^{۱۳} به دم
 کتون من به دستوری شهریار
 که از^{۱۴} کینه^{۱۵} خون^{۱۶} پیروزشاه^{۱۷}

و^۱ زان ووی^۲ گریان^۳ بشد^۴ سو فرای^۵
 بیامد ز زاولستان^۶ سوی مرو
 که آهسته دارد به^۷ گفتار دل
 که آمد سر خامه را رستخیزا
 که ای بی‌خرد^۸ روبه^۹ دیرساز^{۱۰}

فرستاده زین روی برداشت پای،
 بیاراست لشکر چو پیر تدروا
 یکی^۱ مرد بگزید بیدار دل
 نینسندی^۲ نامه را گفت خیزا
 یکی نامه بنیشت^۳ زی خوشنواز

دلی (کیون): کد دل و جان خود را بدان: بتلوی (۳۲:۳۰): و علم آن بلاش لا بقدر علی طلب الثأر و الانتقام لایبه فخرج فی مائة ألف مقاتل، بعد آن قرق علیهم أموالا کثیرة ۲- ق ل (نیز ق ۲، ب ۱): بنوشت: س، س: (نیز بی، ل، و، ب): فرمود: متن د ک (د: یا) ۳- آ: متن = دوازده دستنویس دیگر ه: (بی: دو): ل، ن، ی، این بیت را ندارند ع-ل-س: آ (نیز ل، ب): نامه درون: متن تصحیح قیاسی است ۴- (و: سریر) ۵- (نیز ق ۲): یاد داد: متن = سیزده دستنویس دیگر ۶- آ (نیز ق ۲): از آن ۱۰- (ق ۲): یلاش: ب: بلاش (ل: بی: هم) ۱۲- (م: مرگ): (ق ۲: روز): متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۳- (ل: نخواهد کشید: ل: ز دشمن همی کین نباید کشید: درل آنتهای این بیت پس و پیش شده است ۱۴- (ب: حرم) ۱۵- ق: آید و ۱۶- ل، ب، س: یاد کرده ۱۷- (ق: بی: (نیز ق ۲، ب: و، ب): حرم دیگر: (ل: جویدش و دیگر): متن د، ل، س، ل، س: آ (نیز ل، ل، و، ل، آ): بی این بیت را ندارد ۱۸- (ق: بگرم: ه: (نیز ل، ق ۲، ب، ل، آ): بیجم: متن د، ل، س، ل، آ (نیز ل، ل، و، آ، ب) ۱۹- س، بی آ (نیز ل، ل، و، ل، آ): بدین: ق: درین: ل: سرش: (ق ۲: ازین): متن د، ل، س (نیز ل، ب، ب) ۲۰- ل: گونگه: کدکین و: متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۱- س (نیز ل، ق ۲، ب، ل، آ، ب): در: ک: از: ل، آ: را: س: آ (نیز ل، آ، و): زک: (ل: زین: آ): متن د، ل، ق ۲۲- ل: خوشتار ۲۳- ل، برین ۲۴- س آ (نیز ل، ل، و، آ، ب): کینه و ۲۵- (و: فیروزشاه) ۲۶- ک: ل، آ (نیز ل، ق ۲، ب، ل، آ): فلک: س، بی، س: آ (نیز ل، ل، و، آ، ب): همی بر فلک: ق: نایب ز چرخ و فلک: متن د، ل، بتلوی (۳۲:۳۵): و کسب الی بلاش کتاب ترویج و ذکر عیه خروجیه لطلب ثأر فیروز: قال: وهاتان سائر الی قتال ابن الخاقان عن ذلک ۲۷- ل: سری ۲۸- (ق ۲: دیگر) ۲۹- ل: شده: س (نیز ل، ب): بر کینه دل: متن = یازده دستنویس دیگر ۳۰- ل: بازجای: ق: (نیز بی: بتلوی): سو فرای: (ل: سو فرای: ق ۲: سو فرای): متن د، ل، س، ل، آ (نیز ل، ل، و، ب) ۳۱- س، بی (نیز ل، ل، و، ل، آ، ب): زاولستان: متن د، ل، ک، ل، س، آ (نیز ق ۲، ل، آ) ۳۲- ل، و: بی این بیت را ندارند: ق: در اینستا نرویس: هر دو نامه سو فرای شیرازی به خوشنواز چشید ۳۳- ل، س، بی، ق، آ (نیز ل، ل، و، ب): نویسنده: متن د، س، بی آ (نیز ل، ل، و، ب) ۳۴- س، بی آ (نیز ل، ق ۲، ل، آ، ب): بنوشت: متن تصحیح قیاسی است ۳۵- س (نیز ل، ب، ک: خرد: ل: بی: ل: بر خرد: ل: متن = ده دستنویس دیگر ۳۶- روز بد (ل) ۳۷- ل، س، بی، س، آ (نیز ق ۲، و، آ، ب): دیرساز: متن د، ک، ل، آ (نیز ل، ل، و، ب)

شود مویه‌گر بر نو بیراهنت
 بیینی کنون روز^۵ تیغ^۶ جفا
 نیره^۷ جهاندار بهرام‌شاه
 که آن^۸ کینه هرگز نگرده نهان
 نرفتی چو برخاست آواز^{۱۰} کوس؟
 پدر پیش بهرام چون بنده^{۱۲} بود
 نمانم به^{۱۴} هیتالیان رنگ و بوی^{۱۵} آن
 کزان^{۱۸} رزمگه^{۱۹} آمده‌ست به دست،
 به مرو آورم خاک تو را زمین
 نه بر دوده و^{۲۲} خویش و پیوند تو
 ز^{۲۳} خون همجو^{۲۴} دریا^{۲۵} کم کشورت
 که از خون^{۲۷} بیروز چون^{۲۸} خوشنواز،
 به^{۳۱} یزدان روانش^{۳۲} بود دادخواه

گه کار کردی به^۱ یزدان تنت
 که کرد آنک^۲ کردی تو^۳ ای بی‌وفا^۴؟
 ۵۰ بکشتی شهنشاه را بی‌گناه
 یکی کین^۷ تو ساختی در جهان
 چرا پیش او چون یکی^۹ چابلوس
 نیای تو زین خاندان^{۱۱} زنده بودا
 من اینک به مرو آمدم کینه‌جوی^{۱۳}
 ۵۵ اسیران و آن^{۱۶} خواسته هرج^{۱۷} هست،
 همه^{۲۰} بازخواهم^{۲۱} به شمشیر کینا
 نمانم جهان را به فرزند تو
 به فرمان یزدان بیزم سرت
 نه کین باشد این^{۲۶}، چند گویم دراز
 ۶۰ شود زیر خاکی^{۲۹} بی من^{۳۰} تباہ،

بیامد چو شیر دلاور ز جای^{۳۳}!

فرستاده با نامه‌ی سوفرای^{۳۳}

۱-ق: گشته به: ل^۱ (نیز ق: ۲)؛ گنه کرده خود (ق: ۳)؛ پیش؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲-ق (نیز ل: ۱، ۲)؛ آنکه؛ (و: اینک؛ ب: آنچه)؛
 ل: به شاه آنک؛ (ن: ل: ۲)؛ که کرد؛ (و: اگر زانک)؛ متن: س: ک: ل: ۳؛ ۲ (نیز ب) ۳-ل: ک: ل: ۲ (نیز و)؛ تو کردی ۴-ق (ل: ۲)؛ بی‌وفا
 س: س: ۲ (نیز ل: ۲)؛ با؛ دوده؛ ق: ک: ل: ۲ (نیز ا: ب)؛ دود؛ (ن: و: ن: ۳)؛ زود؛ متن: دل (نیز ق: ۲)؛ عس: تیغ دره؛ ل: این بیت را ندارد
 ۷-ل: کنون کینه ۸-س: ق: (نیز ا: ب)؛ این ۹-ق: سگی؛ س: ک: ل: ۲؛ ۲ (نیز ل: ب)؛ سگ؛ متن: دل ۱۰-ک: ل: ۲ (نیز ل: ب: ل: ۲)؛ ب:
 آوای؛ متن: دل، س: ق: س: ۲ (نیز ق: ۲)؛ ۱۱-س: س: ۲ (نیز ل: ب: ل: ۲)؛ ل: ۲؛ ب: جایگه؛ ق: ک: خانگه؛ (و: پایگه)؛ متن: ل: ل: ۲ (نیز ب)
 ۱۲-ل: پاینده؛ ل: خود بنده؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ ق: ۲ این بیت و بیت سپین را ندارد ۱۳-ل: کینه‌خواه؛ (و: جوجگوی)؛
 متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۴-ق: ک: (نیز ب: ز: ۱۵-و: بوحی)؛ ل: تاج و گاه؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۶-ل: (و: ل)
 ۱۷-س: س: ۲ (نیز ق: ۲)؛ ل: ۲؛ ب: هر چه؛ متن: ل: (نیز ل: ۱۸-ل: ک: از؛ ب: و: کزین)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۹-س: ب: ل: ۲؛ س:
 (نیز ل: ب)؛ رزمگه؛ متن: دل، ک: ۲۰-ز: تو؛ (ق: همنی) ۲۱-ک: باز خواهم ۲۲-ل: دوده؛ (ق: بدین دوده و؛ س: نیز ب: ل: ۲)؛ نه
 پرورده؛ و: ک: ۲ (نیز ل: ۲)؛ ب: نه پرورده؛ متن: ق: س: ۲ (نیز ل: ب: و: ۱)؛ ۲۳-ک: ب: ۲۴-ک: ب: ۲۴-ل: جوی) ۲۵-ل: جیجون) ۲۶-س: ل: ۲ (نیز ل: ب: و: ل: ۲)؛ ب: و: ل: ۲)؛ ب: یکی باشد از: ل: (این: س: ۲ (نیز ل: ۱)؛ یکی باشم ل:؛ (ق: بکن باشم این)؛ متن: ل: ک: ۲۷-ل: کین؛ متن = سیزده
 دستنویس دیگر ۲۸-ل: (نیز ق: ۲)؛ با؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ ل: این بیت و بیت سپین را ندارد ۲۹-ل: شیر خاک (ل: ل)؛ (ل)
 خاک زیر ۳۰-ک: این تن مال؛ ل: از بی او؛ س: ۲ (نیز ل: ل: ۲)؛ ب: ل: از بی من؛ (و: از بی تو؛ و: بی کین)؛ متن: دل، س: (نیز ل: ب)
 ۳۱-ل: (ن: ز) ۳۲-ل: یزدان و آتش؛ بندلوی (۳۳-۳۶)؛ و: أرسل الیه ورسلا بالکتاب، و توجه تجوی بلاد خراسان، فلما وصل الی مرو کتب
 الی ابن الحاقان کتابا مشحونا بالتهنید و الوعید بعبه و یمنعه فیہ علی اقدامه علی مقاتلة فیروز، و تجاسره علی محاربتیه، و یمنعه
 علی ترکہ سلوک سبیل الخضوع و الضراعة معه تقیلا باینه و جدہ فی الانتیاد لہرام و الدخول تحت طاعنہ ۳۳-ق: ک: ل: ۲ (نیز ل: ۲)؛ ب:
 سوفرای؛ (ل: ن: سوفرای؛ ق: ۲)؛ سوفرای؛ ل: فرستاد نامه سوی سوفرای (ل: ل)؛ متن: دل، س: س: ۲ (نیز و: ب) ۳۴-س: ۲ (نیز ل: ل: ۲)؛ ب: هم
 آنک ز لشکر بیراهت بجای ۳۵-ل: متن = ده دستنویس دیگر

بشد^۳ پیش تخت و نبردش^۴ نمازا
سرافراز^۵ لشکر بپرداخت جای^۶
که پنهان مکن^۷ آنچه^۸ نرست^۹ و زفت^{۱۰}
که این^{۱۱} نامه برگرز و تیغ^{۱۲} است و تیرا
از آن^{۱۳} نامه پرسخن^{۱۴} سوفرای^{۱۵}
سخن هرج بود^{۱۶} اندرو خوب و زشت:
بترسیم و از^{۱۷} گردش روزگار
نیارود در^{۱۸} عهد شاهان شکستا
ذکر^{۱۹} عهد آن شهریار بلند
هم اندیشهی روزگار کهن

چون آشفته^۱ آمد بو^۲ خوشنواز
بلو داد پس نامه^۳ سوفرای^۴
نیستدی^۵ نامه را داد^۶ و گفت
به مهتر^۷ چنین گفت مرد دبیر^۸
شکسته شد آن مرد جنگ آزما^۹
هم اندوز زمان زود^{۱۰} پاسخ نبست^{۱۱}
نخستین چنین گفت کز کردگار
که هر^{۱۲} کس که بوده است یزدان پرست^{۱۳}
فرستادمش^{۱۴} نامه^{۱۵} پندمند^{۱۶}
برو خوار بود^{۱۷} آنچه^{۱۸} گفتم سخن^{۱۹}

۱-لی، بک، س^۲ (نیز، ن، ب)؛ چو آشفته: ل؛ بر آشفته: من تصحیح قیاسی است ۳-ق: چو آمد به نزدیکی) ۳-س (نیز و): شد
(حرف یکم نقله ندارد: ق (نیز، ب)؛ نشد: (ن: این واژه را ابتدایه است؛ متن: ک، ل (نیز، ن، ب)؛ ب، ق، ی (نیز، ب، و، ن)؛
بیردش: (ن: تخت او بر دش او وزن درست نیست)؛ ل: به نزدیک او رفت و بردش: (ق: بر آن پایگه برد پیشش)؛ متن: س، ل (نیز
ن، ب)؛ بردش (حرف یکم نقله ندارد: س، ل، ن، ا)؛ این بیت و بیت سپین و انداخته و به جای آنها دو بیت زیر را آورده اند:
نیامد بر خوشنواز دمان (ل: آن زمان: ب آنچه زمان)
لاو بستد آن نامه را خوشنواز
سر پر ز کینه (ا: کین و) دلی پر ز راز
۲-بیت یکم و بیت دوم را پس از بیت ۴۴ افزودند: هل، ق، ک (نیز، ی، ب)؛ سوفرای: (ن: سوفرای: ق: سوفرای؛ متن: س (نیز
و، ن، ب)؛ هـ (هـ: هسلگه ز) ۷-ل همی بود یک چند پیش پای: س: سند نامه و داد بر رهنمای؛ متن: ق، ک (نیز، ن، ق، آ، ب، و،
ن، ب)؛ ل: این بیت را ندارد ۸-ک، ل (نیز، ن، ل، و، ن، آ، ب)؛ نویسنده: متن: س، آ (نیز، ب، ا) ۹-ق (نیز، ق، آ، و، ا): خوانده: متن =
دوازده دستویس دیگر ۱۰-ق، ک، ل (نیز، ن، ا): بگزد: (ب، ن، ا): بگویی: ق: نهانی بگویی؛ متن: س، س، آ (نیز، ل، ا، و، ب) (ا: ل، ا)
نیز، ب، و، ن، آ، ب: آنچه: ک (نیز، ا): آنک: ل، ق: از چه؛ متن: د، س، س، آ (نیز، ن، ی، ل، ا) ۱۲-ل: رزمست: س، ق، ک، ب، س، آ (نیز، ل، ا،
و، ب): خوبست: ل، ا: چیزست: ن، ا: از خوب: ب، خوب است: (۴)؛ متن: د، ل ۱۳-ل: خفت: (ا) ۱۴-س، آ (نیز، ل، آ، و، ا): خاقان: متن: ده
دستویس دیگر ۱۵-ل، ق: کای مرد پر: ۱۶-ا: زاین به: ق: همین) ۱۷-ک (نیز، ا): تیغ و گرز ۱۸-ل: جنگ آزما؛ (و: رزم آزما)؛
متن = سیزده دستویس دیگر ۱۹-ا: (زین) ۲۰-ک: درسخن: (ق: یکسخن)؛ س: از ایران سخن نامه؛ متن = دوازده دستویس
دیگر ۲۱-ق، ک، ل (نیز، ل، ب، ا): سوفرای: ل، ق: سوفرای؛ متن: د، س، س، آ (نیز، ی، و، ل، ب) ۲۲-س (نیز، ل، آ، و، ب):
نامه: متن = بیازده دستویس دیگر ۲۳-ل، ب، ق، ل (نیز، ن، ل، ا، و، ن، آ، ب): نوشت: متن: د، س، آ (نیز، ق، ب، ا) ۲۴-س، س، آ (نیز، ی،
ل، آ، و، ب): یاد کرد: ق، ک، ل (نیز، ن، ق، ا): هر چه بوده: متن: د، ل: بنامی (۶۷-۶۱) و نقل الکتاب علی بد رسول موصوف
بالکتاب و العقل فلما وصل الرسول لله ووقف على الكتاب انكسر قلبه، و امتلا بالرحب صلبه، و اجاب عن كتابه ۲۵-ل، ق، ک (نیز
ن، ز، ا: متن: ب، ل، س، آ (نیز، ق، ب) ۲۶-ق: هر آن ۲۷-ا: (نیز، د، پرست) ۲۸-ق، س، آ (نیز، ن، ل، آ، ب): بر: متن: د، س (نیز، ق، ا): این
بیت را ندارد ۲۹-ل، ق: فرستادم: ل، س، ن، آ، و، ب: سوده شد: متن: د، ل، ق، ک (نیز، ق، ا، ب) ۳۱-س، ن (نیز، ب): همان:
۳۲-ل، ق، ا: (فرستادم) ۳۳-ل، ق، ا: (نیز، ل، آ، و، ا، ب): بد: س، بدو: س، بدو: س، خوان (ا): (نیز)
بلو خواند بدان: بر خوردم (ا)؛ متن: د، ل، ک، ل (نیز، ل، ق، آ، ب) ۳۳-ک، ل (نیز، ن، ب): آنچه: متن: د، ل، س، س، آ (نیز، ن، ق، آ)

سپه را چو^۵ روی اندر آمد به روی^۶،
 نه بر کام^۸ من^۷ شاه^۹ تو^۹ کشته^{۱۱} شد^{۱۰}،
 نمود^{۱۱} از جوانیش^{۱۲} یک روز شادا
 تو گفتمی^{۱۳} که بگرفت پایش زمین^{۱۴}
 سر راستی را به پای^{۱۴} افکنده،
 شکسته^{۱۵} به کنده ندوون^{۱۶} پر ز گرد^{۱۷}،
 نه گنج و نه جنگاورم^{۲۱} کاسته مت^{۲۲}،

چن ار^۱ کینه ور^۲ گشت و من^۳ چاره جوی^۴،
 به پیروزی اختر آشفته شد^۴،
 چو بشکست پیمان شاهان داد
 ۷۵ نیامد پسند جهان آفرین
 هر آن کس که عهد نیا بشکند،
 چو پیروز باشد به دشت نبرد،
 گر^{۱۸} آیی^{۱۹} ترا آن^{۲۰} هم آراسته ست،

گفتار اندر رزم سوفرای با خوشنواز^{۳۳}

به یک هفته آمد سوری^{۲۵} سوفرای^{۲۶}
 به دشنام بگشاد گویازبان^{۲۸}،
 شنیدند و^{۳۰} آوای^{۳۱} رویننه شم^{۳۱}،
 که بر چرخ خورشید^{۳۳} گم کرد راه^{۳۳}

فرستاده با نامه تازان ز جای^{۲۴}
 ۸۰ چو بر خواند^{۲۷} آن نامه را پهلوان
 ز میدان^{۲۹} خروشیدن گاو دم
 به کشمین^{۳۲} آورد^{۳۳} چندان سپاه

۱-ل.س. ق (نیز پ. ن. ۱)؛ چو او که ل ۲ (نیز ل. ۳)؛ چنان؛ (ل.؛ چو این؛ ۱. چنین)؛ متن = ص ۲ (نیز ل. ق. ۲)؛ ب.؛ چنو ۲.؛ (ب.؛ کیشور)
 ۳.؛ (ا.؛ گشتم و) ۴.س (نیز ل. ب.؛ کینه جوی؛ ق (نیز و. ۱)؛ چاره جوی؛ متن = ل. ک. ل. ۲.س. ق. ۲ (نیز ل. ن. ۲. ل. ۲. ب. ن. ۲)؛ ه. ل. ۲.؛ به عهد؛
 بیرو؛ ل ۲ (نیز ۱)؛ اندر آورد روی (۱.؛ رو)؛ متن = جوازده دستنویس دیگر ۷.؛ (ل.؛ بیرو) ۸.س. ق.؛ ل. ۲.س. ۲ (نیز ل. ن. ۱.؛ و. س.؛ ما؛
 متن = ل. ک. (نیز ق. ۲)؛ ب.؛ (ل.؛ ن.؛ ن.؛ و.؛ بو (نقطه ندارد)) ۱۰.؛ (پ.؛ خفته؛ ق.؛ شاه اشفته)؛ ۱۱.؛ (و.؛ نبد)؛ ۱۲.؛ ل.؛ خداوند ۱۳.؛ ل.؛ (نیز
 ق.؛)؛ گویی؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۴.؛ (ق.؛ ا.؛ ل.؛ ل.؛ یا)؛ ۱۵.؛ (ق.؛ افکنده)؛ ۱۶.؛ ل.؛ س. ۲ (نیز ل. ن.؛ ب.؛)؛ کنده درون؛ متن
 تصحیح قیاسی است ۱۷.؛ (۲.؛ ب.؛ درد)؛ ک (نیز ۱)؛ یزدگرد (پر ز گرد)؛ ل.؛ ۲.؛ به کنده شود... (۲)؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بنامی
 (۵۷۷۷۱)؛ و أرسلت الیه رسولین و عطفه و نصیحه فما انزجر و لا تعظ حتی آورده، ذلک المورد الویل ۱۸.؛ س.؛ س. ۲ (نیز ل. ن.؛ ل.؛ آو.؛
 ب.؛ چو؛ متن = ل.؛ ق.؛ ک.؛ ل.؛ (نیز ل. ن.؛ ق.؛ ب.؛ ن.؛ ۳)؛ ۱۹.؛ (ل.؛ آیین (ح.؛ آس.؛ ۲))؛ ۲۰.؛ (ق.؛ خود)؛ ل.؛ تو ای در؛ متن = سیزده دستنویس دیگر
 ۲۱.؛ نه جنگ و نه جنگاوران ۲۲.؛ بنداری؛ و اما أنت فان عزمت علی مقاتلتنا فاعلم أن ذاک الحسام بعد فی ید ذاک القتالی. و ان ذاک
 السنان فی رأس ذاک العامل. و لم یفص من ذلک العدد الدم أحد. و هانا لفتالک محشده ۲۳.؛ ز. رزم سوفرا با خوشنواز؛ س.؛ رزم
 سوفرای شیرازی با خوشنواز ترک؛ ق.؛ جنگ سوفرای شیرازی با خوشنواز؛ ل.؛ اندر رزم سرفرای با خوشنواز از هزیمت؛ س.؛ رزم
 خوشنواز با سوفرا؛ متن = حل.؛ ک.؛ س.؛ نویسنده ندارد ۲۴.؛ برای (۲)؛ ق.؛ نامه دلگرای؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۵.؛ س.؛ (نیز ل.؛ ن.؛
 و.؛ ن.؛ ب.؛)؛ بر؛ متن = ل.؛ ک.؛ ل.؛ س.؛ ۲ (نیز ق.؛ ل.؛ ۲.؛ ب.؛ ۱)؛ ۲۶.؛ ل.؛ ق.؛ ک.؛ (نیز ل.؛ ۲.؛ ب.؛ ۱)؛ سوفرای؛ (ن.؛ سرفرای؛ ق.؛ سوفرای؛ و سوفرای
 (نقطه ندارد)؛ (متن = س.؛ ل.؛ س.؛ ۲ (نیز ل.؛ ن.؛ ب.؛ ۲)؛ ۲۷.؛ (ق.؛ بیرو خواند)؛ ۲۸.؛ (نیز ل.؛ ن.؛ زبان)؛ (ل.؛ ل.؛ آو.؛ بسجید مر (و.؛ بیرو) جنگ را
 در زمان (و.؛ آمد دون)؛ (متن = ل.؛ س.؛ ق.؛ ل.؛ س.؛ ۲ (نیز ق.؛ ل.؛ ۲.؛ ب.؛ ۱)؛ ۲۹.؛ ک.؛ رسید آن ۳۰.؛ ک.؛ ل.؛ (نیز ق.؛ ل.؛ ل.؛)؛ ح.؛ متن = یازده
 دستنویس دیگر ۳۱.؛ س.؛ ق.؛ ک.؛ س.؛ ۲ (نیز ل.؛ ن.؛ ب.؛)؛ آواز؛ متن = ل.؛ ل.؛ ۳۲.؛ (ل.؛ ن.؛ ق.؛ کشمین؛ ل.؛ کشمین؛ ل.؛ کشمین)؛ متن = ده
 دستنویس دیگر و بنداری ۳۳.؛ ل.؛ پهلوان بیرون رفت ۳۴.؛ س.؛ ل.؛ س.؛ ۲ (نیز ل.؛ ن.؛ ب.؛)؛ که خورشید بر چرخ آمد؛ که در برج خرشید؛
 متن = ل.؛ س.؛ ق.؛ (نیز ق.؛)؛ بنداری (۲۷۹.؛ ۲۸۰)؛ فلما عاد الرسول بهلنا الجواب الیه جو عساکره و سار الی کشمین

بچشید^۲ و آمد به تنگی فراز^۳
 تو^۴ گفتی که گردون برآمد ز جای^۵
 به شیب اندر انداخت اسب از فراز^۶
 عنان را بیچید و بنمود پشت^۷
 همی تاخت با نیزه‌ی سرگرای^۸
 بسی کشته شده^۹ به شمشیر و^{۱۰} تیرا
 به ره بر^{۱۱} بسی کشته و^{۱۲} خسته^{۱۳} دیدا
 سپه را به هامون نشیب و^{۱۴} فراز
 شده دشت چون چرخ^{۱۵} آراسته^{۱۶}
 ستام و سنان^{۱۷} و کلاه^{۱۸} مهی^{۱۹}
 تلی گشته^{۲۰} چون کوه البرز جای^{۲۱}

و زان روی با تیغ کین^۱ خوشنواز
 یکی تیغ^۲ زد بر سرش سو فرای^۳
 بخت از کف تیغ زن^۴ خوشنوازا
 بدید آنک^۵ شد روزگارش^۶ درشت
 ۱۰۰ چو باو دمان از پیش سو فرای^۷
 بسی کرد از آن^۸ نامداران اسیرا
 همی تاخت و^۹ پیش^{۱۰} گهن^{۱۱} دز^{۱۲} رسید
 ز بالا نگه کرد پس خوشنواز
 همه دشت^{۱۳} پر کشته و خواسته
 ۱۰۵ سلج^{۱۴} و کمرها و اسب و رمی^{۱۵}
 همی برد هر کس بر^{۱۶} سو فرای^{۱۷}

۱. (ب: پر کشته دل) ۲. ل: بیچید؛ (ب: سپه کرد) (()) ۳. ق:؟؛ بالشرک سرفراز؛ م: به شیب اندر انداخت اسب از فراز = ۹۸؛ (ب: متن = ل: س: ۲) نیز ل: ن: ل: ۳؛ و: ن: ۲؛ ب: د: ق: ل: ۲؛ از ۹۶ و ۹۸ یک بیت ساخته و ۹۶ - ۹۸ را انداخته اند؛ که این بیت و بیت سپین را ندارد ۴. ل: ل: ۲؛ ب: ن: ۲؛ چوب؛ ل: ی: و: ب: گرز؛ (م: دل = س: ۲) دل (نیز ل: ۲؛ ب: سو فرای؛ (ن: سرفرای)؛ متن = س: ۲) نیز ل: و: ن: ۲؛ (ب: ع: ل: ۲)؛ (ک: ۷) - ل: سپاه اندر آمد بتندی ز جای = ۹۵؛ (ن: ل: ۲) سپاه اندر آمد به (ن: ز) هر سو ز (ن: به) جای = ۹۵؛ (ب: به) دل گفت اندر آمد کین ز پای (())؛ (س: ۲) همی تاخت با نیزه جان گرای = ۱۰۰؛ (ب: متن = (ن: ل: ۲؛ و: ب: ق: ۲) این بیت و بیت سپین را ندارد ۸. ک: حرب بزی (())؛ (ن: ق: ۲؛ ل: ۲؛ ب: ن: ۲) چوب زن؛ ل: ی: گرز او؛ و: گرز زن؛ (م: متن = ل: س: ۲) ۹. (و: شیب دراز (())؛ (ب: بیچید و آمد به تنگی فراز = ۹۶)؛ (م: متن = ل: ق: ۲) نیز ل: ن: ل: ۲؛ ب: ۱۰ - (ن: ۲) آنکه (()) ۱۱. ((: بتندی سپاه اندر آمد؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ ق: ۲) این بیت را ندارد ۱۲. ل: ک: (نیز ل: ۲؛ ب: سو فرای؛ ل: ۲) نیز ل: ن: سو فرای؛ (ق: ۲) سرفراز؛ ل: ۲؛ و: ۱. جان گرای؛ (س: ۲) تو گفتی که گردون برآمد ز جای = ۹۷؛ (ب: متن = ل: ک: (نیز ل: ن: ۲) ۱۳. ل: ن: زان ۱۵ - (نیز ل: ب: گشته؛ ۲) نیز ق: ل: ۲؛ و: ۱. آمد؛ متن = ل: ق: ک: ل: ۲) نیز ل: ب: (ن: ۲) ۱۶. ل: ی: کان و؛ (س: نیز ل: ب: باران؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۷ - ل: (نیز ل: ۲)؛ (ق: ۲) ک: ل: ۲) نیز ل: ن: ق: ۲؛ ب: ن: ۲) ۱۹. ل: لشکر؛ (ق: ۲) آن (ز)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۰. ((: جریم)) ۲۱. ل: لشکر ۲۲. ل: (خفته) ۲۳. س: نیز ل: ن: ب: آ: ب: ز هامون تشبیه و؛ (ب: متن = ۲) نیز ل: ن: ۲) هامون و شیب (س: ۲)؛ (ب: متن = ل: ۲) رها چون (س: هامون) ز شیب و؛ (ل: ۲) به هامون بدید از؛ ل: ۲) هامون تشبیه از؛ ق: ۲) سپه دید هامون و شیب (س: ۲)؛ (م: متن = ل: ۲) نیز و؛ (س: نخست با ۱۱۷ و ۹۸ یک بیت ساخته و پس از آن بیتهای ۱۰۰ - ۱۰۳ را از نو نوشته است ۳۳ - ل: ۲؛ س: ۲) نیز ل: ن: ۲)؛ (ا: راه؛ متن = ل: ک: (نیز ل: ۲؛ ب: ۲۵ - ق: ۲) نیز ل: ۲؛ ب: باغ؛ س: نیز ل: ب: ز اسبان و از گنج؛ ل: ۲) نیز ل: ن: ل: ۲؛ و: ن: ۲)؛ (ک: ۲)؛ (ش: آن دشت چون باغ؛ (ل: ۲) شد از لشکر و گنج؛ متن = ل: ک: ۲۶ - س: ق: ک: سلاح؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۷ - ل: ۲) نیز ل: (ا: اسب رمی؛ (ق: ۲) کمرهای شاهنشاهی؛ (م: متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۸ - س: نیز و؛ ب: سنان و ستام؛ (ق: ۲) تیغ و سنان؛ (م: متن = یازده دستنویس دیگر ۲۹ - س: ق: ک: ۲) نیز ل: ب: (سوی؛ متن = ل: ۲) ۳۰ - ل: ک: (نیز ل: ۲؛ ب: سو فرای؛ ل: ۲) نیز ل: ن: سو فرای؛ (ق: ۲) سو فرای؛ (م: متن = س: ق: ۲) نیز ل: و؛ (ب: ۳۱ - ل: یزده؛ ق: ۲) نیز ل: ۲) گشته؛ متن = ده دستنویس دیگر

بخشید یکسر همه^۱ بر سپاه
 به لشکر چنین گفت کاسروژ کار
 چو خورشید^۵ بنماید از چرخ دست^۶
 ۱۱۰ به کین^۹ شهنشاه ایران شویم
 همه^{۱۱} لشکرش دست بر بر زدند^{۱۲}
 برین^{۱۳} هم نشان تا ز خیم^{۱۵} سپهر
 تیره برآمد ز پرده سرای^{۱۹}
 فرستادهی آمد از خوشنواز
 ۱۱۵ که از جنگ^{۲۲} و پیگار^{۲۳} خون ریختن
 دو مرد خردمند^{۲۶} نیکوگمان^{۲۷}
 اگر بازجویی^{۲۹} ز راه^{۳۰} روی^{۳۱}
 نه بر^{۳۵} یاد شد^{۳۶} کشته پیروز شاه^{۳۷}
 گنه کار شد ز آنک^{۳۱} بشکست عهد

نکرد اندر آن^۲ چیز ترکان نگاه
 به کام دل ما بد این^۳ روزگار^۴
 برین^۷ دشت خیره نباید نشست^۸
 برین^{۱۰} دز بگردار شیران شویم
 همی هر کسی رای دیگر زدند^{۱۳}
 پدید آمد آن^{۱۶} زیور^{۱۷} تاج^{۱۸} مهر
 نشست از بر بارهبر^{۲۰} سوفرای^{۲۱}
 به نزدیک سالار^{۲۴} گردن فراز
 نباشد جز از^{۲۲} رنج^{۲۵} و آویختن
 به دوزخ فرستیم هر دو روان^{۲۸}
 بدانی^{۳۳} که آن^{۳۳} کار بد^{۳۴} ایزدی
 کز^{۳۸} اختر سرآمد^{۳۹} برو^{۴۰} سال و ماه
 گزین کرد حنظل، بینداخت^{۴۲} شهد!

(۱) (رحمه) ۲. (بد آنچنان (۱)) بندهای (۱۰۸۹۰): و لما تلیح الصبح المی الفریقان فخرت وقعة عظيمة نصبت فیها آکام عظيمة من جش قتل الجائین. ثم طلعت للابریین طلائع الظفره و اتهمز ابن النخاقان، و خلف وراه الخیل و الحشم و الأموال و الأسلحة. ۳. (بد بدین: و باز) ۴. س. ق. ل. ۲. س. ۲ (نیز آن ل. ۲. و. ل. ۲. ب.): کارزار؛ متن = ل. ک (نیز پ. ۱). بندهای: فنزل سوفزای و قال لأصحابه: قد جرى اليوم أمر الحرب علی وفق ما أردناه. ۵. ک: خورشید. ۶. (ق. ۲. دشت) (۱). ۷. (ل. بدین) ۸. ل. ۸. ک: نشاید گذشت؛ (ق. ۲. بی: بیاید (هری حرف یکم نقطه ندارد) گذشت) ۹. (کام) ۱۰. س. ۱۰. ۲ (نیز آن ل. ۲. ب.): بدین؛ (ق. ۲. بر آن): متن = ل. ل. ۲ (نیز ل. ۲. پ. و. ۱). بندهای (۱۰۹۰-۱۱). و لابد لنا خدا من اتباع العدو و الطلب بأمر الملك فیروز الذي طل دمه ۱۱-ل. ۲ (نیز آن ل. ۲. بدین ۱۲. (بد سر زنده) ق. ۲. خواندند (فرین) ۱۳. (ق. ۲. بر آن نامور پهلوان زمین): بندهای: فأصق الأمراء و الأكابر علی ذلك، و أعدوا استعدادا لکرب ۱۴. (ق. ۲. نیز بی): بدین ۱۵. ک: نشان زخم گردان (۱) ۱۶. ل. ۱۶. (این) ۱۷. ک: زیور و ۱۸. س. ۲. ل. ۲. س. ۲ (نیز بی. ۱): تاج و؛ متن = د. دستویس دیگر ۱۹. (ق. ۲. هر دو سرای ۲۰. ل. ۲. جری: س. ۲ (نیز بی. و. ۱. ب.): بارگی؛ ق. ۲. باره بی: متن = ل. ک (نیز آن ل. ۲. ل. ۲. ک. ق. ۲. نیز ل. ۲. ب.): سوفزای؛ (ق. ۲. سوفزای؛ متن = ل. س. ۲ (نیز بی. و. ۱. ب.): س. ق. در اینجا سرنویس دارند: بیتام خوشنواز به نزد سوفزای (ق. ۲. سوفزای و پاسخ او) ۲۲. (ل. ل. ۲. و. ۱. و. ۲. ل. ۲. س. ۲: آزرم (ج. آزرم): متن = د. دستویس دیگر ۲۳. ل. ۲. بیکار: متن = د. دستویس دیگر ۲۴. (ل. بی: بیج) ۲۵. ل. ۲. جنگ: (نیز بی. ۲. خردمند و ۲۷. س. ۲ (نیز پ. ل. ۲. ب.): گرد جوان؛ ق. ۲. س. ۲ (نیز آن ل. ۲. ک. گرد و جوانه) (و: گردن فراز): متن = ل. ۲۸. (و: به دوزخ نباید که داریم ساز) ۲۹. س. ۲ (نیز ل. ۲. ب.): بازگردی؛ ق. ۲. راه جویم؛ متن = ل. ک. ل. ۲. (نیز آن ل. ۲. ک. ل. ۲. کار ۳۱. س. ۲ (نیز آن ل. ۲. ل. ۲. ب.): بی: متن = ل. ۳۲. بی: بدین ۳۳. (نیز آن ل. ۲. ب. ب.): این: متن = ل. (نیز ل. ۲. ۳۴. ل. ۲. (نیز و): بوده؛ لی این بیت را ندارد ۳۵. ل. ۲. از ۳۶. (بد: چندی) ۳۷. (ل. ۲. پیروز شاه) ۳۸. (ق. ۲. ک: ک: (بد: ز) ۳۹. ق. ۲. برآمد ۴۰. ل. ۲. (نیز بی. ق. ۲. بی): بدو: متن = بیازده دستویس دیگر ۴۱. س. ۲ (نیز و): آنکه (ل. ۲. ب. ل. ۲. ک: ک: (بد: زانکه): ک: زبان شده که متن = ل. ق. (نیز بی. ق. ۲. ۴۲. س. ۲ (نیز بی. و. ۱): برانداخت؛ ل. این بیت و نامورد

بدین آشنی^۲ رای^۳ و پیمان تراست،
 به مایر توئی^۵ شاه و سالار و مدد
 که امروز ما را جزین نیست^۸ رای،
 به ایران بریم این سبه^{۱۰} بی درنگ،
 چو فرزند پیروز خسرو نژاد^{۱۳}،
 ز لشکر بزرگان برنا و پیر،
 شود کاپی بی سود^{۱۵} بر ما دراز،
 قباد جهانجوی و چون^{۲۱} اردشیر
 ز موبد نکردی دل و مغز یاد^{۲۲}!
 نماند به ایران جز از^{۲۷} گفت و گوی
 شود^{۲۹} در میان دلبران^{۳۰} جهیز^{۳۱}
 درین^{۳۲} آشنی رای فرخ نهیم
 که بی او^{۳۳} سر^{۳۴} پادشاهی مبادا
 کسی را که بینید^{۳۶} برنا و پیر^{۳۷}

۱۳۰ چنین گفت لشکر^۱ که فرمان تراست
 به ایران نداند کسی از تو به
 چنین گفت با سرکشان سوقرای^۷
 کزیشان از این پس نجوییم^۹ جنگ،
 چو^{۱۱} در دست ایشان^{۱۲} بود کیفیات،
 ۱۳۵ همان موبد موبدان^{۱۴} اردشیر،
 اگر جنگ سازیم با خوشنواز،
 کشید^{۱۶} آنک^{۱۷} دارد^{۱۸} از^{۱۹} ایران^{۲۰} اسیر:
 اگر^{۲۲} نیستی در میانه قباد^{۲۳}
 گر او را ز ترکان^{۲۵} بد آید^{۲۶} به روی
 ۱۴۰ یکی ننگ^{۲۸} باشد که تا رستمخیز
 فرستاده را نثر پاسخ دهیم
 مگر بازییم روی قباد
 همان موبد پاکدل^{۳۵} اردشیر

۱- ل: لشکر مای: یکسر (دلشکر) ۲- ق: ک (نیز ق: ۴) برین: (ب: وزین) متن = یازده دستنویس دیگر ۳- ل: ل (نیز ق: ۲): راستی
 ۴- ل: ل (ب: ۵) ه: ه (نیز ق: ۱) آ: آ (نیز ق: ۱)
 ۷- ل: ل (نیز ق: ۱) آ: آ (نیز ق: ۱)
 چه بینند: ق: آ پس از این بیت افزوده است:

وزان پس چنین گفت پس سوقرای که ما را دیدشان جزین نیست رای ب: ۱۳۲

۱- آ: آ (نیز ق: ۱)
 ۲- همه: ل: ل (ب: ۵) متن = ل: ل (ب: ۵) آ: آ (نیز ق: ۱)
 ۱۲- ل: ل (دست: ریایش) ۱۳- ل: ل (نیز ق: ۱) آ: آ (نیز ق: ۱)
 (د: بی سود) ۱۶- ل: ل (نیز ق: ۱) آ: آ (نیز ق: ۱)
 ل: ل (ب: ۵) ل: ل (نیز ق: ۴) ۱۹- ل: ل (نیز ق: ۴) متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۰- ل: ل (نیز ق: ۱) آ: آ (نیز ق: ۱) آ: آ (نیز ق: ۱)
 ل: ل (نیز ق: ۱) آ: آ (نیز ق: ۱)
 ۲۲- ل: ل (وگر: ۳۳) ل: ل (نیز ق: ۱) آ: آ (نیز ق: ۱)
 آ: آ (ب: ۵) همگی می یاند: چو فرزند پیروز خسرو نژاد = ۱۳۴- ل: ل (نیز ق: ۱) آ: آ (نیز ق: ۱)
 ترکان غلغله (مگر او را ز ترکان بد آید) ۲۷- ل: ل (مگر: ۲۸) آ: آ (نیز ق: ۱)
 دلبران مشیز: متن = چهارده دستنویس دیگر ۳۲- ل: ل (نیز ق: ۱) آ: آ (نیز ق: ۱)
 ۳۲- ل: ل (حواص: ۳۴) ل: ل (نیز ق: ۱) آ: آ (نیز ق: ۱)
 طرف و قال: رای آن نجیبم ایی الصلح و تخلمن من آیدیمم قبایدن فیروز، و موبد الموبدان اردشیر، و مسائر الأسری مع ذخائر
 فیروز و حبله و سلحه کنی می فی آیدیمم الآن. فإنا إن أجمنا علیهم یلقنا ل خفا علی قباد و الموبد آن یقدموا علی تلمهمل. و عند
 تلک یفصح الأمر و یحل المطلب. و لا سیل الی استندراک اللغات

که این است آیین گفتار و آیین دین!^۱
 سخن گفت با او به شیرین‌زبان^۲
 جهان بد سگالده^۳، نگویده به کس
 قباد است و^۴ با نامدار^۵ و دشیره،
 فرستید^{۱۲} باز منش^{۱۳} ارجمند،
 ز دینار و از تاج و^{۱۷} هر گونه چیز،
 به پیش بزرگان^{۱۹} این^{۱۹} انجمن
 که ما بی‌نیازیم و یزدان پرست
 پیی خاک^{۲۱} توران دگر^{۲۲} نسریم^{۲۳}
 چو رفتی یکایک برو بر^{۲۶} شمارا

[سپاهش همه خواندند آفرین!
 ۱۴۵ فرستاده را خواند پس پهلوان
 چنین گفت کین^۳ ایزدی بود و بس
 بزرگان ایران که هستند^۴ اسیر
 دگر هر که^۹ دارید^{۱۰} بر پای بند^{۱۱}،
 دگر^{۱۴} خواسته هرج^{۱۵} دارید^{۱۶} نیز
 ۱۵۰ یکایک^{۱۸} فرستید نزدیک من
 به تاراج و کشتن نیازیم^{۲۰} دست
 ز جیحون به روز دهم بگذریم^{۲۱}
 همه هرج^{۲۲} گفتم ترا، گوش^{۲۵} دارا

بیامد گرازان^{۲۷} بر^{۲۸} خوشنواز

فرستاده هم در زمان گشت‌باز

۱-ق (نیز لن، پ، ن، ب، ن، آ)؛ پیمان و آئین؛ ل، ۲؛ پیمان و آئین و؛ ی، بی: گفتار آئین و؛ ل، ۳؛ گفتار و آئین؛ آ: گفتار و آئین و؛
 متن س، س، ۱؛ ک، این بیت را ندارند؛ بنفاری: فأنشی علیه الحاضرون و قالوا: هذا هو الرأي المبین و الدین القوم، فاتفقوا علی ذلک
 ۲، س، ۲؛ روان (مزدوان)؛ ل، ۳؛ سود و زیان ۳-۲؛ حکین < (ل، ۳)؛ نماند (ل)؛ ه، ۳؛ یگرید (ل)؛ س، ۱؛ این بیت را ندارند؛ بنفاری
 (۱۴۶-۱۴۵)؛ فاستحضر الرسول و لایته فی الخطاب و قال: لاشک أن واقعة فیروز کانت أمراً محتوماً و قدراً مقدورا عقیق س، ۲ (نیز
 لن، بی، ب)؛ گشتند؛ س، بزرگان که گشتند با او؛ متن س، ل (نیز بی، ۲)؛ ل، ۷؛ ل، ۲؛ س، ۲ (نیز لن، بی، ۲)؛ ح، ۱؛ س، ۱؛ س، ۲ (نیز
 پ، ۳۰؛ ه، ۱؛ موبدش؛ ل، ۲؛ موبدان؛ س، ۱؛ نامور؛ (ل، بی، موبد؛ ق، ۲)؛ ل، ۲؛ موبد؛ س، ۱؛ (نیز بی، ب)؛ قباد جهانجوی با متن س، ل (نیز ل، ۲
 و؛ ل، ۹؛ س، ۲؛ ل، ۲؛ (نیز ل، ۲)؛ هر چه؛ (بی، بزرگان که)؛ متن س، ل، س، ق (نیز لن، بی، ۲)؛ ل، ۱۰-۱۰؛ س، ق (نیز لن، بی، ۲)؛ ل، ۲؛ ب؛
 داوند؛ متن س، ل، ۲؛ ل، ۱۱-۱۱؛ برنا بند (مهر پای بند)؛ (بی، بر پای دارند بند)؛ متن س، ۳-۳؛ دستویس دیگر ۱۲-۱۲؛ ل، ۱۲؛ ل، ۱۲؛ (نیز لن)؛
 فرستند؛ ل، ۲؛ فرستی؛ ا: فرستند؛ متن س، س، ق، س، ۲؛ (نیز ق، ۲-۲)؛ ل، ۱۳-۱۳؛ ل، ۱۳؛ (نیز لن)؛ بازی منش؛ س، س، ۲؛ (نیز لن، ۲)؛ ب؛ نزدیک
 ما؛ ق: نزد منش؛ ک: باز من؛ (ق، ۲؛ سوی منش؛ ب: تازی منش؛ ل، ۲؛ به نزدیک آن)؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۴-۱۴؛ ل، ۲؛
 وزان ۱۵-۱۵؛ س، ۲؛ (نیز ق، ۲)؛ هر چه؛ متن س، ل (نیز لن)؛ ۱۶-۱۶؛ س، ۲؛ (نیز لن)؛ دارند؛ (و دادند (ل)؛ متن دیازده دستویس دیگر ۱۷-۱۷؛ ل،
 ز تاج و ز (وزن دست نیست)؛ ک (نیز لن، ق)؛ ز تاج و؛ س، س، ۲؛ (نیز ل، ۲)؛ و، آ، ب؛ ل، ۲؛ ز زمین و سیمین و؛ ق: ز دیا و ز تاج و؛ (بی، ز
 سیمین و زمین و)؛ متن س، ل (نیز ق، ۲)؛ (بی، ۱۸-۱۸؛ س، ۲؛ (نیز لن، ل، ۲)؛ و، آ، ب؛ سراسر؛ (بی، یکابلی (ج یکایک))؛ متن س، ل، ق، ک، ل، ۲؛ (نیز
 لن، ق، آ، ب)؛ ۱۹-۱۹؛ س، ۲؛ (نیز بی)؛ چه نزدیک این نامدار؛ متن س، ۳-۳؛ دستویس دیگر؛ بنفاری (۱۴۷-۱۴۵)؛ و نحن الآن نوافقکم علی ما
 جنحتم الیه من السلم علی أن تطلقوا لنا قیاد و موبد الموبدان و سائر من متدکم من الأساری مع خزان فیروز ۲۰-۲۰؛ س، ۲؛ (نیز ق، ۲)؛ ل، ۲؛
 لن؛ ۲؛ نیاریم؛ س، س، ۲؛ (نیز بی)؛ دو حرف نخست نقطه ندارند؛ ک: نزاریم؛ ل، ۲؛ نزاریم (حرف دوم نقطه ندارد)؛ (و نازیم (دو حرف نخست
 نقطه ندارند))؛ متن س، ل (نیز لن، ل، ۲)؛ آ، ب؛ آ، ب؛ ل، ۲۱-۲۱؛ ل، ۲۱؛ (نیز و)؛ بگذرم ۲۲-۲۲؛ ل، ۲۲؛ ل، ۲۲؛ (نیز بی، بی)؛ متن س، بی، س، ۲؛ ل، ۲۳-۲۳؛ ل، ۲۳؛ (نیز و)؛ نسریم؛ (ل، بی، سیم)
 بی، ا: ق؛ (همین)؛ خاک راه؛ (بی، ل، ۲)؛ و، آ، ب؛ بی (از همه)؛ خاک توران دگر (بی، بی، بی)؛ متن س، بی، س، ۲؛ ل، ۲۴-۲۴؛ ل، ۲۴؛ (نیز و)؛ نسریم؛ (ل، بی، سیم)
 ۲۴-۲۴؛ س، ۲؛ (نیز ق، ۲)؛ ب؛ هر چه؛ متن س، ل (نیز لن)؛ ۲۵-۲۵؛ ل، ۲۵؛ ل، ۲۵؛ (نیز و)؛ لوس (و گوش) ۲۶-۲۶؛ ل، ۲۶؛ ل، ۲۶؛ (نیز و)؛ سپهر (و)؛ ا: شایان؛ و انا فعلتم
 ذلک انصرفنا بعد عشرة ایام و غیرنا جیحون، ثم بعد ذلک لاندوس ماوراء أصلا ۲۷-۲۷؛ ل، ۲۷؛ ل، ۲۷؛ (نیز لن، ل، ۲)؛ ا: شایان؛ س (نیز بی)؛
 شایان بیامد؛ متن س، ل، ق، ک، ل، ۲؛ (نیز لن، ق، آ، بی، بی)؛ ۲۸-۲۸؛ ل، ۲۸؛ ل، ۲۸؛ (نیز و)؛ ق؛ ا: در اینجا سرنویس دارند، ق: درها کردن خوشنواز قباد را با
 دگر بندیان و فرستادن بنزد سوزنای با قیمت که از پیروز داشت؛ ل، ۲؛ اندر آشی کردن سرفرایی با خوشنواز

هم‌آنگاه برداشت بند^۴ قباد
 کسی را^۶ که بودند^۷ از ایران اسیر^۸
 کجا یافت از^{۱۰} خاکی دشت^{۱۱} نبرد
 چو^{۱۲} چیز^{۱۵} پراکنده‌ی آن^{۱۶} سپاه
 به دست^{۱۷} یکی مرد پاکیزه‌رای^{۱۸}
 ز دیدار او انجمن گشت شاد
 اسیران^{۲۲} که بودند برنا و پیر^{۲۱}
 همه دست^{۲۳} بر آسمان داشتند
 بدیدند با هرک^{۲۶} بود^{۲۷} ارجمند^{۲۸}
 سپهکد به اسپ اندرآورد پای
 ابا نامورموبد و کیقباد^{۳۱}

۱۵۵ بگفت آنچ^۱ بشنید و^۲ زو^۳ گشت شاد
 [هم از موبد موبدان^۵ اردشیر
 همه^۶ خواسته سرپسز گیرد کرد
 همان تخت^{۱۲} با تاج^{۱۳} بیروزشاه
 فرستاد بکسر^{۱۷} سوی^{۱۸} سوزرای^{۱۹}
 ۱۶۰ چو لشکر بدیدند روی قباد
 [همان موبد موبدان^{۲۱} اردشیر
 بزرگان همه خیمه^{۲۳} بگذاشتند
 که پور^{۲۴} شهتاشه را بی‌گزند^{۲۵}
 هم‌آنگاه فروهشت پرده‌سرای
 ۱۶۵ ز جیحون گذر کرد بیروز^{۲۹} و^{۳۰} شاد

۱-ک، ل (تیز لی-ا): آنچه؛ من: آنکند: متن: ل، ف، س (تیز لن، ق، ب). ۲-ا، ب (تیز لن، ق، ب). ۳-س، س (تیز لن، بی، ب): او؛ (ق، ا، ز، آن)؛
 متن: ل، س، ل (تیز لن، ق، ا، بی، ل، ن، ک): بند از؛ متن: ل، ق، بی، ک، س (تیز ل، ک، بی، و، ا، بی) ۵-ق، ک، ل، ک: موبدان موبد؛ (ان: موبد و
 موبدان): متن: ده دستوس دیگر ۶-س، ا: اسیران ۷-س، س (تیز لی، ل، ا، ا، ب): دیدند؛ (ن: دارند؛) متن: ق، ک، ل (تیز لن، ق، ا، بی، و)
 ۸-ق (تیز لن): ایشان اسیر؛ ا: برنا و پیر؛ متن: ب، یازده دستوس دیگر؛ ل این بیت را فلانور؛ س: پس از این بیت افزوده است:
 بزرگان همه خیمه بگذاشتند
 همه دست بر آسمان داشتند (= ۱۶۲)

۹-ل، همان ۱۰-ق، ا، دور: ۱۱-ل، خاک و دشت؛ س، س (تیزی ق، ا، بی، ل، و، ا، ل): خاک روز؛ ق: دشت گاه؛ متن: ک، ل (تیز لن، بی، ل، ن، ک)؛ ب
 بیهای ۱۵۷-۱۶۰ را فلانور؛ ۱۲-ک، تخت و ۱۳-س، س (تیز ق، ا، بی، ل، و، ا، ل): تاج با تخت؛ متن: ل، ق، ک، ل (تیز لن، بی، ل، ن، ک)؛ ۱۴-س، ق،
 ک، ل (تیز لن، بی، و، ل، ن، ک): چه؛ (ق، ز، ا، ز): متن: ل، س، ل (تیز لی، ل، ا، ل، ک)؛ چیزی ۱۵-ک (تیزی ق، ا، بی، ل، و، ا، ل): پراکنده؛ س: ا:
 پراکنده؛ بر؛ متن: ل، ق، ک، ل (تیز لن، بی، و، ل، ن، ک)؛ ۱۷-ق، ا، دیگر: ۱۸-ل (تیز لن، بی، ل، ن، ک): بر ۱۹-ل، ق، ک، ل (تیزی ق، ا، بی، ل، و، ا، ل): سوزرای؛ ل: ا:
 سوزرای؛ (ن: سوزرای؛ ق: سوزرای؛) متن: س، س (تیزی بی، و، ل، ن، ک)؛ ۲۰-ل، و، از؛ گشته شاد و بدو داده رای = ۱۸۱؛ (ب، و)؛ پس از این
 بیت افزوده است:

همه جامعه سوزرای سرود زمین گشته با رود چون تار و پود (ل) = ب ۱۸۰

مطهری (۱۵۴، ۱۵۹): فعاد الرسول بجوابه الی خشتواز لفسر بذاک، و رفع القید عن رجل قباد و أطلقه مع اردشیر موبد الموبدان، فی
 جمیع الأسری ففذلهم و جمیع خزائن فیروز مع رمول محتشم من کبار اصحابه الی منجم سوزرای ۲۱-ق: موبدان موبد ۲۲-س
 (تیز لی، بی، بزرگان؛ متن: ب، یازده دستوس دیگر؛ ل این بیت را فلانور ۲۳-ل (تیزی بی، ل، و، ا، ل): خیره (= خیمه)؛ ۲۴-ک، دشت (ل) ۲۵-س،
 س (تیزی بی، ل، و، ا، ب): که؛ فرزند بیروز را ارجمند؛ متن: ل، ق، ک، ل (تیز لن، ق، ا، بی، ل، ن، ک)؛ ۲۶-س، س (تیز لن، بی، ل، ن، ک): هر که؛ متن: ل
 ۲۷-س، س (تیزی ق، ا، بی، ل، و، ا، ب): بد؛ متن: ق، ک، ل (تیز لن، بی، ل، ن، ک)؛ برد ۲۸-س، س (تیزی ل، و، ا، ل، ن، ک): بی گزند؛ (بی: سر بلند؛ ل: ا:
 انجمن؛) متن: ل، ق، ک، ل (تیز لن، ق، ا، بی، ل، و، ا، ب): در ق، ا، بیایی بیتهای ۱۶۰-۱۶۴ چنین است: ۱۶۲، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۴، ۱۶۳، ۲۹-ک: فیروز
 ۳۰-ل، ب: ا: چو؛ ۳۲-س (تیزی ق، ا، بی، موبد موبدان و قباد (ق: کیقباد)؛ ق، ل (تیز لن، بی، ل، ن، ک): ایا موبدان موبد و کیقباد؛ ک، ایا موبدان
 موبد و با قباد؛ س (تیزی بی، ل، و، ا، ب): کشاده شده پایهای قباد؛ متن: ل، بنداری (۱۶۰، ۱۶۵): فلما رأى العسکر وجهه قباد عم الموبد
 کتفوا بطیرون من الفرح و السرور فرموا النجم فی الحال و ارتحلوا و عبروا جیحون

از آن نیکبختی مهتر بافرین^۳،
 ز رای چنان مرد نیرنگ ساز^۴،
 گشاده شد از بند پای قباد^۵،
 از^{۱۱} ایران سپاهست برکوه و^{۱۲} دست،
 نوگفتی^{۱۵} همی کز شد^{۱۶} زآن^{۱۷} خروش!
 بدیره شدن را بیاراستند
 که با پهلوان برنشیند قباد^{۲۰}

بزرگان برفتند^{۲۳} یکسر ز جای
 همی رفت با آنک^{۲۵} بودش سپاه^{۲۶}
 رها گشته^{۲۹} از بند، پیروز و^{۳۰} شاد،

چن^۱ آگاهی آمد به ایران زمین
 و^۲ زان^۳ رزم^۴ و بیگار^۵ با خشتواز،
 که از جنگ برگشت پیروز و^۹ شاد،
 بیاررد و اکنون ز جیحون گذشت،
 ۱۷۰ خروشی از^{۱۳} ایران برآمد^{۱۴} که گوش
 بزرگان فرزانه برخواستند
 بلاش^{۱۸} آن زمان تخت زین^{۱۹} نهاد

چن آمد^{۲۱} به شهاندرون سو فرای^{۲۲}
 بدیره شدن را بیاراست شاه^{۲۴}
 ۱۷۵ بلاش^{۲۷} آن زمان^{۲۸} دید روی قباد

۱-د، ق، ک، بی (نیز لن-ب)؛ چو متن تصحیح قیاسی است ۲- (ن: نیک دل) ۳- بی (نیز ا-ب)؛ مرد یا آفرین؛ (ن، ل، و، آ)؛ نیکبختی مرد بافرین؛ (متن = ل، ق، ک، نیز لن، ق، بی، پ، ن، آ)؛ سینههای ۱۶۸-۱۶۶ و ل بیتهای ۱۶۸-۱۶۶ را ندارند؛ ل آس از بیت ۱۶۵ افزوده است؛ همان چون شنیدند ایرانیان به نزد بلاش آمدند در زمان
 ۴- ل، ق، ک (نیز ق، بی، پ، ن، آ)؛ همان؛ (ن: هم؛ پ: هم از)؛ متن = ه، ل، ق، ک (نیز لن، ق، بی، پ، ن، آ)؛ جنگ؛ متن = بی (نیز لن، ق، بی، پ، ن، آ)؛ (ن: رزم ترکان که) ۵- بی به ۶- ک؛ نزدیک (بدنیرنگ ساز)؛ (ن: که از جنگ برگشت روز دراز (ل)) ۹- ل (نیز آ)؛ چو بی: ق؛ پیروز برگشت و؛ متن = بی، سی (نیز لن، ق، بی، پ، و، ل، بی، آ)؛ ۱۰- بی (نیز ق، بی، پ، و، ل، بی، آ)؛ ابا موبد موبدان و قباد = ۱۶۵؛ متن = ل، ق، ک، بی (نیز لن، پ، ن، آ)؛ (ن: این بیت را ندارند) ل، ق، ک، بی، پ، ن، آ؛ آس از این بیت افزوده اند:
 همان موبد موبدان ارده شیر کسی را که بردند (ن، ن، آ)؛ بودند: ل؛ اسیران که بودند: ق؛ همان را که کردند از ایران اسیر (ن: برنا و بیر) = بیتهای ۱۴۳، ۱۵۶ و ۱۶۱
 در ل بیت بالا پیش از بیت ۱۶۸ آمده است؛ بی، سی، ل، بی، ل، و، آ؛ بیت بالا را ندارند ولی بنداری داشته است ۱۱- ل، ز: ۱۲- ک (نیز لن، ق، بی، پ، ن، آ)؛ آب و؛ ق: چون آب؛ متن = ل، سی، بی (نیز لن، و، آ)؛ ل: ۱۳- ل؛ بی (نیز لن، ق، بی، پ، ن، آ)؛ ز؛ متن = ق؛ (ر: ۱۴- سی، بی، سی (نیز لن، ق، بی، پ، ن، آ)؛ برآمد از ایران؛ متن = ل، ق، ک، بی، پ، ن، آ)؛ (ن: بی گویی) ۱۵- ل؛ بی (نیز لن، ق، بی، پ، ن، آ)؛ شوره؛ (ق: شدی)؛ متن = ق (نیز لن)؛ ل: این بیت را ندارد ۱۷- (ج: ز)؛ ق: از بی؛ بنداری (۱۶۶-۱۷۱)؛ قاتی الخیر فارس بظفر سوزنای و خلاص قباد مع موبد الموبدان و سائر آساری فاستیشروا و استقبلوه ۱۸- (ق: بلاش؛ بی: پلاش) ۱۹- سی (نیز لن، ق، بی، پ، ن، آ)؛ شاه؛ ل: (نیز ق)؛ سیمین؛ متن = ل، ق، ک (نیز لن، بی، پ، ن، آ)؛ ۲۰- ل؛ که تا برنشیند برو کیکباد؛ بی، ل، بی (نیز لن، ق، بی، پ، ن، آ)؛ که چون (ل، ن، بی، پ، ن، آ)؛ با ل؛ چو با) پهلوانان نشیند قباد؛ ق: که تا شادمان برنشیند قباد؛ متن = ک (نیز ق، بی، پ، ن، آ)؛ در ک؛ ق به یا تصحیح شده است؛ بنداری؛ قابر بلاش بنصب تخت من الفضه فی ایوان قباد لیجلس عند قومعه علیه ۲۱- ل؛ ک، سی (نیز لن، بی، پ، ن، آ)؛ چو آمد؛ (ق: درآمد)؛ متن تصحیح قیاسی است ۲۲- ک (نیز لن، ق، بی، پ، ن، آ)؛ سو فرای؛ (ن: سو فرای؛ ق: سو فرای)؛ متن = ل، بی، سی (نیز لن، و، پ)؛ ۲۳- ک؛ بچشند؛ ل: این بیت را ندارند ۲۴- (بد: بر آراست شاه؛ بی: بیاراستند) ۲۵- ل؛ (نیز لن، ق، بی، پ، ن، آ)؛ آنکه ۲۶- (ن: همه دشت یکسر بیاراستند) ۲۷- (ق: بلاش؛ بی: پلاش) ۲۸- بی، سی، بی (نیز لن، ق، بی، پ، ن، آ)؛ آنکه؛ متن = ل، ق، ک، بی (نیز لن، ق، بی، پ، ن، آ)؛ ۲۹- ل؛ کرده (ن: کرده)؛ متن = د؛ سزده دستنویس دیگر ۳۰- (بی: چو بی)

ز هیتال و چین دست بر سر گرفت^۱
 گشاده دل و نیک خواه^۲ آمدند
 می و رود و رامشگران خواستند
 ز تیمار پیروزی آزاده خوی^۳،
 به بربط^۴ همی^۵ رزم ترکان^۶ سرود^۷!
 ازو گشته شاد و بدو داده رای^۸!
 کسی^۹ را که بد کینه‌ی خوشنواز

مر او را سبک شاه^۱ در بر گرفت
 ز راه اندر ایوان شاه آمدند
 بفرمود تا خوان بیاراستند
 همی بود جشنی نه بر آرزوی^۲؛
 ۱۸۰ همی چامه‌گو سوز را ستود^۳
 مغان^۴ را همه چشم^۵ بر سوز رای^۶
 همه شهر ایران^۷ بدو^۸ گشت^۹ باز

همی رفت ازین^{۱۳} گونه تا چارسال
 جهان را به رای خود^{۱۴} آراستی
 به چبری^{۱۵} برداخت گاه^{۱۶} از بلاش^{۱۷}

بیاید^{۱۹} سوز رای^{۲۰} از جهان^{۲۱} بی همال^{۲۲}
 نبود ی جز آن^{۲۳} چیز کو خواستی
 ۱۸۵ چو فرمان او گشت در شهر فاش^{۲۴}

۱-س: تنگدس^۲ (نیز: ل^۳، و: ا: ب:): سخت: متن = ل: ه: ک: ل^۴ (نیز: ن: ق: آ: ب: ن: آ)^۵: ۲-ق: چینی سخن در گرفت ۳-س: ک: ل: ن: ۲: (نیز: ن: م: س:): خلیده دل و (د: خلیده دل) کینه خواه^۶: (ق: خلیده دل و نیک خواه): متن = ل: ق: بنداری (۱۷۷-۱۷۳): فلما وصل اذخله لی ابرانه مع سوز رای ۴-ک: ل^۵ (نیز: ن: ق: آ): آرزو: (ن: بر از آبروی): متن = یازده دستنویس دیگر ۵-ک: ل^۶ (نیز: ق: آ): آزاده خو: بنداری (۱۷۸-۱۷۹): فمذرا السماط و طعموا ثم جلسوا فی مجلس الأتس علی جملة اللهو و الطرب غیر أن صفو عیشهم ذلک کان مرشقا یقرب عهدهم بحدیثة فیروز ۶-ل: همه جامه سوزگوزان کرده: (س: نیز: ل^۷، و: ب:): همه جامه سوز رای سرود (ل: آ: و: رود): (نیز: ق: آ): همی چامه گر سوز رای^۸: (ق: سوز رای): راسته دل: ۹-همه رود زن را سرای سرود: (س: نیز: ل: آ): همه جامه (س: آ): جامه و (سوز رای): (سوز رای): و سرود: (ن: ل: ن: آ): همی جامه زن زد (ن: آ: زن): فراوان سرود: (س: نیز: ب:): پس از تصحیح سوز رای به سوز رای ۱۰-س: بربط ۱۱-س: سوزی (د: ع: ایسان: ک: تورجان: ل: آ: نور ا: س: نیز: ن: ب:): توران: متن = ل: ل: ۱۰-ل: آ: ستود: (ن: ل: ن: ۷: متن = دوازده دستنویس دیگر: د: س: آ: ب: ل: و: ا: ب: ا: ب: بیت بایست سپسین پس و پیش شده است: بنداری: و طلق المغنون یز مرمون علی أرتار المزاهر بالبحان تشتمل علی وصف وقعة التزک، و نظیر البهلوان بهم، و إنقاذ ابن الحکک من آیدیم ۱۱-ل: شهان) ۱۲-س: جشن (د: ۱۳-ق: نیز: ن: ل: آ: ب:): سوز رای: ل: آ: سوز رای: (ق: آ: سوز رای): متن = س: س: (نیز: ل: و: ب:): ۱۳-ل: ن: ب: ن: آ: تازه وای: ل: آ: خاده جای: ق: آ: همی هر یکی زد دگر گونه رای: (ن: ازو کرده شادی بدو کرده رای: و: بدو داده یکر همه کار و رای): متن = ل: س: ق: ل: س: (نیز: ا: ب: م: ا: ب:): هم این بیت را نخلرد ۱۵-س: س: (نیز: ل: ق: و: ا: ب:): کار ایران: ک: شهر باران (م: شهر ایران): متن = ل: ه: ل: (نیز: ن: ق: آ: ب: ن: آ): ۱۶-ق: آ: برو: (ن: ب: گشته) ۱۸-س: س: (نیز: ل: ق: و: ا: ب:): همان: (ن: ق: آ: ب: ن: آ): پس از این بیت لغز و حنا:

بدان بهلوان دل همی شاد کرد روان را از اندیشه آزاد کرد

۱۹-س: س: (نیز: ل: ل: و: ا: ب:): شده: متن = ل: ه: ک: ل^۲ (نیز: ن: ق: آ: ب: ن: آ)^۳: ۲۰-ل: ه: ک: ل^۴ (نیز: ل: آ): سوز رای: ل: آ: سوز رای: (ن: سوز رای: ق: آ: سوز رای: م: سوز رای): م: سوز رای: (نیز: ل: و: ل: آ: ب:): ۲۱-ک: چنان ۲۲-س: با همال (د: ۲۳-ل: زین: ل: آ: ب:): از آن: متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۴-ل: ل: آ: از: (ن: نبود جز به آن: متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۵-و: ی: (ن: خوش) ۲۶-ل: کنتی بخش: س: س: (نیز: ن: ل: آ: ب:): در جهان گشت فاش: متن = ل: ۲۷-ل: ق: (نیز: ق: آ): به خوبی ۲۸-س: س: (نیز: ق: آ: ب: ل: و: ا: ب:): تخت: متن = ل: ه: ک: ل^۲ (نیز: ن: ل: ن: آ): ۲۹-ق: آ: بلاش: م: بلاش: (بنداری: (۱۸۱-۱۸۵): و استعلی أمر سوز رای فاستبد بالأمیر و تنه و محار و نخلند و البسط و التبض و الایرام و التبض و حار لا یلایته أحد فی تلك الدولة و لا یساجله و إن کان یملأ اللدول الی حد الکرب فیتی کلک الی أربع سنین مضت من ملک بلاش

بدو گفت: شاهی^۱ نرانی^۲ همی!
 همی پادشاهی به بازی کنی
 قباد از تو در کار^۳ داناترست
 به ایوان^۴ خویش اندر آمد بلاش^۵
 ۱۹۰ همی گفت: بی رنج^{۱۱} تخت^{۱۲} این^{۱۳} بود
 بدان را ز نیکان^۳ ندانی^۴ همی!
 ز پزی^۵ و از^۶ بی نیازی کنی!
 بدین^۸ پادشاهی توانا ترست!
 نیارست گفتن که^{۱۰} ایدر مباح^۹!
 که بی کوشش و درد و نگرین بود!

۱-ق: شاها) ۲-ق: ی: (نیز ق: ۲: ل: ۲): ندانی: (ب: تو رانی (I)): متن = س: ل: ۲: س: ۲ (نیز ل: ل: ۲: و: آ: ب) ۳-ح: نباهی ۴-ل: نرانی: متن = چهارده دستنویس دیگر ه: س: س: ۲ (نیز ل: ل: ۲: و: آ: ب): کزی: ک: بردی (نقطه ندارد): متن = ق: ق: ل: ۲ (نیز ل: ل: ۲: و: آ: ب) ۵-ل: ق: س: ۲ (نیز آ: ز: متن = س: ک: ل: ۲ (نیز ل: ل: ۲: و: آ: ب): بندهای (۱۸۶-۱۸۷): فقال له: إنک لا تحسن شغل السلطنة، و لست تطلع علی أسرار الملک: تحسبها نوعاً من اللهو واللعب ۷-س: س: س: ۲ (نیز ل: ل: ۲: و: آ: ب): خودکار: و: الدین کار: متن = ل: ق: ک: ل: ۲ (نیز ل: ل: ۲: و: آ: ب): ۸- (و: برین): بندهای: و آنچه قباد آعرف منک بدقائق هذا الأمر و غوامضه. و هو أقدر منک علی القيام بمراسم الملک ۹-ل: ۲: بلاش: ب: بلاش) ۱۰-ق: گفتا تو: ق: پس از این بیت افزوده است:

بلاش آن زمان تخت زرین نهاد
 که تا شادمان بر نشیند قباد ۱۷۲

۱۱- (هم: بی رنج و) ۱۲-ل: (نیز ل: ق: ۲): تخت: (حرف یکم نقطه ندارد): س: تن: ل: ۲ (نیز ل: ی): بخت: متن = ق: ک: س: ۲ (نیز ل: ل: ۲): ۱۳-ل: ی: آن: ب: این بیت را ندارد: بندهای (۱۸۹-۱۹۰): فاضطر بلاش الی ملازمة بیته و خلع نفسه

قباد

پادشاهی قباد چهل سال بود^۱

چو بر تخت بنشست^۲ فروخ قباد
سوی طیفون شد^۳ ز شهر^۴ سیطخر^۵
چو بر تخت پیروز^۶ بنشست^۷ گفت
شما را سویی^۸ من^۹ گشاده‌ست راه
بزرگ آن کسی^{۱۰} کو به گفتار راست
چو بخشایش آرد به خشم اندرون
نهد^{۱۱} تخت خشودی اندر جهان

کلاو بزرگی به سر بر نهاد
که آزادگان^{۱۲} را بدو^{۱۳} بود فخر
که از من^{۱۴} مدارید چیزی نهفتا
به روز سید^{۱۵} و شبان سیاه
زبان^{۱۶} را بیاراست^{۱۷} و کژی نخواست
سر راستان^{۱۸} خواندش رهنمون
بیاید به داد^{۱۹}، آفرین^{۲۰} بهان^{۲۱}

۱-س (نیز لن، پ، ب، ن، آ، ب)؛ پادشاهی قباد (ن، ق، آ، ب)؛ قباد پیروز؛ ب: قباد پیروز؛ ن: قباد پیروز شاه؛ ب: قباد پسر پیروز؛ ل: قباد پسر فیروز شاه؛ ل: قباد بن پیروز (چهل سال (ن) چهل و سه سال (ن) چهل و هشت سال؛ ق: چهل سال و دو ماه؛ ل: هشتاد سال) بود (ل: جودید)؛ (و، به پادشاهی نشستن قباد بر جای پدرش پیروز)؛ بنداری: ذکر توبه قباد بن فیروز بن یزدجرد بن بهرام جور و کانت مدّه ملکه اوریمن سنه ۳۰۳ (ق: بنشست بر تخت)؛ ل: این بیت را ندارد ۳۰۳-ق، ب، ل (نیز ق، آ، ب)؛ طیفون؛ ل: طیفون؛ ا: طیفون (حرف دوم نقطه ندارد)؛ متن د، س، ی، آ (نیز لن، پ، و، ن، آ، ب) ۴-د: چشده (ش: ای: بشهر)؛ ه: بسوی عمل؛ ق: هدی آ (نیز ل، پ، و، ن، آ، ب)؛ سیطخر؛ متن د، س، ل (نیز لن، ق، آ، ب) ۷-س: س (نیز لن، ب)؛ گزده نکشان؛ متن د، ل، ا، س (نیز ل، آ، ب)؛ بدان؛ متن د، یازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۶-۱)؛ فصار الأمر لقباة، و توجه من اصطخر نحو بقداة؛ ۹-س (نیز ل، ق)؛ پیروزه ۱۰-ل، س (نیز لن، آ، ب)؛ بنشست؛ د، ل: بنشست پیروز؛ متن د، س، ق، ک (نیز لن، و، ب) ۱۱-ل (ن: جن سید؛ ا: ما) ۱۲-ق، ب: ۱۳-ق، ک، ل (نیز ق، آ، ب)؛ ما؛ متن د، س، ی، س (نیز لن، آ، ب) ۱۴-ل (ل: سقید)؛ بنداری (۴-۳)؛ قال صاحب الکتاب؛ لما جلس قباة علی تخت السلطنة قال للناس: إن طریقکم إلى مفتوح باللیل والنهار، فلا تسلبوا ستور الکسان علی وجوه الأعرار ۱۵-ق: بود) ۱۶-ع: زمان ۱۷-ق: بیاراجست؛ ب: بنداری؛ وکل ملک زمین لسانه بصدق المقال فهو المخصوص بالإعظام والإجلال ۱۸-س: راسنی ۱۹-س (نیز ل): ۲۰-ب (ل: بیاید شنید) ۲۱-س (نیز ل، آ، و، ا)؛ آفرین از ۲۲-س (نیز ب)؛ ساید بداد آشکار و نهان (جرف یکم و دوم و واژه نخست نقطه ندارد)؛ ق این بیت را ندارد

جهان جهان را به بد نسپرد^۳
زیرجهد به تاجش برافشاندند^۴

ز شاهی ورا بهره بود اندکی^۵
قیاد اندر ایران^۸ نبد^۹ کدخدای^{۱۰}
کسی را بر شاه نشاندی^{۱۳}
جهان پر ز^{۱۷} دستوری سوزی^{۱۸}

به جام اندرون باده چون لاله^{۲۱} گشت
به دستوری بازگشتن به^{۳۳} جای
بزد گوس و آهنگ شیراز کرد
ز هر کام^{۳۷} برداشته بهر خویش

همه سر به سر آ دست نیکی برید^۲
همه مهتران آفرین خواندند

جوان بود و سالتس سه پنج ویکی
همی راند^۶ کار جهان سوزی^۷
۲۵ همه کار او^{۱۱} پهلوان راندی^{۱۲}
نه موبد^{۱۴} او^{۱۵} را نه فرمان و رای^{۱۶}

چنین بود تا بیست و سه^{۱۹} ساله^{۲۰} گشت
بباید بر تاجور، سوزی^{۲۲}
سپهبد خود و^{۲۴} لشکرش^{۲۵} ساز کرد
۳۰ همی رفت شادان^{۲۶} سوی شهر خویش

۱-ل: تن به تن ۲-ل: بریم ۳-ل: مشورید: ل: نسپریم: متن = سیزده دستنویس دیگر: ق: آ پس از این بیت افزوده است:

هر آنکه که بخشش بود کام دل
بجز خاک تیره مرا جای نیست

بنداری (۱۲۱۰): إن الحلم عماد العقل وإن الزرق مادة الذلل ومن عرف عیب نفسه فواجب علیه أن یسكت عن عیب غیره. ثم قال: سارعوا الی عمل الخیرات، و لا تقفوا أعمارکم بالبیات ۳-بنداری: فحمدته الحاضرون و أتوا علیه، و نثروا الجوهر علی تاجه ۵-ل: این بیت را ندارد: بنداری: و كانت سنة عند جلوسه علی تخت السلطنة ست عشرة سنة. و كان ناقص الحظ من الملك عن ۲. خواند: (۱: همرازد ۹۹) ۷-ل: نیز ل: ۲. ب: ۱. سوزی: ل: (نیز ل: ۱: سوزی: متن = س: ک: س: ۲: نیز ل: ۱: و: ۲: ب) ۸-ل: آن میان (وزن دست نیست) ۹-ل: ۲. ب: ۱. سوزی: ل: (نیز ل: ۱: سوزی: متن = س: ک: س: ۱۳: را بدی: متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۲ و ۲۸: ب: یک بیت ساخته و ۲۴-۲۸: را انداخته است ۱۱-ل: (ب: آن): ل: دآوری ۱۲-ل: را بدی: متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۳-ل: (نشاندهی (حرف یکم نقطه ندارد): س: نشاندهی: متن = ده دستنویس دیگر: بنداری (۲۵-۲۴): فان أمور العالم كانت موكولة الی رأی سوزی و كان مستیذاً بنفسه مستقلاً بالإیراد و الإصدار غیر ملضت الیه و لا محفل به ۱۴-ل: س: ک: ل: ۲: نیز ل: ۱: و: ۲: ب: ۱: مرده: ج: ج: ۱: متن = ل: (نیز ل: ۲: ب: ۱: ۱۵-ل: (ل: آن): ۱۶-ل: روا (پس او را ندارد): (ق: ۲: ب: ۱: و: ۲: ب: ۱: متن = س: ل: ۲: نیز ل: ۱: و: ۲: ب: ۱: ۱۷-ل: ق: بد به: متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۸-ل: (نیز ل: ۲: ب: ۱: سوزی: ل: ۲: سوزی: (ل: ۱: سوزی: ۱: متن = ل: س: ک: ل: ۱: و: ۲: ب: ۱: پس از این بیت افزوده است:

سپه را نیودی بر شاه راه
نه آگه ز کای سپهدار شاه

بنداری: و كان لا یسكن أحدنا من العیابة و الزوراء عن الذخون علیه ۱۹-ل: (ق: ۲: ب: ۱: نه: ب: یکده: ۱: ح: سه: ۲: ۳۰-ل: (ل: سال): ۳۱-ل: ک: ل: ۲: (نیز ل: ۱: ب: ۱: زاله (ج: لاله): متن = ل: س: (نیز ل: ۱: س: ۱: ق: در اینجا سرنویس دارد: بازگشتن سوزی از نزد قیام شاه: بنداری: و لم یزل الحال علی هذه الجملة الی أن استكمل قیام من ستة ثلاثا و عشرين سنة ۲۲-ق: نیز ل: ۲: ب: ۱: سوزی: ل: ۲: سوزی: (ل: سوزی: ق: ۲: سوزی: متن = ل: س: ک: ل: ۱: و: ۲: ب: ۱: ۲۳-ل: س: ۲: (نیز ل: ۱: ز: متن = دوازده دستنویس دیگر: بنداری: فدخل علیه سوزی ذات یوم و استأذنه فی مباردة شیراز و مطالعة أسبابه بها ۲۴-ق: سیک: (ل: ۲: بشیله: متن = ۲۵-ل: س: ۲: (نیز ل: ۱: و: ۲: ب: ۱: سپه را همه: متن = ل: ک: ل: ۲: نیز ل: ۱: ق: ۲: ب: ۱: بنداری: فأذن له فتوجه الیها فی جمیع أسبابه ۲۶-ل: (نیز ل: ۱: تازان: ۲۷-ل: ق: ۲: ل: ۲: ک: ل: ۲: کارا: متن = ده دستنویس دیگر

همه^۱ بود^۲ جز تاج^۳ شاهنشهی
به شاهی برو^۴ آفرین خواندم^۵
ورا سرد گوید، براند^۸ ز روی^۹
ز هر نامداری و هر مهتری

همه پارس او را شده چون رهی
بر آن بُد^۲ که من شاه بنشاندم^۵
گر از من کسی زشت گوید بدوی^۷
هیی باز جستی^{۱۰} ز هر کشوری

ز شیراز و از^{۱۳} کار بیداد و داد^{۱۴}،
ندارد به ایران ز گنج و سپاه^{۱۷}،
جهان شد همه^{۱۹} بندهی سوفرای^{۲۰}
بروبر^{۲۱} سخن^{۲۲}ها^{۲۳} همی^{۲۴} کرد یاد:
چرا کردی ای شهریار بلند^{۱۸}!
بیاید^{۳۰} گسست^{۳۱} از جهان رنج^{۳۲} اوی^{۲۹}!
بزرگان^{۳۳} پرستندهی^{۳۴} او شدند!

۳۵ چن^{۱۱} آگاهی آمد سوی کتیباد^{۱۷}
همی^{۱۵} گفت هر کس که جز^{۱۶} نام شاه
نه فرمائش باشد به چیزی، نه رای^{۱۸}
هر آن کس که بُد رازدارِ قباد
که از پادشاهی^{۲۳} به نامی^{۲۵} بسند^{۲۶}
۴۰ ز گنج تو آکنده^{۲۷} تر^{۲۸} گنج^{۲۹} اوی^{۲۹}
همه پارس چون بندهی او شدند!

دل (نیز فی آ، ب، هـ)؛ متن «بازده دستنویس دیگر ۴- (بی، بوم) ۳- (ن: آ، نام: ل، با تاج: ق)؛ با تاخت: آ، تا چرخ: خ)؛ متن «بازده دستنویس دیگر: بعلری (۳۶۰-۳۶۱)؛ و لما حصل فیها دانت له ممالک فارس، و دخل أهلها تحت رفق ۴- ل، ق (نیز بی)؛ بدان بد: ا)؛ بزرگان (۱)؛ متن «بازده دستنویس دیگر هر ۲ (نیز و): بنشاندم- خواندم (بی، بدو) ۷- (ا: بدو: بی، بروی) ۸- م: برآید (براند)؛ (ق: بیازد) (۱) ۹- ل، ۲ (نیز ق، آ، بی)؛ به روی: (ا: بر اندازه رو (براند ز رو)؛ متن «ده دستنویس دیگر: بعلری (۳۳-۳۳)؛ تا قام مولا یانه هو الذی ملک قیاده و قرر علیه السلطه طائانه لا یتجاسر أحد یذکره بسوء أو یفیح صورته ۱۰- ل: جشش؛ متن «چهارده دستنویس دیگر: بعلری؛ و جعل یطلب الخراج من کل صاحب إقليم، و توسط فی الممالک من کل جانب ۱۱- ل: س ۲ (نیز بی، ج:؛ چو: متن تصحیح قیاسی است ۱۲- ل، ۱۲: بیوسی قباد: س، ۲ (نیز بی، ل، آ، و، ا، ب)؛ به فرخ قباد: متن «ق، ک (نیز بی، ق، آ، ب، ن) ۱۳- ل، ق، س ۲ (نیز ا)؛ ز: متن «بازده دستنویس دیگر ۱۴- (بی: بیداد (وزن درست نیست)) ۱۵- بی (نیز بی)؛ بدو ۱۶- ل: خود ۱۷- ل، ۲ (نیز بی)؛ کلاه: ن، بنام ایچ ز ایران سپاده (نیز بی)؛ ز ایران نه گنج و سپاه (ن، بی)؛ از ایران ز گنج و سپاه: ق، آ، ۲ (نداری)؛ (بدراد) ز (ا: به) ایران و گنج و سپاه)؛ متن «س، ق، بی ۲ (نیز ل، آ، و، ب) ۱۸- (ب: جای: بی، پای)؛ س: نه چیزی نه رای: ل: ندارد کسی هیچ پادشاه رای: (و: به چیزی نه فرمائش باشد نه رای)؛ متن «ده دستنویس دیگر ۱۹- (ن: جهانی شده) ۲۰- ق، بی (نیز ل، آ، و، ا، ب)؛ سوفرای: ل، آ: سوفرای؛ (ن: سوفرای: ق، آ، سوفرای)؛ متن «ل، س، بی، ۲ (نیز بی، و، ن، آ، ب)؛ بعلری (۳۷-۳۵)؛ فانهوا ذلک الی قیاده، و تحدت الناس بأنه ایس قیاده من الملک و المملکة و التاج و اللخت غیر الاسم، و أنه لا یطاع أمره و لا یسمع قوله ۲۱- س، بی ۲ (نیز بی، ب)؛ ابن: متن «ل ۲۲- (ن، بی: سخن را) ۲۳- ل، ۲ (همه) ۲۴- (ن: شهر یاری: بی: تاج شاهی)؛ متن «- ۲۵- (ا: بیامی (حرف دوم فقط ندارد))؛ متن «- ۲۶- ل، ۲، بی، بسند (بی، و: بسند (حرف یکم فقط ندارد))؛ ل: که شاهی بنام یکی فایستد؛ که تو پادشاهی بنام ... (۲)؛ متن «س، کمل ۲، بی ۲ (نیز بی، ق) ۲۷- ل: آکنده بدو: کما آکنده: متن «سیزده دستنویس دیگر ۲۸- رنج ۲۹- بی، ل، ق، بی ۲ (نیز ق، ل، آ، و، ا، ب)؛ ل، و، بی، نو: متن «ک (نیز بی، بی، ن، آ، و، ا، ب) ۳۰- (ل: نیاید) (۱) ۳۱- (ل: کشید) ۳۲- ل: گنج؛ متن «چهارده دستنویس دیگر ۳۳- ل، آ: سراسر: متن «- ۳۴- بی، پرستندگان بنده: (ا: پرستندگان برده: بی: پرستندگان پرستنده: (وزن درست نیست))؛ متن «ده دستنویس دیگر: ل، ۲ (بی بیت و انبارد: ل، ۲ پس از این بیت افزوده است:

دلش گردد از راه بد بر تپه (۱)

همی گفت اگر من فرستم سپاه (۴۳)

بعلری (۳۸-۳۶)، و جعلت أصحاب أسرار قیاده و خواصه بکرون ذکر هذا النوع فی حضرته، و یبحون صیوة سوفرای فی عینه، و صیورته چنانکه فی أمره، و إجماله لتوئین الملک، و إخلاله بشرائط اللیاسة، و أن ذلک أورت استقلال سوفرای بملک فارس حتی استبد رجلاها و لکنفی أمرها

دولتیه فرستاده آمد به ری
 ۵۵ چو دیدش، بیرسید^۳ سالار بار
 پیامد^۴ به شاپور رازی سپرد^۵
 چو برخواند^۶ آن نامه کیباد
 که جز^۷ سوغرا^۸ دشمن اندر جهان^۹
 ز هر جای^{۱۰} فرمانبران^{۱۱} را بخواند
 ۶۰ چن^{۱۲} آورد لشکر به نزدیک شاه^{۱۳}
 چو دیدش جهاندار^{۱۴}، بنواختش
 بدو گفت: ازین^{۱۵} تاج بی بهرام
 همه سوغرا^{۱۶} راست بهر از عهی^{۱۷}
 ازین داد و بیداد، در^{۱۸} گردنم
 ۶۵ به ایران برادر یکدی کدخدای
 بدو گفت شاپور کای شهریار^{۱۹}

چو باد خزان^۱ به فرمان کی^۲
 و زو بستد آن نامه‌ی شهریار
 شوای سرافراز را^۳ پیش برد^۴
 بختید شاپور مهرگنژاد
 ورا نیست در^۵ آشکار و نهان^۶
 شوی طیسفون^۷ تیز^۸ لشکر براند
 هم اندر زمان برگشادند راه
 بر تخت پیروزه^۹ بناختش
 به بی بهر عی^{۱۰} در^{۱۱} جهان شهرام
 همی نام بینم^{۱۲} ز شاهنشهی^{۱۳}
 به فرجام روزی بیجد^{۱۴} تنم
 به استی^{۱۵} ز^{۱۶} بیدادگر سوغرای^{۱۷}
 دلت را بدین کار^{۱۸} رنجه^{۱۹} مدار،

۱- (جوتی) ۲- هنگام دی؛ (لی: درگاه کی (۱))؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۳- (لی: بترسید) ۴- ل: درون شد ۵- (ن: رساند- خوانند) ۶- (لی: کی) ۷- ل: بروخواند؛ متن = چهارده دستنویس دیگر ۸- س: باد؛ ق: ک: س ۹- (نیز: ن: ب): بر آن: مر: متن دل ۱۰- سوغرای: ق: ک: (نیز: ل: ب): سوغرا: ل: (نیز: ن: ا): سرفراز: ل: (نیز: ن: ا): سرفراز: (ق: سوغرا: ن: ا): سرور: (ا: متن = س: س: سوغرا: (نیز: ل: و: ب): ۱۰- ل: ا: و: بگو در جهان ۱۱- س: عس: (نیز: ل: و: ب): ل: جز او کس نبود: ق: ل: (نیز: ن: ق: و: ب): ن: جز او: (لی: جز آن کین نبود): متن دل ۱۲- ج: دشمن اندر نهان: بعلوی (۵۸۵۴): قطار الرسول یجتاح الطرد و المرکض الی الری، و أعلم سایور بالأمر فاختر ضاحکا من الفرح، و استیشر یخیر رأی الملک علی الفارسی. فانه کان أعدی عدو له فی السر والعلن ۱۳- س: س: (نیز: ن: ب): چو بشنید: متن دل ۱۴- س: س: (نیز: ل: و: ب): فرماندهان: (ق: نیز: ق: ا): فرمان یلان: متن = ل: ک: ل: (نیز: ن: ب: ن: ا): ۱۵- ل: ق: ک: (نیز: ق: ل: و: ب): طیسفون: (ا: طیسفون): متن = س: س: (نیز: ن: ب: و: ل: و: ب): ۱۶- س: (نیز: ل: و: ب): وقت و: ل: زو: (ن: رفت): متن = ل: ک: س: (نیز: ن: ب: و: ب): ن: ن: ب: ن: ا: ن: ب: و: ل: و: ب): به بیورده اندر: ک: ب: به بی بهر اندر: (لی: بدین بوده اندر: این: به بیورگی نیز: متن = ل: ق: (نیز: ق: ا): ۲۳- ل: و: ب: (نیز: ل: و: ب): سوغرا: (ن: سرفراز: ا: سوغرا): متن = ۲۴- ک: همه سوغرا: بی و: چهی: ل: همه سرفراز همی و: بی و: متن = س: س: (نیز: و: ل: و: ب): ۲۵- س: (نیز: ب): جو: بیداد: دارم: متن = یازده دستنویس دیگر ۲۶- ک: شاهان نهی: در: ل: نهای این بیت پس و پیش شده است: ای این بیت را ندارد ۲۷- ل: بر: ک: ازین داد... ۲۸- (ق: دیگر ۲۸- ق: نهیچه: ای: بسوزد) ۲۹- ل: پاشتی: ای: پششی (و: بهستی) ۳۰- (ق: ز: پستی) ۳۱- ک: (نیز: ل: و: ب): سوغرای: ل: سرفراز: (لی: سرفرای: متن = س: ل: (نیز: ل: و: ب): ای: این بیت را ندارد: بعلوی (۶۵۶۲): فایده قیاد شکوه، و شرح نه مایه ی من استیلاء القلوس علی ملکه، و قلة احتفاله به ۳۲- (ق: سوغرای (۱) (پساوند ندارد)) ۳۳- ق: بار: ک: باره ۳۴- س: س: (نیز: بی: و: ب: و: ب): طیسفون: متن = ل: ک: ل: (نیز: ل: و: ب): ای: ق: ل: پس از این بیت افزوده است:

قرا نام و او را نژادست و داد
 خود اندیشه‌ی بد مکن هیچ یاد

- ترا نام و فز^۳ و نژادست و پشت^۴،
 مرا بهره رنجست و گنج نهی^۵،
 نخواهم که خوانی مرا نیز شاه،
 ز کردار تو^۶ چند باشم^۷ نوان؟
 چو من دشمن و^۸ لشکری جنگجوی^۹،
 نگویم سخن پیش او^{۱۰} جز به خشم!

یکی نامه باید نوشتن^۱ درست^۲
 بگویی^۳ که از تاج^۴ شاهنشهی^۵
 نژوی^۶ بازخواه و منم پیشگاه^۷،
 فرستادم اینک یکی^۸ پهلوان
 چو نامه بدین گونه باشد بدوی^۹،
 نامم که بر هم زند نیز چشم!

به نزدیک شاپور بنشانند،
 شد آن کلکی^{۱۰} بیبجاده^{۱۱} با قار جفت^{۱۲}!

نیسندهی^{۱۳} نامه را خواندند
 بگفت آن سخن^{۱۴}ها که با شاه گفت

گفتار اندر رفتن شاپور و بند کردن سوفرا را^{۱۵}

بیاورد شاپور لشکر به راه^{۱۶}
 پراگنده از لشکر شهریار

۷۵ چو بر نامه بر مهر بنهاد شاه
 گزین کرد پس^{۱۷} مرک^{۱۸} بد نامدار

۱- ل. بی. ق. ل. س. آ (نیز ل. بی. ل. آ. و. ب.)؛ نوشتن؛ متن = ک (نیز ق. آ. ب.) ۲- ل. آ. بی. آ. در دست ۳- ق. بی (نیز بی. بی. ل. آ.)؛ فز و نام؛
 متن = ۴- (ل. بی. ب. ح. ج. پ. ش.)؛ ل. آ. درو فز و نام و نژاد نوشت؛ (ق. آ. شکستن مروراد و دست و پشت؛ ل. آ. بر از نام و فز و نژاد و
 نشست)؛ متن = ل. بی. س. س. آ (نیز بی. و. آ. ب.) ۵- ل. بی. ل. آ. س. آ (نیز بی. ل. آ. و. آ. ب.)؛ بگفتن؛ متن = ل. بی. بی (نیز بی. ق. آ. بی. ل. آ.)؛ حلقه تخت؛
 س. بی. آ (نیز بی. ق. آ. بی.)؛ تاج (حرف یکم نقطه ندارد)؛ متن = ق. بی. ل. آ. (نیز بی. ل. آ. ب.) ۶- ک. شاهان شهی (به شاهشهان) ۷- ق.
 گنجم نهی؛ ل. آ. گنجم تهیست (پساوند ندارد)؛ ل. آ. گنجی نهی؛ ق. آ. تخت مهی؛ و گنجست و تخت مهی؛ به گنجست و تخت
 مهان)؛ متن = ل. بی. س. ک. بی. آ (نیز بی. بی. ل. آ. ب. آ) ۸- س. بی. آ (نیز بی. بی. ب.)؛ نویسی (نوی)؛ متن = ل. بی. ل. س. س. آ (نیز بی. ل. آ.)؛ بگناه؛ بی.
 ل. آ (نیز بی. ق. آ. بی. ل. آ.)؛ بی گناه؛ (روز پرگناه؛ بی کدخدای؛ پساوند ندارد)؛ متن = ق. بی (بی. بی. بر) ۹- ا. ک. کار تو نژاد؛ (کرد چارنو)
 ۱۰- بی. بی. یاشم (بی)؛ بنداری (۷۰-۶۶)؛ قتال ساپور؛ لا تشغلن سرک؛ بهذا و اکتب الیه کتابا مشحونا بالایعاد و التهذیب ۱۱- ل. آ. (نیز بی. ل. آ.)
 برین گونه باشد بروی ۱۲- (ل. بی. ل. آ. بی. یاشم و؛ دشمنی) ۱۳- بی. س. آ (نیز بی. بی. ب.)؛ کینه جوی؛ ل. لشکر جنگجوی؛ بی (نیز بی. ل. آ.)
 لشکر جنگجوی؛ متن = ق. بی. ل. آ (نیز بی. بی. بی. و؛ ل. بی. این بیت را ندارد ۱۴- ق. آ. و. بی. گویم سخن؛ بنداری (۷۲-۷۱)؛ بیانی اجمله الیه و لا
 اترکه ان بعضی عینه حتی اقیب دیده و رجلیه و اعمله الی حضرتک ۱۵- ل. آ. (نیز بی. ل. آ. و. بی. آ. بی.)؛ نویسنده؛ متن = س. آ (نیز بی. ل. آ.)
 ۱۶- س. بی (نیز بی. ل. آ.)؛ این ۲۰- س. بی. از درود؛ (تذکره؛ ل. بی. ل. آ. از کلک)؛ متن = ۲۱- ق. بی (نیز بی. ق. آ. بی.)؛ سجیده (سه حرف نخست نقطه
 ندارد)؛ بی. سجیده (دو حرف نخست نقطه ندارند)؛ بی. سجیده (دو حرف نخست نقطه ندارند)؛ س. آ (نیز بی. ل. آ. بی.)؛ سجده (دو
 حرف نخست و حرف چهارم نقطه ندارند)؛ (بی. بی. بی. سجده (حرفهای دوم و چهارم نقطه ندارند)؛ و بی. سجده (حرفهای دوم و سوم و
 چهارم نقطه ندارند)؛ متن = ۲۲- بی. بی. س. بی. آ (نیز بی. بی. بی.)؛ یاد جفت؛ ل. آ. نوشته و بی. سجیده اندر نهفت؛ متن = ل. بی. بنداری (۷۴-۷۳)؛
 فاستحضر الکاتب و امره ان یکتب علی تلک الصفة کتابا ففعل ۲۳- س. بی. رفتن شاپور رازی؛ بنزد سوفرای شیرازی؛ ل. بند کردن شاپور
 رازی سوفرای شیرازی را؛ ل. آ. فرستادن کتیبه شاپور رازی را؛ بی. خواندن قیاد سوفرای را؛ متن = ل. آ. هر سرنویس ندارد ۲۴- س. بی. ز
 راه؛ (ق. آ. لشکریناه) ۲۵- س. ک. کرده بد ۲۶- بی. س. بی. آ (نیز بی. بی.)؛ هر که؛ متن = ل.

سوی شهر شیراز بنهاد روی

عود و نامداران پرخواستجوی

هم آنکه بیاورده لشکر زی جای؟
 گزیده سواران^۶ جوشنوران.
 فرود آمدند آن دو گردن‌فراز
 فراوان زدند از بد و نیک رای^۷
 سخن رفت^۸ هرگونه دشمنان و^۹ خوارا
 بیژمرد و شد کند^{۱۰} و^{۱۱} تیره‌روان
 که اکنون سخن را نباید^{۱۲} نهفتا
 فراوان بنالید^{۱۳} پیش جهان^{۱۴}،
 تو دانی شهناو خودکامه را

چن^۱ آگاه شد زآن سخن سرفرای^۲
 پذیره شدش با سپاهی^۳ گران
 رسیدند پس یک به دیگر فراز
 چو بنشست شاپور با سرفرای^۴
 بدو داد پس نامی شهریار
 چو برخواند آن نامه را پهلوان
 چن^۵ آن^۶ نامه برخواند، شاپور گفت
 ترا بتد فرمود شاه جهان
 بر آن^۷ سان که برخواندهی^۸ نامه را

که داند مرا شهریار جهان^{۱۵}:
 برستم^{۱۶} ز زاوستان^{۱۷} با سپاه

چنین داد پاسخ بدو^{۱۱} پهلوان
 بدان^{۱۲} رنج و سختی که^{۱۳} بردم ز^{۱۴} شاه

۱- ای: شیران نهادند؛ بنداری (۷۷، ۷۵)؛ و جمع سابر العسکر و سار مترجمان نحو فارسی ۲- من^۳ (نیز: ان، ب)؛ چو: متن تصحیح
 قیاسی است ۳- ک^۴ (نیز: ل^۲، ب)؛ سرفرای: ل^۲ (نیز: ان)؛ سرفرای: (ق^۱ سرفرای)؛ متن = م، ک، م^۱ (نیز: ل، و، ب) ۴- ۵- فراوان
 ز ندان بدو نیک رای (۱۰۱-ا)؛ و پس از این بیت افزوده است:

همانکه بیاورده لشکر به راه (۷۸-ب) پذیره شدش پهلوان سپاه (۷۹-ب)

۶- این^۱؛ سپاه: و برقیته یا از سپاهی^۲ م، م^۳ (نیز: ل^۲، ا، ب)؛ سواران: متن = ل، ق^۲ (نیز: ان، بی) ۷- ۸- فراز: متن =
 چهارده دستنویس دیگر ۸- ک (نیز: ل^۲، ب)؛ سرفرای: ل^۲ (نیز: ان)؛ سرفرای: (ی^۲ سرفرای)؛ متن = م، ق، م^۱ (نیز: بی، و، ب)
 ۹- ل: بگفتند بسیار با رهنشانی؛ بنداری (۷۸-۸۱)؛ فلما علم سولفای بقدمه رکب لب جمعه، و استقبله و اعنتی کل واحد منهما
 صاحب ۱۰- گفت ۱۱- م: چو: ل^۲ (نیز: بی)؛ دشوار: ق: برخواستری (نیز: ق^۲، ل^۲)؛ دشوار: متن = ل، م^۱ (نیز: ان، ب، ان، ا، ب)؛ و این
 بیت را ندارد؛ بنداری: تم این سلور أعطاه کتاب الملک ۱۲- ق (نیز: ب)؛ گنگ: ل^۲؛ نده: متن = یازده دستنویس دیگر ۱۳- (بی: جوی)؛ اب: از
 ق^۲ (ا، ک)؛ چو: متن = (ن) (۱۵-ان، بی، و، ا، ب)؛ ل^۲ (نیز: ان)؛ باید: ق^۲ (نیز: ان، ق^۲)؛ زو: نیاید (بی: زو بیاید)؛ م، س، م^۱ (نیز: ل، ل^۲)
 و: م^۱؛ سخنانشاید (جر و حرف یکم واژه هسین نقطه ندارد)؛ متن = ل؛ ساید (جر و حرف نخست نقطه ندارد) (۱۴-ب)؛ بیاید: (()) ۱۸- ل^۲:
 شاه جهان (سلطان ندارد) ۱۹- (نیز: و، ا)؛ بدین: ل^۲؛ برین: م^۱ (نیز: بی)؛ بدان: متن = ل، ق^۲ (نیز: ان، ق^۲، ل^۲، ا، ب، ان) ۲۰- م:
 حواله بی تردید: ق^۲؛ خورد خوار المعی: ک (ل^۲، م^۱) (نیز: بی، و، ا)؛ برخواستندی: متن = ل (نیز: ان، ق^۲، ل^۲، ا، ب، ان)؛ بنداری (۸۴-۸۶)؛ فقال له
 سلور: بی الملک قد تغنی ملک و امر بان تمعل مقید الیه (۸۶-د و ا)؛ (بی: که ای) ۳۳- م، ق (نیز: بی، و، ا)؛ جوان: متن = ل، ک، ل^۲، م^۱؛
 (نیز: ان، بی، و، ا، ب) ۳۴- م، م^۱ (نیز: بی، و، ا، ب)؛ از آنکه: کران؛ متن = ل (نیز: بی، و، ا، ب)؛ که آن: متن = ل (نیز: ان،
 بی، و، ا، ب)؛ ۳۵- ل^۲؛ ۳۶- بی: بر دم به (()) ۳۷- م، ک (نیز: ان، بی، و، ا)؛ که رفقه: ق^۲ (نیز: بی، و، ا)؛ چو رفتم: متن = ل (نیز: ان، بی، و، ا، ب)؛ (نیز: ان،
 بی، و، ا، ب)؛ (نیز: ان، بی، و، ا، ب)؛ ۳۸- ک؛ ۳۹- ک؛ ۴۰- م؛ ۴۱- ک؛ ۴۲- م؛ ۴۳- ک؛ ۴۴- م؛ ۴۵- م؛ ۴۶- م؛ ۴۷- م؛ ۴۸- م؛ ۴۹- م؛ ۵۰- م؛ ۵۱- م؛ ۵۲- م؛ ۵۳- م؛ ۵۴- م؛ ۵۵- م؛ ۵۶- م؛ ۵۷- م؛ ۵۸- م؛ ۵۹- م؛ ۶۰- م؛ ۶۱- م؛ ۶۲- م؛ ۶۳- م؛ ۶۴- م؛ ۶۵- م؛ ۶۶- م؛ ۶۷- م؛ ۶۸- م؛ ۶۹- م؛ ۷۰- م؛ ۷۱- م؛ ۷۲- م؛ ۷۳- م؛ ۷۴- م؛ ۷۵- م؛ ۷۶- م؛ ۷۷- م؛ ۷۸- م؛ ۷۹- م؛ ۸۰- م؛ ۸۱- م؛ ۸۲- م؛ ۸۳- م؛ ۸۴- م؛ ۸۵- م؛ ۸۶- م؛ ۸۷- م؛ ۸۸- م؛ ۸۹- م؛ ۹۰- م؛ ۹۱- م؛ ۹۲- م؛ ۹۳- م؛ ۹۴- م؛ ۹۵- م؛ ۹۶- م؛ ۹۷- م؛ ۹۸- م؛ ۹۹- م؛ ۱۰۰- م؛ ۱۰۱- م؛ ۱۰۲- م؛ ۱۰۳- م؛ ۱۰۴- م؛ ۱۰۵- م؛ ۱۰۶- م؛ ۱۰۷- م؛ ۱۰۸- م؛ ۱۰۹- م؛ ۱۱۰- م؛ ۱۱۱- م؛ ۱۱۲- م؛ ۱۱۳- م؛ ۱۱۴- م؛ ۱۱۵- م؛ ۱۱۶- م؛ ۱۱۷- م؛ ۱۱۸- م؛ ۱۱۹- م؛ ۱۲۰- م؛ ۱۲۱- م؛ ۱۲۲- م؛ ۱۲۳- م؛ ۱۲۴- م؛ ۱۲۵- م؛ ۱۲۶- م؛ ۱۲۷- م؛ ۱۲۸- م؛ ۱۲۹- م؛ ۱۳۰- م؛ ۱۳۱- م؛ ۱۳۲- م؛ ۱۳۳- م؛ ۱۳۴- م؛ ۱۳۵- م؛ ۱۳۶- م؛ ۱۳۷- م؛ ۱۳۸- م؛ ۱۳۹- م؛ ۱۴۰- م؛ ۱۴۱- م؛ ۱۴۲- م؛ ۱۴۳- م؛ ۱۴۴- م؛ ۱۴۵- م؛ ۱۴۶- م؛ ۱۴۷- م؛ ۱۴۸- م؛ ۱۴۹- م؛ ۱۵۰- م؛ ۱۵۱- م؛ ۱۵۲- م؛ ۱۵۳- م؛ ۱۵۴- م؛ ۱۵۵- م؛ ۱۵۶- م؛ ۱۵۷- م؛ ۱۵۸- م؛ ۱۵۹- م؛ ۱۶۰- م؛ ۱۶۱- م؛ ۱۶۲- م؛ ۱۶۳- م؛ ۱۶۴- م؛ ۱۶۵- م؛ ۱۶۶- م؛ ۱۶۷- م؛ ۱۶۸- م؛ ۱۶۹- م؛ ۱۷۰- م؛ ۱۷۱- م؛ ۱۷۲- م؛ ۱۷۳- م؛ ۱۷۴- م؛ ۱۷۵- م؛ ۱۷۶- م؛ ۱۷۷- م؛ ۱۷۸- م؛ ۱۷۹- م؛ ۱۸۰- م؛ ۱۸۱- م؛ ۱۸۲- م؛ ۱۸۳- م؛ ۱۸۴- م؛ ۱۸۵- م؛ ۱۸۶- م؛ ۱۸۷- م؛ ۱۸۸- م؛ ۱۸۹- م؛ ۱۹۰- م؛ ۱۹۱- م؛ ۱۹۲- م؛ ۱۹۳- م؛ ۱۹۴- م؛ ۱۹۵- م؛ ۱۹۶- م؛ ۱۹۷- م؛ ۱۹۸- م؛ ۱۹۹- م؛ ۲۰۰- م؛ ۲۰۱- م؛ ۲۰۲- م؛ ۲۰۳- م؛ ۲۰۴- م؛ ۲۰۵- م؛ ۲۰۶- م؛ ۲۰۷- م؛ ۲۰۸- م؛ ۲۰۹- م؛ ۲۱۰- م؛ ۲۱۱- م؛ ۲۱۲- م؛ ۲۱۳- م؛ ۲۱۴- م؛ ۲۱۵- م؛ ۲۱۶- م؛ ۲۱۷- م؛ ۲۱۸- م؛ ۲۱۹- م؛ ۲۲۰- م؛ ۲۲۱- م؛ ۲۲۲- م؛ ۲۲۳- م؛ ۲۲۴- م؛ ۲۲۵- م؛ ۲۲۶- م؛ ۲۲۷- م؛ ۲۲۸- م؛ ۲۲۹- م؛ ۲۳۰- م؛ ۲۳۱- م؛ ۲۳۲- م؛ ۲۳۳- م؛ ۲۳۴- م؛ ۲۳۵- م؛ ۲۳۶- م؛ ۲۳۷- م؛ ۲۳۸- م؛ ۲۳۹- م؛ ۲۴۰- م؛ ۲۴۱- م؛ ۲۴۲- م؛ ۲۴۳- م؛ ۲۴۴- م؛ ۲۴۵- م؛ ۲۴۶- م؛ ۲۴۷- م؛ ۲۴۸- م؛ ۲۴۹- م؛ ۲۵۰- م؛ ۲۵۱- م؛ ۲۵۲- م؛ ۲۵۳- م؛ ۲۵۴- م؛ ۲۵۵- م؛ ۲۵۶- م؛ ۲۵۷- م؛ ۲۵۸- م؛ ۲۵۹- م؛ ۲۶۰- م؛ ۲۶۱- م؛ ۲۶۲- م؛ ۲۶۳- م؛ ۲۶۴- م؛ ۲۶۵- م؛ ۲۶۶- م؛ ۲۶۷- م؛ ۲۶۸- م؛ ۲۶۹- م؛ ۲۷۰- م؛ ۲۷۱- م؛ ۲۷۲- م؛ ۲۷۳- م؛ ۲۷۴- م؛ ۲۷۵- م؛ ۲۷۶- م؛ ۲۷۷- م؛ ۲۷۸- م؛ ۲۷۹- م؛ ۲۸۰- م؛ ۲۸۱- م؛ ۲۸۲- م؛ ۲۸۳- م؛ ۲۸۴- م؛ ۲۸۵- م؛ ۲۸۶- م؛ ۲۸۷- م؛ ۲۸۸- م؛ ۲۸۹- م؛ ۲۹۰- م؛ ۲۹۱- م؛ ۲۹۲- م؛ ۲۹۳- م؛ ۲۹۴- م؛ ۲۹۵- م؛ ۲۹۶- م؛ ۲۹۷- م؛ ۲۹۸- م؛ ۲۹۹- م؛ ۳۰۰- م؛ ۳۰۱- م؛ ۳۰۲- م؛ ۳۰۳- م؛ ۳۰۴- م؛ ۳۰۵- م؛ ۳۰۶- م؛ ۳۰۷- م؛ ۳۰۸- م؛ ۳۰۹- م؛ ۳۱۰- م؛ ۳۱۱- م؛ ۳۱۲- م؛ ۳۱۳- م؛ ۳۱۴- م؛ ۳۱۵- م؛ ۳۱۶- م؛ ۳۱۷- م؛ ۳۱۸- م؛ ۳۱۹- م؛ ۳۲۰- م؛ ۳۲۱- م؛ ۳۲۲- م؛ ۳۲۳- م؛ ۳۲۴- م؛ ۳۲۵- م؛ ۳۲۶- م؛ ۳۲۷- م؛ ۳۲۸- م؛ ۳۲۹- م؛ ۳۳۰- م؛ ۳۳۱- م؛ ۳۳۲- م؛ ۳۳۳- م؛ ۳۳۴- م؛ ۳۳۵- م؛ ۳۳۶- م؛ ۳۳۷- م؛ ۳۳۸- م؛ ۳۳۹- م؛ ۳۴۰- م؛ ۳۴۱- م؛ ۳۴۲- م؛ ۳۴۳- م؛ ۳۴۴- م؛ ۳۴۵- م؛ ۳۴۶- م؛ ۳۴۷- م؛ ۳۴۸- م؛ ۳۴۹- م؛ ۳۵۰- م؛ ۳۵۱- م؛ ۳۵۲- م؛ ۳۵۳- م؛ ۳۵۴- م؛ ۳۵۵- م؛ ۳۵۶- م؛ ۳۵۷- م؛ ۳۵۸- م؛ ۳۵۹- م؛ ۳۶۰- م؛ ۳۶۱- م؛ ۳۶۲- م؛ ۳۶۳- م؛ ۳۶۴- م؛ ۳۶۵- م؛ ۳۶۶- م؛ ۳۶۷- م؛ ۳۶۸- م؛ ۳۶۹- م؛ ۳۷۰- م؛ ۳۷۱- م؛ ۳۷۲- م؛ ۳۷۳- م؛ ۳۷۴- م؛ ۳۷۵- م؛ ۳۷۶- م؛ ۳۷۷- م؛ ۳۷۸- م؛ ۳۷۹- م؛ ۳۸۰- م؛ ۳۸۱- م؛ ۳۸۲- م؛ ۳۸۳- م؛ ۳۸۴- م؛ ۳۸۵- م؛ ۳۸۶- م؛ ۳۸۷- م؛ ۳۸۸- م؛ ۳۸۹- م؛ ۳۹۰- م؛ ۳۹۱- م؛ ۳۹۲- م؛ ۳۹۳- م؛ ۳۹۴- م؛ ۳۹۵- م؛ ۳۹۶- م؛ ۳۹۷- م؛ ۳۹۸- م؛ ۳۹۹- م؛ ۴۰۰- م؛ ۴۰۱- م؛ ۴۰۲- م؛ ۴۰۳- م؛ ۴۰۴- م؛ ۴۰۵- م؛ ۴۰۶- م؛ ۴۰۷- م؛ ۴۰۸- م؛ ۴۰۹- م؛ ۴۱۰- م؛ ۴۱۱- م؛ ۴۱۲- م؛ ۴۱۳- م؛ ۴۱۴- م؛ ۴۱۵- م؛ ۴۱۶- م؛ ۴۱۷- م؛ ۴۱۸- م؛ ۴۱۹- م؛ ۴۲۰- م؛ ۴۲۱- م؛ ۴۲۲- م؛ ۴۲۳- م؛ ۴۲۴- م؛ ۴۲۵- م؛ ۴۲۶- م؛ ۴۲۷- م؛ ۴۲۸- م؛ ۴۲۹- م؛ ۴۳۰- م؛ ۴۳۱- م؛ ۴۳۲- م؛ ۴۳۳- م؛ ۴۳۴- م؛ ۴۳۵- م؛ ۴۳۶- م؛ ۴۳۷- م؛ ۴۳۸- م؛ ۴۳۹- م؛ ۴۴۰- م؛ ۴۴۱- م؛ ۴۴۲- م؛ ۴۴۳- م؛ ۴۴۴- م؛ ۴۴۵- م؛ ۴۴۶- م؛ ۴۴۷- م؛ ۴۴۸- م؛ ۴۴۹- م؛ ۴۵۰- م؛ ۴۵۱- م؛ ۴۵۲- م؛ ۴۵۳- م؛ ۴۵۴- م؛ ۴۵۵- م؛ ۴۵۶- م؛ ۴۵۷- م؛ ۴۵۸- م؛ ۴۵۹- م؛ ۴۶۰- م؛ ۴۶۱- م؛ ۴۶۲- م؛ ۴۶۳- م؛ ۴۶۴- م؛ ۴۶۵- م؛ ۴۶۶- م؛ ۴۶۷- م؛ ۴۶۸- م؛ ۴۶۹- م؛ ۴۷۰- م؛ ۴۷۱- م؛ ۴۷۲- م؛ ۴۷۳- م؛ ۴۷۴- م؛ ۴۷۵- م؛ ۴۷۶- م؛ ۴۷۷- م؛ ۴۷۸- م؛ ۴۷۹- م؛ ۴۸۰- م؛ ۴۸۱- م؛ ۴۸۲- م؛ ۴۸۳- م؛ ۴۸۴- م؛ ۴۸۵- م؛ ۴۸۶- م؛ ۴۸۷- م؛ ۴۸۸- م؛ ۴۸۹- م؛ ۴۹۰- م؛ ۴۹۱- م؛ ۴۹۲- م؛ ۴۹۳- م؛ ۴۹۴- م؛ ۴۹۵- م؛ ۴۹۶- م؛ ۴۹۷- م؛ ۴۹۸- م؛ ۴۹۹- م؛ ۵۰۰- م؛ ۵۰۱- م؛ ۵۰۲- م؛ ۵۰۳- م؛ ۵۰۴- م؛ ۵۰۵- م؛ ۵۰۶- م؛ ۵۰۷- م؛ ۵۰۸- م؛ ۵۰۹- م؛ ۵۱۰- م؛ ۵۱۱- م؛ ۵۱۲- م؛ ۵۱۳- م؛ ۵۱۴- م؛ ۵۱۵- م؛ ۵۱۶- م؛ ۵۱۷- م؛ ۵۱۸- م؛ ۵۱۹- م؛ ۵۲۰- م؛ ۵۲۱- م؛ ۵۲۲- م؛ ۵۲۳- م؛ ۵۲۴- م؛ ۵۲۵- م؛ ۵۲۶- م؛ ۵۲۷- م؛ ۵۲۸- م؛ ۵۲۹- م؛ ۵۳۰- م؛ ۵۳۱- م؛ ۵۳۲- م؛ ۵۳۳- م؛ ۵۳۴- م؛ ۵۳۵- م؛ ۵۳۶- م؛ ۵۳۷- م؛ ۵۳۸- م؛ ۵۳۹- م؛ ۵۴۰- م؛ ۵۴۱- م؛ ۵۴۲- م؛ ۵۴۳- م؛ ۵۴۴- م؛ ۵۴۵- م؛ ۵۴۶- م؛ ۵۴۷- م؛ ۵۴۸- م؛ ۵۴۹- م؛ ۵۵۰- م؛ ۵۵۱- م؛ ۵۵۲- م؛ ۵۵۳- م؛ ۵۵۴- م؛ ۵۵۵- م؛ ۵۵۶- م؛ ۵۵۷- م؛ ۵۵۸- م؛ ۵۵۹- م؛ ۵۶۰- م؛ ۵۶۱- م؛ ۵۶۲- م؛ ۵۶۳- م؛ ۵۶۴- م؛ ۵۶۵- م؛ ۵۶۶- م؛ ۵۶۷- م؛ ۵۶۸- م؛ ۵۶۹- م؛ ۵۷۰- م؛ ۵۷۱- م؛ ۵۷۲- م؛ ۵۷۳- م؛ ۵۷۴- م؛ ۵۷۵- م؛ ۵۷۶- م؛ ۵۷۷- م؛ ۵۷۸- م؛ ۵۷۹- م؛ ۵۸۰- م؛ ۵۸۱- م؛ ۵۸۲- م؛ ۵۸۳- م؛ ۵۸۴- م؛ ۵۸۵- م؛ ۵۸۶- م؛ ۵۸۷- م؛ ۵۸۸- م؛ ۵۸۹- م؛ ۵۹۰- م؛ ۵۹۱- م؛ ۵۹۲- م؛ ۵۹۳- م؛ ۵۹۴- م؛ ۵۹۵- م؛ ۵۹۶- م؛ ۵۹۷- م؛ ۵۹۸- م؛ ۵۹۹- م؛ ۶۰۰- م؛ ۶۰۱- م؛ ۶۰۲- م؛ ۶۰۳- م؛ ۶۰۴- م؛ ۶۰۵- م؛ ۶۰۶- م؛ ۶۰۷- م؛ ۶۰۸- م؛ ۶۰۹- م؛ ۶۱۰- م؛ ۶۱۱- م؛ ۶۱۲- م؛ ۶۱۳- م؛ ۶۱۴- م؛ ۶۱۵- م؛ ۶۱۶- م؛ ۶۱۷- م؛ ۶۱۸- م؛ ۶۱۹- م؛ ۶۲۰- م؛ ۶۲۱- م؛ ۶۲۲- م؛ ۶۲۳- م؛ ۶۲۴- م؛ ۶۲۵- م؛ ۶۲۶- م؛ ۶۲۷- م؛ ۶۲۸- م؛ ۶۲۹- م؛ ۶۳۰- م؛ ۶۳۱- م؛ ۶۳۲- م؛ ۶۳۳- م؛ ۶۳۴- م؛ ۶۳۵- م؛ ۶۳۶- م؛ ۶۳۷- م؛ ۶۳۸- م؛ ۶۳۹- م؛ ۶۴۰- م؛ ۶۴۱- م؛ ۶۴۲- م؛ ۶۴۳- م؛ ۶۴۴- م؛ ۶۴۵- م؛ ۶۴۶- م؛ ۶۴۷- م؛ ۶۴۸- م؛ ۶۴۹- م؛ ۶۵۰- م؛ ۶۵۱- م؛ ۶۵۲- م؛ ۶۵۳- م؛ ۶۵۴- م؛ ۶۵۵- م؛ ۶۵۶- م؛ ۶۵۷- م؛ ۶۵۸- م؛ ۶۵۹- م؛ ۶۶۰- م؛ ۶۶۱- م؛ ۶۶۲- م؛ ۶۶۳- م؛ ۶۶۴- م؛ ۶۶۵- م؛ ۶۶۶- م؛ ۶۶۷- م؛ ۶۶۸- م؛ ۶۶۹- م؛ ۶۷۰- م؛ ۶۷۱- م؛ ۶۷۲- م؛ ۶۷۳- م؛ ۶۷۴- م؛ ۶۷۵- م؛ ۶۷۶- م؛ ۶۷۷- م؛ ۶۷۸- م؛ ۶۷۹- م؛ ۶۸۰- م؛ ۶۸۱- م؛ ۶۸۲- م؛ ۶۸۳- م؛ ۶۸۴- م؛ ۶۸۵- م؛ ۶۸۶- م؛ ۶۸۷- م؛ ۶۸۸- م؛ ۶۸۹- م؛ ۶۹۰- م؛ ۶۹۱- م؛ ۶۹۲- م؛ ۶۹۳- م؛ ۶۹۴- م؛ ۶۹۵- م؛ ۶۹۶- م؛ ۶۹۷- م؛ ۶۹۸- م؛ ۶۹۹- م؛ ۷۰۰- م؛ ۷۰۱- م؛ ۷۰۲- م؛ ۷۰۳- م؛ ۷۰۴- م؛ ۷۰۵- م؛ ۷۰۶- م؛ ۷۰۷- م؛ ۷۰۸- م؛ ۷۰۹- م؛ ۷۱۰- م؛ ۷۱۱- م؛ ۷۱۲- م؛ ۷۱۳- م؛ ۷۱۴- م؛ ۷۱۵- م؛ ۷۱۶- م؛ ۷۱۷- م؛ ۷۱۸- م؛ ۷۱۹- م؛ ۷۲۰- م؛ ۷۲۱- م؛ ۷۲۲- م؛ ۷۲۳- م؛ ۷۲۴- م؛ ۷۲۵- م؛ ۷۲۶- م؛ ۷۲۷- م؛ ۷۲۸- م؛ ۷۲۹- م؛ ۷۳۰- م؛ ۷۳۱- م؛ ۷۳۲- م؛ ۷۳۳- م؛ ۷۳۴- م؛ ۷۳۵- م؛ ۷۳۶- م؛ ۷۳۷- م؛ ۷۳۸- م؛ ۷۳۹- م؛ ۷۴۰- م؛ ۷۴۱- م؛ ۷۴۲- م؛ ۷۴۳- م؛ ۷۴۴- م؛ ۷۴۵- م؛ ۷۴۶- م؛ ۷۴۷- م؛ ۷۴۸- م؛ ۷۴۹- م؛ ۷۵۰- م؛ ۷۵۱- م؛ ۷۵۲- م؛ ۷۵۳- م؛ ۷۵۴- م؛ ۷۵۵- م؛ ۷۵۶- م؛ ۷۵۷- م؛ ۷۵۸- م؛ ۷۵۹- م؛ ۷۶۰- م؛ ۷۶۱- م؛ ۷۶۲- م؛ ۷۶۳- م؛ ۷۶۴- م؛ ۷۶۵- م؛ ۷۶۶- م؛ ۷۶۷- م؛ ۷۶۸- م؛ ۷۶۹- م؛ ۷۷۰- م؛ ۷۷۱- م؛ ۷۷۲- م؛ ۷۷۳- م؛ ۷۷۴- م؛ ۷۷۵- م؛ ۷۷۶- م؛ ۷۷۷- م؛ ۷۷۸- م؛ ۷۷۹- م؛ ۷۸۰- م؛ ۷۸۱- م؛ ۷۸۲- م؛ ۷۸۳- م؛ ۷۸۴- م؛ ۷۸۵- م؛ ۷۸۶- م؛ ۷۸۷- م؛ ۷۸۸- م؛ ۷۸۹- م؛ ۷۹۰- م؛ ۷۹۱- م؛ ۷۹۲- م؛ ۷۹۳- م؛ ۷۹۴- م؛ ۷۹۵- م؛ ۷۹۶- م؛ ۷۹۷- م؛ ۷۹۸- م؛ ۷۹۹- م؛ ۸۰۰- م؛ ۸۰۱- م؛ ۸۰۲- م؛ ۸۰۳- م؛ ۸۰۴- م؛ ۸۰۵- م؛ ۸۰۶- م؛ ۸۰۷- م؛ ۸۰۸- م؛ ۸۰۹- م؛ ۸۱۰- م؛ ۸۱۱- م؛ ۸۱۲- م؛ ۸۱۳- م؛ ۸۱۴- م؛ ۸۱۵- م؛ ۸۱۶- م؛ ۸۱۷- م؛ ۸۱۸- م؛ ۸۱۹- م؛ ۸۲۰- م؛ ۸۲۱- م؛ ۸۲۲- م؛ ۸۲۳- م؛ ۸۲۴- م؛ ۸۲۵- م؛ ۸۲۶- م؛ ۸۲۷- م؛ ۸۲۸- م؛ ۸۲۹- م؛ ۸۳۰- م؛ ۸۳۱- م؛ ۸۳۲- م؛ ۸۳۳- م؛ ۸۳۴- م؛ ۸۳۵- م؛ ۸۳۶- م؛ ۸۳۷- م؛ ۸۳۸- م؛ ۸۳۹- م؛ ۸۴۰- م؛ ۸۴۱- م؛ ۸۴۲- م؛ ۸۴۳- م؛ ۸۴۴- م؛ ۸۴۵- م؛ ۸۴۶- م؛ ۸۴۷- م؛ ۸۴۸- م؛ ۸۴۹- م؛ ۸۵۰- م؛ ۸۵۱- م؛ ۸۵۲- م؛ ۸۵۳- م؛ ۸۵۴- م؛ ۸۵۵- م؛ ۸۵۶- م؛ ۸۵۷- م؛ ۸۵۸- م؛ ۸۵۹- م؛ ۸۶۰- م؛ ۸۶۱- م؛ ۸۶۲- م؛ ۸۶۳- م؛ ۸۶۴- م؛ ۸۶۵- م؛ ۸۶۶- م؛ ۸۶۷- م؛ ۸۶۸- م؛ ۸۶۹- م؛ ۸۷۰- م؛ ۸۷۱- م؛ ۸۷۲- م؛ ۸۷۳- م؛ ۸۷۴- م؛ ۸۷۵- م؛ ۸۷۶- م؛ ۸۷۷- م؛ ۸۷۸- م؛ ۸۷۹- م؛ ۸۸۰- م؛ ۸۸۱- م؛ ۸۸۲- م؛ ۸۸۳- م؛ ۸۸۴- م؛ ۸۸۵- م؛ ۸۸۶- م؛ ۸۸۷- م؛ ۸۸۸- م؛ ۸۸۹- م؛ ۸۹۰- م؛ ۸۹۱- م؛ ۸۹۲- م؛ ۸۹۳- م؛ ۸۹۴- م؛ ۸۹۵- م؛ ۸۹۶- م؛ ۸۹۷- م؛ ۸۹۸- م؛ ۸۹۹- م؛ ۹۰۰- م؛ ۹۰۱- م؛ ۹۰۲- م؛ ۹۰۳- م؛ ۹۰۴- م؛ ۹۰۵- م؛ ۹۰۶- م؛ ۹۰۷- م؛ ۹۰۸- م؛ ۹۰۹- م؛ ۹۱۰- م؛ ۹۱۱- م؛ ۹۱۲- م؛ ۹۱۳- م؛ ۹۱۴- م؛ ۹۱۵- م؛ ۹۱۶- م؛ ۹۱۷- م؛ ۹۱۸- م؛ ۹۱۹- م؛ ۹۲۰- م؛ ۹۲۱- م؛ ۹۲۲- م؛ ۹۲۳- م؛ ۹۲۴- م؛ ۹۲۵- م؛ ۹۲۶- م؛ ۹۲۷- م؛ ۹۲۸- م؛ ۹۲۹- م؛ ۹۳۰- م؛ ۹۳۱- م؛ ۹۳۲- م؛ ۹۳۳- م؛ ۹۳۴- م؛ ۹۳۵- م؛ ۹۳۶- م؛ ۹۳۷- م؛ ۹۳۸- م؛ ۹۳۹- م؛ ۹۴۰- م؛ ۹۴۱- م؛ ۹۴۲- م؛ ۹۴۳- م؛ ۹۴۴- م؛ ۹۴۵- م؛ ۹۴۶- م؛ ۹۴۷- م؛ ۹۴۸- م؛ ۹۴۹- م؛ ۹۵۰- م؛ ۹۵۱- م؛ ۹۵۲- م؛ ۹۵۳- م؛ ۹۵۴- م؛ ۹۵۵- م؛ ۹۵۶- م؛ ۹۵۷- م؛ ۹۵۸- م؛ ۹۵۹- م؛ ۹۶۰- م؛ ۹۶۱- م؛ ۹۶۲- م؛ ۹۶۳- م؛ ۹۶۴- م؛ ۹۶۵- م؛ ۹۶۶- م؛ ۹۶۷- م؛ ۹۶۸- م؛ ۹۶۹- م؛ ۹۷۰- م؛ ۹۷۱- م؛ ۹۷۲- م؛ ۹۷۳- م؛ ۹۷۴- م؛ ۹۷۵- م؛ ۹۷۶- م؛ ۹۷۷- م؛ ۹۷۸- م؛ ۹۷۹- م؛ ۹۸۰- م؛ ۹۸۱- م؛ ۹۸۲- م؛ ۹۸۳- م؛ ۹۸۴- م؛ ۹۸۵- م؛ ۹۸۶- م؛ ۹۸۷- م؛ ۹۸۸- م؛ ۹۸۹- م؛ ۹۹۰- م؛ ۹۹۱- م؛ ۹۹۲- م؛ ۹۹۳- م؛ ۹۹۴- م؛ ۹۹۵- م؛ ۹۹۶- م؛ ۹۹۷- م؛ ۹۹۸- م؛ ۹۹۹- م؛ ۱۰۰۰- م

نماندم که آید به رویش^۱ گزند،
همان نزد^۲ گردان^۳ ایران سپاه^۴
ترا جنگ دادن^۵ به برنخایش^۶ من،
نبارد مرا بند^۷ او مستمند^۸ ای
که من چند^۹ پالوده^{۱۰} خون گرم،
به یزدان مرا سخت سوگند بود،
به جنگ^{۱۱} آفتاب اندرآرم به میخ^{۱۲}،
به مردی ز تخت^{۱۳} اندرآرم به گاز^{۱۴}
سُخن‌های ناسودمندم سزاست^{۱۵}،
چو پیرایه دان بند^{۱۶} بر^{۱۷} پای مردا

به مردی رهانیدم او را ز بند،
۹۰ مرا دست^{۱۸} ما بود نزدیکی شاه،
گر ایدونک^{۱۹} بندست^{۲۰} پادایش^{۲۱} من
نخواهم زمان از تو، پایم ببند
ز یزدان و از^{۲۲} لشکرش^{۲۳} بیست شرم
بدانگه کجا شاه در بند بود
۹۵ که دستم نبیند^{۲۴} مگر دست تیغ
مگر^{۲۵} سر دهم، گر^{۲۶} سر خوشنواز
کنونم که^{۲۷} فرمود: بندم سزاست^{۲۸}،
ز فرمان او هیچ‌گونه مگردا

بزد نای رویین و^{۲۹} خود^{۳۰} برنشست
قیاد از گذشته نکرد ایچ یاد
به نزدیکی ناهوشمندان^{۳۱} برند^{۳۲}

چو برنشست^{۳۳}، شاپور^{۳۴} پایش بیست^{۳۵}
۱۰۰ بیاوردش^{۳۶} از پارس پیش^{۳۷} قیاد^{۳۸}
بفرمود کو را به زندان برند^{۳۹}

۱-ق: ۲، و: ۱، ب: ۱، برو: ۱، بنداری: ۸۹-۸۷. فقال سوزنای: إن الملك يعلم حسن صنيعي معه وما تحملت من المكاره له حتى خلصته من الأسر ۲- داستان ۳- ق: دست ۴- از: بزرگرد آن (ب: نزد گردان) ۵- ای: گردنشان و سپاه: بنداری: و کم من یدلی عنده و عند اکابر ایران! ۶- س: ایدون: ای: گردیدون که: ل: ۷: گر ایدونکه) ۷- س: ۷- ای: جنگت: ل: ۸- پیداست: متن = یازده دستویس دیگر ۸- ل: (گردار) ۹- س: ۹- س: ای: (نیز: ل، و: آ، ب): جنگ فرمود و (ل: آ: حوج): (ق: آ: پ: دست دادن به): متن = دل، ق: ک، ل: (نیز: ل، ن: ق): جنگ (در: ل، س حرف یکم نقطه ندادند) ۱۰- ل: (دادار: و: فرخاس) ۱۱- ق: (تو مستمند): ل، س: ک: (نیز: ل، آ: ب): ندارد: ل: بدارد: س: بدارد: (نقطه ندارد) مرا بند (آ: ب: بند) او سوعدند: (ل: ۲: نمانم که آید به رویش گزند (ب: ۸۹): متن = ق، س: ۲: (نیز: ل، ب: و: ۱، ق): ل: آ: این بیت را ندارد ۱۲- ل: ق، س: ای: (نیز: آ): ز: متن = یازده دستویس دیگر ۱۳- ل: ق، ل: (نیز: ق: ۲): لشکر: متن = س، ک: س: ای: (نیز: ل، ب: س: ای: جنگ (ب: چند): ک: ز: س: من که ۱۴- ک: (نیز: ل، ن: آ): بنیدد (ب: نیست) ۱۵- س: ای: (نیز: ل، ل: و: ۱، ق: رزم: (ن: ق: جنگ): متن = ل، ق: ک، ل: (نیز: ل، ن: ق، ب: س: ای: ق: (نیز: و): ز: میخ: (ب: بیخ (ب: ساوند ندارد): متن = دوازده دستویس دیگر ۱۸- س: ای: (نیز: ل، و: آ، ب): اگر: متن = دل، ق: ک، ل: (نیز: ل، ن: ق: آ: ب: ن) ۱۹- ک: ق: ک، ل: (نیز: ل، ن: ق: آ: ب: ن): یا: (ن: از): متن = دل، س: ای: (نیز: ل، و: آ، ب): ۲۰- ق: ۲۰- ... (۲۱) بخت ۲۱- س: ای: (نیز: ل، ب: ک: کون بند: متن = ل ۲۲- س: ای: (نیز: ل، ل: و: آ، ب): چراست: (ل، ن: ق: روست): متن = دل، ق: ک، ل: (نیز: ل، ن: ق: آ: ب: ۲۳- س: ق، س: ای: (نیز: ل، ل: و: آ، ب): چراست: (ب: گزاست): ل: وی سوعدند و روست: (ل، ن: ق: او سوعدندم سزاست (ل، ن: روست): متن = دل، ق: ک: (نیز: ق: ۲) ۲۴- (ا: دانند (ب: داند بند)) ۲۵- س: ای: (ل: زون دوست نیست): بنداری: ۸۹-۹۱): ل: ان کان جزائی من الملك ان یغلاک الی و یأمرك بان تعید یدئ و جعلنی فاعرض لهما أمرت فانه لا عار من قید الملك علی ۲۶- س: ق، ل: ۲۶- (نیز: ل، ن: ای: بشنید: متن = دل، ک: (نیز: ق: آ، ب) ۲۷- ق: (چشایور) ۲۸- (ا: به: نشست) (ل: م: پادشاه پیش) (ل: بیست) ۲۹- (ل: حوج) ۳۰- (ل: ن: پس) ۳۱- ق: بیاورد ۳۲- ق: نزد ۳۳- (ل: حجاب) ۳۴- ل: س: ای: (نیز: ل، و): برید (حرف سوم نقطه ندارد): ک: ل: (نیز: ل، ب): برید: متن = س: ای: (نیز: ق: ل، و: آ: ب: ل، آ: ۳۵- (ب: ناسودمندان)

ز مردان و از گنج و کشت^۱ و درود،
سپردش^۵ به گنجور او رهنمون

همی راند با موبد از سو فرای^۷
که یارند با او^{۱۱} همه طیسفون^{۱۱}؛
ز دهقان و از دزپرستان^{۱۵} ما^{۱۴}،
ز شاهی بیاید^{۱۷} ترا دست شست^{۱۸}،
سر^{۱۹} بخت^{۲۰} بدخواه برگشته به!

به^{۲۳} تو ساخت^{۲۳} و^{۲۵} بیزار گشت از^{۲۶} کهن
برو^{۲۹} بر دل و دیده^{۳۰} بیجان^{۳۱} کنند^{۳۱}؛
شد آن^{۳۳} گرد^{۳۳} فرزانه و نیک خواه^{۳۳}؛

به شیراز - فرمود - تا هرج^۱ بود
بیاورد^۳ بکسر سوری طیسفون^۴

چو یک هفته بگذشت^۶ هرگونه رای
۱۰۵ پختین گفت پس^۸ شاه را^۹ رهنمون
همه^{۱۲} لشکر و زیردستان^{۱۳} ما^{۱۴}،
گر او اندر ایران بماند^{۱۶} درست
بداندیش شاه جهان کشته به!

چو بشنید مهر^{۲۱} ز موبد^{۲۲} سخن
۱۱۰ فرمود پس تاش^{۲۷} بی جان کنند^{۲۸}؛
بکردند پس^{۳۳} پهلوان را تباہ

اجسی^۱ آنیز^۱ لوبیا، هر چه من دل ۲، ق، ک، نیز، ان، ۲: ز گنج و کشت (ق: اسب)؛ ز مردان و گنج و ز کشت: س، س، ۲ (نیز
لی، ل، ۲، و، ۲، ب)؛ ز رنج و ز کشت: متن دل ۲ (نیز ق، ۲، ب) ۳، س، بیارد (حرف پنجم نقطه ندارد)؛ ق، ک، س، ۲ (نیز ان، بی، و، ب)؛
بیارند: دل ۲ (نیز ان، ۲، ا)؛ بیارید: متن دل (نیز ق، ۲) ۴، دل، ق، ک، ل، ۲ (نیز ق، ۲، ک)؛ طیسفون: (ا)؛ طیسفون: متن د، س، س، ۲ (نیز ان، بی، و، ب، و،
ن، ۲، ب)؛ هس-س، ۲ (نیز ان، بی، و، ب)؛ سپارد: متن دل؛ بعلری (۱۰۳۹۹)؛ فقیه سپور و حمله الی حاضرة الملک، فلما وصل امر نجسه،
وسجته و نفذالی شیراز من حمل جمیع ما هتاک من الکوز و الاموال و الذخائر الی طیسفون (ع: و بگذشت) (و، ۷، ل، ک، نیز ب)؛
سوزنای^۱ و^۲ نیز^۱، سوزنای^۱ (ق: سوزنای)؛ بی، ق، س، ۲ (نیز بی، و، ۲، ب)؛ موبد و رهنمای: (ق: موبد پاکرای)؛ متن د
(ان، ۲)؛ بعلری: قال: و ترددت الرسل بین سوزنای و بین المواذع بعد انسبوع من مجسه ۸، س، ۲ (نیز بی، ل، ۲، و، ۲، ب)؛ مر: متن د،
ق، ک، ل، ۲ (نیز ان، بی، و، ۲، ب، ن) ۹، ل، ک، نیز ق، ۲؛ یا: متن د دوازده دستنویس دیگر ۱۰، ق، ل، ۲؛ وی ۱۱، ل، بی، ک، ل، ۲ (نیز ق، ل، ۲)؛
طیسفون: (ع طیسفون)؛ متن د، س، ۲ (نیز بی، بی، و، ل، ۲، ب) ۱۲، ق: هم از: ک، ل، ۲ (نیز ان، بی، ن)؛ همان: متن د، س، ۲ (نیز ق، ۲،
بی، ل، ۲، و، ۲، ب) ۱۳، (بی: دزپرستان) ۱۴، (ق: شاه) ۱۵، س، ... (۲)؛ پرستان: (بی: دزپرستان)؛ ل، ق، ک، س، ۲ (نیز ان، ۲)؛ دزپرستان: (بی،
ز آفریستان: از)؛ دزپرستان: متن دل ۲ (نیز ق، ۲، ل، ۲، و، ۲، ب)؛ بعلری (۱۰۶۱۰۵)؛ فخلا یقباد بعضی اصحاب رایه و قال: ان جمیع
أهل طیسفون، من الأمراء و العامة و للهاقته بیلوان الی سوزنای، و یرون معاضده ۱۶، ل: ایران بماند: ق: اندرین بنامند: متن د
سیزده دستنویس دیگر ۱۷، ک: نیاید (ا) ۱۸، ق: ترا دست باید بست: بعلری؛ فان توالی الملک، فی امره و أبقاه خرج الأمر من ید
۱۹، ۲، ل، ۲، و، ۲، ب، ق، س، ۲ (نیز و، ب)؛ مکت (حرف یکم نقطه ندارد)؛ بی (نیز بی، ا)؛ تخت: متن دل ۲ (نیز بی، ق، ۲، ل، ۲، ب، ن، ۲)؛
بعلری: و الأولی قتل العطر لشکاح، و إرخام أمت الحود الفاسق ۲۱، (و: خسرو) ۲۲، ق، ک، نیز ل، ۲)؛ موبد ز مهر ۲۳، س، ۲ (نیز بی،
ل، ۲، و، ۲، ب)؛ ز: متن د، ل، ق، ک، نیز بی، بی، و، ۲، ب، ن) ۲۴، ل، نیز ق، ۲)؛ تاخت: ق: باخت: (نیز بی، بی)؛ یافت: (بی، ان، ۲)؛ آخت: متن د، س، ۲
(نیز بی، ل، ۲، و، ۲، ب) ۲۵، ق، ک، نیز ق، ۲، بی، و، ۲، ب، و، ۲، ب، ن)؛ حوج ۲۶، ل، بی، شد از: ل، نیابورد یاد او ز راه: متن د دوازده دستنویس دیگر: ل، آدرینجا
سرنویس هارند: کشتن سوزنای (ا)؛ به فرمان قباد ۲۷، ل: تا جانش: (ان، ۲)؛ حوج: ق: قاش ۲۸، (ق: کند) ۲۹، (بی: بدو) ۳۰، بی، ق، بی، نیز
بی، و، ۲، ل، ۲، ک، ل، ۲، و، ۲، ب، ن) ۳۱، س، ۲ (نیز ل، ۲، ک، ل، ۲، و، ۲، ب، ن)؛ متن د ده دستنویس دیگر ۳۲، بی، ل، ۲، ان
۳۳، بی، ل، ۲، و، ۲، ب، ن)؛ شیان: (د: شد ان)؟ ۳۴، بی، ق، ۲، به جای این بیت آورده اند:

بکشتش به فرمان شاه جهان
نکندند او را به چاهی تهران

متن ط، بی، ۲، ق، ک، ل، ۲، بی، بی، این بیت را ندارند؛ بعلری (۱۱۱۰۱۰۹)؛ ق: امر قباد با هلاک بی حجه

پادشاهی جاماسپ برادر قیاد یک سال بود^۱

که آن پیلتن را سرآمد زمان^۳،
زن و مرد و کودک همی^۵ مویه^۶ کرد؛
بیالود و برخاست راز^۷ از میان^۸؛
همی هرکسی کرد ساز نبرد^۹
- اگر سوفا شد^{۱۲} - به ایران مبادا
نبردند^{۱۳} نام قیاد اندکی
ز بدگوی، پرده و^{۱۵} فریادخواه
بداندیش بود و^{۱۸} بلاجوی^{۱۷} بود،
ز جاماسپ جستند چندی نشان^{۲۰}،
قیادش همی پروریدی به ناز
به شاهی برو^{۲۳} آفرین خواندند
ز فر^{۲۴} و نژادش نکردند یاد

چن^۲ آگاهی آمد به ایرانیان
خروشی برآمد از ایران^۴ به درد
[به نفرین زبان‌های ایرانیان
برآشت ایران و برخاست گرد
۱۱۵ همی گفت هرکس که^{۱۰} تخت^{۱۱} قیاد
سپاهی و شهری همه شد یکی
برفتند یکسر به^{۱۴} ایوان شاه
کسی کو^{۱۶} بر شاه بدگوی^{۱۷} بود
۱۲۰ بکشند و بردند از ایوان کشان^{۱۹}
که کهتر برادر بُد^{۲۱} و سرفراز
ورا برگزیدند^{۲۲} و بنشانند
به آهن بستند پای قیاد

۱- بند کردن ایرانیان قیاد را و نشانیدن جاماسپ برادر قیاد بر تخت؛ ۲- پادشاهی جاماسپ پسر فیروز دو سال و شش ماه برده؛ ۳- بند کردن ایرانیان قیاد را؛ متن = س؛ ل، ک سرونویس ندارند ۴- ل، ک، س (نیز ل، ن- ب)؛ چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۵- ک، س (نیز ل، ب)؛ زبان؛ س؛ شیر را بر سرآمد زبان؛ ق؛ س (نیز ل، ک، و، آ، ب)؛ شیردل را سرآمد زمان (ق؛ زبان؛ و؛ زبان؛ متن = ل (نیز ق، آ، ب، ن، ک)؛ ل^۲ از ۱۱۲ و ۱۱۴ اب یک بیت ساخته و ۱۱۲ اب - ۱۱۴ را انداخته است ۶- ل، ق، ک (نیز ق، آ، ب، و)؛ ز ایران؛ س؛ س (نیز ل، ک، آ، ب)؛ ز (س؛ ل) (ز ایران برآمد؛ متن = (ن، ل، ن) ۷- س (نیز ق، آ، ب، ل، ک، س)؛ همه؛ متن = ل، ق، ک، س (نیز ل، ن، ب، و، ل، ن، ک) ۸- (و؛ بگذشت کار از زبان؛ ل؛ بدان شاهزاده دلیر و جوان؛ متن = ق، ک، ل^۲ (نیز ل، ن، ق، آ، ب، ل، ک، و، ب)؛ این بیت را ندارد ۹- ق؛ بیرونند از آن پس به ساز و نبرد؛ وینها و لتهای ۱۱۳ ۱۱۵ را به هم ریخته که بیایی آنها بدین سان است؛ ۱۱۴، ۱۱۵ + ۱۱۳ اب، ۱۱۳ + ۱۱۵ + ۱۱۳ اب ۱۰- (ب- ح که) ۱۱- ل، س، ق، ل^۲ (نیز ل، ن، و)؛ نخت (حرف یکم نقطه ندارد)؛ ق؛ نخت از (حرف یکم واژه نخست نقطه ندارد)؛ ب؛ متن = ک، س؛ آ (نیز ل، ل، ک، آ، ب، ن، ک، آ، ب) ۱۲- ل، ق، ک (نیز ب)؛ سوفا شد؛ س؛ ل، س (نیز ل، ن، ل، ک، و، ب)؛ سرفراز؛ (ق؛ سوفا شد)؛ متن = ل، ق، ک (نیز ق، آ، ب)؛ پس از تصحیح سوفا و موفا به سوفا ۱۳- ق؛ نه کس برده؛ (ل؛ بنزدیک) - (ن؛ نبردند)؛ ۱۴- ق؛ ز ۱۵- (ل؛ حو)؛ ق؛ بودند؛ ک؛ برنده؛ متن = دوازده دستویس دیگر ۱۶- ل؛ راکه ۱۷- ق؛ بدخو - بلاجو ۱۸- ل؛ بداندیش او؛ ق؛ به اندیشه بد؛ ک؛ بر اندیشه بد؛ (ل؛ ب، ل، ن، ک)؛ بر اندیشه بود؛ (و؛ متن = س؛ ل، س (نیز ل، ل، و، آ، ب) ۱۹- ل، ک، س؛ ز ایوان کشان؛ (آ؛ زیشان کشان)؛ ق؛ بکشند کردن از ایران نشان (ل)؛ ل؛ بر نبرد کشته به ایوان کشان؛ (ل؛ بکشند بر دند ز ایران کشان)؛ متن = (س؛ نیز ل، ق، ل، ک، آ، ب) ۲۰- س؛ س (نیز ل، ل، ک، آ، ب)؛ از آن پس نشان؛ ل؛ آ؛ جایی نشان؛ ق؛ بر دند چندی نهان؛ متن = ل، ک (نیز ل، ق، آ، ب) ۲۱- (آ) ۲۲- س؛ آ (نیز ل، و، آ)؛ بدش؛ س (نیز ل، ک، آ)؛ برادرش؛ ی؛ متن = ل، ق؛ ک؛ ل (نیز ل، ن، آ، ب، ن، ک) ۲۳- ل؛ برگرفتند ۲۴- س؛ س (نیز ل، ک، و، آ، ب)؛ نام؛ متن = ل؛ ق؛ ک؛ ل (نیز ل، ن، ق، آ، ب، ن) ۲۵- ل؛

[چنین است رسم سرای کهن

سرش هیچ پیدا نبیند ز بن^۱]

۱۲۵ یکی پور بد سوزرا را^۱ گزین
جوانی بی آزار و^۲ زرمهر نام
سپردند بسته بدو^۳ شاه را
که^۴ آن مهربان کینه‌ی سوزرای^۵
بی آزار زرمهر یزدان پرست
۱۳۰ پرستش همی کرد پیش قباد
جهاندار ازو^۶ ماند اندر شگفت^۷
همی کرد پوزش که بدخواه من
گر ایدونک^۸ یابم رهایم^۹ ز بند
ز دل^{۱۰} پاک بردارم^{۱۱} آزار تو
۱۳۵ بدو گفت زرمهر کای شهریار^{۱۲}

خردمند و پاکیزه و بافرین،
که از مهر^۱ او بُد^۲ پندر شادکام^۳
بدان^۴ گونه بُد^۵ رای^۶ بدخواه را،
بخواهد به درد^۷ از جهان‌کدخدای
نسود^۸ به بُد با جهاندار دست
و زان بد^۹ نکرد ایچ بر^{۱۰} شاه یادا
ز کردار او مردمی^{۱۱} برگرفت
پراشوب^{۱۲} کرد اختر و ماه من
ترا باشم^{۱۳} از هر بدی سودمند^{۱۴}
کنم چشم^{۱۵} روشن به دیدار تو
زیان^{۱۶} را بدین باره^{۱۷} رنجه مدار^{۱۸}

اسی، ق، عدل، بن، حب این بیت را ندارند؛ متن دل، س، گ، و پس از این بیت افزوده است:

همان سوزرا را یکی پور بود که پیش پدر پاک‌دستور بود

بنفوی (۱۱۲-۱۲۴): لِمَا تَلَّ وَ شَاعَ خَيْرَ قَطْعَةٍ مِنَ النَّاسِ عَظُمَ عَلَيْهِمْ ذَلِكَ فَانَارَتْ قَنْعَةَ عَظِيمَةً، وَ جَانَتْ الْعَامَةَ وَ هَجَمُوا عَلَي قِبَادٍ وَ تَلَّوْا جَمِيعًا مِنْ كَانَتْ عَنْهُ مِنَ الَّذِينَ تَعَاوَنُوا عَلَي قَتْلِ سَوْزَرَايَ، ثُمَّ قَبِضُوا عَلَي قِبَادٍ وَ قَبِدُوهُ وَ سَلَّوْهُ، وَ أَخْرَجُوا أَحَالَه صَفِيْرًا يَسِي جَانَسِبَ وَ بَابِعُوهُ وَ قَلَّوْهُ الْأَمْرَ، وَ أَنْطَوْهُ مَقْعَدَ أَخِيهِ مِنَ الْمَلِكِ ۲. ل ۲ (نيز ل ۲): سرفراز؛ (ن: سرفراز؛ ق: سوزرا؛ ا: سوزرا؛ ب: سوزرای؛ ص: بد سوزرای؛ س: ۲ نيز و): یکی مردید سرفراز؛ متن = ل، ق، ک (نيز ل ۲، ب): پس از تصحیح سوزرا به سوزرا ۳. س، ق، کمه ۴ (نيز ل ۲، و، ب): جوی؛ (ل: بی آرم)؛ متن = ل، ق (نيز ق ۲، ب): ۴. س، س، س (نيز ل ۲، ب): نام؛ متن = ل، ۵. ب: شد) ۶. (شاهمان؛ بنفوی (۱۲۵-۱۲۶): و کَانَ سَوْزَرَايَ ابْنِ مَوْصُوفٍ بِالْمَعْلَى وَ الذَّكَاءِ مَشْهُورٌ بِالنَّزُوْدَةِ وَ التَّائِي يَسِي زَوِيْهِر ۴؛ ی: یرو، س، ل ۲ (نيز ل ۲، و): بر آن ۹. ق: کینور ۱۰. ل، ن، ق: راه؛ آ: رای (و ۱۱. ل، ن، چو ۱۲. ل، ق، ک (نيز ل ۲، ب): آ: سوزرای؛ ل ۲ نيز ن: سرفرای؛ ق: ۲ سوزرای؛ متن = س، س، ۲ نيز ل، ب، ن، آ، ب) ۱۳. ک: بدر چو؛ بنفوی (۱۲۷-۱۲۸): فِلْمَلُوا قِبَادَ الْيَه قِبَتِصَ مَنَه لَأَيَّه ۱۴. ب: نسودش؛ (ل: نبردی)؛ بنفوی: فِلْمَلْ يَفْعَلْ زَوْمَهْرَ ذَلِكَ ۱۵. ک: چو؛ ل ۲ (نيز ل، ب، ن، آ): کین؛ متن = ده دستویس دیگر؛ بنفوی: وَ جَعَلَ يَكْرَمُ قِبَادَ وَ يَخْلَمُه ۱۶. ق (نيز ل، ا، ب): با؛ متن = ل، س، ک، ل، س، آ، س (نيز ل، ق، ل، آ، ن، آ، ل، ل، زو؛ ق: آ، زان) ۱۸. ل، ل، گ: مانده اندر شگفت؛ ب: مانده ان در شگفت) ۱۹. س، س، س (نيز ل، ب): زو، ق، و، و؛ (ل: و زان) بخشش (ل، ب، و، ب: حرم)؛ مردمی؛ (ق: ۲ به زرمهر بر آفرین)؛ متن = ل ۲۰. (ق: ۲ بر آشفته؛ و پراز شور)؛ بنفوی (۱۳۱-۱۳۲): فَتَمَجَّبَ قِبَادُ مِنْ حَسَنِ أَيَّه وَ كَرَّمَ حَقْلَه قَاطِعًا يَحْتَقِرُ إِلَيَه عَمَّا يَدْرُ مَنَه فِي حَقِّ أَيَّه، وَ يَنْسِبُ ذَلِكَ إِلَي حَسَدَتَه وَ أَحَادِيه ۲۱. (ل، ل، ل، آ، ایدونک) ۲۲. (ل: ۲ یابم رهایم) ۲۳. ل: یابند ۲۴. ل: تمامتم از هر بدی برگزید ۲۵. (ق: آ، ن): ۲۶. ک: بد یابم؛ (ن: بردارم) ۲۷. س، س، س (نيز ل، ل، و، ا، ب): بدیه؛ متن = ل، ق، عدل ۲ (نيز ل، ق، و، ب، ن، آ، ب، ن، آ)؛ بنفوی (۱۳۳-۱۳۴): وَ قَالَ لَ: زَانِ خَلَصْتَنِي مِنْ هَذَا الْحَيَسِ أَنْخَلْتُكَ صَاحِبًا وَ دَعَا وَ حَاكَمَا وَ فَتَوَرَا ۲۸. (ل: کدخدای) ۲۹. ق: روان (حزوان)؛ ک: زان؛ (و: دلت)؛ متن = دو، زده دستویس دیگر ۳۰. ل، ل، باز (ب: ۴ ب)؛ س، س، آ (نيز ل، ا، ب): گفته؛ ل ۲: گورته؛ (ن: و، ن، آ، کار)؛ ق: ازین باره؛ (ل: برین گفته)؛ متن = ک، (نیز ق، ب) ۳۱. (ل: داری بجای (۱۱))

ز مرگش پسر ۲ گرم ۳ و ۴ تیمار خورد
به پیش توانده ۵ پرستنده ام
که هرگز وفاي ترا نشکنم!

ز گفتار آن پرخرد ۸ گشت شاد
که اندیشه از تو نخواهم نهفت
جزین نشود یک تن ۱۱ آواز من
اگرمان بدان مردم آید نیاز
چنان دان که ۱۴ برخوردی از رای من
سبک بند را برگشادش ۱۵ ز پای
همه رازها پیش ایشان براند ۱۶

پدر گر نکرد آنچه ۱ بایست کرد
ترا من بسان یکی بنده ام
چو گویی ۲، به سوگند پیمان کنم

ازو ایمنی یافت جان ۷ قیاد
۱۴۰ و زان ۹ پس بدو ۱۰ راز بگشاد و گفت
گشاده ست بر پنج تن راز من
[بخوانیم شان ۱۲ برگشاییم ۱۳ راز
اگر بند برداری از پای من
چو بشنید زرمهر پاکیزه رای
۱۴۵ فرستاد و آن پنج تن را بخواند

گفتار اندر رفتن قیاد بنزدیک شاه هیتال ۱۷ و لشکر آوردن به ایران

شب تیره از شهر بیرون شدند ز دیدار دشمن ۱۸ به هامون شدند

۱-ک. ل. ۲ (نیز ل. پ. و. ن. ۳): آنچه ۲-ل. ۲: سرش (م. سوش ۳؟): (ق. ۲: مرا) ۳-ق. ۲: درده) ۴-ل. ۲: (خو) ۵-ل. ۱: (نیز) ۶-ل. ۲: خواهی: ل. ۱: پس از این بیت افزوده اند:

دل شاه از خرمنی برمد چو زرمهر گفت و چو خسرو شنید

بنیادی (۱۳۵-۱۳۸): فقال له: اذا عاهدتني و وقتت بك رفعت القيد عنك ۷-ل. ۱: (چندان) ۸-ل. ۲: (ز گفتارها جان او): ق. ۲: پس از این بیت افزوده است:

چو خسرو از آن گونه گفتار دید چو گردون گردان سر برگشید

۹-ق. ۲: (نیز ل. ق. ۲: ب. ن. ۳): از آن: متن دل. س. ل. ۲: (نیز ل. ل. ۲: و. آ. ب) ۱۰-س. ۱: ق. ۲: (نیز پ. و. ب): برو: متن = ل. ۱: (نیز) ل. ۱: ل. ۲: (ن. ۱): ۱۱-ل. ۲: (گوش و ده نام و): (نیز) ۱۲-ل. ۲: (نخوانیمشان) ۱۳-ل. ۱: (ن. ل. ۱: پ. ن. ۲: و. ل. ۱: تا): گشایند: ل. ۱: ک این بیت و بیت سپین را ندارند: ل. ۲: س. ۲: ق. ۲: پس از این بیت افزوده اند:

بگویم ما راز با رهنمون ز یاور (س. ۲: تاور) که خواهیم بدین اندرون

(ق. ۲: بر آن سان که باید ز فرمان برون)

چو (ل. ۲: که) تخت بزرگی به چنگ آورم (س. ۲: آوریم)

س. ۲: پس از این بیت یکم: بیت ۱۴۵ را آورده است ۱۴-س. ۱: (نیز ب): دانگ: در ل. ۲: لهای این بیت پس و پیش شده است: ل. ۱: ل. ۲: س. ۲: ق. ۲: پس از این بیت افزوده اند:

همین (ل. ۲: هم از): س. ۲: همی: ق. ۲: همان: تاج و تخت از تو دارم میاس

بوم چاردهانه تو را حق شناس (ق. ۲: که هستی سپهدار و بزدان شناس)

۱۵-ق. ۲: ک. ل. ۲ (نیز ل. ق. ۲: ب. ن. ۳): برگرفت: س. ۲: (نیز ل. ل. ۲: و. آ. ب): هم آنگاه برداشت بندش: متن = ل. ۲: لهای این بیت پس و پیش شده است ۱۶-س. ۱: ق. ۲: ک. ن. ل. ۱: ب این بیت را ندارند: متن = ل. ۲: س. ۲: (نیز ق. ۲): در س. ۲: این بیت در جای خود نیست (۱۳۹-۱۴۵): بنیادی (۱۳۹-۱۴۵): لعابده و سأل أن يحضره خمسة أنفس عندهم من اصحابه و حفظة أسرارهم فأحضرهم و رفع القيد عنه ۱۷-س. ۱: بنزد هیتال ل. ۱: س. ۲: س. ۲: آسرویس ندانند ۱۸-ل. ۲: (لشکر)

از اندیشگان خسته^۳ و راهجوی

سوی شهر^۱ هیتال کردند^۲ روی

به اهواز رفتند^۷ تازان^۸ چو^۹ گرد
به ده^{۱۰} یکی نامبردارمه
بیودند و^{۱۲} یکباره^{۱۳} دم پرزدند
ز مشک^{۱۴} سیه بر سرش بر^{۱۵} کلاه
ز مغز جوان^{۱۵} شد خرد ناپدید!^{۱۶}
که با تو سخن دارم اندر نهفت،
مگر^{۲۲} جفت^{۲۳} من^{۲۴} کرده این^{۲۵} خوب روی^{۲۵}
که گر^{۲۸} دخترت را کسی^{۲۹} نیست جفت،
که گردی^{۳۱} بر^{۳۲} اهواز بر^{۳۳} کدخدای^{۳۴}
که این دختر خوب را نیست جفت^{۳۵}
مرین را بدان ده^{۳۸} که او را هوست^{۳۹}
چنین گفت کین ماه جفت تو باد^{۴۰}

برین^۴ گونه^۵ سرگشته آن^۶ هفت مرد
رسیدند پویان به پرمایه ده
۱۵۰ بدان خان^{۱۱} دهقان فرود آمدند
یکی دختری داشت دهقان چو ماه
جهانجوی چون روی دختر بدید
هم آنگه بیامد^{۱۷} به زرمهر^{۱۸} گفت
برو^{۱۹} راژ من^{۲۰} پیش دهقان بگویی^{۲۱}
۱۵۵ بشد تیز و^{۲۶} رازش به دهقان^{۲۷} بگفت
یکی یاک همبازش آرم^{۳۰} به جای
گزانمایه دهقان به زرمهر گفت
اگر شاید این مرد^{۳۶} فرمان تراست^{۳۷}
بیامد خردمند نزد قباد

۱- اصل: شاید سی (نیز بی)، مروز؛ متن: دوازده دستنویس دیگر (۲-ق: هیتالیان کرد) ۳-س: ۲ (نیز بی، ل، و، ا، ب)؛ اندیشه دل‌حسته؛ متن: دل (۲)؛ نیز بی، ق، ب، ن، آ؛ بشاری (۱۴۶-۱۴۷)؛ فخر مع زرمهر و هزلاء الحسنة، و توجهوا نحو بلاد الهياطلة ۴-س: ۳ (نیز ل، آ، ب)؛ ازین: (ن، بی، و، ن، آ، بدین)؛ متن: ل، ق، ی، ل (۲)؛ نیز ق (۲، ب)؛ هـ (ب: چگونه) ع، س، هـ، ل، آ، س (۲)؛ نیز بی، بی، ن، آن؛ متن: ل، بی (نیز ق، بی)؛ ۷- (ب: رفتند رفتند (۱)) ۸- (ل: تابان - تازان) ۹- ل: از ۱۰- س: (نیز بی، ل)؛ ۱۱- بی (ل: خوان) ۱۲- (بی، ل، و، ا، ب: جوج) ۱۳- س: ۲ (نیز بی، ل، و، ا، ب)؛ یک هفته؛ متن: بی، ق، ل (۲)؛ نیز بی، ق، بی، ن، آ؛ س: این بیت را ندارد؛ بشاری (۱۴۸-۱۵۰)؛ قلما وصلوا الی الأهواز نزلوا فی دار دهقان منها ۱۴- (بی: بد) ۱۵- س: ۳ (نیز بی، ل، و، ا، ب)؛ و دلش؛ متن: بی، ل، آ؛ ز دل مهر آن خوب رخ برگزید؛ متن: بی، ق، ی، ل (نیز بی، ق، بی، ن، آ)؛ ۱۷- ل: نهانی ۱۸- (ق: به زرمهر آزاد)؛ ل: ۲ از ۱۵۳ أو ۱۵۵ (ب: یک بیت ساخته و ۱۵۳-ب: ۱۵۵ را انداخته است ۱۹- س: (نیز بی، ق، بی، ن، آ)؛ بی؛ متن: ده دستنویس دیگر ۲۰- س: (نیز ا، ب)؛ از من و (م: راز من؟) ۲۱- (ب: یگو) ۲۲- ل: اگر ۲۳- (ب: جرم) ۲۴- (ق: بی، بی، آن) ۲۵- س: بی، ق، س (۲)؛ نیز بی، ل، آ، بی، ب)؛ ماهر و بی؛ (و: ماهر و)؛ متن: بی، ق، بی، ن، آ؛ بشاری (۱۵۱-۱۵۴)؛ و كانت لهذا الدهقان بنت کالزبرقان أجمل ما یکون من النساء صرورة و شکلا و ملامحة و ظرفا فرأها قیاذ و عشقا فحلا بزرمهر و أفضی الیه بصره، و سأله أن یخاطب أبایها فی أن یرزقه أبایها ۲۶- (بی: جوج) ۲۷- (ق: چو بشنید زرمهر بالو) ۲۸- ل: (نیز بی)؛ این: بی، ل؛ م: متن: دوازده دستنویس دیگر ۲۹- س: بی، ق، بی، ن، آ، بی، ب)؛ دختر خوب و کمن دل: بی، ل، س (۲)؛ نیز بی، ل، و، ا، ب) ۳۰- س: (نیز ق، بی، و، ا، ب)؛ انبازش آرم؛ (حرف یکم نقطه ندارد: هانگ؟) انبازش نهد س: انبازش آرم؛ (بی: نیک انباز دارم) متن: بی، ل، ۳۱- گرد ۳۲- س: بی، ق، بی، ن، آ، بی، ب)؛ بی؛ متن: بی، ل، س ۳۳- س: ۲ (نیز بی، ل، و، ا، ب)؛ که بانو کختای (۱)؛ بی، ل، آ؛ این بیت و بیت سپسین را ندارند ۳۴- س: بی، ق، بی، ن، آ، بی، ب)؛ که دخت مرا هیچ کس نیست جفت (۱)؛ که بانو سخن دارم نهد نهفت (۱)؛ ۳۵- (ب: متن: بی، ق، بی، ن، آ، بی، ب)؛ ۳۶- (بی: ای مرد)؛ س: بی، ق، بی، ن، آ، بی، ب)؛ هست شایسته؛ متن: بی، ل، هـ (بی، ل، نیز ق، بی، آ)؛ ۳۷- ق: فرمان تراست؛ متن: چهارده دستنویس دیگر ۳۸- (ق: نیز)؛ بدو ده؛ س: (نیز بی)؛ بدان (ب: بدین) ده مهر نورده متن: چهارده دستنویس دیگر ۳۹- س: فرمان و راست؛ س: آنرا هوست؛ متن: سه ده دستنویس دیگر ۴۰- س: بی، ق، بی، ن، آ، بی، ب)؛ که آن ماه بر شله فرخنده باد؛ متن: بی، ق، بی، ن، آ، بی، ب)؛ (۲)

۱۶۰ پسندیدی و^۱ ناگهان دیدیش
 قیام آن پری روی را پیش خواند
 ابا او^۲ یک انگشتری بود و^۳ بس
 بدو داد و^۴ گفت این نگین را^۵ بدار

بدان آسان که دیدی پسندیدیش^۱
 به زانوی گندآورش برنشاند^۲
 که ارز نگینش^۳ نفاست کس،
 بود روز، کین را بود^۴ خواستار

بدان^۱ ده یکی هفته^{۱۱} از بهر^{۱۲} ماه
 ۱۶۵ بر^{۱۵} شاه هیتال شد کقیباد^{۱۶}
 بگفت آنچه^{۱۸} کردند ایرانیان^{۱۹}
 بدو گفت شاه^{۲۱}: از^{۲۲} بد خوشنواز
 به پیمان سپارم ترا لشکری
 که گر^{۲۶} بازبایی تو^{۲۷} گنج و سپاه^{۲۸}
 ۱۷۰ مرا باشد آن^{۳۰} مرز و فرمان ترا^{۳۱}

همی بود و^{۱۳} هشتم بیامد به راه^{۱۴}
 گذشته سخن‌ها برو^{۱۷} کرد یاد
 بدی را بیستند یک‌یک^{۲۰} میان
 همانا بدین روزت^{۳۳} آمد نیاز،
 از آن^{۳۴} هر یکی بر سران افسری^{۳۵}،
 چغانی نباشد گوی با کلاه^{۳۹}!
 ز کرده^{۳۷} نباشد^{۳۳} پشیمان ترا^{۳۴}

۱-ک: پسندیدیش ۲-س (نیز ق: ۲، و): بر آن؛ فی این بیت را ندارد ۳-ن: کندآورانش نشاند: ل: ابا مرد دهقان به زانو نشاند: (بی: نه زانو بر شاه ایران نشاند): متن = دوازده دستنویس دیگر ۴-ل: وی ۵-ق: ک: ل: (نیز ق: ۲): ح: جو: س: س: ۲ (نیز ق: ل: ۴، و: آ: ب): یک انگشتری بود با شاه و (س: ل: ۲، ل: ۲، آ: ج: ح): متن = ل: (نیز ب: ان: ۲): عمل (نیز ق: ۲): آروزش به گیش: س: از زر نگینش: (ل: از و انگینش): متن = یازده دستنویس دیگر ۷-ک: (نیز ق: ل: ۱): ح: جو: متن = ۸-ک: نیکیم: ل: ب: بگير: (ل: آ: نگینش): ق: این هم نگین راه (بی: روان نگین راه): متن = ل: س: س: ۲ (نیز ق: ل: ق: آ: ب: ان: ۲): ۹-س: ق: س: ۲ (نیز ل: آ: و: آ: ب: ان: ۲): شوم: (بی: بوم): متن = ل: ک: ل: ۲ (نیز ق: ل: ق: آ: ب: ان: ۲): ۱۰-م: بدین: (پ: در آن): ۱۱-ق: بیفته: (ق: ۲): ک: ل: ۲ (نیز ق: ل: ب: ان: ۲): یک هفته: متن = ل: س: س: ۲ (نیز ق: آ: و: آ: ب: ان: ۲): ۱۲-ق: (نیز ق: ل: ماهر ۱۳-ق: ک: س: ۲ (نیز ق: آ: بی: ۱): ح: جو: ۱۴-ق: س: ک: س: ۲ (نیز ق: ل: آ: و: آ: ب: ان: ۲): نگاه: متن = ل: ل: ۲ (نیز ق: آ: بی: ۲): بنادری (۱۶۴-۱۵۵): فسمی ز مهر فی ذلک، و خطیها الی الدهقان قیام، و وعده و مناه، و لم یزل به حتی أجابیه الی ذلک فروجه اباها: قینی بها الملک و بقی عندها سبع لیل و أعضاها خاتما فیہ فص له قیمه. و خرج و توجه نحو مقصد. بنادری جز اینجا گزارش دیگری را درباره این ماجرا از کتاب تاریخ اصفهان حمزه اصفهانی آورده است ۱۵-س: ق: س: ۲ (نیز ق: ل: آ: و: آ: ب: ان: ۲): سوری: متن = ل: ک: ل: ۲ (نیز ق: ل: ق: آ: بی: ان: ۲): ۱۶-س: ق: ک: س: ۲ (نیز ق: ل: بی: آ: ب: ان: ۲): هیتالیان شد قیام (بی: چو یاب): متن = ل: ک: ل: ۲ (نیز ق: آ: بی: ۲): ۱۷-ق: آ: بی: ان: ۲: (بی: ۱۸-ق: ک: ل: ۲ (نیز ق: آ: بی: ۲): آنچه: متن = ل: س: س: ۲ (نیز ق: ل: ق: ۱): ۱۹-ق: آ: از ایرانیان: ۲۰-س: س: ۲ (نیز ق: آ: بی: ان: ۲): و: آ: ب: ان: ۲): یکسر: متن = ل: ک: ل: ۲ (نیز ق: ل: بی: ۲): ۲۱-س: ق: ل: ۲ (نیز ق: آ: و: آ: ب: ان: ۲): شاه گفت: متن = ل: ک: ل: ۲ (نیز ق: ل: ق: آ: بی: ان: ۲): ۲۲-ق: ل: بی: ان: ۲): ۲۳-ق: (بی: ای: ای): ۲۴-ق: (نیز ق: ل: بی: ان: ۲): نامور مهتری: ق: ل: ۲: (کاروت: ق: گرفت: (ق: ۲): متن = ل: ک: ل: ۲ (نیز ق: ل: بی: ان: ۲): ۲۵-س: س: ۲ (نیز ق: ل: بی: ان: ۲): نامور مهتری: ق: ل: ۲: یر سری السری: (ل: ۲: نامور هر یکی مهتری): متن = ل: ک: ل: ۲ (نیز ق: ل: ق: آ: بی: ان: ۲): ۲۶-ق: (نیز ق: آ: بی: ان: ۲): اگر: س: ۲: مگر: متن = یازده دستنویس دیگر ۲۷-ق: (ل: ۲): ۲۸-ق: ل: ۲: س: ۲ (نیز ق: ل: ق: آ: و: آ: ب: ان: ۲): کلاه (س: آ: ب: س: ۲): آن گنج و گله: (آ: ز گنج و سپاه): متن = ق: بی: (نیز ق: ل: ق: آ: بی: ان: ۲): ۲۹-ق: ل: ۲ (نیز ق: و): با سپاه: (ق: کتون با کلاه: ل: آ: کوری: ح: گوی): با سپاه: (ل: نباشد ترا نیک خواه (ل): س: نجویس همی با سپاه: (بی: بیاید گوی با سپاه: ان: ۲: بیاید که باز ح: کلاه: د: نباشی گوی با سپاه): متن = ق: ک: س: ۲ (نیز ق: ل: بی: ان: ۲): ۳۰-ق: (نیز ق: ل: بی: ان: ۲): ۳۱-س: ق: ک: س: ۲ (نیز ق: آ: و: آ: ب: ان: ۲): مراد: (بی: و: و): متن = ل: ک: ل: ۲ (نیز ق: ل: ق: آ: بی: ان: ۲): ۳۲-س: س: ۲ (نیز ق: ل: ق: آ: و: آ: ب: ان: ۲): گفته: متن = بی: بی: ح: بی: ل: ۲ (نیز ق: ل: ق: آ: بی: ان: ۲): ۳۳-ق: بی: نباشم: (و: بیاید حرف دوم نقطه ندارد): آ: نباشی: متن = دوازده دستنویس دیگر ۳۴-س: بی: ق: ک: س: ۲ (نیز ق: آ: و: آ: ب: ان: ۲): مراد: متن = ل: ک: ل: ۲ (نیز ق: ل: ق: آ: بی: ان: ۲)

بیاستخشان زند و^۳ بنهاد^۴ دین،
 بزرگی^۵ نوروز و جشن^۶ سده^۸
 پراگند بسیار^{۱۱} سود و^{۱۲} زیان
 بکرد و برآورد^{۱۵} بیمارستان^{۱۴}،
 که تازی کنون^{۱۹} نام خلوان نهاده^{۲۰}
 زمین شد همه^{۲۳} جای^{۲۲} آرام و خواب

یکی مندیبا و^۱ دگر فارقین^۲
 نهاده اندر آن^۵ مرز آتشکده
 مداین بی افگند و^۹ جای کیان^{۱۰}
 از^{۱۳} اهواز تا پارس یک شارستان^{۱۳}
 ۲۱۰. آران^{۱۶} خواند آن^{۱۷} شارستان^{۱۸} را قباد
 گشادند^{۲۱} هر جای رودی پرآب^{۲۲}

گفتار اندر داستان مزدک با قباد و کسری^{۲۵}

سَخَن گوی^{۲۶}، بادانش و رای و کام،
 قبادِ دلاور بدو داد^{۳۰} گوش^{۳۱}
 نگهبانِ آن^{۳۳} کج^{۳۲} و گنجور گشت

بیامد یکی مرد، مزدک به نام
 گرانمایه^{۲۷} مردی^{۲۸} دانش^{۲۹} فروش
 به نزد جهاندار^{۳۲} دستور گشت

اسق: فر: که مندیبا و (ب: مندیبار و ب: مانه با او (K))، متن = ده دستنویس دیگر ۲- (بی: فارقین) ۳- (بی: حوج) ۴- ل: بنیاد: ل
 بیتهای ۲۰۹-۲۰۶ را ندارد ۵- که اندرین عری (نیز: ل، آ، و، ا، ب: بزرگی و ل: (نیز: ل، بزرگی یه: متن = بی: بی: (نیز: بی، بی: ل) ۶-
 ل: جشن و ۸- (ب: شده (K))، ل: بی: آ این بیت را نباراند: بنداری (۲۰۰، ۲۰۷: ۲۰۷: ۲۰۰). ثم اقام علی سریر السلطنة فاذا الامر حتی رتب أمور
 ایران، و نظم اسباب ممالکها. و غزال الروم و ملک بلادها، و بنی فیها بیوت النار و أظهر فیها المحوسبة ۹- بی: بی: (نیز: ل، ل، و، ب)،
 افکند: متن = (ب: ۱۰- بی: (نیز: ل، ل، و، ا، ب): مهانه: متن = ۱۱- بی: بی: (نیز: ل، ل، و، ا، ب): فراوان پراکنده: متن = ق، ک، ل: (نیز: ل،
 ق: بی: ل: (پراکنده)) ۱۲- بی: حوج: بنداری: ثم عاد و بنی الملائن معزس الملوك و مبروا السلاطین ۱۳- ک، ل: (نیز: بی: ل، ز: ۱۴-
 ل: (نیز: ل، ل، آ، ب: ب): شارسان - بیابان: متن = بی: ک، بی: (نیز: ل، ل، و، ل، ن: ۱۵- (ب: برآورد حوج): بی: ق، بی: (نیز: ل، ل، آ، ب: ب):
 یکی دو (ق: به گردون) برآورد: (و: برآورد و بنهاد): متن = ک، ل: (نیز: ل، ل، و، ل، ن: ۱۶- بی: بی: (نیز: ق: ل، بی، و، ل، آ، ب: ب): اران: بی:
 بنداری: ارز: که: ل: (ل: از: ل: از: ل: نه: ل: ارن): متن = (ل: ۱۷- ک: خوانندی: (ق: خواندن) ۱۸- ق، ل: (نیز: ل، ل، آ، ب: ب): شارسان:
 متن = بی: ک، بی: (نیز: بی: ق، ل، و، ل، ن: ۱۹- بی: (نیز: بی، بی، و، ک: کند: بی: آ، و، ز: ل: برو: آ: یاری کند): متن = بی: ق، ک، ل: (نیز: ل، ق، آ، ب:
 ل، آ، ب: ب): گشاده به: (ق: گشادی ز): متن = ل، ق، ک، ل: (نیز: بی، بی، ل، آ، ب: ب: ۲۰- ل: (نیز: بی، بی، ل، آ، ب: ب: ۲۱- ز: آ: ب: متن = ده واژه دستنویس دیگر
 ل، ق، ک، ل: (نیز: بی، ق، آ، ب: ب: ۲۲- ل: (نیز: بی، ل، آ، و، ا، بی) ۲۳- ل: (نیز: بی، ل، آ، و، ا، بی) ۲۴- ل: (نیز: بی، ل، آ، و، ا، بی) ۲۵- بی: داستان قباد با مزدک و فریض: مزدک قباد
 بنداری (۲۱۹-۲۱۶)، و بنی مدینه آخری عظیمة و سماها، آرزو هی الشی تبسی حلوان ۲۵- بی: داستان قباد با مزدک و فریض: مزدک قباد
 راه: داستان مزدک: ل: اندر حدیث مزدک با قباد و نوشیروان: بی: آ: داستان مزدک با قباد و نوشیروان: متن = ق: ل: سرنویس نفازد:
 بنداری: ذکر خروج مزدک فی عهد قباد ۲۶- ل: (نیز: ل، ق، آ، بی، بی، و، ا، ل: سخن گوی و: متن = ل، بی: بی: (نیز: ل، ل، آ، ب: ب: ۲۷- ل: ق:
 فرومایه ۲۸- (بی: ل: مرد حی و ح) ۲۹- گوهر: ل: بی: ل: متن = سیزده دستنویس دیگر ۳۰- ق: داده ۳۱- بی: بی: (نیز: ل: گوش و
 متن = ده واژه دستنویس دیگر: بنداری (۲۱۲-۲۱۳): قاله: و ایتصل بقباد رجل فصیح اللسان غزیر العلم ذو رأی و عقل یسعی مزدک
 ۳۲- ق، ک، ل: (نیز: بی، ق، آ، بی، بی، ل: ۳۳- بی: بی: (نیز: بی، ل، آ، و، ا، بی) ۳۴- بی: بی: (نیز: بی، ل، آ، و، ا، بی): هر: (ب: بی: ل: (نیز: بی، ل، آ، و، ا، بی): متن =
 ۳۴- بی: مرز: (ق: بنیاد): متن = ل، ک، ل: (نیز: ل، ل، آ، و، ا، بی): بنداری: فقبله قباد و اقبل علیه حتی اتخذه دستورا و عازنا

۲۱۵ ز خشکی^۱ خووش تنگ شد در جهان
 ز روی هوا ابر شد ناپیدا!
 مهان و کهان^۲ بر در کویباد
 بدیشان چنین گفت مزدک که شاه
 دوان اندر آمد^۳ بر شهریار
 به گیتی^۴ سخن پرسم از تو یکی
 قباد سرانده گفتش: ^{۱۳} بگوی ^{۱۴}
 بند: ^{۱۸} گفت: آنکس ^{۱۹} که مارش ^{۲۰} گزید،
 یکی دیگری را بود ^{۲۱} پای زهر ^{۲۳}،
 سزای چنین مرد گویی که چیست
 ۲۲۵ چنین داد پاسخ ورا^{۲۹} شهریار
 به خون گزیده بیادش ^{۳۱} کشت
 چو بشنید، برخاست از پیش شاه^{۳۳}

۱ (ذوق خوشگی) ۲ (نیز لی، ل، و، آ، ب)؛ به نزد کهان و به نزد متن «ل، ق، ک، ل» (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۳ (لی، آ، ابر)؛ بنداری (۲۱۶، ۲۱۷)؛ قائلان آن اسباب الناس فی ذلک العهد لبره شدیدة احتسب فیها الفطر و هلك الزرع ۴ (ل، ق، ک، ل) (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۵ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۶ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۷ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۸ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۹ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۱۰ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۱۱ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۱۲ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۱۳ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۱۴ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۱۵ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۱۶ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۱۷ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۱۸ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۱۹ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۲۰ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۲۱ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۲۲ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۲۳ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۲۴ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۲۵ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۲۶ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۲۷ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۲۸ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۲۹ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۳۰ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۳۱ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۳۲ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۳۳ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۳۴ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۳۵ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۳۶ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۳۷ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۳۸ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۳۹ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۴۰ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۴۱ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۴۲ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۴۳ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۴۴ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۴۵ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۴۶ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۴۷ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۴۸ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۴۹ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۵۰ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۵۱ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۵۲ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۵۳ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۵۴ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۵۵ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۵۶ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۵۷ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۵۸ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۵۹ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۶۰ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۶۱ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۶۲ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۶۳ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۶۴ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۶۵ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۶۶ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۶۷ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۶۸ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۶۹ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۷۰ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۷۱ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۷۲ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۷۳ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۷۴ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۷۵ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۷۶ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۷۷ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۷۸ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۷۹ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۸۰ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۸۱ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۸۲ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۸۳ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۸۴ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۸۵ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۸۶ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۸۷ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۸۸ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۸۹ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۹۰ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۹۱ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۹۲ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۹۳ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۹۴ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۹۵ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۹۶ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۹۷ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۹۸ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۹۹ (نیز لی، ق، پ، ب، ن) ۱۰۰ (نیز لی، ق، پ، ب، ن)

به مزدک شنید این سخن‌ها^۲ قباد
 ۲۸۰ چنین گفت مزدک به پرمایه‌شاه
 همانا ننگجند^۳ در پیش شاه^۴
 بفرمود تا تحت بیرون برند^۵
 به دشت آمد از مزدکی صد^۶ هزارا
 چنین گفت مزدک به شاه زمین
 ۲۸۵ چنان دان که^۷ کسری نه بر^۸ دین ماست
 یکی خط‌دستش^۹ بیاید ستم
 بیچاند^{۱۰} از راستی پنج^{۱۱} چیز
 کجا^{۱۲} رشک^{۱۳} و کین‌ست و خشم^{۱۴} و نیاز
 تو گر^{۱۵} چیره^{۱۶} باشی برین^{۱۷} پنج دیو
 ۲۹۰ ازین^{۱۸} پنج ما را زن و^{۱۹} خواسته‌ست
 زن^{۲۰} و^{۲۱} خواسته، باید^{۲۲} اندر میان^{۲۳}
 کزین^{۲۴} دو بود رشک و آرزو^{۲۵} و نیاز^{۲۶}

به سالار فرمود تا بار داد
 که این جای تنگ‌ست و^۱ چندان^۲ سپاه!
 به هامون خیرامد کندشان نگاه!
 از^۳ ابواب^۴ شاهی به هامون برند^۵
 برفتند شادان بر شهریارا
 که ای برتر از داتیش بآفرین^۶!
 ز دین^۷ سرکشیدن و راکی سزاست^۸ ۱۵
 که سر بازگرداند از راه^۹ بد؛
 که دانا^{۱۰} برین^{۱۱} پنج نفزود^{۱۲} نیز:
 به پنجم که گردد برو چیره آرزو^{۱۳}
 پدید آیدت راه گیهان‌خدیو
 که دین بهی در جهان^{۱۴} کاسته‌ست^{۱۵}
 چو دین بهی را نخواهی^{۱۶} زیان،
 که با خشم و^{۱۷} کین^{۱۸} اندر آید به‌راز^{۱۹}،

۱-ق. ۲ (نیز لن، ن، ۱۰۲)؛ آن: متن = ل، س (نیز ق، آ، ل، آ، ب، و، ب) ۲-س: سخن را: بنداری: فأذن لهم قیاذ فی الدخول ۳-ق. ۲: (خانه)
 ۴-ب: جرو = ه. س، ل، س (نیز ل، آ، و، ب)؛ چندین: ق: چندی؛ متن = ل، ک (نیز لن، ق، آ، ب، ی، ی) از ۲۸۱ و ۲۸۰ یک بیت ساخته و
 ۲۸۰-ب: ۲۸۱ را انداخته است ۵-ک: ننگجند؛ (ن: آ: ننگجند: آ: بیچند (۱)) ۶-ک: برین پیشگاه: بنداری (۲۸۱-۲۸۰): فقال: إن هذا
 المكان ضیق لا یسعهم. فإن رأى الملك خرج لأجلهم إلى الصحراء ۸-ا: (برد) ۹-ل، س، ک، س (نیز لن، ب، ب)؛ و: متن = و، ل (نیز
 ق، آ، ل، ل)؛ بنداری: فامر بإخراج نخته إلى الصحراء و خرج ۱۰-ک: سی؛ (ق: آ، ب، ی...) ۱۱-ب: بنداری: فاجتمع علیه نحو مائة ألف نفس من
 المزدکیة ۱۱-س: س (نیز لن، ق، آ، ب، ب)؛ دانش و آفرین: (ل: آ: دانش و بافرین)؛ متن = ل، ۱۲-ب: دانگ) ۱۳-ل: دو ۱۴-ق: (وزین)
 ۱۵-س، ک، س (نیز لن، ب)؛ رواست: متن = ل، ق، ل (بنداری (۲۸۵-۲۸۴))؛ فقال مزدک لقیاه: اعلم أن اینک کسری لیس علی دینا، ولا
 یلیق به أن یتخالف مذهب الحق ۱۶-س: س (نیز لن، ب)؛ دست خطش: متن = ل، ۱۷-ق (نیز ب)؛ کار: بنداری: والرأی أن تأخذ خطه
 بمتاعتنا و ترک ما هو علیه من الضلالة و الجهالة ۱۸-ا (نیز ق، آ، ی، ی)؛ بیچاند (۱) ۱۹-ا: (جار) ۲۰-ل (ی: آ: دانی) ۲۱-ل: دو: بر آن
 ۲۲-ل: (نفزود (۱))؛ بنداری: ثم قال: و الذي یمنع الناس عن سلوك طریق السداد منحصراً فی خمسة أشياء لا غیر ۲۳-و: یکی)
 ۲۴-ب: (رسم = رشک) ۲۵-س: س (نیز لن، ل، ل، آ، ب)؛ خشم و رشکست و کین: (ق: آ: خشم و کینست و رنج؛ متن = ل، ق، ک
 ل (نیز ب، و) ۲۶-ل (ن: آ: خیره آرزو: بیچند (پنجم) که گردد بدو چیره باز (۱))؛ بنداری: و هی الخیرة و الحقد و النقیب و الحرص و
 الفقر ۲۷-ل: چون ۲۸-ل: خیره ۲۹-ق: بدین: (ی: چیره می برتن)؛ بنداری: و إذا قمعت هذه الأخلاق الشیطانیة استقام لك طریق الحق
 ۳۰-س: (نیز ب)؛ از آن ۳۱-ل (ی: آ: زین) ۳۲-ق: (سایان: ی: زمین)؛ س (نیز ب)؛ از بدو: متن = یازده دستنویس دیگر ۳۳-ک: خامست؛
 ل: خواست (پس از نداده)؛ بنداری: و منشیها کلهاسن شیئین: المال و النساء ۳۴-ل (ی: تن) ۳۵-ل: بشد؛ ق: (آرد لن)؛ مانند: متن =
 دوازده دستنویس دیگر ۳۶-س: (نیز ب)؛ بهان ۳۷-ق: (نخواهد؛ بخواهد (۱)) ۳۸-س: (نیز لن، ی: ب)؛ بدین: متن = ل، ق، ل (نیز
 ق، آ) ۳۹-س: بار آرزو: آرزو رشک ۴۰-ق (نیز ب)؛ جرو = ۴۱-ل: کین و خشم ۴۲-س: آ: نیاز (پس او نداده)؛ (ی: بیچند که گردد بدو
 چیره آرزو = ۲۸۱)؛ (ی: این بیت و بیت سپسین را نداده

بباید نهاد این دو اندر میان!

همی دیر بیچند سر از او بگردان!

بدو مانند بُد شاه ایران^۲ شگفتا
به تندی ز مزدک بخوابید^۷ چشم!
که از دین کسری چه داری^۹ به باد؟
نهانی ندارد^{۱۲}، نه بر^{۱۳} دین ماست^{۱۴}
که از دین به^{۱۵} بگذری، نیست^{۱۶} راه
بگویم که کز است پکسر^{۱۷} گمانا
درفشان شود پیش^{۱۸} تو^{۱۹} راستی!
همی خواهی^{۲۰} از شاه گیتی فروز؟
ششم را همه بازگویم به شاه

چون این گفته شد^۴ دست کسری گرفت
از او^۵ نامور، دست بستد^۶ به خشم
به مزدک چنین گفت خندان^۸ قباد
چنین گفت مزدک که او^{۱۰} راه^{۱۱} راست
هم آنگه ز کسری پیرسید شاه
بدو گفت کسری: چو یابم زمان
چو پیدا شود کژی و کاستی
بدو گفت مزدک زمان چند روز
ورا^{۲۱} گفت کسری: زمان پنج ماه

به ایوان شد آن شاه گردن فرافز
که داننده می دید^{۲۵} فریادرس
که آید به در، داد^{۲۷} هرمزد پیر^{۲۸}
بیامد^{۳۲} به درگاه با یار سی^{۳۳}

برین برنهادند و^{۲۲} گشتند باز
فرستاد کسری^{۲۴} به هرجای کس
کس آمد سوی خزوی^{۲۶} اردشیر
از^{۲۹} اسطخر^{۳۰} مهرآذر^{۳۱} پارسی

۱-ل.ق (نیز ل.ب.ن.ق): حازم (ق.ن.حازم) متن = ل.س.۲.س.۲ (نیز ل.ل.و.۲.ب.ب) ق.در اینجا سرنویس دارد: حال نوشین روان با مزدک و مناظره مویب با اردشیر (۲۹۱-۲۹۲): فیثقی أن یجعلنا علی الإیاحة بین الخلق أجمعین حتی نأمنن الأثام الخمس ۲-ل.س.ه.ل.س.۲ (نیز ل.ب.ب): چو این: من که در زمین: متن تصحیح قیاسی است ۳-ل.پ.و.ب.د) ۴-ق: ایرانیان در ه.س.ک.س: از آن ۵-ب.ب.ب.د دست لوزن دست نیست) ۶-ک: بخوانید (ل) ۷-ل (نیز ل.ن.ن.ق): بنایید: متن = بازده دستنویس دیگر ۸-ل (ن.ق: چندان) ۹-س.۲ (نیز ل.ق): آری ۱۰-ل.۱: این ۱۱-ل (ر.راست) (ل) ۱۲-ل: نماند: س (نیز ب): ندارد نهانی: متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۳-ل.ن.ج.ه.ا: چنه بپر) ۱۴-ل (ر.راست: پهلوانند ندارد): راه راست: ل.راه ماست: متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۵-ک: تو: (ق.ا.ما): ب.ج.ه.ا: متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۶-ل.س.س.س.۲ (نیز ل.ل.و.ب): چیست: متن = ل (نیز ق.۲.ل.۳.ب) ۱۷-ل.ل.ک: زیست پکسر: (ل.ن.کس نیست پکسر) (ل) ۱۸-ل.۱: نزد ۱۹-س.س.۲ (نیز ل.ن.ل.و.ل.۳.و.ل.۲.ب.ب): من: متن = ل.ق.ک.ل (نیز ق.۲.ب) ۲۰-ل (ق.ا.ب.خواهم) ۲۱-ل (ب.بدو): که این بیت و بیت سپین را ندارد: بشاری (۳۰۳-۳۰۴): قاصر قباد بنه کسری بالذخول فی دینه (فایشمله خسة أشهر) علی أنه إن لم ینظر بطلان دینه فی هذه العلة تدبیر به ۲۲-ل (ب.ج.ه): ۲۳-ل: بشده: بشاری: فرضی قباد من بطلک و تقوی الناس عن ذلک الجمیع ۲۴-س.۲: هرجیا (ل): (ل.ن.جیزی) (ل) ۲۵-ق (نیز ل.ن.ل.۲.ب.ن.ق): چیزی: ک (نیز ب.ب): ب.س.۲: بده: (ا.ب.و.د): س.ل.۲: طند بوم و د.و.ل: داننده را دیدی: ب.گرایندی (که که باننده) دید: متن = ل ۲۶-س (نیز ل.ن.ل.۲.ب.ن.ق): خورده ۲۷-س.ق.ک.ل: درگاه: س.ب.س.د.ل (س.ه.در داد): بده بد آن کار: ل.بدر داد (س.ه.در داد): ل.که آنجا بد از داد: ل.که آنجا بد از داد: ل.که آید بدر داد (س.ه.آید به در داد): متن = ۲۸-ل.۲: که آنجا بد از داد هرمز وزیر: ل.که آمد بدین هرمز شیرگیر (ل): و که آید بدر داد (س.ه.آید به در داد): پیروز پیر: (ل.ن.ل.ب.ن.نیز ج.س.۲.ل.و.۲.و.۲.۲۹-ل.ک.ل) ۲ (نیز ل.ن.۲.ب.ب.ب.ز.د.پ.وز): متن = س.ق.س.۲ (نیز ل.ن.ل.۲.و.۲.۳۰-ل.ک.س.۲) ۳ (نیز ل.ن.ل.ب.ن.ج.ا.اسطخر: متن = ل (نیز ق.۲.۲.۳۱-ق: مهرآذر: که که نهرآور: (ق.۲: بهر آوز: ل.ن.آن نهر: ل.آ.ب.مهرآور): متن = ل.س.ل.۲.س.۲ (نیز ل.ن.ب.و.ل.۲.۳۲-ق (نیز ل.ن.ب.ب.ب.۳۳-ق (نیز ل.ن.ب.ب.س.۲): ۳۰۳-۳۰۴): فلند کسری کینه الی بلاد فارس یستدعی العلماء لاجاه مویب می لرزش لر مشیر خزوه همی مهرآذر می تلاطم مویب

سخن رفت هرگونه از^۱ بیش و کم
خردمند^۲ دانندگان^۳ کهن

نشستند دانش‌پژوهان به‌هم
به کسری سپردند^۲ یکسر سخن

بیامد، ز مزدک همی^۴ کرد یاد
که دین بهی را^۵ کتم^۶ خواستار
شود^{۱۱} دین زردشت بر کاستی،
ز^{۱۲} جان برگزینم گزینم ورا
غزیر و مسیحا^{۱۳} و هم^{۱۴} زند و آست،
نباید^{۱۶} به گیتی جز او^{۱۷} رهنمای
ره پاک‌یزدان نجوید^{۱۹} همی،
به دور^{۲۲} ناخرم^{۲۳} آیین اوی^{۲۱} آ
میادا یکی را به تن^{۲۶} مغز^{۲۷} و پوست
فرآیین^{۳۰} و بندوی^{۳۱} بهزاد^{۳۲} را
نگه داشت آن راست^{۳۳} پیمان خویش

چو بشنید کسری، به‌نزد قباد
۳۱۰ که اکنون نواز آمد آن^۵ روزگار
گر ایدونک^۸ او^۹ را بود راستی،
پذیرم من آن^{۱۱} پاک‌دین ورا
چو راو فریدون شود نادرست،
سخن گفتن مزدک آید^{۱۵} به جای
۳۱۵ ور ایدونک^{۱۸} او کز گوید همی،
تو بیزار گرد از ره و^{۲۰} دین اوی^{۲۱} آ
به من ده وراه و آنک^{۲۲} در دین^{۲۵} اوست
گوا^{۲۸} کرد زرمهر و خُزاد^{۲۹} را
ز زان جایگه شد به ایوان خویش

۱-ب: بر) ۲-ق: بگفتند ۳-ل: نیز آ) خردمند و؛ متن = سیزده دستنویس دیگر: بیداری (۳۰۸-۳۰۷)؛ و تقاضوا عند کسری فی
حدیث مزدک و ما جاء به من التلعة المدخولة فکثرت بیهم المباحات و المناظرات حتى اتسع لهم بطلان دینه، و تقریر بیهم ارجاس
حجته، و اوضحوا ذلك لکسری ۴-ل: سخن؛ (ن: بسی) ۵-ک: از ۶-ق: زو) ۷-س: نیز بی؛ شوم ۸-ا: (ن: ایدونک؛ ل: آ:
ایدونک (۱)) ۹-ل: وی ۱۰-ل: (ن: نیز ل: ق) بود ۱۱-س: ق: ک: ل: آ) نیز بی، ب: ن: آ، ب: ا: این؛ متن = ل: بی آ) نیز ن: ق: آ، ل: ق) ۱۲-ل:
به ۱۳-ق: مسیح؛ ک: نیز ق)؛ مسیحی؛ ل: عربز مسیحی؛ بی: عربز و مسیحا (حرف سوم واژه نخست نقطه ندارد)؛ ل: آ: عربز و
مسیحی (واژه نخست نقطه ندارد)؛ بی آ) نیز بی، ا: ب: عربز و مسیحا؛ (ن: عربز و مسیحا (حرف سوم واژه نخست نقطه ندارد)؛ ب:
نباید به گیتی؛ ن: آ: عربز و مسیحا)؛ متن = ل: ن: و)؛ نیز = س: بی، ن: بی، ا: ب: ۱۴-ق: همان؛ (ق: آ: همه؛ بی: همی؛ ن: آ: حرم)؛ متن =
یازده دستنویس دیگر ۱۵-س: آ) نیز ل: ن: آ)؛ (ل: آ: آمد؛ همه سخن گفت مزدک که آمد؛ متن = ل: س: بی، ق: ل: آ) نیز بی، ب: (ب: ۱۶-ل: نیاید؛
ل: آ: نیاید؛ آ: نیامد)؛ متن = ۱۷-س: آ: بیامد به گیتی چو؛ (ق: آ: نیاید به گیتی ورا)؛ متن = ل: ل: آ) نیز بی، ب: و، ن: آ، ب:؛ بیداری (۳۱۴-۳۰۹)؛
فدخل علی ابيه و قال: ان ظهرت حقيقة دين مزدک و بطلان دين زرادشت تبعتك ۱۸-س: ک: س: آ) نیز ن: ق: آ، ل: ب:؛ گر ایدونک؛
(بی، ل: آ: گر ایدونک)؛ متن = ل: ق: ل: آ) نیز بی، و) ۱۹-ل: آ: بجوید (ل: آ: نگوید) ۲۰-ق: آ، ل: ق، ن: آ، ل: ق) (جور) ۲۱-س: بی، ل: آ، س: آ) نیز
ل: آ، ب: ا: و؛ متن = ک: آ) نیز ن: ق: آ، بی، ب: و، ن: آ) ۲۲-ل: بی: روز؛ ق: بی: کیش و؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۳-ک: ماخرم (حرف
یکم نقطه ندارد)؛ ل: تا خرم؛ بی: یا خرم؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ ل: این بیت را ندارد، اما بیداری داشته است: بیداری
(۳۱۶-۳۱۵)؛ و ان ظهر بطلانه فینتی لکن آن تیرامنه ۲۴-ک: انک؛ (پ: ن: آ: وانک)؛ س: در او انک (ل: ق: وی و انک؛ بی: بمزده)؛ (ب: به
من دعا) و رانک؛ (متن = ل: ق: س: آ) نیز ن: ق: آ، و، ا: ب: ۲۵-ل: دیندار؛ س: بر دین؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۶-س: بی، آ) نیز بی؛
دین (ن: بی: بی)؛ (ق: نیز ق: آ: ل: ا: ن: آ: و، ب: ازین)؛ (ک: بیگره ازین)؛ (ک: کسی را ازین)؛ (متن = ل: نیز ن: ق: آ) ۲۷-ق: آ: جان؛ ل: آ: این بیت
را ندارد؛ بیداری؛ و نمکنی منه و من اشیاعه حتی اری فیهم رأیی و انقیاد لیهم حکمی ۲۸-ل: گزینم ۲۹-ل: نیز بی، ب: خرداده؛ متن =
دوازده دستنویس دیگر ۳۰-ل: آ: فر آیین) ۳۱-ل: آ: بنویسند و؛ (بی: مندی و؛ ل: ب: روی و؛ ن: آ: بنویسند)؛ متن = یازده
دستنویس دیگر ۳۲-ق: آ: فر هاد) ۳۳-ل: آ: راه و؛ (ق: نیک؛ بی: راز)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ بیداری (۳۱۹-۳۱۸)؛ ل: برهه قیام
علی ذلك فأشهد به علی نفسه و ربه و جمع من حضر من العلماء و الموالیه فقام کسری إلى ایوانه

۳۲۰ به شبگیر چون شید^۱ بنمود تاج
همی راند فرزند شاه جهان
برابر^۳ به ایوان شاه آمدند
دل آرای مزدک^۶ سوی^۷ کیتباد

زمین شد بگردار دریای عاج،
سَخُن گوی با موبدان و مهان^۲
سَخُن گوی^۲ و جوینده راه^۵ آمدند
بیامد، سَخُن را در اندرگشاد

چنین گفت موبد^۸ به پیش گروه
یکی دین نو ساختی پوزیان^{۱۱}
چه^{۱۲} داند پسرگهش^{۱۵} که باشد پدر^{۱۴}؟
چو مردم برابر^{۱۹} بود در جهان
که باشد که جوید^{۲۲} در کھتری^{۲۳}؟
کسی^{۲۶} کو^{۲۷} نزد جای^{۲۸} و چیزش که راست^{۲۹}؟
جهان زمین سَخُن پاک ویران شود
همه کدخدایند^{۳۳} و^{۳۴} مزدور کیست^{۳۵}؟

به مزدک که^۹ ای^{۱۰} مرد دانش پزوه:
نهادی^{۱۲} زن و خواسته در^{۱۳} میان
پدر^{۱۷} همچنین چون شناسد پسر^{۱۸}؟
نباشند^{۲۰} پیدا کهان و مهان^{۲۱}
چگونه توان ساختن^{۲۲} مهتری^{۲۵}؟
چو^{۲۹} شد کارگربنده^{۳۰} با شاه راست^{۳۱}،
نباید که این بد به^{۳۲} ایران شود
همه گنج دارند^{۳۶} و^{۳۷} گنجور کیست^{۳۵}؟

۱- حق: خورشید؛ س: سی^۲ (نیز: بن، نه، ن، آ، ب)؛ جو: شبگیر خورشید؛ ل^۲ (نیز: و)؛ جو: خورشید شبگیر؛ متن: ل، ن، ک، ل-ل (نیز ل^۲)؛
رحان؛ متن: س، سی^۲ (نیز: بن، ق، آ، بی، ب، پ، ب)؛ ۳- ل: باین؛ ۴- ل: گوی^۲؛ ۵- ق: گاه؛ بی: سخن جوی و گوینده (راه)؛ ۶- س: بی^۲؛
نیز: بی، ن، ل، و، پ، ک؛ ۷- ک: دیک (مزدک)؛ ق (نیز: ب)؛ دل و رای: موبد؛ متن: دل، ک، ل^۲ (نیز ق^۲)؛ ۷- ل، ن، ۷- ل: بر؛ ل^۲ در اینجا سرتویس
دارد؛ سؤال موبد از مزدک و فرزندانش مزدک؛ بشاری (۳۲۴، ۳۲۰)؛ و لما أصبح ركب و معه الموابد و دخل حلی آبیہ قیاد و حضر
مزدک و احتفلوا للمناظرۃ فتصدى موبد ۸- ل: کسری ۹- (ا: چکه) ۱۰- (بی: بد)؛ در ل^۲ این بیت پس از بیت ۳۲۱ آمده است
۱۱- (ق: در جهان)؛ س: ل^۲ (نیز: ل، آ، ب)؛ نو: بر ساختن پوزیان (ا: در زمان)؛ س: ۲- دیر: نو ساختن بر جهان؛ متن: دل، ق، ک (نیز: ن، ب،
و، بی^۲)؛ ۱۲- ل: نهادی و (وزن درست نیست)؛ ق: نهاده؛ متن: سیزده دستویس دیگر ۱۳- ل^۲؛ زاده اندر؛ بشاری (۳۲۵، ۳۲۴)؛ و قال:
أیها الرجل قد آتیت بدین جلید أبحت فیہ النساء و الأموال ۱۴- (ن: ک)؛ ۱۵- س: (نیز: ب)؛ کسی را ۱۶- ل^۲؛ پدر کش که باشد: پسر
۱۷- ل^۲؛ پسر ۱۸- ل^۲؛ پدر؛ بشاری؛ و یلزم من ذلک ألا یعرف الوالد ولده ولا الولد والده ۱۹- ل-س: ۲ (نیز ق^۲)؛ بی، ل^۲، و، آ، ب، سراسر؛
متن: (ن: بی، ن)؛ ۲۰- (ا: نباشد به)؛ ۲۱- س: ۲ (نیز ق^۲)؛ بی، و، ن، آ، ب، ا: از مهان؛ (ل: مهان از کهان)؛ متن: ل-ل^۲ (نیز: ن، بی، ب)؛ ۲۲- س:
یکی که جوید ۲۳- ل^۲ (نیز: بی)؛ مهتری ۲۴- ل: یافتن ۲۵- ل^۲؛ کھتری؛ (بی: مهتری)؛ س: بی^۲؛ ن، بی^۲؛ پس از این بیت افزوده اند:

که باشد مرا و ترا کارگر (س: دادگر)
چو (س: که) مردم جدا (ا: جوان) مانند
(س: ب: کرده؛ س: آ: مانده؛ آ: بود) از به
(ق: آ: نداند کسی بر) بتر (ن: پدر)؟

ل: بیت بالا و اندر و در ترجمه بشاری نیز نیست ۲۶- (و: یکی)؛ ۲۷- س: که ۲۸- بی: بشاری؛ دجا ۲۹- ل، س، ل، س، آ (نیز: ل، آ، ب)؛ که؛
متن: دل (نیز: بی، ق، بی، و، بی^۲)؛ ۳۰- بی: کار جوینده (حرف سوم و از به سین نقطه ندارد)؛ (ق: نیز ق^۲)؛ کار گریته؛ متن: س، بی^۲؛
نیز: بی، آ، بی، ک؛ کارگر بدین معنی یادداشت؛ (ل: کارگر بند... (۲)؛ بی: شاه یا بنده می همز در راست)؛ متن: بی (نیز: ن، و، ن، آ، ل^۲)؛ این بیت را
نظرد ۳۳- س: بی^۲؛ (نیز: این، و، آ، بی، آ؛ ز؛ متن: دل، ق (نیز ق^۲)؛ ۳۴- س: بی^۲؛ (نیز: ا)؛ کدخدایند؛ متن: دو واژه دستویس دیگر
۳۵- س: بی^۲؛ (نیز: ن، آ)؛ جوید؛ متن: دل، بی (نیز: بی)؛ ۳۶- (ب: نیست)؛ ۳۶- س: ل^۲ (نیز: ا)؛ دارد؛ متن: دو واژه دستویس دیگر

بگشندشان هم بسای درخت
 ۳۴۵ به مزدک چنین گفت کسری که زوا
 [از آن تخم کشتن^۳ بدین^۴ روزگار
 درختان^۵ بیبی^۶، که آن کس ندیدنا
 شد مزدک و باغ^۹ بگشاد در
 هم آنکه که دید^{۱۲}، از تنش رفت هوشا
 ۳۵۰ یکی دار فرمود کسری بلند
 نگون بخت را زنده بر دار کردنا
 و زان^{۱۸} پس بگشش به باران تیرا
 بزرگان شدند ایمن از خواسته^{۲۱}
 همی بود با شرم چندی قیاد

زیر پای و زیرش سر آکنده^۱ ساختا
 به درگاه^۲ باغ گرانمایه شوا
 ترا داد ناهوشمندبت^۵ بار^۴]
 نه از کاردانان پیشین شنیدنا
 که بیند مگر بر چمن^{۱۱} بار و بر^{۱۱}
 برآمد به ناکام^{۱۳} ازو^{۱۴} یک خروشرا
 فروهشت^{۱۵} از دار بیجان گمندا!
 سر مرد بی دین^{۱۶} نگونسار^{۱۷} کردنا
 تو گر باهشی^{۱۹} راو^{۲۰} مزدک میگرا
 زن و زاده^{۲۲} و باغ^{۲۳} آراسته
 ز نفرین مزدک همی کرد یاد!

اس: افکنده: (ب): بر آکنده (مسنر آکنده)؛ م: (نیز: ان، ق: ل، ن، ت، ل): زیر اندر آکنده؛ (و: سرها در آکنده)؛ ل: پای سر زیر آکنده؛ س
 (نیز: بی): سرو پای زیر اندر آکنده؛ متن: دل، ک: بنداری (۳۴۴:۳۴۳): فامر فحروا فیه لكل واحد منهم حفيرة، فنكسوا فی تلک
 الحفائر و طمرت و روسهم الی خصوصهم فی التراب، و تركت ارجلهم متصبة بادية للأبصار كأنهم غرسوا غرس الأشجار ۲. (ق: ۲):
 دیدنا: پ: بزیدک) ۳- م: (نیز: ن): کشتی؛ (ق: کشته؛ ل: بی، ن: آ: ز تخمی که کشتی؛ ب: ازین تخم کشتن؛ متن: م: (نیز: ل، و):
 ۴- م: (نیز: ن): یوا: بدان هم^۳ (نیز: ب): ای ناهشورا؛ (ن: ن: آ: ای ناهوشمند؛ ق: امروز هر گونه؛ ل: ای ناخر دمنده؛ ل، و: آ: ای
 ناهوشمند؛ ب: ای جناحشومند؛ متن: م: ۵- (آ: یار): در ق^۴ این بیت بابت سپسین پس و پیش شده است؛ ق، و، ک، ل: این بیت را
 ندارند و چنین می نماید که بنداری نیز آن را نداشته است ۶- (ن: آ: درختی؛ متن: ۷- ل: آ: نگه کن؛ ن: بین آنک هر کس؛ متن: ۸-
 یازده دستبوس دیگر؛ بنداری (۳۴۷:۳۴۶): ثم استحضر مزدک و قال له: ادخل الی هذا البستان و انظر فیه الی شجر لم یر مثله ذو بصر
 ۹- ل: از باغ و ۱۰- ل: چمن را مگر) ۱۱- (نیز: ل): یار و یر؛ متن: سیزده دستبوس دیگر ۱۲- م: ک، س: آ (نیز: ق: ل، ن، و: ب):
 چو دید؛ (ن: هوانکه (م: همانکه) چو دید؛ ل: آ: چو دید آنچنان؛ متن: دل، ق: (نیز: ب) ۱۳- ق: (نیز: ق: ۲): بناگاه؛ ک، ل، آ: م: (نیز: ن، بی،
 ن: آ: بناگاه؛ ل: بناگاه برآمد؛ متن: دل، م: (نیز: ل، ب) ۱۴- ل: (نیز: ل: ۲): زو: بنداری (۳۴۸:۳۴۹): قد دخل البستان فلما شاهد ذلك غشی
 علیه ۱۵- م: (نیز: ن: ب): فروهشت؛ متن: دل، م: ۱۶- (نیز: ن، بی، ک، م: آ: (نیز: ن، بی، ب: ب: بدو خوار؛ ل: آ: نگونسار؛ متن: ۱۷-
 ل: (نیز: ق: ل، ق) ۱۸- ل: (نیز: ق: ۲): از آن متن: سیزده دستبوس دیگر ۱۹- (ن: بخردی؛ آ: ببهشی (ل) ۲۰- ل: آ: وی؛ ب: پس از این بیت
 افزوده است.

شندیم دگرگونه از بخردی جهان دیده بی پیرگشته سری
 که این مزدک از شاه دخترش خواست همان شاهی و تخت و فسوش خواست
 بفرمود تا قبر بگشاخند نگونسار در قورش انداختند
 بنداری (۳۵۲:۳۵۱): فأمر به فصال و ریش بالسهام حتی مات بل نفق، و تیّد شمل دینه بعد ما اتسق، و عاد الناس الی دینهم الأول
 ۲۱- ل: دیده شد؛ ل: م: (نیز: ن، بی، ک، م: آ: م: زو: آزاد؛ ل: بی: جزایه ۲۲- (ب: گنج؛ ق: با گنج؛ بنداری؛ و: سنوا علی حرمهم و
 نوالهم

بر آشکده خلعت افگند نیز^۱
 که شاخص^۲ همی^۳ گوهر آورد بار^۴
 سخن هرج^۵ گفتی ازو^۶ بشندی^۷

غم^{۱۲} روئی مرگ اندرآمد^{۱۵} به دل،
 بر آن^{۱۸} خطی شایسته، خود بُد دبیر^{۱۹}
 که دارد ازو دین و هم زو هنر^{۲۱}
 چه بر^{۲۲} آشکار و^{۲۵} چه اندر نهفت^{۲۶}
 نشد^{۲۸} خوار هرکس که او را گزید^{۲۹}
 بجز پند دانان^{۳۱} مگباید^{۳۲} یاد؛
 پس از^{۳۳} مرگی ما^{۳۵} او بود نیکبخت

۳۵۵ به درویش بخشید بسیار چیز
 ز کسری چنان شاد شد شهریار^۲
 از آن پس همه^۷ رای با او زدی

ز شاهیش^{۱۲} چون سال بگذشت چل^{۱۳}
 یکی نامه بنیشت^{۱۶} پس^{۱۷} بر حریر
 نخست آفرین کرد بر^{۲۰} دادگزا
 بباشد همه^{۲۲} بی گمان هرج گفت^{۲۳}
 سر پادشاهیش را کس^{۲۷} ندید؛
 هر آنکس که ببیند^{۳۰} خطی قیاد
 به کسری سپردم سزاوار^{۳۳} تخت

(دینداری (۳۵۵، ۳۵۶)؛ و بقی قیاد متسر بلا برد، الخجل و قد قارب أن یسمع نداء الأجل، ففرق أموالاً كثيرة علی الفقراء و المساکین، و نفذ جواهر و خلعا و اقرا الی بیوت اللار و ارجیا من الله تعالی أن یمحو سینته و یغفر خطیئته ۲-ل: کیفیاد؛ س (نیز: بار)؛ روزگار؛ س (نیز: ن): نامدار؛ ل: دل شهریار (وزن درست نیست)؛ متن: ق، س، آ (نیز: آ)؛ ۳-ک: تاجش؛ متن: ۴-س، س، آ (نیز: ل، و-ب): همه؛ متن: ۵-ه: ز نفرین مزدک همی کرد یاد (۳۵۴ب)؛ (ق: که بستان گل برکش آورد بار)؛ متن: ق، ل (نیز: ل، آ، ب)؛ ۶-س، ل (نیز: ل، و-ب): وزان؛ متن: ل، ق، ک، س، آ (ق: همی)؛ ۷-ق: همی)؛ ۸-س، س، آ (نیز: ق، آ، ب، ل، آ: هر چه؛ متن: ق، ل (نیز: ن): س، ل (نیز: ب): همه؛ ک، ل، س، آ (نیز: ل، ل، آ، ن: ۱۰)؛ بدو: (ب: پدر)؛ متن: ل، ق، ل (نیز: ق، ل، ی)؛ ۱۰-ل: (ن: آ: بشندی؛ و: که کسری همی رای نیکو زدی؛ س، ق، ک، س، آ در اینجا سرنویس دارند: س: سپردن قیاد پادشاهی به نوشین روان؛ ق: گفتار دو عهدنامه که قیاد به کسری داد؛ کد: ولی عهد کردن قیاد کسری را؛ س: گفتار اندر مرگ قیاد ۱۱- (ب: بیه)؛ ۱۲-ک: شادیش ۱۳-ل: شد بر چهل؛ ل: سالیان شد چهل؛ متن: ۴-ل (نیز: آ)؛ غم و آ متن: ۵-ل، ۱۵-آ (نیز: ل)؛ مرکش در آمد؛ متن: ۶-سیزده دستنویس دیگر ۱۶-ل، ۱۶-س، آ (نیز: ل، و-ب)؛ بنوست؛ متن: تصحیح قیاسی است ۱۷-ق: خود)؛ ۱۸-س، ق، س، آ (نیز: ل، و-ب)؛ بلدان؛ (ل: بر از: ب: بدین)؛ متن: ل، ک، ل (نیز: ق، ل، و-ب، ل، آ)؛ ۱۹-ق: (آ: دبیر؛ ل: آ: شایسته دلیله؛ ر: آ: شایسته خود دبیر)؛ متن: ۲۰-س، آ، ب: ۲۱-س، ل (نیز: و-ب)؛ که او داده بدین نام و گهر (و: هم زو هنر)؛ ق، ک، ل (نیز: ل، آ، ب، ل، آ)؛ که او داده دین و خرد با گهر (ق: ک: هم هنر)؛ س: که او داده دین و هنر هم هنر (ک)؛ (ل: که او داد زور و نژاد و هنر؛ ل: که او داد هم دین و زور (ق: قز)؛ و هنر؛ متن: ل، ۲۲-ل، ن): همی؛ ل: نباشد همی (ک)؛ (ل: نباشد همه (ک))؛ ۲۳-س، ک، ل، س، آ (نیز: ق، آ، ب)؛ هر چه گفت؛ ق: بودنی بی گمان؛ متن: ل (نیز: ل)؛ ۲۴-ق، س، آ (نیز: ل، ی، ق، و-ب، ل، آ)؛ در؛ متن: ل، س، ک، ل (نیز: ق، آ، ب)؛ ۲۵-س، س، آ (نیز: ل، ق، ل، ی، و-ب، ل، آ)؛ آشکارا؛ متن: ق، ل (نیز: ل، آ، ب)؛ ۲۶-ق: نهان؛ ۲۷-س، ل (نیز: ل، آ، ب)؛ کس را؛ ق: هر کس؛ متن: ل، ک، ل، س، آ (نیز: ل، آ، ب)؛ (ل: نبشت (نیز: حرف یکم نیز یک نقطه دارد)؛ ۲۹-ل، ی، ل، آ: بدید)؛ س، س، آ (نیز: ل، ق، آ، ب، س)؛ او برگزید؛ ل: کش او برگزید؛ متن: ل، ق، ک، ۳۰-ل: بسد (نقطه ندارد)؛ س: مگباید؛ (ق: آ: بدید)؛ متن: ۳۱-دوازده دستنویس دیگر ۳۱-ل: کسری؛ متن: ۳۲-ل: مگباید (حرف پنجم نقطه ندارد)؛ س، آ (نیز: ق، و: نگیرند ۳۳-ل: س: سرفراز)؛ ۳۴-س، ل، س، آ (نیز: ل، ق، ل، ی، و-ب، ل، آ، ب)؛ جازم؛ ق: بس (مپس (آ)؛ متن: ل، ک، ل (نیز: ل، و-ب)؛ ۳۵-ل: (س:)

نهاد آن کیی نامه بر^۲ پیشگاه
ولی عهد را شاد بنشانند
همی خواندندی^۴ ورا شاه نو
بسر بزش گوهر برافشانند^۵
که مهتر^۶ جوان بود و دولت جوان
ز کسری کنم^۹ زین سپس^{۱۰} نام^{۱۱} یاد^{۱۲}

۳۷۵ چو موبد بپرداخت^۱ از سوگی شاه
بر آن^۳ انجمن نامه برخواندند
چو کسری نشست از بر گاه نو
به شاهی برو آفرین خواندند
ورا نام کردند نوشین روان^۶
۳۸۰ به سر شد کتون داستا^۷ قباد^۸

۱-ل: بپردخت؛ متن: چهارده دستویس دیگر ۲-۲: (ق: ۲: در)؛ س: س، ۳: ن، ۴: ن، ۵: ب پس از این بیت افزوده‌اند:

به ایران بزرگان (ب: بزرگان ایران) ابا (و: با) موبدان
ل: ق، ک، ل، ۲: ق، ۲: بیت بالا را ندارند ۳-س: س، ۴: (نیز، ل: ل، ۲: آ، ب: ب)؛ بدان؛ متن: حال، ق: ک، ل، ۴: (نیز ق: ۲، ب، و، ن: ۳) ۴-۴: (ق: خواندنش)
۵-س: س، ۴: ن، ۵: ب به جای این بیت آورده‌اند:

به فرمان او شد زمان و زمین
به شاهی برو خواندند آفرین

متن: ل: س، س، ۴: ن، ۵: ب پس از این بیت افزوده‌اند:

وزان تخت رخشنده شادان شدند
سرش برتر از فرّ جمشید باد
وزان نامور دانش و دین او

۳: ل همه کس برو آفرین خوان شدند
که این شاه بر گاه جاوید باد
ز بس خوبی و داد و آیین او

س: س، ۴: ن، ۵: ب:

جهان تازه شد (بی: به گشت) از سر (س: س، ۴:

ن، ب، ن، ۴: آ، ب: ب) سر (و: آوی (ق: ۴، ن: ۴، ا: او)

۵ بگسترده گرد جهان دادوی

ابا گرگ میش آب خوردی به جوی (ن: جوی: آ: نکر)

نیودی جز از نیکیوی یاد آوی

ق: ۲ بیت ۵ را پس از بیت ۳۷۹ افزوده است (س: بی: نوشیروان) ۴: س، ۵: ل، ۴: س، ۴: (نیز، ل: ل، ۴: ن، ۴: آ: مهرش؛ ق: ۲: بختش؛ ل: ۴:

چهرش)؛ متن: ل: ق، ک، (نیز، ب: ب) ۸-س: ق، ل، ۴: س، ۴: (نیز، ل: ل، ۴: ب، ل: ۴، ۱: ب)؛ نامه کقییاد؛ (بی: و: قصه کقییاد)؛ متن: ل: ۹-س:

س، ۴: (نیز، ل: بی: ل، ۴: و، آ، ب: ب)؛ برم (ق: بریم)؛ (ق: ۴: بود)؛ متن: ل: ۴: (نیز، ب: ن، ۴) ۱۰-ق: این زمان؛ (ب: زان سپس) ۱۱-س: س، ۴: (نیز، ل: و،

ب: نام و؛ ل: ۴: (نیز، ل: ۴: نیز؛ متن: ل: ق، (نیز ق: ۲، بی: ل، ۴: ب، ا) ۱۳-۱۲: (ق: ۲: ل، ۴: داد)؛ ک این بیت را ندارد؛ ل: ق، ۲ پس از این بیت افزوده‌اند:

ل: همش داد بود و همش رای و نام

ق: ۴: هزاران خرد و هزاران سلام

ز ما بر محمد علیه السلام

بنداری (۳۷۵-۳۸۰): و لما فرغوا منه عقدوا التاج علی رأس کسری و سموه آنوشین روان لجمعه بین جدّة الملک و جدّة الشیاب و

اقتیالهما

نوشین روان

پادشاهی نوشین‌روان چهل و هشت سال بود^۱

الا ای^۷ دل‌آرای سرو^۳ بلند
 بدان^۴ شادمانی و آن^۵ فز و زیب
 چنین گفت پرستده را سروین
 چنین سست گشتم^۸ ز نیروی شست^۹
 ۵ دم^{۱۲} اژدها دارد و چنگ شیر
 هم‌آواز رعادت و^{۱۵} هم‌زور^{۱۶} کرگ
 چه بودت که گشتی چنین مستمند؟
 چرا شد دلی روشنت پر عیب؟
 که شادان بدم تا نگشتم^۷ کهن
 بهره‌یز و^{۱۰} با او مساو ایچ^{۱۱} دست!
 بخاید^{۱۳} کسی را که آرد^{۱۴} به زیرا
 به یک دست زنج^{۱۷} و به یک دست مرگ^{۱۸}!

۱-دل-س آ (نیز-ن-ب): پادشاهی نوشین‌روان (ل-ل-ل-آ: عادل؛ ق: کسری المشهر به نوشین‌روان؛ کذ نوشروان قباد: ل-آ-س-آ-ن: نوشروان؛ ن-ب: کسری؛ ق: کسری نوشین‌روان عادل؛ پ: کسری پسر قباد که او را نوشین‌روان خوانند؛ و-ن-آ: کسری (ن-آ: کسرا) نوشین‌روان؛ ا: نوشیروان) چهل و هشت (ن-ب: چهل و هفت؛ ل-آ: چهل) سال بود (ن-ق-ب: چود؛ ج: دل-س-ل-آ-س-ن-ویس بیش از ۳۷۷ ب از پادشاهی قباد آمده است؛ ینداری: ذکر نوبه کسری آنوشروان. و هو کسری بن قباد بن فیروز بن یزدجرد بن بهرام جور. و کانت مدته ملکه اربعا و ستین سنة ۲-ق-ل-آ: یا ۳-ق: چرخ) ۴-ک: بر آن؛ (ل-آ: بدین) ۵-س آ (نیز و-ا: بدان عمل-س-آ (نیز-ن-ل-آ-و): بر؛ متن ۶-پ-ن-آ-ا-ب) ۷-ل-نودم؛ ک: که گشتم؛ ل-آ (نیز و-ا-ب): بگشتم (حرف یکم نقطه ندارد)؛ (ن-آ: بگشتم؛ ل-آ: نیم تا بگشتم)؛ متن ۸-س-ق-س-آ (نیز-ن-ق-آ-ب-ب): ق-آ-س از این بیت افزوده است:

ز پیری مرا تنگ دل دید چرخ
 مرا کاش هرگز نیرو دهی
 به من باز داد از جوابش دو برخ
 چو پرورده بودی نیازدهی

۸-ک: کرده؛ (ن: شست گشتی (ا))؛ و-مت گشتم) ۹-ل: شست؛ آ-ب: دست (پس او نداده) ۱۰-ل: (ن: آ: حوج) ۱۱-ل: (ن: کلا-سا ایچ؛ س-آ: مساویج؛ ق: آ: میای با او تو (ا))؛ متن ۱۲-ده دستنویس دیگر ۱۳-ک: چه (ا) ۱۳-ل-آ (نیز و-ا: نخواهد (حرف یکم نقطه ندارد)؛ س (نیز-ا-ب): نخواهد (حرف چهارم نقطه ندارد)؛ متن ۱۴-ک: س-ق-ک: س-آ (نیز-ن-ب-ن-آ) ۱۴-ل-ب: آید) ۱۵-ل-آ (نیز-ن-ب: حوج ۱۶-ل-ن: آ: روز) ۱۷-س (نیز-ل-آ-ا-ب): ترک؛ س-آ: ترک؛ (ن-آ: برگ؛ و-مرگ (نقطه ندارد)؛ متن ۱۸-س-آ (نیز-ن-ب): دگر (ن-ب: نیک (ا)) دست مرگ؛ ک-ل-آ: رنجست و دیگرش مرگ؛ (ن-آ: کرگ و به یک دست برگ)؛ متن ۱۹-ل (نیز-ق-آ-ب)

ز سرو دل‌آرای چنین کند
گلی^۲ ازغوان را کند زعفران
شود بته بی‌بند پای تو^۵
۱۰ مرا در خوشاب سستی^۶ گرفت
خروشان شد آن^۸ نرگسای^۹ دژم^۹
دل شاد و بی‌غم^{۱۱} بر از درد گشت
بدانگه^{۱۲} که مردم شود^{۱۵} سیر شیر
چل و هشت بد^{۱۸} عهد نوشین‌روان^{۱۹}

سمن‌برگ را رنگی عنبر کند
پس^۳ زعفران رنج‌های^۴ گران
و زو خوار گردد تن ارجسدا
همان سرو آزاد بستی^۷ گرفت
همی‌گیرد از رنج او پشت خم^{۱۱}
چنین^{۱۲} روز ما^{۱۳} ناجوانمرد گشت
شباب آورد مرگ و^{۱۶} خواندش^{۱۷} پیرا
نو^{۲۰} برشت^{۲۱} رفتی، نمائی^{۲۲} جوان!

آغاز داستان^{۲۳}

۲۵ چو کسری نشست از پر تختِ عاج به سر برز نهاد آن دل‌افروز تاج^{۲۴}
بزرگان گیتی شدند انجمن؛ چو بنشست سالار با رای‌زن^{۲۵}

دسی^۲ چو: در وی، س. ۲، ل. ۲، و. ۲، آ. این بیت با بیت سیمین پس و پیش شده است. ۲. (ل. ۲: دل (جگلی)) ۳. س. ۳، ق. ۳، ل. ۲، و. ۱. پس از: متن = دل. ۴. (نیز ق. ۲، ب. ۲: دل: رنگهای (()) ۵. که، ل. ۱، ب. ۲، آ. این بیت را نثارند هک: این پای بی‌بای بند؛ ل. ۲ (نیز ل. ۱، ب. ۲): این تندی پای نونده؛ س. ۲ (نیز ل. ۲، ب. ۲): بته بند بی‌بای بند؛ (ق. ۲: بته بند پای نونده؛ ا. بته بند پای بی‌بند چند؛ س. ۲ (نیز و. ۲): بند (و: کند) بته این (بید آن) تندی پای نونده؛ متن = ل. ۲: ل. ۲: س. ۷، ل. ۲، س. ۴: آزاد بستی؛ (ب: شاداب مستی؛ ا. آزاد مستی؛ متن = ده دستنویس دیگر ۸: س. ۸، ب. ۲، آ. ۹. (نیز ل. ۲، ب. ۲، آ. ۱۰. (ب: بر کسان ... ۹)) ۱۰. س. ۸: شست و از رنج نهال^۲: سستی و رنج نهال^۲: رنج و از شست خم؛ بد رنگ او پشت خم؛ ل. همان سرو آزاد شد پشت خم؛ ق. همی‌گرد از رنج و لرخت خم؛ متن = س. ۱۱ (نیز ل. ۱، س. ۱۱: شاه بی‌غم؛ س. ۱۱ (نیز ل. ۱، ب. ۲، آ. ۱۱: شاد و خرم؛ ق. (نیز ل. ۲، ب. ۲): شاد بی‌غم؛ (ب: شاه خرم؛ متن = کد ل. ۲، س. ۱۲ (نیز ق. ۲، ب. ۲، آ. ۱۲. (چنان)) ۱۳. ل. ۲ (نیز ق. ۲): روزمان؛ (ب: چنین ما روز ما (D)) ۱۴. ل. ۱۵: ندادند ۱۵. (ب: نخورد) ۱۶. که (نیز ل. ۲، ب. ۲، آ. ۱۶. ل. ۲: گویش ۱۸. س. ۱۸ (نیز ل. ۲، ب. ۲، آ. ۱۹. (ب: نوشین‌روان)) ۲۰. س. ۲، ل. ۲، ب. ۲، آ. ۲۱. (ب: چو: متن = ل. ۲، ب. ۲، آ. ۲۲. (نیز ل. ۲، و. ۲، آ. ۲۳. شصت ۲۴. ل. ۲ (نیز ل. ۱): بمانی؛ (ب: نمائیدی)؛ س. ۲، ق. ۲، س. ۲ از این بیت افزوده‌اند:

س: سرانجام جوی از همه کار خویش	ب: تیمار پیشی مکن دلت ریش
ق: چه سزای همی زین سرای سببج	چه نازی به نام و بچه نازی به گنج
زرا تیگ تا بورت بهرست بهر	خورد رنج تو ناسزاوارکس
بگوم کتون داستاتی روان	از آیین و کردار نوشین‌روان

بندگی (۱۹-۱): نخست روایتی را از خود آورده و پس از آن نوشته است: قال الفردوسی رحمه‌الله بعد از ذکر فضایل ذیول دوچه شهبه و تفضیل ظاهر ابراهیم، و آن لقب ثلثه بعد الشطاط و الاعتدال، صابر کالدال، و آن همد لاین آستانه بعد الانظام آذن بالانسلال و الامتثال، اما چیل علیه الزمان من تقیر الحال بعد الحال ۲۲. ق: نوشین‌روان ۲۳. ب: پس از این بیت افزوده است:

به شاه یرو خوالتند آفرین به فرمان او شد زمان و زمین

۲۵. س. ۱۱ (نیز ل. ۲، ب. ۲، آ. ۱۵): ان کسری لما تسمن سریر الملک و اعصب بتاج السلطنة حضرته آکابر الدنيا لخلعة

ز دادار^۱ نیکی دهش کرد یاد
 دل ما پر از آفرین باد^۲ و مهر!
 ازو^۳ مستمندیم و زو^۴ شادکام!
 به فرمان او^۵ تابد از چرخ هور^۶ آ
 نفس^۷ جز به فرمان او نشمریم^۸ آ
 کند، در دل او باشد از داد شاد^۹ آ
 به فرجام بد با تن خود کنده
 به^{۱۰} خواهشگران روز^{۱۱} قزخ نهم!
 به تنگی دل^{۱۲} اندر^{۱۳} مرا راه نیست!
 بود^{۱۴} بی گمان هرکس از داد شاد^{۱۵} آ
 که داند که فردا چه گردد^{۱۶} زمان؟!
 تو فردا چنی، گل نیاید به کار^{۱۷} آ
 ز بیماری اندیش و درد و^{۱۸} گزند!
 چنانیم^{۱۹} با مرگ چون باد و برگ!
 همه^{۲۰} رائی ناتندرستی^{۲۱} کنی

سر نامداران زبان برگشاد
 چنین گفت کز^۲ کردگار سپهر
 کزویت^۳ نیک و^۴ بد و نام و کام^۵
 ۲۰ ازویت^۶ فز و بدویت زور^۷
 ز رای و فرمان^۸ او نگذریم^۹
 به تخت مهبی بر هرآنکس که داد
 هرآنکس که اندیشه‌ی بد کند
 ز ما هرج^{۱۰} خواهند^{۱۱} پاسخ دهیم^{۱۲}
 ۲۵ از^{۱۳} اندیشه‌ی^{۱۴} دل کس^{۱۵} آگاه نیست
 اگر پادشا^{۱۶} را بود پیشه داد
 از^{۱۷} امروز کاری^{۱۸} به فردا ممان
 گلستان که امروز باشد به بار
 بدانگه که یابی تن^{۱۹} زورمند
 ۳۰ پس^{۲۰} زندگی یاد کن روزی مرگ
 هرآنکه که در کار سستی کنی

۱. ب. دیدار) ۲. (ب. کز) ۳. س. نیز لب. ب. داد باد! متن = دوازده دستنویس دیگر ۴. ک. ل. (نیز ق. آ. ازویت ه. ل. ق. نیکی) ۵. ل. ق. ل. (نیز لب. ق. آ. ب. پ. و. ل. ب. کام و نام) ۶. ب. کام و نام) ۷. ب. کام و نام) ۸. ب. کام و نام) ۹. ب. کام و نام) ۱۰. ب. کام و نام) ۱۱. ب. کام و نام) ۱۲. ب. کام و نام) ۱۳. ب. کام و نام) ۱۴. ب. کام و نام) ۱۵. ب. کام و نام) ۱۶. ب. کام و نام) ۱۷. ب. کام و نام) ۱۸. ب. کام و نام) ۱۹. ب. کام و نام) ۲۰. ب. کام و نام) ۲۱. ب. کام و نام) ۲۲. ب. کام و نام) ۲۳. ب. کام و نام) ۲۴. ب. کام و نام) ۲۵. ب. کام و نام) ۲۶. ب. کام و نام) ۲۷. ب. کام و نام) ۲۸. ب. کام و نام) ۲۹. ب. کام و نام) ۳۰. ب. کام و نام) ۳۱. ب. کام و نام) ۳۲. ب. کام و نام) ۳۳. ب. کام و نام) ۳۴. ب. کام و نام) ۳۵. ب. کام و نام) ۳۶. ب. کام و نام) ۳۷. ب. کام و نام) ۳۸. ب. کام و نام) ۳۹. ب. کام و نام) ۴۰. ب. کام و نام) ۴۱. ب. کام و نام) ۴۲. ب. کام و نام) ۴۳. ب. کام و نام) ۴۴. ب. کام و نام) ۴۵. ب. کام و نام) ۴۶. ب. کام و نام) ۴۷. ب. کام و نام) ۴۸. ب. کام و نام) ۴۹. ب. کام و نام) ۵۰. ب. کام و نام) ۵۱. ب. کام و نام) ۵۲. ب. کام و نام) ۵۳. ب. کام و نام) ۵۴. ب. کام و نام) ۵۵. ب. کام و نام) ۵۶. ب. کام و نام) ۵۷. ب. کام و نام) ۵۸. ب. کام و نام) ۵۹. ب. کام و نام) ۶۰. ب. کام و نام) ۶۱. ب. کام و نام) ۶۲. ب. کام و نام) ۶۳. ب. کام و نام) ۶۴. ب. کام و نام) ۶۵. ب. کام و نام) ۶۶. ب. کام و نام) ۶۷. ب. کام و نام) ۶۸. ب. کام و نام) ۶۹. ب. کام و نام) ۷۰. ب. کام و نام) ۷۱. ب. کام و نام) ۷۲. ب. کام و نام) ۷۳. ب. کام و نام) ۷۴. ب. کام و نام) ۷۵. ب. کام و نام) ۷۶. ب. کام و نام) ۷۷. ب. کام و نام) ۷۸. ب. کام و نام) ۷۹. ب. کام و نام) ۸۰. ب. کام و نام) ۸۱. ب. کام و نام) ۸۲. ب. کام و نام) ۸۳. ب. کام و نام) ۸۴. ب. کام و نام) ۸۵. ب. کام و نام) ۸۶. ب. کام و نام) ۸۷. ب. کام و نام) ۸۸. ب. کام و نام) ۸۹. ب. کام و نام) ۹۰. ب. کام و نام) ۹۱. ب. کام و نام) ۹۲. ب. کام و نام) ۹۳. ب. کام و نام) ۹۴. ب. کام و نام) ۹۵. ب. کام و نام) ۹۶. ب. کام و نام) ۹۷. ب. کام و نام) ۹۸. ب. کام و نام) ۹۹. ب. کام و نام) ۱۰۰. ب. کام و نام)

یکی دردمندی بود بی‌بزشکا
 نخواهد^۶ به دیوانگی بر گوا
 نماندش نزد کسی^{۱۱} آب^{۱۱} روی^{۱۱}
 سوری راستی راه باریکتر^{۱۴}
 به^{۱۴} آید، که^{۱۷} کندی و سستی کنی.
 نگردد^{۱۸} ز بخت سپهری^{۱۹} فروغ
 به بیچارگان بر بیاید^{۲۲} گریست
 ز دشمن بود ایمن و تندوست،
 فزونی برین^{۲۷}، درد و رنج مست و آرز^{۲۸}
 جهان پر ز خوبی و آسایش^{۳۰} است
 کبشتش^{۳۳} بود خوردن^{۳۳} آب، خون
 شنید این برآورده^{۳۳} آوازی من،
 همه ساله با بخت^{۳۶} همراه بید^{۳۵}،
 به داد و خرد رای^{۳۸} پرورده ایم^{۳۹}،
 بد و نیک بی او نیاید^{۴۱} پدید^{۴۲}!

چو^۱ چیره^۲ شود بر^۲ دل مرد رشک
 وگر بر خرد^۲ چیره^۵ گردد هوا
 دل^۶ مرد بی‌کار و^۸ بسیارگوی^۹
 به کژی ترا^{۱۲} راه نزدیکتر^{۱۳}!
 به کاری کزوه^{۱۵} پیشدستی کنی
 اگر چفت گردد زبان با دروغ
 سخن کز گفتن^{۲۰} ز^{۲۱} بیچارگیست
 چو^{۲۳} بر عجز از خواب^{۲۴} شاه^{۲۵} از نخست
 خردمند و از^{۲۶} خوردنی بی‌نیاز،
 اگر^{۲۹} شاه با داد و بخشایش مست
 وگر کژی آرد به داد^{۳۱} اندرون
 هر آنکس که هست اندرین انجمن
 بداندید و سرتاسر آگاه بید^{۳۵}
 ۴۵ که ما تاجداری بسر برده ایم^{۳۷}
 ولیکن ز دستور باید شنید^{۴۰}

(۱-۴: ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱،

به بایست کاری، نیابند^۲ راه،
 که بر من بپوشد^۳ چنین^۴ داستان
 ز لشکر نبرده سواران^۵ من،
 نگه کرد باید به نام و^۶ به تنگ
 نباید^۷ به کار^۸ اندرون کاستی
 بیند بدین^۹ بارگه^{۱۰} بر میان،
 چو باشد پرستنده با رای^{۱۱} و شرم
 نباشد خردمند و^{۱۲} خسروپرست^{۱۳}،
 نباید^{۱۴} غم ناخوانمرد^{۱۵} خورد
 بدارید و از^{۱۶} ما^{۱۷} مدارید باک،
 جهاندار و پیروز و^{۱۸} فرمانروا
 نماینده ما را سوی داد راه
 از^{۱۹} اندیشه هر کسی^{۲۰} برترست
 بیاراست جان و دل^{۲۱} ما^{۲۲} به مهر

هرآنکس که آید^۱ بدین بارگاه
 نباشم ز دستور همداستان
 به درگاه^۲ کارداران^۳ من
 ۵۰ چو روزی بدیشان^۴ نداریم^۵ تنگ
 همه مردمی باید و راستی
 هرآنکس که باشد از^۶ ایرانیان
 بیاید^۷ ز ما گنج و^۸ گفتار گرم^۹
 چو بیداد جوید^{۱۰} یکی^{۱۱} زیر دست
 ۵۵ مکافات باید بدان بد که^{۱۲} کرد
 شما دل به^{۱۳} فرمان^{۱۴} یزدان پاک
 که اویست بر پادشا پادشا
 فروزنده ی تاج^{۱۵} و^{۱۶} خورشید^{۱۷} و ماه
 جهاندار^{۱۸} بر داوران داورست
 ۶۰ مکان و زمان^{۱۹} آفرید و سپهر^{۲۰}

ا-س (نیز با): آمد. ۲-س، ق، س (نیز ن، ل، و، آ، ب): به بایست کاری نیابند (س، ل، ی، ب: بیابند؛ و: نماینده؛ در ق حرف یکم واژه پسین نقطه ندارد)؛ ک: نیابند که ز می ما نیابند؛ ل: بیاید که ز می ما بیابند (حرف یکم واژه نخست نقطه ندارد)؛ ا: ن: نیابسته کاری نیابند (ا): متن = (نیز ق): در هر دو دستنویس حرف یکم واژه پسین نقطه ندارد) ۳- (ن: نپوشد) (ا): ۴- (ق: کسی) ه-س: و ه-س، ق، س (نیز ن، ل، آ، ب): برایشان؛ متن = ل، ل (نیز ل) ۷- ل، ۷- ق: نیاریم ۸- (ن: نیک جویم) ۹- ل: نباید (حرف یکم نقطه ندارد)؛ س: ساند (نقطه ندارد)؛ ا: ب: نیابند؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۰- س، ق، س (نیز ن، ل، ی، ب): داده که ل: بدین؛ متن = ل (نیز ق) ۱۱- (نیز ب، و؛ ز؛ س، س (نیز ن، ل، ی، ل، آ، ب): باشند؛ ل: باشند؛ ا: باشند؛ متن = ل، ق (نیز ق) ۱۲- س، ق، س، ل، ی، ک، س (نیز ل، ق، آ، ب): برین؛ متن = ل، ل (نیز ل) ۱۳- (آ: کمر (وزن درست نیست))؛ در ن: این بیت پس از بیت ۵۶ آمده است ۱۴- ل: نباید (حرف یکم نقطه ندارد)؛ ل: نیابند (ا): (ل: بیاید)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۵- (ل: جویم)؛ ق: ز گنج و ز ۱۶- ل: نوم؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۷- (ن: ری) (ا): (ن: این بیت را ندارد ۱۸- س (نیز ل، ی، ک، گ، ی، ق: گردید؛ س (نیز ن، ل، آ، ب): گیرد؛ متن = ل، ل (نیز ق) ۱۹- س، س (نیز ن، ل، ی، آ، ب): کسی؛ متن = ل ۲۰- ق: جویم ۲۱- س، ی، س (نیز ن، ل، ی، ل، آ، ب): ایزد و پرست؛ ق، ک، ل (نیز ق): بهتر پرست؛ (و: یزدان پرست)؛ متن = ل؛ در ن: این بیت و سپس بیت ۵۲ پس از بیت ۵۶ آمده است ۲۲- ل (نیز و): برین بدین که: (ن: باید بدان کار)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۳- (و: نیابند) (ا): ۲۴- (ب: ناخوانمرد) (ا): ۲۵- (ق: راه) و ۲۶- (ج: جویم) ۲۷- ق، س (نیز ن، ل، آ، ب): ز ما متن = س، ک، ل (نیز ق، آ، ب) ۲۸- (ن: این بیت را ندارد ۲۹- (ل: جویم) ۳۰- س، ج: جویم ۳۱- ل، س (نیز ن، ل، ی، ب، و، ب): جویم؛ متن = ل، ق، ی، ک، ل (نیز ق، آ، ب) ۳۲- (و: خورشید)؛ بیت های ۲۹۴، ۵۸ را به هم ریخته که بیانی آنها بدین سان است: ۵۸، ۲۵۵، ۲۹۴، ۱۰۵، ۲۵۲، ۹۸، ۲۹۴ (این بیت را دوبار نوشته و بیت های ۱۰۴، ۹۹، ۱۰۴ و (الفاخته است) ۳۲، س، ک، ل، آ، س (نیز ن، ل، ی، ب، و، ب): جهاندار و متن = ل، ق (نیز ق، آ، ب) ۳۴- (ق: نیابند)؛ ز؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۳۵- (ب: برتران) ۳۶- (ب: زمین)؛ آ، ب: زمان و زمین) ۳۷- (ل: و سپهر آفرید (پس او تندر)) ۳۸- (ن: دل و جان ما (وزن درست نیست))؛ ک، ل، م: ما را دل و جان؛ متن = دوازده دستنویس دیگر

به سالی ازو بستدی کاردار^۲
 به سالی به^۴ سه بهره^۵ بود^۶ این دم
 ازین^{۱۰} باز بهری^{۱۱} به هر چار^{۱۲} ماه
 نبودی به دیوان کسی زین^{۱۴} شمار
 به سه^{۱۸} روزنامه^{۱۹} به موبد^{۲۰} سپرد^{۲۱}:
 نگهبان آن نامه^{۲۳} دستور بود^{۲۲}
 به هر^{۲۴} کاردار^{۲۵} و هر مهتری
 گزیت و س^{۲۸} باژها بشمرند^{۲۷}
 ز باژ و خراج^{۲۹} و ز کشت و درود
 که تا نیک و بد زو نماند^{۳۱} نهان
 به هر جای ویرانی آباد کرد^{۳۳}
 به آبشخور آمدهمی میش و گرگا!

بر اندازه^۱ از ده دم تا چهار
 کسی بر کدیور^۳ نکردی ستم
 گزارنده^۷ بردی^۸ به دیوان^۹ شاه
 دبیر و پرستندی^{۱۳} شهریار
 ۱۰۰ گزیت و خراج آنچ^{۱۵} بد^{۱۶} نام برد^{۱۷}
 یکی آنک^{۲۱} بر دست گنجور بود^{۲۲}
 دگر تا فرستد به هر^{۲۴} کشوری
 سدیگر که نزدیک موبد^{۲۶} برند^{۲۷}
 به فرمان او بود کاری که بود
 ۱۰۵ پراکنده^{۳۰} کارآگهان در جهان
 همه روی گیتی پر از داد کرد^{۳۲}
 بختند^{۳۳} بر پشت^{۳۳} خرد و بزرگ

۱-ق: از اندازه: س^۲ (نیز: ل، ن، ب): بر آورنده؛ (و: پراکنده؛ بر اندازه)؛ متن = ل، س، ک، ل^۲ (نیز ق^۲) ۲-ق: پیشکار: ل^۲ بیت های ۹۶-۱۰۴ را ندارد؛ بندای (۹۶-۹۵): و کل من لم یکن دعائا و هو صاحب ثروة یؤخذ من کل سنة عشرة دراهم قضا دونها الی اربعة دراهم، علی قدر اکتار الرجل و اقله ۳-س^۲ (نیز: ل، ن، ب): کسی بر: ل^۲ دبیری؛ متن = ل، ق، ک (نیز ق^۲) ۴-ل: س، ک، ل^۲: چه: متن = ل، س^۲ (نیز: ل، ن، ق، آ، ی، و، ان^۲) ۵-س^۲: بهره: ک، ل^۲: بدی؛ متن = یازده دستویس دیگر؛ ل^۲: آب این بیت را ندارند ۷-ل^۲: برآورنده؛ س^۲ (نیز: ل، ن، ان^۲): گزارنده؛ (ل: مگر اندازه (گزارنده)؛ متن = ل، س، ق، ک (نیز ق^۲، ی، و، ب) ۸-ل (نیز ق^۲، ی، و، ب): بودی؛ متن = س، ق، ک، ل^۲ س^۲ (نیز: ل، ن، و، ان^۲، ب) ۹-ل: آیوان ۱۰-ل: (از آن) ۱۱-ک: پردی؛ (ل: بود بهری) ۱۲-ل: (چهار): بندای (۹۸-۹۷): و جعل ذلک منجما علیهم ثلاثة أنجم يؤدون عند رأس کل اربعة أشهر نجما الی الدیران ۱۳-ل: نویسنده ۱۴-ل: کس اندر: ق^۲ بیت های ۹۹-۱۰۴ را ندارد ۱۵-س، ک، ل^۲ (نیز: ل، ن، ب): آنچه: متن = ل، س^۲ (نیز: ل، ن، ق، ی، و، ب) ۱۶-ل: صد: (ل: ن) بود: (نمرد) ۱۸-ل: یشد ۱۹-س: مرد نامه: ک: روزنامه (ل)؛ متن = ۲۰-ق: به سالی به سه ره به دیوان؛ متن = ده دستویس دیگر؛ بندای (۹۹-۱۰۰): ثم امر فکتب تلک الوضائع فی ثلاث نسخ ۲۱-ل: (پ، ان^۲: آنکه) ۲۲-س، س^۲ (نیز: ل، ن، و، ب): داد: داد: (ن: دار: بار)؛ متن = ل، ک، ل^۲ (نیز ق^۲، ی، و، ب) ۲۳-ل^۲ (نیز: ل، ن): این نامه؛ (ق: یکی آنکه بر دست)؛ متن = ده دستویس دیگر؛ بندای (۱۰۱): فلم نسخة منها الی الویر لیحفظ حساب الخزانة ۲۴-ل: (جره) ۲۵-ل: (نیز ق^۲): نامداری؛ متن = یازده دستویس دیگر؛ بندای (۱۰۲): و دفع نسخة الی عمال الخراج لیتمدوا علیها فی جبايتهم ۲۶-ل: مهتر؛ متن = دوازده دستویس دیگر ۲۷-ل: برده: بشمرد ۲۸-س، ک، ل^۲ (نیز: ل، ن، ب): گزیت سر؛ (ل: گزیت سر)؛ متن = ل، س، ل^۲ (نیز ق^۲، ی، و، ب) ۲۹-ل: ز کار؛ بندای (۱۰۳-۱۰۴): و سلم نسخة الی موبد الموبدان، و هو قاضی القضاء، حتی یحفظ العمال و من يتولى الجباية عن الزيادة علی المقر ۳۰-س، ک، ل^۲ (نیز: ل، ن، ق، ی، و، ب): پراکنده؛ (ق: بزرگان و)؛ متن = ل، س، ق، ی، و، ب، ان^۲ ۳۱-ل: (که: بانیک ویدرو وماند) ۳۲-ق: (گشت) ۳۳-ل: (ن: بیخفتید) ۳۴-ل، ق (نیز ق^۲): دست: ل^۲ ز عدلش شده شاد؛ متن = س، ک، ل^۲ (نیز: ل، ن، ب، ی، و، ب)؛ بندای (۱۰۵-۱۰۷): و بث الأملد و اللقات و العمال فی أقطار الممالک حتی عمرت البلاد و أخصبت و استلقى أهلها علی ظهورهم أمنا و دعة؛ س، ق، ک، در اینجا سرنویس دارند، سه نامه فرستادن نوشین روان بنزدیک کارداران خویش؛ ق: نامه نوشین روان به بزرگان مملکت خویش؛ عمد نامه کسری به کارداران

نجستی دل من جزا^۱ داد و مهر
 ۱۲۵ کنون روی^۲ بوم زمین سربه‌سر
 به شاهمی مرا داد بزدانی پاک
 نباید که جز^۳ داد و مهر آوریم
 شبانی^۴ کم‌اندیش و ^{۱۱} دشتی ^{۱۲} بزرگ
 نباید که ^{۱۶} بر زیردستان ما
 ۱۳۰ به خشکی به خاک ^{۱۹} و به کشتی بر ^{۲۰} آب
 ز بازارگانان که بر تز و ^{۲۱} خشک
 که تابنده ^{۲۴} خور جز ^{۲۵} به داد و به ^{۲۶} مهر
 برین ^{۲۹} گونه رفت از ^{۳۰} نژاد و گهر
 بجز داد و خوبی نبت در جهان
 ۱۳۵ نهادیم بر روی گیتی ^{۳۲} خراج
 چن ^{۳۵} این نامه آرند نزد شما
 کسی کو ^{۳۷} برین ^{۳۸} یک دم بگذرد ^{۳۹}،

گشادن^۲ به هر کار، بیدار^۳ چهره
 ز خاور برو تا در باختر،
 ز خورشید^۵ رخشنده^۶ تا تیره خاکا
 و گر چین به ^۸ کاری به ^۹ چهر آوریم
 همی گوسبندی ^{۱۳} نماند ^{۱۴} ز ^{۱۵} گرگ
 ز دهقان و از ^{۱۷} درپرستان ^{۱۸} ما
 به رخشنده روز و به هنگام خواب،
 درم دارد و ^{۲۲} دژ ^{۲۳} خوشاب و مشک،
 بتاید بر ایشان ^{۲۷} ز ^{۲۸} سپهر

پسر تاج یابدهمی از پدر
 یکی بود با آشکارا^{۳۱} نهان
 گزیت درخت ^{۳۳} از پی تخت ^{۳۴} عاج
 که فرخنده باد اورمزد ^{۳۶} شما!
 به بیداد بر یک نفس بشمرد ^{۴۰}،

۱- دل (نیز ای، ب)؛ بجز متن = ۲- ق (نیز ای)؛ گشاده؛ ل (ب)؛ گشادی؛ متن = ۳- گشادی؛ متن = ۴- بازده دستویس دیگر ۳- ک (نیز ای، بی، ای، ب)؛ بیداد؛
 متن = ۵- دستویس دیگر ۴- ف (نیز ای)؛ روی و هیکه؛ خرشید؛ جمله؛ تابنده؛ جمله؛ جز از ۸- د (ق)؛ ل (ب)؛ و؛ ز؛ بی؛ نه (ب)؛ نه از هیچ
 زنگار؛ درق؛ این بیت با بیت ۱۲۹ پس و پیش شبه است ۱۰- ل (نیز ای)؛ شبانی؛ (ق)؛ شبانی (د؛ شبانی)؛ متن = ۱۱- دستویس دیگر ۱۱- (بی)؛
 حور؛ (ق)؛ بلاندیش و؛ متن = ۱۲- بازده دستویس دیگر ۱۲- ل (نیز ای)؛ دشت ۱۳- ل، س، گ، م، آ (نیز ای)؛ گوسفنده؛ متن = (بی)؛ ل (ب)؛
 ۱۴- ل؛ سماند (نقطه ندارد)؛ بی؛ سماند (حرف چهارم نقطه ندارد)؛ س (آ)؛ نیز و؛ سماند (حرف یکم نقطه ندارد)؛ (ق)؛؛ نماید؛ ل (ب)؛ بماند؛ متن =
 ک (نیز ای، بی، ای، ب)؛ ۱۵- ل (نیز ای)؛ و؛ به؛ متن = ۱۶- دستویس دیگر؛ ق (ل)؛ این بیت را نماندند ۱۶- (ق)؛؛ حکه؛ (بی)؛ ۱۷- ل؛ ق؛ که؛ ز؛ متن =
 ۱۸- (ق)؛ درپرستان (ق)؛؛ د؛ دین پرستان؛ س، بی، آ (نیز ای، بی، ای، ب)؛ آفرین پرستان؛ متن = ۱۹- (ق)؛ نیز ای، بی، و؛ ۱۹- (بی)؛ آ (ب)؛ ۲۰- ل؛ ق؛
 دریای؛ که؛ دریا به؛ متن = ۲۱- بازده دستویس دیگر ۲۱- ل؛ بازارگانان تز و ز؛ که؛ بازارگانان تز و ز؛ (ق)؛ بازارگانان از تز و ز؛ بازارگانان به
 تز و ز؛ (بی)؛ متن = س، بی، آ (نیز ای، بی، ای، ب)؛ ۲۲- س (آ)؛ نیز ای؛ (ق)؛؛ (ق)؛؛ (ق)؛؛ (ق)؛؛ ۲۳- ل (نیز ای)؛ دژ و؛ متن = ۲۴- دستویس دیگر ۲۴- س،
 ق (بی)؛ نیز ای، بی، ای، و؛ ب؛ نماید؛ که؛ متن = ۲۵- (ق)؛؛ خور؛ که؛ نماید؛ که؛ جز خور؛ متن = ۲۶- (ق)؛؛ نماید؛ که؛ خورشید؛ آ؛ به؛ نماید
 که جز از سر داد؛ متن = ۲۷- ل؛ ۲۷- بی، ق، بی، ای، ب؛ بر ایشان بتاید (س، ق، بی، و)؛ سماند (حرف یکم نقطه ندارد)؛ بی؛ نماند؛ ا؛
 نماید؛ متن = ۲۸- ل (ق)؛ سماند (نقطه ندارد)؛ ل؛ نماید (حرف یکم نقطه ندارد)؛ ۲۸- ق؛ چرخ ۲۹- (بی)؛ بی؛ بدین؛ ۳۰- س، بی، گ، ل (نیز ای،
 بی، ای، بی، ای، ب)؛ این؛ متن = ۳۱- ل (نیز ای)؛ و؛ (ق)؛ این بیت و بیت سیمین را ندارد ۳۱- ل (نیز ای)؛ آشکارا؛ متن = ۳۲- س (آ)؛
 نیز ای، بی، و؛ ۳۲- س، بی، آ (نیز ای، بی، ای، و)؛ روی زمین را؛ (ق)؛ روی زمین بر؛ (ق)؛ نهادم بر وی زمین بر؛ (ق)؛
 ندیدیم روی زمین را؛ (ق)؛ متن = ۳۳- ل (نیز ای)؛ درخت گزیت؛ س، گ، م، آ (نیز ای، بی، ای، ب)؛ درخت گزیت؛ ل؛ به کشت
 و درخت؛ (ق)؛ گزیت و درخت؛ متن = (ق)؛؛ (بی)؛ ۳۴- س، بی، گ، ل (نیز ای، بی، ای، ب)؛ تخت و؛ متن = ۳۵- ل؛ س (آ)؛ نیز ای، بی، چو؛ متن
 تصحیح قیاسی است ۳۶- (ق)؛ (ق)؛ اورمزد) ۳۷- ل (نیز ای)؛ گر؛ متن = ۳۸- س، بی، گ، ل (نیز ای، بی، ای، ب)؛ این؛ (بی)؛ بدین؛ متن =
 بازده دستویس دیگر ۳۹- (ق)؛ حکم من نگرود) ۴۰- ل؛ س (آ)؛ نیز ای؛ شمرده؛ (ق)؛ بی، ای، بی، ای، ب؛ شمرده (حرف یکم نقطه ندارد)؛ متن =
 س (ق)؛ ل (نیز ای، بی، ای، ب)؛

که من خود میانش^۱ بیزم به ازا
بیابد^۲ که تخم بد آید بهیار^۳
مگردید ازین قرخ آیین خویش^۴
بخواید^۵ با^۶ داد و^۷ با^۸ آفرین!
وگر^۹ تف خورشید^{۱۰} تابد^{۱۱} به شخ،
بدان^{۱۲} کشتندان رساند^{۱۳} گزند،
ز خشکی شود دشت خرم^{۱۴} دزم^{۱۵}،
که ابر بهاران^{۱۶} به^{۱۷} باران نشست^{۱۸}
بیخشید^{۱۹} کارندگان^{۲۰} را ز^{۲۱} کنج
بمرد و^{۲۲} را خویش و پیوند نیست،
که^{۲۳} در سایه‌ی شاه ایران بود^{۲۴}

به یزدان گه او داد دهیم و غز
برین^۲ نیز پادافره کردگار
۱۶۰ همین نامه و رسم^۳ بنهید^۴ پیش
به هر چار ماهی یکی بهر ازین^۵
به جایی که باشد زیان^۶ ملخ
وگر^۷ برف و باد^۸ سپهر بلند
همان گر نیاید^۹ به نوروز نم^{۱۰}
۱۶۵ بخواید باز اندر آن^{۱۱} بوم و رست^{۱۲}
ز تخم پراکنده و مزد^{۱۳} رنج
زمینی^{۱۴} که او^{۱۵} را خداوند نیست
نیاید^{۱۶} که آن^{۱۷} بوم ویران بود^{۱۸}

شرح: آن میان را می، ک، ل، آ، س، ۲ (نیز، ن، ای، ب): اگر نه میانش؛ متن = ل (نیز، ق) ۲، س، ک، ل، آ، م، ۲ (نیز، ن، ای، ل، آ، ب): بدین؛ ق: بدان؛ متن = ل، ق (نیز، ب، و، ن) ۳، ل (نیز، ب): ساید (در حرف نخست نقطه ندارد)؛ س: ساید (نقطه ندارد)؛ ق، س، آ: بیاید (حرف یکم نقطه ندارد)؛ ک (نیز، ای): نیاید؛ متن = ل (نیز، ن، ای، و، ل، آ، ۴، س، ل، آ: به کار؛ ل: چشم بد آید به کار؛ ق: چو تخم بد آید به کار؛ س، ۲ (نیز، ق، ل، آ، ب): چو تخم بد آید به بار (آ؛ باز)؛ متن = ک (نیز، ای) ه، س، ک، ل، آ، ۲ (نیز، ن، ل، آ، ب): رسم و این نامه؛ ق (نیز، ای): همه (ای همین) رسم و این نامه؛ متن = ل (نیز، ق) ۲، ل: بنهید (یک نقطه هم بالای حرف چهارم)؛ س، ق: بنهید (حرف چهارم نقطه ندارد)؛ ب (بنهید)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۷، ل، آ، س، ۲ (نیز، ن، ل، آ، ب): آئین و کشش؛ ق (نیز، ق) ۲، ق: (رسم) و آئین و کشش؛ متن = ل، ک (نیز، ل، ای، و، ل) ۱، س: که (نیز، ل، ای، و، ل) ۱، بهره زین؛ متن = ل، س، ل، آ، س، ۲ (نیز، ن، ق، آ، ای، ل، آ، ب): ۹، ق، س، ۲ (نیز، ق، آ): بخوراند؛ ل: بخواید؛ ل (ن): بخواید (۱)؛ متن = ل، س، ک (نیز، ل، ای، و، ل، ب) ۱۰، س، ل، آ (نیز، ق، آ): بر؛ (ن): آ؛ بر؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۱، ق (نیز، ای): حرم ۱۲، ق، ل: بر ۱۳، س (نیز، ای، و): زیان از؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۴، ق، آ (اگر) ۱۵، ک: خورشید ۱۶، ق: باز؛ ک، ل، آ (نیز، ن، ای، ب): باشد؛ س، آ: تابان؛ (آ: بیاید)؛ متن = ل، س (نیز، ن، ق، آ، ل، آ، ب) ۱۷، ل: دگر؛ (ق، آ: اگر)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۸، ق، ل: باد؛ ل: باد؛ ل: تف باد؛ ق: برف بارد؛ ک: آفتی از؛ متن = س، س، ۲ (نیز، ن، ل، آ، ب، ن، آ، ب) ۱۹، ل (آ: بدین) ۲۰، ل: رساند؛ بر آن کشتندان؛ ل، این بیت و ندارد ۲۱، س، ۲ (نیز، ن، ل، آ، ب): بنار؛ (ای: بیارد (۱)؛ ق: نیز نیاید؛ متن = ل، س، ۲ (نیز، ق، آ) ۲۲، (ل: دم) ۲۳، (ل: خورم)؛ ل: بود درو کشت (۱) ۲۴، س، آ: نژند ۲۵، س، ۲ (نیز، آ): اندرین؛ (ل: ازین)؛ ق: حزی (۱) از آن؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۶، س، آ: دشت؛ (ای: بوم حرم رست) ۲۷، س، س، ۲ (نیز، ن، ب، ن، آ، آ، ب): بهارش؛ متن = ل (نیز، ق، آ، ای، ل، و) ۲۸، (ق، آ: ر) ۲۹، ل، آ، و: بهارش بیشت (در و حرف یکم واژه پسین نقطه ندارد) ۳۰، ل (نیز، ای، و): مزد؛ ک: وز مرده (نیز، بر مزد)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۱، (ن): بیخشید (۱) ۳۲، ل: دارندگان (۱)؛ (ن): هر کارگان (۱) ۳۳، (ای: به)؛ ق: این بیت و ندارد؛ بهاری (۱۰۸، ۱۴۶)؛ و آورد صاحب کتاب کتابا کتبه کسری الی الاقالیم بذكر فيه ما وضعه من الخراج و انه ان زاد أحد علی فلک درهما لیشرته بالمنشار، و بعلیبه جلایا بعتیره فیره، و أمر فيه ببسط الأمن و الأمان فی أكفاف البر و البحر علی السبابة و القاطنة و استتاب الخیلاق قاطبة، و أنهم یملكون طریق الطاعة فی آناه الخراج الموضوع سری من آسیب زرعه بجانحة مساویة، لانه لا یتمخض له یوجه من الفرجوه ۳۴، ل: زمینی را (وزن درست نیست) ۳۵، ل، س، ک، ل، آ، ۲ (نیز، ن، ل، آ، و، ل، آ، ۱): آن؛ متن = ق (نیز، ب، ب) ۳۶، ل، ق، ل، آ، ۲ (نیز، ق، آ): حرم؛ س، ۲ (نیز، ای، ب): بمردم؛ متن = ک (نیز، ن، ق، آ، ب) ۳۷، (ب: میاد) ۳۸، (ن): آ؛ (این) ۳۹، س، ای: شو مشو؛ (ب: شو مشو)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۴۰، ق، ل: چو

نشستند هر کس^۳ که بودش^۲ به کار
 نهادند یکسر^۶ بر^۷ آواز گوش:
 سراسر^۸ به اسب اندرآرید^۹ پای،
 به سر بر نهاده از^{۱۲} آهن کلاه،
 کسی کز دم خواهد از شهریارا
 هوا شد ز گرد شواران سیاه^{۱۷}
 درفش و^{۱۸} سر^{۱۹} تاج^{۲۰} کسری ندید^{۲۱}،
 بفرمودشان بازگشتن به^{۲۲} جای
 چو خورشید^{۲۸} تابنده بنمود چهر،
 که ای گرزداران^{۳۰} ایزان سیاه،
 به دیوان^{۳۳} بابک شوید^{۳۳} ارجمنده!
 همی گرد لشکر برآمد به ابرا
 چو پیدا نید^{۳۸} قز و اورند^{۳۹} شاه،
 همه بازگردید پیروز^{۴۱} و شادا
 که ای نامداران با قز و هوش،
 نه با^{۴۴} ترک و با جوشن^{۴۵} کارزار،

بگسترد فرشی بر^۱ شاهوار^۲
 ز دیوان^۵ بابک برآمد خروش
 ۱۸۵ که ای نامداران جنگ آزماي
 خرامید^{۱۰} یکسر^{۱۱} به درگاه شاه
 زره دار^{۱۳} با گرز^{۱۲} گاو سار
 بیاند به ایوان^{۱۵} بابک^{۱۶} سیاه
 چو بابک سینه را همه بنگرید
 از^{۲۲} ایوان^{۲۳} به اسب اندرآورد پای
 برین^{۲۵} نیز^{۲۶} بگذشت گردان^{۲۷} سپهر
 خروشی برآمد ز^{۲۹} درگاه شاه
 همه با سلیح^{۳۱} و کمان و کمتد^{۳۲}
 برقتند^{۳۵} با نیزه و خود و گبر^{۳۶}
 ۱۹۰ نکه کرد بابک^{۳۷} به گرد سیاه
 چنين گفت کامروز با مهر^{۴۰} و داد
 به روزی سدیگر^{۴۲} برآمد خروش
 میادا که از لشکری^{۴۳} یک شوار

۱۸۵: در جوهال: ۲: درو: (ن: برز: (۱)) ۲: (ق: شهریار) ۲: (ه: هر یک) ۴: ل: بود (ق: بودی): متن = سیزده دستنویس دیگر: بنداری (۱۸۳): نینا ذک له و فرسوه بالیسط المرصعة بالاکن و الجواهر. و جلس فیه بابک و حضرته الکتاب و الخدم شد: (از ایوان) ۵: ل: هر کس: (ب: جمله) ۷: ص: ل: (نیز: ن: ب:): به: متن = ل: ص: ۲: ۸: ص: س: (نیز: ن: ل: آ: و: ب:): یکابیک: (ق: سبک خود): متن = ل: ص: ک: ل: (نیز: ب:): ۹: (آ: آرتد: ید: آورد): بنداری (۱۸۵، ۱۸۴): فامر منادیا لنادی بزکوب العسکر اریاب الأوزقی فی علبهم وأسلحتهم ۱۰: ل: برآید: ید: خوانند) ۱۱: یک: یک: متن = چهارده دستنویس دیگر ۱۲: ل: ل: (نیز: ق: آ: و: ب:): زا: متن = ص: (نیز: ن: ل: آ: از ۱۸۶ و ۱۸۸: اب: یک بیت ساخته و ۱۸۶: اب: ۱۸۸: را: انداخته است ۱۳: (ب: جهاندار) ۱۴: ک: کوزة: ۱۵: ص: ق: س: (نیز: ن: ل: ب: و: ن: آ: ب:): دیوان: ۱۶: ل: ۱۶: (ب: دیوان بابک بیاند): متن = ل: ل: (نیز: ق: آ: ۱۷: (ا: سیاه (پساوند ندارد)): بنداری (۱۸۸-۱۸۶): فرکت الجنود و دخول الی المینان ۱۸: ل: جوه: ۱۹: ص: (نیز: ق: آ: و: ب: و: ا:): سرو: متن = ده دستنویس دیگر ۲۰: ل: شاه: متن = چهارده دستنویس دیگر ۲۱: ص: (نیز: ل: ل: اب: ن: ایوان: آ: ب:): بدید: (د: ۲۲: ق: س: آ: (نیز: ق: آ: ل: اب: ن: ایوان: آ: ب:): زا: متن = ص: ک: ل: (نیز: ن: ل: ب: و: ب:): ۲۳: ق: (نیز: ق: آ: ب:): دیوان: متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۴: ل: زا: متن = چهارده دستنویس دیگر: بنداری (۱۸۹-۱۹۰): فلما شاهدهم بابک و لم یرفهم علم کسری أمرهم بالانصراف و رکب و عادالی منزله ۲۵: (ل: بدین) ۲۶: ل: روز: (ب: چند) ۲۷: ص: س: (نیز: ن: ل: ب: و: ب:): چندی: (ل: یکسر): متن = ل: ق: ک: ل: (نیز: ق: آ: ب:): ۲۸: ک: خورشید ۲۹: ک: به: ۳۰: (ق: کارداران) ۳۱: ص: سلاح ۳۲: ق: کمن: (ا: ۳۳: ک: ل: ایوان: (آ: ب: درگاه): متن = یازده دستنویس دیگر ۳۴: (ل: ما: درشود) ۳۵: ل: چو رفتند ۳۶: (ق: بیر): بنداری (۱۹۱-۱۹۲): و لما أصبح من القند نادى المنادى بحضور العسکر فی الأسلحة فحضروا ۳۷: (ق: یابد (ب: بابک)): ۳۸: (ق: آ: شوما ۳۹: ل: س: (نیز: ل: ل: آ: ب:): لورنگه: متن = ل: م: ق: (نیز: ن: ق: آ: ب: و: ن: آ: ب:): ۴۰: (ق: قز) ۴۱: (ل: فیروز): بنداری (۱۹۳-۱۹۵): فلما لم یرفهم کسری أمرهم بالانصراف ۴۲: ل: (نیز: ق: آ: ب: ن: آ: س: دیگر ۴۳: (ب: لشکران) ۴۴: ک: ل: که: با: (ق: آ: ل: ا: متن = دوازده دستنویس دیگر ۴۵: (ل: با جوشن: ل: ل: (نیز: ل: جوشن کند: ل: آ: تیغ و جوشن کند: متن = یازده دستنویس دیگر

عروض گاه و دیوان او بنگرد^۱
 به فز و^۵ بزرگی و تخت^۶ بلند،
 سخن^۹ با^{۱۰} محابا و با شرم نیست
 ز دیوان بابک شنید آن^{۱۳} خروشی،
 درفش^{۱۶} بزرگی برافراشت^{۱۷} راست
 نهاده از^{۱۸} آهن به سربر^{۱۹} کلاه
 زده بر زره بر فراوان^{۲۰} گره
 زده بر کمرگاه^{۲۱} تیر خدنگ
 میان را به زرین^{۲۳} کمر کرده بند^{۲۴}
 به گردن برآورد^{۲۶} گرز گران
 سلیح^{۲۷} و^{۲۸} سواری^{۲۹} به بابک^{۳۰} نمود
 شهشاه را^{۳۱} فز مند^{۳۲} آمدش
 روان را به^{۳۵} فرهنگ توشه^{۳۶} بدی!

بیاید، برین بارگه بگذرد^۱
 ۲۰۰ هرانکس^۳ که هست او^۴ به تاج ارجمند
 بداند که بر^۷ عروض آرم^۸ نیست
 شهشاه کسری^{۱۱} چو بگشاد^{۱۲} گوش
 بخندید و^{۱۴} خفتان^{۱۵} و بیغفر بخواست
 به دیوان بابک خرامید شاه
 ۲۰۵ فروهشته از ترکی رومی زره
 یکی گرزهی گاوپیکر به چنگ
 به بازو کمان و^{۲۲} به زین بر کند
 برانگیخت اسپ و بیفشارد^{۲۵} ران
 عنان را چپ و راست لختی پسود
 ۲۱۰ نگه کرد بابک پسند آمدش
 بدو گفت: شاها انوشه^{۳۳} بدی^{۳۳}!

۱- (ن، ل، و، آ، ب: بدین بارگه بگذرد)؛ ق، ج، د، س: (نیز ق، آ): نیاید بدین بارگه نگذرد (س: بگذرد)؛ متن = ل، س، ک، (نیز ل، آ، ب، ن، ق)
 ۲- متن، ق، س: (نیز ل، ب، ج: عرض (ب: عرض (II) نام و، ق، ج، د، ل، آ، ب، آ، ب: جوی: بی، نامه) دیوان او بنگرد (ق، ج: آ، تنگرد، ن، آ: تنگرد (حرف یکم نقطه ندارد)؛ ک، ج، د: به دیوان عرض نام او ننگرد؛ متن = ل، س، ک، د، آ (نیز ن، ل، ن، آ، ب، همانکس: متن = ل، و، ه، س، آ، (نیز ق، آ، و، ا، ا، ل: باشد)؛ ل، (نیز و، ج: ع، ل، س، ق، (نیز ن، ق، آ، و، ا، ا، ا): سخت (حرف یکم نقطه ندارد)؛ متن = ک، د، ل، س، آ (نیز ل، آ، ل، ب، ن، آ، ب، ۷- س، ک، ل، آ: (نیز ن، ل، ب، ج: بدانیب کین (در ک، حرف پنجم واژه نخست نقطه ندارد)؛ ق، بداند کین؛ متن = ل، (نیز ق، آ)؛ ۸- (ل، آ، آرم (II) (I): ۹- ن، چنین ۱۰- س، آ (نیز ن، ل، آ، ب، ن، آ، ب، ب: متن = ل، ق، ل، آ (نیز ق، آ، و، ا، ا، ا، ا)؛ بنداری (۱۹۷-۱۰۹۱)؛ و لماکان اليوم الثالث نادی منادی دیوان العرض بالآیتخلف منهم فارس. سواء كان شريفاً أو وضيعاً، صغيراً أو كبيراً، صاحب تاج أو صاحب سرير. فانه أمر جزم لامحابة فيه لأحد. وليحضروا بأجمعهم في أسلحتهم مدججين ۱۱- ک، ل، ا، ایران ۱۲- ک، د، بگفتند ل، بلغراحت ۱۳- س، ل، آ: این؛ ل، (نیز ن، آ): برآمد؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۴- ق، س، آ: ج، و، ۱۵- ک، س، ر، ۱۶- (ب: بدو سخت)؛ ۱۷- ق، (نیز آ): برآورد؛ ل، (نیز ل، آ): برافراخت؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۸- ل، آ، ب، ه؛ س، ک، (نیز ل، ل، آ، و، ب، ج: متن = ل، ل، آ، ل، آ، ل، س، ر، برافراخت (نیز ق، آ، ب، ج: سربر ز آهن؛ متن = ل، س، آ، (نیز ن، ل، س، ۲۰- س، زره برزده بر فرازش ۲۱- س، ق، ک، س، آ (نیز ن، س، ب، ک، گرز چار؛ متن = ل، ل، آ، ۲۲- (پ: بر)؛ ۲۳- (ل، آ: ج، ج، ج، ج، ج)؛ ۲۴- (I): جنگ (II): بشارت (۲۰۷، ۲۰۴)؛ فلما سمع کسری ذلك ضحك و استحضر خفاته و مغفره فركب و دخل الميدان مدججا شاکی السلاح مستمرا علی حارک الفرس کالأجدال القطریف أو أسد القطریف، علی رأسه بیضة قد غطت وجهه، و بيده جرز، و في عضله قرص، و علی سوط سرجه وحق، و في وسطه سهام مغروزة ۲۵- س، آ (نیز ق، آ، ل، آ): بیفشرد؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۶- ک، ل، آ (نیز ل، ل، آ): برآورد؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۷- س، س، سلاح ۲۸- ل، (نیز ل، آ): ج، و؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۹- ق، آ، (سواران) ۳۰- ق، آ: بیاید (ب: بیاید)؛ بیداری (۲۰۹، ۲۰۸)؛ فجاه حتی عبر علی بابک صاحب الدیوان عارضا فروسیته علیه ۳۱- (ب: ن، آ): ل، آ: فرهمند؛ آ: فرهمند ۳۳- ک، د، ا، یا، شاه، توشه؛ ل، آ: شاه، توشه؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۳۴- (ل، ل، ب: زی)؛ ۳۵- ق، آ، ل، آ: ۳۶- (ن، آ: توشه؛ ل، ل، همیشه ز تو دور چشم (پسواند ندارد)

به دل گفتن: آرم ز آهر سو^۱ سپاه
 نگردد سپاه انجمن جز به گنج
 ۲۴۰ اگر بد به درویش خواهد^۲ رسید
 همی راندم^{۱۰} با دل خویش راز^{۱۱}
 سُوی پهلوانان و سوی ردان
 نیشتم^{۱۶} به هر کشوری نامه‌یی
 که هر کس که فارند^{۱۷} هوش و خرد
 ۲۴۵ به میدان^{۱۹} فرستید^{۲۰} با^{۲۱} ساز جنگ
 نیاید^{۲۴} که اندر^{۲۵} فراز و نشیب
 به گرز و به شمشیر و تیر و کمان
 جوان^{۳۳} بی هنر سخت^{۳۳} ناخوش بود
 غرض شد ز در^{۳۶} سوی هر^{۳۷} کشوری
 ۲۵۰ چهل روز بودی درم^{۳۸} را درنگ
 ز دیوان چو دینار برداشند^{۴۰}

بنخواهم^۴ ز هر کشوری وزم خواه^۲،
 به بی‌مردی آید هم^۵ از گنج رنج^۶،
 ازین آرزو^۸ دل ببايد برید^۷،
 چن^{۱۱} اندیشه پیش خرد شد فراز^{۱۳}،
 همان نزد^{۱۴} بیدار دل موبدان^{۱۵}،
 به هر نامداری و خودکامه‌یی،
 همی^{۱۸} کهنتری را پسر پرورد،
 بجویید^{۲۲} نزدیک ما نام و ننگ^{۲۳}،
 ندانند^{۲۶} چنگ^{۲۷} و عنان و رکیب^{۲۸}،
 بدانند^{۲۹} بیچید^{۳۰} با بدگمان^{۳۱}،
 اگر^{۳۳} چند فرزند آرش^{۳۵} بود؛
 درم برد نزدیک هر مهتری،
 برفتند از شهر^{۳۹} با ساز جنگ،
 بدان^{۴۱} خرمی^{۴۲} روز بگذاشند^{۴۳}،

۱-س: ی (نیز: ی، و): ا: ر من ز: گ ل (آ: نیز: ی، ل، ن، آ، ب): ا: از من ز: س (نیز: ل، آ، ب): ل: از مژ: من: = ل (نیز: ق) ۲-آ: ق: (حسوح) ۳-آ: ل، آ: ی: بخوانم: ا: ی: بن: نخوام: و: نخواتم) ۴-س: ی (نیز: ل، ن، آ، ب، و): ب: کینه: خواه: ل: دا: خواه: ا: من: = ل، ی، ق، ک (نیز: ق، آ، ب)، ه: س، ی (نیز: ی، ل، ن، آ، ب، و): ب: بی: مرد: رنج: آید: ق: (نیز: ب): به: بی: مرد: آید: گ: ل، آ: به: من: رنج: مزد: آید: ا: ق: آ: ه: می: رنج: بر: در: ج: = (ک): من: = ح: ا: یلی: مرد: رنج: آرزو: گنج: رنج: (ک): و: به: من: درد: بهر: آید: او: گنج: و: رنج: آ: به: بی: مرد: رنج: آید: از: بهر: گنج: من: = ل، ۷-ل: (ن: خواهی): ا: ل: آرزوی: ۹-س، ک، ل، آ، س، آ (نیز: ل، ی، ب): ک: کشید: من: = ل، ق: (نیز: ق) ۱۰-ا: ل: آ: رانده: ا: من: = ا: ق: پیش: خود: ی: دراز: (ک): (آ: ه: می: یا: دل: خود: میراند: راز): من: = د: ل: زده: دستویس: دیگر: ۱۲-ل: ل: آ: (نیز: ق، آ، ب): چو: من: = س: آ (نیز: ی، ل) ۱۳-ق: به: راز: ک، ل، آ (نیز: ق، آ، و): ح: راز: (آ: خرد: مند: باز: (ک): من: = ل، س، ی، آ (نیز: ل، ن، آ، ب)، ۱۴-س: (نیز: ل، ی، ل، ن، آ، ب): ی: نده: (نیز: ق، آ: نیز: ل، هم: از: بند: من: = ک، ل، آ، س، آ (نیز: ق، ب، و، آ) ۱۵-ل: (نیز: ق، آ، ب): بخرد: ا: من: = د: زده: دستویس: دیگر: ۱۶-ق: ل، آ (نیز: ی، ل، و، ل، آ، و، ل، آ، ق: فریستم: من: = س، ک، س، آ (نیز: ل، ن، آ، ب، آ، ب، آ، ب) ۱۷-س: دارم: (نقطه: ندارد): ق، ک، ل، آ (نیز: ق، آ، ی، و، ل، ن، آ): ه: رید: من: = س، ی، آ (نیز: ل، ن، آ، ب، آ، ب) ۱۸-ا: (همه) ۱۹-ل: (آ: مهتر) ۲۰-س: (نیز: ل): فرستد: (حرف: پنجم: نقطه: ندارد) ۲۱-ق: (آ: بار) ۲۲-ق: (نیز: ق، آ، ب، و، ل، ن، آ، ب): چو: بند: من: = س: زده: دستویس: دیگر: ۲۳-آ: آب: و: رنگ ۲۴-ل: باید: (حرف: یکم: نقطه: ندارد): ق: (نیز: ب): ببايد: من: = ح: راره: دستویس: دیگر: ۲۵-ق: آید: ل: ۲۶-ل: داند: (حرف: یکم: و: پنجم: نقطه: ندارد): س: خوانا: نیست: ق: (نیز: ب): بداند: ک: داند: (حرف: پنجم: نقطه: ندارد): س، آ: ببايد: (حرف: یکم: نقطه: ندارد): (ل، ن، آ، ب، و): بنابند: ق: آ: ندانید: به: و: نداند: (حرف: پنجم: نقطه: ندارد): ل، ن، آ، ب، و): ببايد: من: = ح: آ: ک: (نیز: ق، آ، ب، و، و): ح: ی: ی: س، آ (نیز: ل، ی، ل، ن، آ، ب): جنگی: ل، آ: که: جنگ: آوران: در: ا: من: = ل، ق، ک: (نیز: و، ا) ۲۵-ح: ی: کتاب: (سواند: ندارد): ل، ق: آ: از: رکیب: ۲۶-ل: (نیز: ق، آ، ن، آ، ک، ب): بداند: ق: بداند: (حرف: پنجم: نقطه: ندارد): من: = ح: ۳۰-س، ی، آ (نیز: ی، ح، ا، آ، ب، و): کوشید: من: = ح: ل: آ: بداند: بیچید: باید: میان: من: ک: (نیز: و) ۳۲-ق: (آ: بستر) ۳۳-ق: (آ: بستر) ۳۴-س: ل، آ، س، آ (نیز: ی، ح، ا، آ، ب، و): و: ک: ۳۵-ل: آ: من: = ح: چاره: دستویس: دیگر: ۳۶-ل: (آ: بزرگ) ۳۷-ل: هر: در: سوی: ا: من: = چاره: دستویس: دیگر: ۳۸-ق: (آ: هر: ح: ی: س، آ (نیز: ی، ب): بر: پیش: جهان: چوری: من: = ل، ۴۰-س: ی، آ (نیز: ل، ن، آ، ب): به: دیوان: (ق، ی، ب): ح: ی: ز: دینار: بر: هفت: من: ح: ل، ۴۱-ب: و: بدین: ل، آ: بدیل: ۴۲-ل: (آ: خرمی) ۴۳-س: س، ی، آ (نیز: ل، ی، ب): بگذاشند: من: = ل

بیاراستم تا کی^۱ آید نیردا
فزونست و^۲ هم داتش و^۵ رای بیش^۴

بسی^۷ آفرین خواند^۸ بر تاج و گاه^۹

در باغ بگشاد گردان سپهر،
دو^{۱۲} زلف شب تیره شد ناپدید
خجسته^{۱۴} دلفروز شاه جهان^{۱۵}
که هر کس که جوید^{۱۶} سوی داد راه^{۱۷}،
لب شاه خندان^{۱۹} و دولت جوان^{۲۰}

هر آنکس که بُد بر زمین^{۲۷} راه جوی^{۲۳}
که جز پاک‌یزدان مجوید^{۲۵} یار^{۲۶}،
همو^{۳۰} دست گیرد به هر دو سرای^{۲۹}
گشاده‌ست بر^{۳۲} هر کس این بارگاه
ز گفتار بسته مدارید لب‌ا

کنون لاجرم روی گیتی به مرد
مرا ساز و^۲ لشکر ز شاهان پیش^۳

سخن‌ها چو بشنید موبد ز شاه

۲۵۵ چو غورشید^{۱۱} بنمود تابنده چهر
پدید آمد آن توده^{۱۱} شنبلیله
نست از بر تخت نوشین روان^{۱۳}
خروشی برآمد ز درگاه شاه
بباید به درگاه نوشین روان^{۱۸}

۲۶۰ جهانی به درگاه بنهاد^{۲۱} روی
به آواز گفت آن زمان^{۲۴} شهریار
که دارنده اویست و^{۲۷} هم^{۲۸} رهنمای^{۲۹}
مباشید ترسان^{۳۱} ز تخت و کلاه
هر آنکس که آید به روز و به شب

۱- (ق: ۲) که ۲۰-س.س ۲ (نیز: ل.ی.ب): جرم: متن = ل (نیز ق: ۲) ۴- (ب: خریش (ل)) ۴- (نیز: ل.و. ل. و. ل. آ): جرم: متن = ده دستنویس دیگر ۵- ل. دولت ج.س. ق (نیز ل: ۱، ۳): رای و کیش: متن = یازده دستنویس دیگر ۷- س.س ۲ (نیز: ل.ی.ب): همی؟ متن = ل. ق. ک. ل ۲ (نیز ق: ۲) ۸- ق. کرد ۹- ل: آ: پیشگاه: بنداری (۲۵۳): فدا له الموبد و اثنی علیه (بیت‌های ۲۲۹-۲۵۳) و ترجمه نکرده است) ۱۰- ع. خریش ۱۱- ق: دوده ۱۲- س.س ۲ (نیز: ل.ی. ل. و. ب): چو: متن = ل. ق. ک. ل ۲ (نیز ق: ۲) ۱۳- (ل.ی. نوشیروان) ۱۴- م. ل: همیشه: متن = ۱۵- س. ل ۲ (نیز ق: ۲) ۱۶- (ب: جوان: (ب: به دل شاد و خرم به دولت جوان)، متن = ل. س. ل ۳ (نیز: ل. ل. و. ل. آ، و. ب): ق: از ۱۲۵۷ و ۱۲۵۹ تا یک بیت ساخته و ۲۵۷- ب. ۱۲۵۹ و اناخته است: ل ۲ بیت‌های ۲۵۸-۲۶۰ را ندارد ۱۶- س.س (نیز: ل.ی. ب): کوبد ۱۷- س.س: فادخواه ۱۸- (ل.ی. نوشیروان) ۱۹- س.س، ق.س ۲ (نیز: ل.ی. ل. و. ل. آ، و. ب): دلی (و: به دل) شاد و (ل.ی. جرم): خندان (س: آ): خرم: متن = ۲۰- (ق: ببیند رخ شاه روشن روان: ب: خجسته دلفروز شاه جهان (= ۲۵۷) ب): متن = ل. ک. د. ر. س.س از این بیت، بیت ۲۵۸ از نو نوشته شده است: بنداری (۲۵۵-۲۵۹): ثم إنه لما أصبح من الغد اذن للناس إذنا عما ۳۱- س.س: بنمود ۲۲- س.س، ق.س ۲ (نیز: ل.ی. ل. و. ب): در زمین (ق: آ: زرد من: ب: در جهان) متن = ل. ک. ۲۳- ق. ک. (نیز: ل. ل. و. ب. و. ب): فاد جوی: س.س ۲ (نیز: ل. آ، گاه جوی: ل.ی. شاه جوی)، متن = ل. س. ل (نیز ق: ۲) ۲۴- (د: ل. ک. این بیت پس از بیت ۲۵۷ آمده است: چایی بیت‌های متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۴- (و: جوان) ۲۵- س.س: کدل ۲ (نیز: ل.ی. ب): مدارید: ق: مدارید: متن = ل (نیز ق: ۲) ۲۶- س.س، ق.س ۲: یاد (پس‌اوند ندارد) ۲۷- (ل.ی. جرم) ۲۸- ق: (نیز ق: ۲) آ: ۲۹- ل. رهنما - سرای (پس‌اوند ندارد) (ق: رهنما - سرا: متن = سیزده دستنویس دیگر ۳۰- س.س (نیز: ل.ی. ب. ل. آ، ب): که او: متن = ل. ق. س ۲ (نیز ق: ۲) ل. و. آ، و. ب: بنداری (۲۶۰-۲۶۲): فلما احتفلوا أقبل عليهم وقالوا لستم يتوا إليها الحاضرون إلا بالله وحده فهو الهادي إلى سبيل الخير، وهو الآخذ بأيدينا في المدارين ۳۱- ل. مترسید هرگز ۳۲- (ل: آ: ب): در س.س، ل.ی. ب. ب. ل. ی. ل. ت. با ۲۶۶ ب. پس و پیش شده است: متن = ل. ق. ک. ل ۲ (نیز ق: ۲) ل. آ: بنداری (۲۶۳): ثم لا يقطعكم عنا هبة التاج و التخت، إن الطريق إليها سهل

گر آهسته باشیم با رایزن،
بر ما^۲ شما را گشاده‌ست راه!
ازین^۵ بارگه کس مگردید^۶ باز،
مخسید^۹ یک تن ز من^{۱۱} تافتا
که رنج ستم‌دیدگان^{۱۲} بگسلم^{۱۳}
گر از^{۱۴} لشکر و پیشکاران^{۱۵} من،
که^{۱۸} از درد او بر من آید گزندا-
بیرسد ز من کردگار جهان
که موبد به دیوان ما رانده‌است،
مخسید^{۲۲} ازین پس^{۲۵} ز من دل^{۲۶} به بیم

به خورشید از تیره^{۲۹} روی زمین،
همه ساله با تاج^{۳۱} شاهنشاهی!
نه این^{۳۵} نامور خسروانی کلاه!

۲۶۵ اگر می‌گسایم با انجمن
به چوگان و بر دشت^۱ نخچیرگاه
به خراب و به بیداری^۴ و رنج و ناز^۲
مگر^۷ آرزوها همه^۸ یافته!
بدان‌گه شود شاد^{۱۱} و روشن دلم
۲۷۰ مبدا که از کارداران من
بخسید کسی^{۱۶} با دلی^{۱۷} دردمند
سخن^{۱۹} گرچه اندک^{۱۹} بود در نهان^{۲۰}
ز باز^{۲۱} و خراج آن کجا^{۲۲} مانده‌است
نخواهند^{۲۳} نیز از شما زر و سیم

۲۷۵ برآمد از^{۱۷} ایوان یکی^{۱۸} آفرین
که نوشین روان^{۲۰} باد با فرهی!
مبادا ز تو^{۳۳} تخت پردخت^{۳۲} و^{۳۴} گاه!

- ۱-۱: دوش و (وزن درست نیست)؛ (ق: ز بر دشت؛ ی: به دشت و به؛ بر: دشت)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲-۲ (ق: از من)
۳-۲: (ق: حویه)؛ (ق: بیماری و متن - ۴. س. ی. س. ۳. ن. ی. ۲. و. ا. ب.)؛ بنید از پی (بیداری)؛ متن = دل. ق. ک. ل. ۲ (نیز ل. ق. ا. ب. ل. ۲)
۵-۱: (از آن)؛ عدل: مگیرید؛ ل. ۲ (نیز ب.)؛ مدارید؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۶-۷. همه ۸-۸: ز من ۹-۹: کس مگردید؛ (ا. ب. ب: مخسید - مخسید)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۰-۱۰ (نیز ا.)؛ ما؛ (ن: پیش زمین - چ یکن ز من)؛ در ل. ت. های این بیت پس ریش شده است؛ بتداری (۲۶۸-۲۶۴)؛ و لا تصرفوا من عدنا ای وقت کان بالیل أو النهار إلا و حاجاتکم مقضیه، و حقوقکم مرعیه
۱۱-۱: س. ی. ق. ا. ب. ل. ۲ (نیز ب.)؛ حویه؛ متن = ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ب. و. ا. ب.)؛ ۱۲-۱۲: ستم‌دیده را؛ ک. ل. ۲: از ستم‌دیدگان؛ (ق: ا. ب: ستم‌دیده)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۳-۱۳: بگسلم (۱)؛ بتداری (۲۶۹)؛ فانا لا نفرج إلا بالتفنیس عن المکرورین و الاخذ بأیدی المظلومین؛ (۱۴-۱۴: (نیز گران)؛ ۱۵-۱۵: (دو: سواریان (۱)؛ کارداران (پساوند ندارد)؛ ۱۶-۱۶: ی: یکی؛ ل: مخسید کس؛ (ل: ن: نخسید کسی؛ ا: سنجید کسی (حرف یکم واژه نخست قطعه ندارد)؛ ب: مخسید کسی)؛ متن = س. ق. ک. س. ۲ (نیز ل. ق. ا. ب. و)؛ ۱۷-۱۷: دل؛ دل ۲ این است بجز واژه نخست، پاک شده است ۱۸-۱۸: (و: اگر)؛ بتداری (۲۷۰-۲۷۱)؛ و نوعاً بانه من آن بیت أحد موجه القلب من ابیدی أحد من عسلنا ۱۹-۱۹: ای: ای؛ ل: نیز ل. ن. ی. ق. ا. ب.)؛ هر چه (ن: هر چه)؛ اندک؛ ل: سخن‌ها؛ اگرچه؛ متن = ق. ک. ل. ۲ (نیز ل. ب. و. ا. ب.)؛ ۲۰-۲۰: جهان (پساوند ندارد)؛ ق: این بیت و بیت سیمین را ندارد ۲۱-۲۱: باج ۲۲-۲۲: (ل: از)؛ ۲۳-۲۳: (ب: بخراهند)؛ ۲۴-۲۴: مخسید (مخسید)؛ (ل: نمی‌شاید)؛ ۲۵-۲۵: زین پس؛ (ق: یک تن)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۶-۲۶: س. ی. س. ۲ (نیز ل. ب. و. ا. ب.)؛ دل؛ از من (و ما)؛ متن = ل. نیز ل. ق. ا. ب. ک. بتداری (۲۷۲-۲۷۲)؛ فانا نخاف أن یؤثر ظلم فی تغییر حالنا ۲۷-۲۷: س. ی. ق. ا. ب. ل. ۲ (نیز ل. ق. ا. ب.)؛ ۲۸-۲۸: (و: آواز یک)؛ ۲۹-۲۹: بجورشید تانیده (ب: بخورشید تا تیره)؛ س. ی. ق. ا. ب. ل. ۲ (نیز ل. ب. و. ا. ب.)؛ ز خورشید تا تیره؛ متن = ک. ل. ۲ (ب: خورشید)؛ ۳۰-۳۰: (ل: نوشوران)؛ ۳۱-۳۱: دل؛ تخت؛ (ل: تخت و)؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ ق: بیت‌های ۲۷۸-۲۷۶ را ندارد ۳۲-۳۲: ک. ل. ۲ (نیز ل. ق. ا. ب. و. ا. ب.)؛ متن = ۳۳-۳۳: جزو نیز بر تخت؛ متن = س. ی. س. ۲ (نیز ل. ب. و. ا. ب.)؛ ۳۴-۳۴: (نیز ل. ب. و. ا. ب.)؛ (ل: س. ی. س. ۲)؛ (نیز ل. ب. و. ا. ب.)؛ همین؛ متن = ک. ل. ۲ (نیز ق. ا. ب.)

چو باغ ابرم گشت روی زمی^۱
 از^۵ ابر اندر آمد به هنگام نما
 ز باران هوا بر زمین لاله گشتا
 چو خورشید^{۱۱} شد^{۱۱} باغ و چون ماه^{۱۲} راغ

برفتند با شادی و خرمی^۱
 به^۲ گیتی ندیدی کسی^۲ را دژم
 ۲۸۰ جهان شد بگردار^۳ خرم بهشت^۳
 در و دشت و^۹ پالیز شد چون چراغ

که^{۱۴} شد روی^{۱۵} ایران چورومی^{۱۶} برندا
 به داد و به^{۱۹} لشکر^{۲۰} بیاراست شاه
 به گیتی مگر نامور^{۲۷} شهریار
 همه گیتی افروز^{۲۵} با نام و تنگا
 ز نوشین روان^{۳۲} رایشان^{۳۷} تیره^{۳۸} گشتا
 همه شاه را خواندند^{۳۰} آفرینا
 سبک شد^{۳۳} به دل^{۳۳} باز یاسار^{۳۵} اوی^{۳۳}
 بسی^{۳۴} بدره و برده^{۳۷}ها خواستند
 فرستادگان برگرفتند^{۳۸} راه

بس آگاهی آمد به روم و به هند^{۱۳}
 زمین^{۱۷} را بگردار تابنده^{۱۸} ماه
 کسی آن^{۲۱} سپه را نداند شمار
 ۲۸۵ همه با دلی^{۲۳} شاد و^{۲۴} با ساز جنگ
 دلی^{۲۵} شاه هر کشوری خیره گشت
 فرستاده آمد ز هند^{۲۹} و ز چین
 ندیدند با خویشان^{۳۱} تا^{۳۱} اوی^{۳۳}
 همه کهتری را بیاراستند
 ۲۹۰ به زرین عمود و به زرین کلاه

۱- (له) ل: خرمی (ل: خورمی) - زمین (پسواند ندارند) ۲- آ: گشته: بنداری (۲۷۸-۲۷۵). فرفع الحاضرون أصواتهم بالدعاء له و الشاء علیه و خرجوا ۳- ل: ف: ز: متن = سیزده دستنویس دیگر ۴- ل: ندیدم کسی را: س: که: س: (نیز ل: ن: ل: و: ب: کسی را ندیدی: ل: کسی را بند زود: متن = ق (نیز ب) ۵- ل: ق: ل: (نیز ق: ب: ب: ز: متن = ده دستنویس دیگر ۶- ک: نگارین جو ۷- ل: ا: خورم: ل: باغ) ۸- س: س: (نیز ل: ن: ل: ب: همی ابر ل: (حاجبر) در بوستان: ق: ی: ل: (نیز ق: ا: همی ابر بر (ق: از بر) نستان (ق: گلستان) متن = ل: در ق: آ: این بیت پس از بیت ۲۷۷ آمده است ۹- ق: (نیز ل: ل: ل: ک: حروغ ۱۰- ک: خورشید ۱۱- ق: ج: (نیز ل: ل: ل: و: ب: باغ: متن = ل: ق: ل: (نیز ق: ب: ب: در اینجا سرنویس دارد: آگاهی یافتن اقلیمها از حال نوشین روان: بنداری (۲۷۹-۲۸۱): ثم صارت الدنيا بحسن رفته و صدق شفته کیعض الجنان المزخرفة غضارة و نضارة و حسنا و عمارة ۱۳- (له) هند و به (سند) ۱۴- (له) جو) ۱۵- ل: ق: ی: ل: (نیز ق: ب: بوم: ل: تخت: متن = ۱۶- س: (نیز ق: ل: ل: ب: چینی: متن = یازده دستنویس دیگر ۱۷- ل: زمی ۱۸- ل: ق: چنان لشکری هم ندیده است) ۱۹- (ل: بدو داد و) ۲۰- (ق: خوبی: بنداری (۲۸۲-۲۸۳): و تناهت الأخبار بذلك الی سائر أقالیم الأرض من الهند و الروم و غیرهما، بما جدد کسری من قواعد العهل و مباتی الآمن، و ما حصل للخلق فی آیامه من العجب و الراحة، و ما معهم من الدعة و الرفاهية ۲۱- (ل: این) ۲۲- (ق: که دارد چنان) ۲۳- س: ق: ل: س: (نیز ل: و: ب: دلی: متن = ۲۴- (له) ی: و: حروغ) ق: بر دل و شاه: متن = ل: ی: (نیز ق: ب) ۲۵- ی: (نیز ق: ا: افروز و بنداری (۲۸۴-۲۸۵): و أنه قد أصبح اکثر الملوك جندا، و انقمهم فی المعالی زندا، و أبهرهم روعة و جلالة، و أعظمهم نجدة و بسالة ۲۶- (ل: حروان) س: متن = ۲۷- س: ی: ل: س: (نیز ل: ن: ل: ب: نوشین روانشان روان: متن = ۲۸- ق: دل شاه نوشین روان جبیره: متن = ل: نیز س: (له) این بیت را ندارد ۲۹- (ل: روم) ۳۰- ق: آ: با زبانی پرازا ۳۱- ق: تا ب ۳۲- ل: ل: س: ق: ل: س: (نیز ل: ل: آ: ب: او: او) نویسی پسواند ندارد (متن = (نیز ل: ق: ا: ب: و: ن: ۳۳- ق: نبشتند ۳۴- (ل: بدان: ا: حروغ: دل) ۳۵- س: س: (ساوا: ساوا: (ل: با ساوا: س: با ز و هم ساوا: ل: بلاز (هم ساوا: ل: یاز و یاساوا) متن = ل: ق: ک: ل: (نیز ل: ن: ق: آ: ن: ب: آ: ب: (ق: همی) ۳۶- (ق: ل: برده و برده: س: ک: ل: (نیز ل: ن: ل: ب: ب: برده و بدرها: متن = ق: س: (نیز ق: ل: ل: و: ن: ۳۸- ک: را بر افکنده: ق: از ۳۹ و ۲۹۲ تک بیت ساخته و ۲۹۰- ۲۹۲ را نداشته است

به درگاه شاه جهان آمدند
بهشتی شد^۴ آراسته بارگاه
چه با ساو و باز^۵ مهان^۶ آمدند،
ز بس برده و بدره و بارخواه^۷

گفتار اندر گردیدن کسری به گری پادشاهی خویش^۸

برین^۹ نیز بگذشت گردان سپهر
خردمندکسری چنان^{۱۰} کرد رای
۲۹۵ بگردد یکی گرد خرم^{۱۱} جهان
بزد کوس و از^{۱۵} جای لشکر براند
ز بس^{۱۷} پیکر و لشکر و^{۱۸} سیم و زر^{۱۹}
تو گفتی به کان اندرون زر نمائند!
تن آسان^{۲۵} به سوی^{۲۶} خراسان^{۲۷} کشید
۳۰۰ به هر^{۲۹} بوم آباد کو برگذشت
چو برخاستی ناله‌ی کزهنای
که ای زبردستان شاه جهان
مخسب نایمن از شهریارا

همی زقت^۸ با^۹ شاه ایران به مهر
کزان مرز^{۱۱} لختی بچند ز جای،
گشاده کند رازهای^{۱۳} نهان^{۱۴}
همی ماه و خورشید ازو^{۱۶} خیره ماندا
کمرهای زرین و زرین^{۲۰} سهر^{۲۱}
همان^{۲۲} در خوشاب و^{۲۳} گوهر تماند^{۲۴}
سپه را به^{۲۸} آیین ساسان کشید
سراپرده و خیمه‌ها^{۳۰} زد^{۳۱} به دشت
منادی‌گری پیش کردی به پای^{۳۲}
که دارد گزندی ز^{۳۳} ما در نهان؟
مدارید زبندیشه دل نابکار^{۳۴}

۱-س: ۲ (نیز، ن، ق، ل، و، ان، آ، ب)؛ چو: (ب: ابا)؛ متن: ل، م، س، ک، ل، آ (نیز، ل)؛ ۲-ع: ل (نیز، ق، آ)؛ باز و ساو: متن = یازده دستنویس
دیگر ۳- (به: و: گران)؛ ۴-ل: بد؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۵-ک (نیز، ب، ن، آ)؛ بازخواه: (بی: بازخواه؛ و: نیکخواه)؛ ق: بدره
چو: بارخواه؛ ل: بدره و برده نیکخواه؛ س: ۲: بدره و برده چو: بارخواه؛ (ل: آ: بدره و برده و بازخواه)؛ (ا: بارخواه)؛ (ب: برده و
برده و بارخواه؛ متن: ل، م، س (نیز، ن، ق، آ)؛ بندوی (۲۹۲-۲۸۶)؛ فائالت الرسل الی حضرته ارسالاً مسترلبین بمدارح الخسوع و
الفرعاء، متمسکین بأهداب الاتقیاء و الطاعة: ع: عمارت کردن کسری ولایتها را؛ ق: گشتن توشین‌روان در اطراف مملکت؛
متن: ل، آ: م، ک، س، آسرویس ندارند ۲- (بی: بدین)؛ ۸- (ب: و گشت)؛ ۹-س: (نیز، ب)؛ بر ۱۰- (ل: آ: بی: چنین)؛ ۱۱- (ل: آ: که با داد)
۱۲- (ل: آ: خورم)؛ ۱۳-س: (ب: ک، س، ی)؛ (نیز، ن، بی: ب)؛ کارهای؛ متن: ل، ل، آ (نیز، ق، آ)؛ ۱۴- (ل: آ: جهان (پساوند ندارد)؛ بنداری
(۲۹۵-۲۹۳)؛ ۱۵- (بی: نه رای آن بطرف فی محالک، و شاهد احوال رعیت)؛ ۱۵-ل، ق، س، آ: ز؛ (کوس و وز)؛ متن = یازده دستنویس دیگر
۱۶-ل: زو؛ ق: زان؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۷- (و: بس)؛ ۱۸-س: س، آ (نیز، ن، بی: ب)؛ پیکر لشکر از؛ ل: آ: لشکر و پیکر؛ متن =
ل، م، ک، س، ی، آ (ب: آ)؛ ۱۹- (ل: آ: ز و سیم (پساوند ندارد)؛ ۲۰-س: (نیز، بی: سیمین؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۱-س: آ: گهر
۲۲-س: (نیز، بی: همی)؛ (همه)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۳- (بی: چو)؛ ۲۴-ل: آ: براند (حرف یکم نقطه ندارد)؛ ۲۵-ق: وزان سو
۲۶-س: آ: بیان ۲۷-ع: خورلسان ۲۸-س: بی، ق، ک، س، آ (نیز، ن، ل، آ)؛ بر: متن: ل، ل، آ (نیز، ق، آ)؛ بی: بندوی (۲۹۶-۲۹۹)؛ فخرج فی
هساکر، مشوجهالی چیه خراسان ۲۹- (بی: همه؛ و: برو)؛ ۳۰-ل، م، س، آ (نیز، ن، بی: ل، آ، ان، آ، ب)؛ خیمه؛ متن: ل، م، س، ق، ک، ی (نیز، ب، و)
۳۱-ل، ق: آ: (جای)؛ ۳۲-ل، م، س، ق، ک، ی (نیز، ن، بی: ا)؛ از (بی: ز)؛ اندیشه جان رانزار (ب: راز)؛ ک، ل، آ: اندیشه نابکار؛ (ق: آ؛
لقدیته دل بزرده؛ متن: ل، م، س، ل، بی: لایین بیت و بی پس از بیت ۳۰۴ افزوده‌اند:

بزد کوس و زانجای لشکر براند
همی ماه و خورشید ازو خیره ماند (۲۹۶)
کس! به موید چنین گفت فرخنده‌شاه:
نیاید که آید گزند از سپاه
صغری (۳۰۳-۳۰۰). و کتان به مناد هر یک کل بوم فی العسکر و یا مرهم بالکف عن آذیه من میروان به فی طریقته، و یوعدهم علی ذلک

گزندی که آید به^۱ ایران سپاه
 ۳۲۰ بسی پیش ازین کوشش و^۳ رزم^۲ بود
 کنون چون ز^۸ دهقان^۹ و آژادگان^{۱۱}
 نکاهد^{۱۲} همی رنج^{۱۵} کافزایش است^{۱۶}
 [نباشد به گیتی چنین جای^{۱۸} شهر
 همان آفریدون یزدان پرست
 ۳۲۵ اگر شاه بیند به رای بلند

ز کشور به کشور جزین نیست^۲ راه
 گذر ترک راه^۵ راه خوارزم^۶ بود^۷
 برون آوری^{۱۱} سر^{۱۲} بود رایگان^{۱۳}
 به ما بر کنون جای بخشایش است^{۱۷}
 گر^{۱۹} از داد تو ما بیابیم^{۲۰} بهر
 برین بیشه^{۲۱} بر ساخت^{۲۲} جای نشست
 به ما بر کند راه دشمن به بند^{۲۳}!

سرنشک از دو دیده بیارید شاه
 به دستور گفت آن زمان شهریار
 نشاید^{۲۸} گزین پس جمیم و چریم
 جهاندار نیستند از ما ستم
 ۳۳۰ چنین کوه و این^{۳۴} دشتهای^{۳۵} فراخ
 پر از گل^{۳۸} و^{۳۹} نخچیر و آب روان
 نمائیم کین بوم ویران کنند^{۴۲}!

چو بشنید گفتار^{۲۴} فریادخواه!
 که پیش آمد این^{۲۵} کار^{۲۶} دشخوار^{۲۷} خوار!
 و گر^{۲۹} تاج^{۳۰} را خویشتن^{۳۱} پروریم^{۳۲}
 که باشیم شادان و دهقان دزم^{۳۳}!
 همه از در^{۳۶} باغ و میدان^{۳۷} کاخ^{۳۷}
 ز دیدن^{۴۰} همی خیره^{۴۱} گردد روان
 همی غارت از^{۴۴} شهر ایران^{۴۵} کنند^{۴۲}!

۱-ی نیز بی: بر ۲- (ن: زمین است و) ۳- (ن: جو) ۴- (ن: جنگ (پساوند ندارد) ۵- (ن: ترک و از) ۶- (ن: که یا ترکمان رای آهنگ (ن) ۷- (ب: کرد (پساوند ندارد)) ۸- (ن: چرخ) ۹- (ن: که جز که ۹- (ق: آن: ترکان) ۱۰- (س: س (نیز ن: بی: آ: ب): کتوا من قبل بخرجون من طریق خوارزم ۱۱- (ن: چرخ) ۱۲- (ن: چرخ) ۱۳- (ن: چرخ) ۱۴- (ن: چرخ) ۱۵- (ن: چرخ) ۱۶- (ن: چرخ) ۱۷- (ن: چرخ) ۱۸- (ن: چرخ) ۱۹- (ن: چرخ) ۲۰- (ن: چرخ) ۲۱- (ن: چرخ) ۲۲- (ن: چرخ) ۲۳- (ن: چرخ) ۲۴- (ن: چرخ) ۲۵- (ن: چرخ) ۲۶- (ن: چرخ) ۲۷- (ن: چرخ) ۲۸- (ن: چرخ) ۲۹- (ن: چرخ) ۳۰- (ن: چرخ) ۳۱- (ن: چرخ) ۳۲- (ن: چرخ) ۳۳- (ن: چرخ) ۳۴- (ن: چرخ) ۳۵- (ن: چرخ) ۳۶- (ن: چرخ) ۳۷- (ن: چرخ) ۳۸- (ن: چرخ) ۳۹- (ن: چرخ) ۴۰- (ن: چرخ) ۴۱- (ن: چرخ) ۴۲- (ن: چرخ) ۴۳- (ن: چرخ) ۴۴- (ن: چرخ) ۴۵- (ن: چرخ)

به^۱ آزادگان گفت ننگست^۲ این^۳ که
 شاید^۴ که باقیم همداستان
 ز لشکر فرستاده^۵ می^۶ برگزید
 بدو گفت: شبگیر از ایدر^۷ بپوی
 ۳۵۰ شنیدم ز^۸ گفتار^۹ کارآگاهان
 که گفتید^{۱۰} ما را ز کسری^{۱۱} چه پاکا
 کنون ما^{۱۲} بنزد شما^{۱۳} آمدیم
 بیابان فراخست و کوهش^{۱۴} بلند
 در و غار^{۱۵} جای کمین^{۱۶} شماست
 ۳۵۵ همه جنگجویان^{۱۷} بیگانه^{۱۸}یم
 فرستاده آمد بگفت این^{۱۹} سخن
 سپاه آلانی شدند انجمن

۱-س: (نیز: ۱) بر ۴-ل: نیکست (۱) ۳-س: ق: ل: ۲-س: (نیز: ل: ب): ازین: متن = ل: ک: ۴-ل: (پ: ب: روی). ه: ل: ن: ی: پ: ل: ن: آ: ب: نیاید) ع: زینشان: آ: این بیت را ندارد و به جای آن آورده است
 به دستور فرمود کز هند و روم (۱۳۵۰)
 ۲-پس از بیت ۲۴۶ افزوده است:

تمام که ویران بود مرز ما
 چو خورشید بر ز سر از باختر
 همی کشور ز بوم یارز ما
 بر آورد رخشنده ز زمین سپر

بتهوی (۳۳۳، ۳۳۷). و عمل له بابا عظیما من الحدید، و رب لهذا السد، علی کان جانب من جوانبه، حفظة و قواما بحرسونه لیلانوهارا، و لما قرغ من ذلک جر عساکره و رکب البحر و سار ایل ممالک اللان ۷-س: ۳: فرستاده را ۸-س: (نیز: ی): جوه ۹-ل: (نیز: و): زیدر: متن = سیزده دستویس دیگر ۱۰-س: (نیز: مرزبانان و: مرزداران) ۱۱-س: کشور ۱۲-س: (و: این بوم گوی) ۱۳-ل: ۲: (نیز: ق): شنیده ره (۱: شنیدیم): متن = ۱۴-س: (و: که شنیدم از گفت): متن = یازده دستویس دیگر ۱۵-س: ۳: (نیز: ل: ل: و: ل: آ: ب): هر چه (ب: چند): متن = ل: در ق: این بیت بایست سپسین پس و پیش شده است ۱۶-س: (نیز: ل: پ: ب: ن: آ: ب): گفتند: متن = ل: س: ق: ل: آ: س: ۲: (نیز: ل: ق: آ: ی: و: حرف چهارم نهاد و قطعه دارد) ۱۷-س: ل: ۲: (نیز: ل: ن: آ: ب): گیتی: (ل: و: از ایران): متن = ل: ق: ک: س: ۲: (نیز: ق: ل: آ: ب: آ) ۱۸-س: (ل: ی: نا) ۱۹-ل: ۱: بر دشمنان (۲۰-ل: کاخ) ۲۱-س: (و: بیگانهات آنرا جزا آمدیم): در س: این: ل: و: ل: ن: ب: این بیت بایست سپسین پس و پیش شده است ۲۲-س: ل: ۲: (نیز: ی: ب): کوه: (ق: کوشش (م: کوهش)): متن = ل: ک: س: ۲: (نیز: ل: ل: و: ل: آ: ب): بر: آ: آ: و: و) ۲۳-س: ل: و: (تبخ) ۲۴-س: (نیز: ی: ب): دشت: س: ۲: (نیز: ی: ب): غار و: ل: در غار و: ل: ق: ک: (نیز: آ): در غار: متن = ل: ۲: (نیز: ل: ق: ل: آ: ب: ن: کوه و زمین) ۲۵-س: (ل: در: متن = ۲۶-س: (نیز: ل: جوه: متن = ۲۹-س: ل: کوه و زمین: (ل: بجای نشین): متن = س: ک: ل: آ: س: ۲: (نیز: ق: ل: آ: ب: ب: و: این بیت را ندارد ۳۰-س: ۲: چه ما جنگجویان چه: ل: ۲: پس از این بیت افزوده است:

ز بدهای کرده پشیمان شوید
 و یزدان و از ما بر آن آفرین
 همه رای ما را به فرمان شوید
 که باشد کم آزار و پاکیزه دین

جدلی (۳۵۵، ۳۸۱): فارسلی الیهیم رسولاً و ائذ لهم و ائذ لهم ۳۱-س: (ل: ن: ق: ل: ن: آ: ب: آن): در ل: ن: این بیت پس از بیت ۳۵۳ آمده است
 ۳۲-س: یزدگان و ۳۳-س: ک: (نیز: ل: ی: ل: و: ل: ن: آ: ب): فرزانه: متن = ل: ق: ل: ۲: س: ۲: (نیز: ق: ل: آ: ب: آ)

بدو^۳ اندرون جای کشت و درود،
بدان^۵ تا ز دشمن نیاند^۶ گزند!
که ما بندگانیم با^۷ گوشوارا
یکی باره^۹ و^۸ نامورجایگاه^{۱۰}

یکی شاورسانی^۱ برآرد^۲ زود
یکی باره^۳ می کرده^۴ اندر^۵ بلند
یگفتند با نامورشهریار
برآریم ازین سان^۸ که فرمود شاه

به هندوستان رفت و^{۱۲} چندی بماند
به جان هرکسی^{۱۴} چاره جوی^{۱۵} آمدند
دروم بود با هدیه و اسپ و پیل^{۱۶}
ز دوده دل و نیک خواه آمدند
بر اندازه بر^{۱۷} پایگه ساختن^{۱۸}
جهانی برآراست پیل^{۲۱} و سپاه

و زانجایگه شاه^{۱۱} لشکر براند
به فرمان همه پیش او^{۱۳} آمدند
ز دریای هندوستان تا دو میل
بزرگان همه پیش شاه آمدند
۳۸۰ پرسید کسری و بتواختشان
به دل^{۱۹} شاد برگشت از آن^{۲۰} جایگاه

که گشت از بلوچی^{۲۳} جهانی سیاه^{۲۴}
زمین را^{۲۶} بدب^{۲۷} اندر انداختن^{۲۸}
ز نفرین پراکنده گشت^{۳۱} آفرین!

به راه اندر آگاهی^{۲۲} آمد به شاه
ز بس کشتن و غارت و تاختن^{۲۵}
ز گیلان تباهی^{۲۹} فزونست^{۳۰} ازین

۱- اقل^۲ (نیز^۱؛ شاورسانی^۱)؛ شارسان^۱ و اهل^۲ پاک شده است؛ و شاورستان^۱ (زان)؛ متن = ل. س. ک. س. ۲ (نیز^۱، ن. ق. ۲، ن. آ. ۲، ب. ۳-
نیز^۲، ۲)؛ برآرد^۳ = کد بلوی^۳؛ (آ. برآن) ۳- ق. آنجا^۴ ل. آنکرده آن را؛ س. باره اندر^۵ به گردش؛ (لی) باره اندر به گردش؛ متن =
یازده دستنویس دیگر ه. و. از آن^۶؛ ب. و. زان) ع. س. ک. ل. (نیز^۱، لی)؛ نباشد؛ (آ. بیاید)؛ (ب. نباشد ز دشمن)؛ متن = ل. ق. س. ۲
(نیز^۲، ل. آ. ب. و. ب. ۲- ق. آ. یا) ۳- ق. (نیز^۱، ن. آ. ۲)؛ از آن سان^۴؛ از آن پس؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۹- ل. س. ل. ۲ (نیز^۱، لی.
و. ن. آ. ب.)؛ باره^۵؛ متن = ق. ک. س. ۲ (نیز^۱، ق. آ. ب. ۱) ۱۰- ل. (بارگاه؛ و. نابه ماه) (آ. و. نیز) ۱۲- ل. (ن. جو) ۱۳- ل. س. ۲ (نیز^۱، لی.
لی. ل. آ. ب. لی. آ. ۲)؛ او^۶؛ متن = (ق. آ. و. ب. ۱۴- ق. به جان و به دل) ۱۵- ل. ق. ل. ۲ (نیز^۱، لی. ب. لی. آ. ۲)؛ چاره جوی^{۱۶}؛ متن = س. ک. س. ۲ (نیز^۱، لی.
ق. آ. ل. ۲، و. ب. س. ک. س. ۲، لی. ل. ۲ پساوند نماند)؛ متن = ل. ق. ل. ۲ (نیز^۱، لی. ب. لی. آ. ۲)؛ ق. از ۱۳۷۷ و ۱۳۷۹ ب. یک بیت ساخته و
۱۳۷۷-۱۳۷۹ را انداخته است ۱۶- ع. ن. ل. ۱۶ در ل. های این بیت پس و پیش شده است ۱۷- (لی) برآزنده (در اندازه)؛ و؛ متن =
۱۸- ق. جایگه ساختن؛ کد بر اندازه پایه بنشاختن؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۹- س. س. ۲ (نیز^۱، لی. ب. دلی؛ متن = ل. ل. ۲-
لی. ل. ۲) س. ک. ل. ۲ (نیز^۱، لی. ب. آ. ب. و. آ. ۲)؛ جهان شد بر از پیل و اسپ؛
متن = ل. نیز^۱؛ (بیاری (۳۸۱-۳۷۰))؛ فاکرمهم الملک و احسن البهم و نئی عتانه عتیم ۲۲- س. ق. ک. س. ۲ (نیز^۱، لی. ب. ب. ب.؛
همی رفت و آگاهی^{۲۱})؛ چنین ناهمی آگاه^{۲۲}؛ متن = ل. ۲۳- ق. بلورد (۲)؛ (لی) بلوچان) ۲۴- س. ق. ک. س. ۲ (نیز^۱، لی. ب. آ. ب.؛ نابه
متن = ل. نیز^۱؛ لی. ل. ۲ و ل. آ. این بیت را ندارد ۲۵- ق. (نیز^۱، لی. س. و. خ. ۲۶- ب. زمی) ۲۷- ل. س. ق. ل. ۲ (نیز^۱، لی. ب. به
آب^{۲۸}؛ متن = ک. ۲۸ اندر انداختن؛ (ق. آ. سپرخن؛ لی) انداختن؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۹- (ب. سپاهی) ۳۰- س. ۲ (نیز^۱، لی.
و. آ. گشت؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳۱- ل. شید؛ بیاری (۳۸۴-۳۸۳)؛ و. کان قد بلفه آه کبر العیث و الفساد من أهل کرهجان من
بلاد هجیل

۳۸۵ دل شاه‌نوشین روان^۱ شد غمی
به ایرانیان گفت: آلمانان^۲ و هند
بسنده نباشیم با شهر خویش؟!
بدو گفت گوینده کای^۳ شهریار
همان^{۱۱} مرز^{۱۲} تا بود با رنج^{۱۳} بود
۳۹۰ ز^{۱۵} کار بلوچ ارجمندار د شیر
نید^{۱۷} سودمندی به^{۱۸} افسون و رنگ
اگر چند بود^{۲۱} این^{۲۲} سخن ناگزیر

برآمیخت اندوه با خزمی!
شد از بیم شمشیر ما^۴ چون برند^۵!
همی^۶ شرجویم و^۷ بیجان^۸ ز میش^۹!
به پالیز گل نیست بی زخم^{۱۰} خارا
ز بهر^{۱۲} پراگندن گنج بودا
بکوشید با کارداران^{۱۶} پیر^{۱۷}!
نه از بند و از رنج و^{۱۹} پیگار و^{۲۰} جنگا
بپوشید^{۲۳} بر خویشان اردشیرا

ز گفتار دهقان برآشفت شاه^{۲۴}
چن^{۲۷} آمد به نزدیکی آن^{۲۸} برز^{۲۹} کوه
۳۹۵ بر آن گونه^{۳۰} گرد اندرآمد سپاه
همه دامن کوه تا روی^{۳۳} شیخ
منادی‌گری گرد لشکر بگشت

به^{۲۵} سوی بلوچ اندرآمد به راه^{۲۶}
بگردید گرداندرش با گروه
که بستند از^{۳۱} انبوه بر باد^{۳۲} راه
سپه بود برسان مور و ملخ!
خروش آمد از غار و از کوه و^{۳۴} دشت،

۱- (بی: نوشیروان)؛ ۲ در اینجا سرنویس دارد: آگاهی یافتن کسری از پادشاهی بلوچیان ۲- ل: آ، ایابان ۳- (ب: حجاج) ۴- ل: ۲.
بی‌گزند (۱) ه: (۱) همه) ۵- ل: س، ل: ۲، س: ۲ (نیز ل: بی، ل: ۲، ب: ۲)؛ ج: ۱ متن ۵- ک (نیز ل: ۱، ۲) ۶- (بی، بی: و، بی: جان)؛ متن = یازده
دستنویس دیگر (در ل دو حرف نخست بی نقطه و زیر حرف سوم دو نقطه؛ در س، آ دو حرف نخست بی نقطه و زیر حرف سوم یک
نقطه؛ در م سه حرف نخست بی نقطه؛ در ل: ۲، س: ۲، ق: ۲، بی: ل: ۲، ب: ۲، زیر حرف سوم سه نقطه) ۸- س: ۲؛ خویش (پساونده ندارد)؛
ل: ۲؛ و میش)؛ ق: این بیت را ندارد ۹- س: ۲ (نیز ل: بی، ل: ۲، ب: ۲، ای: متن دل (نیز ل: بی، ل: ۲، بی: و) ۱۰- س: ۲ (نیز ل: بی، بی:
بی رنج؛ ق: بی رنج)؛ متن دل ۱۱- ق (نیز ل: ۲)؛ همه ۱۲- ل: گنج؛ س: (نیز ل: بی: مرد (هم‌مرز)؛ متن ۱۳- ه: دو یازده دستنویس دیگر ۱۳- ل: ۲
(نیز و)؛ بی رنج ۱۴- (و: پهر (۱)) ۱۵- (ل: ۲) (به) ۱۶- ق: چه دیر ۱۷- ل: (حرف یکم نقطه ندارد)؛ س: ۲ (نیز و)؛ ۱- که شد؛ ق: ۲ (بتو)؛
متن ۱۸- دستنویس دیگر ۱۸- (بی: ز) ۱۹- ق: ج: ۱؛ ل: ز رنج و (ل: ۲؛ ج: ۱)؛ س: (نیز ل: بی، بی، ل: ۲، بی: بند و رنج و نه؛ متن ۲۰-
س: ۲)؛ به از بند و رنج و ز پیکار و)؛ به از رنج و پیکار و از بند؛ ۱- به از رنج و بند و پیکار و)؛ متن ۲۱- ک (نیز ق: ۲؛ نیز ۲- ل: ۲)؛ ل: این
بیت را ندارد ۲۱- ل: ۲)؛ بی، ل: ۲ (نیز ل: بی، بی، بی: بی؛ ۲- بی؛ متن ۲۲- س: ۲ (نیز ق: ۲، و، ل: ۲) ۲۳- س: ۲ (نیز ق: ۲، بی: ۱)؛ آن؛ متن ۲۴- دستنویس
دیگر ۲۳- (ب: بیچید)؛ ق: این بیت را ندارد؛ س: ل: ۲، س: ۲ از این بیت افزوده است:

بکوشید با کارداران پیر (۳۹۰ ب)

بنهاری (۳۹۲، ۳۸۵)؛ فاسطظم ذلک لکنهنا سره ممالکه ۲۴- ل: ۲، ما، ۲۵- س: ۲ (نیز ق: ۲)؛ ز؛ متن = یازده دستنویس دیگر
۲۶- س: ۲ (نیز ل: بی، بی، و، ل: ۲، بی: ز راه)؛ ل: (بی، ل: ۲)؛ س: ۲ (نیز ل: بی: چو؛ متن تصحیح قیاسی است
۲۸- ل: ۲؛ این ۲۹- ل: ۲؛ مرز و س: ۲ (نیز ل: بی: مرز؛ متن ۳۰- دستنویس دیگر (در ل: بی به پیش حرف بکم) ۳۰- ل: ۲؛ پراکنده؛ س: ل: ۲ (نیز ل: بی،
ل: ۲)؛ بدان (ن: ایران)؛ کوه؛ س: ۲ (نیز ل: ۲، و)؛ ۱)؛ بدان (د: برین)؛ گویند؛ متن ۳۱- ق (نیز ق: ۲، بی) ۳۱- ل: ز؛ متن ۳۲- س: ۲ (نیز ل: بی، بی:
بر باد و بر مور (ک: پشه)؛ (ل: ۲؛ بر مار و بر مور)؛ ل: ۲؛ بیستند بر مور و بر مار؛ متن ۳۳- س: ۲ (نیز ق: ۲، ل: ۲، بی: و) ۳۳- ق: رود؛ (بی: ۳۳-
یار بک و)؛ ق: ۲؛ همه جای آن کوه نازده و)؛ متن ۳۴- ه: دو یازده دستنویس دیگر ۳۴- ل: ۲، س: ۲ (نیز ل: بی، بی: ز کوه و)؛ (ل: ۲؛ هاسون و)؛ س:
غارت؛ کوه و)؛ ل: ۲؛ س: ۲ (نیز ل: بی، بی: ز غار و)؛ (ق: ۲؛ و خروشی برآمد ز شهر (و: کوه) و)؛ متن ۳۵- ل: ۲، بی: ۱)؛ س: ۲ (نیز ل: بی، بی:

که از کوفچی^۱ هرک یابید خورد^۲،
وگر^۳ انجمن باشد ار^۴ اندکی،

وگر^۳ تیغ داران و مردان^۴ گردد،
نیاید که یابد زهایی یکی

۴۰۰ چن آگاه شد^۵ لشکر از خشم شاه
ازیشان فراوان و اندک نماند
سراسر به شمشیر بگذاشتند
بود^۶ ایمن^۷ از رنج ایشان^۸ جهان
چنان بد^۹ که بر کوه ایشان^{۱۰} گله
۴۰۵ شبان هم^{۱۱} نبود پس^{۱۲} گوسپند^{۱۳}
همه رختها^{۱۴} خوار بگذاشتند

سوار و پیاده ببستند^{۱۵} راه
زن و مرد^{۱۶} جنگی و کودک نماندا
ستم کردن^{۱۷} کوفج^{۱۸} برداشتندا
بلوچی نماند آشکار و نهان
بیدی بی نگهبان و کرده یله
به هامون و بر تیغ کوه بلند
رگ^{۱۹} کوه^{۲۰} را خانه پنداشتندا

و زانجایگه^{۲۱} سوی^{۲۲} گیلان کشید^{۲۳}
ز هریا سپه^{۲۴} بود تا^{۲۵} تیغ^{۲۶} کوه
پراکنده^{۲۷} بر گرد گیلان سپاه

چو^{۲۸} رنج آمد از گیل و دیلم پدید^{۲۹}
هوا پردازش و زمین پرگروها
بشد^{۳۰} روشنایی ز خورشید^{۳۱} و ماه

الح: گردگان؛ ق: کدکوفچی؛ س: کوجی (حرف چهارم نقطه ندارد)؛ (ن: کرجیان؛ ق: کوج؛ ک: لی، ل: آب؛ کرجیان؛ و: ن: ک: لوجان
(حرف چهارم نقطه ندارد؛ ان: کوجان؛ متن = ۲- ق: هر چه یابید کرده؛ س: آنیز ق: ل: آ، و: ا). هر که (س: ق: ل: آ، و: هر چه؛ ن:
هرج) یابید ل: ب: یابند) خورد؛ (ن: هرج) یابید مرد؛ ن: آب؛ هر چه باشند (ب: یابند) مرد؛ س: که هر چه از بلوچی یابند
مرد؛ متن = (ب: پس از تصحیح هرگ به هرگ = ل: برای نویسنش کوفچی، نیز = ق: ک، ۳- ق: ک؛ اگر؛ ل: آ؛ دگر؛ متن = ده
دستویس دیگر ۴- (ن: ن: آ؛ گرد نبرد؛ ل: تیغ تازند مردان کرده؛ س: نیز ل: تیغ داران روز نبرد؛ ب: کارداران گرد نبرد؛ متن = ق: ک
س: آنیز ق: ل: آ؛ ل: آ؛ این بیت را ندارد هـ- س: آنیز ن: لی، ل: آ، و: ن: آب؛ اگر؛ متن = ل: نیز ق: آ، پ: ا) عمل (نیز ل: از؛ ق: آ؛ و:
متن = دوازده دستویس دیگر ۷- ل: آنیز ن: ل: آ؛ چو؛ متن = س: آنیز ل: ا- ل: آ؛ آگاه شد آن ۹- (آ: ببستند بر باد (وزن
درست نیست)) ۱۰- ل: آنیز ق: بید و ن: آ؛ مرد؛ متن = ل: ک (نیز ن: لی، ل: آ، ا، ب) ۱۱- ل: رنج؛ ب: از لوج؛ ق: کرد؛ کد؛ گنج؛
ل: و جور؛ س: آنیز و ن: آ؛ لوج؛ (ن: ق: ل: آ، ل: کوج؛ ب: و کوج؛ متن = (ب) ۱۲- ل: نبود (زیر و بالای حرف یکم یک نقطه
دارد؛ س: ق: کد؛ س: حرف یکم نقطه ندارد)؛ (ن: آ: نبود)؛ متن = ۱۳- س: بیاسورد؛ متن = ل: آنیز ن: و، ب) ۱۴- ل: شاه؛ بندای
(۲۰۳، ۲۹۳)؛ نثار الهم فرای عساکر الجبل طلاع السهل و الجبل فأمر بان یوضع فیهم السیف حتی لا یبقی منهم أحد. ۱۵- س: ک، م، س
نیز ق: آ؛ شدا؛ (ل: ک؛ متن = ل: آنیز ن: ن: آب) ۱۶- (ل: ب: آسیان) ۱۷- س: آنیز ل: ن: آب؛ خود؛ (آ: چرن؛ س: ک، ل: آنیز
ن: ن: آب؛ شسانی؛ متن = ل: آنیز ق: آنیز ل: ن: آب؛ بر؛ (ب: ابر؛ متن = ل: ق: آنیز ق: ل: آ، پ: ا) ۱۹- ل: س: ق: ل: آنیز
نیز ق: ل: ن: آب؛ کوسفتند؛ متن = ک، م، آنیز ن: ل: آ، پ: ا؛ و این بیت و بیت سپسین را ندارد ۲۰- س: ک، ل: آنیز ن: ل: ن: آب؛
رنجها؛ متن = ل: آنیز ق: آنیز ل: ن: آب) ۲۱- س: آنیز ن: س، ب، ن: آ، ب؛ درو؛ متن = ل: رگ (۲) ۲۲- س: آنیز ل: ن: دشت؛ متن =
دوازده دستویس دیگر؛ دول پس از این بیت، بیت ۲۰۳ از نو نوشته شده است؛ در اینجا سرنویس دارد: آمدن گیلان به زنها؛ کسری
۲۳- ل: آنیز از آن جایگه) ۲۴- (ل: زدریاسپه) ۲۵- (ل: شلدن) ۲۶- (ق: آنچه) ۲۷- (ب: سپاه) ۲۸- (ل: بی) ۲۹- ل: پیش ۳۰- س: آنیز ن:
لی، م، و؛ پراکنده متن = ده دستویس دیگر ۳۱- س: ک، ل: آنیز ن: لی، ل: آ، ب؛ که شدا؛ متن = ل: ق: آنیز ق: ل: آ، پ: ا) ۳۲- ک
خرشیده در ق: ل: آ؛ ل: بید و؛ این بیت با بیت سپسین پس و پیش شیده است؛ پای بیت های متن = ل: س: ک، ل: آنیز ن: لی، ل: ن: آب)

شمار و کران^۲ سپه را ندید^۱
 پدید آمد از دور^۵ نیزه‌وران
 که در^۷ لشکر گشمن بُد^۸ پایمرد
 چنین گفت کین^{۱۰} مُنذر است^{۱۱} از عرب،
 بیوسدهمی^{۱۲} خاکِ درگاه را[
 چنان^{۱۳} دان که این خانه‌ی ما وراست[
 برفت و شنیده همه^{۱۶} کرد یاد[
 به رخساره^{۱۷} خاکِ زمین را برفت[
 همه مهتران برگشادند راه
 ز دیندار او روشنایی فزودا
 ز روم و ز قیصر همی^{۲۱} کرد یاد
 نگه‌دار و پشت^{۲۲} دلبران تو^{۲۳}،
 به دشتِ شواران، سواران کنند؟^{۱۹}
 سزد مگر^{۲۶} سرافراز بی‌سر^{۲۷} بود^{۲۸}
 ببیند^{۲۹} ز^{۳۰} ما نیز فریادخواه

۲۲۵ ز گیلان به رابو مداین کشید^۱
 به ره بر یکی لشکر^۲ بی‌کران
 سواری بیامد^۳ به کردارِ گردا
 پیاده شد از اسب^۴ و بگشاد لب
 [بیامد که بیند مگر شاه را
 ۳۳۰ [شهنشاه گفتا: مگر آید رواست
 [فرستاده آمد^{۱۲} زمین بوس^{۱۵} داد
 [چو بشنید مُنذر که خسرو چه گفت
 همانکه^{۱۸} بیامد بیزدیکی شاه
 بیرسید از^{۱۹} شاه و شادی نمود
 ۳۳۵ جهان‌بده^{۲۰} مُنذر زبان برگشاد
 بدو گفت: اگر^{۲۲} شاه ایران تو^{۲۳}
 چرا رومیان شهرناری کنند؟^{۲۵}
 اگر شاه بر تختِ قیصر بود
 چو دستور نباشد گرنامه‌ی شاه

۱: آمد و برگشید (مداین کشید) ۲: (به: کنار) ۳: آمد: ن: نابدید؛ (ق، ل، ن، آ: بدید)؛ متن = ده دستویس دیگر؛ بنفاری (۲۲۵، ۲۲۶): و قلد تلک البلاد بپهلوانان فرزاد، وانصرف عابداً إلى المدائن ۴: س، ق، ص، ی (نیز: ن، ق، آ، ی، و، ا، ب: لشکری؛ متن = دل = دل^۲ (نیز: ل، م، ن، آ: هل^۲ (نیز: ق، آ: دشت؛ متن = سیزده دستویس دیگر؛ ل در اینجا سرنویس دارد: آمدن امیران عرب و حکایت قیصر نمودن ۵: (ن: برآمد؛ ل: سوار و پیاده؛ متن = سیزده دستویس دیگر ۶: س: گزین؛ ق، ک، م، س، آ (نیز: ن، و، ا، ب: گرفته: ل (نیز: ق: بدان؛ متن = دل ۷: ل: شد ۸: ل: یکی شد بر شاه ۹: (نیز: ق، ل، و، ا: کوز: (ن: این؛ ل: دکنین: ب: متن = دل = م، دل^۲ (نیز: م، ل، آ: ب) ۱۱: ل: مهترست ۱۲: ل: یکی؛ س: مگر؛ متن = دل، س، ق، ک، ن، ب: بیت‌های ۲۲۹-۲۳۲ را خلاصه؛ متن = دل، م، س، آ: چنین؛ متن = دل، ل، آ: فرسته بیامد ۱۵: ل، آ، س، ق: بوسه؛ متن = دل ۱۶: م، س، آ: همی ۱۷: ل: رخساره؛ متن = دل، م، س، آ: (نیز: ن، ب: چو منذر؛ متن = دل، ل، آ: زود؛ بنفاری (۲۲۶، ۲۳۳): فلقاه المنذر بن النعمان فی فلیق جرار من العرب، فأکرمه و تهلل الیه واستبشر بقلانه ۲۰: م، س: چو آن دید (جهان‌بده) ۲۱: ق، ی، ک (نیز: ن، ی، ا، ب: بسی؛ متن = ل، م، ل، م، س، آ: (نیز: ق، ل، و، ن، آ: ب به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

جهان‌بده مندر بیزدیکی شاه ز روم و ز قیصر سخن داد راه

۳۳۷: ل: ارد به گره: ن: (چون) ۳۴: م، س، آ (نیز: ن، م، ل: توئی (تویی)؛ متن = دل ۳۴: ل: حوبه پشت؛ ق، ی، ک (نیز: ن، ی، ل، ن، آ: ب: نگه‌دار دشت: ل: (نگهبان و پشت)؛ متن = دل، ل، م، س، آ (نیز: ل، ا، و، ا) ۳۵: (ل: شنید (بساوند ندارد)) ۳۶: (و: کان) ۳۷: ل: و مهترای (نیز: ل: را سر: ق: سرافراز می‌وسرا؛ متن = یازده دستویس دیگر ۳۸: (به: شرد) ۳۹: ل: ببیند (حرف یکم نقطه ندارد)؛ س، ق، ک، م، س، آ (نیز: ن، و، ا: تیبیا؛ متن = دل (نیز: ن، م، آ: ب) ۴۰: م، س، آ (نیز: ن، ی، ل، ن، آ: ب: چو؛ متن = ده دستویس دیگر

۴۴۰ شواران دشتی چو رومی شوار^۲

بیابند^۳، جوشن نیاید^۴ به کارا

زه گفتارِ شُذِر برآشفت شاه
ز لشکرِ زیبان آوری برگزید
بدو گفت: از^۸ ایدر برو تا به روم
به قیصر بگو^{۱۰} گر^{۱۱} نداری خرد
۴۴۵ اگر شیرِ جنگی بتازد^{۱۳} به گور
ز شُذِر تو گر^{۱۵} داد یابی^{۱۶} بس است
چپِ خویش پیدا کن از دستِ راست
چو بخشدی^{۲۰} یوم^{۲۱} و کشور منم
همه^{۲۳} آن کنم کار، کز من سزد
۴۵۰ تو^{۲۶} با تازیان دست بازی^{۲۷} به کین^{۲۸}!
و دیگر که آن^{۳۰} پادشاهی مراست

که قیصر همی برفرزاد کلاه
که گفتارِ ایشان^۶ بداند^۷ شنید
میاسای هیچ اندر آباد^۹ بوم!
ز رای تو مغزِ تو کیفر^{۱۲} بردا
کپایش کند شیر در دشتِ شور^{۱۴}
که او را نشت از بو کرگسست^{۱۷}
چو پیدا کنی، مرز^{۱۸} جویی رواست^{۱۹}
به گیتی سرافراز و^{۲۲} مهتر منم،
نمانم که یادی بدو^{۲۳} بر وزد^{۲۵}
یکی در نهران خویشتن را بین^{۲۹}
در^{۳۱} گاو تا برج^{۳۲} ماهی مراست!

۱-س (نیز لن، لن، آ، ب): رومی چو دشتی: متن = ده دستنویس دیگر ۲-ص ۲ (نیز ل، آ، و، آ): هزار: متن = یازده دستنویس دیگر
۳-ک: نیابند: ل (نیز لن، ل، آ، و، آ): بیابند: (لن: بیابند ز: ق: آ: چو یابند: لن: بیابند و (دو ب حرف چهارم واژه نخست نقطه ندارد))، متن =
ل، ق، س، ص، آ (نیز ب) ۴-ل: بیاید (حرف یکم بی نقطه): بنداری (۳۳۵-۴۴۰): فشکاالی آنوشروان من یدی قیصر (بنداری دریاره علت
این شکایت روایت دیگری نیز آورده است) ۵-س: آ: به: بنداری (۴۴۱): فاستشاط کسری و تنمر و تقیر علی قیصر ۶-س، ک: ل (نیز لن،
لن، آ، ب): قیصر: ق، س، آ (نیز ل، آ، ب، و): کسری: (ق: آ: رومی): متن = ل ۷-ل: آ: نداند: (ل: (و، لن: آ: تواند): متن = دوازده دستنویس
دیگر: ق: در اینجا سرنویس دارد: پیغام دادن نوشین روان قیصر رومی را ۸-ل: ز: متن = سیزده دستنویس دیگر ۹-ک: آباد و: ق: آ این
بیت و بیت سپسین را ندارد ۱۰-س: آ (نیز لن، ب، ب): بگوری: متن = ل (نیز لن، ل، آ) ۱۱-س: س، آ (نیز لن، لن، ب): آ: متن = ل
۱۲-ب: کی (ق) ۱۳-س: بنارده: ق: بنارده: ک: نیازده: ل (نیز لن، آ): نیارده: (لن: نیازده: لن: بیاربد (حرف پنجم نقطه ندارد): ل، آ، و: نیازده
(حرف دوم نقطه ندارد)): متن = ل، س، آ (نیز ق، آ، ب، آ، ب): در س، آ حرف یکم و در ل حرف یکم و دوم نقطه ندارند) ۱۴-ل: گور
(پساوند ندارد): س (نیز لن): آب شور: (ب: هم آب شور): ق، ک: (نیز لن): گور (لن: سیر) در آب شور: س، آ (نیز ق، آ، ل): گور و هم آب
شور: (پ، و، آ: کپایش (آ: کپایش) کند گور و هم (و: شیر یا) آب شور: لن: کتاشمی کند شیر در آب شور: متن = ل (نیز ل، ل) ۱۵-س
(نیز لن، لن، ل، و، آ): درگه: متن = یازده دستنویس دیگر ۱۶-ق: آ: بازمانی) ۱۷-ل، ک: ل (نیز لن، ق، آ، لن، آ، ب): بر هر گسست: متن = س
ق، س، آ (نیز ل، آ، ب، و، آ): در همه دستنویسها: بر کرگسست: بجز از: پر کرگسست) ۱۸-ل: آ: مغز) ۱۹-ک: سزاست ۲۰-ل: بخشیده
۲۱-ق: (زوم) ۲۲-ل: (لن: جوم) ۲۳-س، ک: ل، س، آ (نیز لن، ب، ل، هس): متن = ل، ق ۲۴-س: س، آ (نیز ق، آ، ل، آ، ب): برو: متن = ل (نیز لن، لن،
ب) ۲۵-ق: سرده (پساوند ندارد): ل: آ: برد: متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۶-س: چه: ق، ک: س، آ (نیز لن، لن، ل، آ، ب، و، آ، ب): چو: (لن: آ:
ک): متن = ل، ل (نیز ق، آ) ۲۷-ق: آ: سایی: (لن: یایی) ۲۸-س: (نیز لن، لن، ب): خون: (لن: کتواند (پساوند ندارد)): متن = ده دستنویس
دیگر ۲۹-س: (نیز لن، لن، لن، آ، ب): بین خویشتن را تو نتها کنون ۳۰-ل: آ: (و: این) ۳۱-ل: آ: دور ۳۲-ل: پشت: س، آ: چرخ: (ل، آ، آ: چرخ
و): متن = یازده دستنویس دیگر

۴۶۵ بفرمود تا برکشیدند^۱ نای
 ز درگاه برخاست آوای^۲ کوس
 گزین کرد از آن^۳ لشکر نامدار^۴
 به شذر سپرد آن سپاه گران
 سپاهی بر از^۵ جنگجویان به^۶ روم
 ۴۷۰ که هرچند^۷ ۱۴ من^۸ ۱۵ شهریار توام^۹
 فرستاده بی ما^{۱۰} کنون چرب گوی
 مگر خود نیایدت از آنپس^{۱۱} گزند:

سپاه اندر آمد ز هر سو^۱ ز^۲ جای
 زمین قیرگون^۳ شد، هوا^۴ آبنوس
 سوزان^۵ شمشیر زن سی هزار^۶
 بفرمود کز دشت نیزه^۷ روانه
 که آتش برآرد از آن^۸ مرز و^۹ بوم
 برین^{۱۰} کینه بر^{۱۱} ماهه دار توام^{۱۲}،
 فرستیم با نامه نزدیک^{۱۳} اوی،
 به روم و به قیصر تو ما را^{۱۴} بسند^{۱۵}

گفتار اندر نامه‌ی نوشین روان به قیصر و پاسخ قیصر^{۱۶}

نپسنده بی^{۱۷} خواست از^{۱۸} بارگاه
 ز نوشین روان شاه فرخ‌نژاد،
 به قیصر یکی نامه فرمود شاه
 جهانگیر و^{۱۹} زنده کنی کیتباد،

۱-س. ۲. بر دینند؛ (ل. ۱، و. ۱: در دینند)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲-س. ۱: سوی؛ س. ۲ (نیز، و. ۱): به هر سو؛ (ل. ۲: بکسر)؛ ق. ۱: ز (ل. ۲: به) هر سو سیاه اندر آمد؛ متن = س. ۱: ک (نیز، ق. ۱، ل. ۱: ب. ۱) س. ۲: س (نیز، ق. ۱، ل. ۱: ب. ۱)؛ به: متن = ل. ۱: ق. ۱ (نیز ل. ۲، و. ۱) س. ۳: ق. ۱ (نیز، ق. ۱، ل. ۲: ب. ۱)؛ آواز؛ متن = ل. ۱: ک (نیز، ل. ۲، ل. ۱: ب. ۱)؛ هـ: ک: تیره گون (ب: گشت و کوه)؛ و. ۱: این بیت را ندارند ۷-ل. ۱: زان (ب: نامداران سوار) ۹-س. ۱: ک (نیز، ق. ۱، ل. ۱: ب. ۱)؛ صدهزار؛ متن = ل. ۱: ق. ۱ (نیز، ق. ۱، ل. ۱: ب. ۱)؛ و. ۱: بشداری (۴۶۷، ۴۶۵)؛ فاختار من عسکره ثلاثین الف فارس ۱۰-ل. ۱: (ب: برد) ۱۱-ل. ۱: س. ۱: چه؛ متن = ۱۲-ل. ۱: زان؛ (ل. ۱: چو آتش برانند زان)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۳-ل. ۱: (ل. ۱: جو)؛ بشداری (۴۶۹، ۴۶۸)؛ و. ۱: رضمهم إلى المنذر و أمره أن يحشر من أرض العرب جحفلا يحرق بيأسهم بلاد الروم ۱۴-ل. ۱: گرجند؛ (ب: هرچند که)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۵-ل. ۱: (ب: بر) ۱۶-س. ۱: ک (نیز، ق. ۱، و. ۱)؛ شهریاری نوم (ل. ۱: نوم)؛ ل. ۲: شهر ایران نوم؛ ل. ۳: ماهه دار نوم؛ ل. ۴: شهریار نوم؛ متن = ل. ۱: ق. ۱ (نیز، ق. ۱، ل. ۱: ب. ۱)؛ ۱۷-ل. ۱: (نیز، ل. ۱): بدین؛ متن = ده وازده دستنویس دیگر ۱۸-س. ۱: (نیز ل. ۱: ۱)؛ گه؛ ل. ۱: س (نیز، ل. ۱: ب. ۱)؛ گونه بر؛ (ل. ۱: گونه من)؛ متن = ل. ۱: ق. ۱ (نیز، ق. ۱، و. ۱)؛ ۱۹-س. ۱: ک (نیز، ق. ۱، ل. ۱: ب. ۱)؛ و. ۱: ب. ۱)؛ نامداری نوم (ل. ۱: نوم)؛ ل. ۲: بوم؛ (ل. ۲: یایه دار نوم)؛ متن = ل. ۱: ق. ۱ (نیز، ق. ۱، ل. ۱: ب. ۱)؛ ق. ۱: پس از این بیت افزوده است:

ز روم و ز قیصر مدار ایچ باک چه رویی بر من چه پشت خاک

بشداری (۴۷۰)؛ و قال له: انا كنت انا صاحبك و شهر يارك فعلى ان انتقم لك و اطلب نارك ۲۰-س. ۱: ک. ۱: (نیز، ل. ۱، و. ۱: ب. ۱)؛ و. ۱: متن = ل. ۱: ق. ۱ (نیز، ق. ۱، ل. ۲: ب. ۱)؛ ۲۱-ل. ۱: نامه بی نزد؛ س. ۱: ک (نیز، ل. ۱، ل. ۱: ب. ۱)؛ از (ب: ز)؛ ایران فرستم به (ل. ۱: فرستیم)؛ نزدیک؛ متن = ل. ۱: ق. ۱ (نیز، ق. ۱، ل. ۲: ب. ۱)؛ ۲۲-ل. ۱: (ل. ۱: زان پس)؛ ل. ۱: نیاید ترازان؛ (ل. ۱: ک)؛ س. ۱: ک (نیز، ل. ۱، ل. ۱: ب. ۱)؛ نیاید گر ایران (حرف یکم واژه نخست نقطه ندارد)؛ (ل. ۱: از آن پس نیاید)؛ متن = (ق. ۱، ل. ۲: ب. ۱)؛ و. ۱: ۲۳-س. ۱: ک (نیز، ل. ۱، ل. ۱: ب. ۱)؛ به قیصر بود روم ما؛ (ک: رویان)؛ ل. ۲: روم و ما؛ ل. ۳: به قیصر شوم کم نیاید (ل. ۱: و)؛ (ب: قیصر بود روم ما)؛ متن = ل. ۱: ق. ۱ (نیز، ل. ۲، و. ۱)؛ ۲۴-ل. ۱: (ب: سندن حرف یکم نقطه ندارد)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر (در همه دستنویس ها بجز ل. ۱ حرف یکم یک نقطه دارد)؛ ۲۵-ل. ۱: نامه کسری به قیصر روم؛ ل. ۲: نامه کسری به قیصر و پاسخ قیصر او را؛ (ل. ۲: نامه نوشین روان نزد قیصر)؛ متن = ل. ۱: س. ۱: کسریس ندارند ۲۶-س. ۱: ق. ۱ (نیز، ل. ۱: ب. ۱)؛ نویسنده بی؛ متن = ک. ۱: (نیز، ل. ۱)؛ ۲۷-ل. ۱: (ق. ۱: در)؛ ۲۸-ل. ۱: (ب: جو)

نگهبان آن^۱ مرز و^۲ آباد^۳ بوم!
 گرانمایگی جز به^۴ یزدان نجست^۵
 کزویست^۶ پیروزی و دستگاه!
 اگر جنگ^۷ جوید، وگر^۸ داد و مهر!
 مکن بیش با تازیان داری^۹
 گمانی بود کز و رنجی بزرگ^{۱۰}
 نمانم^{۱۱} به تو لشکر و تاج و گاه^{۱۲}
 به شمشیر یابد ز من^{۱۳} سزوتش!
 چو خواهی که پیمان بماند به جای^{۱۴}
 سر و^{۱۵} گاو تو زیر پی^{۱۶} بسیرم^{۱۷}
 بدان کو^{۱۸} نجوید^{۱۹} به بیداد^{۲۰} شورا

۲۷۵ بزودی یک قیصر سراقزای روم
 سر نامه کرد آفرین از نخست
 خدواید^۱ گردنده^۲ خووشید^۳ و ماه
 که^۴ بیرون شد از راه^۵ گردان سپهر
 تو گر قیصری^۶، روم^۷ را مهتری
 ۲۸۰ وگر^۱ میش جویی^۲ ز چنگال گرگ
 وگر^۳ سوی شلیز فرستی سپاه
 وگر^۴ زیردستی بود^۵ برمنش^۶
 تو زان مرز یک رش مینمای پای^۷
 وگر^۸ بگذری^۹، زمین سخن نگذرم^{۱۰}؛
 ۴۸۵ درود^۱ خدواید^۲ دهیم و زور

سواری گزینند زان بارگاه،
 جهاندایده و^۱ گرد و^۲ روشن روان^۳!
 بیابد بر قیصر نامدار^۴

نهادند بر نامهبر مهر شاه
 چنان چون بیاست چیره^۱ زبان^۲
 فرستاده با^۳ نامی^۴ شهریار^۵

دل: هر (آین) متن = سیزده دستنویس دیگر ۲. س. ک. ل. ۲ (نیز ل. بی. بی. ج. ح. متن = ل. ق. س. ۲ (نیز ق. ۲. ل. ۳) ک. ۳. (نیز ل. ن. ۱) آباد و؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۴. ل. ز. ۵. ق. فزون از شمار و که با داورست (۱) ۶. س. م. پاینده؛ (ق. ۲. دارنده؛ ل. ۲. گردند؛) متن = دوازده دستنویس دیگر ۷. ک. خوشید (ب. خدواید) ۸. س. ۹. ۲ (نیز ل. ۲. ل. ۱۰) جو ۱۰. س. ک. س. ۲ (نیز ل. بی. بی. بی. رای؛ ل. ۲. واز؛ متن = ل. ۱۱- (و؛ کینه)؛ ل. وگر فاد؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۲. س. ک. (نیز ل. بی. بی. ل. ۲. بی.؛ اگر؛ متن = ل. س. ۲ (نیز ل. ۱) ۱۳. ق. این بیت و اندراند ۱۳- (نیز ق. ۲. ل. بی. آ. قیصر؛ س. ۲. قیصر و؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۴- (ب. بوم) ۱۵- ل. ۱. نیز یا تازیان سروری ۱۶. ک. مکر ۱۷. س. (نیز ل. بی. بی. بی. خز می؟؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۸- (ق. ۲. گنجی سترگ)؛ س. ک. ل. ۲ (نیز ل. بی. ل. ۲. بی.؛ تو هانی کز و رنج بینی بزرگ؛ متن = ل. ق. س. ۲ (نیز ق. ۲. بی. و. ۱) ۱۹- ق. اگر ۲۰- (بی. تماند) ۲۱- (ق. ۲. گنج و شاه) ۲۲- س. س. ۲ (نیز ل. بی. بی. بی.؛ شود؛ متن = ل. (نیز و) ۲۳- (ب. بی. برمنش) ۲۴- س. س. ۲ (نیز ل. بی. بی.؛ متن = ل. ۲۵- ک. (نیز ق. ۲. ل. ۲. و. ۱)؛ جای؛ (ب. بیضی پای بی. (۱)؛ ل. بی.؛ یکسر بیرون جای؛ ل. ۲ (نیز بی.؛ یک بی (ب. ره) مینمای جای؛ متن = بی (نیز ل. بی. بی. ل. ۲) ۲۶- (ب. بی. معانی به پای؛ ل. ۲. بر جای یسافنت پای؛ ل. ۲. پیماننت ماند به جای؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ ل. این بیت را ندارد ۲۷- س. س. ۲ (نیز ل. بی. ل. بی. و. بی.؛ اگر؛ ل. ۲. تو گر؛ (۱)؛ متن = ل. (نیز بی) ۲۸- ل. (نیز ل. بی.؛ نگذری (حرف یکم نقطه ندارد) ۲۹- ل. (نیز ل. بی.؛ نگذرم (حرف یکم نقطه ندارد)؛ س. ل. (نیز ق. ۲. ل. بی. بی.؛ بگذرم؛ س. ۲ (نیز آ.؛ بگذریم؛ (بی. نگذرم)؛ متن = ل. ق. بی. (نیز ل. ۲) ۳۰- ک. (نیز ل. ۲. بی.؛ ح. ۳۱- (ب. برین به بی) ۳۲- س. ۲ (نیز ل. بی.؛ نسیریم؛ (ب. بشیرم)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳۳- ق. ل. ۲. بی. ۲ (نیز ل. بی. ل. ۲. بی.؛ ل. ۲. درود؛ متن = ل. س. ک. (نیز ل. بی. بی. ۱) ۳۴- ق. بی. س. ۲ (نیز ق. ۲. ل. ۲. و. ۱)؛ بر آن کو؛ ل. ۲. بر آنک او؛ متن = ل. س. (نیز ل. بی. بی. ل. ۲. بی. ۳۵- ک. بیچند ل. ۲ (نیز ل. بی.؛ بجوید (۱)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳۶- ق. بیداد و ۳۷- ل. ۲ (نیز ق. ۲. ل. ۲)؛ خیر؛؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳۸- (و؛ سخن) ۳۹- (بی. بی. بی.؛ جهاندایده) ۴۰- (بی. بی.؛ ح. بی.؛ (نیز ل. بی.؛ راد؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۴۱- (و؛ رو؛ سخن) ۴۲- ل. بی.؛ هر که؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۴۳- س. نامور ۴۴- ق. نامدار-شهریار

وگر^۲ بستد از چرخ گردان کلید،
همه کام او یابد^۵ اندر جهان

نه خورشید نوشین‌روان^۱ آفرید،
که کس را نخواهد همی از^۳ مهان^۴

به^۷ تندی ز^۸ کسری نیامدش^۹ یادا
که با تو^{۱۲} صلیب و مسیح^{۱۳} جفتا

فرستاده را هیچ^۶ پاسخ نداد
چو شهر از بر مشک^{۱۱} بنهاد^{۱۰} گفت

دژم دید پاسخ، بیامد^{۱۵} دژم
سَخُن‌های قیصر^{۱۸} همه^{۱۹} یاد کرد^{۱۷}
برآشفت با گردش روزگار
وژان^{۲۰} نامه چندی سَخُن‌ها براند
چه^{۲۲} با پهلوانان لشکرشکن،
که راند^{۲۵} سوی جنگی قیصر سپاه

فرستاده با او نود هیچ^{۱۴} دم
بیامد بر شاه^{۱۶} ایران چو گرد^{۱۷}
چو برخواند آن نامه را شهریار
۵۱۰ همه موبدان و ردان را بخواند
سه روز اندر آن^{۲۱} بود با رای‌زن
چهارم بر آن^{۲۴} راست^{۲۳} شد رای شاه

گفتار اندر لشکر کشیدن نوشین‌روان به جنگ قیصر روم^{۲۶}

برآمد ز در ناله‌ی گاودم^{۲۷} خروشیدن نای^{۲۸} و^{۲۹} رویینه‌خیم^{۳۰}

لدای: نوشین‌روان) ۲. ۳. یا ۳. ساند سرد (نقطه نمانند): س (نیز، ن، ی، و، ن، ک): ن: نیاشد (ن: نیاید: ن: آ: نماید (حرف دوم و چهارم نقطه ندارد)) همی از: ق: نشاید سترده از: ک: ل (نیز، ب): نیاید (ب: نیاشی) یهی از: س (نیز ل، و، آ): نیاید نمود از: (ب: نیاید نبرد از: (ا))؛ متن: ل (ق): ۴. ک: ل: آ: میان: ه: ل: و: نماید (حرف یکم نقطه ندارد): س: ۵. (نیز ل، ن، آ، ب، و، ی، ب): باید؛ متن: د: س: ل (نیز ق، و، آ، و، ل، ن، آ): ۶. هیچ: ۷. ل: س: آ: نیز ل، ق، آ، ل، آ: ۸. متن: د: ل: س: ق (نیز ل، ی، ب): ۹. (نیز ل، ی، ب): ۱۰. (نیز ل، ی، ب): ۱۱. (نیز ل، ی، ب): ۱۲. س: ل (نیز و): ما: متن: د: یازده دستنویس دیگر ۱۳. ق: (نیز ق): چلیاست: س: ک: ل (نیز ن، ی، و، ن، ک): مسیح و چلیاست: متن: ل: س: آ (نیز ل، آ، ی، ب): ب: این بیت و بیت سپسین را ندارد: بنامی (۵۰۶-۴۹۰): فاجاب قیصر عن کتابه و قال: إن كنت ملکا فلتب بعدیل أنا فکرتک هنداً و هنداً، و أنصرف أصلاً و نسباً. فإن كنت علی عزم اللقاء فاستعد قبل أن أتوغل بلادک، و أحرب دیارک. و إنک إن كنت فاقبل بهدیگ الی مصلحتک لم یکن لک نظیر فی جمیع الملوک. و لکنک حرمت سداد الرأی و حسن التذیبیر. فلتست تصلح للشهر یاریه. و سخن کتلیه بمثل جمله المقالات، و رد الرسول ۱۴. ق: هیچ: ۱۵. ل: س: ق: س (نیز و): بیامد (حرف یکم نقطه ندارد): ک: ل (نیز ل، ی، ن، آ): نیامد (ل): ه: د: و: پاسخ نیامد: ق: آ: همی گشت و آورد پاسخ: متن: ل: ن، ی، ب): ۱۶. ل: س: ل (نیز ل): شهر: متن: د: و: از ده دستنویس دیگر ۱۷. ی: (نیز ل، و، آ، ب، و، ی، ب): یاد کرد: یاد: متن: د: ده دستنویس دیگر ۱۸. ل: ی: ایران: (ا)) ۱۹. ل: ل: جرو: س (نیز ب، آ): همی: متن: ج: از ده دستنویس دیگر ۲۰. ل: ل: از آن (ا): اندرین: ۲۱. (چو): ۲۲. ک: ی: بدان: (ب: یه): ۲۳. ق: (نیز دشت: (ا)) ۲۴. س: ک: ل (نیز ل، ی، و، ن، ک): آ: آمد: متن: د: ده دستنویس دیگر: ۲۵. (۵۱۲-۵۰۷): و لما وقف کسری علی هذا الجواب خلا ثلاثه آیام بوزواله و أصحاب رأیه فاستقرت أرقم علی قصد بلاد الروم ۲۶. ل: رفتن نوشین‌روان به روم به رزم قیصر: متن: د: ق: ل: س: ک: س: ۲ س: رومین نمانند ۲۷. ل: ی: ی: ۲۸. س: (نیز ل، ی، و، ن، ک): ی: ک: کوس: ی: س (نیز ل، ی، و، ن، ک): ی: ل: ک: طبل: ل: زنگ: متن: د: ل (نیز و): ۲۹. ل: جرو: ۳۰. ل: ک: ه: کتی‌جری

چو نزدیکتر شد، نپایش گرفت
 ۵۳۰ وُزوا^۱ خاست پیروزی و دستگاه
 پرستندگان را ببخشید چیز
 یکی خیمه زد پیش آتشکده
 دبیر خردمند را پیش خواندند^۵
 یکی نامه فرمود با آفرین
 ۵۳۵ که نربسته^۶ باشید و بیدار^۸ بیدار
 کنانگ با^{۱۰} پهلوان هرک^{۱۱} هست
 بدارید چندانگ^{۱۲} باید سپاه
 درفش مرا تا نیند کسی^{۱۶}

جهان آفرین را ستایش گرفت
 نمودن دلش را سوی داد راه
 به جایی که درویش دیدند^۲ نیز
 کشیدند^۳ لشکر^۴ ز هر سو رده
 سخن‌های بایسته چندی براند^۶
 سوی مرزبانان ایران زمین،
 جهان^۹ را ز دشمن نگهدار بیدا
 همه^{۱۲} داد جوید^{۱۳} با زیردستا
 بدان تا نیابد بداندیش راه^{۱۵}
 نباید که ایمن بخسب بسی^{۱۶}

از^{۱۷} آتشکده چون بشد سوی روم
 ۵۴۰ به پیش آمد آنکس که^{۲۰} فرمان گزید
 جهان‌دیده^{۲۳} با هدیه^{۳۳} و با نثار
 به هر یوم و بر کو فرود آمدی
 ز گیتی به^{۳۶} هر سو^{۳۷} که لشکر کشید
 چنان بد که هر شب^{۳۱} ز گردان هزار

پراگنده شد زو^{۱۸} خیر گرد^{۱۹} بوم
 دگر زان^{۲۱} بر و بوم شد ناپدید
 فراوان^{۲۳} بیامد بر شهریار
 ز هر سو پیام ز درود^{۲۵} آمدی
 جزاز^{۲۸} بزم و^{۲۹} نخچیر و شادی ندید^{۳۰}
 به بزم آمدندی بر شهریار

دل: لوزی؛ ل: ل؛ و: ه؛ متن: سیزده دستتیس دیگر ۲- بودند ۳- ق: نوشتند؛ ۴- یکسر؛ بنداری (۵۳۲-۵۳۲)؛ فلما وصل
 الی رفیجان دخل الی بیت النار المسمى آذركتب فأعطى العباد والخدمه عطايا كثيرة هذه نویسنده را خواندند ۶- ق: س (نیز)
 ق: ل، م، و، ن: با اور بر لاده؛ بایسته تر را بیدند؛ متن: س، ک، ل (نیز: ن، ن، ن، ن، ب) ۷- م (نیز: ب)؛ بربنده ۸- ق: با داد ۹- دل: سه
 دین: کوفرتنه و نقطه نثار: دگر از نده؛ ۱۰- س: ل (نیز: ن، ب)؛ هر که؛ متن: دل ۱۱- ق: (صنان) ۱۲- ق: (و، ب)؛ جوینده؛ درس
 یتخای ۱۳- خوانا نیست؛ بنداری (۵۳۳-۵۳۳)؛ ثم کتب الی بلاد ایران کتابا یا مرمهم فيه بالثبات علی جادة الاستقامة و سلوک
 سبیل المثل ۱۴- (ب، ل)؛ چنانکه ۱۵- (ل)؛ نمودن دلش را سوی داد راه (۵۳۰-۵۳۰)؛ ۱۶- س (نیز: ن، ل، ن، ن، ب)؛ نینید
 کسی: بخسید و (ل)؛ جوید؛ س: متن: دل، ق: ک، ل (نیز: ق، ل، و، ن)؛ بنداری (۵۳۷-۵۳۷)؛ و آن یگونوا متیقظین أخذین بالحریم حتی تعود
 فیهم للویات الممسورة ۱۷- س (نیز: ن، ق، ل، ن، ل، ن، ن، ب)؛ ز: متن: ل، ق: ک، ل (نیز: ل، ب، و، ن) ۱۸- (ب)؛ زان: ن؛ کشت زوا: متن: ه
 ۱۹- ق: سوی؛ س: زو همه مرزو؛ (ن): لشکر خیره؛ (ن): زو شد خیر سوی؛ (م): متن: دل، ق: ک، ل (نیز: ن، ب، و، ن)؛ س: در اینجا سرتویس
 طرد؛ و حتی شاه نوشین روان به یوم به جنگ قبصر ۲۰- ل: اندر آمد؛ چو ۲۱- ق: (نیز: ن، ل)؛ و گر زان: ق: ز گردان ۲۲- س: ل (نیز)
 ن: ن: ؛ جهانجوی؛ متن: دل ۲۳- ل: بزنده ۲۴- ق: (ب: خرابان) ۲۵- ک: ل؛ سوی بی مرور د: (ن): سوی آبی فرود: ل؛ سوی مرور
 برود: ن؛ کشوری؛ آب رود؛ ب: جایی آب رود؛ س: به هر جای بی آب رود؛ (ن): به هر سوی آب رود؛ متن: ل، ق: (نیز: ق، ب، ق)؛
 یتخای؛ ۵۳۲-۵۳۲؛ و بس نربسته؛ ۵۵۱ آورده است؛ و این بیت را دارند ۲۶- ق: به گیتی ز ۲۷- ق: (ب: گیتی ز هر که) ۲۸- (ن): بجز
 ۲۹- ن: ل؛ بزم ۳۰- ق: خیمه؛ (ب): چیزی ندید؛ بد شادی گزید (ل)؛ ل: شادی نیامد؛ پدید؛ متن: س، ک، ل (نیز: ن، ل، ن)؛
 ۳۱- ک: کسی

سپه را درم‌دادن آغاز کرد
 که در جنگ با رای و آرام^۳ بود
 بسی پندها بر دلش^۴ کرد یاد^۵
 گشتسپ جهانجوی پیش^۶ بنه^۸
 که در^{۱۱} کینه‌گه داشتی دل به^{۱۲} جای^{۱۳}
 بسی گفت با او ز بیداد و داد^{۱۵}
 بدان تا نماند^{۱۷} سخن در نهان

بسی پند و اندرز نیکو برآند^{۱۸}
 ز پرمایگان^{۱۹} و ز^{۲۰} گندآوران^{۲۱}
 دم خویش بی رای^{۲۴} من بشمرند^{۲۳}
 وگر بر^{۲۷} بزرگان^{۲۸} که دارند گنج^{۲۹}
 وگر^{۳۰} پیش لشکر بجنبند ز جای^{۳۱}
 وگر ناپسندیده کاری کند^{۳۳}
 خداوند کیوان و بهرام و هور

۵۴۵ چو نزدیک شد، ردم را ساز کرد
 سپهدار^۱ شیروی^۲ بهرام بود
 چپ لشکرش را به فرهاد داد
 پلن^۳ آشتاد پیروز^۴ بر میمنه^۷
 به قلب‌اندر اورنید^۹ مهران به پای^{۱۰}
 ۵۵۰ طلایه به هرمزد خزاد^{۱۲} داد
 به هر سوی رفتند^{۱۶} کارآگهان

ز لشکر جهاندیدگان را بخواند
 چنین گفت کین لشکر بی‌کران
 اگر یک تن از رای^{۲۲} من بگذرند^{۲۳}
 ۵۵۵ به درویش مردم رسانند^{۲۵} رنج^{۲۶}
 وگر کشمندی بگوید به پای
 ورا^{۳۲} آهنگ بر میوه‌داری کند^{۳۳}
 به یزدان که او داد دیهیم و زور

۱-س، ک (نیز، ن، ی، ای، ان، آ، ب)؛ سپهدش؛ متن: دل، ق، ل (نیز ق، ل، آ، ب، و، ا)، ۲- (ن، ب، شیروی و) ۳-س، ک (نیز، ن، ای، ان، آ، ب)؛ یاد
 پدرام؛ متن: دل، ق، ل (نیز ق، ل، آ، ب، و، ا) ۴-ل: بیرو؛ متن: س، ل (نیز ن، ب)؛ هق (نیز ق، آ، بی)؛ یاد داد (ل، آ، ب، برگشاد)؛ متن: س، ن
 س، ک، ل (نیز، ن، ب، و، ای، آ، ب)؛ ح، ل، ق (نیز ق، ل، آ، ب، و)؛ چو استاد پیروز؛ س (نیز، ن، ای، ان، آ، ب)؛ چو استاد برزین؛ ک: جروسناد (۴)
 برزین؛ ل: آ: خراسای برزین؛ (ل، ب)؛ فرستاد برزین؛ ب: چو اشتاد پیروز؛ آ: چن استاد پیروز؛ آ: متن: (ب، ا) ۶-س (نیز، ن، ای، ان، آ، ب)؛ ابر
 میسه؛ ل: ابر میسه؛ متن: دل، ق، ک (نیز ق، ل، آ، ب، و، ا) ۸-ق: رومه ۹- (ل، آ، ب، و، ا)؛ آورده؛ پ: اورند (ح، اورند)؛ س، ک، ل (نیز، ن، ای، ان، آ، ب، و، ا)
 ن، آ، ب: اندرون بود؛ پور؛ متن: ل، ق، ا-ن یا ۱۱-س ل (نیز، ن، ب)؛ بر؛ متن: ل، ۱۲-ب (ز) ۱۳-ل: جلا؛ ق رای؛ متن: ذوالقده
 دستویس دیگر ۱۴-ق، ک (نیز، ن، ای، ان، آ، ب)؛ خر فاده؛ متن: دل، س، ل (نیز ق، ل، آ، بی، ان، آ، ب، و، ا) ۱۵-ل: زیان و دلش را و روان یاد داد؛ س، ک، ل
 ل (نیز، ن، ای، ان، آ، ب)؛ روان و دلش با (ک، ل، ا)؛ خرد یاد داد (د، ن، آ)؛ واژه نخست خوانان نیست؛ متن: ق (نیز ق، ل، آ، ب، و، ا) ۱۶-س،
 ق (نیز، ن، ای، ان، آ، ب)؛ سو برفتند؛ ل: سو برفکنند؛ (ق، ل، ز هر سو برفتند)؛ متن: ل، ک ۱۷- (آ: نماند)؛ و این بیت را ندارد
 ۱۸-د، ل، آ، ب؛ و این بیت پس از بیت ۵۲۹ آمده است ۱۹-ل (نیز ق، ل، آ، بی، میایگان)؛ (ل، آ، ب، و، ا)؛ بیگانگان؛ متن: س، ل (نیز، ن، ای، ان، آ، ب)
 ۲۰- (ل، آ، ب، و، ا)؛ گر ز؛ و، ا، گر ز) ۲۱-ل: پرمایگان ۲۲-س، ق (نیز، ن، ای، و، ای، ان، آ، ب)؛ رای؛ (ق، آ: گشتم که از رای)؛ متن: دل، ک، ل (نیز، ن، ای، ان، آ، ب)
 ۲۳-ا، ۲۳-س (نیز و)؛ بگذرید - بشمرید (حرف پنجم نقطه ندارد)؛ ک (نیز، ن، ای، ان، آ، ب)؛ بگذرید - بشمرید؛ ل: بگذرد - بشمرد؛ ل: ان
 بگذرد - بشمره؛ ق: بگذرید - بشمرید؛ ل: بگذرید - بشمرید (حرف پنجم نقطه ندارد)؛ آ: متن: ق (نیز، ن، ب) ۲۴- (ل: یاد) ۲۵-س
 (نیز، ن، و)؛ رسانند (حرف پنجم نقطه ندارد)؛ ک، ل (نیز ق، ل، آ، بی، ان، آ، ب، و، ا)؛ رسانند؛ متن: ق (نیز، ن، ای، ان، آ، ب، و، ا) ۲۶-ل: گنج (ا) ۲۷-ل: بازه
 ق: آ: اگر بر) ۲۸-ق: تراشگر ۲۹- (ل: و گنج)؛ ل: گذراند رنج؛ (ق، آ: بانج و گنج)؛ ل، آ، ب، و، ا: خدانوند گنج؛ آ: متن: س، ل (نیز، ن، ای، ان، آ، ب)
 ۳۰- (ق، ل، آ، ب، و، ا)؛ اگر ای؛ و، لشکر (ا) ۳۱- (ن: ب: پای (بساوند ندارد)؛ در؛ س، ک، ل (نیز، ن، ای، ان، آ، ب)؛ این بیت با بیت حسین پس و
 پیش شده است؛ بیانی بیت‌های متن: ل (نیز ق، ل، آ، بی، و، ا) ۳۲-س، ق (نیز، ن، ب)؛ اگر؛ متن: دل، ل ۳۳-س، ک (نیز، ن، ای، ان، آ، ب)؛
 کند؛ (ن، آ: کند)؛ آ: کنی؛ متن: دل، ق، ل (نیز ق، ل، آ، ب، و، ا)

وگر - داستان را - برآید^۳ به میخ
جهانجوی و^۵ در قلب مایه^۶ منم،
گهی بر چیم^۷ گاه بر میمنه،
نجوم به رزم^۸ اندر آرام و خوابا

که در پی^۱ میناش^۲ بیزم به تیخا
۵۴۰ به پیش سپه^۲ در طلایه منم
نگهبان پیل و سپاه و بنه
به خشکی روم^۸ که دریای آب

گرقت آن^{۱۱} سَخُن های کسری به یاد
به^{۱۳} هر خیمه و خرگهی^{۱۲} برگذشت،
چُنین ست فرمان^{۱۵} بیدار شاه^{۱۴}،
کسی سوی خاک^{۱۸} سیه بنگرد^{۱۷}،
چن^{۲۱} آید ز فرمان^{۲۰} یزدان^{۲۲} برون

منادی گری نام او زَشَناد^{۱۰}
بیامد دوران^{۱۲} کرد لشکر بگشت
۵۶۵ غروشد کای بی کرانه سپاه
که گر^{۱۶} جز به داد و به مهر^{۱۷} و خورد
یر آن^{۱۹} تیره خاکش بریزند^{۲۰} خون

به روز^{۳۳} سپید^{۳۴} و شپ تیره فام^{۳۵}،
همی داشتی نیک و بد را نگاه^{۳۶}،
بد و نیک را خوار نگذاشتی^{۳۷}
و را^{۳۹} دخمه کردی بر آن^{۳۰} جایگاه
کلاه و کمان و کمند^{۳۲} و کمر،
نمودی به از^{۳۳} مردم اندر مَغاکا

به بانگی منادی نشد^{۳۳} شاه رام
همی گردد لشکر بگشتی به راه
۵۷۰ ز کای جهان آگهی داشتی
ز لشکر کسی کو^{۳۸} بشردی به راه
اگر^{۳۱} بازماندی ازو سیم و زر
بد و نیک یا مرده^{۳۳} بودی به خاک

۱-س نیز، ۲-ب، ۳-که گر نه، ۴-ک، ۵-نیز ق، ۶-و، ۷-ا، ۸-اگر نه (ک: زنه)، متن = د، ۹-ق: میان را ۳-ا: (برآرم)؛ س: دستها
و باز آر د، ق: داستانی برآرد؛ ای: امتنا برآرم؛ متن = ده دستویس دیگر ۴-ق: ک (نیز ل، پ، و، آ)؛ بر: (ق: آ)؛ متن = ل، س، ک: ک (نیز
ب، د، ن، ی، ب، آ، ه، س، ق: نیز، ن، ای، ل، آ، ب، ج: ح)؛ متن = ع (ای: دایه)؛ و: به جنگ اندرون نیک مایه؛ متن = ل، ک، د، ل: (نیز ق، آ، ب،
ن، ق) ۵-ق: میان ل، ۶-چپ و؛ (ن: آ، میرا)؛ متن = یازده دستویس دیگر ۸-ق: ل: تا؛ ک: یا؛ (و: آ، ک)؛ س: (نیز، ن، ای، ل، ق، ن، ق)؛ بوم
گره نق: روم و؛ بید بود کمر؛ متن = ل (نیز ب) ۹-ق: (روم) ۱۰-س: ک، ل (نیز، ن، ای، ل، آ، ب، ن، آ، ب)؛ شیرزاد: ق: شهر داد؛ متن = ل
(نیز ق) ۱۱-س: ک، ل (نیز، ن، ای، ب)؛ این؛ متن = ل، ل (نیز ق، ل، آ، ب، د، ن، آ)؛ و، این بیت را ندارد ۱۲-س: ل (نیز، ن، ای، ب)؛ دمان؛
متن = ل (نیز ق) ۱۳-ل: نیز: ۱۴-ق: (نیزه من) ۱۵-ل: ن، آ، ب، این بیت و بیت سببش را ندارد ۱۶-ل: (اگر) ۱۷-ل: (نیز، ب، و؛ مهر و؛ داد)
۱۸-ا: نگره؛ ۱۹-ل: (ن، ی، ن، ی، ز، ک، بر) ۲۰-و: بریزند (حرف پنجم نقطه ندارد)؛ آ: بریزید) ۲۱-ل: ل (نیز، ن، ای، ب)؛ چو؛ متن تصحیح
قیسی است ۲۲-شاهان؛ ای، این بیت و بیت سببش را ندارد ۲۳-ل: شد (حرف یکم نقطه ندارد)؛ ل: آ؛ نید؛ س، ق: ک (نیز، ن، ای، ب)؛
به بند (ن: بند) و متناهی نشد (ب: ک، ان، ب: نید؛ ان: آ؛ بید: آ؛ شد)؛ ق: منادی چو شنید شد؛ متن = ل، ل، ۲۴-ل: (نیز، ب، و، ی، ن، آ؛ سفید) ۲۵-س
لیوی ق: (تلفظ متن = ده زده دستویس دیگر ۲۶-ب: از ۲۶۹ و ۵۷۱ ب یک بیت ساخته و ۵۶۹-ب ۵۷۱ را انداخته است ۲۷-ل:
ل: نگذشتی (حرف یکم نقطه ندارد)؛ و این بیت را ندارد ۲۸-ل: (گر) ۲۹-ق: همی ۳۰-س: (نیز، ن، ای، ب، و، ن، آ، ب)؛ بدان؛ متن = ل،
ف: ک (نیز، ل، آ، ب، این بیت را ندارد ۳۱-ل: (نیز، و، آ، و، گر) ۳۲-ق: (نیز، و، آ)؛ کمند و کمان؛ س: سلاح و کلاه و کمند؛ ک (نیز، ن، ای،
ن، آ، ب)؛ ز جمله (منه جام) و کلاه و کمند؛ ل: همان جامها (جامه ها) با کلاه؛ ب: کمند و کمان (کلاه)؛ متن = ل (نیز ق، ل، آ، ب) ۳۳-س:
ق: ک (نیز، ن، ای، ب، و، ن، آ، ب)؛ مرده (تا مرده)؛ متن = ل، ل (نیز ق، آ، ب) ۳۴-ل: آ؛ بوی

که نوشین روان^۳ آن بزرگی^۴ گرفت
 و را^۵ رای^۶ هوش و^۷ درنگ آمدنی:
 که رفتی بر دشمن^۸ چاره جوی^۹
 نکردی ستم بر^{۱۰} خردمند شاه
 به چشم^{۱۱} دلاور نهنگ^{۱۲} آمدی
 جهان را به داد و^{۱۳} به شمشیر جستا
 که بر تاز و خشکی تابند^{۱۴} به^{۱۵} راه
 چو بگذارد^{۱۶} از چرخ گردنده نیغ^{۱۷}
 همش در^{۱۸} خوشاب و^{۱۹} هم آب جوی^{۲۰}
 دل افروز و^{۲۱} بخشنده^{۲۲} او بود^{۲۳} و بس
 جهان را^{۲۴} همی داشت در زیر پیرا
 ازیرا بدن^{۲۵} بی نیازی^{۲۶} بدی^{۲۷}
 نبرداشتی جنگ یک^{۲۸} روز بیش
 به پیش سپاه^{۲۹} آمدی^{۳۰} بی درنگ،

جهانی بدو^۱ مانده^۲ اندر شگفت
 ۵۷۵ به هر جایگاهی که جنگ آمدی
 فرستاده‌یی خواستی راست گوی
 اگر یافتندی سوی^۳ داد راه
 اگر^۴ جنگ جستی، به جنگ آمدی
 به تاراج دادی همه بوم و رست^۵
 ۵۸۰ به کردار خورشید^۶ بد رای^۷ شاه
 ندارد ز کس^۸ روشنایی دروغ
 همش خاک و هم ریگ و هم رنگ و بوی^۹
 فروغ و^{۱۰} بلندی نبودش^{۱۱} ز کس
 شهشاه را مایه این بود^{۱۲} و^{۱۳} فر
 ۵۸۵ و را^{۱۴} جنگ و بخشش چو بازی^{۱۵} بدی^{۱۶}
 اگر^{۱۷} شیر و پیل^{۱۸} آمدندش پیش
 سپاهی که با خود و خفتان^{۱۹} جنگ^{۲۰}

- ۱- (ق: ۱، ۲) ل: ۲. مانده ۳. (ن: نوشین روان) ۴. که: این شگفتی ۵. ک: ل (نیز ن، و، بی: ز: متن = ل، س، ی (نیز ق: ۱، ۲، ب، ن، ا، ا) عس (نیز ن، و، آ، ب: و یا (ن: و یا) متن = ل، ی، ک، ل (نیز ق: ۱، ۲، ب، و) ۷. س، ق، ل (نیز ق: ۱، ۲، ب، و) رای: و متن = ل، ک (نیز ن، ل، آ، ب، ن، آ، ب: ل، ۸. ق: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را انداخته است ۹. ق: ۱. مردم ۱۰. و) جنگ جوی: ل، ق: بیت‌های ۵۷۶ و ۵۷۸ را ندارند ۱۱. ک: بر ۱۲. ل: با: (ق: خود: و نیردی شمشیر) متن = س، ک (نیز ن، ل، آ، ب، ن، آ، ب) ۱۳. ک: ل (نیز ق: ۱، ۲، ب: و ک: متن = س (نیز ن، و، ل، آ، ب) ۱۴. ل، ن، ق: آ، ب: خشم: ل، آ: خشم (حرف یکم نقطه ندارد)؛ متن = س، ک: ل (نیز ن، و، آ، ب) ۱۵. (ق: پلنگ): ل، آ از ۵۷۸ و ۵۷۵ یک بیت ساخته و پس از آن بیت‌های ۵۷۶ و ۵۷۸ را از نو نوشته است ۱۶. ل: دست (بیاورند ندارد) ۱۷. (ن: جادی) ۱۸. ک: خورشید ۱۹. ل: داد ۲۰. ن: نایبند (حرف دوم نقطه ندارد): آ: نیاید: ل: تاز و بر خشک تابند: متن = یازده دستنویس دیگر ۲۱. (ق: ۱، ۲) ل: کس: ۲۲. ل: کسی ۲۳. س، ل (نیز ن، و، ل، آ، ب: بگر بزد: متن = ل، ق، ک (نیز ق: ۱، ۲، ب، ن، آ، ب) ۲۴. ل، س، ل (نیز ن، و، ل، آ، ب: خاک تیره (دروشن) همش رنگ: س: شمشیر: ل، ن: خاک) و بوی (ن: خاک کوی): ق: خار و خاشاک و هم رنگ و بوی: ل، آ: خاک روید همش رنگ و بوی (آ: بوی): متن = ل (نیز ق: ۲، ب) ۲۵. ق: ل (نیز ن، ل، آ: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۲۶. س، ق، ل (نیز ن، ل، آ، ب: متن = ل، س، ک، ل (نیز ن، و، ل، آ، ب) ۲۷. س، ق، ل (نیز ن، و، ل، آ، ب: نجویده: ق (نیز ق: ۲، ب، و): نیوشده: متن = ل (نیز ل: ۱) ۲۸. ل، آ، ب: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۲۹. س، ق، ل (نیز ن، و، ل، آ، ب: و خشنده: متن = ده دستنویس دیگر ۳۰. ل، آ (نیز ن، ل، آ، ب: اویت و (ن: ل، ن: ح: ۱ از ۵۷۸ و ۵۷۵ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۳۱. س، ق، ل (نیز ن، و، ل، آ، ب: و خشنده: متن = ده دستنویس دیگر ۳۲. ل، آ، ب: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۳۳. ل، آ، ب: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۳۴. ل، آ، ب: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۳۵. ل، آ، ب: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۳۶. ل، آ، ب: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۳۷. ل، آ، ب: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۳۸. ل، آ، ب: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۳۹. ل، آ، ب: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۴۰. ل، آ، ب: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۴۱. ل، آ، ب: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۴۲. ل، آ، ب: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۴۳. ل، آ، ب: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است ۴۴. ل، آ، ب: ح: ۱ از ۵۷۵ و ۵۷۸ یک بیت ساخته و ۷۵ تا ۵۷۸ را از نو نوشته است

اگر کشته^۱ بودی، زگر^۲ بسته زار^۳ به زندان^۴ پیروزگر شهریار^۵

چنین تا بیامد^۵ بدان^۶ شارستان^۷
 ۵۹۰ برآورده‌یی دید^{۱۰} سر بر^{۱۱} هوا
 ز خارا بی افکنده^{۱۳} در^{۱۲} قعر^{۱۵} آب
 به گرد حصار^{۱۶} اندرآمد سپاه
 بدو^{۲۰} ساخت از چار سو منجنیق
 برآمد ز هر سوی دز^{۲۷} رستخیزا
 ۵۹۵ چو خورشید^{۲۷} تابان^{۲۵} ز^{۲۶} گنبد بگشت
 ز جوی^{۲۷} شولران و گرد سپاه
 همه چمن^{۳۰} بی‌غن سر و پای بود
 عو زهار^{۳۰} و خروش^{۳۳} زنان

که سوراب^۸ بد نام آن کارستان^۹
 پر از مردم و ساز جنگ^{۱۲} و نوا
 کشیده سر باره اندر سخابا
 ندیدند^{۱۷} جای به درگاه^{۱۸} راه^{۱۹}
 به پای آمد آن باره^{۲۱} جاثلیق
 ندیدند جای گذار^{۲۳} و گریزا
 شد آن باره^{۲۵} دز بگردار دشتا
 همی^{۲۸} دود^{۲۹} آتش برآمد به ماه
 تنی بی‌سراشان^{۳۱} دگر جای بودا
 برآمد چو^{۳۳} زخم تبیره‌زنانا

۱-دخت ۲-بی (نیز لن-ل-ان-آب)؛ اگر-متن-ل-ک-ل^۲ (نیز بی-و)؛ ۳-ق-خسته زار؛ ل^۲ (نیز بی)؛ بسته خوار؛ متن-ب-یازده
 دستویس دیگر ۴-(به: نیروی)؛ ق در اینج سرنویس دارد: گفتار در گرفتن نوشین روان حصار و میان را؛ بنداری (۵۸۸-۵۲۹)؛ و
 دخل من آفریجان الی أرض العدو فكان يلقاه الناس في كل منزل بالسمع والطاعة معترضين لفتحات عواطفه و متفینین الی ظلال
 مصلک (ه-ل: برآمد) عمل (نیز ل-آ-ب)؛ بر آن: (آ: بدین)؛ متن-ده دستویس دیگر ۷-ق-ل^۲ (نیز بی-ل-آ-ب)؛ ب: شارسان؛ متن-ل-
 می-ک (نیز بی-ق-و-ان-آ)؛ ل-ک-ک (نیز ق-آ-ب)؛ شوراب: می (نیز لن)؛ سیواس: (لن-آ: سیدار: به: سیواس)؛ متن-لی-آ: بنداری ۹-ق-
 شارسان (سایزاد نماره)؛ ل^۲ (نیز بی-ب)؛ کارسانه (لی-ل^۲: خارسان؛ و-آ: خارستان)؛ متن-ل-ک (نیز لن-ق-آ)؛ بنداری (۵۸۹)؛
 شار گنکک حتی وصل الی مدینة تسمى سوراب ۱۰-ق^۲ خوانا نیست؛ (ق^۲: برآورده بر دید؛ بی: برآورده دیدند) ۱۱-س-س^۲ (نیز
 ق^۲ جوبه)؛ در-متن-ل-نیز لن-ان-آ)؛ ۱۲-ل-جنگ و ساز؛ ل^۲ (نیز بی-ل-آ)؛ ساز و جنگ؛ متن-ده-بی-ک (نیز لن-ق-آ-ب)؛ و-ان-آ-ب)؛
 ۱۳-ل^۲: برافکنده؛ س^۲ (نیز ل^۲)؛ سرافکنده: (بی-آ-ب: بی افکنده؛ به: بن افکنده)؛ متن-ده-س-بی-ک (نیز لن-ق-آ-و-ان-آ)؛ ۱۴-ل^۲: (ق^۲: از)
 ۱۵-س^۲ (نیز ل^۲)؛ ژوفه (نورود)؛ متن-یازده دستویس دیگر؛ بنداری (۵۹۱-۵۹۰)؛ و علیها سور من الحجارة عظیم طالع من قعر
 الحد مناطق للجوزاء فی جو السماء ۱۶-ل: سپاه؛ در-ل^۲ و-آ: و-آ: نخست خوانا نیست ۱۷-ل: (نیدیدند)؛ ۱۸-ل: (دو: دروازه)؛ ۱۹-ل-
 لن-آ-ب: شله؛ ل^۲ از ۵۹۲ و ۵۹۶ یک بیت ساخته و ۵۹۲ و ۵۹۶ و ۵۹۳ را انداخته و پس از آن بیت های ۵۹۷ و ۵۹۴ را آورده است؛ ق
 این بیت را نلود؛ بنداری (۵۹۲)؛ فأحاط بالمدینة إحاطة الأطراق بالأحناق، و سذ علیهم الطرق فی جميع الجهات ۲۰-ق-ک-ل-آ-س^۲
 (نیز ق^۲ ل^۲؛ و-ب-آ)؛ برو-متن-س (نیز لن-ان-آ-ب)؛ ۲۱-ل^۲ (نیز ل^۲)؛ جاره (ق^۲: باره)؛ ۲۲-ل: سونی (وزن دست نیست)؛
 (بی-سود)؛ ل^۲؛ سر-ده-ق^۲؛ چو آمد ز هر سو از؛ متن-ده دستویس دیگر ۲۳-ق-ل^۲ (نیز ل^۲)؛ جوبه-س^۲ (نیز ل^۲)؛ گذار؛ ل^۲؛
 لن-آ-ب: گذار و به: جای گذار؛ متن-جلیه-س (نیز لن-ق^۲)؛ بنداری (۵۹۳-۵۹۲)؛ و نصب علیها المجانیق من جميع الجوانب ۲۴-ک:
 خورشید ۲۵-ل^۲؛ س^۲ (نیز ق^۲ ل^۲؛ و-آ)؛ گرهان: متن-ل-ک (نیز لن-ان-آ-ب)؛ ۲۶-ق: به؛ بنداری (۵۹۵)؛ فما طلعت الشمس من
 هیمون یظنی إلا هلنی طام صلف من تلك الأبراج المشیمة والأبنة الریفة ۲۷-ق-س (نیز ق^۲؛ و-آ)؛ خروش؛ متن-ل-س (نیز لن-ان-آ-ب)
 ۲۸-ل^۲؛ آ-ب-۲۹-ل^۲ (نیز لن-ق^۲؛ و-بی-ان-آ)؛ دود؛ متن-ل-ک-س (نیز ل^۲؛ و-آ-ب)؛ ۳۰-ق: (شهر)؛ ۳۱-ل: سرایشان (ل^۲)؛ ۳۲-ل:
 زینهار و جرش؛ س^۲ (نیز بی-و-آ)؛ زینهار؛ خروش؛ ل^۲ (نیز لن-ان-آ-ب)؛ چو (بی: ز) زینهار و بانگ و (لن-ان-آ: جوبه)
 خروش؛ متن-س (نیز ق^۲؛ و-آ)؛ ۳۳-ق-س (نیز ل^۲؛ و-آ-ب)؛ ز: متن-ل-س (نیز لن-ق^۲؛ و-آ-ب)؛

به گنج و به مردی^۲ گران پایه^۳ بود^۱،
خروش آمد و ناله^۵ زینهارا
نه بر گنج^۷ دینار بر گاه^۸ بزم!

به رهبر دزی دیگر آمد پدید
نگهدار^{۱۱} آن دل توانگر^{۱۲} بدی
ر کسری پند آمد^{۱۵} به فرجام اوی^{۱۴}
هنوز اندرو نارسیده سپاه
هوا چون تگرگی بهاران کنند
بر آن بوم^{۲۱} و بر خاک^{۲۳} و خاور نماتد!^{۲۲}
سپه را همه بدره^{۲۵} و تاج دادا
همه برگرفتند راه گریزا
همه پیر و برنا شدند انجمن،
غریوان و فریادخواه آمدند،
به روم اندرون رزم و رنج^{۳۳} آن تست^{۳۲}
پرستار^{۳۷} فرز کلاه^{۳۸} تویم^{۳۷}

ازیشان هر آنکس که بر پایه بود^۱
۶۰۰ بستند و بر پیل^۴ کردند بار
نبخشود^۶ بر کس به هنگام رزم!

و زانجا بگه لشکر اندر کشید
که^۹ در بند او^{۱۰} گنج قیصر بدی
که آرایش روم بد^{۱۳} نام اوی^{۱۲}
۶۰۵ بدان دز^{۱۶} نگه کرد^{۱۷} بیدار شاه
بفرمود تا تیزباران کنند
یکی^{۱۸} تاجور^{۱۹} خود^{۲۰} به لشکر نماند
همه گنج قیصر به تاراج دادا
بر آورد از آن^{۲۶} شارستان^{۲۷} رستخیزا
۶۱۰ خروش آمد از کودک^{۲۸} مرد و زن
به پیش گرانمایه^{۲۹} شاه آمدند
که دستور و گنجور^{۳۰} و گنج^{۳۱} آن تست^{۳۲}
به جان^{۳۵} ویژه زینهارخواه^{۳۶} تویم^{۳۷}

۱- ل. ب. سایه تر- گران پایه تر) ۲- (ب. به مردی و گنجش) ۳- (ب. گران پایه؛ ل. گران سایه؛ س. آن نیز ل. آن)؛ گرانمایه؛ (ن. ق. و. و. ن. ۲.
ب. گران سایه)؛ متن = ل. ق. ک. (نیز ل. ۲. ب) ۴- ل. س. ۲. (نیز ق. ۲. ل. ب. ل. ۲. ب. ا.)؛ بیستند بر پیل و دست = (ن. ب. و. ن. ۳) ه. س. ۲. (نیز ب. ب.)
ناله و متن = بازده دستنویس دیگر (ن. آن)؛ نبخشود ((۷- ل. س. ک. ل. ۲. (نیز ق. ۲. ن. ۲. ب.)؛ گنج و (ل. خوانا نیست)؛ متن = ل. ق. ه.
س. ۲. (نیز ل. ب. ب. و. ا) ۸- س. ه. ب. ک. ل. ۲. (نیز ل. ن. ق. ۲. ل. ب. ب. ن. ۲. ب.)؛ هنگام؛ (ل. خوانا نیست)؛ متن = ل. س. ۲. (نیز و. ا)؛ بلغاری
(۱۵۹۶: ۶۰)؛ فوضع فیهم السیف و سبط علیهم الأسر و النهب ۹- س. ۲. (نیز و. ا)؛ چو ۱۰- (ل. بند و در) ۱۱- س. ک. ل. ۳. س. ۲. (نیز
ل. ب.)؛ نگهبان؛ متن = ل. ق. ۲. س. (نیز ل. ن.)؛ توگر ۱۲- (ق. ۲. دین بدی) ۱۳- (ق. ۲. نماند؛ متن = س. ک. س. ۲. (نیز ق. ۲. ل. ۲. ب.)؛ ق. این بیت را ندارد ۱۴- (ق. ۲.
متن = ده دستنویس دیگر ۱۵- ل. (نیز ل. ب. ل. ب. ا.)؛ برآمد؛ ل. نماند؛ متن = س. ک. س. ۲. (نیز ق. ۲. ل. ۲. ب.)؛ ق. این بیت را ندارد ۱۶- (ق. ۲.
بدانگه) ۱۷- ل. نگهدار؛ ل. بیت های ۱۸- ۶۰۷، ۶۰۵ را ندارد ۱۹- (ل. نامور) ۲۰- س. ک. ل. ۲. (نیز ل. ب. ل. ب. و. ن. ۲. ب.)؛ بدان
متن = ل. ق. س. ۲. (نیز ل. ب. و. ا) ۲۱- س. (نیز ل. ن. ق. ۲. ل. ب. ب. ن. ۲. ب.)؛ بدان؛ متن = ل. ق. س. ۲. (نیز ل. ب. و. ا) ۲۲- (ق. ۲. جو
۲۳- ل. ق. س. ۲. (نیز ل. ب. و. ا) ۲۴- (ق. ۲. خاک؛ متن = س. (نیز ل. ن. ق. ۲. ل. ب. ب. ن. ۲. ب.) ۲۵- (ق. ۲. یاره ۲۶- (ق. ۲. (نیز ل. ن. ق. ۲. ل. ب. ب. ن. ۲. ب.)؛ شارسان؛ متن =
ل. س. ک. ل. ۲. (نیز ل. ن. ق. ۲. و. ن. ۲. ب.) ۲۸- ل. و. ناله ۲۹- (ل. س. افرار) ۳۰- ل. فرمان ۳۱- (ل. رزم) ۳۲- (ل. کبکست) ۳۳- (ق. ۲. جنگ)
۳۴- (ق. ۲. بزم و گنج و بزم) ۳۵- (ن. همه) ۳۶- (ن. زینهارخواه) ۳۷- ک. د. توام؛ (ل. آمدیم) ۳۸- (ق. رومی چو ماه همه بر سر کلاه ل. ۲.
س. آن)؛ (نیز ل. ۲. ب. و. ا. ب.)؛ بز کلاه؛ متن = ل. س. (نیز ل. ن. ق. ۲. ل. ب. ن. ۲.)

بفرمود پس تا^۱ نکشند^۲ نیز بریشان^۳ ببخشد^۴ بسیار چیز
۶۱۵ و زانجایگه^۵ لشکر اندرکشید از آرایش روم^۶ برتر کشید

گفتار اندر رزم کسری با رومیان^۷

نویدی^۸ ز گفتار کاراگهان بیامد بنزدیک شاه جهان
که قیصر سپاهی فرستاد پیش از آن نامداران و گردان^{۱۱} خویش
به پیش اندرون پهلوانی شترگ^{۱۱} به جنگ اندرون هر یکی همچو گرگ^{۱۲}
به رومیش خوانند^{۱۳} فرفریوس^{۱۴} سوارای سرافراز با بوق^{۱۵} و کوس
۶۲۰ چن^{۱۶} این گفته شد پیش بیدار شاه پدید آمد از دور گرد سپاه

۱. (نیز به): تا کسی ل^۱ (نیز ل^۱ ن^۲ ن^۲ پ^۲): شد تا ک (نیز ل^۱): بفرمودشان تا: متن = ل^۱ س^۱ س^۲ (نیز ق^۲ آ^۲ ل^۲ ن^۲ و^۲ آ^۲): ۲- (بی: بکشند)
۲. س^۱ س^۲ (نیز ل^۱): ل^۱ پ^۲ ب^۲ (ب^۲ پ^۲ ب^۲): بدیشان: کن: به ایشان: متن = ل^۱ ق^۱ ل^۲ (نیز ق^۲ آ^۲ ل^۲ ن^۲ پ^۲ آ^۲): ۴- (بی: بجستند) (ل^۱): ۵- (به: از آن)
۳. س^۱ (نیز آ^۲): رزم: (نیز آ^۲): متن = موازده دستوری دیگر: س^۱ س^۲ آ^۲ ن^۲ - ب^۲ پس از این بیت افزوده اند:

به	روم	اندر آورد	یکسر	سپاه
به	قیصر	عبر	شد	ز فرخنده شاه
کس	آمد	بگفت	آنک	(بی: و ^۲ ل ^۲): آنکه قیصر سپاه
فرستاد	ولی	فرستاد	انک	آ ^۲ ل ^۲ (بی: واینک) بیامد: ک: و برآمد: ب: که: ن ^۲ ل ^۲ و ل ^۲ آ ^۲ زار:
چو	بیند	گامد	ل ^۱ : که	آمد ز قیصر سپاهی (ل ^۱ : سپاه) گران (قیصر که آمد سپاه)
همه	نیزه	دلران	و	جوشن و روان (ق ^۱): نیزه دار و همه کینه خواها)
لشکر	بوی	به	را	بگفت (ق ^۱): بدید: اینج (که: ل ^۱ ل ^۲ بی: پ ^۲ بی: آ ^۲ ل ^۲): آنکه بشند شاه
بدان	تا	بسیجیده	باشد	سپاه (ق ^۱): باشد (راه)

5 برقتند (ق^۱): برقتن) چون کوه آهن (ق^۱): آتش) ز جای
خروش آمد و ناله کژدهای

لریشهای بالای س^۱ ق^۱ هر 5 بیت را افزوده اند: ک^۱ ن^۲ ل^۲ بی: و^۲ ل^۲ پ^۲ آ^۲ ل^۲ ل^۲ و ق^۱: و ق^۱: آ^۲ ل^۲ پ^۲ آ^۲ تنها بیت های 5-3 را
افزوده اند: ل^۱ هیچیک از بیت های بالا را ندارد: ل^۲ بیت 2 را پس از بیت 1^۲ افزوده است: ل^۲ پیش از بیت 3 بیت 2 زیر زان نیز افزوده است:
حسنگ بیامد کسی ناگهان به نزد شهنشه ز کاراگهان

بنظری (۳-۶۱۵): و لما فرغ من أمر هذه المدينة ساو فوصل الى قلعة في طريقه حصينة كانت محرز كونر قیصر فنزل عليها حتى
أنقضا^۱ ل^۱ و هو زمتم رومیان: می: جنگ شاه نوشین روان با لشکر روم: ق: رزم کسری عقیق الله (ق^۱): عنه با رومیان: متن = ل^۱
ن^۲ بی: ل^۱: ق^۱: س^۲ رومیس نلارند: ل^۱: نویدی (ق^۱): 9 (بی: روزان) 10: ل^۱: مردان 11- س^۲ س^۱ (نیز ل^۱): ل^۱ پ^۲ و آ^۲: ب: بزرگ: (ق^۱):
ل^۱: پهلوان شترگ (ق^۱): بزرگ: (بی: اندروش پهلوانی بزرگ): متن = ل^۱ بی: که: ل^۱: آ^۲: 12- س^۱ بی: که: ل^۱ (نیز ل^۱): ل^۱ و ل^۲: آ^۲: بی: سپاهی
همه ز رمسیان چو آمد رزم راهنجو گرگ: ق^۱: س^۲ (نیز بی: آ^۲): سپاهی بترگ (ق^۱): بزرگ) ایرمائی چو گرگ (ق^۱): بی: بزرگ: (متن = ل^۱
س^۱ ل^۱ (نیز ق^۲ آ^۲ ل^۲ و ل^۲ آ^۲): (بی: خوانند: به: یکی پیش رو نام): متن = ل^۱ بی: که: س^۲ (نیز ل^۱): ل^۱: 13- ق^۱: فرفریوس: س^۲:
فرفریوس: ل^۱ ن^۲: فرفریوس: ل^۱: فرفریوس: ل^۱: فرفریوس: (پهلوان ندانند): متن = ل^۱ بی: که: ل^۱ (نیز ق^۲ آ^۲): (بی:
به: ها: ل^۱): بی: (نیز ل^۱): بی: چو: متن صحیح قیاسی است

بدو گفت کین^۳ نیست^۴ از ما نهان^۵
از^۶ اندیشه هرگونه پرداختیم^{۱۰}
بفرمود تا برکشیدند صفا!
که شد بسته^{۱۳} بر گرد و بر باد^{۱۴} واه
بیلان^{۱۵} سرافراز^{۱۶} شمشیرزن
بزرگان و فرزانتگان و کیان^{۱۷}
بند^{۲۰} آن تیغ بزنده هر^{۲۱} میغ^{۲۲} را
که نخچیر گیرد ز بالا^{۲۳} بیلنگا
دگر^{۲۶} خسته از جنگ برگشته بود
دریده درفش و نگوتسار^{۲۹} کوس
به هامون کجا غرمش آید به چنگ^{۳۰}،
در و دشت ازیشان^{۳۱} پیرداختندا

همه نیزه و گرز و خنجر به چنگ!
برآورده‌یی دیگر^{۳۵} آمد پدید
کجا خواندندش قالیقیوس^{۳۶}

بخندید از آن^۱ شهریار جهان^۲
کجا^۶ جنگ^۷ را پیش ازین^۸ ساختیم
کمی^{۱۱} تاجور بر لب آورد^{۱۲} کف
سپاهی بیامد به پیش سپاه
۶۲۵ شده نامور لشکری انجمن
همه جنگ را تنگ بسته میان
به خون آب داده^{۱۸} همه تیغ^{۱۹} را
سپه را نبد بیشتر زان درنگ
ز^{۲۲} هر سو ز رومی تلی^{۲۵} کشته بود
۶۳۰ بشد خسته از جنگ^{۲۷} فرفوربوس^{۲۸}
سواران^{۳۱} ایران بسان^{۳۲} بیلنگ
پس رومیان در همی تاختند
چنان^{۳۳} هم همی رفت با ساز جنگ
سپه را به هامونی^{۳۴} اندر کشید
۶۳۵ دزی بود با لشکر و بوق و کوس

۱-ل: زان؛ ق، س، آ (نیز ق، ل، آ، ب، و، ا)؛ از: متن = س، ک، ل، آ (نیز ان، ل، ی، ن، آ، ب)؛ ۲-ک: جوان ۳-ق: این ۴-س: آ (نیز ل، آ، ب)؛ گشت: (و) کیست؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۵-ل: ناکهان ۶-س: آ (نیز ان، ب)؛ که ما: متن = ل، و، ۷- (و)؛ ۸- (ل)؛ (ان)؛ (ان)؛ (ارو) ۹-ل (نیز ق، آ، ب)؛ ز: متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۰-س: س، آ (نیز ان، ل، ی، ب)؛ هرگز نبرداختیم: متن = ل (نیز ق، آ)؛ ۱۱- (ل)؛ یکی (و)؛ شه: که تا؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۲- (ل)؛ (و) آورده ۱۳- (پ)؛ تیگ: س (نیز ل، ی، ب)؛ بستند: (ان)؛ (ن)؛ (و)؛ بربزست: (ن)؛ بشد بسته: متن = س، آ (نیز ق، ل، آ، ب، و، ا)؛ ۱۴- (ل)؛ سرافراز و ۱۷- (ق)؛ این بیت و بیت سپسین را ندارد ۱۸- (ل)؛ داد: (ا)؛ ۱۹- (ل)؛ جنگ ۲۰- (ل)؛ بر: (ا)؛ ۲۱- (ل)؛ ق، س، آ (نیز ل، ل، و، ا)؛ ب: س (نیز ان، ل، ی، ن، آ، ب)؛ برزنده: متن = ۲۲- (ل)؛ در جنگ: متن = ک (نیز ق، آ، ب)؛ ۲۳- (ل)؛ دلاور: که در به بالا؛ (ان)؛ ز بالا در (ا)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۴- ق، س، آ (نیز ان، ق، ل، آ، ب)؛ به: متن = ل، س (نیز ل، ی، ب)؛ ۲۵- (ل)؛ یله: (ل)؛ ملی: (نقطه ندارد)؛ ۲۶- (پ)؛ (و)؛ (و)؛ ۲۷- س، ک، ل، آ (نیز ان، ل، ی، ن، آ، ب)؛ هزیمت سپه (ل)؛ (ان)؛ (ن)؛ (شد)؛ خسته: متن = ق، ل، س (نیز ق، آ، ب، و، ا)؛ ۲۸- (ان)؛ (ن)؛ (آ)؛ فرفوربوس؛ ل؛ فرفوربوس؛ ل؛ فرفوربوس (حرف ششم نقطه ندارد)؛ آ؛ فرفوربوس (حرف سوم نقطه ندارد)؛ ب؛ فرفوربوس (سواران ندارد)؛ متن = ل، س، آ (نیز ق، ل، آ، ب)؛ ۲۹- (ل)؛ نگوسار ۳۰- س، آ؛ آمد بجنگ؛ (ق)؛ حریفش آمد بجنگ؛ (ن)؛ آ؛ غرمش آید بجنگ)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳۱- (ل)؛ (ن)؛ زیشان؛ ل؛ این بیت را ندارد؛ بتغوی (۶۳۲-۶۱۶)؛ فانتهی الخیر بیلنگ الی قمر فخر ابه عاقر کجبال من الحدیث، فالتقوا و ظهیرت الغالبه للایرانیین فحصدورهم حصدا، و قتلوا مقدمهم، و کان یسمی فرفوربوس ۳۲- ک: چنین ۳۳- (ل)؛ (و)؛ (و)؛ (و)؛ بزرگان؛ ل، س، ب، این بیت را ندارند ۳۴- (ل)؛ هامون چو ۳۵- (پ)؛ بیدکه ۳۶- (ل)؛ قالیقیوس؛ ا؛ قالیقیوس (حرف چهارم و ششم نقطه ندارند)؛ س، ل؛ قالیقیوس؛ س؛ قالیقیوس (حرف ششم نقطه ندارد)؛ (ل)؛ قالیقیوس (حرف ششم نقطه ندارد)؛ ق؛ قالیقیوس (حرف چهارم و ششم نقطه ندارند)؛ ل؛ قالیقیوس؛ و؛ قالیقیوس (حرف چهارم نقطه ندارد)؛ ل؛ آ؛ قالیقیوس (حرف یکم نقطه ندارد)؛ متن = ق (نیز ل، آ، ب، آ، ب)؛ ق؛ آ؛ پی؛ از این بیت افزوده است:

سواران ایران بسان بیلنگ (۶۳۱)

یکی^۲ کنده‌یی گردش اندر برآب^۱
 بر ایوان و میدان و پالیز^۳ و کاخ
 همه^۴ نامداران پرخاشجوی^۵
 سینه گشته^۶ گیتی ز گرد سپاه
 کز آن نعره^۷ اندک شد آواز^۸ کوسا
 همی هر زمانی^۹ فزون شد سپاه
 همه تیر و^{۱۰} قاروره^{۱۱} انداختند

سیر باره برتر ز پیر^۱ عقاب
 یکی شلوستان^۲ گردش^۳ اندر فراخ
 ز رومی سپاهی بزرگ اندر اوی^۴
 دو فرسنگ پیش اندرون بود شاه^۵
 ۶۴۰ خروشی برآمد ز قالیبوس^۶
 بدان شارستان^۷ هر نگه کرد شاه
 ز دروازه‌ها جنگ برخواستند^۸

ز گردنده یک نیمه^۱ شد لاژورد^۲
 همه شارستان^۳ با زمی^۴ شد یکی
 که ای نامداران ایران سپاه
 به تاریکی اندر^۵ به هامون شوید^۶
 وگر^۷ غارت و شورش^۸ دار و گیر

چو خوشبید^۱ تابنده برگشت زرد
 از آن باره‌ی دز نماند اندکی
 ۶۴۵ خروشی برآمد ز درگاه شاه
 همه پاک ازین^۲ شهر^۳ بیرون شوید^۴
 اگر هیچ^۵ بانگ زن و مرد پیر

۱-ق: بزبان؛ عمل^۲ (نیز) بن؛ ۳: یاره لوندیدی؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲-۲: (همان) ۳-۲: (ب: کرده گردش برآب)؛ ق: ل (نیز) ۴: و؛ ک: کرده گندوش پر ز آب؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بنداری (۶۳۶-۶۳۳): فارس کبری حتی وصل الی قلعة آخری نسی قالیبوس قات أسوار حصینة و خندق عمیقة ۴-ق: ل (نیز) ل؛ ب: ی؛ شارسان؛ متن دل، س، ک، س (نیز) بن، ق، و، ل، آ، ق، ه، س: نیر؛ ق، س: (نیز و)؛ ب: زیرش؛ متن = ل، ک، ل (نیز) بن، ه، بن (۴)؛ ۵-ل: پالیز و میدان؛ ک: ل (نیز) بن، ق: همه پر ز میدان و ایوان؛ متن = ده دستنویس دیگر ۶-ق: (نیز)؛ اندر و (۱) پساوند ندارد؛ (ب: بندرون (پساوند ندارد)) ۸-ا: (ب: همان) ۹-ق: پرخاشجوا؛ بنداری (۶۳۷-۶۳۸): و چون القلعة شهرستان واسع الخطة مملوء من العساکر و الجنود ۱۰-ب: شاه؛ ب: (پساوند ندارد) ۱۱-ل: گشت؛ ل از ۶۳۹ و ۶۴۱ ب یک بیت ساخته و ۳۹-ع ۶۴۱ را انداخته است ۱۲-ل: قالیبوس؛ س: فالسوس (حرف چهارم تا ششم نقطه ندارند)؛ ک: (نیز) ل؛ ق: قالیبوس؛ ل: قالیبوس (حرف ششم نقطه ندارد)؛ س: آ: قالیبوس (حرف ششم نقطه ندارد)؛ (ق: قالیبوس (حرف ششم نقطه ندارد)؛ ل: قالیبوس؛ و: قالیبوس (حرف پنجم و ششم نقطه ندارد)؛ متن = ق: (نیز) بن، ب، ب، ۱۳-ب: (ب: کز آتیوه) ۱۴-ق: ک؛ ل: س (نیز) ل؛ و: بن؛ ۴: آ؛ اوی؛ متن = ل، س (نیز) بن، ق، آ، ب، ب؛ ا: بن بیت و بیت سپین را ندارد؛ بیت‌های ۶۴۰ تا ۶۴۲ ۶۴۱-ب: ریخته؛ ۶۴۲، ۶۴۱، ۶۴۰ آ پس از این بیت افزوده است:

شاه نامبردار کلتجا رسید
 برآورده‌یی دید کامد پدید

۱-ق: ل (نیز) ل؛ ب: ی؛ شارسان؛ متن دل، س، ک، س (نیز) بن، ق، و، ل، آ، ق، ه، س: ۱۶-ل: (نیز) زمان خود؛ در ق: این بیت با بیت سپین پیش شده است ۱۷-ق: راساختند ۱۸-و: (جواب) ۱۹-ب: (ب: قارونه) ۲۰-ب: خوشبید ۲۱-ل: بهره؛ ق: نیم؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۲-س: ق؛ ل: س (نیز) ل؛ و: بن؛ ۲۳-ق: ل (نیز) ل؛ ب: ی؛ شارسان؛ متن = ل؛ ب: ی؛ س (نیز) ل؛ ق: و؛ بن؛ ۲۴-س: ل (نیز) بن؛ ل: آ؛ ب: زمین؛ متن دل، س: آ (نیز)؛ بنداری (۶۳۹-۶۳۶): فنزل علیها و حاصرهما و قلعن القلعة علی ایواب العبدین حتی أخذها و أمر فنحنیوها و سزوا مع الأرض ایواحها و أسوارها ۲۵-ل: س: زمین؛ ق: ل؛ س: آ (نیز) ل؛ ل: ل؛ س: ی؛ ل: ق؛ ب: ی؛ و؛ بن؛ آ؛ ب: ۲۶-ق: (ق: دز) ۲۷-ل: (ب: روید) ۲۸-ق: ل؛ ز تاریکی ایدر ۲۹-ق: ایچ ۳۰-ب: چنه از ۳۱-ل: سوزش؛ ب: کشتن؛ ل: ک؛ کشتن و غارت؛ متن = دوازده دستنویس دیگر

بلدان^۱ شهر نو^۲ خوار^۳ بگذاشتند^۴
همه^۵ گلشن و بوستان و سرای،
یکی جای باشد سزاوار نام!
زمین^۶ چون بهشتی شد^۷ آراسته!
تو گفתי نمائدهست بر خاک^۸ راه!

بفرمود تا بند برداشتنند
۶۸۵ چنین گفت^۵ کین نو برآورده جای
بگردند^۶ تا هر کسی را^۷ به کام
ببخشید بر هر کسی خواسته
ز بس بزرگ و کوی و بازارگاه

چنین گفت کای شاه بی دادگر^{۱۲}!
یکی تود^{۱۵} بد پیش^{۱۶} بالان^{۱۷} من،
که بر پیش درگاه^{۱۹} من تود^{۲۰} نیست!
بکشند شاداب چندی^{۲۲} درخت!

بنامد یکی پرسخن کفشگر
۶۹۰ به قالیبوس^{۱۳} اندرون خان^{۱۴} من
ازین زب^{۱۸} خسرو مرا بود نیست
بفرمود تا^{۲۱} بر در شوربخت

بدو داد فرمان و^{۲۳} گنج و کلاه^{۲۴}،
غریبان و این^{۲۶} خانه‌ی نو^{۲۷} تراستا
پدر باش و^{۲۹} گاهی چو^{۳۰} فرزند باش!

یکی مرد ترسا گزین کرد شاه
بدو گفت کین زب^{۲۵} خسرو تراستا!
۶۹۵ بان درختی^{۲۸} بفرموند باش!

۱-دکمه سی (نیز فی-ان آ، بی: بدین: (آ: برین): متن = ل، م، ق، ل، ۲-ق: او: ل: شهرها! (ق: آ: زب: نو: آ: شهرستان): متن = یازده دستنویس دیگر ۳-س: س (نیز ق: آ: و، آ، ب: آ: شاده متن = ل: (نیز فی، ل، ن، آ) ۴-ق: بنشانند هـ (ق: گفت پس (وزن درست نیست)) ۵-ل: همش ۶-ل (نیز فی، ل، ن، آ): بگردیم: س (نیز فی، بی، بو): بگردید: متن = ل، م، ق (نیز ق: آ، آ، ب) ۸-ل: زو: فی این بیت را ندارد ۹-س (نیز فی، بی، ب: جهان: متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۰-ل (آ: جلدی) ۱۱-ل (بی، ل، ن: یاد: ق: این بیت را ندارد ۱۲-ق: آ: زاده مرد (پس او ندارد، در بالا افزوده: بیدارگر!) (لی: بیروزگر!) (متن = دوازده دستنویس دیگر: ل: آ: این بیت را ندارد ۱۳-ل: قالیبوس: س، ل: آ: قالیبوس (حرف‌های پنج و ششم نقطه ندارند): ق: قالیبوس: ک: قالیبوس: س (نیز فی، ل): قالیبوس (حرف ششم نقطه ندارند): ل: ق: قالیبوس (حرف‌های چهارم تا ششم نقطه ندارند): متن = (لی: بی) ۱۴-ل: ق: (نیز فی، ل، ن، آ): جای (پس او ندارند): متن = س، ک: ل، آ، بی (نیز ق: آ، بی، آ، بی) ۱۵-س: آ: بوزد: (ل: ن: توده: لی: بوده: نقطه ندارد): متن = ل، ۱۶-ل: آ: توده: بد زبیر: (و: تودین: بده: آ: بود بدتش (ل: بی: تود بود پیش (ل:)) (متن = ل، م، ق: ک: (نیز ق: آ، ل، ن، آ) ۱۷-ل: م، ق: (نیز فی، ل، ن، آ): بالای (ل: آ: دکان: آ: تالان): متن = ک: ل، آ، بی، س (نیز ق: آ، بی، بی) ۱۸-ل: (ن: آ: زب: بی) ۱۹-ل: (ل: دکان: ک: (نیز فی، ل، ن، آ): پیش در کاخ: ل: در زیر بالان: (و: پیش در و گاه): متن = ل، م، ق: س: (نیز ق: آ، بی، بی، آ، بی) ۲۰-س: آ: (نیز ق: آ، ل): بود (نقطه ندارد): (لی: بود: ب: بود): متن = ه: ده دستنویس دیگر ۲۱-ل: آ: ه: ۲۲-س: ل: ک: (نیز فی، ل، ن، آ، بی، بی، آ: حدین: ل: ق: شادان یکی نو: متن = ل، ل، آ، م، آ: (نیز ل: آ، بی، ل، ن، آ): فی این بیت و بیت سپین را ندارد: ل: در اینجا سرنویس دارد: آ: گاهی: یافتن قیصر از هریمت: ق: آ: پس از این بیت افزوده است:

بنخاندید بسیار از آن شهریار
که آمد بر آن تود خود بخواراستار

۲۳-ل: (ن: جرم) ۲۴-س: ق: ک: س: آ: (نیز فی، ل، ق: آ، بی، آ: سپاه: متن = ل، ل، ۲۵-ل: (ن: آ: زب: بی) ۲۶-ل: (ب: غریبان وین) ۲۷-ق: آ: خانه بر تود: ل: گورشنو) ۲۸-س: ل: آ: (نیز فی، ق: آ، بی، بی، ل، ن، آ، بی): درخت: متن = ل، م، ق: (نیز ل: آ، و، آ): ۲۹-س: آ: (نیز ق: آ، بی، ل، ن، آ، بی، آ): جرم: متن = ل، ل، آ: (نیز فی، بی، بو) ۳۰-ق: تود

بر^۲ اندازه باید ز هر در^۳ سخن

به بخش^۱ بیارای و زُفتی مکن!

جهان‌دیده ترا^۶ نگهبان بماند^۷

از^۴ انطاکیه^۵ شاه لشکر براند

بگفت آنچه^{۱۰} آمد به قالیئوس^{۱۱}

پس آگاهی آمد ز^۸ قرقوربوس^۹

جهاندارکسری و بیلان^{۱۳} و گاه^{۱۲}

به قیصر چنین گفت^{۱۴} کآمد سپاه

همی‌گردد از گرد اسپان^{۱۶} ستوه

۷۰۰ سپاهت چندانک^{۱۵} دریا و کوه

بزرگان^{۱۸} فرزانه را خواند پیش

بپیچید^{۱۷} قیصر ز گفتار خویش

همی‌رای زده روز و شب در^{۲۰} سه^{۲۱} پاس

ز نوشین روان شد^{۱۹} دلش پرهراس

که با^{۲۳} رزم^{۲۲} کسری ترا^{۲۵} پای نیست،

بدو گفت موبد که این^{۲۲} رای نیست

شود کرده^{۲۸} قیصر اندر^{۲۹} مغاک!

برآرند ازین^{۲۶} مرز آباد^{۲۷} خاک

جزاز^{۳۳} رنج بر^{۳۲} پادشاهی نجست^{۳۵}

۷۰۵ زوان^{۳۰} سراینده و^{۳۱} رای سست^{۳۴}

۱-س، ق، ک، ل (نیز ن، ل، ی، ن، آ، ب)؛ بیخش و! متن = ل، س، م، آ (نیز ق، ل، آ، ب، پ)؛ به ۳-س (نیز ق، ل، آ، ب)؛ که رانی؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۶۹۶۶۷۳)؛ و امر فیتی لهم بحسب المدائن مدینه علی مثال انطاکیه بحيث لا یفرق بین المدینتین فاسکتهم لیاها بعد آن جعل علیهم رجلا من النصارى و اوصاه بمرأهاتهم و مداراتهم و قضاء حاجاتهم ۴-ل، س، ق، ل (نیز ق، آ، ب)؛ ز؛ (ب؛ ورز)؛ متن = ک، س، آ (نیز ن، ل، آ، ب، ن، آ، ب)؛ هس (نیز ن، ل، آ)؛ انطاکیه؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ عبدالله (نادر) ۷-ل؛ نشاند؛ ل، س، د؛ اینجا سرنویس دارند؛ ل؛ ورزش کردن قیصر و پذیرفتن باز؛ س؛ فرستادن قیصر روم همراهِس را با خواسته نزد نوشین روان؛ بنداری (۶۹۷)؛ لم ساق العسکر من انطاکیه ۸-س؛ آ؛ آور؛ (ل، ی، ن، آ، ب)؛ آورد؛ متن = ل، ل (نیز ل، ی، ن، آ، ب)؛ ق؛ فرفوربوس (حرف ششم نقطه ندارد)؛ س؛ فرفوربوس (قطعه ندارد)؛ ق؛ فرفوربوس؛ س؛ آ (نیز ل، آ)؛ فرفوربوس؛ (ن؛ فرفوربوس (حرف ششم نقطه ندارد)؛ ل؛ آ؛ فرفوربوس؛ آ؛ فرفوربوس (حرف ششم نقطه ندارد)؛ متن = ک، ل، ل (نیز ل، ی، ن، آ، ب)؛ ۱۰-ق، ک، ل، آ (نیز ل، ی، ن، آ، ب)؛ آنچه؛ متن = ل، س، م، آ (نیز ن، ل، آ)؛ ۱۱-ل؛ قالیئوس؛ س (نیز آ)؛ قالیسوس (حرف چهارم تا ششم نقطه ندارند)؛ ق؛ قالیئوس؛ ک، س؛ ل؛ قالیئوس (حرف ششم نقطه ندارد)؛ ل؛ قالیئوس (حرف چهارم و پنجم نقطه ندارند)؛ ق؛ آ؛ قالیئوس (حرف ششم نقطه ندارد)؛ و؛ قالیئوس (حرف ششم نقطه ندارد)؛ متن = (ن، ل، ی، ن، آ، ب)؛ ۱۲-ق؛ خیر کرد)؛ ۱۳-ل؛ یا بیل؛ متن = ۱۴-ل؛ راه (ل)؛ ق؛ پیامد راه؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ ۱۵-س؛ (نیز ق، ل، آ، ب)؛ چنانکه؛ متن = ل، ل (نیز ل، ی، ن، آ، ب)؛ ۱۶-ل؛ آ (نیز ل، ی، ن، آ، ب)؛ ایشان؛ س، م، آ (نیز ل، ی، ن، آ، ب)؛ جنگ ایشان؛ (ل؛ نعل اسپان)؛ متن = ل، ق، ی، ک (نیز ن، ل، آ، ب)؛ ۱۷-ل؛ بیگر دید)؛ ۱۸-ل؛ بزرگان و ۱۹-ل؛ (بد)؛ ۲۰-ل؛ (ن؛ هراس)؛ س، ق، ک (نیز ل، آ، ب)؛ و هر (ق؛ ن؛ ک؛ ز)؛ شب؛ س؛ آ (نیز ل، ی، ن، آ، ب)؛ و هر شب؛ متن = ل، ل (نیز ل، ی، ن، آ، ب)؛ ۲۱-ل؛ (ل؛ ق)؛ پس از این بیت افزوده است:

همی‌وای ایشان بر آن شد دروست که رزم دلیران بیایست جست

۲۲-ق؛ بطریق کین؛ ل؛ اسقف کین؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۳-س؛ آ (نیز و، آ)؛ اباه؛ (ب؛ نیا)؛ متن = ۲۴-ل؛ رای؛ (ن، ل، آ، ب)؛ جنگ؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۵-س؛ هرا ۲۶-ک؛ از آن ۲۷-ق؛ یا بارز)؛ ۲۸-ق؛ آ؛ کرده (بر)؛ ۲۹-س؛ آ (نیز ل، ی، ن، آ، ب)؛ قیصران در؛ متن = ل، س، م، آ (نیز ق، ل، آ، ب)؛ ۳۰-ق؛ س؛ آ (نیز ن، ل، آ)؛ زبان؛ متن = ل (حرف یکم نقطه ندارد)؛ ۳۱-ل؛ سراینده؛ ۳۲-ق؛ (جست)؛ ۳۳-ق؛ س؛ آ (نیز ن، ل، آ)؛ بیجر؛ متن = ل، ق، ی، ک، ل (نیز ل، ی، ن، آ، ب)؛ این؛ س؛ آ (نیز ن، ل، آ، ب)؛ و، ل؛ ۳۴-ل؛ ازین؛ متن = ل، ل (ن؛ ل)؛ (ن؛ جست)؛ ۳۵-ل؛ (ن؛ جست)؛ س، ب؛ این بیت را ندارند

به رومی^۲ یکی^۳ آفرین گسترید
ستاره برآردهمی زآستی^۴
جهان را بدین ارجمندی مدار^۵
همه مرز بی‌ارز و بی‌فزهیست^۶
نسجد به یک^{۱۰} پشه این^{۱۱} مرز و بوم!
چن^{۱۲} اوگم شود^{۱۳}، مرده می^{۱۴} گم بود^{۱۵}
که آوزم و^{۱۷} دانش^{۱۸} بدو^{۱۹} کاسته‌ست،
که روشن‌روان بهتر از گنج و^{۲۱} بوم!

دلش گشت خزم^{۲۲} چو باغ^{۲۵} بهارا
اگر بدهی زر، ژگر^{۲۹} برده بودا
برآن^{۳۰} نیکوی‌ها^{۳۱} فرایش^{۳۲} گرفت!
نبرده^{۳۵} کسی کو خرد^{۳۶} پرورد^{۳۷}،

چو مهراس^۱ نزدیکیا کسری رسید
تو گفتی ز تیزی و از^۲ راستی
به کسری چنین گفت کای شهریار
به رومی تو اکنون و ایران تهی‌ست^۷
۷۲۰ هر آنکه^۹ که قیصر نباشد به روم
همه سودمندی ز مردم بود
گر این^{۱۶} رستخیز از بی‌خواست‌ست،
بیاوردم اکنون^{۲۰} همه گنج روم

چو بشنید ازو^{۲۲} این^{۲۳} سخن شهریار
۷۲۵ پذیرفت^{۲۶} ازو^{۲۷} هرج^{۲۸} آورده بود
فرستادگان را ستایش گرفت
بدو گفت کای^{۳۳} مرد روشن‌خرد^{۳۴}

۱-ق: مهراس؛ س: ۲ (نیز ل: ۳)؛ مهریس؛ (ا: مهریش)؛ متن: ۲-س: ل: ۳ (نیز ب: ا: بروبر؛ ای: بدو بر)؛ متن: ۳-ده دستنویس دیگر
۴-ل: از جان؛ ب: این بیت و بیت سپین را ندارد ۴-ل: ز؛ (این: پیروزی و)؛ س: ۲ (نیز ل: ۳)؛ ب: که از تیزی و؛ (و: که گفتار از؛ ا: که از
پیری و (ا:))؛ متن: ۵-س: که ل: ۲ (نیز ق: ۲)؛ ب: ۵-ل: کاستی؛ (ب: آستی)؛ که ل: ۲ (نیز ل: ۳)؛ نباید (که: نماید)؛ همی راستی؛ (ا: برآید همی
کاستی)؛ متن: ۶-س: بی ۲ (نیز ق: ۲)؛ و ل: ۲)؛ راستی؛ در ق: ۲ این بیت با بیت سپین پس و پیش شده است؛ ق: ل: ۲ این بیت را ندارند
ع: ل: ۲ (بدان)؛ ب: این بیت و بیت سپین را ندارد؛ ق: ۲ از این بیت دو بیت زیر و ساخته است:

جهاندار و از خسروان یادگار
چو ایمن نشینی سرآید زمان
به کسری چنین گفت کای شهریار
جهان را بدین ارجمندی مدار

۷- (ا: نهفت) (ا: ۱) ۸-ق: کم فرهیست؛ (ا: بی‌یار و جفت) (ا: ۱) ۹- (پ: هر آنکس) ۱۰-س: (نیز ل: ب: ا: یکی؛ متن: ۱۱-س: ۲ (نیز و: آن؛ ل: ۳)؛ و (ا:))؛ متن: ۱۲-ده دوازده دستنویس دیگر ۱۲-س: (نیز ل: ۲)؛ چو؛ متن: ۱۳-ل: نه خوب آید او؛ متن: ۱۴-س: ۲ (نیز ا: ب: ۱۴-ق: ع: س: ۲ (نیز ل: ۲)؛ ب: این؛ (ا: نیکوی؛ (ا: نیکوی)؛ متن: ۱۵-س: ل: ۲ (نیز ق: ۲)؛ و (ب: ۱۵-ل: ۳)؛ ب: شود) ۱۶-س: (نیز ب: ا: که این؛ ل: ۲؛ کزین؛ متن: ۱۷-ده دوازده دستنویس دیگر ۱۷-ق: (نیز ل: ۳)؛ چو؛ س: (نیز ل: ۳)؛ که آوزم و (ق: ۲)؛ (ا: که از رزم (ا:))؛ ا: گر از رزم
(و: متن: ۱۸-س: ل: ۲)؛ س: ۲ (نیز ق: ۲)؛ ب: و (ب: ۱۸-ل: ۳)؛ آتش ۱۹-ق: (ا: نکو؛ ب: برو؛ این؛ ۲۰-س: بدین؛ ا: از (ا: وازة نخست نقطه ندارد))
۲۰-س: که ل: ۳)؛ س: ۲ (نیز ل: ۳)؛ ب: اینک؛ متن: ۲۱-ق: (این: ل: ۳)؛ زنج؛ بنداری (۷۲۳-۷۲۳)؛ فلما وصل الرسول الیه و استعقر و اعطو
أقال العشرة و أصر عن قید قیصر ۲۲-ل: زو ۲۳-ق: آن ۲۴-ل: (ا: خورزم) ۲۵-س: (ای: باد) ۲۶-ل: (نیز ق: ۲)؛ پذیرخت؛ متن: ۲۷-س: سیزده
دستنویس دیگر ۲۷-ل: زو ۲۸-ق: س: ۲ (نیز ق: ۲)؛ ب: و (ا: ب: هر چه؛ (این: ل: ۲)؛ آنچه؛ متن: ۲۹-س: ل: ۲)؛ ل: ۲ (نیز ل: ۲)؛ ب: ل: ۲
(ا: اگر؛ (ق: ۲)؛ و بدو برود اگر؛ متن: ۳۰-س: ع: س: ع: س: ۲ (نیز ل: ۲)؛ ب: ۳۰-س: (نیز ل: ۲)؛ ب: بدان؛ متن: ۳۱-س: ۲ (نیز ل: ۲)؛ ب: نیکو تنها ۳۲-ل: ۲؛ نیایش؛ (ل: ۲)؛ ستایش (پس او ندارد)؛ متن: ۳۳-ده دوازده دستنویس دیگر ۳۳-ل: اگر؛ (پ: چاکای)؛
متن: ۳۴-س: ۲ (نیز ب: ا: روشن‌روان ۳۵-س: (نیز ب: بیژ؛ ق: ۲)؛ بیژ؛ (ا: بیژ؛ متن: ۳۶-س: ۲ (نیز ل: ۲)؛ و (ا:))؛ سخن؛ متن: ۳۷-ده دستنویس دیگر ۳۷-س: (نیز ب: ا: پروان؛ متن: ۳۸-س: سیزده دستنویس دیگر

اگر زرزگرده همه^۱ خاک: روم^۲
 نهاندند بر روم^۳ باز و سار

نو سنگی تری زان^۴ سرافراز^۵ بوم^۶
 پُرآکنده^۷ دینار ده^۸ چرم^۹ گاو

شنیدند و^۹ آواز^{۱۰} روینه^{۱۱} خم
 به شام^{۱۱} آمد و^{۱۲} روزگاری^{۱۳} بماند^{۱۴}
 همان^{۱۵} برده و بدره^{۱۶} و تاج و گاه،
 ز پیلان و از^{۱۸} گنج‌های^{۱۹} درما
 به شیروزی^{۲۰} بهرام^{۲۱} بسپرد جای^{۲۲}
 مکن هیچ^{۲۴} سستی^{۲۵} به روز^{۲۵} و به ماه؛
 همی خواند بر شهریار^{۲۹} آفرین؛
 مگرداد زرد^{۲۷} این^{۳۳} گیانی^{۳۴} درختا

۷۳۰ و زانجاگیه^۸ ناله‌ی گاو دم
 جهاندار پیدار لشکر براند
 بیورد چندان سلیح^{۱۴} و سپاه
 که پشت زمی^{۱۷} را همی داد خم
 از آن^{۲۰} مرز چون رفتن آمدش رای^{۲۱}
 ۷۳۵ بدو گفت کین^{۳۳} باژ قیصر بخواه
 بیوسید^{۳۴} شیروی^{۳۷} روی^{۳۸} زمین
 که بیدار دل باشی^{۳۰} و پیروز بخت^{۳۱}

۱- همه گر شود زرن: (ن: همه زر گردد اگر؛ م: تن = سیزده دستنویس دیگر ۲- (له: بوم) (پاوند ندارد) ۳- ق: س ۴- (نیز: ن: پ، ل: آ، ز: ی) (نیز: ل: ی: با: ساکن بوی زین: م: تن = ل: (نیز: ق: ل: آ، و) ۵- ق: همه مرز و؛ و: دلارای؛ در: ق: بیت‌های ۷۲۸، ۷۲۶ به هم ریخته است: ۷۲۸، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ل: م: آ، ن: ل: آ، و: پس از این بیت و ق: آ: پس از بیت ۷۲۷ افزوده‌اند:

اگر پارسا باشی و (س: پادشاهی وگر) رای زن

یکی گنج آکنده یابی (ک: باشی) ز من (ل: آ، ی: یکی باشدت گاه رفتن کنن: ل: و، ن: آ: یکی باشد

(و: نباشی جز) آکنده گنج کهن: ق: مگردد (نقله ندارد) پراکنده این انجمن

۶- ل: آ، س: (نیز: ق: ل: آ، و: بوم و) (ل: با: (؟))؛ (له: نامه بر؛ م: تن = ل: ک: (نیز: ن: پ، و: ل: آ، ب) ۷- (ق: آ: ز آکنده) ۷- (ن: ل: آ: صد چرم: ل: تو گنج (؟))؛ (س: آ، ن: ق: ل: آ، و: ل: آ، پس از این بیت افزوده‌اند:

فرستاده را خلعت آراستند کلاه و نگین و کمر خواستند (ک: ل: آ: گسی کرد از انسان کجا خواستند (ن: آ: که می خواستند))

بنامی (۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹)؛ وصالحه علی آن یحمل الیه کل سنة برسم الخراج مل، عشرة من جلود البقر ذبها ۸- (ق: آ: از آنجاگیه) ۹- (ق: آ: ل: ح: ج) ۱۰- ل: آ: (نیز: و: با: آوی؛ م: تن = یازده دستنویس دیگر ۱۱- (ل: آ: زبیب) ۱۲- ک: (نیز: ق: آ: اندرون؛ م: تن = سیزده دستنویس دیگر ۱۳- (نمانند) ۱۴- م: سلاح ۱۵- (نیز: ل: آ، و: با: هم از: م: تن = دوازده دستنویس دیگر ۱۶- ق: س: آ: (نیز: ق: آ، و: با: با: بفر و برده (ب: برده)؛ م: تن = ل: م: (نیز: ل: ل: آ، و: ل: آ) ۱۷- س: ک: س: آ: (نیز: ق: آ، و: با: زمین؛ م: تن = ل: و: ل: آ: (نیز: ل: ن: ل: آ) ۱۸- ل: ل: (نیز: ل: ن: ل: آ)؛ و: روز: م: تن = ده دستنویس دیگر ۱۹- (له: گنجهوار؛ بنامی (۷۳۰، ۷۳۱)؛ تم جر العساکر و توغل الشام و اقم فیها رحمانا ۲۰- (نیز: و: با: آ)؛ و: زان: م: تن = یازده دستنویس دیگر ۲۱- (ل: آ: رفتن آمد یاد (وزن درست است)) ۲۲- (ل: آ: آنچه یاد) ۲۳- (ق: آ: آ: س: آ: (نیز: و: با: آ)؛ این: م: تن = یازده دستنویس دیگر ۲۴- (ن: ل: م: گنجر ایچ) ۲۵- (نیز: و: با: سال ۲۶- (ل: آ: بیوشید (ن: خشرویه) ۲۸- (ن: جوی) ۲۹- (ق: آ: کردگار) ۳۰- ل: ل: برده (ن: با: م: تن = ۳۱- (ل: آ: پیروزگر باش و بیدار بخت؛ م: تن = ده دستنویس دیگر ۳۲- س: (نیز: با: مگرداد ز ره: ق: مگرداد ز جای؛ م: تن = دوازده دستنویس دیگر ۳۳- (له: آن) ۳۴- (له: چکلی)؛

که تیره شد^۲ آن فز^۳ شاهنشهی،
 بیارند^۴ هر سو به بد رهنمون،
 زمان و^۵ زمین دیگری را سپردا
 که هرگز ورا نام نوشین^۸ مبادا
 که گر شادی از مرگ، هرگز^{۱۱} معیرا
 ستعمارخه خوانیش^{۱۲}، از^{۱۳} بی خورد^{۱۴}
 نشاید^{۱۷} که باز^{۱۸} آورد شاخ مشک^{۱۹}
 که پالیزبانش به آغاز کشت^{۲۲}
 بیژد ز خورشید و از^{۲۸} آب پاک^{۲۹}،
 ز خاکش بود زندگانی و مرگا

نگه کن مگر^{۳۳} سر نیچی^{۳۵} ز داد^{۳۶}

کسی^۱ برد زی نوشزاد آگهی
 [جهانی پراشوب گردد کنون
 جهاندار بیدار کسری^۵ بمرد
 ۷۶۵ ز مرگ پدر شاد شد^۷ نوشزاد
 برین^۹ داستان زد یکی مرد^{۱۰} پیر
 پسر کو ز راه پدر بگذرد
 اگر بیخ^{۱۵} حنظل بود تر و خشک^{۱۶}
 چرا^{۲۰} گشت^{۲۱} باید^{۲۲} همی زان^{۲۳} مرشت
 ۷۷۰ و مگر^{۲۵} میل دارد^{۲۶} همی سوی خاک^{۲۷}
 نه زو بار باید^{۳۰} که باشد^{۳۱}، نه برگ^{۳۲}

یکی داستان کردم^{۳۳} از نوشزاد

۱.س (نیز لی، ب)؛ یکی؛ متن = بازده دستنویس دیگر ۲.ب (که شد تیر) ۳.ب (ن: نچ) ۴.ل (بیارند (حرف پنجم نقطه ندارد)؛
 س-ل ۲.ن ب این بیت را ندارد؛ این بیت تنها در ل آمده است ه.س (نیز ب)؛ کسری به اوردن؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۶.ب
 ل ۲ (نیز ف ۲، ۱)؛ زمانه؛ متن = ل، س، ق (نیز ل، ن ۲، و، ن ۲، ب)؛ لی این بیت را ندارد ۷.ل ب (ب: ن: نوشی)؛ س (نیز ف ۲، ب)؛ ناز و
 نوشین؛ ق: خواب نوشین؛ کد ناز نوشی؛ ل: ناز و خوشی؛ (ل، و، ل، ن ۲، ناز و نوشی؛ لی: ناز و نوشی؛ ل: نوش و نازی؛ آ: بار بوسی
 (رو و زیر حرف یکم واژه پشین نقطه دارد)؛ متن = ل (نیز = ب)؛ ک، ل ۲، س ا (این بیت افزوده اند:

کسی کو به مرگ شهی (ل: کس) دادگر
 شود شاهمان (ق: شاد او) تیره دارد گهر

۹. (ل، لی، ب، ن، ب، ی، دین) ۱۰. ل، ک، ب (نیز ل، ن، ق، ل، ن ۲، ک، ن ۲، ب)؛ شهره؛ (ب: شیر)؛ متن = ل، س، ل ۲ (نیز لی، ب، و) ۱۱. ک، ل ۲ (نیز لی، ب، ل، ن)؛
 ب، م، ن (نو: ل)؛ من خود؛ متن = ل، س، ق (نیز ق، ل، ن ۲، ل، ن ۲)؛ ک، ل ۲ پس از این بیت افزوده اند:

چو دانی که از مرگ خود چاره نیست
 ز مرگ آن نباید روان کاسته
 چه از پیش بد چه بستر (ل: شد باز پس تر) یکیت
 که با ایزدش کار بیارسته

۱۲. ک: خوانندش؛ ل: خوانش؛ نو؛ متن = بازده دستنویس دیگر ۱۳. ل ۲: یاد (لی: و)؛ ل ۲، ن ۲، ب (از)؛ متن = ل، س، ک (نیز ل، ن، ق، ب، و، ن)؛
 ۱۴. ل ۲: دادگر (بساوند ندارد)؛ (ق این بیت را ندارد ۱۵. س (نیز لی، ب)؛ تخم؛ متن = بازده دستنویس دیگر ۱۶. ک، ل ۲ (نیز ل، ن، ق)؛ بر
 ز مشک؛ (ق: برگ مشک؛ ل: شود؛ (و: کنی)؛ بر ز مشک؛ متن = ل، س، ق (نیز لی، ب، و) ۱۷. ل، ن (ن: نیاید) ۱۸. س (نیز ل، ن، ق)؛ یاد؛ ل ۲:
 باز؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۹. (ق: خشک)؛ ک، ل ۲ (نیز ل، و، ن، ق)؛ برگ خشک؛ (ق: تر و خشک)؛ متن = ل، س، ق (نیز ب، و)؛ این بیت
 را ندارد ۲۰. س (نیز لی، ب)؛ و گرا: جدا؛ متن = ل ۲ (نیز ل، ن ۲) ۲۱. ک: گشته ۲۲. ل ۲: باشد؛ ب: یابد ۲۳. ق (ق: آن) ۲۴. ل ۲: لیر
 (ق: ز)؛ (ق: از)؛ اول بکشت؛ متن = بازده دستنویس دیگر؛ ق بیت های ۷۶۹-۷۷۱ را ندارد ۲۵. س (نیز ل، ن، ق، ب)؛ اگر ۲۶. (ق: یابد)؛
 ۲۷. (ن: پاک)؛ (ل: سوری چرخ پاک؛ متن = بازده دستنویس دیگر ۲۸. ل، ک (نیز لی، ب، و، ن ۲)؛ متن = ل ۲ (نیز ل، ن، ق، ب)؛ ۲۹. ل
 (نیز ل، ن، ق)؛ باد و خاک؛ ک (نیز ل، ن ۲، و، ن ۲)؛ یاد پاک؛ (ق: اگر پاک)؛ متن = ل، س، ل ۲ (نیز لی، ب، و) ۳۰. ل: باند (حرف یکم نقطه ندارد)؛
 (لی: مانند)؛ ب: یابد؛ متن = ل، س، ک، ل ۲ (نیز ل، ن، و) ۳۱. ل: یابد؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳۲. (ق: بزرگ (بساوند ندارد)؛
 گشت؛ (و: گویم)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳۳. ل، ک (نیز لی، ن)؛ نگر؛ (ب: و)؛ کته (نا)؛ متن = ۳۴. ل: که تانیز سچی (حرف یکم و دوم
 واژه پشین نقطه ندارد)؛ متن = ۳۶. س (نیز لی، ب)؛ که هرگز ورا ناز نوشی (لی: نوشین؛ ب: و)؛ نوشین؛ مبادا (۷۶۵)؛ متن = ل (نیز
 ق، ل، ن ۲، ل، ن ۲)؛

۷۸۵ ز زندان‌ها^۱ بندها برگرفت
 به شهراندرون هرک^۲ ترسا بدند
 بسی^۳ انجمن کرد بر خوبستن
 فراز آمدندش^۴ تنی^۵ سی^۶ هزار
 یکی نامه بنیشت^۷ نزدیک خویش^۸
 ۷۹۰ که بر گندشاپور^۹ مهتر توی^{۱۰}
 همه^{۱۱} شهر ازو پُرگنهکار^{۱۲} شد^{۱۳}

همه شهر ازو دست بر سر گرفت
 اگر جانلیق ار^۱ شکوبا^۲ بندند^۳
 سواران گردنکش^۴ تیغ زن!
 همه نیزه دار^۵ ازو کارزار^۶
 ز^۷ فیصر چن آیین^۸ تاریک^۹ خویش^{۱۰}
 هم آراز و هم کیش قیصر^{۱۱} توی^{۱۲}
 سر بخت^{۱۳} برگشته^{۱۴} بیدار شد^{۱۵}

خبر زین^{۲۵} به شهر مداین رسید
 نگهبان^{۲۶} مرز^{۲۷} مداین ز راه

که آمد ز فرزند کسری^{۲۶} پدید
 سواری برافگند نزدیک شاه

۱-ک: ل (نیز، ن، ق، بی، ب، ب): دیوانگان؛ (و: ز زندانان)؛ متن: ل، ق، س، این بیت را ندارد؛ بنیادی (۷۸۵، ۷۸۲): و أطلق الأسارى
 الذين كانوا في مدينته ۲-س: ل (نیز، ن، ب): هر که؛ متن: ل ۳-ل (نیز، ق، آ، بی، ب): و؛ متن: س، ل (نیز، ن، ب، آ) ۴-ک: (نیز، و،
 ل، ن، ۲، ۲): شکوبا؛ (ق: سکوبا)؛ متن: ل، س، ق، ل (نیز، ن، بی، ب، ب): شد؛ شدند (س: نیز، ب): همی؛ ل: یکی؛ (بی: همه)؛ متن =
 ده دستویس دیگر ۷-ل: گردنکش و؛ ل، بی، ب، و؛ پس از این بیت افزوده‌اند:

بسی (بی: همی) داد مادر ورا (ل: پدر) خواسته
 ۸-ل (و، ۳، ۳): و؛ آ (آوردیش) ۹-ق: (آمدش لشکر) ۱۰-ق: سه ۱۱-ک: ل (نیز، ن، بی، آ): نامدار؛ متن = ۱۲-ل: نیزه داران خنجر گزار؛
 متن: س، بی، ق (نیز، ق، و، آ، بی، س، بی، ل، بی، و؛ پس از این بیت افزوده‌اند:

س، ق: ازین آگهی نزد قیصر رسید
 به سیغ اندرون رفت خورشید اوی (س: او)

ل، بی، و، آ:

همان (ق: همه) شهرهایی که بد گرد اوی (ق: او)

گرفت و برآمد (ل: برآورده)؛ بد آمد ازو گفت و گوی (ق: گو)

از اهواز و ششتر (ق: ششتر) سست باژ و ساو

ابا و نید مرد و هیچ (و: رنج و؛ ایچ: ل، ابا و نید مرد و ابارنج و (ق:)) تاو

۱۳-ل: س (نیز، ن، ل، و، بی، ب): بنوشت؛ ل: نکردش ز؛ متن: بی (نیز، ب) ۱۴-ق: (بی: اوی) ۱۵-ک: ل (نیز، ل): به؛ متن = ده دستویس دیگر
 ۱۶-ل: به آیین (ل: از آن برای)؛ متن = یازده دستویس دیگر (پس از تصحیح چو به چن) ۱۷-ل (ب: تاریک)؛ ق این بیت و بیت
 سپین و اندارد ۱۸-ل: س (نیز، بی، ب): جندشاپور؛ (ق: جنکشاپور؛ بی: خیل شاپور)؛ ک: ل (نیز، بی، و، بی، آ): بر خیز شاهاکه؛ متن =
 (ل، ۱۶، ۱۹، ۱۱، ۴، ۱)؛ ک: ل (نیز، ن، بی، ب): تویی؛ (متن: ل ۲۰-ب: و هم سر) ۲۱-ب: (در آن) ۲۲-ک: ل (نیز، ن، بی، آ): کینه گرفتار؛ (و: پوز
 آوار)؛ متن: ل، س، بی، ق (نیز، ق، بی، آ، بی) ۲۳-ل: بود ۲۴-ق: (بی: سرگشته)؛ بی این بیت و بیت سپین را ندارد؛ ل: به جای این بیت،
 بیت زیر را آورده است:

همه شهر ایران ترا شد چو روم چه ویران از آن و چه آبادیوم

بنیادی (۷۸۱، ۷۸۶): و اجتمع علیه عساكر فاستعمل امره و استعظم خطبه، و ركب فی ثلاثین ألف فارس ۲۵-ق: (نیز، ق، و، و، ل، بی):
 چو بر زمین (و: خبر زین)؛ (متن: ل، س، بی، ک: ل (نیز، ن، بی، آ، بی، ن، آ)) ۲۶-ق: (بی: جهانجوی دیگر)؛ ل: از آن کلامه ز بود کسری؛ متن =
 یازده دستویس دیگر ۲۷-ق: شهر

چنین آگهی^۲ کنی بود^۳ درنهفت^{۱۵}
 بباند بنزدیکی نوشین روان^۷،
 سخن^{۱۱}ها که پیدا شد از نوش زاد^{۱۱}
 غمی^{۱۴} گشت از آن کار و خیره بماند^{۱۵}!
 نشست و سخن رفت^{۱۸} چندی به^{۱۹} راز^{۲۰}

سخن^۱ هرج بشنید با او^۲ بگفت
 ۷۹۵ فرستاده برسان آب^۶ روان
 بگفت آنچه^۸ بشنید و^۹ نامه بداد^{۱۰}
 لزو شاه بشنید و^{۱۲} نامه بخواند^{۱۳}
 جهاندار با موبد^{۱۶} سرفراز^{۱۷}

بفرمود تا نزد او شد دبیر،
 پر آژنگ^{۲۵} رخ لب پر از باد سردا
 که چرخ و زمان و زمین^{۲۷} آفرید،
 فروزندهی فز و دیهیم و گاه^{۲۹}!
 ز گرد^{۳۲} بی مور تا رود نیل^{۳۳}
 اگر چند بشیان سندان روند^{۳۵}

چو گشت آن^{۲۱} سخن بر فلش جایگیر^{۲۲}
 ۸۰۰ یکی نامه بنیشت^{۲۳} یا^{۲۴} داغ و درد
 نخستین بر آن^{۲۶} آفرین گسترد
 نگارندهی هور و کیوان و ماه^{۲۸}
 ز خاشاک^{۳۰} ناچیز تا شیر و^{۳۱} پیل
 همه زیر فرمان یزدان بودند^{۳۳}

(۱-۱۰۰) (نیز ان بنی): هر چه متن = ل ۳- (ن: ان: وی) ۳- (ا: سخنها چنین): متن = ۴- (چون بود: ب: آنچه بد): متن = ۵- (ال: آگهی بود اندر نهفت: ک: ل (نیز ان: ن: ۴): که با جان پاکش (ی: پاکت) خرد بود (ک: باد) جفت: متن = ۷- (نیز ان: ۲): (ب: بنامی (۷۹۴-۷۹۳): فاقه البحر الی والی الملائن بذلک نظیر فارسی الی الوردن و کتب الی کسری و أعلمه بالحال (س: نیز ان: ۴): (ب: نوشین روان): (ن: ان: ۲): این بیت و بیت سپین را ندارند: (ن: ۲) به جای این دو بیت، بیت پیشین را از نو نوشته که لت بوم آن بدین سان است: که حجاج جان پاکش خرد یاد جفت = ک: ل (نیز ان: ۲): (ب: و: آ: ب: ۱): آنچه: متن = ۷- (س: ق: س: ۲): (نیز ان: ۲): (ن: جویا) (۱۰۰- (نیز ان: ۲): بخواند (۱۱- (ب: از ۱۷۹۶ و ۱۷۹۷ یک بیت ساخته و ۷۹۶- ۱۷۹۷ را انداخته اند ۱۲- (ن: ان: ۲): (جویا) ۱۳- ل (نیز ان: ۲): خیره بماند: متن = ق: ک: م: ۴ (نیز ان: ۴): (ن: ۱): (ب: هعی): متن = یازده مستویس دیگر ۱۵- ک: ل (ا: کان (ل: چون) نامه خواند (ی: پساوند ندارد): (ن: ان: ۲): کارنامه بخواند): (ن: زان کار و تیره بماند: م: کسری و رو خیره ماند: (ب: خیره از خیره ماند: ل: ۲): (از: ۱): کار و خیره بماند: و: زان کار خیره بماند): متن = ق: س: ۲ (نیز ان: ۲): (ب: ۱۶- ل: موبد و ۱۷- ل: ۲): سر بر فراز (وزن درست نیست)) (۱۸- (نیز ان: ۲): (ب: ۱۹- (نیز ان: ۲): با او: متن = دوازده مستویس دیگر ۲۰- (ن: فراز: بنامی (۷۹۸-۷۹۵): قلما وصل الکتاب الیه و علم بما صدر من نوش زاد عظم علیه ذلک خلا بالموفه و پهلوان و بیجان آراء هعی الحادث الکاوث ۲۱- (ن: ب: ا: این) ۲۲- ق (نیز ان: ۲): یادگیر: در ق: ۲ این بیت با بیت سپین پس و پیش شده است: م: ک: س: ۲ این بیت منویس دارند: م: نامه فرستادن نوشین روان بنزد پهلوان لشکر: م: نامه فرستادن کسری به پهلوان: م: ۲ نامه نوشین روان بنزد یک لشکر ۲۳- ل: م: ق: ل: ۲ (نیز ان: ۲): با نوشت: متن = ک: ۲۴- م: س: ۲ (نیز ان: ۲): (ا: م: متن = ل: ان: ۲): (ب: ۲۵- ل (نیز ان: ۲): پر از رنگ (ب: هر آژنگ): بنامی (۷۹۹- ۸۰۰): ثم استحضرت الکاتب و امره أن یکتب جواب کتاب و فی الملائن ۲۶: (ن: بلدان: ۲): (برو) ۲۷: ک: زمین و زمان ۲۸- (ق: ماه و کیوان و هور) ۲۹- ق: زور: (ب: جاد) ۳۰- (ب: که از خاک): ۳۱- م: س: ک: م: ۲ (نیز ان: ۲): (ب: آ: ب: آ: ب: ۲): شست: ل: همان آفریننده مور و متن = ق: (نیز ان: ۲): (ا: ۳۲- ل: م: ۲ (نیز ان: ۲): (ب: ۳۳- ق: آ: ب: نیل: (ن: دروم تا آب نیل: ل: دم مور نارود نیل): م: ز گردنده خورشید تا آب نیل: ک: ز گردم پر و تا بر آب نیل: ل: همان کوه و هامون و دریای نیل: (ن: ان: ۲): ز گرد چون بر تو تالب آب نیل (ن: آبیگر): متن = ق: (نیز ان: ۲): ۳۴- ل: بود: ل: ۲: (روم: متن حفره مستویس دیگر ۳۵- ل: ۲: (ب: در زیر (ن: آبیضان و آبیضان روند): ل: و گر دم سنگ و سندان بود: ل: ۲: گر از خاک: م: چرخ گردان و روح: متن = م: ک: م: ۲ (نیز ان: ۲): (ب: آ: ب: آ: ب: ۲): آ: ب: است: های این بیت پس و پیش شده اند: متن = ل: این بیت و ق: این بیت و بیت سپین را ندارند

نه زو پادشاهی بخواهد^۱ برید
 که آمد ز فرزند چندین^۲ گزند،
 که گشتند با نوش‌زاد انجمن!
 سزّد گر نماند به گیتی^۸ بسی!
 ز کسری بیابان^۹ تا نوش‌زاد!
 رها نیست از چنگ و مقار^{۱۳} مرگا
 بپیماید^{۱۵} اندازه‌ی کاز^{۱۶} خویش،
 برش^{۱۸} پر ز خونِ شواران بودا
 پر از خوب‌برخ چاک^{۱۹} پیراهنش!
 برو^{۲۳} بگذرد^{۲۲} بز و پیکان^{۲۵} مرگا
 که جز^{۲۶} مرگی کسری^{۲۷} نگیرند^{۲۸} بادا

۸۰۵ نه فرمان او را کرانه پدید
 بدانستم این نامه‌ی ناپسند^۲
 و زان^۳ پرگناهان زندان^۵ شکن
 چنین روز اگر^۶ چشم^۷ دارد کسی
 که جز مرگ را کس ز مادر نژاد
 ۸۱۰ پی^{۱۰} پشه^{۱۱} مور تا^{۱۲} پیل و کرگ
 زمین^{۱۴} گر گشاده کند راز خویش
 کنارش پر از^{۱۷} تاج‌داران بود
 پر از مرد دانا بود دانش
 چه افسر نهی^{۲۰} بر سرست^{۲۱} بر چه ترگ^{۲۲}
 ۸۱۵ گروهی که یارند با نوش‌زاد

۱- (ن: آ: نخواستی) ۲- ل: دلپسند (ل) ۳- ل: (نیز، ل: ن: آ: جندی؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۴- (ن: ل: ن: آ: از آن) هـ: (ق: آ: لشکر) ۵- (پ: ب: بگر) ۶- ل: چند ۷- س: بی: آ: (نیز، ل: ن: آ: و: ب: آ: به گیتی نماند؛ متن = ل: (نیز، ق: آ: ب: ۹- ل: س: (نیز، ق: آ: بی: با آغاز؛ ک: ل: آ: از آغاز) (ن: ل: ن: آ: بر آغاز؛ ل: آ: ز آغاز؛ و: ز نوشین روان گیر؛ متن = ق: بی: آ: (نیز، ب: آ: در کلمات‌های این بیت پس و پیش شده است ۱۰- ک: ل: آ: (نیز، ل: و: ل: آ: سر: (ل: ل: بی: آ: همان؛ متن = ل: س: و: بی: آ: (نیز، ق: آ: بی: بی) ۱۱- (ن: ل: بی: آ: بی: (نیز و: ل: ن: نقطه ندارد)؛ ل: ل: آ: بی: آ: (نیز، ق: آ: ل: ن: آ: بی: آ: بی: آ: (ن: بی: آ: متن = ق: ب: (نیز، ب: ۱۳- (ب: چنگال؛ ذ: رهایی نیابند از چنگ؛ ذ: در ل: کلمات‌های این بیت پس و پیش شده است؛ ذ: آ: ۱۴۰ و ۸۱۴ و ۸۱۶ تا ۸۱۴ و انداخته است ۱۴- بی: آ: زمی: ۱۵- ک: کذیبینی تو: (و: پدید آرد)؛ متن = ۱۶- (ن: س: آ: کار: بی: بار (بی: نقطه))؛ ل: آغاز و انجام (پس‌وند ندارد)؛ س: ق: انجام و آغاز؛ بی: آ: بیندازد این چادر باز؛ (ق: ل: آ: بلند)؛ (ن: نماند) سرانجام و آغاز (حرف بکم واژه نخست نقطه ندارد)؛ بی: همانند سرانجام آغاز (حرف بکم واژه نخست نقطه ندارد))؛ متن = (ب: نیز، ج: ن: آ: بی: آ: ال: آ: بیت‌های ۸۱۱ تا ۸۱۳ و ندارد ۱۷- (ن: کنار وی از) ۱۸- س: دلش؛ (ل: بی: بی: زمین)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۹- (ب: خاک (ل))؛ (ب: مژگان چاک؛ بی: آ: گل و خان چاک؛ (ق: آ: ماهرخ چپ؛ (و: ذ: رخ خوب یابنی به: متن = ل: س: (نیز، ل: بی: و: ل: آ: س: پس از این بیت افزوده است:

نخواهد بدن مر ترا سوخند	همان گنج و دینار و کاخ بلند
نه ایوان شاهی نه گنج و سپاه	نه فرزند ماند نه تخت و کلاه
نه جمشید و شمشاک گیتی (۲) نشان	نه خسرو بماند نه نوشین‌روان

۲۰- س: بود ۲۱- ق: بی: آ: (نیز، ل: آ: بی: آ: سرش؛ متن = ل: س: و: ل: آ: (نیز، ل: ق: آ: بی: آ: بزرگ ۲۲- ل: (نیز، ل: بی: ل: بی: ل: متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۳- (ن: نگردد) ۲۴- ل: زخم پیکان؛ (ق: آ: پیکان و دندان)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ بی: کس: ل: بی: ل: آ: بی: و: آ: پس از این بیت افزوده‌اند:

سخن آنک (ل: ل: آ: بی: آ: آنک) ای پدر (س: ل: ن: آ: ایله) نماند بسی (ک: س: آ: بی: ل: و: کس: بی: نماند کس)

به مرگ (ب: مرگم) پدر (ک: ل: آ: بی: آ: پسر) شاه نبود کس (ک: س: آ: بی: ل: و: بی: آ: بی: کس نیست بسی)

۲۶- (ن: نیز، ل: بی: آ: کجا؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۷- ل: (نیز، آ: را کس؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۸- س: (نیز، ب: نگرند؛ (ق: آ: ندارند؛ ل: بگردند)؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ ذ: ل: آ: این بیت پس از ۸۲۵ آمده است

بزدبکی یزدان^۴ نیکی‌شناس^۵
 فزونی و دیهم^۶ شاهنشهی،
 مرا بر فزونی^{۱۱} فزایش^{۱۱} بدی^{۱۱}
 به جای دگر یافته جای^{۱۵} خواب،
 بترسم^{۱۶} که رنج از من^{۱۷} آمد مرا^{۱۷}
 مرا از پشتمین کار تیمار^{۲۰} نیستا
 همه زار و خوارند بر^{۳۳} چشم من^{۳۳}
 همی آب تیره درآمد^{۲۵} به جوی^{۲۵}!
 گمانند^{۲۷} قیصر به تن^{۲۸} خویش اوستا
 به دین نیاگان خود ننگرد^{۲۹}!
 به دشنام او لب نباید گشاد،
 کجا^{۳۷} از پی و^{۳۳} خون^{۳۳} اندام ماستا
 مدارا کن اندر میان با^{۳۶} درنگا

نیاید که شد^۱ جان ما^۲ ناماس^۳
 ۸۳۰ مرا داد پیروزی^۵ و فرهی
 سزای^۷ دهش گر^۸ نایش^۹ بدی
 گر^{۱۲} از پشت من رفت^{۱۳} یک قطره^{۱۲} آب
 چو بیدار شد، دشمن آمد مرا
 اگر گاو^{۱۸} خشم^{۱۹} جهاندار نیست
 ۸۴۵ و^{۲۰} زان کس^{۲۱} که با او^{۲۲} شدند انجمن
 و^{۲۴} زان نامه^{۲۴} کز قیصر آمد به روی^{۲۴}
 از آن کو^{۲۶} هم آواز و هم کیش اوست
 کسی را که کوتاه باشد خرد
 گر آن^{۳۰} بی خرد سر بیچند^{۳۱} ز داد
 ۸۴۰ که دشنام او ویژه دشنام ماست
 تو لشکر بیارای^{۲۵} و برساز جنگ

۱-من ۲(نیز و): ۱) نیاید شدن؛ (ن): نیاشد شدن؛ متن ← ۲- (پ: میاها که جانم شود)؛ متن = (ل، س، ک، ل): (نیز ل، ن، ق، ف، ن، آ، ب، ۳، ۴- ل: بی سپاس ۴- ل: به یزدان نزدیک (۱) هادق: آن: فیروزی) ۵- (د: دیهم و) ۷- (ق: به جای) ۸- کسدا و ۹- (نیز ب): نیاشد (پسانوند ندارد) ۱۰- (ق: استایش) ۱۱- (آ: استایش)؛ درک این بیت بابت سپین پس و پیش شله است ۱۲- (س، ک، ل، س، آ، س، آ: (نیز ل- بنی): نه؛ متن = ل ۱۳- ل: (نیز ل): گشت؛ (لی، ب: رفقه؛ ن: (نیز: متن = ل، س، ک، س، آ: (نیز ق، ل، ل، کو، آ: ب) ۱۴- (نیز ل، ل: (نیز ل): چشمه؛ س، آ: (نیز ل): فزود؛ (لی، ب: جیش)؛ متن = ل، س، (نیز ق، ل، ل، و، ل، آ: ب) ۱۵- ل: جای و؛ ل: (نیز ل، ب، و، ن، آ: یافت آرام و س، آ: (نیز ل: یافت او جانی؛ (ق: رفت آرام و)؛ متن = س، ک، (نیز، ل، ب) ۱۶- (ن: ترسم ۱۷- ل: کسدا ل، س، آ: (نیز ل، ل، ل، آ، ب، ن، آ، ب، ن، آ، ل، آ: (نیز ق، ل، و) ۱۸- ل: وگر کار و ۱۹- ل: چشم ۲۰- ل: اینچنین کار دشخوار؛ ق: بیت های ۸۳۶-۸۳۸ و نفاقد؛ پ: پس از این بیت افزوده است: هنوز ار مرا یاری از بخت هست ازین کار بر من نیاید شکست ۲۱- (ل، ن، و، زان پس) ۲۲- ک: وی ۲۳- (پ: در) ۲۴- (نیز ل، ل، ب، و، ل، آ، ب: بدوی؛ ل: وگر نامه بنوش بر قیصر اوی؛ متن = ل، ک، س، آ: (نیز ل، آ، ۲۵- س: درآری؛ ل: درآید؛ س: اندرآید؛ ل: برآمد؛ و: درآورده؛ برآید؛ ک: تیر اندرآید؛ (لی، ب: نیز اندرآید)؛ متن = ل (نیز ل، ب، ن، آ، ک: پس از این بیت افزوده است: پسر آن بود به که دین پدر ← ۲۷- (س، ک، آ: (نیز ل، ن، ل، آ، ب، ن، آ، ل، آ: (نیز ل، و، ل، آ: آنکه؛ ب: از آنک)؛ این ل و انداخته است ۲۷- ل: که مانند؛ ن: (نیز ل، ب): که داد که؛ ک: مانند؛ ل: آ: کماند که؛ س، آ: (نیز ل، و، ل، آ: نماید؛ ب: (ل، ن، آ: گمانم که؛ پ: گمانم که؛ متن = ل، ۲۸- (لی: قیصرش را) ۲۹- ک، ل، آ: (نیز ل، ل، ن، آ: ز: (لی: به) دین نیاگان خود بگذرد؛ متن = ل، س، آ: (نیز ل، آ: ب، ل، س، آ: ل، و، آ، ب، و، آ، پس از این بیت افزوده اند: پسر آن بود به که دین پدر بگیرد، نیازد به کین پدر ۳۰- (نیز ل، ل، ب، آ: این؛ متن = ل، ۳۱- ل: جزای بی خرد سر نیچند؛ متن = ل، س، ل، س، ی، (نیز ل، ق، آ، ل، و، ل، آ، ب، ک: این بیت و اندارد ۳۲- (نیز ل، ل، ب: که او؛ متن = ل، ۳۳- س، س، آ: (نیز ل، ل، آ، ب، آ: ب: (لی، و، ل، آ: ۳۴- ل، ل، ل، ل، آ: جوی؛ ب: بنداری (۱۰۱- ۸۴۰)؛ کتب ذاکرا فیه: ابنا و قضا علی حال الزواله نون را، و ما حضر منه و الذين معه من الظهار السماتة و حل عقدة الزمانة ۳۵- ل: برارای ۳۶- س، نا (نقطه ندارد)؛ ک: (نیز ل، آ، و: ل، آ، س، آ: (نیز ب):؛ جرایه: (ب: یا)؛ متن = ل، ل، (نیز ل، ل، آ، ل، ن، آ)

دم باد^۲ با رای^۳ ایشان یکی ستا
 برو زین^۴ سخن‌ها مکن هیچ یاد،
 عنان را سَوی راست‌کاری هلا^۵]
 شود^۶ رخنه از رزم^۷ پیراهنش[
 سرآوند^۸ بر خویشتن بر جهان^۹
 بود آنک^{۱۰} بردند^{۱۱} فرمان اوی^{۱۲}
 و گرچه^{۱۳} چنین^{۱۴} خوار شد ارجمندا
 از^{۱۵} انگدنی، هم ز گسترده‌نی،
 نباید که چیزی نیابد بنیز^{۱۶}
 هر آنکس که بستند^{۱۷} با او میان،
 میانشان^{۱۸} به خنجر به دو نیم کن
 به کام نهنگش سپاری^{۱۹} رواست^{۲۰}
 ز تخم جفایشه آهرمنست^{۲۱}

۸۶۵ ز ایشان یکی را به دل ترس^۱ نیست
 به جنگ او گرفته شود نوش‌زاد
 ۸۶۶ [وگر دل ز ناراستی بگسلد
 ۸۶۷ [نیاید که آزار یابد تنش
 که پوشیده‌رویان^۸ او^۹ در نهان^۹
 هم ایوان^{۱۰} او ساز^{۱۱} زندان اوی^{۱۲}
 دو گنج یکسر برو^{۱۳} بر میند^{۱۴}
 ۸۷۰ ز پوشیدنی‌ها^{۱۵} و از^{۱۶} خوردنی
 برو هیچ تنگی نیاید^{۱۷} به چیز
 و زین^{۱۸} مرزبانان ایرانیان
 چو پیروز گردی^{۱۹} میجان^{۲۰} سخن
 هر آنکس^{۲۱} که او دشمن پادشاست
 ۸۷۵ جز آن هرک^{۲۲} ما را به دل^{۲۳} دشمنست^{۲۴}

۱-س: دل^۱ نیز این، بی^۲ آب، آلت ترس؛ (ق: بر نوری رای)؛ متن = دل، س^۳ [نیز ل^۴، و، (ا: ۲-۳: ترس؛ ل^۵: او باد؛ س^۶: نیز بی، ب: دیرو
 باد؛ س^۷: نیز ل^۸، و، (ا: در باد؛ متن = ق: نیز ل^۹، ق: ب، بی^{۱۰}) ۳-ک: ویاران؛ (ن: ل^{۱۱}: و، یازار)؛ متن = درازده، دستویس دیگر ۴-ق:
 بر؛ (ل^{۱۲}: ل^{۱۳}: این؛ ب: این بیت را تدارد ه: س^{۱۴} [نیز ل^{۱۵}، ل^{۱۶}: (ا: ایر راستی کز بندی (ق: بدل؛ ل^{۱۷}: ایر؛ ل^{۱۸}: دل)) تیسلد (ل: بگذره؛ ل:
 بگسلد (ق:)) س^{۱۹}: و بر ویستی گری بدل تیسلد (ق: (ب: نیاید که جانش نیز... (ق:)) (و: بود) ۷-ل^{۲۰}: آژرم؛ ب: آژمان رخته؛ ل: ق: ک،
 ل: بی^{۲۱}: ب: این بین را ندانند؛ این بیت در س: ل^{۲۲}: س^{۲۳}: ل^{۲۴}: ب، و، ۱ آمده است ۸-س^{۲۵}: [نیز ل^{۲۶}، و، (ا: وید؛ ب: جاوچ؛) متن = ده
 دستویس دیگر ۹-ن: ق: ل^{۱۰}: این؛ (جهان) ۱۰-ل: (سراوند) ۱۱-ل: [نیز ب: (زمان؛ ل: بی: نهان؛ ق: شروند از بد او همی در نهان؛) متن =
 ده دستویس دیگر ۱۲-س: س^{۱۳}: [نیز ل^{۱۴}: ب: به که؛ ق: به ز؛ متن = ل: ۱۳-ل: س: ق: ل^{۱۵}: [نیز ق: ل^{۱۶}: بی، او؛ س^{۱۷}: [نیز ل^{۱۸}: و،
 ا: بوده متن = (نیز ل^{۱۹}) ۱۴-ک: [نیز ل^{۲۰}: و، لنگه (ل: و، رانکه) ل^{۲۱}: ابا آنک؛ متن = ۱۵-س^{۲۲}: [نیز ل^{۲۳}: و، (ا: هر آنکس که او را به؛
 متن = ل: س: ق: [نیز ق: ل^{۲۴}: بی، (ب: و، (ا: هر آنکس؛ س^{۲۵}: [نیز ق: ل^{۲۶}: بی،
 و، (ا: در میند؛ متن = ل: س: ق: ل^{۲۷}: [نیز ل^{۲۸}: بی، (ب: ۱۸-ل: (ن: آ: اگر چه) ۱۹-ل: (ب: چنین و گر چه (وزن درست نیست)) ۲۰-ل:
 پوشیده‌رویان؛ س: [نیز ب: پوشیدنیها (حرف یکم نقطه ندارد) ۲۱-ق: ۲۲-ل: س: ق: ل^{۲۳}: [نیز ق: ل^{۲۴}: بی، پ: ل^{۲۵}: [نیز ب: ز؛ متن = ک: س:
 [نیز ل^{۲۶}: (ا: و، (ا: نیاید؛ ق: نیاید؛ ل^{۲۷}: [نیز ل^{۲۸}: بی، (ب: ۲۴-س: س^{۲۵}: [نیز ل^{۲۶}: بی، (ب: که چیز؛ س: ق: جز ل^{۲۷}: (بجز) آن (س: ق: ل^{۲۸}: بی،
 این) سخن‌ها نیز زد (انبارد) نیز؛ (ق: نشاید که چیزی نیز زد نیز؛ و، ل^{۲۹}: که چیز آن سخن‌ها نیز زد (و، و حرف پنجم نقطه ندارد)
 نیز؛ متن = ل: بنداری (۸۷۱-۸۷۵)؛ و، ل^{۳۰} روط بنفشه و آلفی بیده الی التیلهکة لایزال بلافاة دینه ۲۵-ل^{۳۱}: و، (ا: ۲۶-ک: بستند؛ و:
 بست) ۲۷-ک: گورد ۲۸-س: میجان بر ما و زون درست نیست؛ (ل: بی، (ب: میجان؛ ل^{۲۹}: مسجا (ق:)) متن = ل: ق: ل^{۳۰}: [نیز ل^{۳۱}: بی،
 و، (ل^{۳۲}: ل^{۳۳}: [میاش؛ ل^{۳۴}: این بیت را تدارد ۳۰-س: س: ل^{۳۱}: [نیز ل^{۳۲}: ق: ل^{۳۳}: بی، (ب: که هر کسی؛ متن = ل: ق: [نیز ل^{۳۴}: بی، (ب:
 بنداری) ۳۲-س: [نیز بی، (ب: سزاست ۳۳-س: بی، (ب: [نیز بی، (ب: هر که؛ س: [نیز ل^{۳۴}: (ق: چه آنکس که؛ ل: و، جز از (ق:
 این) هر که؛ متن = ۳۴-ق: [نیز بی، (ب: خود دل بر هر آنکو مراد (ب: چندان زین هر آنکو به دل؛ متن = ل: ۳۵-ق: ک: س: [نیز ل^{۳۶}: (و،
 شمشند؛ متن = ل: س: ق: [نیز ل^{۳۷}: بی، (ب: ۳۶-ق: ک: س: [نیز ل^{۳۸}: (ا: آهر میند؛ (ق: ل^{۳۹}: آهر مینست؛ و، آهر مینند؛) متن = ل:
 س: ل^{۴۰}: [نیز بی، (ب)

ترا آغایش بس^۴ از نوش زاده^۵
 ز پادالره ما^۶ هراسان بدندا
 زوانش^{۱۱} بجنید^{۱۱} بر^{۱۲} نوش زاده،
 به هنگام بد گفتن^{۱۵} آراستند!
 که بدخواه وانده^{۱۸} چنین^{۱۹} داستان!
 دل ما برین^{۲۰} راستی^{۲۱} بر گواست!
 و زو^{۲۲} بود بیداد بر نوش زاده،
 مبادش زبان و مبادش^{۳۳} دهن!
 که تا^{۲۶} مست^{۲۷} گردد تن^{۲۸} شهریار،
 بداندیشی^{۳۰} و کیش آهرمنی^{۳۱}،
 که فر و^{۳۲} سرفسر و^{۳۳} چهر ماست^{۳۵}!

ز ما^۱ نیکوی^۲ ها^۳ نگیرند^۴ یاد
 همه پیش ازین^۶ ناسپاسان^۷ بدند
 ز نظاره هر کس^۹ که دشنام داد
 بدان^{۱۳} ویژه دشنام^{۱۴} ما خواستند
 ۸۸۰ مباح اندرین^{۱۶} نیز^{۱۷} همدستان
 گر او بی هنر شد، هم از پشت هاست
 زبان کسی کو به بد کرد یاد
 همه داغ کن بر سر انجمن
 کسی کو بجویدهمی^{۲۴} روزگار^{۲۵}
 ۸۸۵ به کار آورد کژی و دشمنی^{۲۹}
 بدین^{۳۲} پادشاهی نباشد رواست^{۳۳}

فرستاده برگشت پویان^{۳۶} به راه

نهادند بر نامبر مهر شاه

۱-ل: (من: ۲-ک، ل، آ، س، آ، نیز ل، ن، دل، س، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۳-ل: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۴-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۵-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۶-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۷-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۸-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۹-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۱۰-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۱۱-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۱۲-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۱۳-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۱۴-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۱۵-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۱۶-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۱۷-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۱۸-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۱۹-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۲۰-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۲۱-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۲۲-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۲۳-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۲۴-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۲۵-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۲۶-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۲۷-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۲۸-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۲۹-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۳۰-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۳۱-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۳۲-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۳۳-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۳۴-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۳۵-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۳۶-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۳۷-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۳۸-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۳۹-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۴۰-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۴۱-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۴۲-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۴۳-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۴۴-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۴۵-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۴۶-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۴۷-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۴۸-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۴۹-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۵۰-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۵۱-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۵۲-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۵۳-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۵۴-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۵۵-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۵۶-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۵۷-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۵۸-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۵۹-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۶۰-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۶۱-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۶۲-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۶۳-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۶۴-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۶۵-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۶۶-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۶۷-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۶۸-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۶۹-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۷۰-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۷۱-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۷۲-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۷۳-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۷۴-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۷۵-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۷۶-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۷۷-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۷۸-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۷۹-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۸۰-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۸۱-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۸۲-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۸۳-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۸۴-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۸۵-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۸۶-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۸۷-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۸۸-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۸۹-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۹۰-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۹۱-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۹۲-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۹۳-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۹۴-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۹۵-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۹۶-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۹۷-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۹۸-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۹۹-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا) ۱۰۰-ل: (من: ۲-ک، ل، س، ی، نیز پ، ا)

گفتار اندر وزم رامبرزین با نوشزاد^۱

بگفت آنج^۲ از شاه کسری^۵ شنید^۶
به فرمان که فرمود با^{۱۱} نوشزاد،
و زآزم^{۱۳} او مغز برداختن
شنید از فرستاده چندی سخن^{۱۷}،
ز درگاه برخاست آواز^{۱۸} کوس،
بشد رامبرزین سوی جنگ^{۲۰} تفت!

سپاه انجمن کرد و روزی بداد^{۲۷}،
که بود اندران^{۲۲} مرز آبادیوم،
سپاهی^{۲۷} همه دست شسته به خون
بجنبید^{۲۸} لشکر چو دریا ز باد^{۲۹}،
پراز جنگ سر، دل^{۳۰} پراز کین وزهر^{۳۱}

چن^۴ از ره سوی رامبرزین رسید
چن^۷ آن^۸ گفته شد نامه او^۹ بداد
۸۹۰ سپه کردن و جنگ را^{۱۱} ساختن^{۱۲}
چن^{۱۲} آن^{۱۵} نامه برخواند مرد کهن^{۱۶}
بدانگه که خیزد خرویش خروس
سپاهی^{۱۹} بزرگ از مداین برفت

پس آگاهی آمد^{۲۱} سوی نوشزاد
۸۹۵ همه جائلیقان^{۲۳} بطریق روم
سپهدار^{۲۵} شناس^{۲۶} پیش اندرون
برآمد خروش از در نوشزاد
به هامون کشیدند یکسر ز شهر

۱- من - پسر نوشین روان؛ قی لشکر کشیدن رامبرزین به جنگ نوشزاد - پسر کسری؛ ل: رفتن رامبرزین به فرمان کسری؛ متن =
ل: می؛ ۲- کسری نویسی ندارد ۳- ل: ل: (نیز ل: ب:؛ چو: متن = ص: ۳- ۲- (ل: خان) ۴- ک: ل: (نیز ل: ب:؛ آنچه: (ا: آنکه)؛ متن =
ل: ب: ل: (نیز ل: ق: (؟) شد ل: (؟) ایران) ۵- (ل: بدید) ۶- ل: ل: ۷- ل: ل: (نیز ق: آ: ب:؛ چو: متن = (ن: ۸- س: ل: س: آ: (نیز ق: آ: ب:؛ این؛
متن = ل: ق: ۹- (به: نامه او را) ۱۰- ل: ل: ۱۱- ل: ل: (بر: می؛ نیز ل: ب:؛ بفرمود تا: (ا:؟) سخنها که شد گفته با؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۱- ل: ل:
او ۱۲- ل: (ن: تاختن) ۱۳- (ب: آ: (رام: ک: ل: می؛ آ: (نیز ل: ن: ل: ن:؟)؛ وزان وزم؛ (و: آ: وزان کار (روم)) (ل:))؛ متن = ل: ق: (نیز ق: آ: ب:؛ س
ایریت را ندارد ۱۴- ل: ل: ۱۵- (نیز ل: ب:؛ چ: متن تصحیح قیاس است ۱۵- (ل: آ: (ابن) ۱۶- (ل: ن:؟)؛ فرخ دبیر؛ و: چندان سخن
۱۷- س: ل: آ: س: (نیز ق: آ: ب:؛ چندان (ل: ب: چندین) سخن؛ (و: مرد کهن؛ ل: ن:؟)؛ از (ن: آ: (آن) فرستاده تیزویر؛ متن = ل: ق: ۱۸-
نیز ل: آ: ب: ۱۸- ل: ل: (نیز ل: ن: ل: و: ن:؟)؛ آوای؛ متن = ل: ک: س: آ: (نیز ب: آ: ب: ۱۹- (ن:؟)؛ سپاه) ۲۰- س: چاره؛ ل: روم؛ متن = سیزده
دستنویس دیگر؛ در بیت های ۸۹۳-۹۵۲ پس از بیت آمده است؛ بشاری (۸۹۳-۸۷۸)؛ فلما وصل الی ذلک المرزبان جمع العساکر و
سلک سبیل الامتال و سار الی جندیسابور ۲۱- س: ق: ک: س: آ: (نیز ل: و: آ: ب:؛ نهادند سرها؛ متن = ل: ل: (نیز ل: ن: ق: آ: ب:؛ ن: آ:
۲۲- ق: ک: س: آ: (نیز ق: آ: ب:؛ بجنبید لشکر چو دریا ز باد (۸۹۷)؛ متن = ل: س: ل: آ: (نیز ل: ن: ب:؛ ن: آ: ب:؛ آ: (ب: آ: ب:؛ آ: (ب: آ: ب:؛ یک
بیت ساخته و ۸۹۴- ۸۹۷ و انداخته است ۲۳- س: آ: (نیز ل:؛)؛ چو: ۲۴- (ل: آ: (آن:؟)؛ چآن: (ب: ل: (نیز ق: آ: ب:؛ یوندران (ق: آ: ازان)؛ متن = بیازده
دستنویس دیگر؛ بیت های ۸۸۵-۸۹۸ به هم ریخته: ۸۸۸ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ بشاری (۸۹۵-۸۹۴)؛ فلما علم نوشزاد بذلک جمع عسکره
و أطلق أولههم و رکب فی بطارقه اللدین کابراعه ۲۵- (و: سپید چو) ۲۶- س: شناس؛ س: آ: شمشاب ۲۷- ک: سپاهش؛ ل: آ: این بیت را
تفاوت بشاری؛ و جیل واحدا منهم علی العیش یعرف بشماش ۲۸- ل: ک: س: آ: خروشید؛ متن = ۲۹- (ا: داده؛ ق: آ: سپاه انجمن کرد و روزی
بباید (۸۹۴)؛ ل: آ: سپه راهمه ترک و جوشن بباد؛ و: سپاهی همه سر پراز کین و باد؛ متن = س: ل: آ: (نیز ل: ن: ب:؛ ن: آ: ب:؛ ق: ای این
بیت و آنفلاند ۳۰- ل: ل: (نیز ل:؟)؛ دل سرده؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۳۱- (ا: بهر (ل:))؛ س: ک: س: آ: ب:؛ ل: آ: پس از این بیت افزوده اند:
چو شهری (س: ن:؛ چیزی) که بخته (س: ل:؛) وخته؛ س: آ: بخته (حرف یکم نقطه ندارد)؛ ا:

سخته (هو حرف نخست نقطه ندارد) برد نام (س: آ:؛ نان؛ ل:؟) بام اوی (ا: او)
چو رشید آن (که: حآن: ب:؛ ل: از آن) دشمن (س: آ:؛ دشمن؛ ن:؟) دشت از کینه جوی (ا: جو)
ل: ق: ل: ن: ق: آ: ب: و: ن: آ: بیت بالا را ندارد؛ بشاری (۸۹۸-۸۹۷)؛ فخرچو الی الصحرا فاصطف الفریقان و تقابل الجمعان

بزه نای رویین و صف برکشید
 گراییدین گوزهای گران،
 کسی روی خورشید^۴ تابان ندیده!
 یکی ترک رویی بسر برنهاد
 که پیدا نید^۵ از پی نعل^۶ بوم
 هوا بر سر او خروشان شده‌ست^{۱۰}
 کجا نام او بود پیروز^{۱۱} شیر،
 سرت را که پیچید چونین^{۱۲} ز داه؟
 هم از راه هوشنگ و^{۱۵} طهمورتی^{۱۴}
 چن^{۱۷} از دین^{۱۸} بزدان سرش گشته شد!
 کجا^{۲۰} کار^{۲۱} خود را ندانست روی
 جهود اندرو راه کی^{۲۴} یافتی؟
 شنیدی که با روم و قیصر چه کرد؟
 سرت با^{۲۶} آسمان بر فرازی همی؟

چو گرد سپه رام برزین^۱ بدید
 ۹۰۰ ز گرد سواران^۲ جوشنوران^۳
 دلیه سنگ خاوا. همی پردید.
 به قلب سپاه اندرون نوش‌زاد
 سپاهی بُد^۵ از جاثلیقان روم
 نوگفتی مگر^۸ خاک^۹ جوشان شده‌ست^{۱۰}
 ۹۰۵ زره‌دارگردی بیامد دلیر
 خروشید کای نامورنوش‌زاد
 بگشتی ز^{۱۳} دین گیومرتی^{۱۴}
 مسیح فریبنده خود^{۱۶} کشته شد
 ز دین آوران دین^{۱۹} آنکس مجوی
 ۹۱۰ اگر فز^{۲۲} بزدان برو^{۲۳} تافتی
 پذیرت آن جهاندار آزادمرد
 تو^{۲۵} با او کتون جنگ سازی همی؟

۱-س (نیز با)؛ سپه‌دار برزین ۲-س (نیز با)؛ سواران؛ متن = ل ۳-ک (نیز با)؛ و، ل ۴-و، ل ۵-آ؛ گرد سران؛
 (ق: آ)؛ نیزه‌وران؛ ب؛ بخون سران؛ متن = ل، س، ق، و؛ ۶- (نیز با)؛ ب؛ خروشید ۷-س (نیز با)؛ چو؛ ک، س، ق؛ نیز با، ل، و؛ آ؛ پرو؛ متن =
 ل، ق، ل ۸- (نیز با)؛ ق، آ، ب، ل ۹- (نیز با)؛ ۱۰-ب، و؛ آ؛ نیود؛ این؛ شدند؛ متن = ل، س، ق؛ نیز با، ب ۱۱- (نیز با)؛ لعل؛ ا؛ س؛
 نعل از نعل (۱)؛ ۸- (ب؛ همی) ۹- (س؛ نیز با)؛ که؛ خاشاک ۱۰- (ب؛ شده)؛ بنامی (۹۰۴-۸۹۹)؛ و؛ وقت نوش‌زاد فی القلب مستحرا
 استعمار الملک؛ علی رأسه بیضه من الذهب ۱۱- (ق: آ)؛ بیاد؛ ل ۱۲- ل؛ چندان؛ (ل ۳)؛ چندین؛ س، ل ۱۳- (نیز با)؛ ل، س، ق، و؛ ب؛ آ؛ سودگر
 نیچی سرت را (س، ب؛ بی؛ نو چندین)؛ متن = ق، ک، س، آ (نیز با)؛ ۱۳- ق؛ چراگشتی از ۱۴- ل، ک، ل، آ، س، آ (نیز با)؛ ب؛ کیومرثی (در س
 حرف ششم نقطه ندارد) - طهمورثی (در ل، ن حرف ششم نقطه ندارد)؛ متن = ل، س، ق؛ نیز با، ل ۱۵- (نیز با)؛ ح (ح)؛ ۱۶- (ق: آ)؛ چون
 ل ۱۷- ل، ل ۱۸- (نیز با)؛ ب؛ چو؛ متن = س ۱۹- (نیز با)؛ و؛ ب؛ راه؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۹- ل، ق؛ نیز با، ب؛ کین؛ متن = یازده
 دستنویس دیگر ۲۰- س، س، س، آ (نیز با)؛ ب؛ که؛ او؛ متن = ل ۲۱- (ق: آ)؛ دین ۲۲- ل، آ (نیز با)؛ ب، ل، آ؛ دین ۲۳- (نیز با)؛ ب؛ و؛ ل ۲۴- (ل، آ)؛ ره
 س (کجا)؛ س (نیز با)؛ ب؛ جهودان برو (ب؛ ب؛ و؛ راه (ب؛ کار)؛ ک؛ ل، آ (نیز با)؛ ب، ل، آ؛ جهودی (ل؛ ب؛ هودی)؛ برو دست کی؛ متن = ل، ق، ک،
 س، آ (نیز با)؛ ب؛ ب؛ بنامی (۹۱۰، ۹۰۵)؛ خروج فارس من عسکر مرزبان الملبان یسمی فیروز فصیح نوش‌زاد و عظم و نهاد عن المرتط
 بنفسه ۲۵- (ک)؛ ۲۶- (ق؛ ک، س، آ)؛ نیز با، ل، آ؛ ز آسمان؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ س، ک، س، ق؛ آ، ل، و؛ آ؛ پس از این بیت افزوده‌اند:

پدر زنده و پور جوانی (ا؛ جای (۱))

چگونه‌ست (و؛ ندانی) کین نیست آیین و راه (ق: آ)؛ آیین و رسم سپاه

ترا فز و برزست (ق: آ)؛ برزست و لیکن (ق: آ)؛ کیلی (۱)) پدر

از آن تو بیش‌سته فز و هنر (۱))

گر او (و؛ کز) بگذرد نایج جوانی رواست (ق: آ)؛ نایج و نتختش تراست؛

کمون دزم او جستن (ب؛ ل، آ)؛ و؛ جستن نتخت؛ جستن خصما؛ جستن زده؛ از تر خطاست (۱))

ل، ه، ل، آ، ب، ل، د، ب، ل، آ، ب؛ بیت‌های بالا را نداردند

۹۲۵ گر از رای^۱ من سر به یک سو بری
بسی بند پیروز یاد آیدتا

بلندی گزیتی^۲ و کند آوری
سخن های بدگوی باد آیدت^۳

چنین داد پاسخ ورا نوش زاد
ز لشکر مرا^۴ زینهار می خواه
مرا دین کسری نباید همی^۵
۹۳۰ که^۶ دین مسیحا ست آیین او^۷
مسیحای دیندار^۸ اگر^۹ کشته شد
سوی پاک یزدان شد آن یاد پاک^{۱۰}
اگر من شوم کشته، زان^{۱۱} پاک^{۱۲} نیست
بگفت^{۱۳} این سخن^{۱۴} پیش پیروز پیر^{۱۵}
۹۳۵ برفتند گردان^{۱۶} لشکر ز جای
سپهبد چن آتش^{۱۷} برانگیخت اسب
چپ لشکر شاه ایران ببرد

که ای پیر فرتوت^۱ سر پر ز یاد
سرافراز گردان و فرزند شاه
دلدم سوی مادر گرایده می^۲
نگردم من از فزه^۳ و دین او^۴
نه^۵ فرز جهاندار ازو^۶ گشته شد،
بلندی ندید اندرین^۷ تیره خاک^۸
کجا زهر مرگست و^۹ تریاک نیست
پوشید روی هوا را به^{۱۰} تیرا
خروش آمد از کوس و از^{۱۱} کوه نایاب
بیامد بگردان^{۱۲} آذو گشسپا
به پیش سپه در^{۱۳} نمائند ایچ گردا

۱-ل: س (نیز لی، بی، ب): راه: گدس، آ (نیز ل، و، آ): بندل ل: گفت: متن = ق (نیز ل، و، آ، ل، ن): ۲- (و، کوی، ل، ن، ل، ن): به ندلی (ل، ن): جی (گ، گران) ۳- ل (نیز ل، بی، ن): یگزایدت: س (نیز لی، بی): حدیث دلفروز یاد آیدتا: (ل، و): بسی از جگر سر دیاد آیدت: متن = ل، ق، گ، س: ۴ (نیز ل، و، آ): بنداری (۹۱۸-۹۲۶): و آشمار علیه بخص جنان الذل لکسری قبل آن صیر الامر ایرا، فما اعطظ و لا انزجر، و تاه فی ضلالته، و استمر علی غوایته ۵- ل فرتوت و هس = س (نیز لی، بی): چو من: متن = ل: عمل نیاید به کار: فریاد شمار ۶- ل (و، آ): به ۷- ل: ل (نیز ل، و، آ): ب: از: متن = س (نیز ل، و، آ): راه و از: ل، ق، گ، ل: ۸ (نیز ل، و، آ): فر و از (ق، ل): (لی، رای و از ل: آ، ز آیین و از): متن = ل (نیز ل، بی، و، ل، ن): ۹- ل: مسیحا بدان خار ۱۰- ل: گر ۱۱- ل (لی، بی): ۱۲- ل: این بیت را ندارد ۱۳- ل: ناد پاک: ل: پاکراد: محمد پادشاه: س: یادشاه: (ل: ماد پاک: حرف یکم و اژه نخست نقطه ندارد): ل، ن: و آ، ن: از: خاک (ل: رای): پاک: بی: بند باد پاک: س (نیز لی، و، آ): اگر کشته گردم (س: شدار): بدین دین پاک: (بی: شه پاک یزدان شدار بود پاک (ل): متن = ل، ن: بدید اندرین: س، بی، س: آ (نیز لی، و، آ): بدید آمد (لی، و، آید): از (ل، و، آ): که (ل، و، آ): برد: اندرین: به: گزید او ازین: بی: بدید اندر آن): متن = ل، ق، ل: آ (نیز ل، و، آ): ن: آ: در ل حرف یکم و اژه نخست نقطه ندارد ۱۶- محمد: جاه: س: آ: جاه: متن = سیزده دستنویس دیگر: در و این بیت با بیت سببین پس و پیش شده است: گ، س: آ پس از این بیت افزوده اند:

اگر کشته گردم بدین دین پاک بلندی بدید اندرین تیره خاک

(س: آ: بدید آید اندر مفاک = ۹۳۲ ب)

۱۷- ق (نیز لی، ل، آ): زین ل: خود: (بی: پس): متن = ل، س، بی، گ، س: آ (نیز ل، و، آ): و، ل، ن: آ، ب: ۱۸- ل (بی: پاک): (ل): ۱۹- س: آ (نیز لی، بی): چو ما: بی: و مرگست: گدس من گشت و (ل، ن، آ): من گشت: (ق، ل، و، آ): مرگ زهرست ل: آ: کز زهر من گشت: (بی: نه زهرست کش هیچ): متن = ل (نیز ل، و، آ): این بیت را ندارد: ق در اینجا سرتویس دارد: جنگ نوش زاد بارام پوزین و لشکر کسری و کشته شدن نوش زاد بحکم نوشین روان ۲۰- گ (نیز ل): چو گفت ۲۱- محمد: چمن > ۲۲- ل: ل (شیر): ۲۳- س: ق (نیز ل، و، آ): بی: بی: بی: متن = ل، ق، گ، ل: ۲ (نیز ل، بی، ل، ق، ل، ن، آ): ۲۴- ل (نیز ل، و، آ): ۲۵- ق، ل، آ، بی: آ (نیز بی): زد (ل: یکه و ن: و، آ): و ناله: متن = س، س: آ (نیز ل، و، آ): ل، بی: ۲۶- ل: س: آ (نیز ل، و، آ): ل: بی: چو آتش: (بی: چو آتش سپهبد): متن تصحیح فیاس است ۲۷- محمد: بی: بیت های ۹۳۷-۹۳۹ و اللاله

از آن^۱ کار شد رام‌برزین درشت،
 هوا چون نگرگی^۲ بهاران کنندا
 یسی کرد از^۳ بند پیروز یادا
 تن از تیره خسته، رخ از درد زرد^۴
 که جنگ پدر زار و خوارست^۵ و شوم!
 سخن هرج^{۱۱} بودش به دل در^{۱۲} براند،
 ز من بر من آورد چندین^{۱۳} ستم!
 سواری برافکن بر^{۱۶} مادرم،
 سرآمد بدو^{۱۹} روز بیداد و داد^{۱۷}
 که اینست رسم سرای سپنج!

قراوان ز شیوان لشکر^۱ بکشت
 بفرمود تا تیرباران کنند
 به گرد اندرون خسته شد نوش‌زاد
 بیامد به^۵ قلب سپه پر ز درد^۶
 چنین گفت پیش دلیران^۸ روم
 بتایید و گریان^{۱۱} سقف را بخواند
 بدو گفت کین روزگار دژم
 کتون چون^{۱۴} به خاک اندرآید^{۱۵} سرم
 بگوش که شد^{۱۷} زین^{۱۸} جهان نوش‌زاد
 تو از من نگر^{۲۱} دل نداری به رنج

۱-ل: مران لشکر؛ ل: لشکر دلیران؛ (ن: ل: ی: ی: لشکرش شیوان (ن: گ: گردان)؛ ق: آ: ب: پیران (ب: گردان) لشکر)؛ متن: م: س: م: س: آ (نیز ل: ی: آ: و: ب)؛ ۲-ل: ی: ب: ازین؛ و: بدان؛ م: در اینجا سرنویس دارد: کشته شدن نوش‌زاد در جنگ رام‌برزین؛ بیداری (۹۲۷-۹۲۸)؛ و: امر عسکره بالمناوشة والمرأسة للزور غرسة و حمل علی رام‌برزین، و هو والی المدائن، قتل من أصحابه مقتلة عظيمة ۳- (و: را: چویرا؛ م: م: گ: ل: م: س: آ: ی: ل: ی: و: آ: پس از این بیت افزوده‌اند:

از (و: ز) آشوش لشکر از هر دو روی (م: ل: ی: سوی؛ ل: سوی)

از (و: ز) آویختن هر سوی شیرجوی (و: چاره‌جوی؛ م: ل: ی: سر بدخوی)

۴- پس از بیت ۹۲۹ افزوده است:

ل ر پ ز و ر یکان یوشید شید نماند ایچ تن را به بودن امید

بیداری (۹۳۹)، فامر الوالی عند ذلک أصحابه أن یرشقوهم بالسهم ایضا ۴- م: س: آ (نیز ل: ب): از آن؛ متن: ل: بیداری (۹۲۰)، ففعلوا فأصیب نوش‌زاد شنباه فی ظلمة المعاج ۵- ل: م: آ (نیز ق: ۲، و: ۱): ز: متن: ل: م: س: ق (نیز ل: ی: ل: م: ب: ل: آ: ب) عمل ۶ (نیز ۱): کرد؛ (ن: ی: ل: ی: شد ز: ب: جو) کرد؛ متن: ده دستویس دیگر ۷- م: م: آ: درد خسته رخ از تیر زود؛ (ق: زخم خسته هاش بر ل: درد (پلوند نلدرد)؛ بیداری (۹۴۱)، فانصرف الی قلب المکر ۸- (ق: پر درد کز بوم) ۹- م: ق (نیز ق: ۲- ل: م: ب): خوار و زارست؛ متن: م: ل: م: ل: م: آ (نیز ل: و: آ): بیداری (۹۴۲)؛ و قال لفرسان الروم: إن الخروج علی الأب أقوى دلایل الشوم ۱۰- (ق: گویان؛ م: ی: آ: ی: ل: ی: ب): بتایید گویان؛ م: س: آ (نیز ل: و: آ): بتایید زار؛ متن: ل: ل: آ (نیز ل: ب) ۱۱- م: س: آ (نیز ق: ۲- ب): هر چه متن: ل: آ (نیز ل: ۱۲- ق: ابا او: ق: پلور در) ۱۳- (آ: چندی)؛ بیداری (۹۴۳-۹۴۴)، فأن من ألم الجراح، و استدعی الأسقف، و یکی و فیت الیه بعض ما فی قلبه ۱۴- م: آ (نیز ل: ب): هم اکنون ۱۵- م: آ (نیز ل: ۳، و: ۱): آمد؛ متن: ده دستویس دیگر ۱۶- م: س: آ (نیز ل: ی: حیا: سوی؛ م: برافکن ز: متن: ل: ق: ل: ۱۷- (ب: رفت) ۱۸- ل: آ (نیز ل: ن): از؛ متن: ده دستویس دیگر ۱۹- م: م: ل: آ: م: آ (نیز ق: ۲- ل: ی: حیا: بروی متن: ۲۰- ل: ی: باغ و ایوان (کاخ)؛ ق: سلامت ندید و نه از داد داد؛ متن: ل: آ (نیز ل: ن: ل: ۲۱- (م: مگر)؛ در م: م: آ: ل: ی: و: آ: این بیت بابت سیسین پس و پیش شده است؛ م: ل: آ: م: آ: و: آ: پس از این بیت افزوده‌اند:

کرا (م: که گره: آ: اگر) زندگانی بیاید (ل: ۲: نیاید (ل: ۱: بیامد) پسر

نماند ورا چاره‌لی جز گذر (ل: ۲: چاره جز برگذر)

دلَم چون بُدی^۴ شاد^۴ گیتی فرورز^۴!
 اگر مرگ دانی^۶ غم من مَخور^۶
 پدر بتر^۹ از من که^{۱۰} بخشود نیست!
 به رسم^{۱۲} مسیحا یکی^{۱۵} گور^{۱۶} ساز!
 که من زین جهان خسته^{۱۸} گشتم^{۱۹} به^{۲۰} تیر!
 شد آن شاددل نامور^{۲۲} نوش^{۲۳} زادا

پراگنده گشتند از آن رزمگاه^{۲۶}
 غریبان به بالین او شد^{۲۵} دوان^{۲۶}
 نبودند شاد و نبردند^{۲۸} چیز
 سُکوبای^{۳۱} رومی^{۳۲} سرش بر کنار
 دل رام برزین پر از درد^{۳۳} و جوش!

مرا بهره این بود^۱ ازین^۲ نیره روز
 نژاید جزا^۵ مرگ را جانور
 ۹۵۰ سر من^۸ ز کشتن پر از دود نیست
 مکن^{۱۱} دخمه و^{۱۲} نعت و رنج دراز^{۱۳}
 نه کافور باید، نه مشک^{۱۷} و صبر
 بگفت این و لب را^{۲۱} به هم بر نهاد

چن^{۲۳} آگاه شد لشکر از مرگ شاه
 ۹۵۵ چو بشنید کو کشته شد، پهلوان
 از آن رزمگه^{۲۷} کس نکشتند نیز
 و را^{۲۹} کشته دیدند و^{۳۰} افکنده خوار
 همه رزمگه کشته زو^{۳۳} پرخروش

۱-ل: اینست؛ (به: حاین) بود؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲-د: ل. ۳-س: ۲ (نیز: ا). زین: متن = یازده دستنویس دیگر ۳-ل: ۲. (شود) ۴-س: ۲ (جوه: هک، س: ۲ (نیز ل: ۳، و: ا)). مگر: (به: بد: بجز): متن = ل. س. ق. ل. ۲ (نیز: ن. ق. ۲، ی. ن. ۲) ع. س. د. ل. ۲، س: ۲ (نیز ق. ۲، و: ا. ب.؛ سرد (د: ل. ۲: مُرده ق. ۲: ب. بود) خواهی: متن = ۷. (ن: برد خواهی تن من بیز: ل. ۲: بر پر در فلک او به پر): متن = ل. ق. ۸، س: ۲ (نیز ل: ۲، و: ا). به: متن = ده دستنویس دیگر ۹- (ن: ی. ن: نیز؛ و: ل. ۲: بدتر) ۱۰- (ل: ی. ن: یز: من به): بشاری (۹۵۰-۹۲۵): و امره آن بیلغ امه بعضی نشات صدره، و یامرها بالصبر و مجانبه الجزع علیه ۱۱-ل (نیز ق: ۲): مرا: (ل: ا. ب. مگر): متن = ده دستنویس دیگر ۱۲- (ب: از: ا. ق. دخمه: م: متن = ۱۳-ل: ۳، و: ۱: نخته (ت: تحمه (ا)) و دخمه (ل: رخمه (۲)) و رنج و (و: جوه) (ز: ا) متن = ده دستنویس دیگر ۱۴- (ل: دین) ۱۵-س: ۲ (نیز ل: ۲، و: مرا: متن = یازده دستنویس دیگر ۱۶- (ل: کرد): ۱۷- (به: کافور باید نوشت ۱۸- (ق: ۲: کشته) ۱۹- ق. ه. س: ۲ (نیز ل: ۲، و: رقیم: (ز: رویم): متن = ل. س. ل. ۲ (نیز: ل. ق. ۲، ی. ب. ی. ب. ۲: ب) ۲۰- ق. ز: بشاری (۹۵۱-۹۵۲): و آن تدفنه علی آیین الصبح و رسمه ۲۱-س: ق. (نیز ق: ا. ب. ب. ب.؛ لبها: متن = ل. د: ل. ۲، س: ۲ (نیز: ل. ۲، و: ل. ۲-۲۲-ل: ۲ (نیز: ل. ق. ۲، ب. ل. ۲): نامور شیردل: (به: شاه نو نامور): متن = ل. س. ق. ه. س: ۲ (نیز: ل. ل. ۴، و: ا) ۱۱ این بیت و بیت سپهرین و اندراده بشاری (۹۵۳): ثم تقص و خرجت روحه ۲۲-ل: س: ۲ (نیز ل: ن: ا. ب.؛ چو: متن تصحیح قیاسی است ۲۴- (ن: جایگاه): ل. ز: ان رزمگاه: (ل: ۲: هر سو سپاه): متن = یازده دستنویس دیگر بشاری (۹۵۴): فخرق عسکره بدداه و أحضار طرائق قیداه ۲۵- (و: یالینش آمد) ۲۶-س: ق. ه. س: ۲ (نیز ق: ل. ۲، و: ا. ب.؛ نوان: متن = ل. ل. ۲ (نیز: ل. ی. ن. ۲، ب. ۲۷- (ق: جایگاه) ۲۸- (ی: بیورند شاد و ببردند) ۲۹- ق. ن: متن = ۳۰- ق. جوه ۳۱- سُکوبای و (نیز و: ۱): سُکوبای (ق: سُکوبای): متن = ده دستنویس دیگر ۳۲- (ل: زومی (ل)) ۳۳- این بیت و اندراده بشاری (۹۵۷-۹۵۵): فلما علم للوالی بما ألم به سعی الیه باکیا فضا دفه طریحا قی التراب، رأسه فی حجر سُکویا الرومی ۳۴- س: ق. (نیز: ل. ی. ب.؛ گشت ازو: ل. ز: ه. س: ۲ (نیز ل: ۲، و: ا): بود: (ه: یه) ازو: متن = ل. س. ۲ (نیز ل: ق. ۲، ی. ن. ۲) ۳۴- س: ۲ (نیز: ل. ی. ب.؛ جنگه: متن = دوازده دستنویس دیگر

از اندرز شاهی^۲ چه داری به یاد؟
 برهنه نباید که بیند برش^۳
 ستودان نفرمود^۷ و^۸ مشک و عیبر،
 چن^۹ از^{۱۰} بندگان دید تاریک^{۱۱} بخت
 کفن سازد و گور و هم جادش^{۱۳}
 همانست کین^{۱۵} کشته^{۱۶} بر دار نیست
 نماند^{۲۰} ایچ^{۲۱} ترسار^{۲۲} رخ ناشخود^{۲۳}

از اسقف^۱ بیرسید کز نوش زاد
 ۹۶۰ چتین داد پاسخ^۳ که جز^۴ مادرش
 تن خویش چون^۶ دید خسته به تیر
 نه افسر، نه دیبای رومی، نه تخت
 به رسم مسیحا کتون^{۱۲} مادرش
 کتون جان^{۱۴} او با مسیحا یکیست
 ۹۶۵ مسیحی^{۱۷} به شهر^{۱۸} اندرون هرک^{۱۹} بود

۱-دلی (نیز لن، ۲، بی، پ، و، ان، ب، ۴)؛ از اسقف؛ س: اسقف را؛ متن = ک، س، ۲ (نیز لن، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ ز (نخ: از)
 اندرز شاهان؛ (پ: روز اندرز هایش؛ از: اندرز بشاهان: (؟))؛ متن = دل، س، ۲؛ ان^۲؛ این بیت را ندارد؛ ک، س، ۲؛ پس از این بیت افزوده اند؛ (س)
 بیت پایانی را ندارد؛

به نویدی اندر فتاد از روان
 دلی پر ز درد و روان برگناه
 نگه کن به گفتار من یاد گیر
 چو دیوان شدم پیش پیکارجوی
 همان بودن و رفتن باد گشت
 درودی فرستید بر مادرم
 نه آزار داد تو خشنود باش
 به رسم مسیحا کنیم کفن
 ز پور نوآیین و ز لشکرش
 فرستاد زی مام او با خروش
 که بر بخیزد شد شاهزاده تپاه

چتین داد پاسخ که چون این جوان
 مرا پیش خواند از میان سپاه
 چنین گفت با من که ای مرد پیر
 ز کم دانشی جسم آزار اوی
 5 کتون بوهنی بود و روزم گذشت
 شما شاد باشید چون بگذرم
 بگوینش از من که بپرود باش
 چو جان رفته باشد ازین تیره تن
 بتردیک آن مهربان مادرش
 10 هنگامه (که ه ایام (نقطه ندارد) اسقف یکی تیرهوش
 چنان گفت پس پهلوان با سپاه

۳-س؛ دگر گفت اسقف ۴- (ن، ب، ان، ۲: چون)؛ هق: تنش؛ (ن: بینی برش)؛ ان^۲: نباید که بیند برهنه برش؛ (ن، ب، ان، ۲: بیند
 برهنه نباید سرش (ن): نازد تنش؛ ۴- (ن: کفن سازد و گور پوشد برش؛ متن = دل، س، ک، س، ۲ (نیز لن، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ ع: (و: خون)؛ ۷-ل، س،
 ل^۲ (نیز لن، ۲، ۳: خرمود (حرف یکم نقطه ندارد)؛ (ن: نیز لن)؛ بفرمود؛ بی: نفرمود ستودان؛ متن = س، ۲ (نیز لن، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ ۸-س: (نیز لن، ۲، ۳،
 ۴، و، ان، ب، ۲)؛ ۹-س: (نیز لن، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۰-س: (نیز لن، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ آن؛ متن = دوازده
 دستویس دیگر ۱۱-ل، ۲: بیدار؛ (پ: بیروز؛ و: برگشته؛ باریک)؛ متن = یازده دستویس دیگر؛ ک، س، ۲؛ پس از این بیت افزوده اند؛
 پس آنگه خبر شد به شهر اندرون که شد اختر شاهزاده نگون

۱۳-س: (نیز لن، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ مگر ۱۳-ک: پوشد برش؛ (پ: و: پوشد سرش)؛ بی: گور او شد برش (ل)، ۲ (نیز لن، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ گور (گور: پوشد، ل، ۲)
 جوشد (س) سرش؛ س (نیز لن، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ گور پوشد (ق: آ: تنش)؛ (بی: ب: اکتون و پوشد برش)؛ س: برهنه نباید که بیند سرش
 (س، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ متن = دل، ۱۴- (ن: حال)؛ ۱۵-س: (نیز لن، ان، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ همانا که او؛ متن = یازده دستویس دیگر ۱۶-ل (نیز لن، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ خسته؛
 متن = سیزده دستویس دیگر؛ غرق آیین بیت؛ پس از بیت ۹۶۳ آمده است ۱۷-ل، ۲ (نیز لن، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ ۱۸-ک، س، ۲ (نیز لن، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ دشت
 به دشت (ل)؛ متن = یازده دستویس دیگر ۱۹-س: (نیز لن، بی، ۲)؛ هر که؛ (ق: هر چه)؛ متن = ل، ۲۰-ل: نیل؛ (پ: نبوده)؛ متن =
 سیزده دستویس دیگر ۲۱-ل، ۲: هیچ ۲۲-ل: (نیز لن، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ رخ و رخ ناشخود؛ (ق: بی، ل، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)؛ و (ن)
 بد که به (س) رخ ناشخود؛ (ن: رخسار کانه)؛ رخسارگان (ن)؛ رخسار؛ (ل: بر سار و رخ برشخود)؛ متن = ک، س، ۲ (نیز لن، ۲، ۳، ۴، و، ان، ب، ۲)

که بودند،^۱ یکسر شدند^۳ انجمن
دل و دیده‌ی شاه^۲ نوشین روان^۴،
سه فرسنگ بر دست^۵ بگذاشتند!
به خاک اندرآند سر و^{۱۱} الفروش!
برو^{۱۳} انجمن گشته^{۱۲} بازارگاه!
جهانی همه خاک بر سر زدند^{۱۵}
ز باد آمد^{۱۷} و ناگهان شد به باد^{۱۸}
ز درد دلی شاه بریان شدند!
چو^{۲۱} دانی که ایدر نمائی دراز^{۱۴}؟
گلش زهر دارد، به سیری^{۲۵} مجوی^{۲۴}
که خشم خدای^{۲۸} آورد کاستی!

خروش آمد از شهر و از^۱ مرد و زن
تن شهریار^۴ دلیر و^۵ جوان
به تابوتش از جای^۷ برداشتند
چن^۹ آگاه شد زان^{۱۱} سخن مادرش
ز پرده بزنه پیامد^{۱۲} به راه
سربرده‌یی گردش اندر زدند
به خاکش سپردند و^{۱۶} شد نوش‌زاد
همه گندشاپور^{۱۹} گریان شدند
چه پیچی همی خیره در بند^{۲۰} آز
گلد^{۲۲} جوی و^{۲۳} چندین جهان را مجوی^{۲۴}
مگردان سر از^{۲۷} دین و از راستی

۱-د.ک.س. ۲: ز ل^۱ (نیز ب. و. ل. ن. ۲): هر: س (نیز ل. ن. ای. ب.؛ جرح: هر: متن = (ق. ۲. ل. ۱. ۲) ۳- ۲: (نیز ل. ۱): بودند؛ متن = دووازه دستنویس دیگر ۳- (ق. ۱: همه؛) ق این بیت را ندارد ۴- ق: شهریار آن: س: ۵: شهریار و ل: (نیز ل. ن. ۳. ۲): که بد شهریاری؛ متن = له. س. که (نیز ق. ۲. ای. ب.) ۵- ق (نیز و): جرح = (د. ب.؛ نوشیروان: فی: پور نوشیروان) ۶- س (نیز ق. ۲. ای. ب. و. ب.؛ تابوت از (ب. و. ب.؛ از آن) شهر: ق. ک. س.؛ تابوت از آن دشت: ل^۱ (نیز ل. ن. ل. ۲. ۱. ۲): چو تابوت از آن (ل. ۲: جان) دشت: متن = د. ل. س (نیز ل. ای. ب.)؛ شهر: ک. س.؛ (نیز ق. ۲. ل. ن. ۱. ۲): دشت: متن = له. ق. ل^۱ (نیز ل. ن. ل. ۲. ب. و. ک. س.؛ پس از این بیت افزوده‌اند:

از آن پس دو سطر به زیر اندرش همی بود تا پیش آن مادرش

بنفاری (۹۶۸-۹۵۸)، فأخذوا مني البكاء والنحيب، وجاءوا بياوت و وضعوه فيه وحملوه الى المدينة ۹- ل. س. ۲ (نیز ل. ن. ب.؛ چو: متن تصحیح فیاسی است ۱۰- ا. س. (نیز ق. ۲. ای. ب.)؛ زین: متن = یازده دستنویس دیگر ۱۱- (ل. ن. ۲): جرح = ا. س. ۲ از این بیت و ک. س. از بیت سبب افرومطلب: خروشش برآمده به (س. ۲: بر) ابر بلند

۱۲- ق (نیز ب.؛ پیامد برهنه: متن = دووازه دستنویس دیگر ۱۳- (ل. ای. یلدو: و. همه) ۱۴- ق (نیز ق. ۲): گشت ۱۵- بنفاری (۹۶۹-۹۷۱): فخرجت أمه من وراء الستارة حالية حاسرة تيكي وتدب ۱۶- (ل. ای. جرح) ۱۷- ک. س. ۲: آمده: متن = ۱۸- س. (نیز ل. ب.؛ چنان دان که (ل. ای.؛ شد که: ب.؛ دانگ) هرگز ز مادر نرود: متن = ده دستنویس دیگر ۱۹- ل. س. ۱. ق (نیز ب. ب.؛ جلدشاپور: ق. ۲. ای. خجل شاپورا) متن = ک. ل. ۲. ل. ۲ (نیز ل. ن. ل. ۲. و. ل. ۲. ۳۰- س. (نیز ل. ب.؛ جنگ: متن = دووازه دستنویس دیگر ۲۱- (ل. ای. ۲: چه) ۲۲- ل. خندا ۲۳- (ل. ای. جرح) ک. س. ۲ (نیز ل. ن. ل. ۲. ۲: کن تو: ل. ج. نو): متن = ل. س. ق. ل^۱ (نیز ق. ۲. ای. ب. ل. ن. ۲. ب.) ۲۴- (ل. ججو) ۲۵- ق (نیز ل. ل. ۲. ل. ۲. سیری: (ل. خیره: متن = ده دستنویس دیگر ۲۶- ک. (نیز ل. ۲): مجوی ۲۷- ل. ق (نیز ل. ۲: زه: متن = ۲۸- ل. (نیز ب. ب.؛ خندا: متن = دووازه دستنویس دیگر: در ل. کت‌های (این بیت پس و پیش شده است: در س. ۲ بیت‌های ۹۷۶-۹۷۸ چندان خوانا نیست: ک. ل. ۲. س. ۲. ل. ۲. و. ۲. پس از این بیت و ق. ۲. پس از بیت ۹۶۸ افزوده‌اند:

چنین گفت دین آو و تازبان که خشم (ل. چشم) بدر جانت آرد
۲: ق. ۲: آمده: ل. دارد) زبان
بدان کان (ک. بدبانگ آن) بر تغم و (ل. جرح) بلو
بدست (ق. ۲: چنان دان که آن کار ل. آن بود نیست)
اگر چند ازو رنجت آید (ق. ۲: هر: زورت برآید)
و؛ بختت آمده لا تخت آید) بر

ل. ۲. ن. بیت ۲ و ندارد: س. ۲ بیت‌های بالا را دارد ولی چندان خوانا نیست

مزن^۳ بر لب^۲ بر ز تیمار^۴ تش^۵
 به دل خرمی^۸ را مدان^۹ از گناه^{۱۰}
 گزافه میرداز^{۱۳} مغز^{۱۲} سخن^{۱۱}
 تراورز^{۱۴} محشر^{۱۵} به خواهش ولی^{۱۶} است^{۱۷}

چن این^۱ بشنوی^۲ دل ز غم بازگش
 گرت^۳ هست، جام^۴ می زرد خواه
 نشاط و^{۱۱} طرب جوی و^{۱۲} مستی^{۱۳} مکن
 ۹۸۰ اگر در دلت هیچ حب^{۱۴} علی^{۱۵} است

۱- دل^۱ (نیز^۱، دل^۲، ل^۲)؛ ۲- چو این^۱؛ متن = می (نیز^۱، ب)؛ چنین^۲؛ ۳- (ق^۲؛ بزن^۱) ((؛ ۴- دل^۲ (نیز^۱، ق^۲)؛ دلت^۱ می (نیز^۱، ق^۲)؛ تش^۱؛ (ت^۱)؛ متن = دل^۱ می (نیز^۱، ب، و، ان^۲، آ، بی)؛ ۵- (ان^۱، ب؛ بش^۱) ((؛ ۶- و، ان^۲؛ فغش^۱)؛ در ل^۲ آ این بیت پس از بیت ۱ و در ک^۲ ل^۲ و پس از بیت 2 در ۷۶ پ آمده اند (رق^۱؛ چو این^۱؛ به برت)؛ ۷- ق^۲؛ ک^۲ (نیز^۱، ق^۲، ل^۲، آ، بی)؛ (ا^۱)؛ جام^۱؛ متن = دل^۱ (نیز^۱، و، ان^۲)؛ ۸- دل^۱ (خرمی)؛ ۹- (به؛ مفار)؛ ۱۰- ب^۱؛ چو نه رای تبا^۱؛ (ن^۱)؛ ۱۱- دل^۱ (نیز^۱)؛ حرم^۱؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۲- دل^۱ (نیز^۱، ل^۲)؛ ۱۳- مستی^۱؛ (ق^۲؛ بتدی)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۳- ق^۲؛ س^۲ (نیز^۱، ل^۲، آ، بی، و، ا)؛ میندار^۱؛ (ق^۲؛ ان^۲)؛ مینداز^۱؛ متن = دل^۱ می (نیز^۱، ب)؛ ۱۴- ل^۲؛ بغض^۱ ((؛ ۱۵- (ق^۲؛ بیبت)؛ ۱۶- ق^۲؛ جد شبر^۱ ((؛ (ق^۲)؛ (ان^۱، ب، و، ان^۲)؛ پیش آیزد^۱؛ ق^۲؛ جد سری^۱) ((؛ ۱۷- ب؛ جذ شیر^۱) ((؛ متن = دل^۱ می، دل^۱، آ، س^۲ (نیز^۱، ل^۲، آ، و، ا)؛ ۱۷- (ان^۱، ب، و، ان^۲)؛ گریست^۱؛ ق^۲؛ ب؛ ملیت^۱ ((؛ (ق^۲)؛ (ن^۱)؛ نیست ((؛ (ل^۲)؛ بخواهد گریست؛ متن = دل^۱ کده^۱ (نیز^۱، ل^۲)؛ (ا^۱)؛ بی، کده^۱، آ، س^۲، آ، ق^۲؛ (ان^۱، ب، و، ان^۲)؛ پس از این بیت افزوده اند:

وگر در دلت رو بود هیچ (ق^۲؛ ایچ) ریغ (می، کند زبغ؛ ق^۲؛ میغ)
 بدان که (ق^۲)؛ (ن^۱)؛ کوه^۱؛ (ل^۲)؛ بدانک^۱؛ بهشت از نو دارد دریغ
 دل شهریار جهان (ن^۱)؛ شاه گیش از آن^۱؛ شاد باد
 همین (ن^۱)؛ همه گفته (ل^۲)؛ گفتن^۱؛ من ورا (ل^۲)؛ (ن^۱)؛ ترا^۱؛ یاد باد
 جبهاتجوی محمود جویای (ن^۱)؛ گویای^۱؛ حمد (ک^۲)؛ چهر
 آژو در همه دل بود (ن^۱)؛ چو جان^۱؛ جای حمد (ک^۲)؛ مهر
 سر تاج او شد ستون سپهر
 همیشه ز لزش فرزند مه
 5 همان چون شنید این (ل^۲)؛ آن^۱؛ سخن^۱؛ ها ز من
 به نیکی مرا باد (ل^۲)؛ یار^۱)؛ (ن^۱)؛ آژو (ن^۱)؛ زو^۱؛ ناز (ل^۲)؛ س^۲؛ ا^۱؛ بار^۱؛ (ن^۱)؛ ناز و^۱؛ تن

می تنهایی او^۱ بیت های 1 و 2 را افزوده اند؛ ل^۲؛ ق^۲؛ ن^۱؛ ب^۱؛ ان^۲؛ هیچ یک از بیت های بالا را ندارند؛ س^۲؛ کده^۱؛ ل^۲؛ ق^۲؛ (ان^۱)؛ ل^۲؛ و، آ، پس از بیت های بالا و ق^۲؛ ب^۱؛ ان^۲؛ پس از بیت ۹۸۰ افزوده اند:

کتون بر (ب^۱؛ ان^۲)؛ در^۱؛ سخن^۱؛ های بوزجمهر (ن^۱)؛ بوزجمهر^۱

یکی نازدتر برگشاییم چهر

ن^۱؛ ان^۲؛ پس از این بیت و ل^۲؛ پیش از بیت های بالا افزوده اند:

ب^۱؛ ان^۲؛ چو خورشید برزد سر از برج گاو
 ل^۲؛ به مینو پرو بسته گردیم پس
 هوا رفتد و چیرگی بر خورد^۱)
 به خاشی همیشه نگهدار دین

ل^۲؛ هیچ یک از بیت های بالا را ندارند؛ ب^۱؛ ان^۲؛ (۹۸۰؛ ۸۷۲)؛ ثم دخلوا به الی حدیثه، و می چندین بار، و دلبسته، کما اوصی، علی رسم دین السج بلا تلوس، و رکعت ریحه و حمد جمده و تقصی آبره

گفتار اندر خواب دیدن کسری و گزاردن بوزرجمهر^۱

نگر^۲ خواب را بیهده نشمری
 به روزه که شاه جهان بیندش
 سناره زندی^۳ رای با^۴ چرخ^۵ ماه
 روان‌های روشن^۶ بیند^۷ به^۸ خواب

یکی بهره^۹ دانش^{۱۰} ز بیغامبری^{۱۱}
 روان درخشنده^{۱۲} بگزیندش
 سخن‌ها^{۱۳} پراگنده گردد^{۱۴} به راه^{۱۵}،
 همه بودنی‌ها چن^{۱۶} آتش^{۱۷} بر^{۱۸} آب

۹۸۵ شبی خفته بُد شاه‌نوشین‌روان^{۱۹}
 چنان دید در خواب کز^{۲۰} پیش تخت
 شهنشاه را دل بیاراستی
 بر او^{۲۱} بر آن^{۲۲} گاه آرام و ناز^{۲۳}

- خردمند و^{۲۴} بیدار و دولت جوان -
 برستی یکی خسروانی درخت!
 می و رود و رامشگران خواستی^{۲۵}
 نستی یکی تیزدندان‌گراز!

۱- داستان بوزرجمهر؛ س: خواب دیدن نوشین‌روان و جواب گزاردن بوزرجمهر؛ ق: خواب دیدن نوشین‌روان و طلب فرمودن
 معبران؛ ف: خواب دیدن کسری و جشن گزارنده؛ س: خواب دیدن نوشین‌روان و گزاردن جواب بوزرجمهر؛ متن: ل: بیغماری؛ ذکر
 رویا راه‌آنو شروان کانت السب فی اتصال بوزرجمهر حکیم فارس به ۲. ل: اگر و نکو) ۳. ل: یاره (ل) ۴. ل: ق: نیز (ن)؛ دانی؛
 متن = دوازده دستویس دیگر ۵. ل: ک، س: آ (نیز، ن، ی، پ، ب، ا): بیغمبری؛ متن = ص، ل: آ (نیز، ق، آ، ل): بیغماری (۹۸۱)؛ قال صاحب
 الکتاب: لا نکرن فضائل الرّویا المصادقة فانها جزء من اجزاء النبوة ۶. ل: وزان مژرخشنده؛ بیغماری (۹۸۲)؛ لا سیما اذا کانت من ملک
 نایب الرّای طاهر القلب ۷- (آ: زبید (ل)؛ ز: ستاینده زده؛ متن = دوازده دستویس دیگر ۸- (آ: تا) ۹. ل: س، ص، ک، ل، آ، س: آ (نیز، ق، آ، ل،
 ل، آ، ن، آ، آ، ب): چرخ و متن = (ن، ب، و) ۱۰- (ن: آ: سخته‌ای) ۱۱- ل: کرده ۱۲- (ن: تپاه)؛ ق: این بیت را ندادند و بیت‌های ۹۸۱-۹۸۲ را
 به هم ریخته که بیایی آنها بدین سان است: ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۱، ۹۸۲-۱۳- ل: ک، ل، آ، س: آ (نیز، ل، آ): دانش؛ متن = یازده دستویس دیگر
 ۱۴- ل، آ، س: آ (نیز، ق، آ): نیند؛ (ل، آ: بییند)؛ متن = ده دستویس دیگر ۱۵- (آ: چه) ۱۶- ل، س: آ (نیز، ن، ب): چو؛ متن تصحیح قیاسی
 است ۱۷- (آ: ماهی) ۱۸- ل، س: آ (نیز، ن، ق، آ، ب، ل): در؛ (ن: به)؛ متن = ل، س: آ (نیز، ل، ب): بیغماری (۹۸۳-۹۸۴)؛ و الوقائع الکائنة تنول
 من السعاه فتراها الأرواح الصافية فی المنام کماتری النار من وراء حجاب الماء؛ س، ص: آ در اینجا سرنویس دارند: آغاز داستان
 ۱۹- (ن: نوشین‌روان) ۲۰- س: آ (نیز، ن، ق، آ، ب، و، ن، آ، ب): خرد پیر و (در، ن، ق، آ: حرف یکم وازة دوم نقطه ندادند)؛ (ن: خرد تیز و؛ ل: آ:
 خرد بود)؛ متن = ل (نیز، آ) ۲۱- (ن: در؛ بیغماری (۹۸۵-۹۸۶)؛ قال: و اتفق أن کسری رأى ذات لیلیة فی المنام كأن شجرة خسروانیة نبت
 عند نخته ۲۲- ل، ک، ل، آ، س: آ، ل، آ، ب: به جای این بیت، دو بیت زیر را آورده‌اند:

یکی جام بر دست شاه جهان
 از آن باده ناگه (ن: باده نایب) دمی درکشید
 ل: پیش از بیت‌های بالا افزوده است:

نشسته بر آن تخت زر شهریار
 ایبا یاره و طوق و با گوشوار

متن = ل، س، ق: (نیز، ن، ق، آ، ب، و، ن، آ، ب) ۲۳- ل، ک، ل، آ، س: آ (نیز، ن، ل، آ، ب، ل): ایبا او؛ (ن، ن، ن): ایبا وی؛ ق: (ن: برآمد)؛ متن = ۲۴- ل، ک، ل، آ، س: آ
 (نیز، ل، ل، آ، ب): بدان؛ متن = ۲۵- و: بر آن تخت و آرام یا او به ناز؛ متن = ل: ایبا به جای این بیت و بیت سپین بیت زیر را آورده است:
 یکی خنوک دیدی که با او به خوان
 به خوودن نشستی ایبا وی روان
 س: ب: این بیت و بیت سپین را ندادند

براندیشه^۱ دل را سوی چاره یافت^۲
جهانجوی و^۳ بیداردل بخردی^۴
به برگشتن اومید^۵ بسپار کرد،
بدان تا کند در^۶ جهان خواستار،
به هر دانشی راه جسته^۷ بسی،
نهفته برآرد ز بند^۸ نهانان^۹
سیاسی به^{۱۰} شاه جهان برنهند^{۱۱}

سواری^{۱۲} هشیواز و^{۱۳} بسیاردان
ز درگاه کسری^{۱۴} بیامد به مرو
یکی موبدی دید با زند و آست
به تندی و^{۱۵} خشم و به پانگی بلند^{۱۶}
پژوهندهی^{۱۷} زند و آستا سرش^{۱۸}

ز داننده چون شاه پاسخ نیافت
فرستاد بر^۱ هر سزوی^۲ موبدی^۳
یکی^۴ بدره^۵ یا هر یکی^۶ یار کرد
به هر بدرهیی بُد^۷ درم ده هزار
۱۰۰۰ گزارندهی^۸ خواب دانان^۹ کسی
که بگزارد این^{۱۰} خواب شاه جهان
یکی بدره آگنده او را دهند^{۱۱}

به^{۱۲} هر سو بشد^{۱۳} موبدی^{۱۴} کاردان
یکی از ردان نامش آزادسرو
۱۰۰۵ بیامد^{۱۵}، همی^{۱۶} گرد مرو او بچست^{۱۷}
همی^{۱۸} کودکان را بیا موخت زند^{۱۹}
یکی کودکی مهتر اندر^{۲۰} برش^{۲۱}

۱- فی (نیز قی)؛ به اندیشه؛ متن = ۲- ل. ۳. س. ۲ (نیز ل. ۳. د. ۱). تا س. ۱۰۲. یا (سوی خانه یافت (ل. یافت)؛ (به بیوی چاره شناخت)؛ س
(نیز ل. و. ل. ۲)؛ به اندیشه دل سوی چاره شناخت؛ (ل. بی؛ به اندیشه دل سوی چاره یافت)؛ متن = ۳- ل. ۳. س. ۲ تا ۴. س. ۴. ل. ۲ س
(نیز ل. ل. ۳). سوننی؛ متن = ۴- فی (نیز قی)؛ سل؛ مهتری؛ (ا. موبدان)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ع. س. ق. ل. ۲ س. ۲ (نیز ل. ل. ۲).
ب.؛ جویا (و جهانگیر)؛ متن = ۵- ۷. (ا. بخردان)؛ ل. که تا با جویید ز هر کشوری؛ متن = ۶- م (نیز ل. ق. ۲. ب. ل. ۴)؛ س. ۲؛ سی
۹- (ب. بانه)؛ ۱۰- ل. کسی ۱۱- ل. س. ۱ (نیز ل. ب.؛ امید؛ متن تصحیح قیاسی است. ۱۲- ب. ب. ل. ۲ س. ۲ (نیز ل. ب.؛ در متن = ل. ق
۱۳- س. ۱ م. ب. ل. ۲ س. ۲ (نیز ل. ب.؛ از دق. کنند از؛ متن = ل. ۱۴. (ل. گزارنده (i)) ۱۵- س. ۱۵؛ باید؛ ق. را با (د. دانان). ۱۶- س. که از دانشی بهره
دارد ۱۷- ق. س. ۲ (نیز ل. ۱. و. ۲). آن؛ ل. ب. پ. آن؛ ق. او؛؛ متن = س. (نیز قی. آ. ب. ب. ۱۸- ل. ق.؛ پندار؛ ل. ب. ۱۹- بر آرند بلند از)؛ ۱۹- س. م. ب. ل. ۲ س. ۲
(نیز ل. ل. ۲. و. آ. ب.؛ دهد. برنهد؛ متن = ل. ق. (نیز ل. ق. آ. ب. ب. ل. ۲)؛ ۲۰- ل. ق.؛ ز.؛ پنداری (۱۰۰۲-۹۹۶)؛ ف. ن. ال. ال. ال. ال. ال. ال. طرف موبدا
بع بدره فیها عشره آلاف درهم لیبیخوا عن العلماء و یسألوهم عن تلک الرویاء (۲۱- ب.؛ ح.؛ متن = ل. (نیز ب. ۲۲- س. (نیز ل. ب.؛ شفی؛ متن = دوازده
دستنویس دیگر ۲۳- (ب. ب. ب. ب. ب. ۲۴- ل. (سوار) ۲۵- س. س. ۲ (نیز ل. ل. ۲. و. ب.؛ ح.؛ متن = ل. (نیز ب. ۲۶- ل. (ل. ب. ل. ۲. موبد)
۲۷- س. س. ۲ (نیز ل. ل. ۲. و. آ. ب.؛ بر آمدل متن = ل. (نیز قی. آ. ب. ب. ۲۸- ل. همه؛ قی. یکی؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۹- س. م. ب. ل. ۲ س. ۲
(نیز ل. ل. ۲. و. ل. ۲. و. آ. ب.؛ و بیخت؛ ق. (نیز ل. ق.؛ و بیخت (i)؛ (ذکره و دودنجهت (ii))؛ متن = ل. (نیز قی. آ. ب. ۳۰- ق.؛ کز و؛ ل. (نیز ل. ۲. و. ۱).
همه متن = ده دستنویس دیگر ۳۱- بیاموختی؛ (به بیاموختی؛ متن = بیاموختند)؛ ق.؛ بر بیاموختند؛ متن = یازده دستنویس دیگر
۳۲- م. ل. ۲. و. آ. ب.؛ به بلوی (به)؛ متن = ۳۳- (ل. با لیلند)؛ س.؛ روانها به دانش برافروختی؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳۴- ق. ۲. و. آ. ب.؛
ل.؛ (یلدر)؛ ل. ۲. و. آ. ب.؛ ل. (نیز ل. ۲. و. آ. ب.؛ کز و؛ م. ب.؛ متن = ل. س. ق. (نیز ل. ب. ل. ۲. و. آ. ب. ۳۵- ل. (ل. ب. ل. ۲. و. آ. ب.؛ پژوهنده بر)؛ ۳۶- ل. ق.؛
برش. پسولند. نداده)؛ ان؛ رستا سرش ز این؛ آستا در شب (ii)؛ ق. ۲ پس از این بیست افزوده است؛

به دانش به از بچگان آمدی ز تخم پژوهندگان آمدی

مگر داند او^۱، گرد دانا^۲ مگرد^۳
 بگوی^۴ آنج داری^۵ - بدو گفت - یاد^۶
 بدانگه که بنشاندم پیش گاه^{۱۰}
 دگر هرج^{۱۱} بایستش از بیش و کم

خرامان چو زیر گل اندر^{۱۳} تذرور،
 ز فرمان و از غر و از^{۱۶} تاج و گاه
 چو هنگامی خوردن و خواب^{۱۸} بود
 چو چیزی بخوردند و^{۱۹} دم پرزدند،
 یکی چادر اندر کشیده^{۲۱} به چهر^{۲۲}

فرستاده گفت: ای خردمند مرد
 ۱۰۱۵ غمی^۲ شد ز بوزرجهر^۵ اوستاد
 نگویم من این گفت - جز پیش^۹ شاه
 بدادش فرستاده اسپ و دم

برفتند هر دو برابر ز^{۱۲} مرو
 چنان هم^{۱۴} گرازان و گویان ز^{۱۵} شاه
 ۱۰۲۰ رسیدند جایی کجا آب^{۱۷} بود
 به زیر درختی فرود آمدند
 بخت اندر آن سایه بوزرجهر^{۲۰}

۱. س (نیز ۱): بگرداند او؛ (ن. ن. ۲: بگوی اندرین)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲. (و: تو به گردش) ۳. ق: بگرد (مگر <ح>)؛
 م. ک. ل. ۲. س. ۱. و. ۱. ب. پس از این بیت و ۴. پس از بیت ۱۰۰۷۱ افزوده‌اند:

مگر بخت این کودک افروخته‌ست
 ز توفه (به مویه (()) که (ن: نه) از (آ: ب: او) دولت
 آموخته‌ست (ق: کجا بخت رخنه‌ده بفروخته‌ست)

ب. پس از بیت ۱۰۱۴ افزوده است:

چه دانی تو از گردش روزگار
 که از مرد جامه نیاید به کار

۴. س (نیز ۱): غمین (ن: بوزرجهر)؛ ح. ل. س. و. ک. (نیز آ: ب: بگو؛ (ل: آ: ب: بگفت)؛ متن = ۷. س (نیز ۱): دانی؛ ه. ه. ک. ل. ۲
 (نیز و: آ): آنچه دانی؛ (ل: آ: ب: ن. ۲. ب: آنچه داری)؛ متن = ۸. (و: شاد)؛ ک. س. ۲: برو کن تو یاد؛ (ن: بدو گفت از آن دو چه آریم یاد)؛
 متن = (ن: نیز ج. ل. س. ن. ۲. ب: بشاری (۱۰۱۴. ۱۰۱۵. ۱۰۱۶): فقال المویذ للغلام: أعرب عما وقع لك في تعبیر هذا المنام ۹. (ق: ۲: نزد)
 ۱۰. ق. س. ۲ (نیز ل. ۲): پیشگاه؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ بشاری (۱۰۱۶): فقال: إني لأفرض ختامه لإبني يدى الملك ۱۱. ک. ل. ۲.
 ۱۲. س (نیز ۱): آ: ب: هر چه می (نیز ل: ج: گوهر که متن = ل. ق. (نیز ل: ن. س. ک. ل. ۲. س. ۲. ن. ۲. و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند:
 ز کس ها (و: خوبشان) یکی پیر بد مادرش (س. ل. آ: ب: مادر بدش)

جوان (ن. س. آ: جوان و) هشیوار را پرورش (و: درخورد بدش)

بشاری (۱۰۱۷): ل: لجهزه المویذ و اعطاء دراهم، و أمره بالثأب ليهض معه إلى حضرة الملك؛ م. ق. ل. ۲ در اینجا سرنویس دارند؛ م.
 احوال بوزرجهر در راه با فرستاده شاه نوشین روان؛ ق: گفتار در توجه بوزرجهر به خجلیت نوشین روان جهت تعبیر خواب و
 چگونگی حال بوزرجهر در راه؛ ل: حال بوزرجهر و فرستاده نوش روان ۱۲. (ق: گرازان ز)؛ م. ک. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل: ن. ۲. و: آ: ب: ن.
 آنس شایان ز (ل: آ: ب: آ: شایانان (دشایان))؛ متن = ل. ق. (نیز ن. ب. ن. ۲) ۱۳. (ن. ب. و: ن. آ: در زیر (ب: پیش) گلین) ۱۴. (ن: ب: یا
 ۱۵. ل. به ۱۶. س. ۲: آ: زوزان: فر و اورنگ و از؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ این بیت را نادرده بشاری (۱۰۱۸. ۱۰۱۹. ۱۰۲۰): فرکیا و
 سارا من مرو توجیهن إلى حضرة الملك ۱۷. (و: که آباد) ۱۸. (و: داد) ۱۹. ک: (نیز ل: ن: و: و: آ: ح: ص: ب: ۲۱. ۱۰۲۱ و ۱۰۲۲: آ: ب: را
 انداخته و بالستهای میان این دو لست، دو نیت بی‌پسوند ساخته است، بدین سان: ۲۱. آ: ب: ۲۲. ۱۰۲۲ و ۱۰۲۳: آ: بشاری
 (۱۰۲۱. ۱۰۲۰): فوصلانی عریقهم إلى مکان طیب ینه ماء و شجر فتولانی ظل شجرة لتناولنا شایا ۲۰. (ن: بوزرجهر) ۲۱. س (نیز
 ل: ب: کشیدش ۲۲. (ل: آ: مهر)؛ بشاری (۱۰۲۳): ثم اتکا الصبی و غطی وجهه بمنديل معه و نام

که با او^۲ به راه‌اندرون یار^۳ بود،
که آن چادر از خفته اندر کشید^۴،
شد از پیش او^۵ سوی برور^۶ درخت
سر کودک از خواب بیدار شدا
بر آن^۷ شاخ باریک شد ناپیدا
قراوان برور^۸ نام یزدان بخواندا
به جایی رسد در^۹ بزرگی^{۱۰} بلند!

هنوز آن^۱ گرانمایه بیدار بود
نگه کرد و^۲ پیسه^۳ یگی مار دید
۱۰۲۵ ز سر تا به پایش^۴ ببویید^۵ سخت
چو حایر سیه بر سر^۶ دار شد
چن^۷ آن ازدها شورش او شنید^۸
غریب‌خانه اندر شگفتی بماند
به دل^۹ گفت کین^{۱۰} کودکی هوشمند

خرامان بنزدیک شاه آمدند^۱
بر تخت^۲ کسری خرامید و^۳ تفت!
توی^۴ خفته، بیدار و^۵ دولت^۶ جوان

۱۰۳۰ ژوان پیسه^۱ پویان به راه آمدند^۲
غریب‌خانه از پیش کودک برفت
بدو گفت کای^۳ شاه نوشین‌روان^۴

اول این ۲۰- (ن: ان: روی) ۳- (ن: ناز: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند:

ارشدینا دل بی‌بختی (ل: ز: اندیشه نامد دلش سوی) خواب
از آن کودک (بی: کودکی) دانشی دل به تاب
۴- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
پیش^۱ (ق: آ: بی: آ: پیسه: م: م: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۵- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۶- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۷- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۸- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۹- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۱۰- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):

که از مریدان (س: ح: که از مریدان) جهان بگذرد
ز طغی رسد در جهان او به کام
از آبی بر آن (س: ح: از آبی بر آن) کاشکاری رسد
۱۰۲۸- (۱۰۲۹-۱): فتعجب المویذ و سمی اللیه علیه و قال فی نفسه: إن هذبا الصین لیرقی الی درجۃ لا ینالها أحد ۱۹- (ن: نیز: ل: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۲۰- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۲۱- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۲۲- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۲۳- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۲۴- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۲۵- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):

۱۰۳۱- (۱۰۳۲-۱): فسبقه المویذ و دخل الی آشور و ان^۱ ۲۳- (ن: نیز: ان: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۲۴- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۲۵- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۲۶- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۲۷- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۲۸- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۲۹- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):
۳۰- (ن: نیز: ان: آ: بی: ج: م: م: م: م: ل: آ: س: آ: بی: ل: و: آ: ب: پس از این بیت افزوده‌اند):

بگشتم چو اندر گلستان^۲ تذرو،
 بیاردم و تیر بشتافتم!
 ز ماو سیاه^۳ آن^۴ شگفتی که دید!
 و زان خواب چندی سخن^۵ ها براند^۶،
 سرش پر سخن^۷ گشت^۸ و گویا زبان^۹
 میان بتان^{۱۰} شبتان^{۱۱} تو،
 به آرایش جامه کرده^{۱۲} زن^{۱۳}،
 برین^{۱۴} رای^{۱۵} ما تا نیابند^{۱۶} راه^{۱۷}،
 بی^{۱۸} خویشتن بر زمین^{۱۹} بسترند^{۲۰}،
 که چون اندر آمد به بالین^{۲۱} شیر^{۲۲}!

برفتم ز درگاه^۱ شاهان^۲ به مرو
 ز^۳ فرمگیان کودکی یافتم
 ۱۰۳۵ بگفت آن^۴ سخن کز لب او^۵ شنید
 جهاندار کسری ورا پیش خواند
 چو بشنید کودک^۶ ز نوشین روان^۷
 چنین^۸ داد پاسخ که در خان^۹ تو
 یکی مرد برناست کز خویشتن
 ۱۰۴۰ ز بیگانه بردخته^{۱۱} کن جایگاه
 بفرمای تا پیش تو^{۱۲} بگذرند^{۱۳}
 برسیم^{۱۴} از آن^{۱۵} ناسترای دلیر^{۱۶}

۱- (ن: شاهان) ۲- (ق: ز) ۳- (ق: ز) ۴- (ق: ز) ۵- (ق: ز) ۶- (ق: ز) ۷- (ق: ز) ۸- (ق: ز) ۹- (ق: ز) ۱۰- (ق: ز) ۱۱- (ق: ز) ۱۲- (ق: ز) ۱۳- (ق: ز) ۱۴- (ق: ز) ۱۵- (ق: ز) ۱۶- (ق: ز) ۱۷- (ق: ز) ۱۸- (ق: ز) ۱۹- (ق: ز) ۲۰- (ق: ز) ۲۱- (ق: ز) ۲۲- (ق: ز)

بجستم زین (ص، ی، م، و، زین) خواب و (ق: ز) حورج نامد رهی

به مرد اندر از (ن: اندرون) ص، م، ب: برفتم به هر: ی، برفتم
 (بر) شهر و از (ن: آ، م، آ، ب: ز) هر دهی (ن، ل: ز) دوری

ل، ن، نه، ن: آ بیت با را ندارد ۳- (ن، ی، پ: به) ۴- (ن: ز) ۵- (ن: ز) ۶- (ن: ز) ۷- (ن: ز) ۸- (ن: ز) ۹- (ن: ز) ۱۰- (ن: ز) ۱۱- (ن: ز) ۱۲- (ن: ز) ۱۳- (ن: ز) ۱۴- (ن: ز) ۱۵- (ن: ز) ۱۶- (ن: ز) ۱۷- (ن: ز) ۱۸- (ن: ز) ۱۹- (ن: ز) ۲۰- (ن: ز) ۲۱- (ن: ز) ۲۲- (ن: ز)

بدو گفت: یا شاه نوشین روان همیشه بماناد نامت جوان

۹- دانا ۱۰- (ن، ی، م، و، زین) ۱۱- (ن، ی، م، و، زین) ۱۲- (ن، ی، م، و، زین) ۱۳- (ن، ی، م، و، زین) ۱۴- (ن، ی، م، و، زین) ۱۵- (ن، ی، م، و، زین) ۱۶- (ن، ی، م، و، زین) ۱۷- (ن، ی، م، و، زین) ۱۸- (ن، ی، م، و، زین) ۱۹- (ن، ی، م، و، زین) ۲۰- (ن، ی، م، و، زین) ۲۱- (ن، ی، م، و، زین) ۲۲- (ن، ی، م، و، زین)

چنین گفت: خالی شود جای تو
 چو خالی شدش جای از لشکری

۱۳- (ب: چنان) ۱۴- (ل: جان) (ن: خوان) ۱۵- (ن: زین) (ب: بتان و) (ن: آ: بتان بتان) ۱۶- (ن: دو اینجا سرنویس داره: پدید آمدن غلام در میان زنان نوشین روان: بنداری (۱۰۳۶-۱۰۳۹): ۱- قاسم کسری با دخاله علیه. فلما حضر قص علیه رؤیاء فقال: ایها الملک ان فی

بیتک ما بین النساء رجلا قد تزیا بینهن بزین و یکسو تنهن ۱۷- (ن، ی، م، و، زین) (ن، ی، م، و، زین) ۱۸- (ن، ی، م، و، زین) ۱۹- (ن، ی، م، و، زین) ۲۰- (ن، ی، م، و، زین) ۲۱- (ن، ی، م، و، زین) ۲۲- (ن، ی، م، و، زین) ۲۳- (ن، ی، م، و، زین) ۲۴- (ن، ی، م، و، زین) ۲۵- (ن، ی، م، و، زین) ۲۶- (ن، ی، م، و، زین) ۲۷- (ن، ی، م، و، زین) ۲۸- (ن، ی، م، و، زین) ۲۹- (ن، ی، م، و، زین) ۳۰- (ن، ی، م، و، زین) ۳۱- (ن، ی، م، و، زین) ۳۲- (ن، ی، م، و، زین)

بیرسی: متن دل (ن: زین) (ق: آ، ب، ن) ۲۳- (ن: زین) (ق: آ، ب، ن) ۲۴- (ن: زین) (ق: آ، ب، ن) ۲۵- (ن: زین) (ق: آ، ب، ن) ۲۶- (ن: زین) (ق: آ، ب، ن) ۲۷- (ن: زین) (ق: آ، ب، ن) ۲۸- (ن: زین) (ق: آ، ب، ن) ۲۹- (ن: زین) (ق: آ، ب، ن) ۳۰- (ن: زین) (ق: آ، ب، ن) ۳۱- (ن: زین) (ق: آ، ب، ن) ۳۲- (ن: زین) (ق: آ، ب، ن)

ق-س آ (ن: زین) (ق: آ، ب، ن) بنداری (۱۰۴۰-۱۰۴۲): ۱- الأجل المکان، و مرهن بالمرور بین یدیک

در کاخ شاهنشهان^۴ سخت^۵ کرد^۳
 برفتند پربوی^۷ و رنگ و نگار
 همه^{۱۰} پیش کسری برفتند نرم^{۱۱}
 برآشت کسری چو شیر زبانا
 غلامی میان زنان^{۱۵} اندرست
 رخ از^{۱۷} چادر شرم بیرون کنیدا
 همی^{۲۰} خواب را خیره پنداشتند
 به بالای سرو و به چهر^{۲۱} کیان
 دل از جان شیرین شده ناامید^{۲۳}
 که هر یک به تن^{۲۷} سرو آزاد^{۲۸} بود
 به بالای^{۳۰} سرو و^{۳۱} به بر^{۳۲} عاج بود

و بیگانه ایوانش^۱ پردخت^۲ کرد^۳
 بنان^۶ شبستان آن شهریار
 ۱۰۴۵ سن بوی^۸ محویان با^۹ ناز و شرم
 ندیدند ازین^{۱۲} آسان کسی^{۱۳} در میان
 گزارنده^{۱۴} گفت: این نه اندر خورمست
 سخن گفت^{۱۶} رفتن به افزون کنید
 دگر باره^{۱۸} بر^{۱۹} پیش بگذاشتند
 ۱۰۵۰ غلامی پدید آمد اندر میان
 تنش لرز^{۲۲} لوزان بگردلو بید
 کنیزک بدان^{۲۳} حجره^{۲۵} هفتاد^{۲۶} بود
 یکی دختر مهتر^{۲۹} چاچ بود

۱- ک. م. ل. آ. س. (نیز بی. ل. آ. ب.) ایوانت: متن: ح. ق. (نیز ل. ن. ق. و. و. ن. ق.) ۲- (ل. آ. بردخته) ۳- س. م. ل. آ. س. (نیز بی. ل. آ. ب.) کن:
 متن: ح. ق. (نیز بی. ل. آ. ب. و. و. ن. ق.) ۴- س. م. ق. (نیز بی. ل. آ. ب.) شاهنشاهی: متن: ح. م. ل. آ. س. (نیز بی. ل. آ. ب.) هـ. ل. آ. (آراسته): س. م.
 ل. آ. س. (بی. ل. آ. ب. و. آ. ب. پس از این بیت و ق. آ. پس از بیت دوم الحاقی در ۱۰۴۷ اب. افزوده اند) (بیت یکم را پس از بیت ۱۰۴۷ افزوده است):

بود (ق. آ. بدست) راست تا خواب (ا. خوب) دیدی نهان (ک. چنان)
 بنان سرایی بیاری (ک. بیازی (ا.)) ق. را سراسر
 یارده بی. و سزا را یاراه: س. همه بگذرانان بر من) چو درد

عقل^۲ (نیز بی. م. ل. آ. ب.) زان: متن: د. یازده دستویس دیگر ۷- س. م. ل. آ. (نیز بی. ل. آ. ب.) با بوی: متن: ح. ق. (نیز بی. ل. آ. ب.)
 ل. ن. ق. (ق. آ. س. (نیز بی. ل. آ. ب.) ساختگی ۹- ق. بر ۱۰- م. ه. س. ۱۱- (ن. بی. م. ل. آ. ب. گرم) ۱۲- س. م. ل. آ. س. (نیز بی. ل. آ. ب.) از آند: (ق. آ.)
 زین: متن: ح. ق. (نیز بی. ل. آ. ب.) یکی: در ب. این لت خوانا نیست: بنداری (۱۰۴۳-۱۰۴۶). ففعل الملک ذلک فلم بر لیهن رجلا
 ۱۳- (بی. گزارنده) ۱۴- (و. بنان): س. م. ل. آ. س. (بی. ل. آ. ب. و. آ. ب. پس از این بیت، دو بیت زیر و ق. بی. ل. آ. ب. این آ. نهایت دوم را افزوده اند:
 اگر خویبت (ب. خواب) ای شاه دیدی (ل. خوب دیدی ای شاه) درست

نایب (بی. ل. و. بیاید) گزارش ازین گونه (بی. ل. ز هر گونه) جست
 بره دگر باره (م. س. بی. ل. آ. ب. بی. ل. آ. ب.) یار: بگذرانان (س. بی. ل. آ. ب. دگر یارشان (ا. بازشان) بگذرانان)

به ژرفی نگهدار بازارشان
 ل. هیچ یک از بیت های بالا را ندارد ۱۴- بی. فرموده: س. م. ل. آ. س. (نیز بی. ل. آ. ب.) چنین گفت: متن: ح. ل. ۱۷- (ل. آ. زوخ): ل. ن. م.
 ل. ن. این بیت را ندارد و به جای آن بیت دوم در ۱۰۴۷ اب. را آورده اند: بنداری (۱۰۴۷-۱۰۴۸): فقال بر وجهی: مرهن بالحرور علیک
 متوجه است حتی بکشف لبک الفطال ۱۸- (بی. یار) ۱۹- ق. در: ۲۰- ل. (نیز بی. ل. آ. ب.) همه: بنداری (۱۰۴۹): فأمرهن بالعبور علیه متوجه است عن
 ملاحظه ۳۱- (ل. آ. ز تخم: ل. (نیز بی. ل. آ. ب.) چو به چهر: (ق. آ. چهره: ک. م. ل. آ. س. (نیز بی. ل. آ. ب.) سروان و چهر: متن: س. بی. ل. آ. (نیز بی. ل. آ. ب.)
 ۳۲- (ق. آ. ب. بود) ۳۳- (ق. آ. بریده امید): بنداری (۱۰۵۰-۱۰۵۱): فرأی لیهن خلافا رشقی الفذ صبیح الوجه ۲۴- ل. بر آن: (ن. ق. بی. ل. آ. ب.) در
 آن: متن: چهارده دستویس دیگر ۲۵- (و. خانه) ۲۶- (ق. آ. هشتاد) ۲۷- س. م. ل. آ. س. (نیز بی. ل. آ. ب.) (ب. دتش): متن: ح. ۲۸- (ق. آ. به بالای شمشاد): متن =
 یازده دستویس دیگر از ل. ۱۰۵۲ و ۱۰۵۳ اب. یک بیت ساخته و ۱۰۵۲ اب. ۱۰۵۳ اب. را انداخته است ۲۹- س. م. ل. آ. س. (نیز بی. ل. آ. ب.) دختری
 مهتر: (ق. آ. همین دختر خسرو) متن: ح. ده دستویس دیگر ۳۰- ق. بی. بالا: ک. م. ل. آ. س. (نیز بی. ل. آ. ب.) بالا: چو: متن: ح. س. (نیز بی. ل. آ. ب.)
 بی. ل. آ. (ق. آ. بی. ل. آ. ب.) چو: س. م. ل. آ. س. (نیز بی. ل. آ. ب.) رخ: متن: ح. ل.

غلامی^۱ سمن پیکر و^۲ مشکابوی^۳
۱۰۵۵ پیرسید از شاه^۴ کین مرد کیست؟
پنچین برگزیدی^۵ ولیر و^۶ جوان
پنچین گفت زن کین^{۱۲} ز من کهرست^{۱۳}
پنچین جامه پوشید کز شرم شاه
برادر گر^{۱۷} از تو بپوشید روی

به خان^۴ پدر مهربان بُد^۵ بدوی^۶ -
کسی گو چنین^۸ بنده پرورد کیست؟
میان شیبستای نوشین روان^{۱۱}
جوانست و با من^{۱۴} ز یک^{۱۵} مادرست،
نیارست کردن به رویش نگاه^{۱۶}،
ز شرم تو بود این^{۱۸}، بهانه مجوی!

۱۰۶۰ چو بشنید این گفته^{۱۹} نوشین روان^{۲۰}
برآشفست از آپس^{۲۲} به دُزخیم گفت
گشند^{۲۳} ببرد آن دو تن^{۲۵} را دوان^{۲۶}
برآویختشان در^{۲۸} شیبستای شاه

شگفت آمدش کار هر دو جوان^{۲۱}
که این هر دو را^{۲۳} خاک باید نهفتا
پس پردهی شاه نوشین روان^{۲۷}
نگونسار^{۲۹} پرخون و^{۳۰} تن پرگناه^{۳۱}

۱- (ن، ن، ق، غلام) ۲- س، ق، ک، ص، آ (نیز ن، ل، ل، و، ن) ۳- جوج: متن = ل، ل (نیز ق، ب، آ، ب) ۴- (ن) ماهوری) ۵- س، ک (نیز ق، ل، و، ب، ب) جای: (ن) جان: متن = ل، ق، س، آ (نیز ن، ب) هـ: (ب، شد) ۶- (ع، ل، ن، ب، و، آ، ب، روی) ۷- آ، ل، آ، ۵۴، ۱۱ و لث دوم بیت زیر یک بیت ساخته و ۱۰۵۴ ب و لث یکم بیت زیر را انداخته است: س، ک، ل، س، ق، ل، ل، و، آ، ب، پس از این بیت افزوده اند: بسان یکی برده (ق، بنده: و، مرده: ب، برده: (ل)) در پیش اوی (س، آ، ب، او)

بِه هر جا (ل: ججاج) که رفتی بدی خویش اوی (س، آ، ب، او)
۷- زو گفت ۸- س، ک، ل، س، آ (نیز ل، ل، و، ب، آ) راکه این: ق، این چنین: متن = ل (نیز ن، ق، آ، ب، ن، آ) (نیز و) برگزندی: ق، برگزیده: ک (نیز ن، ب) برگزیدی (حرف پنجم نقطه ندارد) (ل: برگرفت آن: ب: برگزید و) متن = س، ل، س، آ (نیز ق، آ، ن، آ، ب) ۱۰- (ل: جوج) ۱۱- س (نیز ل، ب) کشیدی روان: متن = دوازده دستنویس دیگر: بشاری (۱۰۵۲-۱۰۵۶): فـال صاحبة الحجره التي كان الغلام فيها ۱۲- (ب: کور) ۱۳- (ل: بهترست) ۱۴- (ل: جوج با ما) ۱۵- س، ک، س، آ (نیز ن، ق، ل، ب، ب) هم: متن = ل، ق، ل (نیز ل، س، ک، ل، س، آ، ل، و، آ، ب، پس از این بیت افزوده اند:

پدرمان جدا مادر ما (ل: بود مادر) یکیت
ل، ن، ق، ب، ن، آ بیت بالا را ندارند ۱۶- س، آورده: ک، ل (نیز ل، و، آ، ب، بدو در نگاه: ب، بر روی نگاه: (ل: آورده گاه) متن = ل، ه، ک (نیز ن، ق، آ، ن، آ) ۱۷- (ن، ن، ب، ک) ۱۸- ل: آن: ق، باشد: متن = دوازده دستنویس دیگر: ب به جای این بیت، بیت زیر را آورده است: بهانه چنین کرد آن ماهوری
ز بیم و نهیب شه مهرجوی (ل)

بشاری (۱۰۵۷-۱۰۵۹): فقالت: إنه أنسى من أمي وإنه استعجاب من الملك فضخل علي في هذا الزمى ۱۹- س (نیز ل، ب) گفت: هـ، ک، ل، س، آ (نیز ن، ق، آ، ل، ب، و، ن، آ) برو پر ل چنین کرد: متن = ل، ۲۰- (ل، ب، نوشیروان) ۲۱- س (نیز ل، ب): آن هر دوان: (ن، ن، ق، مرد جوان) متن = ده دستنویس دیگر: س، ک، ل، س، آ، ل، و، آ، ب، پس از این بیت افزوده اند:

بدانست کان گفتن (ن: گفته) اوست کُو
دلش ز آتش (ل: رامش) (ل) غم برآورده نَز
(ن: کُو، ل، آ، ل، ل، قُو، ن، ب)

ل، ل، ن، ق، آ، بیت بالا را ندارند ۲۲- ل (نیز ق، ل، ن، آ، ب، س، آ، ز، ن، آ، ب، آ، ن، آ) ۲۳- ل، جوج ۲۴- س (نیز ل، ب): از آنجا: ل، آ (نیز ق، ل، ن، آ) کشیده: متن = ل، ق، ک، س، آ (نیز ن، ق، آ، ب، و، آ) ۲۵- (ل، ن، ب، ل، جوان) ۲۶- ق، جوان ۲۷- (ل، ب، نوشیروان) ۲۸- س، ک، ل، س، آ (نیز ل، ب، آ، ن، ب، متن = ده دستنویس دیگر ۲۹- ق (نیز ن، ب، ن، آ): نگونسار و: متن = ۳۰- (ن، جوج) متن = ۳۱- س، ک، ل، س، آ (نیز ن، ب، ن، آ، ب، ن، آ) بدان نادگر کنجیود گناه: متن = ل (نیز ق، آ) بشاری (۱۰۶۰-۱۰۶۳): فأنكر الملك ذلك وأمر صاحب سيقه فأهلكهما في دار الساء

ز اسب و ز پوشیدنی بهره داد^۲
 ز گفتارش اندازه‌ها^۴ برگرفت^۵
 بر مویدان نماینده زاه
 بدو روی^۹ بنمود گردان سپهر^{۱۰}
 بدو^{۱۲} شادمان بُد^{۱۵} دل شاه سخت^{۱۶}

گزارنده‌ی خواب را بدره^۱ داد
 ۱۰۶۵ فروماید از^۳ دانش او شگفت
 نبیند^۶ نامش به دیوان شاه
 فروزنگه شد نام^۷ بوزرجمهر^۸
 همی^{۱۱} روزروزش^{۱۲} فزون بود^{۱۳} بخت

به دانش دل و مغزش^{۱۷} آباد بودا
 ز^{۱۹} هر دانشی بخردان داشتی
 به درگاه بودی به خواب و به خورده
 ز داد و دهش، از می و از شکار^{۲۴}
 دلش^{۲۶} را به دانش بیاراستی؛
 سراینده^{۲۹} و زیرک و^{۳۰} خوب چهر^{۳۱}
 ستاره‌شناسان و هم^{۳۲} بخزدان^{۳۵}

دل شاه کسری پر از داد بود
 ۱۰۷۰ به درگاه^{۱۸} مویدان داشتی
 همیشه سخن گوی هفتاد^{۲۰} مرد
 هر آنگه^{۲۱} که پردخته^{۲۲} گشتی ز^{۲۳} کار
 ز هر مویدی نوشن^{۲۵} خواستی
 بدان گاه^{۲۷} نو بود بوزرجمهر^{۲۸}
 ۱۰۷۵ چندان بُد^{۳۲} کزان مویدان و ردان^{۳۳}

(دل: ۲، هدیه) ۲۴، سی^۴ (نیز ل: ۲، و)، پوشش (س: ۴، پوشش) (ل: ۱۱) دلش گشت (ل: ۲، کرده) شاد: س، ل^۲ (نیز ل: ب)، ز خورده (ل: ۲، مرده؛
 لب: می: لب) و ز پوشش (ز: ۲، دانش) دلش (می: دخلش) گشت شاد: متن = دل، ل (نیز ل: ق، ب، ل) (ن: ۳، س) (نیز ل: ی، ل، آ، ب)،
 از آن: متن = دل، ق: سی^۴ (نیز ل: بی، و، ل، ق) ۲ (نیز ل: آ، اندیش) هاه، ک، سی^۴ (نیز ل: ا، اندر زها، متن = دل، س، ل^۲ (نیز ل: ن، ب، آ، ب) هاک:
 در گرفت عمل، بی، سی^۴ (نیز ل: و، ل، ب)، نوشند: متن = دل، ل^۲، سی^۴ (نیز ل: ن، ب، آ)، ق: ۲ پس از این بیت افزوده است،
 ز ایش ابر دیگران بر فزود
 ز هر کس مر او را فزونی نمود

بندوق (۱۰۶۴-۱۰۶۶): ثم أمر لیزرجمهر بخلعة واقفة و بدرة من الدرهم، و أكرمه و أعزه ۷-س، سی-س^۴ (نیز ل: ب)، کار: متن = ل
 ۸-ل: (نیز ل: ب)، سی^۴ (نیز و، آ، ب)، چهره: ق، ک، ل^۲ (نیز ل: ن، ق، آ، ب)، چهره: (ل: ۲، چیره: ل، ۲، مهر: متن = ۱۰-ل: ی)، سراینده و
 زیرک و تار، چهر (۷۲-اب): متن = دل، ۱۱، ق: ۲، همه: ب، همان (۱۲-۱۳-اب: روشن) ۱۳-ل: ی) شد: ل، ب، ل، آ، ببنفرد) ۱۴-س: ۴
 بیرو (میدان): متن = ۱۵-س، ک، ل^۲، سی^۴ (نیز ل: و، آ، ب)، شد: (ل: ۲، شاد... (۹) ید): متن = ۱۶-ل، ل، ب، ل، آ، سرانجام تا بر نشاندش به
 تخت: متن = دل، ل (نیز ق: ۴، بندوق (۱۰۶۸-۱۰۶۷): و امتدّت علیه ظلال السعادة، و أقبل علیه الإقبال، و أخذ من ذلك اليوم غي الترفي
 و الرفاة ۱۷-س، مهرش ۱۸-ل: ی، آ، ج: ۱۹-ل، آ، ب، ۲۰-ل، دهقان: (و: هشتاد): متن = سزده دستنویس دیگر ۲۱-ل، آ، ۲، همانکه)
 ۲۲-س، سی^۴ (نیز ل: ی، و، ب)، بر دخت: متن = ۲۳-ل، یه: ق: ۲، بر تخت گشتی به: متن = ل (نیز ل: ۳، ب)، ۲۴-ل، وز می و میگاو: س، ک،
 سی^۴ (نیز ل: ی، و، آ، ب)، وز ل: ی، (وا: ی) و از ک: سی^۴، آ، ب، ۲ (ز: شکار: ی) (نیز ل: ن، ل، آ، و، ز می و کارزار: ق) ۲ (نیز و شکار: آ،
 متن = ل (نیز ل: ۳، ب) ۲۵-ل، ق: ۲، بو سخن) ۲۶-ل، ق: ۲، زبان) ۲۷-س، کار: سی^۴ (نیز ل: ب)، به درگاه: (ل، ل، آ، بدانگه که): متن = ل، ک، ل، آ،
 سی^۴ (نیز ل: ی، آ، ب، و، آ) ۲۸-ل، (نیز ل: بوزرجمهر) ۲۹-س، گراینده ۳۰-ل، (بدرینک) ۳۱-س، ک، ل، آ، سی^۴ (نیز ل: ی، و، آ، ب)، تازه چهر: متن = ل،
 ق (نیز ل: ی، ق، ل، آ، ب، ل، آ، سی^۴ (نیز ل: ی، و، ب): شد: متن = ل (نیز ل: ب) ۳۳-ل، ک، ل، آ، سی^۴ (نیز ل: ب)، نامور مویدان: ق:
 بخور بر خنده: متن = ل، ۳۴-س، ل^۲ (نیز ل: و، ل، آ، و، ب)، از ک: ز: متن = ل، ی، ک، (نیز ل: ب)، ۳۵-س، مویدان

همی دانش آموخت و اندرگذشت^۱ و زان^۲ فیلسوفان سرش برگذشت^۳

گفتار اندر مجلسی‌های بوزرجمهر بنزد شاه نوشین‌روان^۲

مجلس اول^۵

چنان بُد که بنشست روزی به خوان ^۶	بفرمود کین ^۷ موبدان ^۸ را بخوان ^۹ ،
که باشند ^{۱۰} دانا و ^{۱۱} دانش‌پذیر ^{۱۲}	سراینده و باهش و ^{۱۳} بادگیرا
برفتند بیداردل موبدان	ز ^{۱۴} هر دانشی راز ^{۱۵} بچسته ^{۱۶} ردان
۱۰۸۰ چو نان خورده شد، جام می خواستند	به می جان روشن ^{۱۷} بیازاستند ^{۱۸}
به داندگان ^{۱۹} شاه بیدار گفت	که دانش گشاده کنی از نهفت،
هر آنکس که دارد ^{۲۰} به دل دانشی	بگوید مرا، زو بود ^{۲۱} رامش

۱-س. ک. ل. آ. س. آ (نیز ل. ل. آ. و. آ. ب.): به (و: ز) هر دانشی کش به دل برگذشت (ل. ل. و. آ. درگذشت: ک. س. ل. آ. ب. پساوند ندارند)؛ (ن. ل. آ. به دانش برایشان همه برگذشت)؛ متن = ل. ل. (نیز ل. آ. ب.) ۲۰-س. س. آ (نیز ل. آ. آ. ب.): از آن: (ن. بیدان: ل. آ. زین: ب. ل. آ. بران)؛ متن = ل. ل. (نیز ل. آ. ب.) ۳-س. ل. آ. درگذشت: (ن. ب. ل. آ. سرفراز گشت)؛ متن = ده دستویس دیگر: (ن. ک. ل. آ. س. ل. آ. و. آ. ب. س. ل. آ. این بیت افزوده‌اند:

به راز ستاره چو او (ک. س. ل. آ. و: چنو: ب. چنان) کس نبود (ک. س. آ. ندید)
 ز وی (و: کسی در) بزشکی ز کس (و: به او) بس نبود (ک. س. آ. ندید)
 به تدبیر و آرایش و وی (ن. نام) و (و: جو) نیک (آ. تنگ: ب. تنگ (I))
 ازو (آ. از آن) بود گفتار هر جای نیک (آ. سک نقطه ندارد)؛ به تنگ (II)

س پس از بیت‌های بالا باز هم افزوده است:

کتون از سخن‌های بوزرجمهر یکی تازه‌تر برگشایم چهار

بنداری (۱۰۶۹-۱۰۷۶): وکان شایان نصیح اللسان، عبد الکلام، ذکی الخاطر، صبیح المنظر. وکانت عاده انوشیروان آن یکون علی پایه لیل و نه‌ار سبعون عالما متبحرین فی فنون العلوم حتی اذا فرغ من اشغال السلطنة، و القى عن قلبه اعباء المملكة أحضرهم و فارضهم فی أنواع العلوم، و باحثهم فیها و سألهم ۴-ل. ل. پرسش کردن کسری سخنها از موبدان: (مجلس‌های بوزرجمهر در خدمه کسری، ل. آ. اظهار دانش بوزرجمهر نزد کسری؛ س. آ. در سخنها که بوزرجمهر گفت: متن = س. آ. کسری نوبت ندارد هل: آ. از سخنان بوزرجمهر متن = س. ل. ل. ک. س. آ. سرتویس ندارند. حقه: روزی نشست او به خوان: (ن. ب. و. ل. آ. یک روز بتهاه خوان: و آ. یک روز بنشست شاه)؛ متن = ل. ل. ب. ک. ل. آ. س. آ. (نیز ل. ل. آ. ب.) ۷-ل. ل. (نیز ل. آ. ب.): کانه متن = یازده دستویس دیگر ۸-ل. ل. (بخندان) ۹-ل. آ. بخواه ۱۰-ل. ل. (باید) ۱۱-ل. ل. (داجناج و: ل. ب. که باشد که باشند (II)) ۱۲-ل. ل. دانا پذیر ۱۳-ل. ل. (باهتر) ۱۴-ل. ل. (نیز ل. ل. آ. و. آ. ب.): راه: (ن. ب. ل. آ. رای)؛ متن = ل. ل. ۱۶-ل. ل. (ن. آ. جست از) ۱۷-ل. ل. (نیز ل. آ. جام روشن: ل. آ. همه جای نوشین (مدینه می جان روشن) (II)) ۱۸-ل. ل. پیراستند: (س. ک. ل. آ. س. ل. آ. و. آ. ب. پس از این بیت افزوده‌اند: نه چندانک (س. ب. چندانک) باید (آ. باید) نکوش خرد یکی مایه اندک (ل. آ. ب. اندمایه: ک. ل. آ. س. آ. ل. آ. و: بلی (س. آ. بلی (II)) اند مایه که جان پرورد

ل. ل. ل. آ. ب. ل. آ. بیت بالا در ندارند ۱۹-ل. ل. (بغایندگان) ۲۰-ل. ل. (داند) ۲۱-ل. ل. زان بود: (ن. ل. آ. بود و هرا: آ. بیفزایدم: ل. آ. مر او را بود: ل. ل. آ. س. آ. (نیز ل. ل. و. آ. ب.): به هر دانشی شاه را (ن. بند)؛ متن = ل. ل. (نیز ب)

به گفتن^۱ دلیر و توانا بُدند،
کجا^۲ بود داندۀ را خواستار

زیشان هر آنکس که دانا بُدند
زبان برگشاندند بر^۳ شهریار

به دانش نگه کردن شاه دید،
چنین گفت گای داور داد و^۷ راست،
فلک روشن از روی و بخت^۹ تو بادا
که بگشاید^{۱۲} از بند گوینده را،
به دانش در از^{۱۴} کمترین^{۱۵} پایه‌ام
گشاده کند نزد^{۱۸} نوشین روان^{۱۹}؟

۱۰۸۵ جو بوزرجمهر^۴ آن^۵ سخن‌ها شنید
یکی آفرین کرد و^۶ بر پای خاست
زمین بندهی تاج و تخت^۸ تو بادا
گر آیدونک^{۱۱} فرمان دهی^{۱۱} بنده را
بگویم، و گرجند^{۱۳} بی‌مایه‌ام
۱۰۹۰ نکوهش نباشد^{۱۶} که دانا زوان^{۱۷}

که دانش چرا باید^{۲۰} اندر نهفت^{۱۹}!

نگه کرد کسری به داندۀ گفت

اصل گشت: (ای: دانش)، متن = بازده دستنویس دیگر: ل. آ. ۳، ب. این بیت و بیت سپین را ندارند. ۲- (ن: با) ۳- س. ق. که س. ۲ نیز
ن- این ۲ که لو: متن = ل، در ل ۲ آلهای این بیت پس و پیش شده و پس از آن افزوده است:

همی گفت هر یک ز یک دانشی به هر دانشی شاه را رامشی

بنامی (۱۰۷۳-۱۰۸۴): فاتیق آنه جلس ذات یوم و استحضرم فحضر و ا فیهم بزرجمهر، فنکلم کل واحد منهم بکلمه حکمه، و آنی
بالفله ۴- (ن: بزرجمهر) ۵- (ا: این) ۶- (ن: آ، خو) ۷- س. ق. (نیز ن: ل، و، ن: ۳، ب: جلا: متن = ل، که، ل، آ، س. ۲ نیز ق. ۳، ب.
ا) ۸- س. ق. (نیز ق. ۴، و، آ، ب: تخت حاج: ل، ۲: بخت حاج: (ا))، (ن: تاج تخت: ن: ۲، حاج تخت: متن = ل، ق. (نیز = ن)
۹- ل. س. ۲ نیز ق. ۴، ا. (ن: تخت و تاج: ق: سعد بخت: ک: بخت و تاج: (ن: ن: ۲، فز و بخت: ل، ۳، ب: فز: ل) فز و تاج: ا: تاج: ا: تاج و
تخت (پسوند ندارد): متن = ل: بنامی (۱۰۸۵-۱۰۸۷): فلما سمع بزرجمهر کلامهم قام و خدم و قال: أیها الملک العادل لا زالت
الأرض تحت ظلال تحتک، و لا زالت السماء مترواً بأثار سعادتك و بختک ۱۰- (ا: ل. ۳، ب: آیدونکه) س (نیز ل: ب: اگر شاه: متن = ده
دستنویس دیگر ۱۱- س. س. ۲ نیز ن: ل، و، آ، ب: ده: متن = ل (نیز ب: ا) ن: ق. این واژه خوانا نیست ۱۲- (ب: بگشایم) ۱۳- (ن: ن: ل، ن: ب: ا: اگر چند) ۱۴- (ن: ن: آ، زین: ا: ن: من از: و: بر ل: س: س. ۲ (نیز ق. ۳، ل. ۲): دانشن از: متن = ل (نیز ب: ۳) ۱۵- (ن: کمترین:
ن: ۲، کمتری: ا: بیت‌های ۱۰۸۹-۱۰۹۶ را ندارد و به جای آنها بیت دوم در ۱۰۹۲، ب را آورده است ۱۶- س. ۲: نه نیکو ۱۷- ن: ق. = س. ۲
نیز ل: ق. ل، ن: ق. ۳: زبانه س: گویا زیاده: ای: ز دانا زبان: متن = (ا: روان) ۱۸- س. س. ۲ (نیز ن: ا): پیش: متن = ل. ۱۹- (ن: ن:
نوشیر و ا: ا: ل. ۲، پس از این بیت و ل، پس از ایت ۱۰۸۹ افزوده‌اند: به سوی ری این انجمن خوانند (س: آ: خواست: ل: ب: ب:
خواست: ا: ل: بگویند سخن‌ها بدین بارگاه) نباید (ل: نمانند: حرف بیکم نقطه ندارد) (ن: ب: نمانند) بریشان از و (ن: ا: همی) زای و
ل: ب: و: ری و (ب: راه: بنامی (۱۰۸۸-۱۰۹۰): تم قاله أن أفذل لي الملک، تکلمت بین یدیه، و إن کت قلیل الحظ من العلم و الدواب
۲۰- س. س. ۲ (نیز ل: ل. ۳): طری: (ب: مانند) متن = ل، ق. (نیز ن: ق. ۳، و، ل. ۳)

خرد چون گمست از دل فردا پاس^۲
 [خو داری به دست اندرون خواسته
 ۱۱۱۵ هزینه^۶ چنان کن که بایذت کرد
 خردمند کز دشمنان^۹ دور گشت
 چو داد^{۱۱} تن^{۱۲} خویشتن^{۱۳} داد مرد
 مگوی^{۱۵} آن سخن کاندرو^{۱۶} سود نیست
 میندیش^{۱۸} از آن کان^{۱۹} نشاید بژدن
 ۱۱۲۰ فروتن بود شه که^{۲۳} دانا بود
 هر آنکس که او کرده‌ی کردگار
 پرستیدن^{۲۶} داور^{۲۷} افزون کند

فرامشگر گردد و^۳ ناسپاس^۴
 زر و سیم و اسپان آراسته^۵؛
 نشاید گشاده^۷ و نباید فشرده^۸
 تن دشمن او را چو^{۱۰} مزدور گشت!
 چنان دان که^{۱۲} پیروز شد در نیردا
 کزان^{۱۷} آتش بهره جز دود نیست!
 نداند کس^{۲۰} آهن به^{۲۱} آب آزدن^{۲۲}!
 به دانش بزرگ و^{۲۴} توانا بودا
 بداند، گذشت^{۲۵} از بی روزگار،
 ز دل کاوش^{۲۸} دیو بیرون کندا

۱. دل. ۲. من. ۳. نیز ل. ۴. ه. و. ۵. دل و مغز؛ (ه: سرو)؛ متن = ۵. ۲- ل: پاک ۳- ق: (نیز ل. ۲. و): فراموش گر گردد و: ل: فرامشت کرده
 دل؛ (ه: فرامش و کز کرده و): فراموش کرده دل؛ متن = ۴. دل: کم اندیش و بی بیم باشد ساک (؟ نقطه ندارد)؛ متن = ۵. در ل:
 لت‌های این بیت پس و پیش شده است؛ س. ن. ن. ی. ن. آ. ه. این بیت را اندازند؛ این بیت در ل: آ. س. آ. ل. آ. ب. و. آ. آمده است ۵- ق:
 این بیت را پس از بیت ۱۱۲۲ آورده است؛ ل: ق. ل. آ. ل. آ. ه. این بیت را اندازند؛ این بیت در س: آ. ن. ق. آ. ی. و. ن. آ. ب. آمده است
 غ: (بر آنکس؛ ل: خزینة (۱)) ۶- س: آ. (نیز ل: ی. ه. ی. ب. ی.): نباید فشانند (در س: ۲ حرف یکم واژه نخست نقطه ندارد)؛ ل: (نیز
 ل: آ. و. آ.)؛ نباید گشاد (در ل: و حرف یکم واژه نخست نقطه ندارد)؛ (ن: آ.)؛ نباید فشانند؛ متن = ل: ه. س. س. آ. (نیز ل: ی. ب. ی. آ.)؛
 بایذت خورد؛ ل: آ. و. آ.)؛ بایذت خورد؛ (ف: خرد؛ در و حرف یکم واژه نخست نقطه ندارد)؛ (ن: آ.)؛ بایذت فشرده؛ متن = (ن: ی. ه. ی. ب. ی. آ.)؛
 این بیت را اندازند؛ س. س. ن. ی. ن. ی. ن. آ. ب. پس از این بیت و و پس از بیت سیم و ق: پس از بیت ۱۱۲۰ افزوده اند:
 بیانه گزینی (س: گزین تا) بطنی (ی: نمانی؛ ب: بماند) به جای

نباشد (س: نباید) جز از نیکیت (و: نیکویی) و همنمای

ل: ق. ه. ل. آ. ل. آ. ه. آ. بیت بالا را اندازند؛ بنداری (۱۱۱۵. ۱۱۰۹): قال: وقد استخفی من قنغ و تجنب الحرص و الطمع و من نغم منه عقله
 نسى الله تعالى و كفره. ۹- ل: (نیز ل: آ. و. آ.)؛ برده می؛ متن = ل: س. ه. ی. آ. (نیز ل: ی. ه. ی. ن. آ. ه. ی.) ۱۰- ق: او چو (و: روایش بر چو)؛
 بنداری؛ و من كان عاللا و هجر عدوّه و اقبله تقرب اليه العدو حتى صار عبده ۱۱- س. ق. ل. آ. ی. آ. (نیز ل: ی. آ.): دادا؛ متن = ل: ۱۲- ل:
 س. دل: متن = ده دستنویس دیگر ۱۳- (ب: چو از خویشتن داد را (۱)) ۱۴- س: (نیز ب: دانک؛ بنداری؛ و إذا أنصف العاقل من نفسه في
 فعاله كان له العلو في مقاله ۱۵- ل: ق. س. آ. (نیز ل: ی. ن. آ. ه. ی. ب. ی. ن. آ. ه. ی.)؛ مگوی؛ متن = ل: آ. (نیز ل: ی. آ. و. ب. آ.)؛ س: آ. (نیز و: آ.)؛ نرا؛ (نیز ب:)
 در آن؛ (ن: کز ترا)؛ متن = ل: ق. (نیز ل: ی. ن. ی. ن. آ. ه. ی. ب. ی. ن. آ. ه. ی.)؛ ۱۷- ق. ل. آ. (نیز ل: ی. ه. ی. و. آ.)؛ زبان؛ متن = ل: س. ی. آ. (نیز ل: ی. ن. ی. ن. آ. ه. ی. ب. ی. ن. آ. ه. ی.)؛
 تواضع المتعلم للعلماء بلغ في العلم ذروة السماء و لا يفتنى للعاقل أن يستعمل في غير فائده لسانه، و يعشوا إلى شعاع جمر لا يضيء
 منه إلا دخانه ۱۸- (ب: ب: بندیش) ۱۹- (ن: ب: کجان)؛ ۲۰- س: (نیز ل: ی. ه. ی. ن. آ. ه. ی. ب. ی. ن. آ. ه. ی.)؛ که توانی؛ متن = ل: ق. ل. آ. ی. آ. (نیز ل: ی. و. آ.)
 ۲۱- ق: بر ۲۲- (ب: آزدن) ۲۳- ل: آ. س. آ. (نیز ل: آ. آ. آ.)؛ شاه؛ (و: هر که؛ ب: شود شه که؛ ل: فروتر شود شاه و س: فروتر بود شه که؛ متن =
 (ن: ی. ن. آ. ه. ی. ب. ی. ن. آ. ه. ی.)؛ ابر دل؛ متن = ل: س: (نیز ل: ی. ه. ی. و. ن. آ. ه. ی. ب. ی. ن. آ. ه. ی.)؛ این بیت را اندازند؛ بنداری (۱۱۱۹. ۱۱۲۰): و إن
 الملك يصير بالمعلم لأنواع النمكن و الجلالة جامعا، و مهمما كان عالما كان لا محالة متراضعا ۲۵- (ف: برست)؛ ل: بماند برست؛ متن =
 ده دستنویس دیگر؛ ل: از ۱۱۲۱ و ۱۱۲۲ یک بیت ساخته و ۱۱۴۱- ب: ۱۱۲۴؛ ل: انداخته است؛ بنداری (۱۱۲۱): و اذ وقت عنى
 أسرار الله في خلقه أمّن من باققة الزمان و صرفه ۲۶- ل: آ. (پرسیدن) ۲۷- ق: و دانش ۲۸- ل: کاهشی؛ ن: آتش؛ ق. ل. آ. ی. آ. (نیز ل: آ.)؛
 دل از (ف: حاز)؛ کاوش (ن: کاهشی)؛ متن = (ن: ی. ه. ی. ب. ی. ن. آ. ه. ی.)؛ بنداری (۱۱۲۲): فرادى فى عبادة الرحمن، و ظهر باطنه عن مساوى شيطان

نه پیچیدن از رای^۳ و پیمان^۴ اوی^۲
 چو داد زمانه بخواهیم^۵ دادا
 همه راز^۷ او داشتن در نهان^۸
 کز آتش بترسد^۹ دلی نزه شیر!
 دلش^{۱۲} خیره خوانیم و^{۱۳} مغزش تنگ!
 کزوبند و چاهست^{۱۴} و هم تاج^{۱۵} و گاه!
 خردمند ازو شاد و خندان^{۱۷} بودا
 دل و مغزش^{۲۰} از دانش^{۲۱} آباد نیست!

فزون گشت^{۲۲} فرتوت را زو روان^{۲۳}
 پر از آفرین زو زوان و^{۲۵} دهن!

۱۱۳۵ نشاید گذشتن ز فرمان^۱ اوی^۲
 به شادیش باید که باشیم شاد
 هنرهاش گسترده^۶ اندر جهان
 مشو با گرامیش کردن دلیر
 اگر کوه فرمائش^{۱۱} دارد^{۱۱} سبک
 ۱۱۴۰ همه بد ز شاهست و نیکی ز شاه
 سر تاجور فرزند^{۱۶} بود
 از آهرمنست^{۱۸} آن کزو^{۱۹} شاد نیست

شنیدند گفتار مرد جوان
 پراگنده گشتند از آن^{۲۴} انجمن

۱-س (نیز ن، پ، و، ن، آ، ب)؛ پیمان: متن = ل، ق، س، آ (نیز ق) ۲-ل، س، ق، س، آ (نیز ب)؛ او: متن = (ن، ق، آ، ب، و، ن، ق) ۳-س (نیز ق، آ، ب)؛ راه: متن = ل، ق، س، آ (نیز ن، و، ن، آ) ۴-ل، س (نیز ن، پ، و، ن، آ، ب)؛ فرمان (پس آوند ندارد)؛ متن = ق، س، آ (نیز ق، آ)؛ لی این بیت را ندارد؛ بنداری (۱۱۳۵). و لا يجوز المدول عن أمره و الخروج عن رأيه هـ (لی: نخواهیم)؛ بنداری (۱۱۳۶). و ينبغي أن نسر بسرورة حل، س، س، آ (نیز ن، و، ن، آ، ب)؛ گسترده: (ق، آ، استوفند)؛ متن = ق، (نیز ب، و) ۷-ل، راز از (و: همی راز)؛ متن = ا، س، س، آ (نیز ن، و، ن، آ، ب)؛ همان (ن: جهان) راز او داشت اندر نهان؛ متن = ق، (نیز ق، آ، ب)؛ بنداری (۱۱۳۷). و تنسب الی ایاة فسطح و ظهوره، و نظری سره فی تضاعیف الکتمان و ستوره ۹-ل (نیز لی، ن، آ)؛ بترسد: (ن، و) بترسد (حرف یکم نقطه ندارد)؛ متن = س، س، آ (نیز ق، آ، ب)؛ ق این بیت را ندارد؛ بنداری (۱۱۳۸). و لا نجراً علیه إذا عاملنا بالإفضال و الإکرام فان الأسد یفرح من لحمات القمام ۱۰-ل، ق (نیز ق، آ)؛ ۱۱-س (نیز ن، و، ن، آ، ب)؛ گیره: متن = ل، ق، س، آ (نیز ق، آ، ب) ۱۲-س، آ، ل، ا، ل، ا، ل؛ شد دائم (وزن درست نیست)؛ ق، آ؛ پس از این بیت افزوده است:

میانه گزینی بمانی به جای
 دیگر بشری خود به کارش بری
 نباشد جز از نیکیت رهنمای (ع ۱۱۱۴ پ)
 به درویشی انجامد این داوری

بنداری (۱۱۳۹). و من یتهاون بأمره، و إن کان کالجبل لیمات رأی و بزائنه عقل، عدهاته خفیف الرأس واهی العقل حلیف الخیل ۱۴-ل، س، ق، س، آ (نیز ن، ق، آ، ب، و، ن، آ، ب)؛ جاهست: (در و حرف یکم نقطه ندارد)؛ متن = (پ، ه، س، ق، (نیز ن، پ، و، ن، آ، ب)؛ زو تاج: (لی: زندان)؛ ق، آ، زو تاج: متن = ل، س، ق، آ؛ بنداری (۱۱۴۰). و الملک مصدر کل خیر و شر، و متشاکل رفع و خفض. فهو يعطی و يمنع، و يحط و يرفع ۱۶-ل، (پ: زیر فرمان) ۱۷-س؛ خزم (پس آوند ندارد)؛ لی این بیت را ندارد؛ بنداری (۱۱۴۱). و هو فی عنایة الله و کتفه، و المعامل من یسر زیاده اقباله و شرفه ۱۸-ل، (و، ن، آ)؛ اهرمنست) ۱۹-س، آ (نیز ن، ق، آ، ب)؛ آنک از (لی: آنکه او، ن، آ)؛ آنکه رو: متن = ل، س، ق، (نیز و) ۲۰-ن، ن، مغز ۲۱-س، آ؛ داد: بنداری (۱۱۴۲). و من لا یكون كذلك فقد ضیق الشیطان علیه المسالک، و سیورده المعاطب و السهالک ۲۲-ل؛ فروبیست: س، آ؛ فروبیست: متن = س، ق، (نیز ن، ق، آ، ب، و، ن، آ، ب) ۲۳-ل؛ زبان: متن = ده، دستویسی دیگر؛ بنداری (۱۱۴۳). فلما سمعوا هذا از داد او به سرو را ۲۴-ل؛ زان: (ل، آ)؛ از جان: و، آ، ن، ن، آ؛ گشت آن برنگ: متن = س، ق، آ، س، آ (نیز ق، آ، ب، ن، آ، ب) ۲۵-ل؛ جوع: س، لیان: (ق، (نیز ن، ق، آ، ب، و، ن، آ، ب)؛ زبان و (لی: دهان و)؛ روز و شیشان: (ل، آ)؛ جمله کام و (ن، ق، روز و بان)؛ زو زبان: و متن = س، آ (نیز آ، نیز ع، ل)؛ بنداری (۱۱۴۴). ثم تفترقوا و غاد کل واحد الی منزله

ز بخشش نیابی به کوشش^۲ گذرا
 چنین آفرید اختی روزگار
 کدامست و^۷ بیشی که را درخورست؟
 به نیگی و کردارش آید به بر^{۱۰}
 ز^{۱۲} گیتی که را^{۱۳} نیگوی^{۱۴} دزخورست؟
 کریمی و خوبی^{۱۶} و شایستگی^{۱۷}
 ببخشد نه^{۱۹} از بهر پاداش دسته
 خیرامد بهنگام با همزمان^{۲۱}
 هنر چیست هنگام ننگ و نبرد؟
 ببیند^{۲۵} بگرداند^{۲۶} آیین^{۲۷} و کیش^{۲۸}
 چه سازی که کمتر^{۲۸} بود رنج تن؟
 دلش بردبارست^{۳۰} و امش برد

چنینست رسم^۱ قضا و قدر
 جهاندار^۲ دانا و^۳ پروردگار
 دگر گفت کان چیز^۵ کافرون ترست^۶
 ۱۱۶۰ چنین گفت کانکس^۸ که کوشنده تر^۹
 دگر گفت کز^{۱۱} ما چه نیکوترست
 چنین داد پاسخ که^{۱۵} آهستگی
 فزون تر، بکردن^{۱۸} سر خویش پست
 بکوشد بجوید به گرد^{۲۰} جهان
 ۱۱۶۵ دگر گفت کاندرا^{۲۲} خردمند^{۲۳} مرد
 چنین گفت کانکس^{۲۴} که آهوی خویش
 برسید دیگر که در زیستن
 چنین داد پاسخ که گرد^{۲۹} با خرد

۱- (و: به کوشش نیابی) ۳- (ن: جهاندار و) ۴- (نیز ق) ۵- (ن: تن) ۶- (دانی: متن) = ده دستویس دیگر: بنداری (۱۱۵۸-۱۱۵۷): نیگذا رسم القضا و القدر، لا ینال بالحد و الجهد مرام و لا وطیر هل کین چیز؛ ن: از آنکس: که کانکس: متن = بدل: بی، به، ان، ب: از آن (ن: کزان) کسی که روزی بر (ن: تر) (ن: است): متن = س: (نیز ق) ۷- (س: که (نیز، ن: بی، ما: جود حال) ۸- (و: آیین بیت و بیت سپین راندارند: در س: ۱۱۵۹ اب ۱ اب ۱۶۱ اب ۱۶۱ پس و پیش شده و نیز بیت های ۱۱۵۹-۱۱۷۸: به هم ریخته است: ۱۱۶۵، ۱۱۷۷، ۱۱۷۹، ۱۱۶۳، ۱۱۶۲، ۱۱۶۱، ۱۱۶۰، ۱۱۶۴: بنداری (۱۱۵۹): و سألہ آخر من نیکوالی استحق صاحبها التقدّم ۸- س: آنکس ۹- س: ۲: داندند ترا متن = س: ق: ک (نیز به) ۱۰- س: اندیشه تر (ن: کردانش (حکروارش؟) آید بیر: س: ۲: نیایش بود نیز خوانده تر (۲): متن = ق: ک (نیز ب) ن: آ (ن: بی، ن: آیین بیت و بیت سپین و بیت های ۱۱۶۰-۱۱۶۳: راندارند ۱۱- س: ۲: (نیز ل: و: آ: (ن: آ: متن = ل: ک (نیز ب) ۱۲- س: به ۱۳- س: آ: تر: ۱۴- س: آ: (نیز ل: و: نیگونی درخورست: ق: کدامست حوی (۲) که آن العسرست: متن = (پ: آ) ۱۵- (ن: آ: به) ۱۶- س: س: آ: (نیز ل: و: آ: چربی: ق: خردی: (ن: ق: آ: بی، ن: آ: حوی: (ن: جزئی: (متن = ل: بدل) ۱۷- (ل: آ: ن: آ: بایستگی: (در ای: این بیت پس از بیت ۱۱۶۶ آمده است ۱۸- س: نگردد سر: (آ: بگرد و سر: ک: (نیز ن: پد و ن: ق: فرزتن کند گردن: س: آ: (نیز ل: ق: فروتن یکردن (ن: نگر در) سر: (ق: فروتن و کردن تن: (متن = ل: ۱۹- ل: به سعد (نقطه ندارد) ن: (ن: آ: ببخشید، ق: این بیت و بیت سپین و بی بیت های ۱۱۶۳-۱۱۶۶ راندارند ۲۰- س: ک: (نیز ق: آ: بی، ل: آ: کوشش: س: آ: (نیز ن: و: آ: تجوید به کوشش (در و: آ: حرف یکم و آه نخست نقطه ندارد): (پ: به کوشش بجوید: ن: آ: بزنی و کوشش تجوید: متن = ل: ۲۱- (ق: آ: چو آمد بهنگام ما هم زبان: (بنداری (۱۱۶۰-۱۱۶۴): فقالة: الرزق و الکرم و التواضع و اللبلا لا یلقب مجازة و مکانات: و بلا شایع من و لا آذیة ۲۲- (ن: پ: کایدرا) ۲۳- ق: کای راز گویند: ن: آ: ل: و: آ: آیین بیت راندارند: بنداری (۱۱۶۵): و سألہ آخر عن خیر خصال المرم = ۲۴- (ق: (نیز بی، آ: آنکس ۲۵- ل: (نیز ن: آ: نشید: متن = س: ق: کس: آ: (نیز ن: آ: بی، ن: ۲۶- س: ۲: نگر فاند (حرف نخست نقطه ندارد): (ق: بگردار) ۲۷- ق: آ: از خوبی: بنداری (۱۱۶۶): فقالة: ان يعرفه عیب نفسه فیصلحتها ۲۸- (ن: بیتی: و: آ: کوشش: (ق: از ۱۱۷۱ و ۱۱۶۷ اب یک بیت ساخته و ۱۱۶۷-اب ۱۱۷۱ از ایضاخته است: بنداری (۱۱۶۷): و سألہ آخر و قلله: یماقا یطلب عیش الإنسان و یقل تمبه؟ ۲۹- ل: چون ۳۰- (ن: پ: برد و بارست): ای این بیت راندارند: بنداری (۱۱۶۸): فقالة: بان یجمع بین العقل و الحلم

بیند در کژی و کاستی،
 نباشد سرش تیز و نابردبار^{۱۵}
 نگهبان کدامست بر خویشتن؟
 نرفت از گرمی^{۱۱} و از^{۱۲} نیکخوی^۹،
 چو دید او فزونی پروردگار^{۱۶}
 کدامست نیکوتر^{۱۹} از هر دو سوی^{۱۸}،
 به سالی دو بارش بهار آورد؟
 به بخشش^{۲۲} کند^{۲۵} جانش آراسته،
 ز بخشنده بازارگانی شناس^{۲۹}،
 وزان^{۳۱} نیکوی^{۳۳}ها^{۳۲} گرانمایه بیخست^{۳۳}؟

به داد و ستد در کند^۱ راستی
 ۱۱۷۰ ببخشند گنه، چون شود^۳ کامگار
 برسد^۶ دیگر که از^۷ انجمن
 چنین گفت کبان^۸ کو^۹ پس آرزوی^۹
 دگر کو به^{۱۳} سستی^{۱۴} پیش کار^{۱۵}
 دگر گفت کز بخشش^{۱۷} نیکخوی^{۱۸}
 ۱۱۷۵ کجا زو دو گیتیش^{۲۰} بار^{۲۱} آورد
 چنین گفت کانکس^{۲۲} که با خواسته^{۲۳}
 و دگر^{۲۶} بر بستانده^{۲۷} آرد^{۲۸} سپاس
 دگر گفت بر^{۳۰} مرد پیرایه چیست؟

۱- ل. آ. که بد (کنند)، ل. آ. کشند؛ وی کند؛ س (نیز، ن، ل، آ. ب.) ستم گر کند؛ متن = ل، س (نیز ل، آ. ب. و)، ۱-۲. ل. به کژی جز؛
 بشاری (۱۱۶۹)؛ و بعد فی الإطعام والأخذ، ولا یكون عنده نقیصة ولا یزیغ ۳- س (نیز ن، ل، ن، آ. ب.) بود؛ متن = ل، ک، ل، آ. س (نیز
 ل، آ. ب. و)، ۴- (ل. نیاید) هس (نیز ن، ل، ن، آ. ب.) تیز (ل. تیره) با روزگار؛ (نیز یا بردبار - تیز و نابردبار)؛ متن = ل، ک،
 ل، آ. س (نیز ق، ل، آ. ب. و)؛ بشاری (۱۱۷۰)؛ و یخفو عهد الاقتتار ولا یكون حذیفا خفیف الرأس ۶- ل. پویشید (د-پیرسید)
 ۷- س، ک، ل، آ. س (نیز ن، ل، ن، آ. ب.) بیره (ل. زود)؛ متن = ل، ن، آ. این بیت و بیت سپسین را ندارد؛ بشاری (۱۱۷۱)؛ و سألہ آخر و قال: من
 المحافظ علی نفسه؟ ۸- س، ک، ل، آ. س (نیز ل، آ. ب. و)، ۹- کز ل، آ. س (نیز ل، آ. ب. و)؛ کانک از؛ متن = ل، ق، ۹- ک، س (نیز ن، ل، آ. ب.)
 آرزو نیک خو ۱۰- س، ک، ل، آ. س (نیز ل، آ. ب. و)؛ نرفت (حرف نخست نقطه ندارد) ۱۱- ل. نکوروی (نیز ل، آ. ب. و)؛ ۱۲- ل. ز ۱۳- ل. دگرگون (ل. دگرگون) ۱۴- س، ک
 (نیز ل، ن، آ. ب.)؛ شوه ل، آ. ب.؛ شد؛ متن = ل، س (نیز ل، آ. ب. و)، ۱۵- س (نیز ل، آ. ب. و)؛ ۱۶- س (نیز ل، آ. ب. و)؛ پشکار ۱۷- ل. نکوروی؛ س، ل، آ. (نیز ن، ل،
 ل، آ. ب. و)؛ از فزونی بد روزگار؛ س (نیز ب.)؛ از فزونی پروردگار؛ متن = ل، ق، ۱۸- س (نیز ن، ل، ن، آ. ب.)؛ نیکخو - دو سو - ل، آ. نیکخواه - دوراه؛
 فقال: من مخالف هوا ولم یصع مناه ۱۷- س؛ بخشش و ۱۸- ل، ق، ک، س (نیز ن، ل، ن، آ. ب.)؛ نیکخو - دو سو - ل، آ. نیکخواه - دوراه؛
 متن = ل، س (نیز ل، آ. ب. و)، ۱۹- ل. نیکی تر؛ ل، آ. این بیت را ندارد ۲۰- س (نیز ن، ل، ن، آ. ب.)؛ گیتی به؛ س (نیز ل، آ. ب. و)؛
 روز گیتی به؛ ل، که جان و دلش را به؛ ل، ق، که جان و دو گیتیش؛ متن = ک، ل، ن، آ. ب. (نیز ل، آ. ب. و)؛ کار؛ متن = یازده دستویس
 دیگر؛ ه این بیت را ندارد؛ بشاری (۱۱۷۴-۱۱۷۵)؛ و سألہ آخر و قال: أي العطاء أحسن؟ ۲۲- ل. (ل. آنکس) ۲۳- ق، س (نیز ل، آ. ب. و)؛
 تاخرات؛ متن = یازده دستویس دیگر ۲۴- ق، ل، آ. س (نیز ل، آ. ب. و)؛ ببخشند؛ متن = ده دستویس دیگر ۲۵- ق، ل، او (ل)؛ بشاری
 (۱۱۷۶)؛ فقال ما كان من غیر سؤال و بلا امتنان ۲۶- ق، ل، ن، آ. ب. (نیز ل، آ. ب. و)؛ اگر؛ (ل. دگر) ۲۷- ل، آ. ب. (نیز ن، ل، ن، آ. ب.)؛ ستانده؛ (ل. شایانده)؛ متن =
 دوازده دستویس دیگر ۲۸- س، ک، ل، آ. س (نیز ل، آ. ب. و)؛ سازد؛ (ق، ل، آ. ب. و)، ۲۹- ل، آ. ب.؛ دارد؛ س (نیز ل، آ. ب. و)؛ ستانده؛ (ل. شایانده)؛ متن =
 به آرزوگانی سه پاس (سز بخشنده بازارگانی شناس)؛ بشاری (۱۱۷۷)؛ و البائل اذا لم يجد لنفسه عن الامتنان راجعا فلا تجعله إلا
 تعجرا ۳۰- ل، کز ۳۱- س، ک، ل، آ. س (نیز ن، ل، ن، آ. ب.)؛ وزین؛ متن = ل، س (نیز ل، آ. ب. و)؛ ۳۲- ل، آ. ب. (نیز ن، ل، ن، آ. ب.)؛ نیکوئیها؛ متن = ل، س
 س (نیز ب.)؛ ۳۳- ل، ن، آ. ب.؛ آیکست؛ ه بیت های ۱۱۷۸-۱۱۸۲ را ندارد؛ ق، ۲ پس از این بیت افزوده است:

چنین بلد یاسخ که دادن نیست
 چو دانا بود بر جهان بر مهست
 پیرسید دیگر که اندر جهان
 چه بهتر همی ز آشکار و نهان

بشاری (۱۱۷۸)؛ و قال له آخر: کیف السبل الی تحصیل الفکر الجمیل؟

کجا نیکوی با سزاوار کرد.^۱
 به پالیز^۲ هرگز نگرده یزند^۳
 نبوید، نروید گل از خار^۴ خشک!
 به بار آید و رای ناید^۵ به بر^۶
 نباشد خردمند بی دود^{۱۳} و رنج،
 وز^{۱۴} آغاز فرجام نیک آوریم^{۱۵}
 جهان^{۱۸} راهمه^{۱۹} چون تن خویش خواه،
 تن دوست^{۲۲} و دشمن در آن برهنند^{۲۳}
 چه گویی کزین دو کدامت پیش؟
 جز اندیشه چیزی نه اندر خورد!
 چو خواهی که رنجی به بار آیدت!
 اگر بر نکوهیده باید^{۲۸} گریست
 فزون^{۳۰} دارد اومید^{۳۱} و هم بیم^{۳۲} و یاک!

چنین داد پاسخ که بخشنده مرد
 ۱۱۸۰ ببالد^۱ به کردار سرو بلند
 وگره ناسزا را بسای^۶ به مشک
 سخن پرسی از گنگ، گر مرد^۸ کر^۹
 یکی^{۱۱} گفت کاندز^{۱۲} سرای سپنج
 چه سازیم تا نام نیک آوریم؟
 ۱۱۸۵ بدو گفت: شو^{۱۶} دور باش^{۱۷} از گناه
 هر آن^{۲۰} چیز کانت نیاید^{۲۱} پسند
 دگر گفت: کوشش از^{۲۲} اندیشه^{۲۵} پیش؟
 چنین گفت پاسخ که اندر خورد
 به کوشش خرد خود^{۲۶} به کار آیدت
 ۱۱۹۰ سزای ستایش دگر گفت کیست^{۲۷}؟
 چنین گفت کان^{۲۹} کو به یزدان پاک

- ۱-ل (نیز فی ۲): نیکوئی (فی ۱: بنگری (م نیکوی)) با سزاوار کرده: س، ک (نیز فی، لی، ل، و، فن، آ، ب): که از نیکوئی با (لی: نیک باشد) سزاوار (و، ب: ناسزاوار) کرده: ل (نیز آ): کند نیک (آ: تنگ (II)) با ناسزاوار مرده: س، ۲: کند نیکوئی با سزاوار مرده: متن = (ب: نیز حل، فی ۲)
 ۲- (و: نیاید) (II): ۳-ل: ۳-ل: باش (م: بایشش): متن = ۴-س، ۴-آ (نیز فی، لی، و، لی، آ، ب): بلند: ل: چو بالید هرگز نباشد نژده: س: هر مند و بخشنده و ارجمند: متن = ۵-ک (نیز فی، ل، آ، ب، ه، ا): اگر: متن = ل، ع: س: بساید: (لی، لی، و، لی، آ: نشاند) ب: نشاید: متن = ل، ک، ل، ۲-ل (نیز فی، آ، ب، ه، ا): ۶-س، ۷-س (نیز فی، لی، فن، آ، ب): جز از خاک (لی: خاز): ل، ۲-س، آ (نیز ل، آ، و): او و مشک جز خاک (س، آ: بر خار): ل، ۳-چون خار): (و: به مشک از بر خاک: فی ۱: نروید نبوید گل از خار): متن = ل، ک: به این بیت و بیت سیمین و نندارد
 ۸-ک: یا مرد کرد: (لی، بی، و از (لی: جزای) مرد کرد: لی: از مرد پیر: ق، آ: کار نامرد کرد (II)): س، ۲: پیر سبیش از کند و ز مرد دگر: متن = ل
 ۹-ک: به راز اندر آیی نیاید: س، ۲: که بر وی نیاید پرسش: (لی، لی، ب: به داد اندر آیی نیاید (ب: بیاید): فی ۲: چه گویند که دانش نیاید: متن = ل
 ۱۰- (لی: نیز) (پسوانند نندارد): س، ق، ل، آ، ب، و، فن، آ، این بیت را ندارند
 ۱۱-س، ل، آ، س، آ (نیز ل، آ، ب، و، ا): دگر: متن = ل، ق، ک (نیز لی، فی، لی، فن، آ، ب)
 ۱۲- (ق: آ: اندر) ۱۳- (ل، آ: خردمندی و درد): ق: خردمند نبود: بی درد: متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۴- (ق: نیز فی، آ): بر: ق: نیز: متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۵- (ق: و فرجام او بنگریم) ۱۶- ک (نیز فی، لی، فن، آ): رو ۱۷- س، آ: شو: (و: کرد) ۱۸- ل، ل (نیز ل، آ): کسان
 ۱۹- (ق: ا: همی) ۲۰- ک: همان: (و: بدان) ۲۱- س، ک (نیز فی، لی، ب: نباشد: متن = ده دستنویس دیگر ۲۲- ک (نیز لی، ب): خویش: متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۳- س، ل، آ (نیز لی، ل، و، ا): بدو (لی: دو): در مینده: ق، آ (نیز لی، فن، آ، ب، فن، آ): بدان در مینده: (نیز لی، ب): بدان در مینده: متن = ل، ۲۴- س، ک، س، آ (نیز لی، ق، آ، لی، بی، فن، آ، ب): اندازده: متن تصحیح قیاسی است (ع ۱۱۸۸-ب) ۲۵- س، آ (نیز لی، لی، آ، بی، فن، آ، ب): از: متن = ک، ل، و، آ: بیت های ۱۱۸۷-۱۱۸۹ و بیت های ۱۱۸۷-۱۱۹۱ را ندارند ۲۶- ل: چو از تو: ک (نیز ب): ز خویش: س (نیز لی، فن، آ، ب): ز کوشش بخوبی: متن = (ق: آ): ک، لی، این بیت را ندارند: بدفای (۱۱۷۹-۱۱۸۹): فغان: تباعد عن الذنوب، و أحب للفرک ما تاحه لنفسک ۲۷- ل (نیز آ): چیست ۲۸- (و: نکوهنده: آ: نکوهید): بدفای (۱۱۹۰): و سألته آخر و قال: من الذي يسحق الفناء؟ ۲۹- س (نیز لی، ک: کین: ل، آ، س، آ (نیز آ): این: متن = ل، ک: که از: فی، آ، ل، ق، آ، بی، آ، ۳۰- (لی: چنین) ۳۱- ل، س، ل، آ، فن، آ (نیز لی، ب): آهید: متن = ک، ۳۲- س، ک، ل، آ، فن، آ (نیز لی، فن، آ، ب): ترس: (آ: حشم: ترس): متن = ل

ز گردون که بر سر همی بگذرد،
 ازین برشده چرخ ناپایدار؟
 که هر کس که گشت^۵ ایمن و بی‌نیاز،
 بزود گر نگیری^۸ جزاز داد یاد^۹
 به گیتی که باشم^{۱۰} ازو^{۱۱} شادکام؟
 بزدیگی او مرد بی‌شرم خوار^{۱۲}
 ز خوبی‌ها^{۱۶} کدامش^{۱۷} بود سودمند؟
 بخوابد^{۲۰} به‌خشم از گنهکار چشم^{۲۱}
 که آید خردمند را آن پسند^{۲۵}؟
 ندارد غم آن کز^{۲۸} بگذرد،
 نیندد^{۳۱} دل اندر غم^{۳۲} و درد پاک^{۳۳}

دگر گفت کای مرد روشن‌خود
 کدامست^۲ خوش‌تر مرا^۳ روزگار
 سخن‌گوی^۴ پاسخ چنین داد باز
 ۱۱۹۵ زمانه به‌خوبی^۵ ورا داد داد
 برسید دیگر که دانش کدام
 چنین گفت کان^{۱۲} کو بود بردبار^{۱۳}
 دگر گفت کان کو^{۱۵} نجوید گوئد
 بگفت: آنک^{۱۸} مغزش نجوشد^{۱۹} ز‌خشم
 ۱۲۰۰ دگر گفت کان^{۲۲} چیست^{۲۳} ای^{۲۴} هوشمند
 چنین گفت^{۲۶} کان^{۲۷} کو بود پرخود
 وگر^{۲۹} ارجمندی^{۳۰} سپارد به خاک

۱- چه پرس می‌نگردد؛ می‌ک (نیز این، بی، ب)؛ که سرت از بی چرخ می‌گذرد؛ (ن؛ جز اندیشه چیزی نه اندر خورد (۱۸۸۱ ب)؛ متن = دل، ل، ا، س، ت (نیز ل، ق، ل، ا، و، ا)؛ قی: چنانست ۳- ل، ا، س، ت (نیز ل، ا، و، ا)؛ و را؛ متن = ل، س، ت (نیز ل، ق، ل، ا، ب)؛ ل، ق؛ سخن‌گوی و همی (نیز این، بی، ب)؛ شد؛ متن = حرفی: گشتی ز من؛ (ن؛ ایمن شد و)؛ متن = ل، س، ل، ا، و، ا، س، ت (نیز ل، ق، ل، ا، و، ا)؛ ل، ل، ل، ی، سخن‌گوی زمانه، من، که، بی، ا، (نیز ل، ا، و، ا)؛ نگیرد؛ ل، ل، ل، ا، و، ا؛ نماندا؛ متن = ل، بی، بی (نیز این، بی، ب)؛ ل، ل، ل، ل، ا، و، ا؛ شادکام؛ متن = دوازده دستنویس دیگر: بنداری (۱۱۹۵، ۱۱۹۶)؛ فقال: الذي يريد الله العت له الوجوه، و تتشاه و ترجوه ۱۰- که؛ باشم ۱۱- دل؛ زرد؛ (و، ل، ق، ل، ا، و، ا)؛ از آن؛ بندارین؛ ا، متن = یازده دستنویس دیگر: بنداری (۱۱۹۶)؛ وقال له أخیرنی بخصلة توجب السرور ۱۲- ق، س، ت (نیز ا)؛ آن؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۳- (ن؛ برد و بارد؛ بکر: دگار) ۱۴- ق، س، ت (نیز ل، ا، و، ا)؛ ببیند؛ (ا؛ ببیند (ا)؛ به آغاز فرجام کار؛ متن = ل، س، ل، ا، و، ا (نیز این، بی، ب، ا، ب) ۱۵- (ن؛ زکو؛ ا، ق، س، ت؛ آن؛ کو ۱۶- ل، ل، ل، ل، ا، و، ا؛ خواهان؛ ق، س، ت (نیز این، ق، ل، ا، و، ا)؛ خواه؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۷- ق؛ کدامین؛ در س، ن، بی، بی، بیست پس از بیت ۱۲۱۲ و دو ل، ا، پس از بیت ۱۲۲۶ آمده است؛ ل، ا، ب، بی، بیست و نهارند؛ ق، س، ت، ل، ا، و، ا، پس از این بیت افزوده‌اند: چنین گفت آن (ق، ل، ا، و، ا)؛ کان؛ کو بود خوب‌کار (ق، س، ت؛ بردبار؛ ق؛ سازگار)

بزدیگی او مرد بی‌شرم خوار (۱۱۹۷ ب)

ل، بی، ل، ل، بی، بی، بی، بیست یا لا را نذرند ۱۸- ق، س، ت (نیز این، ق، ل، ا، ب، و، ب)؛ دگر آنک؛ که، ل، ل (نیز ل، ا)؛ دگر گفت؛ (بی، بی، ق)؛ دگر آنک؛ که، متن = ل ۱۹- که، ل، ل، ل، ا، ب)؛ بجوشد؛ متن = یازده دستنویس دیگر (در هیچ‌یک از دستنویسها بیجز ل، بی حرف یکم نقطه ندارد) ۲۰- (ل؛ نتوانید؛ بی؛ نتوانید؛ متن = بیخوند؛ ا؛ متن = سیزده دستنویس دیگر (در ل، س، ق، ل، و، ل، حرف یکم نقطه ندارد) ۲۱- (ن؛ خشم؛ بی؛ بیجم؛ از جهل؛ خشم (حرف یکم و از پسین نقطه ندارد)؛ بنداری (۱۱۹۷-۱۱۹۸)؛ فقال: أن يكون الرجل حلیمًا متفاضيًا عن العبه الجاهل، و یکظم قیبه و إن غلی صدره علی المراجل ۲۲- (ق؛ آ، آن) ۲۳- ق؛ ل، ل، ل، ل، ا، و، ا، ب)؛ کیست؛ (ا؛ گشت)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۴- (و؛ از) ۲۵- بی؛ سودمند؛ که (نیز این، بی، ب، ا، ب)؛ زو پستند؛ خرد را همی سودمند؛ متن = ل، ل، ل، ا، و، ا، س، ت (نیز ل، ل، ل، ا، و، ا)؛ بنداری (۱۲۰۰)؛ وقال آخر: أخیرنی بخصلة مرتبة عند العقلاء ۲۶- (ب؛ زحمت)؛ (۲۷- ق، ل، ا، و، ا، س، ت؛ ل، ل، ل، ل، ا، و، ا)؛ آن؛ متن = بی، بی، ل، ل، ل، ل، ا، و، ا، ب)؛ ۲۸- (ل؛ زو؛ ا، بی، بی، س، ت (نیز این، بی، بی، ا)؛ آنک؛ زو؛ ا، ب)؛ آنک؛ زو؛ ا، ب)؛ آنک؛ زو؛ ا، ب)؛ متن = ل، ق، بی، ل، ل، ل، ل، ا، و، ا، ب)؛ ۲۹- (بی؛ دگر) ۳۰- بی؛ انجامندی (ل) ۳۱- ل، ل، ل، ل، ا، و، ا، س، ت (نیز این، بی، بی، ل، ل، ل، ل، ا، و، ا، ب)؛ ۳۲- (بی؛ دم) ۳۳- ل، ل، ل، ل، ا، و، ا، ب)؛ آن؛ ل، ل، ل، ل، ا، و، ا، ب)؛ آن؛ ل، ل، ل، ل، ا، و، ا، ب)؛ متن = س، س، ت (نیز ل، ل، ا، و، ا، ب)؛ بی، بیست و بیست و سیسین را نذرند

چنان بگسلد دل چن^۲ از باد بیدا
 کزو تیره^۷ کرده دل پارسی^۶؟
 خردمند گوید که آهو^۹ چهار:
 و دیگر که^{۱۱} دارد دل از^{۱۲} بخش تنگ،
 به بکسو نهد روز تنگ و نبره،
 نجوید^{۱۶} به کاراندر آرام و خواب!
 نکوهیدن^{۱۸} آزادگان را به^{۱۹} چیست؟
 که جان و^{۲۲} خرد بر سخن برگواست^{۲۳}؛
 به کژی و^{۲۶} بیداد چستن^{۲۷} فروغ،
 نکوهشگر و سر^{۲۹} بر از داوری؛
 به بیهوده خستن^{۳۳} دلی^{۳۳} پارسا،

دگر کوا^۲ ز^۲ نابودنیها^۳ امید
 دگر گفت: بد چیست بر^۶ پادشای^۶
 ۱۲۰۵ چنین داد پاسخ که بر^۸ شهریار
 یکی آنک^{۱۱} ترسد ز دشمن به جنگ
 سدیگر که^{۱۳} رای^{۱۳} خردمند مرد
 چهارم که باشد سرش^{۱۵} پرشتاب
 پیرسید دیگر که بی عیب^{۱۷} کیست
 ۱۲۱۰ چنین گفت کین را^{۲۱} بیخشم^{۲۱} راست
 گرانمایگان را^{۲۲} فسون و^{۲۵} دروغ
 میانه بود مرد^{۲۸} گندآوری
 منش پستی^{۳۰} و^{۳۱} کام بر پادشا

۱-ل (نیز): آنک؛ س: آنک؛ ل (آن): س؛ ی (نیز): ل، و، ی، آن: ب؛ هر آنکو؛ متن: ل (نیز): ب. ۲-ج (جز): ل؛ نادیدنیها
 ۳-س؛ ی (نیز): ل، ی؛ ج (آن): ل؛ س: آنک؛ ل (نیز): ب؛ همجو؛ ل: ب؛ بگسلاند (که): متن تصحیح قیاسی است؛
 ک پس از این بیت افزوده است:

همیشه بود شاد و خرم روان
 بی اندوه باشد ز گشت زمان

بنداری (۱۲۰۳-۱۲۱۰): ألا یخون الرجل علی ما یفرته، و یقطع الرجاء عما یبعد تکوینه ۵-ل (از): عس: س: آنک؛ ل (نیز): ب؛
 پادشا: پارسا؛ متن: ل ۷-س (نیز): ل؛ خیره؛ بنداری (۱۲۰۴): و سألته آخر عن عیوب الملوك ۸-ل (کر): ل؛ پاسخ آورده
 کز ۹-ل: باشد که گوید؛ بنداری (۱۲۰۵): فقال: هی لویعة ۱۰-ل (ب): ب؛ آنکه ۱۱-ق: ل؛ آنک؛ ل (نیز): دگر آنک؛ ل (دگر آنک)؛
 متن: میازده دستنویس دیگر ۱۲-ک (نیز): ب؛ جاز: س؛ ل (نیز): ل، ی، آن: ب؛ دلش؛ متن: ل، س، ق، س: آنک؛ ل (نیز): ل، و، س؛ بنداری (۱۲۰۶):
 أهدها أن یرغب عن عدوّه فی مقام القتال، و الثانی أن یضیق صدره من بدل التوال ۱۳-ل: دگر آنک؛ ق: آنک؛ و دیگر که؛ متن: ۱۰-ل؛
 دستنویس دیگر ۱۴-ل (ب): دارد؛ ک این بیت را ندارد؛ بنداری (۱۲۰۷): و الثالث ألا یقبل کلام الناصح الصادق المقال ۱۵-ل (دلش)
 ۱۶-ل (بجوید)؛ بنداری (۱۲۰۸): و الرابع أن یكون طیاشا عدیم السکون فی اکثر الأحوال ۱۷-ق: بر عیب ۱۸-ل (نکوهیده) ۱۹-ق: ز؛
 بنداری (۱۲۰۹): و سألته آخر عما یدیه به الأکابر ۲۰-ل (نیز): ج (جزایه) ۲۱-ل (بجستیم) ۲۲-ق: جزو چستین = ۲۳-ل (نیز): ل، ی، آن: ب؛
 سخن پادشاست؛ س: ک (نیز): ل، ی، ب، آن: ب؛ کجا رو سخن بر خردم برگواست؛ متن: س: آنک؛ ل (نیز): ب؛ ج (جزایه) ۲۴-ل (نیز): ل، ی، آن: ب؛ دگر آزادگان
 را (ل: آنک) آزادگان خرد؛ متن: ده دستنویس دیگر ۲۵-ق: بکوی؛ س: آنک؛ ل (نیز): ل، ی، آن: ب؛ فسوس؛ متن: ل، س؛ ک (نیز): ل، ی، ب؛ و
 ل (نیز): ب؛ ۲۶-ل (کر): ل؛ س: ک (نیز): ل، ی، ب، آن: ب؛ به کین و به: ق: به فسوس؛ متن: ل، س: آنک؛ ل (نیز): ل، ی، آن: ب؛ ج (بجوید)؛ بنداری
 (۱۲۱۰-۱۲۱۱): فقال ینهم یذمون بالظن و الکذب و التلیل الی الظلم و الزیغ ۲۸-ل (ب: مرد و) ۲۹-س: او سر همه س: آنک؛ ل (نیز): ل، ی، آن: ب؛
 ل (نیز): ب؛ نکوهش کزو سر؛ ق: نکوهش که بزرستند؛ متن: ل (نیز): ل، ی، آن: ب؛ بیت های ۱۴۱۲-۱۴۱۴ را ندارد؛ س: ل (نیز): ل، ی، آن: ب؛ پس از این بیت
 نخست بیت ۱۱۹۸ را آورده و پس از آن بیت ۱۱۹۷ را از نو نوشته اند؛ س: آنک؛ ل (نیز): ل، ی، آن: ب؛ بیت ۱۱۹۷ را از نو نوشته اند ۳۰-ل (کر):
 لیشی ال: آ، و؛ آ: بشتن؛ س: آنک؛ ل (نیز): ل، ی، آن: ب؛ ۳۱-ل (کر): ج (جزایه) ۳۲-س: آنک؛ ل (نیز): ل، ی، آن: ب؛ جستن: ل (نیز): ب؛ جستن
 (خرف یکم تفته ندارد)؛ متن: ل، ی، آن: ل (نیز): ل، ی، آن: ب؛ ۳۳-س: آنک؛ ل (نیز): ل، ی، آن: ب؛ بد: ل (نیز): ل، ی، آن: ب؛ متن: ل، ی، آن: ب؛ بیت و
 بیت های ۱۲۱۳-۱۲۱۵ را ندارد

گزیدن خروش اندر^۳ آواز^۴ نرم،
 خرد دور کردن ز بهر هوا^۵
 که اندر جهان چیست^۹ آن^{۱۰} بن گزند؟
 در پاکیزدان بیایدت^{۱۲} جست،
 خداوند روز و شب و هور^{۱۳} و ماه،
 سپردن به فرمان شاه جهان،
 برو^{۱۵} سخت بستن^{۱۶} در رنج^{۱۷} آرزو،
 گستن تن از^{۱۸} رنج درویش را،
 که گیتی به نادان نشاید^{۲۰} سپردا،
 نوازنده باید که باشد پدر^{۲۱} آرزو
 بنزد پدر جایگاهش^{۲۴} کجاست؟

زبان راندن و دیده بی آب و شرم^۲
 ۱۲۱۵ خردمند مردم^۵ که دارد روا^۶
 بپرسید دیگر یکی^۸ هوشمند
 چنین داد پاسخ که کار از^{۱۱} نخست
 کزویت سپاس و بدویت پناه
 طای خویش را آشکار و نهان
 ۱۲۲۰ تن خویش را پروریدن^{۱۴} به ناز
 نگاهداشتن مردم خویش را
 سپردن به فرهنگ فرزندی^{۱۹} خرد
 چو فرمان پذیرنده باشد پسر
 بپرسید دیگر که^{۲۲} فرزندی^{۲۳} راست

این: ۲. حرمه ل نیز ق ۴ ل ۲، را بدین: ۱. من: را بدین: (ب: ب: با بوده؛ و زنان را بدین؛ متن = (ب: ب: ان ۲، ۲) - ۲. (ب: حرمه)؛ س (نیز: ان، بی، ان ۲، ب: ب: و آب؛ متن = (ب: س ۲ نیز ق ۲، ل ۲، ۲، ۲) - ۳. ل: گزید خروش اندر؛ س ۲ نیز ق ۲، ل ۲، ۲، ۲)؛ و خروش آوریدن به؛ متن = (ب: نیز: ان، ق ۲، ل ۲، ب: ب: ان ۲، ب: ۲) - ۴. (و: آوی؛ در: ان ۲، این بیت و بیت سپسین پس از بیت ۱۲۲۶ آمده است؛ بشاری (۱۲۱۲-۱۲۱۴)؛ و بالبداه و قله الحیا و الخروج الی الخصام فی أثناء الکلام، هله، س ۲ نیز ق ۲، ل ۲، ب: و، آ، ب: ب: پنجم؛ س (نیز: بی؛ بیتم؛ ان ۲، گزید؛ متن = (ب: نیز: ان) هلا ق ۲، (و: ا) - ۵. (ب: نرا؛ ق ۲، بیت های ۱۲۱۵-۱۲۲۳ را ندان؛ بشاری (۱۲۱۵)؛ و اتباع الجهل و مخالفة العقل - ۸. س ۲ نیز ق ۲، ل ۲، ۲، ۲)؛ که ای: (ب: یکی دیگر؛ متن = (ب: س: ب: نیز: ان، ق ۲، ل ۲، ب: ب: ان ۲) - ۹. س ۲ نیز ق ۲، ل ۲، ۲، ۲)؛ کیست؛ متن = (ب: س: ب: نیز: ان، ق ۲، ل ۲، ب: ب: ان ۲، ب: حاکم نیز: ان، آ، ب: ب: کانه؛ (ب: ان؛ ل ۲، ۲، ۲)؛ متن = (ب: س: ب: نیز: ان، ق ۲، ل ۲، ب: و، آ، ب: ب: ان ۲)؛ در: س (ب: این بیت از و دهان او تنها بیت حوم را افزوده است).

کجا رک بزبان بخت از نخست
 بنار برین (ق: و: بدین) نیز: و (ب: حرمه) تن (ق: ب: ب: ب: برین و هم این: آ: بیارده بر آن و هم برین (ب: پرورد بشاری (۱۲۱۵)؛ و قال آخر: آخرین بیمن یؤمن ضره، و لا یشکب سبیل الحق، و یسی فی ارضاء حاکم الوقت فیتریح فی نفسه و یتریح به امله و حشیرته من بعد ۱۱. (و: آنکو؛ ل، س: نیز: ان، ل، ب: ب: کجا راه بزبان بخت از (ب: او؛ متن = (ب: س ۲ نیز ق ۲، ل ۲، ۲، ۲) - ۱۲. (ب: نیز: ان، ل، ب: و، ان ۲، ب: بیایدش؛ ل ۲، آ، ب: برین نیز خشنودی شاه (از: راه)؛ متن = (ب: نیز: ان، ق ۲، ل ۲، ۲) - ۱۳. س ۲ نیز ق ۲، ل ۲، ۲، ۲)؛ هور و شب و روز ۱۴. (ب: پروریدن (ب: خویشتن پروریده؛ متن = یازده دستویس دیگر ۱۵. (ب: نیز: بی؛ در: او - ۱۶. ل: بسته ۱۷. س: نیز: ان، ق ۲، ل ۲، ب: ب: ان ۲، ب: و، آ، ب: رنج و (ب: نیز: ان، ل، ب: ب: کج؛ متن = (ب: نیز: ان، ق ۲، ل ۲، ۲، ۲)؛ فقالت ذاک من طلب لأمر من باب الله لؤلؤ لفسار فی سره و جهره علیها لسلطانه و مالکة أمره، مزینا نفسه بالعقل و صاذا لها عن العناء و الخرص ۱۸. س: نیز: ان، ل، ب: ب: ز تن گوش و (ب: حرمه)؛ متن = (ب: س: نیز: ان، ق ۲، ل ۲، ب: و، آ، ب: بشاری (۱۲۲۱)؛ مرایا لأصحابه مؤذیا حقوق بحرفه و متکفیا اقیة المحتاجین ایله ۱۹. (ب: فرزند فرهنگ) - ۲۰. س: ب: نیز: ان، ل، ب: ب: ان ۲، ب: ب: بیاید؛ متن = (ب: نیز: ان، ق ۲، ل ۲، ۲، ۲) - ۲۱. بشاری (۱۲۲۲-۱۲۲۳)؛ محتفیا بقدیب و لطف فی صخره لئلا یشقی به من يتولاه فی کبره ۲۲. (ب: نیز: ان، ق ۲، ل ۲، ب: و، آ، ب: نیز: ان، ق ۲، ل ۲، ۲، ۲)؛ س: نیز: ان، ل، ب: ب: ان ۲، ب: ب: فرزند او جایگاهش؛ س ۲، که برند از اینجا نگاهش؛ (ل ۲، که بودن از آن جایگاهش؛ آ، که بودن ز اینجا نگاهش (ب: ب: متن = (ب: نیز: ان، ق ۲، ل ۲، ب: و، آ، ب: بشاری (۱۲۲۴)؛ و سأل آخر و قال: آخرین من محل الولد اللبیب من قلب ایه

گرامی چو جانست فرخ‌پسرا،
ازیرا^۳ پسر خواندش^۴ رهنمای^۴
چه^۵ دانی^۶ که دارد دل آراسته؟
گرامیست و^۷ از چیز^۸ خوارست نیز،
ز هفتیش^۹ پیدا شود^{۱۰} نیک‌خوی^{۱۱}.
همان سنگ و^{۱۲} هم گوهری شاهوار!
که را خوانی از خسروان سوده‌معد^{۱۳}؟
که ایمن^{۱۴} بود مرد برهیز‌گاز،
زمین زیر تختش تن‌آسان^{۱۵} بود^{۱۶}؟
به‌گیتی بر^{۱۷} از رنج و^{۱۸} درویش‌کیست^{۱۹}؟
به بخیش خدواند چرخ بلند! ^{۲۰}
بدی در جهان بتر از آزا^{۲۱} نیست!

۱۲۲۵ چنان داد پاسخ که نزد پدر^۱
پس از مرگ نامش بمعاند^۲ به جای
پرسید دیگر که از خواسته
چنین داد پاسخ که مردم به چیز
نخست آنک^۳ یابی بدو^۴ آرزوی^۵
۱۲۳۰ وگر چون^۶ ببايد نیاری^۷ به کار
دگر گفت: با تاج و نام بلند
چنین داد پاسخ کزان^۸ شهریار
و^۹ ز آوازی او بد هراسان بود^{۱۰}
دگر گفت: مردم توانگر^{۱۱} به چیست
۱۲۳۵ چنين^{۱۲} گفت کآنکس^{۱۳} که هفتش بسند
کسی را کجا^{۱۴} بخت همباز^{۱۵} نیست

۱-ق: فرخ پسر نزد پدر؛ ل این بیت را ندارد؛ بنهدی (۱۲۲۵): نقال: الولد الصالح من الأب بمنزلة الروح من الجسد ۲-ل: آ. نماند (ل: به: بدارد) ۳- (ل: از ایران) ۴- (ل: نام زود)؛ بنهدی (۱۲۲۶): قانه لا یعفو بعد الموت بالولد الصالح رسبه، ویتقی به فی الغابریں اسمه ۵-ل: که. کس: باشد؛ ک (نیز: نی، بی، ن): بی: داری؛ متن: سی ۶- (نیز: ل: آ. ب، و): آ، ق بیت‌های ۱۲۲۷-۱۲۳۰ را ندارد ۷-سی ۸- (نیز: ل: آ. ب): جو: متن: سی ۹- (نیز: ق) ۱۰-ل (نیز: بی): ز: چیز؛ (ل: آ: چیز؛ ک: سی ۱۱- (نیز: ل: آ. و): کز چیز؛ (ق: بی چیز)؛ متن: سی (نیز: بی، ب): ق ۱۲- پس از این بیت افزوده است:

ازو چند چیزست بشه درش یکی تانگویی سخن درخوش

۹- (بی، ل: آ، ب، و، ن): آ، آنکه) ۱۰-ل: از او؛ سی: بدین؛ متن: میاذه دستنویس دیگر ۱۱-ک: سی ۱۲- (نیز: بی، ق: آ، بی، و، ن): آ. آرزو خنیک‌خو؛ متن: سی (نیز: بی، ل: آ، ب) ۱۳-ک: مستثنی ۱۳-ق: کتی: ل: آ، و: آ، بود؛ ل: باید کنده متن: سی، ک: سی ۱۴- (نیز: بی، بی، ل: آ، ب) ۱۵- (نیز: بی، بی، ن: بی، ل: آ، ب): دگر چون: (ق: آ، گرجه)؛ متن: سی ۱۶- (نیز: ل: آ، و): آ، بیازی؛ (بی، آ، بی: بیاری)؛ ل: ساند سادی نقطه ندارند؛ (ن: نباید بیاری؛ ق: بیازی نیاید؛ و ساند نهدی (واژه نخست نقطه ندارد)؛ متن: سی ۱۷- (نیز: ل: آ، ن): آ، بی: حو: آ، ق: ل: آ، بی بیت را ندارد ۱۷- (ق: از جسته)؛ بنهدی (۱۲۲۷-۱۲۳۱): و ساله آخر و قاله من النافع من بین الملوك أرباب التجان و التخرت؛ ۱۸- (لو: که آن: ب: کزو) ۱۹-ل: آیین؛ بنهدی (۱۲۳۲): نقال: شهریار لایرب قلب اهل العیاف ۲۰- (بهر: آ: سی، ک: سی ۲۱- (نیز: بی، ب): شود؛ شود؛ (بی: بود)؛ متن: سی، ق: ۲۲- (بی، ل: هراسان (پساونند ندارد)؛ بنهدی (۱۲۳۳): و برتعد من بأسه فرائص اهل الحیف و الایحاف، و یستربع اهل الأرض منه فی ظلال العدل و الإنصاف ۲۳-سی (نیز: بی): تونگر ۲۴-سی (نیز: بی، بی، ن: بی): در: متن: بی، ق: بی، سی ۲۵-سی ۲۶- (نیز: بی، بی، ن: بی، بی): جو: متن: سی، ق: ۲۷- (بی: چیست)؛ پساونند ندارد؛ (بنهدی (۱۲۳۴): و ساله آخر عن الفقیه و الفقیر ۲۷-ل: دگر ۲۸-ل: سی ۲۹- (نیز: بی، بی): نیز از آواز؛ (بی: چه طبعش فرون نیز جز آرزو)؛ بدین بر جهان زار آرا (ل: متن: دده دستنویس دیگر؛ بنهدی (۱۲۳۴-۱۲۳۵): نقال: الفقیر هو المحجور من الصمیمک فی حرصه، و الغن من رسی بما قسم الله له من رزقه

چو پرسند^۱ پرسندگان^۲ از هنر
 گهر بی هنر ناپسندست^۳ و خوار^۴
 ۱۲۵۰ که گر گل نبوید، به رنگش^۵ مجوی^۶
 توانگر^۷ به بخشش بود شهریار
 به گفتار خوب از^۸ هنر خواستی
 فروتر^۹ بود هرک^{۱۰} دارد خرد
 چنین هم بود مردم ساده دل^{۱۱}
 ۱۲۵۵ خرد در جهان چون درخت و فاست
 چو خرمند^{۱۲} باشی، تن آسان شوی^{۱۳}
 مکن نیک مردی به روی^{۱۴} کسی
 گشاده دلان^{۱۵} را بود^{۱۶} بخت یار
 هر آنکس که جوید همی برتری
 ۱۲۶۰ یکی رای و^{۱۷} فرهنگ باید نخست^{۱۸}

نشاید^۱ که پاسخ دهیم از گهر^۲
 برین^۳ داستان زد یکی هوشیار^۴
 کرانپس نجوی^۵ مگر^۶ آب جوی^۷
 به گنج زهفته نی^۸ پایدار^۹
 به کردار^{۱۰} پیدا کند^{۱۱} راستی
 سپهرش همی در^{۱۲} خرد پرورد^{۱۳}
 ز کژیش خون گردد^{۱۴} آزاده دل^{۱۵}
 و زو^{۱۶} بر نخستین^{۱۷} دل^{۱۸} پادشاست
 چو از آوری^{۱۹} زو^{۲۰} هراسان شوی^{۲۱}
 که بادایش نیکی^{۲۲} نیایی بسی
 اتوشه کسی کو بود برده بار^{۲۳}
 هنرها ببايد^{۲۴} بدین داوری^{۲۵}
 دوم آزمایش ببايد درست^{۲۶}

۱) ا: پرسید ۲) ل: پرسندگان ۳) ق: نیاید؛ و: بشاید ۴) ل: بدو ۵) هس (نیز ل، ن، ی، ن، آ، ب): زار و سست؛ متن: ده دستنویس دیگر (ع، ح، ج): ۶) س، ق، ک، (نیز ل، ن، ی، ن، آ، ب): بدین؛ (ا: بر آن؛ متن: ل، ل، آ، س، آ (نیز ق، ل، ن، آ، ب، و)، ۸) ک، ل، آ، س، ۲ (نیز ب، و، ل، ن، آ، ب): شهریار؛ متن: ل، س، ق، (نیز ل، ل، آ، ب) ۹) ق: تو رنگش؛ ل: چه به رنگش؛ ک (نیز ل، ن، ی، ن، آ، ب): سویی ز رنگش (حرف یکم واژه نخست نقطه ندارد)؛ (ل: آبروید برنگین؛ و: بیوید ز رنگش)؛ ن (نیز ب): که گل گز بویی به (ب: ز): رنگش؛ (ق: اگر گل نبوید به رنگش؛ ب: که گل را بجویی ز رنگش؛ آ: که گل حاکم سبید (حرف یکم نقطه ندارد) برنگین)؛ متن: ل، س، آ (نیز ح، ق، ۱۰) ۱۱) ق: مجو؛ (ل: بجوی؛ و: مگوی)؛ متن: ده دستنویس دیگر ۱۱) ق، ل، آ (نیز ل، ن، آ، ب): که آتش بجوید (در ل: حرف یکم واژه بسین بی نقطه)؛ ل: کز آتش میوید (حرف یکم و چهارم واژه بسین نقطه ندارد)؛ ک، س، آ (نیز ق، آ، ب، و): کز آتش نجوید (ک: نیایی؛ ب: بجویی)؛ متن: س (نیز ل، ن، ب) ۱۲) ق: کسی ۱۳) ق: جو؛ (ق، آ، ب، و): روی؛ متن: ل، س، ک، ل، آ، س، آ (نیز ل، ل، آ، ب، ی، ن، آ، ب): آیین بیت و بیت سپسین را ندارند ۱۴) س (نیز ل، ن، ی، ن، آ، ب): تونگر ۱۵) س (نیز ل، ن، ی، ن، آ، ب): کند بند؛ متن: ل، ق، ل، آ، س، آ (نیز ق، ل، ن، آ، ب، و)، ۱۶) ب، نامدار؛ متن: ل (نیز ل، ن، آ، ب): ۱۷) (ا: زاز) ۱۸) ا: (ب: بگردن او) (ا) ۱۹) ق (نیز ل، ن، آ، ب): کن از؛ ل، آ، س، آ (نیز و، ا): کن آن؛ (ل: کنی؛ متن: ل، س، ک، (نیز ل، ن، ی، ن، آ، ب): ۲۰) ق، ل، ن، ی، ن، آ، ب، و: آ؛ فروتر؛ ک (نیز ل، ن، ی، ن، آ، ب): برقتن؛ (ق: فروزی)؛ متن: ل، آ، ب، س، آ (نیز ل، ن، ی، ن، آ، ب): هرکه؛ متن: ل، ۲۱) ق: بر؛ (ق: آ، ز) ۲۲) ل: شاد دل ۲۳) ل: شاد دل ۲۴) س (نیز ل، ن، ی، ن، آ، ب): برگردد؛ (ل: برگردد؛ چون گردد)؛ ک: ز کژی خود کرده؛ (ق: ل: بیش جو او کرده متن: ل، ل، آ، س، آ (نیز ل، ن، آ، ب، و) ۲۵) ل: آزاد دل؛ ک: آماده؛ متن: و: آزاده دستنویس دیگر؛ (ق: این بیت را ندارد ۲۶) (ق: آ، زو) ۲۷) ل: یاز جشن آ؛ بر بچستن؛ ل (نیز ل، ن، آ، ب): برگرفتن؛ متن: س، س، آ (نیز ل، ن، ی، ن، آ، ب) ۲۸) ق: دلت؛ ک: این بیت را ندارد ۲۹) ل، س، آ (نیز ل، ن، آ، ب): خورسند؛ متن: و: یازده دستنویس دیگر ۳۰) ق: آ، زاز آرزویی؛ و: وگر از ورزی؛ در ل: آلت های این بیت پس و پیش شده است ۳۱) ل، آ، س، آ (نیز ق، ل، ن، آ، ب): جای؛ متن: و: یازده دستنویس دیگر ۳۲) ل، ن، ی، ن، آ، ب، یایی (ا) ۳۳) ل، آ، س، آ (نیز ق، ل، ن، آ، ب): که ساده دلان؛ (ا: که ساده دلان)؛ متن: س، ق، ک، (نیز ل، ن، ی، ن، آ، ب) ۳۴) ق: سرد ۳۵) ل، ن، ی، ن، آ، ب، یایار ۳۶) ک: نیاید؛ (ل: نیاید)؛ متن: و: یازده دستنویس دیگر ۳۷) ل، ن، ی، ن، آ، ب، یایار ۳۸) ل، ن، ی، ن، آ، ب، یایار ۳۹) ق: رای و؛ (و: یایار جست) ۴۰) و: یایار جست

ندارد غم آن کزو بگذرد،
نه گر بگذرد، زو شود نافته.^۲
نگوید که بار آورد شاخ بید،
ز نابودنی‌ها هراسان شود.^{۱۱}
شود پیش و سستی نیارد^{۱۲} به کارا
یکی آنک^{۱۵} خشم آورد بی‌گناه،
نه زو^{۱۹} مزد^{۲۰} یابد،^{۲۱} نه هرگز جزا،^{۲۲}
تن خویش را در نهان ناشناس^{۲۵}
بگوید، برافرازد^{۲۶} آواز خویش،
تن خویش دارد به درد و^{۲۸} گزند،
همی پرتیان جوید از خار باژ^{۳۰}
به بی‌شرمی‌اندز بجوید^{۳۲} فروغ!

۱۲۷۰ نخست آنک^۱ هر کس که دارد^۲ خرد
نه شادان کند دل به نایافته^۳
به نابودنی‌ها ندارد^۴ امید
چن^{۱۱} از رنج و از بد^{۱۱} تن آسان شود^{۱۲}
چو سختیش^{۱۳} پیش آید از هر شمار
۱۲۷۵ ز نادان که گفتم هفتست راه:
گشاده کند^{۱۶} گنج^{۱۷} بر ناسترا^{۱۸}
سدیگر^{۳۳} به^{۲۴} یزدان بود ناسپاس
چهارم که با هر کسی راز خویش
به پنجم به^{۲۷} گفتار ناسودمند
۱۲۸۰ ششم گردد ایمن ز^{۲۹} ناستوار
به هفتم که بستهد^{۳۱} اندر دروغ

۱- (ب. ۱: آنکه) ۲- (ق. ۲: آنکسی که ندارد) ۳- (س. ۳: نیزی، این. ۳): آنک زو: یک (نیزی، این. ۲): آنک ازو: (و: آنچه زو)؛ متن دل. ق. ک. ل. ۲ (نیزی، ل. ۱): بیداری (۱۲۷۰): أما الخمسة المتجة فهي ألا يجزع على مفات ۴- (ق. ۲: نایافته؛ س. ۳: نیزی، این. ۲): آن. ۲: نه (ب. ۱): به: بیه شادی کند زانک (ب. ۱): زانکه نایافته (س. ۱): او یافته؛ متن دل. ل. ۲، س. ۲ (نیزی، ق. ۲: او. ۱): دل (۳: زان: ل. ۱: نه این بگذرد زان: س. ۲ (نیزی، ق. ۲): که گر بگذرد زو (و: دل): (ب. ۱): بگرد نگرده (ل. ۱): متن دل. س. ۱: ک. (نیزی، این. ۲): ب. ۶- (ب. ۲): یافته؛ (ب. ۱): ناتنه (زیر و زیر حرف نخست دو نقطه دارد): بیداری (۱۲۷۱): و لا يفرح بما هوأت ۸- ق. ۸: نیاشد ۹- (ب. ۱): بیاد آورد یاز: بی نیاید که یاد آورد؛ (ب. ۱): نیاید که یاد آورد یاد؛ متن دل. ل. ۲ (نیزی، ق. ۲): آ. ۱: آن (ب. ۱): ل. ۱: این بیت و بیت های ۲۷۲-۳۲۶: و ناندازند؛ بیداری (۱۲۷۲): و لایرجو ما لا يكون ۱۰- (س. ۲: نیزی، این. ۲): ب. ۴: چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۱- (ل. ۱): نیزی، ق. ۲: یزد: بی: داوند (جو: از بد؛ متن دل. ل. ۲ (نیزی، ق. ۲): ب. ۱: ۱۲- (آ: بود): ق. ۱: این بیت و اندازد؛ بیداری (۱۲۷۳): و يحذر من حواقب الأمور ۱۳- (س. ۱): نیزی، این. ۲): ب. ۱: که سختیش اق: اگر سختی که (ل. ۱): متن دل. ک. ل. ۱: بی ۴ (نیزی، ق. ۲): ل. ۱: آ. ۱: ب. ۱: ۱۴- (س. ۳): نیاید: بی: پیش سستی نیارد؛ ق. ۱: نیزی، این. ۲): ب. ۱: پیش سستی نیاید؛ ل. ۲ (نیزی، ل. ۲): شود (ل. ۲): بود) تنش ست و نیاید؛ متن دل. ک. (نیزی، ق. ۲): ب. ۱: بیداری (۱۲۷۴): و إذا حزبه حازب كافحه من غير جبن ولا خور ۱۵- (ل. ۲): آنکه؛ ق. ۱: این بیت و بیت سببین را اندازد؛ بیداری (۱۲۷۵): و أما السبعة المهلكة فأحدها أن يقضب من غير موجب للغضب ۱۶- (س. ۱): نیزی، این. ۲): ب. ۱: کشاید در؛ متن دل. ل. ۲: س. ۲ (نیزی، ق. ۲): ل. ۱: ۱۷- (ق. ۱: راز) ۱۸- (س. ۱): ناسترای ۱۹- (س. ۱): نیزی، این. ۲): ب. ۱: زان: متن دل. ل. ۲: س. ۲ (نیزی، ق. ۲): ل. ۲: ۲۰- (ل. ۱): مژده ۲۱- (ق. ۱): باشد؛ ماند ۲۲- (ب. ۱): هر کس جزا: ب. به هر دو سترای؛ متن = یازده دستنویس دیگر: بیداری (۱۲۷۶): و اللذان أن يعطى من لا يستحق ليكون غير ماجور و لا مشكور ۲۳- (ب. ۱): نیزی، ق. ۲): ب. ۱: سه دیگر؛ متن = دهم دستنویس دیگر ۲۴- (ب. ۱): ز ۲۵- (ل. ۱): در جهان ناشناس؛ ل. ۲: س. ۱: اندر (س. ۱): دو جهان ناسپاس (سپاوند ندارند): (ل. ۳: اندر جهان ناشناس؛ س. ۱): نیزی، این. ۲): ب. ۱: نیاشد، خو مند (و (ب. ۱): حرج) بزبان شناس (س. ۱): مردم شناس؛ متن دل. ک. (نیزی، ق. ۲): ب. ۱: بیداری (۱۲۷۷): و الثالث ألا يعرف قدر نفسه فيكفر نمرة و به ۲۶- (ل. ۱): ن. ۲): ب. ۱: برافروزد؛ بیداری (۱۲۷۸): و الرابع ألا يكتم سره، و يفشي ۲۷- (ب. ۱): که ۲۸- (ل. ۱): ب. ۱: ب. ۱: به: متن دل. دستنویس دیگر: بیداری (۱۲۷۹): و الخامس أن يتكلم بما لا يعنيه فيقصد مهموما ملوما ۲۹- (س. ۱): نیزی، این. ۲): ب. ۱: به: متن دل. ق. ل. ۲: س. ۲ (نیزی، ق. ۲): ل. ۲): رنج خار: (ب. ۱): خار خار: خوار بار: (ب. ۱): یازده دستنویس دیگر: بیداری (۱۲۸۰): و السادس أن يأمن غير ثقة و يصاحب غير ذي ثقة ۳۱- (ق. ۱): بستيزد ۳۲- (ل. ۱): نیزی، این. ۲): آرد بگریزد: (ل. ۲): آرد بگریزد: (ل. ۱): نه بی شرعی آرد نه گیرد؛ متن دل. ک. (نیزی، این. ۲): ل. ۱): ب. ۱): بیداری (۱۲۸۱): و السابع أن يكذب و يصبر على الكذب

چنان دان^۱ تو ای شهریار بلند
 چو بر انجمن فرد خامش بود
 سپردن به دانای^۵ داننده^۶ گوش
 ۱۲۸۵ شینده سخن^۷ها فرامش مکن
 چو خواهی که دانسته آید به بر
 چو گسترده^{۱۵} خواهی به هرجای^{۱۶} نام^{۱۷}
 چو با مرد دانان^{۱۹} باشد^{۲۰} نشست
 ز^{۲۲} دانش بود جان و دل را^{۲۳} فروغ
 ۱۲۹۰ سخن گوئی چون برگشاید سخن
 زبان را چو با دل^{۲۵} بود راستی
 ز بی کار گویان^{۲۸} تو دانا^{۲۹} شوی
 ز دانش در^{۳۳} بی نیازی^{۳۴} مجوی
 همیشه دلی شاه نوشین روان

که از بد^۲ نیند کسی جز^۳ گزند
 از آن خامشی دل به رامش^۴ بود
 به تن توشه یابی^۷ به دل^۸ رای و هوش^۹
 که تاج^{۱۰} است بر تخت^{۱۱} شاهمی سخن^{۱۲}
 به گفتار^{۱۳} بگشای^{۱۴} بند از گهر^{۱۵}
 زبان برکشی همچو تیغ^{۱۸} از نیام
 زبردست گردد سر^{۲۱} زبردست
 نگر تا نگردی به گرد دروغ
 بمان تا بگوید، تو تندی^{۲۲} مکن
 ببتد^{۲۶} ز هر سو در^{۲۷} کاستی
 نگویی از آن سان^{۳۰} کزو^{۳۱} بشنوی
 و گر چند از^{۳۳} سخنی آید به روی^{۳۴}
 مبادا از^{۳۵} آموختن ناتوانا

(الف: چنان) ۱-ن: وی (۲: چند) ۳-ق: کران (۴: متن ۳-س: نیز، ن: ی: ب): بند کسی بر نگیری: ی: بند آنکس نگیزد: (ب)
 ان: بند کسی بر نگوی (با): متن ۳-ل: ۲ (نیز ق: ۱): و اعلم ایها الشهبان الکبیر ان صاحب الشر لا یری غیر الضر ۴-ق: ۲:
 فرامش همی: دانای (۵: دانای: ع: ک: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): گوینده: متن ۳-ل: ق: ۳ (نیز، ن: ل: ۷): ن: ماند (نقله ندارد): س: باید:
 متن ۳-ه: جان: س: بدان: متن ۳-ه: ۹: ل: متن نوشته یابی بجای (آ): متن ۳-س: ک: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): ل: آ: این بیت را
 ندارد (۱: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): تاجیست (۱۱: ق: سر جو) (۱۲: ل: مکن (۱): ۱۳-ل: نگشای (حرف بکم نقطه ندارد): س: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب):
 مگشای: متن ۳-ق: ک: ل: ۲ (س: ۲: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): (۱: ل: ۱۲-ل: ۲ (نیز ل: ۲): هنر: (۲: ک: س): متن ۳-س: ق: ک: س: ۲ (نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب):
 ۱۵-س: بسترده: ق: ک: ل: ۲ (س: ۲: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): گسترده: (ق: ۲: ک: س: ج): متن ۳-ل: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): (۱: ل: ۱۶-ل: بفرجام (۱۷-ل: ۲: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب):
 ۱۸-س: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): چون حسام: ل: ۲ (س: ۲: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): برگشایی چو تیغ: متن ۳-ل: ک: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): (۱۹-س: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب):
 نداشت: متن ۳-ل: ق: ۳ (س: ۲: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): (۲۰-ل: س: ی: ۲ (نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): باید: متن ۳-ق: ک: ل: ۲ (نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): ۲۱-ق: همی: ل: ۲
 نیز، ل: ک: تن: س: ۲: همه: (۲: ک: ح: ک: ح: ح): متن ۳-ل: ی: ک: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): (۲۲-س: ک: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): به: متن ۳-ل: ق:
 ل: ۲ (س: ۲: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): (۲۳-ل: ک: ل: ۲ (س: ۲: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): با: متن ۳-ل: س: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): (۲۴-ق: ل: ۲ (نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): نیز: متن ۳-ل: س:
 ک: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): س: از ۱۲۹۰ و ۱۲۸۵ اب یک بیت ساخته و ۱۲۸۵ اب ۱۲۸۷ را از او نوشته است ۲۵-س: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): چو باد
 روان: متن ۳-ل: ق: ۳ (س: ۲: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): (۲۶-ل: ی: بنند (۲): ۲۷-ق: همی بر تو هر (۳: ک: س: ۲: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): (۲۸-س: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب):
 این بیت پس از بیت ۱۲۹۳ آمده است: در ق: ۲ این بیت پس از بیت سپین و هر دو پس از بیت ۱۲۸۶ آمده اند: این بیت و اندازه: یابی بیت های
 متن ۳-ل: ۲۸-س: (نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): گفتار گویا: ک: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): گفتار کوتاه: (ل: گفتار ده: ل: ی: به گفتار: گویا)
 متن ۳-ل: (نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): بگویی از
 نس: ی: بگویی به تین: ل: ۲ (س: ۲: نیز، ن: ی: ب: ان: ی: ب): بگویی بر آسانا: (ن: بگویی کرلیس): متن ۳-ل: ۳۱-ب: کران: (ق: این بیت را ندارد ۳۲-س: ب:
 بر) ۳۳-س: جز سه رو ۳۴-س: زو: این بیت های ۱۲۹۳ و ۱۲۹۴ را ندارد: پس از این بیت، بیت ۱۲۹۱ را آورده و پس از آن آورده است:

که دانش به سخن بر آید به دست به آسانیت رهشالیش هست

۳۵-ل: ق: راستن = یازده مدخین میس دیگر: دو اینجا سر نویسی دارد: سؤال کردی میوبدان از بوزر جمهر

که اندر جهان چیست کردای^۳ نغز،
 ز رنج^۵ زمانه^۶ رهایی دهد؟
 بیاید، ز هر دو جهان برخوردار!
 خرد خجلی^{۱۰} روشنست ایزدی؟
 چو دانا بود، بر مهان^{۱۱} بر مهست!
 بدین^{۱۳} آب هرگز روان را نشست^{۱۴}؟
 سر خویش را عوار باید شمرد!
 سر بدسگال اندر آورد^{۱۸} به گرد،
 بود جاودان شاد و^{۲۰} فرمان^{۲۱} روا!
 نداند پژوهیدن^{۲۳} آیین و دین^{۲۴}؟
 نهه بر سر او یکی تیره^{۲۵} ترک^{۲۵}؟
 که دانا بکارود به باغ بهار،
 وگر^{۲۸} سایه او به پی بستیم؟
 ز بد بسته دارد، نرنجد روان^{۳۰}؟
 بود بر دل انجمن نیز دوست،
 ورا^{۳۵} دشمن و دوست یکسان شود^{۳۴}؟

۱۲۹۵ برسید پس^۱ موبد^۲ نیزمغز
 که جان مرا^۳ رویشانی دهد
 چنین داد پاسخ که هرگز خرد
 بدو گفت: اگر^۸ نیست^۹ بخردی
 چنین داد پاسخ که دانش بهست
 ۱۳۰۰ بدو گفت: اگر^{۱۱} راه دانش نجست^{۱۲}
 چنین داد پاسخ که با^{۱۵} مرد گرد^{۱۶}
 اگر تا^{۱۷} دارد به روزی نبرد
 گرامی شود^{۱۹} بر دل پادشاه
 بدو گفت: اگر^{۲۲} نیست بهره زین
 ۱۳۰۵ چنین داد پاسخ که آن به مرگ^{۲۵}
 دگر گفت کز بار^{۲۶} آن میوه‌دار
 چه سازیم تا هرکسی^{۲۷} برخوریم
 چنین داد پاسخ که هرگز زبان^{۲۹}
 کسی را ندرد^{۳۱} به گفتار پوست^{۳۲}
 ۱۳۱۰ همه کار دشواریش^{۳۳} آسان شود^{۳۴}

۱. ا. س. (نیز ل. ۳). آرو: متن = ده دستنویس دیگر ۲. س. ک. (نیز ل. ۱. آ. ب.). موبدی: متن = ل. ۱. ق. ل. آ. س. ۳. (نیز ل. ۱. آ. ب.). س. ۴. (نیز ل. ۱. آ. ب.). زیبا و س: آ. ک. ا. ه. س. متن = ل. ۱. ق. ک. ل. آ. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۴. س. ک. (نیز ل. ۱. آ. ب.). کجا مرد را: متن = ل. ۱. ق. ل. ۵. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۵. ل. آ. س. (نیز ل. ۱. آ. ب.). چنگ: متن = ل. ۱. ک. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۶. ع. ق. زبان هم ۷. ل. بیاید ل. ۸. شناسد س. ۹. (نیز ل. ۱. آ. ب.). نشاید: متن = س. ق. ک. (نیز ل. ۱. ق. آ. م. ب. ل. آ. ب.). ۱۰. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۱۱. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۱۲. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۱۳. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۱۴. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۱۵. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۱۶. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۱۷. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۱۸. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۱۹. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۲۰. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۲۱. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۲۲. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۲۳. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۲۴. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۲۵. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۲۶. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۲۷. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۲۸. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۲۹. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۳۰. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۳۱. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۳۲. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۳۳. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۳۴. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.).

چنین داد پاسخ که بسیار چیز
 بدو گفت: اگر چیز بسیار نیست
 همان چرخ با او رفتار نیست

۲۶. ل. اگر بار (آ. آ. بار) ل. آ. ک. س. (نیز ل. ۱. آ. ب.). یکی: متن = ده دستنویس دیگر ۲۷. ل. ۲۸. ل. ۲۹. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۳۰. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۳۱. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۳۲. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۳۳. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۳۴. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.). ۳۵. ل. (نیز ل. ۱. آ. ب.).

چنان هم که بی پاسبان گنج نیست!
دلی مردم خفته بیدار گشت!
همیشه جهاندار و دولت جوان!

که ایدر ترا سود^۲ بی رنج نیست
ازین باره^۲ گفتار بسیار گشت
۱۳۲۵ جهان زنده باد^۵ به نوشین روان^۷

کنارنگ و^{۱۰} بیدار دل بخردان
برفتند با خزسی هرکسی^{۱۱}

برو^۹ خواندند آفرین مویدان
ستودند شاو جهان را بسی

مجلس چهارم^{۱۲}

بپردخت^{۱۵} روزی ز کار سپاه^{۱۶}
به ایران خرامند با بخردان^{۱۷}
ز تیزی و^{۲۱} آرام و فرهنگ^{۲۲} داد،
از^{۲۵} آغاز و^{۲۶} فرجام و^{۲۷} نیک اختری^{۲۸}

دو هفته برین نیز^{۱۳} بگذشت و^{۱۴} شاه
بفرمود تا مویدان و ردان
۱۳۳۰ برسیدشان^{۱۸} از بین^{۱۹} و از^{۲۰} نژاد
ز شاهن و از تاج و^{۲۳} گندآوری^{۲۴}

۱-س.ق.ف.ل.آ.س.آ. (نیز ل.ن.ب.پ.ان.آ.ب): اندر جهان؛ متن = ل. (نیز ق.آ) ۲-ل.آ.س.آ. (نیز ل.آ): نفس ۳-ل.ب.یا پاسبان؛ ل.آ. (نیز ل.آ): دان که بی پاسبان؛ س.ک. (نیز ل.ن.ب.پ.ان.آ.ب): هر آنکس (عد آنرا؛ بدهمانرا) که کامل بود؛ متن = ه.س.آ. (نیز ق.آ)؛ ل.آ. این بیت را نفاوه ۴-ق. گزیده؛ (ل.ن. باره؛ ل.آ. مایه؛ آ: تازه؛ ل.آ: بدین باره)؛ متن = ل.ک.ل.آ.س.آ. (نیز ل.ن.آ.ق.آ.ب.ب): س. این بیت را ندارد هد: میه جهانفیده) عد: (ل.ی. یادجایه) ۷-ل.ی. نوشیروان) ۸-ل.ی. جو:؛ ق.آ. پس از این بیت افزوده است:

همه گامها جسته و یافته
چو پردخت بوزجمهر از سخن
بدو بخت او نیز بشتافته
همی داستان را سرآمد به بین

۹-ل.ی. بدو) ۱۰-ل.ی.ب. جو: (آ: یکی) ۱۱-ل.ی.ب. جو:؛ ل.ک. گفتار اندر مجلس چهارم؛ ق. حکمت گفتن بوزجمهر در مجلس چهارم؛ س.آ. مجلس چهارم نوشیروان یا بوزجمهر؛ متن = س. ل.آ. ل.ک. سرنویس ندارند ۱۲-ل.ی. بدین نیز؛ ل.ن. برین نیز یک هفته؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۳-ل.س.ب.س.آ. (نیز ل.ن.ب.پ.ان.آ.ب): جو:؛ متن = (ق.آ.ب) ۱۴-ل.س.ب.ک. (نیز ل.ن.ب.پ.ان.آ.ب): بپرداخت؛ متن = ه.س.آ. (نیز ل.ن.ب.پ.ان.آ.ب.و.ا) ۱۵-ل.آ. گناه (ل.ی. آ. بیت های ۱۲۹۸-۱۳۳۰ را ندارد؛ بندهای (۱۳۲۸-۱۳۲۸): ثم انقضی فلک المجلس واشتغل الملک باسباب السلطنة فلم یفرغ لملابحة علمائه الا بعد اسبر عین ۱۷-ل.س. از این بیت، بیت ۱۳۲۷ را از نو نوشته است ۱۸-ل.نیز ق.آ: برسید شاه؛ کد: برسیدشان؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۹-ل.ق.س.آ. (نیز ق.آ.ب.آ.ن): متن = ک. (نیز ل.ن.ب.پ.ان.آ.س.ن.حرف نخست نقطه ندارد)؛ متن = س. (نیز ل.ن.آ.ب) ۲۰-ل.ه.س.آ. (نیز ق.آ.ب): ره (آ: و روز)؛ متن = س.ک. (نیز ل.ن.ب.پ.ان.آ.ب.نیز ل.آ): شاهنشهی؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۱-ل.س.ب.س.آ. (نیز ل.ن.ب.پ.ان.آ.ب): جو:؛ (آ: تخت)؛ ل.ز داد:؛ ق.آ. تاج و؛ س.آ. تاج؛ متن = (ل.ن.ب.آ.ب.و) ۲۲-ل.گندآوری؛ ل.آ. (نیز ل.آ): شاهنشهی؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۳-ل.س.ب.س.آ. (نیز ل.ن.ب.پ.ان.آ.ب): جو:؛ متن = ه.س.آ. (نیز ق.آ.ب.ب.و.ا) ۲۴-ل.س.آ. (نیز ل.ن.ب.پ.ان.آ.ب): جو:؛ متن = ه.س.آ. (نیز ق.آ.ب.ب.و.ا) ۲۵-ل.ن.نیک اختران؛ ق. نیکوتی؛ ل.آ. (نیز ل.آ): نیک و می: (آ: ننگ و می)؛ متن = ده دستنویس دیگر

سبک ناید^۱ انقدر دل انجمن!
 کهان^۲ را به که دارد و مه^۳ به مه^۴
 نباید که یابد ز جایی شکست^۵
 که دانا بود نزد او ارجمند^۶
 به زهر آزدن^۷ کام بدخواه را
 بماند^۸ جهاندار با فزهی
 که آید مگر شاه را زان^۹ گزند
 کجا بدتراد است و بدگورست^{۱۰}
 بی آزار تا زو نگرده^{۱۱} سوه
 گنهگار گر^{۱۲} مردم بی گناه
 به زند و به آست^{۱۳} آنج کردست^{۱۴} یاد
 بر آساید از درد فریادخواه
 بداندیش را^{۱۵} دل بر آید ز جای!

هر آنکس که باشد ورا رای زن
 سخن گوی^۱ روشن دل و^۲ داده
 ۱۳۴۵ کسی کو بود شاه را زیر دست
 بدانگه شود تاج خسرو بلند
 نگه داشتن کار درگاه را
 چو دارد^۳ ز هر دانشی آگهی
 نباید که خمید کسی دردمند
 ۱۳۵۰ کسی کو به پادافره اندرخورست^۴
 کند شاه دور از^۵ میان گروه
 هر آنکس که باشد به زندان شاه
 به فرمان یزدان بیاید گشاد
 سپهبد به فرهنگ دارد سپاه
 ۱۳۵۵ چو آزیر^۶ باشی ز دشمن به رای

۱. دل بد باشد؛ (ق: مانند؛ ل: باید)؛ متن: دل، آ، س، آ (نیز، ل، و، آ)؛ که این بیت را پس از بیت ۱۳۶۸ آورده است؛ س، ل، ن، آ، ب، این بیت را ندارند؛ به به جای این بیت آورده است؛

ازین به گهر یا جهاندار نیست

به از راستی در جهان کار نیست

بنامی (۱۳۴۳)؛ ثم انه یجب ان یكون صاحب رأیه ألعیا ناقب الزناد ۲. ل (نیز، ن، ل، ق)؛ چو؛ ب: سخن روان و؛ (ق: سخن گویی و) متن ده دستنویس دیگر ۳. س (نیز ل، آ، ب)؛ چو؛ متن: دوازده دستنویس دیگر ۴. (ق: که که) ۵. (ل: دارد مه و او وزن درست نیست)؛ در ولت های این بیت پس و پیش شده است ۶. س (نیز، ل، ب)؛ ز جای نشست؛ (ق: به جایی شکست؛ ب به جایی نشست)؛ ل: باشد به جای شکست؛ س (نیز، ل، ن، آ)؛ تا بد (ن: مانند)؛ ز جای نشست؛ متن: دل، ق، س، آ (نیز ل، آ، و)؛ در س، این بیت با بیت سببین پس و پیش شده است؛ بنامی (۱۳۴۴-۱۳۴۵)؛ ذکیا غیر مشلوح الفؤاد، فصیح اللهجة موصوفاً بالانصاف، ممکتا هند الملک غیر منحول ولا منکسر ۷. بنامی (۱۳۴۶)؛ فان رفعة تیجان الملوک مقرونة باحترام العلماء الثاقب المقول والآراء ۸. ل (نیز ب)؛ آزدن ۹. س؛ آ، آرد ۱۰. ۱۱. ل؛ زو؛ متن: س، س، آ (نیز ل، ب) ۱۲. ل؛ دل؛ آ (نیز ل، آ)؛ درخورست؛ س (نیز، ل، ن، ل، ن، آ، ب)؛ ایزدهست؛ ق (نیز و)؛ پادافرهی درخورست؛ س؛ پادافرهش درخورست؛ متن: س، (نیز ق، آ، ب) ۱۳. (ل: هم از بدست؛ ل: نایخردست)؛ ل (نیز ل، آ)؛ سزاوار گاه و؛ ل؛ چو؛ شه و افسرست؛ متن: دل، س، س، آ (نیز ل، ق، آ، ب، و) ۱۴. ق؛ به فرمان یزدان ۱۵. س (نیز، ل، ن، آ، ب)؛ او نگرده؛ (ل: یازد)؛ متا (ز)؛ نگرده؛ ق؛ مرو را به بند کرده باشد؛ متن: دل، ک، ل، آ، س، آ (نیز، ل، ق، آ، ب، و) ۱۶. ل؛ ل؛ رگر؛ (ق، آ، ب)؛ اگر؛ (ز)؛ متن: س، ق، ک، س، آ (نیز، ل، ن، ل، آ، و، ل، آ) ۱۷. ق؛ راست و به زند؛ ک؛ استا و زند؛ متن: س، ۱۸. (ل، ب، و، ل، آ، ب)؛ آنچه کرده است)؛ ل؛ آ (نیز ل، آ)؛ ز بدکردنش ایچ نارید؛ متن: دل، س، س، آ (نیز، ل، ق، آ، ک، ق، آ، ل، ب، س، ل، ن، این بیت المروده اند؛

اگر پیش از بند یا تن ز جان (ق: باید بجان) (و)

به تیغ از بد (ل: چو سبک)؛ بهو شستی (ق: جستی)؛ ز در جستن جهان

۱۹. س (نیز، ل، ن، و، ب)؛ از دور؛ س، آ (نیز، آ)؛ از ترس؛ (ل: از زور)؛ متن: دل، ک، (نیز ق، آ، ب) ۲۰. س؛ بداندیش؛ ل؛ این بیت و ل این بیت و بیت سببین را ندارند

چو بد گوید، از داد^۳ فرمان مکن!
 ز کزوی دل خویش بیراستن^۴
 نزیبید، که^۵ دیو آورد^۸ کاستی!
 خرد را کند بر دلش^{۱۱} پادشاه^{۱۰}
 شود^{۱۲} تخت شاهی برو^{۱۳} پادشاه
 بداندیش نومیذ گردد ز بخت!
 ازو^{۱۷} نام نیکو^{۱۸} بود یادگار^{۱۹}
 هنر یافته جان^{۲۱} نوشین روان^{۲۲}!

نباید^۱ شنیدن ز نادان^۲ سخن
 همه^۴ راستی باید راستن
 ۱۳۷۰ ز شاه جهاندار جز^۶ راستی
 چن این^۹ گفته‌ها بشنود پارسا^{۱۱}
 کند آفرین تاج بر شهریار
 بنازد^{۱۴} بدو^{۱۵} تاج شاهی و تخت
 چو برگردد این چرخ ناپایدار^{۱۶}
 ۱۳۷۵ بماناد تا روز ماند^{۲۰} جوان

همه رای^{۲۴} داندگان تیره گشت^{۳۳}
 به روزیش^{۳۷} چندانک^{۳۸} بد، یرفزود^{۳۹}
 دهانش پر از دَرِ خوشاب^{۴۰} کرد
 برفتند از^{۴۱} ایوان شاه زمین

ز گفتار^{۳۱} او انجمن خیره گشت^{۳۳}
 چو نوشین روان^{۳۵} آن^{۳۶} سخن‌ها شنود
 و زان^{۳۰} پندها دیده پرآب کرد
 یکی انجمن لب پر از آفرین

مجلس پنجم^{۳۱}

به هشتم چو بفروخت گیتی فروز،
 بیاراست گیتی به دیبای زرد،
 جهان‌دیده و کارکرده^{۳۵} روان،

۱۳۸۰ برین^{۳۳} نیز بگذشت یک هفته روز
 بیندخت آن چادرِ لایزود^{۳۴}
 شهشاه بنشست با موبدان

۱- (لی: بیاید) ۱۱- ۲- زان را (جز نادان) ۳- ل (نیز ل ۲، ۱): او را تو؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۴- (ق: ۲، می) هلا؛
 راستن (بماند ندارد)؛ ل: نباید که دیو آورد کاستن (ع ۱۳۷۰ ب)؛ ل (نیز ل ۲، ۱): بکزی دل خویش به بیراستن؛ متن = یازده
 دستنویس دیگر ۶- (پ: چون) ۷- (پ: نباید چو) ۸- ا: آردش؛ در س این بیت پس از بیت سیمین آمده است؛ ل: ق این بیت را
 ندارند ۹- ل (نیز ل: ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲): چو او؛ متن = بی (نیز ل ۲، ۳): چن ۱۰- (ق: نیز ل ۲): پادشاه پادشاه؛ (ل: پارسا - پارسا
 بماند ندارند) ۱۱- (ق: دلت) س (نیز ل: ۲): براند دل؛ (ل: ن: نماند دل؛ لی: بداند دل)؛ متن = ل: ق س (نیز ل ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲)
 ۱۲- س (نیز ل: ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲): بدو؛ متن = ل: ق: ل (نیز ق: ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲): پادشاه پادشاه؛ (ل: پارسا - پارسا
 بیت یا بیت سیمین پس و پیش شده است ۱۳- ل (نیز ل: ۱): تو از وی بجز چشم نیکی مدار ۱۴- (نیز ق: ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲): رو؛ متن =
 ۱۵- ل: نیکی؛ متن = ۱۶- (ل: ن: نیاید برو زور و لشکر به کار)؛ متن = ق: ل ۱۷- (نیز ق: ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲): دل آلت‌های این بیت پس و پیش
 شده است ۱۸- (ق: کرده) (ق: باشد) ۱۹- (ن: تخت (حرف یکم نقطه ندارد) ۲۰- (لی: نوشین روان)؛ ل این بیت را ندارد ۲۱- ل: شد
 ۲۲- ل: راه ۲۳- (لی: نوشین روان) ۲۴- ل (نیز ل: ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲): چندانکه؛ متن = یازده دستنویس
 دیگر ۲۵- (ق: باید فروز ۲۶- ل (نیز ق: ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲): از آن؛ (ب: و زوا)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۷- ل (نیز ل: ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲): ز
 بوزر جمهر؛ س: ل: گفتار اندر مجلس پنجم؛ ق: حکمت گفتن بوزر جمهر در مجلس پنجم؛ متن = س: ل: آید در س: سرنویس خوانا
 بست؛ ک: سرنویس ندارد ۲۳- ل (نیز ل: ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲): لاجورده؛ متن = ل (نیز ل: ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲): او؛ این بیت را
 ندارند ۲۵- ل (نیز ل: ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲): کاردیده؛ متن = یازده دستنویس دیگر

چنان^۲ مهر دارد که بر^۳ بخت^۴ خویش!
روانش^۵ به گفتن توانا بود
از^۶ اندیشگان مغز^۷ را^۸ سوختن
چنان چون ببالد^۹ از^{۱۰} اختر بسیا
خود نام و^{۱۱} فرجام را پروردا
متم، کهم ز گیتی^{۱۲} کسی نیست جفتا

۱۳۹۵ ششم بر^۱ پرستندهی تخت^۲ خویش
به هفتم^۳ سخن هرک^۴ دانا بود
نگردد دلش سیر از^۵ آموختن
به آزادیت^۶ از خود هر کسی
دلت مگیل ای شاه راد از^۷ ۱۵ خردا
۱۴۰۰ منش پست و کم دانش آنکس^{۱۷} که گفت:

که ای شاه دانا و^{۲۰} دانش پذیر،
به اندک سخن دل برانگیختن^{۲۱}
بداندیش^{۲۲} دست اندرآرد^{۲۳} به^{۲۴} کارا
کند دل ز نادانی^{۲۵} خویش نیزا
روان^{۲۶} را دیو همباز^{۲۷} گشتا
نیايد ز گفتار^{۲۸} او کار^{۲۹} نغزا

چنین گفت پس بزرگرو^{۱۹} دبیر
ابر شاه زشتست^{۲۱} خون ریختن
همان چون سبکسر بود^{۲۳} شهریار
همان با خردمند گیرد ستیز
۱۴۰۵ دل شاه گیتی چو پراز^{۲۸} گشت
ور ایدون کجا موبد^{۳۰} تیزمغز

۱- (ل: هم؛ ۲: چهارم)؛ ۲- (ب: همان)؛ ۳- (ل: اگر)؛ ۴- (ن: تخت)؛ ه- (ق: پنجم؛ ل: ششم) ع-س، که س (نیز ل: ب)؛
گرچه ل: همان گرچه؛ متن = ل ۷، س، که ل ۷، س ۲ (نیز ل: ب)؛ زبانش؛ متن = ل: روانش ۸- (نیز ل: ز ۹-س، ل ۲ (نیز ل: ب-و، ۱۰-
ب: به بدنه؛ (ق: ز)؛ متن = ل (نیز ل: ۶)؛ ۱۰-ل: مهر ۱۱- (ق: سر)؛ در ب این بیت: با بیت سپین پس و پیش شده است ۱۲- که بر
آوار مت: (ل: به آزادیش)؛ ۱۳- (نیز ق: ل ۲، ب: بنالدا؛ س، ل ۲، س ۲ (نیز و): بنالدا (حرف یکم تعلقه ندارد)؛ (ل: شکید)؛ متن = ل
(نیز ل)؛ ۱۴- ل، س، ق، ل ۲، س ۲ (نیز ق: ل ۲، ز: متن = ل، س، ل: ب، ل ۲، ب این بیت را ندارد؛ ق: پس از این بیت افزوده است:

خرد پرورد جان داندگان
خرد ره نماید به خوانندگان

۱۵- (نیز ل: و، ب: از آب؛ س: ز آب؛ ق: ز آذ؛ ب: هیچ از)؛ ق: شه ز راه؛ س: که (نیز ل: ب، ن: آب)؛ دل ای شاه مگیل ز راه (س: راه)؛
(ا: دلت بگیل ای شاه از آب (؟))؛ متن = ل (نیز س: ق)؛ ۱۶- (ق: ل: حوی)؛ ۱۷- س (نیز ل: ب)؛ گردد هر آنکس؛ (ل: کردش آنکس؛ ل: ز
کردش آنکس؛ ب: گرددش آنکس؛ ل ۳: داشت کم دانش آنکس)؛ متن = ل، که س، ق ۲ (نیز ق: ب، و)؛ ۱۸- س، که (نیز ل: ب، ن: آب)؛
دانش؛ متن = ل، س ۲ (نیز ق: ل ۲، و، ل ۲)؛ ق: ل ۲ این بیت را ندارد؛ که ل ۲ پس از این بیت افزوده اند:

چو موبد ز گفتن فروبست لب
بمانده از (ل: بمانند آن) قیلوفان عجب

۱۹- ق: بزرگرو ل ۳ (نیز ل: ب)؛ بزرگرو ۲۰- (نیز ب: ب)؛ حوی؛ س، ل ۲ (نیز ل: ب، ل ۲، و، ل ۲)؛ طای؛ متن = ل، که س، ل ۲ (نیز ق: ب، ل ۲)؛
۲۱- (ق: ل: ز شکست)؛ ۲۲- ل: برآمیختن (د: برآمیختن ۹)؛ ۲۳- س (نیز ل: ب، ن: سبکسار بد؛ (نیز ب: سبکسار بد؛ (ل: ب: سبکسار
شد)؛ متن = ل، ق، ل ۲، س ۲ (نیز ق: ل ۲، و، ل ۲)؛ ۲۴- ق، ل ۲، س ۲ (نیز ل ۲، ب، و، ل ۲)؛ بی اندیشه؛ که (نیز ق: ز: که اندیشه؛ متن = ل (نیز ل: ب،
ل: ب)؛ ۲۵- ل، س ۲ (نیز ل: ب)؛ دستش برآرد؛ ق: دست اندرآرد؛ ل: دستش برآید؛ و دستش بماند (حرف یکم واژه پس تعلقه
ندارد)؛ متن = ل، که (نیز ل: ب، ن: ب، ل ۲، ب)؛ ۲۶- ل ۲ (نیز ل ۲، ب، ز: ۲۷- ق: نادانی ۲۸- ق: آزرده؛ ل: س (نیز و): پراز ل: ل ۲، س ۲ (نیز ل ۲)؛
پراز و از (د: پراز از)؛ ل: ب، ن: که پراز؛ متن = که (نیز ق: ل ۲، ب)؛ ۲۹- ل، س، که ل ۲، س ۲ (نیز ق: ب)؛ انباز؛ ق: همان دیو را برده؛ متن = (ل: ب)
۳۰- ق: کم بود؛ س، که ل ۲، س ۲ (نیز ل: ب، و، ل ۲، ب)؛ ور ایدونک حاکم (س: ب: ماکم (؟))؛ بوده (ل: وریدونک یا کم (؟))؛ بوده؛ ل: ؟؛
وریدونک حاکم (ا: خالقم (؟))؛ بوده؛ متن = ل ۳۱- س، که (نیز ل: ب، ن: ب)؛ ز گفتار او کار نایدت؛ (ب: بایدت؛ در س حرف یکم تعلقه
ندارد)؛ متن = ل، ل ۲، س ۲ (نیز ل: ق، ل ۲، و، ل ۲)؛ ق: بیت های ۱۴۰۶-۱۴۱۰ را ندارد

بترسد^۳ ز جان و^۴ تترسد^۵ ز تنگ
شکم^۶ زمین بهتر او را^۸ نهفت
نه کهر، نه زبندهی^{۱۰} مهتری^{۱۱}
پس از مرگ جانش پراشت^{۱۳} بودا
ازو سیر گردد دل روزگار،
مبادش توان^{۱۸} و مبادش روان^{۱۹}

شنید و^{۲۲} به دانش بیاراست مغز^{۲۳}،
به کام تو بادا زوشن^{۲۶} سپهر!
به دانش روان را^{۲۸} همی پرورد
نکوهیده‌تر نزد^{۳۰} دانش‌پژوه:

دگر^۱ کارزاری^۲ که هنگام جنگ
توانگر^۳ که باشد دلش تنگ و زلفت
چو بر مرد درویش^۴ گندآوری
۱۴۱۰ چو کوی کند پیر^۴ ناخوش بود
چو کامل بود مرد برنا^{۱۴} به کار
نماند^{۱۵} ز ناتندرستی^{۱۶} جوان^{۱۷}

چو بوزرجهم^{۲۰} این^{۲۱} سخن‌هایی نغز
چنین گفت کای^{۲۲} شاه خورشید^{۲۵} چهر
۱۴۱۵ چنان دان^{۲۷} که هرکس که دارد خرد
نکوهیده ده کار بر ده^{۲۹} گروه

۱-د: (نیز ب: با، وگر: ا): که (وزن درست نیست) ۲-د: ل، ۳-س، ۴-نیز ل، ۵-و، ۶-ا: کاردار: متن = دل، س، ک (نیز ل، ف، آ، بی، ب، ن، آ، ب)، ۳-ل، بی، ل: مترسد (حرف یکم نقطه ندارد)؛ (ن، بی، ن، آ: تترسد)؛ متن = ک، س، ۲ (نیز ل، ۷، آ، پ، و، ا، ب)، ۴-ا: (حرف بی: آ، تام) و) هل، س
نیز ل: مترسد (حرف یکم نقطه ندارد)؛ ک، ل، ۲ (نیز ب: با، تترسد؛ متن = ک، س، ۲ (نیز ل، ۲-ا)؛ در ل، کت‌های این بیت پس و پیش شده
است همی (نیز ل: با، تونگر، ۷-س، ۲ (نیز ل، ۲-ا)؛ بزیر: (ن، بی، ن، آ: بید شکم بر: ق، آ: شکاف)؛ متن = ل، س، بی، ۲ (نیز پ، و)، ۸-ل، آ، بی، ۱۰-ل
نیز ل، ۱۱-ا: به بود دروا متن = دل، س، ک (نیز ل، ف، آ، بی، و، ن، آ، ب)؛ بی این بیت را ندارد ۹-ا: (مه مرد روشن (ا)) ۱۰-س: نزدیک زبندده؛
ل، ۱۲ (نیز ل، ۲-ا): بود که نه زبندده؛ (ن، بی، ن، آ: نه بهتر ز زبندده؛ بی: نزدیک به بیننده؛ بر)؛ متن = ۱۱-ب: تترسد ز جان و گزندآوری (ا)؛
متن = دل، ه، س، ۱۲ (نیز ل، ۲-ا، بی، و، ا): پس از این بیت افزوده است:

چهر کهرت بی کار نیکی بیوس همان مهترش رویمن و چالپوس (ا)

۱۳-ک، ل، نیز، و، ن، آ، ب: نیز؛ (ن: سر نقطه ندارد)؛ ل: بود چیز: ل، ۲، س، ۱ (نیز ل، ۲-ا): بود نیز؛ متن = س (نیز ل، ۲-ا)، ۱۳-ل، ۲ (نیز ل، ۲-ا):
جلی و بی آتش؛ (بی: سرگانش به آتش)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۴-س (نیز بی، بی): دانا؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۵-ل، ۱۵-س، ۱۵-س
نیز ل، بی، بی، بی، آ، آ، ب: بسقند؛ متن = دل، س، ک (نیز ل، ۲-ا، ۳-و)، ۱۶-ک، ل، ۲، س، ۲ (نیز ل، ۲-ا، ۳-و): روان (ک: همان؛ بی: زبان)؛ ن در دست و؛
نهدن نادرست و؛ متن = دل، س (نیز ل، بی، و، ن، آ، ب)، ۱۷-ل، ۱۷-س (نیز بی، بی، ن، آ، ب): زبان؛ بی: روان)؛ متن = ل، ک،
ل، ۱۸-س (نیز ل، ۲-و، ۲-ا): بی، توان؛ بی: زبان؛ بی: توان؛ متن = ل، ک، ۱۹-ل، ۱۹-س (نیز ل، ۲-و، ۲-ا): پس از این بیت افزوده است:

دلی کان نه سترم ز کار بھی دلی کان نه سترم ز کار بھی
بگفت این و بر گفته نفرو هیچ ز خاموشی آراست جان را بسیج

۲۰-ک، ل، ن، ج، بی، بی، بی، بی، و، ن، آ، ب: آن؛ متن = دل، ک، ل، ۲، س، ۲ (نیز ل، ۲-ا): ۲۲-ل، ۲۲-س (نیز بی، بی): او؛ س: کزیده؛ بی: ۲
بگفت و لا متن = یازده دستنویس دیگر ۲۳-س: چهر (پاوند ندارد) ۲۴-ل، ۲۴-س (نیز ل، ۲-ا): با؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۵-ک: خورشید
۲۶-س (نیز ل، بی، بی، و، ن، آ، ب): درفشان؛ بی: همیشه؛ (ن: روشن را)؛ ۲۷-ل، ۲۷-س (نیز بی، بی، ن، آ، ب): کز دله بادا ل، س: که بادا به کام نوروشن؛
مدر تاج تو یلدا دروخشان؛ متن = ل، ۲۷-س (نیز بی، بی، ن، آ، ب): ۲۸-ل، ۲۸-س (نیز بی، بی، ن، آ، ب): بر کار و بر ده؛ کز دور کار نزد؛ متن = دوازده
دستنویس دیگر ۲۹-س (نیز بی، بی، ن، آ، ب): نکوهیده نزدیک؛ ۳۰-ل، ۳۰-س (نیز ل، ۲-ا): نکوهیده نزدیک؛ ۳۱-ل، ۳۱-س (نیز بی، بی، ن، آ، ب): متن = دل، بی (نیز ل،
ف، بی، بی، و، ن، آ، ب): پس از این بیت افزوده است:

بمباد ز ننگار انجام را بمباد ز ننگار انجام را
کسای که جانش پژوهند و شاد کسای که جانش پژوهند و شاد
ز تان بنگار دل سنگ و کوه ز تان بنگار دل سنگ و کوه

نگیرد^۲ بر^۳ مرد^۴ دانا^۵ فروغ^۶
 سپاهی که او^۷ سرببجد^۸ ز^۹ رنج^{۱۰}
 نترسد^{۱۱}، جو چیزی بود باعز^{۱۲}،
 ر بیمار^{۱۴} چون باز دارد گزند^{۱۵}؟
 که آن^{۱۸} چیز گفتن نیرزد^{۱۹} بنیز^{۲۰}،
 نیاید، ورا دل شود پرشتاب^{۲۳}،
 ز دریا دریغ آیدش روشن^{۲۵} آب^{۲۶}،
 سیاسی کند بر سرت^{۲۸} برنهد^{۲۹}،
 به چیز^{۳۱} کسان برگمارد^{۳۲} دو چشم،
 سپردن به کاهل^{۳۳} کسی^{۳۴} کارگاه^{۳۵}،
 پشیمان شود هم ز گفتار^{۳۹} بد^{۴۰}،

یکی آنک داور بود با^۱ دروغ
 سهیبت که باشد نگهبان^۲ گنج^۳
 دگر دانشمند^۴ کو از^۵ بزه
 ۱۲۲۰ بزشکی^{۱۲} که باشد به تن^{۱۳} دردمند
 جو^{۱۵} درویش مردم^{۱۶} که نازد^{۱۷} به چیز
 همان سفله کز هرکس^{۲۱} آرام^{۲۲} خواب
 سیاسی نهد بر زمین ز آفتاب^{۲۴}
 ذکر^{۲۶} یاد^{۲۷} نوشین به تو^{۲۷} برجهد
 ۱۲۲۵ به هفتم خردمند کاید به^{۳۰} خشم
 به هفتم به نادان نماینده راه
 همان^{۳۶} بی‌خرد کو^{۳۷} نیاید^{۳۸} خرد

۱-ل: ل. آ. س. (نیز و): حاکم بود یا: س (نیز ل. ن. ب.): عالم بود بر: (ق:؟) دایم بود با: (دارد زبان بر): (ق: آن کجا خو کند بر: (ل:؟) بد آنکه
 حاکم بود با (ب: بر): (ن: آنکه عالم بود پر): متن: (س از تصحیح بر به یا: نیز = (۳: ۱) (س: نجوید - (۳: ۲) (برو: ۴: (۱):
 خویش - (ش: دو حرف نخست نقطه ندارد)) ۵-ل: (نیز ل:؟) از و: (۱: سپارد از و: (۱): متن: و دوازده دستنویس دیگر (م: ل: (نیز
 ق: آ. و: ب: نیچند، س (نیز ل. ن:؟) بیچند (حرف یکم نقطه ندارد): متن: مکدل ل. س. (نیز ل. ب. ن. ب. (۱:؟) ۷-ل: آ: به: ۸-ل: آ: دانش مرد:
 (۱: دانش مرد) ۹-س: (نیز ق:؟) را - ۱۰-ل: (نیز و: ب: ترسد ۱۱-س: (نیز ل. ن. ب. ن:؟) آ: خونی بود بی مزه: (ن:؟) پر مزه: (ب: بی مزه: (س:
 خوبی بود یا مزه: (۱): متن: ل. ل. ل. س. (نیز ق:؟) ل. و: ب. و: (۱:؟) ای این بیت را ندارند (ب: بچشکی (۲۲) ۱۳-ک: (نیز ل:؟) تنش
 ۱۴-ل: س: بیمار (حرف یکم نقطه ندارد): ق: ل. آ. س.؟ (نیز ل. ن. ب. (۱:؟) تیمار: متن: (ک: نیز ل. ق:؟) ل. و: ب. (۱:؟) ز ۱۵-ل: ز ۱۶-ک: (نیز
 ل. ن. ب. ن:؟) آ: مرده: متن: ل. ق:؟) ل. آ. س. (نیز ق:؟) ل. و: (۱:؟) نازد (حرف یکم به نقطه): متن: س:
 ک (نیز ل. و: ب: آ: ب: ۱۸-ک: (نیز ل. ب:؟) از ۱۹-ق: ندارد: ل. آ. س: نه از ده: (۱: نیارده): متن: و یازده دستنویس دیگر ۲۰-ل: (ب: بجز (بساوند
 ندارد)) ۲۱-ک: س:؟ کز هرکس: س: شب کزو هست: (ن: ل. ن. ب.؟) ب: شب کزو هرشب: متن: ل. ق:؟) ل. آ. ب. و: (۱: ۲۲-ل: (ب:؟
 (جوب: ۲۳-ق:؟) ل: دلها از پرشتاب: متن: ل: ب: ب. ل. ب. ق:؟) ل. ن. ب. ب. ل. ب. ب. آ:؟ ۱۱۲۲ و ۱۱۲۳ ب: یک بیت ساخته و ۱۲۲۴ ب: و
 ۱۴۲۳ ا: ا: انداخته اند: ل: این بیت را ندارد ۲۴-ل:؟) (جز ب: آفتاب) ۲۵-س: روی آب: (ن: دریغا دریغ آیدش جای خواب (بساوند
 ندارد)) ۲۶-س: (نیز ل. ن. ب. آ: ب:؟) اگر:؟ ک: دگر: متن: ل. ق:؟) ل. آ. س.؟ (نیز ب: و: ۲۷-ل: (نیز ق:؟) ب: برو:؟ ک: بدو: متن: و دوازده
 دستنویس دیگر ۲۸-ل: سرش: س:؟ (نیز و:؟) نش:؟ ک: از آن بر سرش: ل:؟ (نیز ل:؟) ل: از آن بر نشت: متن: س:؟ (نیز ل. ق:؟) ل. ب. ن. ب. ل.؟ (ب:
 ۲۹-ل:؟) ب: نهد: ۳۰-ل: ب: کز عین و: (ل: ب: کز عین و: (ک: ز شک و: (متن: ۳۱-س:؟) چشم (۱) ۳۲-ک: بر گشاید: ل:؟) بر شمارد: (ل:؟
 در گزارده): متن: و دوازده دستنویس دیگر: در ل: آفت‌های این بیت پس و پیش شده است: (بیت‌های ۱۴۲۵ تا ۱۴۲۸ رابه هم ریخته
 است: ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۴، ۳۳-ک: نگاهد (ب: کاهل: ل:؟) (نیز ل. ن. ب.؟) ل:؟) جاهل: متن: ل. س:؟ (نیز ق:؟) ل. و: (ب:؟) ۳۴-ل: (ب:؟) (ب:؟) س:
 ۳۵-ل: آ. س.؟ (نیز ل. ل:؟) (ب:؟) دستگاه: متن: ل: ک: (نیز ق:؟) آ: ب:؟) ل: ن:؟) آ: ب: این بیت را ندارند ۳۶-س:؟ (نیز ل. ن. ب:؟) هر آن: متن: =
 ل: (نیز ق:؟) ۳۷-ک: خرد کو: و (و: درست نیست): ل: آ: (نیز ل:؟) ل:؟) بی هنر: متن: و یازده دستنویس دیگر ۳۸-س: نیاید (حرف یکم
 نقطه ندارد): (س: بیاند (حرف پنجم و چهارم نقطه ندارند): ل: آ: (نیز ل:؟) ل:؟) ندارد: س:؟ (نیز ل. ق:؟) ل. و: ب:؟) نیاید: (ن: بیارده): متن: ل. ق:
 (نیز ل. ن:؟) ۳۹-ق: ل. آ. س.؟ (نیز ق:؟) ل. آ. ب.؟) ک: در داو: متن: ل. س:؟ (نیز ل. ن. ب.؟) ل. و: ن:؟) آ: ب:؟) س:؟ (نیز ل. ن. ب:؟) نیاید: خود: متن: و ده
 دستنویس دیگر

مل مردم بی خرد^۱ بارزوی^۲
چن^۳ آتش که گوگرد یابد^۴ خورش
۱۳۳۰ دل شاه نوشین روان^۵ زنده باد!

برین گونه آویزه ای^۶ نیک خوی^۷!
گرش در نیستان بود^۸ پروش
سران^۹ جهان پیش او بنده باد!

مجلس ششم^{۱۰}

برین^{۱۰} نیز بگذشت یک هفته^{۱۱} ماه^{۱۲}
به یک دست موئید که بودش وزیر
همان گرد بر گردد او^{۱۵} موئیدان^{۱۶}
به بوزرجمهر^{۲۰} آن زمان شاه گفت^{۲۱}
۱۳۳۵ سنخن ما که تن^{۲۳} را بود سودمند
لزو^{۲۴} گنج گویا نگیرد کمی

نشست از بر تخت پیروزشاه^{۱۳}
به دست دگر یزدگرد^{۱۴} دبیر
سنخن گوی^{۱۷} بوزرجمهر^{۱۸} و ردان^{۱۹}
که گوهر چرا باید اندر نهفت^{۲۲}!
همان^{۲۲} مرد را ارج^{۲۵} گردد بلند
شنون^{۲۷} بود^{۲۸} مغز^{۲۹} را خزمی^{۳۰}!

۱- (لی^۲ نیز ل^۳)، مرد بی عقل هم (ل^۴ بر)؛ متن دو آیه دستنویس دیگر ۲- (نیز ل^۳ ق^۴ پ^۵ ن^۶)؛ بارزوی- نیک خوی؛ س^۷ ل^۸ نیز ل^۹؛ (ل^{۱۰}؛ تله روی- نیک خوی (ل^{۱۱}؛ جوی)؛ (ب: ز آرزوی- نیک خوی)؛ متن دل، س^{۱۲} ق (نیز ل^{۱۳}) ۳- (ق^۴؛ بردار ای)؛ س (نیز ل^{۱۴}؛ ن^{۱۵}؛ ب: خنار دگر (ل^{۱۶}؛ تگرو) تا بوده ق^{۱۷}؛ (ب: بدان (ک: بر (آن گونه آویزه ای؛ ل^{۱۸}؛ (نیز و؛ آ)؛ بر آن گونه کو (س^{۱۹}؛ او)؛ بر دل (ل^{۲۰}؛ بر آن گونه بر دل بود)؛ متن دل (نیز - ق^{۲۱}؛ ع^{۲۲}) ۴- ل^{۲۳} س^{۲۴}؛ (نیز ل^{۲۵} ق^{۲۶} ل^{۲۷}؛ ب: چو؛ متن تصحیح قیاسی است. هـ: کورد (جگوگرد) یابد؛ س^{۲۸} نیز ل^{۲۹}؛ ب: او اگر نیابد؛ ل^{۳۰} نیز ل^{۳۱})؛ از یاد یابد؛ متن د^{۳۲}؛ س^{۳۳}؛ (نیز ق^{۳۴} پ^{۳۵}؛ و) ع^{۳۶}؛ (نیز ل^{۳۷}؛ و؛ ن^{۳۸}؛ ب: که ویژه (د: کرا در نیستان برده ل^{۳۹}؛ (نیز ل^{۴۰}؛ چو باشدش (ل^{۴۱}؛ باشد) در نیستان؛ متن د^{۴۲}؛ ع^{۴۳}؛ (نیز ق^{۴۴}؛ ب: ای این بیت را ندارد ۷- ل^{۴۵}؛ نوشیران) ۸- س^{۴۶}؛ سراسر؛ ل^{۴۷}؛ پس از این بیت افزوده اند (ل^{۴۸}؛ نهایت نخست را افزوده است).

زمان و زمین نیکخواه نو باد
ز پیمان متش دور و دور از کوزند

خدای دو کیهان پناه تو باد
به کام تو گردنده چرخ بلند

۹- س^{۴۹}؛ گفتار اندر مجلس ششم؛ ق- حکمت گفتن بوزرجمهر در مجلس ششم؛ متن - س^{۵۰}؛ ل^{۵۱}؛ س^{۵۲}؛ سرنویس ندارند ۱۰- ل^{۵۳}؛ بلین) ۱۱- ل^{۵۴}؛ (نیز ل^{۵۵}؛ ب: پ^{۵۶}؛ ن^{۵۷}؛ ب: یک هفته بگذشت؛ متن دل، س^{۵۸}؛ (نیز ق^{۵۹}؛ ب: و) ۱۲- (ق^{۶۰}؛ شاه) ۱۳- س^{۶۱}؛ (نیز ل^{۶۲}؛ ب: و؛ ب: پیروزه شاه، عن فرخنده شاه؛ ق^{۶۳}؛ تخت و گاه؛ ل^{۶۴}؛ فرزانه شاه)؛ متن د^{۶۵}؛ (نیز ل^{۶۶}؛ ل^{۶۷}؛ س^{۶۸}؛ آ- بیت های ۱۳۳۱-۱۳۸۷ را ندارند ۷- (ل^{۶۹}؛ یزدگرد)؛ ق^{۷۰}؛ پس از این بیت افزوده است:

ایا یاره و تاج و زرین کمر

جهاندار شان بر آن تخت زر

۱۵- (ب: آن؛ ق: پهلوانان و هم ۱۶- (ب: بخردان) ۱۷- ل^{۱۸}؛ سخنگو چو ۱۸- (ن: بریجمهر) ۱۹- ل^{۲۰}؛ (نیز ل^{۲۱}؛ ب: جوان؛ متن - س^{۲۲}؛ ل^{۲۳}؛ (نیز ل^{۲۴}؛ ق^{۲۵}؛ ن^{۲۶}) ۲۰- (ن: بریجمهر) ۲۱- ل^{۲۲}؛ گفت شاه ۲۲- س^{۲۳}؛ داری اندر نهفت؛ ل^{۲۴}؛ که ای مرد بردانش و نیکخواه؛ متن - د^{۲۵}؛ دستنویس دیگر ۳۳- (نیز ل^{۳۴}؛ ب: و؛ ن^{۳۵}؛ ب: کسی؛ متن د^{۳۶}؛ (نیز ق^{۳۷}؛ ل^{۳۸}؛ ب: ۲۴- ل^{۲۵}؛ هـ؛ (ل^{۲۶}؛ وزان) ۲۵- ل^{۲۶}؛ بی اری؛ س (نیز ل^{۲۷}؛ ب: بی ارج؛ متن د^{۲۸}؛ ق^{۲۹}؛ پس از این بیت افزوده است:

باید یگی موئیدان را نمود

بگومی چه داری ز ناگفته سود

شنیدن لزو خزمی به بود

ز ناگفته گفتن بسی به بود

۳۳- (نیز و؛ ل^{۳۴}؛ ل^{۳۵}؛ س^{۳۶}؛ (نیز ل^{۳۷}؛ ک: ستوده؛ د: شنیدن؛ (ن: ستوده)؛ متن د^{۳۸}؛ (نیز ل^{۳۹}؛ ب: و؛ ب) ۲۸- ک: کند ۲۹- ل^{۳۰}؛ س^{۳۱}؛ (نیز ل^{۳۲}؛ ل^{۳۳}؛ ب: میرد؛ متن د^{۳۴}؛ (نیز ق^{۳۵}؛ ب)

چنین گفت موبد به بوزرجمهر
 چه^۱ دانی که پیشش^۱ بگوایدت
 چنین داد پاسخ که کمتر خوری
 ۱۴۴۰ ز کردار نیکی^۲ چو پیشی کنی
 چنین گفت پس بزدگرد دبیر
 ده^۳ آمو کدآمد^۱ با دل^{۱۱} به راز
 چنین داد پاسخ که باری نخست
 بی آمو کسی نیست اندر جهان
 ۱۴۴۵ چو مهتر بود^{۱۷} بر تو، رشک آوری^{۱۸}
 سدبگر^{۲۲} سَخُن چین و^{۲۳} دوروی^{۲۴} مرد
 چو گوینده می کو^{۲۷} نه بر جایگاه
 همان کو^{۳۰} سَخُن سر به سر بشنود^{۳۱}
 به چیزی ندارد خردمند چشم

که ای نامورتر ز گردان سپهر،
 چو کئی بود روز^۳ بفرایدت؟
 تن آسان شوی، هم روان پروری،
 همی^۵ بر^۶ هم آورد پیشی کنی!
 که ای مرد^۷ گوینده و^۸ یادگیر،
 که دارند و^{۱۲} هشتاد^{۱۳} از آن^{۱۴} بی نیاز؟
 دل از عیب جستن بیابندت شست^{۱۵}
 تن و جان چو بپسود^{۱۶} اندر نهران
 چو کهتر^{۱۹} بود^{۲۰}، زو سرشک^{۲۱} آوری^{۲۸}
 بدان^{۲۵} تا برانگیزد از آب^{۲۶} گردا
 سَخُن گفت، از و^{۲۸} دور شد فر و جا^{۲۹} آ
 بداند^{۳۲} به گفتار و هم^{۳۳} نگرود^{۳۳}
 کزو بازماند، بیچند ز^{۳۵} خشم

- (۱- و) (ن: آ: چو): ۲-س (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): بیشت: (ق: آ: پس نشد: ل: آ: هشتیش:): متن: دل: ق: ک: (نیز: ب:): ۳- (ن: ی: زور: ب: زود)
 ۴-ق (نیز: ن: ق: آ: ی: ب: و: ن: آ: ب:): نیکو: متن: دل: س: ک: (نیز: ل: ق: هس: (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): همان: (ل: آ: همه:): متن: دل: ق: ک: (نیز: ب: آ: ی: ب:):
 ۵-ع: ب: یا: (ب: در:؟ در: و این بیت پس از بیت ۱۴۳۷ آمده است ۷-س: ب: (حرف: یکم نقطه ندارد): ق: (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:):
 کدامت: متن: دل ۸- (ق: آ: ل: آ: و: ن: آ: ب:): گویند: (ل: ۹- دو: ۱۰-س: ق: ک: (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): کدامت: متن: دل ۱۱-ی: باده: (ل: آ: بر: دلم):
 ۱۲-س (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): دارند: متن: دل: ق: ک: (نیز: ق: آ: ب:): ۱۳-ک: هشتاد: (ق: ۱۴-ل: زان: ق: (نیز: و: ب:): از او: متن: س: ک: (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:):
 ۱۵-ل (ن: آ: ب:): جنت: متن: س: ق: ک: (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): ق: آ: پس از این بیت افزوده است:
 چو دانی که اندر نت خون روان
 پراکنده گشت و خورد خون روان (۱)
 ۱۶-ن: ب: بیاورد: ق: ب: بیاورد: (حرف: یکم نقطه ندارد): ل: چه در آشکار و چه: متن: (ب: ب:): ۱۷-س: ک: (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): اگر مهتری: (ن: آ: اگر بهتری:): متن: س:
 ۱۸-س: ک: (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): آورد: (ل: آوردند:): متن: دل: ق: (نیز: ق: آ: ب:): ۱۹-س (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): بهتر: (ن: مهتر: ل: که
 بهتر: متن: س: ق: ک: (نیز: ل: ق: ۲۰-ک: شود: ۲۱-در: ل: این و از به پاک شده است ۲۲-ل: (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): سه دیگر: س: (نیز: و: و: دیگر: متن: س: ک:
 (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): ۲۳-س: ک: (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): جرحه: متن: دل: ق: (نیز: ق: آ: ل: آ: ب:): ۲۴-ق: ک: (نیز: ق: آ: ل: آ: ب:): دور رویه: متن: دل: س:
 (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): ۲۵-ل: بر آن ۲۶-ق: (ی: یاد): ۲۷-س: ک: (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): گویند: سر: متن: دل: ق: (نیز: ق: آ: ل: آ: ب:): ۲۸-ل و
 زو: متن: س: ۲۹-س (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): هور و ملاء: (ق: آ: ل: آ: گویند و زای دارد تپاه: ق: آ: نگاه:): متن: س: ق: ک: (نیز: ب:): ۳۰-ق: (ن: ک: س:
 (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): هر آن کوه: متن: دل: ک: (نیز: ل: ق: ۳۱-ل: س: (نیز: و: ب:): بشنود: (حرف: یکم نقطه ندارد): (ل: آ: نشنود): متن: س: ک: (نیز:
 ن: ی: و: ن: آ: ب:): ۳۲-ل: بداند: (حرف: یکم نقطه ندارد): س: (نیز: ل: ق: ننداند: متن: س: (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:): ۳۳-س (نیز: ن: ی: و: ن: آ: ب:):
 ل: و: ن: آ: ب:): گفتار: متن: دل: ک: (نیز: ق: آ: ل: آ: ب:): ۳۴-ل: ک: (نیز: ق: آ: ل: آ: ب:): بگردد: س: ک: (نیز: و: ب:): بگردد: (نقطه ندارد): (ل: آ: ننگرد):
 متن: (ب: آ: این بیت را ندارد: ۳۵-ل: آ: این بیت را ندارد

که ای^۱ برتر از دانش بخردان،
 اگر آشکارست، وگر در^۲ نهان،
 که پیدا کند^۳ مرد را دستگاه،
 کدامست با^۴ درد و رنج^۵ و گزند؟
 گذشتن ترا تا^۶ کدام آرزوست^۷؟
 که راهی درازست با^۸ بیم^۹ و باکی
 بدین پرسش اندر چرایی و^{۱۰} چون
 سزاوار خلعت^{۱۱} نگه کن که کیست!
 به گیتی کس^{۱۲} او را خریدار نیست!
 خرد جان پاکست و^{۱۳} ایزد^{۱۴} گواست!
 سرافراز گردد به ننگ و نبرد!
 کجا هست^{۱۵} و^{۱۶} باشد همیشه به جای!
 رسیدی به جایی که بشنافتی!
 فراز آوری روی^{۱۷} آوردنی،
 بدین دار فرمان یزدان به جای^{۱۸}!

۱۲۵۰ پیرسید پس مویدان
 کسی نیست بی آرزو^۱ در جهان
 همان آرزو^۲ را بدیدست^۳ راه
 کللمین ره آید ترا سودمند؟
 چنان داد پاسخ که راه از دو سوست^۴
 ۱۲۵۵ ز گیتی یکی^۵ بازگشتن به خاک
 خرد باشدت^۶ زین سخن رهنمون
 خرد مرد^۷ را خلعت^۸ ایزدیست
 تنومند را گو^۹ خرد یار نیست
 نباشد^{۱۰} خرد جان نباشد روست
 ۱۲۶۰ چو بنیاد دانش^{۱۱} بیاموخت^{۱۲} مرد
 ز دانش نخستین به یزدان گرای
 بدو^{۱۳} بگروی، کام دل یافتی
 دگر دانش آنست^{۱۴} کز خوردنی
 به خورد و به پوشش^{۱۵} به پاکی^{۱۶} گرای

۱- چه چاره ای این بیت و ندارد ۲- آرزوی ۳- نیز لن، لی، پی، و، لن، آ، ب، آشکارا بود گر (ب: در) ۴- یک (نیز ل ۳): آشکارا بود یا
 (ق: آشکارا و گر در ای: چه در آشکارا چه اندر: متن = ل، ۴- ل، آرزوی هد (ق: بدیوست) ع:س (نیز لن، لی، ب، و، لن، آ، ب، بود: متن = ل، ق، ک (نیز ق، ل، ۳، ۷، لن، بی) ۵- ۸- (ل، آ، ب، رنج و درد) ۶- ۹- کند سو- آرزو ۱۰- (ق: آرزو): س (نیز لن، و): بدان راه (لی: مر آنرا) لن، بدان تا: ب، بدان راه: بخردمند و تا: متن = ل، ق، ک (نیز ل ۳) ۱۱- (ل، ۳، ترا: ب: برد) ۱۲- (ق: آ، و: یا: ل، آ، ب) ۱۳- س (نیز لن، و): ترس: متن = ل، ق، ک (نیز لن، ق، ل، آ، ب، لن، آ، ب) ۱۴- س (نیز لن، بی، و، لن، آ، ب): باشدش: متن = ل، ق، ک (نیز ق، ل، ۳) ۱۵- س (نیز لن، ب): که بجز پرستی چرا و (س: نه) که (نیز لن، ل، و، لن، آ، ب): که (ل، آ، از): ایزد پرستی چرا نه و: متن = ل، ق، ک (نیز ق، ل، ۳) ب: این بیت و ندارد
 ۱۶- س، ک (نیز لن، آ، ب): خردمند: متن = ل، ق، ل، ۱۷- خلعت ۱۸- (ق: خلعت) ۱۹- ق: گر: (ل، ۳، چون: ق، آ، تنی را که او را: لن، بنومید و اکو: ب: تو نمید (متنومند) کو را) ۲۰- متن = ل، س، ک (نیز لن، بی، لن، آ، ب) ۲۱- (ق: پس) ۲۲- س (نیز لن، لی، و، لن، آ، ب): چو باشد (ل، ۳) (ق: کجا باشد: ب: که باشد: متن = ل، ق، ک (نیز ل ۳) ۲۳- س، ک (نیز لن، بی، و، ب): جانست: (ق، ل، ۳، و، لن، آ، ب): جانست و: متن = ل، ۲۴- س، ق، ک (نیز لن، ل، و، لن، آ، ب): یزدان: متن = ل، نیز ب، ق، آ، پس از این بیت افزوده است:

یکی راه بی باکی و بر بدی
 دوم ره تنگنکاری و بخردی

۲۴- ل، مردی ۲۵- لن، آ، بناموخت ۲۶- ق، بود: س (نیز لن، بی، ب): که ناعت: س: که اویت: (ق، آ، و، لن، آ، ب): که او هست: (متن = ل، ب) نیز - حی) ۲۷- لن، بی، چه: (ل، ۳، از ۱۴۶۱ تا ۱۴۶۲) ۲۸- ب، یک بیت ساخته و ۱۴۶۱ تا ۱۴۶۲ را الیفاخته است ۲۹- ک: بدین ۳۰- لن، ای نیست) ۳۱- (ق: رو به: ق: آری از روز: آری از راه: متن = ل، س (نیز لن، بی، و، لن، آ، ب) ۳۲- ق: بخشش: ک: (نیز لن، ق، آ، لن، ق، ۳) ۳۳- متن = ل، س (نیز لن، بی، و، ب) ۳۴- لن، یزدان: (ق: نیکی) (متن = حده دستنویس دیگر ۳۳- س، ق، (نیز لن، بی، و، لن، آ، ب): بای: متن = ل، ق، (نیز ق، ۳)

به دست و به گنج بخیلان^۲ میاز^۳
 ز نامش^۷ نگرده نهان آب روی^۴
 که باشد به سختی ترا یارستان^۵
 چو خواهی که یکسر کنند آفرین!
 به آموختن در جگر سوختی
 که^{۱۴} بر^{۱۵} دانشی مرد خوارست گنج!
 کمان کن^{۱۸} خود راه سخن^{۱۹} تیر کن
 تنت را ز^{۲۰} دشمن نگهدار باش!
 ترا رای و آرام باید^{۲۲} گزید!
 نباید که گردد ترا روی زرد!
 سرت پست^{۲۶} گردد، چو^{۲۷} نستی^{۲۸} کنی!
 سلیح^{۳۲} همآورد را گوش^{۳۱} دارا
 هشیوار یاران^{۳۵} گزین^{۳۶} در نبرد!
 به برگشتن از رزم^{۳۸} بازآر^{۳۹} هوشا
 نباید که بگزایدت^{۴۲} پرورش!

۱۴۶۵ گرا آیدت روزی به چیزی نیاز
 هم از پیشهها^۴ آن^۵ گزین کاندراوی^۶
 همان دوستی با کسی کن بلند
 تو در^۹ انجمن خامشی برگزین
 چو گوئی، همان گوی کاموختی^{۱۱}
 ۱۲۷۰ سخن سنخ^{۱۱} و^{۱۲} دینار گنجی^{۱۳} منج
 زوان^{۱۶} در^{۱۷} سخن گفتن آژیر کن
 چو رزم آیدت پیش، هشیار باش
 چو بدخواه پیش تو صف برکشید^{۲۱}
 برابر چو بینی کسی^{۳۳} هم نبرد
 ۱۴۷۵ تو^{۳۴} پیروزی از^{۳۵} پیش دستی کنی
 بدانگه^{۳۹} که اسب افگنی^{۳۰} هوش^{۳۱} دارا
 گر^{۳۳} او نیز گردد، تو زو^{۳۲} برمگرد!
 چو دانی که با او نتایی^{۳۷} مکوش!
 چنین هم^{۴۰} نگه دار تن در^{۴۱} خورش!

۱-ل: که؛ (و:ر)؛ متن = ده دستویس دیگر ۲-تخیلان (ل: به دست و به گنج و به پیلان؛ (ق: به تخت و به تاج و به پیلان؛
 متن: س، ق، (نیز ل، ن، بی، آ، ب) ۳-ل، بی، (نیز ق، آ)، ساز؛ (ل: آ، تاز؛ و، ن، آ، ساز (حرف دوم نقطه ندارد)؛ (متن: س، ق، (نیز ل، ن، بی، ب)
 ۴-ل: مستی (دو حرف نخست نقطه ندارد)؛ هدی: این (ع: ل، آ، و: کاندرو- آب روی (پسواند ندارد)؛ ۵-ق: پس از ما
 ۸-ل: سودمند؛ ق: پس از این بیت افزوده است:

به چیزی میالای از تن دهان
 به اندکترین چیز نسنده (حرف دوم نقطه) و خوار (ل)
 که از تو رود دین و دانش نهان
 گلزار کن این بدکنش روزگار

۹-س، ق، (نیز ل، ن، آ، ب)؛ بر: متن = ل ۱۰-ل، ن، ق، آ: گو که آموختی (۱۱-ق: سخن گوی ۱۲-ق: (ن: جوی) ۱۳-ل، ب، ن، آ: گیتی
 ۱۴-ل: (که چه) ۱۵-ل، ب: (بر) ۱۶-س، ق، (نیز ل، ن، بی، آ، ب)؛ زبان: که: زقان؛ متن: ل، روان ۱۷-ق: بر: (به: جوی) ۱۸-ک: که: کن: متن =
 ۱۹-س، (نیز ل، ن، بی، و، ن، آ، ب)؛ خورد: راکمان و (ن: آ: جوی)؛ زبان: (ن: خورد در کمان زبان؛ (ن: سخن و اکمان و زبان؛ متن: ل، ق، (نیز ق، آ)
 ۲۰-ن: تن: خود ز: ق: تن از راز؛ (ن، ن، آ، ب)؛ متن = ل: تن ما ز: (ن: آ، ب، و)؛ ل: این بیت را ندارد ۲۱-ل: در: صف کشید
 ۲۲-ق: (بستگ و سخن نباید) ۲۳-س، (نیز ل، ن، بی، و، ن، آ، ب)؛ چو بینی به آورد کسی؛ (و: چو بینی در آورد که)؛ متن: ل، ق، (نیز ق، آ، ل، آ، ب)
 ۲۴-ل، (و: به: ل، آ، جوی) ۲۵-س، (نیز ل، ن، ق، آ، ل، آ، ب)؛ از: متن = ل، ق، (نیز ل، ن، بی، و) ۲۶-ل: (به: نیست) ۲۷-ل، (ن، ن، آ، ب: که) ۲۸-ل: آ:
 ۲۹-ک: بر آنکه ۳۰-ل، (ن: افگند) ۳۱-س، (نیز ل، ن، بی، و، ن، آ، ب)؛ گوش- هوش؛ متن: ل، ق، (نیز ق، آ، ل، آ، ب، و) ۳۲-س، (نیز ل، ن، بی، و، ن، آ، ب)
 ۳۳-ل، ق، (نیز ل، ن، ق، آ، ل، آ، ب)؛ چو: (ن، ن، آ، ب)؛ متن: ل، س، (نیز ق، آ، و) ۳۴-ل، ر: (به: یار جان) چه
 ۳۶-ک: گزوی؛ ق: پس از این بیت افزوده است:

بهرود کسی را که آیدت
 بدان کار در دست بار (ده سوره) آیدت

۳۷-ک: توانایی؛ (ب: نیایی) ۳۸-ل، (ن: آرزوم) ۳۹-س، (ن: بر دل: هر و این بیت پس از بیت ۱۴۷۳ آمده است ۴۰-ل، ن، آ: که چونین)
 ۴۱-س، (نیز ل، ن، بی، و، ن، آ، ب)؛ در: تن؛ (ب: در دین؛ (متن = ل، س، (نیز ق، آ، ل، آ، ب، و) ۴۲-ل، (ن: نگزایدت؛ (این بیت را ندارد

از^۳ آموزگاران میرتاب سر^۴
 چو هستی^۵ بود خویش و پیوند را،
 کند ناسترا را^۷ سزاوار بخت^۶،
 کرو^۸ مرد افکنده^۹ گردد بلندیا
 نشیند بر پادشاه ناگزیر^{۱۲}
 بیاید^{۱۵} بی اندازه از^{۱۶} شاه گنج
 بر^{۱۸} اندیشه معنی بیفزایدش،
 به خط آن نماید که دلخواه تر^{۲۰}،
 همان بردبار و سخن یادگیر^{۲۱}،
 زبان خامش از بد، به تن^{۲۳} یارسان،
 وفادار و پاکیزه^{۲۵} و تازه روی^{۲۶}،
 نباشد^{۲۷} نشستن^{۲۸} مگر پیش گاه^{۲۹}!
 دلش تازه شد چون گل اندر بهار^{۳۰}

چو خواهی که رنج تو^۱ آید به بر^۲
 دبیری بیاموز فرزند را
 دبیری رساند جوان را به تخت^۶
 ۱۴۹۵ دبیری ست از پیشه ها ارجمند
 چو با آلت^{۱۰} و^{۱۱} رای باشد دبیر
 تن خویش آزر دارد^{۱۳} ز^{۱۴} رنج
 بلاغت چو^{۱۷} با خط^{۱۶} گرد آیدش
 ز لفظ^{۱۹} آن گزیند که کوتاه تر
 ۱۵۰۰ خردمند باید که باشد دبیر
 هشوار و سازنده^{۲۲} پادشا
 شکیا و با دانش و راست گوی^{۲۳}
 چو با این هنرها شود نزد شاه
 سخن ها چو بشنید ازو شهریار

۱-س: از تن: ک، س، آ (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، متن: دل، ق، ل (نیز: ی، آ، و، ا)، ۲-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، متن: دل، ق، س، ۳ (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، متن: س، ۴-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، میرتاب سر (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۵-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۶-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۷-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۸-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۹-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۱۰-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۱۱-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۱۲-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۱۳-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۱۴-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۱۵-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۱۶-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۱۷-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۱۸-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۱۹-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۲۰-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۲۱-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۲۲-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۲۳-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۲۴-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۲۵-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۲۶-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۲۷-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۲۸-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۲۹-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل، ۳۰-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب)، یادگار (بی، بی، تن): راز (بی، از): آموزگار، متن: ل،

چو با خط بلاغت بیفزایدت باندیشه معنی نکر آیدت

۱۹-ل: لطف: (و: سخن): متن: دوازده دستنویس دیگر ۲۰-ب: کوتاهتر (پساونده ندارد) ۲۱-ل: (نیز: ناگزیر) ۲۲-ق: که سازنده یا ۲۳-ل: (نیز: چو: تن): ل: اندر به تن: که: و خود به تن: (ق: آوردن تن): (ق: آوردن بود): متن: دل، آ (نیز: بی، بی، ب): در این بیت پس از ۱۴۹۹ آمده است: ق: از ۱۵۰۱ و ۱۵۰۳ با یک بیت ساخته و ۱۵۰۱-ب: ۱۵۰۳ و انداخته است ۲۴-ل: (راست گو): ۲۵-و: آهسته) ۲۶-ل: نیک خوئی: (نیز: بی): راست خوئی: (در حرف یکم و اولی پسین نقطه ندارد): (ت: تازه روی): متن: ک، س (نیز: بی، بی، و، ن، آ، ب) ۲۷-س: بی: آ (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب): نباید: (بی: نیاید): متن: ک، س (نیز: بی، بی، و، ن، آ، ب) ۲۸-ق: نشسته: ل: نشستن ۲۹-س (نیز: ل، ی، بی، ب، و، ن، آ، ب): پیشگاه: (و: جز از پیشگاه: در: ل، آ، س، آ): این بیت پس از بیت ۱۴۹۹ آمده است: ل: بیت های ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵ و ۱۵۰۶ را ندارد بیت های ۱۵۰۴، ۱۵۰۵ و ۱۵۰۶: آ: بیت هایی ۱۵۰۴، ۱۵۰۵ و ۱۵۰۶ را ندارد

ز گیتی چو آگه شوند^۱ این مهان^۲

شنیده بگویند با هسرهان^۳

چنین گفت با شاه بیدار^۴ مرد
پرستیدن شهریار^۵ زمین
به فرمان شاهان نباید^۶ درنگ
۱۵۲۰ هر آنکس که بر^۷ پادشا دشمنست
دلی کو^۸ ندارد تن^۹ شاه دوست
چنان دان که آرام گیتیست شاه
به نیک و بد او را بود^{۱۰} دسترس^{۱۱}
تو مپسند^{۱۲} فرزند را جای اوی^{۱۳}
۱۵۲۵ به شهری که هست اندرو^{۱۴} مهر شاه^{۱۵}
بدی از تو^{۱۶} از فر او بگذرد^{۱۷}
جهان را دل از شاه^{۱۸} خندان^{۱۹} بود
چو از بخشش^{۲۰} بهره^{۲۱} یابی بکوش

که ای برتر از گنبد لاژورد^{۲۲}
ندانند^{۲۳} خردمند جز^{۲۴} راه دین!
نباید که باشد دلی^{۲۵} شاه تنگ!
روانش پرستار^{۲۶} آمرمنست^{۲۷}
نباید^{۲۸} که باشد ورا مغز و پوست
چو نیکی کنیم^{۲۹} او دهد^{۳۰} دستگاه^{۳۱}
نیازد به کین و^{۳۲} به آزر^{۳۳} کس!
چو جان دار در^{۳۴} دل همه رای^{۳۵} اوی^{۳۶}
نباید^{۳۷} نیاز اندران^{۳۸} بوم^{۳۹} راه^{۴۰}
که^{۴۱} بخشش^{۴۲} همه^{۴۳} نیکوی^{۴۴} پروردا
که بر چهر^{۴۵} او فر^{۴۶} یزدان بود!
که داری همیشه به فرمائش^{۴۷} گوش!

۱. (ق. آ. ل. ش. د. ش. د. ک. گوان) (ق. آ. ل. ب. و.) از کوان: متن = ۳: (ق. آ. و. دیگران: ق. آ. ا. با دیگران): ک (نیز ب.) سخنها بگویند با دیگران: متن = ل. د. س. ن. ن. ن. آ. ب. این بیت را ندارند: این بیت در ل. ک. ق. آ. ل. ب. و. آمده است. ۴. ن. پیروز هسرهان: ک (نیز ب. ل. آ. ب.) لاچورد: متن = ل (نیز ب. و. ل. ن. آ.) عمل س. ک. (نیز ن. ل. ل. آ. ن. ب.): چونید ق (نیز ق. آ.) معجود (حرف یکم می نقطه): (و. نخواستند): متن (ب) ۷. ل. (نیز ق. آ.) چون: متن = ده دستنویس دیگر. ۸. ن. نباید به فرمان شاهان ۹. (ل. د. ل. از) ۱۰. (ب. با) ۱۱. (و. ن. آهریمنست) ۱۲. (و. ک. ر.) ۱۳. ق. (نیز ن. ل. و. ل. ن. آ. ب.): دل: متن = ل. ک. (نیز ق. آ. ل. ب.) ۱۴. (ق. آ. ن. شایند): پ پس از این بیت افزوده است:

پرستندی شاه باید که اوی به نیکی بود شاه را راهجوی

۱۵. (س. نیز ن. ل. ل. ن. آ.) کنی: متن = ل. ق. ک. (نیز ق. آ. ل. ب. و.) ۱۶. ک: او و صد (دهده) ۱۷. س. ق. ک. (نیز ب. ل. ن. آ.): پایگاه: متن = د. ب. این بیت و بیت سپین را ندارند ۱۸. (س. نیز ن. ل. ب. ن. آ.): به بدعان شود (ب. ب. و.): (ل. ب. نیکی و بد او بود): متن = ۱۹. (و. او بست فریادرس): متن = ق. ق. ک. (نیز ق. آ.) ۲۰. ق. یا: ک. گیتی: س. (نیز ن. ل. ل. آ. ب. و. ل. ن. آ.): نیازارد او کس به آزر کس: متن = ل (نیز ق. آ.) ۲۱. (ل. آ. ب. یسند) ۲۲. (س. نیز ق. آ. ب. و. ل. ن. آ.): او: متن = ک (نیز ل. و. ل. ن. آ.) ۲۳. ل. ز. دارود (د. دار و ر): متن = ۲۴. س. ک. (نیز ن. ل. ب. ن. آ.) ۲۵. جهر دل آری: (و. راه چهر دل آری): متن = ل. (س. از تصحیح دارد و بار و ر): ق. این بیت را ندارند ۲۶. ک. اندرو هست (وزن درست نیست) ۲۷. (و. پادشاه) ۲۸. ق. نیاید: متن = ۲۹. ل. ب. ز. و: (و. اندرو هیچ ق. آ. ب. به باد اندرون بوم: ل. نیلیند از اندران بوم): متن = س. ق. (نیز ن. ل. ب. ن. آ.) ۳۰. س. ی. ک. (نیز ن. ل. ق. آ. ل. ب. و. ل. ن. آ.): بر تو: (ل. برتر): متن = ل (۳۱. (س. نیز ن. ل. ن. آ.): نگلرد: متن = ل. ق. ک. (نیز ق. آ. ل. ن. آ.) ۳۲. ل. ز. چو ۳۳. ق. (نیز ن. ل. ق. آ. و. ل. ن. آ.): بخشش (حرف یکم نقطه ندارند): (ل. ل. بخشش): متن = ل. س. ی. ک. (نیز ب. ب.) ۳۴. ق. آ. بی (ب.) ۳۵. ل. ل. ب. ک. (نیز ب. ل. ن. آ. ب.): نیکوی: متن = ۳۶. س. (نیز ب. با) جهاندار از شاه (ن. جهاندار ابرو شاد و دین جهاندار اری. و شاه): متن = ل. ق. ک. (نیز ق. آ. ل. ب. و. ل. ن. آ.): چچقان) ۳۸. ل. ز. ک. چشم: متن = ده دستنویس دیگر ۳۹. س. ی. ک. (نیز ن. ل. ل. آ. ن. آ. ب.): نعمتش (ق. آ.): گنج او: (و. دولتش ق. آ.): جهاندار (د. ل. آ.) متن = (ب. نیز = ق. آ.) ۴۰. ک. بهره ۴۱. (ل. ن. فرمان)

به اندیشه گر سر بیچی^۱ از اوی^۲
 ۱۵۳۰ چو نزدیک دارد^۳ مشو^۴ برمتش^۵
 پرستنه گر باید از^۶ شاه رنج
 نیاید که سیر آید از^۷ کارکره
 اگر گشش شد^۸ بنده را دستگاه
 گر از ده یکی باز^۹ خواهد، رواست
 ۱۵۳۵ گرمی تر آنکس بود نزد شاه
 ز بهری که او را سزاید ز رنج^{۱۰}
 ز^{۱۱} بزدان بود^{۱۲} آنک مانند^{۱۳} سپاس
 و دیگر که اندر دلش راز شاه
 به فرمان شاه آنک^{۱۴} سستی^{۱۵} کند
 ۱۵۴۰ نکوینده باشد گل آن^{۱۶} درخت
 ز کس های او پیش او بد مگری

بنابد^۱ هم آنکه ز نو بخت^۲ روی
 و گر دور گردی^۳ مشو^۴ بدگش^۵
 نگه کن که با رنج نامست و^۶ گنج
 همان نیز گردد ز^۷ گفتار سردا
 به قز و به نام جهاندارشاه
 چنان رفت باید که او را هوستا
 که چون گشش بیند^۸ ورا دستگاه
 بغرمایندش تا برد^۹ سوی گنج^{۱۰}
 کند آفرین مرد بزدان شناسا
 بدارد^{۱۱} نگوید به خورشید و ماه
 همی از^{۱۲} تن^{۱۳} خویش شستی^{۱۴} کند
 که نپراگند^{۱۵} بار^{۱۶} بر تاج و تختا
 که کمتر کنی نزد او^{۱۷} آب روی

۱-عجاسی (نقطه ندارد)؛ (ب: اندیشه کژی بیچی) ۲-ق: ک (نیز این آ): نو روی؛ (ن: ق: آل: ب: نه: تو زوی)؛ متن: دل: س (نیز این: ب: ب)
 ۳-من: بنابد (حرف یکم نقطه ندارد)؛ همانند (حرف دوم و چهارم نقطه ندارند)؛ (ل: آل: ب: بیچند)؛ متن: ۴- (ب: ز بخت تو): ل:
 نیت: به نیکی ترا بخت: متن: ۵- (نیز این: ق: آل: ب: و: ان: نیز: س: ک) ه: (ن: آ: گردی: ب: دارش: ۶- (و: سرو) ۷- (ق: آل: ب: ان: آ:
 برمتش) ۸- (ل: ق: آ: گردد) ۹- س: ک (نیز این: ب: ان: آ: مکن: (و: مگر): متن: ۱۰- (ق: نیز: آل: ب: ب: ۱۰- (نیز این: و: ان: آل: ب):
 سرزنش: متن: ۱۱- (ق: ک (نیز: ق: آل: ب: ۱۱- (ن: گریان و: ۱۲- (و: ج: (ن: گناست (ل: ب: نازت و: متن: ۱۳- (نیز: ق: آل: ب: ک این
 بیت را ندارد: (ن: ب: ان: آب: از ۱۵۳۱ و ۱۵۳۶ اب یک بیت ساخته و ۱۵۳۱-۱۵۳۶ را انداخته است: س: از ۱۵۳۱ و ۱۵۳۶ اب یک
 بیت دیگر ساخته و آن را پس از بیت ۱۵۳۰ افزوده است ۱۳- (ل: آل: ب: آبی از: آل: ب: ق (نیز: ب): کسی و ایلان: متن: ۱۴- (نیز: ق: ۱۴- (س: ق
 (نیز: ل: آل: ب: نیز کنی ز (ل: آل: ب: و): ک: کندی آید ز: متن: ۱۵- (نیز: ق: آل: ب: در ل حرف یکم واژه نیز نقطه ندارد)؛ و بیت های ۱۵۳۲-۱۵۳۶ را
 ندارد ۱۵- (ن: ک: ک: شود: ل: آل: و: ک: کس شدی: متن: ۱۶- (نیز: ق: آل: ب: ۱۶- (ل: س: ق (نیز: آل: ب: باز: متن: ۱۷- (ق: آل: ب: ک این بیت و بیت
 سببش را ندارد ۱۷- (ل: ق: آ: گردید: ب: باشد)؛ ق: تنگ بیند: (ل: آل: گوش باشد)؛ متن: ۱۸- (ل: گنج: متن: ۱۹- (نیز: ق: آل: ب: ک
 ۱۹- (ن: ان: ب: آ: نه: شود: متن: ۲۰- (ن: خاندان که باشد بدو فرد و رنج: متن: ۲۱- (نیز: ق: آل: ب: در این هر دو نوبش نزد
 و شود: آمده است ۲۱- (س: ک: ب: ۲۲- (ق: کند ۲۳- (س: بیند: (ق: آ: دارد)؛ ق: زانک دارد: ک: زانک ماند: (ن: ان: آل: کماند: ل: آل:
 زانچ ماند: ب: آنکه مانند: دیگر میماند)؛ متن: ۲۴- (نیز این: ب: در ان: این بیت بابت سپین پس و پیش شده است ۲۴- (ن: ندارد: ک:
 بر آورد: متن: ۲۵- (ب: ان: آل: آنکه: ق: شاهان که) ۲۶- (ل: آل: سستی) ۲۷- (ل: همی باز: ز: خورن) ۲۸- (ن: ان: آل: کماند: ل: آل:
 سستی: ۲۹- (نیز این: ب: کلاسه: (ل: آل: دل آن: متن: ۳۰- (نیز این: ب: و: ان: آل: ۳۱- (نیز این: ب: و: ان: آل: ب: آ: تیره: ک:
 متن: ۳۲- (نیز این: ب: و: ان: آل: ب: باد: متن: ۳۳- (نیز این: آل: ب: و: ک: ق این بیت و بیت سببش را ندارد: ق: آ: بیت های
 ۱۵۴۰-۱۵۴۴ را به هم ریخته است: ۱۵۴۰-۱۵۴۴-۱۵۴۳-۱۵۴۲-۱۵۴۱-۳۳- (نیز این: ق: آل: ب: و: ان: آل: شاه: متن: ۳۴- (نیز این: آل: ق: آ: پس
 نوبش بیت افزوده است:

بر در دل و چشم شاه آشکار   نهان کرده‌ی گردش روزگار

شخُن لنگر^۱ و بادبانش خرد
 همان^۲ بادبان را کند سایه‌دار^۳
 گسی کو ندارد هنر با^۴ خرد^۵
 ۱۵۶۰ اگر پادشا کورو آتش^{۱۱} بُدی
 چن^{۱۵} آتش گه^{۱۶} خشم^{۱۷} سوزان بود^{۱۸}!
 ازو یک زمان شیر و شهتست بهر^{۱۹}
 به کردار^{۲۲} دریا بود کارِ شاه^{۲۳}
 ز دریا یکی ریگ دارد^{۲۵} به کف
 ۱۵۶۵ جهان زنده بادا به^{۲۸} نوشین روان^{۲۹}

به دریا خردمند چون بگذرد^۲،
 که هم سایه‌دارست و هم سایه‌دار^۵،
 سزد گر^۸ در^۹ پادشا نسرَد^{۱۰}،
 پرستنده را^{۱۲} زمستن خوش^{۱۳} بُدی^{۱۴}،
 چو خشنود باشد فروزان بود^{۱۸}،
 به دیگر^{۲۰} زمان چون^{۲۱} گزاینده‌زهرها
 به^{۲۲} فرمان او تا بد از چرخ ماه،
 دگر دز باید^{۲۶} میان صدف^{۲۷}!
 همیشه به کیوانش فرمان^{۳۰} روان^{۳۱}

دلش گشت^{۳۳} خرم^{۳۴} به^{۳۵} دیدار اوی^{۳۷}

نگه کرد کسری به گفتار اوی^{۳۲}

۱-ن: بی، ۲-بی، بدلتگر (مدلتگر)، ۳-ن: نکلرد؛ (ق: آ: بنگرد)؛ ل: خود بنگرد؛ (م: سزد کو در پادشا نسرمد (ح: ۱۵۵۹)؛ متن بی س
 (نیز: ل: آ: ب: ق: از ۱۵۵۷ و ۱۵۵۹- یک بیت ساخته و ۱۵۵۷- ۱۱۵۵۹ را از انداخته است ۳-س: (نیز: ل: ق: او: ن: آ: ب:؛ همه؛
 متن بی: ی: (نیز: ل: آ: ب:؛ س: (نیز: ل: بی: ان: آ: ب:؛ مایه‌دار؛ متن بی: هس: (نیز: ل: بی: ان: آ: ب:؛ مایه‌دارست و هم سایه‌دار؛ متن بی
 ل: که (نیز: ق: آ:؛ س: (نیز: ل: ن: و)؛ نا (نقطه ندارد)؛ ل: روانش؛ م: خرد یا متن بی: (ق: آ: ب: ن: آ: ب:؛ م: هنر (بساوند ندارد)؛ ۸-س
 (نیز: ل: بی: و)؛ گو: (ن: گز:؛ متن بی: ل: ق: که (نیز: ق: ل: آ: ب:؛ ق: بی: ۱۰-س: (نیز: ل: بی: بشمرد؛ ق: بسپرد: (ل:؛ ق: آ: ننگرد)؛ متن بی: ل
 م: (نیز: ل: ل: س: آ: ب:؛ ن: ۱۱-ن: آ: م: ل: ل: ن: زان؛ (ق: آ: پرستنده)؛ متن بی: دوازده دستنویس دیگر ۱۳-ن: ک: زخوش بی: ۱۴-ن: (ب:؛ بود
 (بساوند ندارد)؛ ۱۵-ل: بی: ق: بی: (نیز: ق: آ:؛ چو: س: آ: (نیز: ل: بی:؛ که: متن تصحیح قیاس است ۱۶-ل: که: او: س: (نیز: ل: بی: و)؛ ن: آ:
 ب:؛ که: با: ق: که: در: متن بی: م: س: آ: (نیز: ق: ل: آ: ب:؛ ن: ۱۷-ل: بی: ق: (نیز: ل: بی:؛ چشم: متن بی: یازده دستنویس دیگر ۱۸-ق: بی: ۱۹-ل: و: شهرد
 سرتست بهر:؛ بهر شهتست و بهر: (ل:؛ ق: بی: و: دیگر ۲۰-ق: و: ا:؛ (و: زمانت:؛ بدو یکزمان چون) ۲۲-س: آ: (نیز: ل:؛ نگهبان ۲۳-ن:
 گدگاه: (ل:؛ س: آ: (نیز: ل:؛ گاه: شله؛ متن بی: یازده دستنویس دیگر ۲۴-س: آ: (نیز: ل:؛ ز: ۲۵-ل:؛ یکی ریگ دارد ز دریا) ۲۶-ل:؛ باشد: س: (نیز
 ل: ل:؛ بدو: بی: آ: ب:؛ دارد: م: بارد (حرف نخست نقطه ندارد)؛ ل: بی: بیاید:؛ آ: یابد:؛ دیگر: در: که دارد (وزن درست نیست)؛؛ متن بی
 ی: س: آ: (نیز: ل:؛ دو صفا:؛ ل:؛ دو کف)؛ متن بی: یازده دستنویس دیگر؛ ق: آ: بی: از این بیت افزوده است:

جو روزی خورد هر کسی بی گمان
 ز پیشی و کشی سخن درنورد
 جو نیزه شود کار تو پیش شاه
 بزوی رسد درد ازو یک زمان
 مدار از پس خورد خود را به درد
 نباید که تو پیش بوزش گناه

۲۸- (ل: بی: ب: ز)؛ ۲۹- (ل: بی: نوشین روان)؛ ۳۰- ل: بی: (ق:؛ فرمائش کیوان:؛ س: آ: (نیز: ل: آ:؛ فرمائش چرخ: ق: (نیز: و)؛ فرمائش کردون:؛ م:
 فرمان کیوان:؛ متن بی: ۳۱- م: خرد: پیر و پنظار و دولت جوان)؛ متن بی: س: (نیز: ل: بی:؛ آ: ب:؛ ل: آ: بی: از این بیت افزوده است:
 که بر شهر یازان کیشی سرتست
 به هر خوبی آرایش کشورست

بهاری (۱۳۳۷: ۱۵۶۵)؛ و: ا: ظال صاحب الکتاب نفسه فی حکایة مقالات بزرگمهر، ثم ذکر فی آخرها انه یأت ذات لیلۃ عند انوار غروان
 متعلق فی کلامه و انی بما اعجب المسلمین ۳۲- ل: بی: بی: (نیز: آ: ب:؛ او: متن بی: س:؛ (نیز: ل: بی:؛ ن: ۳۳- ل:؛ گشته:؛ ق: ۳۴- ل:؛ زنده:؛ و:
 شاهان ۳۵- ل:؛ و: ز:؛ بهاری (۱۵۶۶)؛ ما نستحسن الملک کلامه

بدین^۲ گونه بُد^۵ بخشش شهریار^۱ -
چهل بدره بودی ز بخشش^{۱۱} درم^۱
به هر بدره بودی^{۱۱} درم ده^{۱۲} هزار
که^{۱۴} گفتار او با درم^{۱۵} بود^{۱۶} جفتا
درم بدره‌ها پیش بوزرجمهر^{۱۸}

چو^۱ گفتمی که زه^۷، بدره بودی چهار^۳
چو با زه^۷ بگفتمی^۸ زهازه به هم^۹
چو گنجور با شاه کردی شمار
۱۵۷۰ شهنشاه با زه زهازه بگفت^{۱۳}
بیاورد گنجور خورشید^{۱۷} چهر

به مهبود^{۲۲} دستور^{۳۳} پرداختم^{۲۱}

برین^{۱۹} داستان^{۲۰} بر^{۲۱} سخن ساختم^{۲۱}

داستان مهبود وزیر و زروان حاجب^{۲۲}

ز دانش میفکن^{۲۷} دل اندر گمانا
همه^{۳۱} هرج^{۳۲} بایستم^{۳۳} آموختم،
که بشناخت پیش آموزگارا
که برخواند از گفته‌ی باستان

میاسای^{۲۵} از^{۲۶} آموختن یک زمان
چو گویی^{۲۸} که فام^{۲۹} خرد توختم^{۳۰}
۱۵۷۵ یکی نغزبازی کند روزگار
ز دهقان کنون^{۳۴} بشنو این^{۳۵} داستان

۱- دل آ، که: ۱، تو: ۲- دل (نیز آ): ده: ۳- به یک زه ز گفتار او (وزن درست نیست)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳- ن: هزار ۴- ق: که
س آ (نیز ق: آ، ل: گ): برین: متن = دل، س (نیز ل، ی، پ، ب): هک: بر ع: (ن: آ: کرده گارا: آکارزار!؛ در ل: پی از این بیت: بنداری (۱۵۶۷):
رکان من عادت، آن من قال له: زه: آحضرت الخازن بین پدیده عشر بدن ۷- ق: تازه (ج: با زه) ۸- ل: (ن: آ: نگفتمی) (۱) ۹- س آ (نیز ل: آ، ز
هازه گرفتگی به دم: متن = یازده دستنویس دیگر ۱۰- س: ی، س آ (نیز ل، ی، ب): گنجش: متن = دل، ک: ۱۱- دل: بدی بدره‌های: س، ک: (نیز ل، ی،
پ، و، ن: آ، ب): و را بهره (ب، و، ن: آ: بدره) بودی: متن = ق، ه: ۲ (نیز ق: آ، ل: ۳، ۴، بنداری) ۱۲- س (نیز ل، ی، ن: آ: صد: متن = ده
دستنویس دیگر: بنداری (۱۵۶۸-۱۵۶۹): و من قال له: زه زهان زه: آحضرت الخازن له اربعین بدره فی کل بدره عشرة آلاف درهم
۱۳- ب: گرفت (پسواند ندارد)) ۱۴- س آ (نیز آ: ز ۱۵- ن: آ: خرد) ۱۶- ل: ی: بود با درم (وزن درست نیست) ۱۷- ک: خورشید
۱۸- (ن: بریزجمهر)؛ برخی دستنویس‌ها پس از این بیت افزوده‌اند:

س: ازین باره گفتار بسیار گشت
دل مردم خفته بیدار گشت
س آ، ل، ی، ن: و، آ: چنین است دانش که گفتم ترا
ز خار آورد مرد بر مترا

بنداری (۱۵۷۰-۱۵۷۱): فقال تلك الليلة ليزرجمهر: زه زمان زه فأتاه الخازن بأربعين بدره فتشمل علی اوبسائة ألقب هرهب، و
وضعه بین بدین ۱۹- س آ (نیز ل، ی، و، ن: بدین ۲۰- ل: و: خرد) ۲۱- ق: ی، ک (نیز ق: آ، پ، ب، ن): ساختیم بر داختیم؛ (۱): ساختیم - ساختیم (پسواند
ندارد))، متن = دل، س، ل، س آ (نیز ل، ی، ن: آ، و، ن: آ) ۲۲- ل: مهبود ۲۳- ل: بر داستان) ۲۴- ل: داستان مهبود با زروان؛ س: زروان
حاجب و جهود ساحرا؛ ق: داستان مهبود و حاجب و زروان جهوده؛ ک: داستان نوشین روان و میروی (۴) و پسران؛ ل: داستان مهبود
وزیر با حاجب جوح جهوده؛ س: داستان مهبود وزیر نوشین روان با حاجب؛ متن = س، ب: بنداری: قصه مهبود الوزیر و ما جرى علیه و
علی ولدی ۲۵- ل: میاسای) ۲۶- ل: (نیز و، ز: متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۷- ک: ما فکن: (ل: میفکن) ۲۸- ل: (ل: بگویم) ۲۹- س: ی
(نیز ق: آ، ب، و، ن: آ، ب): وام: ک: فام (ج: فام)؛ (ل: فام)؛ متن = دل، ل، آ، س ۳ (نیز ل، ن: آ، آ) ۳۰- ک: دوختم ۳۱- ق: هنر؛ متن = سیزده
دستنویس دیگر ۳۲- س: س آ (نیز ق: آ، ب): هرچه: متن = دل (نیز ل، ی، ن: آ) ۳۳- س آ: بایست ۳۴- ل: (نیز ق: آ: سخن: متن = ۳۵- ل: لو: بشنو
یکی: متن = دوازده دستنویس دیگر

چو کسری کسی^۲ نیز نهاد تاج
 چن^۳ کس ندارد ز شاهان به یاد^۴
 دلش را به^۵ دانش برافروختی^۶
 همی سر^۷ به دانش برافراشتی^۸
 تو زآموختن هیچ سستی مکن
 به هر آرزوبر توانا شدم
 ز گفتار^۹ گوینده دهقان^{۱۰} پیرا

چنین گفت عوید^۱ که بر تخت عاج
 به رزم و به بزم و به پرهیز و^۲ داد
 ز داندگان دانش آموختی
 ۱۵۸۰ خور و خواب با عویدان داشتی^۳
 برو^۴ چون روان شد^۵ به چیزی^۶ سخن
 نباید که^۷ گویی^۸ که دانا شدم
 چن^۹ این داستان بشنوی، یادگیر

آغاز داستان^{۱۸}

ز نوشین روان^{۱۹} یاد کرد^{۲۰} این سخن^{۲۱}
 که بیداردل بود و گنجور بود،
 ز گیتی جزاز^{۲۲} نیک نامی^{۲۳} نجست،
 زوان^{۲۴} و دلش پر ز گفتار^{۲۵} نغزا

پرسیدم از^{۱۹} روزگار^{۲۰} کهن
 ۱۵۸۵ که او را یکی پاک دستور بود
 دلی پر خرد داشت^{۲۱} و^{۲۲} رای^{۲۳} درست
 که تهور^{۲۴} بد نام آن پاک مغز

۱-ل: دهقان؛ ا: گویند؛ ۲-ب: کسری؛ ۳-ا: به پرهیز به بزم (وزن درست نیست)؛ ۴-ل: ان: چو اول: آ: خبر (چو)؛
 متن: ه: چو کسری نیلند ز شاهان داد؛ متن: دیازده دستنویس دیگر: ل: (نیز ب): ز: ۷-ق: که: س: ۲ (نیز ل): آ: بیفروختی؛
 متن: ده دستنویس دیگر: ۸-س: س: ۲ (نیز ل: س): خرواستی؛ متن: ل: ۹-س: (نیز ل: ل: ان: ب): همان دل: ق: س: ۲ (نیز ق: ل: آ: ب: ا):
 همه دل: د: دل و جان: متن: ل: ل: ع: ل: ۱۰-س: س: ۲ (نیز ل: ا): بیاراستی؛ (ب: برآوستی)؛ متن: ل: ۱۱-ک: به: ر: ل: آ: بر از: ۱۲-ل:
 روان گشت: ل: ۲ (نیز که: خون روان گشت: متن: ل: ۱۳-ا: ل: شیرین: ل: بی: بختی (ل): ب: به دانش)؛ متن: دیازده دستنویس دیگر: ا: این
 بیت ویت حسین را ندارد: ۱۴-س: س: ۲ (نیز ل: ان: آ: ب): ندانی چو: (ا: بدانگ چو): متن: ل: ۱۵-ل: آ: گفتی: س: ق: آ: پس از این بیت
 افزوده اند.

چنان دان که نادان ترین کس تویی چو گفتار داندگان نشنوی

۱۶-ل: س: ۲ (نیز ل: س): چو: متن: تصحیح نیاسی است: ۱۷-ل: ا: دهقان گوینده: ب: پس از این بیت افزوده است:

چو از گفت او خرواستم داستان که برگوید از گفتمی باستان

۱۸-ل: ل: ک: دستنویس ندارند؛ متن: س: ل: آ: س: ۲: ۱۹-ل: ل: بر سید زو: ۲۰-ل: (ل: نوشین روان): ۲۱-ق: گوی: ک: که: ج: س: س: سریر: (ل: آ: باز
 کرد: متن: ل: ۲۲-ل: (این سخن یادگیر بسوزند ندارد)؛ متن: ده دستنویس دیگر: ۲۳-ل: آ: داد: ۲۴-ل: آ: (نیز ل: و): ج: ۲۵-ل: ل: بای
 ۲۶-ل: ل: نیز و: ج: متن: س: س: ده دستنویس دیگر: ۲۷-ق: نام نیکو: ک: ل: آ: (نیز ل: آ): نام نیکو: متن: دیازده دستنویس دیگر: ب: پس از
 این بیت افزوده است:

نکو خوی بود و نکورای بود بر خسروش راه و هم جای بود

۲۸-ل: ل: مهر: ده دستنویس: ۲۹-ل: س: ۲ (نیز ل: س): روز: (ل: روان): ۳۰-س: ۲ (نیز ل: آ): بود و کردار: متن: دیازده دستنویس دیگر:
 بعلی (۱۵۴۱، ۱۵۸۷-۱۶۸۷)؛ ل: صاحب الکتاب: کان لآنوشروان دستور موصوف بالعقل و الذکا، مشهور بالتحفظ و الدهاء، یسعی مهور

همیشه پرستنده‌ی شهریار
وگر بزم موبدی^۲ خواستی،
هم ایچین^۳ بدی زان^۴ دو فرزند نیز^۵
تن خویش مهمان^۶ او داشتی
خزرش ساختندی^۷ بر^۸ پادشا^۹

دو فرزند بودش چو خرم بهار^۱
شهنشاه چون^۲ بزم^۳ آراستی
۱۵۹۰ نخوردی جزاز دست مهیود^۴ چیز
خورش‌خانه در خان^۵ او داشتی
دو فرزند آن نامور^۶ پارسا^۷

همی ریختندی به رخبر^{۱۶} سرشک
که او را بدی بر در^{۱۸} شاه کام،
فرزنده‌ی رسم^{۱۹} درگاه^{۲۰} بود
همه ساله بودی پر از آب^{۲۵} روی^{۲۶}
کند تیز^{۲۸} بر^{۲۹} کار^{۳۰} آن پارسا
که کردی پرآزار از آن^{۳۳} جان^{۳۴} شاه

بزرگان ز مهیود^{۱۴} بردند رشک^{۱۵}
یکی نامور بود ز روان^{۱۷} به نام
۱۵۹۵ کهن بود و هم حاجب شاه بود
ز مهیود^{۲۱} و^{۲۲} فرخ^{۲۳} دو فرزند اوی^{۲۴}
همی ساختی^{۲۶} تا سر^{۲۷} پادشا
به بدگفتی ایشان^{۳۱} ندید^{۳۲} ایچ راه

- ۱- (لی: چهارج): بنداری (۱۵۸۸): وکان له ولدان یلازمان خدمة الملک ۲- (آ: اگر) ۳- س: ل (نیز لن، ل، آ، ب): بزمی: ق: خوان: د (نیز ب): بزم: متن: د، ل، س (نیز ق، آ، ل، و) ۴- س: ف (نیز لی، بی): پرش موبدان: س (نیز آ): بوسم و موبدی: (قن، ل، آ: پرش موبدی: ق: خود ز بوسم بدی (ق): متن: د، ق، ک، ل (نیز ل، و، ب): هلد: مهیود: ک، ل، س (نیز ل، آ، ب): آئین: متن: ده دستویس دیگر ۷- ل، س (نیز آ): آن ۸- (لی: چیز (سپاوند نندارد): ک: این بیت و بیت سپسین را ندارد ۹- س (نیز لی، بی): خوان: متن: ده دستویس دیگر: ق: این بیت را ندارد ۱۰- (و: پاک‌دل) ۱۱- ق: ناملار - شهریار: (ل: پادشاه پادشا (سپاوند نندارد)) ۱۲- س (نیز لن، لی، بی، آ): آوریدی: ق: ک (نیز ق: ک): ناخستندی: ل، ک، س (نیز ل، و، ب): آوریدند: متن: د، ل، آ، ب (نیز لن، ل، آ، و، ل، آ، ب): ز: ق: آ: بی: آ: بی: رشک: (ق: ز: مهیود بوند گردان به رشک: بی: ز: مهیود بر در بزرگان پرشک (د: بزرگان پرشک): و: ز مهیود بر غم بزرگان به رشک: متن: د، ل، س (نیز لی، بی): چو خونین: (قن، بی: ز: خونین: قن: آ: ز: خونین): متن: د، ق، س (نیز ق، آ، و، ب): آ: این بیت را ندارد: ق: بیت‌های ۱۵۹۲-۱۵۹۶ را به هم ریخته است: ۱۵۹۶، ۱۵۹۴، ۱۵۹۳، ۱۵۹۵، ۱۵۹۵: وکان مهیود، سبب قرینه من الملک و قرب ولدیبه مند محسودا بین آرکان الدولة و اعیان الحضره ۱۷- س (نیز و، ل، آ): ز روان: ل، آ: روزان: (ل: روان): متن: ده دستویس دیگر ۱۸- س: ق: دل ۱۹- س (نیز لن، لی، بی): مرزول: ل (نیز ل، آ، ب، و، آ): بزم و س: آ: بزم: متن: د، ک (نیز ق، آ) ۲۰- (ق: آ: آن کام): ق: این بیت و بیت سپسین را ندارد: بنداری (۱۵۹۲، ۱۵۹۳): وکان علی باب الملک حاجب طاعن فی السن عارف بمواسم سالاریه التورکاه، سیمی ز روان ۲۱- س: مهنود ۲۲- ل، ک: حوی: متن: ده دوازده دستویس دیگر ۲۳- س، ل، آ، ب (نیز لی، سو، ب): آ: هر: (قن، ل، آ، ب): هر: متن: د، ک (نیز ق، آ) ۲۴- (آ: و- رو) ۲۵- (و: چنین په: آ: ب، و): بنداری (۱۵۹۶): وکان لایزال یحترق علی نار الحسد من مهیود و ولدیبه و من فرط حسده نکاد و حهتین من جیده ۲۶- (ق: خواستی) ۲۷- ل، سو: س (نیز ب): دل: (لی: بادل: آ: یاسر): متن: ده دستویس دیگر ۲۸- س (نیز لی): تیره: متن: ده دوازده دستویس دیگر ۲۹- س (نیز لی، بی): در ۳۰- (ق: آ: کین) ۳۱- بنداری: فلم یزل یسعی و یحتال فی أن یخیر علیهم رأی الملک ۳۱- س (نیز لن، لی، بی، ل، آ، ب): اوشان: ل (نیز ل، آ، ب): دشمن: ک: بدگو: اوشان: (و: بدگفتن وی): متن: د، س ۳۲- س: ننداد: (ل: تمیید) ۳۳- ل، ن: زان: ل (نیز آ): زو: س (نیز لن، ل، آ، ب، و، ل، آ): زو: س (نیز لی، بی): پر از آرزو (د: هر آرزو) متن: د، ک (نیز ق، آ) ۳۴- ق: خانه: ق: این بیت را ندارد: بنداری (۱۵۹۸): و لم یکن یتسر له کالک

خورش‌ها^۶ نخواهد^۳ جهاندار نیز
که هزمان^۷ بیوسد^۸ فلک دامنش^۱

کزین داوری غم نباید فرود
خورش‌ها بین تا^{۱۳} چه آید^{۱۴} به راه،
پذیره شو و^{۱۶} خوردنی‌ها بیوی^{۱۵}
نه مهیود^{۲۰} بینی تو زنده نه پور^{۲۱} آ
بریزد^{۲۵} هم اندر زمان بی‌درنگ^{۲۶}!

دلش تازه‌تر شد به^{۲۹} دیدار اوی^{۲۸}
خور و شادی و کام^{۳۱} بی او نبود^{۳۳}

بدآموز پویان به درگاه شاه
خیرامان شدند ی بر شاه^{۳۶} راد^{۳۵}

جراز دست فرزندی مهیود^۱ چیز
شدهست از^۴ نوازش چشان^۵ برمنش^۶

چنین^۹ داد پاسخ به زروان^{۱۰} جهود
چو بژسم^{۱۱} بخواهد^{۱۲} جهاندارشاه
۱۶۱۵ نگر تا بود هیچ شیر اندراوی^{۱۵}
همان پس که من^{۱۷} شیر بینم^{۱۸} ز دور^{۱۹}
وگر^{۲۲} زو خورد^{۲۳} بی گمان روی و سنگ^{۲۴}

نگه کرد زروان^{۲۷} به گفتار اوی^{۲۸}
نرفتی به درگاه بی آن جهود^{۳۰}

۱۶۲۰ چنین تا برآمد برین^{۳۳} چند گاه
دو فرزندی مهیود^{۳۴} هر باامداد^{۳۵}

۱-ل: مهیود: که: مهبوی (و: مهیود دستور)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲-ن: خورش‌گر) ۳-(ب: ندارد)؛ ق این بیت و بیت
سپسین را ندارد ۴-س: (نیز: ن: بی: ان: آ: ب:): شلد از ل: آ: شلد اندز: س: ۲ (نیز ل: آ:): شد او از: (و: شد آن از: شده او)؛ متن = ل: بی (نیز
ق: آ): ۵-ه: (جهان) ۶-ب: بی: برمنش) ۷-ل: (هر زمان) ۸-ک: ل: ۲ (نیز ل: بی: آ:): پیرشد: متن = ل: س: بی: س: (نیز: ن: بی: آ: و: ان: آ:
ب:): بدار: (۱۶۰۶-۱۶۱۲)؛ فاطم الحاجب اليهودی علی ما فی قلبه من مهیود، و سألته أن یحتال علیه و یتوصل بالسیحر الی إهلاک
۹-ق: (چنان) ۱۰-س: (نیز ل: آ:): زروان: ل: ۲: زروان: ان: بیت‌های ۱۶۱۳-۱۸۷۷ را ندارد: بنگاری (۱۶۱۳)؛ فقال اليهودی: لا تحمل علی
قلبک ۱۱-(ن: آ: پرسم) ۱۲-ل: که خواهد: س: س: آ: (نیز ق: آ: و: آ: ب:): بگیرد: (ن: آ: نگیرد)؛ متن تصحیح قیاسی است (ج: ل: ۱۳: آ:
بین تاخورشها ۱۳-س: آ: رند: ق: س: آ: (نیز ق: آ: ب:): آرد: متن = ل: بنگاری (۱۶۱۴)؛ و اجتهد فی أن تقف علی ما یدخلان به علی الملک
من أنواع الأطمعة ۱۵-(ا: اندرو-بیو) ۱۶-ک: ل: ۲: (نیز ل: ا: شوش: ق: آ: دوش: ل: آ: ب: شوه)؛ متن = ل: س: ق: (نیز ل: بی: و: ان: آ: ب:): در و
لت‌های این بیت پس و پیش شده است ۱۷-(ن: بی: که من): ل: آ: آ: از آنس که گر ۱۸-ل: بویم: ق: دیدم: متن = دوآده دستنویس دیگر
۱۹-س: (نیز ل: آ: ب:): در اوی ۲۰-ل: مهیود: متن = ۲۱-(ن: نه زنده نه پور: که: مهبوی بر زنده ماند نه پور: س: (نیز ل: آ: ب:): وگر (ن: آ:
ب: و یا) بایم از دور زو (ب: ازو) رنگ و بوی: (ب: یکی ماتم آرم سوی برز سو: (ا:))؛ متن = ق: ل: آ: س: آ: (نیز ق: آ: ل: آ: و: ا: بنگاری
(۱۶۱۵-۱۶۱۷)؛ فإین وجدت لیهما لینا فاعلمتین بذلک فإنه إن وقت هبتی علیه تقطعت بهلاک الوزیر و ولدی ۲۲-ل: که گر: س: س: آ: (نیز
بی: ن: آ:): اگر: متن = ۲۳-س: زان خورده: (ن: بی: ن: آ: آن خورده: بی: از آن خوردنی)؛ متن = ک: ل: آ: (نیز ق: آ: ل: آ: ب: و: ا: ۲۴-ل: رود
سنگ (۲) بی: آ: ب:): روی سنگ: ل: آ: ۲۵-س: (۲) و سنگ: متن = س: س: آ: (نیز ق: آ: ل: آ: ۲۵-ل: بی: ن: آ: ب: بصره) ۲۶-ل: بی: تنگ: (۲)؛ و
بیت‌های ۱۶۱۷-۱۶۱۹ را ندارد: بنگاری (۱۶۱۷)؛ فانی اصبیره بحیث لو وقت منه قطرة علی الحجاره لتقطعت قطعاً و تقطعت فلما
۲۷-س: زروان: ل: آ: زور آن: س: آ: (نیز و: ان: آ: زروان: متن = ل: ک: (نیز ق: آ: ب: آ: ب: آ: ب: آ: ۲۸-ل: (نیز ل: ا: و: متن = یازده دستنویس دیگر
۲۹-(ب: ز: ۳۰-ک: ا: بی: جهود ۳۱-س: ل: س: بی: آ: (نیز ل: بی:): یازده: که: شاد رویان (ا:))؛ متن = ۳۲-ق: (و: جزو بود شادی و راهر چه بود)؛
متن = ل: ۳۳-(ن: بدین)؛ بنگاری (۱۶۱۸-۱۶۲۰)؛ فرکن الحاجب الی اليهودی، و صار یصاحبه لیلًا و نهارًا، و لا یحضر الباب إلا و هو
مع ۳۴-ل: مهیود: که: مهبوی ۳۵-ک: نامدار ۳۶-ل: آ: زاده: س: س: آ: (نیز ق: آ: بی: ب: آ:): شاد: که: شهریاری: ق: (نیز ل: آ: بی: درگاه شاد: متن
تصحیح قیاسی است (س: ل: ل: آ:)

زین بود پاکیزه^۱ و پاکرایی^۲،
یکی خوان^۳ ز زمین بیاراستی^۴،
به دستار زرقنت پوشیده سر،
رسیدی بنزدیکی شاه بلند
بخوردی و آراستی^۵ جای خواب

پس وردهی نامور کدخدای
که چون شاه کسری خورش خواستی^۳
سه کلمه نهاده برو از گهر^۶
۱۶۲۵ ز دست دو فرزند آن^۸ ارجمند
خورش‌ها ز شهید و ز شیر و گلاب

ببرندت خوان نزد^{۱۱} نوشین‌روان^{۱۲}
که بودی^{۱۳} خورش نزد او استوار
بدو^{۱۶} کرد زروان^{۱۷} حاجب نگاه
که ای ایمن از^{۱۹} شاه نوشین‌روان^{۲۰}،
که باشد همی^{۲۲} شاه را پرورش،
یکی چادر پرنیان زو^{۲۶} بکش!
نگه کرد زروان^{۲۹} ز دور اندر آوی^{۳۰}
پس^{۳۳} آمد چو رنگ خورش‌ها بدید،

چنان بد که یک روز هر دو^{۱۰} جوان
به سر بر نهاده یکی پیشکار
چو خوان اندر آمد به بالاین^{۱۲} شاه^{۱۵}
۱۶۲۰ چنین گفت خندان به هر دو^{۱۸} جوان
یکی^{۲۱} روی بنمای تا زین خورش
چه رنگست^{۲۴} کاید^{۲۵} همی بوی خوش؟
جوان زان خورش^{۲۷} زود بگشاد روی^{۲۸}
همیلون^{۳۱} جهود اندرو^{۳۲} بنگرید

۱- کد پاکیزه^۱ اصل^۲ لیزی^۳؛ رهنمای^۴ ق در اینجا سرترسی دارد؛ جادویی کردن جهود بر طعام پسران مهیود ۳- ل-۳: ... (۲) خستی.
۴- (لنی: خندان) ه- (لوی: بر آراستی)؛ ق بیتهای ۱۶۲۲-۱۶۲۶ را ندارد ۵- (لنی: پرگهر) ۶- (لنی: دو) ه- (ق: آن دو فرزند او)
۷- (ق: رو ساشی)؛ بنداری (۱۶۲۱-۱۶۲۶)؛ و کان ابنا مهیود یدخلان کل صبیحة علی الملک بطیق من الذهب علیه ثلاثة أقداح
مخروطة من حجر البلیخ مطفاة یتمدبل منسوج من الذهب كانت أهمها نهبیة فیها لیا و شهدا و ماوردا ۱۰- (ق: روزی دو پور
۱۱- (ل: پیش؛ ۱۱: نزدیک) ۱۲- (لنی: نوشین‌روان) ۱۳- (ل: بردی)؛ بنداری (۱۶۲۷-۱۶۲۸)؛ فاتق ذات یوم آنها دخلا و وراهما غلام
علی رأسه فلک الطیق ۱۴- (ق: ل: لیزی)؛ ایوان؛ س (لیزی بی: ل: اب)؛ بالین؛ کد سالار (ج: بالاین)؛ س (لیزی و)؛ درگاه؛ (ق: بالای)؛
متن = ۱۵- (ل: لیزی)؛ ل: لیزی؛ متن = (ل: لیزی)؛ کد ق (۲) ۱۶- (ق: بدان)؛ (ل: لیزی)؛ متن = ۱۷- (ل: لیزی و)؛ (ق: زروان)؛ س: بدو اندرون
کزده متن = ل: لیزی؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛
ل: لیزی؛ (ق: کشته)؛ و بنده؛ ل: لیزی؛ متن = ل: لیزی؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛
لین بیت بابت سپین پس و پیش شده است؛ این بیت و بیت سپین را ندارد ۲۳- (ل: لیزی)؛ (ق: لیزی)؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛
ندارد) ۲۴- (ق: پرتیان چادر از روی؛ بنداری (۱۶۲۹-۱۶۳۲)؛ فلما انتهى القلام الی الحاجب تلفاه و قال: ما أظیب روائع هذا المطعوم
لرفع المنطیل عن رأس الطیق حتی أنظر الیه ۲۵- (ل: لیزی)؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛
۲۸- (ق: رود)؛ (ل: رود)؛ در ل: لیزی؛ این لث خوانانست ۲۹- (ل: لیزی و)؛ (ق: زروان) ۳۰- (ق: چنان هم که بود)؛ (ق: بی آن خوان اوی)؛ متن =
دوازده دسترسی دیگر ۳۱- (ل: لیزی)؛ (ق: وزن درست نیست) ۳۲- (ق: ل: لیزی)؛ (ل: لیزی)؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛
س (ل: لیزی)؛ (ق: ل: لیزی)؛ س: لیزی؛ (ل: لیزی)؛

بزد زهر بر کاسه‌ی شیر زود و بدان سان که زروانش (س)
زروانش؛ لنی: زروانش) فرموده بود

بندی (۱۶۲۲-۱۶۲۶)؛ فنجی طرف المنطیل جن تلک الأقداح فرقت عین الیهودی علی اللین و غطی القلام طبقه فی الحال و استخر
فی طریقه

۱۶۳۵ چنین گفت از آن پس^۱ به سالار^۲ بار

که آمد درختی که کشتی به بار^۳

ببردند خوان نژد^۴ نوشین روان^۵
 پس خوان^۶ همی رفت ز روان^۷ چو گرد
 که ای شاه نیک اختر^۸ و دادگر
 که روی فلک بخت^۹ خندان تست
 ۱۶۴۰ خورش گر^{۱۰} بیامیخت^{۱۱} با شیر^{۱۲} زهر
 چو بشنید از او^{۱۳} شاه نوشین روان^{۱۴}
 که خوالیگرش نام^{۱۵} ایشان پدی^{۱۶}
 جوانان ز^{۱۷} پاکی و از^{۱۸} راستی
 همان چون بخوردند^{۱۹} از کاسه^{۲۰} شیر
 ۱۶۴۵ بختند بر^{۲۱} جای هر دو^{۲۲} جوان
 چو شاه جهان اندر آن بنگرید^{۲۳}

خردمند و^۳ بیدار^۴ هر دو جوان^۵
 چنین گفت با^۶ شاه آزاد مرد^۷
 تو بی چاشنی دست خوردن میر^۸
 جهان^۹ روشن از تخت و میدان^{۱۰} تست
 بداندیش را باد ازین^{۱۱} زهر^{۱۲} بهرا
 نگه کرد روشن به هر دو جوان
 خردمند و^{۱۳} با کام ایشان^{۱۴} پدی^{۱۵}
 نوشتند^{۱۶} بر پشت دست آستی^{۱۷}
 تو گفتی^{۱۸} بختند هر دو به تیر^{۱۹}
 بدادند جان پیش نوشین روان^{۲۰}
 برآشت و^{۲۱} شد چون گل^{۲۲} شنیلیدا

۱-ه. ب. ق. (نیز ف. ۲). زان پس؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ ل. ۲ این بیت را ندارد؛ بنداری (۱۶۳۵)؛ فقال اليهودي للمحاجب: قد أضر الآن غرسك وقصبت حاجتك ۲- (نوشیروان)؛ ۳- ق. ک. (نیز ل. ۲)؛ ج. ۴- ل. ۴- بیدار و؛ متن = ه. س. ۴ (نیز ل. ۲)؛ د. و. پهلوان؛ ه. بیدار دل هر دو؛ متن = ه. س. ۴ (نیز ف. ۲)؛ و. ب. و. ا. ۲؛ ج. ۵- س. ۴ (نیز ل. ۲)؛ و. ب.؛ انلدو؛ ل. ۶- ایدر؛ متن = ه. ق. ک. (نیز ف. ۲)؛ ب. ۷- س. ۴ (نیز و. ا. ۲)؛ ز. روان؛ متن = ده دستنویس دیگر ۸- تنگه؛ ای؛ ه. س. ۴ (نیز ل. ۲)؛ و. ب.؛ نثار؛ متن = ه. ق. (نیز ف. ۲)؛ ل. ۹- ا. ۹- (و؛ با آن در مرده)؛ بنداری (۱۶۳۶-۱۶۳۷)؛ ق. ف. ۱۰- محاجب و دخل خلف الطعام علی الملک فقال: ۱۰- ل. ۱۰ (نیز ل. ۲)؛ ه. ب. ۱۱- ج. ۱۱- (و؛ چو ب)؛ و چنین گفت کای خسرو؛ متن = ه. ک. س. ۴ (نیز ف. ۲)؛ ا. ۱۱- (ن. ب. ب.؛ ق. این بیت را ندارد ۱۲- (ن. ب. دست؛ ل. ۱۳- تخت)؛ ل. ۱۳- (ن. ب. فلک)؛ ل. ۱۴- (ن. ب. بخت خندان)؛ ۱۵- (نیز ف. ۲)؛ خورش را؛ س. ۴ (نیز)؛ خورش گو؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۶- س. ۴- ک. ل. ۲ (نیز ل. ۲)؛ و. ب. و. ا. ۲؛ ج. ۱۷- برآمیخت؛ متن = ه. س. ۴ (نیز ف. ۲)؛ ل. ۱۷- (ق. نوش)؛ ۱۸- ل. ۱۸- س. ۴ (نیز ف. ۲)؛ ل. ۲؛ و. ب.؛ زین؛ متن = ه. ق. ک. ل. ۱۹- س. ۴ (نیز ل. ۲)؛ ا. ۱۹- (ن. ب. دهر)؛ ل. ۲۰- (ن. ب. شیر)؛ بنداری (۱۶۳۸-۱۶۴۰)؛ ا. ۲۰- (ن. ب. الملک؛ لا تمد يدک الی هذا الطعام؛ و لا تناوله إلا بعد الإحتاج فإنه مسموم ۲۰- ل. ۲۰- ق. ز. و. ۲۱- (ن. نوشیروان)؛ س. در اینجا سرنویس دارد؛ خورش پسران مهیود زهر با شیر و مردن در حال ۲۲- ک. (نیز ل. ۲)؛ ب.؛ نام (م. مام)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۳- ب. بند ۲۴- س. ۴ (نیز ف. ۲)؛ ل. ۲؛ و. ب.؛ ج. ۲۵- متن = (نیز ب. ل. ۲)؛ ۲۵- س. ۴ (نیز ف. ۲)؛ ب.؛ با (ل. ۲)؛ م. مهر خویشان؛ متن = ه. ق. این بیت را ندارد؛ بنداری (۱۶۴۱-۱۶۴۳)؛ نظر الملک الی ابی الوزیر و شک فی الأمر ۲۶- (ن. ج. ب.)؛ ۲۷- ل. ۲۷- ق. س. ۴؛ ز.؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۸- ک. دستنویس ۲۹- (ن. آفشی)؛ بنداری (۱۶۴۳)؛ فتقدما و قاقا من ذاک اللبن غیر محتفلین؛ ل. ۲۹- ق. ه. ب.؛ ۳۰- ک. بخوان بخوردند؛ (و؛ چو لختی جشیلند؛ ۳۱- متن = یازده دستنویس دیگر ۳۲- س. ۴ (نیز ف. ۲)؛ ب.؛ از آن (ن. زان)؛ شهد و؛ (و؛ ج. ب.)؛ متن = ل. ۳۲- چو گوئی؛ ل. ۳۳- این بیت را ندارد ۳۳- (ن. جای)؛ ۳۴- ل. ۳۴- هر دو بجای آن)؛ ۳۵- (ن. نوشیروان)؛ ق. ک. ل. ۳۵- این بیت را ندارند؛ بنداری (۱۶۴۴-۱۶۴۵)؛ فتفالی الجال حتی كأنهما أصمدا بالنبال ۳۶- س. ۴؛ جهانزار از آن بنگرید؛ ل. ۳۶- جهانزار آن بنگرید؛ ا. ۳۶- جهانزار از آن گونه دید؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳۷- (ن. ج. ب.)؛ ۳۸- (ن. کل و)

به مهیود^۳ بر جای^۲ مهرش بسوخت؛
 بسی^۶ داغدل^۷ یاد مهیود^۸ کرد
 ببردش چنان^{۱۱} دیو ریمن ز راه^{۱۲}،
 چرا زد روانش در^{۱۵} کاستی؟
 از آن^{۱۷} آشکارا درستی نهان

از آن تازی اسپان^۱ رخس^۲ بر فروخت
 فروریخت آب از دو دیده به^۵ درد
 چنین گفت کان^۹ مرد با رای و جاه^{۱۱}
 ۱۶۶۰ بدان دوستداری^{۱۳} و آن^{۱۴} راستی
 نداند جزاز کردگار^{۱۶} جهان

بیامد چنان داغدل با سیاه^{۱۸}
 ز گفتارها دل بیاراستی
 به افسانه‌ها^{۲۳} راه کوتاه^{۲۴} کرد
 برفتند یک روز گویان^{۲۷} به راه
 ز جادوی و آهرمن^{۲۹} برگزند^{۳۰}
 که دل را به نیرنگ^{۳۱} رنجه مدار،

و زانجایگه سوی نخچیرگاه
 ز^{۱۹} هر کس به ره بر^{۲۰} سخن خواستی
 سراینده بسیار^{۲۱} همراه^{۲۲} کرد
 ۱۶۶۵ دیران^{۲۵} و زروان^{۲۶} و دستور شاه
 سخن رفت چندی ز افسون^{۲۸} و بند
 به موبد چنین گفت پس شهریار

۱-آ: اسپان تازی ۲-دلش ۳-منهود: که: مهیوی ۴-جان و: آن ۵-ب این بیت و بیت سببین را ندارد (هلو: ز)
 ۶-س: بس از ۷-ل: آ: زاری از ۸-منهود: که: مهیوی؛ بنداری (۱۶۵۸-۱۶۵۷): فتلکزه الملک و لحترق قلبه علیه حتی فض
 عقد الدموع من صینه ۹-ل: کنین: ل: ب: کای) ۱۰-ل: با جاه و رای: ل: داد و جاه: (پ: آب و جاه: ل: آ: جای و جاه: متن: س: و،
 که: نیز: ل: آ: ب: و، ب: ۱۱-آ: همی) ۱۲-ل: جای ۱۳-که: درستی رای ۱۴-ل: آ: این:؛ (بدان) ۱۵-ل: در: و اشش (۱): و: جست
 رایش در: (پ: جست جانش ره: س: نیز: ل: و، ل: آ: ب: گشاه از روانش فر: متن: ل: ع: ل: آ: نیز: ل: ۱۶-س: نیز: ل: ل: و: ب: نهان
 جز خدای: ل: آ: کسی جز خدای: (پ: بجز یک خدای:؛ متن: ل: ل: که: نیز: ل: ۱۷-ل: آ: ازین: ل: آ: در اینجا سرنویس دارد: آگاه شدن
 کسری که مهیود بی گناه بود و کشتن زروان و آن جهرد ساحر و کیفیت آن: بنداری (۱۶۵۹-۱۶۶۱): و کان لایزال مندر مته ما بدر
 موجه القلب علیه و علی ولدیه. فقال: ما أدری کیف أضل الشیطان ذلک الرجل مع ما کان فیہ من العقل المتین و الرأی الرزین؟ و هل
 یقف أحد علی سر الفلک فیما یدور به علی الانسان، و یمرض لی طریقہ من حیاتی الشیطان؟ ۱۸-ل: کینه: خوراه: بنداری (۱۶۶۲): ثم
 اشتر لی طریقہ ۱۹-ل: زه (وزن درست نیست) ۲۰-س: آ: در: (پ: برویر: آ: ب: ز هر در:؛ متن: ل: ل: آ: نیز: ل: آ: و، ل: آ: ل:
 بیت‌های ۱۶۶۳-۱۶۶۵: نثارده: پ: بیت‌های ۱۶۶۳-۱۶۶۶: رایه هم ریخته است: ۱۶۶۵، ۱۶۶۶، ۱۶۶۳، ۱۶۶۴، ۲۱-آ: با شامه) ۲۲-ل: آ:
 همراه بسیار: س: همراه بستاه) ۲۳-... (؟) (؟) بر راه ۲۴-ل: افسونها: (و: گفتارها)؛ ل: بر افسونها: متن: عده دستویس دیگر ۲۳-ل: آ: و
 خوراه: (ل: براه هم کوتاه (وزن درست نیست)) ۲۵-س: نیز: ل: ب: این: آ: ب: دیریری: (ل: آ: طریان:؛ متن: ل: ع: س: آ: نیز: ل: ۲۶-س: ل:
 من آ: نیز: و، ل: آ: زروان: که: وزیران:؛ متن: ل: ع: ل: نیز: ل: آ: ب: آ: (ب: ۲۷-ل: پویان: س: نیز: ل: ب: آ: ب: همی شد چنان زاز و (ن: جویا)
 گریان: س: آ: نیز: ب: و، آ: همی شد چنان زاز (ن: زاز): گویان:؛ متن: ل: ع: که: ل: آ: نیز: ل: آ: بنداری (۱۶۶۳-۱۶۶۵): و کان لا تملو مواکبه من
 العلماء و الحکماء بر و چون سره بالحکم، و یملونه بالسمر و أطایب الکلم ۲۸-ل: آ: بر افسون: (ل: و افسون: و ز نیرنگ: ل: ز
 افسون و نیرنگ:؛ متن: عده دستویس دیگر ۲۹-س: قده: س: آ: نیز: ل: آ: ب: آ: جادو و ز (که از): آهرمن: (ل: آهرمن (۱): و: ل: آ: نیز: ل: آ:
 پ: و، ل: آ: ب: جادو و آهرمن (و، ل: آ: آهرمن:؛ متن: ل: ۳۰-س: و: ز گزند: بنداری (۱۶۶۶): فاتحین یوم الحدیث مع الملک الی ذکر الرقی
 و السحر و ما یخیل الشیطان للانسان من أنواع الحیل و المکر ۳۱-ل: آ: بدین رنگ: ل: بدین کار:؛ بدین رنگ: و نینج)

ز نیرنگ و^۲ جادو شیگفتی^۵ مجوی^۲
 خرد را به گفتار توشه بدی^۱؛
 نداند جزا^{۱۰} مرد جادو پرست^{۱۱}،
 به دیدار گرداند از دور^{۱۳} زهر^{۱۴} را
 پرو^{۱۶} تازه شد روزگار^{۱۷} کهن
 برآورد بر لب یکی^{۱۸} باد سردا
 سبک بارهی گام زن را براند
 که زروان^{۲۱} بداندیش مهیود^{۲۲} بود
 ندانم چه کرد اندر آن روزگار،
 چنان دوده^{۲۷} را روز برگشته شد،
 دل و مغز^{۲۸} ما^{۲۹} را^{۳۰} مدارا کند،
 پر از دردم از روزگار^{۳۱} کهن
 پرآزنگ^{۳۳} رخ دیدگان پر ز غم

شخن جز به^۱ بزوان و از^۲ دین مگوی^۲
 بدو گفت ز زوان^۳ کاتوشه^۷ بدی^۱؛
 ۱۶۷۰ ز جادو شخن هرج^۹ گویند هست
 اگر خوردنی دارد از شیر بهر^{۱۲}
 چو بشنید نوشین روان این^{۱۵} شخن
 ز مهیود^{۱۷} و هر دو پسر یاد کرد
 به زروان^{۱۹} نگه کرد و خامش بماند
 ۱۶۷۵ روانش از^{۲۰} اندیشه پرچود بود
 همی گفت کین^{۲۳} مرد ناسازگار
 که مهیود^{۲۵} بز دست ما^{۲۶} کشته شد
 مگر کردگار آشکارا کند
 که آلوده بینم همی زو^{۳۱} شخن
 ۱۶۸۰ همی رفت با دل پر از درد و^{۳۲} غم

۱-س. ق. س. ۲ (نیز ل. ۲. ب.)؛ ۳-ز. ل. ۲؛ ۴-س. ۲؛ ۵-ز. ل. ۲؛ ۶-جز: متن = یازده دستنویس دیگر ۳-ق: مگو-مجر
 ۴-س. ۲؛ ۵-س. ۲؛ ۶-س. ۲؛ ۷-س. ۲؛ ۸-س. ۲؛ ۹-س. ۲؛ ۱۰-س. ۲؛ ۱۱-س. ۲؛ ۱۲-س. ۲؛ ۱۳-س. ۲؛ ۱۴-س. ۲؛ ۱۵-س. ۲؛ ۱۶-س. ۲؛ ۱۷-س. ۲؛ ۱۸-س. ۲؛ ۱۹-س. ۲؛ ۲۰-س. ۲؛ ۲۱-س. ۲؛ ۲۲-س. ۲؛ ۲۳-س. ۲؛ ۲۴-س. ۲؛ ۲۵-س. ۲؛ ۲۶-س. ۲؛ ۲۷-س. ۲؛ ۲۸-س. ۲؛ ۲۹-س. ۲؛ ۳۰-س. ۲؛ ۳۱-س. ۲؛ ۳۲-س. ۲؛ ۳۳-س. ۲؛
 (۱۶۶۸، ۱۶۶۷): قتل الملک بعضی الموابده: إن السحر ليس بشيء ولا يبيغى للمعالي أن يستحل به فله أو يفتت اليه ۶-س. ل. ۲ (نیز و،
 ل. ۲)؛ زروان: متن = ده دستنویس دیگر ۷-ل. ۲؛ ۸-س. ۲؛ ۹-س. ۲؛ ۱۰-س. ۲؛ ۱۱-س. ۲؛ ۱۲-س. ۲؛ ۱۳-س. ۲؛ ۱۴-س. ۲؛ ۱۵-س. ۲؛ ۱۶-س. ۲؛ ۱۷-س. ۲؛ ۱۸-س. ۲؛ ۱۹-س. ۲؛ ۲۰-س. ۲؛ ۲۱-س. ۲؛ ۲۲-س. ۲؛ ۲۳-س. ۲؛ ۲۴-س. ۲؛ ۲۵-س. ۲؛ ۲۶-س. ۲؛ ۲۷-س. ۲؛ ۲۸-س. ۲؛ ۲۹-س. ۲؛ ۳۰-س. ۲؛ ۳۱-س. ۲؛ ۳۲-س. ۲؛ ۳۳-س. ۲؛
 رفت: س. ۲؛ س. ۲؛ ۳-س. ۲؛ ۴-س. ۲؛ ۵-س. ۲؛ ۶-س. ۲؛ ۷-س. ۲؛ ۸-س. ۲؛ ۹-س. ۲؛ ۱۰-س. ۲؛ ۱۱-س. ۲؛ ۱۲-س. ۲؛ ۱۳-س. ۲؛ ۱۴-س. ۲؛ ۱۵-س. ۲؛ ۱۶-س. ۲؛ ۱۷-س. ۲؛ ۱۸-س. ۲؛ ۱۹-س. ۲؛ ۲۰-س. ۲؛ ۲۱-س. ۲؛ ۲۲-س. ۲؛ ۲۳-س. ۲؛ ۲۴-س. ۲؛ ۲۵-س. ۲؛ ۲۶-س. ۲؛ ۲۷-س. ۲؛ ۲۸-س. ۲؛ ۲۹-س. ۲؛ ۳۰-س. ۲؛ ۳۱-س. ۲؛ ۳۲-س. ۲؛ ۳۳-س. ۲؛
 یزدان پرست: (بی) ورد جادو بیست (۱۱)؛ بدیاری (۱۶۶۹، ۱۶۷۰): فأنطق الله ذلك الحاجب الذي بيضت الأيام شعره، وسوّدت الأنام
 وجهه وأن قال: أيها الملوك، إن السحر حق، وإن أمره عظيم ۱۲-ق: که در خصوص شیر او ز زهر (۱۱)؛ ۱۳-بی: کرد اندران دود (۱)؛ (۱)؛ کرد
 آید از دور ۱۴-ق: بهر؛ بدیاری (۱۶۷۱): حتى إن الساحر يسحر بالنظر حتى يستحيل الطعام ينظره بما يقع ۱۵-ق: ل. ۲؛ س. ۲؛ (نیز ل. ۲؛
 ب.)؛ آن: ل. ۲؛ زروان: نوشیروان این؛ و کسری ز زروان (۱)؛ متن = ل. ۲؛ س. ۲؛ (نیز ق. ۲؛ ب. ۱)؛ ۱۶-س. ۲؛ (بی)؛ بدیاری؛ هر ل. ۲؛ این بیت یا بیت ۱۶۷۵ پس
 و پیش شده است ۱۷-ق: مهیود؛ ک: مهیوی ۱۸-س. ۲؛ (نیز بی)؛ شاه از نهان؛ ق: ک: س. ۲؛ (نیز ل. ۲؛ ب. ۱)؛ شاه از جگر؛ (و)؛ از آن از جگر؛ ب:
 از روان او زن درست نیست؛ ق: برآوردش از دل یکی؛ متن = ل. ۲؛ ق: بیتهای ۱۶۷۳-۱۶۷۹ را ندارد؛ بدیاری (۱۶۷۲، ۱۶۷۳): فلما
 فرغ كلامه عفا سمع الملك دخول قلبه منه شيء، وأطاب بخاطره منه خيال، وعلم أن قد جرى على الوزير وولديه مكر واحتيال
 ۱۹-س. ۲؛ (نیز و)؛ زروان: متن = ل. ۲؛ ق: (نیز ق. ۲؛ ب. ۱)؛ ۲۰-س. ۲؛ (نیز بی)؛ ز: متن = ک: (نیز ق. ۲؛ ب. ۱)؛ س. ۲؛ (نیز و،
 ل. ۲)؛ زروان: متن = ل. ۲؛ ق: (نیز ق. ۲؛ ب. ۱)؛ ۲۱-س. ۲؛ مهیود: ل. ۲؛ استغای بیت ۱۶۷۲ را پس و پیش کرده و به جای این بیت نوشته
 است؛ بدیاری (۱۶۷۳، ۱۶۷۵): فنظر إلى الحاجب وسكت، وساق وأخذ يفكر في أمر الوزير وما كان بينه وبين الحاجب من اللذات
 اللذينة والحب القديم ۲۲-س. ۲؛ همین ۲۳-ک: (نیز و)؛ این؛ س. ۲؛ کای؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ این بیت و بیت همین را پس از بیت
 ۱۶۷۹ نوشته است ۲۴-س. ۲؛ مهیود؛ ک: مهیوی ۲۵-ق: من ۲۶-س. ۲؛ (بی)؛ مهیود؛ (بید) ۲۸-ق: (و)؛ خوشی ۲۹-ق: من ۳۰-س. ۲؛ ک: س. ۲؛ (نیز
 ق. ۲؛ ب. ۱)؛ پر؛ متن = ل. ۲؛ س. ۲؛ (نیز بی)؛ این؛ ب. ۲؛ زمین؛ بدیاری (۱۶۷۶، ۱۶۷۹): وقال: لعن الله يكفشف عن السب
 الذي جر الهلاك على هذا الوزير الناصح والأمين الصالح ۳۲-ق: راند یا دردد دل پر ز ۳۳-ل. ۲؛ پر آرزنگ؛ (بی)؛ پر از رنگ؛ متن =
 یازده دستنویس دیگر

سراپره زده بر لب جویبار
 ز بیگانه پرده‌ت کردند جای
 بدو گفت: هست^۶ این سخن دلپذیر
 که فرزندی او تا چرا شد تیار؟
 ز زروان^{۱۱} گنجه‌کاری آمد پدید^{۱۲}،
 مکن چاره و هیچ کز^{۱۴} مجوی^{۱۳}،
 دلی نیک^{۱۸} بد کرده از یار^{۱۹} بد
 نهفته پدید^{۲۲} آوری از نهفت^{۲۱}!
 تن خویش را^{۲۵} کرد^{۲۶} پردرد^{۲۷} و دود
 هم اندر زمان پای کردش به بند^{۳۰}،
 دواپه‌سواری^{۳۲} به کردار^{۳۱} دود
 بپرسید از^{۳۳} نرم شاه بلند^{۳۵}،
 به^{۳۹} دست^{۴۰} دروغ ایچ منمای روی^{۳۸}

به منزل رسید آن زمان شهریار
 چو زروان^۲ بیامد به پرده‌سرای
 ز جادو سخن رفت^۴ و از^۵ شهد و شیر
 ز مهبود^۷ از آپس^۸ بپرسید شاه
 ۱۶۸۵ چو پاسخ از^۹ لرزلرز^{۱۱} شنید
 بدو گفت کسری: سخن راست گوی^{۱۳}
 که^{۱۵} کز^{۱۶} نیارد^{۱۴} مگر کار^{۱۷} بد
 سراسر سخن راست^{۲۰} زروان^{۲۱} بگفت
 گه یکسر^{۲۳} افکند سوی^{۲۴} جهود
 ۱۶۹۰ چو بشنید از^{۲۸} شهریار بلند^{۲۹}
 فرستاد نزد^{۳۱} مشعبد^{۳۲} جهود
 چن^{۳۳} آمد بدان بارگاه بلند
 که این^{۳۶} کار چون بود، با من^{۳۷} بگوی^{۳۸}

۱- بنداری (۱۶۸۰-۱۶۸۱): و سار والفکر أخذ یجامع قلبه حتی وصل الی المعتزله و کاتوا قد تصبوا الخیم علی شاطن الماء. فتزل فی خیمت ۲-س. ل. ۳. (نیز و این^۲): زروان: متن: ل. ق. ۴. (نیز ق. ۲. آ. ب) ۳. ک. (نیز ل. ۳. ب): پردخته ۴-س. ک. (نیز ل. ۳. ب. و. ن. آ. ب): گفت: متن: ل. ق. ۴. ل. ۲. ۳. (نیز ق. ۲. ل. ۱. ۲) ۴-س. ک. (نیز ل. ۲. آ. ب): ز: متن: ل. ۴. (نیز ق. ۲. ل. ۳. و) ۵-س. ک. شد ۶-س. مهنود: م. م. بوی ۸-س. ق. (نیز ق. ۲. زانپس: متن: یازده دستنویس دیگر: بنداری (۱۶۸۲-۱۶۸۴): و افری باحضار الحاجبه و اخلی المجلس من الأجانب فساله عن السحر والساحر وإحالة الطعام سما بالناظر ۹-س. ب. به پاسخ چنان: ق. ۲. ل. ۳. (نیز ل. ۲. ل. ۳. ب. به پاسخ سخن: ک. (نیز ل. ۳. ب. به پاسخ چنین: (۱): به پاسخ سخن گفت (وزن درست نیست): متن: ل. (نیز ق. ۴) ۱۰-س. ل. لرز و لرزان ۱۱-س. ل. ۳. ۲. (نیز و این^۲): زروان: متن: ل. ق. ۴. (نیز ق. ۲. آ. ب. آ. ب) ۱۲-س. ل. جدید: بنداری (۱۶۸۵): فتتمع فی کلامه و ارتعدت فرائضه فوقف الملك عند ذلك علی سوء فعله، و علم أن المكر السیئ لا یحقی إلا بأهله ۱۳- (ل. کز- مجوی) ۱۴-س. ل. کز^{۱۴} و هیچ چاره: ق. در اینجا سرنویس دارد: کشتن کسری زروان حاجب و جهود جادو به خون مهبود ۱۵-س. (نیز ب): ز: ۱۶-س. نیاید ۱۷-س. هذبار ۱۸-س. ق. ۲. ننگ: ب. نیک و) ۱۹- (ب. یاد): ق. این بیت را ندارد: بنداری (۱۶۸۶-۱۶۸۷): فقال: اصعدقنی الخیر عن الطعام الذی احضره ابا مهبود ذلک الیوم ۲۰-س. ل. زان: ۲۱-س. ل. (نیز و این^۲): زروان: ک. کسری: متن: ل. ق. ۳. (نیز ق. ۲. آ. ب. آ. ب) ۲۲-س. ل. (و. برون) ۲۳-س. ک. یکسو ۲۴-س. ق. (بران) ل. ۱: برفکنند او به مرد ۲۵- (ق. زان): س. ۲. (نیز ل. ۳. آ): خویش: متن: ل. ۳۶-س. ب. دیده: متن: ل. ۲۷-س. ق. بی‌گردد: ق. ۴. بی‌درد: ک. خویش از آن می‌کرد (۱) (وزن درست نیست): متن: ل. ل. (نیز ل. ۳. ب. و. ن. آ. ب): بنداری (۱۶۸۸-۱۶۸۹): فامر العاکبر الخائن و المجرم الحائن فأعلمته بالحال، و أحال علی اليهودی المحتال، و ألزمه تلک الإساءه، و ادعی لنفسه البراءة ۲۸-س. ل. زو ۲۹-س. ب. جهان (بناشد ندارد)) ۳۰-س. (نیز ل. ۳. ب.): بپرسید از^{۳۳} نرم (ن. آ. گرم: ب. نرم) کار گزند: بنداری (۱۶۹۰): فامر الملك بتقیده و حبه ۳۱-س. ق. (سواری فرستاد نزد) ۳۲-س. (نیز ب.): دواپه سواری: ل. ۳. (نیز ل. ۱. آ. سواری دواپه: متن: ل. ق. ۴. (نیز ق. ۲. ل. ۳. ب. و. ن. آ. ب. و این^۲): بنداری (۱۶۹۱): و نغذ فاروسا لإحضار اليهودی. فطار الفارس یخناح الکفص ۳۳-س. ل. (نیز ق. ۲. آ. ب. چو: متن: س. ۲. ل. زو: متن: ل. ۳۴-س. ق. شهریار از جهود: (ب. گرم شاه بلند): س. (نیز ل. ۳. آ. نگاه شاه از گزند: (ق. زان: (ن. آ. نگاه: شله‌بند: ب. بپرسید آنگاه شاه از گزند): متن: ل. ۳۵-س. ل. (نیز س. ۲. ل. ۳. و. ن. آ. ب. آ. ب) ۳۶-س. ل. ۳. آ. ۳۷-س. ک. ما ۳۸- (آ. بگو- رو) ۳۹-س. س. (نیز ق. ۲. آ. ب. زان: متن: ل. ۴۰-س. ق. (نیز ق. ۲. و): راه: متن: یازده دستنویس دیگر: بنداری (۱۶۹۲-۱۶۹۳): و احضره بین پدیده: فاستخبره اثنو شروان عن الحال، و أمره بالصدق

که پیدا کند راه^۱ نیرنگ راست
 سخن هرج^۴ اندر نهران رفته^۵ بود
 رد و^۷ موبد و مرزبان^۸ را بخواند
 به پیش ردان دادگر شهریار
 فروهشته از دار پیچان کند
 نظاره بروربر^{۱۱} همه کشورش
 کشنده^{۱۴} برآهیخت^{۱۵} و^{۱۶} تندی^{۱۷} نمود
 بدادند سرها به نیرنگ شیرا

جهود از جهاندار زنهار خواست
 ۱۶۹۵ بگفت آنج^۲ زروان^۳ بدو گفته بود
 جهاندار بشنید و^۶ خیره بماند
 دگریاره کرد آن^۹ سخن خواستار
 بفرمود پس تا^{۱۰} دو دار بلند
 بود مرد دزخیم پیش درش
 ۱۷۰۰ به یک دار زروان^{۱۲} و دیگر^{۱۳} جهود
 به باران سنگ و به باران تیر

که بر بدکش بن گمان^{۱۸} بد رسدا

جهان را نباید سپردن به بد

کزیشان بیابد^{۲۰} کسی^{۲۱} تندرست،
 سه^{۲۲} مرد گرانمایه و نیک‌خوی^{۲۳}،
 همان^{۲۶} هرج^{۲۷} بد زان مرد^{۲۸} جهود
 شب تیره تا روز^{۳۱} گریان بیدی^{۳۰}!

ز خویشان مهبود^{۱۹} چندی بجست
 یکی دختری یافت پوشیده‌روی
 ۱۷۰۵ همه گنج زروان^{۲۴} بدیشان^{۲۵} نمود
 روانش ز مهبود^{۲۹} بریان بیدی^{۳۰}

۱-رازه: راه و؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲-ق، ک، ل (نیز لی، ب)؛ آنچه؛ متن = ل، س، س، آ (نیز ق) ۳-س، ل، آ، س، آ (نیز و، ل، ن) ۴-زروان؛ متن = ل، ق، ک (نیز ق، آ، ب، ا، ب) ۵-س، س، آ (نیز ق، آ، ب، ا، ب)؛ هرجه؛ (و؛ سخن‌هاکه)؛ متن = ل، هـ؛ پنهان بدو گفته؛ بملوی (۱۶۹۵، ۱۶۹۴)؛ قلب الأمان فاته. قیاح بالسر و كشف الغطاء عن الأمر، و أفضى اليه بما دار بينه وبين الحاجب ۶-ل، ق، س، آ (نیز لی، ب، ا، ب)؛ جرحه؛ متن = س (نیز ق، آ، ل، و، ا، و، ۷-ب؛ ز دو؛ و همه) ۸-ل؛ یخردان؛ ک؛ موبد موبدان؛ بملوی (۱۶۹۶)؛ تعجب الملک من ذلك، و أمر بإحضار موبد موبدان، و سایر الأمرء و الأعیان ۹-ل (نیز ل، آ، ا)؛ این؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ ل پس از این بیت، بیت ۱۶۹۵ راز نو نوشته است؛ بملوی (۱۶۹۷)؛ و أمر الیهودی بحکایة ذلک علی رؤس الأشهاد فقلع العید تازد ۱۱-ل (ب؛ بدو بر) ۱۲-س، ل، آ، س، آ (نیز و، ل، آ)؛ زروان؛ متن = ل، ق، ک (نیز ق، آ، ب، ا، ب) ۱۳-ق، آ؛ و به دیگر ۱۴-س؛ کشه (حرف سوم نقطه ندارد)؛ ل (نیز ب)؛ کشیده؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۵-س، ق، ل، آ، س، آ (نیز ق، آ، ب)؛ برآویخت؛ متن = ل، ک، ۱۶-ل، ب؛ جرحه ۱۷-ل؛ گرمی ۱۸-ل؛ بدگمان؛ بملوی (۱۶۹۸، ۱۷۰۲)؛ فامر بهما فصليا و رشقا بالسهم ثم رجعا بالأحجار، عبرة لمن استبر، و موعظة لمن نظر ۱۹-ل؛ مهبود؛ کدمه بوی ۲۰-س، س، آ (نیز لی، و، ب)؛ نیامد؛ ل (نیز آ)؛ بیاید؛ ل (ب؛ بیاید)؛ متن = ل، ق، ک (نیز ق، آ، ب، ا، ب) ۲۱-ل؛ ننی؛ س، آ (نیز ق، آ، و، ا، ا)؛ یکی؛ (ب؛ حکسی بیجا)؛ متن = ل، س، ک، ل (نیز لی، ل، آ، ب، ا، ب) ۲۲-و، و؛ ۲۳-س، ق، س، آ (نیز ل، آ، ب، ا، ب)؛ گرانمایه نام‌جوی؛ ک (نیز ب)؛ گرانمایه و نام‌جوی ل (نیز لی، و)؛ گرانمایه نیک‌خوی؛ (ل، ن)؛ گرانمایه دبیجم‌جوی؛ متن = ل (نیز ق) ۲۴-س، ل، آ، س، آ (نیز و، ل، آ)؛ زروان؛ متن = ل، ق، ک (نیز ق، آ، ب، ا، ب) ۲۵-ک؛ به ایشان؛ (ب؛ بریشان)؛ و؛ دریشان ۲۶-ل؛ هگور؛ س، ل، آ، س، آ (نیز ق، آ، ل، و، ا، ب، ا، ب)؛ همه؛ متن = ق، ک (نیز ل، آ، ب، و) ۲۷-س، ک، ل، آ، س، آ (نیز لی، ب)؛ هرجه؛ ق (نیز ق، آ)؛ آنج؛ متن = ل، ۲۸-ل؛ مال مرده؛ ا؛ پاک مرده؛ ل؛ آن داشت مرده؛ ق؛ دید او ز مرده؛ ک؛ دید آن مرده؛ آ؛ بود آن مرده؛ س؛ بود مال مرده؛ ق؛ دیدند آن؛ (ب؛ متن = ل (نیز لی، ب، ا، ب) ۲۹-ل؛ مهبود؛ ک؛ ممبوی ۳۰-ل؛ گریان شدی؛ گریان بدی؛ س (نیز ب)؛ بریان بدی؛ س؛ بدی؛ پسواند نلرد؛ ق؛ گریان بدی؛ بریان بدی؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۱-ک؛ شب؛ و روز گریان و

همی ریختی خون دل بر^۱ کنار!
زوانی^۲ بر از آفرین داشت نیز،
ستمگر نخواند و را دادگر^۳

ز یزدان همی خواستی زینهار
به درویش بخشید بسیار
که یزدان گناهش^۴ ببخشد مگر

نیازد^۵ به کردار بد هیچ دست!
به فرجام ازو جان^۸ هراسان بود!
نماند^{۱۱} نهان آشکارا شود!
گشاده شود زو همه^{۱۳} راز تو!
همان به که نیکی کنی در نهان!^{۱۵}
ازو بهره یابی به هر دو^{۱۶} سزای!

۱۷۱۰ کسی کو بود پاک و^۵ یزدان پرست
که گر چند^۷ بد کردن آسان بود
اگر بد دلی^۹ سنگ خارا شود^{۱۰}
وگر چند^{۱۲} نرمست آواز تو
ندارد نگه راز مردم جهان^{۱۴}
۱۷۱۵ چو بی رنج باشی و پاکیزه‌رای

سرامد، خرد را بیاید ستود^{۱۹}

کنون کار زردوان^{۱۷} و مرد^{۱۸} جهود

گفتار اندر شارستان ساختن نوشین روان^{۲۰}

اگر دادگر باشی و سرفراز^{۲۱} نمانی^{۲۲} و نامت بماند دراز^{۲۳}!

- ۱-د: در؛ بنداری (۱۷۰۳-۱۷۰۷): وبقی انوشروان یقرح سن الندم علی ما سبق منه الی مهیود فقال: هل یقی من اهل ینه أحد؟ ففتشوا فلم یجدوا غیر ابنة وثلاثة رجال. فأعطاهم و أحسن الهمم ۲-من: زبانه؛ ک: زفانی؛ ن: آنیز (به و: ن: آ: ب): زبان راه؛ س: آنیز (ق: آ: ن: ل: آ: ۱): زبانی؛ متن: دل؛ ق: روانی ۳- (و: گناه ار) ۴-س: (نیز ق: آ: ل: ی: و: ن: ق): نخواندش و (ق: آ: ی: جوب) بیادگر (بد: نخواند و بیادگر)؛ متن: ل: ق: س: آنیز (ل: آ: ب: آ: ۱): بنداری (۱۷۰۸-۱۷۰۹): و لرق امروالا کثیرة علی الفقراء، و جعل یتسفر الله و یتوب الیه من ذنبه ذلک هـ. ل: ی: مید: جوب) عـ ل: آنیز (ل: ن: آ: ب): نیارد؛ بنداری؛ قال الفردوسی: من عبد الله و طهر دینه لم یثدی الیه السوء ۷-س: ل: آنیز (ل: ی: و: ن: ق: ب): اگر چند؛ ق: ک: ک: که هر چند؛ س: آنیز (ل: آ: ب: آ: ۱): وگر چند؛ متن: دل (نیز ق: آ: ۱) ۸-س: (نیز ل: ی: آ: هم): فلم؛ (و: ن: آ: دل): ل: زو جان؛ (ق: آ: ل: ی: ن: ی: ب: از آن هم): متن: ق: س: آنیز (ل: آ: ب: آ: ۱): بنداری؛ لان قتل الشر و ان هان فی العاجل فهو مثل یقات الروح فی الأجل ۹-س: آنیز (ل: ی: ب: با: دل؛ ق: ی: ک: ... (۹) در دل؛ ل: آ: بد دل از؛ س: آنیز (ل: آ: ۱): دل ترا؛ (و: بد از در دل؛): متن: ق: (ق: آ: ب: آ: ۱): ۱۰-لا: بود) ۱۱- (بد: بماند؛ ل: این بیت را ندارد؛ بنداری؛ و لو أخفی الشر فی أشباه الصخور لم یکن له بد من الظهور ۱۲-ق: س: آنیز (ق: آ: ل: آ: ب: آ: ۱): اگر چند؛ متن: دل؛ س: آنیز (ل: ی: آ: ۱): ۱۳-س: ق: ک: دل؛ آنیز (ل: ی: ب: آ: روز هم؛ س: زود هم؛ متن: دل (نیز ق: آ: ۱): ۱۴-زبان؛ ل: آنیز (ل: آ: ۱): نهان راز مردم جهان؛ س: آنیز: جهان راز مردم نهان (پساروند ندارد) (ل: ی: ب: نگاهدار مردم جهان؛ ق: ب: ندارد نگاهدار مردم جهان)؛ متن: س: ی: ک: (نیز به و: ن: ق: ۱) ۱۵-ل: جهان؛ (ب: در گمان)؛ بنداری (۱۷۱۳-۱۷۱۴): و لن یقی شیء علی الزمان مکتوما، فلا تکن إلا بالخیر موسوما ۱۶-س: آنیز (ل: ی: آ: ب: آ: ۱): دیگر؛ متن: ق: س: آنیز (ق: آ: ل: آ: ب: آ: ۱): و این بیت را ندارد؛ بنداری؛ و مهاکت نائب الرأی قلیل الایله أفلحت فی العارین ۱۷-س: ل: آنیز (و: ن: آ: ۱): زوران؛ متن: ده دستنویس دیگر ۱۸-س: آنیز (ق: آ: ۱): آن ۱۹-س: آنیز (ل: ی: ک: شتود) (ق: آ: سروه) ۲۰-ل: گفتار اندر ستایش نوشین روان؛ س: نهاده نوشین روان ابوانها در روم؛ ق: گفتار در شهرستان نوشین روان خفت الله عنه؛ بحمد خاستان نوشروانه؛ آ: اندر نهاده نوشروان ولایت سورسان را؛ آ: گفتار در داد دادن نوشین روان؛ متن: (ب: آ: ۱): س: ی: ه: ل: آ: آنیز (ل: ی: ب: آ: ۱) ۲۱-شهریار؛ ک: ای سرفراز؛ متن: دل (نیز ق: آ: ۱): ۲۲-ل: (نیز ل: ی: آ: ب: ی: مانی؛ ک: بمانی؛ ل: زبیر و زبیر حرف یکم نقطه حاره (ک: ل: آ: بمانی (حرف یکم نقطه ندارد)؛ متن: ده دستنویس دیگر ۲۳-س: ل: آنیز (ل: ی: ب: آ: ۱): بود یا دگاز؛ ق: شود یا دگار؛ متن: دل؛ ک: (نیز ق: آ: ۱)

تن خویش را شاه بپادشاهگر
اگر پیشه دارد^۴ دلت راستی
۱۷۲۰ چو خواهی ستایش پس از^۵ مرگ تو
چنان گز پین مرگ^۱ نوشین روان^{۱۱}
از آتشی که گیتی بدو^{۱۴} گشت راست
بخفتند^{۱۶} بر^{۱۷} دشت^{۱۸} خرد^{۱۹} و بزرگ
مهان^{۲۳} کهتری را بیاراستند
۱۷۲۵ بیاسود گردن^{۲۶} ز بنای زره
ز گویال و خنجر بیاسود^{۳۷} دوش
کسی را نبد با^{۲۸} جهاندار تاو
جهاندار دشواری^{۳۱} آسان گرفت
تشت اندر ایوان گوه‌نگار
۱۷۳۰ یکی شازشنان کرد^{۳۵} بآیین روم^{۳۶}

جزاز^۱ گور و^۲ نفرین نیارد بسر^۳
چنان دان^۵ که^۶ گیتی بیاراستی^۷
خرد باید این تاج و این^۹ ترک تو
ز^{۱۲} گفتار من داد او^{۱۳} شد جوان!
جزاز^{۱۵} آفرین در بزرگی نخواستی!
به آبخشور^{۲۰} آمد^{۲۱} همی میش و^{۲۲} گرگ!
به دبیج^{۲۳} بر نام او^{۲۵} خواستند
ز جوشن گشادند گردان^{۲۶} گره!
جز آواز رامش نیامد به گوش!
بیبوست با هر کسی^{۲۹} باز^{۳۰} و سارا
همه ساز^{۳۳} نخچیر و^{۳۴} میدان گرفت!
همی رای زد با می و می^{۳۴} گسار^{۳۴}
فزون از^{۳۷} دو فرسنگ بالای^{۳۸} بوم^{۳۸}

۱- (ب: بجز)؛ ۲- (بی: و)؛ ۳- (گ: گز و)؛ ۴- (نیز ل: آ. ب:؛)؛ ۵- (من: یازده دستویس دیگر ۴: که: کردد ه: ی: کن. ب: دانک)؛
۶- (س: آ. نیز ق: آ. ب:؛)؛ ۷- (تو آواستی: متن: دل: ب: پس از این بیت افزوده است:

به از راستی در جهان هیچ نیست
کجی جزیره پیچ بر پیچ نیست

۸- (نیز به: ل: ب:؛)؛ ۹- (جزاز: متن: ده دستویس دیگر ۹- س: س: ۴: نیز ق: آ. ب:؛)؛ ای تاجور: متن: ل: بنداری (۱۷۱۵-۱۷۲۰)؛ فلک
لفروسی مغالیا محمود: این کت تردیداً آنها الملک المتوح آن یحمد الناس بعدک آثارک فلیکن العقل شعارک و الدین دثارک. رکن بفتوة
الصق و السداد مستظهرا. حتی یكون العالم بأضواء سیرتک متزرا ۱۰- س: ل: ۴: نیز ل: ل: آ. ب:؛ شاه: ق: داد: متن: ل: م: س:؛ (نیز ق: آ. ب:
و ل: ۱۱- (بی: نوشیروان)؛ ۱۲- س: س: ۴: نیز ل: ل: ب: ب:؛)؛ ۱۳- (نیز ق: آ. ب:؛)؛ ۱۴- (و: وری:؛)؛ ۱۵- (این بیت را ندارد: بنداری: و کن فی العدل
شروی آتوشروان: لیتی ذکرک کما یقی ذکره علی تمادی الأزمان ۱۴- س: س: ۴: نیز ق: آ. ب:؛)؛ ۱۶- (نیز ل: ل: ب:؛)؛ ۱۷- (جزاز: متن:
منظوری: انه لما نظمت أسبأ سلطنة، واستبت أمور ممالکک لم یکن مقبلا إلا باکساب الذکر الجمیل و ذخار الأجر الجزیل ۱۶- ل: ل: ب:؛)؛
مرفند: ل: بخور بند)؛ ۱۷- ل: در ۱۸- (ب: پشت:؛)؛ ۱۹- (ب: خورد)؛ ۲۰- ل: آ: آتش خور ۲۱- (ب: آید)؛ ۲۲- ق: شد از میش کونا؛
چنگل ۲۳- ل: ۲۴- همه ۲۴- ق: همی سبج: (و: همه بوم)؛ ۲۵- (ب: نامور: ل: و: نام آوری:؛)؛ بنداری (۱۷۲۳، ۱۷۲۴)؛ فاشقت الخلائق فی
عجده علی ظهروه آمنت، و ناموا فی ظلال دولته و لدعین ۲۶- (ل: آ:؛ گردون (I))؛ ۲۷- (ق: آ:؛ بر آسود:؛)؛ بنداری (۱۷۲۵-۱۷۲۶)؛ و وضعت
الغروب آوزنرها، و استراحت الرجال و رفضوا أنقالها ۲۸- (ب: بر)؛ ۲۹- س: ک:؛ نیز ل: ل: آ. ب:؛)؛ ۳۰- (نیز ق: آ. ب:؛)؛ ۳۱- (نیز ق: آ. ب:؛)؛
۳۲- (بر هر سری ل: سوری: م: بر باؤه سین خوان نیست:؛)؛ متن: دل ۳۳- (ق: آ:؛ بلج:؛)؛ بنداری: و انصفت آکابر الأقالیم بصفة الصغار لأمراء
و تعبوا الإثقات و الخدم الی حفرة تاجه و تخجه ۳۴- (نیز ق: آ. ب:؛)؛ دشواری: متن: س: ۳۲- (ق: آ:؛ سازو)؛ ۳۳- (ل: جور:؛)؛ ۳۴- (ق: آ:؛
همی خوردی تا چنان گشت کل:؛)؛ ق: این بیت را ندارد: بنداری (۱۷۲۸-۱۷۲۹)؛ قلم یکن له شغل غیر الصيد و الطرد و الطهور و اللعب
۳۵- (نیز ل: ل:؛)؛ شازمیلان کرد: (ق:؛)؛ شهر کرد: (ب:؛)؛ ۳۶- (نیز و ب:؛)؛ ۳۷- (نیز ل: ل: آ. ب:؛)؛
با وای روم:؛)؛ برسان روم:؛)؛ ک:؛)؛ برده روم:؛)؛ س: ۳۸- (نیز ل: ل: آ. ب:؛)؛ با وای و بوم (ل:؛)؛ پساوند نیارد: (ق:؛)؛ بر آیین روم:؛)؛ بر بوم روم:؛)
متن: ل: (ج: ق: ۳۴- ل: ۳۷- (نیز و:؛)؛ روم: بنداری (۱۷۳۰)؛)؛ ل: م: انه أمر فیئز الیه مذیفة فرسخین فی فرسخین

۱۷۵۵ چه گوید سخن‌گوی باآفرین ز شاه^۱ و ز هیتال و خاقان چین

گفتار اندر داستان خاقان و هیتال و نوشین‌روان^۲

- سخن هرج^۶ ازو^۷ بشتوی یادگیرا...
 به^۹ مردان جنگی و گنج^{۱۰} و نژاد...
 گذشته ز کسری - به گرد جهان^{۱۲}
 برو^{۱۵} خواندندی به داد^{۱۶} آفرینا
 به گل‌زریون بود از آن روی چاچ^{۱۸}
 پراکنده شد^{۱۹} در میان مهان...
 بزرگی و آیین شاهنشهی^{۲۰}؛
 همی دوستی جست با شهریار
 همه نامداران شدند انجمن
 همی^{۲۴} از رد و موبدان رای جست
 - همه یاد کرد^{۲۷} ازدر شهریار^{۲۸} :-

چنین^۳ گفت پرمایه دهقان^۵ پیر
 که از^۸ نامداران با فرز و داد
 چو خاقان چینی نبود از مهان^{۱۱}
 همان^{۱۳} تا لب رود جیحون ز چین^{۱۴}
 ۱۷۶۰ سپهدار با لشکر و گنج و تاج^{۱۷}
 سخن‌های کسری به گرد جهان
 به مردی و دانایی و فرهی
 خردمند خاقان بدان^{۲۱} روزگار
 یکی چند^{۲۲} بنشست با رای‌زن
 ۱۷۶۵ به آغاز آن آشنایی نخست^{۲۳}
 یکی هدیه آراست پس^{۲۵} بی‌شمار^{۲۶}

۱-ک: شام ۲-ل: (نیز لی): جردین ۳-ب: این بیت را ندارند؛ س: پس از این بیت و ۴-ب: به جای این بیت افزوده اند:

نگه کن که خاقان و هیتال را چه افتاد بیشتر تو این حال را

۳-ل، س: داستان (ل: رزم) خاقان چین با هیتالیان؛ ق: داستان هیتال با خاقان چین (ک: چین)؛ ل: هدیه فرستادن خاقان چین پیش کسری؛ متن: س: بنداری: ذکر ما جری بین آنوشروان و بین الخاقان (سرنویس را پس از بیت ۱۷۸۵ آورده است) ۴-ل: (کون) شال: خاقان عس-س: (نیز ق: ۲-ا): هرچه؛ متن: ل: (نیز ب) ۷-ل، ق-س: (نیز ق: ۲-ب): زو؛ متن: س: (نیز ب) ۸-ا: (از آن) ۹-ل: ۱۰-ل: فرزندگی و به گنج؛ (ق: به مردی و جنگی و فرزندگی؛ متن: یازده دستنویس دیگر ۱۱-ک: نید در جهان؛ س: ل: ۲-س: (نیز ل: ۲-و، ل: ۱-ب): چین کس نبود از (ل: نید در) جهان؛ (ل: ب): چین کس نبود از مهان؛ متن: ل: (ق: (نیز ق: ۲) ۱۲-ک: س: (نیز ل: ۲-و، ل: ۱-ب): و دیگر مهان؛ س: (نیز ل: ۲-ب): ز کسری گذشت ز دیگر مهان؛ (ل: ز کسری گذشت آنک بد در جهان)؛ متن: ل: (ق: (نیز ق: ۲-ب): بنداری (۱۷۵۴-۱۷۵۸): قال: ولم یکن فی عهد کسری آنود ذکر او أفخم قدرامن الخاقان ملک الصين ۱۳-ق: ک: ل: (نیز ل: ۲-و، ل: ۲): همی؛ س: (نیز ب: ۱): همه؛ متن: س: (نیز ق: ۲-ب) ۱۴-ل: س: (نیز ق: ۲-ل): زمین؛ ک: ل: (و چین؛ متن: ق: س: (نیز ل: ۲-ب) ۱۵-ل: (ل: بدو) ۱۶-ل: (و: خواندندی چی به داد؛) بنداری (۱۷۵۹): و کانت الملوک من شاطیء جیحون الی اقمسی بلاد الترك متفادین له ۱۷-س: (داد (پسارند ندارد): ۱): تاج و گاه) ۱۸-ل: (نیز ق: ۲): زان روی (ق: سوی) چاچ؛ ق: با تخت عاج؛ س: (نیز ل: ۲): از آن سوی چاچ؛ (د: خود تخت شاه)؛ س: جردین؛ از آن سوی چاچ؛ ک: بد بدان سوی چاچ؛ متن: ل: (نیز ب: ۲-و، ل: ۲-ب): بنداری (۱۷۶۰): و کان مکتور سریره بملدنی کل زریون من وراء الشاش ۱۹-ل: (ب: بد) ۲۰-بنداری (۱۷۶۱-۱۷۶۲): فانتهد الیه اخبار کسری النی استفاخت فی أطراف العالم، و ما انتصت به من العلم و الشجاعة و الروعة و الجلالة ۲۱-ک: دران؛ بنداری (۱۷۶۳): فأراد أن یكون بین الجعفرین مکتابة و مراسلة، و مهادة و مصادقة ۲۲-س: ک: س: (نیز ق: ۲-ب): بیگنند؛ ق: بیگنند؛ ل: آ: به بیگنند؛ متن: ل: ۲۳-س: (نیز ل: ب): بجست؛ (ل: آ: نجست؛ ل: یادشاهی بجست؛ و: یادشاهی تخت)؛ ل: آ: خوشنودی شاه جست؛ (ق: آ: از آن آشنایی بجست)؛ ل: بدان دوستی را همی جای جست؛ متن: ق: ک: س: (نیز ب: ۲) ۲۴-ل: همان ۲۵-ک: آراستن ۲۶-ل: (شهریار) ۲۷-س: (نیز ل: ۲-ب): یادگار؛ (ق: آ: همی یادگار)؛ متن: ل: ل: آ: س: (نیز لی) ۲۸-ل: (کارزار)

از اسپانی چینی^۲ و دیبای چین
طرایف^۳ که باشد به چین اندرون
ز دینار^۴ چینی ز بهر نظر
۱۷۷۰ پیابود و^۵ با هدیه‌ها^۶ یار^۱ کرد
سُخَن گوی مردی^{۱۴} بچست از مهان
بفرمود تا پیش او شد دبیر
نشدند^{۱۹} برسان^{۲۱} آرتنگ^{۲۱} چین

ز تخت و ز تاج^۳ و ز تیغ و نگین،
بیاراست از هر دری بر هیون^۵،
به گنجور فرمود تا سی هزار،
ده اشتر^{۱۱} ز گنج^{۱۲} درم بار^{۱۳} کرد
خرمند و^{۱۵} گشته به^{۱۶} گرد جهان،
ز خاقان یکی^{۱۷} نامه‌یی بر^{۱۸} حریر،
سوی شاه با صد هزار آفرینا

گذر مرد را^{۲۲} سوی^{۲۳} هیتال بود
۱۷۷۵ ز سفد اندرون تا^{۲۶} به جیحون سپاه
گوی^{۲۷} غاتفر^{۲۸} نام سالارشان
چن^{۳۱} آگه شد از کارِ خاقانِ چین
ز لشکر جهان‌دیدگان را بخواند
چنین گفت با سرکشانِ غاتفر^{۳۶}

همه ره پر از^{۲۴} تیغ^{۲۵} و گوپال بود
کشیده رده پیش هیتال‌شاه
به جنگ^{۲۹} اندرون نامیژدارشان^{۳۰}
و زان^{۳۲} هدیه‌ی^{۳۳} شاه ایران^{۳۴} زمین،
سُخَن سربه‌سر پیش ایشان براند^{۳۵}،
که ما را بد آمد ز اختر^{۳۷} به‌سر:

۱-ل- (نیز ق ۲، ای، یه، ان، آ، بی، ز: متن = س (نیز ل ۲، و، آ، ۱) - س: بادی (نقطه ندارد)؛ و-ل (نیز بی): تازی؛ ب: جنگی؛ متن = ل، س آ
نیز ق ۲، ل، آ، ب، ۳ - س: س؛ آ: تاج (حرف یکم نقطه ندارد) - ق: (نیز بی، و، ان، آ، ب)؛ طرایف؛ متن = ل، س، ک، ل، آ، س (نیز ق ۲، ل، آ، ب، ۱)
- ل، ق، ک، ل (نیز ق ۲، ل، آ، و، آ، ۱)؛ رهنمون؛ (ب: صد هیون)؛ متن = س، س، آ (نیز بی، آ، ب) - ک: (نیز ل ۲، ق، ۱)؛ دیبای؛ متن = یازده
دستویس دیگر ۷- س، ل، س (نیز بی، ل، آ، و، ان، آ، ب)؛ صد؛ متن = ل، ق، ک، (نیز ق ۲، ب) - ۸- س (نیز ق ۲، بی، ی، ان، آ، ۱)؛ ج: متن =
ل-ل (نیز ل ۲، و، ب) - ۹- س: هدیه و: ق: در یها ۱۰- ل، س، ق، س (نیز بی، ل، آ، ۱، آ، ب)؛ یار (بجز ل هیچ یک پسوند ندارند)؛ متن = ک، ل
نیز ق ۲، بی، و، ان، آ، ۱- ک: ل (نیز بی، آ)؛ استر؛ متن = ۱۲- ل (آ، ک، آ، ب: گنج و)؛ متن = ۱۳- ل: دگر راهمه یار دینار؛ متن = س، س (نیز
ق ۲، آ، و، ب)؛ بخاری (۱۷۶۴-۱۷۷۰)؛ تخلا یا صاحب رأیه و آرکان دولت و شاروم فی ذلک فأخذ هدیه لم یهدد ملها محمولا من حضرة
ملک الی آخر ۱۴- ل (مرد چی) - ۱۵- س: از جو - ۱۶- ل: گردیده؛ بخاری (۱۷۷۱)؛ و نذها فی صحبة بعضی اعیان دولت و کفاه حضرة
۱۷- ل، آ، س (نیز بی، ب)؛ چین؛ متن = ل، ک، (نیز ق ۲) - ۱۸- ل، آ، ب، آ، ب، آ، ل، ل (نیز ل ۲، ق، ۱، آ، و، ان، آ، ۱)؛ نوشتند؛ متن = س، ق، ک، س (نیز ق ۲،
بی، ی، ل، ب) - ۲۰- س: برسان و: ل، آ (نیز ل ۲، و)؛ برسان و: متن = ل، ق، ک، (نیز ق ۲، بی، ی، ان، آ، ۱، آ، ب، ۱)؛ از یک (حرف سوم نقطه
ندارد)؛ س، ل، س (نیز ق ۲، ل، آ، و، ب)؛ آتین؛ ق: از زنگ؛ متن = ک، (نیز بی)؛ ارشک؛ بخاری (۱۷۷۲-۱۷۷۳)؛ و کتب الی کبری کتابا علی
قصر العینی ۲۴- (بی: کرد را؛ ب: ز مرد از ره) - ۲۴- ق: (مرد) - ۲۴- س: س (نیز بی، ب)؛ راه پر ل: آ: راغ بد؛ متن = ل، ق، ک، (نیز ق ۲)
- س، س (نیز بی، ان، آ، ب)؛ تیر؛ متن = ل، ق، ک، ل (نیز ق ۲، ل، آ، و، ب، ۱)؛ بخاری (۱۷۷۴)؛ قسار الرسول، و کان ممره علی بلاد الیهاطلة
۲۶- ل، ان، ارماد ۲۷- س (نیز ل ۲، آ، ک)؛ که بد؛ متن = ده دستویس دیگر ۲۸- ق: (نیز ل)؛ خاننر؛ ل: عاتفر (حرف سوم نقطه ندارد)؛ ل: آ:
عاتفر ۲۹- س: س (نیز ل ۲، آ، ب)؛ رزم؛ متن = ل (نیز ق ۲) - ۳۰- ک: نصبت بردارشان؛ بی این بیت و ندارد؛ بخاری (۱۷۷۵-۱۷۷۶)؛ و کان
لوم ملک یسعی عاتفر ۳۱- ل، ل، ل (نیز ق ۲، بی، آ)؛ چو؛ متن = س (نیز ق ۲، و، ل، ۳۲- ک: و، ل، ۳۳- ل: (ن)؛ هدیه‌های (وزن درست نیست) - ۳۴- ل:
شهریار ۳۵- بخاری (۱۷۷۷-۱۷۷۸)؛ فلما سمع بیهاده الخاقان ذلک الی کسری تخلا بأصحابه ۳۶- ل: آ: علاقره (بی)؛ عاتفر؛ ل: خاننر
۳۷- ل: آ: از اختر بد آمد؛ ل (این بیت را ندارد

۱۷۸۰ اگر شاه ایران و^۱ خاقان چین
هراسست ازین^۲ دوستی^۳ بهر ما
بباید یکی تاختن ساختن
ز لشکر یکی ناموز برگزید
به تاراج داد آن همه خواسته
۱۷۸۵ فرستاده را سر بریدند^۴ پست

بسازند و از^۲ دل کنند آفرین^۳
بیرین روی^۴ ویران شود شهر ما^۵
جهان^۶ از فرستاده پرداختن
سرافراز^۷ جنگی چنان چون سزید
هیونان و اسپان آراسته
ز ترکان^{۱۱} چینی^{۱۲} سواری نجست^{۱۳}

چن^{۱۴} آگاهی آمد به خاقان چین
سپه را ز قجقاریاشی^{۱۵} براند^{۱۶}
ز خویشان ارجاسپ^{۱۸} افراسیاب^{۱۹}
برفتند یکسر به^{۲۲} گل زویون
۱۷۹۰ سپهدار^{۲۵} خاقان چین شیچه^{۲۶} بود

دلش گشت پردرد^{۱۵} و سر پر زکینا
به چین و تختن نامداری نمائدا
نپرداخت یک تن^{۲۰} به آرام^{۲۱} خوابا
همه سر پر از خشم^{۲۳} و^{۲۴} دل پرز خون
همی یاسمان برزد از آب دود^{۲۷}

۱- (ن: ز) ۲- ل، ق، س ۳- (نیز ل: ز)؛ ز: متن = ۴- (ل، ی، و، آ: به دل دوست گردند بی درد و (ی: جوید: و بی دنج و کین: متن = س، ک، ل) (نیز ق: آ، ب، پ) ۴- ل: زمین؛ س (نیز ل: ن، ب، آ: بان: ق: از آن: س ۵- (نیز ل: آ: از حین: متن = ه- (ق: آ: از ایشان همه: متن = ک، ل) (نیز ب: و، آ) ۶- س، ق، ک، (نیز ق: آ، ب، ی، ن، ب، ی: ق: بدو روی: ل: ز دو رویه: س ۷- (نیز ل: آ: و: وزین کار: به بلدان روی: متن = ل ۷- (ی: شهریار (پاوند ندارد): بنادری (۱۷۷۹-۱۷۸۱): و قال: إن حصلت مصادقة و موافقة بین ملک ایران و ملک توران تضررنا بها ۸- س (نیز ل: ن، ب، آ: روان: (آ: همان): متن = ل، ق، س ۹- (نیز ق: آ، ب، و، آ: این بیت و آنندارد: بنادری (۱۷۸۲): و الرأی آن نقطع الطريق علی هذا الرسول فتغله و انتهب ما صحبه ۹- ل، آ، س ۱۰- (نیز ل: آ: ب: سرافراز و: متن = ل، س، ق (نیز ل: ق: آ: ک بیت های ۱۷۸۳-۱۷۸۶ را ندارد ۱۱- ل، آ، س ۱۲- (نیز ل: آ، ب، و، آ: بیژید ۱۱- س، ق، ل، آ، س ۱۳- (نیز ق: آ، ب، آ: گردان: متن = ل ۱۲- ل، آ: (نیز و: جنگی ۱۳- ل، س، ق، ل، آ، س ۱۴- (نیز ق: آ، ی، و، آ: بجست (حرف یکم نقطه ندارد): (ن: آ: بجست: متن = ل، ل، آ، ب، و، آ: در اینجا سرنویس دارد: رزم خاقان چین و هیئال و هزیمت ایشان: بنادری (۱۷۸۳-۱۷۸۵): فجزد لذلك بعض قواده فرکض الیه و قتله و انتهب جمیع ما استصحبه ۱۴- ل، س، ق، ل، آ، س ۱۵- (نیز ق: آ، ب، و، آ: چو: متن = س ۱۵- س (نیز ل: ی: شد: پر از درد ۱۶- ل، ل، آ، س ۱۶- (نیز ب: قجقار باشی (در ل حرف یکم و ششم و ل حرف یکم نقطه ندارد) (ق: قجقاریاشی: ی: قجقار ناشی: و: قجقار ناشی (حرف سوم نقطه ندارد): ن: قجقار ناشی: آ: قجقار باشی: متن = س، ق، ک، (نیز ل: آ، ب: نیز = داستان سیاوش (۱۲۲۰) ۱۷- ق: بخواند ۱۸- (ل: ی: آ: جوید) ۱۹- ل (نیز ل: ی: اسفندیار (پاوند ندارد) ۲۰- ل: بهر دخت گیتی: ق، ک، (نیز ب: آ: بهر دخت یکتن: (ق: نپردخت کس را): متن = س، ل، آ، س ۲۱- (نیز ل: ی، و، ن، آ: ب) ۲۲- (ل: خورده و به) ۲۳- س ۲۴- (نیز ب، آ: ز: متن = ده دستنویس دیگر ۲۳- ک: جنگ ۲۴- (ل: ی: جوید: ل: این بیت را ندارد ۲۵- (ق: سپهدار) ۲۶- ل: تند: س، ی، س ۲۷- (نیز ل: آ، ی، ن، ب، آ: خاک دود: آ: آب روده: ل: بر ز دراب بود: (ل: متن = ل، ل، ی، و، آ: ق: ک این بیت را ندارد: ق: آ: ب: به جای این بیت آورده اند:

ز هر سو همی یازخوانش سپاه
همی دست برده خود او را نمود(۱)

ق: سپهدار خاقان به آب و خج = جان
ن: سپهدار خاقان چین پر ز دود

ز جوشش^۱ سواران به چنچ اندرون

چو خون شد به رنگ آب گل ز زبون^۲

چن^۳ آگاه شد خاتره^۴ زان^۵ سخن
 سپاهی ز هیتالیان برگزید
 ز بلخ^۶ و ز شیگانان^{۱۱} و آموی و زم^{۱۱}
 ۱۷۹۵ و زختلان^{۱۵} و از^{۱۶} بریز و^{۱۷} و سه گرد^{۱۸}
 ز کوه و بیابان و از ریگ و^{۲۰} شیخ
 چو بگشت خاقان به رود بیزک^{۲۱}
 سپاه انجمن کرد بر مای و^{۲۲} مرغ
 ز بس نیزه و تیغ های بنفش
 ۱۸۰۰ بخارا پر از گرد^{۲۸} و^{۲۹} گویال بود!
 بشد خاتره^{۳۰} با^{۳۱} سپاهی^{۳۲} چو کوه!

که خاقان چینی چه^۷ افگند بن،
 که گشت آفتاب از جهان^۸ ناپیدا
 ببلخ^{۱۲} و سپه خواست و^{۱۳} گنج^{۱۴} درم
 ز هر سو سپاه اندر آورد گرد^{۱۹}
 بجوشید لشکر^{۲۱} چو مور و ملخ!
 تو گفستی همی تیغ بارد فلک^{۲۳}
 سپه گشت^{۲۵} خورشید^{۲۶} چون پز چرخ!
 درفشیدن گونه گونه درفش^{۲۷}،
 که لشکر گره شاه هیتال بود -
 ز هیتال گرد آوریده^{۳۳} گروه -

۱- ل. ۲. س. ۲. (نیز بی.) جوشش؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲- س. گل شده همه خاک؛ که خورشید بر آب؛ ل. ۲. س. ۲. (نیز ل. ۲. پ. و.) گل
 شد به رنگ آب؛ (لی. بن. ۳. گل شد به چنچ آب؛ ۱. شد گل به رنگ آب؛) متن = ۳- (ب. همه سر پر از خشم و دل پر ز خون
 = ۱۷۸۹ ب.)؛ متن = ل. ۳. (نیز ق. ۴)؛ بنامی (۱۷۸۶-۱۷۹۱)؛ فلما انتهى الخبر بلذک الی الخاقان جمع عساکر الصین و الختّن، و عزم
 علی قتال الهیاطلة، و کاتوا نازلین من السغد الی شاطيء جیحون. فسار فی جمع عظیم ضائق عنهم نطق الحصر ۴- ل. ۲. ل. ۲. (نیز
 و ۵- ب.)؛ چو؛ متن تصحیح قیاس است ۶- ل. ۲. (نیز و.) خاتره (حرف چهارم نقطه ندارد)؛ (لی. عاتفر؛ ل. ۲. عاتفر؛ ۱. عاتفر)؛ (نیز
 زمین) ۷- ل. ۲. (خود)؛ که چین از چه؛ س. ۲. چین خود چه؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۸- ق. از جهان رونمش ۹- (لی. بی. چنچ)
 ۱۰- س. سگانه؛ ق. س. ۲. (نیز لی. بن. ۳.) شکنان؛ ل. ۲. شکان؛ ۱۱- سکیان؛ بد سنکوی؛ متن = ل. ۲. ک (نیز ق. ۲. ل. ۲. پ. و) ۱۱- (بن. ۳. زم؛ اسم
 نقطه ندارد)؛ (لی. چو)؛ آهوی زم ۱۲- س. سلاح ۱۳- س. (نیز بن. ۲. ب.)؛ بر دو؛ (لی. برد)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۴- س. ک (نیز ق. ۲.
 لی. ل. ۲. ا. ۲. ا. ب.)؛ گنج و؛ متن = ل. ۲. س. ۲. (نیز بی و) ۱۵- ل. سومان؛ س. حال (؟ نقطه ندارد)؛ ک (نیز ق. ۲.)؛ شکنان؛ ل. ۲. موقان؛ (لی. ۲.
 جیلان؛ ۱. حلالن نقطه ندارد)؛ متن = ق. س. ۲. (نیز لی. ل. ۲. پ. و ب) ۱۶- ل. ۱۶- ق. س. ۲. ز؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۷- ل. ۲. ل. ۲. (نیز لی.
 ل. ۲.)؛ چو؛ متن = س. ک. س. ۲. (نیز ق. ۲. پ. ب) ۱۸- س. س. ۲. ویس گرد؛ متن = دو از ده دستنویس دیگر ۱۹- ل. سپاهی؛ بر آمد زهر سو بگرد
 ۲۰- ل. ۲. (لی. حرج)؛ ل. ق. س. ۲. ز ریگ و؛ ل. ۲. ز ریگ بیابان و از کوه و؛ متن = س. ک (نیز ق. ۲. ل. ۲. ب) ۲۱- (ق. ۲. کیتی؛ و؛ سپاه انجمن شد)
 ۲۲- س. (نیز لی. ب.)؛ بیرو گدل؛ ۲. ملکن؛ ۱. یلان و دینک (واژه پسین نقطه ندارد)؛ س. ۲. ز رود نیرک؛ (پ. و)؛ ز رود برک؛ ل. ۲. ز رود بزرگ؛
 متن = ل. ۲. (نیز ق. ۲. ل. ۲. ب) ۲۳- ل. دورد فلک؛ س. ۲. (نیز ل. ۲. و.)؛ باروید و (و)؛ چو؛ (نیز لی. بن. ۲. ب.)؛ ابا لشکر و کوس و پیل؛ (لی. پیل
 و کوس)؛ سترگ؛ متن = ق. ب. ل. ۲. (نیز ق. ۲. ا. ب.)؛ این بیت و بیت سپین را ندارد ۲۴- (لی. چو)؛ ل. ۲. (نیز ل. ۲.)؛ ما و؛ (ق. ۲. ما و؛ متن =
 بی. ک. س. ۲. (نیز ل. ۲. پ. و ب.)؛ بنامی؛ مای؛ شرح ۲۵- س. ۲. گشته؛ (لی. ۲. کرد) ۲۶- ک. خورشید؛ ل. ۲. این بیت را ندارد ۲۷- س. س. ۲. (نیز لی.
 ل. ۲. پ. و ب.)؛ تیغ و؛ (لی. و)؛ چو؛ ز زینت کفش؛ ق. ک. ل. ۲. پز نیانی درفش؛ (ن. ۲. کاروانی درفش)؛ متن = ل. ۲. (نیز ق. ۲) ۲۸- س. س. ۲. (نیز
 ق. ل. ۲. ح.)؛ گرز؛ متن = ل. ۲. (نیز لی) ۲۹- (لی. حرج) ۳۰- ک (نیز لی.)؛ عاتفر؛ ل. ۲. عاتفر؛ حرف سوم نقطه ندارد)؛ (و)؛ خاتره (حرف
 چهارم نقطه ندارد)؛ عاتفر نقطه ندارد)؛ متن = ۳۱- ل. ۲. بیارزد خاتره؛ متن = ل. س. ی. س. ۲. (نیز ل. ۲. پ. بن. ۲. ب) ۳۲- س. سواری
 ۳۳- ل. ۲. آوردن؛ بنامی (۱۷۹۲-۱۸۰۰)؛ و جمع ملک الهیاطلة مثل جنود الخاقان من بلاد و عسکر علی بخارا. فجاه الخاقان و
 قتلوا علی مای شرح. و هی قریه من قری نخب

ز تشنگی بیستند بر باد راه
گراییدن گرزهای گران،
هوا گرز را ترجمان داری
بشد روشنائی ز خورشید و ماه
پر از آب رخ کودک و مرد و زنا
که را بر دهد گردش هور و ماه؟

چو ننگ اندر آمد ز هر سو سپاه
درخشیدن تیغ‌های سران،
تو گفنی که آهن زبان داری
۱۸۰۵ یکی باد برخاست و گردی سپاه
کشائی و سفیدی شدند انجمن
که تا چون بود کار آن رزمگاه

به روی اندر آورده بودند روی
ز ۱۵ خون‌خاک و سنگ ۱۶ ارغوان گشته بود!
تو گفنی همی سنگ یارد ز میخ
پر از خاک ۲۱ شد چشم پزان ۲۲ عقاب!
سه شد جهان چون شب ۲۶ لا زورد ۲۷
شکستی که بستنش تا ۲۹ سالیان،
به دل در ۳۳ همی نام یزدان بخواندا

یکی ۱۲ هفته آن لشکر جنگجوی ۱۴
به هر جای بر نوده‌یی گشته بود!
۱۸۱۰ ز بس نیزه و ۱۷ گرز و ۱۸ گوبال و ۱۹ تیغ
نهان شد ۲۰ به گرد اندرون آفتاب
به هشتم ۲۳ سوری غانقر ۲۴ گشت گرد ۲۵
شکست ۲۸ اندر آمد به هیتالیان
ندیدند و ۳۰ هر کس کزیشان ۳۱ بماند

۱-س، ۲ (نیز لی-ب)؛ ۳-متن = ل، ق، ک (نیز ق)؛ ۴-ل، این بیت را ندارد ۲-ل: درفشیدن؛ و، این بیت و بیت سپین را پس از بیت ۱۸۰۷ آورده‌اند؛ ق به جای این بیت آورده است:

درفشیدن تیغ‌های بنفش درفشیدن پرنیانی درفش (۱۷۹۹)

۳- (لی: زیان) ۴- ق: کوزه؛ ک، س، ۲ (نیز لی، ل، آ، و، ا)؛ ۵-گرد؛ متن = س، ق، ل، ۲ (نیز ق، ب، ن، آ، ب) ۵-ل: باری (لی: حوا)؛ متن = ۷، ق، ک (نیز ب)؛ گرد سپاه؛ (ب: ابری سپاه؛ ن: آ: گرد سپاه؛ ق: یکی گرد بود از درو به سپاه)؛ متن = ل (نیز ل، آ، ب، ا)؛ ک: خورشید؛ ب این بیت را پس از بیت ۱۸۰۲ آورده است؛ ۲، ۳، این بیت و ل آیت‌های ۱۸۰۵-۱۸۰۹ را ندارند ۹-ل: آب و روی؛ (ل: تاب رخ)؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ در ل، آ، این بیت و بیت سپین پس از بیت ۱۸۰۲ آمده‌اند ۱-س (نیز لی): تابند آن؛ س: تابند آن؛ (ق: بروکشد؛ ل: و، تابند این؛ ن: آ: یابد از؛ ا: یابد از؛ ق: که یابد بر؛ ک: که یابد بر؛ متن = ل (نیز ب) ۱۱-س: گردش و ۱۲-س، ق، ک (نیز ق، ب)؛ به یک؛ متن = ل، ب، ۱۳-س (نیز لی، ن، آ، ب)؛ با ۱۴-س، ق، ک (نیز ق، ا، ب، ن، آ، ب)؛ و ز مجوی؛ متن = ل، س، آ (نیز ل، آ، و، ا) ۱۵-س؛ که ۱۶- (لی: حوا)؛ سنگ؛ ل، آ: خاک چون؛ ن: آ: سنگ و خاک؛ و این بیت را ندارد ۱۷-س (نیز لی، ب): ز باریدن ۱۸- (لی: حوا) ۱۹-س، س، آ (نیز لی، ل، آ، و، ا)؛ ب: بولاد؛ ق (نیز ل): بولاد؛ متن = ل، آ (نیز ق، ب) ۲۰- (لی: جهان)؛ جلد ۳۱-ک، س، ک (نیز ق)؛ خشم؛ متن = ۲۲-ق: ز بس تیر پزان و پزان؛ متن = س، ل، آ (نیز لی، ن، آ، ب)؛ ق: این بیت را ندارد؛ بتدویر (۱۸۰۲-۱۸۱۱)؛ فحرت بینهم وقعة عظيمة اتصل فيها القتل والقتال سبحانه أسرع ۲۳-ک (نیز ل)؛ هفتم ۲۴-ل: غانقر (حرف سوم نقطه ندارد)؛ (لی: غانقر)؛ و: حاضر (حرف چهارم نقطه ندارد)؛ غانقر (۲۵- (لی: زرد) (ل) ۲۶-ل: چشم با (حرف چهارم نقطه ندارد)؛ ک: آتیز ق؛ چشمها؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۷-س (نیز ق، ب، ن، آ، و، ا)؛ لاجورده؛ متن = ل (نیز و، ن، آ) ۲۸- (لی: زکشت) ۲۹-ل: سیش تا (حرف یکم واژه نخست نقطه ندارد)؛ س (نیز لی، ن، آ، ب)؛ بسن نید؛ ق، س، آ (نیز ل، آ، و، ا)؛ بسته نشد؛ ع: به بستنش؛ ل، آ (نیز ق)؛ پیش با (حرف و) حرف یکم و واژه نخست نقطه ندارد)؛ متن = (ب) ۳۰-س، آ (نیز ل، ق)؛ جویت؛ ل: گرفتند؛ ق، ک (نیز ق، آ)؛ بدینند (حرف یکم نقطه ندارد)؛ متن = ۳۱-س (نیز لی، و، ن، آ، ب)؛ هر آنکس که زنده از ایشان؛ متن = ل، آ (نیز ب)؛ در ل، آ حرف یکم و واژه نخست این لنت نقطه ندارد) ۳۲-س، آ (نیز ل، آ، و، ا)؛ بر؛ ل: سپهد؛ متن = ده دستنویس دیگر

همه مرز^۳ پر خسته و بسته^۲ بودا
 ندیدیم هرگز چنین^۹ با درنگ^۴
 نشایست کردن بدیشان نگاه
 به تال دور از^{۱۰} اندیشه‌ی نیک و بدا
 تو گفتی ندانند^{۱۴} راه گریغ
 همی^{۱۷} نیزه^{۱۸} بر کوه^{۱۹} بگذاشتند!
 نشد^{۲۱} سیر دلشان تو گویی ز جنگ^{۲۲}
 نخلتند و بر برف^{۲۴} بگذاشتند!
 شواری بختی، دو بیدار^{۲۶} بود
 تن خویش را با آتش^{۲۹} انداختن،
 مگر دیو جوید^{۳۲} ازیشان نیردا

۱۸۱۵ پراگنده بر هر سوی^۱ خسته^۲ بود
 همی این بدان، آن بدین گفت: جنگ^۵
 هعاتا نه مردم بلند آن^۸ سپاه
 به چهره همه^۹ دیو بودند و ددا
 ز رویین^{۱۱} و از^{۱۲} نیزه و گرز^{۱۳} و تیغ
 ۱۸۲۰ همه^{۱۵} چهره‌ی آزدها^{۱۶} داشتند
 همه جنگ‌هاشان بسان^{۲۰} پلنگ
 یکی زین^{۲۳} اسپان نیرداشتند
 خورش بازگی را همه^{۲۵} خار بود
 همه شب جز از^{۲۷} جستن^{۲۸} و تاختن
 ۱۸۲۵ نبود^{۳۰} و ندانست کس^{۳۱} خواب و نخورد

۱. اصل آ، آ (نیز بی. ب.؛ سویی، حدسوی که: متن دل، فی (نیز بی) ۲. س (نیز بی، بی. ب.؛ کشته)؛ (ل.؛ خفته)؛ متن دل، ق. س (نیز بی) ۳. ج. د. ۴. ل. ۵. ب. ۶. س. کشته؛ ل.؛ کشته و بسته؛ (ب.؛ کشته و خسته)؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ بندهای (۱۸۱۲، ۱۸۱۳)؛ و لساکان الیوم الثامن خفتت اعلام الخاقان بالظفر و کسر الهیاطلة کسرة عز جبرها. فقتل ملکهم مع خلق عظیم، و لهنرم الباقون هلالاً؛ بنگرید) ۷. د. بی.؛ بدین، ۲. (بی. بی. درنگ؛ ل.؛ جهان سرسبز چون شب تار دید) ۸. (ق. آ.؛ دین) ۹. (بی، بی.؛ ۱۰. ل. ۱۱. س. آ (نیز بی) ۱۲. س. بی.؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۳. بی.؛ گرز و نیزه (۱۱) ۱۴. س. ۱۵. آ (نیز بی) ۱۶. (بی. بی.؛ نلارند؛ متن = دل، س. ق. ل. آ (نیز بی، بی. ب.؛ بندهای (۱۸۱۶، ۱۸۱۷)؛ لم لساموا قاتلوا؛ انالهم نر مثل حاکم العین. کانهم لیسا من الإنس بل کانهم مرده الشایطین ۱۵. ل. آ (نیز بی)؛ همی ۱۶. (ل.؛ چون بدان چهره) ۱۷. س. بی.؛ (نیز بی) ۱۸. س. بی.؛ (نیز بی، بی. ب.؛ تیغ؛ ق. (نیز بی، بی.؛ تیر؛ متن = دل، ک. ل. آ (نیز بی) ۱۹. س.؛ بنای؛ ل.؛ از ابر؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بندهای: سن الجبال؛ درل این لت با ۱۸۲۲ بس و یش شده است؛ این بیت را ندارد؛ بندهای (۱۸۲۰)؛ و کآن و جوهم وجوه الثماین. تمزق سهامهم من الجبال ۲۰. (نیز بی، بی.؛ چنان چون؛ ل.؛ نیز بی، بی.؛ چنان؛ ل.؛ چو جنگ)؛ (متن دل، ک. ل.؛ نیز بی، بی. و) ۲۱. ل.؛ شیده (د) ۲۲. س. س. آ (نیز بی، بی. ب.؛ بندهای (۱۸۲۱)؛ و لا یملون أبدا زورم و ز جنگ؛ بی.؛ زورم نهنگ؛ و ز کین و ز جنگ؛ متن = ل.؛ بی.؛ این بیت و بیت سپین را ندارد؛ بندهای (۱۸۲۱)؛ و لا یملون أبدا من القتال ۲۳. ل.؛ (نیز بی، بی.؛ و)؛ (ل.؛ بی.؛ ک.؛ نیز بی، بی.؛ ز؛ متن = س.؛ آ (نیز بی) ۲۴. ک.؛ از برف؛ س.؛ ل.؛ بیخفتند و بر برف؛ ق. نیز بی، بی.؛ ب.؛ بیخفتند (در و حرف یکم نقطه ندارد) و (بی، بی.؛ حو)؛ بر برف (و: برف و)؛ س.؛ آ (نیز بی) ۲۵. همه نیزه بر کوه ۱. ۱۸۲۰. ل.؛ (بی.؛ همی تیغ از ابر)؛ متن = دل (حرف یکم وازة نخست نقطه ندارد) ۲۶. س. س. آ (نیز بی)؛ خورش بارگی شان همه؛ و خورش بارگی شان همه؛ (ق.؛ خورش نادلی (حرف یکم نقطه ندارد) و همه؛ بی.؛ خورد بارگی شان همه؛ و خورد بارگیها شان)؛ متن = دل، ک. ل.؛ نیز بی؛ ۲۶. س.؛ بنختن؛ بندهای (حرف یکم وازة نخست نقطه ندارد)؛ س.؛ آ (نیز بی، بی.؛ و ب.؛ بنختن) و (بی.؛ و ک) بندهای: لب؛ کاین نه بیلار؛ متن = دل، ک. ل.؛ نیز بی؛ در ل.؛ ق.؛ آ (حرف یکم وازة نخست نقطه ندارد)؛ در ل.؛ آ (نیز بی، بی.؛ متن = س.؛ آ (نیز بی، بی.؛ بندهای (۱۸۲۲، ۱۸۲۳)؛ و لایرهمون سروجهم من ظهور الخیل، و یرسلونها فی التلح طول اللیل فتحتزی بهاتری فی الیرة من الحسک و الشرک

گذر کرد باید به ایران زمین
 ببندد به فرمان کسری کمر،
 فرامش کند گرز^۶ و گوپال را،
 گوینیم جنگ آوری سرفراز^۷،
 بدر دولت پیر گردد^۸ جوان!
 جهانی بروبر^۹ کنند آفرین،
 همی^{۱۰} راستی را خرد پروردا
 ندارند^{۱۱} با او کسی زور^{۱۲} و تاوا

نداریم ما ناب^۱ خاقان چین
 گر ایدونک فرمان^۲ بزد^۳ غانقر^۴
 سیارد بدو شهر^۵ هیتال را
 وگرنه خود از نخمی خوشنواز
 ۱۸۳۰ که او^۸ شاد باشد به نوشین روان^۹
 بگوید بدو کار خاقان^{۱۱} چین
 که با فز و نرزت و بخش^{۱۳} و خرد
 نهادهست بر قیصران^{۱۵} باز^{۱۴} و سار

برین یک سخن^{۱۹} بر^{۲۰} شدند انجمن،
 جوان و جهانجوی و با^{۲۲} بخش و داد^{۲۳}،
 که با گنج^{۲۶} و با لشکر^{۲۷} خویش بود
 به شاهی برو^{۳۰} خواندند آفرین!

ز هیتالیان کودک و مرد و زن
 ۱۸۳۵ جغانی گوی بود فزخ^{۲۱} نژاد
 خردمند و^{۲۴} نامش فغانیش^{۲۵} بود
 بزرگان هیتال^{۲۸} و خاقان^{۲۹} چین

گفتار اندر آگاه شدن نوشین روان از کار خاقان و هیتال^{۳۱}

پس آگاهی آمد به شاه بزرگ که خاقان که شد^{۳۲} نامداری^{۳۳} شترگ^{۳۴}.

۱-ق. ک. ل. ۲ (نیز ب): تاو؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲-ق. ۳: گریدون کزیدو؛ ل: گریدون که فرمان؛ ۳-ق. ۴: دهد. ۳-ل. ۴: عانقر (حرف سوم نقطه ندارد)؛ (ل: عانقر؛ و: عانقر (حرف چهارم نقطه ندارد)؛ غانقر) هل. س. ق. س. ۲ (نیز ل: ل. ۲. و. ب): شاه؛ متن = ک. ل. ۲ (نیز ق. ۲. ب): ق. ۳: تیر. ۷-ل. ۷: رزم ساز؛ (ل: کینه ساز؛ ل: جنگ آوری سرتواز) ۸-ل. ۸: ازو) ۹-ل: (نوشین روان) ۱۰-ل: (گشته) ۱۱-ک. س. ۲ (نیز ق. ۲. ل. ۱. و. ۱): حال خاقان؛ (ل: بی: و: را حال خاقان؛ س: (نیز ل: که جوید و را حال (ل: خاک) خاقان؛ ق. ل. ۲: همی (و. ۲: بجز) هند و هیتال و ایران و؛ متن دل (نیز ب) ۱۲-ل: (ل: هم) ۱۳-س: (نیز ل: بی. ب): مغز؛ (ق. ۲: رای): متن = ل. ق. س. ۲ (نیز ل. ۲. ب. و) ۱۴-ل. ۱۵: (ل. ۲: قیصر او) ۱۶-س: ۱۶: باج ۱۷-ق: نداریم ۱۸-س: ک. ل. ۲ (نیز ل: بی): توش؛ متن = ل. ق. س. ۲ (نیز ق. ۲)؛ تعدادی (۱۸۲۶-۱۸۳۳): فلاطافه لنا بهم. و الرأی أن نضم الی کسری و نستظهر به حتی نسلم من شر الخاقان ۱۹-ل: (بر سخن): س. ک. س. ۲ (نیز ل: بی. ب): بدین یک سخن؛ (و: به گل ز زبون)؛ متن = ل. ل. ۲ (نیز ق. ۲. ب): ۲۰-ل: (در: ق. ۲: این بیت را ندارد ۲۱-ق: نگریدی ۲۲-س: (نیز ل: بی. ب): حو: ق. ۲: جهانبخش با؛ ل. ۲: س. ۲ (نیز ل. ۲. و. ۲): جهاندار و (و. ۲: بی. ب): حو: با؛ ل: جهانجوی پروانسی و؛ (و. ۲: جوانی جهانجوی با)؛ متن = ک. (نیز ب) ۲۳-ق: (نیز ل: بی): بخت (بی: تخت) شاد (در س: حرف یکم واژه نخست نقطه ندارد)؛ ق: فز و داد؛ (ق: بخت و داد)؛ متن = ل. ک. ل. ۲ (نیز ق. ۲. ل. ۲) ۲۴-ق: (نیز ق. ۲. و. بی): حو: متن = ل. س. ک. ل. ۲ (نیز ل. ل. ۲. ب) ۲۵-ل: بخانیش؛ ل. ۲: لغاریش؛ (ق. ۲: لغاریش) ۲۶-ک: قبیل ۲۷-ق: بی (نیز و. ل. ۲): لشکر و؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۸-ق: توران ۲۹-س: (نیز ل. ۲. و. ل. ۲. ب): مردان چین؛ ل. ۲ (نیز بی): مردان کین؛ متن = ل. (نیز ق. ۳) ۳۰-ل: (بی: بدو)؛ بنگلوی (۱۸۳۴-۱۸۳۷)؛ ناقصا علی فلک و اختاروا من الهیاطلة شایا کریم المحدث متجلیا بیسر الملوک و السلاطین یسمی فغانیش فزخ و جوه و أفعدهو علی سربر الملک ۳۱-ل: خبر یافتن کسری از کار خاقان چین؛ س: خبر یافتن کسری از حال خاقان و هیتالیان؛ ق: آگاه شدن نوشین روان از حال خاقان و هیتال؛ ل. ۲: آگاهی یافتن کسری از هیتال و خاقان چین؛ متن = ل. ق. ک. س. ۲ (نیز ل: بی): بد؛ متن = ل. ق. ک. ل. ۲ (نیز ق. ۲) ۳۳-ل: س. (نیز ل. ۲. ل. ۲. ب): نامدار؛ و؛ متن = ق. ک. ل. ۲ (نیز ق. ۲. و. ب) ۳۴-ل: (بی: بزرگ) (پس او نت ندارد)

که آمد ز خاقان^۶ برایشان^۳ شکن،
بیامد نشست از بر^۷ تخت نو^۵
ز گفتار بیدار کار آگهان
برفتند گردان^۸ خسرو برست،
چو شاپور^۹ و^{۱۰} چون یزدگرد^{۱۱} دبیر^{۱۱}
نشستند یکسر بر تخت شاه

ز هیتال و گرهان^۱ آن انجمن
۱۸۲۰ ز شاه پشغانی که با^۴ بخت نو^۵
براندیشه^۷ بنشست شاه جهان
به ایوان بیاراست^۸ جای نشست
ابا موبد موبدان اردشیر
همان^{۱۲} بخگردان^{۱۳} نماینده راه

جهان‌گشته^{۱۵} و کار دیده^{۱۶} ردان^{۱۷}،
سُخُن‌های ناخوب و^{۱۸} ناسودمند،
و زان^{۲۰} مرزبانان^{۲۱} توران زمین^{۲۱}
ز چاج و ز چین و ز ترک^{۲۳} و سخت
از اسپان^{۲۶} نبرد داشتند ایچ^{۲۷} زین
دو بهره مگر^{۳۰} خسته و کشته^{۳۱} شد^{۲۹}
جهانی پر از گرز^{۳۳} و گویال بود!
سپهت مباد ایچ با رای پست^{۳۶}

۱۸۲۵ پُچنین گفت کسری که ای بخگردان^{۱۴}
یکی آگهی یافتم ناپسند
ز هیتال و از ترک و^{۱۹} خاقان چین
بی اندازه لشکر شدند^{۲۲} انجمن
یکی^{۲۴} هفته هیتال با ترک و چین^{۲۵}
۱۸۵۰ به فرجام^{۲۸} هیتال برگشته شد^{۲۹}
بدان نامداری^{۳۲} که هیتال بود
شگفت‌ست کامد^{۳۳} برایشان^{۳۵} شکست

۱. ۳. ترکاف: (ن: ۳. هیتال) ۳. ل: ۳. پرو بره: (ن: بدیشان) ۴. (ل: ۳. ابا) ۵. (ل: ۳. توه: ل: ۳. تُو) ۶. ق: او سر: ک این بیت را ندارد
۷. ل: ۳. آ: (نیز: ل: ۳. و): و باندیشه: ۱ این بیت و بیت سپین را ندارد. ۸. م: س: به ایران بیاراست: (و: بیاراست ایوان و) ۹. م: ۳.
شاکرد ۱۰. ل: (نیز: ل: ۳. ح): ۱۱. (د: دلیر) ۱۳. م: س: آ: (نیز: ق: ۳. ب): همه متن دل ۱۳. ق: ۳. موبدان: بنداری (۱۷۳۸-۱۸۴۴). نیم‌لما
لشیر الخبر الی کسری بقوۃ الخاقان و اسطالة یدو و ارتفاع أمره حتی کسر الهیاطة تلك الکسرة الشیعة. و أنهم أقاموا مقام غانم ملککا
آخر جمع اصحاب رأیه و أركان دولة مثل اردشیر موبد الموبدان و سابور و یزدجرد الکاتب ۱۴. (ق: ۳. مهتران) ۱۵. م: س: آ: (نیز
ق: ۳. ب): قدیده متن دل ۱۶. م: س: آ: (نیز: ل: ۳. ب): کار کرده: (ق: ۳. کار دیده): متن دل ۱۷. (ق: ۳. سران) ۱۸. م: س: آ: (نیز: ق: ۳. ب: و ب):
حرمه متن دل ۱۹. ل: ۳. ب: ۲. بیت‌های ۱۸۲۶-۱۸۲۸ را ندارد: بنداری (۱۸۲۵-۱۸۶۶). فقال لهم: قد جاءنا خبر غیر موافق ۱۹. م:
حرمه (و: کار: ل: ۳. ق: ز ترک و: (نیز: ترک و: ز: ز کار: م: آ: و: و: کار: م: س: آ: (نیز: ل: ۳. ب): هیتال ترک و: ز: متن دل ۲۰. (نیز: ق: ۳. ل: ۳. ۲۰. ک: ازان
۲۱. م: س: آ: (نیز: ل: ۳. ب): ایران زمین: (ل: ۳. با آفرین: م: متن دل: ق: ۳. ک: ل: ۳. (نیز: ق: ۳. ب: و) ۲۲. ل: ۳. آ: (نیز: ق: ۳. ل: ۳. ب: و): ۲۳. م: س: آ: (نیز
متن دل: ب: ک: (نیز: ل: ۳. ب) ۲۴. م: س: آ: (نیز: ل: ۳. و): ترک و ز چین: متن دل: م: ل: (نیز: ق: ۳. ل: ۳. ب): ق: این بیت را ندارد ۲۵. ل: ۳. (نیز
ق: ۳. ب): یک: متن دل: م: آ: ۲۵. م: س: آ: (نیز: ل: ۳. و): با ترک و شمشیر کین (ل: و چین (ل: ۳. م: ل: ق: ۳. ب): (نیز: ق: ۳. ب):
۲۶. م: ل: (نیز: ق: ۳. ب: و): ل: اسپان: ق: از ایشان: متن دل: م: س: آ: (نیز: ل: ۳. و) ۲۷. ل: ۳. جلیج: (ق: ۳. نبرد داشتند) ۲۸. ق: ز
نوم: (ن: ۳. سرلجام) ۲۹. ق: است: (ل: ۳. اند) ۳۰. م: س: آ: (نیز: ل: ۳. ب): فزون: م: س: آ: (نیز: ل: ۳. و): سیه: متن دل: ل: ۳. (نیز: ق: ۳. ب):
۳۱. م: س: آ: (نیز: ق: ۳. ک: و خسته) ۳۲. م: س: آ: (نیز: ق: ۳. ب): یازده مستورس دیگر: این بیت را ندارد: بنداری (۱۸۲۷-۱۸۵۰). بلغنا أن الخاقان قد کسر
الهیاطة و لتسوی حلهم و قتل منهم مقدار ثلثهم ۳۳. م: س: آ: (نیز: ل: ۳. ب): نامداران ۳۴. م: س: آ: (نیز: ق: ۳. ل: ۳. ب): تیغ: متن دل: ل: ۳.
ل: ۳. (نیز: ق: ۳. ب: کاید) ۳۵. م: س: آ: (نیز: ل: ۳. ب): بدیشان) ۳۶. م: س: آ: (نیز: ل: ۳. ب): مباد ایوان: م: س: آ: (نیز: ل: ۳. ب): مباد ایوان آب و
نشست لوزن برست نیست: (ن: مباد ایوان رای و دست: ل: ۳. و: مباد ایوان آب و شست (ل: ۳. ب): مباد ایوان: (ق: ۳. ب):
ایچ باره (ل: ۳. رای): پست: متن دل: م: ل: ۳. (نیز: م)

نبردی سپهر^۲ آن^۳ سپه را ز جای
 بگستند از^۵ تخم بهرام گور،
 به شاهی^۸ برو^۹ آفرین خواندند
 سرافراز یا لشکر و گنج و تاج^{۱۲}
 جزاز^{۱۵} مرز ایران نبیند^{۱۶} به خواب!
 همی بر فرزند به^{۱۸} خورشید^{۱۹} سرا
 که خاقان بخواند^{۲۰} چنین^{۲۱} داستان
 که دارند ازو چینیان^{۲۴} پشت راست
 سپرده^{۲۶} بدیشان زن و مرد^{۲۷} و گنج
 چه سازیم با ترک و^{۳۰} خاقان چین^{۲۹}؟

اگر غانفر^۱ داشتی نام و رای
 چو شد مرز هیتالیان^۴ پر ز شور
 ۱۸۵۵ نوآیین^۶ یکی شاه^۷ بنشانند
 نشسته‌ست خاقان بدان^{۱۱} روی چاچ^{۱۱}
 ز^{۱۳} خوبشان ارجاسپ و^{۱۲} افراسیاب
 ز پیروزی لشکر غانفر^{۱۷}
 سزد گر ناشیم همدستان
 ۱۸۶۰ کوزستان^{۲۲} زمین^{۲۳} پادشاهی مراست
 همه زیردستان ازایشان^{۲۵} به رنج
 چه ببیند یکسر کنون^{۲۸} اندرین^{۲۹}

همه پاسخش را بیاراستند،
 که ای شاه نیک اختر^{۳۲} پاک دین^{۳۳}،
 دورویند و این^{۳۵} مرز را دشمنند،
 هم از شاه گفتار نیکو سزد!

بزرگان داننده برخاستند
 گرفتند یکسر برو^{۳۱} آفرین
 ۱۸۶۵ همه مرز هیتال آفرستند^{۳۴}
 برایشان سزد هرج^{۳۶} آید ز بد!

۱-سی: غایقر (حرف سوم نقطه ندارد)؛ ل: غایقر؛ (بی: عاتقر؛ ل: عاتقر (حرف چهارم نقطه ندارد)؛ ا: غانفر)؛ ۲-سیه: ۳- (و: سوران (سپهر آن))؛ ۴- (هیتال (وزن درست نیست))؛ همی: ازان (ع: ق: برآین)؛ ۵- (ل: شاه)؛ ۸-سی: ۱۰- (نیز ق: ب:؛ سراسر: متن دل (بی: بدو)؛ بندای (۱۸۵۵، ۱۸۵۱))؛ و آنها هم حین قتل ملکهم نسبوا ملکا آخر من نسل بهرام جور ۱۰-سی: (نیز ق: بی: پ: و: آ: ب:؛ بدین: ق: سی: آ (نیز ل: ق:))؛ آفرین: که: برین: متن دل، ل: (نیز ل: ق:))؛ ۱۱- (ا: عاچ (ل:))؛ ب: (آب)؛ ۱۲- (ب: کامیاب: ل:؛ گرز با سرش تاج: ق:؛ فراوان ایا گنج و بالشکر و تخت عاچ (وزن ندارد)؛ س: آ (نیز ق:))؛ سرافراز و بالشکر و گنج و تاج: متن دل، سی: ل: (نیز ل:))؛ ۱۳- (ل: درت های این بیت پس و پیش شده است ۳- ل: ل: ک: ل:؛ به: متن: بازده دستنویس دیگر ۱۴- (بی: جوچ)؛ ۱۵- ل:؛ چو از: (ب: بجز)؛ ۱۶- (ل:؛ نبیند جز مرز ایران)؛ ۱۷- ق: غانفر؛ ل: عاتقر (حرف سوم نقطه ندارد)؛ (بی: عاتقر؛ ل: عاتقر؛ ا: غانفر)؛ ۱۸- سی: آ (نیز ق:))؛ ز: ۱۹- ک: خورشید ۲۰- (ل: بخاند)؛ ۲۱- ک: چنین این زند ۲۲- که تا آن: ق: سی: آ (نیز و:؛ کشانی: بی: نیز به: ب:؛ کروسان (حکوروبستان)؛ ک: ل: (نیز بی: بی: ق:؛ کوروبان (حکوروبستان))؛ متن: توضیح قیاسی است (دستان سیلوغش، ۱۲۹، ۱۳۱، ۱۳۲)؛ ۲۳- (ب: زمی)؛ ۲۴- سی: آ (نیز و:؛ از وی چنان: ق:))؛ زو چینیان: ل: از وی چنین)؛ ل: ۲۵- این بیت و بیت سپین را ندارد ۲۵- (بی: ایران)؛ (ا: ایشان)؛ ۲۶- ل: سپردن ۲۷- سی: ل: سی: آ (نیز بی:))؛ تن و مرد: بی: سی: مال: ک: (نیز پ: و: ل: آ: ب:؛ تن و مرز: متن دل (نیز ق:))؛ بندای (۱۸۵۶-۱۸۶۱)؛ و الخاقان مخیم بالشاش فی عساکره، ملک بنایسره له من الظفر بالهیاطله و هو لایری فی المنام غیر العبور الی ارض ایران لما دخل رأسه من العجب ۲۸- سی: (نیز بی: بی:؛ بدین: ۲۹- (نیز ل:))؛ (بی: اندرون: دون (ل:))؛ کنون: ب: دون)؛ ۳۰- ک: (نیز بی:؛ جرج: ل: از ۱۸۶۲ و ۱۸۶۴ ب: یک بیت ساخته و ۱۸۶۴ ب: ۱۸۶۴ ا: رانداخته است؛ بندای (۱۸۶۲)؛ فعلاذ ترون؟ و ما الادی به نشرون؟ ۳۱- (بی: بندای)؛ ۳۲- سی: سی: آ (نیز ق:))؛ ل: (بی: و: ب:؛ جوج: متن دل (نیز بی:))؛ ۳۳- ق: سی: آ (نیز ق:))؛ ل: (آ: ب:؛ پیش: بین: متن دل، سی: (نیز بی:؛ بندای (۱۸۶۳-۱۸۶۴))؛ فقاموا و دعوا لملکک، و اثنوا علیه ثم قالوا: ایها الملک! ۳۴- ک: (نیز و: ل:))؛ اهریمن اند: متن: بازده دستنویس دیگر ۳۵- (بی: آ: ب:؛ ق:؛ وین: بی:؛ در: بند این (ل:))؛ بندای (۱۸۶۵)؛ ان الهیاطله هم اعداء مملکتک و حصاد دولتک ۳۶- سی: سی: آ (نیز ق:))؛ ب:؛ هر چه: متن دل

جزاز^۳ خون آن شاه آزادمرد،
چنان شهریاری^۵ چراغ جهان^۱،
که هرگز نخیزد ز بیداد^۸ دادا.
همان^۹ بدکنش را بد آید به سرا
که دارد^{۱۰} به دل درد و کین^{۱۱} کهن،
بدآموز دارد دو دیده^{۱۳} پرآب!
اگر زو^{۱۶} بترسی، نباشد شگفتا
مکن یاد و^{۱۹} تیمار ایشان متخور^{۲۰}!
ز خاقان که بنشت از آن^{۲۳} روی آب،
توی^{۲۴} در جهان شاه^{۲۵} گردن فرازا
انوشه کسی کو روان پرورد^{۲۷}
نبایدت فرزانه و رای زنا
که با فر و اورندی و رای و بخت^{۲۸}
ازین پادشاهی هراسان^{۳۰} شود
زمان تا زمان لشکر آید ز روم^{۳۳}
نماند بر و بوم ایران زمین^{۳۵}

لایشان^۱ اگر نیستی کین و درد^۲
بگشتند^۴ پیروز را ناکهان
میادا که باشند^۶ یک روز^۷ شاه
۱۸۷۰ چنین مست باد آفره دادگر
ز خاقان اگر شاه راند سخن
شد گر ز خویشان افراسیاب^{۱۲}
و دیگر^{۱۴} که پیروز شد، دل گرفت^{۱۵}
ز هیتال و از^{۱۷} لشکر غاتفر^{۱۸}
ز^{۲۱} خویشان ارجاسب و افراسیاب^{۲۲}
۱۸۷۵ به روشن روان کار ایشان بساز
فروغ از تو گیرد روان^{۲۶} و خرد
تر داناتری از بزرگانجمن
ترا زبید اندر جهان تاج و تخت
۱۸۸۰ اگر^{۲۹} شاه سوی خراسان شود
هر آنکه که^{۳۱} بی شاه بینند^{۳۲} بوم^{۳۳}
از^{۳۴} ایرانیان بازخواهند کین

۱- ق:۴؛ پیدشاه؛ یک کزیشان (۲، ۳: ل)؛ داد (پسوند ندارد)؛ ۳- ک (نیز و)؛ بجز (۴، ۵: ق)؛ که کشند (۵، ۶: ل)؛ چنین پادشاهی
عزل (۶؛ باشد)؛ ۷- ۲: بد روز و (۸، ۹: ل)؛ بیداد و؛ ان^{۱۰}؛ ب این بیت و بیت سپین را نثارند (۹، ۱۰: ق)؛ (نیز و)؛ همی؛ ک؛ ل؛ ۲؛ س؛ (نیز
و)؛ ۱۰- ه؛ من (۱۱، ۱۲: ل)؛ بد بشدای (۱۸۶۶-۱۸۷۰)؛ فلا یعنی آن تهنم لما جرى عليهم من جهة الترك. و اذکر ما جرى منهم على
لیروز. و انهم لم یذوقوا سبب الخاقان الاجزاء فلعلم، ولم یروا فی هذه الواقعة غیر شرم صمیمهم (۱۰- ق)؛ گذارد (۱۱- س)؛ کین و؛ ل؛
کین و دود (۱۱: ل)؛ گرد کین؛ من «بازچه دستنویس دیگر ۱۲- (۱: افرسیاب) ۱۳- ق: گردد دو دیده»؛ (۱: آرد دو دیده)؛ که؛ بدان مرز دارد در
دید»؛ (۱: بدان مرز دارند دیده)؛ (۱: براندیشد و دیده دارد)؛ من (۱۳، ۱۴: س)؛ ل؛ س؛ ل؛ (نیز ل)؛ ۲؛ ب؛ ان^{۱۶}؛ ب)؛ ۱۴- ل؛ دگر آنک؛ (ل)؛ ادیگر
که)؛ ۱۵- ق؛ برگرفت (۱۶، ۱۷: ق)؛ که از وی)؛ س؛ ۲؛ و؛ ان بیت را بخارند (۱۷، ۱۸: ق)؛ س؛ ز؛ ۱۸- ل؛ عاتفر (حرف سوم نقطه ندارد)؛ (ل)؛
عاتفر؛ ۱۹- (ل)؛ بی (حرف)؛ ۲۰- ک؛ (نیز ق)؛ ۲۱- مرز در ق^{۲۲} این بیت با بیت سپین پس و پیش شده است؛ ۱ بیت های
۱۸۷۲، ۱۸۷۳، ۱۸۷۴، ۱۸۷۵، ۱۸۷۶، ۱۸۷۷، ۱۸۷۸، ۱۸۷۹، ۱۸۸۰؛ ۲۱- ک؛ ۲۲- (ل)؛ اسفندیار (پسوند ندارد)؛ ۲۳- ل؛ س؛ ق؛ ل؛ ۲۴- ل؛ س؛ ق؛ ل؛ ۲۵- زان؛
س؛ ۲۶- زین؛ (ل)؛ زیند ق؛ بگشت این؛ ۲۷- ه؛ است از آن؛ من (۲۷، ۲۸: ل)؛ ک؛ (نیز ل)؛ ۲؛ ب؛ ان^{۲۹}؛ ب)؛ و؛ این بیت را ندارد (۲۹، ۳۰: س)؛ ل؛ س؛ (نیز
و)؛ ۳۱- ع؛ تویی؛ من (۳۱، ۳۲: ق)؛ ۳۲- ل؛ شاه و؛ بیت های ۱۸۷۶-۱۸۷۸ را به هم ریخته است؛ ۱۸۷۸، ۱۸۷۹، ۱۸۷۶، ۱۸۷۷، ۲۳- ق؛ زوان (۳۳
۳۷، ۳۸: ل)؛ (نیز ل)؛ ان^{۳۴}؛ خرد پرورد س؛ (نیز ل)؛ ک؛ خرد پر خورده؛ من (۳۷، ۳۸: ق)؛ ۳۸- نام و بخت؛ ل؛ برزی و یاری و
بخت؛ س؛ نیز ل؛ ان^{۳۵}؛ ب؛ اورنگی ای نیکبخت؛ ل؛ ۳۵- (نیز ل)؛ ۳۶- و؛ ل؛ اورنگی و رای و بخت؛ من (۳۵، ۳۶: ل)؛ پنداری
(۱۸۷۶، ۱۸۷۷)؛ و اما الخاقان فاته ما عبر بعد إلى أرض ایران حتی یتوجه نهوض الریایات العالیة إلى ذاک الصوب (۳۹: نو)؛ و؛ ۳۰- ق؛
نرسان ایالاتی آن نوشته شده است؛ هراسان (۳۱: ق)؛ هم آنکه چو (۳۲: ق)؛ بایند؛ (ل)؛ بپند؛ ل؛ بیند بی شاه (وزن درست
نمسته)؛ س؛ (نیز ان^{۳۴}؛ و؛ ان^{۳۵}؛ بی شاه بنهد (بهد بپند)؛ من (۳۱، ۳۲: ل)؛ (نیز ق)؛ ۲؛ ب)؛ ۳۳- (ل)؛ روم بوم (۳۴: ل)؛ (نیز ب)؛ ز
۳۵- نو؛ ۳۰؛ و؛ چین)

نه کسی^۱ پای بر^۲ خاک ایران نهاد
اگر^۵ شاه را رای کینست و جنگ

نه زین^۳ پادشاهی کسی^۴ کرد یاد
ازو رام گردد به دریا نهنگ!

۱۸۸۵ چو بشنید از^۶ ایرانیان شهریار
کسی را نیند گرد رزم آرزوی^۸
بدانست شاه^{۱۱} جهان‌کلخدای
چنین داد پامخ که یزدان^{۱۴} سپاس^{۱۵}
که ایران نچستند جز^{۱۷} خواب و خورد
۱۸۹۰ شما را از^{۱۹} آسایش و بزم‌گاه
تن‌آسان شود^{۲۲} هرک^{۲۳} رنج آورد
به نیروی یزدان سی ماه را
به سوی خراسان کشم لشکری
همین نامداران و^{۲۸} گردان که هست
۱۸۹۵ نه هیتال مانم^{۲۹} نه خاقان چین
جهان از بدان^{۳۱} پاک بی خُو کم^{۳۲}

ز بزم و ز پرخاش و از^۷ کارزار،
به بزم^۹ و به ناز^{۱۰} اندرون کرده خوی^۸
که اندر دل^{۱۲} بخردان چیست رای^{۱۳}
-کزو دارم اندر دو گیتی هراس^{۱۶} -
فراُمشت^{۱۸} کردند گره نیردا
گزان شد چُنین تان^{۲۰} سر از رزمگاه^{۱۹}
ز رنج تنش ناز^{۲۲} و گنج^{۲۵} آورد
بسیچیم یکسر همه^{۲۶} راه را
بخوادم^{۲۷} سباهی ز هر کشوری
بیندیم کوس از بر پیل مست
-که بر بوم ایران^{۳۰} کنند آفرین -
به داد و دهش کشوری نُو کم^{۳۲}

۱-س: آ. و ۲-س: در ۳-ن: بدین ۴-س: که ل ۵-س: ۲ (نیز ان-هوا، آ، ب)؛ بید: (ن: آ، تید)؛ متن = له ق ه-ق: وگر: بشاری (۱۸۸۴-۱۸۸۰): قالوا: و نخش، این تفضیل الملک الی خراسان، ان طمع الروم فیتهزوا فرصة خلوع عزة ایران عن العساكر المنصورة فیهبجوا علی أطراف المملكة لیتظہر خلل شعب الملک فی تلافیه. هذا ما نراه. ثم رأی الملک اصوب، و أمره اعلی ۶-ل (نیز آ): ز ۷-ل: ز؛ س: بیکار و از ۸-س: ۴ (نیز ل: ۱، و ۱): صح و ز پرخاش و از ۹-س: ۲: ز: آ: (ز): ل ۱۰-نیز ل: ل: ان، ب:؛ صلح و ز بیکار و از ۱۱-ل: ان، ب: (ز): ق: رای بزرگان و از ۱۲-ق: چنان کشتن آتش؛ متن = له: پ این بیت را ندارد ۱۳-س: ل ۱۴-س: آ: آرزو -خو: متن = بازده دستنویس دیگر ۱۵-س: (پ: بزم) ۱۶-س: (ب: نیاز)؛ در س ۱۷-س: ل ۱۸-س: و ۱۹-س: آ: آیین بیت با بیت سپسین پس و پیش شله است ۲۰-س: آ: حالی: له: بربید ریشان ۲۱-س: سخن ۲۲-س: (جای) ۲۳-س: ۱۴-س: ۱۵-س: ل ۱۶-س: ز یزدان: (ب: کز ایزد) ۱۷-س: ق (نیز ل: و): ساس (نقطه ندارد)؛ (ن: شناس) ۱۸-س: (ن: سپاس (پسراوند ندارد)) ۱۹-س: ۱۷-س: ۱۸-س: ۱۹-س: (نیز ل: ل، ن، و، ان، ب): ایران از ۲۰-س: (ن: آسایش و (ب: جو خا): ۲۱-س: که ل ۲۲-س: ۲۳-س: پ: شیران از ۲۴-س: ب: ز) آسایش و (ا: از ایران و آسایش و؛ متن = له: پس از تصحیح ایشاق به ایران) ۲۵-س: ۱۸-س: ۱۹-س: ۲۰-س: ب: فراموش؛ متن = له: ۲۱-س: بر: ل ۲۲-س: (نیز ل: ل، و، ان، ب): ز: (ق: کز): متن = له: ۲۳-س: (نیز ل: ل، ن، و، ان، ب) ۲۴-س: ۲۵-س: ۲۶-س: ب: برین سان: (نیز ب: برایشان) ل ۲۷-س: (نیز ل: و، ان، ب): بدیشان: (ل: آ: بدیشان)؛ متن = له: (نیز ل: ل): ۲۸-س: (ب: زرم شاه) ۲۹-س: (ب: چشم) ۳۰-س: ۲۱-س: ۲۲-س: س: ۲۳-س: (نیز ل: ب: هر که؛ متن = له: ۲۴-س: ل ۲۵-س: (نیز ق: آ): باز: ق (نیز و): مار (نقطه ندارد)؛ س: آ (نیز آ): بار: (ب: زرم آگهی باز)؛ متن = له: (نیز ل: ل، ان، ب) ۲۶-س: (ب: بزم)؛ بشاری (۱۸۹۱-۱۸۸۵): لغضب آشوران و قال: این آسود ایران تمردوا العیش والطرب، و أثاروا اللهو و اللعب حتی نسوا مطاعة الرجال، و مصابرة القتال ۲۷-س: مگر: (نیز ل: ان، ب: سوی: متن = له دستنویس دیگر ۲۸-س: ۲۹-س: (نیز ل: ل، ب): بخوادم: (و: بخوانم)؛ متن = له دستنویس دیگر ۳۰-س: (ج: آ: نه بر بوم ایشان) ۳۱-س: (ق: بدی) ۳۲-س: (نیز آ: کتب: بشاری (۱۸۹۶-۱۸۹۲): انا عازمون علی قصد خراسان فأعدوا و استعدوا. فانه لابد من الأرتحال عند مسئول الهلال

به بوزش برو^۱ آفرین خواندند،
زمانه به دیدار^۲ تو شاد باد^۳!
به فرمان و رایت سرافکنده بیم!
نبیند^۴ ز ما کاهلی شهریار^۵!

همه نامداران فروماندند
که ای شاه پیروز^۶ با فر و داد
همه نامداران ترا بنده بیم
۱۹۰۰ هر آنکه^۷ که فرمان دهد کارزار^۸

زمانی شد اندر سُخُن^۹ انجمن،
برآمد، نشست از پر گاه نو،
نهادند بر چادر^{۱۰} لاژورد^{۱۱}
خروشی برآمد ز درگاه شاه^{۱۲}

از آنیس^{۱۳} چو بنیست با رای زن
همی رست^{۱۴} ازین^{۱۵} گونه تا ماؤ نو
تو گختی که جامی^{۱۶} ز یاقوت زرد
بدینند^{۱۷} بر چهری شاه ماه^{۱۸}

گفتار اندر لشکر کشیدن نوشین روان به جنگ خاقان چین^{۱۹}

زمین شد بگردار زرین جناغ^{۲۰}،
بیستند بر پیل رویینه خم
تیره زنان برگرفتند راه
ابا رای زن موبد^{۲۱} اردشیر
به هر نامداری و هر^{۲۲} مهتری،
شما کهتری را^{۲۳} مسازید بزم!
فغانیش^{۲۴} را هم بگرد^{۲۵} آفرین^{۲۶}!

۱۹۰۵ چو برزد سر از کوه رخشان چراغ
خروش آمد و^{۲۷} ناله ای گاودم
مُدام به لشکرگه آمد سپاه
به درگاه شد^{۲۸} یزدگرد دبیر
نبیشتند^{۲۹} نامه به هر کشوری
۱۹۱۰ که شد شاه با لشکر از بهر^{۳۰} رزم
بفرمود^{۳۱} نامه^{۳۲} به خاقان چین

۱- (لی: بقوه: ۲: بر آن: ۲- دل: ۲: فیروز و) ۳- س: س: ۲ (نیز لن: بی): فرمان: متن = ل ۴- ل: ۲- س: ۲ (نیز ل: ۲: ب): باد شاد: متن = یازده دستنویس دیگر (ل: آنکس) ۴- ل: (نیز ق: ۲): شهریار ۷- ل: ۳: نیاید) ۸- ل: ۲: کارزار: (ق: ۲): بیبند ز ما کوشش کارزار: بقهاری (۱۸۹۷-۱۹۰۰): فلما أحسوا بتمتره اعتدوا و اتصلوا واسترضوه حتی رضی ۹- س: س: ۲ (نیز لن: لی: ب): وزان پس: متن = ل (نیز ق: ۲): ۱۰- ک: شدندی سران: (ق: ۲): شدند از جهان: لن: بزرگان و کسری شدند: متن = یازده دستنویس دیگر ۱۱- س: س: ۲ (نیز لن: لی: بی): بود: متن = ل (نیز ق: ۲): ۱۲- ل: (نیز ق: ۲): ۱۳- ق: ۲: تاجی) ۱۴- ک: چادری ۱۵- س: ق: ک: س: ۲ (نیز ق: ۲: لی: ل: ۲: ب): لا جورده: متن = ل (نیز لن: بی: و: ان: ۲): ۱۶- ک: ندیدند ۱۷- س: (نیز ق: ۲): ماه نو: (ن: ان: ۲: ب: شاه نو): متن = ده دستنویس دیگر ۱۸- س: (ن: بر: لی: آ): تیره: (ن: بی: ک: و) ۱۹- ل: پیام فرستادن خاقان چین به کسری: ق: رفتن نوشین روان به رزم خاقان چین: ل: رزم نوشین روان یا خاقان چین: متن = س: ک: س: ۲ س: نویسی ندارند ۲۰- ل: (لی: چراغ (پسازند ندارد): (ق: ۲: ل: ۲: و: ۲: این بیت را ندارند ۲۱- ک: (نیز ق: ۲): از ۲۲- ک: ۲۳- ک: س: ک: (نیز لن: بی: ل: ۲: و: ب): ۲۴- ل: ۲ (نیز ل: ۲: و: لن: ۲): نوشتند: متن = ده دستنویس دیگر ۲۵- ک: ۲۶- ل: ۲: و: ای: (ب: و: سار) ۲۷- س: (نیز لن: لی: ک: کترانرا (ن: ک: کسری را: بی: مهتری را): ک: شما را کهتری (وزن درست نیست): متن = ل: ق: ل: ۲: س: ۲ (نیز ق: ۲: و: ۲: و: ۲: و: ۲: ۲۸- ل: بفرمود (حرف یکم بی نقطه): (ب: بفرمود) ۲۹- ل: ۲: نامه (ک: ۳۰- ل: ۲: حطایش (حرف چهارم بی نقطه): س: فغانیش (حرف چهارم بی نقطه): (ل: ۲: (نیز ق: ۲): فغانیش: س: ۲ (نیز ل: ۲): فغانیش: متن = ل ۳۱- ل: (نیز و: ۱): بگرد (بی نقطه): س: (نیز لن: لی: ل: ۲: ب): تکرده: متن = ۳۲- ق: ل: ۲: و: نامهای همچنین: متن = ک: (نیز لن: ۲: ب)

که روی زمین جز^۲ به دریا نماند!
درفش جهاندار بر^۳ قلب‌گاه،
که گشت آفتاب^۵ از جهان ناپیدا
همی^۸ گشت^۹ دو کوه و در^{۱۰} مرغزار

به گرگان^{۱۲} همی رای زد با سپاه
شده^{۱۳} سفد یکسر چو دریای آب!
زمین^{۱۴} برنتابده نه گاه^{۱۵} مرا
و زایران به^{۲۰} دشت دلیران^{۲۱} کشیم^{۱۹}
همان^{۲۲} تازیان را به دین^{۲۵} آوریم^{۲۳}
نه اورنگی^{۲۷} شاه^{۲۶}، نه از تخت^{۲۸} بخت^{۲۴}!

جهانجوی^{۳۰} با لشکری جنگجوی^{۳۱}
کز ایران بجنید با^{۳۳} فزهی!

یکی لشکری از مداین^۱ براند
زمین کوه تا کوه یکسر سپاه
یکی لشکری سوی گرگان^۴ کشید
۱۹۱۵ بیاسود^۶ چندی ز بهر^۷ شکار

به سفداندرون بود خاقان که^{۱۱} شاه
ز خویشان ارجاسب و افراسیاب
همی^{۱۲} گفت خاقان: سپاه مرا
از^{۱۶} ایدر^{۱۷} سپه سوی^{۱۸} ایران کشیم^{۱۹}
۱۹۲۰ همه خاک^{۲۱} ایران^{۲۲} به چین آوریم^{۲۳}!
نمانم که کس تاج دارد، نه تخت^{۲۶}

همی بود یکچند با گفت‌وگوی^{۲۹}
پنچین تا بیامد ز^{۳۲} شاه آگهی

۱-ل: لشکر از نامداران ۲-ق: (را)؛ پ پس از این بیت افزوده است:

ز گرد سپاهش زمین تیره شد

۳-ق: (نیز ق: ل، و، آ، ا) در ۴-ل: آ، س، (نیز ق: ق)؛ گردان؛ متن = دوازده دستنویس دیگر: ه: ه: شد خاک و سنگ ۵-ل: (۳: بیاسود و) ۶-ل: بزم و ۷-ا: (ق: غمی: ا: همه) ۸-س: (نیز ل، ن، ی، ی، و، ب): بود: متن = ل، ق، س، (نیز ق: آ، پ) ۹-س: (نیز ق: ل، ن، ی، و، ب): (ا)؛ برکوه و بر (به: حر)؛ متن = ل، س، (نیز ل، ن، ی، ی، و، ب): بنادری (۱۹۱۵-۱۹۰۱)، ثم لما استهل الهلال شدت الکوارسات علی کواهل الفیول، وأطلت الأساد علی حراری الفیول، و سار الملک من المدائن متوجه نحو خراسان فی جمع عظیم ترنج تحتهم الأرض. فلما وصل الی جرجان خیم لیستریع بها آیاما ۱۱-ل: (یکماه) ۱۲-ق: ل: از ایران ۱۳-ل: بشد ۱۴-ل: (ب: زمی) ۱۵-ل: (نیز ق: ق): کلاه ۱۶-ل: (حاج: ۱۷-ا: (ب: اینجا) ۱۸-س: (نیز ل: ی: سوی شهر)؛ (ب: سوی مرز) ۱۹-ق: ل: آ، س، (نیز ل، ن، ی، ی، و، ب): کشم؛ متن = ل، س، (نیز ل، ن، ی، ی، و، ب): ۲۰-ک: وزیشان به؛ س، (نیز ل، و، آ، ب، ا): بنزدیک؛ (ق: از ایران)؛ متن = ۲۱-س: (نیز ل، ن، ی، ی، و، آ، ب، ا): روز آنجا به شهر دلیران؛ ق: به سوی دلیران و شیران؛ متن = ل، ل، ۲۲-ل: (ل: ایران) ۲۳-ق: (نیز ل، ن، ی، ی، و، ب): آورم؛ متن = ل، س، ک، ل، آ، س، (نیز ق: ل، ن، ی، ی، و، ب): ۲۴-س: ل: (نیز ل، ن، ی، ی، و، ب): ۲۵-ل: (برین: ه: بر زمین؛ س: (نیز ل، ن، ی، ی، و، آ، ب، ا): تاجداران (ن: آ: تاجدار)؛ به چین؛ (ن: ل، ی، ب: تاجداران بدین (ل: این: ب: کین))؛ متن = ل، ق، س، (نیز ق: ل، ن، ی، ی، و، آ، ب، ا): ۲۶-ل: (ن: آ: بخت-نخت: ا: بخت-سخت (حرف یکم بی نقطه) ۲۷-س: ل: (نیز ل، ن، ی، ی، و، آ، ب، ا): آئین شاهی؛ (نیز ل، ن، ی، ی، و، آ، ب، ا): آئین شاهان؛ متن = ل، ک، (نیز ق: آ، و) ۲۸-س: (نیز ل، ن، ی، ی، و، آ، ب، ا): گاه و نه؛ ق: ل: پیروز؛ ک: ل: و نه؛ س: زوج و نه؛ ل: زوج و نه؛ ب: کشتو نه؛ و: آئین؛ ق: آ: و بر چرخ؛ ق: و نه گاهی نه؛ متن = ل: بنادری (۱۹۱۶-۱۹۳۱)؛ و کان الخاقان حیثه نازل علی ظاهر سمرقند. و کان یشاور أصحابه فی قصد ایران و ثقب بلادها و استباحه أمرالها و استباح رجالها ۲۹-ل: (گ: ل) ۳۰-ل: س: جهانجوی و ۳۱-س: لشکر بر آب روی (وزن درست نیست)؛ ق: س: (نیز ل، ن، ی، ی، و، آ، ب، ا): لشکر و (ل: ب: جوج) آب روی (ا: رو)؛ متن = ل، ۳۲-ل: (نیز ل، ن، ی، ی، و، آ، ب، ا): به؛ متن = جوازده دستنویس دیگر ۳۳-ل: (ب: ا)

و زان^۱ بخت^۲ پیروز و آن^۳ دستگاه

ز دریا به دریا کشیده^۴ سپاه

۱۹۲۵ پیچید خاقان چو آگاه شد

به^۵ رزم اندرون راه^۶ کوتاه شد

به^۷ اندیشه بنشست با رای زون

بزرگان^۸ لشکر شدند انجمن

سپهدار خاقان به دستور گفت

که این آگهی خوار^۹ نتوان^{۱۰} نهفت^{۱۱}:

شندم^{۱۲} که کسری به گرگان^{۱۳} رسید

همه روی کشور سپه گسترید!

غلام همانا ز ما آگهی

وگر تارک^{۱۴} از رای دارد^{۱۵} تهی

۱۹۳۰ ز چین^{۱۶} تا به جیحون سپاه منت

جهان زیر فر^{۱۷} کلاه^{۱۸} منست!

مرا^{۱۹} پیش او رفت^{۲۰} باید به جنگ

نپوشد^{۲۱} درم^{۲۲} آتش نام و ننگ!

گماند^{۲۳} کزو بگذری^{۲۴} راه^{۲۵} نیست

وگر در^{۲۶} زمانه جز او^{۲۷} شاه^{۲۸} نیست!

بیاگاهد اکنون چو من جنگجوی^{۲۷}

شوم^{۲۸} با شواران^{۲۹} چین پیش^{۳۰} اوی!

خردمند^{۳۰} مردی^{۳۱} به خاقان^{۳۲} چین

چنین گفت کای شهریار^{۳۳} زمین^{۳۴}:

۱۹۳۵ غو^{۳۵} با^{۳۶} شاه^{۳۷} ایران مکن رزم یاد

مده پادشاهی و لشکر به باد!

۱. (بیدلان) ۲. دل ۳. (نیز لن، ق، نی، ق، ف): بخت (حرف یکم بی نقطه)؛ س، ک، (نیز لن، ل، و): تخت؛ متن = س ۴. (نیز ب، ا، ب) ۳. دل (نیز ق، ک، پیروزی و کد پیروزی و): دل (نیز و، و، آن و پیروزه و آن؛ متن = س، ل، س ۵. (نیز لن، ل، بی، بی، ا، ب) ۴. (ق، ل، ک: کشیدن)؛ ق بیتهلی ۱۹۲۹-۱۹۲۸ را ندارد؛ بشاری (۱۹۲۲-۱۹۲۴): فیما هو بیشتر لی ذلک و بشیر و یعد و یستعد إذا آتاه الذئیر یوصلون أنوشون الی جرجان فی جنود البر و البحر قاصدا قناله هـ (ق، ز) ۶. س ۲. (نیز ل): رای، س، ک، دل (نیز لن، ق، ل، بی، بی، و، آن، ب): اندوش رای؛ متن = دل (نیز ل، ک): بشاری (۱۹۲۵): فنکست منه تلک العزیمه علی أعقابها و قال: العاقل من أتى الأمور من أبوابها ۷. س، ک، دل ۳. (نیز لن، ل، ک، ب): براه، و، آن، ک، ب، ر: متن = ل، بشاری (۱۹۲۶): فخلا بأصحاب رایه و أخذ یستقلح زناد رایهم ۸. کد نیز ۹. ل این واژه، واحد یار نوشته است ۱۰. ل (ن: شمره (بساوند ندارد)) ۱۱. س (نیز لن، ب): شنیدی ۱۲. ل ۱۷. ک: کردان ۱۳. س (نیز لن، ک) کشید ۱۴. س ۳. (نیز ل، و، ا): روان و دل؛ (ق، و، گر نه دل)؛ متن = ل، س، ک، دل ۱۵. (نیز لن، ل، بی، بی، ا، ب) ۱۵. س ۱۶. ک: کرد (نیز لن، ق، ر، سین ۱۷. س ۱. (نیز ق، ل، ک، ب، و، ا، ب): بزه؛ متن = دل ۱۸. (نیز لن، بی، بی، ا، ب) ۱۹. (ن: رفته) ۲۰. ل، ق، ل، (نیز لن): بپوشد (حرف یکم بی نقطه)؛ س (نیز ق، ا، ب): بپوشید؛ متن = س ۲۱. ق، ل، ا، س ۲. (نیز لن، ل، بی، بی، ا، ب): درنگ؛ (ق، ک: مگر)؛ متن = ل، س (نیز ل، ک، ل، این بیت و بیت حسین را ندارد ۲۲. ق (نیز ب): گمان بد؛ س ۲. (نیز ل، ک): که ماند؛ متن = ل، س، ل (نیز لن، ق، ل، بی، و، آن، ک): گماند ۲۳. س، ق، بگذرد ۲۴. س، شاه، گاه ۲۵. ل: جرم ۲۶. س، ل، بی ۲. (نیز ل، و، ا): چو؛ (ق، ل، چو از ا، ب: چو تو)؛ متن = ل، ق (نیز لن، بی، بی، ا، ب)؛ ل، این بیت و بیت حسین را ندارد ۲۷. رزمجوی؛ س، ل (نیز لن، ل، بی، بی، ا، ب): از من که من جنگجوی؛ س ۲. (نیز ل، ک): بناگامی اکنون چو من (ن: چنین) جنگجوی؛ (ق، ک): بگفتم شما همه رزمجوی؛ ل: نیاگاهد از من که من جنگجوی؛ و شود آگاه از من که من رزمجوی)؛ متن = ل، ق، ۲۸. کد شود ۲۹. ق: بزده؛ بشاری (۱۹۲۷-۱۹۳۳): ثم قال لدستوره: الرأی أن أجز العساکر وأطلقه حتى یعلم أنى غیر ناگلر حه ۳۰. ا، ق، خرمندلی (روزن درست نیست) ۳۱. (ق، ل، ک، و، ا، ب): مهتر بالفین ۳۲. س ۳. (نیز و، ا، ب): بر دل (از دولت لیس، بخت، هویت و زور را ساخته است:

بر شاه ایران مکن رزم رای
چو با شاه ایران کنی رزم یاد

بشاری (۱۹۳۳-۱۹۳۵): فقال بعضی کفانه: ایها الملک! لیس من الصواب أن تنایب ملک ایران، و تروظ بنفسک و عساکرک لقتاله

مگر نیره^۲ باشد^۵ دل و رای اوی^۳
 به دیدار او بر فلک ماه^۸ نیست!
 ز جایی^۹ که گنج‌مست^{۱۰} و آبادبوم!
 جهاندار و بیدار و^{۱۲} بیروزیخت!

ز شاهان^۱ نجوید^۲ کسی جای اوی^۳
 که با قر او تخت^۶ را شاه^۷ نیست
 همی باز خواهد ز هند و ز روم
 خداوند تاج‌ست و زیبای تخت

یکی رای شایسته^{۱۳} افگند بن^{۱۲}
 که این را چه بیند خردمند روی؟
 که خامش نشاید بدن^{۱۸} خیرخیر^{۱۹}!
 به از بر^{۳۳} پراگندن گنج نیست!
 نه گستردنی روز ننگ و نبرد^{۲۷}،
 همان پوشش و نغز^{۳۰} گستردنی!
 درم خوار گیرد^{۳۲}، تن آسان شود!

۱۹۴۰ چو بشنید خاقان ز موبد سخن
 چنین گفت با کاردان راهجوی^{۱۵}
 دو کار است پیش آمده^{۱۶} ناگزیر^{۱۷}
 که^{۲۰} از رزم^{۲۱} او بار جز^{۲۲} رنج نیست
 ز دینار پوشش^{۲۴} نیاید^{۲۵}، نه خورد^{۲۶}
 ۱۹۴۵ بدو^{۲۸} ایمنی باید^{۲۹} و خوردنی
 هر آنکس که از بد^{۳۱} هراسان شود

۱- (ب: به شاهی) ۲- ق: نداد ۳- ل. ک. س ۴- (نیز ق. ل. ب): او (و: اوی (پس‌وند ندارد) - او: متن ۵- ل (نیز ل. ن) ۶- ق: دیده
 ه: (ب: گردد: آ: شد با): می این بیت را ندارد ه: (می: بخت): س ۷- (نیز ل. و. ا): و با بخت (حرف یکم واژهٔ حسین بی نقطه) ۸- ک: راه
 ۸- ک (نیز ق. آ): راه (که پس‌وند ندارد): بنداری (۱۹۳۷-۱۹۳۶): فانه لیس علی وجه الأرض ملک یسأل فی القوۃ و الشوکه ۹- ن: جای
 ۱۰- ک (نیز ق. ی): بخت (حرف یکم بی نقطه) ۱۱- (می: ن) ۱۲- (ب: جز) ۱۳- ل (نیز ق. ل. و. ب): جهاندار بیدار: متن ه: ه: ق:
 ک: س ۱۴- (نیز می: ب): بنداری (۱۹۳۸-۱۹۳۹): و هو الذی يأخذ خراج الروم و الهند و غیرهما من اقالیم الأرض ۱۵- (می: اندیشه) ۱۶- ق:
 پراننده شد مغز مرد کهن ۱۷- (ل: جو: و): ل: راه‌دان کارجوی (ا): (ن: باز دان (د: بار دان) راه‌جوی): می این بیت را ندارد ۱۸- ل:
 اندرون ۱۷- ل: ناگزیر ۱۸- ق: شدن: (ن: بدین می: چنین گفت با کاردان (ه: ۱۹۴۱) ۱۹- ق: (نیز می: ل. ک: ن): خیره خیر: ل:
 خیر خیر (ا): (ب: ناگزیر (پس‌وند ندارد)): متن ه: س: ک: س ۲۰- (نیز ق. ل. و. ب): در می‌ت‌های این بیت پس و پیش شده است ۲۰- (ب:
 جز: و (گر: متن ه: ۲۱- س ۲۲- (نیز ل. ک: آ): آرم (د: از روم) ق: تخم: متن ه: ۲۳- ق: (نیز ل. و. ا): باز جز: (می: یار جز): ک: او مان بجز: (ق:
 گنج او مان جزا): ل: آرایه پایان جزا: متن ه: (نیز ل. ن: آ: ب) ۲۳- ل: همان را: ق: بدان بر: (ق: آ: نه به از: می: آ: نه از بر: ن: به از پر):
 متن ه: س: ک: ل. آ: س ۲۴- (نیز ل. ن: آ: ب: و: ب): بنداری (۱۹۴۰-۱۹۴۳): فقال الخاقان: سکوناً لیس بمصلحة فاما ان نسر لفاله او نبعث
 الیه فی الصلح و نسح بالمال ۲۴- (ق: گنجی): ک (نیز ل. ن): نه دینار و (ن: جز: پوشش ۲۵- ل: ساند (نقطه ندارد): س: ق: ساند
 (حرف دوم و چهارم بی نقطه): ک: نیاید: ل: ساند (حرف چهارم بی نقطه): س: ساند (حرف یکم و دوم بی نقطه): (ن: نیاید (حرف
 دوم بی نقطه): ق: آ: می: نیاید (حرف یکم و دوم بی نقطه): ل: آ: می: نیاید (حرف دوم بی نقطه): و: ناند (حرف دوم بی نقطه): آ: نیاید:
 متن ه: (ن: ۲۶- (ق: نخست: می: بخورد) ۲۷- (ق: پس آنگه بگویم ترامن درست: ب: این بیت و بیت سین را ندارد ۲۸- ک: (نیز
 ل: و: ا): یدل: متن ه: دست‌نریس دیگر ۲۹- (ق: باد و: می: آید: ل: نیاید) ۳۰- س: می: (نیز ل. ک: و. ا: ب): پوشش نغز و (ن: پوشش
 نغز: ق: گشوش و نغز: ن: گشوش نغز و) متن ه: ل (نیز می) ۳۱- (آ: آید) ۳۲- ل. ک: (نیز آ) ک: د: (و: کرد (وزن عوست نیست):
 بنداری (۱۹۴۴-۱۹۴۶): فان الحاجز لا تقش الا لئلا یومر من خلف شیئا قینبی أن یدل هونه بما یملکه من صانت و ناطق
 حتی یأمن بمزء ما ینخال و عادیته

که داند سخن گفت و داند شنید
سخن دان چینی چو ارتنگ^۵ چین
نهان^۷ بر سخن تا^۸ در شهریار

بیاراست ایوان شاهنشاهی
ز درگاهشان شاد^۹ بگذاشتند
ایا نامه و هدیه^{۱۱} و با نظر
ز خاقان برسید و بنشاختن^{۱۲}
بدادند پیغام خاقان^{۱۳} چین
فرستاده بنهاد پیش دبیر^{۱۶}
همه^{۱۹} انجمن ماند^{۲۰} اندر شگفت!
ز دادار بر شهریار زمین^{۲۳}

ز لشکر سخن‌گوی ده^۱ برگزید
یکی نامه بنیشت^۲ با آفرین^۴
برفت این^۶ خریدافته ده شوار

۱۹۵۰ به کسری چو برداشتند آگهی
بفرمود تا پرده برداشتند
برفتند هر ده^{۱۰} بر شهریار
جهاندار چون دید بنواختن
نهادند سر پیش او^{۱۳} بر زمین^{۱۴}
۱۹۵۵ به چینی یکی نامه^{۱۵} بر حریر
چن آن^{۱۷} نزد گردان^{۱۸} به خزانیدن گرفت
سر نامه بود^{۲۱} از نخست آفرین^{۲۲}

۱. س. ل. (نیز، ن. بی. ان. ۲. ب.) سخن‌گوی یکی؛ س. ۲ (نیز ل. ۳. بی. و. ۱.) سخن‌دان یکی؛ متن: «ل. ق. ک. (نیز ق. ۲)». ۲. داند گفتار داناشنید؛
س. گوید چو گفتار داند؛ ق. گویند و داند گفت و ک. گویند گفتار و داند؛ ل. (نیز، ن. بی. ب.) گوید و (ل. ۱. ک.) گفتار داند؛ (ق. ۲. گفتار
گویند داند؛ بی. جوید چو گفتار داند؛ ب. هم گوید و گفته داند؛ ل. گویند گفتار داند؛ متن: «س. ۲ (نیز ل. ۳. و. ۱.)؛ بنداری (۱۹۴۷)؛ ثم
إبه اختار عشرة من الکفأة الدهاة ممن یحسن أن یقول و یسمع؛ س. ق. در اینجا سرنویس دارند؛ س. آمدن فرستادگان خاقان بنزد
نوشین‌روان؛ ق. نامه خاقان چین نزدیک نوشین‌روان ۳. س. ۳ (نیز، ن. بی. بی. ل. ۳. ۲)؛ (نیز، ن. بی. ب.) بنیشت؛ متن: «س. ۲. س. ک. ل. ۳. ۲. س. ۲ (نیز، ن.
ل. ۳. و. ۱.)؛ پرافرین؛ (بی. پوزفرین؛ متن: «ل. ق. ک. (نیز ق. ۲)؛ هان لژنگ؛ ل. ۲ (نیز، ن. بی. ب.)؛ ده از ترک و؛ س. ۲ (نیز، ن. بی. ل. ۱.)؛ ده از (۱)
(آن) ترک (بی. نوک (۱))؛ س. ده از موبد ترک و؛ ک. چین همچو ارتنگ؛ (ل. ۳. چین ده از ترک؛ ق. ۲. سخن‌گوی چینی چو ارتنگ؛ ق. ۲.)
سخن‌گوی چینی بر آئین؛ بی. ایا نامه ده تن ز ترکان؛ و بدو فاد مردی ده از ترک؛ متن: «س. ک. بنداری (۱۹۴۸)». و کتب الی کسری علی
الحریر الصینی کتابا قفضم به الیه. ل. ل. ۲ (نیز، ن. بی. ل. ۳. و. ۱.)؛ آن؛ س. ۲؛ ل. ق. ز بزندان؛ متن: «س. ک. (نیز، ن. بی. ل. ۳. و. ۱.)؛ س. ۷.
دهان؛ س. ۲ (نیز ل. ۳. و. ۱.)؛ زبان؛ متن: «ل. س. ل. ۲ (نیز، ن. بی. بی. بی. ل. ۳. و. ۱.)؛ س. ۸. (ل. ۳. با)؛ بنداری (۱۹۴۹)». فسار الرسل یما تحملوا من
رسالة الخاقان حتی وصلوا الی صمیم انوشروان ۹. ل. ۳. (بی. بی. خوار) ۱۰. (ل. ۳. در دو) ۱۱. ق. هدیه و نامه ۱۲. (بی. بنواختن
بسلوند ندارد) ۱۳. ق. یکسره ۱۴. س. ۲ (نیز، ن. بی. ل. ۳. و. ۱.)؛ بر زمین پیش اوی (س. بی. او)؛ چون خویش اوی (س. بی. او)؛ ل. ۲.
خلاقان چین (بسلوند ندارد)؛ متن: «ل. ق. ک. (نیز ق. ۲. بی. و. ۱.)؛ بنداری (۱۹۵۴-۱۹۵۰)». فلما رفعت دو نیمه الحجب دخلوا علی ملک
بملا المیون روعة و بهاء و أیة و ساء فقبولوا بین یدی الراض فوفوه شرایط الإعظام و الإجلال. فأکر مهم الملک و سألهم عن الخاقان
و انتظام أحوال مملکته و اتساق امور دولته ۱۵. س. ل. ۲ (نیز، ن. بی. بی. ل. ۳. و. ۱.)؛ نامه بد؛ (ل. ۳. نامه و؛ نامه (وزن درست نیست)؛
متن: «ل. ق. ک. (نیز ق. ۲. بی. و. ۱.)؛ وزیر؛ بنداری (۱۹۵۵)». فأثرو الرسالة و سلموا الی الخاقان الیه ۱۷. س. ل. ۲ (نیز، ن. بی. ل. ۳. و. ۱.)؛ همان؛ ق.
(نیز ق. ۲)؛ چو آن؛ س. ۲ (نیز ق. ۲. بی. چنان (چچن آن)؛ (و همی)؛ متن: «س. ۱۸. س. ک. ل. ۳. ۲ (نیز، ن. بی. بی. یزدگرد (در س. و حرف
یکم قطعه ندارد)؛ آن (سنزدگردان)؛ س. ق. نزد گردان (حرف یکم وازة نخست بی نقطه)؛ ل. دبیر آن زمان نامه؛ (بی. چو خواننده آن را
به؛ متن: «س. ۲ (نیز ق. ۲. ل. ۳. و. ۱.)؛ س. ۱۹. س. ل. ۲ (نیز، ن. بی. بی. ل. ۳. و. ۱.)؛ ازوا؛ س. ۲ (نیز ل. ۳. و. ۱.)؛ کزان؛ (ق. ۲. کزو)؛ متن: «ل.
۳. بی. ۲ (نیز، ن. بی. بی. ل. ۳. و. ۱.)؛ مانده؛ متن: «ل. ق. ک. س. ۲ (نیز ق. ۲. بی. و. ۱.)؛ بنداری (۱۹۵۶)». ففتحه یزدجرد الکتاب، و هو کاتبه و
صاحب سره و ثلثی مرید المریدان فی حضرته، فقرأه علیه ۲۱. ل. ۲. بد؛ متن: «س. بی. س. ۲ (نیز، ن. بی. بی. ل. ۳. و. ۱.)؛ آفرین از نخست) ۲۲.
س. ۲ (نیز، ن. بی. بی. ل. ۳. و. ۱.)؛ شاه (ل. شهر) ایران زمین؛ (ب. ز فاد از بر شهریار درست) (۱)

سلیح و^۱ بزرگی نمودن به شاه
 مرا خوانند^۲ اندر جهان آفرین^۳
 نجویند جز رای ما^۴ کشورش^۵
 فرستاد و^۶ هیتال^۷ بستند ز^۸ راه،
 که بستانم از غافگر^۹ گنج^{۱۰} و^{۱۱} تاج^{۱۲}
 که شد^{۱۳} لعلگون^{۱۴} آب جیحون ز خون^{۱۵}
 به گوینده بر خواندیم^{۱۶} آفرین^{۱۷}
 خردمندی و^{۱۸} شرم^{۱۹} و^{۲۰} فرزادگی
 که جویم با^{۲۱} شهریار جهان^{۲۲}
 بزرگی و^{۲۳} مردی^{۲۴} و^{۲۵} بازار^{۲۶} او^{۲۷}.

دگر سرفرازی و گنج و سپاه
 سدبگرا^{۲۸} سخُن آتک^{۲۹} فغفور^{۳۰} چین
 ۱۹۶۰ مرا داد^{۳۱} بی آرزو^{۳۲} دخترش
 و^{۳۳} زان^{۳۴} هدیه کز^{۳۵} پیش نزدیک شاه
 بدان کینه^{۳۶} رقم^{۳۷} من از شهر چاج^{۳۸}
 بران^{۳۹} گونه رقم^{۴۰} ز^{۴۱} گل زریون
 چُن^{۴۲} آگاهی^{۴۳} آمد^{۴۴} به ماچین^{۴۵} و^{۴۶} چین
 ز ۱۹۶۵ ز پیروزی شاه^{۴۷} و^{۴۸} مردانگی
 همه دوستی بودی اندر نهان^{۴۹}
 چُن^{۵۰} آن نامه بشنید و^{۵۱} گفتار او^{۵۲}.

۱- ل. ل^۱ (نیز، ل. ان، آ، ب)؛ جوجه؛ س (نیز، ل)؛ سلاح؛ متن = س، ک، س^۲ (نیز، ل، ل، آ، ب، و، ا) ۲- ل (نیز، ل، آ، ب، ل)؛ سه دیگرا؛ ق؛ دودبگرا؛ متن = س، س، ک، ل، آ، ب، ل (نیز، ل، ب، پ، م) ۳- (ل، ل، ان، آ، ب، و، ا)؛ آنکه ۴- (آ؛ خورجاندی) ه- (ق، ل؛ بود) ع- (ن؛ بی آرزوی؛ س، ل) ۵- (نیز، ل، و، ان، آ، ب)؛ بر آرزو؛ ق؛ ناخوaste؛ (ا؛ با آرزو)؛ متن = ک، س، آ (نیز، ل، آ، ب، و، ا) ۶- ل، من؛ (ق، ل، آ، ب)؛ ل، س، ل (نیز، ل، ب)؛ نجویند بجز ما؛ ا؛ (ان، نجویند بجز شاهی و؛ ل؛ نجویند بجز ماسکی)؛ متن = ق، ک، س، آ (نیز، ب، و)؛ متن = ق، ک، س، ل (نیز، ب، و، ا) ۷- (آ، ب)؛ لشکرش؛ متن = ل، س، ی، بشاری (۱۹۵۷-۱۹۶۰)؛ و کان مفتحا یذکر الله تعالی و انشاء علیه و منی تکلام یحرب عن ادلاله بقوته و استطاره بشوکه ۸- س؛ کوان؛ ل، آ، س (نیز، ل، ان، آ، ب)؛ از آن؛ متن = ل، ق، ک (نیز، ل، آ) ۹- ل؛ در؛ (ق، ل؛ کور) ۱۰- ا، ل، ل (نیز، ل، ل، آ، ب)؛ جوجه؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۱- (ل، ل، ان، آ، ب، و، ا)؛ هیتال (و) ۱۲- س، ل، آ (نیز، ل، ان، آ، ب، و، ا)؛ به؛ متن = ل، ق، ک، س، آ (نیز، ل، آ، ب)؛ بشاری (۱۹۶۱)؛ ثم قال: انا کنا خطبنا الیه عقيلة مودته و کریمه مصادقه، و اهدینا الی حضرته برسم خدمته نجفا من بلاد الصین فتعزّض لهما ملک البساطه، و ارسَل جماعه من اصحابه فاتهبوها و قتلوا الرسل المغتذبه معها ۱۳- ل؛ برین گونه؛ س، ی، (نیز، ل، ان، آ، ب)؛ بر آن کینه؛ (ل)؛ بر از کینه؛ متن = ک، ل، س، آ (نیز، ل، آ، ب، و، ا) ۱۴- ل؛ برین گونه؛ س، ی، (نیز، ل، ان، آ، ب)؛ غافگر (حرف سوم نقطه ندارد)؛ س، آ؛ عاتفر؛ (لن)؛ عاتفر (حرف سوم بی نقطه)؛ ل؛ عاتفر؛ و غاتفر (حرف چهارم نقطه ندارد)؛ آ؛ غاتفر ۱۵- (ق، ل؛ تخت) ۱۶- ل، ان؛ آ؛ چاج (بساوند ندارد) ۱۷- ل، ل (نیز، ل، ان، آ، ب)؛ ا؛ این بیت و بیت سیمین را ندارد؛ بشاری (۱۹۶۲-۱۹۶۳)؛ فوجب علینا الانتقام منه فنهضنا الی بلادهم، و دفنا لقتلهم فقتلناهم حتی سال جیحون بدماثم ۱۸- ل، بی، ق، ل، آ، س (نیز، ل، ان، آ، ب)؛ جوده؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۹- ل، ان؛ آگاهی (وزن درست نیست) ۲۰- ق؛ رأیید ۲۱- س، ل، آ (نیز، ل، ان، آ، ب)؛ ما؛ به؛ متن = ل، ق، ل، ان، آ، ب) ۲۲- (ان، ق، ان)؛ خواندم ۲۳- (ان، راه؛ ان)؛ پیروزی شاه ۲۴- س، ی، آ؛ شاه؛ ق؛ زور؛ (ل)؛ خردمند شاهی)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۵- س، ل، آ، س (نیز، ل، ان، آ، ب)؛ جسم اندر نهان (ل)؛ جهان؛ ا؛ ق؛ ک؛ بوم اندر نهان؛ (ق)؛ خواستیم در نهان؛ متن = ل، آ، س، ی، ل، آ، س (نیز، ل، ان، آ، ب)؛ که باشد ایا؛ (ب)؛ که باشیم ایا؛ (ا)؛ متن = ل، ق، ک، ل، ان، آ، ب) ۲۶- (ل، ان، آ، ب، و، ا)؛ بشاری (۱۹۶۶-۱۹۶۷)؛ و نقد یلغانما تبخض به الملك من الابهة و الجلاله و العقل و الحباه و علو الذکر و النباهة فآثرنا أن تکون بیننا و بینة صدقة اکیده و مودة مهیده، فإن رأى الملک أن یحبیب الی تشید قواعدها و تمهید میانها، و یجاوبنا عن رسالتنا بما یری فیها فعل ۲۷- ل، س، ک، ل، آ، س (نیز، ل، ان، آ، ب)؛ چو؛ (ق)؛ که؛ متن تصحیح قیاسی است ۲۸- س، ی، ق، ل، آ، س (نیز، ل، ان، آ، ب)؛ از نامه بشنید (ل)؛ بشنید ۲۹- ل، ک، س، ل، آ، س (نیز، ل، ان، آ، ب)؛ او؛ متن = ل، آ، س، آ (نیز، ل، ان، آ، ب)؛ از بازار (ل)؛ ق؛ این بیت را ندارد کردی؛ متن = ک، ل، س، آ (نیز، ل، ان، آ، ب، و، ا) ۳۰- س، آ؛ آزار (ل)؛ ق؛ این بیت را ندارد

ستودند بسیار و^۱ بنواختند
فرستاده را خواستی^۲ شهریار
به ایوان^۳ بزم و به نخچیرگاه
ز گرد شواران هوا^۴ تیره گشت؛
بلوچی و گیلی به^۵ زرین^۶ اسپرا
پرستنده نزدیک شاه آمدند
ببرند و^۷ شمشیر زرین‌نیام
توگفتی^۸ که زراندر^۹ آهن سرشت^{۱۰}؛
برو تخت^{۱۱} پیروزه هم‌رنگ^{۱۲} نیلا
همی کز شد^{۱۳} مردم تیزگوش
ز هر^{۱۴} شهریاری ز^{۱۵} آبادبوم،
برفتند یکسر بر^{۱۶} شهریار
ز خورشید^{۱۷} تا پشت^{۱۸} ماهی که راست^{۱۹}؛
زمین بر شد^{۲۰} از آلت کارزارا

فرستاده را جایگه ساختند
چو خوان و^۲ می آراستی میگسار
۱۹۷۰ بپرند^۳ یک ماه^۴ نزدیک شاه
یکی بارگه ساخت روزی به دشت
همه مرزبانان به^۵ زرین کمر
سراسر بدان بارگاه آمدند
چو^۶ سیصد ز بالای^۷ زرین‌ستام
۱۹۷۵ درخشیدن تیغ^۸ و^۹ زرین^{۱۰} و خشت
به دیبا بیارسته پشت^{۱۱} پیل
زمین پرخروش و هوا پر ز جوش^{۱۲}
فرستاده می برد و^{۱۳} هند و روم
ز دشت شواران نیزه گزار^{۱۴}
۱۹۸۰ به چینی نمود آنک^{۱۵} شاهی که راست^{۱۶}
هوا پر شد از جوش و گرد^{۱۷} سوار

۱-۴: ببرند و هر گونه؛ بشاری (۱۹۶۷، ۱۹۶۸): قال: فلما وقف كسرى على ذلك الكتاب أمر بإتزال الرسل وإكرامهم ۲-س (نیز)؛
لی ۱-ب: جویبار؛ ۲-خون (لی: خان)؛ متن = دل، ق، گ، س؛ (نیز ق، ۲، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۳-س، ل، آ، ب، و، آ؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۴-ب: خواندنی؛ متن = دل، ق، گ،
س؛ (نیز ق، ۲، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۵-۲: ل، آ، ب، و، آ؛ هفت هفته، ع، ق، ل، آ، ب، و، آ؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۶-س، ل، آ، ب، و، آ؛
ن؛ ۷-ب: بیست‌های ۱۹۷۰، ۱۹۷۲ و راندار؛ بشاری (۱۹۶۹-۱۹۷۰): وكان كل يوم يحضرهم عند السماط حتى مضى على ذلك شهر
۲-س؛ (نیز ل، ۲، و، آ)؛ جهان، س، ق، ل، آ، ب، و، آ؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۸-ن؛ (ن، ن، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۹-ن؛ (ن، ن، ل، آ، ب، و، آ)؛
کویج و گیلان به (س، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ (و: به کوچی و گیلی و!؛ متن = دل، س، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۱۰-ق: سیمین ۱۱- (و: دو)؛ ۱۲-س، ل، آ،
پیلان؛ (ق: دینشد پیلان)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۳-س، ل، آ، ب، و، آ؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۱۴-س، ل، آ،
نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۱۵-س، ل، آ، ب، و، آ؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۱۶-س، ل، آ، ب، و، آ؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛
متن = دوازده دستنویس دیگر: زرین ۱۷-ل، گوئی ۱۸- (ن: زراندر بر: به زراندر)؛ ۱۹-ق: نوشت ۲۰-ک: شصت ۲۱-ل (نیز، ق، ل، آ،
ب، و، آ)؛ بر آویخت (ب: بر او تخت)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۲-ب: ماندن ۲۳-ق، ک: پر ز جوش و هوا
پر خروش ۲۴-س؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ کر شلی؛ (ق: کر شود؛ لی: که شده)؛ متن = ل، س، گ، ل، آ، ب، و، آ؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ بشاری
(۱۹۷۱-۱۹۷۲): ثم أمر بأن ينصب له سراقع عظيم في الصحراء وجلس فيه وحضره جميع مرازية بلاد و عظماء مملكة في زينتهم
و عدهتهم ما ظن في خدمة تخه صوفوا ۲۵- (ق: بربر و)؛ ۲۶-س، ل، آ، ب، و، آ؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ فرستاده بود آنچه (س، ل، آ،
ب، و، آ)؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۲۷-ق، ک: (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛
آ)؛ (و: لی: چیزی؛ متن = دل، س، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ در به این بیت با بیت سیمین پس و پیش شده است؛ (ن، ن، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۲۸-س، ل، آ،
نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ گنار؛ متن = س، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۲۹-س، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۳۰-س، ل، آ، ب، و، آ)؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛
مرست مرست؛ (ب: دو راست-مرست)؛ متن = دل، س، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۳۱-س، ل، آ، ب، و، آ)؛ خورشید ۳۲-ق: (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ (و: در گزار تارچ - بیت
۳۳-س، ل، آ، ب، و، آ)؛ (نیز، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ جوش کرده؛ (ک: گوس و کرده)؛ (ق: گر دو جوش؛ آ: جوش کرده)؛ (س، ل، آ، ب، و، آ)؛
جوش از جوش و گرد لوزن درست نیست؛ متن = دل، س، ق، ل، آ، ب، و، آ)؛ ۳۵- (ق: بد بر: ل: بر شد)؛ (۱۱)

سواران جنگی همی^۱ تاخندنا
 بگشتند گردنکشان یک^۲وخانا
 به یک سو پیاده، به یک سو^۳ سوارا
 ز هر ناملداری و هر مهنری،
 همان^۴ چهره و نام^۵ و آواز اوی^۶
 بگفتند کین شاه^۷ گردن فراز،
 به گردان لشکر^۸ نماید ستان؟
 ازو داشتی هر یکی^۹ یادگار
 سَخُن داشتی یار^{۱۰} همراو^{۱۱} خویش
 به دیده ندیده^{۱۲}ست پیر و جوانا

به دشت اندر آوردگه ساختند
 به گوپال و تیغ^۱ و به نیر^۲ و کمان
 همه دشت زوبین ور و نیزه دار^۳!
 ۱۹۸۵ فرستادگان را ز هر کشوری
 شگفت آمد از^۴ لشکر و ساز اوی^۵
 فرستادگان^۶ یک به^۷ دیگر به راز^۸
 هنر جوید^۹ و هیچ پیچد^{۱۰} عنان؟
 هنر گر نمودی به ما^{۱۱} شهریار
 ۱۹۹۰ چو هر یک^{۱۲} برفتی بر^{۱۳} شاه^{۱۴} خویش
 بگفتی که چون^{۱۵} شاه نوشین روان^{۱۶}

بگفتند با شهریار جهان
 که آرد^۱ به دشت آلت کارزار
 بفرمود تا برگشاید^۲ گره
 نبرداشتی جوشن او ز جای

سَخُن هرج گفتند اندر^۱ نهران
 به گنجور فرمود پس شهریار
 بیاورد خفتان و خود و زره
 ۱۹۹۵ گشاده برون کرد^۲ زور آزمای

۱-ب: جمعی<، ی این بیت را ندارد. ۲-ج: س. ۳: گرز؛ (لی: تیر و به تیغ) ۳-د: ج: (چو نیزه دار)؛ ل: زوبین زد و نیزه دار؛ س، ل (نیز ل، لی، بی، بی: نیزه ور و خشت دار) (ل: زوبین ید و نیزه دار؛ ل: بد نامور خشت دار)؛ متن = د، ه، ک، س، ۴ (نیز بی، و، ا) ۵-ق: (بدیگر)؛ ک: ز یکسو پیاده بدیگر ع، ه، ی، ک (نیز بی): آن؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۶-ل: ک، س، ۴ (نیز ل، ۳، پ، ا، ب، ا، و: متن = ل (نیز ل، ق، آ، ل، و، و، ا) ۷-ا، س، ۴، س، ۲، س، ۴، ل (نیز ل، لی، لی، ل، و، ب): هم از؛ متن = ل، ه، ی، ک (نیز ق، ۲، پ) ۸-۹: (نیز ل، لی، بی، بی: ساز؛ (لی: چهره و آواز)؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بنگاری (۱۹۷۸-۱۹۸۶): ثم امر بإدخال رسل الهند و الروم و سائر الأقالیم. ثم أمر بإدخال رسل ملك الصين فدخلوا فأروا من الروعة و الجلالة و الهیة و البهاء ما دهشوا له ۹-ل (ن: فرستادگان را (روزن درست نیست)) ۱۱-ق: (چه) ۱۲-س، ۲ (نیز ل، لی، لی، ل، و، ب): فراز؛ متن = ل، ق، ی، ک (نیز ق، ۲، پ، ل) این بیت را ندارد ۱۳-د: ل: پیچد ۱۴-س، ل، ق، آ، س، ۲ (نیز ل، لی، بی، بی: هم پیچد؛ ق: آ: پیچ و تاب)؛ متن = ل، ه، ی، ک، س، ل: کردار پیکر (دگردان لشکر) ۱۵-س، ۱۶ (نیز ل، ق، آ، پ): (نیز ل، لی، بی، بی: هرها که بنمودان)؛ متن = ل، ه، ی، ک (نیز ق، آ، پ) ۱۷-ق: (کسی)؛ س، ل ۲ (نیز ل، لی، لی، ل، و، و، و، ل، آ، پ): هرها که بنمودان؛ (لی: هرمان که بنمودان)؛ متن = ل، ه، ی، ک (روزن درست نیست))؛ بدل: س، ۲ (نیز بی، کز و (ب: ازان)؛ داشت باید بدل: ق، داشت مانی بدل: (لی: نیر بی، داشچی (که داشتی هر کسی))؛ متن = ل، ۱۴-س، ۲ (نیز ل، و، ا)؛ س، ۲، و، ل، آ، پ، خان) ۲۰-ق: (خان) ۲۱-س، ل، آ، س، ۲ (نیز ل، لی، بی، بی: یاد؛ ق: یاد؛ یاد؛ یاد؛ ق: یاد و)؛ متن = ل (نیز ه، ی، ک) ۲۲-ل، ق: (باجان) ۲۳-ک: یا ۲۴-لی: (نوشیروان) ۲۵-ل، ق، ی، ی: نیستند؛ ل، ق: بدیدست (ا: لا چند پیست)؛ ق، ۲: ندید و نیستند؛ متن = س، س، ۲ (نیز ل، لی، لی، لی، بی، بی)؛ بنگاری (۱۹۷۷-۱۹۹۱): فدخلوا يتاجرون و يقولون: قد وقفنا علی فخامة قدر هذا الملك فلو وقفنا علی فروسیته و شجاعته ۲۶-س، س، ۲ (نیز ق، ۲، پ، ل، آ، بی، بی: حدیث فرستادگان دره (روزگفت فرستادگان)؛ متن = ل، لی، بی، بی: (نیز ل، لی، لی، لی، بی، بی: آ، بی، حدیث فرستادگان دره)؛ بنگاری (۱۹۹۲-۱۹۹۳): فظن الملك لما دار بينهم فأمر بإحضار عدته ۲۸-ق: (برگشادند) ۲۹-س، ل، ق، آ (نیز ل، لی، بی، بی: یکی کرده؛ ق، ک: بد بری کرده؛ س، ۲: یکی گرز؛ ق، ا: برو کرده)؛ متن = ل

نیرداستی جز بر و یالِ اوی^۲
 نه از نامداران چنان جنگجوی^۳
 یکی گزهی گارپیکر به دستا
 ز بالای او خیره گشت^۴ انجمن^۵
 هم از پشت پیلان جرنگی^۶ درای
 زمین آمد از سم^{۱۲} اسپان به رنج^{۱۳}
 چپ و راست گُردان و پیجان^{۱۵} عنان
 یکایک نهادند سر بر زمین^{۱۶}

یکایک برفتند با او مهان^{۱۷}
 ابا موبد^{۱۸} موبدان^{۱۸} اردشیر
 نیسنده^{۲۰} ببنشت^{۲۱} بر پهلوی^{۱۹}
 سِی نامه کرد آفرین از نخت،
 بلندی و تند^{۲۲} و مهر آفرید
 خرد بر توانایی او گواست
 بی موری^{۲۶} او زمین^{۲۷} نسردها

همان سرود و نختان و گوپالِ اوی^۲
 کمانکش نبودی به لشکر^۳ چن اوی^۳
 به آوردگه رفت چون پیلِ مست
 به زیراندرون باره^۴ گامزن
 ۲۰۰۰ خروش آمد و ناله^۵ کز نای^۵
 تیره‌زنان پیش بردند^{۱۰} سنج^{۱۱}
 شهنشاہ با خود و گبر و سنان^{۱۲}
 فرستادگان خواندند آفرین

به ایوان شد از دشت شاه جهان
 ۲۰۰۵ بفرمود تا پیش او شد دبیر
 به قرطاس بر نامه^{۱۴} خسروی^{۱۴}
 قلم چون دو رخ را به^{۲۴} غیر بنشت
 بر آن دادگر کو سپهر آفرید
 همه بندگانیم و او پادشاست
 ۲۰۱۰ نفس جز به فرمان او نگذرد^{۲۵}

۱. این^۲ نیز ل^۳؛ همه ۴. ل. ع. م. ۲ (نیز و. آ. ب.)؛ او. او. (و. اوی) (پساوند ندارد)؛ متن ۵. ل (نیز ن. ب. م. ان. ۲)؛ در ق^۶ این بیت پس از
 بیت ۱۹۹۱ آمده است ۳. ک. ز لشکر؛ م. ل^۲ (نیز ن. ب. م. ان. ۲. ب. ب.)؛ ز لشکر کمان رو نبودی؛ ق^۷؛ همان کس (کمان کش) نبودی ز
 لشکر؛ م. ۲ (نیز ل. م. و. آ. ب.)؛ ز لشکر کمانکش نبودی؛ ق^۸؛ کمانش نبودی به لشکر؛ متن ۹. ل (نیز ق. م. ق. ۲)؛ ل. ۴. جز اوی؛ (ن. ب. م.
 ب. چو اوی؛ آ. چو (پساوند ندارد)؛ متن ۱۰. ده دستویس دیگر ۵. ق. برخاشجوی؛ م. ۲ (نیز ل. ۲)؛ چو جنگجوی؛ (ب. آ. چو او. آ.)
 چنین) جنگجوی؛ بندری (۱۹۹۴. ۱۹۹۷)؛ فجاءوا بخفتانه. و کان لا یقدر الرجل القوی علی حمله. فجلو ازاره و لبه ۶. ل.
 شد ۷. ل. (انجمن) ۸. م. کرتای ۹. ل. بانگ؛ م. (نیز ق. ۲)؛ جرنگ و؛ ق^{۱۰}؛ چو رنک و؛ ل. ۲. درنگ؛ (ن. ز رنک)؛ م. ۲. پیلانش بانگ؛
 متن ۱۱. ل (نیز ن. ب. م. ان. ۲. ب. ب.)؛ و. آ. این بیت را ندارند ۱۰. ق. تیره جرنان؛ پیش بردند و ۱۱. ل. م. ۲ (نیز ل. م. ب.)؛ سنج؛ (ن. صفا)؛
 متن ۱۲. ل. ۱۲. م. ک. ل. م. ۲ (نیز ق. آ. ب.)؛ نعل؛ متن ۱۳. ل. زمین همچو دریا برآمد بکف؛ متن ۱۴. ق. ۱۴. م. ل. م. ۲ (نیز ن.
 ل. م. ب.)؛ برگستان؛ ق^{۱۵}؛ گرز و خود و سنان؛ متن ۱۵. ق. ۱۵. (ب. پیجان و گردان) ۱۶. ل. این بیت و بیت سپین را ندارد؛ بنداری
 (۱۹۹۸. ۲۰۰۳)؛ تم رکب و خرج الی الفضاء. و طلاع تلک الأرض کرادیس الفرسان و اطلاب الشجعان مظاهر بین أسلحتهم.
 فرکش میثا و شمالا. و أظهر من انواع فریسته ما حیر الحاضرین ۱۷. ل. ۱۷. (ب. نهان)؛ این بیت را ندارد؛ ل. م. م. ۲ در اینجا
 سرینس دارند؛ نامه کسری به خاقان چین؛ م. پاسخ نامه خاقان چین از نزد توشین روان؛ ق^{۱۸}؛ پاسخ نامه خاقان از توشین روان؛ م. ۲.
 پاسخ نامه کسری به خاقان چین ۱۸. ل. ق. موبدان موبد ۱۹. ق. پهلوی خسروی (۱) ۲۰. ل. م. (نیز ل. م. و. ان. ۲. ب. ب.)؛ نیسنده؛
 متن ۲۱. م. ۲ (نیز م. ب.) ۲۱. ل. م. ۲ (نیز ن. ب. م. ان. ۲. ب. ب.)؛ بنوشت؛ متن ۲۲. ل. م. ۲۲. ک. از ۲۳. ق. م. ۲ (نیز ن. ب. م. ان. ۲. ب. ب.)؛ بدان؛ متن
 ل. م. ۲ (نیز ق. ۲. م. ان. ۲. ب. ب.)؛ آ. (نیز ن. ب. م. ان. ۲. ب. ب.)؛ زرفی؛ (ب. پستی)؛ متن ۲۴. ل. م. ۲۴. (ب. پستی)؛ متن ۲۵. ل. م. ۲۵. (ب. پستی)؛
 ۲۶. ل. م. ۲۶.

رساند^۲ ز ما^۳ سوی خاقان چین.
 کزان^۵ گونه بستند بد را^۶ میان،
 به دام^۷ نهاده خود آویختند^۸
 نباید که باشد^{۱۰} به بزدان دلیرا
 تو پیروز گشتی^{۱۲} بر ایشان به جنگا
 ز نیروی فغفور^{۱۴} و تخت و کلاه^{۱۵}،
 نباشد خردمند همدستانا
 شگفت آمدت^{۲۰} لشکر و^{۲۱} مرز چاچ^{۲۲}
 نبیند، نه لشکر نه رزم^{۲۳} و نه رنج،
 کسی کهم ندیدند^{۲۵}، بشنیده اند^{۲۶}،
 شود کوه از رزم^{۲۹} من در شتاب^{۳۰}
 کجا آب و خاکست^{۳۳}، رنج^{۳۳} من ستا
 به پیوند ما دل بیاراستی
 نه خرد کسی رزم هرگز به بزم
 نجوید خردمند هرگز نیردا
 گو رزم جستن^{۴۰} نجوید درنگا

ازو^۱ خواستم تا مگر آفرین
 نخست آنک^۲ گفتمی ز هیتالیان
 به بیدادیر خیره خون ریختند^۷
 اگر بدگش زور^۹ دارد چو شیر
 ۲۰۱۵ چو ایشان گرفتند راه^{۱۱} پلنگ
 و دیگر که گفتمی^{۱۳} ز گنج و سپاه
 کسی کز^{۱۶} بزرگی^{۱۷} زند^{۱۸} داستان
 تو تخت بزرگی ندیدی، نه^{۱۹} تاج
 چنین با کسی گفت باید که گنج
 ۲۰۲۰ بزرگان گیتی مرا دیده اند^{۲۲}
 که دریای چین را ندارم^{۲۷} به^{۲۸} آبا
 سراسر زمین زیر^{۳۱} گنج من ستا
 سدیگر کجا^{۳۳} دوستی خواستی^{۳۵}
 همی^{۳۶} بزم جویی^{۳۷}، مرا نیست رزم
 ۲۰۲۵ و دیگر که با نامبردار^{۳۸} مرد
 به ویژه که خو^{۳۹} کرده باشد به جنگ

۱-ل: رزو ۲-د: زساند ((۱)) ۳-ل: مرا ۴-ل: (نیز ل: ب: پ: ن: آ: ا): آنکه ه: (ل: ا: زان) ع: (ه: ی: ی): ل: نشیند اندر ۷-ق: ریختن ۸-ق: برآویختن: ل: آ: س: (نیز ل: ب: پ: برآویختند: س: (نیز ق: آ): بلا اندر آویختند: متن دل (نهاد چه): ک: ا: ن: این بیت سپین را نداد ۹-ل: (دور ((۱)) ۱۰-ل: (ن: آ: کرده) ۱۱-ع: رای ۱۲-س: بودی: ل: آ: (نیز ل: ن: ب: آ: ب: باشی: متن ده دستنویس دیگر ۱۳-ق: گیتی) ۱۴-ق: مردان: س: فغفور پیروز: (ه: ب: پیروز فغفور): متن ده یازده دستنویس دیگر ۱۵-ق: (آ: از تاج و گاه) ۱۶-ل: س: آ: ک: س: ق: (نیز ب: و): ک: متن: ه: ل: (نیز ل: ن: آ: ب: ۱۷-ع: ل: (نیز ل: بزرگان ۱۸-ل: (ب: بزد) ۱۹-ل: (نیز ل: ب: و: ۲۰-س: ک: س: آ: (نیز ل: ب: آ: آیدت: ق: آیدش: متن: ل: ل: ۲۱-ل: (نیز ل: ن: آ: ب: آ: جو: ۲۲-س: آ: (نیز ل: آ: و: آ): مرد چاچ: (ه: تاج عاج): متن ده دستنویس دیگر ۲۳-س: (نیز ل: ن: ی: ل: ن: آ: ب: مرز: ق: بوم: ل: آ: مرده: متن: ل: ک: س: آ: (نیز ق: آ: ل: ک: ب: و: آ): بنده اند ۲۵-ل: ق: ندیده اند: ل: ق: (نیز ل: آ: و): ک: ندیدمت: س: آ: ک: ندیدند: متن: ه: ۲۶-ق: (ندیده بستند یه اند): ک: به شامی خوشیم بستند یه اند: متن: س: (نیز ل: ن: ق: آ: ب: ن: ی: ب: آ: ب) ۲۷-ق: برآورد: ل: آ: (نیز ل: ب: ندارم (بی نقطه): (ق: آ: اندر آرم): متن: س: س: ک: س: آ: (نیز ل: ن: آ: ب) ۲۸-ل: (ه: بر) ۲۹-ع: س: آ: (نیز ق: آ: ب: و): آ: آرم: ل: آ: (نیز ل: ن: آ: ب): آ: آرم: (آ: آزار): متن: ه: ل: س: (نیز ل: ن: ی: س: پر شتاب: ک: س: آ: با شتاب: متن: ه: ل: (نیز ق: آ): ق: این بیت را ندارد ۳۱-ل: (پرز) ۳۲-س: س: آ: (نیز ل: ن: ی: ل: آ: ب: خاک و آبست: متن: ه: ل: ق: ل: (نیز ق: آ: و): آ: گنج (بساوند ندارد): ک: این بیت را ندارد ۳۳-ل: (نیز ق: آ: ه: به دیگر کجا): ک: بجا سدیگر (وزن دوست نیست): متن: ده یازده دستنویس دیگر ۳۵-ل: (خواستی دوستی: ه: دانشی خواستی) ۳۶-س: ک: آ: ک: (ه: ب: به همه): متن: ه: ل: ق: آ: س: آ: (نیز ل: ن: ق: آ: و: ل: ن: آ: ب) ۳۷-ل: (ن: جویم): دو آلت های این بیت پس و پیش شده است: ق: این بیت را ندارد ۳۸-ق: (نیز ب: نامداران ۳۹-ل: خرد) ۴۰-ل: (ن: آ: ب: که از رزم جسته (ب: جستن))

بیودیم شادان دل و تازه روی^۱،
 ندیدیم هرگز چنو^۲ شهریار^۳
 به^۴ بخشندگی^۵ همچو دریای نیل!
 به آوردگه^۶ نهنگی بلاست!
 از^۷ آواز او رام^۸ گرده هزبر^۹ آ
 همی دل ستاند^{۱۰} به گفتار گرم!
 یکی بارورشاخ^{۱۱} زیبادرخت^{۱۲} آ
 پرستدگان^{۱۳} گلایه وی اندا
 ننگنجهمی در جهان آن سپاه^{۱۴} آ
 همه پیش کارانش^{۱۵} با زیب و فر^{۱۶} آ
 از^{۱۷} اورنگ و از^{۱۸} یاره و طوق و تاج^{۱۹} آ

بدین روزگاری که ما نزد اوی^۱
 به ایوان بزم^۲ و به دشت^۳ شکار
 به بالای سروست و^۴ هم زور پیل
 ۲۰۴۵ چو بر گاه باشد سپهر و فاست
 اگر تیز گردد، بغرد چو ابرا
 زگر می گسارد به آوای^۵ نرم
 خجسته سروست بر^۶ گاه و^۷ تخت!
 همه شهر ایران سپاه وی اندا
 ۲۰۵۰ چو سازد به دشت اندرون بارگاه
 همه گرزدارانش^۸ ز زمین کمر^۹ آ
 ز پیل و ز بالای و از تخت^{۱۰} عاج^{۱۱} آ

۱-ل: او-روی (پسایند ندارد)؛ ف: او-او؛ ک: اندروی-تازه روی؛ (ق: آ: آمد بدوی-شادان و دل تازه روی)؛ متن = ل: آ (نیز ب)؛
 دستنویس های دیگر به جای این بیت آورده اند:
 س (نیز ل، ای، آن، آ، ب)؛

به دیدار او شاد دل (س) و شادان دل و؛
 ل: شاد و به دل) تازه روی

س (نیز ل، آ، ب)؛

بدین (ل: آ: برین) روزگاران فریاد چو او (س: آ: چنو؛ و: چنوی)

به (س: ل: ز: گفتار و دیدار و بالای او) بالا و روی؛ آ: بالا و خود؛ ف: دیدار و بالا و گفتار او) (= ۲۰۳۷)
 ۲-ل: نرم؛ ق: ل: ۴، س: ۳ (نیز ل، ای، آن، آ، ب)؛ ایوان و بزم؛ (ن: ایوان و بزم)؛ متن = س: ک: (نیز ق: آ: ل: ۳، ب: و، ب)؛ ۳-س: ک: س: ۴ (نیز ل، ای، آن، آ، ب)؛
 رزم و ل: آ: دشت و متن = ل: ق: (نیز ق: آ)؛ ۴-ک: چنین؛ (ای، و: آ: چو او)؛ متن = یازده دستنویس دیگر = س: (نیز ل، ای، آن، آ، ب)؛ یک
 سواد؛ متن = ده دستنویس دیگر = (ل: ج: ج)؛ ۷-ل: (ب: ز)؛ ۸-س: س: ۲ (نیز ل، ای، آن، آ، ب)؛ بخشش گفتار؛ (ق: آ: بخشش همی)؛ متن =
 ل: ق: ک: ل: ۹-س: س: ۲ (نیز ل، ای، آن، آ، ب)؛ در آوردگه چون؛ (ی: (نیز ق: آ)؛ بر آوردگه بر متن = ل: ق: ل: ۱۰-س: ق: (نیز ل، ای، آن، آ، ب)؛ و ز:
 متن = ل: ک: ل: ۲، س: ۲ (نیز ق: آ: ل: ۲، ب: و، آ)؛ ۱۱- (آ: تیر)؛ ۱۲- (ب: هزبر)؛ ۱۳-ل: س: (نیز ب، آ، ب)؛ آواز؛ متن = ده دستنویس دیگر = ل: ل: ۲-
 ربایه؛ (ل: ستاید)؛ ۱۵-ق: یا؛ ۱۶-س: (نیز ل، ای، آن، آ، ب)؛ ج: ج: ۱۷-ل: ۲، س: ۲ (نیز ق: آ: ل: ۲، ب: شاخ و؛ متن = ۱۸-ل: س: (نیز ل، ای، آن، آ، ب)؛ زیبای تخت
 (در ل، س: حرف یکم و از پسین نقطه ندارد)؛ (ب: زیبا و تخت)؛ متن = ده دستنویس دیگر = ۱۹-ق: بر ستار تخت و؛ (ل: ۲ (نیز ق: آ)؛
 پرستار بزر؛ ل: ق: ق: (ن: آ: پرستدگان)؛ متن = ده دستنویس دیگر = ۲۰- (ق: پادشاه؛ و: آ: پادشاه)؛ ۲۱-ل: س: (نیز ل، ای، آن، آ، ب)؛
 گرزداران؛ متن = ق: ک: ل: ۲، س: ۲ (نیز ق: آ: ل: ۲، ب: و، آ)؛ ۲۲-ل: با زیب و فریبه ز زمین کمر = ۲۳-ل: س: (نیز ل، ای، آن، آ، ب)؛ پیش کاران؛ (ه: ل: ۲-
 میگسارانش؛ متن = ده دستنویس دیگر = ۲۴-ل: ز: بالا و ز تخت عاج؛ س: س: ۲ (نیز ل-و: آ: ز: پیلان (س: کرسی) و از (س: آن، آن، آ، ب)؛ پایا
 تخت حاج؛ (ه: ک: ل: ۲ (نیز ب: ز: پیلان و بالای (ب: اسپان) و از (ق: ل: آ: ز: تخت عاج (ک: تاج)؛ (ن: آ: ز: پیلان بر پایه و تخت عاج؛
 متن = ل: ۲۵-ل: س: ل: ۲، س: ۲ (نیز ل، ای، آن، آ، ب)؛ ز: متن = ق: ک: (نیز ق: آ)؛ ۲۶-ل: ق: ل: ۲، س: ۲ (نیز ق: آ: ل: ۲)؛ آورنگ و از؛ متن = س: ک
 (نیز ل، ای، آن، آ، ب)؛ ۲۷-س: گرز و تاج؛ (ی: (نیز و؛ طوق عاج؛ ل: ۲ (نیز ل، ای، آن، آ، ب)؛ تخت و تاج؛ (آ: طوق تاج؛ و از تخت و تاج)؛
 متن = ل: ق: ک: س: ۲ (نیز ب، و)؛

نباشد کس او^۳ را به بد رهنمون^۱
 و زو^۶ بگذری^۷ جنگ بازی^۸ بودا

چو پیوند سازیم^۱ با او به خون^۲
 بدو^۳ نازش و^۴ سرفرازی بود

به آواز گفتند کینست^{۱۰} راها

ردان را پسند آمد این^۹ رای شاه

که گویند و دانند پاسخ^{۱۷} شنید
 که گوهر چرا باید اندر^{۱۳} نهفت؟!
 و گر بخشش^{۱۶} رزم و آهنگ^{۱۷} را
 کسی آن^{۱۸} ندید از کهان و مهان!
 سخن هرج^{۲۱} بودش به دل در^{۲۲} براند!
 توانا و دانا و پروردگار^{۲۳}
 خداوند پرورزی و دستگاه!
 نجوید^{۲۶} به داد اندرون کاستی!
 خداوند شمشیر و گویال^{۲۹} و^{۳۰} خودا
 ز پیروزگر یافته کام و بخت^{۳۱}
 خردمند با سنگ و فرهنگ و داد^{۳۳}.

ز لشکر سه پرمایه را^{۱۱} برگزید
 ۲۰۷۰ در گنج دینار بگشاد و گفت
 اگر^{۱۲} نام را باید و^{۱۵} ننگ را
 یکی هدیه‌ی ساخت کاندر جهان
 دبیر^{۱۹} جهان‌دیده^{۲۰} را پیش خواند
 نخست آفرین کرد بر کردگار
 ۲۰۷۵ خداوند کیوان و خورشید^{۲۴} و ماه
 ز بنده نخواهد جزا^{۲۵} راستی
 ازو^{۲۷} باد بر شاه^{۲۸} ایران درود
 خداوند دانایی و تاج و تخت
 بداند^{۳۲} جهاندار خسر و نژاد

۱-ل: ۳. بابیم (ب: ۲. سیم (پاسوند ندارد)) ۳-ق: ۲. جاوب؛ ل این بیت و بیت سپین را ندارد. ۴-ق: ۳. کزو) هـ: (بی: جوب) هـ: ق: وزان؛ ق: ۳. کرین) ۷-ق: ۲. کرد و (رو)؛ ل: ۱. بگذری و (وزن درست نیست) ۸-ح: ق: ۳. نیز. ل: ۳. آن. ۱۰-ب: و بازی؛ ل: ۳. و بازی؛ ق: ۳. جنگ سازی؛ و رزم بازی؛ متن: ۵-ک (نیز. بی: پ) بنداری (۲۰۶۶-۲۰۶۷)؛ باذ: اذالتحت بینا اواصر المواصله و انتقلت بینا شجته القرابه امانان بقصد بلادنا و دیارنا. بل منتفد مع ذلک بقرابه و نستظهر بموده ۹-س (نیز. بی: ب) از: ۵-ل. ۳. ۲ (نیز ق: ۲. بی. ل: ۱۰. ۲. آن؛ متن: ۵-ل. ۱۰. ق: (نیز و) ۱۰-س (نیز. ل: ۲. بی. ل: ۲. ب)؛ اینست؛ متن: ۵-ل. ق: ۳ (نیز. بی: ل: ۲. ۱. ۲)؛ بنداری (۲۰۶۸)؛ فاستصوب ذلک جمیع من حضر من اصحاب الرأی و ارباب العقل ۱۱-س (نیز. بی: ب) پرمایه ترا: ق: نابور (ل)؛ ق: ۳. گرانمایه بی: متن: ۵-د دستنویس دیگر ۱۲-ل: ۲ (نیز و)؛ گفت و؛ (ل: ۳. گفتن؛ ا: و پاسخ)؛ بی: گویند گفتار و دیگر؛ (بی، ل: ۲. گویند و (بی، ل: ۲. گویند) گفتار داند؛ بی: گویند گفتار و داند؛ متن: ۵-ل. ق: ۳. ۲ (نیز ق: ۲. بی) ۱۳-ق: ۳. داشت باید) ۱۴-س. ل: ۲. ۲ (نیز. بی: ب)؛ مگر؛ متن: ۵-ل. ق: ۳. (نیز ق: ۱۵-ل: ۲. ۱. ۲. آن؛ متن: ۵-ل. ق: ۳. مانند و)؛ س: باید و گر؛ (ب: نیکی و هم)؛ متن: ۵-بازده دستنویس دیگر ۱۶-س (نیز. بی: ب)؛ جوب: ۱۷-س. ل: ۲. ۲ (نیز. بی: ب)؛ برم و (س: ۲. جوب) آهنگ؛ ق: رای و لرنگ؛ متن: ۵-ل. ق: (نیز ق: ۲) ۱۸-ع: و؛ بنداری (۲۰۶۹-۲۰۷۲)؛ فامر فاعذت لأنوشروان تحفته لم ترها العیون، ولم تسمع بمثلها الاذان ۱۹-ح: دبیری ۲۰-ق: (بی: نویسنده) ۲۱-س. بی: ۲ (نیز ق: ۲)؛ هرچه: (بی: سختیاکه)؛ متن: ۵-ل (نیز. بی: ل: ۲۲-ق: ۳. بایست با او ۲۳-ل: ۲. دارندة روزگار ۲۴-س: بهرام؛ ۲۵-ق: (نیز. بی: بی: بجز ۲۶-س: نخواهد ۲۷-س. بی: ۲ (نیز. بی: بی: ززو؛ متن: ۵-ل: ۲ (نیز ق: ۲) ۲۸-ق: ۳. بشهر) ۲۹-س. ل: ۲. ۲ (نیز ق: ۳)؛ گویال و شمشیر ۳۰-ل: ۲. جوب) ۳۱-ل: ۲. تخت. (پاسوند ندارد)؛ ب: این بیت و بیت سپین را ندارد ۳۲-ق: ۳ (نیز ل)؛ بیاد: ۳۳-س. ل: ۲. ۲ (نیز. بی: ل: ۲. خردمند (م: ل: ۲. خداوند) فرهنگ و داد و راه؛ ق: (نیز ق: ۳) خردمند با قر و ق: و فرهنگ با رای و داد؛ ۳ (نیز ل)؛ خردمند و فرهنگی و داد و راه؛ ل: ۲. خردمند و فرهنگی و داد و راه (ب: راد و داد)؛ متن: ۵-س (نیز. بی: بی: و خردمند و بی: ل: ۲. ۲. آن پس از این بیت افزوده است: خداوند و دانا که داند درست که کس تخت را جاودانی نجست

اگرچند باشد بزرگ و بلند؛
 که بودند نزدیک و^۳ پیوند من،
 رسیدند و^۶ گفتند چندی ز شاه،^۵
 ز نواج و^۹ سرافرازی و^{۱۰} تخت^۷ اوی،^۸
 بیاشیم^{۱۵} در سایه ی بز^{۱۴} اوی^{۱۳}
 خردمند فرزند^{۱۶} با دل یکی ست،
 نکوتر^{۱۸} به دیدار و^{۱۹} شایسته تر^{۲۰}،
 همانا که این^{۲۲} سودمند آیدش
 فراید^{۲۵} ز ما در جهان آفرینا

۲۰۸۰ که^۱ مردم به مردم بود^۲ ارجمند
 فرستادگان خردمند^۳ من
 از آن بارگه چون^۴ بدین بارگاه^۵
 ز داد و خردمندی و بخت^۷ اوی^۸
 چنان آرزو^{۱۱} خواست^{۱۲} مگر^{۱۳} فر اوی^{۱۴}
 ۲۰۸۵ گرمی تر از خون دل چیز نیست
 یکی پاکدامن^{۱۷} که آهسته تر
 بخواند ز من^{۲۱} گر پسند آیدش
 نباشد جدا^{۲۳} مرز ایران و^{۲۴} چین

ببرند با مهر بیش^{۲۷} وزیر^{۲۸}
 گزین کرد خاقان ز خویشان اوی^{۳۱}
 به ایران بنزدیک شاه بلند^{۳۳}!

پس اندر نوشتند^{۲۶} چینی حریر
 ۲۰۹۰ سه مرد گرانمایه و^{۲۹} چرب^{۳۰} گوی^{۳۱}
 برفتند از آن^{۳۲} بارگاه بلند^{۳۳}

اسی^۱ (نیز ل^۲، آ^۳، جو^۴، ل^۵، شونده؛ ل^۶، یوند)؛ ل^۳، ق (نیز ق^۴، ل^۵، پ)؛ (جوجه متن = ده دستنویس دیگر ۴-ق: و تا هـ)؛
 بارگه (ش)؛ همی^۲ (نیز نه، ل^۳)؛ جوجه^۴ ل^۵، (نیز آ^۱)؛ بخت = بخت (حرف یکم بی نقطه)؛ (ن، ب: تخت = بخت (حرف یکم
 بی نقطه)؛ بی: تخت = بخت)؛ ل^۸، س (نیز ل^۳، آ^۱، ب)؛ او؛ متن = (ن، ق^۲، ل^۵، پ، و، ن^۹)؛ ۹-ق (ن: جوجه)؛ ۱۰-ل: سر و افسر؛ بنداری
 (۲۰۸۳-۲۰۷۳)؛ ثم استحضار الکتاب فکب الیه کتابا قال فیه، بعد حمد اللہ و الثناء علیہ: قد وصلت الرسل فأعلمونا بما شاهدوا فی
 تلك الحضرة من أسباب السلطنة وروائع الجلالة ۱۱-ل: آرزوی ۱۲-ل: آ، س (نیز ل^۳، ل^۵، و، آ، ب)؛ خواست: متن = ل^۵، ک (نیز ن، ق^۲،
 ج، ن^۹)؛ ۱۳-س، ق، ل^۵، م (نیز ن-ب)؛ از؛ متن = ل^۵، ک، ۱۴-ق: نوه، بی، ق، ک، م، آ (نیز ق^۲، ل^۵، و، آ، ب)؛ او؛ متن = ل^۵، (نیز ن، ل^۵، پ، ن^۹)
 هـ، بی، ق، ل^۵، م (نیز ن-ب)؛ که؛ بیاشیم؛ متن = ل^۵، ک، بنداری (۲۰۸۴)؛ فأحببت أن تكون فی ظل هاتینیا وکنف عاطفتها ۱۶-ل: ل^۵، (نیز
 ن، ق^۲، آ، و، فرزند؛ اید فرزند؛ ب: و فرزند؛ ق^۲؛ هر چند فرزندان؛ متن = بی، ق، ک، م، آ (نیز ل^۵، ل^۵، آ، و)؛ ل^۵، آ، پس اولین بیت افزوده است:
 سه دختر مرا هست اندر نهفت

۱۷-بی: پاکدل و لک ۱۸-ل: فروتر؛ ک: فری تر (ق)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۹-ق (ن: جوجه)؛ ۲۰-ق (نیز ق^۲)؛ بایسته تر ۲۱-ق،
 ل^۵، (نیز ج، ه، م، ا، ق)؛ همی؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۲-س (نیز ل^۵، پ)؛ او؛ ق: ز ما؛ ل^۵، (نیز ن، ق^۲، آ، ن)؛ متن = ل^۵، ک، س (نیز
 ل^۵، و، ۲۰-س)؛ جز از ما؛ بی: خدا (ق)؛ بیبوند آن؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۴-س، ل^۵، م، آ، س (نیز ن، و، آ، ب)؛ ز؛ متن = ل^۵، ق، ک
 (نیز ن^۹)؛ ۲۵-س (نیز ل^۵، و، آ)؛ برآید؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۲۰۸۸-۲۰۸۵)؛ و آردنا أن یخطب الملک الینا بعض
 کلماتنا حتی نلحم بیننا الأوامر و نشتجر العروق للشواجر، و یرتفع الفرق لیما بین المملکتین و یحصل الاتحاد ما بین الحضرتین
 ۲۶-ل: ن: نیستند)؛ ۲۷-ق: نوه ۲۸-ل (نیز ق^۲، و، ب)؛ دبیر ۲۹-س، ق، ل^۵، (نیز ن، ل^۵، و، ن^۹، آ، ب)؛ گرانمایه؛ متن = ل^۵، ک، س (نیز ق^۲، آ، ب)؛
 ۳۰-س (نیز و)؛ خوب ۳۱-ق: گوی؛ گو (پس او بعد تلغره)؛ (ا: گو)؛ ۳۲-ل: زان ۳۳-ق (ن: ارجمند)؛ ۳۴-ل (نیز ق^۲)؛ ارجمند؛ متن =
 دوازده دستنویس دیگر؛ ک: بیستهای ۲۰۹۲، ۲۰۹۱، ۲۰۹۰، زانفاره؛ بنداری (۲۰۸۹، ۲۰۹۱، ۲۰۹۰)؛ ثم ختم الکتاب و استحضرت من اقرانه ثلاثة رجال
 صباح الورد؛ فطابح الأکسن و أنقلهم بالتحف الی حضرة أنوشروان

نشست از بر خسروی^۲ تختب عاج^۱
 رسیدند نزدیک تخت بلند
 ببردند و^۷ کردند پیش نثار!
 درخشان تر^۸ از آسمان شد^۹ زمین!
 به چینی زبان آفرین ساختند^{۱۰}
 هم‌آنکه^{۱۱} بیاراست دستور شاه!

چو بشنید کسری بیاراست تاج^۱
 سه مرد گرانمایه و^۲ هوشمند
 سه پدره و^۳ دینار چون^۵ سی هزار
 ۲۰۹۵ ز زرین و سیمین و دیبای چین
 فرستادگان را چو بنشاختند^{۱۰}
 سزاوار ایشان یکی جایگاه^{۱۱}

چو برزد سر از کوه تابنده مهر،
 ز یاقوت بنهاد بر سر کلاه
 نشستند^{۱۵} با نامور بخردان^{۱۶}
 بیارند و بنهند^{۱۹} پیش دبیرا
 خرامان^{۲۱} بر شاه شد یوردگردا
 یکی^{۲۳} انجمن در شگفتی بماند،
 که پیدا بُد^{۲۵} از گفت خاقان چین!
 شایش گرفتند بر شهریار^{۲۷}،

بگشت اندرین نیز یک شب^{۱۳} سپهر
 نشست از بر تخت پیروزه^{۱۴} شاه
 ۲۱۰۰ بفرمود تا موبدان و ردان
 چنین^{۱۷} گفت کان^{۱۸} نامی بر حریر
 همه^{۲۰} نامداران نشستند گرد
 چُن^{۲۲} آن نامه بر شاه ایران بخواند
 ز بس خوبی و پوزش^{۲۴} و آفرین
 ۲۱۰۵ همه سرفرازان^{۲۶} پرهیزگار

۱- ق: شاه - تاج و گاه ۲- (بی: پهلوی)؛ بنداری (۲۰۹۲): فلما وصلوا الی درگاهه، و علم بقدمهم جلس علی تخته، علی رسمه و آئینه
 عند فود الرسل ۳- ق: ل. ۲. س. ۳. ق. ۲. س. ۲ (نیز بی: ب): گرانمایه؛ متن = دل (نیز بی: ق ۲) ۴- ق: ل. ۲. س. ۲ (نیز بی: ب): دستار؛ (بی: چو دستار)؛
 متن = دل. س. (نیز ق ۲) ۵- (بی: و: بد؛ ق ۲: چین) عرس (نیز بی: بی: ل. ۱. س. ۱۰؛ بی: س. ۱۰؛ ق ۲: نیز بی: بی: و: ۱)؛ ص: متن = ل. ۲. ق. ۲ (نیز بی: ۲)؛
 بنداری: ثلاثون الف دینار ۷- (بی: ل. ۱. س. ۲: چو) ۸- س. ۳ (نیز بی: بی: ب): درخشان تر؛ (ق ۲: درافشان تر)؛ متن = دل (نیز - ق ۲) ۹- ل. ۲.
 ق (نیز ق ۲)؛ بی: بر؛ متن = بی: س. ۱. ق. ۲. س. ۲ (نیز بی: ل. ۲. س. ۲)؛ بنداری (۲۰۹۵. ۲۰۹۳): قد دخلوا علیه فلما قربوا من تخته نثروا ثلاثة منادیل
 فيها ثلاثون الف دینار. ثم عرضوا التحف فصار أرض الإیوان كأنها السماء بکواکبها من شعثة الأنواب المنسوجة بالذهب و
 الجواهر ۱۰- ق: ل. ۲. س. ۲ (نیز بی: ب): بنشانند - خوانند؛ ل. ۲: بنواختند - ساختند؛ متن = ل. ۱. س. ۱۱ (نیز ل. ۲. س. ۱۱)؛ و: ۱؛ بازگاه
 ۱۲- بی: همانا؛ بنداری (۲۰۹۶. ۲۰۹۷): فأکرهم الملك غایة الإکرام وأمر بهم فأنزلوا فی موضع یلقی بهم ۱۳- ل. ۱۳: چندی ۱۴- ل. ۱۴ (نیز ق ۲،
 بی: ل. ۲. ق. ۲)؛ بیروزی؛ متن = بی: س. ۲ (نیز بی: بی: و: ۱. س. ۱)؛ و: ل. ۲ این بیت: یا بیت سسین پس و پیش شده است ۱۵- بی: (نیز بی: بی: ۲)؛
 نشینند؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۶- ل. ۱۶ به جای این بیت: بیت زیر را آورده است:

بفرمود تا موبد و رایزین برفتند یا نامدارانچمن

۱۷- ق: چنان ۱۸- بی: ل. ۲ (نیز بی: بی: ل. ۲)؛ کین: (بی: بی: این)؛ متن = ل. ۲. ق. ۲ (نیز ق ۲. ل. ۲)؛ (بی: بنهاد)؛ بی: س. ۲ (نیز بی: ل. ۲)؛
 بیارید و بنهید؛ متن = دل. ق. ۲. ل. ۲ (نیز بی: ۲۰) ۲۰- (بی: همان) ۲۱- (ق ۲: شایان)؛ بنداری (۲۰۹۸. ۲۱۰۲): ثم إن الملك جلس ذات یوم عند
 طلوع الشمس و حضرته الأكابر و الأعیان فأمر کاتبه یزوج دبان یقرأ علیهم کتاب الخاقان ۲۲- ل. ۲۲ (نیز بی: بی: چو)؛ متن تصحیح
 قیاسی است ۲۳- ل. ۲۳ (نیز ق ۲)؛ همه؛ ق: از آن؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۴- بی: (نیز بی: بی: پوزش و خوبی ۲۵- بی: س. ۲ (نیز
 بی: بی: شد؛ متن = دل؛ بنداری (۲۱۰۳. ۲۱۰۴): فقرأه و فیه من التوردة و التملق ما أعجب الحاضرين ۲۶- ق: شهرزاد شاه ۲۷- ق: کز دگار

که نشست^۶ یک شاه^۷ پیشگاه،
 به خوبی^۸ و نرمی^۹ و پیوند شاه^{۱۰}
 به یزم^{۱۱} اندرون گرد^{۱۲} مهمان پرست^{۱۳}]]
 اگر^{۱۴} کهنری^{۱۵} را خود اندر خورند^{۱۶}
 ز^{۱۷} خاقان که با گنج و با^{۱۸} تاج بود،
 همی^{۱۹} راه^{۲۰} جوید بنزدیک^{۲۱} شاه
 تن آسانی و راستی پرورد
 ندارد^{۲۲}، به پیوند او جُست راه
 که کس را^{۲۳} ز^{۲۴} پیوند او نیست ننگ
 همه مهتران در پناه^{۲۵} وی اندا

که یزدان سپاس و به یزدان^۱ پناه
 به پیروزی و فر^۲ آوردید^۳ شاه
 [به رزم اندرون زنده بیلست^۴ مست
 همه دشمنان^۵ پیش تو^۶ کهنترند^۷]]
 ۲۱۱۰ همه بیم از آن^۸ لشکر چاچ بود
 به فر شهنشا شد نیکخواه
 هر آنکس که دارد ز گردان خرد
 چو دانست خاقان که پایاپ شاه^۹
 نباید بدین^{۱۰} کار، کردن درنگ
 ۲۱۱۵ ز چین تا بخارا سپاه وی اند

بزرگان^{۳۱} بیدار دل موتدان^{۳۰}
 فرستاده را پیش بنشاختند^{۳۲}
 بنزدیکی تخت بنشاختشان^{۳۳}

چو بشید گفتار آن بخردان^{۳۰}
 ز بیگانه ایوان^{۳۱} بپرداختند
 شهنشاه بسیار بنواختشان^{۳۲}

الحال: ۲. بدویم: متن = سیزده دستویس دیگر ۲. من (نیز) بی: نشست (حرف یکم بی نقطه)؛ ۳. ل (نیز) بی: ل، ۲. ان (۱):
 بسته متن = من؟ (نیز بی) و ۳. ۳. ان: (در) ۴. ل: ۴. ح (حرف هجین، ل، ۲. من؟ (نیز) بی: اورنگ: متن = ل (نیز) بی؟
 همی: من؟ (نیز) بی: چری: متن = ل (نیز) بی (۷. ص: خوبی: (ن: نیک) ۸. من (نیز بی، ان: بی: با سنگ و جاه: ل:
 نیرنگ شاه: من؟ (نیز) بی: با سنگ و گاه: (ن، ل، ۲. و: با سنگ شاه: بی پیوند و راه: متن = ل (نیز) بی؟ ۹. ق: و بس (وزن دست
 نیست) (بیز زده بیلست) ۱۰. (ن: رزم) ۱۱. (پ: ماه) ۱۲. (ق: زیر شهان بر مهست: در ق: این بیت پس از بیت ۲۱۰۹ آمده است، ل
 که این بیت را نغزاند ۱۳. (ب: دشمنان تو (وزن درست نیست)) ۱۴. ل، ق، ل (نیز) و: او ۱۵. ل: بنده اند - سرافکنده اند ۱۶. ل (نیز) بی:
 وگر: متن = سیزده دستویس دیگر ۱۷. ق: دشمنی ۱۸. ل: زان: من، ک، من؟ (نیز) بی، و: بی: (ازین: متن = ل (نیز) بی) ۱۹. (ب: چو)
 ۲۰. ل (نیز) بی: تخت و بلا: ق: لشکر و ل: بیت های ۲۱۱۰-۲۱۱۲ را ندارد ۲۱. (ل: همه) ۲۲. من: رای ۲۳. ق: پیوند ۲۴. ل: با
 تاو شدی (نیز) بی: پایان شاه: با تاب شاه: ل، من؟ (نیز) بی: و: با باب شاه (حرف سوم واژه نخست بی نقطه)؛ (ق: او تاو شاه: بی: با
 پادشاه: متن = ل (نیز) بی: ل، بی: باب ۲۵. (ب: ننابید: ب: بیاید) ۲۶. من: ل، من؟ (نیز) بی، و: بی: و: برین: متن = ل
 بی (نیز) بی: ل، ق: کسی را ۲۷. من: ل، من؟ (نیز) بی، بی: متن = ل (نیز) بی، بی: و: بی: ل، بی: و: بی: ل، بی: ل: نیکخواه: بدلوی
 (۲۱۰۵-۲۱۱۵): خاترا اهل انوشروان و دعوا و وصف او اما آنم الله تعالی به علیه من سعاده الجده و حلر القدر حتی اطاعت الملوك و
 خضرا له. قالوا: ان الخلقان ملك كبير قد ملا الارض ما بين بخارا و الصين بخوده. و هر مع ذلک یرید الاتصال بالملك و بنیخی
 الا یتولی فی اچابه. فانه لا عار فی مصاهره ۲۰. (مویدان: بخردان) ۲۱. (ل: بی: و: ح: بی: ل: این بیت را دو بار نوشته است
 ۲۲. ل: او یوان (۹) ۲۳. من: ل، من؟ (نیز) بی: بی: او تاختند: متن = ل (نیز) بی، ل، و: ل، بی: ل، بی: این بیت را ندارد ۲۴. ل: ۳
 بنواختش: بنشاختش: ل، این بیت و نغزاندید من ۱. ۲. به جای این بیت و ق: ۳. ل، پس از این بیت و ل: پس از بیت ۲۱۱۷ الموجهه اند:
 سبغملر با لشکر و گنج و (ل: ح: تاج
 بدیدند آن (س: و، از آن) برگزینان
 (ق: ندیدند گردان چینی (ر) چاچ

پیام^۱ جهانجوی^۲ بگزارند
 ۲۱۲۰ چو بشنید شاه آن^۵ سخن‌های گرم
 چنین داد پاسخ که خاقان چین
 به فرزند پیوند جویده‌همی
 هراتکس که دارد روانش خرد
 بسازیم و^{۱۲} این^{۱۵} رای^{۱۶} فرخ^{۱۷} نهیم
 ۲۱۲۵ چنان باید اکنون که خاقان چین
 کسی را فرستم که دارد خرد
 یکی برگزیند که نامی ترست
 ببیند که^{۲۱} تا چون بود^{۲۲} مادرش^{۲۳}
 چن^{۲۶} این کرده باشد که کردیم یاد

که لب^۳ داستان را- نیاز دارند!^۴
 ز گردان چینی به آوای^۶ نرم،
 بزرگست و^۷ با دانش^۸ و آفرین^۹
 رخ^{۱۰} دوستی^{۱۱} را بشوید^{۱۲} همی!
 به چشم^{۱۳} خرد کارها بنگرد!
 سخن^{۱۷} هرچ گفته‌ست پاسخ^{۱۸} دهیم!
 دل^{۱۹} ما کند شاد بر به‌گزین^{۲۰}!
 شبتان^{۲۱} او سر به‌سر بنگرد،
 به خاقان چین^{۲۰} بر گرامی‌ترست
 بدهست^{۲۳} از نژاد کیان گوهرش^{۲۳}
 سخن^{۲۶} را^{۲۶} به پیوستگی داد^{۲۷} داد!

۲۱۳۰ فرستادگان خواندند آفرین
 شبتان^{۲۹} او گر^{۲۸} گهربار میغ
 یکی را ز فرزندان برگزین

که از شاه شادست خاقان چین!
 شود^{۲۹}، او ندارد ز کسری دریغ!
 که آید بنزدیک^{۳۰} خاقان چین.

۱- (ل: ۳) بنام ((۱)) ۲- جهاندار؛ س (نیز، ن، ای، ن، آ، ب): شهشاه؛ متن = ق-س (نیز ق، ل، ب، و، ۹) ۳- س (نیز ن): که گل؛ (و به لب) متن = ۴- را به ندان نیاز دارند؛ ل: بر اسب سخن پای بفشارند؛ (ق، آ، بی، ب، ن، آ، ب، گل (ق): به لب؛ ب: چو لب) داستان را بیازارند. (بی: بیاراستند)؛ متن = ج، ل، ۲ (نیز ل، ۳) ۵- (این: ۶) ۶- س (نیز ن، ب): آواز؛ متن = ده دستری دیگر؛ بنداری (۲۱۲۰-۲۱۱۶): فامر الملك یا حصار الرسل فلما دخلوا أكرمهم وأجل أقدارهم، وأقدمهم بالقرب من تخه فأذوا رسالة الخاقان بأحسن لفظ وأخفض صوت. فلما سمعها الملك قال ۷- ل، س، ق: حو- ۸- (ل: ۳) نام (۹- (ن: بافرین؛ بنداری (۲۱۲۱): إن الخاقان ملك كبير موصوف بالعلم مستحل للثنا، والحمد ۱۰- ک: به رخ ۱۱- ق: آشتی ۱۲- ک: بجوید؛ بنداری (۲۱۲۲): وقد أحب مصادقتنا ومصاهرنا ۱۳- (ل: ۳) خشم؛ (ن: آ) از ۲۱۲۳ و ۲۱۲۶ ب یک بیت ساخته و ۲۱۲۳ ب از انداخته است؛ ب پس از این بیت افزوده است:
 خرد پیشوایت بسی نیکویی
 نماید خرد مرد را راه راست
 چو او را خرد یار و دستورش

۱۴- (ل: ۳) حو- ۱۵- ۳ (نیز ل، ۱۰) ۱۶- ل: کار؛ ک: راه؛ متن = درازده دستری دیگر ۱۷- س (نیز ن، و، ۱) ۱۸- ک: نیمه؛ بنداری (۲۱۲۳، ۲۱۲۲): ونحن نجیبه الی ذلك ونبین بمواصلته ۱۹- ل: در به گزین؛ (ل: بهتر ازین) س (نیز ن، ق، ل، بی، ب): اندرین به گزین؛ ک: ۲ (نیز ب، و، ۱) ۲۰- بدین (ک: درین) در کند به (ا: بر) گزین؛ متن = ل، ق، ۱ (ل: آیین بیت و بیت سپین را پس از بیت ۲۱۳۱ آورده است؛ بنداری (۲۱۲۵): غیر آنان ترجوان می‌کنتا من اختیار من نرید من بنانه ۲۰- ق: چینی ۲۱- (ل: نیز ن، بی: ببینید ۲۲- ل، س، ک: ۲ (نیز ن، بی، ب، ل، آ، ب): پدرا؛ (ل: چون بر پدرا؛ و همچون پدرا)؛ متن = ق (نیز ق، ۳) ۲۳- س (نیز ن، بی): مادرست- گوهرست ۲۴- ل: بود ۲۵- ل، س (نیز ن، بی): چو ما متن تصحیح قیاسی است ۲۶- ل: سخنها ۲۷- ک: بدار یاد (پساوند ندارد) ۲۸- ل: بگر؛ (ب: ناگر خود) ۲۹- س (نیز ن، بی، ن، آ، بی): شوند او؛ (ب: بود هم)؛ متن = ل، آ، س (نیز ق، ل، آ، بی، ن، ک: آیین بیت و بیت سپین را ندارد، ولی قول به خط دیگری در کنار افزوده‌اند؛ ق: بیت‌های ۲۱۳۰، ۲۱۳۱ را ندارد ۳۰- (بی: به درگاه)؛ ق: پس از این بیت، نخست بیت‌های ۲۱۲۵ و ۲۱۲۶ را نوشته و پس از آن افزوده است؛ فرستاده گفت ای شه بافرین/ یکی را ز فرزندان برگزین (۲۱۲۳)؛ (ل: آ) بیت‌های ۲۱۳۱-۲۱۳۰ را درآورد

که در پرده پوشیده‌رویان اوی^۱ ز دیدارِ آنکس نبوشند^۲ روی^۱

مختار اندر پاسخ نامه‌ی خاقان از کسری و رفتن مهران شتاد به چین^۳

برو^۵ تازه شد روزگار کهن^۴
 ز خاقان فراوان سُخُن‌ها براند^۸
 گزیده سَخُن‌های فزخ نیست^۹؛
 جهاندار^{۱۱} پیروز و^{۱۲} پروردگار،
 همبست^{۱۳} بر نیک و بد رهنمای،
 ز پستی^{۱۴} برآرد به چرخ بلند،
 چونیکی نخواهد^{۱۶} بدو^{۱۷} کردگار^{۱۸}،
 وگر^{۲۲} بدکتی^{۲۳}، زودل^{۲۴} اندر هراس^{۲۵}
 اگر^{۲۸} بیم و^{۲۹} امید^{۳۰} ازو^{۳۱} برکنم^{۳۲}
 ابا^{۳۳} چرب^{۳۵} گفتارِ خاقانِ چین،
 ز پاکان^{۳۸} که^{۳۸} او دارد اندر نهفت^{۳۹}،
 به‌ویژه^{۴۲} ز^{۴۳} پوشیده‌فرزند^{۴۴} تو^{۴۵}،

شهنشاه بشنید اریشان^۴ سُخُن
 ۲۱۳۵ نیسنده‌ی^۷ نامه را پیش خواند^۸
 بفرمود تا نامه پاسخ نیست^۹
 نخست آفرین گرد بر^{۱۱} کردگار
 به فرمانِ اوست گیتی به پای
 کسی را که خواهد، کند ارجمند
 ۲۱۴۰ دگر مانند زو^{۱۵} در بد روزگار
 به هر نیکی زو^{۱۹} شناسم^{۲۰} سپاس^{۲۱}
 نتوانم^{۲۵} که جان باشد اندر^{۲۶} تنم^{۲۷}
 رسید این^{۲۲} فرستاده‌ی بافرین^{۳۳}
 شنیدم ز^{۳۶} بیوستگی هرج^{۳۷} گفت
 ۲۱۴۵ مرا شاد شد دل^{۴۰} ز^{۴۱} پیوند^{۴۲} تو^{۴۳}

۱. س.س. ۴ (نیز ل. ۴). او-اوی (پسوند ندارد)؛ (ا.ب. او-او). ۲. (ن. نبوشند) ۳. رفتن مهران ستاد پیش خاقان چین: س.س. ۴. پاسخ نامه خاقان از نوشین روان: متن = ق.ک. ل. ۲. سرتنویس ندارد؛ بشاری (۲۱۲۶-۲۱۳۳). و ذلک بپسیر بآن باعث بعض ثقتانی حتی بشاهدین رواء الحجاب فیکتار اوفرهن ادبا و آکرهمن اما ۴. ل. زیشان؛ (ل. ازو). ه.ب. بدو) ۵. یکی نیکو اندیشه افکند من: لی این بیت را ندارد. ۶. ل. س. (نیز ل. د. ل. ۷. و ل. آ. ب.). نویسنده: متن = ک. س. (نیز ب. ا.). ۸. س. (نیز ل. ا.). خواننده پیش - سخن راند پیش: متن = یازده دستنویس دیگر ۹. ل. س. (نیز لی. ب.). نوشت - نوشت: اف. نیست - بکشت (ا. ن. نوشت - نیست): متن = ک. س. (نیز ق. ۲) ۱۰. (لی. از) ۱۱. س. ق. ک. س. (نیز ق. آ. ل. ب. و). جهاندار و: متن = ل. (نیز ل. آ. ب. ا.). ۱۲. س. (نیز ل. ل. آ. ل. ن. آ. ب. ا.). ۱۳. ح. ل. س. (نیز ل. ل. ل. آ. ب. ا.). که او بسته: متن = ل. ق. ک. (نیز ق. آ. ب. و). ۱۴. (ل. هستی) ۱۵. ل. از: س. (نیز ب. و). اندر؛ ق. (نیز ل. ۴). ماند اندر: ک. زو بساند؛ (ق. زو نماید به): متن = س. (نیز ل. ل. ب. ا.). ۱۶. (لی. ا. بخاواد) ۱۷. ل. (نیز ل. آ. ب. و). برو ۱۸. (ل. آ. ن. روزگار (پسوند ندارد)) ۱۹. ق. (در: ل. نیکی از وی؛ ب. نیک و بد زو؛ و نیکوئی زو): متن = س. ق. ک. س. (نیز ل. ل. ا.). ۲۰. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۲۱. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۲۲. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۲۳. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۲۴. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۲۵. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۲۶. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۲۷. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۲۸. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۲۹. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۳۰. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۳۱. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۳۲. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۳۳. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۳۴. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۳۵. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۳۶. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۳۷. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۳۸. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۳۹. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۴۰. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۴۱. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۴۲. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۴۳. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۴۴. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.). ۴۵. (ل. آ. ن. آ. ب. ا.).

که دارد خردا جان او را به بند^۱
ز فرجام و پیوند^۲ و آغاز^۳ من،
دلت شاد و^۴ پشتت به ما گرم بادا

فرستادم اینک یکی هوشمند
بباید^۵، بگویند همه راز من،
همیشه ترا جان پر از شرم^۶ بادا

بیاراست قیظاس و^{۱۱} اندر توشت
نهادند مهری بروبر ز مشک
کز آن^{۱۳} ماند^{۱۴} اندر^{۱۵} شگفتی سپاه
کجا نام او^{۱۹} بود مهران شتاد^{۲۰}
شخن گوی و شایسته و نامدارا

نیبسته^۸، چون خامه^۹ بیکار گشت،
۲۱۵۰ همان^{۱۱} چون سرشک قلم کرد^{۱۲} خشک
بر ایشان یکی خیلعت افکند شاه
گزین کرد پیری^{۱۶} خردمند و^{۱۷} راد^{۱۸}
و زایرانیان^{۲۱} نامور صد سوار^{۲۲}

که رو^{۲۲} شاد و پیروز^{۲۵} با مهر و داد،
خرد رهنمای^{۲۷} و دل آزر مجوی،
بد و نیک باید که دانی درست^{۳۰}
نیاید که گیرندت اندر^{۳۳} فریب^{۳۵}

چنین گفت کسری به مهران شتاد^{۳۳}
۲۱۵۵ زبان و گمان^{۳۶} بایدت چرب گوی
شبتان او را^{۳۸} نگه کن نخست^{۳۹}
به^{۳۱} آرایش چهره و^{۳۲} فر^{۳۳} و زیب

- ۱- (ب: خرد) ۲- (ق: بستند ل: ارجمند؛ ل: عاقل و ارجمند) ۳- (ق: به پشت: (ل: نیاید) ۴- س: س: (نیز ل: ب): فرجام پیوند؛ (ل: پیوند فرجام؛ متن: ل، ق، ه: (نیز ق: آ، ل، و، ا: ب) ه: (ق: جوب) ۵- (ل: بیست‌های ۲۱۴۷-۲۱۴۹ را ندارد ع: (وزم: ا: ن: تن و جانت بر شرم؛ متن: دوازده دستنویس دیگر ۶- (ل: جوب) ۸- ل: س: (نیز ل: ق: ل: ب: و ن: آ: ب: نویسنده: متن: س: س: ۹- (نیز ل: ب): نامه: (ق: نامه چو) ۱۰- (ل: جوب) ۱۱- س: ق: ک: س: ۱۲- (نیز ق: ل: ب: و ا: آ: ب: هوا: متن: د: (نیز ل: ل: ن: آ: ب: (ل: س: سر نامه کردند؛ بنفاری (۲۱۳۴-۲۱۵۰): لم امر کاتبه آن یکتب جواب کتاب الخاقان. فکتب کتابا یذکر فیہ مسارعه الی انجام طلبته و نتیجه بمصاهرته ۱۳- (ل: کرد) ۱۴- (ل: ماند) ۱۵- (ق: که مانند از آن در) بنفاری (۲۱۵۱): و خلع علی الرسل خلعا تعجب منها الناظرون ۱۶- ل: کسری؛ (ق: کردی)؛ متن: دوازده دستنویس دیگر ۱۷- (ل: و ن: آ: ب: جوب) ۱۸- (ل: زاد) ۱۹- ع: او بیرون (ا) (وزن درست نیست) ۲۰- ل: ق: (نیز ل: ق: آ، ل: بنفاری): شتاد؛ (نیز و ن: آ: ب): شاد؛ (ل: شاد)؛ متن: س: (نیز ب) ۲۱- ل: ز ایرانیان؛ ق: از ایرانیان؛ متن: دوازده دستنویس دیگر ۲۲- (ب: هزار)؛ س: (نیز ل: و، ا: س: هزار؛ بنفاری (۲۱۵۲-۲۱۵۳): و اختار من أصحابه شیخا حافظا یسمی یهران شتاد و نقده معهم ۲۳- (ل: (نیز ل: ق: آ، ل: س: شتاد؛ (نیز و ن: آ: ب): شاد؛ (ل: شاد)؛ متن: مهری شاد (ا)؛ متن: س: (نیز ب) ۲۴- (نیز ل: آ: ب: و ا: شتاد؛ متن: د: س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب) ۲۵- (ل: پیوند؛ ک: ک: این بیت و بیت سپین را ندارد ۲۶- س: (نیز ل: و ا: ر: و ا: (ل: جوب گمان: ب: زواند و زیان:؛ متن: د: س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب) ۲۷- رهنما ۲۸- س: ق: (نیز ل: ل: س: ب: خاقان؛ متن: د: (نیز ق: آ) ۲۹- ق: درست؛ س: (نیز ل: ب: و ا: شتاد؛ متن: د: س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب) بنفاری (۲۱۵۴-۲۱۵۶): و قال له: لدخل الی ما وراء ستور الخاقان فإن له عده بنات موصوفات بالجمال و الکمال ۳۰- (نیز ل: آ: ب: ب: ۳۱- س: (نیز ل: و، ا: ل: چهره باق (نیز ب: آ: ب: و ا: آرایش و چهره؛ متن: د: س: ک: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۳۲- (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۳۳- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۳۴- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۳۵- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۳۶- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۳۷- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۳۸- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۳۹- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۴۰- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۴۱- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۴۲- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۴۳- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۴۴- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۴۵- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۴۶- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۴۷- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۴۸- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۴۹- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۵۰- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۵۱- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۵۲- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۵۳- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۵۴- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۵۵- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۵۶- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۵۷- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۵۸- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۵۹- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۶۰- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۶۱- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۶۲- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۶۳- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۶۴- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۶۵- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۶۶- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۶۷- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۶۸- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۶۹- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۷۰- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۷۱- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۷۲- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۷۳- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۷۴- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۷۵- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۷۶- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۷۷- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۷۸- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۷۹- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۸۰- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۸۱- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۸۲- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۸۳- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۸۴- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۸۵- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۸۶- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۸۷- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۸۸- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۸۹- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۹۰- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۹۱- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۹۲- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۹۳- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۹۴- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۹۵- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۹۶- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۹۷- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۹۸- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۹۹- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب) ۱۰۰- س: (نیز ل: ق: آ، ل: ب: و ن: آ: ب)

که با فز و بالا^۲ و با افرست،
اگر چند^۳ باشد^۵ پدر شهریار^۴
به مادر^۹ که دارد ز خاتون، نژاد،
پدر گردخاقان با آفرین^{۱۲}،
جهان زو شود^{۱۵} شاد و^{۱۶} از نیز شادا

بسی آفرین کرد بر^{۱۹} تاج و گاه
به فرخته‌فال و به^{۲۱} خرداد^{۲۲} روزا
پذیره فرستاد پیش سیاه^{۲۵}
زمین را ببوسید و^{۲۷} کرد آفرین
یکی مایه‌ور^{۲۸} جایگه ساختش

به^{۳۱} سوی شبستان خاتون گذشت،
ز گنج و ز لشکر^{۳۳} همی^{۳۵} کرد یاد^{۳۶}،

بسی یزیدی او بسی^۱ دخترست
پوستارزاده نیاید^۳ به کار
۲۲۶. نگر^۷ تا کدامست با شرم^۸ و داد
نییره سپهزاد^{۱۰} فغفور^{۱۱} چنین
اگر گوهر^{۱۳} تن^{۱۳} بود با^{۱۴} نژاد

چو بشنید مه‌ران شاد^{۱۷} این^{۱۸} ز شاه
برفت از بر گاوی^{۲۰} گیتی فرورز
۲۱۶۵. به خاقان چن^{۲۳} آگاهی آمد ز راه^{۲۲}
چن^{۲۶} آمد بنزدیک خاقان چین
جهانجوی چون دید بنواختش

از آن کار^{۲۹} مغزش^{۳۰} پرانندیشه گشت
سخن‌های نوشین روان^{۳۳} برگشاد

(سی، ق، ک، نیز: ق، آ، ب،) یکی: من، ل، س، ا (نیز: ن، ل، ی، ا) ۲- سی (نیز: ل، ی): بزم: م، ق، گ، س، آ (نیز: ن، ق، آ، ل، پ، آ، ا): برز و بالا: (و، ب): یوز بالای: (ف، برز و بالای): من: ل، د، ق، آ، پس از این بیت افزوده است:

نژاد پدر گرچه باشد بزرگ
ز مادر سخن نیز گوید سرگ

۳۱- ق، ب، نیاید: من = ده دستویس دیگر ۳۲- (ل، ی، وگر چند) ۳۳- هشت ۳۴- (ل، ی، تاجدار): س، و این یث را ندارد: بنداری (۲۱۵۸: ۲۱۵۹) ۳۵- و این من کانت منهن من تولد: الإمام لا تأتي بخیر ۳۶- بین ۳۷- (ل، ی، مهر): ۳۸- (ل، ی، بهادر) ۳۹- (ل، ی، جهاندار ۴۰- (ل، ی، بیافر نییره ز خاقان) ۴۱- ز پست سپه‌دار خاقان چین (بساوند ندارد): ل، ی، ا، ب، این بیت و بیت سپس را ندارند ۴۲- گوهرش یده: (ق، گوهرش خود) ۴۳- (ل، تو با آن) ۴۴- (ل، س، ق، بود ۴۵- (ل، نیز: ب،) ۴۶- (ل، ی، بنداری: ۲۱۶۰، ۲۱۶۲): و انظر حتی تقع عینک منهن علی و احده کریمه الام تجمع بین کرم الحسب و شرف النسب فتلک الثی تلیق بنا و تصلح لبینا ۴۷- (ق، ک، نیز: ن، ق، آ، ل، ستاد: سی (نیز: ل، ی، و، آ، ب،) شاد: سی (شاد: حرف دوم بی نقطه): (ل، شاد): من: (ب، نیز: س، آ) ۴۸- سی (نیز: ل، ی، ل، ل، ن، آ، ا، ی): آنا من: (ل، ی، ک، سی (نیز: ق، پ، و) ۴۹- (ق، آ، یا) ۵۰- (ق، شاد): س، گ، س، آ (نیز: ن، ل، ی، ب): در شاه: من: ل، ق، آ، س، ق، س، آ (نیز: ن، ل، ی، ا، ب،) هنگام: (ک، نیز: ل، هنگام و: من: ل ۵۱- (ق، آ، خرداد): بنداری (۲۱۶۳، ۲۱۶۴): فسار الفة الامین فی صحبة الرسل و سمه حاتم فارس من اعیان الایرانیین و عتلتانهم (سبیت ۲۱۵۳) ۵۲- سی (نیز: ن، ی، ب،) جو: من تصحیح قیاسی است ۵۳- (ق، نیز: ی، آ، شاد ۵۴- (ل، ی، ره (بساوند ندارد): (ق، نیز: ی، آ،) چندی سیاه: من = یازده دستویس دیگر: ل، به جای این بیت آورده است:

به خاقان چین آگاهی شد که شاه
فرستاد مه‌ران ستاد و سپاه

بنداری (۲۱۵۵): فلما وصلوا الی مسخر الخاقان تلقاهم آکابر دولته و امائل حضرته ۲۶- (ل، ک، س، آ (نیز: ن، ی، ب،) جو: من تصحیح قیاسی است ۲۷- (ل، ی، جو) ۲۸- (ل، نیز: ی، آ،) نامور: من = دوازده دستویس دیگر: بنداری (۲۱۶۶، ۲۱۶۷): و لما دخل علیه اکرمه و نعز مقدمه، و امر یازاله فی موضع يصلح له ۲۹- بگوته ۳۰- سی (نیز: ن، ی، ل، ی، ب،) خاقان: من: ق، ک، س، آ (نیز: ق، آ، ل، پ، و، آ) ۳۱- طیور آنجا لوزن درست نیست (۳۲- (ب، خاقان: ل، این بیت را ندارد ۳۳- (ل، نوشین روان) ۳۴- (ق، آ، یکایک به زن بر) ۳۵- ل، سی ۳۶- (ل، زری: و ردا)

جوانست و بیدار و بختش^۳ جوان
 که ما را فزاید بدو^۵ آب روی^۴
 کجا بر سر بانوان^۹ افسرست
 فراوان ز من خواستندش مهان^{۱۱}
 که بیننده بردارم^{۱۳} از چهر اوی^{۱۲}
 پرستار و^{۱۵} بیدار دل بندگان^{۱۴}
 برآسیم از جنگ^{۱۹} و از^{۲۰} گفت و گوی^{۲۱}

۲۱۷۰ بدو گفت کین^۱ شاه نوشین روان^۲
 یکی دختری داد باید^۴ بدوی
 مرا از^۷ پس پرده یک^۸ دخترست
 [به دیدار او نیست اندر جهان
 مرا آرزو نیست^{۱۱} از مهر اوی^{۱۲}
 ۲۱۷۵ چهارست نیز^{۱۳} از پرستندگان
 ازیشان یکی را^{۱۷} سپارم بدوی^{۱۸}

نگیرد^{۲۲} کس اندر جهان^{۳۳} جای تو

بدو گفت خاتون که با رای تو

چنین تا برآمد ز^{۲۵} کوه آفتاب،
 بر تخت او رفت و^{۲۸} نامه بداد
 ز پیمان بختنید و از^{۳۰} به گزینا
 برو تا که را بینی اندر نهفت^{۳۱}؟
 که خاقان^{۳۳} بر ایشان^{۳۳} بُدی^{۳۵} استوار

برین گونه^{۲۴} یک شب بيمود خواب
 بیامد به درگاه^{۲۶} مهران شاد^{۲۷}
 ۲۱۸۰ چن^{۲۹} آن نامه برخواند خاقان چین
 کلیله شبستان بدو داد و گفت:
 پرستار با او بیامد^{۳۲} چهار

۱- (کای): ۲- (بی: نوشیروان) ۳- دولت ۴- س، ق، ک، م، س، ۲ (نیز لن: بی): خواهم: متن = ل هـ: بدین: (ق: آ: ازو) ع: (آ: آب و رو (پساوند ندارد)): ک از ۱۳۱۷۱ و ۲۱۷۶ یک بیت ساخته و ۲۱۷۱-۲۱۷۶ آ و انداخته است: بندهای (۴۱۶۸-۲۱۷۱): لم قام و دخل علی زوجته الخاتون الأصلية النسبية و فاضها لهما ورد الرسول لأجله ۷- ن: ترا در: (و: در): متن = هـ- س: پس پرده من یکی: متن = هـ دستنویس دیگر ۹- س، ق، س، ۲ (نیز لی، ل: پ: که: که او بر سر بانوان (س: دیگران): ق (نیز: ل): که او بر سر نامدار (آ: نانوان (ل)): (و: که بر تارک اختران): متن = ل: فن، ن، ۲، بیت های ۲۱۷۲-۲۱۷۴ و اندارند ۱۰- ل، س، ک، ل، ۳، ن، آ، ب، این بیت را نگارند: این بیت در ق، س، آ، ق، آ، لی، ل، ۲، پ، و، آ آمده است ۱۱- (نیز لی): آرزویست (در ل حرف پنجم بی نقطه): (ق: آ: روز و شب هست: ل: آ: آرزویست): متن = س، ق، س، ۲ (نیز بی، و، آ، ۱۲، ل، س، ق (نیز آ): او: متن = س، ۲ (نیز ق، آ، و) ۱۳- ق: آ: دیده ته بردارم) ۱۴- (بی: پر (ل)) ۱۵- س، ۲ (نیز لی، ل، ک): جوه ۱۶- س، ۲: بردگان ۱۷- (بی: یکی را از ایشان) ۱۸- (و: (بدو) ۱۹- (ق: آ: رنج) ۲۰- ل، ق، س، ۲ (نیز لن: ز: (و): گو (پساوند ندارد)): ن: که ما را فزاید بدو آبروی (هـ ۲۱۷۱): بندهای (۲۱۷۲-۲۱۷۶): و کانت له مهانیت فی غایبة الحسن، وله أربع آخر من حظایا، و کان فی نفسه آلا یزوج ابنه الخاتون لفرط محبته لها و قلة صبره علی مفارقتها، و عزم علی أن یزوجها إحدى بناته الآخر ۲۲- (بی: بگرد) ۲۳- (و: به گیتی کسی): ق، ۲ این بیت را ندارد ۲۴- (ن، ن، ق: گفته): س، س، ۲ (نیز لی، و، بی: بدین گفته): (بدو گفت (ل)): متن = ل، ق، ک، (نیز ق، ۲) ۲۵- (بی: پر (گه)) ۲۶- (پ: بر (گه)) ۲۷- ق، ک، (نیز لن، ق، آ، لی، ل، س، ۲): س، ۲ (نیز لن، ب، آ، شاد: س، ۲ (نیز ل، ک): شاده: متن = (پ) ۲۸- (بی: جو (بی): بندهای (۲۱۷۸-۲۱۷۹): و لما کان الغد حضر مهران ساذ باب الملک فرعت دونه الحجب فدخل و دفع کتاب أنشروان إليه ۲۹- ل، س، ک، س، ۲ (نیز لن: بی): چو: متن تصحیح قبلی است ۳۰- ل، ق، س، ۲ (نیز لن، ن، ق، آ): (آ: روز) ۳۱- بندهای (۲۱۸۰-۲۱۸۱): فلما وقف علی کتابه أمر بادخال الشيخ الأئین علی حجر بناته ۳۲- س، ق، ک، س، ۲ (نیز لن، لی، ب، پرستنده باو (ن، ن، ق، آ، بدوی): بیامد: (ق: آ: بیامد پرستنده باوی): متن = ل ۳۳- (بی: خاتون) ۳۴- س، س، ۲ (نیز ق، آ، و، آ): بدیشان: متن = ل، ق، ک، (نیز لن، ن، آ، پ) ۳۵- ل، ک، بگرد

نه از بهر دیبای^۲ چمن آمدن
نگویی همی یک شکن دلپذیر!
دل افروز گشته، رسیده به جای،
بداند^۸ پرستیدن شهریار،
برو برگزینی^۹ نیی^{۱۱} پاک‌رای^{۱۱}!
که خاقان اگر سر نیچد^{۱۴} ز داد^{۱۵}،
نخواند^{۱۷} مرا پیر^{۱۸} ناپاک‌رای!
ندارد ز بن^{۲۳} یاره و طوق و ناجا
که^{۲۶} فرمان بود^{۲۷}، بازگردم به جای^{۲۸}!
شگفت آمدش رای^{۳۱} و کردار^{۳۲} اوی^{۳۰}!
بزرگست و^{۳۳} شایسته‌ی کارِ نغز!
پالود از^{۳۵} ایوانِ شاه^{۳۶} انجمن^{۳۴}،
برفتند با زنج رومی به دست،
هرآنکس که بودند از ایشان^{۳۹} سران

به رنج از پی به‌گزین^۱ آمدن
بدو گفت خاتون که ای^۳ مرد پیر
تو آن^۴ را که با فر و زیبست^۵ و رای
۲۲۰۰ به بالای سرو و^۶ به رخ چون بهار^۷
همی کودکی نارسیده به جای
چنین پاسخ آورد^{۱۲} مهرا ن شناد^{۱۳}
بداند^{۱۶} که شاه جهان‌کخدای
من این^{۱۹} را پسندم^{۲۰} که^{۲۱} تخت^{۲۲} عاج
۲۲۰۵ اگر مهران این^{۲۴} نبیند^{۲۵} رای
نگه کرد خاقان^{۲۹} به گفتارِ اوی^{۳۰}
بدانت کآن پیر پاکیزه مغز
خرمند بنشست با رای زن^{۳۳}
جو پردخته^{۳۷} شد جایگاه نشست
۲۲۱۰ ستاره‌شاسان و^{۳۸} کندآوران

۱- (برگزین) ۲- دل؛ دیناره؛ بنداری (۲۱۹۲، ۲۱۹۷): فترس لیهن الثقة الأمين، و قال: إن الظن يصدق و يمين. و توسم النجاة و الأصل فی ناصية الماطلة عن التاج و الطوق، الحالية بحمال الخلفة و نجابة الأصل. فاخترها من يهتق و قال: هذه تصلح للملك
۳- (ن؛ ای) ۴- س ۲ (نیز لی، و)؛ ۱) مهرا؛ من = ل- ک (نیز لی، ف؛ ۲؛ ن، ا، ب) هس (نیز لی، ن، ا، ب)؛ بزرست؛ س ۲ (نیز لی، ب؛ ۱):
زیبند؛ (و؛ بزرند)؛ من = ل، ف، ک (نیز ف) عمل (نیز ب)؛ (ج) ۷- نکار ۸- (ن؛ ا؛ بد آید) ۹- برین برگزینی؛ س ۲ (نیز لی، و)
۱۰) برایشان گزینی؛ (لی؛ بدیشان گزینی؛ ب؛ بران برگزینی)؛ من = ل، س، ک (نیز لی، ف؛ ۲؛ ن، ا، ب) ۱۰- س ۱۰ (نیز لی، ن، ا، ب)؛ تو ای؛
من = ل، ف، ک، س ۲ (نیز لی، ل؛ ۱، و) ۱۱- س ۱۱ (نیز لی، ب؛ و)؛ نیک‌رای؛ من = ل، ک (نیز لی، ف؛ ۲؛ ن، ا، ب)؛ بنداری (۲۱۹۸-۲۲۰۰):
فقال له الخاتون: أيها الشيخ! ما بالک تختار صبية لم تبلغ بدمبلغ النساء، و تعدل عن اختيار هؤلاء الأبطال الصغرات؟ ۱۲- س ۱۲، س ۲
(نیز لی، و؛ ا، ب)؛ پاسخش داد؛ من = ل، ق، ک (نیز لی، ف؛ ۲؛ ن، ا، ب) ۱۳- ل، ق، ک (نیز لی، ف؛ ۲؛ ن، ا، ب)؛ ستاد؛ س (نیز لی، ا)؛ شاد؛ س ۲ (نیز
لی، ب)؛ شاد؛ من = ل (ب) ۱۴- ل، ک، س ۲ (نیز لی، ف؛ ۲)؛ بیچند (حرف یکم بی نقطه)؛ (ن؛ ا؛ بیچند)؛ من = ل، س ۱۵- (نیز ب)؛ که دخت کر
(ب؛ آن) گزیم که خاتون نژاد؛ من = ل، ق، ک (نیز لی، ل؛ ۲؛ پ، و) ۱۶- ک؛ بدانگه ۱۷- ل، س (نیز لی، ا)؛ بخواند (حرف یکم بی نقطه)؛ ق (نیز لی،
ل؛ ۲؛ ن، ا، ب)؛ بخواند؛ من = ل، س ۲ (نیز لی، و؛ پ، و) ۱۸- ق، ک، س ۲ (نیز لی، ل؛ ۲؛ ن، ا، ب)؛ س (حرف یکم بی نقطه)؛ من = ل، پ، و)؛ ب
این بیت راندارد ۱۹- (ن؛ آ؛ ن؛ ا؛ زار)؛ ۳۰- (ق؛ ا؛ بدو گفت این را) ۲۱- (ن؛ بی ۲۲- (ن؛ بی، ن، ا، ب)؛ س (حرف یکم بی نقطه)؛ من = ل، پ، و)؛ ب
همی ا؛ س ۲ (نیز لی، ل؛ ۱، و)؛ ب؛ تن؛ (ن؛ آ؛ زرد)؛ کنار دوش و؛ با؛ من = ل، ق، ک (نیز لی، ل؛ ۲؛ ن، ا، ب)؛ س (نیز لی، ن، و)؛
(نیز ب؛ و)؛ جواد؛ من = ل، ق، ک؛ دهد؛ من = ل، ۲۸- (ل؛ دلفروز گشته رسیده بجای (۱۹۹)؛ من = س (نیز لی، ل؛ ۲؛ ن، ا، ب)؛ ا
بنداری (۲۲۰۲، ۲۲۰۵)؛ فقال: لست أختار سوى هذه. فان أجاب الخاقان الى تزويجها و إلا رجعت متصرا ۲۹- (ن؛ ا؛ ن، ا، ب)؛
خاتون)؛ ۳۰- س، ق (نیز ا)؛ او؛ او؛ او؛ اوی؛ او (پساوند ندارد)؛ من = ل، ک (نیز لی، ن، ا، ب)؛ س ۳۱- س ۲ (نیز لی، ل؛ ۲؛ ن، ا، ب)؛ کار؛ من = ل، و
دستویس دیگر ۳۲- ق؛ دزار (ا)؛ بنداری (۲۲۰۶)؛ فتحعجب الخاقان عند ذلك من ذكاء الرجل و فطنته ۳۳- ج؛ بنداری (۲۲۰۷)؛ و
علم أنه الثقاب النائب الرأی الذي لا يخفي على السعينة شه، ۳۴- (ن؛ انجمن-رای زن) ۳۵- ز؛ س؛ ۳۶- (ن؛ همی رای زد
پیش آن) ۳۷- (ف؛ ا؛ ن؛ ا؛ بردخت) ۳۸- (ا)؛ ج؛ ۳۹- ل (نیز لی، ب)؛ ریشان؛ (ق؛ ا؛ دانا)؛ من = ل، دستویس دیگر

بجستند یکسر^۱ شمار سپهرا
 ز کردار خاقان و بیوند شاه،
 دلت را به بد^۲ هیچ رنجه مدارا
 به بد رای دشمن زمان^۵ نشمرد^۴
 همان^۸ گردش اختر^۹ سودمند،
 بیاید یکی شاه زیبای گاه،
 همان پرهیز سرفرازان^{۱۷} چینا
 بختدید^{۱۹} خاتون^{۲۰} خورشیدفش^{۲۱}
 فرستاده را^{۲۳} پیش بنشاختند،
 ز^{۲۵} فرزند خاتون^{۲۶} که بد در نهفت
 به نام^{۲۹} شهنشاه^{۲۸} پیروزگر^{۲۸}
 یکی^{۳۳} را که دارد^{۳۲} ز خاتون^{۳۵} نژادا
 به شادی بر شهریار آمدندا
 بدودر ز^{۳۷} هرگونه‌یی خواسته،
 همان مهد^{۴۰} پیروزه و^{۴۱} تخت عاج^{۳۹}؛
 برو^{۴۳} بافته^{۴۲} چند گونه گهر،

بفرود تا هر که را بود^۱ مهر
 همی‌کرد موبد به اختر نگاه
 بچین گفت قرجام کای شهریار
 که این کار جز بر بهی^۴ نگذرد
 ۲۲۱۵ چنین ست راز^۲ سپهر بلند
 که از^{۱۰} دخت^{۱۱} خاقان^{۱۲} و از^{۱۳} پشت شاه
 برو^{۱۴} شهر ایران^{۱۵} کنند^{۱۶} آفرین
 چو بشید خاقان دلش گشت^{۱۸} خوش
 چن^{۲۲} از چاره دل‌ها برداختند
 ۲۲۲۰ بگفتند چیزی^{۲۴} که بایست گفت
 بپذرفت مهران شاد^{۲۷} از پدر^{۲۸}
 میانجی بپذرفت^{۳۰} و^{۳۱} خاقان^{۳۲} بداد
 پرستندگان یا نثار آمدند
 و^{۳۳} زآئیس^{۳۲} یکی گنج آراسته
 ۲۲۲۵ ز دینار و از^{۳۸} گوهر و طوق و تاج^{۳۹}
 یکی دیگر از^{۴۲} عود هندی به زر

۱. س. ۱. (نیز ل. ۲. و. ۱.) که بودش به ۲. هر یک: بنداری (۲۲۰۸-۲۲۱۱): فاستحضر المبعثین و استخبرهم عن طالع ابنته تلک و ما
 یحصل بعد اتصالها بالملک ۳. س. ۲ (نیز ل. ۲. و. ۱.) بدین: بی این بیت را ندارد ۴. (بی: بدی): س. ۲: بر چون بهی: (ل. ۳: چون... (۲):
 ۱: چون بر بهی) هل: همی: کد: بیا: (ق. ۲: جهان): متن = یازده دستنویس دیگر (ل. ۲. ب: بشمرد: ب: سیرد) ۷- ق. ۳. س. ۲ (نیز ل. ۲. و. ۱):
 رای ۱۰. س. ۲ (نیز ل. ۲. و. ۱.) هم از: (ب: که از): متن = ل. ۱. س. ۱ (نیز ل. ۲. و. ۱.) س. ۲. ب. ۹. س. ۱ (نیز ل. ۲. و. ۱.) س. ۲. ب. اختر گردش ۱۰. س. ۱:
 کزین: (ب: ازین) ۱۱. س. ۱: دست: (ل. ۱۲: بی: جوج) ۱۲. ل. ۱. ق. (نیز ل. ۱): ز ۱۳. ل. ۱. ق. (بی: بدو) ۱۴. ل. ۱۵. ق. (نیز ل. ۱. و. ۱.): شهریاران: متن = س. ۱. که
 س. ۲ (نیز ل. ۲. و. ۱.) س. ۲. ب. ۱۶. ق. (نیز ل. ۲. و. ۱.) کند ۱۷. ق. شهریاران: بنداری (۲۲۱۲-۲۲۱۷): فنظرو فی تقاویمهم و زیجاتهم حتی
 وقفا علی أسرار النجوم فی تلک المصاهرة فبشروا الملک و قالوا: إنه یحصل من اتصال ما بین الشجرین ولد بملک الأرض و
 یخص بالثنا من أكابر ایران و توران ۱۸. ق. بختدید: ل. زان گونه گفتار ۱۹. ق. بنایزه ۲۰. ل. خاقان ۲۱. ق. خورشیدفش: (ب:
 خورشیدوش): بنداری (۲۲۱۸): قضحک الخاتون و استبشر الخاقان ۲۲. ل. س. (نیز ل. ۲. و. ۱.) ب: چو: متن = س. ۲۳- ۲۲. (ن. ۲: خرابه)
 ۲۴. س. ۲ (نیز ل. ۲. و. ۱.) چندی ۲۵. (ق. ۲: که) ۲۶. (ل. خاقان) ۲۷. ل. ق. س. (نیز ل. ۲. و. ۱.) ب. ستاده: س. (نیز ل. ۲. و. ۱.) شاد: س. ۲ (نیز ل. ۲): شاد
 (در س. ۲ حرف دوم بی نقطه): متن = (ب) ۲۸. س. ۲: پدرش- پیروزگرش ۲۹. (ب: بیام): بی این بیت را ندارد ۳۰. (بی: پذیرفت): آ:
 پذیرفت (ل. ۳) ل. (نیز ل. ۲. و. ۱.) ق. ۱. جوبه ۳۲. ل. خاتون ۳۳. س. (نیز ل. ۲): همان ۳۴. س. بدو شد ۳۵. ل. (نیز ل. ۲): خاقان: بنداری
 (۲۲۱۹-۲۲۲۲): فحضر مهران ستاد قماقده علیها ۳۶. (ق. ۲: آئیس) ۳۷. ل. بداند: ق. (نیز ل. ۲): بدو داد و متن = یازده دستنویس دیگر
 ۳۸. ل. ۳. س. ۲ (نیز ل. ۲. و. ۱.) ز ۳۹. ل. (بی: ان): تخت حاج طوق و تاج ۴۰. ل. (نیز ل. ۲. و. ۱.) ب. مهر: که: تاج: متن = ده دستنویس دیگر ۴۱. (ل. ۲: ب):
 ۴۲. ل. از بگر: و: تخت از ۴۳. (بی: بدو) ۴۴. (ل. ۲: تافته): در ل. ۲. تخت‌های این بیت پس و پیش شده است

پرستنده پنجاه و یک خادم چهل بروبر گذاشتند^۲ شادان به^۳ دل

گفتار اندر نامه فرستادن خاقان چین بنزد نوشین روان با دختر خود^۴

بیامد مشک و گلاب و حریر،
بر آرایش و بوی و رنگ^۵ و نگارا
جهاندار و^۶ بیدار و^۷ بیننده راه،
بر آن سو^۸ بود^۹ بندگان را روشن^{۱۰}!
نه پیوند او از پی دخترست!
بزرگان و^{۱۱} بیدار دل موبدان،
بجستم همی رای و^{۱۲} پیوند^{۱۳} شاه!
جهاندار^{۱۴} چون او^{۱۵} نیندد کمر،
به فز و به برز و به^{۱۶} تخت و کلاه،
ورا پاک^{۱۷} بزدان همی پرورد^{۱۸}!
شوی شاه کسری به^{۱۹} آیین خویش!
چن آید پس پرده^{۲۰} شهریار،

۲۲۴۰ چو پردخته^۵ شد زآن، بیامد دبیر
یکی نامه بنیشت^۶ ارتنگوار^۷
نخستین ستود آفریننده را
که هر چیز کو سازد^۸ اندر بوشن^۹
شهنشاه ایران^{۱۰} مرا افسرست
۲۲۴۵ که تا من^{۱۱} شنیده‌مستم از بخردان
ز فز و^{۱۲} بزرگی و اورند^{۱۳} شاه^{۱۴}
که اندر جهان سربسر دادگر
به مردی و پیروزی و دستگاه
به رادی و^{۱۵} دانش، به رای^{۱۶} و خرد
۲۲۵۰ فرستادم اینک جهان‌بین خویش
بفرموده‌ام^{۱۷} تا بود بنده‌وار

۱- دل: ۲- در پیش و: ۳- پرستنده پنجاه و: ۴- (نیز، نه، ان، ب): فرستاده‌نی بیست و (بی، ح): ۵- (نیز ل، ۲، و): فرستاد در پیش
(ن، ک، ی، و): ۶- (ق، ۳): پرستار سیصد ز: ۷- (چو سیصد پرستنده): متن - ل، ۲- ۳- ۴- (نیز ای): بدو برگذاشتند: (ق، ۳): آبا او نشستند: و:
همه برگذاشتند: متن - ده، دستنویس دیگر ۳- متن، ک، ل، ۲- (نیز، نه، ق، ۳، ای، و، فن، آ، ب): شاداب: متن - دل، س، ۲- (نیز ل، ۲، بی، ا): این بیت را
ندارد ۴- فرستادن خاقان دختر وایهر کسری: ۵- نامه خاقان چین به نوشین روان و ... (۲): متن - س، ل، ق، ک، س، نویس ندارند
همه ک، (نیز، نه، ق، ۳، ان، آ، ب): پردخت: متن - دل، ق، ل، ۲، س، ۲- (نیز، نه، ا): ۶- س، ق، س، ۲- (نیز ق، آ، و): عبیر: متن - ده، دستنویس دیگر
۷- س، ۲- (نیز، نه، ل، ۲، و، ب): بنوشت: متن - (پ) ۸- ل (نیز، بی): آژنگ‌وار: س، ل، ۲، س، ۲- (نیز، نه، ل، ۲، بی، و، ا): زی شهریار: ق:
اورنگ‌وار: (ن، اژنگ‌وار (حرف چهارم بی نقطه): ان، آ، اژنگ‌وار: متن - ک، (نیز ق، آ، ۹- ح: ۱۰- ایک (نیز ل، ۳): رنگ و بوی
۱۱- (نیز، نه، بی، ا): ح: ۱۲- ق، (نیز، نه، ل، ۲، ان، آ): ح: ۱۳- (ل، ۲): داند: (ن، ک، ان، سازد) ۱۴- س، ۱۴- س، ۲- (نیز، نه، و، بی، ب): بوش - روش: (ن، آ):
روش - روش (پساوند ندارد): آ: بوش (ا): بوش: متن تصحیح قیاسی است ۱۵- س، ق، ک، ل، ۲- (نیز، نه، ق، آ، بی، بی): بدان سو: س، ۲:
بدان سانه (بی، بدان سر): متن - دل، ک، (نیز ل، ۲) ۱۶- س، ۱۶- (نیز ق، ۲، بی، ا): کند: ق، س، ۲- (نیز، نه، ل، ۲، ان، آ، بی، ا): کند: متن - دل، ۱۷- س، ۲- (نیز ل، ۲،
بی، ک، ی، و): کسری: متن - ده، دستنویس دیگر ۱۸- س، ۱۸- ۲- (نیز ل، ۲، ک، ا): دگر تا (بی، و، که من تا) ۱۹- (ل، ۲، ک، ح) ح: ۲۰- دل (نیز ل، ۳):
ح: ۲۱- س، ۲- (نیز ل، ۲، و): اورنگ فرخته‌گ: (ق، آ): اورند فرمان: آ: اورنگ - اورنگ (پساوند ندارند): متن - ده، دستنویس
دیگر ۲۲- س، ۲- (نیز ل، ۲، و): (ا، ل، و): ۲۳- س، ۲۳- (نیز، بی): ح: ۲۴- راه و: (ب، راه) ۲۴- ل: جهانجوی ۲۵- س، ۲۵- (نیز، نه، ل، ۲، بی،
نور ۲۶- ل، ۲۶- پرورد و: (ق، بیرو، و): ق، ل، ۲: نژاد و به: متن - بازده دستنویس دیگر ۲۷- ق، ل، ۲- (نیز ق، آ): رای و به: س، ۲- (نیز ل، ۲، بی، و، ا): به
داده و به: متن - دل، س، ک، (نیز، نه، ل، ۲، ان، آ، بی، ا): ۲۸- س، ۲۸- (نیز، نه، بی، ب): دین: متن - دل، ۲۹- ل، ۲۹- دین (ل، بی، گزرد) ۳۰- ق، ۳۰- (نیز، نه، ل، ۳):
بر ۳۱- ل، ۳۱- س، ۲- (نیز، نه، ل، ۲، بی، و، ا): بفرموده‌م: متن - دل، س، ک، (نیز، نه، ق، ۳، ان، آ، بی، ا): ۳۲- ل، ۳۲- چو شاید پس پرده: س، ۲- (نیز، نه، ل، ۲، بی،
چو باید (به، باید) سرباز و: ق، ک، ل، ۲- (نیز ق، ۳، و، ا): چو آید پس پرده: متن - س، ۲

درم ریختند^۲ از بر دخت^۳ شاه
 زمین^۷ بود یکسر^۸ چو پز تذرُوا
 تو گفتی زمین آسمان را ندید،
 به راهی که لشکر همی^{۱۲} برگزشتا
 به راو^{۱۹} بت چین شدند انجمن
 به پی زعفران و درم^{۲۲} بیختند^{۲۳}
 جهان پر شد^{۲۶} از ناله^{۲۷} کوس و^{۲۸} بوق؛
 شکر با درم ریخته زیر پی^{۳۱}
 نبد بر زمین^{۳۲} جای آرام و خوابا

۲۴۶۵ پیستند آذین^۱ به شهر و به راه
 به آموی و^۴ راو^۵ بیابان^۶ مرو
 چنین تا به بسطام و^۹ گرگان رسید^{۱۱}
 از^{۱۱} آذین^{۱۲} که بستند بر شهر و^{۱۳} دشت
 از^{۱۵} ایران^{۱۶} همه^{۱۷} کودک و^{۱۸} مردوزن
 ۲۲۷۰ ز بالا بر ایشان^{۲۰} گهر^{۲۱} ریختند
 برآمخته تشت‌های^{۲۲} خلاق^{۲۵}
 همه^{۲۹} یالی^{۳۰} اسپان پر از مشک و می
 زبس ناله‌ی نای^{۳۳} و چنگ^{۳۴} و زباب

به مهر اندرو^{۳۶} کرد کسری نگاه،
 نهاده به مهب^{۳۷} ز عنبر کلاه
 ز گوهر کشیده^{۳۹} گره بر گره
 به افسون یک اندر دگر بافته

چن^{۳۵} آمد بت اندر شستان شاه
 ۲۲۷۵ یکی سرو دید از برش گردماه
 کلامی^{۳۷} بگردار^{۳۸} مشکین زره
 گره بسته^{۴۰} از تار و^{۴۱} برتافته

دس، ق (نیز، ن، ان، ب)؛ آئین: متن = ده دستنویس دیگر ۲- (لی: ریختند (۱)) ۳- ل، ق، س (نیز ق، ل، آ، ب)؛ تخت: متن = س، ک، ل (نیز، ن، لی، وید) ۴- ق (نیز، ن، پ، ب)؛ حور: هق (نیز، ب)؛ راه و همی: ل (نیز، ن-ا)؛ بیابان و متن = ل، ق، ک، س (نیز، ب) ۷- ک، ل: زمی (داوگشت گفتی) ۸- (لی: بسطام و)؛ س، هم بدین سان به ۱۰- ل: کشید ۱۱- ل، س، ق، ل (نیز ق، ل، ب، ان، آ، ب)؛ متن = ک، س (نیز، ن، لی، ل، و، آ، ب) ۱۲- ل، س، ق (نیز، ن، ق، آ، لی، ان، آ، ب)؛ آئین: متن = ک، ل، آ، س (نیز ل، آ، پ، و، آ) ۱۳- ل: بنده به شهر و به: س-حی (نیز، ن، لی، ب)؛ و گنید (دکبخت؟) به (ب: ز) شهر و به: متن = (ق) ۱۴- ک: برو ۱۵- ل، س، ق (نیز، ن، ق، آ، پ، ان، آ، ب)؛ ز: متن = ق-بی (نیز، ل، ل، و، آ، ب) ۱۶- ل، س، س (نیز، ن، لی، پ، ان، آ، ب)؛ ایوان: متن = ق، ک، ل (نیز ق، ل، و، آ) ۱۷- ل: همی (ل، آ، ب)؛ ۱۸- س: حور ۱۹- (ن: بسان)؛ ل از ۲۲۶۹ و ۲۲۷۰ آ یک بیت بی‌پایوند ساخته و ۲۲۶۹ و ۲۲۷۰ را انداخته است ۲۰- (لی: بدیشان)؛ ق: بالای درشان) ۲۱- ق: س (نیز ل، آ، ب، و، آ)؛ درم: متن = ل، س (نیز ق، ل، لی، ان، آ، ب) ۲۲- ق: می و مشک باز زعفران: ک: به پای اندرون زعفران: ل: به نی شکر و زعفران: س: ز مشک و ز عنبر همی؛ (ق: ب: سی زعفران و درم ل، آ، ب، و، آ: زیر مشک و عنبر همی؛ ز: مشک و ز عنبر همی)؛ متن = ل، س (نیز، ل، آ، ب) ۲۳- ل (نیز ق، آ، لی)؛ ریختند (پایوند ندارد) ۲۴- ل، س، آ: دستهای (ن: حور)؛ س (نیز ق، آ، ب، و، آ)؛ ب: طشت‌های (ق: نیز)؛ بتهای: ک: دستهای (ن: نشتهای؛ ان: بتهای)؛ متن = ل (نیز ل) ۲۵- س (نیز، ن، ق)؛ حلاق ۲۶- ل: جهانی پر ۲۷- (ب: ناله و) ۲۸- (ن: آ)؛ حور: ای این بیت را ندارد ۲۹- (ن: همان) ۳۰- س (نیز، ب)؛ نمل ۳۱- ل: نی (۱) ۳۲- تا ۳۳- ق (نیز، ل، و، آ)؛ چنگ و بانگ: ل، آ؛ چنگ و نای و: متن = ده دستنویس دیگر ۳۴- (آ: زمین نیز (وزن درست نیست)؛ بدایق (۲۲۶۲-۲۲۷۳)؛ و لمآنی الخیر انوشروان بقدم ابنه الخاقان أمر فقفلت الأذینات و القباب فی طرفها، و نثرت علی هر کجا اشارات الکثیره الی أن وصلت الی خرجان و بسطام ۳۵- ل، س (نیز، ن، ب)؛ چو: متن تصحیح قیاسی است ۳۶- ل، س، ل، آ، س (نیز، ن، س، ل، آ، ب)؛ مهد اندرون: متن = ه، ک (نیز و) ۳۷- ق: کلاش ۳۸- (ب، و، دگر، بوق)؛ س (نیز ل، آ، ب)؛ کلام: دگر بود: متن = ده دستنویس دیگر ۳۹- س، ق، ک (نیز، ن، لی، ل، آ، ب)؛ طبایع کشیده: ل، آ، س (نیز ق، آ، ب، و، آ)؛ چو زنجیر (ل: زنجیر (حرف یکم می نقطه)؛ گشته: متن = ل، س، ق (نیز، ب)؛ گشته ۴۱- ل، ق (نیز، ن، لی)؛ تاز و (ن، لی)؛ حور: س، آ، س؛ باز (حرف یکم بی نقطه)؛ ل: تاز و (ل: تاز: بد تاز و وان: تاز: تاز و بد تاز: ک: باز و: متن = (ق) ۲)

چن از^۱ غالیه بر گل انگشتری
بدو^۳ شاه نوشین روان^۲ خیره ماند
۲۲۸۰ سزوار او جای بگزید شاه

همه^۴ زیر انگشتری مشتری
بروه^۵ نام یزدان^۶ قروان بخواندا
بیاراستند^۷ از بر^۸ ماه گاه^۹

چن^{۱۰} آگاهی آمد به خاقان چین
و زان شادمانی^{۱۳} به فرزندی اوی^{۱۲}
بپرداخت^{۱۷} سغد و^{۱۸} سمرقند و^{۱۹} چاچ
ازین^{۲۱} شهرها چون برفت آن^{۲۲} سپاه^{۲۳}
۲۲۸۵ جهان شد بر^{۲۶} از داد^{۲۷} نوشین روان^{۲۸}
یکایک همه^{۳۱} خواندند آفرین
همه دست^{۳۴} برداشته باسماں
تو این داد بر^{۳۶} شاه کسری^{۳۷} بدارا
که از فر^{۳۸} و اورند^{۳۸} او در جهان

از^{۱۱} ایران و از^{۱۲} شاه ایران زمین،
شده^{۱۵} شاد و خرم^{۱۶} به پیوندی اوی^{۱۴}،
به قجقاریاشی^{۲۰} فرستاد تاج
همی^{۲۲} مرزبانان^{۲۵} فرستاد شاه^{۲۳}
بخفتند^{۲۹} بر پشت^{۳۰} پیر و جوانا
به^{۳۲} هر جای بر شاه ایران^{۳۳} زمین
که ای کردگار مکان^{۳۵} و زمان
بگردان ز جانش بد روزگارا
بدی دور گشت آشکار و نهان

۱-ل-ق-س: ۲ (تیز لن، ق: ۲، پ: ب)؛ چو از: ۳ (تیز لن، ق: ۳)؛ چو بر: متن تصحیح قیاسی است ۲-ق: ۲ (هم از) ۳-۲ (تیز ق: ۲، و: ۱)؛
درو: متن = ل-ل (تیز لن، ن: ۲) ۴-۳ (ن: نوشیروان) هک: بدو ۵-ق: آفرین ۶-۷ (تیز لن، ق: بیاراسته ۸-ل: از برش: ل: ۲: از در:
س: ۲ (تیز ل: ۲، و: ۱)؛ از پی: متن = س، ق: یک (تیز لن، ق: ۲، ن: ۱، ۲) ۹-ل: بارگاه: س، ق: ۲ (تیز لن، ق: ۲، ن: ۱)؛ گاه ماه: متن = ک-ه
ل (تیز ل: ۲، پ: و: ۱)؛ بنداری (۲۲۷۲-۲۲۸۰): و. ل: ما داخل بها نوشیروان آنچه ما را ی من کمالها و جمالها فاحسن عشرتها و رفع درجاتها
و بالغ فی اکرامها و اعظامها ۱۰-ل-ل (تیز لن-ب): چو از: متن = س ۱۱-ل-ل ۱۲-س: ۲ (تیز لن، ب: ۲)؛ ز: ۱۲-ل، ق: ۲ (ل: ۱)؛ و: ورا
۱۳-ل: ۲: شادکامی ۱۴-ل، ق: (تیز ل: ۱)؛ او: متن = یازده دستنویس دیگر ۱۵-س، ق: ۲ (تیز لن، ق: ۲، ن: ۱)؛ ب: ۱۶-س: متن = ۱۶-ق:
همان برخجسته؛ متن = ل، س: ۲ (تیز ل: ۲، پ: و: ۱) ۱۷-ل (تیز ب): بپردخت ۱۸-س: مرز: (ل: سوی) ۱۹-ل: (حرف: ۲)؛ ۲۰-ل: قجقاریاشی
(حرف یکم بی نقطه)؛ س: قجقاریاشی؛ ق: قجقاریاشی (حرف ششم بی نقطه)؛ س: ۲ (تیز ب): قجقاریاشی؛ (ن: قجقاریاشی؛ این
تفجاق باشی (حرف ششم یک نقطه در زیر و دو نقطه در زیر (())؛ ل: ۲: قجقاریاشی؛ و: قجقارتاشی؛ ن: ۲: قجقارتاشی؛ ا: قجقاج باشی؛
ق: ۲: چه < قجقاج باشی)؛ متن = ک، ل (تیز ب): بنداری (۲۲۸۱-۲۲۸۳): فلما انتهى الخبر الى الخاقان يابتهاج نوشیروان بوصلته و
سروره بابتنه افرج له عن سمرقند و السغد و الشام، و نقل تخته الى قجقار ۲۱-ق: ۲ (تیز و: ۱، ن: ۱)؛ ۲۲-ل: (ن: بی: این: ق: ۲، ن: ۲؛
جان: ب) ۲۳-ل: ۲: بیرون رفت شاه (راه) ۲۴-س، ق: یک، س: ۲ (تیز لن-ل-و: ۲)؛ همه: متن = ل، ق: ۲ (تیز ل: ۲)؛ مرزبان وک: این بیت را
نداره: بنداری (۲۲۸۴): فقط نوشیروان إليها مرازیته ۲۵-ق: پر شد؛ س: ۲ (تیز ب: و: ۱)؛ نوشدا: متن = ه دستنویس دیگر ۲۷-س: تاج
۲۸-ل: (ن: نوشیروان) ۲۹-ل: (ن: بنفتند) ۳۰-ل، ق: دشت؛ (ق: ۲: در دشت)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۲۲۸۵): و اطمان عند
ذلک الناس ۳۱-ق، س: ۲ (تیز ل: ۱، ۲)؛ همه: ل: ۲: برو: متن = ل، س: (تیز لن، ق: ۲، ل: ۱، ۲، و: ۱، ن: ۲)؛ ۳۲-ق: ۲ (تیز ق: ۲)؛ ل: ۳۳-ل، ق: شهریار
۳۴-ل: ۲: دشت (۱)؛ ۳۵-ق: زمین ۳۶-س: (تیز ب): دادگر؛ (ن: بی: دادگر) ۳۷-ق: ایران ۳۸-س: (تیز لن، ق: ۲، ن: ۱)؛ از و ن: دل: ۳۹-س: (تیز
ل: ۲، ب: ۲)؛ اورنگ: (ن: اورنگ)؛ متن = ل، ک: (تیز ب)؛ ق: این بیت را ندارد؛ و پس از این بیت افزوده است:
وزان بس جهاندار نوشین روان
به نخجیر شد با سپاهی گران

۲۲۹۰ به^۱ نخچیر چون او به گرگان رسید
 بشد خواب و خورد از^۲ سولای چین
 پراگنده شد ترک^۳ سیصد هزار^۴
 کمائی نیایست^۵ کردن به زما
 بدین سان^۶ بود^۷ فر و بجز کیان
 ۲۲۹۵ ز نام و پی و^۸ اختر شاه بود
 و ز آتیس^۹ بزرگان^{۱۰} شدند انجمن
 بگفتند کین شهرهای فراخ
 ز چاخ و بیزک تا سمرقند و^{۱۱} سفد
 چغانی و شگنان^{۱۲} و ختلان^{۱۳} و بلخ
 ۲۳۰۰ پختار و خوارزم و آموی^{۱۴} و زم
 ز بیداه و از^{۱۵} رنج انریاساب^{۱۶}
 چو کبخسرو آمد برستم^{۱۷} از اوی^{۱۸}
 و ز آتیس^{۱۹} چن^{۲۰} ارجاسب^{۲۱} شد زورمند

گشاده کسی روی^۱ خاقان^۲ ندیدنا
 شوازی نبرداشت^۳ از اسپ^۴ زین!
 به جایی نید کوشش^۵ کارزار!
 نه که ماند ایدر ز^۶ چینی نه معا
 به نخچیر آهنگ^۷ شیر زبان!
 گجا تخت با بخت^۸ همراه بود!
 از^۹ آموی تا شهر چاخ و^{۱۰} ختن
 بر از باغ و میدان و ایوان و کاخ
 بسی بود ویران و آرام^{۱۱} جفدا
 شده^{۱۲} روز بر هر کسی^{۱۳} تار و تلخ
 بسی یاد داریم با درد و^{۱۴} غم!
 کسی را نید جای آرام و خواب!
 جهانی برآسود^{۱۵} از گفت و گوی^{۱۶}
 شد این^{۱۷} مرزها^{۱۸} پر^{۱۹} ز درد و گزند

۱.وز. ۲.ل. ۳.چهر. ۴.ل. ۵.تیز. ۶.ل. ۷.ل. ۸.ل. ۹.ل. ۱۰.ل. ۱۱.ب. ۱۲.ب. ۱۳.ب. ۱۴.ب. ۱۵.ب. ۱۶.ب. ۱۷.ب. ۱۸.ب. ۱۹.ب. ۲۰.ب. ۲۱.ب. ۲۲.ب. ۲۳.ب. ۲۴.ب. ۲۵.ب. ۲۶.ب. ۲۷.ب. ۲۸.ب. ۲۹.ب. ۳۰.ب. ۳۱.ب. ۳۲.ب. ۳۳.ب. ۳۴.ب. ۳۵.ب. ۳۶.ب. ۳۷.ب. ۳۸.ب. ۳۹.ب. ۴۰.ب. ۴۱.ب. ۴۲.ب. ۴۳.ب. ۴۴.ب. ۴۵.ب. ۴۶.ب. ۴۷.ب. ۴۸.ب. ۴۹.ب. ۵۰.ب. ۵۱.ب. ۵۲.ب. ۵۳.ب. ۵۴.ب. ۵۵.ب. ۵۶.ب. ۵۷.ب. ۵۸.ب. ۵۹.ب. ۶۰.ب. ۶۱.ب. ۶۲.ب. ۶۳.ب. ۶۴.ب. ۶۵.ب. ۶۶.ب. ۶۷.ب. ۶۸.ب. ۶۹.ب. ۷۰.ب. ۷۱.ب. ۷۲.ب. ۷۳.ب. ۷۴.ب. ۷۵.ب. ۷۶.ب. ۷۷.ب. ۷۸.ب. ۷۹.ب. ۸۰.ب. ۸۱.ب. ۸۲.ب. ۸۳.ب. ۸۴.ب. ۸۵.ب. ۸۶.ب. ۸۷.ب. ۸۸.ب. ۸۹.ب. ۹۰.ب. ۹۱.ب. ۹۲.ب. ۹۳.ب. ۹۴.ب. ۹۵.ب. ۹۶.ب. ۹۷.ب. ۹۸.ب. ۹۹.ب. ۱۰۰.ب. ۱۰۱.ب. ۱۰۲.ب. ۱۰۳.ب. ۱۰۴.ب. ۱۰۵.ب. ۱۰۶.ب. ۱۰۷.ب. ۱۰۸.ب. ۱۰۹.ب. ۱۱۰.ب. ۱۱۱.ب. ۱۱۲.ب. ۱۱۳.ب. ۱۱۴.ب. ۱۱۵.ب. ۱۱۶.ب. ۱۱۷.ب. ۱۱۸.ب. ۱۱۹.ب. ۱۲۰.ب. ۱۲۱.ب. ۱۲۲.ب. ۱۲۳.ب. ۱۲۴.ب. ۱۲۵.ب. ۱۲۶.ب. ۱۲۷.ب. ۱۲۸.ب. ۱۲۹.ب. ۱۳۰.ب. ۱۳۱.ب. ۱۳۲.ب. ۱۳۳.ب. ۱۳۴.ب. ۱۳۵.ب. ۱۳۶.ب. ۱۳۷.ب. ۱۳۸.ب. ۱۳۹.ب. ۱۴۰.ب. ۱۴۱.ب. ۱۴۲.ب. ۱۴۳.ب. ۱۴۴.ب. ۱۴۵.ب. ۱۴۶.ب. ۱۴۷.ب. ۱۴۸.ب. ۱۴۹.ب. ۱۵۰.ب. ۱۵۱.ب. ۱۵۲.ب. ۱۵۳.ب. ۱۵۴.ب. ۱۵۵.ب. ۱۵۶.ب. ۱۵۷.ب. ۱۵۸.ب. ۱۵۹.ب. ۱۶۰.ب. ۱۶۱.ب. ۱۶۲.ب. ۱۶۳.ب. ۱۶۴.ب. ۱۶۵.ب. ۱۶۶.ب. ۱۶۷.ب. ۱۶۸.ب. ۱۶۹.ب. ۱۷۰.ب. ۱۷۱.ب. ۱۷۲.ب. ۱۷۳.ب. ۱۷۴.ب. ۱۷۵.ب. ۱۷۶.ب. ۱۷۷.ب. ۱۷۸.ب. ۱۷۹.ب. ۱۸۰.ب. ۱۸۱.ب. ۱۸۲.ب. ۱۸۳.ب. ۱۸۴.ب. ۱۸۵.ب. ۱۸۶.ب. ۱۸۷.ب. ۱۸۸.ب. ۱۸۹.ب. ۱۹۰.ب. ۱۹۱.ب. ۱۹۲.ب. ۱۹۳.ب. ۱۹۴.ب. ۱۹۵.ب. ۱۹۶.ب. ۱۹۷.ب. ۱۹۸.ب. ۱۹۹.ب. ۲۰۰.ب. ۲۰۱.ب. ۲۰۲.ب. ۲۰۳.ب. ۲۰۴.ب. ۲۰۵.ب. ۲۰۶.ب. ۲۰۷.ب. ۲۰۸.ب. ۲۰۹.ب. ۲۱۰.ب. ۲۱۱.ب. ۲۱۲.ب. ۲۱۳.ب. ۲۱۴.ب. ۲۱۵.ب. ۲۱۶.ب. ۲۱۷.ب. ۲۱۸.ب. ۲۱۹.ب. ۲۲۰.ب. ۲۲۱.ب. ۲۲۲.ب. ۲۲۳.ب. ۲۲۴.ب. ۲۲۵.ب. ۲۲۶.ب. ۲۲۷.ب. ۲۲۸.ب. ۲۲۹.ب. ۲۳۰.ب. ۲۳۱.ب. ۲۳۲.ب. ۲۳۳.ب. ۲۳۴.ب. ۲۳۵.ب. ۲۳۶.ب. ۲۳۷.ب. ۲۳۸.ب. ۲۳۹.ب. ۲۴۰.ب. ۲۴۱.ب. ۲۴۲.ب. ۲۴۳.ب. ۲۴۴.ب. ۲۴۵.ب. ۲۴۶.ب. ۲۴۷.ب. ۲۴۸.ب. ۲۴۹.ب. ۲۵۰.ب. ۲۵۱.ب. ۲۵۲.ب. ۲۵۳.ب. ۲۵۴.ب. ۲۵۵.ب. ۲۵۶.ب. ۲۵۷.ب. ۲۵۸.ب. ۲۵۹.ب. ۲۶۰.ب. ۲۶۱.ب. ۲۶۲.ب. ۲۶۳.ب. ۲۶۴.ب. ۲۶۵.ب. ۲۶۶.ب. ۲۶۷.ب. ۲۶۸.ب. ۲۶۹.ب. ۲۷۰.ب. ۲۷۱.ب. ۲۷۲.ب. ۲۷۳.ب. ۲۷۴.ب. ۲۷۵.ب. ۲۷۶.ب. ۲۷۷.ب. ۲۷۸.ب. ۲۷۹.ب. ۲۸۰.ب. ۲۸۱.ب. ۲۸۲.ب. ۲۸۳.ب. ۲۸۴.ب. ۲۸۵.ب. ۲۸۶.ب. ۲۸۷.ب. ۲۸۸.ب. ۲۸۹.ب. ۲۹۰.ب. ۲۹۱.ب. ۲۹۲.ب. ۲۹۳.ب. ۲۹۴.ب. ۲۹۵.ب. ۲۹۶.ب. ۲۹۷.ب. ۲۹۸.ب. ۲۹۹.ب. ۳۰۰.ب. ۳۰۱.ب. ۳۰۲.ب. ۳۰۳.ب. ۳۰۴.ب. ۳۰۵.ب. ۳۰۶.ب. ۳۰۷.ب. ۳۰۸.ب. ۳۰۹.ب. ۳۱۰.ب. ۳۱۱.ب. ۳۱۲.ب. ۳۱۳.ب. ۳۱۴.ب. ۳۱۵.ب. ۳۱۶.ب. ۳۱۷.ب. ۳۱۸.ب. ۳۱۹.ب. ۳۲۰.ب. ۳۲۱.ب. ۳۲۲.ب. ۳۲۳.ب. ۳۲۴.ب. ۳۲۵.ب. ۳۲۶.ب. ۳۲۷.ب. ۳۲۸.ب. ۳۲۹.ب. ۳۳۰.ب. ۳۳۱.ب. ۳۳۲.ب. ۳۳۳.ب. ۳۳۴.ب. ۳۳۵.ب. ۳۳۶.ب. ۳۳۷.ب. ۳۳۸.ب. ۳۳۹.ب. ۳۴۰.ب. ۳۴۱.ب. ۳۴۲.ب. ۳۴۳.ب. ۳۴۴.ب. ۳۴۵.ب. ۳۴۶.ب. ۳۴۷.ب. ۳۴۸.ب. ۳۴۹.ب. ۳۵۰.ب. ۳۵۱.ب. ۳۵۲.ب. ۳۵۳.ب. ۳۵۴.ب. ۳۵۵.ب. ۳۵۶.ب. ۳۵۷.ب. ۳۵۸.ب. ۳۵۹.ب. ۳۶۰.ب. ۳۶۱.ب. ۳۶۲.ب. ۳۶۳.ب. ۳۶۴.ب. ۳۶۵.ب. ۳۶۶.ب. ۳۶۷.ب. ۳۶۸.ب. ۳۶۹.ب. ۳۷۰.ب. ۳۷۱.ب. ۳۷۲.ب. ۳۷۳.ب. ۳۷۴.ب. ۳۷۵.ب. ۳۷۶.ب. ۳۷۷.ب. ۳۷۸.ب. ۳۷۹.ب. ۳۸۰.ب. ۳۸۱.ب. ۳۸۲.ب. ۳۸۳.ب. ۳۸۴.ب. ۳۸۵.ب. ۳۸۶.ب. ۳۸۷.ب. ۳۸۸.ب. ۳۸۹.ب. ۳۹۰.ب. ۳۹۱.ب. ۳۹۲.ب. ۳۹۳.ب. ۳۹۴.ب. ۳۹۵.ب. ۳۹۶.ب. ۳۹۷.ب. ۳۹۸.ب. ۳۹۹.ب. ۴۰۰.ب. ۴۰۱.ب. ۴۰۲.ب. ۴۰۳.ب. ۴۰۴.ب. ۴۰۵.ب. ۴۰۶.ب. ۴۰۷.ب. ۴۰۸.ب. ۴۰۹.ب. ۴۱۰.ب. ۴۱۱.ب. ۴۱۲.ب. ۴۱۳.ب. ۴۱۴.ب. ۴۱۵.ب. ۴۱۶.ب. ۴۱۷.ب. ۴۱۸.ب. ۴۱۹.ب. ۴۲۰.ب. ۴۲۱.ب. ۴۲۲.ب. ۴۲۳.ب. ۴۲۴.ب. ۴۲۵.ب. ۴۲۶.ب. ۴۲۷.ب. ۴۲۸.ب. ۴۲۹.ب. ۴۳۰.ب. ۴۳۱.ب. ۴۳۲.ب. ۴۳۳.ب. ۴۳۴.ب. ۴۳۵.ب. ۴۳۶.ب. ۴۳۷.ب. ۴۳۸.ب. ۴۳۹.ب. ۴۴۰.ب. ۴۴۱.ب. ۴۴۲.ب. ۴۴۳.ب. ۴۴۴.ب. ۴۴۵.ب. ۴۴۶.ب. ۴۴۷.ب. ۴۴۸.ب. ۴۴۹.ب. ۴۵۰.ب. ۴۵۱.ب. ۴۵۲.ب. ۴۵۳.ب. ۴۵۴.ب. ۴۵۵.ب. ۴۵۶.ب. ۴۵۷.ب. ۴۵۸.ب. ۴۵۹.ب. ۴۶۰.ب. ۴۶۱.ب. ۴۶۲.ب. ۴۶۳.ب. ۴۶۴.ب. ۴۶۵.ب. ۴۶۶.ب. ۴۶۷.ب. ۴۶۸.ب. ۴۶۹.ب. ۴۷۰.ب. ۴۷۱.ب. ۴۷۲.ب. ۴۷۳.ب. ۴۷۴.ب. ۴۷۵.ب. ۴۷۶.ب. ۴۷۷.ب. ۴۷۸.ب. ۴۷۹.ب. ۴۸۰.ب. ۴۸۱.ب. ۴۸۲.ب. ۴۸۳.ب. ۴۸۴.ب. ۴۸۵.ب. ۴۸۶.ب. ۴۸۷.ب. ۴۸۸.ب. ۴۸۹.ب. ۴۹۰.ب. ۴۹۱.ب. ۴۹۲.ب. ۴۹۳.ب. ۴۹۴.ب. ۴۹۵.ب. ۴۹۶.ب. ۴۹۷.ب. ۴۹۸.ب. ۴۹۹.ب. ۵۰۰.ب. ۵۰۱.ب. ۵۰۲.ب. ۵۰۳.ب. ۵۰۴.ب. ۵۰۵.ب. ۵۰۶.ب. ۵۰۷.ب. ۵۰۸.ب. ۵۰۹.ب. ۵۱۰.ب. ۵۱۱.ب. ۵۱۲.ب. ۵۱۳.ب. ۵۱۴.ب. ۵۱۵.ب. ۵۱۶.ب. ۵۱۷.ب. ۵۱۸.ب. ۵۱۹.ب. ۵۲۰.ب. ۵۲۱.ب. ۵۲۲.ب. ۵۲۳.ب. ۵۲۴.ب. ۵۲۵.ب. ۵۲۶.ب. ۵۲۷.ب. ۵۲۸.ب. ۵۲۹.ب. ۵۳۰.ب. ۵۳۱.ب. ۵۳۲.ب. ۵۳۳.ب. ۵۳۴.ب. ۵۳۵.ب. ۵۳۶.ب. ۵۳۷.ب. ۵۳۸.ب. ۵۳۹.ب. ۵۴۰.ب. ۵۴۱.ب. ۵۴۲.ب. ۵۴۳.ب. ۵۴۴.ب. ۵۴۵.ب. ۵۴۶.ب. ۵۴۷.ب. ۵۴۸.ب. ۵۴۹.ب. ۵۵۰.ب. ۵۵۱.ب. ۵۵۲.ب. ۵۵۳.ب. ۵۵۴.ب. ۵۵۵.ب. ۵۵۶.ب. ۵۵۷.ب. ۵۵۸.ب. ۵۵۹.ب. ۵۶۰.ب. ۵۶۱.ب. ۵۶۲.ب. ۵۶۳.ب. ۵۶۴.ب. ۵۶۵.ب. ۵۶۶.ب. ۵۶۷.ب. ۵۶۸.ب. ۵۶۹.ب. ۵۷۰.ب. ۵۷۱.ب. ۵۷۲.ب. ۵۷۳.ب. ۵۷۴.ب. ۵۷۵.ب. ۵۷۶.ب. ۵۷۷.ب. ۵۷۸.ب. ۵۷۹.ب. ۵۸۰.ب. ۵۸۱.ب. ۵۸۲.ب. ۵۸۳.ب. ۵۸۴.ب. ۵۸۵.ب. ۵۸۶.ب. ۵۸۷.ب. ۵۸۸.ب. ۵۸۹.ب. ۵۹۰.ب. ۵۹۱.ب. ۵۹۲.ب. ۵۹۳.ب. ۵۹۴.ب. ۵۹۵.ب. ۵۹۶.ب. ۵۹۷.ب. ۵۹۸.ب. ۵۹۹.ب. ۶۰۰.ب. ۶۰۱.ب. ۶۰۲.ب. ۶۰۳.ب. ۶۰۴.ب. ۶۰۵.ب. ۶۰۶.ب. ۶۰۷.ب. ۶۰۸.ب. ۶۰۹.ب. ۶۱۰.ب. ۶۱۱.ب. ۶۱۲.ب. ۶۱۳.ب. ۶۱۴.ب. ۶۱۵.ب. ۶۱۶.ب. ۶۱۷.ب. ۶۱۸.ب. ۶۱۹.ب. ۶۲۰.ب. ۶۲۱.ب. ۶۲۲.ب. ۶۲۳.ب. ۶۲۴.ب. ۶۲۵.ب. ۶۲۶.ب. ۶۲۷.ب. ۶۲۸.ب. ۶۲۹.ب. ۶۳۰.ب. ۶۳۱.ب. ۶۳۲.ب. ۶۳۳.ب. ۶۳۴.ب. ۶۳۵.ب. ۶۳۶.ب. ۶۳۷.ب. ۶۳۸.ب. ۶۳۹.ب. ۶۴۰.ب. ۶۴۱.ب. ۶۴۲.ب. ۶۴۳.ب. ۶۴۴.ب. ۶۴۵.ب. ۶۴۶.ب. ۶۴۷.ب. ۶۴۸.ب. ۶۴۹.ب. ۶۵۰.ب. ۶۵۱.ب. ۶۵۲.ب. ۶۵۳.ب. ۶۵۴.ب. ۶۵۵.ب. ۶۵۶.ب. ۶۵۷.ب. ۶۵۸.ب. ۶۵۹.ب. ۶۶۰.ب. ۶۶۱.ب. ۶۶۲.ب. ۶۶۳.ب. ۶۶۴.ب. ۶۶۵.ب. ۶۶۶.ب. ۶۶۷.ب. ۶۶۸.ب. ۶۶۹.ب. ۶۷۰.ب. ۶۷۱.ب. ۶۷۲.ب. ۶۷۳.ب. ۶۷۴.ب. ۶۷۵.ب. ۶۷۶.ب. ۶۷۷.ب. ۶۷۸.ب. ۶۷۹.ب. ۶۸۰.ب. ۶۸۱.ب. ۶۸۲.ب. ۶۸۳.ب. ۶۸۴.ب. ۶۸۵.ب. ۶۸۶.ب. ۶۸۷.ب. ۶۸۸.ب. ۶۸۹.ب. ۶۹۰.ب. ۶۹۱.ب. ۶۹۲.ب. ۶۹۳.ب. ۶۹۴.ب. ۶۹۵.ب. ۶۹۶.ب. ۶۹۷.ب. ۶۹۸.ب. ۶۹۹.ب. ۷۰۰.ب. ۷۰۱.ب. ۷۰۲.ب. ۷۰۳.ب. ۷۰۴.ب. ۷۰۵.ب. ۷۰۶.ب. ۷۰۷.ب. ۷۰۸.ب. ۷۰۹.ب. ۷۱۰.ب. ۷۱۱.ب. ۷۱۲.ب. ۷۱۳.ب. ۷۱۴.ب. ۷۱۵.ب. ۷۱۶.ب. ۷۱۷.ب. ۷۱۸.ب. ۷۱۹.ب. ۷۲۰.ب. ۷۲۱.ب. ۷۲۲.ب. ۷۲۳.ب. ۷۲۴.ب. ۷۲۵.ب. ۷۲۶.ب. ۷۲۷.ب. ۷۲۸.ب. ۷۲۹.ب. ۷۳۰.ب. ۷۳۱.ب. ۷۳۲.ب. ۷۳۳.ب. ۷۳۴.ب. ۷۳۵.ب. ۷۳۶.ب. ۷۳۷.ب. ۷۳۸.ب. ۷۳۹.ب. ۷۴۰.ب. ۷۴۱.ب. ۷۴۲.ب. ۷۴۳.ب. ۷۴۴.ب. ۷۴۵.ب. ۷۴۶.ب. ۷۴۷.ب. ۷۴۸.ب. ۷۴۹.ب. ۷۵۰.ب. ۷۵۱.ب. ۷۵۲.ب. ۷۵۳.ب. ۷۵۴.ب. ۷۵۵.ب. ۷۵۶.ب. ۷۵۷.ب. ۷۵۸.ب. ۷۵۹.ب. ۷۶۰.ب. ۷۶۱.ب. ۷۶۲.ب. ۷۶۳.ب. ۷۶۴.ب. ۷۶۵.ب. ۷۶۶.ب. ۷۶۷.ب. ۷۶۸.ب. ۷۶۹.ب. ۷۷۰.ب. ۷۷۱.ب. ۷۷۲.ب. ۷۷۳.ب. ۷۷۴.ب. ۷۷۵.ب. ۷۷۶.ب. ۷۷۷.ب. ۷۷۸.ب. ۷۷۹.ب. ۷۸۰.ب. ۷۸۱.ب. ۷۸۲.ب. ۷۸۳.ب. ۷۸۴.ب. ۷۸۵.ب. ۷۸۶.ب. ۷۸۷.ب. ۷۸۸.ب. ۷۸۹.ب. ۷۹۰.ب. ۷۹۱.ب. ۷۹۲.ب. ۷۹۳.ب. ۷۹۴.ب. ۷۹۵.ب. ۷۹۶.ب. ۷۹۷.ب. ۷۹۸.ب. ۷۹۹.ب. ۸۰۰.ب. ۸۰۱.ب. ۸۰۲.ب. ۸۰۳.ب. ۸۰۴.ب. ۸۰۵.ب. ۸۰۶.ب. ۸۰۷.ب. ۸۰۸.ب. ۸۰۹.ب. ۸۱۰.ب. ۸۱۱.ب. ۸۱۲.ب. ۸۱۳.ب. ۸۱۴.ب. ۸۱۵.ب. ۸۱۶.ب. ۸۱۷.ب. ۸۱۸.ب. ۸۱۹.ب. ۸۲۰.ب. ۸۲۱.ب. ۸۲۲.ب. ۸۲۳.ب. ۸۲۴.ب. ۸۲۵.ب. ۸۲۶.ب. ۸۲۷.ب. ۸۲۸.ب. ۸۲۹.ب. ۸۳۰.ب. ۸۳۱.ب. ۸۳۲.ب. ۸۳۳.ب. ۸۳۴.ب. ۸۳۵.ب. ۸۳۶.ب. ۸۳۷.ب. ۸۳۸.ب. ۸۳۹.ب. ۸۴۰.ب. ۸۴۱.ب. ۸۴۲.ب. ۸۴۳.ب. ۸۴۴.ب. ۸۴۵.ب. ۸۴۶.ب. ۸۴۷.ب. ۸۴۸.ب. ۸۴۹.ب. ۸۵۰.ب. ۸۵۱.ب. ۸۵۲.ب. ۸۵۳.ب. ۸۵۴.ب. ۸۵۵.ب. ۸۵۶.ب. ۸۵۷.ب. ۸۵۸.ب. ۸۵۹.ب. ۸۶۰.ب. ۸۶۱.ب. ۸۶۲.ب. ۸۶۳.ب. ۸۶۴.ب. ۸۶۵.ب. ۸۶۶.ب. ۸۶۷.ب. ۸۶۸.ب. ۸۶۹.ب. ۸۷۰.ب. ۸۷۱.ب. ۸۷۲.ب. ۸۷۳.ب. ۸۷۴.ب. ۸۷۵.ب. ۸۷۶.ب. ۸۷۷.ب. ۸۷۸.ب. ۸۷۹.ب. ۸۸۰.ب. ۸۸۱.ب. ۸۸۲.ب. ۸۸۳.ب. ۸۸۴.ب. ۸۸۵.ب. ۸۸۶.ب. ۸۸۷.ب. ۸۸۸.ب. ۸۸۹.ب. ۸۹۰.ب. ۸۹۱.ب. ۸۹۲.ب. ۸۹۳.ب. ۸۹۴.ب. ۸۹۵.ب. ۸۹۶.ب. ۸۹۷.ب. ۸۹۸.ب. ۸۹۹.ب. ۹۰۰.ب. ۹۰۱.ب. ۹۰۲.ب. ۹۰۳.ب. ۹۰۴.ب. ۹۰۵.ب. ۹۰۶.ب. ۹۰۷.ب. ۹۰۸.ب. ۹۰۹.ب. ۹۱۰.ب. ۹۱۱.ب. ۹۱۲.ب. ۹۱۳.ب. ۹۱۴.ب. ۹۱۵.ب. ۹۱۶.ب. ۹۱۷.ب. ۹۱۸.ب. ۹۱۹.ب. ۹۲۰.ب. ۹۲۱.ب. ۹۲۲.ب. ۹۲۳.ب. ۹۲۴.ب. ۹۲۵.ب. ۹۲۶.ب. ۹۲۷.ب. ۹۲۸.ب. ۹۲۹.ب. ۹۳۰.ب. ۹۳۱.ب. ۹۳۲.ب. ۹۳۳.ب. ۹۳۴.ب. ۹۳۵.ب. ۹۳۶.ب. ۹۳۷.ب. ۹۳۸.ب. ۹۳۹.ب. ۹۴۰.ب. ۹۴۱.ب. ۹۴۲.ب. ۹۴۳.ب. ۹۴۴.ب. ۹۴۵.ب. ۹۴۶.ب. ۹۴۷.ب. ۹۴۸.ب. ۹۴۹.ب. ۹۵۰.ب. ۹۵۱.ب. ۹۵۲.ب. ۹۵۳.ب. ۹۵۴.ب. ۹۵۵.ب. ۹۵۶.ب. ۹۵۷.ب. ۹۵۸.ب. ۹۵۹.ب. ۹۶۰.ب. ۹۶۱.ب. ۹۶۲.ب. ۹۶۳.ب. ۹۶۴.ب. ۹۶۵.ب. ۹۶۶.ب. ۹۶۷.ب. ۹۶۸.ب. ۹۶۹.ب. ۹۷۰.ب. ۹۷۱.ب. ۹۷۲.ب. ۹۷۳.ب. ۹۷۴.ب. ۹۷۵.ب. ۹۷۶.ب. ۹۷۷.ب. ۹۷۸.ب. ۹۷۹.ب. ۹۸۰.ب. ۹۸۱.ب. ۹۸۲.ب. ۹۸۳.ب. ۹۸۴.ب. ۹۸۵.ب. ۹۸۶.ب. ۹۸۷.ب. ۹۸۸.ب. ۹۸۹.ب. ۹۹۰.ب. ۹۹۱.ب. ۹۹۲.ب. ۹۹۳.ب. ۹۹۴.ب. ۹۹۵.ب. ۹۹۶.ب. ۹۹۷.ب. ۹۹۸.ب. ۹۹۹.ب. ۱۰۰۰.ب.

به گل زریون بر شدند انجمن^۴
 ردی پاک و^۵ هشیار و^۵ بسیاریان.
 بروبر ز ترکان شدند^۷ انجمن
 که آیند با هدیه^۹ نزدیک شاه
 همه یکدل و یکزبان آمدند!
 که بستند بر مور و بر پشه^{۱۳} راه
 همه شاه را خواندند آفرین^{۱۶}
 به فرمان تو در جهان زنده‌بیم!
 به هامون بدیزیم چرم^{۱۸} بلنگ!

برستند پاک از بد روزگار^{۲۱}
 سپاهی پش^{۲۳} جنگ‌سازان تو
 بیامد^{۲۵} به درگاه سالار بار،
 به هر برزنی جایگه ساختشان^{۲۶}
 به خاک^{۲۸} آمد از جایگاه^{۲۹} نشست،
 که ای برتر از گردش روزگار،
 تو باشی به هر نیکی^{۳۳} رهنمای

از آیس^۱ ز^۲ هیتال و ترک و ختن
 به هر سو که بد سوبدی کاردان
 ز پیران^۶ هر آنکس که بد رای زن
 ۲۳۲۰ چنان روی^۸ دیدند یکسر سپاه
 چو نزدیک نوشین روان^{۱۰} آمدند
 چنان گشت از^{۱۱} انبوه درگاه^{۱۲} شاه
 همه بر نهادند سر بر زمین
 بگفتند کای شاه ما^{۱۵} بنده‌بیم
 ۲۳۲۵ همه^{۱۶} سرفرازیم و^{۱۷} با ساز جنگ

شهنشاه پذیرفت^{۱۹} از ایشان^{۲۰} نثار
 از ایشان فغانیش^{۲۲} بد پیشرو
 ز گردان^{۲۳} چو خشنود شد شهریار
 پیرسید بسیار و بنواختشان^{۲۴}
 ۲۳۳۰ و ز آئیس^{۲۷} شهنشاه یزدان پرست
 ستایش^{۳۰} همی کرد بر کردگار
 تو دادی مرا فراز^{۳۱} و فرهنگ^{۳۲} و رای

اس-س^۲ (نیز، ان-لی-ب، و زانیس-هتن-د-نیز، ق^۲) ۲-۲: چو (و: که) ۳-۲: (نی: در شدند انجمن! ل: مهران و کهان جمله شاهان
 زمن) ۴-۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۵-۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۶-۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ب: ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۷-۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۸-۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 متن = ل ۹-۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۱۰-۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 نذرند: این بیت در ل ۱۱-۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۱۲-۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 آیند: متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۰-۱۱: (لی: نوشیروان) ۱۱-۱۱: ل: (لی: خزیمه) ۱۲-۱۲: ک: نزدیک ۱۳-۱۳: ق: (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 مور: متن = ل، که، ل ۱۴-۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۱۵-۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 بیت سببین پس و پیش شده است ۱۵-۱۵: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۱۶-۱۶: ل: که ما ۱۷-۱۷: ل: که ما ۱۸-۱۸: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۱۹-۱۹: ک: شهنشاه پذیرفت: (پ: شهنشاه پذیرفت) ۲۰-۲۰: ل: (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۲۱-۲۱: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۲۲-۲۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 کتار: ل: یار: ان، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۲۳-۲۳: ق: (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۲۴-۲۴: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۲۵-۲۵: ل: (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۲۶-۲۶: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۲۷-۲۷: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۲۸-۲۸: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۲۹-۲۹: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۳۰-۳۰: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۳۱-۳۱: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۳۲-۳۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۳۳-۳۳: ق: (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۳۴-۳۴: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۳۵-۳۵: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۳۶-۳۶: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۳۷-۳۷: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۳۸-۳۸: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۳۹-۳۹: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۴۰-۴۰: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۴۱-۴۱: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۴۲-۴۲: ق: (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۴۳-۴۳: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۴۴-۴۴: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۴۵-۴۵: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۴۶-۴۶: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۴۷-۴۷: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۴۸-۴۸: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۴۹-۴۹: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۵۰-۵۰: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۵۱-۵۱: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۵۲-۵۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۵۳-۵۳: ق: (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۵۴-۵۴: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۵۵-۵۵: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۵۶-۵۶: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۵۷-۵۷: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۵۸-۵۸: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۵۹-۵۹: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۶۰-۶۰: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۶۱-۶۱: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۶۲-۶۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۶۳-۶۳: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۶۴-۶۴: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۶۵-۶۵: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۶۶-۶۶: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۶۷-۶۷: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۶۸-۶۸: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۶۹-۶۹: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۷۰-۷۰: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۷۱-۷۱: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۷۲-۷۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۷۳-۷۳: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۷۴-۷۴: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۷۵-۷۵: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۷۶-۷۶: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۷۷-۷۷: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۷۸-۷۸: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۷۹-۷۹: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۸۰-۸۰: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۸۱-۸۱: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۸۲-۸۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۸۳-۸۳: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۸۴-۸۴: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۸۵-۸۵: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۸۶-۸۶: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۸۷-۸۷: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۸۸-۸۸: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۸۹-۸۹: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۹۰-۹۰: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۹۱-۹۱: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۹۲-۹۲: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۹۳-۹۳: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۹۴-۹۴: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۹۵-۹۵: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۹۶-۹۶: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۹۷-۹۷: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۹۸-۹۸: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب) ۹۹-۹۹: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)
 ۱۰۰-۱۰۰: س^۲ (نیز، ان-و-ن، آ، ب، ج: ح-متن (ن، ق، آ، ب)

از آپس^۳ نجوید^۶ کلاه مهی
ندارد کسی^۷ زهری کارزار^۸
چو من خفته باشم نجویند^{۱۱} خواب!
مهای جهان کهنان^{۱۳} من اندا
جهان را جزا^{۱۵} تو جهاندار^{۱۶} نیست!
نخسبد^{۱۹} ز من مور^{۲۰} خسته نهان^{۲۱}!
نگر تا چنن در جهان شاه کیست^{۲۲}!

ز گرگان^{۲۳} به رفتن گرفتند^{۲۴} ساز
ز درگاه^{۲۵} آواز^{۲۶} روین^{۲۷} خم
- ز بزدان نیکی دهش کرد باد-
ز گنج^{۲۹} درم هم ز دز و گهر^{۳۰}.
دگر مهل^{۳۳} پیروزه و تخت عاج
بت آرای^{۳۵} هرگونه بی بندگان^{۳۶}.
بستان چینی به پیش^{۳۸} اندرون^{۳۹}.

هر آنکس که یابد^۱ ز من^۲ آگهی
همه کهنی^۵ را بسازند^۶ کار
۲۳۳۵ به کوه اندرون غرم^۹ و ماهی در^{۱۰} آب
همه دام^{۱۲} و دد پاسبان من اند
که را برگزینی تو، او^{۱۴} خوار نیست!
تو نیرو دهی^{۱۷} تا مگر در^{۱۸} جهان
چنین پیش بزدان فراوان گریست

۲۳۴۰ به تخت آمد از جایگاه نماز
برآمد خروشیدن^۱ گاو دم
سپه برنشت و بنه برنهاد،
ز دینار و دیبا^{۲۸} و تاج و کمر
از اسپان و پوشیده رویان و تاج^{۳۲}
۲۳۴۵ نشستند بر زین پرستندگان^{۳۳}
فرستاد یکسر سوی طیسفون^{۳۷}

۱-س (نیز ل. ن. اب. ب. که آید به هر کس: ق. س. ۲ (نیز ل. ۱. ۲. ب. و. ۱): که هر کس که یابد: متن ل. ۲. ق. ما ۲-ل. از این پس: س. وزان پس ۴. (ب: بجوید (۱)) ه. (ن. ۲. مهران: آ. کهنان: ع. ل. س. ل. آ. بسازید (حرف پنجم بی نقطه). (ب: بسازید) ۵. ک. هر کسی (وزن درست نیست) ۸. (ن: که داریم ما پاک پروردگار) ۹. ل. س. (نیز ل. ق. ۲. ل. ن. ب. آ. س. مرغ: ق. ک. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ۲. ب. و. ۱): سنگ: متن تصحیح قیاسی است (ه) ۱۰-ل. (نیز ل. ن. ب. آ. ک: به: متن ۱۰-بازده دستنویس دیگر ۱۱-ل. نیارند ۱۲-ل. داد) ۱۳. (ب: پاسبان (پساروند ندارد)) ۱۴. (ن. آ. ج. و. ب. ج. ۱۵- (و: بجز) ۱۶. (ن. ننگه دار) ۱۷. س. ۲ (نیز ل. ۲. و. ۱): دهم ۱۸. (ن. آ. بگرد) ۱۹-ل. نخسبد (حرف یکم بی نقطه): ل. آ. نگرده: (۱): ننجید) ۲۰. س. ۲. پور ۲۱-ل. س. ۲ (نیز ل. ۱. ۲. و. ۱): روان: متن س. ل. ۲ (نیز ل. ق. ۲. ب. ن. ۲. اب) ۲۲. ک. نگر تا در چنن در جهان کار چیست (۱): ینفاری (۲۲۸۶-۲۳۳۹): ثم تبادرت ملوک تلک الأطراف بالهدایا والتحف الی بابه حتی ان الهیاطة مع مناهة جانبهم و خوشننه نارعاو طائین الی خدمته، و دخلوا فی رق طاعته. فأکرهم و احسن الیهب، و أفاض خلعهم و فوافضه علیهم ۲۳. ک. سپاهش ۲۴. (ب: برفتند) ۲۵. ل. ک. (نیز ل. ق. ۲. ل. ن. ب. آ. ب. ۲): حو: متن س. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ۲. ب. و. ۱): ل. ۲. آ. آرای ۲۷. (ن. آ. زرنیه): در این بیت بابت سپین پس و پیش شده است ۲۸. س. ۲: دیبای: ل. ۲ (نیز و. ۱): ز دینار و گهر: و همچو گنج گهر: متن ل. ۱. ۳. ل. س. ل. ۲ (نیز ل. ن. ل. ن. ب. ل. ن. ب. آ. ب. ۲): ز من: ق. ک. م. ۲ (نیز ل. ق. ۲. و. ۱): ۲۲. (ب: پوشیده رویان (چاچ) ۲۳. ق. مهر ۲۴. فرستادگان ۲۵. (نیز ل. ل. ۲. و. ۱): دل آرای: (ب: دل آرا و: دل آرای و): متن ۲۶. ق. یت از روی با همه مهران: ل. آ. برشتند گرداندش بندگان: متن ل. س. ک. (نیز ل. ق. ۲. ل. ن. ب. آ. ب. ۲): در ل. ۲: استهای این بیت پس و پیش شده است: ب. پس از این بیت افزوده است:

چو آراسته کردشان کارها همان بارکشها و هم بازها

۲۷. ل. ق. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ۲. طیسفون: (۲): طیسفون): متن س. س. ک. س. ۲ (نیز ل. ن. ل. ب. و. ن. ۲): ۲۸. س. ۲ (نیز ل. ن. ل. ن. آ. ب. ک. بستان چینی به پیش: ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ۲. ب. و. ۱): بت آراسته پیشان: (ق. آ. بت آرای چینی به پیش: متن ل. ۲. ک. ۲۹. (ل. آ. رهنمون)

۲۳۶۰ جهان دید^۱ یکسر پر از کشتند.
زمینی^۲ که آباد^۳ هرگز نبود
نگه کرد کسری برومند یافت
خمیده^۴ سر^۵ از بار شاخ^۶ درخت

در و دست پرگاو و پرگومبند^۷
بزوش بر ندیدند^۸ کشت و درود،
به هر خانه‌یی چند فرزند یافت^۹
به فر جهاندار پیروزبخت!

به منزل رسیدند نزدیک شاه^{۱۱}
۲۳۶۵ ابا هدیه و جامه و سیم و^{۱۳} زر
نثاری^{۱۶} که پوشیده شد روی بوم
ز دینار پر کرده ده^{۱۹} چرم گاو
ز قیصر یکی نامه‌یی^{۲۱} با نثار^{۲۲}
فرستاده را پیش بنشانند
۲۳۷۰ بسی^{۲۶} گرم^{۲۷} پیغام‌ها داده بود
کرین پس فزون زین^{۲۸} فرستیم چیز^{۲۹}

فرستاده‌ی قیصر آمد ز^{۱۲} راه
ز دیبای رومی^{۱۴} و چینی کمر^{۱۵}
چنان باز هرگز نیامد ز^{۱۷} روم^{۱۸}
سه ساله فرستاده شد^{۲۰} باز و ساوا
نشسته سویی^{۲۳} نامور شهریار^{۲۴}
نگه کرد تا نامه برخواندند^{۲۵}
ز چیزی که پیشش فرستاده بود
که این باز بد، ساو بایست^{۳۰} نیزا

۱-س (نیز لی، ل، ۱، ۱۰، ۲)؛ کرد ۲-ل، ق، ک (نیز ق، ۱-۲)؛ گوسفند، متن = ل، ۲، س، ۲ (نیز ل ن) ۳- (لی، دهنی را) ۴- آگاه ۵- هی؛ بدو ۶- (لی، برومند شد بر ز) ۷- (لو، داشت) ۸- س (نیز ای، بی)؛ جمیلی؛ ق، ک؛ خمیده؛ س؛ آ؛ جمند؛ (لی، خمیدی؛ ای؛ آ؛ خمیده جوجبا؛ متن = ل، ل (نیز ق، ل، ۲، ب، و، ۱) ۹- (ق، حصر) ۱۰- (ق، شاخ باز؛ ل، سران شاخ باز؛ (لی، سراسر ز شاخ)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ ق، در اینجا سرنویس دارد: آمدن رسول قیصر نزد کسری با یاز روم؛ بهداری (۲۳۶۲-۲۳۶۱)؛ و طاقه علی ممالکه فضاء الف دنیا ببرکه عدلته کائنها ابرزت فی لون آخر من البهجة والنضارة فرأی الأراضی الغامرة التي لم یکن یطؤها أحد ولم یکن للعصاة بها أفرد صارت لی و خارفها و أزهارها كالجنان المزخرفة، و رأی صحاریها تنظن بالثقاء والرغاء، و كانت من قبل لا یسمع فیها غیر رُفاه الأصداء ۱۱- (و، ارا پیش شاه (د)؛ بی؛ چو یکچند برگشت گردون و ماه) ۱۲- ل، ک (نیز ق، ۲)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۳- س (نیز ل، لی، ل، ۲، ب)؛ سیم و هم تخت؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۴- ل، ۱۶؛ چینی ۱۵- ق، ک (نیز ق، ۲)؛ زرین کمر؛ ل، ۱۸؛ (لی، بوم (پس او نداند)) ۱۹- ق، صد ۲۰- (ن، ق، آ، بی، بی، بی، بی، بی)؛ ل، ۲؛ فرستاد با؛ ق، فرستاده بد سال راه متن = ل، بی، ک، بی، ۲؛ (نیز ل، ۲)؛ و، لی، ۱۵، ۱؛ بهداری (۲۳۶۲-۲۳۶۱)؛ و اته: رسل قیصر صاحب الروم بالهدایة و التحف و المشارات الکثیرة: مع ما التزموا من خراج ثلاث سنین ۲۱- س (نیز ل، ل، ۳)؛ نامه بد ۲۲- بی، چون نگار؛ ل، ۲؛ برنگار؛ (ق، آبر نثار؛ ل، ۲؛ نزد شاه)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۳- س، ۲؛ (نیز ل، ۲)؛ بی، ۲؛ ل، ۲؛ (نیز لی، ل، ۲، ب)؛ نوشته سویی؛ (و، نوشته بر؛ آ، نوشته پرو)؛ متن = ۲۴- آ؛ که با هدیه و باز آمدن راه)؛ متن = بی، بی، بی (نیز ل ن) ۲۵- ل؛ کرد و نامه برو خواندند ۲۶- بی، ۲؛ (نیز ل، ۱)؛ یکی؛ (ق، ۲)؛ (جمی) ۲۷- ل، ۲۷؛ نرم؛ (لی، نکرد) (د) ۲۸- بی، س (نیز لی، لی، ل، ۲، ب)؛ لوزنتر؛ (آ، فزون بر)؛ متن = ل (نیز ق، ۲) ۲۹- (ل، آ، نیز (پس او نداند)) ۳۰- (لی، بی؛ بود تاج بایست)؛ ل؛ ل؛ ساو بد؛ بی؛ بایست؛ ق؛ و یاره چیزی نشایست؛ س، ۲؛ (نیز ل)؛ ماان بر ایشان تیارست (آ، بی؛ بایست)؛ ل؛ تاج بد تاج بایست؛ و زرا بر ایشان نثارست؛ ل؛ تاج بر تاج (حرف یکم واژه نخست و پسین بی نقطه) بایست؛ س (نیز لی)؛ یا بازل بد تاج (لی، تاج) بایست؛ ه؛ که بازل بد حین نهایست (د)؛ (ل)؛ چنان چون بود فر خور، تاج؛ ل، ۲؛ ... (۴) ایشان نثارست)؛ متن = ل، ۲؛ بهداری (۲۳۶۸-۲۳۷۱)؛ و معهم رسالة ناطقة باستقلال مانفذ الی حضرته

فرستاد یکسر همه سوی گنج^۴
 همی‌راند تا خانِ آذرگشسپ^۵
 شد از آپ دیده رخس نابدیدا
 به زرم همی‌گفت^{۱۰} و^{۱۱} لب را بیستا
 جهان‌آفرین را ستایش^{۱۲} گرفت
 سراسر^{۱۵} به گنجورِ آتش^{۱۶} سپرد
 همه^{۱۹} جامه بخشیدشان با^{۲۰} گهرا
 نیایش‌کنان^{۲۳} پیش آذر^{۲۴} شدند
 بر آن^{۲۶} دادگر شهریارِ زمین^{۲۷}!

سپاهی پس پشت و پیش^{۳۰} اندرون!
 به درویش دادی بسی سیم و زر^{۳۱}
 زمین شد ز لشکر^{۳۳} که بیستون!
 ز زر و^{۳۶} دم کشور آگنده شد!

پذیرفت شاه آنک^۱ او دید^۲ رنج^۳
 و زان^۵ تخت شاه اندر آمد به اسب^۶
 چن^۸ از دور جای پرستش بدید
 ۲۳۷۵ فرود آمد از اسب^۹ بزسم به دست
 توان^{۱۲} پیش آتش^{۱۳} نیایش^{۱۴} گرفت
 همه زر و گوهرِ فزونی که برد
 پراگند^{۱۸} بر موبدان سیم و زر
 همه موبدان زر^{۲۱} توانگر^{۲۲} شدند
 ۲۳۸۰ به زرم همی‌خوانند آفرین^{۲۵}

و زانجا^{۲۸} بیامد سوی طیسفون^{۲۹}
 به هر شهر کاندر شدی دادگر
 دو هفته نبود اندوین^{۳۲} طیسفون^{۳۳}
 ز بس خواسته کش^{۳۵} پراگنده شد

۱-۴: آنچه (ل: ۳، آ: ۴، ن: ۲، آنکه)؛ ۵: فرستاد شه آنکه؛ ۶: س (نیز پ، و)؛ پذیرفت شاه، آنک (و، ب: آنچه)؛ متن د، س، ک، نیز لن، ق، ا، ه (ب: ۲)؛ آورده (ل: ۲، دیدار: ۳، ق: گنج ۴، ق: بسوی خزانه آن درد و نوح (۱))؛ بنداوی (۲۳۷۲)؛ قبیل تلک الهدایا و اکرم الرسل هل (نیز ق: ۳، از آن: (ل: سوری) عس (نیز لن، ن: ۲، ب: تخت ۷-، س (نیز لن، ن: ۲، ب: سوی آن فرو و ن: ۲، ح: بخت: (ق: ۲)؛ خوران آذرگشسپ؛ متن د، ح، ق، س (نیز ل، پ، و، ا: ۱)؛ س (نیز لن، ب: ۲)؛ چو: متن تصحیح قیاسی است ۹-، ل: ۲، س (نیز لن، ا، ب: ۱)؛ لب و: متن ه، ح، مستویس دیگر ۱۰-، س (نیز لن، ب، ا: ۱)؛ رفت ۱۱-، ق، ک، س (نیز لن، ح: بنداوی (۲۳۷۳-۲۳۷۴))؛ ثم ركب و سار و لما وقعت عینة علی متعبدهم المعروف بأذرگشسب ترجل إجلالا له و أخذ یبکی و یزمرم و بیده البرسم ۱۲-؛ همان ل: ۲؛ توان: س (چو از: (ق: روان: ۲) خوانا نیست: لن: ۲؛ وزان: ا، چو در)؛ متن د، س، ق، ک (نیز لن، ل، ب، و: نیز ۱-، ل: ۱۲)؛ ستایش نیایش؛ بنداوی (۲۳۷۶)؛ و متی حتی دنامن للثار فاستقبلها و دعا لله تعالی عندها و اتی علیها ۱۵-؛ یکایک ۱۶-؛ ق: آذر ۱۷-؛ نکند خمره ۱۸-؛ (یوا: نکند) ۱۹-؛ س، ک (نیز ق: ۲، ل، ن: ۲، ب: همان؛ س (نیز پ، و، ه: ۱)؛ همی: متن د، ق، ل (نیز لن، ل: ۲)؛ ۲۰-؛ ل: ۲، و: ۱)؛ بخشید و زر (و: ۲)؛ (ب: زمان: ا)؛ موبدانش ۲۲-؛ س (نیز لن، ل: ۲، تو نگر ۲۳-؛ (ل: ستایش کنان) ۲۴-؛ (داور) ۲۵-؛ ل: آفرین خوانند) ۲۶-؛ (ل: بندان) ۲۷-؛ ق: شاه فرخ‌جبین: (ل: ۲)؛ و را شهریار زمین خوانند)؛ بنداوی (۲۳۷۷-۲۳۸۰)؛ و سلم جملة و افرة من الذهب و الجواهر علی خازن بیت الثار ۲۸-؛ (ب: زانجا) ۲۹-؛ ل، ق، ا (نیز ق: ۲، ل: ۲)؛ طیسفون: (ا: طیسفون)؛ متن د، س، ک، س (نیز لن، ل، ب، و: ۱)؛ ۳۰-؛ س: ۳۰-؛ پشت پیش: ق: پس و پیش او: ل: ۲؛ پس و پشت پیش: متن د، س، ک (نیز لن، ل: ۲)؛ آ: ۱، و: ۱)؛ آیین لث ۳۱-؛ ۳۲-؛ ب: پس و پیش شده است؛ ل: آیت‌های ۳۲۸۱-۳۲۸۲ و نیز به هم ریخته است: ۳۲۸۱، ۳۲۸۲، ۳۲۸۳، ۳۲۸۴؛ یبایی بیست‌ها و لکن‌های متن د، س، ک (نیز لن، ن: ۲)؛ (ب: ل، ب، ا: ۱)؛ ۳۲۸۱ و ۳۲۸۲ یک‌بیت ساخته و ۳۲۸۱-۳۲۸۳ و ۳۲۸۳ و ۳۲۸۴ ساخته‌اند ۳۱-؛ س: آیین بیت و اسی از بیت ۳۲۷۹ و ق: اسی از بیت ۳۳۸۰ آورده‌اند؛ ق: آیین بیت و بیت سپهبد را ندارد ۳۲-؛ اندران: ل: ۲، س (نیز ل: ۲)؛ اندرون (ل: ۲)؛ آید؛ می‌باید بدید در: متن د، ک (نیز لن، ل: ۲)؛ ۳۳-؛ ل (نیز ق: ۲، ل: ۲)؛ طیسفون: (ا: طیسفون)؛ متن د، س، ک، س (نیز لن، و: ۱)؛ (ب: ۳۳-؛ س (نیز لن، ل: ۲)؛ و ز لشکر زمین چون: متن د، ح، ل، س (نیز ق: ۲، ل: ۲، و، ا: ۱)؛ در ق: ۲، ل: ۲، و: ۱)؛ آیین بیت و ایت سپهبد ۳۴-؛ پیش شده است ۳۵-؛ ل: ۲، س (نیز لن، ق: ۲، و: ۱)؛ گنج: ک (نیز لن، ل: ۲، ب: ب: گنج و: متن د، ل

ز سفلاب^۲ و^۳ هر كشوری همچنین^۴،
از^۷ آرایش روم و از بوی هند^۸،
همه خاک او عنبر^{۱۱} و زر^{۱۲} خشتا
برآسوده^{۱۳} از درد و از^{۱۴} گشت و گویا
برآسود^{۱۶} مردم ز رنج و^{۱۷} بزشک!
نبد کشت و روزی^{۱۸} ز^{۱۹} باران دژم!
درودشت گل بود^{۲۲} بام و^{۲۳} سرای^{۲۱}!
به پالیز گلبن^{۲۶} ثریا شده!
روانها به دانش برافروختند^{۲۷}،
ز ترک^{۲۹} و ز چین و ز سفلاب و روم^{۳۰}؛
ستایش گرفتند بر^{۳۳} رهنمای^{۳۲}

و بازارگانان^۱ ترک و ز چین^۱
ز بس نافه^۵ و مشک و^۶ چینی برند
۲۴۰۰ شد ایران^۹ بگردانی خرم^{۱۰} بهشت
جهانی به ایران نهادند روی
گلابست گویی^{۱۵} هوا را سرشک
ببارید بر گل به هنگام نم
جهان گشت پرسبزه^{۲۰} و چارپای^{۲۱}
۲۴۰۵ همه رودها^{۲۲} همچو^{۲۵} دریا شده
به ایران زبانها پیاموختند
ز بازارگانان^{۲۸} هر مرز^{۲۸} و بوم
فزایش گرفت از گیا^{۳۱} چارپای^{۳۲}

۱. (نیز لی: وز (فی: ز) ترک و چین؛ س: (نیز ل: ۲، به: و، آ): و ترکان (ل: ترکان و) چین؛ (ق: ترک و ختن)؛ س (نیز ب): بازارگان و ز
ترک و ز چین؛ متن: ل، ک، ل (نیز لی، ن، ق، ۲) (ب: سفلاب) ۳. (لی: جرح) ۴. (ق: آنجمن) هل: نامه (لی: جرح) ۷. س.
س (نیز لی، ل، ان: ۲، ب: ز، ل: ۲، و: متن: ل، ک، (نیز ب، و، ا) ۸. ک: سری هند؛ (ق: ۲، ب: بوی هند)؛ ل: وز بوم هند؛ ل: وز روی هند؛
ل: ل، ب: وز بوی هند؛ س: (نیز لی، و، آ): چین و از بوی هند؛ (ق: ۲: چین و رومی برند)؛ متن: س (نیز ج، ل: ق این بیت را ندارد
۹. (لی: ایران) ۱۰. (ق: خورزم) ۱۱. ل، ن، م: (نیز ل، ۲، ب: ا): عنبر شد؛ متن: ده دستویس دیگر ۱۲. (ب: ز و) ۱۳. س (نیز لی):
پسره: ل: س (نیز ب): برآسوده؛ (لی: ب: پیاسوده؛ متن: ل، ق، ک: (نیز ق: ۲، ل، و، ان: ۲) ۱۴. (ان: ز): ز رنج و ز: ق: جنگ و ز: (لی: نزد
و ز: متن: ده دستویس دیگر؛ این بیت و بیت سبب را ندارد؛ بنامی (۲۴۰۱-۲۳۹۷): و استفاضت بذلک الأخبار فی جمع
الاقطار، و اتصلت القوافل و الرفاق الی أرض ایران من الصين و الهند و الروم و سائر الأقالیم. فصارت بلاد ایران کجنان الفردوس من
کثره ما جلب إليها من أنواع الوشائع و ألوان الثیاب، و المسک و العنبر و الکافور و الرطب ۱۵. س، ق، م، س (نیز لی، ل، آ، ب، و، ب): گفتی: ک:
گیتی؛ متن: ل، ل (نیز لی، ق: ۲، ان: ۲) ۱۶. ل-ل (نیز لی، لی، ان: ۲، ب): برآسوده؛ (ب: پیاسوده)؛ متن: س (نیز ق: ۲، ل، آ، و): ۱۷. س (نیز
ل: ۲، و): جرحه: ل: از رنج و درد و س (نیز لی، ان: ۲، ب): از درد و (ب: جرحه رنج و (لی: جرحه)؛ ق: از هر دو رنج؛ ک: ل (نیز لی، ان: از رنج و
درد؛ ل: از درد و از رنج؛ متن: (ب: نیز ج-س: ۲، ل، و، ۲) ۱۸. ک: (نیز ب): کشت و روزی؛ (ق: کشت و روزی) ۱۹. (لی: آ، و): ق این بیت
را ندارد ۲۰. (لی: سبزه)؛ ل: بر شد ز سبزی ۲۱. ل-ل: چارپای-سرا ۲۲. (ق: جرحه) ۲۳. (ق: جرحه ب، آ، بوم و): در بابت های این بیت
پی و پیش شده است ۲۴-ق: جویها ۲۵. (لی: رودها هم چو) ۲۶. س، ق، ک، س (نیز لی، ق: ۲، ل، آ، ب): گل چون دل؛ چون گل؛ متن: ل
نیز لی؛ (بنامی (۲۴۰۲-۲۴۰۵): هلا مع ما فتح الله تعالی علیهم من أبواب الرحمة من دیم الغیور و ابلا و طلاً، الجاذبة بأصابع الزروع
نحلاً و هلاً حتى سالت الأودية کالیجار للطناحة، و أعشوبت المزوج بالأزاهیر النالحة ۲۷. ق، م، س (نیز لی، ان: ۲، ب، و، ا، ب):
بفر و خند متن: ل، س، ک، ل (نیز لی، ل، ان: ۲، ب): ۲۸. ک: همه مرز: ل: به هر شهر ۲۹. (ق: جرحه) ۳۰. س، ک، ل، آ، م (نیز لی،
ل: س، ک): هند و ز روم؛ (لی: هند و ز بوم (پسارند ندارد)؛ ق: تا به هند و به روم؛ متن: ل (نیز ق: ۲)؛ ق: پس از این بیت افزوده است:
بپیوست آمد شد مرهقان
به هر جایگ ساخته خان و مان
۳۱. (لی: گیان) ۳۲. ل-ل: چارپای-رهنما ۳۳. س: ب: ل: ک: گرفته برو

بیاده بماند سوارش^۱ از^۲ اسب
 غرض^۳ بستر نام^۴ دیوان^۵ اوی^۶
 گمانی^۷ که باشد^۸ کم^۹ و^{۱۰} بیش^{۱۱} ازین
 نباشد بر آن^{۱۲} شاه همدستان
 ۲۲۲۵ هر آنکس که نیستند این^{۱۳} را^{۱۴} ما

به بوزش رود^{۱۵} پیش^{۱۶} آذرگشسپا
 به پای^{۱۷} اندرآوند^{۱۸} ایوان^{۱۹} اوی^{۲۰}
 ز پس تر بود آنک^{۲۱} بُد^{۲۲} بیش^{۲۳} ازین
 به دربر^{۲۴} نخواهد جزاز^{۲۵} راستان
 مبادا^{۲۶} که باشد^{۲۷} به درگاه^{۲۸} ما!

گفتار اندر سخن گفتن بوزجمهر پیش کسری^{۲۹}

جهاندار یک روز بنشست^{۳۰} شاد
 سخن گفت خندان^{۳۱} و^{۳۲} بگشاد^{۳۳} چهر
 یکی آفرین کرد بر شهریار^{۳۴}
 چنین گفت کای داور^{۳۵} تازه روی^{۳۶}
 ۲۴۳۰ خجسته شهنشا^{۳۷} پیروزگر^{۳۸}

بزرگان داننده را بار داد^{۳۹}،
 بر^{۴۰} تخت بنشست بوزجمهر^{۴۱}
 که دل شد^{۴۲} بگردار خرم بهار^{۴۳}
 - که بر^{۴۴} تو نیاید^{۴۵} سخن زشت گوی^{۴۶}،
 جهاندار^{۴۷} بادانش و^{۴۸} باهنر^{۴۹} -

۱- من شود باز ماند؛ که سوارش بیاید؛ ل ۲، س ۲ (نیز ل، ن ۲)؛ سوارش بماند؛ (بی، ب: سوارش نماند)؛ متن = ل، ق (نیز ق ۲) - ۳، ل، س
 ق، ل ۲، س ۲ (نیز ن، ن ۲)؛ ز: (ب: بی)؛ متن = ک ۳، ل ۲، س ۲ (نیز ق ۲، ل ۲)؛ شود؛ متن = د، ه دستنویس دیگر ۴- ل: نزه؛ ه، س، ل ۲ (نیز ل، و، ا)؛
 سوی؛ متن = ق، ه، س، ق ۲ (نیز ل، ق، ل ۲، ب، ن ۲)؛ ه، د، ن ۲، ب: غرض (()) ع، د، ن ۲: نام و ۷- ل، س، ق، ل، س، ق، ل ۲، و، ا، ب: ا، و؛
 متن = ک (نیز ل، ق، ل ۲، ب، ن ۲)؛ ا: س، ل ۲؛ ا: (بی: به بالای او اندر) ۱۰- ((: گیاهی (()) ۱۱- ل: نباشد ۱۲- (ق: ل ۲: برو) ۱۳- ل ۲ (نیز ل ۲،
 ب: آنکه بدی می یابد با دافرا: بی: بیست بود آنک بد؛ (ل، بی، ن: ب: ز بستر کند وان (بی، آن)؛ بود؛ آ: ز پس ترس بد آنک (())؛ متن = ل، س ۲
 (نیز ق ۲، و: نیز به ل ۲، ل ۲، ب) ۱۴- در همه دستنویس ها حرف یکم یک نقطه دارد یا نقطه ندارد؛ ل ۲ این بیت و ل این بیت و بیت
 سیمین را ندارند ۱۵- س، بی، ل ۲، س ۲ (نیز ل، ن، س، ل ۲، و، ا، ب: ا، ب: همی: (بی: برین)؛ متن = ل ۱۶- (ق: درگه) ۱۷- (ق: بجز)؛ ل: نخواهد
 جز ل ۲؛ س ۲؛ خواند جزاز؛ متن = بازه دستنویس دیگر ۱۸- ل ۲؛ او: ۱۹- ل: نیاید؛ بتغوی (۲۴۲۵-۲۴۲۶)؛ و من ارسال فرسه علی ذوق
 نیش مع و حزب بی: آلا ان السلک لا یرضی بان یكون علی بابه الا من کان سلید السیره حمید الطریقه. و السلام. ۲۰- س: پندنامه
 بوزجمهر بنزد شاه نوشین روان؛ ق: پندنامه بوزجمهر مر کسری را؛ بی: پندها گفتن بوزجمهر پیش نوشین روان؛ ل ۲: حکمت گفتن
 بوزجمهر پیش نوشین روان؛ س ۲: پندهای بوزجمهر جهت نوشین روان؛ متن = ل: پنداری این بخش (بیت های ۲۴۲۶-۲۴۶۲) را ترجمه
 نکرده است ۲۱- س، بی، ل ۲ (نیز ل، ن، ق، ل ۲، بی، ب: ب: بنشست یک روز؛ متن = ل (نیز ل ۲) ۲۲- ل ۲، س ۲ (نیز ل ۲، ب، و، ا، ب: کرد یاد؛ متن = ل، س، ه
 (نیز ل، ق، ل ۲، بی، ل ۲، ب) ۲۳- ل، ق، ل ۲، س ۲ (نیز ل ۲)؛ خندان: که چندان؛ متن = بی (نیز ل، بی، ل ۲) ۲۴- (بی: حرم) ۲۵- (ق: چو بر: بی: بی)
 لیر) ۲۶- (بی: بوزجمهر) ۲۷- ل: کردگار ۲۸- ل: شد دل؛ متن = بی ۲۹- (ل: خورم بهار)؛ بی (نیز ل، بی، ل ۲): که شادان بزی چون گل اندر
 عیار؛ ل: خداوند پیروز و پروردگار؛ متن = ه، س ۲ (نیز ل، ن، بی، و، ا، ب) ۳۰- (بی: ب: و، ا، ب) ۳۱- (بی: خسرو) ۳۲- (نیز ل ۲): روا (ق: راست گوی)
 ۳۳- (ق: از) ۳۴- ل (نیز ل، بی، ب: ساید (هو حرف نخست بی نقطه)؛ ق: نگردد؛ بی، س ۲: نیاید (حرف یکم بی نقطه)؛ ل ۲: ساید (بی نقطه)؛
 متن = بی (نیز ل، ق، ل ۲، بی، ل ۲) ۳۴- ق: خجسته؛ ه، س، بی، ل ۲، س ۲ (نیز ق، ل ۲، بی، و، ا، ب) ۳۵- (بی: ب: و، ا، ب) ۳۶- (بی: بی: بیست
 و ل ۲)؛ حرم: چو بی؛ متن = ل ۳۷- س (نیز ل، ن، ق، ل ۲، بی، ن ۲): پیروز بخت؛ متن = ل، ق، بی، ل ۲، س ۲ (نیز ل ۲، ب، و، ا، ب) ۳۸- ل: گهر؛ (و: حرم) با
 هنر؛ ل، بی: بافتش و (ل: حرم) نیکبخت؛ بی (نیز ل، بی، ل ۲): خداوند اورند و (بی: اورند (()) زیبای تخت؛ (ق: جهاندار و بادانش و
 کلج و تخت)؛ متن = بی، ه، س ۲ (نیز ل ۲، بی، ل ۲)؛ این بیت را ندارد؛ س، بی پس از این بیت افزوده اند:

بختی تو ای شاه (بی: خجسته شهنشا) پیروزگر جهاندار بادانش و رای و فر

نیشتم^۱ سَخْن چند بر بهلوی
 سپردم^۲ به گنججو تا روزگار
 بدیدم^۸ که این^۹ گنبد دیرساز^{۱۰}
 اگر مرد برخیزد از تخت بزم
 ۲۴۳۵ زمین را ببردازد از دشمنان
 شود پادشا بر جهان^{۱۶} سربه‌سر
 شود دستگاهش چو خواهد^{۱۷} فراخ
 نهد گنج و^{۲۰} فرزند گرد آورد
 فراز آورد لشکر و خواسته
 ۲۴۴۰ گر آیدونک^{۲۳} درویش باشد به رنج^{۲۵}
 ز روی و ز ناروی^{۲۷} گرد آورد
 شود خاک و^{۲۹} بی‌بر شود رنج^{۳۰} آوی^{۳۱}
 نه فرزند ماند^{۳۳}، نه تخت و کلاه

ایر^۲ دفتر و کاغذ^۳ خسروی،
 برآید^۵، بخواند^۶ مگر شهریار^۷،
 نخواهد همی لب گشادن^{۱۱} به رازا
 نهد بر کف^{۱۲} خویش جان^{۱۳} را به رزم،
 شود ایمن از رنج^{۱۴} آفرمان^{۱۵}،
 بیابد سَخْن ها همه دربه‌در،
 کند^{۱۸} گلشن و باغ و میدان^{۱۹} و کاخ،
 بسی روز بر آرزو^{۲۱} بشمرد^{۲۲}،
 شود کاخ و ایوانش^{۲۳} آراسته
 فراز آرد از هر سؤی نام و^{۲۶} گنج،
 ز صدسال بودنش برنگذرد^{۲۸}،
 به دشمن بماند همه^{۳۲} گنج^{۳۱} اوی^{۳۱}
 نه ایوان^{۳۳} شاهی، نه^{۳۵} گنج و سپاه

۱. ل، س، ل، آ (نیز، ل، و، ن، آ، ب)، نوشتم؛ س، نوشت این؛ (ب، نیش از)؛ متن؛ ق، ک، (نیز، ل، ق، آ، ل، آ، ب)، ۲ (ن؛ برین) ۳، س، ل، آ، س، ۲
 (نیز، ل، ل، آ، و، آ، ب)، کاغذ و (ل، ج)؛ دفتر؛ متن؛ ل، ق، ک، (نیز، ل، ق، آ، ب، ن، آ)، ۴، ل، س، برده؛ س، سپردن؛ (ب، سپرد آن)؛ متن؛ =
 دوازده دست‌نویس دیگر هـ؛ بخواند عرض، ک، س، آ (نیز، ل، ن، ل، آ، ب، و، آ، ب)، ای خواهد؛ (ن، آ، نخواهد)؛ متن؛ ل، ق، ل، آ (نیز، ق، آ)
 ۷ (آ، کردگار)؛ ق، ز من یادگار ۸ (ن، ندیدم) ۹ (س، (نیز، ل، ب)؛ کزین ۱۰ (ن، نیزساز؛ (و، دیوساز) ۱۱، س، س، آ (نیز، ل، آ، و، آ، ب)؛
 گشادن لبش را به (س، آ، ل، آ، ز)؛ ق، ل، آ، گشادن (ق، آ، گشودن) همی لب ز؛ متن؛ ل، ک، (نیز، ل، ق، آ، ب، ن، آ)، ۱۲ (ب، سسر) ۱۳، ل، آ،
 خان (ل، آ، ب، ب، ز) ۱۵ (ق، آ، و، ن، آ، اهریمنان) ۱۶، س، س، آ (نیز، ل، آ، ب، و، آ، ب)؛ بر جهان پادشا؛ متن؛ ل، ق، ک، ل، آ (نیز، ل، ق، آ، ب،
 ن، آ)، ۱۷، س، ل، آ، س، آ (نیز، ب، و، آ، ب)؛ کارگر دست‌گرد (آ، کرده)؛ ک، دست بر کار و کرده؛ (ن، ن، آ)؛ شود دست و بر (ن، آ)؛ (و، ز) کار
 کرده؛ ق، شود دست در کار کردن؛ ل، آ، بگیرد به مردی جهان؛ متن؛ ل، آ، س، (نیز، ب)؛ کزو ۱۹، س، آ (نیز، ل، آ، و، آ)؛ ایوان؛ ق، این بیت و
 لیه این بیت و بیت سپه‌بین و اندارند ۲۰ (ق، آ، همه گنج) ۳۱ (ل، با آرزوی؛ متن؛ = ۲۲، ق، (نیز، ل، آ، و، آ)؛ ز صدسال بودنش (ق، روزیش)
 برنگذرد (و، احراف صوم بی نقطه = ۲۴۴۱ ب)؛ متن؛ ک، س، آ (نیز، ل، ق، آ، و، آ)؛ در این بیت پس از بیت ۲۴۴۱ آمده است؛ س، ل، آ، و،
 ب، این بیت را اندارند؛ این بیت در ل، ق، ک، س، آ، ن، ق، ل، آ، ب، ن، آ، آ، آمده است ۲۳، ب، ق، (نیز، ل، ب)؛ میانش ۳۴، ق، (نیز، ل، آ، و، آ،
 ب)، و، آ، آیدونک؛ (ق، ل، ق، و، آ، و، آ، ب، و، آ، ب)؛ سونی (سویی) نام (ق، آ، تاج)؛ ز؛ (ل، جزا < هر سویی)؛ س، آ، آورد هر سویی نام و (ن، آ)؛ آورد
 از هر سویی نام و (و، ز دست نیست)؛ ب، فراز آرزو از هر سمتها (())؛ متن؛ ل، ۳۷، (ل، آ، باروی (ل)؛ ن، آ، و، آ، و، آ)؛ ک، آ، در ز ناروی؛ ق،
 روی ریا هرچ (ق، آ، زور و ز باروی)؛ س، (نیز، ل، ب)؛ نهد گنج و (ل، ج)؛ فرزند (ح، ۱۲۳۸)؛ س، آ (نیز، ب)؛ زور و صم بیار؛ (و، و، گر
 سیم و دینار)؛ متن؛ ل، آ (نیز، ل، آ) ۲۸، ن، مگذرد (حرف یکم بی نقطه)؛ (ق، آ، نگردد؛ ن، آ، بگردد؛ ب، هر دینش سال بر بگذرد)؛ ل، آ (نیز
 ل، آ، و، آ)؛ بی روز بر آرزو بشمرد (ح، ۲۴۲۸ ب)؛ متن؛ س، ک، س، آ (نیز، ل، ن، ل، ب)؛ ق، این بیت و اندارند ۲۹ (ل، ج)؛ ۳۰، ل، کج، رنج (ح
 ۳۱، ل، س، آ (نیز، ق، آ، و، آ، ب)؛ او؛ متن؛ (ن، ل، ق، آ) ۳۲، (ق، آ، ن، آ، همان؛ ا، همی) ۳۳، ق، نیش ۳۴، (ق، آ، آواز) ۳۵، (ق، آ، ب، و، آ)

ندانند، نه از دانشی بشنودا
 که را باشد اندیشه‌ی^۶ مهران^۷؟
 به هر آرزوی^۸ توانا ترستا
 که^{۱۳} دانش بود مرد را در نهفت^{۱۴}؟
 نیزد دل^{۱۶} از راه گیهان خدیوا
 که خصم^{۱۸} روانست و آن خرد؟
 که آوند^{۲۲} جان و^{۲۳} خرد را به زیرا
 کزیشان خرد را ببااید گریست؟
 دو دیوند با زور و^{۲۷} گردن فرازا
 چو نعام و^{۲۸} دوروی و^{۲۹} ناپاکدین
 به نیکئی و هم نیست^{۳۲} یزدان شناس
 کلامست^{۳۵} آهزمین^{۳۶} زورمند؟
 ستمگاره دیوی بود دیرساز^{۳۸}
 همه در فرونیش باشد بسیج

همان^۱ بهر^۲ جانش که دانش^۳ بود
 ۲۲۷۰ پیرسید کسری که از^۴ کهران^۵
 چنین گفت کآنکس^۸ که دانان ترست
 کلامست^{۱۰} دانا^{۱۱}؟ بدو شاه گفت^{۱۲} -
 چنین گفت کآن کر^{۱۵} به فرمان دیو
 [کسی را همی خیره^{۱۷} فرمان بود
 ۲۲۷۵ دهاند اهرمین^{۱۹} هم^{۲۰} به نیروی^{۲۱} شیر
 بدو گفت^{۲۴} کسری^{۲۵} که ده^{۲۶} دیو چیست
 چنین داد پاسخ که آرز و نیاز
 دگر خشم و رشکست و ننگست و کین
 دهم^{۳۰} آنک از کس^{۳۱} ندارد سیاس
 ۲۲۸۰ بدو^{۳۳} گفت آزین شوم ده با گزند^{۳۴}
 چنین داد پاسخ به کسری که آرز^{۳۷}
 که او را نینتند^{۳۹} خشود ایچ^{۴۰}

دس، که بی^۲ (نیز لن، لی، ل، و، بی)؛ هم از؛ متن = دل، ق، ل^۲ (نیز ق، آ، بی)؛ ۲-ل: بهر؛ متن = ۳-س، بی^۲ (نیز لی، ل، آ، بی)؛ جانش؛
 ق^۲ (بهر؛ در جانش دانش؛ متن = ق، ک، ل^۲ (نیز لن، بی، و، ل، آ)؛ ۴-س (نیز لی، بی)؛ پیرسیدش از مهران؛ متن = ده؛ واژه دستنویس دیگر
 هق (نیز لن، ق، آ، ل، ن)؛ مهران؛ متن = بیازده دستنویس دیگر هق-س^۲ (نیز لن، بی)؛ اندازه؛ متن = ل، بی، بی-۷ (نیز ق، آ)؛ کهران؛ ل^۲
 (نیز لن، بی)؛ بهتران؛ متن = ده دستنویس دیگر ۸-س، ل، آ؛ آنکس ۹-ل: آرزوی ۱۰-ل: بدانست (حرف یکم بی نقطه) ۱۱-س^۲ (نیز
 آ، تادان؛ در ل^۲ این واژه خوانا نیست ۱۲-ل (بی)؛ گفت شاه ۱۳-ل: نه (بی)؛ ۱۴-ل (بی)؛ نزد او سال و ماه ۱۵-ق (نیز و)؛ آنکر ۱۶-ل:
 بهر واژه (حرف یکم بی نقطه)؛ بی، که، بی^۲ (نیز لن، بی، ل، آ، بی)؛ بیزه؛ متن = س، ل^۲ (نیز بی، و، بی) ۱۷-ل (بی)؛ نیز؛ بی همین (نیز ۱۸-ل):
 خصمن؛ ل، که، ل، بی، ل، آ، این بیت را ندارند ۱۹-س، ق (نیز لی، بی)؛ دو اهرمند؛ ک، ل، س^۲ (نیز بی، آ)؛ ده اهرمند؛ ق، آ، و، ل، ده
 اهرمند؛ متن = دل (نیز لن)؛ ل، خوانا نیست ۲۰-س، بی، بی^۲ (نیز لی، ل، و، بی)؛ آن؛ ق، ک، ل^۲ (نیز ق، آ، بی)؛ این؛ متن = دل (نیز لن) ۲۱-ل:
 نیرو جو ۲۲-س (نیز لی، بی)؛ آورد؛ (لن، ل)؛ دارند؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۳-ل (بی)؛ جو ۲۴-ق؛ پیرسید ۲۵-س (نیز لن، ل)؛
 خسرو؛ ل^۲ (کسری؛ متن = بیازده دستنویس دیگر ۲۶-ق؛ آن؛ س، ل، آ؛ چکه ده؛ ق، آ، بی، بی، ره)؛ متن = ک، ک، س^۲ (نیز لن، ل، آ)؛
 ۲۷-س، ق، ک، س^۲ (نیز لن، بی، و، ل، بی)؛ جو؛ (آ، سوز)؛ متن = دل، ل^۲ (نیز ق، آ، بی) ۲۸-ل (نیز لی، ل، آ، و، آ)؛ جو؛ (لن)؛ رمام و (ل)؛
 متن بی، س^۲ (نیز لن، ق، آ، بی) ۲۹-س، س^۲ (نیز لی، ل، و)؛ جو؛ (ق، روزی و (ل)؛ متن = دل، ق، ک، ل^۲ (نیز لن، بی، و، ل، آ)؛ بی) ۳۰-ل:
 دوم؛ ل^۲ (بی)؛ دیگر؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ ل^۲ خوانا نیست ۳۱-ل (لن)؛ از کس؛ بی، از کس او را؛ بی، آنکه از کس؛ ل، آنکه رو
 کس؛ متن = بیازده دستنویس دیگر ۳۲-س، ل، بی، بی^۲ (نیز و، آ، بی)؛ هم او نیست؛ ق؛ نیو دست؛ ل (بی)؛ هموست؛ متن = ک، ک، (نیز لن،
 ق، بی، بی) ۳۳-س (نیز لی، بی)؛ چنین ۳۴-ق، ک، ل^۲ (نیز لن، ل، آ، بی)؛ برگزند؛ ق؛ دیوها برگزند؛ لن^۲؛ شوم تر ده گزند؛ ل؛ کین شوم ده
 باگزند؛ س، ده دیو را برگزند؛ بی^۲ (نیز بی)؛ (ین شوم ده برگزند؛ ل)؛ کین شوم ده (بی)؛ شوم ره) برگزند؛ متن = ل، ق، ک، ل^۲ (نیز لن،
 ل، آ، بی) ۳۵-س (نیز لی)؛ کلامند ۳۶-ق؛ اهرمین؛ ل، آ؛ و؛ اهرمین؛ لن^۲؛ از اهرمین (وزن درست نیست)؛ متن = بیازده دستنویس دیگر
 ۳۷-س (نیز لی)؛ که ننگ و (بی)؛ جو؛ نیاز؛ ل، آ، بی، آرز و نیاز؛ ق؛ پاسخش داد؛ اما که آن؛ متن = دل، ق، س^۲ (نیز لن، ق، آ، بی، ل، آ) ۳۸-س^۲
 (نیز لی)؛ همساز؛ (بی)؛ مردی بود در زمساز) ۳۹-ق؛ نیابند ۴۰-س، بی، س^۲ (نیز لن، ق، آ، بی، بی)؛ هیچ؛ متن = دل (نیز ل^۲)

ز کردار آفرمناں^۱ بگذردا
 دل و جان دانا بدو^۲ روشنست^۳
 به دانش روان را همی^۴ پروردا
 که راهی دوازست پیش اندرون^۵
 که با او^۶ ندارد^۷ دل از^۸ دیو بیم
 نگردد به گرد^۹ در^{۱۰} آرزوی
 که دل را^{۱۱} به^{۱۲} شادی بود رهنمون
 نیند جزاز^{۱۳} شادی از^{۱۴} روزگارا
 ره تیر^{۱۵} گیرد، نگیرد^{۱۶} کمان
 نیازد، نیارد^{۱۷} تنش را به رنج
 همه روز^{۱۸} او بر خوشی بگذردا

چنین داد پاسخ که دست خرد
 ز شمشیر دیوان خرد چو شست
 گذاشته سخن یاد دارد^۱ خرد
 خرد یاد جان ترا رهنمون
 ۲۵۰۰ دگر خوی^۲ بود آنگ خوائیم خیم^۳
 جهان^۴ خوش بود بر دل نیک خوی^۵
 سخن های اومید^۶ گویم کتون
 همیشه خردمند و^۷ اومیدوار^۸
 نیندیشد از^۹ کار بد یک زمان
 ۲۵۰۵ دگر^{۱۰} هرج^{۱۱} خشنود باشد، به^{۱۲} گنج
 کسی کو به گنج^{۱۳} درم ننگرد^{۱۴}

۱(د): (اهریستان) س. ک. ل. س. آ. ل. ی. ل. آ. و. آ. ب. به جای این بیت، بیت زیر را آورده اند:

چنین پاسخش داد پس (س) داد پاسخش پس؛ و: داد پاسخ (ورا) مرد دین

که ای شاه با دانش ز (و. ب. د. ج) بافرین (ک: داد با آفرین؛ ل: رای با آفرین؛ ل: دانا و به آفرین)

ل. ن. آ. از ۱۲۹۶ و ۱۲۹۸ ب یک بیت ساخته و ۱۲۹۶ ب. ۱۲۹۸ و انداخته اند؛ متن دل، ق (نیز ب) ۲-س (نیز ب). بر او: (د) داننده زن؛
 متن س. ک. ل. س. آ. (نیز ق. و. آ. ب) ۳-ق: (در نشت)؛ ق این بیت را ندارد ۴-ک. ل. آ. (نیز ا): راز دارد؛ س: آ. راست دارد؛ ق: آ. باز یابدا؛
 س (نیز ب): چنین داد پاسخ که هوش و؛ متن دل (نیز ل. آ. ب. و) ۵-ه. ق: (خرده)؛ ق. ل. این بیت را ندارند ۶-د. ل. این بیت پس از بیت
 ۲۴۹۶ آمده است ۷-ک. ل. آ. (نیز و): خوی؛ س: خورده؛ ل: وگر خورده؛ ل: (دل خورده)؛ متن س. ۸-ل: (خواهیم هیم (ا))؛ ب: خواهیم خیم؛ آ:
 آنکو خوائیم خیم (وزن درست نیست)؛ ن. ن. آ. هر آنکو خرد باشد او را ندبیم؛ متن س. ۹-ق: آ. ب. در ق: آ. پس از تصحیح و به بوده؛ نیز س.
 ک. ل. آ. و. ۹-ل: او را (ل. ن. آ. ایا او) ۱۰-د. ق: (نایب)؛ ا. ل. (نیز ق. آ. ل.)؛ ح. زجه؛ متن س. ده دستویس دیگر؛ س. ق این بیت را ندارند
 ۱۲-ک. نیز ب. چنان ۱۳-ک. ل. آ. (نیز ق. آ. ب. و. ز) ۱۸-س. ک. س. آ. (نیز ن. ل. س. ا. ب. و. ل. آ) ۱۵-ل: باینده؛ س. ق. ل. آ. س. آ. (نیز
 ل. آ. همی برده؛ س: دگر آورد؛ ل: دگر برده؛ ل: آ. دگر آورد؛ متن دل، ق. ک. (نیز ن. ل. س. ا. ب. و. ل. آ) ۱۶-س (نیز ب): دگر برد
 ل. س. ا. ب. اقیه؛ متن س. ک. ۱۶-ل: آ. دگرا ۱۷-ل. آ. ب. (ز) ۱۸-س. ک. س. آ. (نیز ن. ل. س. ا. ب. و. ل. آ)؛ ح. زجه؛ ق: آ. خردمندی؛ متن دل، ق. ل. آ. (نیز آ. ب.)
 ۱۹-ل. س. ق. ل. آ. س. آ. (نیز ن. س. ا. ب. و. ل. آ)؛ ح. زجه؛ متن دل، س. ک. ل. آ. س. آ. (نیز ق. آ. ل. آ. ب.) ۲۱-ل:
 ح. زجه ۲۲-ق. ک. ل. آ. (نیز ن. ق. آ. ب.)؛ ن. ن. آ. نیندیشد؛ ل. ن. ن. آ. نیندیشد ۲۳-ل. راست؛ س. (نیز ل. س. ا. ب. و. ل. آ)؛ ح. زجه؛ ق: آ. خردمندی؛ متن دل، ق. ل. آ. (نیز ب. و. آ)؛ تیره؛ ل. ن. آ:
 تیر؛ متن س. ک. ل. ن. ل. ق. آ. ل. آ. ۲۴-س (نیز ب): برای؛ ق: بگزی؛ ل. آ. (نیز ب. و): نه راه؛ ق: آ. نجوییده؛ ق: برای و؛ ل. آ. بز
 بر؛ متن دل، ک. ل. ن. ل. آ. ۲۵-س: آ. (نیز ب): وگر ۲۶-س: آ. (نیز ل. ل. آ. و. ب.)؛ ح. زجه؛ ق: آ. (نیز ب. ل. آ. و. ب.)؛ ه. ر. ک. آ. (هر چه)؛
 متن دل (نیز ل. ن. آ. ۲۷-ق. (نیز ل. ز) ۲۸-س: نراند؛ ع: نیازد؛ (و: نغاره)؛ ق: بنازد نیازد؛ ل: بیارد ندارد (حرف بکم و اژه نشت
 بی قطعه)؛ س. آ. ل. نیارد ندارد؛ ل: بنازد نیارد؛ ب: بیارد براند؛ متن دل (نیز ن. ل. آ. ب. و. ل. آ) ۲۹-ل. آ. (نیز ل. ل. آ.
 ن. آ. ب.)؛ ح. زجه؛ ق (نیز ق. آ. رنج و)؛ (ب: نیندیشد و)؛ متن دل، ک. س. آ. (نیز ن. و) ۳۰-س: آ. بنگرد ۳۱-س: آ. (نیز ل. رنج؛ س این بیت
 را ندارند

خرد بی گمان بر هنر^۵ بگذردا
 که فرهنگ مردم^۷ کدامست به^۸؟
 خردمند خود^{۱۰} بر مهان^{۱۱} بر مهستا
 تن خویش را دور دارد ز^{۱۲} رنج
 که چون جست خواهد^{۱۴} همی دستگاه؟
 بود خصم روشن روان و^{۱۸} خردا
 که فرهنگ بهتر بود گر^{۱۹} گهر؟
 که فرهنگ باشد ز گوهر فزون^{۲۰}؟
 ز گوهر سخن گفتن آسان بودا
 به فرهنگ باشد روان تندرستا
 هنرهای تن^{۲۷} راستودن^{۲۸} به چیست^{۲۶}؟
 -اگر یادگیری^{۳۰} همه^{۳۱} در به در-:
 از^{۳۳} اندیشه دورست و^{۳۵} دور از بدیست^{۳۳}!
 بماند، هنر زو^{۳۸} نباید گرفت
 نباشد به چشم خردمند خوار،
 خردمند گرد آورد^{۳۳} با نژاد^{۳۳}

فزونی^۱ نجوید^۲ برون^۳ جز^۴ خرد
 و زانپس ز دانا بپرسید مه^۵
 چنین داد پاسخ که دانش^۹ بهست
 که دانا نیارد بلندی^{۱۲} به^{۱۳} گنج
 ۲۵۲۵ ز نیروی خصمش^{۱۵} بپرسید شاه
 چنین^{۱۷} داد پاسخ که کردار بد
 ز دانا بپرسید پس دادگر
 چنین داد پاسخ بدو رهنمون
 که فرهنگ آرایش^{۲۱} جان بود
 ۲۵۲۰ گهر^{۲۲} بی هنر زار و خوارست^{۲۳} و^{۲۴} سست
 بدو گفت: جان راز دودن^{۲۵} به چیست^{۲۶}؟
 بگویم کنون-گفت من^{۲۹}-سربه سر
 خرد چون یکی^{۳۲} خیلعت ایزدیست^{۳۳}
 هنرمند کز^{۳۶} خویشتن در شگفت^{۳۷}
 ۲۵۳۵ همان خوش منش مردم خویشکار^{۳۹}
 اگر^{۴۰} بخشش و^{۴۱} دانش و رسم^{۴۲} و داد

۱-ق: فروتن) ۲-ل: مجوید (حرف یکم می نقطه) ۳-د: ازین: ل، س، ۴-نیز: ل، و، ا) ۵-بدین: متن = ل (نیز ق، ۶-ل، ۲، ب) ۷-ل: نیز
 ق، ل، ک، ی، و، متن = د، ل، س، ۸-نیز: ل، پ، و، ا) ۹-ک: همه: س، ۱۰-خرد: ا) متن = ل، ل، ۱۱-نیز: ق، پ، و، ا) ۱۲-ع: (لی: شاه) ۱۳-ق: (ق: مردان:
 ل: مردان) ۱۴-ا: (لی: ماه: د) ۱۵-ل: س، ۱۶-دانا: (ق، ۱۷-و، ا: دادن)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۸-ل، ۲، ب، ۱۹-نیز: ک)؛ خرد خود همی (ل:
 همی)؛ (و: خردی: گمان) ۲۰-ل: جهان: ق، ۲۱-این بیت را ندارد و به جای آن بیت ۲۵۲۰ را آورده است ۲۲-ل: بلندی: سارده (واژه
 پسین نقطه ندارد)؛ س (نیز ن): نیازد بکندی: ک (نیز ق): نیازد بندی: ل، ۲۳-نیز: ل، و، ا: نیابد بلندی: متن = (لی، پ، ل، ب) ۲۴-ل:
 ۱۳-و، ل، ۲، و، ز) ۲۵-ل: (ق: به): این بیت را ندارد ۱۵-ل: یزدان ۱۶-ل: ل، ۱۷-نیز: ل، پ، خواهی: متن = یازده دستنویس دیگر
 ۱۷-ل: (لی: بدو) ۱۸-ل: نیز: ل، ا)؛ جو: د: روترا: ا)؛ خصم و روشن روان: متن = ده دستنویس دیگر ۱۹-س: (نیز ن): ما: (لی: نقطه): ق،
 ل، ۲۰-نیز: ا)؛ با: س، ۲۱-یا: متن = ل، ۲۲-و، رو این بیت بایست سبب پس و پیش شلده است ۲۳-س، ۲۴-نیز: ا)؛ آسایش: ل
 این بیت و ل، این بیت و بیت سبب را ندارند ۲۴-س؟ (نیز ن): که هر (د: گهر) ۲۵-س، ۲۶-زار زارست: (ب: خوار و زارست)
 ۲۷-س، ۲۸-س: ستودن ۲۹-ک: نخست ۳۰-ق: (ق: ا: و، ا) ۳۱-ل، ۳۲-س، ۳۳-نیز: ل، و، ا): نمودن: متن = ل، س، ک (نیز ن، ق، ل، ۳۴-پ،
 ن، ۳۵-د: ق: آیت های ۲۵۳۱، ۲۵۳۲، ۲۵۳۳ از بیت ۲۵۵۸ آمده است: ق: بیت های ۲۵۳۱، ۲۵۳۲ را ندارد ۳۵-ل: گفتها ۳۶-ن: (ق: گیرد)
 ۳۷-س: ک: ل، ۳۸-نیز: ل، پ، ن، ا)؛ ب: از من: متن = ل، نیز و) ۳۹-ل: مرد را: ل، ۴۰-نیز: ل، پ، ل، ۴۱-ب: خود یکی: (ق: ک: یکی)
 متن = س، ۴۲-نیز: پ، و، ا)؛ ۴۳-س، ۴۴-نیز و ا: ایزدی: بدی: متن = چهارده دستنویس دیگر ۴۵-س: (نیز ن، ل، پ، ل، ۴۶-ز: ل، ۴۷-نیز: ق)
 در: متن = ک، س، ۴۸-نیز: ل، پ، و، ا)؛ ۴۹-ل: (لی: جو) ۵۰-ق: (ق: آ: زان)؛ س: خردمند: ک: متن = دوازده دستنویس دیگر ۵۱-س: ۵۲-د: در گرفت
 ۵۳-ل: (ق: جنود و مهربان) ۵۴-ل: خویش: ل: ل، ۵۵-نیز: ق، ل، ۵۶-ل: پیشکار: متن = س، ۵۷-نیز: ل، ن، ل، ۵۸-ل: و گر ۵۹-ل:
 جو: (ب: سب) ۶۰-ل، ۶۱-و، نام آورد: (ق: را آورد) ۶۲-ک: با نهاد

همی گیرد از خوی بد کاستی^۱
 که ای نامور مرد فرهنگجوی^۲
 که^۳ یابد جهاندار^۴ از^۵ تاج و تخت؟
 چنانند چون جفت یکبادگر^۶،
 تنومند^۷ پیدا^۸ جان در^۹ نهفت،
 اگر بخت بیدار در^{۱۰} کوشش است^{۱۱}،
 مگر^{۱۲} بخت نیکش بود رهنمای،
 چو خوابی که بیننده گیرد به یاد^{۱۳}،
 اگر نیکوی^{۱۴} دید، اگر^{۱۵} درد و غمش!
 به دانا ستوده کدامست؟ گفت^{۱۶} -
 بیازاید و زور یابد ز^{۱۷} بخت،
 بیابد^{۱۸} ز^{۱۹} گفتار و کردار^{۲۰} کام^{۲۱} آ^{۲۲}
 کدامست^{۲۳} بدروز^{۲۴} ناسودمند؟
 که نه کام^{۲۵} یابد، نه خرم بهشت!
 که همواره^{۲۶} از درد باید گریست؟

بزرگی و^۱ افزونی و راستی
 از آنیس^۲ بپرسید کسری از اوی^۳
 بزرگی به کوشش^۴ بود، گر^۵ به بخت
 ۲۵۴۰ چنین داد پاسخ که بخت^{۱۱} و هنر^{۱۲}
 چنان چون تن و جان که^{۱۳} یارند^{۱۴} و^{۱۵} جفت
 همان^{۱۶} کالبد^{۱۷} مرد را پوشش است^{۱۸}
 به کوشش نباید بزرگی^{۱۹} به جای
 زد دیگر که گیتی^{۲۰} فسانه است^{۲۱} و یاد^{۲۲} آ^{۲۳}
 ۲۵۴۰ چو بیدار گردد، نبیند^{۲۴} به چشم
 دگر پرشی برگشاد از نهفت
 چنین داد پاسخ که شاهی^{۳۴} که^{۳۵} تخت
 اگر^{۳۷} دادگر باشد و نیکنام^{۳۸}
 بدو گفت کاندز جهان مستمند
 ۲۵۵۰ چنین داد پاسخ که درویش^{۲۵} زشت
 بپرسید و^{۳۷} گفتا که بدبخت کیست

۱-س (نیز ل، و، ا): از ۲-س، آ (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): که کین آورد کزی و کاستی؛ متن: دل، ک، ل (نیز ق، آ، ب)، ۳-س، ی، آ (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): وزانیس؛ (ا: وزین پس)؛ متن: دل (نیز ق، آ، و)، ۴-ق (نیز ل): از او (ل: بپرسید فرخند... ((۴)) (حق (نیز ا): فرهنگجو؛ (ب: مردم نیک خوی) ع: بخش ۷-ق، س، آ (نیز ق، آ، ب، و، ا): یا؛ متن: ل، ی، س (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): ج: ۹-ق، ک: جهانجوی ۱۰-ق، زو ۱۱-ک: داد ۱۲-ل، آ: پاسخ... ((۹)) ۱۳-ل، س، ق، و، ل، آ، ب، و، ا): بایکدگر؛ متن: ک، ی، ۱۴-ق، آ: کانش (یاد): ۱۵-ا: (حاجزوند) ۱۶-ل، ن، آ: (جوجه) ۱۷-ل، آ: تنومند و؛ (ا: بنومید (جتونمند))؛ متن: و ازوده دستویس دیگر ۱۸-ا: (جوجه)؛ ل، ق، س، آ: بیدار و؛ متن: یازده دستویس دیگر ۱۹-ل، را ۲۰-ب: (همه) ۲۱-ب: (راکر (ل)) ۲۲-س، ک، ل، آ، س، آ (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): کوششیت - پوششیت؛ متن: دل (نیز ب) ۲۳-س، آ (نیز ل، و، ا): را؛ (ق، آ: اگر)؛ ی: بیدادگر؛ متن: دل، ک، ل، آ (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): ای این بیت را ندارد ۲۴-ق، س، آ (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): بزرگی نباید (ق، س، آ: نیابد؛ در س این واژه نقطه ندارد)؛ که نیازد بزرگی (ل: بزرگی بماند)؛ متن: دل، ل (نیز ق، آ) ۲۵-ق: نگر ۲۶-ل، آ: گفتی (جگیش) ۲۷-ل، ی: (فسونست) ۲۸-ق، ی: بس ۲۹-ق، ل، آ، و، ا: دارد (بیاد)؛ س (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): خواهی که گیرنده گیرد بیاید ل، آ، س، آ (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): چو خواهی (ل، آ: خوانی) که بیننده (ل، ی: داننده) دارد بیاید ل؛ چنان دان که بیننده جاست و س؛ متن: ک (نیز ب)؛ ی: بیت های ۲۵۴۴-۲۵۴۸ را ندارد ۳۰-ل، نگیره، س، ع: بیننده؛ متن: یازده دستویس دیگر (در س این حرف یکم بی نقطه) ۳۱-ل، س، ک، ل، آ، س، آ (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): نیکنوی؛ متن: (ب: ا) ۳۲-س، گ، ل، ن، ی، ل، و، ا، ب: و (گر) ۳۳-ل، س، آ (نیز ل، آ): سزودن کدامست جفت؛ متن: ده دستویس دیگر ۳۴-ل، ن (بخاشی) ۳۵-س، آ، و، ۳۶-ل، زود بیاید؛ س، آ: زو بیاند؛ (ل، آ: زود بیاند؛ ل، ن: زود ماند؛ ز: زود بیاند)؛ متن: ی، ک، ل، آ، س، آ (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): ۳۷-ق، آ: دگر؛ و (گر) ۳۸-ل، آ: نیکزای؛ ی: پاکنام) ۳۹-س، آ (نیز و، ل، آ): نیاید ۴۰-ل، ن، آ، ب: (یه) ۴۱-ل، ن: کردار و گفتار ۴۲-ل، آ: (جای) ۴۳-ل، آ: (کدامست و) ۴۴-ل، ی، و، ا، ب: (جوجه) ۴۵-س، ک (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): درویش و؛ متن: دل، ل، آ، س، آ (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): ۴۶-ق، آ: (نام) ۴۷-س، ک، ل، آ، س، آ (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): جوجه؛ متن: دل (نیز ب، و، ا، ب) ۴۸-ل، س، آ (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): همواره؛ ل: هم رازش؛ متن: س، ک، ل، آ، س، آ (نیز ل، ن، ی، ل، و، ا، ب): ای در اینجا از ۲۵۵۱ و ۲۵۵۲ یک بیت ساخته و ۲۵۵۱-ب، ۲۵۵۳-ا و انداخته، ولی بیت های ۲۵۵۲-۲۵۵۳ را پس از آیت ۲۵۳ آورده است

که با آزمایش بود یادگیر^۱
 که دارد به شادی^۳ همی^۴ پشت^۵ راست؟
 بود ایمن و باشدش زَر و سیم^۸
 بنزدیکی هر کس پسندیده^{۱۰} کیست؟
 پیوشد^{۱۳} همان^{۱۴} رشک بانگ و^{۱۵} آرزو،
 پسندیده او باشد اندر جهان!
 که از صبر^{۱۸} دارد به سربر^{۱۹} کلاه؟
 زبخت و رخايش^{۲۱} جو^{۲۲} خورشید^{۲۳} گشت!
 به کار^{۲۷} بزرگ اندرون دست بردا
 کز اندوه^{۲۹} سیر آید از کارِ خویش؟
 بیفتاد و نومید گردد^{۳۱} ز بخت^{۳۰} آ
 که از ما^{۳۳} که دارد دلی دردمند^{۳۳}؟
 توانگر^{۳۵} کش از بخت^{۳۶} فرزند نیست!
 نشسته به گرم اندرون بی‌گزند^{۳۸}؟

چنین داد پاسخ که دانای پیر
 بدو گفت کسری که رامش^۲ که راست
 ۲۵۷۰ چنین^۶ داد پاسخ که آن^۷ کو^۸ بیم
 بدو گفت ما را ستایش به چیست
 چنین داد پاسخ که آن کو^{۱۱} نیاز^{۱۲}
 همان رشک و کینش^{۱۶} بماند^{۱۷} نهان
 ز مرد شکبیا بپرسید شاه
 ۲۵۷۵ چنین گفت کآنکس^{۲۰} که نومید گشت
 دگر آنک^{۲۲} روزش^{۲۵} بیاید^{۲۶} شمرد
 بدو گفت غم بر^{۲۸} دلی کیست بیش
 چنین داد پاسخ که آن کو^{۳۰} ز تخت^{۳۰}
 بپرسید ازو شهریارِ بلند
 ۲۵۸۰ چنین گفت کآن کو^{۳۴} خردمند نیست
 بپرسید شاه از دلی^{۳۷} مستمند

۱-ل. ۳، آ. ۱: این بیت و بیت سپسین را ندارد. ۲-س (نیز، ل. ۲، آ. ۱، ب. ۱): دانش: متن: د. ق. ک. (نیز، یه) ۳-ل. ۳ (نیز، ل. ۱): شاهی؛
 س (نیز، ل. ۱): دانش: متن: ه. ق. ک. (نیز، ل. ۱، آ. ۲، ب. ۱): ۴-ق. آ. (همان) ۵-ل. (ن: گفت) ۶-ق. آ. (یلو) ۷-ل. هر: ۸-ق. آ. (به) ۹-ل. (ن:
 ترس و بیم (پساونند ندارد): ۱۰-ق. این بیت و بیت سپسین را ندارد ۱۰-ل. (ن: پرستنده): ۱۱-ل. آ. این بیت را ندارند و به جای آن بیت زیر
 را آورده‌اند (که این بیت را پس از بیت ۲۵۷۶ و ۲۵۷۷ پس از بیت ۲۵۷۷ افزوده‌اند):

بدو گفت (ک: یگو نیز) کاندل (ل: آ: اندر) جهان سرسیر کدامت مرد پسندیده‌تر

۱۱-ل. او را ل. ۲، آ. ۱: (نیز، ل. ۲): کسی که: متن: ه. دستنویس دیگر ۱۲-ک: بناز ۱۳-ل. س. ک. ل. ۲ (نیز، ل. ۲، آ. ۱، ب. ۱): پیوشد (حرف
 یکم بی نقطه): ق. نیوشد: متن: س. آ. (نیز، ل. ۲، آ. ۱، ب. ۱): ۱۴-ل. ق. همی: متن: ه. ۱۵-ل. (ن: بی: جویا): ه. در بدل تنگ: (و: به خود بر
 همان رشک): متن: ه. س. ک. ل. ۲، آ. ۱ (نیز، ق. آ. ۲، ب. ۱): ۱۶-ل. (و: هم از کینه اشکش: ۱: همان کین ز مشکش (ک)) ۱۷-ل. نیاشد: س. ل. آ
 (نیز و): بماند (حرف یکم بی نقطه): (ق. آ. ۲، ب. ۱، ن. آ. ۲): نماند: متن: ه. ک. س. آ. (نیز، ل. ۱، آ. ۲، ب. ۱): ق. این بیت و بیت سپسین را ندارد
 ۱۸-ل. ۲، آ. ۱ (نیز، ل. ۲، آ. ۱، ب. ۱): کبر: متن: ه. ۱۹-ل. (نیز، ل. ۱، آ. ۲، ب. ۱): کی برآرد بسیر: (ب: ز آنکو بسیر ندادند): متن: ه. ق. ک. (نیز، ل. ۲، آ. ۱، ب. ۱)
 ۲۰-ل. س. ک. (نیز، ل. ۱، ب. ۱): آنکس: متن: ه. ق. ل. ۲، آ. ۱ (نیز، ق. آ. ۲، ب. ۱): ۲۱-ک: روانش: س. ز: رخايش (حرف چهارم بی نقطه): (ن: ز
 جاش: ل. ۱): تخت و رخايش: ق. آ. بخت او و جاش: آ: بخت رخايش: ل. ۱): دل تیره و ریش: متن: ه. س. ق. ل. ۲ (نیز، ل. ۲، آ. ۱، ب. ۱): ۲۲-ل. (ق. آ: چیزی) ۲۳-ک: خورشید ۲۴-ل. (ل. ۲، آ. ۱، ب. ۱): آنکه: ۲۵-ل: روشن ۲۶-ل: س. ق. ل. ۲، آ. ۱ (نیز، ل. ۲، آ. ۱، ب. ۱): بیاید (حرف یکم
 بی نقطه): (و: ل. آ. نیاید): متن: ه. ک. (نیز، ل. ۱، ب. ۱): ۲۷-ل. (نیز، ق. آ. ۲، ب. ۱): کاری ۲۸-ل: د: (ق. آ: در:): متن: ه. ۲۹-ل. (نیز، ل. ۱): اندازه: متن: ه
 سیزده دستنویس دیگر ۳۰-ل. (ن: ل. ۲): بخت: تخت: ل. آ: بخت: بخت: (پساونند ندارند): و: آ: بخت: بخت (حرف یکم بی نقطه):
 ۳۱-ک: گشت او ۳۲-ل: ناز ۳۳-ل. (نیز، ل. ۱، آ. ۲، ب. ۱): مستمند: متن: ه. دستنویس دیگر ۳۴-ل. (نیز، و: ل. آ. آنکو ۳۵-ل. س. (نیز، ل. ۱):
 توانگر ۳۶-ل. س. ک. ل. ۲، آ. ۱ (نیز، ل. ۱، ب. ۱): کسی را که: ق. همانرا که: متن: ه. ل. ۳۷-ل. س. ک. ل. ۲، آ. ۱ (نیز، ل. ۱، ب. ۱): دلی: متن: ه. (نیز، ق. آ. ۲، ب. ۱):
 ل. ۳۸-ل. (نیز، ل. ۱، ب. ۱): باگزند: متن: ه. ل. ک. ل. ۲، آ. ۱ (نیز، ق. آ. ۲، ب. ۱): ق. این بیت و بیت سپسین را ندارد

ز دود جدایی که خواهد گریست؟
 نخواهد جدا بودن^۲ از یار نیک^۳
 که آن چیز کئی نگیرد بنیز؟
 نه کاهد، نه سوزد، نه دزدش دزد^۴
 که بر تارکی هر کسی^۵ افرست؟
 که بر^۶ آرزوها توانا بودا
 چه باشد^۷ به پنهان فزون از سپهر؟
 و دیگر دلی مرد بزدان پرست!
 کزو^۸ برفراز خردمند^۹ سر؟
 مده گنج هرگز به ناپارسا
 همی^{۱۰} خشت خشک اندر آب افکنی!
 کزو کم شود مرد را^{۱۱} آژی^{۱۲} گنج^{۱۳}
 -همیشه دلت باد چون نوبهارا-
 نخواهد^{۱۴} تن و^{۱۵} زندگانی و گنج^{۱۶}
 کرآن^{۱۷} برتر اندازه نتوان گرفت؟

بپرسید^۱ تا جاودان دوست کیست
 چنین داد پاسخ که کردار نیک
 چه ماند^۲ بدو گفت- جاوید^۳ چیز^۴
 ۲۶۲۵ چنین داد پاسخ که انبازمزد^۵
 بدو گفت کسری: چه^۶ روشن ترست^۷
 چنین^۸ گفت کین جان^۹ دانا بود
 بدو گفت شاه: ای خداوند مهر
 بگفتش یکی^{۱۰} شاه بخشنده دست
 ۲۶۳۰ بپرسید و^{۱۱} گفتا^{۱۲}: چه^{۱۳} با زیب تر^{۱۴}
 چنین داد پاسخ که ای پادشا
 چو^{۱۵} کردار با^{۱۶} ناسپاسان کنی
 بدو گفت کاندلر^{۱۷} چه چیزست رنج
 بدو داد پاسخ که ای شهریار
 ۲۶۳۵ پرستندی شاه بدخو ز^{۱۸} رنج
 بپرسید و گفتش^{۱۹} چه دیدی^{۲۰} شگفت

۱-س. ل. آ. سی. آ. (نیز لن. سو. آ. ب.) بدو گفت: متن = ل. ق. ک. ن. آ. بیت های ۲۶۲۴. ۲۶۲۳ را ندارد ۲. (لی: بود) ۳. (و: نگرده کهن تا جهانست و یک (۲۶۲۸ ب)) ۴. ق. باید: (ق. سپید) ۵. س. نیکی ز ۶. (ق. آ. نیز: ب. چیست (پساوند ندارد) ۷. ل. (نیز لن. ن. آ. ب.) مرد: س. انبار مرد: ق. هشیار مرد: ک. س. آ. (نیز به. و. ل.) انبار مرد: ل. آ. انبار مرد: (ق. آ. آباد مرد: متن تصحیح فیلسی است ۸. س. آ. (نیز به. و. ل.) نه ترسد ز درد: س. (نیز لن. لی): ز سود و نه ترسد ز درد: ل. آ. (نیز لن. آ. ب.) بگاهد ز سود و (ل. بسوزد) بترسد ز درد: متن = ک. ۹. س. س. آ. (نیز لن. لی. ب.) که: متن = ل. که (نیز ق. آ. ۱۰. (ق. نوشین ترست) ۱۱. (ن. آ. یکی: ل. آ. افسران) ل. آ. بیت و بیت سپین و ق. بیت های ۲۶۲۴. ۲۶۲۵ را ندارند ۱۲. س. آ. (نیز ل. و. آ. بدو ۱۳. س. آ. (نیز ل. آ. ب.) جابه: و. شاه: متن = ل. س. ک. (نیز لن. ق. لی. به. لن. آ. ب.) ۱۴. س. (نیز لن. لی. ب.) با: (ق. آ. ب.) متن = ل. ک. س. آ. (نیز ل. آ. ب. و. ل.) در لث های این بیت پس و پیش شده است ۱۵. ک. باید ۱۶. (لی: که ای): ل. ک. (نیز ق. آ. چنین گفت کان (ک: این): (ل. آ. بدو گفت کان): متن = س. ل. آ. آ. (نیز لن. ب. ب.) ۱۷. (ن. لی. ل. آ. ق. حرم) ۱۸. س. ل. آ. س. ل. آ. س. آ. (نیز لن. لی. ل. و. ب.) گفتش: متن = ل. ک. (نیز ق. آ. ب.) ۱۹. (ق. آ. که) ۲۰. (ل. آ. ویاست تر: ب. آ. زیر تر) ۲۱. س. ک. (نیز لن. ب. ن. آ. ب.) کران: متن = ل. آ. س. آ. (نیز و. ل. و. آ. س. ۲۲. س. (نیز لن. لی. ب.) که: متن = ل. ک. ل. آ. س. آ. (نیز ق. ل. آ. ب. و. آ. ب.) به (ق. آ. ز) خورشید: متن = ل. ک. ل. آ. س. آ. (نیز لن. لی. ب. و. آ. ب.) ۲۳. س. (نیز لن. لی. ب.) که: متن = ل. ک. ل. آ. س. آ. (نیز ق. ل. آ. ب. و. آ. ب.) ۲۴. ل. کرد از بی (م. کرد با (ق. آ.)) س. گ. نیک با: متن = و. از ده دست نویسی دیگر ۲۵. (ق. آ. همه) ۲۶. س. اندر: ل. آ. س. آ. (نیز ق. ل. آ. ب. و. آ. ب.) لن. آ. ب. (ب. کایدر): متن = ک. (نیز لن. ب. آ. ب.) ۲۷. س. (نیز لن. ب.) نخواهد (ب. بخواد) کزو کم شود ۲۸. س. ل. آ. س. آ. (نیز لن. لی. آ. ب. آ. ب.) آ. و. آ. (ق. آ. روز): متن = ک. (نیز و. ل. آ. ب.) ۲۹. ک. رنج (پساوند ندارد): لی این بیت را ندارد ل. آ. ۲۶۲۵ و ۲۶۲۶ یک بیت ساخته و ۲۶۳۳. آ. را انداخته است ۳۰. (ن. آ. حرم): ل. ک. بدخو و (ق. آ. بر جور و): متن = س. ل. آ. س. آ. (نیز لن. لی. آ. ب.) ۳۱. (ب. بخواد) ۳۲. (ن. آ. حرم): ل. به تن ۳۳. (ل. رنج (پساوند ندارد)) ۳۴. س. (نیز لن. لی. ب.) آ. ب. بپرسید گفتا: متن = ل. ک. ل. آ. س. آ. (نیز ق. ل. آ. ب. و. آ. ب.) ۳۵. (ق. جدایی = چه دیدی (ق.)) ۳۶. (ن. کزین: لی: که آن آ. ب. که او)

هم از آشکار و هم اندر^۳ نهفت،
روان را بدان^۵ چیز^۶ روشن کند؟
به^{۱۰} گیتی نیاید جز از^{۱۱} آفرین،
بود دانشی مرد^{۱۲} نیکی شناس!^{۱۵}
چه^{۱۹} ناکرده^{۲۰} از شاه و از^{۲۱} مردم^{۲۲}؟
و^{۲۵} مرد را خوار بگذاشتن
گرفته^{۲۹} چه^{۳۰} بهتر ز بهر^{۳۱} درنگ
که از پرگناهان بخوابند چشم^{۳۳}
نکوشی به بد کارها تا توان^{۳۴}؟
بتابد روان زو^{۳۸} به کردار شید!
بیفکن مزه^{۴۱}، دور باش از بزه!
که زستم ز بوزرجمهر^{۴۲} و ز شاه
ز شطرنج^{۴۶} باید که رانی سخن

۲۶۵۰ به گیتی ز نیکی^۱ چه^۲ چیزست - گفت -
کز^۶ مرد داننده جوشن کند
چنین^۷ داد پاسخ که کوشان^۸ به دین^۹
دگر آنک^{۱۲} دارد^{۱۳} بزردان سپاس
بدو گفت کسری که^{۱۶} کرده^{۱۷} چه^{۱۸} به؟
۲۶۵۵ چه^{۳۳} بهتر ز فرمودن^{۳۲} داشتن
چه بهتر کزو^{۳۶} بازداریم^{۳۷} چنگ^{۳۸}
به پاسخ نگه داشتن - گفت -^{۳۲} چشم^{۳۳}
دگر آنک^{۳۵} بیدار داری روان
فروشته کین، برگرفته^{۳۷} امید
۲۶۶۰ ز کار^{۳۹} بزه چند یابی مزه^{۴۰}!
سپاس از خداوند خورشید و ماه
چن^{۴۳} این کار دلگیرت^{۴۴} آمد^{۴۵} به بن

۱-ل: گیتی (ل: گ: تنگی) ۲-س: چچه ۳-س: آ (نیز: ل: ی: ب): آشکار و هم اندر؛ ل: که هم آشکارست و هم در: متن = س: ی: ه: ی
(نیز: ل: آ: ل: ۴) -ل: ز او (نیز: ب: کز: ان: متن = یازده دستویس دیگر (ه: ل: ب: دین: ع: ان: ۵-۷: که: بدو ۸-س: ه: ه
ک: س: آ (نیز: ل: ب: کز: ش: متن = ل: ۹-ق: (نیز: ق: آ): برین ۱۰-س: ه: ق: ک: س: آ (نیز: ل: ی: ب: ز: متن = ل: (نیز: ق: ۱۱) -س: ق: ه: (نیز: ل: ی: ب: ل: ن: ب: متن = ل: س: ی: ب: مگر: متن = ل: س: آ (نیز: ق: ل: و: آ) ۱۲-ل: (آ: آنکه) ۱۳-ل: (ب: یابد) ۱۴-ک: مرد و ۱۵-ل: نیکو شناس: (ب: بزردان شناس) ۱۶-س: (نیز: ل: ی: ب): ز: متن = ده دستویس دیگر ۱۷-س: آ (نیز: و: آ): کرده: متن = یازده دستویس دیگر ۱۸-س: آ (نیز: ل: ز: ۱۹-س: ی: آ (نیز: ل: ی: ب): که: متن = ل: ق: ه: (نیز: ق: آ) ۲۰-ل: (ناکردن) ۲۱-ل: ق: ه: س: آ (نیز: ی: ب): روز: متن = ده دستویس دیگر ۲۲-ک: به (سایوند ندارد): (ب: که: ی: مژده که (ل)) ۲۳-ک: ز ۲۴-ل: (ن: حو: س: فرمان زن ۲۵-و: دگر): در: ل: ه: ق: آ این بیت با بیتا سپسین پس و پیش شده است: یبایی بیت های متن = س: ی: س: ل: ی: ب ۲۶-ل: (ب: کز: ان: ۲۷-ق: یاد داریم ۲۸-ل: ک: س: آ (نیز: ل: ی: ب): جنگ: متن = (ل: ق: ۲۹-ل: ن: آ: گرفتن) ۳۰-س: آ (نیز: ل: ی: ب: چو ۳۱-ل: (مرد) ۳۲-ل: ز: وقت ۳۳-ق: ه: ک: (نیز: ل: ی: ب): چشم: (و: چشم) ۳۴-ل: ی: گناهان بخوابید چشم (حرف نخست واژه دوم بی نقطه): س: (نیز: ل: ی: ب: ن: آ: ب: چو: دانی که با تو بخوابند (ل: ی: ل: آ: ب: بخوابید (در: س: حرف ششم بی نقطه)) چشم (ل: ی: چشم): ق: که: نخوابیدن چشم هنگام خشم: س: که: آری که با ما بخوابید چشم: (ق: بخوابیدن چشم را که خشم: و: که: آبراهمی باز خوانند چشم: ل: که: آری که بر ما نخوانند چشم): متن = (ل: آ: ب) ۳۵-ق: آ: گفت: ل: ی: ن: آ: آنکه) ۳۶-ل: ب: یکوشی تو در کارها تا توان: (ق: نیاشی تو در کارها ناتوان): متن = دوازده دستویس دیگر ۳۷-ق: (نیز: ب): کین و گرفته ۳۸-ل: روی: که: زین: (ق: آ: در): ق: ز: روان: (متن = ده دستویس دیگر ۳۹-ل: (مژه) ۴۰-ل: (ب: مژه) ۴۱-ل: (ل: ی: ل: آ: مژه) ۴۲-ل: (ن: بر: زجمهر): و: پس از این بیت افزوده است:

سز آمد همی بر من این گفت و گو سخن ها ز هر دانشی جست و جو

۴۳-ل: س: ق: (نیز: ل: آ): چو این: (نیز: ق: آ): که: این: (ل: ی: ب: چنین): متن = س: آ (نیز: ل: ی: ب) ۴۴-ل: دلگیرم: (ب: دلگیر: ج: ک: ق: نامور: گفته): متن = یازده دستویس دیگر ۴۵-ل: (آ: آید) ۴۶-ل: (ب: بر: انباز):

داستان در نهادن شطرنج^۱

چنین گفت موبد که یک روز شاه
 بیویخت تاج از بر تخت عاج
 ۲۶۶۵ همه برج ماه^۴ و همه گاه شاه
 همه کاخ پر موبد و مرزبان
 به دیبای رومی بیاراست گاه^۲
 همه ساج عاج و همه عاج تاج^۳
 همه بارگاهش سراسر سپاه
 ز بلخ و ز بامین^۵ و از^۶ گرزبان^۷

چنین^۸ آگهی یافت شاه جهان
 که آمد فرستاده‌ی شاه هند
 شتروار بارست^{۱۰} با او هزار
 ۲۶۷۰ هم‌آنکه چو^{۱۲} بشنید بیدل‌شاه
 چن^{۱۶} آمد بر شهریار بزرگ
 به رسم بزرگان نیایش گرفت
 گهر کرد^{۱۹} بسیار پیش نثار
 ز گفتار^۹ بیدارکار آگهان،
 ابا پیل و چتر و سواران سند
 همی^{۱۱} راه جوید^{۱۳} بر^{۱۳} شهریار
 پذیره فرستاد چندی سپاه^{۱۵}
 فرستاده‌ی نامدار^{۱۷} شترک،
 جهان‌آفرین را ستایش^{۱۸} گرفت
 یکی چتر و ده پیل^{۲۰} با^{۲۱} گوشوارا

امی: آوردن شطرنج از هندوستان بتوسط نوین روانا: فی آمدن رسول رای از هند و آوردن شطرنج پیش نوین روان جهت امتحان و باختن بزرگمهر آنرا: ۲: اندر آوردن شطرنج از هندوستان: متن دل: در سی آسرنویس خوانا نیست: بنهاری: ذکر وصول رسول ملک الهندی آنشروان و ماجرای بینهما من الهندی بالشطرنج و الترد ۳: در آیین لث با ۲۶۶۵ ب پس و پیش شده است ۳: س (نیز ای، ب: ساج: ز: جای ساج و همه ساج تاج: ک نیز ق: ۴): جای ساج و همه جای تاج: ق (نیز و): تخت عاج و همه عاج تاج: (و: ساج): (ب: عاج ساج و همه ساج تاج): متن دل: ۲: س (نیز ای: ک نیز ق: ۴): ق: گاه: ک: چرخ ماه: (ل: بوم گاه: ل: ۲: تاج ماه): متن ده دستنویس دیگر: ای بیت را ندارد ه: س: (نیز ل: ۲: م: و: ا: ب: با: می: ل: ۲: نامی: (م: بومین: ل: ۲: نامین): متن دل (نیز ای: در ل حرف یکم بی نقطه) ه: ل: ک: س: ۲ (نیز ای: ز: متن دل: ل: ۲ (نیز ای: ب): ل: کریمان (حرف چهارم بی نقطه): س: ل: ۲ (نیز ای، و: ا: کرزبان (حرف چهارم بی نقطه): م: کرواران: (ل: ل: کرزبان): متن دل: ۲ (نیز ای: ل: ۲: ب: با: کرزبان: ق: ۲ به جای این لث آورده است: همه نفرین و آگاهده زمانه: ای بیت را ندارد: بنهاری (۲۶۶۳-۲۶۶۶): قال صاحب الکتاب: جلس آنشروان ذات یوم علی تخت السلطنة فی مجلس حضرت ملوک الأطراف و ارباب الدولة، و اعیان الحضرة ۸- (ل: ک: این) ۹- (ب: گفتار و): ل: از این بیت و بیت سپین بیت زیر را ساخته است:

چنین آگهی یافت از شاه هند که با پیل و چتر و سواران سند

ملک شتریارها هست: ۲: (نیز ۲): شتریار بارست: (ق: شترواراست بارست (وزن درست نیست)) ۱۱- س: ۲ (نیز ۱): همه ۱۲- س (نیز ای: بار جوید: (ب: بار خواهد): ۱۳- س: سوری: بنهاری (۲۶۶۷-۲۶۶۹): نجاه بعضی الحجاب و اطمینان بوصول رسول من صاحب الهند و فی صحبه لث حمل بأحمالها ۱۴- م: پس آنکه ۱۵- (ل: براه) ۱۶- س: ل: ۲ (نیز ای: ب): چو: متن دل: ۱۷- ل: نامدار و: ک نیز ای: فرستاد با نامداری (ل: نامداران): متن ده نسخه دستنویس دیگر ۱۸- س: (فرایش (۲) ۱۹- (ل: کرده) ۲۰- س: س: ۲ (نیز ای: ب: ابا چتر و با پیل (ل: پیلان) و: چن ملای بنهاری: عشره الفیال ۲۱- (ل: ب: چاه): بنهاری (۲۶۷۰-۲۶۷۳): فأنزل له فدخل و خدم و کفی علی الملک و نثر بین یدای التخت جواهر کثیرة. ثم عرض ما استصحبه برسم الهدیة. و کتابت من جعلها مقلدة مرصعة بالجواهر. و عشره الفیال

برو^۲ بافته چند گونه گهرا
 بی‌اورد یکسر همه^۳ نزد شاه^۴
 چه از مشک و عنبر، چه از عود تر^۵
 همه تیغ هندی سراسر پرتند^۶
 زده دست و پای^{۱۱}، آوریده به جای،
 نگه کرد سالارِ خورشید^{۱۲} بخت!
 فرستاد کسری سراسر^{۱۳} به گنج

بیاراسته چتر^۱ هندی به زر
 ۲۶۷۵ سر بار بگشاد در^۳ بارگاه
 فراوان به باراندزون سیم و زر
 ز یاقوت و الماس و از^۷ تیغ هند
 ز چیزی که خیزد ز قنوج و^۹ رای^{۱۰}
 بردند یکسر همه پیش تخت
 ۲۶۸۰ ز چیزی که برد اندر آن رای^{۱۳} رنج

نشسته^{۱۵} به نوشین‌روان^{۱۶} رای هند:
 تهی کرده از رنج شطرنج گنججا
 که تا چرخ^{۲۰} باشد^{۲۱} نوادی^{۲۲} به جای
 بفرمای نا^{۲۷} تخت^{۲۵} شطرنج پیش،
 که^{۲۷} این نغز^{۲۸} بازی به جای آورند^{۲۹}
 که چون راند بایدش و خانه^{۳۱} کدام

بی‌اورد پس نامه‌یی بر پرتند
 یکی تخت^{۱۷} شطرنج کرده به رنج
 چُنین داد^{۱۸} پیغام هندی ز^{۱۹} رای
 کسی کو به دانش بزد^{۲۳} رنج بیش
 ۲۶۸۵ نهند^{۲۶} ز هرگونه رای آورند
 بداند هر مهره‌یی^{۳۰} را به نام

۱-د: (ج: چتر)؛ ۲- (ن: بدو)؛ ۳- س-س: ۲ (نیز ف)؛ ۴- (ب: جمعه)؛ هس: ۲؛ بر سیاه؛ (ق: ۲)؛
 پیش شاه؛ (ن: این بیت و بیت سپسین را ندارد. ع: این بیت را ندارد؛ ل: ۲ پس از این بیت افزوده است:
 ز دیبای رنگین که خیزد ز چین کمند و کمان و کلاه و نگین

۷- ل: ک: س: ۲ (نیز ن، پ، این ۲)؛ ا: ۱؛ ۲؛ ۳؛ ۴؛ ۵؛ ۶؛ ۷؛ ۸؛ ۹؛ ۱۰؛ ۱۱؛ ۱۲؛ ۱۳؛ ۱۴؛ ۱۵؛ ۱۶؛ ۱۷؛ ۱۸؛ ۱۹؛ ۲۰؛ ۲۱؛ ۲۲؛ ۲۳؛ ۲۴؛ ۲۵؛ ۲۶؛ ۲۷؛ ۲۸؛ ۲۹؛ ۳۰؛ ۳۱؛ ۳۲؛ ۳۳؛ ۳۴؛ ۳۵؛ ۳۶؛ ۳۷؛ ۳۸؛ ۳۹؛ ۴۰؛ ۴۱؛ ۴۲؛ ۴۳؛ ۴۴؛ ۴۵؛ ۴۶؛ ۴۷؛ ۴۸؛ ۴۹؛ ۵۰؛ ۵۱؛ ۵۲؛ ۵۳؛ ۵۴؛ ۵۵؛ ۵۶؛ ۵۷؛ ۵۸؛ ۵۹؛ ۶۰؛ ۶۱؛ ۶۲؛ ۶۳؛ ۶۴؛ ۶۵؛ ۶۶؛ ۶۷؛ ۶۸؛ ۶۹؛ ۷۰؛ ۷۱؛ ۷۲؛ ۷۳؛ ۷۴؛ ۷۵؛ ۷۶؛ ۷۷؛ ۷۸؛ ۷۹؛ ۸۰؛ ۸۱؛ ۸۲؛ ۸۳؛ ۸۴؛ ۸۵؛ ۸۶؛ ۸۷؛ ۸۸؛ ۸۹؛ ۹۰؛ ۹۱؛ ۹۲؛ ۹۳؛ ۹۴؛ ۹۵؛ ۹۶؛ ۹۷؛ ۹۸؛ ۹۹؛ ۱۰۰؛ ۱۰۱؛ ۱۰۲؛ ۱۰۳؛ ۱۰۴؛ ۱۰۵؛ ۱۰۶؛ ۱۰۷؛ ۱۰۸؛ ۱۰۹؛ ۱۱۰؛ ۱۱۱؛ ۱۱۲؛ ۱۱۳؛ ۱۱۴؛ ۱۱۵؛ ۱۱۶؛ ۱۱۷؛ ۱۱۸؛ ۱۱۹؛ ۱۲۰؛ ۱۲۱؛ ۱۲۲؛ ۱۲۳؛ ۱۲۴؛ ۱۲۵؛ ۱۲۶؛ ۱۲۷؛ ۱۲۸؛ ۱۲۹؛ ۱۳۰؛ ۱۳۱؛ ۱۳۲؛ ۱۳۳؛ ۱۳۴؛ ۱۳۵؛ ۱۳۶؛ ۱۳۷؛ ۱۳۸؛ ۱۳۹؛ ۱۴۰؛ ۱۴۱؛ ۱۴۲؛ ۱۴۳؛ ۱۴۴؛ ۱۴۵؛ ۱۴۶؛ ۱۴۷؛ ۱۴۸؛ ۱۴۹؛ ۱۵۰؛ ۱۵۱؛ ۱۵۲؛ ۱۵۳؛ ۱۵۴؛ ۱۵۵؛ ۱۵۶؛ ۱۵۷؛ ۱۵۸؛ ۱۵۹؛ ۱۶۰؛ ۱۶۱؛ ۱۶۲؛ ۱۶۳؛ ۱۶۴؛ ۱۶۵؛ ۱۶۶؛ ۱۶۷؛ ۱۶۸؛ ۱۶۹؛ ۱۷۰؛ ۱۷۱؛ ۱۷۲؛ ۱۷۳؛ ۱۷۴؛ ۱۷۵؛ ۱۷۶؛ ۱۷۷؛ ۱۷۸؛ ۱۷۹؛ ۱۸۰؛ ۱۸۱؛ ۱۸۲؛ ۱۸۳؛ ۱۸۴؛ ۱۸۵؛ ۱۸۶؛ ۱۸۷؛ ۱۸۸؛ ۱۸۹؛ ۱۹۰؛ ۱۹۱؛ ۱۹۲؛ ۱۹۳؛ ۱۹۴؛ ۱۹۵؛ ۱۹۶؛ ۱۹۷؛ ۱۹۸؛ ۱۹۹؛ ۲۰۰؛ ۲۰۱؛ ۲۰۲؛ ۲۰۳؛ ۲۰۴؛ ۲۰۵؛ ۲۰۶؛ ۲۰۷؛ ۲۰۸؛ ۲۰۹؛ ۲۱۰؛ ۲۱۱؛ ۲۱۲؛ ۲۱۳؛ ۲۱۴؛ ۲۱۵؛ ۲۱۶؛ ۲۱۷؛ ۲۱۸؛ ۲۱۹؛ ۲۲۰؛ ۲۲۱؛ ۲۲۲؛ ۲۲۳؛ ۲۲۴؛ ۲۲۵؛ ۲۲۶؛ ۲۲۷؛ ۲۲۸؛ ۲۲۹؛ ۲۳۰؛ ۲۳۱؛ ۲۳۲؛ ۲۳۳؛ ۲۳۴؛ ۲۳۵؛ ۲۳۶؛ ۲۳۷؛ ۲۳۸؛ ۲۳۹؛ ۲۴۰؛ ۲۴۱؛ ۲۴۲؛ ۲۴۳؛ ۲۴۴؛ ۲۴۵؛ ۲۴۶؛ ۲۴۷؛ ۲۴۸؛ ۲۴۹؛ ۲۵۰؛ ۲۵۱؛ ۲۵۲؛ ۲۵۳؛ ۲۵۴؛ ۲۵۵؛ ۲۵۶؛ ۲۵۷؛ ۲۵۸؛ ۲۵۹؛ ۲۶۰؛ ۲۶۱؛ ۲۶۲؛ ۲۶۳؛ ۲۶۴؛ ۲۶۵؛ ۲۶۶؛ ۲۶۷؛ ۲۶۸؛ ۲۶۹؛ ۲۷۰؛ ۲۷۱؛ ۲۷۲؛ ۲۷۳؛ ۲۷۴؛ ۲۷۵؛ ۲۷۶؛ ۲۷۷؛ ۲۷۸؛ ۲۷۹؛ ۲۸۰؛ ۲۸۱؛ ۲۸۲؛ ۲۸۳؛ ۲۸۴؛ ۲۸۵؛ ۲۸۶؛ ۲۸۷؛ ۲۸۸؛ ۲۸۹؛ ۲۹۰؛ ۲۹۱؛ ۲۹۲؛ ۲۹۳؛ ۲۹۴؛ ۲۹۵؛ ۲۹۶؛ ۲۹۷؛ ۲۹۸؛ ۲۹۹؛ ۳۰۰؛ ۳۰۱؛ ۳۰۲؛ ۳۰۳؛ ۳۰۴؛ ۳۰۵؛ ۳۰۶؛ ۳۰۷؛ ۳۰۸؛ ۳۰۹؛ ۳۱۰؛ ۳۱۱؛ ۳۱۲؛ ۳۱۳؛ ۳۱۴؛ ۳۱۵؛ ۳۱۶؛ ۳۱۷؛ ۳۱۸؛ ۳۱۹؛ ۳۲۰؛ ۳۲۱؛ ۳۲۲؛ ۳۲۳؛ ۳۲۴؛ ۳۲۵؛ ۳۲۶؛ ۳۲۷؛ ۳۲۸؛ ۳۲۹؛ ۳۳۰؛ ۳۳۱؛ ۳۳۲؛ ۳۳۳؛ ۳۳۴؛ ۳۳۵؛ ۳۳۶؛ ۳۳۷؛ ۳۳۸؛ ۳۳۹؛ ۳۴۰؛ ۳۴۱؛ ۳۴۲؛ ۳۴۳؛ ۳۴۴؛ ۳۴۵؛ ۳۴۶؛ ۳۴۷؛ ۳۴۸؛ ۳۴۹؛ ۳۵۰؛ ۳۵۱؛ ۳۵۲؛ ۳۵۳؛ ۳۵۴؛ ۳۵۵؛ ۳۵۶؛ ۳۵۷؛ ۳۵۸؛ ۳۵۹؛ ۳۶۰؛ ۳۶۱؛ ۳۶۲؛ ۳۶۳؛ ۳۶۴؛ ۳۶۵؛ ۳۶۶؛ ۳۶۷؛ ۳۶۸؛ ۳۶۹؛ ۳۷۰؛ ۳۷۱؛ ۳۷۲؛ ۳۷۳؛ ۳۷۴؛ ۳۷۵؛ ۳۷۶؛ ۳۷۷؛ ۳۷۸؛ ۳۷۹؛ ۳۸۰؛ ۳۸۱؛ ۳۸۲؛ ۳۸۳؛ ۳۸۴؛ ۳۸۵؛ ۳۸۶؛ ۳۸۷؛ ۳۸۸؛ ۳۸۹؛ ۳۹۰؛ ۳۹۱؛ ۳۹۲؛ ۳۹۳؛ ۳۹۴؛ ۳۹۵؛ ۳۹۶؛ ۳۹۷؛ ۳۹۸؛ ۳۹۹؛ ۴۰۰؛ ۴۰۱؛ ۴۰۲؛ ۴۰۳؛ ۴۰۴؛ ۴۰۵؛ ۴۰۶؛ ۴۰۷؛ ۴۰۸؛ ۴۰۹؛ ۴۱۰؛ ۴۱۱؛ ۴۱۲؛ ۴۱۳؛ ۴۱۴؛ ۴۱۵؛ ۴۱۶؛ ۴۱۷؛ ۴۱۸؛ ۴۱۹؛ ۴۲۰؛ ۴۲۱؛ ۴۲۲؛ ۴۲۳؛ ۴۲۴؛ ۴۲۵؛ ۴۲۶؛ ۴۲۷؛ ۴۲۸؛ ۴۲۹؛ ۴۳۰؛ ۴۳۱؛ ۴۳۲؛ ۴۳۳؛ ۴۳۴؛ ۴۳۵؛ ۴۳۶؛ ۴۳۷؛ ۴۳۸؛ ۴۳۹؛ ۴۴۰؛ ۴۴۱؛ ۴۴۲؛ ۴۴۳؛ ۴۴۴؛ ۴۴۵؛ ۴۴۶؛ ۴۴۷؛ ۴۴۸؛ ۴۴۹؛ ۴۵۰؛ ۴۵۱؛ ۴۵۲؛ ۴۵۳؛ ۴۵۴؛ ۴۵۵؛ ۴۵۶؛ ۴۵۷؛ ۴۵۸؛ ۴۵۹؛ ۴۶۰؛ ۴۶۱؛ ۴۶۲؛ ۴۶۳؛ ۴۶۴؛ ۴۶۵؛ ۴۶۶؛ ۴۶۷؛ ۴۶۸؛ ۴۶۹؛ ۴۷۰؛ ۴۷۱؛ ۴۷۲؛ ۴۷۳؛ ۴۷۴؛ ۴۷۵؛ ۴۷۶؛ ۴۷۷؛ ۴۷۸؛ ۴۷۹؛ ۴۸۰؛ ۴۸۱؛ ۴۸۲؛ ۴۸۳؛ ۴۸۴؛ ۴۸۵؛ ۴۸۶؛ ۴۸۷؛ ۴۸۸؛ ۴۸۹؛ ۴۹۰؛ ۴۹۱؛ ۴۹۲؛ ۴۹۳؛ ۴۹۴؛ ۴۹۵؛ ۴۹۶؛ ۴۹۷؛ ۴۹۸؛ ۴۹۹؛ ۵۰۰؛ ۵۰۱؛ ۵۰۲؛ ۵۰۳؛ ۵۰۴؛ ۵۰۵؛ ۵۰۶؛ ۵۰۷؛ ۵۰۸؛ ۵۰۹؛ ۵۱۰؛ ۵۱۱؛ ۵۱۲؛ ۵۱۳؛ ۵۱۴؛ ۵۱۵؛ ۵۱۶؛ ۵۱۷؛ ۵۱۸؛ ۵۱۹؛ ۵۲۰؛ ۵۲۱؛ ۵۲۲؛ ۵۲۳؛ ۵۲۴؛ ۵۲۵؛ ۵۲۶؛ ۵۲۷؛ ۵۲۸؛ ۵۲۹؛ ۵۳۰؛ ۵۳۱؛ ۵۳۲؛ ۵۳۳؛ ۵۳۴؛ ۵۳۵؛ ۵۳۶؛ ۵۳۷؛ ۵۳۸؛ ۵۳۹؛ ۵۴۰؛ ۵۴۱؛ ۵۴۲؛ ۵۴۳؛ ۵۴۴؛ ۵۴۵؛ ۵۴۶؛ ۵۴۷؛ ۵۴۸؛ ۵۴۹؛ ۵۵۰؛ ۵۵۱؛ ۵۵۲؛ ۵۵۳؛ ۵۵۴؛ ۵۵۵؛ ۵۵۶؛ ۵۵۷؛ ۵۵۸؛ ۵۵۹؛ ۵۶۰؛ ۵۶۱؛ ۵۶۲؛ ۵۶۳؛ ۵۶۴؛ ۵۶۵؛ ۵۶۶؛ ۵۶۷؛ ۵۶۸؛ ۵۶۹؛ ۵۷۰؛ ۵۷۱؛ ۵۷۲؛ ۵۷۳؛ ۵۷۴؛ ۵۷۵؛ ۵۷۶؛ ۵۷۷؛ ۵۷۸؛ ۵۷۹؛ ۵۸۰؛ ۵۸۱؛ ۵۸۲؛ ۵۸۳؛ ۵۸۴؛ ۵۸۵؛ ۵۸۶؛ ۵۸۷؛ ۵۸۸؛ ۵۸۹؛ ۵۹۰؛ ۵۹۱؛ ۵۹۲؛ ۵۹۳؛ ۵۹۴؛ ۵۹۵؛ ۵۹۶؛ ۵۹۷؛ ۵۹۸؛ ۵۹۹؛ ۶۰۰؛ ۶۰۱؛ ۶۰۲؛ ۶۰۳؛ ۶۰۴؛ ۶۰۵؛ ۶۰۶؛ ۶۰۷؛ ۶۰۸؛ ۶۰۹؛ ۶۱۰؛ ۶۱۱؛ ۶۱۲؛ ۶۱۳؛ ۶۱۴؛ ۶۱۵؛ ۶۱۶؛ ۶۱۷؛ ۶۱۸؛ ۶۱۹؛ ۶۲۰؛ ۶۲۱؛ ۶۲۲؛ ۶۲۳؛ ۶۲۴؛ ۶۲۵؛ ۶۲۶؛ ۶۲۷؛ ۶۲۸؛ ۶۲۹؛ ۶۳۰؛ ۶۳۱؛ ۶۳۲؛ ۶۳۳؛ ۶۳۴؛ ۶۳۵؛ ۶۳۶؛ ۶۳۷؛ ۶۳۸؛ ۶۳۹؛ ۶۴۰؛ ۶۴۱؛ ۶۴۲؛ ۶۴۳؛ ۶۴۴؛ ۶۴۵؛ ۶۴۶؛ ۶۴۷؛ ۶۴۸؛ ۶۴۹؛ ۶۵۰؛ ۶۵۱؛ ۶۵۲؛ ۶۵۳؛ ۶۵۴؛ ۶۵۵؛ ۶۵۶؛ ۶۵۷؛ ۶۵۸؛ ۶۵۹؛ ۶۶۰؛ ۶۶۱؛ ۶۶۲؛ ۶۶۳؛ ۶۶۴؛ ۶۶۵؛ ۶۶۶؛ ۶۶۷؛ ۶۶۸؛ ۶۶۹؛ ۶۷۰؛ ۶۷۱؛ ۶۷۲؛ ۶۷۳؛ ۶۷۴؛ ۶۷۵؛ ۶۷۶؛ ۶۷۷؛ ۶۷۸؛ ۶۷۹؛ ۶۸۰؛ ۶۸۱؛ ۶۸۲؛ ۶۸۳؛ ۶۸۴؛ ۶۸۵؛ ۶۸۶؛ ۶۸۷؛ ۶۸۸؛ ۶۸۹؛ ۶۹۰؛ ۶۹۱؛ ۶۹۲؛ ۶۹۳؛ ۶۹۴؛ ۶۹۵؛ ۶۹۶؛ ۶۹۷؛ ۶۹۸؛ ۶۹۹؛ ۷۰۰؛ ۷۰۱؛ ۷۰۲؛ ۷۰۳؛ ۷۰۴؛ ۷۰۵؛ ۷۰۶؛ ۷۰۷؛ ۷۰۸؛ ۷۰۹؛ ۷۱۰؛ ۷۱۱؛ ۷۱۲؛ ۷۱۳؛ ۷۱۴؛ ۷۱۵؛ ۷۱۶؛ ۷۱۷؛ ۷۱۸؛ ۷۱۹؛ ۷۲۰؛ ۷۲۱؛ ۷۲۲؛ ۷۲۳؛ ۷۲۴؛ ۷۲۵؛ ۷۲۶؛ ۷۲۷؛ ۷۲۸؛ ۷۲۹؛ ۷۳۰؛ ۷۳۱؛ ۷۳۲؛ ۷۳۳؛ ۷۳۴؛ ۷۳۵؛ ۷۳۶؛ ۷۳۷؛ ۷۳۸؛ ۷۳۹؛ ۷۴۰؛ ۷۴۱؛ ۷۴۲؛ ۷۴۳؛ ۷۴۴؛ ۷۴۵؛ ۷۴۶؛ ۷۴۷؛ ۷۴۸؛ ۷۴۹؛ ۷۵۰؛ ۷۵۱؛ ۷۵۲؛ ۷۵۳؛ ۷۵۴؛ ۷۵۵؛ ۷۵۶؛ ۷۵۷؛ ۷۵۸؛ ۷۵۹؛ ۷۶۰؛ ۷۶۱؛ ۷۶۲؛ ۷۶۳؛ ۷۶۴؛ ۷۶۵؛ ۷۶۶؛ ۷۶۷؛ ۷۶۸؛ ۷۶۹؛ ۷۷۰؛ ۷۷۱؛ ۷۷۲؛ ۷۷۳؛ ۷۷۴؛ ۷۷۵؛ ۷۷۶؛ ۷۷۷؛ ۷۷۸؛ ۷۷۹؛ ۷۸۰؛ ۷۸۱؛ ۷۸۲؛ ۷۸۳؛ ۷۸۴؛ ۷۸۵؛ ۷۸۶؛ ۷۸۷؛ ۷۸۸؛ ۷۸۹؛ ۷۹۰؛ ۷۹۱؛ ۷۹۲؛ ۷۹۳؛ ۷۹۴؛ ۷۹۵؛ ۷۹۶؛ ۷۹۷؛ ۷۹۸؛ ۷۹۹؛ ۸۰۰؛ ۸۰۱؛ ۸۰۲؛ ۸۰۳؛ ۸۰۴؛ ۸۰۵؛ ۸۰۶؛ ۸۰۷؛ ۸۰۸؛ ۸۰۹؛ ۸۱۰؛ ۸۱۱؛ ۸۱۲؛ ۸۱۳؛ ۸۱۴؛ ۸۱۵؛ ۸۱۶؛ ۸۱۷؛ ۸۱۸؛ ۸۱۹؛ ۸۲۰؛ ۸۲۱؛ ۸۲۲؛ ۸۲۳؛ ۸۲۴؛ ۸۲۵؛ ۸۲۶؛ ۸۲۷؛ ۸۲۸؛ ۸۲۹؛ ۸۳۰؛ ۸۳۱؛ ۸۳۲؛ ۸۳۳؛ ۸۳۴؛ ۸۳۵؛ ۸۳۶؛ ۸۳۷؛ ۸۳۸؛ ۸۳۹؛ ۸۴۰؛ ۸۴۱؛ ۸۴۲؛ ۸۴۳؛ ۸۴۴؛ ۸۴۵؛ ۸۴۶؛ ۸۴۷؛ ۸۴۸؛ ۸۴۹؛ ۸۵۰؛ ۸۵۱؛ ۸۵۲؛ ۸۵۳؛ ۸۵۴؛ ۸۵۵؛ ۸۵۶؛ ۸۵۷؛ ۸۵۸؛ ۸۵۹؛ ۸۶۰؛ ۸۶۱؛ ۸۶۲؛ ۸۶۳؛ ۸۶۴؛ ۸۶۵؛ ۸۶۶؛ ۸۶۷؛ ۸۶۸؛ ۸۶۹؛ ۸۷۰؛ ۸۷۱؛ ۸۷۲؛ ۸۷۳؛ ۸۷۴؛ ۸۷۵؛ ۸۷۶؛ ۸۷۷؛ ۸۷۸؛ ۸۷۹؛ ۸۸۰؛ ۸۸۱؛ ۸۸۲؛ ۸۸۳؛ ۸۸۴؛ ۸۸۵؛ ۸۸۶؛ ۸۸۷؛ ۸۸۸؛ ۸۸۹؛ ۸۹۰؛ ۸۹۱؛ ۸۹۲؛ ۸۹۳؛ ۸۹۴؛ ۸۹۵؛ ۸۹۶؛ ۸۹۷؛ ۸۹۸؛ ۸۹۹؛ ۹۰۰؛ ۹۰۱؛ ۹۰۲؛ ۹۰۳؛ ۹۰۴؛ ۹۰۵؛ ۹۰۶؛ ۹۰۷؛ ۹۰۸؛ ۹۰۹؛ ۹۱۰؛ ۹۱۱؛ ۹۱۲؛ ۹۱۳؛ ۹۱۴؛ ۹۱۵؛ ۹۱۶؛ ۹۱۷؛ ۹۱۸؛ ۹۱۹؛ ۹۲۰؛ ۹۲۱؛ ۹۲۲؛ ۹۲۳؛ ۹۲۴؛ ۹۲۵؛ ۹۲۶؛ ۹۲۷؛ ۹۲۸؛ ۹۲۹؛ ۹۳۰؛ ۹۳۱؛ ۹۳۲؛ ۹۳۳؛ ۹۳۴؛ ۹۳۵؛ ۹۳۶؛ ۹۳۷؛ ۹۳۸؛ ۹۳۹؛ ۹۴۰؛ ۹۴۱؛ ۹۴۲؛ ۹۴۳؛ ۹۴۴؛ ۹۴۵؛ ۹۴۶؛ ۹۴۷؛ ۹۴۸؛ ۹۴۹؛ ۹۵۰؛ ۹۵۱؛ ۹۵۲؛ ۹۵۳؛ ۹۵۴؛ ۹۵۵؛ ۹۵۶؛ ۹۵۷؛ ۹۵۸؛ ۹۵۹؛ ۹۶۰؛ ۹۶۱؛ ۹۶۲؛ ۹۶۳؛ ۹۶۴؛ ۹۶۵؛ ۹۶۶؛ ۹۶۷؛ ۹۶۸؛ ۹۶۹؛ ۹۷۰؛ ۹۷۱؛ ۹۷۲؛ ۹۷۳؛ ۹۷۴؛ ۹۷۵؛ ۹۷۶؛ ۹۷۷؛ ۹۷۸؛ ۹۷۹؛ ۹۸۰؛ ۹۸۱؛ ۹۸۲؛ ۹۸۳؛ ۹۸۴؛ ۹۸۵؛ ۹۸۶؛ ۹۸۷؛ ۹۸۸؛ ۹۸۹؛ ۹۹۰؛ ۹۹۱؛ ۹۹۲؛ ۹۹۳؛ ۹۹۴؛ ۹۹۵؛ ۹۹۶؛ ۹۹۷؛ ۹۹۸؛ ۹۹۹؛ ۱۰۰۰؛ ۱۰۰۱؛ ۱۰۰۲؛ ۱۰۰۳؛ ۱۰۰۴؛ ۱۰۰۵؛ ۱۰۰۶؛ ۱۰۰۷؛ ۱۰۰۸؛ ۱۰۰۹؛ ۱۰۱۰؛ ۱۰۱۱؛ ۱۰۱۲؛ ۱۰۱۳؛ ۱۰۱۴؛ ۱۰۱۵؛ ۱۰۱۶؛ ۱۰۱۷؛ ۱۰۱۸؛ ۱۰۱۹؛ ۱۰۲۰؛ ۱۰۲۱؛ ۱۰۲۲؛ ۱۰۲۳؛ ۱۰۲۴؛ ۱۰۲۵؛ ۱۰۲۶؛ ۱۰۲۷؛ ۱۰۲۸؛ ۱۰۲۹؛ ۱۰۳۰؛ ۱۰۳۱؛ ۱۰۳۲؛ ۱۰۳۳؛ ۱۰۳۴؛ ۱۰۳۵؛ ۱۰۳۶؛ ۱۰۳۷؛ ۱۰۳۸؛ ۱۰۳۹؛ ۱۰۴۰؛ ۱۰۴۱؛ ۱۰۴۲؛ ۱۰۴۳؛ ۱۰۴۴؛ ۱۰۴۵؛ ۱۰۴۶؛ ۱۰۴۷؛ ۱۰۴۸؛ ۱۰۴۹؛ ۱۰۵۰؛ ۱۰۵۱؛ ۱۰۵۲؛ ۱۰۵۳؛ ۱۰۵۴؛ ۱۰۵۵؛ ۱۰۵۶؛ ۱۰۵۷؛ ۱۰۵۸؛ ۱۰۵۹؛ ۱۰۶۰؛ ۱۰۶۱؛ ۱۰۶۲؛ ۱۰۶۳؛ ۱۰۶۴؛ ۱۰۶۵؛ ۱۰۶۶؛ ۱۰۶۷؛ ۱۰۶۸؛ ۱۰۶۹؛ ۱۰۷۰؛ ۱۰۷۱؛ ۱۰۷۲؛ ۱۰۷۳؛ ۱۰۷۴؛ ۱۰۷۵؛ ۱۰۷۶؛ ۱۰۷۷؛ ۱۰۷۸؛ ۱۰۷۹؛ ۱۰۸۰؛ ۱۰۸۱؛ ۱۰۸۲؛ ۱۰۸۳؛ ۱۰۸۴؛ ۱۰۸۵؛ ۱۰۸۶؛ ۱۰۸۷؛ ۱۰۸۸؛ ۱۰۸۹؛ ۱۰۹۰؛ ۱۰۹۱؛ ۱۰۹۲؛ ۱۰۹۳؛ ۱۰۹۴؛ ۱۰۹۵؛ ۱۰۹۶؛ ۱۰۹۷؛ ۱۰۹۸؛ ۱۰۹۹؛ ۱۱۰۰؛ ۱۱۰۱؛ ۱۱۰۲؛ ۱۱۰۳؛ ۱۱۰۴؛ ۱۱۰۵؛ ۱۱۰۶؛ ۱۱۰۷؛ ۱۱۰۸؛ ۱۱۰۹؛ ۱۱۱۰؛ ۱۱۱۱؛ ۱۱۱۲؛ ۱۱۱۳؛ ۱۱۱۴؛ ۱۱۱۵؛ ۱۱۱۶؛ ۱۱۱۷؛ ۱۱۱۸؛ ۱۱۱۹؛ ۱۱۲۰؛ ۱۱۲۱؛ ۱۱۲۲؛ ۱۱۲۳؛ ۱۱۲۴؛ ۱۱۲۵؛ ۱۱۲۶؛ ۱۱۲۷؛ ۱۱۲۸؛ ۱۱۲۹؛ ۱۱۳۰؛ ۱۱۳۱؛ ۱۱۳۲؛ ۱۱۳۳؛ ۱۱۳۴؛ ۱۱۳۵؛ ۱۱۳۶؛ ۱۱۳۷؛ ۱۱۳۸؛ ۱۱۳۹؛ ۱۱۴۰؛ ۱۱۴۱؛ ۱۱۴۲؛ ۱۱۴۳؛ ۱۱۴۴؛ ۱۱۴۵؛ ۱۱۴۶؛ ۱۱۴۷؛ ۱۱۴۸؛ ۱۱۴۹؛ ۱۱۵۰؛ ۱۱۵۱؛ ۱۱۵۲؛ ۱۱۵۳؛ ۱۱۵۴؛ ۱۱۵۵؛ ۱۱۵۶؛ ۱۱۵۷؛ ۱۱۵۸؛ ۱۱۵۹؛ ۱۱۶۰؛ ۱۱۶۱؛ ۱۱۶۲؛ ۱۱۶۳؛ ۱۱۶۴؛ ۱۱۶۵؛ ۱۱۶۶؛ ۱۱۶۷؛ ۱۱۶۸؛ ۱۱۶۹؛ ۱۱۷۰؛ ۱۱۷۱؛ ۱۱۷۲؛ ۱۱۷۳؛ ۱۱۷۴؛ ۱۱۷۵؛ ۱۱۷۶؛ ۱۱۷۷؛ ۱۱۷۸؛ ۱۱۷۹؛ ۱۱۸۰؛ ۱۱۸۱؛ ۱۱۸۲؛ ۱۱۸۳؛ ۱۱۸۴؛ ۱۱۸۵؛ ۱۱۸۶؛ ۱۱۸۷؛ ۱۱۸۸؛ ۱۱۸۹؛ ۱۱۹۰؛ ۱۱۹۱؛ ۱۱۹۲؛ ۱۱۹۳؛ ۱۱۹۴؛ ۱۱۹۵؛ ۱۱۹۶؛ ۱۱۹۷؛ ۱۱۹۸؛ ۱۱۹۹؛ ۱۲۰۰؛ ۱۲۰۱؛ ۱۲۰۲؛ ۱۲۰۳؛ ۱۲۰۴؛ ۱۲۰۵؛ ۱۲۰۶؛ ۱۲۰۷؛ ۱۲۰۸؛ ۱۲۰۹؛ ۱۲۱۰؛ ۱۲۱۱؛ ۱۲۱۲؛ ۱۲۱۳؛ ۱۲۱۴؛ ۱۲۱۵؛ ۱۲۱۶؛ ۱۲۱۷؛ ۱۲۱۸؛ ۱۲۱۹؛ ۱۲۲۰؛ ۱۲۲۱؛ ۱۲۲۲؛ ۱۲۲۳؛ ۱۲۲۴؛ ۱۲۲۵؛ ۱۲۲۶؛ ۱۲۲۷؛ ۱۲۲۸؛ ۱۲۲۹؛ ۱۲۳۰؛ ۱۲۳۱؛ ۱۲۳۲؛ ۱۲۳۳؛ ۱۲۳۴؛ ۱۲۳۵؛ ۱۲۳۶؛ ۱۲۳۷؛ ۱۲۳۸؛ ۱۲۳۹؛ ۱۲۴۰؛ ۱۲۴۱؛ ۱۲۴۲؛ ۱۲۴۳؛ ۱۲۴۴؛ ۱۲۴۵؛ ۱۲۴۶؛ ۱۲۴۷؛ ۱۲۴۸؛ ۱۲۴۹؛ ۱۲۵۰؛ ۱۲۵۱؛ ۱۲۵۲؛ ۱۲۵۳؛ ۱۲۵۴؛ ۱۲۵۵؛ ۱۲۵۶؛ ۱۲۵۷؛ ۱۲۵۸؛ ۱۲۵۹؛ ۱۲۶۰؛ ۱۲۶۱؛ ۱۲۶۲؛ ۱۲۶۳؛ ۱۲۶۴؛ ۱۲۶۵؛ ۱۲۶۶؛ ۱۲۶۷؛ ۱۲۶۸؛ ۱۲۶۹؛ ۱۲۷۰؛ ۱۲۷۱؛ ۱۲۷۲؛ ۱۲۷۳؛ ۱۲۷۴؛ ۱۲۷۵؛ ۱۲۷۶؛ ۱۲۷۷؛ ۱۲۷۸؛ ۱۲۷۹؛ ۱۲۸۰؛ ۱۲۸۱؛ ۱۲۸۲؛ ۱۲۸۳؛ ۱۲۸۴؛ ۱۲۸۵؛ ۱۲۸۶؛ ۱۲۸۷؛ ۱۲۸۸؛ ۱۲۸۹؛ ۱۲۹۰؛ ۱۲۹۱؛ ۱۲۹۲؛ ۱۲۹۳؛ ۱۲۹۴؛ ۱۲۹۵؛ ۱۲۹۶؛ ۱۲۹۷؛ ۱۲۹۸؛ ۱۲۹۹؛ ۱۳۰۰؛ ۱۳۰۱؛ ۱۳۰۲؛ ۱۳۰۳؛ ۱۳۰۴؛ ۱۳۰۵؛ ۱۳۰۶؛ ۱۳۰۷؛ ۱۳۰۸؛ ۱۳۰۹؛ ۱۳۱۰؛ ۱۳۱۱؛ ۱۳۱۲؛ ۱۳۱۳؛ ۱۳۱۴؛ ۱۳۱۵؛ ۱۳۱۶؛ ۱۳۱۷؛ ۱۳۱۸؛ ۱۳۱۹؛ ۱۳۲۰؛ ۱۳۲۱؛ ۱۳۲۲؛ ۱۳۲۳؛ ۱۳۲۴؛ ۱۳۲۵؛ ۱۳۲۶؛ ۱۳۲۷؛ ۱۳۲۸؛ ۱۳۲۹؛ ۱۳۳۰؛ ۱۳۳۱؛ ۱۳۳۲؛ ۱۳۳۳؛ ۱۳۳۴؛ ۱۳۳۵؛ ۱۳۳۶؛ ۱۳۳۷؛ ۱۳۳۸؛ ۱۳۳۹؛ ۱۳۴۰؛ ۱۳۴۱؛ ۱۳۴۲؛ ۱۳۴۳؛ ۱۳۴۴؛ ۱۳۴۵؛ ۱۳۴۶؛ ۱۳۴۷؛ ۱۳۴۸؛ ۱۳۴۹؛ ۱۳۵

رخ و اسب و رفتار^۴ فرزین^۵ و شاه
به داندگان بر فزون^۶ آورند^۸،
به خوبی^{۱۲} فرستم^{۱۳} بدان بارگاه^{۱۴}،
ازین دانش^{۱۶} آیند یکسر^{۱۷} ستوه،
نخواهند^{۱۹} ازین^{۲۰} بوم و بر باز و ساوا!
که دانش به از نامبردار چیز^{۲۳}
سخن‌ها پرو^{۲۵} کرد گوینده^{۲۶} یاد

به مهره‌ندرون^{۲۷} کرد چندی نگاه
بر از رنگ^{۲۹} و^{۳۰} بیکر دگر^{۳۱} ساج بودا
از آن^{۳۳} بیکر و مهره^{۳۴} مشک و تخت
همه^{۳۳} رسم و راه^{۳۵} از در^{۳۶} کارزار،

پاده بدانند^۱ و^۲ پیل و سپاه^۳
گر^۶ این تفریازی پرو^۷ آورند^۸
همان^{۱۰} باز و ساوی^{۱۱} که فرمود شاه
۲۶۹۰ و^{۱۵} نامداران ایران گروه
چو با فانیس ما ندارند^{۱۸} تاو
همان باز^{۲۱} بایدت پذیرفت^{۲۲} نیز
دل و گوش کسری به گوینده^{۲۴} داد

نهادند شظرنج نزدیک شاه
۲۶۹۵ ز تختش یکی مهره^{۲۸} عاج بود
پرسید ازو شاه^{۳۱} پیروزبخت
چنین داد پاسخ که ای شهریار

۱-ل: برانید؛ (و: برانند) ۲-لی: (خوب) ۳-ل: (پیل سپاه) ۴-ل: رفتار (و) ۵-ل: فرز و سپاه (ل)؛ (بنفاری ۲۶۸۳-۲۶۸۷):
قتل: ان الرای یعنی ملک الهند - يقول: لیا مر الملک اعلم اصحابه و اذکی من علی یابه ان یضع هذا التخت قدامه، و ینظر فیه، و یلعب
بهذه التماثل علی الصفة، و یقرر اسم کل واحد منها و یضعه فی بیته من الرقعة، و یعرف کیفه کزه و فزه ۶-ل: (که) ۷-ل: به جا
۸-ل: آورید؛ (آورد بی قطعه) ۹-ل: (فزون)؛ ل: درین کار پاکیزه‌رای؛ ل: (نیز: ل)؛ بداندگان بر فزون (و: فزون)؛ متن: ده
دستویس دیگر ۱۰-لی: (نیز: لی، لی)؛ هر آن؛ (ق: همه) ۱۱-لی، سی: (نیز: لی، لی)؛ ساوا و باز؛ متن: ده دستویس دیگر ۱۲-ل: (بجویم - میخوری) ۱۳-ل: (بیاید) ۱۴-ل: بران بارگاه؛ (و: بدین بارگاه؛ ا: بمهر اندرون کرد چندی نگاه (۲۶۹۴-ب)؛ بنفاری
(۲۶۸۸-۲۶۸۸): فان قدرتم علی استخراج ذلك الترت من الخراج و نفذته الی الخدمة ۱۵-ل: (اگر) ۱۶-ل: (و: بازی) ۱۷-ل: (نیز: ل)؛
یکدیگر ۱۸-ل: (نیز: ل)؛ ندارید ۱۹-ل: (نخواهید: ل)؛ سی: (نیز: لی، لی، لی)؛ نخواهید؛ متن: سی، ق: (نیز: ل)؛ سی، و: ب: ۲۰-ل:
(نیز: لی)؛ زین؛ متن: سیزده دستویس دیگر ۲۱-ل: (جازه) ۲۲-ل: (نیز: لی، لی، و: لی)؛ باید پذیرفت؛ (ق: باید پذیرفت)؛
متن: سی، سی: (نیز: ل)؛ سی، (نیز: ل)؛ بنفاری (۳۶۹۰-۳۶۹۲): و ان عجزتم عن ذلك فلا تلمونا الخراج و الترموه، فحن
علیکم ان تقدموا العلم و لا تتقدموه ۲۳-ق: آینه؛ (لی: داننده) ۲۴-ل: (لی: بدو) ۲۵-ل: (لی: بدو) ۲۶-ق: داننده ۲۷-ل: سی؛ (نیز: لی، لی، لی)؛ مهره
درون؛ ل: (نیز: ق)؛ مهر اندرون؛ (و: مهر اندرو؛ بی: مهر درون)؛ متن: تصحیح قیاس است (ل: ق، ق، و)؛ آبه جای این است آورده
است: رخ و اسب و فرزین و قیل و سپاه ۲۸-لی، بی: بختش (بی: بختش) یکی مهره؛ ل: همه بیکر مهره؛ از: متن: ۲۹-ل: برورونگ
ق: ای رنگ؛ (لی: ل)؛ بر آرننگ؛ متن: دوازده دستویس دیگر ۳۰-لی، سی: (نیز: لی، لی، آ: بی)؛ چوچه؛ متن: سی، سی: (نیز: ل)؛ سی، (نیز: ل)؛
۳۱-ل: (ل: ل)؛ پر از؛ سی: دیگر یکی؛ (لی، لی، لی)؛ مهره دیگر همه؛ متن: سی، سی: (نیز: ل)؛ سی، و: (ل)؛ بنفاری (۲۶۹۳-۲۶۹۵): قال: فی أخذت
تلك الرسالة بمجامع قلب انور روان فاستحضر اللطع و التخت، و شاهد تلك التماثل فرأی بعضها منحوتاً من الساج و البعض
منحروطاً من العاج ۳۲-ل: ازین ۳۳-ل: (بی: لی)؛ مهره؛ (بی: بختش) یکی مهره و (لی: لی)؛ بیکر مهره؛ (و: متن: ل: کدل)؛ سی: (نیز
ق: ل)؛ مهره؛ (بی: ل)؛ مهره ۳۴-ل: (نیز: ق)؛ زای؛ (بی: راه و؛ ق: زای رزم؛ ل: سی)؛ (نیز: ل)؛ (و: راه و رسم؛ متن: سی)؛ (نیز: لی، لی،
لی)؛ ۳۵-ل: (نیز: لی، لی، و: لی)؛ (جازه فرادگ)؛ (نیز: ل)؛ (بی: ل)؛ (و: راه و رسم؛ متن: سی)؛ (نیز: ل)

رخ و پیل و آرایش^۴ رزمگاه
بیازیم^۶ هشتم^۷ به روشن‌روان^۸

بینی^۱ چو^۲ یابی^۳ به بازیش راه
بدو گفت: یک هفته^۴ ما را زمان^۵

فرستاده را جایگه^{۱۱} ساختند^{۱۱}
برفتند یکسر بتزیدکی شاه^{۱۲}
نگه کرد هر یک از^{۱۵} اندازه بیشا
ز هر دست یک با دگر باختند^{۱۹}
نیارود کس راه^{۲۲} بازی پدید
بیامد بر شاه بوزرجمهر^{۲۵}
بدآغاز^{۲۸} آن رنج^{۲۹} فرجام دید
جهاندار و بیدار^{۳۱} فرمانروا،
خرد را بدین^{۳۳} رهنمای^{۳۳} آورم
که روشن‌روان بادی و تندروست^۱

۲۷۰۰ یکی خزم^۹ ایوان بپرداختند
رد و مویدان نماینده‌واه
نهادند پس^{۱۳} تخت^{۱۴} شطرنج پیش
بجستند^{۱۶} و^{۱۷} هر گونه‌یی ساختند^{۱۸}
یکی گفت و^{۲۱} پرسید^{۲۱} دیگر شنید
۲۷۰۵ برفتند یکسر^{۲۳} پرازنگ^{۲۴} چهر
ورا^{۲۶} زان سَخُن نیک تاکام^{۲۷} دید
به کسری چُنین گفت کای^{۳۰} پادشا
من این نغزبازی به جای^{۳۷} آورم
بدو گفت شاه^{۳۵}: این سَخُن کارِ تست

۱-ی: بیستی ۲-ق: ۲: ۳-ل: رای و آرایش: سی (نیز لن، لی، ن: ۲، ب): رایت و رامش (ن: ۲، ب: رامش و) ق: رزم و آرایش: سی (نیز پ: رخ رای و آرایش: ل: ۲، س: ۲ (نیز ل: ۳، و: ۱): ره و رایت و رامش (س: ۲، ل: ۳، و: رامش و)، متن د (ق: ۲): بنداری (۲۶۹۶-۲۶۹۸): نسه عنها فقال: ان هذا موضوع علی رسم القتال و آیین الحرب بین الرجال ۴- (ن: (ماه) هـ: ۱: بازارمان (ج: ما وازمان) ۶- س: سی، سی: ۲ (نیز لن، ل: ۲، ب: بیازیم (در ل: س، ن، حرف یکم بی نقطه): متن د (نیز ق: ۲، لی، ن: ۲): در حرف نخست بی نقطه ۷- (ن: از آن پس) ۸- س: سی، سی: ۲ (نیز لن، ل: ۲، ب: و: ۱، ب): گمان: متن د، ل: ک، ل: ۲ (نیز ق: ۲، لی، ن: ۲): بنداری (۲۶۹۹): ثم انهم استعملوا الرسول سبعة ايام ليستخرجوا كيفية اللعب بالشطرنج (ج: ۲، ص ۱۴۹: بنداری در برگردان عربی، بیت‌های ۲۶۹۹-۲۷۶۴ را به هم ریخته است ج ۲، ص ۱۴۸-۱۴۹) ۱۰- ل: خورزم ۱۱- ل: جایگاه: (لی: جایگاه)، متن ح ۱۱- (ق: ۲: ز هر دست یا یکدگر ناخستند (ص ۲۷۰۳)؛ متن د: دوازده دستنویس دیگر: بنداری (۲۷۰۰): فأنزلوه فی مکان ۱۲- بنداری (۲۷۰۱): و أمر أنشروان باستحضار العلماء و الموابلة فحضروا و أخذوا فی استخراج ذلك اللعب الخفی (ص ۱۴۹): بنداری در صفحه پیش از این، این بیت را چنین برگردانده است: فأقبل الملک علی علمائه و موابلته، و قال: علیکم باستماع ما یقول هذا الرسول، و استخراج الکون من هذا السر ۱۳- (ق: ۲: سر) ۱۴- ن: ۱۴، س: ۲ (نیز ل: ۱): نلع: متن د: دستنویس دیگر ۱۵- ل: ۱۵، ل: ۱۵، ل: ۱۵ (نیز لن، لی، ن: ۲، ب: و: ن: ۲): ز: متن د، س: سی، سی: ۲ (نیز ق: ۲، ب: ۱۶- (ب: بگفتند) ۱۷- ل: (نیز: لی)؛ جوه: ۱۸- (ق: هر گونه انداختند) ۱۹- ل: یک بارش انداختند: سی، ه: ک، ل: ۲ (نیز لن، لی، ن: ۲، ب: و: ۱، ب): یا یکدگر باختند (ب: ناخستند)، ق: ۲: مر آن راهی چهاره نشناختند؛ متن د، س: ۲ (نیز لن: ۲) ۲۰- (ن: ۳، ل: ۲، ب: جویم) ۲۱- (جوه: ق: تغییر و) ۲۲- ل: رای (لی، زاب): بنداری (۲۷۰۴-۲۷۰۴): فقال علیهم الأمر فلم یقدروا (ص ۱۴۹) ۲۳- (ل: هر یک) ۲۴- (لی: پراز رنگ) ۲۵- (ن: بوزرجمهر) ۲۶- س: ل: ۲، س: ۲ (نیز لن، لی، ن: ۲، ب: و: ن: ۲): روان: ق: همو: متن د، ل: ۲ (نیز ق: ۲، ب: ۱) ۲۷- (لی: نیکی نام: تنگ و هم نام: ل: ۲، س: ۲ (نیز ل: ۳، و: ۱): تنگ (د: تنگ) و) و تاکام (در س: ۲ حرف یکم واژه نخست یک نقطه دارد)، (ق: آ: تنگ و بدنام: ۱: تند و باکام) متن د، س: ۲ (نیز لن، لی، ن: ۲، ب: ۱): ۲۸- ل: سی (نیز لن، لی، ن: ۲، ب: و: ن: ۲): به آغاز: متن د، ل: ۲، س: ۲ (نیز ل: ۲) ۲۹- (ق: ۲ (نیز ل: ۲): رنج و: ۱: آورم؛ متن د: دوازده دستنویس دیگر ۳۰- (ن: ن: ۲): ۳۱- س: ۳۱ (نیز لن، لی، ن: ۲، ب: ۱): جهاندار بیدار ۳۲- ل: جا ۳۳- س: ۳۳، ل: ۳۳ (نیز لن، لی، ن: ۲، ب: ۱): ۳۴- ل: رهنما ۳۵- س: ۳۵ (نیز ل: ۳، و: ۱): شاه گفت: متن د: علاوه دستنویس دیگر آ: ب: برین: متن د، ل: سی، سی: ۲ (نیز لی، و) ۳۶- ل: رهنما ۳۷- س: ۳۷ (نیز ل: ۳، و: ۱): شاه گفت: متن د: علاوه دستنویس دیگر

به دست چپش پیل^۱ پرخاشجوی^۲،
بدان تا که آید به بالای رای^۳
همه انجمن در شگفتی بماند
بماند اندر آن کار^۴ هشیار^۵ بخت^۶،
دلش را به اندیشه اندر نشانند^۷،
نه از کاردانا^۸ هندی^۹ شنید،
به^{۱۰} گیتی نگیرد کسی جای این!

میاز که اسب افکند بر دو روی
۲۷۴۰ و زو برتر^۳ اسپان جنگی به پای
چو بوزرجمهر^۵ آن سب را براند
غمی^۶ شد^۷ فرستاده‌ی هند سخت
شگفت اندر آن^۸ مرد جادو^۹ بماند
که این تخت^{۱۰} شظرنج هرگز ندید
۲۷۴۵ چگونه^{۱۱} فراز آمدش رای این؟

که گیتی بدو بخت نمود چهر!

چنان گشت کسری^{۱۲} ز بوزرجمهر^{۱۳}

لمس ل^۱ (نیز این بی‌بیا): چپ و راست؛ س: دست و چپ راست؛ متن: دل، ق: ک (نیز ق^۲)؛ ج: پرخاشجوی (بساوند ندارد)؛ ب: فرخاشجوی؛ د: (نیز بر) (د)؛ ه: (نیز) ز بالای رای؛ ه: باید به بالای جای؛ و: همان پیل جنگی رزم آزمای؛ ا: ل^۳، ق: ل^۴، ا: پس از این بیت الزومند:

یبارست (ا: یبارست) پیل جنگی دو سوی (س: سوی)

به جنگ اندرون همگان کرده خوی (س: خوی؛ ق: ل^۲، ا: روی)

ل^۱ پیش ازیت بالا باز هم افزوده است:

همارو گشته رخان بر کنار
چنان چون سپید بود مایه‌دار
بیاده همان پیش لشکر به پای
نخستین سوی جنگشان فاده رای

بندهای (۲۷۳۹-۲۷۴۰): بعد از آن آقام علی کل طرف من الرفعة میارزا، یعنی الرخ، و رب الفیل و الفرس من جانبی الشاه. فسوی صفوفها حتى تقابلت و تولات مثل الصفوف للتحية: یوم اللقاء. ه: (نیز بر) جمهر) و (ل: غمین) ۷-۲: (ج: جسد) ۸-س: ق (نیز ل: بی‌بیا، بی: مرد؛ ل: ل^۲، س: ل^۳ (نیز ل^۴، ب: پاک؛ متن: دل (نیز ق^۲)؛ ۹-س: (نیز ل: بی، و: ل^۲، ب: بیدار؛ متن: دل، ق: س: ل^۳ (نیز ق^۲، ل: ل^۲)؛ ۱۰-س: تخت؛ ل: ل^۲ (نیز ل^۳)؛ بخت (حرف یکم بی نقطه)؛ بندهای (۲۷۴۱-۲۷۴۲): فلما رأى الهندی ذلك أظلم فی عینه ضوء النهار، و أمضو وجهه حتى صار كورق البهار ۱۱-ل: اندرو ۱۲-ا: (دانا)؛ ۱۳-ل: بنمود چهر (بساوند ندارد - ۲۷۴۶ ب: پس از این بیت الزومند است:

در آن قم فرو شد سر انداخت پیش
شگفتی فرومانده از کار خویش
ز بوزرجمهر اندر اندیشه ماند
فراوان به دل نام یزدان بخواند

۱۴-ق: رزم؛ س: ل^۲ (نیز ل^۳)؛ تخت و: متن: دل؛ س: ک (نیز ل: ق^۲، بی: ب: ان^۲، ب: ۱۵-ق: (نیز ل^۲)؛ کارداران ۱۶-س: ک (نیز ل: بی، ل: بی)؛ ج: د: رای؛ س: ل^۲ (نیز ل^۳)؛ و: ۱۷-س: پیش؛ متن: دل (نیز ق^۲، ب: ب: ل^۲ بیت های ۲۷۴۴-۲۷۴۶؛ و: انداره؛ ب: پس از این بیت افزوده است:

نه من گفتم از کار این مهر، هیچ
ایا او سخن را نکردم بسیج
۱۷-ل: ل^۲، ب: چه نیکو)؛ ۱۸-س: (نیز ل: ق^۲، ل: ل^۲، س: ل^۳)؛ ب: ز: متن: دل، س: ق (نیز ل: بی، و: بندهای (۲۷۴۵-۲۷۴۶)؛ و: تعجب من ذکا، ذکای العالم و من تقته للذک ۱۹-س: کشور ۲۰-س: (نیز بر) جمهر)؛ ب: پس از این بیت افزوده است:

لزو شایع گشت و بنواختش
سواران تر خلعتی ساختش

بندهای (۲۷۴۶): فیهلک أسرة ووجه أنوشروانه و توزمت و جسد، و استیشر بنصب بوزرجمهر تلك التماثل و وضع کل واحد منها فی موضعه

دل شاه از آن^۲ کار برداشته،
 ز دانش فراوان سخن‌ها براندا
 پر از دانش و رامش^۵ و هوش و رای^۴
 به یزدان پناهش ز دیو^۶ شترگا
 ز دریای قنوج تا پیش^۸ سند،
 ابا چتر و پیلان و آن^{۱۰} انجمن،
 شنیدیم و پیغامش^{۱۴} آمد به جای^{۱۵}
 به دانش روان را بیاراستیم^{۱۶}
 پژوهید و آورد بازی^{۱۹} به جای
 به قنوج نزدیک رای^{۲۱} بلند
 پسندیده بار^{۲۳} از دو شهریار^{۲۴}
 کنون تا به^{۲۵} بازی که آرد^{۲۶} نبرد؟

۲۷۷۰ چو شد بارهای شتر^۱ ساخته
 فرستاده‌ی رای را پیش خواند
 یکی نامه بنیشت^۳ نزدیک رای^۴
 سر نامه کرد آفرین بزرگ
 دگر گفت کای^۷ نامور شاه هند
 ۲۷۷۵ رسید این^۹ فرستاهای رای زن
 همان تخت^{۱۱} شطرنج و پیغام^{۱۲} رای^{۱۳}
 ز دانای هندی زمان خواستیم
 بسی رای زد^{۱۷} موبد پاکرای^{۱۸}
 کنون آمد این^{۲۰} موبد هوشمند
 ۲۷۸۰ شتروار بار^{۲۲} گران^{۲۳} دوهزار
 نهادیم بر جای شطرنج نزد

۱-ق: بار آن اشتران؛ (ه: کارهای شتر) ۲-ز: زان؛ در اینجا ل، س سرنویس دارند؛ ل: نامه کسری به رای هند؛ س: نامه فرستادن
 نوشین روان نزدیک رای هند ۳-ل، م، ق، ل، آ، س ۴-رای نزدیک رای هند؛ (ب: نوشت؛ متن: که (نیز) ب) ۵-ق: اوی رنگ و بوی؛ (ب: شاه رای (پسواند ندارد))؛ متن: سیزده دستنویس دیگر ۶-ق: رامش و دانش ۷-ق: (نیز) ل، م، ب: اوی ۸-س: (نیز) ل، م، ق: آب؛ متن: دوازده دستنویس دیگر؛ در آلت‌های این بیت پس و پیش شده است ۹-س: ده، ل، آ، س ۱۰-ق: (نیز) ل، م، ب: آن؛ متن: ل، م، ق: ۱۰-آ: بدین؛ (ل: چون این)؛ متن: سیزده دستنویس دیگر؛ بنیادی (۲۷۷۵، ۲۷۷۰): نم استحضار رسول‌الرای ملک الهند و آجاب عن کتابه و ذکر فيه أنه قد وصل رسولک و عرض ماکان معه من الهدایا و التحف فیلناها ۱۱-ل: تخت؛ (س: (نیز) ل، م، ب: یاز (ن: بار) و ب: کار؛ رای؛ ل، آ، س ۱۲-ق: (نیز) ل، آ، س ۱۳-ق: شاه ۱۴-س: که (نیز) ل، م، ب: و ن؛ (ب: فرمانش؛ (آ: زی ما پس)؛ ل، آ، س؛ شنیدیم زو ما پس؛ (ل: شنیدیم ما و پس)؛ متن: ۱۵-ل: آید به جای؛ ق: جستم هرگونه راه؛ متن: ل (نیز) ق؛ در این ل تا با ۲۷۷۸ ب پس و پیش شده است ۱۶-ل: این بیت و بی بیت‌های ۲۷۷۷-۲۷۸۳ را ندارند؛ ب پس از این بیت افزوده است:

خرد یار بد راست باز آمدیم به اندیشه در رای نیکو زدیم

بنیادی (۲۷۷۶-۲۷۷۷): و أما الشطرنج فانا استعملنا الرسول أسجرا ۱۷-ل (نیز) ق؛ رای زن؛ متن: دوازده دستنویس دیگر ۱۸-س؛ (نیز) ل، م، ق؛ نیکو رای؛ متن: ده دستنویس دیگر ۱۹-س؛ (نیز) ل، م، ب: پژوهنده (ل: پژوهیدم) آورد بازی؛ ق: که آورد این نظریازی؛ (نیز) ق؛ که این بازی آرد (ق: آید) به دانش؛ متن: ل، م، ق؛ (نیز) ل، م، ب: و؛ ل؛ پس از این بیت افزوده است:

همان شاه و فرزین و اسب نبرد به هانش ل بازی بر آورده گرد

بنیادی (۲۷۷۸): فجزد الحمود الطاهر القلب للتفکر فی استخراج المعبیه فلم یزل ینتقب و یبحث حتی وقف علیه و عملی استخرج سره الخفی ۲۰-ب: (آن) ۲۱-س؛ (نیز) ل، م، ق؛ ن؛ (ب: شاه؛ متن: ل، م، ق؛ (نیز) ق؛ ب: و؛ ل؛ ق؛ این بیت و بیست و سه بیت‌های ۲۷۷۹-۲۷۸۲ را نشانزد ۲۲-ق: (ن: کزان) ۲۳-ل: بازی؛ ق: یاد ۲۴-س؛ ل؛ (نیز) ل، م، ب: کارزار؛ س؛ (نیز) ل، م، ق؛ م؛ و؛ ل؛ ق؛ راه‌گاه؛ متن: ل؛ بنیادی (۲۷۷۹-۲۷۸۰): وقد نطقنا هذا الحمود علی خدمتک مع ألفی حمل من الأقمشة النفیة ۲۵-ق: همین تا که ۲۶-س: آید بنیادی (۲۷۸۱): و وضعنا الرد بآزاء الشطرنج و نطقنا به علی الخلدفة

روان پز ز غم شد، برو پر ز خم^۱
 پر از آرزو دل^۲، پرآزنگ^۳ چهار
 نباید که گردد دل شاه تنگ
 به نادانی خویش خستو^۴ شدند
 همه موبدان برگشادند چهار
 همه گردش مهرها یاد^۵ کرد:
 هم آرایش رزم و فرمان شاه
 ز کشور یکی^۶ نامدار^۷ انجمن
 ورا موبد پاک‌دین خواندند
 همه پاسخ آمد یکایک^۸ به جای^۹!
 ز دانش پژوهان و خوانندگان،

دل رای از آن^۱ موبدان شد^۲ دژم
 بیامد نهم^۳ روز بوزرجمهر^۴
 که کسری^۵ فرمود ما را درنگ
 بزرگان دانا به یکسو شدند
 ۲۸۱۰ چو بشنید^۶، بنشست بوزرجمهر
 بگسترد پیش اندرون تخت نرد
 سپهدار^۷ بنمود و^۸ جنگ و^۹ سیاه
 ازو^{۱۰} خیره شد رای با رای زن^{۱۱}
 همه مهتران آفرین خواندند!
 ۲۸۱۵: ز هر^{۱۲} دانشی زو بپرسید رای^{۱۳}
 خروشی برآمد ز داندگان

۱- رای زن؛ ۱- دل و رای زن؛ متن - ۲- ک (نیز ق)؛ بشد موبدان را از آن دل؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳- ل (نیز ق)؛
 ایرون پر ز خم؛ ۴- خون و یرون پر ز غم؛ ۵- پرو پر ز خم کرد و دل پر ز غم؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۶- ل (برون به جای برو)؛ درل
 این بیت پس از بیت ۲۸۰۸ آمده است؛ بنفاری (۲۸۰۴-۲۸۰۶)؛ و لماکان الیوم الثامن حضوراً عند الرأی و اعترفاً ببعجزهم من التفتن
 لذک عظم علیه ۷- ک؛ بهم (ل: بوزرجمهر)؛ ل: آرزوی دل؛ (ب: آرزو و)؛ ل: پرآزاد ز دل؛ س: پرآزاد دل زو؛ متن = یازده
 دستنویس دیگر ۸- ق (نیز ق)؛ ل: و؛ ل: پرآز رنگ؛ ل: براربریک (حرف پنجم بی نقطه)؛ متن = ل، م، ک، س (نیز ل، ن، ل، آ، ب، ان، ب)
 همی س (نیز ن، ب)؛ ایفرد؛ متن = ل؛ بنفاری (۲۸۰۷-۲۸۰۸)؛ و حضور بوزرجمهر صبیحة الیوم التاسع و قال: إن الملک لم یأمرنی
 بالطلب أكثر من هذا القدر. و إن خالفت لم أمن غضبه ۹- ق (نیز ل، ن، ب)؛ خستو؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ بنفاری (۲۸۰۹)؛
 فیض علماء حضرة الرأی حجره، و اعترفاً بالبعجز و قالوا: إننا نهتدی إلى حل هذا المشکل ۱۰- آن دید ۱۱- ق- س (نیز ل، ن، ق)؛
 ل، ب- ب؛ مهرها یاد؛ س: اندر ازان مهره (ک)؛ متن = ل (نیول ق) ۱۲- ک (نیز ل، ن، ق)؛ ل، م، ب، ان، ب؛ بنه دار؛ متن = ل، م، ق، ل، آ (نیز
 ل، و، ل) ۱۳- ک (نیز ل)؛ ج- ح ۱۴- ل، م، ل، س (نیز ل، ن، ل، و- ب)؛ جنگی؛ ق: خیل؛ متن = ل، ک (نیز ق)؛ ل، آ، م، ق، ل، و، آ
 پس از این بیت افزوده اند:

که این نرد شد ساخته چون سپهر (ق)؛ به مهر)
 همین مهرها دوست (ق)؛ ل؛ زوست) چون (ل)؛ اندرون) ماه و مهر
 جو سی روز و سی شب سیاه و سفید (ل)؛ و سفید)
 بگردهمی (م)؛ همین؛ ل؛ همه) مهره سی پرایید
 جو (م)؛ همه) نیک و بد و (م)؛ آ؛ جو) سعد و نحس (ل)؛ نحس و سعد) فلک
 بگرد همین (ق)؛ ل، م، ل، آ؛ همی) دو (م)؛ آ؛ در)؛ به برج (ق)؛ بروج (ر) درک (آ؛ سحک)

ل- م، ق، ن، ب، ان، ب و بنفاری بیت‌های بالا را ندارد؛ بنفاری (۲۸۱۰-۲۸۱۲)؛ فتصدی بوزرجمهر عند ذلک و لعب بالنرد بین یدی
 الرأی ۱۵- ق (نیز ب)؛ ازان ۱۶- ل؛ باریک‌ن) ۱۷- ل؛ بسی؛ ق: چنان؛ (ب: همان)؛ متن - ۱۸- ق؛ یکی نامور موبدان؛ متن = یازده
 دستنویس دیگر ۱۹- ب؛ هر؛ (ق)؛ هم از) ۲۰- ل؛ رای- جا (پساوند لبارده)؛ م (نیز ل، ن، و، ب)؛ شاه- راه (ل)؛ جاه (ک)؛ متن = ده
 دستنویس دیگر ۲۱- ل؛ آورد یک یک)

که اینت^۱ سخن گوی^۲ داننده مرد
 بیورد از آنس^۵ شتر دوهزار
 ز عود و ز عنبر ز کافور^۷ و زر^۸
 ۲۸۲۰ ابا^{۱۱} باژ یک ساله از پیشگاه
 یکی افسری خواست^{۱۲} از گنج رای
 بدو داد و^{۱۵} چند آفرین کرد نیزا

نه^۳ از بهر بازی و شطرنج و^۴ نرد؛
 همه گنج^۶ قنوج کردند بار؛
 هم از^۹ جامه و جام بیکرگهر^{۱۰}،
 فرستاد یکسر به درگاه شاه؛
 همان^{۱۳} جامه ی زر^{۱۴} ز سر تا به پای،
 به یارانش بخشید بسیار چیز

بیامد ز قنوج بوزرجمهر^{۱۶}
 شتر دو هزار آنک^{۱۸} از پیش برد
 ۲۸۲۵ یکی کاروان بُد که^{۲۰} کس پیش از آن
 دلی^{۲۲} شاد با نامه ی^{۲۳} شاه^{۲۴} هند
 که رای و بزرگان گوی^{۲۶} دهند
 که چون شاه نوشین روان^{۲۸} کس ندیدا
 نه کس دانشی تر^{۳۰} ز دستور اوی^{۳۱}
 ۲۸۳۰ فرستاده شد باژ^{۳۳} یک ساله پیش

برافراخته سر به گردان سپهر ا
 ابا یاز و هدیه مر^{۱۹} او را سپردا
 نراند و^{۲۱} بُد خواسته بیش از آن!
 تبشته^{۲۵} به هندی خطی بر پرند؛
 نه از بیم، کز نیک رایی دهند^{۲۷}،
 نه از مویذ سالخورده^{۲۹} شنیدا
 به^{۳۲} دانش سپهرست گنجور اوی^{۳۱}
 و گر^{۳۴} بیش باید، فرستیم^{۳۵} بیش ا

۱-ل (نیز لن)؛ ۲- اینت ۳-ق، ل، س، ل (نیز ق، ۲، ه، ا)؛ سخنگوی و؛ متن = ل، س، ل (نیز لن، ل، ل، و، لن، ۲، ب)؛ ۳- (ق: آ)؛ ۴- ل: شطرنج و بازی؛ س (نیز لن، ل، ل)؛ بازی و شطرنج و؛ متن = ده دستنویس دیگر: بنداوی (۲۸۱۳، ۲۸۱۷)؛ فتمجب الحاضرون منه و أطلقوا السهم بالدهاء له و الثناء علیه ۵-ل (نیز ق: ۴)؛ زان پس؛ س، ل، ۲، س، ۲ (نیز لن، ل، ل، ب)؛ آنکه؛ متن = ق، ی، غ، س، ق، ل، ۲، س، ۱ (نیز لن، ب)؛ بار؛ ک، بزم (ل)؛ متن = ل، ۷، (ق: ۴، یاقوت)؛ ۸- ل: تر ۹-ل (نیز ق: ۷)؛ همه؛ ق، همان؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۰- س، ک، س، ۲ (نیز لن، ل، ب)؛ هم ز در (ل: ۲، زر) و گهر؛ ق، چند گو نه گهر؛ ل، زر و هم از گهر؛ (ق: ۴، جامها پر ز زر و گهر)؛ متن = ل، ۱۱- (ق: ۱)؛ او؛ و، هم از (ل، این بیت را نندارد؛ بنداوی (۲۸۱۸-۲۸۲۰)؛ فأقر عند ذلك ملك الهند ألفى حمل من نقانس بلاده مع خراج سنة، ونفذ الكل الى خزانه أنوشروان ۱۲- ق: خسروی (وزن درست نیست) ۱۳- (ل: ۳، هم از) ۱۴- س، س، ۲ (نیز لن، ب)؛ او؛ متن = ل، ۱۵- (ق: ۱)؛ حوج؛ بنداوی (۲۸۲۱-۲۸۲۲)؛ و خلع علی بزرجمهر ما كان علیه من خاص ثیابه مع نایج و رفیع أمر یا حضااره له من خزانه ۱۶- (ق: ۱)؛ برز بجمهر؛ در ل این بیت پس از بیت ۲۸۲۵ آمده است ۱۷- (ل: ۱، س، و)؛ شتر دو (ل)؛ ۱۸- (ل: ۲، ب، لن، آ)؛ آنکه ۱۹- س، ل (نیز لن، ل، ل، ب)؛ و (ل)؛ حوج؛ با هدیه؛ ق، ک، ل، ۲، س، ۲ (نیز ب، و)؛ دو با باژ (س: ۲، بار)؛ و با هدیه؛ (ق: ۴)؛ دو با باژ و دو با هدیه (ل)؛ ل، دو با باژ با هدیه (ل)؛ دو باره باژ هدیه و (ل)؛ متن = ل، ۲۰- س، ک (نیز لن، ق، ل، ب، و، لن، ۲، ب)؛ شد که؛ ل، ۲، س، ۲ (نیز آ)؛ بود که؛ متن = ق، ل (نیز ل، ق)؛ ۲۱- س، ق (نیز لن، ق، ل، ب، و، لن، ۲، ب)؛ ندید و دل ۲، س، ۲ (نیز ل)؛ بدانکه؛ متن = ل، ی (نیز ل، ق)؛ ۲۲- (ل: ۳، دگر)؛ ۲۳- ل، ۲، س، ۲ (نیز آ)؛ هدیه؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۴- ق: رای ۲۵- ل (نیز لن، و، لن)؛ نوشته؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۶- (ق: ۴، کوان می گوی^۱)؛ ۲۷- س، راستی شان که هند (ق)؛ (لن، ل، ب)؛ نیست رایی دهند؛ ق، ل، ۲، س، ۲ (نیز ل، ۲، و، ل)؛ بیم و از (ق: ۴، ز)؛ و سترایی دهند؛ کدیم و او شک رایی دهند؛ (لن، ۳)؛ بیم یا سترایی دهند؛ م: ابا، هر که در کشور او مهند؛ متن = (ق: ۴، نیز ۶، ک، ل)؛ این بیت را ندارد ۲۸- (ل: ۱)؛ نوشیروان ۲۹- س، ق، ل، ۲، س، ۲ (نیز لن، ب)؛ مویذان نیز هرگز؛ ک: مویذ پیر هرگز؛ متن = ل، ۳۰- ل، ب؛ ۳۱- س، ق، ل، ۲، س، ۲ (نیز ق، ل، ۲، و، ل، ب)؛ او؛ متن = ک، ل (نیز لن، ل، ب، لن، ۲)؛ ۳۲- ل، ز ۳۳- س، ۳ (نیز و)؛ بار ۳۴- ل؛ اگر (لن: دگر)؛ ۳۵- (ل: ۲، ب)؛ فرستش؛ س، ل (نیز ل، ق، ل)؛ فرستمت؛ متن = ل، ک (نیز لن، ق، ل، لن، ۲، ب)؛

ز باری^۱ که^۲ پیمان نهادیم نیز^۳ فرستاده شد هرج^۴ بایست چیز^۵

که با کام و با خوبی^۶ آمد ز راه^۷،
بفرمود تا هرک^۸ بد نامدار،
همه نامداران پذیره^۹ شدند
به پروزی شهریار بلند^{۱۰}
برو^{۱۱} شهریار آفرین کرد سخت
پرسیدش^{۱۲} از رای^{۱۳} و از^{۱۴} رنج راه،
از آن بخت^{۱۵} بیدار و^{۱۶} مهر سپهر^{۱۷}
بیاورد و بنهاد در پیش تخت
بیامد بر شاه^{۱۸} دانش پذیر
یکی^{۱۹} انجمن در شگفتی بماندا
هم از بخت^{۲۰} سالار^{۲۱} خورشیدچهر^{۲۲}

چن^{۲۳} آگاهی آمد ز دانا به شاه
از آن^{۲۴} آگاهی شاد شد شهریار
ز شهر و ز^{۲۵} لشکر چیره^{۲۶} شدند
۲۸۳۵ به شهر اندر آمد چنان ارجمند
از^{۲۷} ایوان چن^{۲۸} آمد بنزدیکی تخت
به بر درگرفتند جهاندارشاه
بگفت^{۲۹} آن گجا رفت^{۳۰} بوزرجمهر^{۳۱}
پس آن نامه^{۳۲} رای^{۳۳} پروزبخت
۲۸۴۰ بفرمود تا یزدگرد دیر
چن آن^{۳۴} نامه^{۳۵} رای^{۳۶} هندی بخواند
هم از دانش و رای^{۳۷} بوزرجمهر^{۳۸}

۱-س-ل (نیز ل-ن-۲، و-ب-ا، یازی؛ متن = ل، س-۲ (نیز ب) ۲-۲-۲ (ز) ۳-۳ (ن-۲، پیش-بیش) ۴-س-ن-۲ (نیز ل-ب)؛ هرچه؛ (ق)؛
هرج (ج)؛ متن = ل (نیز ل)؛ بنداری (۲۸۳۲-۲۸۳۳)؛ تعداد الهی حضرت آنوشروان و معه کتاب ملک الهند بشهادت جمیع علماء بلاهه بانه
لیس علی وجه الأرض مثل آنوشروان ملک، و لا کماله عالم هل-س-۲ (نیز ن-ب)؛ چو؛ متن تصحیح قیاسی است ع-س-ل-۲ س-۲
نیز ل-ن-۲، ل-۲، ن-۲، ل-۲، و-ب-ا؛ رای؛ (ب) شادی؛ (نام)؛ (ق) داد و یاخویس؛ (ن) کام (ج) با رای؛ (ب) رای و با کام؛ متن = ل، ک (نیز ق) ۷-ک-۷
براه؛ (ن) سپاه) ۸-س-ل-۲، س-۲ (نیز ن-ب)؛ بدان؛ متن = ل، ق، ک-۹-س-۲ (نیز ل-ن-ب)؛ هر که؛ متن = ل، ل-۱۰-۲ (ن)؛ شهری (ر)
۱۱-س-ل-۲، س-۲ (نیز ن-ن-۲، و-ب-ا، یازی؛ متن = ل، ق، ک-۹-س-۲ (نیز ل-ن-ب)؛ متن = ل، ک (دو حرف نخست بی نقطه؛ نیز = ق، ق-۲
ب-۱۲-س-۲ (نیز ل-۲)؛ خیره (در س-۲ حرف دوم بی نقطه)؛ ل-۲؛ نامدارنش خیره؛ (و) با درفش و تیریه؛ (س) نیز ل-ن-۲، ن-۲، ا-ب-ا
بیل و کوس ل-ن-۲، ب-۲، کوس و بیل) و تیریه؛ (ب) بزرگان بی مر پذیره؛ متن = ل، ق، ک (نیز ق) ۱۳-بنداری (۲۸۳۵-۲۸۳۶)؛ و لما
شارف بوزرجمهر حضرت السلک امر جمیع اکابر حضرت و آرکان دوله بالخروج لاستقباله، فتلوه بانتم اعظام و اجلال ل-۱۴ (نیز ق)؛
به-س-۲ (نیز ل-ن-۲، ب-۲، و-ب-ا، یازی؛ متن = ل، ک-۱۵-ل-۲، ل-۲، ن-۲، ب-۲)؛ چو؛ متن = س-۲ ۱۶-ل-۲ (نیز ق)؛ بر آن؛ (ق)؛ ا-ب-ا
ل-ن-۲، ب-۲؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۷-ک-ل-۲ (نیز ل-۲، و-ب-ا)؛ پرسیده؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۸-ل-۲ (نیز و)؛ راه؛ ۱۹-ل-۲، س-۲
نیز ل-ن-۲، ب-۲؛ متن = ۲۰-ل-۲ (نیز ق)؛ بنداری (۲۸۳۷-۲۸۳۸)؛ و لما وصل دخیل علی السلک فاتعنه و آخره و
ساله صفاناله من مشقة الطريق و ما تحمله من تعب السفر ۲۰-ل-۲، س-۲ (نیز ل-۲، و-ب-ا)؛ چو؛ متن = ۲۴-ک-س-۲، مهر و سپهر؛ ل-۲ (نیز ل-۲، و-ب-ا)
هم از بخت سالار خورشیدچهر (۲۸۴۲)؛ متن = ل، س-۲ (نیز ل-۲، و-ب-ا، یازی؛ متن = شاه؛ ل-۲؛ نامه را شاه؛ متن = سیزده
دستنویس دیگر ۲۶-ق (نیز ل-۲، ق-۲، و-ب-ا، یازی؛ چو آن؛ س-۲، و-ب-ا؛ متن تصحیح قیاسی است
۲۷-ق)؛ (شاه) ۲۸-س-ل-۲ (نیز ل-۲، و-ب-ا)؛ ل-۲؛ از آن؛ ک-۲۹-ق، (دانش رای و) ۳۰-ل-۲ (نیز بوزرجمهر) ۳۱-ک-۲۹
خورشیدچهر؛ (ق) بیلار خورشیدچهر؛ ل-۲ (نیز ل-۲)؛ از آن بخت بیدار و؛ (ل-۲) (ج) مهر (ل-۲، مهر و) سپهر (۲۸۳۸-ب)؛ (و) که
عاش بدو دادگفتی سپهر (۲۸۴۵-ب)؛ متن = س-۲ (نیز ل-۲، ق-۲، و-ب-ا، یازی؛ (ب)

چنین گفت کسری که یزدان سپاس^۱
 مهان^۲ تاج و تخت مرا بنده‌اند
 ۲۸۴۵ شگفتی‌تر از کار بوزرجمهر
 سپاس از خداوند خورشید^۳ و ماه
 برین^۴ داستان بر^۵ سخن ساختم^۶

که هستم^۷ خردمند و نیکی^۸ شناس^۹!
 دل و جان به مهر من آگنده‌اند!
 که دانش بدو داد چندین^{۱۰} سپهر
 کزویست پیروزی و دستگاه^{۱۱}
 به طلخند^{۱۲} و شطرنج پرداختم^{۱۳}

داستان طلخند و گو^{۱۴}

چنین گفت فرزانه شاهوی پیر^{۱۵}
 که در هند مردی سرافراز بود
 ۲۸۵۰ خنیده به هر جای^{۱۶} جمهور نام
 چن او^{۱۷} پادشاه گشت^{۱۸} بر هندوان،

ز شاهوی^{۱۹} پیر این سخن یادگیر^{۲۰} -
 که با^{۲۱} گنج و با لشکر^{۲۲} ساز بود
 به مردی فزون کرده از فور نام^{۲۳}
 - خردمند و^{۲۴} بیدار^{۲۵} و^{۲۶} روشن‌روان -

۱-ن: شناس - شناس (پسوند ندارد) ۲-ل: ۲. ۳-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). هستی: متن = یازده دستنویس دیگر ۳-س: ۳-س: ۲ (نیز ل: ۳). یزدان: متن = ل: ۴-ل: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). همان: (آ: جهان); متن = یازده دستنویس دیگر; در کلمات‌های این بیت پس و پیش شده است. هق: ل: ۲. ۴-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). گردان: ک: نندیم کز و شاه با دا سپهر: متن = ل: ۵-س: ۲ (نیز ق: ۲، ۳). ۵-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۶-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۷-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۸-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۹-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۰-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۱-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۲-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۳-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۴-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۵-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۶-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۷-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۸-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۹-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۰-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۱-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۲-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۳-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۴-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۵-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۶-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲).

که چیزی که هرگز ندید و شنید
 بدو گفت خسرو که یزدان سپاس
 به دانش بیاورد آن را بدید
 که چون تو نبودی دانش‌شناس

۲۷-س: ۷-س: ۷ که رسم ز بوزرجمهر و ز شاه (۲۶۶۱) ۸-س: ۸-س: ۸ (نیز ل: ۱، ۲). بدین: (ل: ۳) بر حن: ۳-س: ۳ (نیز ل: ۱، ۲). متن = ل: ۳-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۹-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۰-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۱-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۲-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۳-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۴-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۵-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۶-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۷-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۸-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۹-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۰-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۱-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۲-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۳-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۴-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۵-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۶-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۷-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۸-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۹-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۰-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۱-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۲-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۳-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۴-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۵-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۶-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۷-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۸-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۹-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۰-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۱-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۲-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۳-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۴-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۵-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۶-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۷-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۸-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۹-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۰-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۱-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۲-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۳-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۴-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۵-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۶-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۷-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۸-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۹-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۰-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۱-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۲-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۳-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۴-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۵-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۶-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۷-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۸-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۹-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۰-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۱-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۲-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۳-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۴-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۵-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۶-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۷-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۸-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۹-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۰-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۱-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۲-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۳-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۴-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۵-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۶-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۷-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۸-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۹-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۰-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۱-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۲-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۳-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۴-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۵-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۶-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۷-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۸-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۹-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۰۰-س: ۲ (نیز ل: ۱، ۲).

چنین گفت شاهوی بیدار دل
 ایام مرد فرزانه و تیزویر
 که ای پیر دانای و بسیار دل
 ز شاهوی پیر این سخن یادگیر

۱۶-ن: (ن: و یا: ب: ابا) ۱۷-ل: لشکر و خیل و یاق: (نیز ل: ۱). لشکر و گنج و باد: متن = یازده دستنویس دیگر ۱۸-س: ۱۸-س: ۱۸ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۹-س: ۱۹-س: ۱۹ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۰-س: ۲۰-س: ۲۰ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۱-س: ۲۱-س: ۲۱ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۲-س: ۲۲-س: ۲۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۳-س: ۲۳-س: ۲۳ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۴-س: ۲۴-س: ۲۴ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۵-س: ۲۵-س: ۲۵ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۶-س: ۲۶-س: ۲۶ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۷-س: ۲۷-س: ۲۷ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۸-س: ۲۸-س: ۲۸ (نیز ل: ۱، ۲). ۲۹-س: ۲۹-س: ۲۹ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۰-س: ۳۰-س: ۳۰ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۱-س: ۳۱-س: ۳۱ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۲-س: ۳۲-س: ۳۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۳-س: ۳۳-س: ۳۳ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۴-س: ۳۴-س: ۳۴ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۵-س: ۳۵-س: ۳۵ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۶-س: ۳۶-س: ۳۶ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۷-س: ۳۷-س: ۳۷ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۸-س: ۳۸-س: ۳۸ (نیز ل: ۱، ۲). ۳۹-س: ۳۹-س: ۳۹ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۰-س: ۴۰-س: ۴۰ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۱-س: ۴۱-س: ۴۱ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۲-س: ۴۲-س: ۴۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۳-س: ۴۳-س: ۴۳ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۴-س: ۴۴-س: ۴۴ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۵-س: ۴۵-س: ۴۵ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۶-س: ۴۶-س: ۴۶ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۷-س: ۴۷-س: ۴۷ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۸-س: ۴۸-س: ۴۸ (نیز ل: ۱، ۲). ۴۹-س: ۴۹-س: ۴۹ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۰-س: ۵۰-س: ۵۰ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۱-س: ۵۱-س: ۵۱ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۲-س: ۵۲-س: ۵۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۳-س: ۵۳-س: ۵۳ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۴-س: ۵۴-س: ۵۴ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۵-س: ۵۵-س: ۵۵ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۶-س: ۵۶-س: ۵۶ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۷-س: ۵۷-س: ۵۷ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۸-س: ۵۸-س: ۵۸ (نیز ل: ۱، ۲). ۵۹-س: ۵۹-س: ۵۹ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۰-س: ۶۰-س: ۶۰ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۱-س: ۶۱-س: ۶۱ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۲-س: ۶۲-س: ۶۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۳-س: ۶۳-س: ۶۳ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۴-س: ۶۴-س: ۶۴ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۵-س: ۶۵-س: ۶۵ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۶-س: ۶۶-س: ۶۶ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۷-س: ۶۷-س: ۶۷ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۸-س: ۶۸-س: ۶۸ (نیز ل: ۱، ۲). ۶۹-س: ۶۹-س: ۶۹ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۰-س: ۷۰-س: ۷۰ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۱-س: ۷۱-س: ۷۱ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۲-س: ۷۲-س: ۷۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۳-س: ۷۳-س: ۷۳ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۴-س: ۷۴-س: ۷۴ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۵-س: ۷۵-س: ۷۵ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۶-س: ۷۶-س: ۷۶ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۷-س: ۷۷-س: ۷۷ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۸-س: ۷۸-س: ۷۸ (نیز ل: ۱، ۲). ۷۹-س: ۷۹-س: ۷۹ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۰-س: ۸۰-س: ۸۰ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۱-س: ۸۱-س: ۸۱ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۲-س: ۸۲-س: ۸۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۳-س: ۸۳-س: ۸۳ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۴-س: ۸۴-س: ۸۴ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۵-س: ۸۵-س: ۸۵ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۶-س: ۸۶-س: ۸۶ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۷-س: ۸۷-س: ۸۷ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۸-س: ۸۸-س: ۸۸ (نیز ل: ۱، ۲). ۸۹-س: ۸۹-س: ۸۹ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۰-س: ۹۰-س: ۹۰ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۱-س: ۹۱-س: ۹۱ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۲-س: ۹۲-س: ۹۲ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۳-س: ۹۳-س: ۹۳ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۴-س: ۹۴-س: ۹۴ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۵-س: ۹۵-س: ۹۵ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۶-س: ۹۶-س: ۹۶ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۷-س: ۹۷-س: ۹۷ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۸-س: ۹۸-س: ۹۸ (نیز ل: ۱، ۲). ۹۹-س: ۹۹-س: ۹۹ (نیز ل: ۱، ۲). ۱۰۰-س: ۱۰۰-س: ۱۰۰ (نیز ل: ۱، ۲).

ورا بود^۱ کشمیر تا سرزمین چین
به مردمی جهانی گرفته به دست^۲
همیدون^۳ بیدش تاج و گنج و سیاه
۲۸۵۵ هجری بمند^۴ جمهور^۵ فرهنگجوی
بلو شادمان زیردستان^۶ اوی^۷

برو خواندندی به داد^۸ آفرین^۹
ورا سنندی^{۱۰} بود جای نشست^{۱۱}
همیدون نگین و همیدون^{۱۲} کلاه
سرافراز^{۱۳} با دانش و آب روی^{۱۴}
چه شهری^{۱۵} چه از درپرستان^{۱۶} اوی^{۱۷}

زنی بود هم گوهرش^{۱۸} هوشمند^{۱۹}
پسر زاده از آن شاه نیکو^{۲۰} یکی
پدر چون بدید آن^{۲۱} جهاندار^{۲۲} نو

هنرمند^{۱۸} و^{۱۹} با دانش و بی‌گزند^{۱۷}
که پیدا نبود^{۲۲} از پدر^{۲۳} اندکی
هم اندر زمان^{۲۵} نام کردند گؤا

۲۸۶۰ برین^{۲۴} برنیامد بسی روزگار
به کدبالتو^{۲۸} اندرز کرد و ببرد
ز خردی^{۳۰} نشایست گؤا بخت^{۳۱} را
سران را^{۳۳} همه سر پر از گرد بود

که بیمار شد ناگهان^{۲۷} شهریارا
جهانی پر از داد گؤا^{۲۹} را سپردا
نه تاج و کمر بستن و نخت^{۳۲} را
ز جمهورشان دل^{۳۴} پر از درد بودا

(س: س ۲، نیز س ۱، ل ۲، ا، ب: ب، د، ز: ز ۱)، (متن: ب، ق، ک، (نیز ق ۲، ب، و) ۲، ک: ز داده؛ (ق ۲، ودان)؛ س، س ۲، نیز ل، ی، س: ب: یز دادار (س: ۲: هلاخوچیم با بد، وین آ، ب: بود)، متن: ب، ل، ق، (نیز: ک، ه، باندی (۲۸۲۸-۲۸۵۲): قال صاحب الکتاب: کان فی بلاد الهند فی ذلک الزمان ملک یسمى جمهور وکان له الأمر علی تلک الممالک من حد کشمیر الی أرض الصين ۳- من (نیز: ی، ی، ه، م: ش: (ی، آ: بخت (۴۴)، متن: ب، ل، ق، ک، ه، (نیز ق ۲، ل ۲، ب، و، ا) ۴- (صندلی): هلا: و نشست: س، هم رای و پشت: (ی، ی، ب: (ی، جویم) هم جای پشت: (ی، آ، ب: هم جای و پشت)؛ متن: ه، ق، ک، س ۲، نیز ق ۲، ل ۲، ب، و، ا)؛ در ل آت‌های این بیت پس و پیش شده است: ک، ب، ل، نیز ل، ی، ب، آ، ب: هم ایلمو: ق، (نیز ق ۲، ل ۲، ب، و، ا)؛ هم آنجا؛ س، آ: چو آنجا؛ متن: ب، ل، ی، س، ک، (نیز ل، ق، آ، ب، ی، ب، ل، آ، ب: هم ایلمو: ق، (نیز ل ۲، ب، و، ا)؛ همانجا؛ متن: ب، ل، باندی (۲۸۵۲-۲۸۵۴): و کانت مدیته سنندی دارملکه و مستقر جنوده و منجبا خواسته: س، ق: خرمند: ل، و: جمهور: ل، ک، (نیز: ل، ی، و)؛ سرافراز: و: متن: ب، یازده دستنویس دیگر ۱۱- س ۲، نیز ل ۲، ب، و، ا)؛ گفت و گوی (ویگو لبونود ندارد)؛ متن: ب، د، دستنویس دیگر ۱۲- (ب: ورا شادمانی ز دستان (۱۱)) ۱۳- ل، ی، س، ق، (نیز: ب، و، ا، ب)؛ ا: او: متن: ه، ک، س ۲، نیز ل، ی، ق، ل ۲، ب، و، ا)؛ ل، ۱۴- ل، نیز ل، ی، ق، ل ۲، ب، و، ا)؛ لشکر پرستان: ک، س، آ: از لشکرستان: متن: ب، نیز ل، ی، ه، ی، آ، ب: ۱۵- ل، هم گورموش (۴)؛ س ۲، نیز ل، ی، ل، ی، آ: بردش اندر خرد (ی: حرم): ق، س، آ: (نیز: ب، و)؛ بردش اندر خور و: ک، (نیز ل ۲، ب، و، ا)؛ بود اندر خور و: ج: ل، ق: خورش، متن: ب، ل، ق، آ: نیز س، ل) ۱۷- هوشمند: ک، م، گزند: ل، آ: از جمند: هوشمند (۱۸- ق: خرمند ۱۹- ق، آ، ج: هوشمند)؛ و کانت له زوجة من بنات الملوك موصوفة بالرأی و العقل ۲۰- س، (نیز ل، ی، ج: ح: متن: ب، ل، ی، و، ا، ب، ا، ب، د، ز: ب، ق، ک، س ۲، نیز ل ۲، ب، و، ا)؛ یکشبه: (ی، آ: زاده: از زن همیدون)؛ متن: ب، ل، آ، ب، ج: ۲۲- ق: قسرا (ب: او ز ماه) ۲۴- ق: آ: بیدبش) ۲۵- س، ق، ک، س ۲، نیز ل، ی، ب، ا)؛ یهود و راه (ق: یهودی)؛ متن: ب، ل، باندی (۲۸۵۸-۲۸۵۹): روز قتل و اسد کجوا ۲۶- ک، (نیز ل، ی، ب، دین ۲۷- ل، ز: نامور) ۲۸- (ق: آ: کبابوی) ۲۹- ک، ا: (ق: آ: دردا) ۳۰- (ز: خوروی) ۳۱- ق، ک، س ۲، نیز ل، ی، ل، ی، ب، دین: (ی، آ، ب، د: تخت: متن: ب، ل، ی، س، (نیز: ی، و)؛ در هیچ یک حرف یک قطعه ندارد ۳۲- ق: رعته: ک، تخت لبونود ندارد (ل، ی، ی، ه، بخت)؛ س ۲، نیز ل ۲، ق، ک، م، بخت: (ی، ن، آ: کمر بستن بخت)؛ متن: ب، ل، ی، نیز ل، ی، ب: موله و حرف یکم و ز: تخت: بی نقطه) ۳۳- ل، ی، س، آ: سرلرسر ۳۴- س، ق، ک، س ۲، نیز ل، ی، ب، ا)؛ جمهور دلشان: متن: ب، ل، (نیز ق ۲)

جهان بود یکسر پر^۲ از یاد اوی^۱
 زن و کودک و مرد شد رای زن^۱
 نه داد^۷ و نه خشم^۸ نه تخت و کلاه^۸
 اگر شهریاری نباشد بلند^۱

ز بخشیدن و خوردن و داد اوی^۱
 ۲۸۶۵ سپاهی و شهری شدند^۳ انجمن
 که این خرد هکودک نداند^۴ سپاه
 همه پادشاهی شود برگزند

خردمند و^{۱۲} شایسته^{۱۳} گاه و!
 به دَئیر^{۱۵} نشسته کت آرای^{۱۶} بود!
 ز سندان^{۱۸} به دَئیر نهادند^{۱۹} روی!
 به شاهی برو^{۲۰} خواندند آفرین!

به دَئیر^{۱۰} برادر بُد آن^{۱۱} شاه را
 کجا نام^{۱۴} آن نامور مای بود
 ۲۸۷۰ جهان دیدگان یک به یک^{۱۷} شاه جوی
 بزرگان کشمیر تا مرز چین

به تختِ کیان^{۲۷} اندر آورد پای^{۲۱}
 به داد و به بخشش در اندر گشاد^{۲۳}!
 بپرورد و با جان همی داشت راست^{۲۵}!
 پسر زاد ازین^{۲۷} نامور پیشگاه^{۲۶}
 روان را پر از مهر فرزند کرد!
 دلارگوی^{۳۲} بود پا فر و پال^{۳۳}!

ز دَئیر بیامد سرافراز مای^{۲۱}
 همان تاج جمهور بر سر نهاد
 چو با ساز شد^{۲۴} مام گو را بخواست^{۲۵}
 ۲۸۷۵ پری چهره آییستن آمد ز شاه^{۲۶}
 ورا پادشا^{۲۸} نام طلخند^{۲۹} کرد
 دو ساله شد این^{۳۰} خرد و^{۳۱} گز هفت سال

۱- ل. ۱- ک. (نیز ق ۲، و. ا. ب. ب.؛ او: متن = ۲ (نیز ل. ن. ۲) - ۲. ل. ۲: جهانی بدی یکسر؛ بنداری (۲۸۶۴-۲۸۶۰)؛ قنات الملک بعد ولاد؛
 هذا الامین عن قریب؛ و اوصی الی زوجة - ۳. ل. همه ۴- ۲ بیت های ۲۸۶۵-۲۸۶۷ را ندارد - ۵. آ: خورد) - ۶. ل. ۱: چه داند
 ۷- ۲ (نیز آ)؛ نداند (نه نه داد) - ۸. (ق ۲: بخشش؛ و: رای و) - ۹. بنداری (۲۸۶۵-۲۸۶۷)؛ فاجتمع الجند علیها و بقیة تبی و تأمر
 ۱۰- بنداری: زئیر - ۱۱. ک. س. ۲ (نیز ل. ۲، پ. و. ا. ب. ب.؛ این؛ س (نیز ل. ن. ل. ن. ۲، بی: بدی یک برادر مرین؛ (ق ۲: یکی بد برادر مرین؛ متن = ل. ۱. ق
 (نیز ۱۲ - ۱۳ (ل. آ: جوج) - ۱۳. ق. ک. (نیز ل. ن. پ. و. ب.؛ شایسته؛ متن = ل. ۱. س. س. ۲ (نیز ق ۲، ل. ن. آ. ۱) - ۱۴. (ب: جتام) - ۱۵. س. (نیز ل. ن.
 ل. ن. آ. ب.؛ دیری؛ متن = ل. ۱. ق. ک. س. ۲ (نیز ق ۲، ل. ۲، پ. و. ا. ب. و. ۱) - ۱۶. ل. (نیز ق ۲)؛ دل آرای؛ س. ق. ک. س. ۲ (نیز ل. ن. ل. ب.؛ یت آرای
 (دکت آرای)؛ متن تصحیح قیاسی است؛ بنداری (۲۸۶۹-۲۸۶۸)؛ وکان لروجه اناخ اسمه مای وکان یسکن مدینة زئیر - ۱۷. ق. س. سیر
 ۱۸- ۱: سئل (مستند) - ۱۹. س. (نیز ل. ن. ل. ن. ۲، بی: نهادند زئ. مای (ن: ماه)؛ ق ۲ بیت های ۲۸۷۰-۲۸۷۶ را ندارد - ۲۰. ل. بی: بدو)
 ۲۱- ل. ما-یا - ۲۲. (ن: کسان) - ۲۳. س. نهاد؛ (ن. ل. ن. ل. ن. ۲، بی: سر اندر نهاد؛ متن = ل. ۱. ق. ک. س. ۲ (نیز ق ۲، ل. ۲، و. ا. ب. ۲۴. س. ق. ک. س. ۲ (نیز
 ل. ن. ۲، ل. ن. آ. ب.؛ رای شده؛ (ل. آ: شد پادشه؛ پ: برگاد شده؛ و: بر تخت شد)؛ متن = ل. ۲۵. (ن: بخواند بحر چلی جاننش نشاند)؛
 بنداری (۲۸۷۴-۲۸۷۰)؛ تقدم و تزوج بزوجة اشیه، و تعد مقدمه من سریر السلطنة، و اجتمع علیه الماسک. فکان یدبر امورهم و
 یسوس جمهورهم - ۲۶. س. ق. ک. س. ۲ (نیز ل. ن. ب.؛ مای - کدخدای؛ متن = ل. ۲۷. ق. (نیز و)؛ آن - ۲۸. ل. آ: پادشه) - ۲۹. س. بی: (نیز ل. ن. ق. ۲.
 ل. ۲، و. ب.؛ طلخند؛ متن = ق. ک. س. ۲ (نیز ل. ن. بی: بنداری؛ بنداری (۲۸۷۶-۲۸۷۵)؛ فرزق منها اینا و سناه طلخند - ۳۰. س. (نیز ل. ن. ل. ن. ۲.
 بی: آن - ۳۱. ک. (نیز ق ۲، ل. ۲، ا. ب.؛ جوج - ۳۲. ل. ن. دل آرا) - ۳۳. (ب: رای (پساوند ندارد))

پس از ۱ جنگه ۴ مای بیمار شد ۳
 دو هفته برآمد ۵ به زاری بمرد
 ۲۸۸۰ همه ۶ ستدلی ۷ زار و گریان شدند
 نشستند یک ماه با ۸ سوگی شاه
 همه ۹ نامقداران و گردان شهر
 سخن رفت هرگونه بر ۱۱ انجمن
 که این ۱۳ زن که از تخم ۱۴ جمهور بود
 ۲۸۸۵ همه راستی خواستی زمین دو شوی ۱۵
 نژادیست ۱۷ این ساخته ۱۸ داد را
 همان به که این زن ۲۰ بود شهریار

دل زن برو پر ز ۴ تبار شد ۳
 برفت و جهان دیگری را سپردا
 ز درد دل مای بریان شدندا
 سر ماه یکسر بینامد سپاه
 هر آنکس که او را خرد بود ۱۱ بهر
 چنین گفت فرزانهی ۱۲ رای زن
 همیشه ز کردار بد دور بودا
 نبود ایچ تا بود جز دادجوی ۱۴
 همان ۱۹ راستی را و بنیاد راا
 که او ۲۱ ماند ازین ۲۲ مهتران ۲۳ یادگارا

ز ۲۳ گفتار او رام گشت انجمن
 که تخت دو فرزند خود را بگیر
 ۲۸۹۰ چو فرزند گردد سزاوار ۲۷ گاه
 از آنپس ۳۰ هم آموزگارش تو باش
 به گفتار ایشان زن نیکبخت

فرستاده شد نزد آن پاکتن ۲۵
 فراینده کاریست این ۲۶ ناگزیرا
 بدو ده ۲۸ بزرگی و گنج و سپاه ۲۹
 دل آرام و دستور و یارش ۳۱ تو باشا
 بیفراخت ۳۲ تاج و ۳۳ بیاراست تختا

د.س.م.س ۴ (نیز فن ۱)، بیان: ق. دران (ب.د.دو)؛ متن = ل ۲.ق. کو ۳.ص.م.س ۲ (نیز فن، لی.پ.ن. ۲.ب.ن. ۲.ب.)؛ گشت: متن = ل.ق (نیز
 ق ۲.ب. ۲.و. ۲.ا) ۳.س (نیز فن، لی.پ.ن. ۲.ب.ن. ۲.ب.)؛ شاه پرورد و: ق.ک (نیز ل ۲.ا)؛ شاداو جفت: س.آ.شاه از آن جفت: ق.۲ (انجمن پرزده.ب. جفت
 پرورد و: جفت و جفت)؛ متن = ل.ه.ل (بیامد)؛ بنداری (۲۸۷۷-۲۸۷۹)؛ قنات بعد ستین من ولاده هذا العسی ۶.ل.ن. ۲.ه.می)
 ۲.۷.ا.ج.ج.لی.لی) ۸.در ۲.۹.ق.ب. همانا ۱۰.س. از نبرد داشت؛ س.م.س ۲ (نیز فن، لی.پ.ن. ۲.ب.ن. ۲.ب.)؛ از خرد داشت: ق. از مردهی داشت؛
 متن = ل (نیز ق ۲) ۱۱.ل.ل (از: ۲) ۱۲.س.ق.س ۲ (نیز فن.ب.ب.)؛ فرزانه با: متن = ل.س.ی ۱۳.ل.ل (آن) ۱۴.ل. در حکم: ق (نیز.ب.)؛ او (ب.
 طوره) جفت: متن = یازده دستنویس دیگر ۱۵.س (نیز.لی.ل. ۳.و. ۲.ب.ن. ۲.ب.)؛ روی: ق.ک (نیز فن ۲)؛ سوی: ل.نزد شوی: ق. زن دو شوی: متن =
 س ۲ (نیز فن، ق. ۲.ب. نیز: ق) ۱۶.س ۲ (نیز ل ۲.و. ۲.ا)؛ راست گوی: متن = ده دستنویس دیگر ۱۷.س ۲ (نیز ق ۲.ب.ن. ۲.ب.)؛ نژادست: (ل.ق.
 بیافست: ل.نژادست)؛ متن = ل.س.ک (نیز فن، لی.پ.ن. ۲.ب.ن. ۲.ب.) ۱۸.ل. آن ساخته: (ق. ۲. ساخته)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۹.ل.
 همه: ق. این بیت و انبارد ۲۰.س.س ۲ (نیز فن، لی.پ.ن. ۲.ب.ن. ۲.ب.)؛ بود کین (دو.کرو)؛ متن = ل.ق.ک (نیز ق ۲.ب.ن. ۲.ب.) ۲۱.س (نیز فن، لی.پ.ن. ۲.ب.ن. ۲.ب.)؛
 این: متن = ل.ق.س ۲ (نیز ق ۲.ل. ۲.و. ۲.ا) ۲۲.ل (نیز ق ۲.زین: س. (نیز فن، لی.پ.ن. ۲.ب.ن. ۲.ب.)؛ از: متن = ق.س. ۲ (نیز ل ۳) ۲۳.س. مهتر این؛
 ل.ن. ماندگان؛ بنداری (۲۸۸۰-۲۸۸۲)؛ فاجتمعت العساكر و انفقتم کلهم علی تقدیم زوجة الملک و الرضی بسلطنتها ۲۴.س.ق.
 همه: ۲ (نیز فن، لی.پ.ن. ۲.ب.ن. ۲.ب.)؛ متن = ل (نیز ق ۲) ۲۵.س. این پاکتن: س. (نیز فن، لی.پ.ن. ۲.ب.ن. ۲.ب.)؛ چنین گفت فرزانه با: رای زن (۲۸۸۳.ب.)؛
 متن ح.لی.س ۲ (نیز ق ۲.ل. ۲.و. ۲.ا) ۲۶.ل. آن (نیز: ۲.زان) ۲۷.ق. (سرافراز) ۲۸.ب. (بدان تا) ۲۹.س ۲ (نیز و. ۲.ا)؛ کلام ۳۰.س. ق.س.ی
 س ۲ (نیز فن، لی.پ.ن. ۲.ب.ن. ۲.ب.)؛ نوزان پس: متن = ل (نیز ق ۲.و. ۲.ا) ۳۱.ل.ن. رایش؛ بنداری (۲۸۸۸-۲۸۹۱)؛ فارسلسوا الیها و أشاروا علیها بان
 تتخذ الامر و تقوم بالسلک و کفالة الولدین الی أن یصلح أحدهما للتقدم و السلطنة. و کان أحد الولدین ابن سبع سنین و الآخر ابن
 سنین ۳۲.س.م.س ۲ (نیز فن، لی.پ.ن. ۲.ب.ن. ۲.ب.)؛ بیقر و خست: متن = ل.ق ۳۳.ب. (ج.ح)

همه^۳ پادشاهی بدو گشت شاه^۱،
هنرمند و گیتی سپرده به پای^۲،
دو جهترنژاد^۸ و^۹ خردمند^{۱۰} را
به دیدار ایشان بدی^{۱۲} شادمان

فزون کرد^۱ خوبی و فرهنگ و داد^۲
دو موبد گزین کرد^۵ پاکیزه‌رای
۲۸۹۵ بدیشان^۷ سپرد آن دو فرزند را
نبودی ازیشان جدا^{۱۱} یک‌زمان

به هر دانشی بر توانا^{۱۵} شدند،
شدندی بر مادر^{۱۶} پارسا^{۱۷}،
به دل برتر و نیز^{۱۸} بایسته‌تر؟
که تا از شما با^{۱۹} که یایم هنر،
زبان چرب و گوینده و باقرین^{۲۲}
خرد باید^{۲۵} و شرم و پرهیز^{۲۶} و داد^{۲۷}
چنین هم سخن راندی^{۲۸} اندکی:
به شاهی و این^{۳۱} تخت و افسر که راست؟
خردمندی^{۳۴} و رای و بخت^{۳۵} آن تست،
همی راندی^{۳۸} تا^{۳۹} سخن شد کهن!

چو نیرو گرفتند و^{۱۳} دانا^{۱۴} شدند
زمان تا زمان یک ز دیگر جدا
که از ما کدامست شایسته‌تر
۲۹۰۰ چنین گفت مادر به هر دو پسر
خردمندی و^{۲۰} رای و پرهیز و^{۲۱} دین
چو^{۳۳} دارید هر دو ز^{۲۲} شاهی نژاد
چو تنها شدی سوی^{۲۷} مادر یکی
که از ما دو فرزند^{۲۹} کشور که راست^{۳۰}
۲۹۰۵ بدین^{۳۲} مام^{۳۳} گشتی که تخت آن تست
به دیگر پسر^{۳۶} هم برین‌سان^{۳۷} سخن

۱-ل: فزونی و ۲-ق: ک: (نیز ق؟)؛ پرهیز و ک: (جوب) داد؛ س: (نیز و ا): پرهیز و رای؛ (ل: فرزند و رای)؛ س: (نیز ل، ن: پ: ان: ب: ا): پرهیز و خوبی و رای (پ: داد)؛ متن = د: ۳-ک: همی؛ متن = ۴-س: (نیز ن، ل، ن: ان: ب: ا): هنرمند و (س: پ: جوب) گیتی سپرده به پای (۴-۲۸۹۴ ب: ا): س: (نیز ل: ا: و: ا): چو بر تخت شاهی درآورد (ن: ا: برآورد) پای؛ متن = د: (نیز ق: ا: ب: ا): بنگاری (۲۸۹۲-۲۸۹۳): فنستمت الملكة تخت الملك و اشغلت بإقامة مراسم السلطنة: هل: مرد گزین کرد و (د: ستوده - سپرده) بیای؛ س: (نیز ن، ل، ن: ا: ب: ا): که باشند مر هند را کدخدای؛ متن = د: ق: ه: ک: س: (نیز ق: ل: ن: ا: ب: و) (ق: ا: بایشان) ۸- (و: خسرو نژاد) ۹- س: و: که س: (نیز ن، ل، ن: ا: ب: ا): جوب؛ متن = د: (نیز ق: ا: و: ا) ۱۰- (ق: ا: هنرمند) ۱۱- (ق: ک: (نیز ق: ا: ج: ا: و: ا): جدا زوه: ل: نبودند زیشان جفا؛ متن = د: دستنویس دیگر ۱۲- ل: شده؛ (ل: شدی)؛ متن = د: دوازده دستنویس دیگر: بنگاری (۲۸۹۴-۲۸۹۶): و آلومت کل واحد من الصیین عالما بؤفة و یعلمه ۱۳- (ق: جوب) ۱۴- س: ا: شادان ۱۵- (ل: تراخاج)؛ (ق: این بیت را ندارد ۱۶- (ا: مهتر) ۱۷- (ق: پادشاه)؛ س: این بیت و بیت سپین را ندارد ۱۸- ق: بر توانا و (پ: برتر نیز؛ ب: بد برو نیز (ل: ا: ق: دانایی و رای)؛ متن = د: س: ک: (نیز ن، ل، ن: ا: و: ان: ا: ب: ا): بنگاری (۲۸۹۷-۲۸۹۹): فکانا بریانهما و یعلمانهما حتی برعانی الأدب و ترشحا للقیام بأعباء الملك. فکان کل واحد منهما یخلو بالملكة و یسألها و یقول: من الذي یصلح منا للجاج و التخت؟ ۱۹- (ب: بر) ۲۰- س: (نیز ن، ل، ن: پ: ان: ب: ا): ب: هنرمندی و س: هنرمند و یاد متن = د: ق: (نیز و) ۲۱- س: (نیز ق: ا: و: ا) جوب ۲۲- (ق: گوینده یا فرین)؛ س: س: (نیز ن، ل، ن: ا: ب: ا): چرب و (نیز: جوب) جوینده آفرین؛ ق: چرب گوی و دل آرد مبین؛ متن = د: ک: این بیت را ندارد ۲۳- ق: س: ک: که ۲۴- س: ق: ک: س: (نیز ن، ل، ن: پ: ان: ب: ا): به؛ متن = د: (نیز و) ۲۵- (ا: باید) ۲۶- (ل: آفرین) ۲۷- (ق: نژاد؛ و: پیش) ۲۸- (ب: زبیدی) ۲۹- (ل: پادشاه و (ل: پادشاه و فرزند) ۳۰- (ب: پادشاه)؛ س: ۳۱- مری: س: ا: برین ۳۲- ق: (نیز ن، ل، ن: ا: و: ب: ا: بدو؛ متن = ک: س: (نیز ق: ا: ب: ا): (ن: ماه) ۳۳- (ق: هنرمندی) ۳۴- (ل: ن: ا: تخت و بخت؛ ل: بخت و رای)؛ ل: (این بیت را ندارد ۳۵- س: (نیز ن، ل، ن: ا: و: ب: ا): چنین (نیز: و: دیگر چنین)؛ متن = د: ک: (نیز ق: ا: ب: ا) ۳۶- (ل: ازین‌سان)؛ (ل: برین هم: ا: ب: بدین‌سان)؛ متن = د: دستنویس دیگر ۳۸- (ل: چنین) ۳۹- س: (نیز ن، ل، ن: ا: و: ب: ا): زاند تا آن؛ متن = د: ق: ه: ک: س: (نیز ق: ا: و: ا)

به گنج و سپاه و به نام^۴ و به بخت^۳

دل هر^۱ یکی شاد کردی^۴ به تخت^۳

بدآموز^۷ شد هر دو رای^۸ رهنمای^۶
برآشوفتند از بی تاج^۹ و گنج^۱
دل نیک مردان^{۱۳} پر از بیم گشت^{۱۲}
بزدلیک مادر خروشان شدند،
که بر نیک و بدبر^{۱۶} شکیانترست؟
که با موبدی یکدل و^{۱۸} رای زن،
به آرام و^{۲۰} با کام فرجام^{۲۱} جستا
هر آنکس که او دارد از رای^{۲۲} بهره،
نه خو بست^{۲۷} گرمی^{۲۸} به کار اندرون!
خرد باید و رای و گنج و سپاه^{۳۱}
جهان پر ز گرم^{۳۳} و تباهی کنده

رسیدند هر دو به^۵ مردی به جای^۶
ز رشک اوفتاند هر دو به رنج
۲۹۱۰ همه شهر و^{۱۰} لشکر^{۱۱} به دو نیم گشت^{۱۲}
ز گفت بدآموز جوشان شدند
بگفتند کز ما^{۱۴} که زیباترست^{۱۵}
چنین پاسخ آورد فرزانه^{۱۷} از
شما را بیاید نخستن^{۱۹} تخت
۲۹۱۵ و ز آنپس^{۲۲} خنیده بزرگان^{۲۳} شهر
یکایک بیرسید^{۲۵} با^{۲۶} رهنمون
کسی کو بجوید همی تاج^{۲۹} و گاه^{۳۰}
که^{۳۲} پیدادگر پادشاهی کند

۱. دل: همیشه ۲. آ: نیز و؛ گشتی ۳. (بی: تخت - تخت (بیاوند ندارد): و: بخت - بخت (حرف یکم بی نقطه)) ۴. (و: دبیسم؛) بیداری (۲۹۰۰-۲۹۰۷): و کانت الام تقوله: من كان منكما ابرح في الآداب و أجمع لمكارم الأخلاق وليت الأمر، و قلته الملك. ۵. (ز: ا: دل - جار - هما ۷. (ق: یک آموز (د)) ۸. (ا: (جرا: ۹. یک: تخت ۱۰. س: آ: نیز ل: و؛) جو: ۱۱. -ل: زیشان ۱۲. آ: نیز و؛) شد ۱۳. (ق: شیر مردان؛ آیت های ۲۹۱۰-۲۹۹۴ را ندارد ۱۴. س: نیز ل: بی: از ما؛ (و: که از ما به شاهی)؛ متن: دل: ک: س: آ: نیز ق: آ: بی: بی: آ: ۱۵. (ق: آ: دبیاترست) ۱۶. (ل: آ: بی: ک: س: آ: نیز ل: آ: بی: و؛) بر بد: (بی: پدها؛ ق: آ: نیک بد بر؛ متن: دل: ق: نیز ل: بی:؛) بیداری (۲۹۰۸-۲۹۱۲): و کانت تعللها بذلك إلى أن بلغا مبلغ الرجال، و دبت بينهما عقارب الشحنا، و أخذتا في التحاسد و التباغض، و تفقت بينهما سوق أهل النفاق و التمانم. فكثر مراجعتهما إلى الملكة و مطالبتهما إياها بتعيين أحدهما للسلطنة ۱۷. (ق: داد پاسخ به فرزند ۱۸. س: نیز ل: بی: بی: موبدان اندرین؛ بی: موبد یکدل و یک؛ س: آ: نیز ل: بی: و؛) موبد نیک دل؛ (ل: آ: موبد نیک و با؛ ق: آ: همه موبدان یکدل و؛) متن: دل: نیز بی: بی: در اینجا سرنویس دارد: بند دادن مادر طلختند و گو پرسران را ۱۹. س: س: آ: نیز ل: بی: بی: و؛ بی: آ: بی: بیاید نخستن شمار؛ متن: دل: ق: یک: نیز ق: آ: دل: آ: ۲۰. (بی: نیز ق: آ: بی: ل: آ:؛) جو: ۲۱. س: آ: نیز ل: بی: کام و فرجام؛ (ق: آ: فرجام با کام؛) ل: فرجام و انجام؛ متن: دل: ک: نیز ل: بی: بی: و؛) ۲۲. ل: ق: نیز ق: آ:؛) از آن پس؛ متن: ۲۳. (ق: بزرگان آن روز و ل: آ: بی: گزیده بزرگان؛) س: آ: نیز و؛) ورین نامداران بزرگان؛ متن: س: ک: نیز ل: بی: بی: بی: (ب: ۲۴. راه: (بی: دارد از و داد)؛ متن: بی: یازده دستنویس دیگر ۲۵. بی: بگوئیم؛ متن: ده یازده دستنویس دیگر ۲۶. (بی: نیز ل: آ:؛) از: (ق: آ: زان؛) متن: ده دستنویس دیگر ۲۷. بی: ک: س: آ: نیز ل: بی: و؛) بی: که چو نیست؛ (ل: آ: چگونگی نیست؛) متن: دل: نیز ق: آ: بی: ۲۸. (ق: کزنی: س: آ: نیز و؛) رفتن: (ل: آ: گوئی؛) متن: دل: س: ک: نیز ق: بی: بی: بی: بی: آ: پس از این بیت افزوده است:

سخن گفت باید به هر انجمن بزدلیک فرزانه و رای زن

۳۹. تخت ۴۰. س: آ: نیز و؛) تخت ۴۱. بی: ق: یک: نیز ل: بی: ل: آ: بی:؛) گنج و رای (ق: تاج) و (بی: جو) سپاه؛ س: آ: نیز و؛) گنج و بدلیخ خسته متن: دل: نیز ق: آ: بی: بی: بی: نیز ل: بی: بی: و؛) چو؛ متن: ک: س: آ: نیز ل: بی: ق: آ: ل: بی: (ق: ۴۳. س: نیز ل: بی: بی:؛) چون: (ق: رنج؛ متن: دل: ک: س: آ: نیز ل: بی: ق: آ: ل: بی: (ق: ۴۴. (ق: ۴۵. (ق: ۴۶. (ق: ۴۷. (ق: ۴۸. (ق: ۴۹. (ق: ۵۰. (ق: ۵۱. (ق: ۵۲. (ق: ۵۳. (ق: ۵۴. (ق: ۵۵. (ق: ۵۶. (ق: ۵۷. (ق: ۵۸. (ق: ۵۹. (ق: ۶۰. (ق: ۶۱. (ق: ۶۲. (ق: ۶۳. (ق: ۶۴. (ق: ۶۵. (ق: ۶۶. (ق: ۶۷. (ق: ۶۸. (ق: ۶۹. (ق: ۷۰. (ق: ۷۱. (ق: ۷۲. (ق: ۷۳. (ق: ۷۴. (ق: ۷۵. (ق: ۷۶. (ق: ۷۷. (ق: ۷۸. (ق: ۷۹. (ق: ۸۰. (ق: ۸۱. (ق: ۸۲. (ق: ۸۳. (ق: ۸۴. (ق: ۸۵. (ق: ۸۶. (ق: ۸۷. (ق: ۸۸. (ق: ۸۹. (ق: ۹۰. (ق: ۹۱. (ق: ۹۲. (ق: ۹۳. (ق: ۹۴. (ق: ۹۵. (ق: ۹۶. (ق: ۹۷. (ق: ۹۸. (ق: ۹۹. (ق: ۱۰۰. (ق: ۱۰۱. (ق: ۱۰۲. (ق: ۱۰۳. (ق: ۱۰۴. (ق: ۱۰۵. (ق: ۱۰۶. (ق: ۱۰۷. (ق: ۱۰۸. (ق: ۱۰۹. (ق: ۱۱۰. (ق: ۱۱۱. (ق: ۱۱۲. (ق: ۱۱۳. (ق: ۱۱۴. (ق: ۱۱۵. (ق: ۱۱۶. (ق: ۱۱۷. (ق: ۱۱۸. (ق: ۱۱۹. (ق: ۱۲۰. (ق: ۱۲۱. (ق: ۱۲۲. (ق: ۱۲۳. (ق: ۱۲۴. (ق: ۱۲۵. (ق: ۱۲۶. (ق: ۱۲۷. (ق: ۱۲۸. (ق: ۱۲۹. (ق: ۱۳۰. (ق: ۱۳۱. (ق: ۱۳۲. (ق: ۱۳۳. (ق: ۱۳۴. (ق: ۱۳۵. (ق: ۱۳۶. (ق: ۱۳۷. (ق: ۱۳۸. (ق: ۱۳۹. (ق: ۱۴۰. (ق: ۱۴۱. (ق: ۱۴۲. (ق: ۱۴۳. (ق: ۱۴۴. (ق: ۱۴۵. (ق: ۱۴۶. (ق: ۱۴۷. (ق: ۱۴۸. (ق: ۱۴۹. (ق: ۱۵۰. (ق: ۱۵۱. (ق: ۱۵۲. (ق: ۱۵۳. (ق: ۱۵۴. (ق: ۱۵۵. (ق: ۱۵۶. (ق: ۱۵۷. (ق: ۱۵۸. (ق: ۱۵۹. (ق: ۱۶۰. (ق: ۱۶۱. (ق: ۱۶۲. (ق: ۱۶۳. (ق: ۱۶۴. (ق: ۱۶۵. (ق: ۱۶۶. (ق: ۱۶۷. (ق: ۱۶۸. (ق: ۱۶۹. (ق: ۱۷۰. (ق: ۱۷۱. (ق: ۱۷۲. (ق: ۱۷۳. (ق: ۱۷۴. (ق: ۱۷۵. (ق: ۱۷۶. (ق: ۱۷۷. (ق: ۱۷۸. (ق: ۱۷۹. (ق: ۱۸۰. (ق: ۱۸۱. (ق: ۱۸۲. (ق: ۱۸۳. (ق: ۱۸۴. (ق: ۱۸۵. (ق: ۱۸۶. (ق: ۱۸۷. (ق: ۱۸۸. (ق: ۱۸۹. (ق: ۱۹۰. (ق: ۱۹۱. (ق: ۱۹۲. (ق: ۱۹۳. (ق: ۱۹۴. (ق: ۱۹۵. (ق: ۱۹۶. (ق: ۱۹۷. (ق: ۱۹۸. (ق: ۱۹۹. (ق: ۲۰۰. (ق: ۲۰۱. (ق: ۲۰۲. (ق: ۲۰۳. (ق: ۲۰۴. (ق: ۲۰۵. (ق: ۲۰۶. (ق: ۲۰۷. (ق: ۲۰۸. (ق: ۲۰۹. (ق: ۲۱۰. (ق: ۲۱۱. (ق: ۲۱۲. (ق: ۲۱۳. (ق: ۲۱۴. (ق: ۲۱۵. (ق: ۲۱۶. (ق: ۲۱۷. (ق: ۲۱۸. (ق: ۲۱۹. (ق: ۲۲۰. (ق: ۲۲۱. (ق: ۲۲۲. (ق: ۲۲۳. (ق: ۲۲۴. (ق: ۲۲۵. (ق: ۲۲۶. (ق: ۲۲۷. (ق: ۲۲۸. (ق: ۲۲۹. (ق: ۲۳۰. (ق: ۲۳۱. (ق: ۲۳۲. (ق: ۲۳۳. (ق: ۲۳۴. (ق: ۲۳۵. (ق: ۲۳۶. (ق: ۲۳۷. (ق: ۲۳۸. (ق: ۲۳۹. (ق: ۲۴۰. (ق: ۲۴۱. (ق: ۲۴۲. (ق: ۲۴۳. (ق: ۲۴۴. (ق: ۲۴۵. (ق: ۲۴۶. (ق: ۲۴۷. (ق: ۲۴۸. (ق: ۲۴۹. (ق: ۲۵۰. (ق: ۲۵۱. (ق: ۲۵۲. (ق: ۲۵۳. (ق: ۲۵۴. (ق: ۲۵۵. (ق: ۲۵۶. (ق: ۲۵۷. (ق: ۲۵۸. (ق: ۲۵۹. (ق: ۲۶۰. (ق: ۲۶۱. (ق: ۲۶۲. (ق: ۲۶۳. (ق: ۲۶۴. (ق: ۲۶۵. (ق: ۲۶۶. (ق: ۲۶۷. (ق: ۲۶۸. (ق: ۲۶۹. (ق: ۲۷۰. (ق: ۲۷۱. (ق: ۲۷۲. (ق: ۲۷۳. (ق: ۲۷۴. (ق: ۲۷۵. (ق: ۲۷۶. (ق: ۲۷۷. (ق: ۲۷۸. (ق: ۲۷۹. (ق: ۲۸۰. (ق: ۲۸۱. (ق: ۲۸۲. (ق: ۲۸۳. (ق: ۲۸۴. (ق: ۲۸۵. (ق: ۲۸۶. (ق: ۲۸۷. (ق: ۲۸۸. (ق: ۲۸۹. (ق: ۲۹۰. (ق: ۲۹۱. (ق: ۲۹۲. (ق: ۲۹۳. (ق: ۲۹۴. (ق: ۲۹۵. (ق: ۲۹۶. (ق: ۲۹۷. (ق: ۲۹۸. (ق: ۲۹۹. (ق: ۳۰۰. (ق: ۳۰۱. (ق: ۳۰۲. (ق: ۳۰۳. (ق: ۳۰۴. (ق: ۳۰۵. (ق: ۳۰۶. (ق: ۳۰۷. (ق: ۳۰۸. (ق: ۳۰۹. (ق: ۳۱۰. (ق: ۳۱۱. (ق: ۳۱۲. (ق: ۳۱۳. (ق: ۳۱۴. (ق: ۳۱۵. (ق: ۳۱۶. (ق: ۳۱۷. (ق: ۳۱۸. (ق: ۳۱۹. (ق: ۳۲۰. (ق: ۳۲۱. (ق: ۳۲۲. (ق: ۳۲۳. (ق: ۳۲۴. (ق: ۳۲۵. (ق: ۳۲۶. (ق: ۳۲۷. (ق: ۳۲۸. (ق: ۳۲۹. (ق: ۳۳۰. (ق: ۳۳۱. (ق: ۳۳۲. (ق: ۳۳۳. (ق: ۳۳۴. (ق: ۳۳۵. (ق: ۳۳۶. (ق: ۳۳۷. (ق: ۳۳۸. (ق: ۳۳۹. (ق: ۳۴۰. (ق: ۳۴۱. (ق: ۳۴۲. (ق: ۳۴۳. (ق: ۳۴۴. (ق: ۳۴۵. (ق: ۳۴۶. (ق: ۳۴۷. (ق: ۳۴۸. (ق: ۳۴۹. (ق: ۳۵۰. (ق: ۳۵۱. (ق: ۳۵۲. (ق: ۳۵۳. (ق: ۳۵۴. (ق: ۳۵۵. (ق: ۳۵۶. (ق: ۳۵۷. (ق: ۳۵۸. (ق: ۳۵۹. (ق: ۳۶۰. (ق: ۳۶۱. (ق: ۳۶۲. (ق: ۳۶۳. (ق: ۳۶۴. (ق: ۳۶۵. (ق: ۳۶۶. (ق: ۳۶۷. (ق: ۳۶۸. (ق: ۳۶۹. (ق: ۳۷۰. (ق: ۳۷۱. (ق: ۳۷۲. (ق: ۳۷۳. (ق: ۳۷۴. (ق: ۳۷۵. (ق: ۳۷۶. (ق: ۳۷۷. (ق: ۳۷۸. (ق: ۳۷۹. (ق: ۳۸۰. (ق: ۳۸۱. (ق: ۳۸۲. (ق: ۳۸۳. (ق: ۳۸۴. (ق: ۳۸۵. (ق: ۳۸۶. (ق: ۳۸۷. (ق: ۳۸۸. (ق: ۳۸۹. (ق: ۳۹۰. (ق: ۳۹۱. (ق: ۳۹۲. (ق: ۳۹۳. (ق: ۳۹۴. (ق: ۳۹۵. (ق: ۳۹۶. (ق: ۳۹۷. (ق: ۳۹۸. (ق: ۳۹۹. (ق: ۴۰۰. (ق: ۴۰۱. (ق: ۴۰۲. (ق: ۴۰۳. (ق: ۴۰۴. (ق: ۴۰۵. (ق: ۴۰۶. (ق: ۴۰۷. (ق: ۴۰۸. (ق: ۴۰۹. (ق: ۴۱۰. (ق: ۴۱۱. (ق: ۴۱۲. (ق: ۴۱۳. (ق: ۴۱۴. (ق: ۴۱۵. (ق: ۴۱۶. (ق: ۴۱۷. (ق: ۴۱۸. (ق: ۴۱۹. (ق: ۴۲۰. (ق: ۴۲۱. (ق: ۴۲۲. (ق: ۴۲۳. (ق: ۴۲۴. (ق: ۴۲۵. (ق: ۴۲۶. (ق: ۴۲۷. (ق: ۴۲۸. (ق: ۴۲۹. (ق: ۴۳۰. (ق: ۴۳۱. (ق: ۴۳۲. (ق: ۴۳۳. (ق: ۴۳۴. (ق: ۴۳۵. (ق: ۴۳۶. (ق: ۴۳۷. (ق: ۴۳۸. (ق: ۴۳۹. (ق: ۴۴۰. (ق: ۴۴۱. (ق: ۴۴۲. (ق: ۴۴۳. (ق: ۴۴۴. (ق: ۴۴۵. (ق: ۴۴۶. (ق: ۴۴۷. (ق: ۴۴۸. (ق: ۴۴۹. (ق: ۴۵۰. (ق: ۴۵۱. (ق: ۴۵۲. (ق: ۴۵۳. (ق: ۴۵۴. (ق: ۴۵۵. (ق: ۴۵۶. (ق: ۴۵۷. (ق: ۴۵۸. (ق: ۴۵۹. (ق: ۴۶۰. (ق: ۴۶۱. (ق: ۴۶۲. (ق: ۴۶۳. (ق: ۴۶۴. (ق: ۴۶۵. (ق: ۴۶۶. (ق: ۴۶۷. (ق: ۴۶۸. (ق: ۴۶۹. (ق: ۴۷۰. (ق: ۴۷۱. (ق: ۴۷۲. (ق: ۴۷۳. (ق: ۴۷۴. (ق: ۴۷۵. (ق: ۴۷۶. (ق: ۴۷۷. (ق: ۴۷۸. (ق: ۴۷۹. (ق: ۴۸۰. (ق: ۴۸۱. (ق: ۴۸۲. (ق: ۴۸۳. (ق: ۴۸۴. (ق: ۴۸۵. (ق: ۴۸۶. (ق: ۴۸۷. (ق: ۴۸۸. (ق: ۴۸۹. (ق: ۴۹۰. (ق: ۴۹۱. (ق: ۴۹۲. (ق: ۴۹۳. (ق: ۴۹۴. (ق: ۴۹۵. (ق: ۴۹۶. (ق: ۴۹۷. (ق: ۴۹۸. (ق: ۴۹۹. (ق: ۵۰۰. (ق: ۵۰۱. (ق: ۵۰۲. (ق: ۵۰۳. (ق: ۵۰۴. (ق: ۵۰۵. (ق: ۵۰۶. (ق: ۵۰۷. (ق: ۵۰۸. (ق: ۵۰۹. (ق: ۵۱۰. (ق: ۵۱۱. (ق: ۵۱۲. (ق: ۵۱۳. (ق: ۵۱۴. (ق: ۵۱۵. (ق: ۵۱۶. (ق: ۵۱۷. (ق: ۵۱۸. (ق: ۵۱۹. (ق: ۵۲۰. (ق: ۵۲۱. (ق: ۵۲۲. (ق: ۵۲۳. (ق: ۵۲۴. (ق: ۵۲۵. (ق: ۵۲۶. (ق: ۵۲۷. (ق: ۵۲۸. (ق: ۵۲۹. (ق: ۵۳۰. (ق: ۵۳۱. (ق: ۵۳۲. (ق: ۵۳۳. (ق: ۵۳۴. (ق: ۵۳۵. (ق: ۵۳۶. (ق: ۵۳۷. (ق: ۵۳۸. (ق: ۵۳۹. (ق: ۵۴۰. (ق: ۵۴۱. (ق: ۵۴۲. (ق: ۵۴۳. (ق: ۵۴۴. (ق: ۵۴۵. (ق: ۵۴۶. (ق: ۵۴۷. (ق: ۵۴۸. (ق: ۵۴۹. (ق: ۵۵۰. (ق: ۵۵۱. (ق: ۵۵۲. (ق: ۵۵۳. (ق: ۵۵۴. (ق: ۵۵۵. (ق: ۵۵۶. (ق: ۵۵۷. (ق: ۵۵۸. (ق: ۵۵۹. (ق: ۵۶۰. (ق: ۵۶۱. (ق: ۵۶۲. (ق: ۵۶۳. (ق: ۵۶۴. (ق: ۵۶۵. (ق: ۵۶۶. (ق: ۵۶۷. (ق: ۵۶۸. (ق: ۵۶۹. (ق: ۵۷۰. (ق: ۵۷۱. (ق: ۵۷۲. (ق: ۵۷۳. (ق: ۵۷۴. (ق: ۵۷۵. (ق: ۵۷۶. (ق: ۵۷۷. (ق: ۵۷۸. (ق: ۵۷۹. (ق: ۵۸۰. (ق: ۵۸۱. (ق: ۵۸۲. (ق: ۵۸۳. (ق: ۵۸۴. (ق: ۵۸۵. (ق: ۵۸۶. (ق: ۵۸۷. (ق: ۵۸۸. (ق: ۵۸۹. (ق: ۵۹۰. (ق: ۵۹۱. (ق: ۵۹۲. (ق: ۵۹۳. (ق: ۵۹۴. (ق: ۵۹۵. (ق: ۵۹۶. (ق: ۵۹۷. (ق: ۵۹۸. (ق: ۵۹۹. (ق: ۶۰۰. (ق: ۶۰۱. (ق: ۶۰۲. (ق: ۶۰۳. (ق: ۶۰۴. (ق: ۶۰۵. (ق: ۶۰۶. (ق: ۶۰۷. (ق: ۶۰۸. (ق: ۶۰۹. (ق: ۶۱۰. (ق: ۶۱۱. (ق: ۶۱۲. (ق: ۶۱۳. (ق: ۶۱۴. (ق: ۶۱۵. (ق: ۶۱۶. (ق: ۶۱۷. (ق: ۶۱۸. (ق: ۶۱۹. (ق: ۶۲۰. (ق: ۶۲۱. (ق: ۶۲۲. (ق: ۶۲۳. (ق: ۶۲۴. (ق: ۶۲۵. (ق: ۶۲۶. (ق: ۶۲۷. (ق: ۶۲۸. (ق: ۶۲۹. (ق: ۶۳۰. (ق: ۶۳۱. (ق: ۶۳۲. (ق: ۶۳۳. (ق: ۶۳۴. (ق: ۶۳۵. (ق: ۶۳۶. (ق: ۶۳۷. (ق: ۶۳۸. (ق: ۶۳۹. (ق: ۶۴۰. (ق: ۶۴۱. (ق: ۶۴۲. (ق: ۶۴۳. (ق: ۶۴۴. (ق: ۶۴۵. (ق: ۶۴۶. (ق: ۶۴۷. (ق: ۶۴۸. (ق: ۶۴۹. (ق: ۶۵۰. (ق: ۶۵۱. (ق: ۶۵۲. (ق: ۶۵۳. (ق: ۶۵۴. (ق: ۶۵۵. (ق: ۶۵۶. (ق: ۶۵۷. (ق: ۶۵۸. (ق: ۶۵۹. (ق: ۶۶۰. (ق: ۶۶۱. (ق: ۶۶۲. (ق: ۶۶۳. (ق: ۶۶۴. (ق: ۶۶۵. (ق: ۶۶۶. (ق: ۶۶۷. (ق: ۶۶۸. (ق: ۶۶۹. (ق: ۶۷۰. (ق: ۶۷۱. (ق: ۶۷۲. (ق: ۶۷۳. (ق: ۶۷۴. (ق: ۶۷۵. (ق: ۶۷۶. (ق: ۶۷۷. (ق: ۶۷۸. (ق: ۶۷۹. (ق: ۶۸۰. (ق: ۶۸۱. (ق: ۶۸۲. (ق: ۶۸۳. (ق: ۶۸۴. (ق: ۶۸۵. (ق: ۶۸۶. (ق: ۶۸۷. (ق: ۶۸۸. (ق: ۶۸۹. (ق: ۶۹۰. (ق: ۶۹۱. (ق: ۶۹۲. (ق: ۶۹۳. (ق: ۶۹۴. (ق: ۶۹۵. (ق: ۶۹۶. (ق: ۶۹۷. (ق: ۶۹۸. (ق: ۶۹۹. (ق: ۷۰۰. (ق: ۷۰۱. (ق: ۷۰۲. (ق: ۷۰۳. (ق: ۷۰۴. (ق: ۷۰۵. (ق: ۷۰۶. (ق: ۷۰۷. (ق: ۷۰۸. (ق: ۷۰۹. (ق: ۷۱۰. (ق: ۷۱۱. (ق: ۷۱۲. (ق: ۷۱۳. (ق: ۷۱۴. (ق: ۷۱۵. (ق: ۷۱۶. (ق: ۷۱۷. (ق: ۷۱۸. (ق: ۷۱۹. (ق: ۷۲۰. (ق: ۷۲۱. (ق: ۷۲۲. (ق: ۷۲۳. (ق: ۷۲۴. (ق: ۷۲۵. (ق: ۷۲۶. (ق: ۷۲۷. (ق: ۷۲۸. (ق: ۷۲۹. (ق: ۷۳۰. (ق: ۷۳۱. (ق: ۷۳۲. (ق: ۷۳۳. (ق: ۷۳۴. (ق: ۷۳۵. (ق: ۷۳۶. (ق: ۷۳۷. (ق: ۷۳۸. (ق: ۷۳۹. (ق: ۷۴۰. (ق: ۷۴۱. (ق: ۷۴۲. (ق: ۷۴۳. (ق: ۷۴۴. (ق: ۷۴۵. (ق: ۷۴۶. (ق: ۷۴۷. (ق: ۷۴۸. (ق: ۷۴۹. (ق: ۷۵۰. (ق: ۷۵۱. (ق: ۷۵۲. (ق: ۷۵۳. (ق: ۷۵۴. (ق: ۷۵۵. (ق: ۷۵۶. (ق: ۷۵۷. (ق: ۷۵۸. (ق: ۷۵۹. (ق: ۷۶۰. (ق: ۷۶۱. (ق: ۷۶۲. (ق: ۷۶۳. (ق: ۷۶۴. (ق: ۷۶۵. (ق: ۷۶۶. (ق: ۷۶۷. (ق: ۷۶۸. (ق: ۷۶۹. (ق: ۷۷۰. (ق: ۷۷۱. (ق: ۷۷۲. (ق: ۷۷۳. (ق: ۷۷۴. (ق: ۷۷۵. (ق: ۷۷۶. (ق: ۷۷۷. (ق: ۷۷۸. (ق: ۷۷۹. (ق: ۷۸۰. (ق: ۷۸۱. (ق: ۷۸۲. (ق: ۷۸۳. (ق: ۷۸۴. (ق: ۷۸۵. (ق: ۷۸۶. (ق: ۷۸۷. (ق: ۷۸۸. (ق: ۷۸۹. (ق: ۷۹۰. (ق: ۷۹۱. (ق: ۷۹۲. (ق: ۷۹۳. (ق: ۷۹۴. (ق: ۷۹۵. (ق: ۷۹۶. (ق: ۷۹۷. (ق: ۷۹۸. (ق: ۷۹۹. (ق: ۸۰۰. (ق: ۸۰۱. (ق: ۸۰۲. (ق: ۸۰۳. (ق: ۸۰۴. (ق: ۸۰۵. (ق: ۸۰۶. (ق: ۸۰۷. (ق: ۸۰۸. (ق: ۸۰۹. (ق: ۸۱۰. (ق: ۸۱۱. (ق: ۸۱۲. (ق: ۸۱۳. (ق: ۸۱۴. (ق: ۸۱۵. (ق: ۸۱۶. (ق: ۸۱۷. (ق: ۸۱۸. (ق: ۸۱۹. (ق: ۸۲۰. (ق: ۸۲۱. (ق: ۸۲۲. (ق: ۸۲۳. (ق: ۸۲۴. (ق: ۸۲۵. (ق: ۸۲۶. (ق: ۸۲۷. (ق: ۸۲۸. (ق: ۸۲۹. (ق: ۸۳۰. (ق: ۸۳۱. (ق: ۸۳۲. (ق: ۸۳۳. (ق: ۸۳۴. (ق: ۸۳۵. (ق: ۸۳۶. (ق: ۸۳۷. (ق: ۸۳۸. (ق: ۸۳۹. (ق: ۸۴۰. (ق: ۸۴۱. (ق: ۸۴۲. (ق: ۸۴۳. (ق: ۸۴۴. (ق: ۸۴۵. (ق: ۸۴۶. (ق: ۸۴۷. (ق: ۸۴۸. (ق: ۸۴۹. (ق: ۸۵۰. (ق: ۸۵۱. (ق: ۸۵۲. (ق: ۸۵۳. (ق: ۸۵۴. (ق: ۸۵۵. (ق: ۸۵۶. (ق: ۸۵۷. (ق: ۸۵۸. (ق: ۸۵۹. (ق: ۸۶۰. (ق: ۸۶۱. (ق: ۸۶۲. (ق: ۸۶۳. (ق: ۸۶۴. (ق: ۸۶۵. (ق: ۸۶۶. (ق: ۸۶۷. (ق: ۸۶۸. (ق: ۸۶۹. (ق: ۸۷۰. (ق: ۸۷۱. (ق: ۸۷۲. (ق: ۸۷۳. (ق: ۸۷۴. (ق: ۸۷۵. (ق: ۸۷۶. (ق: ۸۷۷. (ق: ۸۷۸. (ق: ۸۷۹. (ق: ۸۸۰. (ق: ۸۸۱. (ق: ۸۸۲. (ق: ۸۸۳. (ق: ۸۸۴. (ق: ۸۸۵. (ق: ۸۸۶. (ق: ۸۸۷. (ق: ۸۸۸. (ق: ۸۸۹. (ق: ۸۹۰. (ق: ۸۹۱. (ق: ۸۹۲. (ق: ۸۹۳. (ق: ۸۹۴. (ق: ۸۹۵. (ق: ۸۹۶. (ق: ۸۹۷. (ق: ۸۹۸. (ق: ۸۹۹. (ق: ۹۰۰. (ق: ۹۰۱. (ق: ۹۰۲. (ق: ۹۰۳. (ق: ۹۰۴. (ق: ۹۰۵. (ق: ۹۰۶. (ق: ۹۰۷. (ق: ۹۰۸. (ق: ۹۰۹. (ق: ۹۱۰. (ق: ۹۱۱. (ق: ۹۱۲. (ق: ۹۱۳. (ق: ۹۱۴. (ق: ۹۱۵. (ق: ۹۱۶. (ق: ۹۱۷. (ق: ۹۱۸. (ق: ۹۱۹. (ق: ۹۲۰. (ق: ۹۲۱. (ق: ۹۲۲. (ق: ۹۲۳. (ق: ۹۲۴. (ق: ۹۲۵. (ق: ۹۲۶. (ق: ۹۲۷. (ق: ۹۲۸. (ق: ۹۲۹. (ق: ۹۳۰. (ق: ۹۳۱. (ق: ۹۳۲. (ق: ۹۳۳. (ق: ۹۳۴. (ق: ۹۳۵. (ق: ۹۳۶. (ق: ۹۳۷. (ق: ۹۳۸. (ق: ۹۳۹. (ق: ۹۴۰. (ق: ۹۴۱. (ق: ۹۴۲. (ق: ۹۴۳. (ق: ۹۴۴. (ق: ۹۴۵. (ق: ۹۴۶. (ق: ۹۴۷. (ق: ۹۴۸. (ق: ۹۴۹. (ق: ۹۵۰. (ق: ۹۵۱. (ق: ۹۵۲. (ق: ۹۵۳. (ق: ۹۵۴. (ق: ۹۵۵. (ق: ۹۵۶. (ق: ۹۵۷. (ق: ۹۵۸. (ق: ۹۵۹. (ق: ۹۶۰. (ق: ۹۶۱. (ق: ۹۶۲. (ق: ۹۶۳. (ق: ۹۶۴. (ق: ۹۶۵. (ق: ۹۶۶. (ق: ۹۶۷. (ق: ۹۶۸. (ق: ۹۶۹. (ق: ۹۷۰. (ق: ۹۷۱. (ق: ۹۷۲. (ق: ۹۷۳. (ق: ۹۷۴. (ق: ۹۷۵. (ق: ۹۷۶. (ق: ۹۷۷. (ق: ۹۷۸. (ق: ۹۷۹. (ق: ۹۸۰. (ق: ۹۸۱. (ق: ۹۸۲. (ق: ۹۸۳. (ق: ۹۸۴. (ق:

کزین پرسش^۲ اندر میانه^۳ مرزا
 بگوی^۴ و^۵ مکن^۶ هیچ^۷ رای دروغ^۸
 من او را یکی کهترم^۹ نیکخواه
 هم از پشت جمهور گندآورم.
 نگیرد^{۱۲} به بی‌دانشی^{۱۵} کار سخت
 بر اندازه^{۱۸} باید که رانی سخن^{۱۹}
 میان بسته باید، گشاده دو دست
 به دانش سپردن ره بخردی^{۲۰}
 نگه داشتن بهره‌ی نام و ننگ
 بپرسد^{۲۲} خداوند^{۲۵} خورشید^{۲۶} و ماه
 روانش به دوزخ بماند دژم
 دلی باید از موی باریک‌تر
 بداند^{۳۰} که کژی تیارد بها
 جهان بکسر از^{۳۱} داد باشند شاد^{۳۲}
 وگر سوخته گردد^{۳۳} اندر خاک
 که رایش ز کردار بد دور بود

به مادر چنین گفت پرمایه^۱ گز
 ۲۹۲۰ اگر کشور از من نگیرد فروغ
 به طلخند^۸ بسپار گنج و سپاه^۹
 وگر^{۱۱} من به سال و خرد مهترم^{۱۲}
 بدو گوی تا^{۱۳} از بی تاج و تخت
 بدو^{۱۶} گفت مادر که تندی^{۱۷} مکن!
 ۲۹۲۵ هر آنکس که بر تخت شاهی نشست
 نگه داشتن جان پاک از بدی
 هم از دشمن آزر بود^{۲۱} به جنگ
 ز داد و ز بیداد^{۲۲} شهر^{۲۳} و سپاه
 اگر پشه^{۲۷} از شاه یابد^{۲۸} ستم
 ۲۹۳۰ جهان از شب تیره تاریک‌تر
 که از بد کند جان و تن^{۲۹} را رها
 چو بر سر نهد تاج بر تخت داد
 سرانجام بستر ز خست‌ست و خاک
 ازین دودمان شاه جمهور بود

۱-س (نیز لن، بی، بی، فن، ب، ب): فروانه؛ متن = دل، ق، ک، س، آ (نیز ق، آ، ل، آ، و)؛ آواز: پوشش ۳-ل: زمانه؛ (ل، آ: بهانه)؛ متن = یازده دستویس دیگر؛ س^۲ از این بیت افزوده است:

برادر که او را به سال و خرد
 بود کهتر از من کجا بگذرد؟
 به ژرفی نگه کن که اندر جهان
 نکوش نگیرند بر ما کهان

۴-ل: بکزی؛ (لن، آ: مگوی) و هس: آ: مگوی؛ (و: مزن) عس، ق، ک، س، آ (نیز ق، آ): ایچ؛ متن = ل (نیز لن، بی، ل، آ، ب، بی) ۷-ل: (دوروغ)؛ ق: گره دروغ؛ س (نیز ل، ک): راه (ل، آ: آری)؛ دروغ ۸-ل: س، بی، س (نیز لن، ل، آ، و، ب): طلخند؛ متن = ق، ک (نیز بی، فن، آ: پنداری) ۹-س: آ: کلاه؛ س، ق، ک (نیز لن، ق، آ، بی، بی، و، فن، آ، بی): تخت و کلاه؛ متن = ل ۱۰-ق: کهترم؛ ل (نیز لن، بی، فن، آ: این بیت را ندارد ۱۱-س: عس، بی، آ (نیز لن، ل، آ، بی، ل، آ، بی): اگر؛ متن = دل، ق (نیز بی، و) ۱۲-ل: (لن: بهترین) ۱۳-ک: (نیز ل، ک): گفت تا؛ س، س، آ (نیز لن، بی، فن، آ، بی): بگویی که تا؛ (ق، آ: که طلخند خود؛ و بگویی که تا)؛ متن = دل، ق (نیز بی) ۱۴-ل: (ل: انگیزی) ۱۵-ل: (ل: همی دانشی) ۱۶-و: (چنین) ۱۷-ل: (لن: تیزی) ۱۸-ل: براندیشه؛ س (نیز لن، ل، آ، بی، ل، آ، بی، و): باندازه؛ (لن: کز اندازه)؛ متن = ق، ک، س، آ (نیز ق، آ، بی، و، بی) ۱۹-س: آ (نیز لن، بی): بلندی مکن؛ (لن: زندی مکن؛ ل: پانه (باید) بلندی مکن)؛ متن = ل، ک (نیز ق، آ، بی، و) ۲۰-ق، س، آ (نیز و، فن، آ، بی): ایزدی؛ متن = ل، س، ک (نیز لن، بی، بی) ۲۱-ل (نیز ق، آ): دانش آزر بود؛ س (نیز بی، و): همان (بی: همه) دشمنان آرمودن؛ متن = س، ق، ک (نیز لن، ل، آ، بی، بی): این بیت را ندارد ۲۲-ل (نیز بی، ق، آ، بی، و، فن، آ، بی، و): خویچه (لن: دیدار داد و ز)؛ متن = دل، س، بی، س (نیز و) ۲۳-ق: شاه ۲۴-س: (نیز لن، بی، فن، آ، بی): پیرس آرد؛ (و: ز نرس)؛ متن = دل، ق، ک، س، آ (نیز ق، آ، بی، و) ۲۵-ل: (ل: خداوز) ۲۶-ک: خورشید ۲۷-س: کشته؛ متن = ۲۸-س: ک (نیز و) ۲۹-ل: (نیز بی، و، فن، آ، بی): خله؛ متن = ل، ق (نیز ق، آ، بی، و) ۳۰-ل: (لن: جهانی از آن؛ متن = ۳۱-ل: آزاد باشند ز داد (پسوند ندارد)؛ متن = ده دستویس دیگر ۳۳-س، ک (نیز لن، فن، آ: کرده

نه تخت و نه انسر، نه گنج^۲ و کلاه^۱؛
 نه تخت^۴ بزرگی^۵ کسی^۶ را سپردا
 برآنی که او را کنی پیشترقا
 مبادا که نام پدر گم کنما

که هرگز نجویند گاه و سپاه^۱
 پدر گر^۳ به روز جوانی بمرد
 ۲۹۵۰ دلت چفته^۷ بینهمی سوی گژ
 من از گل برین^۸ گونه^۹ مردم کنم

که بیزارم از گنبد لازورد^{۱۱}،
 ز یزدان و بر^{۱۴} دل بیاراستما
 مشو نیز^{۱۵} با گردش آسمان!
 نگر جز به یزدان به کس نگروی
 اگر نیست پند منت^{۲۰} سودمند،
 و زین^{۲۲} پندمن^{۲۳} توشه^{۲۴} جان کنیدا^{۲۱}!
 همین^{۲۶} پندها پیش ایشان براند
 که بودند یا دانش و پارسا^{۲۷}،
 به پیش جهان دیدگان و مهان^{۲۸}
 همه کام و رای دو^{۳۰} فرزند خواستا

یکی مادرش سخت^{۱۰} سوگند خورد
 اگر^{۱۲} هرگز این آرزو^{۱۳} خواستم
 مبر زین سخن جز به نیکی گمانا
 ۲۹۵۵ که آن^{۱۶} را که خواهد دهد نیکوی^{۱۷}
 من انداختم^{۱۸} هرج^{۱۹} آمد ز پند
 نگر تا چه بهتر ز کار، آن کنیدا^{۲۱}
 و ز انیس^{۲۵} همه بخردان را بخواند
 کلید در گنج دو پادشا^{۲۷}
 ۲۹۶۰ بیاورد و کرد آشکارا نهان
 سراسر بدیشان^{۲۹} ببخشید راست

که ای نیکدل^{۳۳} نیزبازار^{۳۲} تو،

چنین گفت از آنیس^{۳۱} به طلخند^{۳۲} گژ

۱-ق: کلاه- سپاه ۲-س: (نیز ن، لی، پ، و، ب)؛ نه انسر نه گنج و نه تخت؛ (ن:؟) نه انسر نه تخت و نه گنج؛؛ متن = ل:، ق:، ی:، ک: (نیز ق:؟، ل:؟) ۳- (ل:؟) کژ ۴- (لی:؟) به تخت و؛ ل:؟ نه بخت) هفت: جوانی (ع: لی:؟) کسی (س:، ی:، ق:، بی:؟) نیز ن، ق:؟، لی:، و:؛ جفت: که؛ س:؟ (نیز ل:؟، ن:؟، ب:؟)؛ خفته: متن = (پ:؟) ۵-ق: (نیز ق:؟، ب:؟) که؛ بدین ۶- (ل:؟، لی:، ل:؟)؛ پاک ۷- (س:، ق:، ک:، س:؟) نیز ن- ل:؟، بی:؛ لاجورد: متن = ل: (نیز پ:، و:، ل:؟) ۸- (ق:؟، ب:؟) که؛ گر ۹- ل:؟، آرزوی ۱۰- (ل:؟، آ:؟) ۱۱- س:؟ (نیز ن، لی، ل:؟، ن:؟، ب:؟)؛ بد توشه: تیره: متن = ل:؟ (نیز ق:؟، ل:؟، ب:؟) و؛ ۱۲- (لی:؟) این: ب:؟ (او) ۱۳- س:، ی:، ک:، س:؟ (نیز ن، لی، ل:؟، ب:؟)؛ نیکوئی: متن = ق: (نیز ق:؟، بی:، و:، ل:؟)؛ ل:؟ این بیت و اندارد ۱۴- (س:؟) نیز لی:؛ اندوختم: متن =؛ یازده دستنویس دیگر ۱۵- س:، ی:، ک:، س:؟ (نیز ق:؟، ن:؟، ب:؟)؛ هر چه: که؛ آنچه: متن = ل: (نیز ل:؟) ۱۶- (ق:؟) نیست پند من = س:؟ (ل:؟) کنی ۱۷- (ب:؟) بدین ۱۸- س:، ی:، ک:، س:؟ (نیز ل:؟، ن:؟، ب:، و:، ل:؟، ب:؟)؛ پندها: متن = ل: (نیز ق:؟، ل:؟) ۱۹- (بی:؟) رامش؛ (بهداری:؟) (۲۹۱۳-۲۹۵۷)؛ و کان قلبها میل الی جز لکنه اکبر سنا و حق بالسلطه من و جهن: اخدهما من حیث الأب. و الثاني من حیث اختصاصه بجزید الشهامه و العقل و مزیه الإحسان و العذل ۲۰- (س:؟) نیز ن، ل:؟، ب:؟؛ از آنیس ۲۱- ل:؟ (نیز ق:؟، ل:؟، بی:؟)؛ همه: ق:؟ مهان: متن = س:؟ (س:؟) نیز ن، ل:؟، و:، ل:؟، ب:؟ ۲۲- ق:؟ پادشاه فرمانده و نیکخواه ۲۳- (لی:؟) رفان:؛ س:؟ (نیز ن، ل:؟، ب:؟)؛ جهاندیدگان جهان: ق:؟ جهاندیده کارگاهان: متن = ل:؟ (نیز ق:؟، ل:؟، بی:، و:؟) ۲۴- س:؟ (نیز ل:؟، و:، ل:؟، ب:؟)؛ برایشان: (ق:؟)؛ بایشان:؛ متن = ل:؟، س:؟ (نیز ل:؟، ل:؟، ب:؟)؛ آن هر دو: (بهداری:؟) (۲۹۵۸-۲۹۶۱)؛ نفقت الکنوز و الأموال و الفخائر بین الولدین علی السویه ۲۵- ل:؟ (نیز ق:؟)؛ زان پس:؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۶- ل:؟ طلخند و؛ ق:؟ (نیز ن- ل:؟، و:، ل:؟، بی:؟)؛ طلخند: متن = س:؟ (نیز پ:؟) ۲۷- س:؟ نیکب: (پ:؟)؛ تنگدل:؛ متن = ل:؟ نامور یار: (ق:؟)؛ مرد بازار: و نامور باز:؛ متن = ده دستنویس دیگر

شیدئی^۱ که جمهور چندی^۲ ز مای^۳
 پلڑت آن گرانمایه بی نیک‌خوی^۴
 ۲۹۵۵ ته ننگ آمدش هرگز^۵ از^۶ کھتری
 نگر نا پسندد چنین دادگر
 نگفته‌ست مامو سَخُن جز به داد
 ز لشکر بخوانیم چندی مهان^{۱۳}
 ز فرزندگان چون سَخُن بشنویم

سرافرازتر^۴ بُد به سال^۵ و به رای^۴
 نکرد ایچ ازو^۷ پیش تخت آرزوی^۸
 نه جست ایچ بر مهتران مهتری^{۱۰}
 که من پیش کھتر^{۱۱} بیندم کمر؟
 ترا دل چرا شد^{۱۲} ز بیداد شاد؟
 خردمند و برگشته گرد جهان،
 به رای و به گفتارشان^{۱۴} بگرویم^{۱۵}

۲۹۷۰ از^{۱۶} ایوان مادر بدین گفت و گوی^{۱۷}
 برین^{۲۰} برنهادند هر دو جوان
 ز دانا و پاکان^{۲۴} سَخُن بشنوند^{۲۵}
 کزیشان همی^{۲۷} دانش آموختند^{۲۸}

برفتند و^{۱۸} دلشان پراز جست و^{۱۹} جوی^{۱۹}
 کز آنپس^{۲۱} ز گردان^{۲۲} و از^{۲۳} پهلوان،
 به گفتار فرزندگان^{۲۶} بگروند^{۲۵}
 به فرهنگ دل‌ها برافروختند^{۲۸}!

بیامد دو فرزانه‌ی^{۲۹} رهنمای^{۳۰}
 ۲۹۷۵ همی‌خواست^{۳۱} فرزانه‌ی کز که^{۳۲} کز

میان‌شان همی‌رفت هرگونه رای
 بود شاه و^{۳۳} در^{۳۴} سندلی^{۳۵} پیشرو،

۱- شیدئی (ن: شیدی) ۲- (ق: ل، ل: ق) چند (ج: ح) ۳- ق: مادرا ۴- ق: سزوارتر ۵- ک: س (نیز ل: و)؛ مال: متن = ل، س. ق (نیز ل: ق، ب، بی، بی، آ، ب) ۶- ق: ک (نیز ق: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۷- نیک‌خو = آرزو: (ن: و: نیک‌خو = آرزوی (پسارند ندارد))؛ متن = س، س (نیز ل: ل، آ، ب) ۸- (نیز ل: ل، بی، بی، آ، ب) ۹- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۱۰- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۱۱- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۱۲- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۱۳- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۱۴- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۱۵- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۱۶- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۱۷- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۱۸- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۱۹- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۲۰- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۲۱- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۲۲- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۲۳- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۲۴- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۲۵- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۲۶- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۲۷- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۲۸- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۲۹- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۳۰- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۳۱- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۳۲- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۳۳- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۳۴- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب) ۳۵- از: ج: آ، ب، بی، بی، آ، ب)

به فرزانیگی ناخردمند^۲ بود
چنین تا دو مهتر گرفتند کین!
نشسته به تخت آن^۵ دو پیروزیخت!
همی هر یکی از جهان بهر^۸ خواست!
به ایوان چپ و راست بنشانند^{۱۰}!
که ای سرفرازان و مردانگان^{۱۱}!
که دارید^{۱۲} رسم پدرشان به یاد،
که دانید ازین^{۱۴} دو جوان پارسا؟
بزرگان^{۱۵} و بیدار دل بخردان
به گفت دو فرزانه‌ی شوربخت^{۱۷}
کز آن^{۱۸} کار جنگ آید و^{۱۹} داوری
خردمند ماند^{۲۳} به رنج و به بیم

هم آنکس که استاد طلخند^۱ بود
همی این بر آن برزد و آن برین^۳
نهاده بگند اندر^۴ ایوان دو تخت
دلاور دو فرزانه^۶ بر دست راست
۲۹۸۰ گرانمایگان را همی^۹ خواندند^{۱۰}
زبان برگشادند فرزانیگان
ازین نامداران فرخ‌نژاد
که خواهید^{۱۳} بر خویشتن پادشا؟
فروماندند اندر آن موبدان
۲۹۸۵ نشسته دو شاه^{۱۶} جوان بر دو تخت
بدانست شهری و هم لشکری
همه^{۲۰} پادشاهی شود^{۲۱} به دو نیم^{۲۲}

۱-ل. س. ق. س. ۲ (نیز ل. ن. ق. ۲. و. ن. ۲. ب.): طلخند؛ متن = (ب) ۲-ل. هم خردمند؛ س. ۳: فرزانیگان ناخردمند؛ (ل): فرزانیگان یا خردمند؛ متن = (ق (نیز ق. ۲. ب. ک. ل. ۳. این بیت و بیت سپین را ندارند؛ س. ۱. و. ل. ۲. ب. از این بیت و بیت سپین دو بیت زیر را ساخته‌اند:

هم آنکس که استاد لطحند بود
چنین تا دو مهتر گرفتند کین
همی این بر آن آن برین (ل: بدان آن بدین) برنزد
بر از جنگ و برخاش (و: فرخاش) گشت آن زمین

۳-س. ۲: برزدی آن برین؛ (ق: زده همانرا برین؛ ب: برزوند آن برین)؛ ق: بدان برزد و آن بدین؛ (ل: پیر از جنگ و برخاش شد آن زمین
(ه ۲۹۷۶ ب.؛ متن = ل: در دلش لتهای این بیت پس و پیش شده است ۴-ل: شدند اندر؛ س: بد اندر دو؛ ق: شد اندر یک؛ س: ۲ (نیز
ب: بداندر یک؛ (ق: ل. ۳: نهادند از آنپس به (ل: ۳: در)؛ متن = (ن. ل. و. ن. ۲. ب. ه. س. ک. س. ۲ (نیز ل. ۲. ب.؛ این: (ب: برو این)؛ متن = ل.
ق (نیز ل. ن. ق. ۲. ل. و. ن. ۲)؛ بنداری (۲۹۷۳-۲۹۷۸): فنیسوا تختین فی ایوان دار الحکک. و فعل کل واحد منهما علی تخت ۵-ل: فرزند
۶-ل: کسی ۸-س. ق. ک. س. ۲ (نیز ل. ن. ق. ۲. ل. و. ن. ۲. ب.؛ بهره؛ متن = ل. بنداری (۲۹۷۹)؛ و جنب کل واحد منهما وزیره و من هو
مطبره و مشیره ۹-س. ق. ک. (نیز ل. ن. ۲. ب.؛ همه؛ متن = ل. س. ۱۰-۲: خواستند - چپ و راست ایوان بیاراستند؛ بنداری (۲۹۸۰):
و حضرت الأمرأ و الأكابر فی مجلس عام ۱۱-ق: برمایگان ۱۲-ل: (نیز ل. ن. ق. ۲. ب.؛ دارند؛ س: دارند (ب: بنقطه)؛ (ق: ۲: داریم)؛
متن = ق. ک. س. ۲ (نیز ل. ۲. ب.؛ ق: این بیت و ایای بیت سپین پس و پیش کرده و پس از آن افزوده است:

همان شهری و لشکری مرد رد
بگوئید و دلها مبارید بد

۱۳-ل: (ل: خوانند) ۱۴-ل: (نیز ل. ۲): زین؛ بنداری (۲۹۸۱-۲۹۸۲): فقام الوزیران و قال: أیها الحاضرون! من الذی ترون من هذین
البلکین یصلح أن یکون فیکم مالک الأمر، و متولی الحل و العقد؟ ۱۵-ل: (ب: جوج)؛ و این بیت را پس از بیت ۲۹۸۷ آورده است ۱۶-ل:
همی دو ۱۷-ل: نیکبخت؛ و این بیت را ندارد ۱۸-ق: (نیز و)؛ کزین کار؛ متن = ۱۹-ق: (نیز ل. ۲. ب.؛ شور آید (که آرد)؛ و: کزیشان
بر آید همی؛ متن = س. ۲ (نیز ل. ن. ق. ۲. ل. و. ن. ۲. ب.؛ همان ۲۰-ق: همان ۲۱-ق: (ب: بود)؛ متن = بازده دستنویس دیگر ۲۲-ق: س. ۲ (نیز ل. ۲. و.
ل. ۲)؛ بر دو نیم؛ (ب: هر ز نیم (پسارند ندارد))؛ متن = ل (نیز ل. ن. ق. ۲. ب.؛ ۲۳-س. ۲ (نیز ل. ن. ق. ۲. ب.؛ مانده که این بیت را ندارند؛ بنداری
(۲۹۸۷-۲۹۸۴): لثمعجرا من تلك الحالة و تحروا و لم یحروا جرایه و عنهم الکوت و الوجوم

زبان را ز گژو پر ز دشنام کرده
که از شاه جان را^۴ ندارم دریغ
بدان^۷ نیک خواهی و آن یکدلی^۸
جو فرغان دو گردد، نماند به جای^{۱۰}

یکی سوی طلخند^۱ پیغام کرد
دگر سوی^۲ گژو رفت با گرز و^۳ تیغ
پراشوب شد کشوره^۵ سنذلی^۶
خردمند گوید که در یک^۹ سرای

که هر برزنی با^{۱۳} یکی پیشرو،
نباید که دارند شاهان^{۱۷} روا!
همی داشتندی شب و روز پاس!

۳۰۰۵ پس آگامی آمد به^{۱۱} طلخند^{۱۲} و گژو
همه^{۱۴} شهر ویران^{۱۵} کنند^{۱۶} از هوا
بیروند از آن^{۱۸} آگهی پهراس

برفتند بی^{۱۹} لشکر و پهلوان
پراژنگ^{۲۱} روی و پر از جنگ سر^{۲۲}
کز اندازه بگذشت ما را سخن!
که فرزاتگان آن نینند روی
برادر ورا چون^{۳۱} یکی بنده بود؟
یکی خرد را گاه^{۳۲} نتوان سپرد^{۳۵}!

چنان بُد که روزی دو شاه جوان
زبان برگشادند یک با دگر^{۲۰}
۳۰۱۰ به طلخند^{۲۳} گفت: ای برادر مکن^{۲۴}
به ناروی و^{۲۵} بر^{۲۶} خیره چیزی^{۲۷} مجوی^{۲۸}!
شنیدی^{۲۹} که جمهور تا^{۳۰} زنده بود
بمرد اوی^{۳۲} و من ماندم خوار^{۳۳} و خرده

۱-ل.ک (نیز لن.ل.آ.و.ب): طلخند؛ متن س. آ (نیز پ. بنداری) ۲-۲. (لن. سورجی) ۳-ق: تیغ ۴-س. ق. ک. س. ۴ (نیز لن.ب): من جان (و: جام): متن د. بنداری (۲۹۹۳-۲۰۰۲): وکان بعضهم یعیل الی جو و بعضهم یعیل الی طلخند. و تفرقوا و تحزبوا و انضم کل واحد منهم الی من کان یعیل الیه ه.س. آ (نیز ل.آ.۱): لشکر ع.ا: سنذلی ۷-۷. (نیز ل.آ.۲: برآن) ۸-س. آ (نیز ل.آ.۲): پردلی ۹-ک: اندر ۱۰-ل.ج: (پساوند ندادند): در ل.آ.های این بیت پس و پیش شده است ۱۱-ل.آ. (ل.آ.۳): ۱۲-ل.ک. س. آ (نیز لن.ل.آ.و.ب): طلخند؛ متن د. (ب. بنداری) ۱۳-س. آ (نیز لن.لی.ب): روا؛ متن ع.ل. ق. ک. (نیز ق. آ) ۱۴-پس از این بیت افزوده است:
پدید آمد و شهر شد پرخروش
خروشی که دلها برآمد به جوش

۱۴-ک (نیز لن.پ. و.ب): همی ۱۵-ل.ب: (پیران) ۱۶-س. آ (نیز لن. ق. آ. لن. آ.ب): کنند (ل.آ.و.ا: شود: نیکند): متن ع.ل. ق. ک. س. آ (نیز لن.ب)
۱۷-ق: شاه آن بدارد ۱۸-ل. زان: س. و اینجا سرنویس دارد: منظره کردن طلخند و گوز بهر پادشاهی (بنداری) (۳۰۰۷-۳۰۰۳): و مها ظهرنی بیت آسرا فنن فریب یخراب. و لایصع سیفان فی غمده. و لاملکان علی تخت ۱۹-ل.ن. (لن. بی): ۲۰-س. آ: بر یکدگر: (ق. آ.ب): یکدگر: ل. آ. و: بر یکدگر: (متن س. ل. ق. ک. (نیز لن. لی. بی. لن. آ. ب) ۲۱-ق. آ (نیز لن. لی. بی. لن. آ. ب) ۲۲-ق. آ (نیز لن. لی. بی. لن. آ. ب) ۲۳-ل. ک. س. آ (نیز لن. ل. آ. و. ب): طلخند؛ متن د. (ب. بنداری) ۲۴-ل. (ل. نکن): ۲۵-ل. بناری: و. س. بیازی: و. ق. (نیز ل. آ. و. لن. آ. بیازی: (ق. آ: بیماری: لن. آ. بیازی: ب. بیهودا؛ متن ک. س. آ (نیز لن. ج. و. ۲۶-ق: خود: (ب. ابر) ۲۷-ک. س. آ: خیره: (آ. کاری): ق. رزم خیره؛ متن د. دستنویس دیگر ۲۸-ق. آ: مگروی: و: موج (پساوند ندارد) ۲۹-ل. شینم ۳۰-ل. ب: (چون) ۳۱-س. س. آ (نیز لن. لی. بی. و. ا. مای همچون (و: جمع چون؛ متن ع.ل. ق. ک. (نیز ق. آ) ۳۲-ل. س. آ (نیز ق. آ) او؛ متن س. ۳۳-ق. زار: (س. آ (نیز ل. آ. ب. ا): مانده زو خوار (ب. زار): س. بمردم بماندم ازو خوار: (لن. بی. لن. آ. ب: بمرد و یماندم ازو خوار؛ متن د. (نیز س. ل. س. ل. ق. آ) ۳۴-ق. آ: (ق. آ: تاج: کجا خورد را خوار) ۳۵-ل. (شمرده: ق. این بیت و ندارد

دگر^۲ را به گز بود^۳ دل رهنمای
 یکی^۵ را نبود^۶ اندر آن^۷ شهر راه^۸
 نبوده^{۱۱} به جنگ دلیران^{۱۲} درنگ^{۱۳}
 سپه را همه ترک و جوشن بداد^{۱۶}
 دل مرد بخرد به در^{۱۷} نیم گشت^{۱۸}
 که را برکشد زین دو مهتر زمان؟
 دُمادم بیامد ز هر سو^{۲۰} سپاه!
 به خون ریختن چنگ‌ها را بست^{۲۷}
 همی داد جان^{۳۳} پدر را درود!
 همه^{۲۷} پست بیلان بیاراستند
 تو گفتی هنی راه جوید^{۲۹} زمین!
 همه گوش پر ناله‌ی کز نای^{۳۴}
 همه پیش^{۳۶} بیشی^{۳۷} نهاده روان!
 ز گرد سپه چشم‌ها تیره شد^{۳۹}
 ز دو رویه^{۴۰} آواز^{۴۱} رویه^{۴۰} خما

گروهی به طلخند^۱ کردند رای
 برآمد خروش از در هر دو شاه^۴
 نخستین^۹ بیاراست طلخند^{۱۰} جنگ
 سر^{۱۴} گنج‌های پدر^{۱۵} برگشاد
 ۳۰۳۰ همه شهر یکسر پر از^{۱۷} بیم گشت^{۱۸}
 که تا چون بود گردش آسمان؟
 همه کشور آگاه شد زین^{۱۹} دو شاه
 بیوشید طلخند^{۲۱} جوشن نخست
 بیاورد گز^{۲۳} نیز خفتان و خود
 ۳۰۳۵ بدان^{۲۵} تیزی^{۲۶} از جای برخاستند
 نهادند^{۲۸} بر کوه‌ی پیل زین
 همه دشت^{۳۰} بزرگ^{۳۱} و^{۳۲} هندی درای^{۳۳}!
 به لشکر^{۳۵} آمد دو شاه جوان
 سپهر اندر آن^{۳۸} رزمگه خیره شد^{۳۹}
 ۳۰۴۰ برآمد خروشیدن^{۴۰} گاو دم

۱-د.ک.س. ۲ (نیز ل.ن. ۳، و. آ.ب.)؛ طلخند؛ متن = (ب.، بندگان) ۲-س.ق.ک.س. ۲ (نیز ل.ن. ۱، و. آ.ب.)؛ یکی؛ متن = ل (نیز ق ۲) ۳-ل.ن. (نکود) ۴-ل.ن. شهریار؛ س. ۲ (نیز ق.)؛ دو رویه سپاه؛ متن = س.ن.ک. (نیز ل.ن. ب.، آ.ب.)؛ هدی (نیز ب.)؛ پش؛ س ۲ (نیز ل.ن. ۲، ۳، ۴)؛ تنی؛ (ق. ۴-کسی)؛ متن = ل.س. (نیز ل.ن. ۱، و. ب.)؛ (د.ل. ۳، ۱: نبد) ۵-ل.ن. (اندروین) ۸-ل.ن. بار؛ (و. جای (بساوند ندارد))؛ ق این بیت را ندارد؛ بدگوی (۳۰۲۷، ۳۰۲۴)؛ فانسرف کل واحد منهما الی منزله فارفع الصباح من الدرکاهین ۹-ق. ۲: چنان هم) ۱۰-ل.ن. ک.س. ۲ (نیز ل.ن. ۱، و. آ.ب.)؛ طلخند؛ متن = (ب.، بندگان) ۱۱-ک.س. نبرد ۱۲-ق.ک.س. ۲ (نیز ب.، و. آ.ب.)؛ از دلیری؛ (ق. ۲، ل. ۲: از دلیران)؛ متن = ل.س. (نیز ل.ن. ب.) ۱۳-س. ۱: نهنگ ۱۴-س.ق.س. ۲ (نیز ل.ن. ۱، و. آ.ب.)؛ در؛ متن = ل.ک. (نیز ق ۲) ۱۵-ق. ۲: درم) ۱۶-س. ۲: جوشن و ترک داد؛ ل.ن. همه ترک و جوشن سپه را بداد) ۱۷-س. (نیز ل.ن. ب.)؛ به دو نیم - بر از بیم؛ (ب. بر از بیم - بر از بیم (بساوند ندارد))؛ متن = ل.ق.ک.س. ۲ (نیز ق. ۲، ل. ۳، ۴)؛ ۱۸-ل.ن. شد ۱۹-ق.ک. (نیز ب.)؛ زان ۲۰-س. (نیز ل.ن. ب.)؛ کشور؛ متن = ل.ق.ک.س. ۲ (نیز ق. ۲، ل. ۳، ۴)؛ ل.ن. ک.س. ۲ (نیز ل.ن. ۱، و. آ.ب.)؛ طلخند؛ متن = (ب.، بندگان) ۲۲-ک.س. نشست؛ بنگاری (۳۰۳۳، ۳۰۲۸)؛ فابتدا طلخند بتهیه اسباب القتال، و فرق الأسلحة علی الرجال ۲۳-ق. ۲: بیوشید لشکرش) ۲۴-ق. ۲: خاک؛ بنگاری (۳۰۳۴)؛ فاضطر آخره، الی أن استحضرت عهده و عهده، و دجا أمره و قواده، و أمرهم بالشمع لما حوز بهم من ذلك الأمر المهم، و الحادث المدلهم ۲۵-س. (نیز ل.ن. ب.)؛ بران ۲۶-ل.ن. تندی ۲۷-ل.ن. همی ۲۸-ل.ن. نهاده) ۲۹-س.ق.ک.س. ۲ (نیز ل.ن. ۱، و. ب.)؛ جنگ جوید؛ (ق. ۲: در نورد)؛ متن = ل. ۳۰-س. ۲ (نیز ل.ن. ۱، و. ب.)؛ شهریار؛ ک.س. (نیز ق. ۲، ب.)؛ چشم؛ ل.ن. ۳۱: چو چشم (وزن درست نیست)؛ متن = ل. ۳۲-ک.س. (نیز ق ۲) ۳۳-ق. ۲: حوس) ۳۴-س. ۲ (نیز ل.ن. ۱، و. آ.ب.)؛ زین درای؛ ک.س. محراب (۹) (رای)؛ متن = ل.ق. (نیز ق. ۲، ل. ۳)؛ ک.س. کرنای؛ این بیت را ندارد ۳۵-ق. ۲: بر لشکر ۳۶-ل.ن. بصر ۳۷-ق. ۲: لشکر؛ ای: بیستی (بیشی)؛ ب. (نیزه) ۳۸-ل.ن. به شهر اندرون؛ ک.س. (نیز ل.ن. ۱)؛ سپه اندران؛ متن = س.ق.س. ۲ (نیز ل.ن. ۱، و. آ.ب.)؛ ۳۹-س. ک.س. ۲ (نیز ق. ۲، و.)؛ گشت؛ متن = ل.س. (نیز ل.ن. ۱، و. ب.)؛ این بیت و بیت سپهین را ندارد ۴۰-ک.س. (نیز ق. ۲)؛ روی؛ ق. ۲: حوکوس ۱ و س. ۲: ز رویه؛ ل.ن. شیور و؛ متن = ل.س. (نیز ل.ن. ۱، و. ب.)؛ ۴۱-س. ۲ (نیز ب.، و. آ.ب.)

یارات با میسنه^۱ میسره
 دو لشکر کشیدند صف بر دو میل
 فرقی^۵ درفشان^۶ به سربر به پای^۷
 پیاده به پیش اندرون نیزه‌دار
 ۳۰۴۵ نگه کرد گژو اندر آن دشت جنگ
 همه کام^{۱۳} خاک^{۱۴} و همه دشت^{۱۵} خون:
 ز^{۱۷} طلخند^{۱۸} هر چند جانش بسوخت،
 گزین کرد مردی سخن گوی گژو
 که زو پیش طلخند^{۲۲} و^{۲۳} او را بگری^{۲۴}
 ۳۰۵۰ که هر خون که آید به کین^{۲۵} ریخته
 یکی گوش بگشای^{۲۸} بر پل گژو
 نباید که از ما^{۲۹} بدین کارزار^{۳۰}
 گزین^{۳۱} کشور هند ویران شود
 پیرهیز ازین رزم و^{۳۲} آویختن^{۳۳}
 ۳۰۵۵ دل من بدین آشتی شاد کن!

تو گفتی^۱ زمین کوه^۲ شد یکسره!
 دو شاو سرافراز بر^۳ پشت پیل
 یکی پیکرش^۸ بپر و دیگر^۹ همای^۷
 سپردار^{۱۰} و^{۱۱} شایسته‌ی کارزار
 هو^{۱۲} دید چون پشت جنگی پلنگ!
 به گرداندرون نیزه^{۱۴} بد رهنمون!
 ز خشم او دو چشم خرد زان دوخت^{۱۹}!
 کزان^{۲۰} مهتران او بدی^{۲۱} پیشرو
 که بیداد جنگی برادر مجوی^{۲۴}
 تو باشی بدان^{۲۶} گیتی^{۲۷} آویخته!
 به گفتار بدگوی غزه مشوا
 نگوش بود در جهان یادگارا
 کتام پلنگان و شیران شودا
 به بیدادبر خیره خون ریختن!
 ز فام^{۳۳} خرد گردن آزاد کن!

۱-س، ق (نیز ل، ب، آ، بی، یارات میسنه؛ س^۲ (نیز ل، ی، ی، یارات میسنه)؛ متن = ل، ک، (نیز ب) = ۲، ق: آ؛
 گویی) = ۳، (یسنه)؛ در ل^۳ این بیت پس از بیت ۳۰۳۸ آمده است = ۴، (نیز ل) = ۵، س، ی، س^۶ (نیز ل، ن، ق، آ، بی، و)؛ درفش؛ متن = ل،
 ق (نیز ل، آ، بی) = ۶، عمن؛ دروخشان = ۷، پاهما = ۸، (نیز ل، ن، ی، یگری؛ ق: آ؛ پیکر)؛ متن = ۹، (بی؛ بپر بیکر دگر بد)؛ متن = ده
 مسترین دیگر = ۱۰، (ق: آ؛ سپهدار) = ۱۱، (س، نیز ل، بی، و بی)؛ جوم؛ متن = ل، ک، س^{۱۲} (نیز ق، ل، آ، بی، و)؛ بندلوی (۳۰۴۴-۳۰۴۵)؛ ثم
 برزوا و عیوا عاکرمه میامن و میاسر و عقانب و مناسره و قدمو الرجاله أمام الفرسان فی آلات الضراب و الطعان، و أسرجو الیله
 لریکوب الصلکین = ۱۳، ک، همی؛ آیت‌های ۳۰۴۵-۳۱۶۹ را ندارد = ۱۴، (بی؛ کامه) = ۱۵، (ق: آ؛ خشک) = ۱۶، س، ق (نیز و، بی)؛ دست = ۱۶-
 نیز ل، (نیزه = ۱۷، ق (نیز ق، آ، بی، و)؛ به: متن = ل، س، ک، س^{۱۸} (نیز ل، بی، ل، آ، بی) = ۱۸، ل-ک، س^{۱۹} (نیز ل، بی، ل، آ، بی، و)؛ طلخند؛ متن = (بی
 ۱۹، س، ق، س^{۲۰} (نیز ل، بی، بی)؛ خرد هم لب از لویز (نیزه) ندوخت (س، آ، بی؛ بدوخت)؛ ک؛ خرد زاهم از آرزو لب بدوخت؛ (ل، آ؛ خرد
 هم لب آرزو بدوخت؛ و بد خرد هم لب از مهر او بر (بی؛ شانی او) بدوخت (در و حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ متن = ل، (نیز ق، آ؛
 در ل) آذ به لور در هر دو مسترین بدوخت به نلوخت تصحیح شده است)؛ بنداری (۳۰۴۵-۳۰۴۷)؛ ثم لما اصطف الفریقان و تقابل
 الجمعلان أمركت الرقة جزا حتی کاد یحترق جوی = ۲۰، ق: که از؛ (ب؛ رزان) = ۲۱، ل-ک، یود = ۲۲، ل-ک، س^{۲۳} (نیز ل، بی، ل، آ، بی، و)؛ طلخند؛
 متن = (بی) = ۲۳، (بی؛ جوم) = ۲۴، (نیز؛ گومجور) = ۲۵، (ل؛ خون)؛ (بی؛ باشد برین؛ ق)؛ گزین کین شود)؛ متن = س، ق، ک، س^{۲۶} (نیز ل، بی، و)؛
 بی، و بی) = ۲۶، (بی؛ بران) = ۲۷، س، ق، بی، س^{۲۸} (نیز ل، بی، ل، آ، بی، و)؛ یکسر؛ متن = ل، (نیز ق، آ، بی، و)؛ بندلوی (۳۰۴۸-۳۰۵۰)؛ فراسل الی آخیه
 أحد ثقات یحصه علی لسانه و بسأله أن یکف من عنانه و یشتغل بإصلاح الفاسد = ۲۸، بی؛ بگشاد = ۲۹، س، ق، س^{۳۰} (نیز ل، بی، بی)؛ بی؛
 متن خطی ک، نیز ق، ل، آ، بی، و) = ۳۰، رورگار = ۳۱، س، س^{۳۲} (نیز ل، بی، و بی)؛ که این ک (نیز ق، آ، بی، و)؛ ازین؛ متن = ل، ق = ۳۲، ک (نیز
 بی)؛ جوم؛ جگه؛ ق: آ؛ خیره؛ متن = س، ق، س^{۳۳} (نیز ل، بی، و بی)؛ ق^{۳۴}؛ پس از این بیت افزوده است:
 بفرس از خفاوند خورشید و ماه
 که گم کرده‌ی بین گمان تیره‌راه
 ۳۰۵۳ ک (نیز ل، بی، ل، آ، بی، و بی)؛ و امه (بی؛ دام)؛ متن = ل، س، بی، س^{۳۵} بیتها ۳۰۵۵-۳۰۵۷ را ندارد

نخواهم^۱ که جان باشد اندر تنم!
 کتون^۲ جنگ را برکشیدم^۳ رده
 ز تیر و ز^۴ زوبین^۵ و توک سنان
 بر^{۱۳} آوردگه بر^{۱۴} سزانشان کنم^{۱۵}
 ۳۰۷۵ بر آن سان^{۱۶} سپاه اندرآرم به جنگ
 بیلوند^{۱۷} گنج را کتون بسته دستا
 که از^{۲۲} بندگان نیز^{۲۳} با شهریار

وگر^۲ چشم بر تاج شاه^۳ افکنم!
 هوا شد چو دیبا^۴ به زر آرده^۵،
 نداند کتون گنج^{۱۱} رکیب^{۱۱} از^{۱۲} عنان!
 همه لشکروش را^{۱۶} خروشان کنم^{۱۵}
 که سیر آید از جنگ^{۱۸} جنگی پلنگا
 سپاهش ببیند گرد^{۲۰} شکست^{۲۱}
 نبوشد کسی جوشن^{۲۲} کارزارا

چو پاسخ شنید آن خرومند^{۲۵} مرد
 غمی^{۲۶} شد دل گنج چو پاسخ شنید
 ۳۰۸۰ پراندریشه فروانه^{۲۹} را پیش خواند
 بدو گفت کای^{۳۱} مرد فرهنگ جوی!
 همه دشت خونست^{۳۳} و بی تن سرست
 نباید گزین کار فرجام کار

بیامد همه یک به یک یاد کردا
 که طلخند^{۲۷} را رای پاسخ^{۲۸} ندیدا
 ز پاسخ فراوان سخن ها^{۳۰} براندا
 یکی چاره ی کار با من بگوی^{۳۲}،
 روان را گذر بر جهان داورست^{۳۴}
 به ما بازماند^{۳۵} بد روزگارا

۱-ل: بخوام^۲ (نیز، ن، بی، با): اگر^۳ (ل: و، یا): متن = ل، ک، ل، آ، س: (نیز ق، آ، پ، و) ۳-ل: ۲-و، گاه ۴-س (نیز، ن، بی): که من
 دل: (بر کشیدم): س، ل، آ، س: (نیز، ن، بی، پ، و، با): برکشیدم سپه را: متن = ل، ک، ل (نیز ق) عک (نیز، بی): دریا: (ل: و، مینا): متن = ل،
 س، ل، آ (نیز، ن، بی، ق، پ، و، با) ۷-ل: (بزه آورده) ۸-س، ک، ل، آ، س: (نیز، ن، بی، پ، و، با): بس تیر و: متن = ل (نیز ق) ۹-ل (نیز، ن،
 زوبین (حرف سوم بی نقطه)، س، ک، ل، آ، س: (نیز ق ۲-و، بی، با): زوبین: متن تصحیح قیاسی است ۱۰-س: (نیز، ن، بی، ل، و، کس: (ق: آ، هم
 اکثرن: متن = ل، س، ک، ل، آ (نیز، ن، بی، پ، با) ۱۱-س: (نیز، ن، بی، ل، آ، پ، با): رکاب: متن = ل، ک، ل، آ (نیز ق، آ، پ، و، با) ۱۲-س: آ، و: ۱۳-ل: (بی: به)
 ۱۴-ک: چون ۱۵-ل: دوکتیم) ۱۶-س: (نیز، ن، بی، ل، بی، با): لشکرگرا: متن = ل، ک، ل، آ، س: (نیز ق، آ، ل، پ، و، با) ۱۷-س: (نیز، ن، بی، ل، آ، پ، و، با): بدان سان:
 ل: بدان سو: (ب: از آن سان): متن = ل، ک، ل، آ، س: (نیز ق) ۱۸-ل: (و، از جان شود سیر شیر و) ۱۹-س: (نیز، ن، بی، پ، و، با): بیاریم: متن = ل،
 ک، ل، آ، س: (نیز ق، آ، ل، آ، و) ۲۰-ل: (بی: کردن): (ق: آ، هر سو: بی: کرده: ل: آ، رول: و: ز گردون (وزن درست نیست))، ک: ببینند کردن: متن =
 ل، آ، ک: همانگاه کردند بست: متن = س: (نیز، ن، بی، پ، با): س، س: آ (نیز ق، آ، بی، و، با): پس از این بیت افزوده اند:

ز تیم سزانشان چو بیجان کنم (س، ق، آ، و، شوند)
 چنان خستگان زار و بیجان کنم (س، ق، آ، و، شوند)

۲۲-ل: دیگر ۲۳-ل: (ب: بداند از آن پس که) ۲۴-س: (نیز، بی، با): نبوشد جوشن که: متن = ل، ک، ل، آ (نیز، ن، بی، ق، آ، ل، و، پ، و، بنداری
 (۳۰۷۷، ۳۰۶۷): مایی طلخند: (لا اله الا الله) بی غیه و الاستمرار علی علوانه. وکان من جوابه ان قال: لا کان يوم أسلک فيه هذه المسالك
 فو أرضی تک بقسمة المسالك ۲۵-ل: سخنگوی ۲۶-ل: (بی: غمین) ۲۷-س، ل، س، ک، ل، آ، س: (نیز ق، آ، بی، ل، آ، پ، و، با): طلخند: متن = (پ
 ۲۸-س: (نیز ق، آ، و، با): هیچ هاشم: متن = ل، ن، این بیت و بیت سببش را ندارد ۲۹-ل: (ق: آ، موبدش) ۳۰-ل: کار برادر لراوان
 ۳۱-ل: (بی: آ، ما بگوی) ۳۲-ل: چاره کار ما بازجوی: س، بی، بی: بیت های ۳۰۸۱، ۳۰۸۲، ۳۰۸۳ را ندارد ۳۳-ل: دست خویست
 ۳۴-س: و جان واکه در داورست (د): (بی: گرامی به بند اندرست: و دلبران به بند اندرست: آ (نیز ق، آ، سپاه از دو رویه به جنگ
 اندرست: پ: رویتها و فلها به درد اندرست): متن = ل، ک، ل، آ، س: (نیز، ن، بی، ل، آ، و، با): کرده دستن =
 ل: بهتری (۳۰۸۲، ۳۰۷۸): معظم فلک علی جز فاستحضر وزیره و سأله عن وجه التدبیر فی کف أخیه عن مقاسمة القتال، و التمزغ
 لسفک همه الاطلاع

دگر باره رای^۱ نو افگند بن؛
 گزین^۲ کرد نیک اختر چرب گوی^۳؛
 بگوش که پردرد^۴ و رنجست گؤ،
 همی خواهد از داو^۵ کردگار،
 بتابی^۶ ز جنگی برادر تو^۷ چهار
 فروزنده^۸ جان^۹ تاریکی نست،
 که چون خواهد این^{۱۰} کار بیداد رفت؟
 هم از^{۱۱} گردش چرخ برنگدری!
 جهانی پر از مردم^{۱۲} ریمنست،
 که تنگست ازیشان به ما^{۱۳} زمین!
 هم از^{۱۴} نامداران پرخاشجوی،
 چرا ساخت طلخند^{۱۵} و گؤ رزمگاه؟

ز فرزانه بشنید شاه این سخن
 ز درد برادر پر از آب روی
 بدو گفت گؤ: پیش^۱ طلخند^۲ شو^۳
 ازین گردش رزم^۴ و این کارزار!
 ۳۱۰۰ که گرداند^۵ اندر دلت هوش و مهر
 ز فرزانه^۶ کو^۷ بتزدیک تست
 بیوس از شمار ده و دو^۸ و هفت
 اگر چند تندی^۹ و گندآوری^{۱۰}
 همه گرد بر گرد ما^{۱۱} دشمنست
 ۳۱۰۵ همان^{۱۲} شاه^{۱۳} کشمیر و فغفور چین
 شکویده باشم ازین^{۱۴} هر دو^{۱۵} روی
 که^{۱۶} گویند^{۱۷} کر^{۱۸} بهر تخت و کلاه

۱-نیز ق. ۲. به. و. وانی؛ متن = ل. س. ل. ۲. س. ۲. ل. ۲. (نیز ل. ل. ۲. ب.) ۳. س. ۲. (نیز و.) نکه ۳- ل. ۲. س. ۲. نیک اختر خوب گوی؛ متن =
 یازده دستویس دیگر ۴. س. ل. ۲. (نیز ل. ل. ۲. و. ب.) رو؛ س. ۲. (نیز ب.) شو؛ متن = ل. ق. ه. س. ق. ک. س. ۲. (نیز ل. و. ب.) سوی
 متن = ل. ل. ۲. ل. ۲. ق. ل. ۲. (نیز ل. ل. ۲. و. ب.) طلخند؛ متن = ک. س. ۲. (نیز ب. بتداری) ۷- س. ۲. (نیز ق. ۲.) رو؛ (پ. گؤ)؛ متن = ده
 دستویس دیگر ۸- ل. ۲. با دره؛ ب. پس از این بیت افزوده است:

دلش در همدست و جان مستمند
 تنش در گداز و روان برگزند

۹- ل. ۲. (نیز ل. ل. ۲. ب. و. ب.) چرخ؛ س. ۲. و جنگ؛ (ل. ۲. روز)؛ کدکوشی ریح؛ متن = ل. ق. (نیز ق. ۲) ۱۰- (ل. ۲. روزگار) ۱۱- س. ق. ک.
 ل. ۲. س. ۲. (نیز ل. ق. ۲. ل. ۲. و. ب.) دادگر؛ متن = ل. (نیز ل.) ۱۲- ل. ۲. آرد وی؛ س. ۲. (نیز ب. و.) گرد آرد؛ متن = ل. ۱۳- (ق. ۲. که او دارد از
 بر... (۹))؛ متن = ل. س. (نیز ل. ل. ۲. ب.) ۱۴- (ل. بتابی) ۱۵- (ق. ۲. برادر ت)؛ و ازین جنگ و بیداد؛ بتداری (۳۰۹۹-۳۰۹۶). ناخستار
 رجلا موسوما بالقتل و الذکاء، و أرسله الی طلخند، و أمره أن یقول له: إن أتحاک موجه القلب مما أنت مضر علیه من المنايذة ۱۶- س.
 (نیز ل. ل. ب.) نه (ل. ز) قزوئه مرعی؛ متن = ل. ق. س. ۲. (نیز ق. ۲. ل. ۲. و.) ۱۷- س. ل. ۲. س. ۲. (نیز ل. و. ب.) فریبند؛ متن = ل. ق.
 ۱۸- ل. ق. ۲. (رای) ۱۹- (ل. چار) ۲۰- (ل. وار)؛ در؛ س. ل. ب. این بیت بابت سپین پس و پیش شده است. ق. ۲. به جای این بیت، بیت زیر
 را آورده است:

بتوس از چنین گردش روزگار
 براندیش ازین چرخ ناپایدار

۲۱- ل. گندی؛ ق. گردی؛ متن = یازده دستویس دیگر ۲۲- س. ل. ۲. (نیز ل. ل. و. ب.) جنگ آوری؛ س. ۲. مهر آوری؛ متن = ل. (نیز ق. ۲)
 ۲۳- س. ۲. (نیز و.) ازین؛ بتداری (۳۱۰۰-۳۱۰۳). و لا ینسب فلک إلا الی دستورک الذی هو العادل بک عن سواء الطریق ۲۴- (ل. ۲)
 گردغان ۲۵- ل. ۲. دشمن؛ متن = یازده دستویس دیگر ۲۶- س. ل. ۲. س. ۲. (نیز ل. ل. و. ب.) هم از؛ متن = ل. ق. ک. (نیز ق. ۲)
 ۲۷- ل. حرر ۲۸- (ل. سراسر)؛ ب. پس از این بیت افزوده است:

هم از جنگ شیوان ایران زمین
 برشم چو ما جنگ سازیم و کین

بتداری (۳۱۰۴-۳۱۰۵). و لا یخفی علیک أن حوالینا جماعة من الأعداء مثل ملک کشمیر و بغفور و غیرهما ۲۹- س. (نیز ل. ل.) ازین
 (ق. ۲. ل. ۲. س. ۲. (نیز ل. ل. و. ب.) ۳۰- (ن. س. ل. ۲. هفت) (ک) ۳۱- س. ک. (نیز ل. ل. و. ب.) همه؛ متن = ل. ق. ل. ۲. س. ۲. (نیز ق. ۲)
 ل. ۲. و. ب. ۳۲- س. ل. ۲. س. ۲. (نیز ل. ل. و. ب.) چه؛ متن = ل. ل. ۲. (نیز ق. ۲) ۳۳- کدکوشید ۳۴- (ق. ۲. ل. ۲. س. ۲. (نیز ل. ل. و. ب.)
 طلخند؛ متن = س. ۲. (نیز ب.)

همان از گهر^۱ پاک زاده نی‌اند؟
 همی^۲ دست‌بازند خویشان^۳ به خون؛
 درفشان کنی^۴ جان^۵ تاریکی من،
 بیخشم، نمانم که مانی^۸ به رنج؛
 بیای^{۱۱}، همان یاره^{۱۲} و تخت^{۱۳} عاج^{۱۴}
 میگرت آرزو خود جزا^{۱۶} جنگ نیست^{۱۵}
 به فرجام ازین بد^{۱۷} شیمان شوی^{۱۸}

به گوهر مگر هم‌زاده نی‌اند؟
 به گفتار ناپاک‌دل رهنمون
 ۳۱۱۰ ز لشکر گر آیی بنزدیک من
 ز دینار و دیبا^۶ و از اسب^۷ و گنج
 هم از دست من^۹ کشور و شهر و تاج^{۱۱}
 ز مهتر^{۱۲} برادر ترا نتنگ نیست^{۱۵}
 اگر^{۱۷} پند من یک‌به‌یک^{۱۸} نشنوی^{۱۹}

بنزدیک طلخند^{۲۲} تیره^{۳۳} روان،
 ز شاهی و از^{۲۷} گنج و دینار و^{۲۸} چیز^{۲۶}
 خرده‌مندی^{۳۱} و رای و دیدار^{۳۲} اوی^{۳۰}

۳۱۱۵ فرستاده آمد چو باد دمان^{۳۱}
 بگفت آج^{۳۳} بشنید و بغزود^{۳۵} نیز^{۳۶}
 چو بشنید طلخند^{۲۹} گفتار اوی^{۳۰}

۱-س ۲ (نیز ن-و، ب)؛ پدر؛ متن = ل، بندهای: اصل طاهر ۲-ل ۳: همه ۳-س (نیز ن، بی، ب)؛ ایشان؛ متن = ق-س ۲ (نیز ق، ل، ج، ب، و)؛ ل این بیت را ندارد؛ بندهای: (۳۱۰۶-۳۱۰۹)؛ و مهما تقاطعا علی التاج و التخت لرفرفنا بكل سره، و أطلقوا لنا الأستة، و زعموا أننا لسان من أصل طاهر ۴-س، ق (نیز ب)؛ درخشان کنی؛ (ل: کنی روشن این)؛ متن = ل، ک، ل، س ۲ (نیز ن، بی، ب)؛ هفتاد رای عق (نیز ل: ل)؛ دینار ۵-س، ی ۲ (نیز ن، بی، و، ب)؛ اسبان؛ متن = ل (نیز ق) ۸-س، س ۲ (نیز ن-و، ب)؛ نخواهم که باشی؛ متن = ل ۹-ق: همان گنج با ۱۰-س، ل: گنج و تاج؛ س ۲ (نیز و)؛ تخت عاج؛ متن = ل، و، ی (نیز ن، ق، ل، ج، ب) ۱۱-ل: (ل: سانی) ۱۲-ق: بازه (۴) ۱۳-س ۲ (نیز ل: و)؛ طرف و تاج (ل: پساوند ندارد)؛ ل این بیت را ندارد؛ بندهای: (۳۱۱۰-۳۱۱۲)؛ و اینک این نهضت التي لم أبخل عليك بالتاج و التخت ۱۴-ل، ک (نیز ق: ل)؛ مهر؛ متن = ل، س ۲ (نیز ن، بی، و، ب)؛ بندهای: اخيک الأكبر ۱۵-ل: ل: نیست دنگ- نیست جنگ ۱۶-ل: مگر آرزویت جز از س (نیز ن، بی، ب)؛ مرا آرزو چیست؛ ل (نیز ق: ل)؛ مرا با تو خود آرزو؛ س ۲ (نیز ب، و)؛ ترا آرزو خود جز از (و: بجز)؛ متن = ق، ی (نیز ل: ق)؛ مگر جت؛ بندهای: (۳۱۱۳)؛ و لا عار عليك و لا غضاضة تلحقک فی أن تتجیح الی مصالحة أخیک الأكبر بل تكون بذلك محمودا عند ملوک البحر و البر ۱۷-ق: (و: وگر) ۱۸-ل: سرسیر ۱۹-ل: (نیز ق: ل) ۲۰-ل: زمین بد؛ س، ل ۲ (نیز ن، بی، و، ب)؛ کوارت؛ متن = ق (نیز ق: ل)؛ کن این بیت و بیت سپهر را ندارد؛ بندهای: (۳۱۱۴)؛ و قد نصحتک إن قبلت. و إن لم تقبل ستدم حين لا یغنی التدم، و تعض علی یدیک حين تزول یدک القدم ۲۱-ق: (نیز و)؛ روان؛ س، ل ۲ (نیز ن-و، ب)؛ آب روان؛ متن = ل ۲۲-ل، س، ق، ل ۲ (نیز ن-و، ب)؛ طلخند؛ متن = س ۲ (نیز ب) ۲۳-ق: (بی: روشن)؛ ق ۲ پس از این بیت افزوده است:

پیام برادر بدر داد زود که پند برادر را بود سود

۲۴-ک (نیز بی-و، ب)؛ آنچه؛ متن = ۲۵-ل، س، ل ۲ (نیز ن، بی، ب)؛ او گفت و بغزود؛ ک (نیز و)؛ گفت و بیغزود؛ (بی: او گفت بغزود)؛ ل: ک: گو گفت و بغزود؛ ق: بیامد بگفت و بیغزود؛ متن = ل (نیز ق) ۲۶-ق: (بی: چیز (نیز) ۲۷-ل، ق: ل: ۲۸-ل: ک: بسیار؛ ل: ک: مرگونه؛ س (نیز بی: گنج و دینار و)؛ (بی: ج)؛ متن = ل، ق، ل، س ۲ (نیز ن، بی، و، ب)؛ بندهای: (۳۱۱۵-۳۱۱۶)؛ فأتانا الرسول و أتى الیه الرسالة فما نجعت فیہ تلک المسألة ۲۹-ل، بی، ک، ل، س ۲ (نیز ن-و، ب)؛ طلخند؛ متن = (ب) ۳۰-س، ق: ل (نیز ب)؛ او: ل: کند آوری؛ متن = ک، س ۲ (نیز ن-و، ب) ۳۱-ق: (بی: خرده‌مندی جی) ۳۲-س (نیز ب)؛ او: ل: رای ندآوری (حرف یکم بی نقطه)؛ ل ۲ (نیز ل: ل)؛ رای بیلار اوی (ل: آ)؛ او: ل: متن = ک، س ۲ (نیز ن، بی، و)؛ ق: این بیت و بیت سپهر را ندارد؛ ل ۳ پس از این بیت افزوده است:
 از آن کائناتن را دگر رای بود به گفت برادر نیامد فرود

به گفت برادر نیامد فرازا
 که هرگز مبادی^۲ جواز^۵ چاره‌جوی^۳
 تبت سوخته بآتش^۸ هیربد^۴
 نیم^۹ جواز^{۱۱} چاره بازار تو
 تو خود کیستی زین بزرگ^{۱۲} انجمن^{۱۰}؟
 ز خورشید^{۱۳} تا پشت^{۱۴} ماهی مراست
 که ت اندیشه‌های^{۱۶} دراز آمده‌ست^{۱۷} آ
 از^{۱۸} آورد مردان و پیکار^{۱۹} پل
 به رزم آمدی^{۲۱}، چیست رای درنگ^{۲۲}؟
 که روزت^{۲۴} ستاره بیاید^{۲۵} شمردا
 جو دیدی^{۲۸} که آمد به پشت نشیب^{۲۹} آ
 نخواند^{۳۳} ترا دانشی نیک‌بخت!

همه پاسخ پادشاه^{۳۳} کرد یاد،
 فرستاده آمد همی زین بدوی^{۳۵}

از آن کاسمان^۱ را دگر بود راز
 چنین داد پاسخ که گوی^۲ را بگوی^۳
 ۳۱۲۰ بریده زوانت^۴ به شمشیر^۵ بد^۶
 شنیدم همه خام‌گفتار تو
 چگونه دهی گنج و شاه^{۱۱} به من
 توانایی و گنج و شاه^{۱۱} مراست
 همانا زمانت^{۱۵} فراز آمده‌ست
 ۳۱۲۵ سپاه ایستاده چنین بر دو میل
 فراز آر لشکر بیاری^{۲۰} جنگا
 چنان بینی اکنون ز من^{۲۳} دست‌برد
 ندانی^{۲۶} جز افسون و بند و ^{۲۷} فریب
 از^{۳۰} اندیشه دوری^{۳۱} و از^{۳۲} تاج و تخت

۳۱۳۰ فرستاده آمد سری پر ز باد
 چنین تا شب تیره بنمود روی

دک: لرتک آسان؛ س^۲ (نیز و)؛ همی آسان^{۲-۴} (نیز ان، لی، ب)؛ او؛ متن = ل، م، ق، ل، ن، س^۲ (نیز ق، ل، ن، ب، و)؛ ۴-ق:
 بگو- جنگجو ۴-ق: نیومد هل: مگر: م، ل^۲ (نیز ان، لی، پی، ب)؛ بجز: متن = ق، ک، س^۲ (نیز ق، ل، ن، و)؛ ع، س، ق، ک، س^۲ (نیز ان و-
 بی)؛ زبانت: متن = ل: زوانت^۴؛ ۷-بی: بند- هیرمند (H)؛ ه: آتش: ل: ز آتش: متن = ده دستویس دیگر؛ ل^۲ این بیت را ندارد ۹-ل^۲
 (نیز ل^۲: نلیدم ۱۰-ل^۲؛ بجز ۱۱- (و: جوی)؛ ق (نیز ل، ن)؛ تخت: متن = ده دستویس دیگر ۱۲-س^۲؛ (نیز ان، لی، و، بی)؛ شمار: متن =
 ل: ق، ک (نیز ق، ل، ن، ب)؛ در قتل‌های این بیت پس و پیش شده است؛ ل^۲ این بیت ویت سپهر را ندارد ۱۳-ک: خورشید ۱۴-ل: آب
 و؛ ق: ک: بجز: متن = س، س^۲ (نیز ان- و، بی)؛ بنداری (۳۱۲۳-۳۱۱۷)؛ وکان من جوابه آن قال: قل له من أنت؟ و من این لک التاج و التخت
 حتی تمن یساعلی و تخوضهما الی؟ ۱۵- (ب: ز ما بد)؛ ۱۶-ل: که اندیشگان: (و: که اندیشه‌های)؛ متن = ۱۷- (ق: سربخت تا ن زبر
 کار املت: متن = ده دستویس دیگر؛ بنداری (۳۱۲۴)؛ و ما آراک ا لا و قد اطلت الأمل حین شارفت الأجل ۱۸-ل، س، س^۲ (نیز ان، لی،
 و، بی)؛ ز: ل^۲ (نیز ل^۲)؛ ب: (ق: آه)؛ متن = ق، ک (نیز ب)؛ ۱۹-ق: لشکر وز آورد؛ ک، س^۲ (نیز و)؛ بی: کار و بی: کار؛ ل^۲: میدان و پیکار؛ ل^۲:
 لرزه و بی: کار؛ م: شمشیر بی: کار؛ س (نیز ان، لی، ب)؛ آوردگاه و ز پیکار؛ (ق: ییاورد میدان و پیکار)؛ متن = ل^۲: (ل: بر آرای)؛ ل:
 بیاری لشکر فراز آر؛ (ق: گزرازان تو لشکر بیاری)؛ متن = ده دستویس دیگر ۲۱-ل: اندرون؛ متن = ۲۲-س، ق، ک، س^۲ (نیز ان،
 لی، و، بی)؛ چندین دونگ؛ (و: بیسی ز من جنگ و کین پلنگ)؛ متن = ل^۲؛ ۲۳-س، ل، ن، س^۲ (نیز ان- و، بی)؛ از: من کنون؛ متن = ل، ق، ک
 (نیز و)؛ ۲۴-ل: روز؛ (لی: صورت)؛ ۲۵-ک: نباید (H)؛ ۲۶-ع: نبینی؛ متن = ۲۷-ل: رای و؛ س^۲ (نیز ان، لی، ب)؛ جز از بند و السون
 غلغلی؛ (و: جواز رنگ و السون بنداری)؛ متن = ق، ل^۲ (نیز ق، ل، ن، ب)؛ ۲۸-س، ل، ن، س^۲ (نیز ان، لی، ل، و، بی)؛ دانی؛ متن = ل، ق، ک (نیز
 ق، ل، ب)؛ ۲۹-ک: ل^۲ (نیز ب)؛ نهجه؛ متن = ده دستویس دیگر ۳۰-ک: و؛ (ب: ز)؛ (ق: اندیشه دور)؛ ۳۲-ل، ق، م، ق، ل: ز؛ متن = ۳۰-
 دستویس دیگر ۳۴- (و: نخواستند)؛ بنداری (۳۱۲۹-۳۱۲۵)؛ و آنک حین رأیت الأمر احدثت تخاضعی حلیة و مکر ۳۴-ق: پاسخش
 راهی ۳۵-س (نیز لی، ب)؛ نزد لوی؛ (ل: م)؛ آمدی نزد او؛ متن = ل، ق، س^۲ (نیز ق، ل، ن، ب، و)؛ بنداری (۳۱۳۱-۳۱۳۰)؛ و جمعت
 الرسل ترفه ذیهمما الی ان اسوا

گراییدن^۴ گرزهای گران،
 تو گفتی سپهر روان بازگشتا
 ندانست کسی^۵ پای گفتی^۸ - ز سرا
 همی دامن اندر کشید آفتاب!
 در و دشت بُد زیر خون اندرون^{۱۲}
 برانند هر دو ز قلب سپها
 که از باد زوبین^{۱۸} من^{۱۹} دور شوا
 نگاهار از آواز من جای^{۲۱} خویش!
 چو دریای خون شد^{۲۲} سراسر زمین!
 بگشتند^{۲۶} پیرامن کارزار!
 همی خون و^{۲۸} مغز اندر آمد به جوی!

از آواز اسپان^۲ و بانگی^۳ سران
 ۳۱۶۰ همه کوه و دریا پر آواز^۶ گشت
 ز بس نعره و چاک چاک تبر
 ز رخشنده پیکان^۹ و پز^{۱۱} عقاب
 زمین شد بگردار دریای خون^{۱۱}
 چو^{۱۳} پیل ژبان شاهزاده^{۱۲} دو شاه^{۱۵}
 ۳۱۶۵ خروشی برآمد^{۱۶} ز طلخند^{۱۷} و گُو
 به جنگی^{۲۰} برادر مکن دست پیش
 همی این بدان گفت و^{۲۲} آن هم^{۲۳} بدین
 بلانی که بودند خنجر گزار^{۲۵}
 ز زخم دو شاه و دو^{۲۷} پر خاشجری

و زاندازه^{۳۱} آویزش^{۳۲} اندر گذشت!
 که ای جنگ سازان و گردان^{۳۴} تو!
 مدارید^{۳۵} ازو^{۳۶} کینه در^{۳۷} کارزار^{۳۸}

۳۱۷۰ برین^{۲۹} گونه تا خور ز گنبد^{۳۰} بگشت
 خروش آمد از دشت و^{۳۳} آواز^{۳۲} گُو
 هر آنکس که خواهد ز ما زینهار

۱-س. ل. ۲ (نیز ق. ۲. ب.)؛ ز. ا. متن = ده دستنویس دیگر ۲. ل. ۲ گردان ۳. س. ل. ۳. س. ۲ (نیز ل. ۱. ق. ۲. ب. و. ل. ۱. ب.)؛ گره: متن = ق. ۱ (نیز ل. ۱. ب.)؛ گرزهای گران: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ سپهر روان بازگشتا: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ندانست کسی: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ پای گفتی: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ز سرا: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ همی دامن اندر کشید آفتاب!: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ در و دشت بُد زیر خون اندرون: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ برانند هر دو ز قلب سپها: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ که از باد زوبین: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ من: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ دور شوا: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ نگاهار از آواز من جای: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ خویش!: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ چو دریای خون شد: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ سراسر زمین!: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ بگشتند: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ پیرامن کارزار!: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ همی خون و مغز اندر آمد به جوی!: متن = ۳. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛

۲-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ جنگ ای: متن = ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۳-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۴-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۵-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۶-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۷-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۸-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۹-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۱۰-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۱۱-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۱۲-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۱۳-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۱۴-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۱۵-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۱۶-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۱۷-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۱۸-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۱۹-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۲۰-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۲۱-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۲۲-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۲۳-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۲۴-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۲۵-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۲۶-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۲۷-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۲۸-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۲۹-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۳۰-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۳۱-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۳۲-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۳۳-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۳۴-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۳۵-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۳۶-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۳۷-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛ ۳۸-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب.)؛

که ای تخت را چون به پالیز خُو
دلت را به زَنانِ افسون میند
روان آزده چشم‌ها دوخته^۴

بیامی فرستاد نزدیک گُو
برآتی^۲ که از من شدی بی‌گوند^۳
به^۵ آتش بدی^۶ ناگهان سوخته^۷

دلش را ز مهرِ برادرِ بشت^۹ (۹)
به فرزانه گفت: این شگفتی بینا
تُو^{۱۱} از پدرِ تخت را یادگار!
هم از تاج‌داران توانا تو ای
ز گردنده خورشید^{۱۷} و از بخش^{۱۸} ماه،
بگردد^{۲۰} چو مار اندرین^{۲۱} تیره خاک!
به پیوند و آرم^{۲۳} او را بجوی^{۲۵}

چو بشنید گُو آن پیام درشت
۳۱۹۰ دلش زان سَخُن گشت اندوهگین
بدو^{۱۰} گفت فرزانه کای^{۱۱} شهریار
ز^{۱۳} دانش‌پژوهان تو داناتری^{۱۴}
مرا این درست‌ست^{۱۵} و گفتم^{۱۶} به شاه
که این^{۱۹} نامور تا نگردهد هلاک
۳۱۹۵ به پاسخ تو با او^{۲۲} درشتی مگوی^{۲۳}

۱-س (نیز، نی، ان، آ، ب): چون به پالیز بر خار و (ن: خاک و؛ ای: چون خار) خود ل، آ، س، ق (نیز و؛) چون به پالیز در (و: سرو نو؛ متن دل، ق، و؛ (نیز ق، آ، ل، آ، ب، ا، م، ک، ق، آ، بخت: در ل، ا، حرف یکم این واژه بی‌نقطه) ا، ل در اینجا سرنویس دارد: پیام فرستاده طلحند به گو ۲ (ق، آ، چنانی) ۳-س: درگزند ۴-ق: به افسون چنین در میند: ک (نیز ا): بر از (ا، بر) بار افسون میند: متن در دوازده دستنویس دیگر: در س، ک، ل، آ، س، آ، ن، ای، ب این بیت بابت سپین پس و پیش شده است: بیایی بیت‌های متن دل، ق (نیز ق) ۵-ق (ا، بر: (چو) غل: شوی، ل: آنت: (و: جهان)؛ متن به یازده دستنویس دیگر ۷-س، ل، آ، س، ق، آ (نیز نی، بی، و، ن، آ، ب): سوختی: متن دل، ک (نیز ق، ل، آ، ب) ۸-ل: چشم دل دوخته: س، بی، س (نیز نی، بی، ان، آ، ب): روان (ن: آزان) آزدها چشمها دوختی: ا، ق: کجا چشم آرم برده‌وختی: (و) زبکی همه دیده برده‌وختی: (متن ک (نیز ق، آ، ن، آ، ب، ا، م، ک، ق، آ، بخت‌های ۳۱۸۸-۳۱۹۰ را ندارد) ل، آ، ق، آ، پس از این بیت افزوده‌اند:

ل: بیامد فرستاده نزدیک گو
دلیری کن و جنگ شیران بسیج
ناباید که گیری ازین تاب هیچ

۹-ل، م، س، بی، ان، ای، ب این بیت و بیت سپین را ندارند: این دو بیت تنها در ل، آ، ق، آ آمده‌اند: ل، آ، ب، جایی این دو بیت، بیت زیر را آورده است:
چو پیغام بشنید برماهه گو
پراز درد شد زان جهاندار نو

۱۰-ک (نیز ا): به گو ۱۱-ق (آ، ب، ن، آ، ای): ک، فرزانه؛ متن به یازده دستنویس دیگر ۱۲-س، بی، س، آ (نیز نی، بی، ا): تونی؛ متن دل ۱۳-ل، ا، ب، به ۱۴-ب: تواناتری (پساوند ندارد) ۱۵-ل، بی، ا، ج: ب، که؛ ق، آ: چنین گفت مرید که ل: متن این را در دستت ۱۶-ا، ا: گفتن ۱۷-ک: خورشید ۱۸-ل (نیز بی): تابنده؛ ق، بی، آ (نیز نی، بی، ا): ز بخش: ک، ز بخت: (ا، و ز بخش)؛ متن دل، ق (نیز ق، آ، و، ل، آ، ب) ۱۹-س، ق، م، س، آ (نیز نی، بی، ان، آ، ب): آن؛ متن دل، ل، آ، ق: نییچده: ک، ل، آ (نیز نی، بی، و، ل، آ، ب): نگرده: (ب: نفلند)؛ متن دل، س، بی، آ (نیز ق، آ، در س، آ حرف یکم بی نقطه) ۲۱-ق: اندران: (ق، آ: آزان)؛ ای، آ این بیت و ندارند: ل، آ، ق، آ، بی، س از این بیت افزوده‌اند:

ل، آ، ق، آ: نباشد سخن سود گفتن بدوی
پ: نباشد همی هیچ هملاستان
که او را دل از خاره سنگست و روی
چنین آمد از بخش آن راستان

ق، آ، پس از بیت یکم باز هم افزوده است:

بخواهد بیدن دلت خرسند دار
دو گوشت به پند خردمند دار

۲۲-ک، ا، و، ا، (و: مگو) ق، آ: زمانه سراید کنون هم بروی ۲۴-ق، آ: آزان: ل: پیوند گفتار؛ س، ل، آ (نیز نی، بی، ل، آ، ب، ان، آ، م، بی: پیوست آرد؟)؛ متن بی، ک، س، آ (نیز ا) ۲۵-ل (نیز ق، آ، بی، بی، م، جوی: ق، یازجوی: ل، آ، با و جوی:؛ متن س، ک، ل، آ، س، آ (نیز نی، بی، و، ل، آ، در ل، آ، ل، آ، این بیت بابت سپین پس و پیش شده است

چه سازد^۲ که آن بخشش^۳ ایزدی است^۱
 که او^۷ با شتاب است^۸ و ما با^۹ درنگا
 به چربی^{۱۰} فراوان سَخْن^{۱۱}ها براندا
 که چندین درشتی و تندى مجوی^{۱۳} ا
 پدر نامور بود و نو نامدارا
 تو دوری و دوری^{۱۶} ز بیونید من،
 که تو نامور باشی و نیک خوی^{۱۸}،
 سَخْن^{۱۹}ها که جانم بدو مایل است^{۲۲}؛
 از آسانی^{۲۷} و^{۲۵} رای و راه^{۲۶} خردا
 که گیتی سراسر فسون^{۲۸} است و باد^{۲۸} ا
 ز گنج و ز مردان خسرو پرست^{۳۲}،
 ببیند^{۳۳} روان بداندیش^{۳۵} تو،
 مباد آنک از جان تو شاد^{۳۸} نیست^{۳۸}

همه کوشش او به کار بدی است^۱
 اگر^۲ جنگ سازد^۵ بسا زیم^۶ جنگ
 سپید فرستاده را پیش خواند
 بدو^{۱۷} گفت: ز ز با برادر بگوی
 ۳۲۰۰ درشتی نه زیباست^{۱۲} با^{۱۵} شهریار
 مرا این درستست کز پند من
 ولیکن مرا ز آنک هست^{۱۷} آرزوی^{۱۸}
 بگویم همه^{۱۹} آنچه^{۲۰} اندر دلت^{۲۱}
 تو را سر بیچند^{۲۳} دستور بد
 ۳۲۰۵ مگوی^{۲۷} ای برادر سَخْن^{۲۸} جز به داد
 شوی راستی^{۲۹} باز^{۳۰} تا هرج^{۳۱} هست
 فرستم یکایک غمه پیش^{۳۳} تو
 که اندر دل^{۳۶} من^{۳۷} جزاز^{۳۷} داد نیست

۱-س: کاریست بیست ساریدست ۲-س: ل (نیز فی ۲، ب): سازی؛ (ق: آ: چنان دان؛ متن = ق، ک، س) ۲ (نیز لن، لی، و، لو، آ، ب) ۳-س: از
 گزدهش؛ لن: ۲؛ این بخشش؛ ل: این بیت را نثارند ۴-س: (ب: گراو) ه: سازد او ما عی (نیز فی ۲، آ): نسازیم ۵-س: (نیز آ): گراو؛
 (ق: اگر؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۸-س: (ل: شتابت) ۹-س: با ما؛ (ق: اگر باه؛ ل: جو = ما با)؛ که این بیت را نثارند ۱۰-س: (نیز
 ق: آ: خوی؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۱-س: (ق: آ، ب، و): سخنها فراوان) ۱۲-س: (ق: آ: چنین) ۱۳-س: (ق: مگوی) ۱۴-س: زیبت
 ۱۵-س: ل (نیز لن، لی، و، لو، آ، ب): ای برادر من؛ ل ۱۶-س: نجویی ۱۷-س: ل (نیز آ): هست این ای آنک هست؛ (ق: آ: آن برد؛ ب:
 زنگه هست؛ و: هست یک؛ ق: مراد آنکه هست؛ متن = ل، ک، (نیز لن، ق، آ، بی، ب) ۱۸-س: ل (نیز آ): آرزوی سنا مجوی؛ ک (نیز لن، ق، آ، ب،
 لن، ق: آ: آرزو نیکخوا؛ متن = بی، ق، ل، آ، س) ۱۹-س: ل (نیز و): همی ۲۰-س: آنج: ق (نیز لن، ق): آنچه همی؛ ل: آنک؛ (ق: ل): آ:
 هر چه بد آنکه به هرجم؛ متن = س، س) ۲۱-س: ل (نیز لن، ق، آ، بی، و) ۲۲-س: ل: گذشت ۲۳-س: ل: برو مایلت؛ س: ک (نیز لن، ق): بدان مایلت؛
 ل: همه گشت چون یاد هست؛ متن = ق، س) ۲۴-س: ل (نیز فی ۲، ب، آ، ب) ۲۵-س: ل: بیچند ز احرف یکم و از نخست بی نقطه؛ س: ل (نیز لن،
 و): بیچید (حرف یکم بی نقطه)؛ (بی، ب: بیچیدا لن: نیچیدا: نیچید ز؛ متن = ک (نیز فی ۲، ل، آ، ب) ۲۶-س: ل (نیز و): آسایش؛ ل:
 تن آسایش؛ س: این فی ۲؛ و آسانی؛ متن = ک، ل (نیز لن، ق، ل، آ، ب) ۲۷-س: ل (نیز و): (جورج) ۲۸-س: ل (نیز ق، آ، ب، و، لن، ق): واه
 و راه و (ل، آ، س: و لن، ق: جورج؛ ل: متن = ل، ک (نیز لن، ق، ل، آ، ب)؛ ق این بیت را نثارند ۲۹-س: ل، ق، بی، ق، س: (نیز آ): مگوی؛ متن = آ ۳۰-س: ل (نیز
 ب: آ: هلمست و باد ل (نیز و): که از داد باشد روان تو (و: خردمند) شاد؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۱-س: ل (نیز لن، ق، آ، ل، آ، ب،
 لن، ق: آ: آتش؛ متن = ل، س) ۳۲-س: ل (نیز و): (حرف یکم بی نقطه)؛ س: آ: ناز؛ (ب: جیارج)؛ متن = ق، ک، ل (نیز فی ۲،
 ل، آ، بی، لن، ق، آ، س: ل (نیز ل، آ، ب، هر چه؛ (ق: هر که؛ متن = ل (نیز لن، ق، آ، ب، مران؛ س: مردی) و نیروی
 دست؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ ل این بیت را نثارند ۳۳-س: ل (نیز و): بنزدیک؛ ل: همه سر سر پیش؛ متن = ده وازده دستنویس دیگر
 ۳۴-س: ل (حرف یکم بی نقطه) ۳۵-س: ل (نیز و): همه (انهمان) رای باریک) ۳۶-س: (ق: آ، ما) ۳۷-س: ل (نیز لن، ق، آ، ب، بجر؛ متن = یازده
 دستنویس دیگر ۳۸-س: بی، بی، بی، س) ۳۹-س: ل (نیز لن، ق، آ، بی، بی، بی، لن، ق، آ، ب، مبادا کزین (ق، بی، ق: که از بی: که آن) جان تو شاد؛ (ق: ل): ز
 خوشی و بیرونمت (آ: بیرون) آراد؛ متن = ل، ل، ق

اگر بشنود^۱ مهتر^۲ خوبش کام^۳.
 به خوبی و^۴ پیوندت آهنگ نیست،
 که باید^۵ سپاه مرا کشوری
 سپه را همه پیش دریا بریم
 برین^{۱۱} جنگ جویان ببندیم راه
 سر آب را پر شتاب^{۱۳} افکنیم!
 ز^{۱۶} کنده نباشد^{۱۷} ورا راو جت!
 نریزیم^{۲۰} خون اندرین^{۲۱} جای تنگ!
 مبادا که شمشر و تیر آوریم!
 برو^{۲۳} بر سخن های گز^{۲۴} کرد یاد
 ز لشکر هر آنکس که بُد پیشرو،
 سزاوار هر جای^{۲۸} بنشانند^{۲۹}
 همه رازها برگشاد از نهفتا
 به دریا که اندیشه کرده ست گز^{۳۲}.
 که اندیشه ی او^{۳۵} به جای آورید^{۳۳}؟
 نیچند کسی سر ز جنگ^{۳۸} اندکی!

برینست رایم که دادم پیام
 ۳۲۱۰ ورا ایدونک^۲ رایت جراز جنگ نیست
 بازم کنون^۹ جنگ را^۷ لشکری
 ازین مرز آباد ما^۹ بگذریم
 یکی کنده سازیم گرد^{۱۱} سپاه
 ز دریا به کنده اندر^{۱۲} آب افکنیم
 ۳۲۱۵ بدان^{۱۴} تا هر آنکس که ببیند^{۱۵} شکست
 ز ما هرک^{۱۸} پیروز گردد^{۱۹} به جنگ
 سپه را همه دستگیر آوریم^{۲۲}
 فرستاده برگشت و آمد چو باد
 چو طلخند^{۲۵} بشنید پیغام^{۲۶} گز
 ۳۲۲۰ بفرمود تا پیش او خواندند^{۲۷}
 همه پاسخ گز^{۳۰} بدیشان بگفت
 به لشکر چنین گفت کین جنگی^{۳۱} تو^{۳۲}
 چه ببیند و^{۳۳} این را چه رای آورید^{۳۳}
 اگر بود خواهید^{۳۶} با من^{۳۷} یکی

۱-ل: (ن: نشود) ۲-س: (نیز و): خسرو ۳-ب: (نیکام): این بیت و بیت سپین را ندارد ۴-ل: (و: ویدونکه) ه-س: (نیز ن: ل):
 به ل: این بیت را ندارد ۵-ک: (بازیم م: ل: ن: ل: ی: ل: ن: ل: ب: با) ۸-ا: (ا: یابد) ۹-ب: (چون) ۱۰-ل: (نیز ق: ن: ل: ا: ت: پیش: متن = یازده
 دستنویس دیگر: بنداری: حوالی عسکره ۱۱-ل: (نیز ل: ا: بدین ۱۲-ل: (نیز ن: ق: ل: ب: در: ل: ی: به): متن = س: ۱۳-ق:
 جنگیان در شتاب: ک: (نیز ا: ریمان در شتاب: ل: س: (نیز ل: ل: ب: آنها در شتاب: ق: سرکشان در شتاب): ل: سراسر سناندر
 شتاب: و: همان آبر در شتاب: ا: متن = س: (نیز ن: ن: ب: در س: پس از تصحیح روان به سر) ۱۴-ق: بران ۱۵-ل: (ا: یابد: آ: جوید)
 ۱۶-ل: (ن: به) ۱۷-ل: (نیز ل: نیابد: ا: نیابد): متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۸-س: (نیز ن: ق: ل: ی: پ: و: ن: ب: هر که: متن = ل:
 ۱۹-س: باشد ۲۰-ک: ل: س: (نیز ق: ب: بریزیم: متن = س: ق: (نیز ن: ل: ی: پ: و: ل: ق: ل: اندران: ل: ا: این بیت و
 بیت سپین را ندارد ۲۲-س: (نیز و): آورند-او: آورند (ا: آمدند) (ا) ۲۳-ق: (نیز ل: ی: بدو ۲۴-ل: او: (و: سخنها همه): متن = سیزده
 دستنویس دیگر: ق: پس از این بیت افزوده است:

همه داستانها بدو باز راند
 همه مرزبانان ازو خیره ماند

۲۵-ل: س: (نیز ن: ل: ا: و: ب: طلخند: متن = ب) ۲۶-ل: گفتار ۲۷-ب: (ناخند) ۲۸-ن: (ا: او جای: از: آنجای): س: ق: سزاوار
 بر جای (دو س: واژه میانی بی نقطه): ل: (سزاوارش آنجای: پ: سزاوارتر جای): متن = ل: ک: ل: س: (نیز ن: ق: ل: ی: و: ب) ۲۹-س: ا:
 نشانندی (پساوند ندارد) ۳۰-ل: (و: ر: ۳۱-ق: (نیز و): روم: ا: (طلخند): متن = یازده دستنویس دیگر ۳۲-ق: (نیز و: گو: بنو: ک:
 این بیت را ندارد ۳۳-ل: (ح: ج: ۳۴-س: ل: (نیز ن: ق: ل: ب: ا: ب: ا: آوریم-آوریم: ل: افکنید-آورد: ا: متن = ل: س: (نیز ل: ا: و: ا:
 ۳۵-ل: (گو: ل: (خواهند) ۳۷-س: (نیز ق: ل: ی: ما: متن = ده دستنویس دیگر ۳۸-ل: نیچند سراز جاده ی این بیت را ندارد
 س: ل: ب: بیت های ۳۲۲۶-۳۲۲۷ و به هم ریخته اند: ۳۲۲۶، ۳۲۲۷، ۳۲۲۸

دگر^۲ سر بریده فکنده نگون^۳
 سپاه اندرآمدهمی فوج فوج!
 همه نعل اسپان ز^۴ خون پر ز^۵ گل!
 زمین^۱ دید برسان دریای نیل!
 به آب و به نان^{۱۴} آرزومند گشت!
 نه آرام دید و^{۱۸} نه راه^{۱۹} گریزا
 همه کشور هند گؤ را سپردا

گرومی به کنده اندرون^۱ پر ز خون
 ز دریا همی خاست از باد موج
 همه دشت سفر^۲ و جگر بود و^۵ دل
 نگه کرد طلخند^۸ از^۹ پشت پیل
 ۳۲۵۵ همان^{۱۱} باد^{۱۲} بر سوزی طلخند^{۱۳} گشت
 زیاد^{۱۵} و ز خورشید^{۱۶} و^{۱۷} شمشیر تیز
 بر آن^{۲۰} زمین رزین^{۲۱} بخت و بمردا

ز کمی بود^{۲۲} دل پر از درد و خشم^{۲۳}
 ز گیتی همه شادمانی گزین!
 همان^{۲۶} گنج گیتی نیرزد^{۲۷} به رنج!

به بیشی نهادهست مردم دو چشم!
 نه آن^{۲۲} ماند ای مرد^{۲۵} دانا، نه این!
 ۳۲۶۰ اگرچند بفزاید از رنج گنج

ندید^{۲۸} آن درفش سپه دار نژ
 بگرده، بجوید^{۳۲} همه میل میل^{۳۳}

ز قلب سپه چون نگه کرد گؤ
 سواری^{۲۹} فرستاد تا^{۳۰} پشت^{۳۱} پیل

اسی دل^۱ (نیز ان^۱ ب): کنده درون: ل: فکنده درو: متن = س^۲ ۲ (ن: ان^۲: ب: وگر): ۳: ک: درون ۴: س^۴: ۴: (نیز و): دست ۵: دل^۵ (نیز ل^۶: هر^۶: ع: ل^۶: (نیز ل^۶): ب: ۶: س^۶: ۶: (نیز ل^۶): ز: ز: ل^۶: ۷: ا: و: ب: ۷: (ا: بود و): متن = ل: س: ک: (نیز ان^۷: ب: ان^۷: ب: در: ب: این بیت پس از بیت ۳۲۵۰ آمده است: بنداری (۳۲۵۳-۳۲۴۰): ثم انهم التقوا و جرت بينهم رقعة عظيمة قتل فيها أكثر اصحاب طلخند، و بقي هو وحده في الممتركة فظفر فرأى رجاله مجذلين و قد ارتطم بعضهم في ذلك الخندق و بعضهم في الصحراء ۸: ل: ۸: دل^۸: (نیز ان^۸: ب: طلخند: متن = س^۸: ۹: (نیز ب): ۹: س: ۹: (نیز ب): ۱۰: س: ۱۰: (نیز ب): ۱۱: س: ۱۱: (نیز ب): ۱۲: س: ۱۲: (نیز ب): ۱۳: ل: ۱۳: (نیز ان^{۱۳}: ب: و: ب: طلخند: متن = (پ) ۱۴: ق: ۱۴: ع: س^{۱۴}: (نیز ق^{۱۴}: ب: ر: ا: د: س: (نیز ان^{۱۴}: ب: ان^{۱۴}: ب: نان و به آب: (ل^{۱۴}: ۱۴: ر: ا: و به آب): متن = دل^{۱۴}: (نیز و): ۱۵: ق: خاک: ۱۶: ک: خورشید ۱۷: ل: ۱۷: ل: ۱۷: (ل: ان^{۱۷}: او): ۱۸: ل: ۱۸: (ل: ان^{۱۸}: او): ۱۹: ل: ۱۹: (نیز ق^{۱۹}: ب: و: ب: جای: متن = دل^{۱۹}: ک: (نیز ان^{۱۹}: ب: ان^{۱۹}: ب: این بیت را ندارد ۲۰: ل: ۲۰: ب: دانا) ۲۱: ک: (نیز ان^{۲۱}): تخت رزین: (ق: اسب رزین: ل^{۲۱}: روی زمین بر): متن = یازده دستنویس دیگر: ل^{۲۱}: این بیت را دو بار نوشته است ۲۲: ل: ۲۲: (نیز ل^{۲۲}): بیت از بیت ۳۲۵۴ نوشته است ۲۳: (و: کند): ۲۴: ع: ۲۴: آ: و خشم: (ن: ان^{۲۴}: خشم چشم ۲۵: متن = یازده دستنویس دیگر: ل^{۲۵}: این بیت را ندارد ۲۶: ق: او): ۲۷: س: ۲۷: (نیز ان^{۲۷}: ب: ب: ب: پیر: متن = ل: ۲۸: (نیز ان^{۲۸}: ب: ان^{۲۸}: ب: پس از این بیت افزوده شد:

نه آن (ب: او) ماند خواهد کزو دید رنج
 سرانجام هر دو همی بگرد

۲۹: س: ۲۹: (نیز ان^{۲۹}: ب: همه: متن = دل^{۲۹}: ق: (نیز ان^{۲۹}): نه ارزده بنداری (۳۲۶۰-۳۲۵۴): عظم علیه ذلک فانحنی و هر علی ظهر الفیل علی قریوس سرجه و خرچت روحه من الأسف و اللهم ۲۸: ل: ۲۸: (نیز و: ان^{۲۸}: ب: بدید: متن = یازده دستنویس دیگر ۲۹: ل: ۲۹: سپاهن ۳۰: س: ۳۰: (نیز ل^{۳۰}: ب: و: ب: ل: ۳۰: (نیز ق^{۳۰}: ب: ل: ک: (نیز و: ل^{۳۰}: ا: ب: ۳۱: (ل: ب: پیش ۳۲: س: (نیز ان^{۳۲}: ب: ان^{۳۲}: ب: که تا بر جوید: (ب: ب: جوید: بگرده: و: که: کرد بجوید): متن = دل^{۳۲}: (نیز ق^{۳۲}: ل^{۳۲}: ۳۳: (ق: ل: خیل خیل: ان: پیل میل)

جهانجوی طلخند^۱ را مرده دید،
سواران خروشان بر آن پهن‌دشت^۲،
همی‌گفت زار ای جهاندار^۳ نوا
به گز^۴ گفت کای شهریار بلند،
چنین رفت و این^۵ بودنی‌کار بود^۶،
که طلخند^۷ بر دست^۸ تو کشته نیست
ز کیوان و بهرام و خورشید^۹ و ماه،
که بر خویشتن بر سر آرد زمان^{۱۰}،
به نادانی و تیزی اندرگذشت
سراسر همه بر تو دارند چشم
خرد را به آرام دل کام ده
پر از گرد^{۱۱} و^{۱۲} گریان پیاده به^{۱۳} راه،
فرومایه گستاخ گردد بر اوی^{۱۴}،

چو فرزندی گز^۱ بدانجا رسید،
برلزش گریان بر آن کنده گشت^۲،
خروشان بغلتید^۳ در^۴ پیش گز^۵
و زان^۶ بیاراست لب را به^۷ بند
۳۷۸۰ ازین زاری و سوگوازی^۸ چه سود؟
سپاس از^۹ جهان‌آفرینت^{۱۰} یکی ست
همه^{۱۱} گفتی^{۱۲} گفته بودم به شاه
که چندان^{۱۳} بیبجد^{۱۴} به رزم این^{۱۵} جوان
کنون کار طلخند^{۱۶} چون باد گشت
۳۲۸۵ سپاست چندان^{۱۷} پر از درد و خشم
بیارام^{۱۸} و^{۱۹} ما را دل^{۲۰} آرام ده
که چون^{۲۱} پادشا^{۲۲} را ببیند^{۲۳} سپاه
بکاهدش نزد^{۲۴} سپاه^{۲۵} آپروری^{۲۶}

۱- تلخ^۱ (تیزان-ل-آ-وب)؛ طلخند؛ متن = دس^۲ (تیز ب) ۲- ل- و پردرد گشت؛ س (تیز لن، و آن آ، ب)؛ بران پهن دشت؛ ق، ی، س؛ بدان گو
گشت؛ ک، و برکنده پوست؛ ل (آ، و برکنده موی؛ ا، و برکنده گوشت)؛ ل؛ تیزیان و برکنده پوست؛ متن = (ق^۲) ۳- ل^۳ (تیز آ)؛ و
الکله گشت؛ (ا، گوش (ل))؛ ل (تیز ق)؛ خرووش (ق)؛ خروشان (سواران بر آن پهن دشت؛ س (تیز لن، و آن آ، ب)؛ خرووش همی از
فلک برگشت؛ هـ؛ ز تن پیش کرکس پراکنده گوشت؛ ل (آ)؛ همی گفت زاری‌کنان پیش اوی؛ متن = ق، ی، س، آ، ب، لی این بیت و اندراند
۴- س (تیز ی، ب)؛ بخلطید (ه، ل)؛ ل (بر) ۵- پ (ق)؛ سپهدار؛ ب (جهانجوی)؛ بدفاری (۳۲۷۸-۳۲۷۱)؛ نم‌انه اخذ فی البکاه و النجیب
فوصل وزیر، و عزاه ۶- ل (تیز ل)؛ ل (تیز لن، و آن آ، ب)؛ بلود؛ متن = ل، ک، س (تیز ق)؛ ل (تیز و، آ، ب)؛ در س، لی، با این بیت پس از بیت
الزوجه هر ۳۲۷۵ پ آمده است (س این بیت را در جای خود تیز آورده است) ۱۰- دل؛ رای و بر سوگ و زاری ۱۱- (ن، ب)؛ رفت وین
۱۲- ک؛ ایزدی کار بود؛ (ا، بر دنیا بود) ۱۳- س؛ آ؛ حاز؛ ۱۴- ق (آ)؛ آخرین مان) ۱۵- ل؛ س (تیز لن، و آن آ، ب)؛ طلخند؛ متن = (ب)
۱۶- ک؛ زاری ز تو ۱۷- (ا، هم این) ۱۸- س؛ ل (تیز لن، س)؛ بودنی؛ متن = ل، ق، ک، س (تیز ب) ۱۹- ک؛ خورشید؛ س؛ آ؛ خورشید و بهرام
۲۰- س؛ آ؛ تیز لن، و آن آ، ب)؛ چندی؛ متن = ل، ق، ک، ل (تیز ق)؛ ل (ب) ۲۱- (ن)؛ نیبجد) ۲۲- (ل)؛ آن؛ و تیج این) ۲۳- ل؛
جهان ۲۴- ل؛ س (تیز لن، و آن آ، ب)؛ طلخند؛ متن = (پ) ۲۵- س؛ ک؛ ل (تیز لن، و آن آ، ب)؛ چندی؛ متن = ل، ق (تیز ق)؛ ا
بیت‌های ۳۲۸۵-۳۲۸۸ را افتارد ۲۶- س؛ آ؛ بیاری؛ (ق)؛ ب؛ بارام) ۲۷- (ن)؛ جو) ۲۸- ل (تیز ق)؛ ت؛ تو؛ متن = و دوازه دستنویس دیگر
۲۹- (ق)؛ کترن) ۳۰- ق؛ پادشاه ۳۱- (ن)؛ سیند (حرف یکم بی‌قطعه)؛ لی، لن؛ نیبند) ۳۲- ل؛ ق؛ س (تیز لن، و آن آ، ب)؛ در؛ متن = س (تیز لن،
و آن آ، ب) ۳۳- ق؛ س (تیز لن، و آن آ، ب)؛ جو؛ متن = ل، ک، ل (تیز ق)؛ ل (و) ۳۴- ل؛ ک؛ آید به؛ ل؛ بیاید ز؛ ل (این بیت را پس
از بیت ۳۲۸۳ تیز آورده است) ۳۵- ک؛ بکاهد بنزد ۳۶- ل (تیز ل)؛ س؛ ۳۷- ل؛ آ؛ دروری ۳۸- س؛ ق؛ ک، ی، س (تیز ق)؛ ل (آ)
بدنی؛ متن = ل (تیز لن، و آن آ، ب)؛ لی این بیت را پس از بیت افزوده در ۳۲۷۵ پ آورده است

۳۳۱۰ جهاندار اطلخند^۴ بر زین بمرده،
به ایوان او شد دمان^۵ مادرش
همه^۶ جامه بدرید^۸ و رخ را^۹ بکندا
همه^{۱۱} کاخ^{۱۲} و تخت^{۱۳} بزرگی بسوخت
که سوزد تن خویش^{۱۵} بآیین^{۱۶} هند

سر^۳ گاه شاهی به گز در سپرد^۴،
به خون اندرون غرقه گشته برش^۶،
به گنجور و^{۱۰} گنج آتش اندر فگندا
و زان پس^{۱۴} بلند آتشی برفروخت،
از آن^{۱۷} سوگ^{۱۸} پیدا کند دین^{۱۶} هند

۳۳۱۵ چن^{۱۹} از مادر آگاهی^{۲۰} آمد به گز
بیامد و را تنگ در بر گرفت
که ای مادر^{۲۳} مهربان گوش‌دار
نه من کشتم او را، نه یاران من
که خود پیش او دم توان زد^{۲۷} درشت؛
۳۳۲۰ بدو گفت مادر^{۲۸} که ای بدکنش

برانگیخت آن باره^{۲۱} تیز زو
پراز خون شده خواهش^{۲۲} اندر گرفت:
که ما بی گناهییم^{۲۴} ازین کارزار^{۲۵}
نه گودی گمان برد ازین^{۲۶} انجمن،
و را گردش اختر بد بکشتا
ز چرخ بلند آیدت سرزنش!

۱-س، ۲-نیز لی، ۳-و، ۴-ب؛ جهانجوی؛ متن = ل (نیز لی) ۲-س، ۳-س، ۴-نیز لی، ۵-و، ۶-آ، ۷-ب؛ طلخند؛ متن = ک (نیز لی) ۳-س، ۴-نیز لی، ۵-سرو؛ متن = ل، س، ۶-نیز لی، ۷-آ، ۸-ب، ۹-و، ۱۰-ب؛ جوای سپرده؛ ۱۱-جوای سپرده؛ ۱۲-گو را سپرده؛ همه شاهیش گو را سپرده؛ ۱۳-شاهنشاهی گو را سپرده (وزن درست نیست)؛ ۱۴-تخت شاهی به جوای سپرده؛ متن = ل؛ ۱۵-ق پس از این بیت افزوده است (۳۳۰۸-آب)؛

بیامد که سوزد باآش نشن بدان تا نبیند رخ دشمنش

۵-س، ۶-ک، ۷-نیز لی، ۸-ب، ۹-و، ۱۰-ب؛ دوان؛ ۱۱-آ، ۱۲-نوان؛ متن = ل (نیز لی) ۲-ع، ۳-سروش؛ ۴-ب؛ کرده برش؛ ۵-ق؛ فراوان به دیوار برزد سرش (۳۳۰۸-آب)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۷-ل، ۸-همی ۸-ل، ۹-زد چاک ۹-ق؛ گیسو ۱۰-ل؛ حو؛ ۱۱-ق؛ این بیت را ندارد ۱۱-س (نیز لی، ۱۲-ب)؛ همان؛ متن = ل، ق، ۱۳-نیز لی، ۱۴-ب، ۱۵-و ۱۶-ق؛ تاج؛ ۱۷-گاه؛ ۱۸-ل؛ تاج ۱۹-ل؛ از آن پس؛ ۲۰-س؛ وزانجا؛ آیین بیت و بیت سپهر را ندارد ۱۵-س، ۱۶-ق، ۱۷-نیز لی، ۱۸-ک؛ خود؛ ۱۹-ب؛ تنش را؛ ۲۰-ل؛ تا تن بسورده؛ ۲۱-ق؛ خود را بسورده؛ ۲۲-متن = ل (نیز لی، ۲۳-ب)؛ ۱۶-ق (نیز لی، ۲۴-آ)؛ بر دین (ق؛ آیین)؛ کین؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۷-ق، ۱۸-نیز لی، ۱۹-و، ۲۰-ز، ۲۱-و؛ در آن؛ متن = ۱۸-ل، ۱۹-ق (نیز لی)؛ سوکه؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بنداری (۳۳۱۴، ۳۳۰۳)؛ فلما طلعت ابیات جزو فقدت اعلام طلخند آنها البها الخیر لمزقت الثیاب علی نفسها و أخذت فی البکاء و العویل. ثم دخلت إلی ایوان، طلخند، و آخرت جمیع ماکان له من الأثواب و الأسلحة، و أوقدت ناراً عظیمة و عزمت علی أن تلقی نفسها فیها. علی آیین الهند و رسمهم ۱۹-ل، ۲۰-س؛ ۲۱-نیز لی، ۲۲-ب؛ جزو متن تصحیح قیاسی است ۲۰-ل (نیز لی، ۲۱-ق)؛ آگاهی؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۱-ق؛ یاده؛ ۲۲-ب؛ پس از این بیت افزوده است:

برآمد از آن خشم دودش بسر

همی آمدن خواست زودش بسر (۱)

۲۲-ق؛ پرورش ۲۳-ل؛ بدو گفت کای ۲۴-ق (آ، ۲۵-ن، ۲۶-من بی گناهم)؛ متن = ۲۵-ل، ۲۶-زین؛ ۲۷-و، ۲۸-بردم از؛ ۲۹-ق؛ کمین برد ازین؛ ۳۰-ق؛ که بود اندرون؛ ۳۱-ب؛ گردان کمان تعمیرین؛ ۳۲-متن = ده دستنویس دیگر ۳۷-س (نیز لی، ۳۸-ب)؛ برآرد؛ ۳۹-ل، ۴۰-ن، ۴۱-ق؛ خورد؛ ۴۲-ن؛ شد پیش او دو برادر (۱)؛ ۴۳-ق؛ همی گفت با من سخنها؛ متن = ل، ق، ۴۴-س (نیز لی، ۴۵-و، ۴۶-آ)؛ بنداری (۳۳۱۸، ۳۳۱۵)؛ فلما أعلم جزو بذلک تقدم راکضا حتی أتاعها فلأسکها و ضمها الی صدری و أخذ یسلها و یخیرها و یخیر أنه لم یباشر قتل اخیه و لا أخذ من اصحابه و ذویه، و أنه لم یمت إلا احتلب أمته ۴۷-ل؛ ۴۸-و، ۴۹-و، ۵۰-و، ۵۱-و، ۵۲-و، ۵۳-و، ۵۴-و، ۵۵-و، ۵۶-و، ۵۷-و، ۵۸-و، ۵۹-و، ۶۰-و، ۶۱-و، ۶۲-و، ۶۳-و، ۶۴-و، ۶۵-و، ۶۶-و، ۶۷-و، ۶۸-و، ۶۹-و، ۷۰-و، ۷۱-و، ۷۲-و، ۷۳-و، ۷۴-و، ۷۵-و، ۷۶-و، ۷۷-و، ۷۸-و، ۷۹-و، ۸۰-و، ۸۱-و، ۸۲-و، ۸۳-و، ۸۴-و، ۸۵-و، ۸۶-و، ۸۷-و، ۸۸-و، ۸۹-و، ۹۰-و، ۹۱-و، ۹۲-و، ۹۳-و، ۹۴-و، ۹۵-و، ۹۶-و، ۹۷-و، ۹۸-و، ۹۹-و، ۱۰۰-و، ۱۰۱-و، ۱۰۲-و، ۱۰۳-و، ۱۰۴-و، ۱۰۵-و، ۱۰۶-و، ۱۰۷-و، ۱۰۸-و، ۱۰۹-و، ۱۱۰-و، ۱۱۱-و، ۱۱۲-و، ۱۱۳-و، ۱۱۴-و، ۱۱۵-و، ۱۱۶-و، ۱۱۷-و، ۱۱۸-و، ۱۱۹-و، ۱۲۰-و، ۱۲۱-و، ۱۲۲-و، ۱۲۳-و، ۱۲۴-و، ۱۲۵-و، ۱۲۶-و، ۱۲۷-و، ۱۲۸-و، ۱۲۹-و، ۱۳۰-و، ۱۳۱-و، ۱۳۲-و، ۱۳۳-و، ۱۳۴-و، ۱۳۵-و، ۱۳۶-و، ۱۳۷-و، ۱۳۸-و، ۱۳۹-و، ۱۴۰-و، ۱۴۱-و، ۱۴۲-و، ۱۴۳-و، ۱۴۴-و، ۱۴۵-و، ۱۴۶-و، ۱۴۷-و، ۱۴۸-و، ۱۴۹-و، ۱۵۰-و، ۱۵۱-و، ۱۵۲-و، ۱۵۳-و، ۱۵۴-و، ۱۵۵-و، ۱۵۶-و، ۱۵۷-و، ۱۵۸-و، ۱۵۹-و، ۱۶۰-و، ۱۶۱-و، ۱۶۲-و، ۱۶۳-و، ۱۶۴-و، ۱۶۵-و، ۱۶۶-و، ۱۶۷-و، ۱۶۸-و، ۱۶۹-و، ۱۷۰-و، ۱۷۱-و، ۱۷۲-و، ۱۷۳-و، ۱۷۴-و، ۱۷۵-و، ۱۷۶-و، ۱۷۷-و، ۱۷۸-و، ۱۷۹-و، ۱۸۰-و، ۱۸۱-و، ۱۸۲-و، ۱۸۳-و، ۱۸۴-و، ۱۸۵-و، ۱۸۶-و، ۱۸۷-و، ۱۸۸-و، ۱۸۹-و، ۱۹۰-و، ۱۹۱-و، ۱۹۲-و، ۱۹۳-و، ۱۹۴-و، ۱۹۵-و، ۱۹۶-و، ۱۹۷-و، ۱۹۸-و، ۱۹۹-و، ۲۰۰-و، ۲۰۱-و، ۲۰۲-و، ۲۰۳-و، ۲۰۴-و، ۲۰۵-و، ۲۰۶-و، ۲۰۷-و، ۲۰۸-و، ۲۰۹-و، ۲۱۰-و، ۲۱۱-و، ۲۱۲-و، ۲۱۳-و، ۲۱۴-و، ۲۱۵-و، ۲۱۶-و، ۲۱۷-و، ۲۱۸-و، ۲۱۹-و، ۲۲۰-و، ۲۲۱-و، ۲۲۲-و، ۲۲۳-و، ۲۲۴-و، ۲۲۵-و، ۲۲۶-و، ۲۲۷-و، ۲۲۸-و، ۲۲۹-و، ۲۳۰-و، ۲۳۱-و، ۲۳۲-و، ۲۳۳-و، ۲۳۴-و، ۲۳۵-و، ۲۳۶-و، ۲۳۷-و، ۲۳۸-و، ۲۳۹-و، ۲۴۰-و، ۲۴۱-و، ۲۴۲-و، ۲۴۳-و، ۲۴۴-و، ۲۴۵-و، ۲۴۶-و، ۲۴۷-و، ۲۴۸-و، ۲۴۹-و، ۲۵۰-و، ۲۵۱-و، ۲۵۲-و، ۲۵۳-و، ۲۵۴-و، ۲۵۵-و، ۲۵۶-و، ۲۵۷-و، ۲۵۸-و، ۲۵۹-و، ۲۶۰-و، ۲۶۱-و، ۲۶۲-و، ۲۶۳-و، ۲۶۴-و، ۲۶۵-و، ۲۶۶-و، ۲۶۷-و، ۲۶۸-و، ۲۶۹-و، ۲۷۰-و، ۲۷۱-و، ۲۷۲-و، ۲۷۳-و، ۲۷۴-و، ۲۷۵-و، ۲۷۶-و، ۲۷۷-و، ۲۷۸-و، ۲۷۹-و، ۲۸۰-و، ۲۸۱-و، ۲۸۲-و، ۲۸۳-و، ۲۸۴-و، ۲۸۵-و، ۲۸۶-و، ۲۸۷-و، ۲۸۸-و، ۲۸۹-و، ۲۹۰-و، ۲۹۱-و، ۲۹۲-و، ۲۹۳-و، ۲۹۴-و، ۲۹۵-و، ۲۹۶-و، ۲۹۷-و، ۲۹۸-و، ۲۹۹-و، ۳۰۰-و، ۳۰۱-و، ۳۰۲-و، ۳۰۳-و، ۳۰۴-و، ۳۰۵-و، ۳۰۶-و، ۳۰۷-و، ۳۰۸-و، ۳۰۹-و، ۳۱۰-و، ۳۱۱-و، ۳۱۲-و، ۳۱۳-و، ۳۱۴-و، ۳۱۵-و، ۳۱۶-و، ۳۱۷-و، ۳۱۸-و، ۳۱۹-و، ۳۲۰-و، ۳۲۱-و، ۳۲۲-و، ۳۲۳-و، ۳۲۴-و، ۳۲۵-و، ۳۲۶-و، ۳۲۷-و، ۳۲۸-و، ۳۲۹-و، ۳۳۰-و، ۳۳۱-و، ۳۳۲-و، ۳۳۳-و، ۳۳۴-و، ۳۳۵-و، ۳۳۶-و، ۳۳۷-و، ۳۳۸-و، ۳۳۹-و، ۳۴۰-و، ۳۴۱-و، ۳۴۲-و، ۳۴۳-و، ۳۴۴-و، ۳۴۵-و، ۳۴۶-و، ۳۴۷-و، ۳۴۸-و، ۳۴۹-و، ۳۵۰-و، ۳۵۱-و، ۳۵۲-و، ۳۵۳-و، ۳۵۴-و، ۳۵۵-و، ۳۵۶-و، ۳۵۷-و، ۳۵۸-و، ۳۵۹-و، ۳۶۰-و، ۳۶۱-و، ۳۶۲-و، ۳۶۳-و، ۳۶۴-و، ۳۶۵-و، ۳۶۶-و، ۳۶۷-و، ۳۶۸-و، ۳۶۹-و، ۳۷۰-و، ۳۷۱-و، ۳۷۲-و، ۳۷۳-و، ۳۷۴-و، ۳۷۵-و، ۳۷۶-و، ۳۷۷-و، ۳۷۸-و، ۳۷۹-و، ۳۸۰-و، ۳۸۱-و، ۳۸۲-و، ۳۸۳-و، ۳۸۴-و، ۳۸۵-و، ۳۸۶-و، ۳۸۷-و، ۳۸۸-و، ۳۸۹-و، ۳۹۰-و، ۳۹۱-و، ۳۹۲-و، ۳۹۳-و، ۳۹۴-و، ۳۹۵-و، ۳۹۶-و، ۳۹۷-و، ۳۹۸-و، ۳۹۹-و، ۴۰۰-و، ۴۰۱-و، ۴۰۲-و، ۴۰۳-و، ۴۰۴-و، ۴۰۵-و، ۴۰۶-و، ۴۰۷-و، ۴۰۸-و، ۴۰۹-و، ۴۱۰-و، ۴۱۱-و، ۴۱۲-و، ۴۱۳-و، ۴۱۴-و، ۴۱۵-و، ۴۱۶-و، ۴۱۷-و، ۴۱۸-و، ۴۱۹-و، ۴۲۰-و، ۴۲۱-و، ۴۲۲-و، ۴۲۳-و، ۴۲۴-و، ۴۲۵-و، ۴۲۶-و، ۴۲۷-و، ۴۲۸-و، ۴۲۹-و، ۴۳۰-و، ۴۳۱-و، ۴۳۲-و، ۴۳۳-و، ۴۳۴-و، ۴۳۵-و، ۴۳۶-و، ۴۳۷-و، ۴۳۸-و، ۴۳۹-و، ۴۴۰-و، ۴۴۱-و، ۴۴۲-و، ۴۴۳-و، ۴۴۴-و، ۴۴۵-و، ۴۴۶-و، ۴۴۷-و، ۴۴۸-و، ۴۴۹-و، ۴۵۰-و، ۴۵۱-و، ۴۵۲-و، ۴۵۳-و، ۴۵۴-و، ۴۵۵-و، ۴۵۶-و، ۴۵۷-و، ۴۵۸-و، ۴۵۹-و، ۴۶۰-و، ۴۶۱-و، ۴۶۲-و، ۴۶۳-و، ۴۶۴-و، ۴۶۵-و، ۴۶۶-و، ۴۶۷-و، ۴۶۸-و، ۴۶۹-و، ۴۷۰-و، ۴۷۱-و، ۴۷۲-و، ۴۷۳-و، ۴۷۴-و، ۴۷۵-و، ۴۷۶-و، ۴۷۷-و، ۴۷۸-و، ۴۷۹-و، ۴۸۰-و، ۴۸۱-و، ۴۸۲-و، ۴۸۳-و، ۴۸۴-و، ۴۸۵-و، ۴۸۶-و، ۴۸۷-و، ۴۸۸-و، ۴۸۹-و، ۴۹۰-و، ۴۹۱-و، ۴۹۲-و، ۴۹۳-و، ۴۹۴-و، ۴۹۵-و، ۴۹۶-و، ۴۹۷-و، ۴۹۸-و، ۴۹۹-و، ۵۰۰-و، ۵۰۱-و، ۵۰۲-و، ۵۰۳-و، ۵۰۴-و، ۵۰۵-و، ۵۰۶-و، ۵۰۷-و، ۵۰۸-و، ۵۰۹-و، ۵۱۰-و، ۵۱۱-و، ۵۱۲-و، ۵۱۳-و، ۵۱۴-و، ۵۱۵-و، ۵۱۶-و، ۵۱۷-و، ۵۱۸-و، ۵۱۹-و، ۵۲۰-و، ۵۲۱-و، ۵۲۲-و، ۵۲۳-و، ۵۲۴-و، ۵۲۵-و، ۵۲۶-و، ۵۲۷-و، ۵۲۸-و، ۵۲۹-و، ۵۳۰-و، ۵۳۱-و، ۵۳۲-و، ۵۳۳-و، ۵۳۴-و، ۵۳۵-و، ۵۳۶-و، ۵۳۷-و، ۵۳۸-و، ۵۳۹-و، ۵۴۰-و، ۵۴۱-و، ۵۴۲-و، ۵۴۳-و، ۵۴۴-و، ۵۴۵-و، ۵۴۶-و، ۵۴۷-و، ۵۴۸-و، ۵۴۹-و، ۵۵۰-و، ۵۵۱-و، ۵۵۲-و، ۵۵۳-و، ۵۵۴-و، ۵۵۵-و، ۵۵۶-و، ۵۵۷-و، ۵۵۸-و، ۵۵۹-و، ۵۶۰-و، ۵۶۱-و، ۵۶۲-و، ۵۶۳-و، ۵۶۴-و، ۵۶۵-و، ۵۶۶-و، ۵۶۷-و، ۵۶۸-و، ۵۶۹-و، ۵۷۰-و، ۵۷۱-و، ۵۷۲-و، ۵۷۳-و، ۵۷۴-و، ۵۷۵-و، ۵۷۶-و، ۵۷۷-و، ۵۷۸-و، ۵۷۹-و، ۵۸۰-و، ۵۸۱-و، ۵۸۲-و، ۵۸۳-و، ۵۸۴-و، ۵۸۵-و، ۵۸۶-و، ۵۸۷-و، ۵۸۸-و، ۵۸۹-و، ۵۹۰-و، ۵۹۱-و، ۵۹۲-و، ۵۹۳-و، ۵۹۴-و، ۵۹۵-و، ۵۹۶-و، ۵۹۷-و، ۵۹۸-و، ۵۹۹-و، ۶۰۰-و، ۶۰۱-و، ۶۰۲-و، ۶۰۳-و، ۶۰۴-و، ۶۰۵-و، ۶۰۶-و، ۶۰۷-و، ۶۰۸-و، ۶۰۹-و، ۶۱۰-و، ۶۱۱-و، ۶۱۲-و، ۶۱۳-و، ۶۱۴-و، ۶۱۵-و، ۶۱۶-و، ۶۱۷-و، ۶۱۸-و، ۶۱۹-و، ۶۲۰-و، ۶۲۱-و، ۶۲۲-و، ۶۲۳-و، ۶۲۴-و، ۶۲۵-و، ۶۲۶-و، ۶۲۷-و، ۶۲۸-و، ۶۲۹-و، ۶۳۰-و، ۶۳۱-و، ۶۳۲-و، ۶۳۳-و، ۶۳۴-و، ۶۳۵-و، ۶۳۶-و، ۶۳۷-و، ۶۳۸-و، ۶۳۹-و، ۶۴۰-و، ۶۴۱-و، ۶۴۲-و، ۶۴۳-و، ۶۴۴-و، ۶۴۵-و، ۶۴۶-و، ۶۴۷-و، ۶۴۸-و، ۶۴۹-و، ۶۵۰-و، ۶۵۱-و، ۶۵۲-و، ۶۵۳-و، ۶۵۴-و، ۶۵۵-و، ۶۵۶-و، ۶۵۷-و، ۶۵۸-و، ۶۵۹-و، ۶۶۰-و، ۶۶۱-و، ۶۶۲-و، ۶۶۳-و، ۶۶۴-و، ۶۶۵-و، ۶۶۶-و، ۶۶۷-و، ۶۶۸-و، ۶۶۹-و، ۶۷۰-و، ۶۷۱-و، ۶۷۲-و، ۶۷۳-و، ۶۷۴-و، ۶۷۵-و، ۶۷۶-و، ۶۷۷-و، ۶۷۸-و، ۶۷۹-و، ۶۸۰-و، ۶۸۱-و، ۶۸۲-و، ۶۸۳-و، ۶۸۴-و، ۶۸۵-و، ۶۸۶-و، ۶۸۷-و، ۶۸۸-و، ۶۸۹-و، ۶۹۰-و، ۶۹۱-و، ۶۹۲-و، ۶۹۳-و، ۶۹۴-و، ۶۹۵-و، ۶۹۶-و، ۶۹۷-و، ۶۹۸-و، ۶۹۹-و، ۷۰۰-و، ۷۰۱-و، ۷۰۲-و، ۷۰۳-و، ۷۰۴-و، ۷۰۵-و، ۷۰۶-و، ۷۰۷-و، ۷۰۸-و، ۷۰۹-و، ۷۱۰-و، ۷۱۱-و، ۷۱۲-و، ۷۱۳-و، ۷۱۴-و، ۷۱۵-و، ۷۱۶-و، ۷۱۷-و، ۷۱۸-و، ۷۱۹-و، ۷۲۰-و، ۷۲۱-و، ۷۲۲-و، ۷۲۳-و، ۷۲۴-و، ۷۲۵-و، ۷۲۶-و، ۷۲۷-و، ۷۲۸-و، ۷۲۹-و، ۷۳۰-و، ۷۳۱-و، ۷۳۲-و، ۷۳۳-و، ۷۳۴-و، ۷۳۵-و، ۷۳۶-و، ۷۳۷-و، ۷۳۸-و، ۷۳۹-و، ۷۴۰-و، ۷۴۱-و، ۷۴۲-و، ۷۴۳-و، ۷۴۴-و، ۷۴۵-و، ۷۴۶-و، ۷۴۷-و، ۷۴۸-و، ۷۴۹-و، ۷۵۰-و، ۷۵۱-و، ۷۵۲-و، ۷۵۳-و، ۷۵۴-و، ۷۵۵-و، ۷۵۶-و، ۷۵۷-و، ۷۵۸-و، ۷۵۹-و، ۷۶۰-و، ۷۶۱-و، ۷۶۲-و، ۷۶۳-و، ۷۶۴-و، ۷۶۵-و، ۷۶۶-و، ۷۶۷-و، ۷۶۸-و، ۷۶۹-و، ۷۷۰-و، ۷۷۱-و، ۷۷۲-و، ۷۷۳-و، ۷۷۴-و، ۷۷۵-و، ۷۷۶-و، ۷۷۷-و، ۷۷۸-و، ۷۷۹-و، ۷۸۰-و، ۷۸۱-و، ۷۸۲-و، ۷۸۳-و، ۷۸۴-و، ۷۸۵-و، ۷۸۶-و، ۷۸۷-و، ۷۸۸-و، ۷۸۹-و، ۷۹۰-و، ۷۹۱-و، ۷۹۲-و، ۷۹۳-و، ۷۹۴-و، ۷۹۵-و، ۷۹۶-و، ۷۹۷-و، ۷۹۸-و، ۷۹۹-و، ۸۰۰-و، ۸۰۱-و، ۸۰۲-و، ۸۰۳-و، ۸۰۴-و، ۸۰۵-و، ۸۰۶-و، ۸۰۷-و، ۸۰۸-و، ۸۰۹-و، ۸۱۰-و، ۸۱۱-و، ۸۱۲-و، ۸۱۳-و، ۸۱۴-و، ۸۱۵-و، ۸۱۶-و، ۸۱۷-و، ۸۱۸-و، ۸۱۹-و، ۸۲۰-و، ۸۲۱-و، ۸۲۲-و، ۸۲۳-و، ۸۲۴-و، ۸۲۵-و، ۸۲۶-و، ۸۲۷-و، ۸۲۸-و، ۸۲۹-و، ۸۳۰-و، ۸۳۱-و، ۸۳۲-و، ۸۳۳-و، ۸۳۴-و، ۸۳۵-و، ۸۳۶-و، ۸۳۷-و، ۸۳۸-و، ۸۳۹-و، ۸۴۰-و، ۸۴۱-و، ۸۴۲-و، ۸۴۳-و، ۸۴۴-و، ۸۴۵-و، ۸۴۶-و، ۸۴۷-و، ۸۴۸-و، ۸۴۹-و، ۸۵۰-و، ۸۵۱-و، ۸۵۲-و، ۸۵۳-و، ۸۵۴-و، ۸۵۵-و، ۸۵۶-و، ۸۵۷-و، ۸۵۸-و، ۸۵۹-و، ۸۶۰-و، ۸۶۱-و، ۸۶۲-و، ۸۶۳-و، ۸۶۴-و، ۸۶۵-و، ۸۶۶-و، ۸۶۷-و، ۸۶۸-و، ۸۶۹-و، ۸۷۰-و، ۸۷۱-و، ۸۷۲-و، ۸۷۳-و، ۸۷۴-و، ۸۷۵-و، ۸۷۶-و، ۸۷۷-و، ۸۷۸-و، ۸۷۹-و، ۸۸۰-و، ۸۸۱-و، ۸۸۲-و، ۸۸۳-و، ۸۸۴-و، ۸۸۵-و، ۸۸۶-و، ۸۸۷-و، ۸۸۸-و، ۸۸۹-و، ۸۹۰-و، ۸۹۱-و، ۸۹۲-و، ۸۹۳-و، ۸۹۴-و، ۸۹۵-و، ۸۹۶-و، ۸۹۷-و، ۸۹۸-و، ۸۹۹-و، ۹۰۰-و، ۹۰۱-و، ۹۰۲-و، ۹۰۳-و، ۹۰۴-و، ۹۰۵-و، ۹۰۶-و، ۹۰۷-و، ۹۰۸-و، ۹۰۹-و، ۹۱۰-و، ۹۱۱-و، ۹۱۲-و، ۹۱۳-و، ۹۱۴-و، ۹۱۵-و، ۹۱۶-و، ۹۱۷-و، ۹۱۸-و، ۹۱۹-و، ۹۲۰-و، ۹۲۱-و، ۹۲۲-و، ۹۲۳-و، ۹۲۴-و، ۹۲۵-و، ۹۲۶-و، ۹۲۷-و، ۹۲۸-و، ۹۲۹-و، ۹۳۰-و، ۹۳۱-و، ۹۳۲-و، ۹۳۳-و، ۹۳۴-و، ۹۳۵-و، ۹۳۶-و، ۹۳۷-و، ۹۳۸-و، ۹۳۹-و، ۹۴۰-و، ۹۴۱-و، ۹۴۲-و، ۹۴۳-و، ۹۴۴-و، ۹۴۵-و، ۹۴۶-و، ۹۴۷-و، ۹۴۸-و، ۹۴۹-و، ۹۵۰-و، ۹۵۱-و، ۹۵۲-و، ۹۵۳-و، ۹۵۴-و، ۹۵۵-و، ۹۵۶-و، ۹۵۷-و، ۹۵۸-و، ۹۵۹-و، ۹۶۰-و، ۹۶۱-و، ۹۶۲-و، ۹۶۳-و، ۹۶۴-و، ۹۶۵-و، ۹۶۶-و، ۹۶۷-و، ۹۶۸-و، ۹۶۹-و، ۹۷۰-و، ۹۷۱-و، ۹۷۲-و، ۹۷۳-و، ۹۷۴-و، ۹۷۵-و، ۹۷۶-و، ۹۷۷-و، ۹۷۸-و، ۹۷۹-و، ۹۸۰-و، ۹۸۱-و، ۹۸۲-و، ۹۸۳-و، ۹۸۴-و، ۹۸۵-و، ۹۸۶-و، ۹۸۷-و، ۹۸۸-و، ۹۸۹-و، ۹۹۰-و، ۹۹۱-و، ۹۹۲-و، ۹۹۳-و، ۹۹۴-و، ۹۹۵-و، ۹۹۶-و، ۹۹۷-و، ۹۹۸-و، ۹۹۹-و، ۱۰۰۰-و.

۳۳۵ جهانداد بنیشت با موبدان^۱
صفت کرد^۲ فرزانه آن^۳ رزمگاه
ز دریا و از کنده و^۴ آبگیر
نخفتند^۵ ازیشان^۶ یکی نیز^۷ شب

بزرگان و دانادل و بخردان^۲
که چون رفت پیگار شاه^۵ و سپاه
یکایک^۷ بگفتند با تیزویر^۸
نه^{۱۱} بر یکدگر برگشادند^{۱۳} لب

ز میدان چو برخاست آواز^{۱۴} کوس
۳۳۵۰ یکی تخت کردند از^{۱۶} چارسوی^{۱۷}
همانند آن^{۱۹} کنده^{۲۰} و^{۲۱} رزمگاه
بر آن تخت جد^{۲۲} خانه^{۲۳} کرده نگار
پس آنکه دو^{۲۵} لشکر زماج و زعاج^{۲۶}
پیاده پدید اندرو^{۳۰} با^{۳۱} سوار
۳۳۵۵ از^{۳۳} اسپان و پیلان و دستور^{۳۳} شاه

جهاندیدگان خواستند آبنوس^{۱۵}!
دو مرد گرانمایه و^{۱۸} نیک‌خوی^{۱۷}
به روی اندرآورده روی سپاه
خرامیدن لشکر و شهریار^{۲۲}
دو شاه^{۲۷} سرافراز^{۲۸} با فرز^{۲۹} و تاج
صفت کرده آرایش^{۳۲} کارزار
مبارز که اسپ افکنند بر^{۳۵} سپاه^{۳۶}

۱-س. ۲ (نیز ن-ب): هندوان؛ متن دل ۳-س. ۲ (نیز ن-ب): بزرگان دانای (کد-س. ۲، ن. ۲، ق. ۲، ب. ۱: دانا و) روشن روان؛ متن دل ۳-ق. ۲ (چنین گفت): ۴-این راه را؛ ل. ۲، س. ۲: از؛ (ل. ۳: زان؛ متن دل ۳-س. ۲ (نیز ن. ۲، ل. ۲، ب. ۱، پ. ۱، و. ۲، ب. ۱): هل (نیز ق. ۲): جنگ؛ (ب: جشاه)؛ متن دل ۳-دوازده دستنویس دیگر: ع-ز کنده و؛ ل. ۲ (نیز آ): کنده و زان؛ س (نیز ن. ۲، ل. ۲، ب. ۱، ن. ۲، ب. ۱): دوروی و (ب: حو)؛ (ز)؛ ل. ۲: ز کنده و؛ س (نیز و): دوروی و (ب: ا)؛ کنده و؛ متن دل ۳- ۸-ا. ۱: (ب: کد-س. ۱: برناو پیر؛ س. ۲: با مرد پیر؛ (ب: گرفتند بر ناو پیر؛ ل. ۲، ب. ۱: بگفتند یکسر بدان تیزویر)؛ متن دل ۳-س. ۲ (نیز ن. ۲، و. ۲، ب. ۱): بنداری (۳۳۲۷، ۳۳۲۳): فیض الرسول فی بلاد الهند و جموع العلماء عند الملك فأوقفهم علی صورة المعتزک و ما جرى فیہ ۹-ب: بختند)؛ ل. ۱: زیشان ۱۱-ل. ۱، ق. ۲، س. ۲ (نیز ن-ب): تیر؛ متن دل ۳- ۱۳-ل. ۲ (نیز ل. ۲): که ۱۳-ل. ۱: برگشاد و (ل. ۱۴-ق. ۲-س. ۲ (نیز ن. ۲، ل. ۲، ب. ۱): آواز؛ متن دل ۳-س. ۲ (نیز ل. ۲): ۱۵-ل. ۱: جهان‌دیده‌گان ساختند آبنوس؛ ق: جهان گشت بر گونه سندروس؛ ل. ۲ (نیز ل. ۲): جهان تیره گون گشت چون آبنوس؛ متن دل ۳-ده دستنویس دیگر ۱۶-ل. ۲ (نیز ق. ۲): از؛ س (نیز ل. ۲): بر؛ ق. ۲ (نیز ب): ازان؛ (ن. ۲، ل. ۲، ب. ۱، و. ۲، ب. ۱): پس؛ متن دل ۳-س. ۲ (نیز ق. ۲، ب. ۱، ن. ۲): سو؛ خود؛ متن دل ۳-ده دستنویس دیگر ۱۸-س. ۲، ق. ۲، س. ۲ (نیز ن. ۲، ل. ۲، و. ۲، ب. ۱): گرانمایه؛ متن دل ۳-ل. ۱ (نیز ق. ۲): ۱۹-ق. ۲ (نیز ق. ۲): بگردار آن؛ (ل. ۳: بدان نامن)؛ متن دل ۳-بازده دستنویس دیگر ۲۰-ل. ۲: کنگد (م-کند)؛ (ق: ۲): (ن: ۲۱-ل. ۲): (ن: ۲۲-س. ۲: فدای پیر؛ کد-س. ۲ (نیز ن. ۲، ق. ۲، ب. ۱، ن. ۲، ب. ۱): شد؛ ل. ۲: تخته شد؛ (و: تخته بر)؛ متن دل ۳-س. ۲ (نیز ل. ۲، و. ۲، ب. ۱): بنداری؛ و سوزو آفیه مائه ۲۳-ل. ۲: خلع)؛ (ن. ۲، ب. ۱): بد لشکر شهریار؛ و لشکر نامدار؛ س (نیز ل. ۲): خرامید لشکر بر شهریار؛ متن دل ۳-س. ۲ (نیز ق. ۲، ل. ۲): ۲۱-ل. ۱: از ۲۲۵۲ و ۲۲۵۳ یک بیت ساخته و ۲۲۵۲-آب ۳۳۵۴ را انداخته است؛ بنداری (۳۳۵۲، ۳۳۲۸): فخلوا و بانوا لیتهم فی ملک الفکر حتی أصبحوا، فاستحضروا الأبنوس و عملوا تختا، و سوزو آفیه مائه بیت ۲۵-س. ۲ (نیز ن. ۲، ل. ۲، ب. ۱): برو کرده؛ متن دل ۳-ده دستنویس دیگر ۲۶-ل. ۲: عجاج و زماج ۲۷-س. ۲: لشکر ۲۸-ل. ۲: گرانمایه ۲۹-ق. ۲: (پیل)؛ ۳۰-ق. ۲ (نیز ل. ۲): بدو اندرون؛ س (نیز ب): بلند اندرون؛ متن دل ۳-س. ۲ (نیز ن. ۲، و. ۲، ب. ۱، ن. ۲، ب. ۱): ق. ۲: از ۳۱-ق. ۲: صفی کرد او لشکر؛ ق: همان رفتن و بخشش؛ ل. ۲ (نیز ق. ۲): همه کرده آویزش؛ ل. ۲: آرایش؛ س (نیز ل. ۲): صفت و گرد و (ل. ۳: گردش) آویزش؛ (ب: دو صفت کرده آویزش)؛ متن دل ۳-س. ۲ (نیز ن. ۲): پس از تصحیح آویزش به آرایش؛ نیز س. ۲ (نیز ن. ۲، ل. ۲، ب. ۱، ن. ۲، ب. ۱): ز؛ متن دل ۳-س. ۲ (نیز ق. ۲): ۳۲-س. ۲ (نیز ن. ۲، ل. ۲، ب. ۱): دستور؛ متن دل ۳- ۳۵-س. ۲ (نیز ن. ۲، ل. ۲، ب. ۱): با؛ متن دل ۳-بازده دستنویس دیگر ۳۶-ل. ۲: (دو راه)

هگر کآزحون را^۱ بایید شدنا
نگر تا که باشد^۲ کت آرای^۳ هند
همه^۴ یاری^۵ از بخت بیدار خواه
که این^۶ گفته رمزی بود^۷ در نهان،
کز^۸ بایدت بی گمان رهنمای
ز چیزی^۹ که بد درخور^{۱۰} هندوان^{۱۱}؛
ز مهر و ز افسر^{۱۲} ز مشک و عیبر^{۱۳}؛
فرستاده برداشت از بازگاه^{۱۴}

بدو گفت شاه: این نشاید بُدن
۳۴۰۰ بیر نامه‌ی من^۱ بر رای^۲ هند
بدین کار با خویشتن بار^۳ خواه
اگر^۴ نو^۵ شکستی شود^۶ در جهان
بیر^۷ هرج^۸ ۱۵ باید بنزدیکی^۹ رای
در گنج بگشاد نوشین‌روان^{۱۰}
۳۴۰۵ ز دینار و دینا و ۲۷ خز و حریر^{۱۱}
شتروار^{۱۲} سیصد بیاراست شاه

۱. ل. ق. (نیز و. ان. ۲)؛ آزمون را؛ س. (نیز ق. ۲)؛ کازمودن؛ متن = ک. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ل. ۲. م. ۷. آ. ب. ۲. م. س. ۲)؛ (نیز ل. و.)؛ ما؛ (ل. ن. نامه‌ی من؛ بر؛ ب. نامه ما را)؛ متن = ل. ق. م. ل. ۲ (نیز ق. ۲. ل. ۲. م. ۷. آ. ب. ۲. م. ۳. ۱۱. ۲)؛ ل. (نیز ق. ۲)؛ شاه؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۴-۳: چه گوید؛ ک. چه بیند؛ (ق. ۲)؛ برانکس باشد (وزن درست نیست)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۸-۱. ل. ۲. م. ۷. آ. ب. ۲. م. ۳. ۱۱. ۲)؛ ل. (نیز ق. ۲. ل. ۲. م. ۷. آ. ب. ۲. م. ۳. ۱۱. ۲)؛ ل. (نیز ل. و. ان. ۲)؛ دل آرای؛ (ل. ۲)؛ مگر کت بود چاره آرای؛ متن = تصحیح قیاسی است؛ در نزلت‌های این بیت پس و پیش شده است
ع. ل. ۲. یار. ۷-۱. ل. (نیز ۱)؛ همان؛ (ل. ب. ه. م. ۱)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۸-۱. ل. ۲. م. ۷. آ. ب. ۲. م. ۳. ۱۱. ۲)؛ ل. (مگر ۱۰-۱. ل. ق. م. ل. ۲ (نیز ل. ل. ل. ۲. م. ۷. آ. ب. ۲. م. ۳. ۱۱. ۲)؛ تو؛ س. (نیز و. ان. ۱۰. ۲)؛ مو (بی نقطه)؛ متن = (ق. ۲)؛ ۱۱-۱. ل. ۲ (نیز ل. ل. ب. شوی؛ متن = ل. (نیز ق. ۲)؛ ۱۲-۱. ل. ۲ (نیز ل. ل. ل. ۲. م. ۷. آ. ب. ۲. م. ۳. ۱۱. ۲)؛ کزین (در ب حرف دوم بی نقطه)؛ متن = ل. س. ق. (نیز ق. ۲)؛ ۱۳-۱. ل. ۲ (نیز ق. ۲)؛ ب. از مردمی؛ س. ۲ این بیت را ندارد ۱۱-۱. ل. (هنر) ۱۵-۱. ل. ۲ (نیز ق. ۲)؛ هر چه؛ متن = ل. ق. (نیز ل. ۱۶-۱. ل. ۲)؛ بایدت نزدیک ۱۷-۱. ل. (نیز ل. ۱۸-۱. ل. (نوشیروان) ۱۹-۱. ل. م. ک. نرمی؛ ل. ۲ (نیز ل. م. ۷. آ. ب. ۲. م. ۳. ۱۱. ۲)؛ رومی؛ (ل. ۲)؛ برمی؛ متن = ۲۰-۱. ل. م. ک. ل. ۲ (نیز ل. ل. ل. ۲. م. ۷. آ. ب. ۲. م. ۳. ۱۱. ۲)؛ جامعه؛ متن = ل. ق. (نیز ق. ۲)؛ ۲۱-۱. ل. ۲ (نیز ل. ۲)؛ پهلوان؛ (ق. ۲)؛ خسروان؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۲-۱. ل. (ن. دیبای)؛ م. ق. بی ۲ (نیز ل. م. ۷. آ. ب. ۲. م. ۳. ۱۱. ۲)؛ دیبا و دینار؛ متن = ل. م. ک. ل. ۲ (نیز ق. ۲)؛ ۲۳-۱. ل. (سور) ۲۴-۱. ل. (سور) ۲۵-۱. ل. (ن. خز و عیبر)؛ (ل. ع. ح. و. عیبر)؛ خز و حریر (پساوند ندارد)؛ و کزک سفید و ز کیمال مور (واژه پسین بی نقطه)؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ ل. ن. ۲ پس از این بیت افزوده‌اند:

هم از یاره و گوهر شاهوار هم از طرق و از افسر و گوشوار

۲۶-۱. ل. شتریار ۲۷-۱. ق. و آمد به راه)؛ ق. برگشت از پیشگاه؛ س. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ل. م. ۷. آ. ب. ۲. م. ۳. ۱۱. ۲)؛ برخاست از (س. بی. وان) بارگاه (س. آ. جایگاه)؛ (ل. ۲)؛ برگشت از بارگاه؛ متن = ک. م. ۷. آ. پس از این بیت افزوده است:

چو بر روز نوشین‌روان شاد شد
دراشت ز اندیشه آزاد شد
زمین را بوسید و آمد به در
بسی آفرین کرد بر شاه بر
از آتیش بنمود تا ساروان
ببارد شتر از در کاروان
شتر پیش بردند و کردند بار
سوی هند رفتن بیاراست کار
5 چو منزل به منزل بیامد به هند
گشاده دل و کرده لب را به پند
چو دیدند برزوی را در به راه
یکی برد زی آگهی نزد شاه
بدو گفت کای شاه نوشین‌روان
فرستاده شاه نوشین‌روان (۱)
برین مرز ما بی سپاه آمدست
بر آنم که جویای شاه آمدست

بندهای (۳۴۰۶-۳۹۹۹)؛ ق. صاحب‌الملك هدایا کثیره و تجار الوارۃ برسوم ملک الهند؛ و ارسال الیه و کتب الیه کتابا یسله فیه ان یدله علی هذا الدواء؛ و یعنه علی ذلک بمن عتبه من العلماء و الحکماء

سر بارها^۱ پیش او برگشاد^۲
بدو گفت کای پیر پاکیزه رای،
تن و^۵ لشکر و پادشاهی^۶ یکی ست
و رآن^۸ روشنی بخت^۹ و آن دستگاه،
اگر^{۱۱} مردگان را برآرد^{۱۲} ز خاک^{۱۰}
یکی دارد این رای را با تو دست^{۱۵}،
همان گنج^{۱۷} و برمابه گنججور من،
بزرگی مرا در کم و^{۱۸} بیش تستا

بیامد بر رای و نامه بداد
چو برخواند آن نامه شاه^۳ رای
ز کسری مرا گنج^۴ بخشیده نیست
۳۴۹۰ ز داد و ز غز و ز اورند^۷ شاه
نباشد شکفت از جهاندان پاک^{۱۱}
برعمن به کوه^{۱۳} اندرون هرک^{۱۴} هست
کت آری^{۱۶} و فرخنده دستور من
بد و نیک هندوستان پیش تست

یکی نامور^{۱۹} چون بیایست جای
همان پوشش نفز و گستردنی
بزرگان قنوج^{۲۲} و هم^{۲۳} بخردان

۳۴۱۵ بیاراستندش بنزدیکی رای
خورشگر فرستاد هم^{۲۰} خوردنی
برفت آن شب و رای زد با ردان^{۲۱}

۱- بدرهما ۲- درگشاد ۳- آ به جای این بیت در بیت زیر را آورده اند:

سوی هندوان راه اندرکشید
شب و روز شد تا بداندجا رسید
بشد سوی درگاه رای و مهان
بدو داد نامه ز شاه جهان

۴- نهایت یکم رایس از بیت ۲۴۰۶ افزوده است؛ بقناری (۳۴۰۷): فسا ز برزویه حتی وصل الی حضرة الرای فأوصل الیه ما صحبه من الهدایا والقحف، و أعطاه کتاب أنوشروان ۳- ز- نامه بر شاه؛ و: نامه را شاه؛ ق: آ: بیاراستندش بنزدیک؛ متن: دو دوازده دستویس دیگر ۴- س: نیز بی بی؛ هیچ؛ متن: دو دوازده دستویس دیگر ۵- هم ۶- نن، و: نن؛ گنج شاهى؛ ل: پادشاهى و لشکر) ۷- س: ۲ (نیز با: اورنگی؛ نیز نن، و: نن؛ ب: اورنگ و از (ن: ز) ق: ل: فرمان اورنگ؛ ل: فرهنگ اورنگ؛ لن: دادار اورنگ و از ق: متن: دل، ق: ک (نیز ق) ۸- ل: آ: ازان) ۹- نن، بی بی، ک، ل، ۲، س: ۲ (نیز و: بی)؛ بخت (حرف یکم بی نقطه)؛ (نن، بی: تخت؛ ق: آ: بزم؛ ق: راستی نیز؛ متن: ل: ل؛ ل: آ؛ آ: آ: این بیت را ندارد ۱۰- س: نیز بی، بی: شاه- نگاه (بی نقطه)؛ متن: دو دوازده دستویس دیگر ۱۱- نن: که گر؛ ل: (نیز لن، ق: هم؛ متن: ۱۲- س: مرحله ترا برآرد؛ (بی: برآرد همه مردگان)؛ متن: ق: ک، س: ۲ (نیز ق، ق: ل، و: آ، ب) ۱۳- ق: بیلکا ۱۴- س: (نیز لن، بی)؛ هر که؛ متن: ل: ۱۵- ک: راز را با تو دست؛ س: آ: این را با تو به دست؛ (نن، لن: آ: کر و با تو بدست؛ ق: با تو دارند هم رای و جست؛ س: نیز لن، بی)؛ همه جمله باشد ترا (نن) مراد (نیز لن)؛ همی رای دارد بتو زیر دست؛ ل: آ: بگرداند این راز با تو خورست؛ ل: ۱۶- همین رای دارند با تو به دست؛ و: همه پیش تو هست چون زیر دست؛ متن: ل، ق: (نیز بی) ۱۶- ل- ل- س: ل (نیز ق، ج، آ: بی: بت آری و (س: ق، بی: بی: جو؛ س: آ: بیار تو (؟)؛ (نن: بیاری (حرف پنجم و ششم بی نقطه)؛ لن: آ: بیاری این (؟)؛ متن تصحیح قیاسی است (س: بت آری) ۱۷- ل- هم از ۱۸- س: ۲ (نیز لن)؛ جو؛ ل- ل: فرستاده را ۱۹- س: ل، ۲، س: ۲ (نیز لن، بی: و: نن، آ: بی: فرستاد (ل: فرستاد و) از (ل: ل) ز) افکنند و: فرستاد هرگونه؛ ق: آ: فرستاد بسیار و هم؛ متن: ل، ک (نیز ل) (۲۰)؛ نن: آ: این بیت را پیش از بیت ۳۴۱۸ آورده اند ۲۱- س: ل، ۲، س: ۲ (نیز لن، بی، و: نن، ب)؛ همه شب بزد (و: زده) رای (بی: همی بود) با موبدان؛ متن: ظهر هک نیز و (ل، ق، ل: ۲۲- ل: قنوج؛ ل: ق: قنوج (حرف یکم بی نقطه)؛ (نن: قنوج؛ و: قنوج (حرف یکم بی نقطه)؛ ل: ۲۳- ل (نیز ل)؛ آ: با متن صیغه دستویس دیگر؛ س: نن، لن، نن، آ: پس از این بیت و س: پس از بیت پیشین افزوده اند:

گنج	دستی	ز	بقرمود	تا	چامه	دستی	ز	گنج
زین	کردند		نشست	شهینشا				

همیشه، چون دید از (ن: جزیره) قدیشه (نن: اندازه) رنج
جلود گنججور و (ن: جو) اسبی (بی: اسبی) کوزین

که ما در^۱ نوشته^۲ همین یافتیم^۳
 ۳۴۴۵ چو زان^۴ رنج‌ها بر نیامد^۵ پدید
 گیا چون سخن دان و دانش^{۱۱} چو کوه
 تیز مرده چون مرد بی دانش است
 به دانش بود^{۱۴} بی گمان زنده مرد
 چو مردم ز نادانی^{۱۶} آید^{۱۷} ستوه
 ۳۴۵۰ کتابی^{۲۰} به دانش نماینده راه
 چو بشنید برزوی^{۲۴} از^{۲۵} شاد گشت^{۲۶}
 برو^{۲۸} آفرین کرد و^{۲۹} شد نزد شاه

بدین^۲ آرزو^۳ تیز^۴ بشناختیم^۵،
 ببايست ناکام^۶ ديگر شنيد^{۱۰}،
 که باشد همه ساله او را شکوه^{۱۲}
 که دانا به هر جای با راضی است^{۱۳}
 خنک رنج برادر^{۱۵} باینده مرد^{۱۵}
 گیا چون کلیلہ است^{۱۸} و^{۱۹} دانش چو کوه
 بیابی چو جویی تو^{۲۱} از^{۲۲} گنج^{۲۳} شاه
 همه^{۲۷} رنج بر چشم او باد گشت^{۲۶}
 بگردار آتش بیمود راه^{۲۸}

ا.س.س آ (نیز لن، بی.ب، و.ن.آ): از: ل: من در: ل آ (نیز بی): از ما: متن = ق.ک. ل آ (نیز و.ن.آ): نوشته: متن = س.س. ق.ک. س آ (نیز لن، بی.ب.ب): ۳-ل: چنین یافتیم - بشناختیم: متن = یازده دستنویس دیگر ۴-ل: بدان: س.س آ (نیز بی.ب.ب): برین: متن = ق.ک. ل آ (نیز لن، بی.ب.ب): ۱-ل: آرزوی عمل: نیز (حرف یکم بی نقطه): ک.س. آ (نیز لن): متن = س.ق. ل آ (نیز لن، بی.ب.ب.و.ب): ق. این بیت و ل آ. بیت‌های ۳۴۴۴-۳۴۴۵ را ندارند ۷-ک.س. آ: جزمان: (ب: رو) ۸-ک.ا: برآمد ۹-ل.س آ (نیز لن، ق.ک. بی.ب. و.آ.ب): ناچار: متن = (ن.ن.آ): ۱۰-ل آ: کشید: (و:گزید): متن = یازده دستنویس دیگر ۱۱-س.ل آ (نیز بی.ب.و.ب): دانا: (بی: حرم: دانا: دانش او): متن = ل. و. ک. س آ (نیز لن، ق.ک. ل. آ. ن. آ): ۱۲-ل.بی: یا بشکوه: (ق.ک. ل. نیز لن، ل. آ. و. ن. آ): دور از گروه: (ق. دارو ز کوه): ل. همواره باشد مرا زو شکوه: متن = س. ل. آ. س آ (نیز بی.ب.ب): در ل آ این بیت با بیت سببین پس و پیش شده است: بنداری (۳۴۴۳-۳۴۴۶): مقال الشيخ عند ذلک: ایها العالم! حفظت شیئا و غابت عنک اشياء. إنما المراد بذلک الدواء الیابن. والمراد بالجبیل الذی هو منتهی العلم ۱۳-ق.س آ (نیز لن، بی.ب.ب): که نادان (ق. ک. یازان (ک. نادان)) به هر جای بی راضی (س. آ: دانش): متن = ل. س. ل. نیز ق. آ: این بیت را تعدادی ق. پس از این بیت افزوده است:

به دانش بود بی گمان مرد
 که دانش ز گنج و ز هر چیز به
 ۱۴-ک: شود: (ب: جوید): ۱۵-ق: داننده مرد: س آ (نیز آ): ناینده مرد: (ن.ن. ل. یابند مرد: ل. آ. بی. ب. آ: یابنده مرد): ک. بی. ب. و. ب. برادر و یابنده (در و حرف یکم و سوم بی نقطه) مرد: ل. ل آ: چو دانش نباشد به گردش مگرد: متن = س. ل. نیز ق. آ. ب. دو یا این بیت با بیت سببین پس و پیش شده است: ق. آ. پس از این بیت افزوده است:

یکی دفتری هست در گنج شاه
 که خواند کلیلہ ورا نیکخواه

بنداری (۳۴۴۷-۳۴۴۸): و المراد بالمیت الجامل نفس. و اذا تعلم الجاهل فکأنه اجتاب لفضاض الحیاة. و العلم بمنزلة الروح من المقام الرفات ۱۶-ل.س.س آ (نیز لن، بی.ب. و.ن.آ.ب): دانانی: متن = ق.ک. ل آ (نیز ق. ل. آ. ب. آ): ۱۷-ق.س.س آ (نیز لن، ق. ل. آ. و. ن. آ): آمد: متن = ل. س. ل. آ. س آ (نیز لن، بی.ب.ب): ۱۸-ل آ: کلیلہ چیست: بی.ب: کلیلہ است: س آ (نیز لن، ق. ن. آ): همچو کائنات: متن = ده دستنویس دیگر ۱۹-ل.بی: (جوید): بنداری (۳۴۴۹): و کتاب کلیلہ و دمنه من هذا الدواء ۲۰-ق.س آ (نیز لن، ل. آ. بی. ب. ل. آ. بی. ب. آ): گیانی (گیایی): س. کلمی (بی نقطه): (ق. آ: که باشد: بی: کتابی (حرف دوم بی نقطه): متن = (بی. و): ۲۱-ق: خواهی تو: ل. آ. س آ (نیز لن): به دانش تر: (و: بیابی همانا تو: لن آ: نیایی به دانش تر): متن = ل. س. ک. ل. نیز ق. ل. آ. ب. آ. ب): ۲۲-ل. (و: در): ۲۳-ل.بی: رنج: بنداری (۳۴۵۰): و هو فی خواته رای ملک الهلک ۲۴-ق. ل آ: برزوی: (ب: برزوی بشنید): متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۵-ل. نیز ل. آ. ل. آ: زو: س آ (نیز لن، و. ن. آ): از: متن = س. ل آ (نیز ق. ل. بی. ب. ب): ۲۶-ل: شد: (آ: همی): ۲۸-ل. (آ: بدو): ۲۹-ل.بی: (جوید):

که تا جای باشد^۳، تو بادی^۴ به جای^۱ که آن را به^۷ هندی کلیله است نام، به رای و به دانش نماینده راه سپارد به من گر^۹ ندارد^{۱۰} به رنج^{۱۱} بیپنجد^{۱۲} بر خویشان چندگاه^{۱۵} نه اکنون^{۱۸}، نه از روزگار نخست، اگر تن بخواهد^{۲۱} ز ما یا^{۲۲} روان، اگر سرفرازست اگر^{۲۲} زیر دست، بدان تا روان بداندیش^{۲۹} ما^{۲۸}، بخوان و بدان و ببین، پیش و پس^{۳۳} اندام^{۳۵} فزون زانج^{۳۶} گویی مدار^{۳۷} همی بود او را نماینداره^{۴۰}

بیامد^۱ نینایش کنان پیش^۲ رای شنیدم کلیه است^۵ گسترده کام^۶ ۳۷۵۵ به مهرست یا طرح^۸ در گنج شاه به گنجور فرمان دهد تا ز گنج مؤم گشت از آن^{۱۱} آرزو^{۱۲} جان شاه^{۱۳} به بیروزی گفت این^{۱۶} کس از ما^{۱۷} نجات ولیکن جهاندار^{۱۹} نوشین دوان^{۲۰} ۳۴۶۰ ندارم^{۲۳} ازو باز چیزی که هست ولیکن^{۲۵} بخوانی^{۲۶} مگر^{۲۷} پیش ما^{۲۸} نگوید^{۳۰} به دل^{۳۱} کان نیستست^{۳۲} کس بدو گفت بزوی^{۳۴} کای شهریار کلیله بیاورد گنجور^{۳۸} شاه^{۳۹}

۱- من جو آمد ۲- تی و نیز و ۳- نزد ۴- س و ی و ۵- بی و ۶- او ۷- ب ۸- هندی باشد ۹- است کیتی متن ۱۰- ه ۱۱- ک ۱۲- نیز ۱۳- ل ۱۴- ج ۱۵- مانی ۱۶- ه ۱۷- ل ۱۸- س ۱۹- نیز ۲۰- ل ۲۱- ل ۲۲- اب ۲۳- باشی ۲۴- و بدانی ۲۵- متن ۲۶- س ۲۷- نیز ۲۸- اب ۲۹- ه ۳۰- یکی نام ۳۱- س ۳۲- کتاب ۳۳- بی نقطه ۳۴- می ۳۵- نیز ۳۶- ای که نامست ۳۷- پ ۳۸- ز دانی ۳۹- ان ۴۰- گیانیت ۴۱- ق ۴۲- نیز ۴۳- ل ۴۴- ل ۴۵- ج ۴۶- گیانیت ای ۴۷- ل ۴۸- زی ۴۹- شاه ج ۵۰- شاه ۵۱- متن ۵۲- و ۵۳- بی نام ۵۴- پساولد ندارد ۵۵- ۷ ۵۶- پ ۵۷- این را که ۵۸- س ۵۹- ل ۶۰- س ۶۱- نیز ۶۲- ل ۶۳- اب ۶۴- اب ۶۵- ک ۶۶- نیز ۶۷- و ۶۸- با ۶۹- ارج ۷۰- نیز با ارج و بی ۷۱- که آن هست یا خرج ۷۲- متن ۷۳- بنگاری ۷۴- ۳۳۵۵-۳۳۵۱ ۷۵- مقام بزوی جلال سروسراحتی امی الملک فقال: قد عرفنا الدوله التي كان في طليد و هو كتاب كليله و دمنة الذي هو تحت ختم الملك في خوانه ۷۶- بند ۷۷- ۷۸- نيلندا ل ۷۹- بنگاری ۸۰- متن ۸۱- سیزده دستویس دیگر بنگاری ۸۲- ۳۳۵۶ ۸۳- و المنصور ان يومس الخازن باحضاره ۸۴- دل ۸۵- نیز بی ۸۶- زانو ۸۷- متن ۸۸- دوازده دستویس دیگر ۸۹- ل ۹۰- آرزوی ۹۱- س ۹۲- ک ۹۳- نیز بی ۹۴- او ۹۵- اب ۹۶- رای ۹۷- متن ۹۸- ل ۹۹- نیز ۱۰۰- بی ۱۰۱- نیز بی ۱۰۲- پ ۱۰۳- و ۱۰۴- بر ز ۱۰۵- به ۱۰۶- ج ۱۰۷- ای ۱۰۸- بر ز راه ۱۰۹- بی ۱۱۰- گاه ۱۱۱- نیز زوی ۱۱۲- متن ۱۱۳- بنگاری ۱۱۴- ۳۳۵۷ ۱۱۵- تعظم ذلک علی الملک ۱۱۶- بی ۱۱۷- ل ۱۱۸- ز ماکس ۱۱۹- بی ۱۲۰- از تو بنگاری ۱۲۱- و ۱۲۲- قال لیزویه یتنه لم یطلب أحد هذا الكتاب ولا وقف علیه ۱۲۳- ل ۱۲۴- نیز ۱۲۵- جهانجوی ۱۲۶- بی ۱۲۷- خواجه ۱۲۸- بی ۱۲۹- نیز ۱۳۰- نیز بی ۱۳۱- سرفراختن ۱۳۲- دوازده دستویس دیگر ۱۳۳- بی ۱۳۴- ل ۱۳۵- و ۱۳۶- رگر ۱۳۷- و نه از سرفراز و نه از ۱۳۸- بنگاری ۱۳۹- ۳۳۵۹-۳۳۶۰ ۱۴۰- و لکن لم یطلب منا الملک أن یسروا ان ارواحنا لم یحل علیه ۱۴۱- مگر آن ۱۴۲- بی ۱۴۳- نیز بی ۱۴۴- و ۱۴۵- نیز بی ۱۴۶- مگویند ۱۴۷- نیز بی ۱۴۸- متن ۱۴۹- بر اندیش ۱۵۰- و ۱۵۱- بنگاری بداندیش ۱۵۲- ک ای ۱۵۳- بیت و بیت سیسیس را بداند ۱۵۴- ۳۳۰- بی ۱۵۵- نیز ۱۵۶- بی ۱۵۷- ل ۱۵۸- نیز ۱۵۹- بی ۱۶۰- ک ۱۶۱- ل ۱۶۲- نیز ۱۶۳- بی ۱۶۴- نیز ۱۶۵- بی ۱۶۶- پیکار ۱۶۷- نیز بی ۱۶۸- ک ۱۶۹- زانکه ۱۷۰- ل ۱۷۱- آنکه ۱۷۲- زانجه ۱۷۳- متن ۱۷۴- ل ۱۷۵- بی ۱۷۶- نیز ۱۷۷- بی ۱۷۸- ل ۱۷۹- نیز ۱۸۰- بی ۱۸۱- پیکار ۱۸۲- بی ۱۸۳- پیکار ۱۸۴- نیز ۱۸۵- ک ۱۸۶- نیز ۱۸۷- ل ۱۸۸- نیز ۱۸۹- ک ۱۹۰- نیز ۱۹۱- بی ۱۹۲- نیز ۱۹۳- ک ۱۹۴- نیز ۱۹۵- بی ۱۹۶- نیز ۱۹۷- بی ۱۹۸- نیز ۱۹۹- ک ۲۰۰- نیز ۲۰۱- بی ۲۰۲- نیز ۲۰۳- بی ۲۰۴- نیز ۲۰۵- بی ۲۰۶- نیز ۲۰۷- بی ۲۰۸- نیز ۲۰۹- بی ۲۱۰- نیز ۲۱۱- بی ۲۱۲- نیز ۲۱۳- بی ۲۱۴- نیز ۲۱۵- بی ۲۱۶- نیز ۲۱۷- بی ۲۱۸- نیز ۲۱۹- بی ۲۲۰- نیز ۲۲۱- بی ۲۲۲- نیز ۲۲۳- بی ۲۲۴- نیز ۲۲۵- بی ۲۲۶- نیز ۲۲۷- بی ۲۲۸- نیز ۲۲۹- بی ۲۳۰- نیز ۲۳۱- بی ۲۳۲- نیز ۲۳۳- بی ۲۳۴- نیز ۲۳۵- بی ۲۳۶- نیز ۲۳۷- بی ۲۳۸- نیز ۲۳۹- بی ۲۴۰- نیز ۲۴۱- بی ۲۴۲- نیز ۲۴۳- بی ۲۴۴- نیز ۲۴۵- بی ۲۴۶- نیز ۲۴۷- بی ۲۴۸- نیز ۲۴۹- بی ۲۵۰- نیز ۲۵۱- بی ۲۵۲- نیز ۲۵۳- بی ۲۵۴- نیز ۲۵۵- بی ۲۵۶- نیز ۲۵۷- بی ۲۵۸- نیز ۲۵۹- بی ۲۶۰- نیز ۲۶۱- بی ۲۶۲- نیز ۲۶۳- بی ۲۶۴- نیز ۲۶۵- بی ۲۶۶- نیز ۲۶۷- بی ۲۶۸- نیز ۲۶۹- بی ۲۷۰- نیز ۲۷۱- بی ۲۷۲- نیز ۲۷۳- بی ۲۷۴- نیز ۲۷۵- بی ۲۷۶- نیز ۲۷۷- بی ۲۷۸- نیز ۲۷۹- بی ۲۸۰- نیز ۲۸۱- بی ۲۸۲- نیز ۲۸۳- بی ۲۸۴- نیز ۲۸۵- بی ۲۸۶- نیز ۲۸۷- بی ۲۸۸- نیز ۲۸۹- بی ۲۹۰- نیز ۲۹۱- بی ۲۹۲- نیز ۲۹۳- بی ۲۹۴- نیز ۲۹۵- بی ۲۹۶- نیز ۲۹۷- بی ۲۹۸- نیز ۲۹۹- بی ۳۰۰- نیز

همه روز^۳ بر دل همی رانندی
نه برخواندی^۷ نیز تا بامداد^۸
دوی از کلیده نبشتی^۹ نهان
بیامد بنزدیکی^{۱۲} نوشین روان^{۱۳}

۳۴۶۵ هر آن در^۱ کران^۲ نامه برخواندی
ز مایه^۴ فزون زآنکه^۵ بودیش^۶ یاد
چو رو نامه رفتی به شاه جهان
بدین^{۱۱} چاره تا نامه^{۱۰} هندوان

به دانش همی جان روشن^{۱۵} بست
که دریای^{۱۸} دانش بر ما رسید
به دستوری بازگشتن به جای
یکی خلعت هندوی^{۲۲} ساختن
یکی طوقی پرگوهر شاهواره
همه^{۲۶} روی آهن سراسر^{۲۷} پرند

همی بود شادان دل^{۱۴} و تن درست
۳۴۷۰ بدین^{۱۶} گونه تا^{۱۷} پاسخ نامه دید
از^{۱۹} ایوان بیامد^{۲۰} بنزدیکی رای
چو بگشاد لب^{۲۱} رای بناختن
دو یاره بهاگیر و^{۲۳} دو گوشوار
هم از^{۲۴} شاهای هندی و^{۲۵} تیغ هند

بسی دانش نو گرفته^{۳۱} به یاد
نیایش کنان رفت^{۳۲} نزدیک شاه

۳۴۷۵ بیامد^{۲۸} ز قنوج^{۲۹} برزوی^{۳۰} شاد
ز ره چون رسید اندرآن بارگاه

۱- دل: هر آنکس؛ (ل: آ، هر آنکه؛ متن = دوآزده دستنویس دیگر ۲- دل: ل، آ، ص، ۲ (نیز: ل، ل، آ، ل)؛ که آن س: که (نیز: ق، م، ه، و، ب)؛ که از آن متن = ق (نیز: ن، ن، ن، ن)؛ ۳- س، ۳، روزه؛ ۴- ز: مایه (حرف یکم بی نقطه)؛ س-س (نیز: ه، و، ل)؛ نامه: (ن: ن، ن، ل، آ، ن)؛ ۵- ز: زمانه (م-ز مایه)؛ ۶- خوانا نیست)؛ متن تصحیح قیاسی است (ح-ل، ن، ل، ل، ل، آ، ل، ب)؛ ۷- دل: (نیز: ن، ل، ل، م، ل، ن، آ، ل)؛ زانکه: متن = ل: ک، س، م، ۲ (نیز: ن، ق، و، ب)؛ عرف: بر دلش؛ ۸- م: خواند او؛ ۹- م: ک: پیش تا بامداد؛ (ن، ن، آ: زانکه)؛ ۱۰- بودیش: یاره (بناورد نگارده)؛ و: هیچ تا بامداد؛ ۱۱- متن = ده دستنویس دیگر ۱۲- نوشتی: (آ: بیستی)؛ ۱۳- ل، س، ل، آ، ص، ۲ (نیز: ن، ن، م، ن، ب، ن، ب)؛ بدو در نبشتی (ل، و، آ: نوشتی)؛ کلیده: (و: نوشتی کلیده بدو در)؛ متن = ق، که (نیز: ق، ل، آ، ق)؛ ۱۴- (ن، و، و، ن، آ: بدان)؛ ۱۵- (ن، ن، ن، ی: با نامه؛ از نامه و چاره از)؛ ۱۶- (ن، ل، آ: بر شاه)؛ ل: فرستاد نزدیک؛ ق: بیاورد نزدیک؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۷- (ن: نوشیروان)؛ ۱۸- م: بودشان زان دل؛ ۱۹- شیرین؛ دل این بیت پس از بیت ۳۴۶۶ آمده است؛ بندگانوی: (۳۴۶۹-۳۴۶۵)؛ فکان کل یوم بحضر و یطلع من الکتاب بابا و یحفظه و یکر علیه لی نفسه؛ ۲۰- رجع الی بته کتب الباب القی حفظه؛ و نقده الی آنوشروان؛ و لم یزل ذلک فایه حتی اتی علی جیب الکتاب ۲۱- ق، ک، س، ۲ (نیز: ق، و، ق: برین)؛ (ن، ن، آ: بدان)؛ متن = ل، س، ل، آ (نیز: ل، م، آ، ب)؛ ۲۲- (ن: چود: ن: بر ۱۸- س، ۲ (نیز: ن، ل، و، ن، آ: ده باب: متن = ل-ل (نیز: ق، ل، م، آ، ب)؛ ۲۳- پ: بیت های ۳۲۷۰-۳۲۷۲ را به هم ریخته است: ۳۲۷۳، ۳۲۷۱، ۳۲۷۰، بندگانوی: (۳۲۷۰)؛ قان: و آناه کتاب آنوشروان باستكمال أبواب الکتاب اجمع و حصول بحر العلوم لایه ۱۹- ل، آ، ن، ل، آ (نیز: ق، ل، آ، م، آ، ب)؛ ۲۰- ز: متن = ۳۰- ق، م: چو برزوی اولد متن = ن، س، ۲ (نیز: ن، ل، و، ن، آ: ب)؛ بندگانوی: فاستان برزویه عند ذلک ملک الهند بالانصراف الی حضرة آنوشروان ۲۱- دل ۲۲- (ن، ل، ن، ل، آ، و، ن، آ: بندگانوی)؛ ۲۳- (ق: یکی تاج پاکیزه)؛ ۲۴- س، ۲ (نیز: ن، ل، ن، ب)؛ همان: متن = ل، م، ک، س، ۲ (نیز: ق، م، آ: هندو آن)؛ س (نیز: ن، و، ن، آ: ب)؛ شاره: (س: باره) و محمل و اعمه ساز هندی هم از آن شاه هندی همان: (ن: شاره و دیگر آن)؛ متن = ل، ق، س (نیز: ل، آ، ب)؛ ۲۶- (آ: همان)؛ ۲۷- (ق: گرفته)؛ بندگانوی: (۳۲۷۳-۳۲۷۲)؛ فخلع علیه و اعطاه عظاما کثیره و مالا و المهر، و صرفه الی خدشه آنوشروان ۲۸- (ن: ن، ن، آ: ب)؛ بر آمد)؛ ۲۹- ل، ل، آ: خروح: (ن: فروح (جزوف یکم بی نقطه)؛ ۳۰- (ق: زبه راه اندر آمد دل ایاده)؛ ۳۱- س، ۲ (نیز: ن، ل، ن، ب، و، ن، آ: ب)؛ دانشی برگرفته از ل (نیز: ق، آ)؛ دانشی نو گرفته: (ل: از هر دانشی نو گرفته)؛ متن = ل، م، ک، س، ۲ (نیز: ل، آ)؛ بندگانوی: (۳۲۷۵)؛ فخرج الحکیم من قنوج سعاده النجم، حالی الجدة، مقرون الحاجة بالنتاج، فانرا فور المحفی من اللذخ ۳۲- (ل، آ: رفت)

به جای گیاه^۱ دانش آمد بدیدا
 کلیله روان مرا زنده^۲ کردا
 ز چیزی که باید^۳ بیاید گزیدا
 به گنجور بسیار نمود^۴ رنج،
 جزا^۵ جامه^۶ شاه چیزی نخواستا
 بر گاه^۷ کسری خرامید^۸ و تفت^۹ ۱۱
 برو^{۱۰} آفرین کرد و بردش نمازا
 که بی بدره و گوهر شاهوار،
 کسی را سزد^{۱۱} گنج گو دید رنج
 که ای تاج^{۱۲} تو برتر از چرخ^{۱۳} ماه،
 به بخت و به تخت^{۱۴} مهنی راه یافت
 ببیند^{۱۵} مرا مرد ناسازگار،
 بماند^{۱۶} رخ^{۱۷} دوست با آب و رنگا

بگفت آنچه^۱ از رای دید و شنید
 بدو گفت شاه ای پسندیده مرد
 تو اکنون ز گنجور بستان کلید
 ۳۴۸۰ بیامد خریدافته سوی گنج
 درم بود^۲ و گوهر چپ و دست^۳ راست
 گراتمایه دستی بهوشید^۴ و رفت^۵ ۱۱
 چن^۶ آمد بتزدیک تختش فراز
 چنین گفت بزروری را^۷ شهریار
 ۳۴۸۵ چرا رفتی ای رنج دیده ز گنج
 چنین داد بزروری پاسخ^۸ به شاه
 هر آنکس که او^۹ پوشش^{۱۰} شاه یافت
 دگر آنک^{۱۱} با^{۱۲} جامه^{۱۳} شهریار
 دل بدسگالان شود تار و تنگ

۱. ل. ۲ (نیز بی. ب): آنچه متن = ل. م. ق. م. ۲ (نیز ل. ن. ق.) ۲. ق. ک (نیز بی. ب): جانی که با (ب. تا): متن = دوازده دستنویس دیگر
 ۳. ل. ۳: تازه. ۴. (نیز آ. ب. ی. ک): نیز ق. ۲: شاید متن = یازده دستنویس دیگر: بشاری (۳۴۷۹-۳۴۷۶). فلما حصل عند أوشوران
 أكرمه وأزده وشكر له سبعة، وخبروه في جمع ما تشغل عليه خوانته. قبل^۲ (نیز ل. ن. ل. م. ن. آ. ب. ی. ک): بنموده متن = ل. م. ک. م. آ (نیز
 ق. م. ب. ی. د). هر آ این بیت یا بیت سپین پس و بیش شده است. ۵. (ق. ز. ز): ۲ (نیز و. ک). دید: متن = دوازده دستنویس
 دیگر. ۶. م. ل. ۴. ۷. (نیز ل. ن. ل. م. ن. آ. ب. ی. ک): به چپ و به: (بی. ز. چپ و ز): ق. دینار از چپ و: متن = ل. ک. (نیز ق. ۱. ۴). ۸. م. ک. بجز
 ۹. (ب. ناطق) ۱۰. ل. ۱۰. ۱۱. یک هست بیورشید: ۱۱. (ق. ۲: تفت - رفت) ۱۲. ۱۳. م. ل. م. ن. آ. ب. ی. ک: (نیز ل. ن. ل. م. ب. و. ن. آ. ب. ی. ک): به
 درگاه: (ق. ۲: به سوی کاخ: ۱۳. سوی گاه): متن = ل. ق. ۱۲. م. ن. آ. ب. ی. ک: (نیز ل. ن. ل. م. ب. و. ن. آ. ب. ی. ک): بشاری
 (۳۴۸۲-۳۴۸۰): فلم يختر غير صفت من الملابس الخسروانية الخاصة فليها و دخل عليه ۱۴. ل. ل. ۲ (نیز ل. ن. ب.): چو متن = م. آ
 ۱۵. ل. ن. ب. و. ۱۶. ل. ۱۶: ان بدو گفت پس نامور: متن = سیزده دستنویس دیگر. ۱۷. ل. ن. برد: سزدهم خوانده می شود: نقطه زیر حرف
 دوم کجرتک است: (ل. ن. ل. م. ن. آ. ب. ی. ک): و سزا: ل. ۲: برد: متن = ده دستنویس دیگر: آیت های ۳۴۸۸-۳۴۸۵ را ندارد: بشاری (۳۴۸۵-۳۴۸۳). و
 قال له السلک: ما یانک لم تلبس الطوق والسوار، واقتضرت من کنزنا علی هذا القدر؟ ۱۸. ل. ن. پاسخ آورد بزروری: ل. ۲: گفت بزروری دانای
 متن = دوازده دستنویس دیگر. ۱۹. ل. ۱۹: (جاه) ۲۰. ل. ک. ل. ۲ (نیز ق. ۲. ل. م. ل. آ. ب. ی. ک): چرخ و: متن = ل. م. ق. م. ن. آ. ب. ی. ک: (نیز ل. ن. ب. و. ن. آ. ب. ی. ک): از
 ۲۱. ل. ۲۲: توسن: (ق. ۲: بپوش و: بپوشش: متن = یازده دستنویس دیگر. ۲۲. ل. م. م. ن. آ. ب. ی. ک): بخت و به: بخت و به: بخت (حرف نخست هر دو
 واژه بی نقطه: ل. ۲ (نیز ق. ۲): تخت و به: بخت: متن = ق. ک (نیز ل. ن. ل. م. ن. آ. ب. ی. ک): ۲۲. ل. ل. م. ن. آ. ب. ی. ک): آنکه) ۲۳. ل. م. ن. آ. ب. ی. ک: نیند:
 متن = یازده دستنویس دیگر (در ل. حرف یکم بی نقطه): در ب این ل. تا با ۲۴۰ آ. ب. پس و پیش شبیه است: ل. ن. از ۳۴۸۸ و ۳۴۹۰. ۲۴. ل. م. ن. آ. ب. ی. ک
 بیت ساخته و ۳۴۸۸ - ۳۴۹۰ را انداخته است: ل. ۲ این بیت و ندارد: ل. ۲ پس از این بیت افزوده است:

بدو گفت بزروری کای شهریار
 گزیدم من این جامه نامهار

۳۴. ل. ل. نیز بی. ب): نماند: متن = یازده دستنویس دیگر (در ل. حرف یکم بی نقطه). ۲۸. ل. ب. دل): بشاری (۳۴۸۹-۳۴۸۶): فقیل بزرویه
 لأرض بین یدیه وقال: من لبس خيعة للمملک فقد تبسم تحت الجلال واسترلی علی آمد الکمال، و أزعتم أنف الحاسد الکاشع، وأمر
 حين الولی التصحیح

که ماند ز من در جهان یادگار^۲،
 گشاید برین^۳ رنج بُرُوزی^۴ چهر^۵،
 به فرمانِ پیروزگرشهریار،
 ز داندنه^{۱۱} رنجم نگردد نهان!
 بر اندازه‌ی^{۱۳} مرد آزاده‌خوست^{۱۴}،
 سَخُنِ گرچه^{۱۶} از پایگه برترست!
 که این آرزو^{۱۸} را شاید^{۱۹} نهفت!
 ز بُرُوزی یک در سر^{۲۱} نامه کرد!
 نبود^{۲۵} آن زمان خط جواز پهلوی^{۲۴}
 بدو^{۲۷} ناسترا کس نکردی نگاه!
 ورا^{۲۸} پهلوانی همی خواندند

۳۴۹۰ یکی آرزو^۱ خواهم از شهریار
 جو بنیسد^۳ این^۴ نامه بوزرجمهر^۵
 نخستین در^۹ از من کند^{۱۱} یادگار
 بدان تا پس از مرگی من در جهان
 بدو گفت شاه^{۱۲}: این بزرگ‌آرزوست
 ۳۴۹۵ ولیکن^{۱۵} به رنج تو اندرخوست
 به بوزرجمهر^{۱۷} آن زمان شاه گفت
 نیسنده^{۲۰} از کلک چون خامه کرد
 نبشتند بر^{۲۲} نامه‌ی^{۲۳} خسروی^{۲۴}
 همی بود با ارج^{۲۶} در گنج شاه
 ۳۵۰۰ چَین تا به تازی سَخُن راندند

خور و روز^{۳۰} بر دیگر اندازه کرد،

جو مأمون رَوشَن جهان^{۲۹} تازه کرد

۱: ل. آرزوی ۲: م: ببیند مرا مرد ناسازگار (۳۴۸۸ ب) ۳: ل. س. ق. ل. آ. س. آ (نیز ل. ق. ل. و. ب): بنویسد؛ (به) برخواند؛ ل. ۴: که بنویسد؛ متن = م ۴- (پ: آن) ۵: (ل: بر بوزرجمهر) ۶: ق (نیز ل. ی. ب): بدین؛ (ل: گشاده کند؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۷: م: بر تازه؛ ق: گونه برزوی) ۸: ل. ۸- مهر ۹- (ق: که) ۱۰- ل. ۱۰- آ: کنند ۱۱- (ل: ن: بداندن؛ بنداری (۳۴۹۰-۳۴۹۲): و این حاجتی عند الملک آن یأمر بزرجمهر، اذ حرر هذا الكتاب للخزانة، أن یفتحه بیاب یشتمل علی ذکر العبد حتی یبقی اسمُه بعد موتِه بین الخلق ۱۲- (ل: شاه گفت) ۱۳- م: (نیز ل. ی. ل. ن: آ: ب): نه اندازه؛ ل: نه ز اندازه؛ (ق: بر اندازه؛ متن = ل. ق. م: آ: (نیز ل. ی. و. ا) ۱۴- ل. م: س. آ (نیز ل. ن. و. آ: ب): سالارخوست (در ۱ حرف یکم واژه پسین بی نقطه؛ (ل: سالارخوست؛ متن = ل. ل. آ: (نیز ق: ۱۵- (ق: به گیتی) ۱۶- م: (نیز ق: هر چه؛ بنداری (۳۴۹۲-۳۴۹۵): فقال أنوشروان: إن هذه أمیة عظیمة، ولکن لا ندفَع فی نحر مرافک ونسفک بذلک ۱۷- (ل: بر بوزرجمهر) ۱۸- ل. آرزوی ۱۹- م: ل. آ. س. آ (نیز ل. ی. ل. و. ب): زو نباید؛ متن = ل. ق. م: م: بنهاری (۳۴۹۶): ثم أمر بوزرجمهر بأن یصدر الكتاب بیاب یشتمل علی ذکر برزویه الطیب ۲۰- ل. ل. آ: (نیز ل. ل. و. ب): نویسنده؛ متن = م: آ (نیز ی. ب): م: س. آ (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. ن: آ: ب): سخن؛ (ق: باب سر: (و) نخستین ز برزوی در؛ متن = ل. م: ل. آ: (نیز ق: ل. آ: ۲۲- (ل: یابد؛ در؛ ل: نوشت او بر آن؛ ل: نویسنده؛ (ق: نوشته ابر؛ م: (نیز ل. ی. ل. و. ا: م: آ: نوشتند بر؛ متن = ق. م: س. آ (نیز ی. ب): ۲۳- (ق: (نیز ق: ل. آ: کاغذ؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۴- (ل: پهلوی-خسروی) ۲۵- ل. (نیز ل. ی. ل. ن: آ: م: س. آ: حارج م: س. آ (نیز ی. ب): یجز: (ق: جز خط؛ ل: نوشت آن زمان خط بر؛ (ق: نبد آن حکایت یجز؛ متن = م: (نیز ل. ی. ب): در ل. آ: این بیت پس از بیت ۳۴۹۵ آمده است ۲۶- م: ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): و، ان، آ: ب: همی دلون (و: همیشه) نگه داشت؛ متن = ل. ق. م: س. آ (نیز ق: ل. آ: ۱): ارج م: حارج ۲۷- ل. و. ا: بند بدان) ۲۸- م: ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ازان؛ متن = ل. ق. م: س. آ (نیز ق: ل. آ: ۱): ارج م: حارج ۲۹- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۳۰- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۳۱- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۳۲- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۳۳- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۳۴- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۳۵- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۳۶- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۳۷- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۳۸- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۳۹- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۴۰- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۴۱- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۴۲- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۴۳- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۴۴- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۴۵- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۴۶- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۴۷- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۴۸- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۴۹- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۵۰- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۵۱- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۵۲- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۵۳- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۵۴- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۵۵- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۵۶- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۵۷- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۵۸- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۵۹- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۶۰- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۶۱- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۶۲- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۶۳- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۶۴- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۶۵- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۶۶- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۶۷- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۶۸- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۶۹- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۷۰- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۷۱- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۷۲- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۷۳- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۷۴- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۷۵- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۷۶- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۷۷- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۷۸- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۷۹- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۸۰- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۸۱- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۸۲- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۸۳- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۸۴- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۸۵- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۸۶- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۸۷- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۸۸- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۸۹- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۹۰- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۹۱- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۹۲- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۹۳- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۹۴- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۹۵- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۹۶- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۹۷- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۹۸- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۹۹- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج ۱۰۰- ل. آ: (نیز ل. ی. ل. ن: ی. ل. و. ا: ب): ارج م: حارج

دل مویدان داشت و رای کیان^۱
گلنجه به تازی شد از پهلوی
به تازی^۴ همی بود تا گاه نصر^۵
۳۵۰۵ گرانمایه بوالفصل^۹ دستور او^{۱۰}
بفرمود تا پارسی^{۱۱} دری^{۱۲}
و زانیس جو پیوسته^{۱۵} وای آمدش
همی خواست تا^{۱۸} آشکار و نهان
گوارانده^{۲۱} را^{۲۲} پیش بنشانند
۳۵۱۰ پیوست گویا پراکنده را
بر آن^{۲۹} کو سخن راند^{۳۰} آرایش سنت
حدیث پراکنده پیراگند^{۳۳}

بیسته به هر دانشی بر میان^۱
برین^۳ سان که اکنون همی بشنوی
بدانگه که شد^۶ بر^۷ جهان شاه نصر^۸
که اندر سخن بود گنجور او^{۱۰}
بگفتند^{۱۳} و کوتاه^{۱۴} شد داوری
به دانش خرد^{۱۶} رهنمای^{۱۷} آمدش،
ازو^{۱۹} یادگاری بود در جهان^{۲۰}
هخه^{۳۳} نامه بر^{۲۴} رودکی^{۲۵} خواندندا
بسفت^{۲۶} این چنین^{۲۷} در^{۲۸} آگنده را
چن^{۳۱} ابله^{۳۲} بود جای بخشایشستا
جو پیوسته شد جان^{۳۴} مغز آگندا

۱-س، ص^۴ (نیز ل^۱)، رمان؛ (لن: حرف دوم بی نقطه))؛ متن = ل، ل^۲ (نیز ق^۲)، پ، و، ل^۲، ب، ۲-س: گذشته به هر دانش از
بخران؛ (لن، ل^۱)، ل^۱، بی: نیکه (ان: نوشته) به هر دانشی بر میان: ل^۳، ل^۳، به هر دانشی داشت بسته
میان، متن = ل^۲ (نیز ی: و؛ در ل^۲ پس از تصحیح پیشی (ا)) به بیسته؛ بنداری (۳۵۰۲، ۳۵۰۱): و بقى كذلك إلى زمان أمير المؤمنين
المنصور قاضی الأئمة الهاشمية (۳۵۱ (نیز ی، ا))؛ بدین: متن = دوازده دستویس دیگر؛ بنداری (۳۵۰۳): فانه أمر عبدالله بن المقفع
فقله إلى اللسان العربي ۲۴، (بیازی (ل)) هـ: عصر عـس (نیز لن، ی، ل^۲، ب، ی؛ متن = ده دستویس دیگر ۷-ص، ک (نیز ق^۲،
ل^۱، و، ا))؛ در: متن = ل، ق، ل^۲، س، آ (نیز ل^۱)، ل، پ، ل^۲، ا، ب، ۸-س (نیز ی، ی، و، ل^۲، ب، ا)؛ عصر: متن = ل، ق-س، آ (نیز لن، ق، ل^۲، ل^۱)،
۹- (ل^۱: یو الفصح) ۱۰-ل، س، ق، ک (نیز ل^۲، آ، ب)؛ او؛ متن = ل^۲، س، آ (نیز لن، ق، ل^۲، ل^۱، و، ل^۲)، ۱۱-ل، ل^۱، ل^۲، س، آ (نیز ل^۱، ل^۲، ب، ل^۲، ا، ب)؛
پارسی و: ه: زبان؛ (ق^۲: پارسی روا: پارسی یک)؛ متن = ک، س، آ (نیز لن، و) ۱۲- (آ: فری (ل)) ۱۳- (ق: بیشتند) ۱۴- (ا: کوتا)؛ بنداری
(۳۵۰۶، ۳۵۰۵): ثم لما ملك نصر بن أحمد بن اسمعيل الساماني أمر وزيره أبا الفضل البلعمي فقله إلى اللسان الفارسي ثرا ۱۵-س
(نیز لن، ی، ل^۲، ب، بیشت؛ (و: بوشست)؛ س، آ: وزان خویش بنیشت؛ (ق^۲: ازین پس جو پیوسته؛ ب: از آنسای جو بنشیند)؛ متن = ل،
ک، ل^۲ (نیز ل^۲) ۱۶- (ق^۲: آ: سخن)؛ س، ل^۲، س، ل^۲، آ (نیز لن، ی، پ، ل^۲، ا، ب)؛ برور بر خرد؛ (و: خرد زاهران؛ ب: بران بر خرد)؛ متن = ل، ک (نیز ل^۲،
ل^۱) ۱۷- رهنما؛ قیثهای ۳۵۰۷، ۳۵۱۰ راندرد ۱۸-ل، ل^۲، س، آ (نیز لن، ی، پ، و، ل^۲، ب، ا)؛ از: متن = ل، س، ک (نیز ق^۲، ل^۲) ۱۹-س، ل^۲،
س، آ (نیز لن، ی، و، ل^۲، ب، بی: کزور؛ متن = ل، ک (نیز ق^۲، ل^۲) ۲۰- (ب: نهان)؛ سواند نندارد)) ۲۱- (لن: کزانده) ۲۲- (پ: جراح) ۲۳-ل:
همی ۲۴- (لن: قامه) ۲۵- (ق: زوزنی؛ ی: یوزویکی (ب: بر رویکی)) ۲۶- ل^۲: نسیف ۲۷- (و: آنچنان) ۲۸- ک: کوه ۲۹- ل (نیز ل^۲) ۳۰- (ا: کویده)
بلانده: س (نیز لن، ی، و، ل^۲، ب، هران: ل^۲، ته آن؛ متن = ک، س، آ (نیز ق^۲، ل^۲)، ۳۰- س، ک، ل^۲، س، آ (نیز لن، ی، و، ل^۲، ب، ا)؛ داند؛ (ا: کویده)
متن = ل (نیز ق^۲) ۳۱- ل، س، ک (ل^۲ (نیز لن، ب))؛ چو: متن = س، آ ۳۲- (ب: نادان) ۳۳- س، آ: نیواکند ۳۴- س (نیز ل^۲)؛ جای؛ (و: رای)؛
متن = یازده دستویس دیگر؛ بنداری (۳۵۰۷، ۳۵۱۰): ثم أمر الروذکی الشاعر فنظمه أراجيز باللسان المعجمی أيضا؛ بنداری بیت‌های
۳۵۱۴، ۳۵۱۳ و ترجمه نکرده و به جای آنها از خرد آورده است: قلت؛ بقی الکتاب بالمیارة الفارسیة القديمة الی زمان السلطان
بهرامشاه بن مسعود بن ابراهیم ابن مسعود بن محمود بن سبکتگین رضی الله عنهم. فتصدی أبو المعالی نصرالله بن محمد بن
مهدی حمید الکاتب الفزنجوی فحزره بألفاظه الواهبة و عباراته الباهرة، و رصمه باستعارات تروق النفس، و وشحه بإشارات تشرح
العصود، و مزجه بأمثال العرب و أشعارهم الفصیحة. فنسخ به ما قبله، و صار ما عمله مقفرا للمعجم لم یحجر مثله فی أسلوب التریسل
العلمی و السلام

جهاندار تا جاودان زنده باد زمان و زمین^۱ پیش او بنده بادا

از اندیشه دل را مدار ایچ^۲ تنگ^۳
 ۳۵۱۵ گهی بر^۴ فراز و گهی^۵ بر^۶ نشیب
 ازین^۷ دو یکی نیز^۸ جاوید نیست
 نگه کن کنون کار^۹ بوزرجمهر^{۱۰}
 همان کس^{۱۱} که بردش به ایر بلند
 که دوری^{۱۲} تو از روزگار^{۱۳} درنگ^{۱۴}
 گهی با مراد^{۱۵} و گهی^{۱۶} بر^{۱۷} نهیب
 به بودن^{۱۸} ترا رای^{۱۹} اومید^{۲۰} نیست
 که از خاک بر شد به گردان^{۲۱} سپهر^{۲۲}
 فرود^{۲۳} آوریدهش به خاک نژندا

۱-س، ۲-نیز، ل، آ، و، زمین و زمان؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ س، ۳-آ، ق، آ، ل، آ، و، ب پس از این بیت افزوده اند:
 س، ل، ی، ب: شهنشاه با داد (له، ب: جهاندار با دو (ب: و)) بیروزیخت
 همیشه ورا باد پاینده (ب: پاینده) تخت (ب: بخت)

س، ۴-آ، ق، آ، ل، آ، و، ب:
 من (آ: دل) از شاه محمود خرم شدی اگر برای بدگوهان (س، ۵-آ، ل، ی، و: بد محضران: بد بد مهتران)
 کم (ق: رایش از حاتم آگه) شدی (س، ۶-آ، ل، ی، و: بد بدی)
 ق^۲ پیش از بیت بالا باز هم افزوده است:

به گیتی درون تا که آید فراز گهی در نشیب و گهی در فراز

۱-ل: به اندیشه دل را مکن هیچ؛ ق (نیز ل): به اندیشه دل را مدارید؛ ل (نیز ب): از اندیشه دل مدار ایچ؛ (د: بدانندش و باشد دل لا
 رنج)؛ متن = س، ک، م، ۲-حراج (نیز ل، ق، آ، ی، ب، و، ل، آ، ق): ۳-ل: بند ۴-ق: دوری (ج: فدق: روز و رای عیان: گزند؛ ب)
 تنگ (ل): متن = سیزده دستنویس دیگر ۷-ق: با؛ ب: در: ۸-س، ک، ل، آ، م، آ (نیز ل، ی، ل، آ، ب): فرازی گهی؛ (ق: فرازی و گه؛
 متن = ل، ق (نیز ل، آ، ب، و، آ) ۹-س، آ (نیز ل، آ، ب، و، آ): در؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۰-س، س، ۲ (نیز ل، ی، و): مدارا: مدارای؛ (ق: آ:
 خرامی؛ آ: نشاط و؛ ب: مدار و؛ ق، در مراد و؛ ل: در نشاطی؛ (له، بر مدارا؛ ل: در نشاط و؛ ل، آ: نامدار و؛ م، متن = ل، ۱۱-ق: و؛ و؛ و؛
 ۱۲-ل: بر؛ (ق: آ: در)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۳-ل: (له: ازان؛ و: کورین) ۱۴-س، س، ۲ (نیز ل، ی، ب، و): بنده؛ ل (نیز ل، ی، آ، ب): بنده
 متن = ل، ق، ک (نیز ق، آ، ل، آ، ق) ۱۵-ل: (و: بر دن) ۱۶-س، س، ۲ (نیز ل، ی، ب): راه؛ متن = ل، ۱۷-ل، س، ق، ل، آ، م، آ (نیز ل، ی، ب): اشید؛ متن = ک، ل، ق
 پس از این بیت افزوده است:

نگه کن کنون کار بوزرجمهر (۳۵۱۷) ز بهر پرستش هم از بهر مهر (۳۵۲۲ ب)

۱۸-ل: رای؛ (و: حال)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۹-ل: (ل: بوزرجمهر) ۲۰-ل: (له: گردون سپهر؛ ل: بر سر چگونگی شد او واسپهر؛ د:
 بدانگه که برزد سر از کوه چهر) ۲۱-س، ۲ (نیز و؛ کوه؛ (ل: راه؛ هر آنکس؛ ب: همانا)؛ متن = ل، ل، آ (نیز ق، آ، ل، ی، آ، ق، ل، آ، ل، ی، و)
 و؛ فراز؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ در لبت های این بیت پس و پیش شده است؛ ب این بیت و بیت سپین را نفلردی، کدی، آ، له
 و؛ ب پس از این بیت افزوده اند:

به گیتی درون تا کت آید (و: که یابد) چو از
 گهی در نشیب (له: نشیب و) گهی (کد: و گه) در (و: و گاهی) فرار
 چو مرگ آمد آن خود (ل: آن که آید) در (و: گه) رفتست (له: بد رفتیست)
 ازان (کد: بد ازو) هر چه گویی (و: گفتی) تو ناگفتیست (له: بد ناگفتیست)

گفتار اندر خشم گرفتن کسری بر بوزرجمهر و بند کردن او را^۱

چنان بُد^۲ که کسری بدان روزگار^۳
 ۳۵۲۰ همی ناخت بر غُرم و آهو به دشت
 ز هامون^۴ بر مرغزاری^۵ رسید
 همی راند با شاه بوزرجمهر^۶
 فرود آمد از بارگی شاه نرم
 ندید از پرستندگان هیچ^۷ کس
 ۳۵۲۵ بقتید^۸ چندی بر آن^۹ مرغزار
 همیشه به بازوی آن شاه^{۱۰} بر
 بزهت شد از جامه^{۱۱} بازوی اوی^{۱۲}
 فرود آمد از ایر^{۱۳} مرغ^{۱۴} سیاه

برفت از مداین ز بهر شکار^{۱۵}،
 پراکنده شد^{۱۶} غُرم و او مانده گشت
 درخت و گیا دید^{۱۷} و هم سایه^{۱۸} دید
 ز بهر پرستش هم از بهر^{۱۹} مهر
 بدان^{۲۰} تا کند بر گیا چشم^{۲۱} گرم
 یکی خوب رخ ماند^{۲۲} با شاه و^{۲۳} بس
 نهاده^{۲۴} سرش مهربان بر^{۲۵} کنار
 یکی بند بازو^{۲۶} بُدی برگهر^{۲۷}
 یکی مرغ رفت از هوا سوی اوی^{۲۸}،
 ز پرواز شد تا به^{۲۹} بالین شاه،

۱- دلستان کسری با بوزرجمهر؛ س. ۳. سبب آزار شاه (س. ۳. چشاه)؛ نوشین روان از بوزرجمهر؛ که آزار گرفتن نوشین روان از بوزرجمهر؛ ۱. آلت سبب آزار نوشتن (اروان از بوزرجمهر؛ متن = ق. ۳. س. این سرنویس را پس از بیت ۳۵۱۲ آورده و در اینجا سرنویس دیگری هم دارد: آغاز دلستان؛ بنداری: ذکر قلب الزمان علی بوزرجمهر و غضب آنوشروان علیه ۲. (ق. ۲. دان) ۳. (ن. ز بهر شکار-نگار (۱) بی این بیت را ندارد ۴. (ق. ۲. نیز) ۵. (پ. با؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۶. (بنداری (۳۵۱۹-۳۵۲۰): قال البرهومی صاحب الکتاب: اتفق أن أنوشروان خرج ذات يوم من المدائن تصيد فركض خلف الغزلان والأوعال حتى نصب وانفرد عن المسكر عراق (هامون چرا) ۷. (ق. ۲. کوهساری ۸. (ق. ۲. یود؛ (ل. ۲. آ. آب)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۹. (ن. شاه؛ پ. سیزه؛ بنداری (۳۵۲۱): فانتهی الی روضة ذات ماء و شجر ۱۰. (ن. برزجمهر) ۱۱. (ق. ۲. ک. س. ق. ک. س. ۲ (نیز ن. ل. رنج؛ متن = ل. ۲ (نیز ق. ۲. ل. س. ۱۶. بنداری (۳۵۲۲): و بوزرجمهر معه لا یفارقه لمحیته له ۱۲. (ک. بران ۱۳. (ق. ۲. بیاساید از راه) ۱۴. (ن. ق. ۲. ان. آ. ایچ) ۱۵. (ل. ۲. یوده؛ دید) ۱۶. (ق. ۲. ل. س. ۲ (نیز ن. ق. ۲. ل. ی. پ. آ. ۱)؛ جوی؛ متن = س. ۲. (نیز ل. ۳. و. ۲. ان. پ. بنداری (۳۵۲۳-۳۵۲۴): فنزل لیستريح ساعة وینضی لحظة ولم یکن معه غیر وصیف ۱۷. (نیز پ. بملطید ۱۸. (ل. ۲. یدان؛ ل. ی. و. دران؛ س. ۲ (نیز ن. ب. ب. بندان بدان؛ ن. بران)؛ ق. شاهان بدان؛ (نیز ق. ۲. ان. ۲)؛ چندان دران (ن. بران)؛ (ل. ۲. بر خاک آن؛ متن = ل. ۱۹. (ق. ۲. گرفته) ۲۰. (ن. در) ۲۱. (س. ۲. نیز ن. ب. بندانده؛ متن = ل. ۲۲. بازوی؛ (ق. ۲. نیکو)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۲. (ق. ۲. از گهر؛ س. ۲. با گهر؛ بنداری (۳۵۲۴-۳۵۲۵): فتمدّد علی تلک الأرض فی نباتها، و وقع رأسه لی حجر بوزرجمهر فقام و معه دملج مرصع بالجواهر ۲۳. (ق. ۲. خوراس؛ ق. ۲. آن خوب؛ متن = ل. ۲۵. (ل. ۲. نیز ق. ۲)؛ او؛ متن تصحیح قیاسی است؛ ق. ۲. ن. ب. ان. ۲ این بیت را ندارند؛ س. ۲. ل. ۲. و. ۱. ب به جلی این بیت بیت زیر را آورده اند:

ز بلزوش گيگست آن^۱ ل^۲ بگسته بد^۳ بند سخت^۴ (س. ۴. است)
 بیفتاد نزدیک بالین ز بخت^۵ (س. ل. ب. بالین تخت؛ ل. ۴)
 بیفتاده بد^۶ زیر بالین تخت؛ در ل^۷ و. ۲. آ. حرف یکم بی نقطه)

ل^۱ بیت بالا را پس از بیت سیمین آورده است؛ ل^۲ پیش از بیت بالا افزوده است:

بیفتاد از آن مرد تانا گهر
 همو را نبود از فنادن خیر

۲۶. (ن. ۲. سب (۱) (۱) س. ۲۷. (نیز ن. س. مرغی؛ متن = ل. ۲۸. س. ۲. (نیز ن. ل. ب. ب. یزد. تازیر (ق. ۲. ل. ی. ۲. پیش)؛ (۱) بیاریه با زمر (۱)؛ متن = ل.

چه گفته‌ست جزین نیز^۲ بوزرجمهر^۵
 مرا اندرین دانش او داد راه^۶
 کزان^۹ نامورجاه^{۱۰} و آن آبِ روی^{۱۱}
 به بد^{۱۲} گوهر و^{۱۵} ناسزا دوری؟
 بر خال^{۱۷} دل تنگ و خسته روان^{۱۸}
 چنین یافت زو پاسخ اندر^{۲۱} نهفت:
 فراوان بهست آشکار و نهان
 سخن‌ها یکایک برو^{۲۳} برشمرد
 ورا بند فرمود و^{۲۶} تاریک^{۲۷} چاه

بدو^۱ گفت شاه^۲ ای فرازبنده^۳ مهر
 پرستنده گفت ای جهاندارشاه
 ۳۵۶۵ بدو گفت زو پیش دانا^۷ بگویی^۸
 چرا جستی^{۱۲} از برتری کمتری^{۱۳}
 پرستنده برگشت و^{۱۶} آمد دوان
 ز شاه آنچه^{۱۹} بشنید با او^{۲۰} بگفت
 که خال من از حال^{۲۲} شاه جهان
 ۳۵۷۰ پرستنده برگشت^{۲۳} و پاسخ ببرد
 ز پاسخ فراوان^{۲۵} برآشتت شاه

۱. ا. ب. پرو: ۳. (نیز ن. آ. آ. شاه گفت: متن = دوازده دستنویس دیگر ۳. من: گریانده: (آ. فرازنده: ن. بی. ن. آ. ب. حای: گریانده: متن = دل. ق. س. آ. (نیز: ق. آ. آ. به و) ۳. س. ج. دل. آ. س. آ. (نیز: ن. بی. پ. و. ن. آ. ب. ک. که گفت: این ترا گفت: کی. ل. آ. س. آ. ب. جز: که: (ق. آ. آ. چنین یا تو گفتست: متن = دل. ق. (نیز: ق. آ. ه. (ن: بوزرجمهر: بنداری: ۳۵۶۳): فارغی الملک فعله و قال: ای شی. قال لک بوزرجمهر غیر هذا (آ. نمر دست راه: بی. بی. بی. و. ن. آ. ب. به جای این بیت، بیت زیر را آورده‌اند:

مرا اندرین دانش او داد راه (بی: راه داد) که بیند مگر این جهاندار شاه (بی: شاد)

متن = دل. ق. س. آ. (نیز: ق. آ. آ. ب. آ. پس از این بیت افزوده‌اند:

دل. آ. آ. آ. لاین دانش و رایها (و: آ. رایم او) بهره داد

هش و دل: آ. هشی: رای نیک و دل (آ: حو): زهره داد

بی: بی: آنکه شهباشه نوشین روان

بدو گفت کای مرد روشن روان

۱. در اینجا سرنویس دارد: پیغام کسری به بوزرجمهر و حال پرسیدن ۲. ا. ب. رو: آن بدتن بختگان را) ۸. س. بگو ۹. ن. ازان ۱۰. ا. ب. س. آ. (نیز: ق. آ. جای: ا. ب. چاه: (آ. و پایه و جامه) متن = ده دستنویس دیگر ۱۱. ق. رو: بی: جوی: (آ. و روی: (آ. رنگ و بوی: متن = یازده دستنویس دیگر ۱۲. س. بی: برجستی (وزن درست نیست) ۱۳. ق. (نیز: ق. آ. بی: کهنتری: متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۴. ل. آ. ز بدلا: چند (آ. ۱۵. ل. (نیز: بی: حو: بی: آ. گوهری: متن = دوازده دستنویس دیگر: بنداری: ۳۵۶۴-۳۵۶۶). ثم قال له: قل له لم آتوت الانجیلاط من تلك المنزلة الرفیعة و المرتبة الجليلة بسوء خلقک و خبت أصلک؟ ۱۶. (بی: حو): ۱۷. ل. آ. کانه: بی: مید حال: بی: بران حال: متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۸. ا. بی. ق. (نیز: ق. آ. ب. شد تند و (ق. آ. ب. نیک (حرف دوم بی: نقطه) خسته روان: (س. آ. ل. نیز: بی: بی: آ. ب. شد تنگ بسته میان: متن = س. آ. (نیز: و) ۱۹. ل. آ. بی. ل. و. ن. آ. ب. آنچه: متن = دل. س. ق. س. آ. (نیز: ن. ق. آ. بی: آ) ۲۰. بی. نیز: بی: بی: آ. بی: وی: متن = دل. س. آ. (نیز: ق. آ. ل. و) ۲۱. (بی: در: وزن درست نیست: (بی: ل. آ. و. آ. پاسخ از: (در: آ. ق. پاسخ آورد از: و در: بی: رفت و بد پاسخ اندر: متن = دل. س. ک. ل. آ. (نیز: ن. ق. آ. ن. آ. بی: بی: شای: ۳۵۶۷-۳۵۶۹). فانصرف الشاب و بلغ بوزرجمهر قول الملک. فقال لیس الجواب: فلما فی السر و للجهر أحسن حالا من الملک یکتیر ۲۳. (آ. یشنید) ۲۴. س. بی. ق. بی: س. آ. (نیز: ن. بی. ل. آ. و. بی: فراوان: به ره خال (بی: به: خاک) راه: ل. بی: شاه شد حال او: (ق. آ. فراوان: ابر حال او: (متن = دل. بنداری: ۳۵۷۰). فعارده الحضرة و بلغه ذلك الجواب ۲۵. ل. خروان ز پاسخ: (بی: ل. نیز: ق. آ. ل. آ. زمانی ز پاسخ: (متن = دل. آ. س. آ. (نیز: بی: بی: و. ن. آ. ب. ۲۶. (بی: حو): ۲۷. ل. آ. و. زان بند فرمود و زندان و (بنداری: ۳۵۷۰). فاغتاظ من كلامه و أمر بأن یقید و یجعل فی جب

دگر باره پرسید از آن^۱ پیشکار^۲
 پرسنده^۳ آمد بر از آب^۴ چهر
 چنین داد پاسخ بدو^۵ نیک خواه
 ۳۵۷۵ فرستاده برگشت و آمد چو باد
 ز پاسخ برآشفست و شد^{۱۳} چون پلنگ
 ز پیکان و از^{۱۵} میخ گرد اندرش
 بدو اندرون جای دانا گزید
 نبد روزش آرام و شب جای خواب
 ۳۵۸۰ چهارم چنین^{۲۰} گفت با پیشکار
 بگوش که چون بینی اکنون نت
 پرستنده آمد بداد آن^{۲۳} پیام
 چنین داد پاسخ به مرد جوان

که چون دارد^۳ آن^۴ کم خرد^۵ روزگار^۶
 بگفت آن^۸ سخن ها به بوزرجمهر^۹
 که روزی من آسان تر از روز شاه!
 همه^{۱۱} پاسخش کرد بر^{۱۲} شاه یاد
 از^{۱۴} آهن تنوری بفرمود تنگ
 هم از بند آهن یفتین^{۱۶} سرش را
 دل از مهر دانا به یکسو کشید^{۱۷}!
 تنش بر ز سختی، دلش^{۱۸} پرشتاب^{۱۹}
 که پیغام بگزار و پاسخ^{۲۱} بیار،
 که از میخ نیزست^{۲۲} بپراهنه؟
 که بشنید از آن^{۲۴} مهر خویش کام^{۲۵}
 که روزم به از روز^{۲۶} نوشین روان^{۲۷}!

۱. دل: آ. زبان؛ س: (نیز: ن، ق، ی، آ، ب)؛ ازین: (ل: آ، زحین: ح)؛ متن: م، ق، ک، (نیز: ی، پ، و)؛ ۲. م، ۳. آ: پیشگاه-روزگار: (۱)؛ ۳. م: (نیز: ن، ی، و، ن، آ، ب)؛ رواند: متن: م، ل، ق، س: ۴ (نیز: ق، ی، آ، ب، ا)؛ ۴. ل: (نیز: آ، ی، ن)؛ متن: ه، ق، ی: خرد: بنداری (۳۵۷۲)؛ ثم بعد مدّة آخری قال للذک الغلام: کیف حال ذلک الشقی؟ م، ل، ق، س: ۵ (نیز: ن، ی، پ، و، ن، آ، ب)؛ فرستاده: متن: م، ل، ق، ک، (نیز: ق، ی، آ، ب، ا)؛ ۷. ل: (و: تاب)؛ ۸. دل: آ: این: ۹. (نیز: بوزرجمهر)؛ بنداری (۳۵۷۳)؛ فجاج الغلام و آخره بما قال الملک: ۱۰. م، ۱۱. م: (نیز: ن، ی، ل، ا)؛ بدان: (ق: آ، بدین)؛ متن: م، ل (نیز: ب)؛ بنداری (۳۵۷۴)؛ فقال: این یومی من یروم الملک أرفق، و حالی من حاله أرفق. ۱۱. (ل: آ، همان)؛ ۱۲. (ب: با)؛ بنداری (۳۵۷۵)؛ فعاد الشاب ویبلغ الملک جوابه ۱۳. (ل: آ، و: برآشفست شه)؛ ۱۴. ل، م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ۱۶. م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ۱۷. دل: (نیز: ن، ز، س: آ، حاز: ح)؛ (ل: آ، رده)؛ ق، ک، (نیز: ق)؛ چو پیکان زده: متن: م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ۱۸. م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ۱۹. ل، م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ۲۰. ق، آ، آمده است نهفته، متن تصحیح قیاسی است؛ آ این بیت و بیت سپسین را ندارد؛ بنداری (۳۵۷۶-۳۵۷۷)؛ فتمت و احتدم من القیظ و أمر به فحس فی تنور من الحدید مسمر من باطنه بنصامیر محدّده ۱۷. م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ این بیت و آ این بیت در ل، ق، آ، م، ق، آ آمده است ۱۸. م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ۱۹. ل، م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ۲۱. م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ۲۲. م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ۲۳. م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ۲۴. ل، م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ۲۵. م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ۲۶. م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ۲۷. م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛

دو جایگه ساختش استوار (۱: شهریار)

بنداری (۳۵۷۸-۳۵۷۹): فیقی علی حالته هذه نابی الجنب کاسف الحال مدّة آخری ۲۰. (ل: ی)؛ سخن: ل؛ چنان: م؛ دگر ره سخن؛ متن: ده دستنویس دیگر ۲۱. (ل: ی)؛ پاسخ بگزار و پیغام: (۱)؛ ل؛ آ به جای این بیت دو بیت زیر را آورده اند:

چهارم چنین گفت شاه جهان
 که یکبار نزدیک دانا گذار
 ابا پیشکارش سخن در نهان
 بپراهنه پیغام و پاسخ بیار

۲۲. ل: (نیز: شبیده شد (وزن دست نیست)؛ ل؛ آ: برنت؛ م، س، ی، آ، (نیز: ی، پ، و، ن، آ، ب)؛ همان (بها هم از)؛ میخ بر نت (۱: متن: چون)؛ ل؛ ک: بر نیز میخست؛ و: که میخست بر نت؛ متن: م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ل؛ آ این بیت را ندارد؛ بنداری (۳۵۸۰-۳۵۸۱)؛ فقال أنوشروان لغلامه: سل ذلک الخبیث عن حاله ۲۳. (ل: ی)؛ این: (س)؛ (نیز: ل، آ، و)؛ بدادش: متن: ده دستنویس دیگر ۲۴. ل، م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ متن: دو از ده دستنویس دیگر ۲۵. (ل: آ، شاد کام)؛ ۲۶. ل، م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ حال: م، ل، ق، ی، آ، ب، ا، ن، آ، ب، ی، و، ن، آ، ب)؛ ۲۷. (ل: ی)؛ نوشین روان؛ بنداری (۳۵۸۲-۳۵۸۳)؛ فساله لهم یجبهه إلا بالجواب الأول

ز گفتار شد شاه را^۱ روی زردا
 که گفتار دانا بداند^۲ شنید
 که دژخیم بود اندر آن انجمن،
 که گر پاسخت را بود رنگ و بوی^{۱۱}،
 نماید ترا گردش رستخیزا
 تنوری پر از میخ و هم بند و^{۱۶} چاه
 شد از درد دانا دلش پر ز دردا
 که نشمود هرگز به ما^{۲۱} بخت چهر^{۲۲}
 ببندیم هر دو به^{۲۴} ناکام رخت!
 سرآیدهمی^{۲۷} نیک و بد بی گمان^{۲۸}
 دل تاج داران هراسان بودا

چو برگشت^۱ و پاسخ بیانورد مرد
 ۳۵۸۵ از^۲ ایوان^۳ یکی راست گویی گزید^۵
 یکی یا فرستاده^۷ شمشیرزن
 که رو^۸ بدتن بخت بد را^۹ بگویی^{۱۰}
 و گزید که^{۱۲} دژخیم با تیغ نیز
 که گفتی^{۱۳} که زندان^{۱۴} به از تخت^{۱۵} شاه
 ۳۵۹۰ بیامد بگفت آنچه^{۱۷} بشنید مرد
 بدان^{۱۸} پاک دل گفت^{۱۹} بوزرجمهر^{۲۰}
 چه با گنج و تختی^{۲۳} چه با رنج سخت
 نه این پای دارد به^{۲۵} گردش^{۲۶}، نه آن
 ز^{۲۹} سختی گذر کردن آسان بود

۱- (ن: ای: جوج): ۲- در شاه شد: بنداری (۳۵۸۴): فاتصرف الغلام و أعلمه بذلک، فإراد تغیظا و تمثرا ۳- ل: س: (نیز: ن: ای: ن:):
 ز: متن ۴- دستنویس دیگر ۵- (و: ا: ایران): متن ۶- سیزده دستنویس دیگر: ایوان - ایران؟ ۷- ل: شنید (پسوند ندارد): و: (نیز
 ل: راست گوی گزید: متن ۸- دوازده دستنویس دیگر ۹- (ل: ن: تواند): ۷- ل: ایوا یکی مرد: ۱۰- این بیت را ندارد: بنداری (۳۵۸۶-۳۵۸۵):
 و نقدالبه موطن صاحب سیفه ۱۱- (و: شو): ۹- ق: بدنهان وال آ: و بخت بد را: (ق: شوم زورا (ل: ال: تو بدین (ع: بدتن:؟) بدنهان
 را: س: (نیز: ای: پیش این (ن: رود آن) بخت بد را: (ل: آ: پاسخن دان بسته): متن ۱۲- س: (نیز: ن: ای: ن: پ: و: ن: آ: پ): ۱۰- ل: (بگو: ۱۱- ل:)
 رو: ق: که تو پاسخت با زمین آب روی ۱۲- (ق: ب:): ۱۳- س: (نیز: ن: ای: ن: پ: و: ن: آ: پ): و: (نیز: ن: ای: ن: پ: و: ن: آ: پ): و: (نیز: ن: ای: ن: پ: و: ن: آ: پ):
 ۱۳- ق: تو گفتی: (و: بگفتم): ۱۴- (ن: روزی: (ل: ۱۵- (ل: نزد): ۱۶- (ل: آ: تنگ): (ل: نیز: ق: و: با: (و: از: بند و: (و: به: میخ و هم بند و: (و:
 س: (نیز: ن: ای: ن: پ: و: ن: آ: پ): هم از (ن: همان) میخ و (ن: آ: پ: جوج) صندوق و هم (ن: آ: هم از (ل: بند (ن: آ: بیل (ل: و: (پ: همین میخ و
 این بند و تاریک: متن ۱۷- س: (در: س: آ: پس از تصحیح به به پر): (ن: نخست با تکرار ل: یکم این بیت، یک بیت بی بساوند ساخته و
 سپس همین بیت را با پس و پیش کردن ل: ت های آن از نوشته است: در و این بیت پس از بیت ۳۵۹۰ آمده است: بنداری (۳۵۸۹-۳۵۸۷):
 و امره آن پساله عن معنی قوله ان حاله فی حبه، مع ما هو فیه من الشدة و الشیق، و اوفن من حال الملک علی تخته. و قال: ان لم یأت بجواب
 لائق ضربت رفته ۱۷- ل: آنچه: و: که: ن: ل: آ: پ: این بیت را ندارند: س: ل: پ: به جای این بیت، بیت زیر را آورده اند:

فرستاده شاه آزادچهر بیامد بگفتش به بوزرجمهر

این بیت در ل: ق: س: آمده است: بنداری (۳۵۹۰): فجاء المویذ و سأله عن فلک ۱۸- (ب: بدو) ۱۹- س: چنین داد پاسخش ۲۰- (ن:
 بوزرجمهر) ۲۱- (ق: ل: مهر) ۲۲- ل: (نیز: ل: مهر): پس از این بیت افزوده است:

بگفتم که زندان به از تخت شاه تنوری به و میخ و هم بند و چاه (۳۵۸۸-)

۳۳- س: (نیز: ن: ای: ن: پ: و: ن: آ: پ): تخت و: ل: بخت و: (ن: تاج و: و: سخت و: (حرف یکم بی نقطه): ل: ن: ناز و: گنجی: که با رنج و
 سختی: (متن حل (نیز: ق: ۲۴- س: ل: (نیز: ن: ای: ن: پ: و: ن: آ: پ): هرگونه: ق: آخر به: (و: ناچار و: (متن: ل: یک (نیز: ق: ل: ۱۱): در س:
 که س: آمدن: این بیت با بیت سببین پس و پیش شده است: بیایی بیت های متن: ل: ق: ل: ۲۵- آ: ز: ۲۶- ل: گیتی ۲۷- س: ق: ل:
 س: (نیز: ن: ای: ن: پ: و: ن: آ: پ): هم: متن: ل: ۲۸- ل: در گمان: ق: آ: پس از این بیت افزوده است:

همی گاهد از رنج من روزگار چو آسانی و کام از شهریار

بنداری (۳۵۸۷-۳۵۸۶): فقال: ان الشدة و الرخاء یبتلیا ۲۹- (ن: آ: به): بنداری (۳۵۹۴): و الانتقال عن الشدة و البلاد الی دار البقاء هین
 یسر و الانتقال عن التاج و التخت عن دار الفناء حسب صیر

۳۶۰۵ فرستیم^۱ باز از بگویند^۲ راست
گر ایدونک ازین^۳ دانش ناگزیر
نیاید^۴ که خواهد ز ما باز^۵ شاه^۶
برین^{۱۱} گونه دارم^{۱۲} ز قیصر پیام
فرستاده را گفت شاه جهان
۳۶۱۰ من از تو^{۱۷} این^{۱۸} به جای آورم
یکی^{۲۱} هفته ایدر به^{۲۲} می^{۲۳} شاد باش^{۲۴}

جراز باز چیزی که آیین ماست
بماند دلی مویذ^۲ تیزویر،
نراند^۸ بدین^۹ پادشاهی سپاه^{۱۰}
تو پاسخ گذار آنچه^{۱۳} آذت^{۱۴} کام
که این هم نباشد^{۱۵} ز بزدان^{۱۶} نهان،
همان^{۱۹} مرد پاکیزه رای^{۲۰} آورم
به رامش دل آرای و آزاد^{۲۵} باشا

از آنس^{۲۶} بدان^{۲۷} دامتان خیره ماند
نگه کرد^{۲۹} هر یک به^{۳۰} هر^{۳۱} باره می^{۳۲}
بدان^{۳۳} درج و^{۳۴} قلی چنان^{۳۵} بی کلید
۳۶۱۵ ز دانش سراسر به یکسو شدند

بزرگان و فرزندگان^{۲۸} را بخواند
که سازد مر آن بند را چاره بی
نگه کرد و^{۳۶} هر مویذی بنگرید^{۳۷}
به نادانی^{۳۸} خویش خستو^{۳۹} شدند

چو گشتند یک^{۴۰} انجمن ناتوان^{۴۱}

غمی^{۴۲} شد دل شاه نوشین روان^{۴۳}

۱- کج فرستید (۱) س. م. ل. ۲. س. ۲. (نیز ل. ۲. ب. ب.): بگویند: متن = ل. ق. (نیز ل. ۲. و. و. ل. ۱): بنداری (۳۶۰۵): فان اخبروا به التزامنا
الخارج ۳- (نیز بی. ب. ۴): زین: قه ورایدون کزین: س. ۱: ورا ایدونک این: (ق. ۲. ل. ۲): گر ایدون کزین: می: گر ایدونکه زین: و: و:
ایدونک زین: از ایدون کزین: متن = س. م. ل. ۲ (نیز ب. ۲): قه: و دانش: که: مردم: س. ۲: مویذان: متن = بازده دستنویس دیگر
ش. ل. ۲: نخواهم: هر: س. ۲: ساو: ۷- (نیز بی. ل. ۲. ب.): و ساو (بی. ب. ساوند ندارند) ۸- (براید): ۹- ق. ک. (نیز ل. ۲. و. و. ل. ۲):
برین ۱۰- (نیز ل. ۲): شتاو (در س. این واژه بی نقطه) ۱۱- س. ۲: بدان: (بی. و. آ. ب. بدین) ۱۲- س. ۲: (نیز بی. ب. و. ب.): آمد: متن =
ل. ۴. ل. ۲ (نیز ق. ۲. ل. ۳. ل. ۲. ل. ۱): ۱۳- س. ۲: ل. (نیز بی. آ. آنچه: متن = ل. س. ک. (نیز ق. ۲. ب.) ۱۴- ل. آید ز: (نیز ل. ۲): بایدت: متن = ده
دستنویس دیگر: فی این بیت و ندارد: بنداری (۳۶۰۸، ۳۶۰۶): و این عجزوا فلا یطالبنا بشیء ۱۵- ل. ۲ (نیز ل. ۲): نماند: متن = بازده
دستنویس دیگر ۱۶- ل. ۱: بنابر ۱۷- ل. ۱: یزدانه (بی. ل. ۲. آ. ب. و آئین): ل. قه این را: متن = س. ق. ک. (نیز ق. ۲. ل. ۲. ب. و.) ۱۸- ل. ۱: جا
۱۹- س. ۲ (نیز بی. ب. هه: متن = بازده دستنویس دیگر ۲۰- مویذ پاک را: بنداری (۳۶۰۹-۳۶۱۰): فقال أنوشروان: انا استخبر عن ذلک
بعون الله وقرته ۲۱- س. ۲ (نیز بی. ب. تو یک: متن = ل. (نیز ق. ۲) ۲۲- ل. ۲: ۲۳- ق. (نیز بی. ب. ما): (ق. ۲. س. ۲): متن = ۲۴- (آشادی
باش: متن = ل. س. ل. ۲. ل. ۲) ۲ (نیز ل. ۲. و. ب. آ. ب.) ۲۵- ل. (نیز ل. ۲): با داد: متن = درازده دستنویس دیگر: بنداری (۳۶۱۱): و امر یازدال
الرسول ۲۶- س. ۲ (نیز ق. ۲. و. ل. ۲. ب.): و زانیس: متن = ل. (نیز ل. ۲. ب. آ.) ۲۷- ل. ۲: یران: (و: بدین) متن = بازده دستنویس
دیگر ۲۸- بی: بزرگان یزدانلر ۲۹- (ق. آبیوارد) ۳۰- س. (نیز بی. ب. ل. ۲): ل. ۲: متن = ل. ق. س. (نیز ل. ۲. ل. ۲. و.) ۳۱- (آیکه) ۳۲- (ب. ب.)
پدمنی ۳۳- س. (نیز ق. ۲. ب. ل. ۲. ب.): بران: (ل. ۲: دوران: متن = ل. ق. س. ۲ (نیز بی. و. آ.) ۳۴- ک. (نیز ل. ۲): حجه ۳۵- س. ۲ (نیز بی. ب. ل. ۲.
ب. ق. قل چنان: ل. ۲: آن قفل او: متن = ل. س. ک. (نیز ق. ۲. ل. ۲. و. آ.) ۳۶- س. (نیز بی. ل. ۲. ب. آ.): حجه: متن = ل. ق. س. ۲ (نیز ق. ۲. و. ل. ۲. ب.)
۳۷- ل. ۲: را دیدید: مویذ و بنگرید: از هر مویذ آن را دیدید ((۳۸- (ق. ۲: نالانی) ۳۹- (بی. ب. خستو: ل. ۲): بکسو (ساوند ندارد))
بنداری (۳۶۱۵، ۳۶۱۱): فأحضر العلماء و السوابقة و أسرهم أن یخبروا عما یحتوی علیه ذلک الدرج فنجوزا عنه ۴۰- س. ۲ (نیز بی. ب. و.
ل. ۲): ل. ۲ (نیز بی. ب.): آن: متن = ل. ق. ک. (نیز ق. ۲. ل. ۲. ل. ۲) ۴۱- (ل. بانوان (۱)) ۴۲- س. ۲ (نیز بی. ب. غمین ۴۳- (بی. نوشین روان))

بیارد^۳ به اندیشه^۴ بوزرجمهر
 برو پر ز چین کرد و رخساره زرد^۵
 بفرمود تا جامه‌دستی^۸ ز گنج،
 نشت^۶ شهنشاه کردند زین^{۱۱}
 که رنجی که دیدی ببايد^{۱۲} نهفت،
 که آید^{۱۴} ز ما بر تو چندی^{۱۵} گزند،
 همی^{۱۷} با تن خویش کرده‌ی ستیزا
 کز آن بسته^{۱۹} آمد دل تیزویر^{۲۰}؛
 نهاده برو^{۲۳} قفل و^{۲۴} شهری ز مشک،
 یکی موبدی نامبردار^{۲۵} بوم،
 که این^{۲۶} راز پیدا کنیدی از نهفت،
 بگویند^{۲۹} فرزانه‌گانی جهان^{۳۰}؛
 نبیند^{۳۳} مگر جان^{۳۳} بوزرجمهرا

دلش تو^{۳۵} شد از^{۳۶} رنج و درد^{۳۷} کهن^{۳۸}!

همی^۱ گفت کین راز^۲ گردان سپهر
 [شد از درد دانا دلش پر ز درد
 شهنشاه^۶ چون دید از^۷ اندیشه رنج
 ۳۶۲۰ بیاورد گنجور^۹ و اسبی^{۱۰} گزین
 بنزدیکی دانا فرستاد و گفت
 چنین راند^{۱۳} بر سر سپهر بلند
 زبان تو مغز مرا^{۱۶} کرد تیز
 یکی کار پیش آمدم^{۱۸} ناگزیر
 ۳۶۲۵ یکی درج^{۲۱} ز زین^{۲۲} سرش بسته خشک
 فرستاد قیصر بر^{۲۵} ما ز روم
 فرستاده گوید که سالار گفت
 که^{۲۷} این درج را چیست اندر نهان^{۲۸}
 به دل گفتم این^{۳۱} راز پوشیده چهر
 ۳۶۳۰ چو بشنید بوزرجمهر این^{۳۳} سخن

- ۱-ق: ۲. همین) ۲-ک (نیز لی، ان: ۲، ب): این راز؛ (ق: ۲. گرداد؛ پ: کز راز؛ متن: دل، س، ق، س: ۲ (نیز ل: ۲، و: ۱) ۳-ق: بلداند؛ ک: ل، ۲، س: ۲ (نیز ب: و): ببايد؛ متن: ۳-ل: ۲. از اندیشه؛ (ل: ۲. نبیند مگر جان)؛ متن: دل، س (نیز ق: ۲، بی، ان: ۲، آ، ب): ق: در اینجا سرنویس دارد: بیرون آوردن کسری بوزرجمهر را از بند ۵. این بیت تنها در ل آمده است ۶-و: همانگاه) ۷-ل، س (نیز لی): ز؛ متن: ۷-بازده دستنویس دیگر ۸-ل: لختی؛ (ب: چندی)؛ متن: ۸-دوازده دستنویس دیگر ۹-س: دستور ۱۰-ل، س: ۲ (نیز ق: ۲، بی، ان: ۲، اسی؛ (ل: ۲، اسب)؛ متن: ۱۱-ب (و: نشت چنان شاه) ۱۲-ق: نشاید؛ و: ۱۳ (نیايد) ۱۳-ق: گشت؛ (ل: ۲، آ، رفت)؛ متن: ۱۳-بازده دستنویس دیگر ۱۴-ل، س: ک، س: ۲ (نیز لی، بی): آمد؛ متن: دل، ق، ل: ۲ (نیز ق: ۲) ۱۵-س، ک، ل، ۲، س: ۲ (نیز ق: ۲، بی، ل: ۲، و، آ، ب): چندی؛ متن: دل، ق (نیز ب) ۱۶-ل: مغز اگر) ۱۷-س: همان؛ (ل: ۲، که تو)؛ متن: ۱۷-بازده دستنویس دیگر ۱۸-ل: آمدت)؛ ۱۹-ق: عاجز؛ متن: ۲۰-س، ک، ل، ۲، س: ۲ (نیز ق: ۲، بی، ل: ۲، بی، ان: ۲، ب): کزان (ب: کزو) خیره (ل: ۲، بسته؛ ق: ۲، ننگ؛ ان: ۲، تیر) آمد دل مرد پیر؛ (پ، اکزان خسته گردد: ۲۰-عاجز آید) دل مرد پیر: و: کزان باز ماندست دانش بذر؛ متن: ل ۲۱-ق: حوجج) ۲۲-ل: ز بر (م: زین؟) ۲۳-ل: بران؛ (بی: بدو)؛ متن: ۲۳-دوازده دستنویس دیگر ۲۴-ل: نیز لی، بی): حوجج؛ متن: ۲۴-بازده دستنویس دیگر ۲۵-س: بی (نیز لی، ان: ۲، ب): سوی؛ متن: دل (نیز ق: ۲، بی، ل: ۲، و: ۱) ۲۶-ک: کزین ۲۷-ق: مر) ۲۸-س، ق، ک، ب (نیز لی، بی، ب): میان؛ متن: دل، ل، ۲، س: ۲ (نیز ق: ۲) ۲۹-س: ۲ (نیز لی، ل: ۲): بگویند (بگویند)؛ متن: دل (نیز ق: ۲، بی، ب) ۳۰-س: ل: ۲ (نیز لی، بی، ب): و کیان؛ (ل: ۲، و همان)؛ متن: دل، س: ۲ (نیز ق: ۲) ۳۱-ل: گشت کین؛ (ق: ۲، گشت این)؛ متن: ۳۲-دوازده دستنویس دیگر ۳۲-ل: ببیند؛ (ق: نیز ل: ۲): نداند؛ ل: ببیند (حرف یکم بی نقطه)؛ متن: س، ک، س: ۲ (نیز ق: ۲، بی، و: ۱، ب) ۳۳-ق: زای؛ در ل این بیت با بیت سیمین پس روپیش شده است؛ بنطاری (۳۶۱۶-۳۶۲۹)؛ فارس‌الی بوزرجمهر و اهلر الیه عاصق منه الیه و نقد الیه دست ثوبین من ملاحظه، و آمره بالحضور ۳۴-ق، ک، س: ۲ (نیز لی، ل: ۲، بی، ان: ۲، ب): آن، متن: دل، س: ل: ۲ (نیز ق: ۲) ۳۵-ل: پر؛ (س: نیز لی، بی): دل وی؛ متن: ۳۶-ل: ۲ (نیز ل: ۲، دژم شد از آن)؛ متن: ق: ک، ل، ۲، س: ۲ (نیز ق: ۲، بی، و: ۱) ۳۷-ک، ل، ۲، س: ۲ (نیز لی، ق: ۲، و: ۱)؛ در دو رنج؛ (ل: ۲، درهای؛ آ: دودهای)؛ متن: دل، س، ق (نیز بی، ان: ۲)

که بپزوه تا دارد این^۴ ماه شوی^۳؟
 که شویست و^۵ هم کودک اندر نهفت^۶
 بچنید^۷ بر چرمی^۸ گامزن!
 برسید چون ترجمانش پدید^۹؛
 -وگر^{۱۰} یکتی^{۱۱}، باد داری به دست-
 چو پاسخ شنیدی بر من^{۱۲} قه‌ایست!
 بیامد بر او^{۱۳} به گفت و شنید^{۱۴}؛
 بدین^{۱۵} گش خرامیدن و^{۱۶} ناز^{۱۷} تو؟
 نخواهم که بیند مرا شوی روی^{۱۸}

چنین گفت پرسنده^۱ را^۲ راهجوی^۳
 زن پاک‌دامن به پرسنده^۴ گفت
 چو بشنید داننده^۵ گفتار زن
 همانکه زنی^۶ دیگر آمد^۷ پدید
 ۳۶۴۵ که ای زن ترا بچه و شوی هست؟
 بدو گفت شویست اگر^۸ بچه نیست^۹
 همانکه سدیکر^{۱۰} زن آمد پدید^{۱۱}؛
 که ای خوب‌رخ کیست همباز^{۱۲} تو
 مرا^{۱۳} -گفت- هرگز نبوده‌ست شوی

نگر تا چه اندیشه افگند بن
 چو بردند جوینده را نزد^۱ شاه،

۳۶۵۰ چو بشنید بوزرجمهر این^۲ سخن
 بیامد دژم‌روی تازان^۳ به راه

۱-د. گوینده ۲-ق، ک (نیز ق ۳، ۴، ۵، ۶)؛ با؛ (ل: پرسنده)؛ متن = م، ل، س، ل، س، ل (نیز پ، و، ل، ج، ب)؛ ۳-((: راست‌گو-سو))؛ ۴-((: آن))؛
 م (نیز ل، ب)؛ ۵-بناگر که دارد مرین؛ ک، س؛ ۶-بناگر که تا دارد این؛ (ق ۳، پ: بیروی (ق ۳: بنوست (۴۴)) تا دارد این؛ آ: پیوسته یاد آرد این؛
 متن = ل، ق، ل (نیز و، ل، ق)؛ ۷-ل؛ ۸-پس از این بیت افزوده است:

بهرسید داننده از ماهروی
 که داری به گیتی تو ای ماه شوی

بنداری؛ فقال له: سل المرأة هل لها زوج ۵-ل؛ پرسیده، ل: پاک را خود بهرسید؛ متن = دوایزه دستنویس دیگر ۶-((: ل: حوی))
 ۷-ل؛ ۸-کودکی در نهفت؛ بنداری؛ فسألها فقالت: لی زوج و ولد ۸-ع: گوینده ۹-ل، م، ق (نیز ل، ب، ج)؛ ۱۰-ب: بچنید؛ ک (نیز پ)؛
 بچنید؛ متن = ل، س، ل (نیز ق ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰)؛ ۱۱-ل، ق، ک: باز؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ فلما سمع ذلك اهتز على ظهر الفرس
 ۱۱-((: زن))؛ ۱۲-پ: دید کامد)؛ ۱۳-ز: ترجمان چون شنید؛ بنداری؛ ثم سار فالتفته امرأة أخرى جميلة المنظر فأمر صاحبه فسأل
 المرأة ۱۴-((: و: اگر))؛ ۱۵-ل، ب، پ: زن؛ ل، ق، ک: خود همی؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ بنداری؛ هل لها زوج و ولد؟ ۱۶-س (نیز ل، ب)؛ ولی؛
 متن = یازده دستنویس دیگر ۱۷-ل؛ ایست ۱۸-ق (نیز و)؛ ما؛ در بد این بیت: بایست سپین پس و پیش شده است؛ بنداری؛ فقالت: نعم
 لی زوج ولكن ليس لی ولد ۱۹-ل (نیز ق ۲، ل، ب، ق)؛ سه‌دیگر؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۰-س، س، ل (نیز ق ۲، ج)؛ به راه-عصان (عده
 ق ۲، ل، ا، هـ)؛ همین) نیکنخواه؛ متن = ل، ۲۱-ل؛ بزودی؛ (ق ۳: بزودش؛ آ: بزود؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ ل، ۲، ل، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱

دل شاه کسری غمی^۲ گشت سخت،
 بسی^۳ باد سرد از جگر برکشید!
 کزو داشت^۴ آزار بر^۵ بی‌گناه!
 همی‌کرد از آن قفل و آن درج^۶ یاد
 که تابان^۷ بدی^۸ تا بتابد^۹ سپهر!
 فرستاده‌ی قیصر و^{۱۰} موبدان،
 چه پیش^{۱۱} بزرگان جوینده راه
 روان مرا راستی^{۱۲} پیشه داد^{۱۳}،
 نسایم^{۱۴} بر آن^{۱۵} قفل و آن درج^{۱۶} دست!
 روان راز دانش^{۱۷} همان^{۱۸} جوشن‌ست!
 دلش تازه شد چون گل اندر بهار!
 فرستاده و^{۱۹} درج را پیش خواست

بفرمود تا رفت نزدیکی^۱ تخت
 که داننده را چشم بینا^۲ ندید
 همی‌کرد پوزش از آن^۳ کار شاه
 ۳۶۵۵ پس از روم و قیصر زبان برگشاد
 به شاه جهان گفت بوزرجمهر
 یکی انجمن باید^۴ از بخردان
 نهاده^۵ همان^۶ درج در پیش شاه^۷
 به نیروی یزدان که اندیشه داد^۸
 ۳۶۶۰ بگویم به درج^۹ اندرون هرچ^{۱۰} هست
 اگر دیده شد، چشم دل^{۱۱} روشن‌ست
 ز^{۱۲} گفتار او شاد شد شهریار
 از^{۱۳} اندیشه شد شاه را پشت راست

- ۱-ق: شد بنزدیک ۲-س: ۲ (نیز لی): غمین ۳- (لی، ل، آ، پ، ن، آ، ب: پیدا) ۴-س، س: ۲ (نیز لی، پ، و، ن، آ، ب): همی؛ ل: یکی؛ متن = ل، ق: ی (نیز ق، ل، آ، ب): بنداری (۳۶۵۳-۳۶۵۲): فامر بتقدیمه الی خدمه التخت ولما راه مکفوفاً عظم علیه ذلک و اتمت من أجله ۵-س (نیز لی، ن، آ، ب): بران؛ ق: ک، ل، آ، س: ۲ (نیز ق، ل، آ، و، ب): بدان؛ متن = ل، ع: ل گشت ۶-س (نیز ب): او؛ (لی، او): متن = یازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۳۶۵۴): ثم اعتذر الیه واسترضاه ۸-ل: زان قفل و زان درج؛ ق: آ: زان گونه از قفل؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۳۶۵۵): ثم فاضه فی رساله قیصر و اقتراحه ۹- (ل، آ، ب: زنده) ۱۰-س، س: ۲ (نیز لی، ل، آ، و، آ، ب): بوی؛ متن = ل، ق: ک، ل، آ (نیز ق، آ، پ، ن، آ) ۱۱- (لی: بیاشد)؛ بنداری (۳۶۵۶): فدعا للملک و اثنی علیه ۱۲-ل: ساز ۱۳-س (نیز لی، و، ب): روم و هم؛ س: ۲ (نیز لی، ن، آ): فرستاده و چیز و هم؛ متن = ل، ق: ک، ل، آ (نیز ق، ل، آ، پ، ن، آ، ب، آ): (و: نهادن) ۱۴-س: ۲ (نیز لی): همه؛ ق: آ: همی؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۶-ک: پیشگاه؛ ق: نزدیک شاه؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۷-نشسته؛ ق: خوانا نیست؛ (ن، آ، ب: آ: چوپیش)؛ متن = ک، ل، آ، س: ۲ (نیز ق، آ، و، ب) ۱۸- (ل: کرد) ۱۹-ل: روشنی ۲۰- (و: بدو) ۲۱-ق-س: ۲ (نیز ق، آ، ب): هر چه؛ متن = ل، س: ۲۲- (ق، آ، ب: بسایم؛ لی: نیازم)؛ متن = ل، ق: ل، آ (نیز لی): بدان؛ س: آ: بان؛ متن = ل، آ، ل، آ (نیز لی، آ): مهر؛ ق: (نیز ق، آ): بر مهر؛ س: ک: درج و آن قفل؛ س: آ: مهر و آن قفل؛ (لی: قفل ساده دو؛ ل، آ، قفل بر مهر دو؛ و: بدین درج و این قفل نابرده)؛ متن = ل (نیز ب): (لی، ن، آ، ب: پس از این بیت افزوده‌اند: هم از موبد و بخردان راهجوی همه (ب: همان) پاک بر بارگاه تواند گران و دلبران (ب: دلبرند) و هم ماه‌جوی وگر در جهان نیک‌خواه تواند
- ۲۵-س، س: ۲ (نیز لی، و، ب): چشم تیره دلم؛ ق: ک (نیز ق، ل، آ، ن، آ): تیره شد چشم دل (ل: آ: من؛ ل، آ (نیز ب): چشم شد تیره دل؛ (ل: تیره شد چشم و دل)؛ متن = ل ۲۶-ک: زیانش ۲۷- (ق، آ، ب: همی)؛ بنداری (۳۶۵۷-۳۶۶۱): وقال إن أظلمت العین فالقلب منور بسعادة الملک. و سأکشف القناع عن وجه هذا السر وأظهره للحاضرين، و أجلوه للنظرین ۲۸- (ل، آ، ب): بنداری (۳۶۶۲): فارتاح الملک لقوله واستبشر، و تهلل وجهه ۲۹-ک (نیز ل، آ، پ): ز ۳۰-س: فرستاد و آن؛ بنداری (۳۶۶۳): وانصات ظهره

همه^۱ موبدان و ردان را بخواند
 ۳۶۶۵ و ژانپس^۴ فرستاده را گفت^۵ شاه^۶

بسی دانشی^۲ پیش دانا نشانند^۳
 که پیغام بگزار و پاسخ بخواه^۶

جو بشنید رومی، زبان برگشاد^۷
 که کار^۹ جهاندار-بیرون ز^{۱۰} جنگ-
 ترا فز و برز^{۱۳} جهاندار هست
 همان^{۱۴} بخرد و موبد^{۱۵} راهجوی
 ۳۶۷۰ همه پاک در^{۱۷} بارگاه^{۱۸} تواند
 گر این^{۲۱} درج با قفل^{۲۲} و مهر و نشان
 بگویند روشن که زیر^{۲۶} نهفت

سخنهای قیصر همه^۸ کرد یاد:
 خرد باید^{۱۱} و دانش^{۱۲} و نام و ننگ،
 بزرگی و دانایی و زوردست،
 گو برمنش کو بود شاهجوی^{۱۶}،
 وگر^{۱۹} در جهان^{۲۰} نیک خواه تواند،
 ببینند^{۲۳} بیداردل سرکشان^{۲۵}،
 چه چیزست با جان پاکیزه جفت^{۲۷}،

۱.ق.س.آ: همان ۲.س.ق.ل.۲ (نیز، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): به بی دانشی؛ س.آ: همی دانشی؛ (ن.آ.ب: چو (ب: به) بی دانشان)، متن = ل.ک (نیز
 ق.۲): ایشان براند؛ ل.پس از این بیت افزوده است:

چه پیش بزرگان داندند راه (۳۶۵۸)

نهادند پس درج نزدیک شاه

و این بیت و بیت سپس را ندارد و به جای آن بیت‌های زیر را آورده است:

فرستادگان نزد گاه آمدند
 که ای مرد آزاده پاک‌چهر
 بنزدیک این شاه آزاده‌خو
 به خسرو چنین شاه پیغام کرد

همه موبدان پیش شاه آمدند
 فرستاده را گفت بوزرجمهر
 ز قیصر چه پیغام داری بگو
 فرستاده گفت ای جهان‌دیده‌مرد

بنداری (۳۶۶۴): فأحضر جميع الموابذة والعلماء ۴-ل (نیز ق.۲، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): از آن پس؛ متن = س.س.آ (نیز، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): (ب: خواند)
 ۶:ق.گو-شنو؛ بنداری (۳۶۶۵): و أمر بإحضار الرسول، فلما حضر أمره أن يعيد الرسالة بين يدي بزرجمهر ۷-ب: بگشاد (وزن
 درست نیست)) ۸-س.ک.ل.۲ (نیز ق.۲، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): همی؛ متن = ل.ق.س.آ (نیز ل.۳) ۹-س.س.آ (نیز، ل.۱، ۲، ۳): گفت از؛ متن = یازده
 دستنویس دیگر ۱۰-س.س.آ (نیز ق.۲، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): پیروز؛ متن = س.ق.ک.ل.۲ (نیز، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵) و ۱۱-ل: (مانند) ۱۲-ل: کوشش ۱۳-ل: ۲
 زور ۱۴-س.آ (نیز، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): همه؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۵-ک (نیز ق.۲): موبد و؛ س.س.آ (نیز، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): بخرود موبد؛ ق. موبدان موبد؛ ل.۲
 (نیز، ل.۱، ۲): بخرود موبد؛ س.آ: بخرود موبدان؛ (ل.۳، ۴، ۵): موبد و (ل.۲): بخرود؛ آ: موبد و بخرد و؛ متن = ل.۱۶-ک: راهجوی
 (پس‌اوند ندارد)؛ ق: پرهنر کو بود شاهجوی؛ س.س.آ (نیز، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): جوان و دلیرند و هم شاهجوی (ل.۱): راهجوی؛ (نیز، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵):
 گوان دلیرند و هم راست‌گوی (ب: ماهروری)؛ (و: جوان و دلیران آزاده‌خوی؛ ل.۲، ۳): گوی برمنش کو بود شاهجوی (ن.آ: راه‌گوی (ل.۱))؛
 متن = ل.نیز ق.۲، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): پس از تصحیح گوی به‌گو در هر دو دستنویس ۱۷-س.ک.س.آ (نیز ق.۲، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): بر؛ (ل.۲، ۳): کرد در؛ و بزرگان که؛
 متن = ل.س.ل.۱ (نیز، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): (و: پیش‌گاه) ۱۹-ل: (ل.۱): دگر؛ و: همان ۲۰-ل: (ل.۲): ز جان و زدل؛ ب: این بیت و ق: این بیت و بیت سپس را
 ندارند ۲۱-ل: (نیز ق.۲): همین؛ س (نیز، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): چو این؛ ل.۲، ۳: کزین؛ (ل.۱): که این؛ متن = ک (نیز، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): س.س.آ (نیز، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵):
 ب: و این (س.آ: زین) قفل؛ ل.۲ (نیز، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): قفل و این درج؛ متن = ل.ک (نیز ق.۲، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): ۲۳-س.آ: جوع ۲۴-س.س.ببینند و؛ (ل.۱): ببینند
 ۲۵-س.س.آ (نیز، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): بخردان؛ ل.۱: بیدارگردن‌کشان؛ متن = ل.ک، س.آ (نیز ق.۲، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): و، (ل.۱): ق: این بیت را ندارد ۲۶-ل: (ب: تا چیست
 اندر؛ و کین چیز کاندنر)؛ س.س.آ (نیز، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵): بگوئید یکی آنک اندر؛ ل.۲: بگوئید این را که اندر؛ متن = ل.ق.ک (نیز ق.۲، ل.۱، ۲، ۳، ۴، ۵):
 ۲۷-ق: گر جان بود پاک جفت؛ ل.۱: آن با خرد گشته جفت؛ (ق.۲): و آن با خرد هست جفت؛ ل.۳: که با دل کند روح جفت؛ و کاندن با خرد
 نیست جفت؛ (ن.آ: تا جان کنی آن سحفت (حرف یکم بی نقطه))؛ ک: چیز اند با رای با کاندن (۲) جفت؛ (ب: بگوئید اگر با خرد هست
 جفت)؛ متن = ل.س.س.آ (نیز، ل.۱، ۲)

که این^۲ مرز دارند با باز^۳ تاو،
مخواهند^۴ ازین مرز ما^۵ باز نیز!

فرستیم هم زین نشان^۱ باژ و ساو
وگر بازمانند^۲ ازین ماه^۵ چیز

زبان برگشاد آفرین گسترید:
سخن دان^{۱۱} و با بخت و با داد^{۱۲} باد!
روان را به دانش نماینده راه^{۱۴}،
به دانش مرا آژ و او بی نیاز!^{۱۷}
غلیفش^{۲۰} بود ز آنچه^{۲۱} گفتم^{۲۲} فزون^{۲۳}،
دگر^{۲۴} آنک^{۲۵} آهن ندیده است جفت

۳۶۷۵ جو دانا ز^۸ گوینده پاسخ^۹ شنید
که همواره شاه جهان شاد^{۱۰} باد!
سپاس از خداوند خورشید^{۱۳} و ماه^{۱۲}
نداند جز او^{۱۵} آشکارا و راز^{۱۶}
سه درّست رخشان^{۱۸} به دُرّج^{۱۹} اندرون
۳۶۸۰ یکی شفته و دیگری نیم شفت

بیآورد و نوشین روان^{۲۶} بنگرید^{۲۷}؛
به حقّه ندرون^{۲۹} پرده ی پرنیان^{۳۰}،
چنان^{۳۳} هم که دانای ایران بگفت،

جو بشنید دانای رومی، کلید
نَهفته یکی حقّه بُد در میان^{۲۸}
سه گوهر بدان پرده اندر نَهفت^{۳۱}

۱-ل (نیز ق^۳): زین (ق^۲، زان)؛ پس به تو؛ (ل^۳: بازش نشان؛ آ: ما زین نشان)؛ س، ل، آ، س^۲ (نیز ل، ی، پ): فرستم همی (ل^۲: ی: همه) زین نشان؛ متن = ق، ک (نیز پ، و، ل^۳)؛ ج، ل^۲؛ ک، زان؛ (ل^۲: که آن)؛ متن = یازده دستنویس دیگر^۳، ب: با باز دارند و ل^۲، س، ف^۲؛ س، ل^۲ (نیز ل، ی، پ)؛ آ، ب: مانند؛ متن = ل، ق، ک، س^۲ (نیز ق^۲، ل^۲، پ، و؛ در ق^۲ حرف چهارم بی نقطه)؛ ه: ک: ماه؛ (ب: گونه؛ آ: از ما به)؛ متن = یازده دستنویس دیگر^۴؛ ل (نیز ق^۲، ل^۲)؛ ک: نخواستند؛ س، س، آ (نیز ل، ی، پ، و، ل^۲، آ، ب): مخواید؛ متن تصحیح قیاسی است ۷-ل^۲ (نیز ق^۲)؛ مرزها؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۳۶۶۶، ۳۶۷۴): فشرع الرسول و أعادها ۸- (ب: جُز)؛ ۹- من: زان سان؛ ق: گفتن؛ ل: چنان (وزن درست نیست)؛ متن = یازده دستنویس دیگر^{۱۰}-ک: شاه ۱۱-ل (نیز گوی: آ: جهاندار)؛ متن = ۱۲-ق، ک: با بخت (حرف یکم بی نقطه) همراه (ف: بساوند ندارد)؛ (ق^۲: بخت آزاد)؛ س، س، آ (نیز ل، ی، پ): سخن گوی با (آ: را) بخت (در س حرف یکم بی نقطه) همزاد؛ ل^۳: جهاندار با تخت آباد؛ ی، ل، ی: سخن گوی و (ی: جوی) با بخت همراه (سباوند ندارد)؛ و: هنرمند و بخشنده و راد؛ متن = ل ۱۳-ک: خورشید ۱۴- (آ: جهاندار خورشیدچهر-مهر)؛ ل^۳ پس از این بیت افزوده است:

نداند جز او آشکار و نهان
نداند کسی راز او در جهان

۱۵- س، س^۲ (نیز ل، ی، و، ل^۳، پ): بلداند همه؛ متن = ل، ق، ک، ل^۲ (نیز ق^۲، ل^۲، پ، آ)؛ ۱۶- ق: آشکار و نهان ۱۷- من: آرزو بی نیاز؛ (ل^۲: آ: مرا کرد او بی نیاز؛ ق^۲: همان مردم سرفراز)؛ ق: برمانش (؟) باشد همین و همان؛ متن = ل، ک، ل^۲، س^۲ (نیز ل، ی، ج، و، ل^۳، پ)؛ بنداری (۳۶۷۵-۳۶۷۸): فضلتی بزرگمهر و حمد الله تعالی و اثنی علیه و ثم دعا للملک ۱۸- ق: گوهر درخشان ۱۹- (ب: جام) ۲۰- ل: خلافت؛ س، ق، ک (نیز ق^۲، ل^۲، پ، و، ل^۳، آ، ب): خلافت؛ متن = ل، آ، س^۲ (نیز ل، ی، پ، و، ل^۳، آ، ب)؛ ۲۱- س، ق، ک، س^۲ (نیز ل، ی، پ): زین که؛ ل^۲ (نیز ق^۲، آ، و، ی، زانک؛ ل^۳: زانکه؛ پ: بیخ)؛ متن = ۲۲- (آ: یک (بی نقطه) و بر هم (())؛ متن = ل ۲۳- ل: برون؛ س، س^۲ (نیز ق^۲، آ، و، ی، پ): فرون؛ متن = (ل، ل^۲، آ، پ)؛ ۲۴- س، س، ق، س^۲ (نیز ق^۲، آ، و، ی، پ): یکی؛ متن = ل ۲۵- ل (نیز ل، ی، پ، آ، ب): آنکه؛ (ی: دیگر)؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بنداری (۳۶۷۹-۳۶۸۰): ثم قال: إن فی هذا اللّوج دررا ثلاثا، إحداهما مثقوبة، والثانية نصفها مثقوب، والثالثة بکمر ثقوب، ولم یسهما حدید ۲۶- (ی: نوشیروان) ۲۷- ق: آن بدید ۲۸- (ل: نهان) ۲۹- ل، ل، ی، ک، ل^۲، س^۲ (نیز ق^۲، آ، ب): حقه درون؛ متن تصحیح قیاسی است ۳۰- ل^۳: باره پرنیان؛ ل^۳: بود اندر نهان؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ ق این بیت را ندارد ۳۱- ل، ل^۲: حقه (ل: باره) اندر نَهفت؛ (آ: حقه بد در نَهفت؛ ل^۳: بدو بود اندر نَهفت)؛ متن = ده دستنویس دیگر^{۳۲}- (ل^۲: بدو؛ و: بلدان)

دگر^۱ نیم‌سفت و^۲ سیوم^۳ نابسود^۴!
 برآن^۵ دانشی گوهر افشاندند!
 دهانش پر از درّ خوشاب کرد!
 پیچید و^۷ رویش پرآزنگ^۸ شد،
 از آنپس کزو دید مهر^{۱۱} و وفا؟!
 روانش^{۱۳} به درداندر آزرده یافت^{۱۲}،
 گذشته همه^{۱۵} پیش کسری بگفت:
 از^{۱۹} اندیشه‌ی گوهر^{۲۰} و خواب^{۲۱} شاه
 ندارد پشیمانی و درد سودا!
 چه شاه و چه موبد^{۲۲}، چه بوزرجمهر!
 بیایدش^{۲۷} بر تارک ما نشست^{۲۸}!
 همیشه ز درد و غم آزاد باد!

نخستین ز گوهر یکی سفته بود
 ۳۶۸۵ همه موبدان آفرین خواندند
 شهنشاه رخساره بی‌تاب^۶ کرد
 ز کار گذشته دلش تنگ شد
 که با او^۹ چرا کرد چندان^{۱۱} جفا
 چو دانا رخ شاه پزمرده یافت^{۱۲}
 ۳۶۹۰ برآورد گوینده^{۱۴} راز از نهفت
 از آن بند^{۱۶} بازوی^{۱۷} و^{۱۸} مرغ سیاه
 بدو گفت کین بودنی کار بود
 چن^{۲۲} آید^{۲۳} بد و نیگ^{۲۴} رای سپهر
 ز تخمی^{۲۵} که یزدان بر^{۲۶} اختر بکشت
 ۳۶۹۵ دل شاه نوشین‌روان^{۲۹} شاد باد

گفتار اندر توقیعات نوشین‌روان^{۳۰}

اگرچند باشد^{۳۱} سرافراز شاه به دستور گردد^{۳۲} دل‌آرای گاه

۱-ل. ل. (نیز ق. ۲. ب.)؛ دوم؛ (پ. یکی)؛ متن؛ س. ق. م. ک. (نیز ل. ل. ۳. و. ل. ۲. ا.)؛ ۲-س. س. (نیز ل. ل. ۲. ب.)؛ سفته؛ متن؛ ل. (نیز ق. ۲. آ.)
 ۳-ک. (نیز ا.)؛ سیم (ستم)؛ س. ق. م. ک. (نیز ق. ۲.)؛ سوم؛ (پ. دگر)؛ متن؛ ل. (نیز ل. ل. ۳. و. ل. ۲. ب.)؛ ۴-ل. (پ. نابدید)؛ بنداری
 (۳۶۸۱-۳۶۸۲)؛ فلما سمع الرسول مقاله أحضر مفتاح الصندوق و فتحوه فاذا فيه ثلاث درر كما وصف بزرجمهر ۵-ل. س. (نیز ق. ۲.
 ل. ل. ۳. و. ل. ۲. ا. ب.)؛ بدان؛ متن؛ ق. س. ۲ (نیز و. ب.)؛ بنداری (۳۶۸۵)؛ فتعجب الحاضرون من نور بصيرته و كمال ذكائه فتروا عليه
 الجواهر علق (نیز ق. ۲.)؛ پرتاب؛ (ل. ل. پ. ر. آ. ب.)؛ کز دیده پر از آب؛ متن؛ ل. م. ل. ۲. ب. ۲ (نیز پ. ا.)؛ ب این بیت و بیت سپسین را
 ننازده؛ بنداری (۳۶۸۶)؛ و أمر الملك فحشى فوه بالألأکن ۷-ل. (پ. جو)؛ ۸-ق. ل. ۲ (نیز ل. ا.)؛ پر از رنگ؛ متن؛ ده دستنویس دیگر
 ۹-ل. باری ۱۰-س. ل. ۲ (نیز ل. ۲. و. ا.)؛ چندین ۱۱-ل. (ن. آ. مهر دید)؛ بنداری (۳۶۸۷-۳۶۸۸)؛ و ندم علی ما عمله به من قبل، و ضاق
 صدره حتى بان فی وجهه اثر الهم و الأسف ۱۲-س. ق. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. پ. ل. ۲. ب.)؛ دید؛ متن؛ ل. ک. (نیز ق. ۲. ل. ۲. و. ا.)؛ ۱۳-ل. (ل. ۳. آ.)؛
 رخانش (۱۴-ا.)؛ بیورد داننده ۱۵-ک. همی؛ (پ. سخن) ۱۶-ا. (بند و) ۱۷-س. س. ۲ (نیز ق. ۲. ب.)؛ بازو؛ متن؛ ل. ۱۸-ا. (جو)؛
 ۱۹-س. (نیز ل. ۲. ب.)؛ ز؛ (پ. وز)؛ متن؛ ده دستنویس دیگر ۲۰-س. ل. ۲ (نیز ق. ۲. ب.)؛ کهنتر؛ س. س. مهتر؛ متن؛ ل. ۲۱-ق. (ح. حال)؛ بنداری
 (۳۶۸۹-۳۶۹۱)؛ فلما علم بزرجمهر بذلک ذکر للملک ما جرى علیه فی ذلک المتصدی من نزول الطائر الأسود و التقاطه جواهر
 الدملج و ابتلاعه ایها ۲۲-ل. ۲-ل. ۲ (نیز ق. ۲. ب.)؛ چو؛ متن؛ س. ۲ ۲۳-ل. آرد ۲۴-ل. مهتر؛ (ق. آ. کهنتر)؛ متن؛ دوازده دستنویس دیگر
 ۲۵-ل. (ر. نجی) ۲۶-ل. به؛ (و. آ. ز.)؛ متن؛ ده دستنویس دیگر ۲۷-ل. بیایدش ۲۸-ل. ک. ل. ۲ (نیز ل. ۲. و. ل. ۲. ا.)؛ نوشت؛ متن؛ س. س. س. ۲
 (نیز ق. ۲. ل. پ. ب.)؛ ق این بیت را ندارد ۲۹-ل. (پ. نوشیروان)؛ بنداری (۳۶۹۲-۳۶۹۵)؛ و دعا للملک. ثم اقتض المجلس ۳۰-س. ... شاه
 نوشین‌روان؛ ق. ... خفف الله عنه؛ ک. ... نوشیروان؛ ل. ... نوشین‌روان (ل.)؛ س. ۲ ... نوشیروان؛ متن؛ ل. (س. س.)؛ بنداری؛ ذکر نیز من
 توقیعات آنوشروان ۳۱-ل. باشی ۳۲-پ. باشد)؛ ق. بیت‌های ۳۶۹۶-۳۷۰۰ را راندارد؛ بنداری (۳۶۹۶)؛ قال صاحب الکتاب: إن الملک و
 إن کان شامخ الأنف طامع الطرف فلن یتحلی إیوانه إلا بالوزیر، و لن تستقیم اموره إلا بالدستور

شکارست کار شهشاه و رزم^۱
 بداند که شاهان چه کردند پیش
 از آنگدن^۵ گنج و رنج^۶ سپاه
 ۳۷۰۰ دل و جان دستور باشد به رنج
 چشمن بود تا گاه^{۱۲} نوشین روان^{۱۳}
 هم او بود جنگی و موبد هم اوی^{۱۶}
 به هر جای^{۱۸} کارآگهان داشتی
 ز بسیار و اندک ز کار جهان

۳۷۰۵ ز کارآگهان موبدی^{۲۲} نیک خواه
 که گاهی گنه^{۲۴} بگذرانی همی

چنان بد که برداشت روزی به شاه^{۲۳}:
 به بد نام^{۲۵} آنکس^{۲۶} نخوانی^{۲۷} همی،

۱-ل-بزم-رزم ۲-(ل:آ:جام و:ق:آ:بخشش و شادی و رای و):س:ک:ل:آ:س:آ(نیز ل:ب:و:ل:ن:آ:ب):و:گر(ک:س:آ:و:ابا:ل:دگر)
 شادی و بخشش و داد(ل:آ:ل:رای) و (ل:ل:رای) و (ل:ل:چو:س):متن = ل(نیز آ):بنداری (۳۶۹۷):و لا شغل للملوك غير الصيد و الطرد، و العیش و
 الطرب، و حضور الوقائع عند الحاجة، و الإحسان الى الرعية و الترفرف عليهم بجناح الرأفة و الرحمة ۳-س(نیز ق:آ:ل:ن:آ:ب):
 بران هم نشان:ک:ل:آ:س:آ(نیز و):پورزند هم زان(س:آ:زان هم) نشان:متن = ل(نیز ل:ب):۴-ل(نیز و:ب):کار:(ق:آ:ز:ل:بای:
 ل:ن:آ:راه):متن = ل:س:ک:س:آ(نیز ل:آ:ب:ل:ب):بنداری (۳۶۹۸):ثم الوقوف على سير الملوك السالفة و التقليل بهم في خلافتهم الحميدة و
 التحلى بمصافاتهم المرضية ۵-ل:س(نیز ل:ب:ل:ن:آ:ب):ز آنگدن:ل(نیز ل:آ):پراکندن:متن = ک:س:آ(نیز پ:و:ا):۶-ع(ل:رای) ۷-ل:س:
 ک(نیز ل:ب:و:ل:ن:آ:ب):ز:متن = ل:آ:س:آ(نیز ل:آ:ب:ا):۸-س:آزاد بدخواه و ک:ل(نیز ل:ل:آ):آواز و گفتار و(ل:چو:س):آ(نیز پ:
 ل:ن:آ:ب):آزار و گفتار و:(و:گفتار و کردار و):متن = ل:ل:ل:ل:آ:س:آ(نیز ل:ب:ل:ن:آ:ب):ز(ل:آ:و):دادخواه:(ل:آ:آ:فرايدخواه):متن =
 س:ک(نیز و:ب):ق:آ:این بیت و بیت سپین را ندارد و به جای آن نخست بیت های ۳۸۵۹-۳۸۶۶ را آورده و پس از آن افزوده است:

بگویم کنون داستان ردان
 ز توقیع پیروز نوشین روان

۱۰-ل:س:ک(نیز ل:ب:و:ل:ن:آ:ب):ز:(پ:به):متن = ل:آ:س:آ(نیز ل:آ:و:ا):۱۱-ک:کدخدای و ز:س(نیز ل:ب:و:ل:ن:آ:ب):اندیشه کردن فرونی
 به:(و:ح:ب):ل:آ:اندیشه کردن ز رای و ز:س:آ:اندیشه کردن گرانی و:(پ:اندیشه جستن گرانی):متن = ل(نیز ل:آ:ب):بنداری
 (۳۶۹۹-۳۷۰۰):و الوزراء هم الذين يتجرعون مرارة الغصص، و يتحملون أفعال التعب في إخراج الخواثر، و نظم شمل الذخائر، و
 الإصفاة إلى ظلمات الرعية، و الحكومة بينهم على مقتضى العدل و النصفة ۱۲-ق:مرگاه ۱۳-ل(ل:نوشیروان) ۱۴-ق:شاه بود
 ۱۵-(ل:آ:ر:د) و ۱۶-ل:س:ل:س:آ(نیز ل:ب:ل:ن:آ:ب):او:ک:همان:(ق:آ:همی):متن = ل(ب:پ:و:ل:ن:آ:ب):۱۷-ل:بخرده:س:آ:نیز هیربد:(ق:آ:وز
 موبد (بساوند نلارد):ن:نیز و بخرده):س(نیز ل:ب:و:ل:ن:آ:ب):همو هیربد بد سپهبد:(ل:آ:هم او بود موبد سپهبد):متن = ک:ل(چو:س:
 ق:آ:این بیت را ندارد:بنداری (۳۷۰۱-۳۷۰۲):و علی هذا درج ملوک العجم حتی ولی ائشروان. فانه لما ملک نقض تلك القاعد، و
 رفض تلك العادة، و باشر الأمور بنفسه، و ساس الجمهور بزایه و تدبیره. فكان هو الملک و البهلوان و صاحب السیف و صاحب القلم
 معا ۱۸-(ل:ک:ر):۱۹-ل(نیز آ):بگذاشتی:س:ق:ل(نیز و):بگذاشتی (حرف یکم بی نقطه):متن = ک:س:آ(نیز ق:آ:ب:ل:ن:آ:ب):۲۰-ل:
 ل:آ:زو:متن = دوزده دستنویس دیگر ۲۱-(ل:ک:س):بنداری (۳۷۰۳-۳۷۰۴):و کانت له اصحاب اخبار یرفعون اليه کل ما یجرى
 فی ممالک من الحسن و القبيح، و المعوج و المستقیم فیرفع بتقریر ما یرى تقریره، و إزالة ما یرى إزالته ۲۲-(ل:ن:موبد) ۲۳-ل:
 برخاست بر پیشگاه:ق:روز بگفت این به شاه:متن = دوزده دستنویس دیگر ۲۴-س(نیز ل:ب):گذر:(ل:آ:ب):آ(نیز ل:آ:ب):و:گناهی که
 تو(ل:آ:ن):متن = ل:ق:ک(نیز ق:آ:ن:آ:ب):۲۵-ک:رام:۲۶-س:آ:او:کس:(ل:آ:ن:را) ۲۷-س:آ:نخواند

هم آن را^۱ دگر باره آویزشست^۲
 هم پاسخ چنّین بود^۵ توفیع شاه
 چو^۷ بیمار زارست و^۸ ما^۹ چون بزّشک
 ۳۷۱. به یک دارو از او^{۱۰} نگردد درست
 دگر موبدی گفت: انوشه^{۱۴} بدی^{۱۵}
 سپهدار گرگان^{۱۷} برفت از^{۱۸} نهفت
 بنه برد ازو گیل^{۲۰} و او بزّه نه
 به توفیع پاسخ^{۲۱} چنّین داد^{۲۲} باز^{۲۳}
 ۳۷۱۵ کجا پاسبانی کند بر سپاه
 دگر گفت: انوشه بدی^{۲۷} جاودان
 یکی مایه ورنامدار^{۲۸} ایدرست^{۲۹}
 گنهکار اگرچند با^۳ پوزش^۴
 که آنکس که خستو شود^۶ بر گناه،
 ز دارو گریزان و ریزان سرشک،
 زوان^{۱۱} از بزشکی^{۱۲} نخواهیم^{۱۳} شست!
 به داد و دیّش نیز توشه^{۱۶} بدی^{۱۵}،
 به بیشه ندر آمد^{۱۹}، زمانی بخت،
 همی بازگردد ز بهر بنه!
 که هستیم^{۲۴} از آن لشکری^{۲۵} بی نیاز،
 ز بد خویشتن را ندارد نگاه^{۲۶}!
 نشست و خور و خواب با موبدان،
 که گنجش ز گنج تو افزون ترست^{۳۰}!

۱. س: گر؛ ق: ک؛ همانا؛ (ق: ۲، و: ۱، ه: ۱)؛ متن = ل، س، ل، ۲ (نیز ل، ل، ۲، پ، ا، ب) ۲. ق: ک، ل، ۲، س: ز؛ (ق: آن) پرسش است؛ (ق: ۲؛ آن پوشش است)؛ متن = ل، س، (نیز ل، ب) ۳. (ب: را چند بر) ۴. (ق: آ؛ کوشش)؛ بنداری (۳۷۰، ۳۷۰۵)؛ فمن جمله توفیعاته ما ذکر آن بعض الموابنة رفع الیه و قال: إنک تصفح للجانی عن ذنبه ثم إذا عاود ذنبه تأمر بصلبه و إن کان مستقیلاً متصلاً عن زلته هـ: بد بتوفیع؛ س (نیز ل)؛ گفت توفیع؛ ل: به توفیع پاسخ چنّین داد؛ متن = ده دستنویس دیگر عـل: خشنود بد؛ س، ق، ل (نیز ق، ل)؛ خشنود شد؛ (ر، و، ب: خشنو شود)؛ متن = ک، س، ۲ (نیز پ)؛ ل ۲ بیت های ۳۷۰۸-۳۷۱۰ را پس از بیت ۳۷۱۲ آورده است ۷. (ب: که) (ل: و زارست) ۸. ل: ۱۰. من ۱۰-ک (نیز پ، و، ب)؛ او؛ گر؛ س، ل، ۲ (نیز ل)؛ داروئی گر (ل: او؛ ل: کو)؛ (ل: دار او؛ گر)؛ س: ۲. یکباره دارو؛ (ق: یکی گر به دارو)؛ متن = ل، ق، ۱۱-ل، ک، س، ۲ (نیز ق، ۲، ب)؛ روان؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۲-س، ک، ل، ۲ (نیز ل، ل، ۲، ب)؛ بزگی؛ س: ۲. <از> بزگی؛ متن = ل، ق، (نیز ق، ل، ۲، پ، و، آ) ۱۳-س، ۲ (نیز ل، ل، ۲، ب)؛ بخوایم؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بنداری (۳۷۰، ۳۷۰۸)؛ فوق و قال: و نحن کالاطباء. و المجرم المصّر علی الذنب کالمریض المشرف علی الموت، الممتنع عن شرب الدواء؛ نسقیه شربة واحدة فاذا رأیناها لاتنجم فی غسلا أبیدینا منه و قطعنا رجاءه عنه و السلام ۱۴. ل، ۲، س، ۲ (نیز و)؛ نوشته ۱۵. (ل: بزی) ۱۶. س، ک، س، ۲ (نیز ل، ۲، ب)؛ ز هر بد به هر سو بکوشه؛ (ق: نیز ق)؛ خرد را به گفتار توشه؛ ل: ز هر بد به هر گوشه توشه؛ (ل: به هر سو به هر سو توشه (I))؛ متن = ل، ۱۷-ل، کردان؛ (ق: کردی؛ س، س، ۲ (نیز ل، ۲، ب)؛ سپهدار (س، ل، ۲، ب)؛ سپهدار (ب: به) کردان؛ (ل: سپهدار ز کردان (I))؛ متن = ک (نیز ق)؛ بنداری: صاحب جیش جرجان ۱۸. (آ: و) ۱۹. ل، س، ق، ل، ۲ (نیز ل، ۲، ب)؛ بیشه درآمد؛ (ل: پیشه درآمد)؛ متن = ک، س، ۲ (نیز ق) ۲۰. ل: ارکیل؛ ک، س، ۲ (نیز ل، ۲، پ، و، آ، ب)؛ کرکیل (در احرف چهارم بی نقطه)؛ (ق: کرکیک)؛ س: بنه در کرکیل (حرف چهارم واژه پسین بی نقطه)؛ ق: بنه بود کرکیل؛ (ق: ۲؛ سه بود از کیل)؛ متن تصحیح قیاسی است (د: ل، ۲، ل، این بیت را ندارد)؛ بنداری (۳۷۱۱، ۳۷۱۳)؛ و رفع الیه آخر و قال: إن صاحب جیش جرجان برز الی الصحراء فتغافل فی معسکه فانتهب باللیل ثقله. و هو یرید الاصراف لإصلاح أمره و ترتیب أسنابه ۲۱. (آ: پاسخ به توفیع) ۲۲. س: گفت ۲۳. (ب: شاه. پساوند ندارد) ۲۴. (ق: نیز ل، ۲، ل، ۲، ب)؛ هستیم؛ متن = ۲۵. ک (نیز ب)؛ از <آن> لشکری؛ ل: از لشکر ماکه شد؛ متن = ل، ۲، س، ۲ (نیز ق، ل، ۲، و، آ) ۲۶. (ل: بگاه)؛ بنداری (۳۷۱۴، ۳۷۱۵)؛ وقوع فی الجواب: و إنافی غنای عن حافظ جیش لا یقدر علی حفظ رحله. فکان ذلک سب عزله ۲۷. (ل: بزی؛ ق: ۲؛ شاهای بمان)؛ ل: انوشه بود شاه تا؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ ق: بیت های ۳۷۱۶، ۳۷۱۸ را ندارد ۲۸. ک، ل، ۲، س، ۲ (نیز پ، و، م)؛ مالدار؛ ل: نامور مایه و؛ س: مایه دار نامور؛ (ق: نامور نامدار)؛ متن = (ل: ل، ۲، پ، و، آ، ب) ۲۹. ل، ۲، س، ۲ (نیز ق، ل)؛ آمده است؛ (ب: آیدش (پساوند ندارد))؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۰. ل: نخستن ز گنج تو خوار آمده است (حرف یکم واژه نخست بی نقطه)؛ بنداری (۳۷۱۶، ۳۷۱۷)؛ و رفع الیه آخر و قال: إن هاهنا رجلا ذا ثروة فزید کنوزه علی کنوز الملک

که این افسر پادشاهی ماست!^۱
 انوشه بندی^۲ وزه^۳ بدی بی‌گزند،
 بسی شیرخوار اندرو برده‌اند!^۴
 ز دست اسیران نیاید^۵ شمرد،
 به دل^۶ شاد و از^۷ خواسته بی‌نیاز
 همی^۸ بازخزند^۹ خویشان به زر
 به هر مایه‌داری^{۱۰} یکی مایه‌کاس^{۱۱}،
 که ما بی‌نیازیم از ایشان^{۱۲} به چیز،
 همان^{۱۳} بدره و برده^{۱۴} و سیم و زرا
 دو بازارگنند^{۱۵} کز شب دو بهر،
 از^{۱۶} آواز مستان^{۱۷} و چنگ و ریاب
 جز ایشان^{۱۸} هر آنکس که دارند^{۱۹} گنج^{۲۰}،
 بی‌آزار^{۲۱} باشند^{۲۲} و بی‌غم^{۲۳} زیند^{۲۴}!

چنین داد پاسخ^۱ که آری رواست
 دگر^۲ گفت کای شهریار بلند
 ۳۷۲۰ اسیران رومی که آورده‌اند
 به توفیق گفت: آنچه^۳ هستند خرد
 شوی مادرانسان^۴ فرستید^۵ باز
 نشتند^۶ کز روم صد^۷ مایه‌ور
 اگر باز^۸ بخزند^۹ گفت- از هراس
 ۳۷۲۵ فروشید و^{۱۰} افزون^{۱۱} مجوید^{۱۲} نیز
 به شمشیر خواهیم از ایشان^{۱۳} گهر^{۱۴}
 بگفتند کز مایه‌داران شهر
 یکی را سر اندر نیاید^{۱۵} به خواب
 چنین داد پاسخ^{۱۶} کزین نیست^{۱۷} رنج
 ۳۷۳۰ همه همچنان شاد و خرم^{۱۸} زیند^{۱۹}

- ۱-ب: (پاسخ آورد) ۲-نیز لی، پی، ان، آ، ب: افسر و پادشاهی ماست (س، لی، پی، ب: مراست)؛ ک، س: آ (نیز و)؛ فز (س: آ: حزج) و این پادشاهی مراست؛ ل: از فسر پادشاهی حداست؛ متن = دل (نیز ق: آ) پس از تصحیح آن به این، ل: آ؛ بنداری (۳۷۱۸)؛ فوع فی الجواب: وضوح له ذلك، فحاله حلیة لأیامنا و زینة لسلطاننا ۳-ق: آ: یکی) ۴-ک، س، پی: آ (نیز لی، و)؛ بز: متن = ده دستنویس دیگر هل: از؛ ق: آ: حزج)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ع، ک، س: آ: اندرون برده‌اند؛ (لی: اندر آورده‌اند؛ پی: اندران برده‌اند؛ ل: س، لی، ان، آ: ب)؛ شیرخواند (س: خوانست) و برورده‌اند (ن: آ: ب: پرورده‌اند)؛ ق: ل: آ: شیرخواره درو برده‌اند؛ (ق: آ: شیرخواند زو برده‌اند)؛ متن = (ل: آ: ب)؛ ل: ۷، ک: ۲، س: آ (نیز لی، ل: پی، ان، آ، ب: آ)؛ آنچه: (و: آنک)؛ ل: گفتار چو؛ متن = س، ق (نیز ق: آ) ۸-س: آ (نیز لی، ب: بیاید ۹-ک، ل: آ: مادر ایشان ۱۰-س، س: آ (نیز لی، ل: پی، ان، آ، ب: آ)؛ فرستیم؛ متن = ل، ق، ک، ل: آ (نیز ق: آ، و ب) ۱۱-لی: (بدان) ۱۲-ل، ق: س: آ (نیز لی، پی، ان، آ: ب)؛ وز: (و: ز)؛ متن = س، ک، ل: آ (نیز ق: آ، و ب) ۱۳-ل: آ (نیز ل: آ، و، ان، آ)؛ نوشتند؛ ک: بگفتند؛ متن = س، س: آ (نیز ق: آ، پی، ان، آ: ب) ۱۴-س: ل: آ (نیز لی، ب: س؛ متن = ل، س، ک، س: آ (نیز ق: آ) ۱۵-لی: (همان) ۱۶-آ: (بخزندشان یار و)؛ ق: بیت‌های ۳۷۲۶، ۳۷۲۷ و ۱۷-ل: آ: (یا حزج) ۱۸-لی: (بخزند) ۱۹-ک، س، ل: پی، ان، آ، ب: آ (نیز لی، ب: نامداری؛ متن = ل (نیز ق: آ) ۲۰-ق: آ: (را سیاس؛ پی، ان، آ: ب: عاده‌کاس)؛ س: ز ماده ز کاس؛ متن = ل، ک، ل: آ، س: آ (نیز لی، ل: و، آ) ۲۱-ل: فرستید و؛ (ق: آ: فروشید و (لی: حزج))؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۲-ل: آیدون ۲۳-ق: آ: (نحوید (حرف چهارم بی نقطه)) ۲۴-ل: زیشان ۲۵-ل: زیشان هنر؛ س، ک، ل: آ، س: آ (نیز لی، ب: نه شمشیر خواهیمشان نه گهر؛ متن = ق: آ؛ نیز = ل) ۲۶-و: (نه آن) ۲۷-ق: آ: برده و بدره) ۲۸-ک، ل: آ، س: آ (نیز ق: آ، و)؛ بازارگنست؛ متن = ل، س، ق: آ (نیز لی، ل: پی، ان، آ، ب: آ) ۲۹-آ: (نیامد)؛ ل: نیاید سر اندر ۳۰-س: آ (نیز ق: آ، پی، ان، آ: ب: ز)؛ ق: مهمان ۳۱-ق: مهمان ۳۲-س: آ: حو؛ ق: بانگ؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳۳-س، ق، ک، س: آ (نیز ق: آ، پی، ان، آ، ب: آ)؛ که گریست؛ ل: آ (نیز و)؛ کزین (و: که این) نیست؛ (ل: آ: کزینست)؛ متن = ل (نیز پی، نیز = ل) ۳۴-ل: کزیشان؛ ق: (نیز پی، چو ایشان؛ ل: آ: زیشان؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۵-س: آ (نیز پی، و)؛ دارند (بی نقطه)؛ ق: ک، ل: آ (نیز ل: آ، ب)؛ دارند؛ متن = ل، س: آ (نیز ق: آ، پی، ان، آ، ب: آ) ۳۶-ق: آ: (پسناوند ندارد) ۳۷-ل: آ: (خو زوم) ۳۸-س، ق، ک، ل: آ (نیز و، ان، آ: ب)؛ زیند؛ (ل: آ: بویید)؛ متن = ل، س: آ (نیز ق: آ، پی، ان، آ، ب: آ) ۳۹-ل: کز آزاد ۴۰-س، ق، ک، ل: آ (نیز لی، پی، ان، آ، و، ان، آ: ب)؛ باشید؛ متن = ل، س: آ (نیز ق: آ، پی، ان، آ: ب)؛ باغم (آ: باغم (ل))؛ بنداری بیت‌های ۳۷۱۹، ۳۷۲۰ و ترجمه نکرده است

۳۷۴۵ چنین داد پاسخ که ما را خرد^۱
 هش^۲ و دانش و رای^۳ دستور ماست
 دگر گفت^۴: باز^۵ تو ای شهریار
 چنین گفت کو^۶ را بگوید^۷ پشت
 بیابوزیدش^۸ ز^۹ داری^{۱۰} بلند
 ۳۷۵۰ که^{۱۱} از کهتران^{۱۲} نیز در کارزار
 دگر نامداری ز کارآگهان
 به^{۱۳} شیکبر بزرین بشد با سپاه
 چنین گفت کین^{۱۴} مرد گردن‌فراز^{۱۵}
 چو برگارد او پشت بر^{۱۶} شهریار
 ۳۷۵۵ به توفیق گفت: آنک^{۱۷} گردان‌سپهر
 به بزرین^{۱۸} سالار و گنج و سپاه
 دگر موبدی گفت^{۱۹} کر^{۲۰} شهریار

ز دیدار ایشان همی بگذرد^۱،
 زمین^۲ گنج و اندیشه گنجور ماست!
 عقابی گرفته‌ست روز شکار^۳!
 که با مهر^۴ خود چرا شد درشت؟!
 بدان^۵ تا بدو بازگردد گزند،
 فزونی نجویند با شهریار^۶
 چنین گفت کای شهریار^۷ جهان،
 ستاره‌شناسی بیامد^۸ ز راه،
 چنین لشکری^۹ گشمن^{۱۰} و زین^{۱۱} گونه ساز،
 نیند کس او را بدین^{۱۲} کارزار!
 گشاده‌ست با رای او چهر و مهر^{۱۳}،
 نگرود تباہ اختر و^{۱۴} هور و ماه!
 چنین بود فرمان به یک^{۱۵} روزگار،

۱-ق: جهان ندارد نهان ۲-ق: همان ۳-۱: رای و؛ ل: رای و دانش چو ۴-س: زمی؛ ق: آ: زمن؛ بنداری بیت‌های
 ۳۷۴۵، ۳۷۴۶ را ترجمه نکرده است ۵-ک: گفت < (۱: باز) ۶-۷: (۱: باز) ۷-۷: (۱: شکار)؛ بنداری (۳۷۴۷): و رفع الیه موبد آخر آن أحد براه
 الملکی اصطاد عقابا ۸-۱: (کین) ۹-ک: (نیز لی، ن، آ، ب: بگوید؛ ل: (نیز ق ۲، ۱): بگوید (حرف چهارم بی نقطه)؛ ل: (بگوید)؛
 متن = ل، س، س، آ (نیز ب، و) ۱۰-س، ل، آ (نیز لی، ب: مهر از؛ متن = ل، ک، س، آ (نیز ق ۲، ۱): بگوید (حرف چهارم بی نقطه)؛ ل: (بگوید)؛
 بنداری (۳۷۴۸): فو ق و قال: و یخصف ظهر هذا الاز لا قدامه علی من هو اکبر منه قدرا ۱۱-ل: بیابوزید پیش؛ س، س، آ (نیز ب، و، ن، آ، ب: بیابوز
 او را؛ ک: بیابوزی او را؛ ل: (نیز ل، ۱): بیابوزی او را؛ ق: بیابوزیدش (حرف هفتم بی نقطه)؛ ن: بیابوزید او را؛ متن تصحیح قیاسی
 است (ح ۲) ۱۲-۱۲: (۱: ب) ۱۳-ک: (نیز لی، و، ن، آ): دار؛ ل: جایی؛ متن = س، س، آ (نیز ق ۲، ۱، آ، ب، آ): ۱۴-ب: (بدو) ۱۵-س، ل، آ،
 س، آ (نیز لی، ب): کس؛ ق: (گر)؛ متن = ل، ک ۱۶-س، آ (نیز لی، ل، و، آ، ب): مهتران؛ متن = ل، ک، ل، آ (نیز ق ۲، ۱، آ، ب، ن، آ): ۱۷-ک: (نیز
 ق ۲، ل، آ، ب، و، ب): بر شهریار؛ (ن: در روزگار)؛ ل، آ، س، آ (نیز لی): مجویند (س، آ، بی: نجوید) بر شهریار؛ (آ: نجوید ابر شهریار)؛ متن =
 ل؛ بنداری (۳۷۴۹-۳۷۵۰): ثم یصلب لیعتره به الصغیر فلا یتجاسر علی الکبیر ۱۸-ل: داد پاسخ به شاه ۱۹-ک، س، آ (نیز لی، ل، آ، ب، آ،
 ب): که؛ متن = ل، س، ل، آ (نیز ق ۲، و، ن، آ) ۲۰-س، ل، آ، س، آ (نیز لی، ب): برآمد؛ متن = ل (نیز ق ۲) ۲۱-ک، ل، آ (نیز ق ۲، ۱، آ، ب، ن، آ): کای؛
 متن = ل، س، س، آ (نیز لی، ل، و، آ، ب) ۲۲-س، (نیز لی، ب): کو از فراز؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۳-ل، و، آ، ب: لشکر) ۲۴-س، س، آ (نیز
 و، آ، ب): این؛ (ق: آ، بی: ازین)؛ متن = ل، ک، ل، آ (نیز ل، آ، بی، ن، آ) ۲۵-س، (نیز لی، ل، و، آ، ب): چو (س، لی، و، ب: به) بدارک (و: بیکار) دل بسته
 باد؛ (نیز ق ۲، ن، آ): چو برگاشت او پشت (ق: پشت از) بر؛ ل، آ، س، آ (نیز لی، ب): چو بدارک (ل: به بیکار) دل بست با؛ متن = ل، و: ۲۶-و:
 درین؛ ب: به بد؛ بنداری (۳۷۵۱-۳۷۵۲): و رفع الیه آخر و قال: إن بزرین الإصبه لما برزی فی جموعه و جنوده و أعلامه و بنوده قال بعض
 أهل التّجیم: إنه لن یری بعد هذا أبدا علی باب الملک ۲۷-س، ل، آ، س، آ (نیز لی، ب): گفتا که؛ ک: گفت < آنکی؛ متن = ل، ق: (نیز ق ۲)
 ۲۸-ل، آ: مهر چهر؛ س، آ (نیز ب): چهر مهر؛ ق: بر روی دراز مهر چهر؛ متن = ل، س، ل، آ (نیز ق ۲، ۱) ۲۹-ل، آ (نیز ل، و، ن، آ): بزرین و؛ متن =
 ده دستنویس دیگر ۳۰-ل، س، آ (نیز ق ۲، ل، آ، ب): حو؛ متن = (لی)؛ بنداری (۳۷۵۳-۳۷۵۴): و قال: إن طالع الشمس والقمر
 لا یعتره بالنحس بزرین و غیره ۳۱-ق: چنین گفت کرکوی ۳۲-س، ل، آ، س، آ (نیز لی، ل، و، آ، ب): کای؛ متن = ل، ق: (نیز ق ۲، و، ن، آ)
 ۳۳-ق: درین؛ ل (نیز ق ۲): یمان به یک؛ ل: آ: تویی دادفرمای و به؛ متن = ده دستنویس دیگر

که در پادشاهی بگردد^۲ به^۳ داد،
 ز بسیار و اندک، بدی گمرا^۴ بهی،
 سزد گمرا^۵ بود^۶ داد را دستگیر!
 کمر بر میانست^۹ دور از نیاز^{۱۰}!
 -ببرهیزد و-باشدش^{۱۲} گنج^{۱۳} خویش،
 همه^{۱۶} رای^{۱۷} درویش سازد^{۱۸} نخست!
 همی نالد^{۱۹} از شاه و از^{۲۰} مهتران^{۲۱}،
 بسازم^{۲۲}، نهم کاسه^{۲۵} بر چارسوی^{۲۳}،
 بلرزد دل^{۲۷} مرد خسروپرست!

که مردی گزینند^۱ فرخ نژاد
 رساند بدین بارگاه آگهی
 ۳۷۶. گشپ سرافراز مردی ست پیر^۵
 چنین داد پاسخ که او را ز آز^۸
 کسی را^{۱۱} گزیند کز^{۱۲} رنج^{۱۳} خویش
 جهان دیده مردی درشت و^{۱۵} درست
 یکی گفت سالار^{۱۶} خوالیگران
 ۳۷۵. که آن چیز کو^{۲۲} خود کند آرزوی^{۲۳}
 نبوید، نیازد بدو نیز دست^{۲۶}

۱.س.ل (نیز لی، ل.ن.آ.ب): که بینند؛ ق.س: که بیند (حرف چهارم بی نقطه)؛ ک: که بینید؛ متن: دل (نیز ق.آ.پ.و) ۲.ق.س: آ (نیز ل.ن.آ.ب): نگردد ۳.ک.ل: آ: ز: ۴.ک.س: ک (نیز آ.ب): یا؛ ق.ل: آ (نیز ق.ل.ک): و؛ س: آ (نیز لی.ن): با؛ (و: با (بی نقطه))؛ متن: دل (نیز پ.ب): درل، ل این بیت بابت سببین پس و پیش شده است؛ درل آلت های این بیت نیز پس و پیش شده است؛ بنداری: (۳۷۵-۳۷۶). و رفع الیه آخر و قال: قد تقدم الملك يطلب رجل كريم الأصل وافر الفضل ليدور في الممالك ويطالع أحوال الرعية هل: دبیر آن سرافراز پیر؛ (پ: آن سرافراز مرد دبیر)؛ متن: = دوازده دستنویس دیگر ع.س (نیز لی): کو ۷.ق.آ: شود؛ بنداری: و كُتِب الكبير رجل طاعن في السن يصلح لهذا الأمر ۸.س: آ: ازان: (ل.آ.آ: زمان): ل: کاری رواست؛ متن: = ده دستنویس دیگر ۹.ل.س: آ (نیز ل.ک): میان بست؛ س.ک: س (نیز و.ا.ب): میانست؛ متن: ق.ل: آ (نیز ق.آ.پ.پ.ن): کو ۱۰.س: آ (نیز ل.آ): میان: ل: زان سو که خواست؛ س (نیز لی.ب): او بی (ب: از): نیاز: (ل.آ): دور و زار مهان (ل))؛ متن: ق.ک.ل: آ (نیز ق.آ.پ.و.ن.آ): بنداری: فوقع في الجواب و قال: وهو رجل حريص يرجع جانب الفتنى على الفقير ۱۱.ق: حراج ۱۲.ک.س.ل: ک.س: آ (نیز ل.آ.ب): که بیند که از (س: آ: آن): س.ل: آ (نیز لی.ب): گزیند که از (س: ک: و): ق (نیز و): که بیند کز: (ن: آ): گزیند کز: (متن: ق.آ.پ) ۱۳.س: س (نیز لی.ب): گنج-رنج ۱۴.ل: دارد او؛ (پ: آکند؛ و: کم کند)؛ س: پیرهیزدانا شدش؛ (ن: پیرهیز تا باشدش)؛ متن: دل-ک (نیز ق.آ.لی.ل.آ.ب) ۱۵.ک: ک (نیز لی.ل.آ.پ.و.ا): حوج؛ س (نیز ب): درست؛ ک: به رای؛ ق.آ: درست و؛ ل.ن: آ: درشتی؛ متن: دل، ق.س: ۱۶.ک.س: س (نیز ق.آ.لی.ل.آ.ب): که او؛ (پ: همی؛ ل.ن: آ: همان)؛ متن: دل، ق (نیز و) ۱۷.ل: راه؛ ک (نیز و): کار؛ متن: = ده دستنویس دیگر ۱۸.ک: خواهد؛ (لی: دارد)؛ متن: = یازده دستنویس دیگر؛ در ق.ل.ت های این بیت پس و پیش شده است؛ آ: از ۳۷۶۳ و آ ۳۷۶۶ ب بیت ساخته و ۳۷۳۶-۳۷۶۶ آ را انداخته است؛ بنداری (۳۷۶۲-۳۷۶۳): و لا يصلح لهذا الأمر إلا من حلب الدهر أشطره، و ذاق حلوه و مره، و كان صعب العريكة مستقيم الطريقة يعنى بشأن الفقير أكثر مما يعنى بشأن الفتنى ۱۹.س: آ (نیز ب): باید؛ (پ: نابد)؛ متن: دل-ک (نیز ق.آ.لی.ل.آ.و.ن.آ) ۲۰.ل.س: آ (نیز پ.ن.آ): و ز؛ متن: = س.ق.ک (نیز لی.ل.آ.و.آ.ب): ۲۱.س: آ (نیز لی.ب): موبدان: (آ: کهتران)؛ متن: دل، ق.ک (نیز ق.آ.ل.آ.ب) ۲۲.س: س (نیز ل.آ.و.ب): چندانک او؛ (لی.پ.ن.آ: چندانکه او: (آ: آن)؛ متن: دل، ق.ک (نیز ق.آ) ۲۳.ک.س: آ (نیز ق.آ.پ.ن): آرزو-چارسو؛ (لی: آرزوی-پرتخاش جوی؛ و: آرزوی-از چارسو (پساوند ندارد))؛ متن: = ل.س.ق (نیز ل.آ.آ.ب) ۲۴.س: سپارد؛ س: آ (نیز ل.آ): بسازد؛ (پ: بسازم بسازد (ل): آ: سپارم)؛ متن: = س.ق.ک (نیز ق.آ.لی.ل.آ.و.ب) ۲۵.ل-نیز پ.ب): همه کاسه؛ س (نیز لی.ب): ز هرگونه؛ ق.ک: ز هم کاسه؛ س: آ (نیز ل.آ): بهم کاسه؛ (و: همی کاسه)؛ متن: = ق.آ.ل.آ: در آ حرف یکم واژه نخست بی نقطه؛ نیز = س.آ.ن.آ) ۲۶.ق: آ: بیک چیز دست)؛ ق.ک (نیز لی.آ): نیارد بدو (ق: بدان) نیز دست؛ س (نیز ب): بپوید بدارد (پ: ندارد) و را زبرد دست؛ س: آ (نیز ل.آ.ک): نه بپوید (آ: بپوید) نه آرد و را (در س: آ این واژه خوانا نیست) زبرد دست؛ (لی: بپویند از مورد از زبرد دست (ل))؛ و بپوید نیارد بدان نیز دست (حرف یکم واژه نخست بی نقطه))؛ متن: دل (نیز پ.ب): درل دو واژه نخست این ل بی نقطه) ۲۷.س: س (نیز ل.آ.ب): برو؛ (لی.پ.ن.آ: آ: بدو؛ و: بران)؛ متن: = دل، ق.ک (نیز ق.آ)؛ بنداری (۳۷۶۴-۳۷۶۶): و رفع الیه آخر و قال: صاحب الطعام الخاص يقول: الملك يفرح على لذائذ الأطعمة فإذا أصلحتها و وضعتها بين يديه على الخوان ما اشتتها و لم يبق منها

چنین داد پاسخ که از بیش خورد
 دگر گفت^۲ هر کس^۵ نکوهش کند^۶
 که بی لشکر گشن بیرون^۸ شود
 ۳۷۰ مگر^{۱۰} دشمنی بد سگالد بدوی^{۱۱}
 چنین داد پاسخ که داد و^{۱۳} خرد
 اگر دادگر چند بی کس بود
 دگر گفت کای^{۱۶} با خرد گشته^{۱۷} جفت
 که کز اسب^{۱۹} را باز کرد او ز کار^{۲۰}
 ۳۷۵ چنین داد پاسخ که فرمان^{۲۲} ما
 بفرمودمش^{۲۶} تا به^{۲۷} ارزانیان

مگر^۱ آرزو^۲ باز گردد^۳ به دردا
 شهنشاه را^۷ چون پژوهش کند^۸،
 دلی دوستداران^۹ بر از خون^۸ شود،
 به چاره بیاید، بنالد بدوی^{۱۲}
 تن پادشا را^{۱۴} همی پرورد،
 ورا پاسبان راستی^{۱۵} بس بودا
 به میدان خراسان^{۱۸} سالار گفت:
 ندانم چه دید اندرین شهریار^{۲۱}؟
 نورزید^{۲۳} و^{۲۴} بنهفت^{۲۵} پیمان ما،
 گشاید در گنج^{۲۸} سود و زیان!

۱. (و. ل. آ. مکن) ۲. ل. آرزوی ۳. (و. ل. آ. تا نگردد؛ در و حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ بشاری (۳۷۶۷): فقال: «الأصوب أن تلجم النفس بشكيمة المنع عند الشراء» ۴. (ل. ن. هفته)؛ ق. یکی گفت ه. ل. س (نیز ل. آ. کش)؛ (ا. ک.)؛ متن = ده دستنویس دیگر عمل: بود؛ س. ک. س (نیز ب.)؛ کتند؛ متن = ق. ل. آ (نیز ق. آ. ۷. ق. آ. حراج) ۸. ل. برزین-چین (ک) ۹. س. مرد برنا؛ ق. دوستانش؛ س (نیز ل. ل. و. ا. ب.)؛ مرد دانا؛ (ب. ل. آ. و دست دانا)؛ متن = ل. ک. ل. آ (نیز ق. آ. ۱۰. ل. و. ک. ر. ق. آ. اگر)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۱. س. آ (نیز ق. آ. بروی)؛ (ا. بدو (پساوند ندارد))؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۲. ک. بروی؛ س. س. سازد بروی (حرف یکم واژه نخست بی نقطه)؛ (ل. ل. آ. ب. بسالد (؟) بروی؛ ب. بیالد بدوی)؛ ل. بیارد بدو آرزوی؛ ق. تناید بنالد آرزوی؛ (ق. آ. سالد سالد بروی (دو واژه نخست بی نقطه)؛ ل. آ. بنالد بیاید بدوی)؛ متن = ل. آ (نیز و. ا.)؛ بشاری (۳۷۶۸-۳۷۷۰): «رفع الیه آخر و قال: إن أولیاء الملک یخافون علیہ عند خروجه فی خف من أصحابه فی متصیدانه و غیرها، و یخشون، حاشاه، أن یتبتل عدو فیہ غرة أو یتتھز کاشح فرصة» ۱۳. ل. راستی یاریش؛ ل. آ. دارد ۱۴. (ل. آ. پادشاهی) ۱۵. س. ق. ک. س (نیز ق. آ. ل. ب. راستی پاسبان)؛ (ل. آ. راستی یار او)؛ راستی یارشان؛ راستی یاریش؛ ل. آ. در راستی پاسبان)؛ متن = ل. آ. بشاری (۳۷۷۱-۳۷۷۲): «فوقع فی جوابه: کفی بالعدل حارسا، و باستقامة الدین حافظا» ۱۶. س. آ (نیز ق. آ. ب.)؛ ای؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۷. (ل. ن. آ. بوده) ۱۸. ک. قراخان؛ (ق. آ. جراساز (؟))؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ ق. بیت های ۳۷۷۳-۳۸۰۲ را ندارد ۱۹. ک. کراساب؛ ل. آ. کوراسب؛ متن = ۲۰. س (نیز ل. ب.)؛ ک. او (ل. رو) اسب را بار (ل. باز) کرد و بکار (؟)؛ (ل. آ. ک. ک. گرگز من اندر افتد بکار (؟))؛ پ. که گر باز گردد ز راسب سوار؛ و. که هر کو همی باز ماند ز کار؛ ل. آ. که گر اسب ما باز گردد ز بار (؟)؛ متن = ل. ۲۱. چه گفت اندرین کار او شهریار؛ ل. آ (نیز پ. و. ل. آ. چه بیند دران کار (ل. آ. درین رای) او شهریار؛ متن = ک. ق. آ. به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

بزرگست و بخشنده و سازگار
 که با هر کسی دادگر شهریار

س. ل. ل. آ. ب. از ۳۷۷۴ آ و ۳۷۷۳ ب یک بیت ساخته و س. ل. ب. ۳۷۷۴ ب و ۳۷۷۳ آ و ل. آ. ۳۷۷۳ ب را انداخته اند؛ س. آ این بیت را ندارد؛ بشاری (۳۷۷۳-۳۷۷۴): «و کتب الیه آخر و قد عزل والیا: إن الناس یقولون: أی ذنب صدر من فلان حتی عزله الملک؟» ۲۲. ل. آ. فرمانوا ۲۳. ل. (نیز و.) نورزید (حرف پنجم بی نقطه)؛ س. ل. س (نیز ل. ب. نورزید (حرف یکم و پنجم بی نقطه)؛ ب. بورزند)؛ متن = ک. (نیز پ. ل. آ. ۲۴. (ل. ح. ج. ح.)) ۲۵. (ل. بنهفت)؛ متن = ده دستنویس دیگر (در ل. دو حرف نخست و در س. ق. و. ل. آ. حرف نخست بی نقطه) ۲۶. (ق. آ. بشاری) ۲۷. ل. ز؛ ک. ب. ۲۸. س. آ. رنج

بیوشدهمی^۲ فزه شهریاری^۱
 بزرگست و بخشنده و^۳ پارسا،
 که روزیش اندک شد و^۵ روی زرد؟
 بر آن^۷ کردهی خویش بنهاد پشت،
 همیشه جزاز می ندارد^{۱۱} به دست!
 چو^{۱۲} راند^{۱۳} سوی جنگ قیصر^{۱۴} سپاه،
 جهان شد به^{۱۵} ایران بر از روم^{۱۶} تنگ!
 طبیعیست و^{۱۸} پرخاش^{۱۹} آهرمنی^{۲۰}
 ز شاهان دگرگونه خواهد سپاه^{۲۳}
 ز شیران اسپافکن^{۲۶} و^{۲۷} تیزچنگ؟
 نباید که سیر آید از کارزار،
 به رخشنده روز و شبان سپاه،

کسی کو دیش کاست، باشد به کار^۱
 دگر گفت با هر کسی پادشا
 پرستار دیرینه، مهرک چه کرد
 ۳۷۸۰ چنین داد پاسخ که او شد درشت
 بیامد به درگاه^۸ و^۹ بنشست پست^{۱۰}
 ز کارآگهان موبدی گفت: شاه
 نخواهد جز ایرانیان را به جنگ
 چنین داد پاسخ که آن^{۱۷} دشمنی
 ۳۷۸۵ دگر باره برداشت^{۲۱} موبد که شاه^{۲۲}
 کدامست و^{۲۲} چون بایدت^{۲۵} مرد جنگ
 چنین داد پاسخ که جنگی سوار
 همان بزمش آید^{۲۸}، همان رزمگاه

- ۱-ی: داشت باشد بکار؛ (ق: آ: راست ماند بکار؛ ل: آ: نیز؛ پ: ن: آ: دهن کار باشد بکار (ل: آ: ورا)؛ س: آ: که هر کس که او کرده شهریاری؛
 متن = ل: ل: (نیز ق: آ: پ: ن: آ: همه؛ (ن: آ: بگوید همه؛ آ: بگوید همه؛ متن = س: ک: س: آ: نیز؛ ل: ی: ب: آ: س: (نیز؛ ل: آ: پ: آ: ب: کرده
 شهریاری؛ س: آ: باز گردد ز کار؛ متن = ل: ک: (نیز ق: آ: ل: آ: از ۳۷۷۷ و ۳۷۷۸ ب یک بیت ساخته و ۳۷۷۷ ب ۳۷۷۸ آ رانداخته است؛ و
 بیت های ۳۷۷۷-۳۷۸۰ را ندارد؛ بنداری (۳۷۷۵، ۳۷۷۷): فقال: «إنه خالف أمرنا ونقض عهدنا حين أمرناه ألا يغلن باب كزنا عن
 المحتاجين، و لا يحرم المسترفدين و السائلين. و من ضمن المعروف الملوك فقد أراد بهم شرًا، و أوسعهم ضيرًا و ضراء». س: ف: (نیز
 ب: پرسنده و؛ آ: ترسنده و؛ س: آ: بزرگست پرسنده و؛ ل: آ: بزرگست ترسنده؛ ب: بزرگست پرسنده و؛ متن = ل: ک: ل: آ: (نیز ق: آ: و،
 ن: آ:؛ ل: ی: این بیت را ندارد. ه: (ن: بد تنگ بد) ع: شد تنگ و رویش چو گرد ۷- (ل: بدان) ۸- (ق: آ: بکاه (بی نقطه)) ۹- س:
 ک: ل: آ: (نیز؛ ل: ی: پ: ب: جوع؛ متن = ل: (نیز ق: آ: و، آ: و، آ: ۱۰- ل: ل: (نیز ق: آ: ل: آ: ب: ست (حرف یکم بی نقطه)؛ (پ: و: مست)؛ متن = س:
 ک: ل: آ: (نیز؛ ل: ی: آ: ۱۱- س: (نیز؛ ل: ی: ب: ندادی؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ در ل آلت های این بیت پس و پیش شده است؛ ل: آ: این بیت را
 ندارد؛ بنداری بیت های ۳۷۷۸-۳۷۸۱ را ترجمه نکرده است ۱۲- (ق: آ: که) ۱۳- (ل: ی: آیدر؛ ل: آ: راندی) ۱۴- س: قیصرانرا؛ (ا: جنگ <
 قیصر) ۱۵- س: ک: ل: آ: س: آ: (نیز؛ ل: ی: پ: و، آ: ب: بر؛ متن = ل: (نیز ق: آ: ل: ی: ن: آ: ۱۶- (ق: آ: بران روم؛ ل: آ: بر از روم (ل:))؛ س: (نیز؛ ل: ی:)
 ایرانیان تار و؛ متن = ل: ک: ل: آ: س: آ: (نیز؛ ل: ی: پ: و، آ: ب: بنداری (۳۷۸۲، ۳۷۸۲): و رفع إليه آخر و قال: ما بال الملك اذا قصد قتال الروم لا
 يستمحب من عساكره عامة إلا رجال إيران خاصة؟ ۱۷- (ق: آ: از) ۱۸- س: (نیز؛ ل: ی: جوع؛ (ق: آ: درشتی و؛ و: کهن گشت و؛)؛ متن = ل: ک:
 ل: آ: س: آ: (نیز؛ ل: ی: پ: ن: آ: ب: آ: ۱۹- (ق: آ: کردار) ۲۰- (ق: آ: و، ن: آ: اهریمنی؛ بنداری (۳۷۸۴): فقال: «لأنهم جبلوا على عداوتهم
 فيكونون أبلغ في نكايتهم» ۲۱- ل: ل: (نیز ق: آ: پرسیده؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۲- (ق: آ: ز شاه؛ س: آ: (نیز؛ ل: آ: آ: مردی که شاه؛ س: (نیز
 ب: مردی سپاه؛ (ل: اسبی سپاه (ل:))؛ متن = ل: ک: (نیز ق: آ: ل: آ: دارد سپاه؛ ل: دگر کس نخواهد سپاه؛ ق: آ: به روز سپید و شبان
 سپاه؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ ل: آ: بیت های ۳۷۸۵-۳۸۰۴ را ندارد ۲۴- س: ک: س: آ: (نیز ق: آ: پ: ن: آ: ب: جوع؛ متن = ل: (نیز؛ ل: آ:)
 ۲۵- س: (نیز؛ ل: ی: چو بایده (؟)؛ (ل: ی: چو نامده (؟)؛ ل: آ: دگر بایدت)؛ متن = ل: ک: س: آ: (نیز ق: آ: ل: آ: پ: آ: ۲۶- ل: مردان شیرافکن؛ متن = ده
 دستنویس دیگر ۲۷- س: ک: س: آ: (نیز؛ ل: ی: ل: آ: ن: آ: آ: ب: جوع؛ متن = ل: (نیز ق: آ: پ: آ: و بیت های ۳۷۸۶-۳۷۸۸ را ندارد ۲۸- (ب: ب:
 بزنگاهش؛ بنداری بیت های ۳۷۸۵-۳۷۸۹ را ترجمه نکرده است

ز بسیار و اندک نباشد دژم!
 همیشه بدی^۲ شاد و روشن روان^۳،
 پرستنده و^۷ کاردار^۸ پسا،
 به دیوان^۹ جو^{۱۰} کردند با او^{۱۱} شمار،
 رد و موید و گهبد^{۱۲} آزرده شد!
 که موید درم خواست از کاردار^{۱۶}،
 ببخشید چندی^{۱۹} مر^{۲۰} او را ز گنج!
 بدان^{۲۲} خستگی دیر ماند و برست^{۲۳}،
 بمرود و ازو^{۲۴} کودکان ماند خرد،
 ز کار پشیمان خردکودک نوان^{۲۵}؟
 ز گنج درم داد باید هزار^{۲۶}،
 و زو^{۲۸} خردکودک بود یادگار،
 بزد پیش کودک درم^{۲۹} ناگزیر،

نگردد به هنگام نیروش کم
 ۳۷۹۰ دگر گفت کای شاه نوشین روان^۱
 به در^۲ بر یکی مرده^۵ بُد از نسا^۶
 درم ماند بر وی چو سیصد هزار
 بنالد^{۱۲} همی کین^{۱۳} درم خورده شد
 چن^{۱۵} آگاه شد ز آن سَخُن شهریار
 ۳۷۹۵ بفرمود^{۱۷} کز خورده^{۱۸} منمای رنج
 دگر گفت جنگی سواری بخت^{۲۱}
 به پیش صف رومیان حمله برد
 [چه فرمان دهد شهریار جهان
 بفرمود کآن کودکان را چهار
 ۳۸۰۰ هراَنکس که شد کشته^{۲۷} در کارزار
 چو نامش ز دفتر بخواند دبیر

۱- (ل: نوشیروان) ۲- بوی؛ س، ک، س، ۲ (نیز ق ۲، ل، ۳، ب): بزی؛ متن = (پ، و، ن، ۱، ۲)، ۳- ک، س، ۲ (نیز پ، ن، ۲): بخت جوان؛
 متن = ل، س (نیز ق ۲، ل، ۳، و، آ، ب)، ۴- (ل: دژ) ۵- ل، پ، و، ن، ۳: (بود) ۶- ل: سا (بی نقطه)، (ق: آ: فسا (یک نقطه زیر ف))؛ ۷- پارسا؛
 متن = س، ک، س، ۲ (نیز ل، س، ب)، ۷- (پ: پرستنده) ۸- (ق: نسا (یک نقطه هم زیر ن))؛ ۹- (پ: از بسا)؛ س، س، ۲ (نیز ل، ل، ۳، و، آ، ب): کاردان
 پارسا؛ متن = ل، ک (نیز ن، ۲): پسا ۹- (ن: دینار (وزن درست نیست)) ۱۰- (پ: که) ۱۱- (ق: ل، ۲، و: پ: از وی؛ و، آ: بروی)؛ س، س، ۲
 (نیز ل، ب): گردد پرو (س: بدو)؛ بزی؛ متن = ل، ک (نیز ن، ۲) ۱۲- س، ک، س، ۲ (نیز ل، آ، ب): نباید؛ ل: ۳: باید (حرف یکم بی نقطه)؛ پ، و:
 نباید؛ ن: ۳: نماید؛ متن = ل (نیز ق ۲) ۱۳- (ق: آ: آن)؛ ل: کی از (؟)؛ س: همین را؛ (ل، ل، ۲، آ: همین کین)؛ متن = ک، س، ۲ (نیز پ، و، ل، آ، ب)
 ۱۴- (ل: کهنتر)؛ ل: برو مهتر و کهنتر؛ س، س، ۲: برو موید کهنبد (س: کهنتر)؛ (ق: همی از ازان درد)؛ متن = ک (نیز ل، پ، ب): کهنبد؛ بنماری
 (۳۷۹۳-۳۷۹۰): رفع الیه آخر و قال: إن فلانا العامل قد أنفق علی نفسه من مال الدیوان ثلاثمائة ألف درهم. و التواب یطالبونه فما
 بیض حجره ولا تلدی صفاته ۱۵- ل، س، ک (نیز ق ۲، ب): چو؛ متن = ۱۶- (ل، ۲: کارزار) ۱۷- ل: چنین گفت ۱۸- ک، س، ۲ (نیز ل،
 ب): خورد؛ (ق: ناخورده)؛ متن = ل، س (نیز ق ۲، ل، ۳، آ، ب، آ)؛ بنماری (۳۷۹۴-۳۷۹۵): فوق و قال: ولیفرج عنه و لا یطلب، و لیعط من الخزانة مثل ذلك،
 ب: هم؛ متن = ل، س، ۲ (نیز ق ۲، ل، ۳، و، آ، ب، آ)؛ بنماری (۳۷۹۶-۳۷۹۸): فوق و قال: ولیفرج عنه و لا یطلب، و لیعط من الخزانة مثل ذلك،
 ۲۱- ک (نیز ل): نخست؛ متن = ده دستنویس دیگر (در ل، س، آ و دو حرف نخست و در ق، ۲، ن، ۲: حرف نخست بی نقطه) ۲۲- س (نیز و،
 ن، ۲، ب): بران؛ (ل: بدین) ۲۳- ک: دبست؛ (ل: نرست؛ پ: بخت)؛ ل: ماند درست (؟)؛ س: نیز مانده به ست (حرف یکم واژه پسین
 بی نقطه)؛ س، ۳: (؟) نخست؛ (ق: آ: ماند و خود هم برست)؛ ل، ب: نیز مانده (ب: مانده) به پشت (؟)؛ آ: جنگ مردانه جست)؛ متن = ل، و،
 ن (؟) ۲۴- س، س، ۲ (نیز ل، ب: زب و ک (نیز ل، ۲): زو (وزن درست نیست)؛ (آ: وزو)؛ ل: او ازو؛ (ق: آ: او زو)؛ متن = (پ، و، ن، ۲) ۲۵- این
 بیت تنها در ل آمده است؛ بنماری (۳۷۹۶-۳۷۹۸): رفع الیه آخر أن فلانا جرح فی وقعة الروم فطالب مرضه ثم مات و خلف طفلین
 ۲۶- بنماری (۳۷۹۹): فوق بأن یدفع الیهما أربعة آلاف درهم ۲۷- ل (نیز ق ۲): جزو هرک کشند؛ متن = ۲۸- ل: کزو؛ (ق: آ: ازو)؛ متن =
 س، ک، س، ۲ (نیز ل، پ، ن، آ، ب، ل، ۲، ویت های ۳۸۰۰-۳۸۰۲ را ندارند ۲۹- (ق: آ، ب، ن، ۲): درم پیش کودک برد (پ: بود)؛ متن = ل، س،
 ک؛ ل، آ، ب این بیت را ندارند؛ این بیت تنها در ل، س، ک، ق، ۲، پ، ن، ۲ آمده است

مبادا که باشد ازین کار خوار^۱!
 به مرواندرن پهلوان^۵ سپاه،
 پراگنده گشتند^۷ از آن^۸ مرز^۹ مردا
 که از شهر^{۱۰} مردم کند کاسته،
 که او شاد باشد^{۱۱}، تن و جان^{۱۳} به رنج؟
 و زآنپس^{۱۴} به مرواندر آواز ده،
 به بینایی^{۱۶} کشور و لشکرش^{۱۷}،
 دو پایش زبر، سر^{۱۸} نگونسار^{۱۹} کن،
 نیچند دل و جان ز پیمان^{۲۰} ما!
 به دربر بسی^{۲۱} مردم زیردست،
 جهان‌آفرین را نیایش کنند!
 که از ما یکی^{۲۷} نیست اندر هراس،
 اگر باگنهند و گر بی‌گناه^{۳۰}!
 جهان شد بر آواز خنیا و نوش^{۳۲}،

چنین هم به سال اندرون^۱ چار^۲ بار
 دگر گفت: انوشه بدی^۳ سال و ماه
 فراوان درم گرد کرد و بخورد^۴
 ۳۸۰۵ چنین داد پاسخ که آن خواسته
 چرا باید از خون^{۱۱} درویش گنج
 از آن کس که بستد بدو بازده
 بفرمای داری زدن^{۱۵} بر درش
 ستمگاره را زنده بر دار کن
 ۳۸۱۰ بدان تا کس از پهلوانان^{۲۰} ما
 دگر گفت کای شاه یزدان پرست
 همی^{۲۲} داد او^{۲۳} را ستایش کنند^{۲۴}
 چنین داد پاسخ که^{۲۵} یزدان سپاس^{۲۶}
 فزون^{۲۸} کرد باید بدیشان^{۲۹} نگاه
 ۳۸۱۵ دگر گفت کای شاه با فر و هوش^{۳۱}

۱. (پ. ۱: سالی درون) ۲. ل: چند؛ متن = س، ک، م، ۲ (نیز ق ۲، ی، ن، آ، ب) ۳. س، ک، م، ۲ (نیز ل، ی، پ، ن، آ، ب)؛ ز گنجش درم داد
 باید هزار (پ: نثار)؛ متن = ل (نیز ق ۲)؛ بنداوی (۳۸۰۲، ۳۸۰۰)؛ و کل من قتل من الأجداد فی وقعة و خلف أطفالا فلامحور کاتب
 العیش اسمہ، و لیدرز رزقه علی من خلف بعدہ ۴. (ن: یزی) هس: پهلوانی عدل^۲؛ پنخورد) ۷. س (نیز ل، ی، پ، ن، آ، ب)؛ کردند؛ ق:
 گشته؛ (ا: گردید)؛ متن = ل، ک، م، ۲ (نیز ق ۲، ی، و، ن، آ) ۸. ل: زان؛ س (نیز ل، ی)؛ ازو؛ متن = ده دستنویس دیگر ۹. س (نیز ل، ی، پ، ن، آ، ب)؛ مرد؛
 متن = ده دستنویس دیگر؛ بنداوی (۳۸۰۲، ۳۸۰۳)؛ و رفع الیه آخر و قال: إن پهلوان مرو قد جبا من أهلها مالا عظیما قد أجبف ذلک بالرعیة
 حتی تفرقوا من البلد ۱۰. ق (نیز ل، ی)؛ شهر و؛ ک: مرز؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۱. ل: خورد ۱۲. ل، آ، ب، و، ن، آ، ب؛ ک: کران شاد
 باشد؛ ل: که تو شاد باشی؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۳. ل: آ؛ او؛ (ق: آ؛ درون جان؛ و: روانش)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۴. ل:
 ازان پس ۱۵. س: آ؛ زده ۱۶. ل: سامان (دو حرف نخست و حرف چهارم بی نقطه)؛ س: بد را همی (حرف یکم واژه نخست
 بی نقطه)؛ ق: سائی (سه حرف نخست بی نقطه)؛ ک: سائی (چهار حرف نخست بی نقطه)؛ س: آ خوانا نیست؛ (ق: آ: بی نام و آن؛ ی،
 ل، آ، و، ا: بید رانی؛ ن: آ: بیداری؛ پ: بید راهی)؛ متن = ل (نیز پ؛ نیز ق، ک) ۱۷. س، ق، ک، ل، آ (نیز ق ۲، ی، ن، آ، ب)؛ لشکر و کشورش؛
 متن = ل، س، آ (نیز ل، آ، و، ا) ۱۸. ل: یا زبیر سر بر (۴) ۱۹. ل: آ؛ نگوسار ۲۰. ل: من؛ بنداوی (۳۸۰۵، ۳۸۱۰)؛ و فرج و ترذ تلک
 الأموال الی أصحابها، و تغرز خشبة عند دار الوالی علی بابها، و یصلب هنالک لبعتر به سائر الولاء ۲۱. ل: آ؛ درویشی (د: در بریسی)
 ۲۲. ل: آ (نیز پ)؛ همه ۲۳. ق: شه؛ ل: راز او؛ (پ: داده)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۴. س (نیز ل، آ، ب)؛ کنید؛ (ق: آ؛ کند)؛ متن = ده
 دستنویس دیگر؛ بنداوی (۳۸۱۲، ۳۸۱۱)؛ و رفع الیه آخر و قال: إن رعایا الملک یشکرون الله تعالی علی ما أنعم به علیهم من عدله، و
 سوغ لهم من إفضاله و فضله ۲۵. (ا: ز) ۲۶. ل: آ (نیز ل، ی، ن، آ)؛ شناس ۲۷. س، ی، س، آ (نیز ق ۲، ی، ل، آ، و، ب)؛ کسی؛ متن = ل (نیز پ)
 ۲۸. پ: کنون) ۲۹. (ق: آ؛ بایشان) ۳۰. س، آ (نیز ق ۲، ی، ل، آ، و، ن، آ)؛ اگر بی‌گناه؛ س (نیز ل، ی، پ)؛ بی‌گنهند اگر باگناه؛ پ: بر گنهند اگر بی‌گناه؛
 ک: ل؛ باگناه آید از (ل: آ؛ از) بی‌گناه؛ متن = ل (نیز آ)؛ بنداوی (۳۸۱۳، ۳۸۱۴)؛ و فرج و قال: والحمد لله علی نعمة طیب قلوبهم و انشراح
 صدورهم ۳۱. (ا: بوش) (حرف یکم بی نقطه) ۳۲. ل: آ؛ خنیا فروش؛ ل: آ؛ بر آوای شادی و نوش؛ (ق: آ؛ بر آوای خنیا و نوش؛ پ:
 ز شادی بر از نای و نوش؛ ل: آ؛ پر از شادی و ناز و نوش)؛ متن = س، ق، ک، م، ۲ (نیز ل، ی، ل، آ، و، ب)

شب آید شود پر ز آواز^۳ مست!
 به ما شاد بادا کهان و مهان!^۴
 همی زشت‌گویت^۵ کند سرزنش،
 ز کرد آوردن^۸ ندیده‌ست^۹ رنج!
 کزو^{۱۱} گنج ما باشد^{۱۲} آراسته،
 همه سود، فرجام گردد^{۱۶} زیان!
 که هرگز مبادا به جانت^{۱۹} گزند^{۱۸}،
 دوروی‌اند و^{۲۱} با^{۲۲} کیش آهرمن‌اند^{۲۳}!
 ابی^{۲۶} زینهارى نباشد بزرگ^{۲۵}!
 ز^{۲۷} گنج تو افزون^{۲۸} ز سیصد هزار^{۲۹}،
 بسی مزه^{۳۱} و ویژه^{۳۱} تن خویش را
 به ارزانیان چیز بخشی^{۳۳} رواست^{۳۴}!
 ز بخشش فراوان تهی ماند^{۳۶} گنج!
 همی نرد را نُو کند برگ و^{۳۸} شاخ!
 نیازد به بد در جهان نیز دست^{۳۹}!

توانگر^۱ وُگر^۲ مردم زیردست
 چنین داد پاسخ که اندر جهان
 دگر گفت کای شاه برترمش
 که چندین گزافه^۶ ببخشد^۷ گنج
 ۳۸۲۰ چنین داد پاسخ که آن^{۱۰} خواسته
 اگر بازگیریم^{۱۳} از^{۱۴} ارزانیان^{۱۵}
 دگر^{۱۷} گفت کای شهریار بلند^{۱۸}
 جهودان و ترسا^{۲۰} ترا دشمن‌اند
 چنین داد پاسخ^{۲۲} که شاه سترگ^{۲۵}
 ۳۸۲۵ دگر گفت کای نامورشهریار
 درم داد مزدور^{۳۰} درویش را
 چنین گفت کآن^{۳۲} هم به فرمان ماست
 دگر گفت کای شاه نادیده^{۳۵} رنج
 چنین داد پاسخ که دست^{۳۷} فراخ
 ۳۸۳۰ جهاندار چون گشت بزدان‌پرست

۱-س. (نیز ب): تونگر ۲. (ل: ا. اگر) ۳. (ن: آ. آوی)؛ ق (نیز ق: آ. پ): سر بر (پ: آ. آوی)؛ س. (نیز ل: آ. ا. ب): سر بر آواز؛ متن = ل. س. ل. (نیز ل: ی. و) ۴-بنداری (۳۸۱۷-۳۸۱۵): وضع الیه آخر و قال: إن العالم قد امتلأ من ألعان المطربین و شغب الشاربین. فلا یذوق باللیل ذو ناظر غرارا من شغب السکاری. فقال: ولا زالت قلوب الأصاغر و الأكابر فی آیامنا مسرورة، و صدورهم مشروحة، ۵-س. (نیز ق: آ. و. ب): عیب‌جویی؛ (ن: آ. ا. عیب‌جویی)؛ متن = ل. ۶-ق. (نیز ل: آ. ا. ب): چندان گزافه؛ (و: بیهوده چندین)؛ متن = ل. س. ک. س. ۲. (نیز ق: آ. پ. و. ل. ن. آ. ب) ۷-س. ک. ل. آ. س. (نیز ق: آ. ل. ب): ببخشد ز (ا: که)؛ متن = ل. ق. (نیز ل: ی) ۸-ل. آورید، (بی نقطه) ۹-ل. بدین درد و (۱۰-ا: این) ۱۱-س. (نیز ل: ی. ب): گز از ۱۲-ل. (و: گردد) ۱۳-ق. (پ: گیرم) ۱۴-ل. ق: ز؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۵-س. ۲ (نیز ل: ی. ل. و. ب): ایرانیان؛ متن = ل. ق. ک. ل. (نیز ق: آ. پ. ل. ن. آ. ب) ۱۶-ل. گیرد ۱۷-ق: یکی ۱۸-ل: جهان زیان ۱۹-س. ۲ (نیز ق: آ. پ. و. ل. ن. آ. ب): به جانت مبادا؛ متن = ل. (نیز ق: آ. ب) ۲۰-ق: جهوران کشور؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۱-ل. (بی: درویند (l)) ۲۲-ق: بر ۲۳-ق. (و. ل. ن. آ. اهریمنند) ۲۴-ک: جاساخ < ۲۵-س. ل. (نیز ق: آ. ل. ی. و. آ. ب): بزرگ - سترگ؛ متن = ل. س. (نیز پ. ل. آ) ۲۶-ل. ز: بی؛ ق (نیز ا: ا): ابر؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۷-ل. که ۲۸-ل. (و: ج: ب: چو) ۲۹-ل. (سوار)؛ ک: بیت‌های ۳۸۶۶-۳۸۲۵ را ندارد ۳۰-ق. (پ: مزدوی (ق))؛ ل: ن. آ. ب: مزدور و؛ ل: ن. دادنی مرده؛ متن = ق. س. ل. ۲ (نیز ل: ی. و. آ) ۳۱-ل. پروریده؛ س. (نیز ب): بود و برده؛ ق. س. ۲ (نیز ل: آ. و. آ): برد ویژه؛ ق: برده‌نی (ق)؛ مر: ل: ی. بود برده (واژه نخست بی نقطه)؛ متن = ل. (نیز پ. ل. آ) ۳۲-ل. کین ۳۳-ق. (نیز ق: آ. ب): چند بخشد؛ متن = ل. آ. س. (نیز پ. و. ل. آ) ۳۴-ل. (پ: سزاست)؛ س. ل. ۳. ل. آ. ب. این بیت و بیت سسین را ندارد؛ این بیت در ل. ق. ل. آ. ق. آ. پ. و. ل. ن. آ. آمده است ۳۵-ل. ز: رادیده ۳۶-ق: گشت؛ س. ل. ۳. ل. ی. س. آ. ب. بر دو زانو (ل: بازو) کند برگ و (و: ج: و)؛ ل. آ. کهن شاخ را نو کند برگ و؛ ق. آ. مرد را یکنفرد بر دو؛ ب: یکی بر دو زانو کند ترک و؛ متن تصحیح قیاسی است؛ ق: بیت‌های ۳۸۲۲-۳۸۲۹ را ندارد ۳۹-س. ل. آ. س. (نیز ل: ی. ل. و. ب): بیند؛ (ل: آ. ب: نبیند)؛ جهان هر چه او دست بست (ل: آ. بست دست)؛ ق: آ. گشاده دل و روی و نیروی دست؛ متن = ل. پ. این بیت را ندارد

جهان تنگ^۱ دیدیم بر^۲ تنگخوی^۳
 چنین گفت موبد که ای شهریار
 درم بستد از بلخ بامی^۴ به رنج
 چنین داد پاسخ که ما را درم
 ۳۸۳۵ [که رنج آید از بیشی گنج ما
 از آنکس^{۱۲} که بستدهم او را^{۱۳} دهید^{۱۴}
 که درد^{۱۷} دلی مردم زیردست
 پی^{۲۰} کاخ آباد را برکنند^{۲۱}
 شود کاخ ویران تر از رنج سود^{۲۲}
 ۳۸۴۰ ز دیوان^{۲۸} نام او^{۲۹} بسترید^{۳۰}
 دگر گفت کای شاه فرخ نژاد
 بدان^{۳۵} - گفت - تا از پین^{۳۶} مرگ من

مرا آز و زفتی نبد^۲ آرزوی^۳
 فراخان^۶ سالار^۷ سیصد هزار،
 سپرد و نهادیم^۹ یکسر به گنج
 نباید که گردد^{۱۰} کسی زو دزم،
 نه چونین بود دادگر^{۱۱} پادشا،
 ز گنج آنچ^{۱۵} خواهد بر آن سر^{۱۶} نهید^{۱۲}،
 نخواهد^{۱۸} جهاندار^{۱۹} یزدان پرست،
 به گل بام^{۲۲} او را توانگر^{۲۳} کند^{۲۱}،
 بماند پس^{۲۵} از مرگ^{۲۶} نفرین و دود^{۲۴}!
 به دربر^{۳۱} چنورا به کس^{۳۲} مشمرید^{۳۳}!
 بسی گیری^{۳۴} از جنم و کاوس یاد!
 نگردد نهان افسر و ترک من!

۱-ل سک (بی نقطه)؛ س: نک (حرف دوم بی نقطه)؛ (لی: آ: نیک)؛ متن = ل، س، آ، نیک؛ (نیز ق: آ، ن: آ، ب)؛ ۲-ل، س، آ، نیک؛ (نیز بی: آ، ب)؛
 دیدم بر: (ل: آ: دیدم ای)؛ متن = ل، س، (نیز ق: آ، ب، و، ان: آ)؛ ۳-ل، س: نیکخوی (حرف دوم بی نقطه)؛ (لی: اب: نیکخوی؛ ب: تنگخو؛
 ن: تنگجو)؛ متن = ل، س، آ (نیز ق: آ، ل، و)؛ ۴-ل: درشتی نکرد؛ س: آ (نیز و): آرزو (و: آرزو) سر نکرد؛ (ق: آ: هیچ زفتی نکرد؛ لی:
 آرزو را سر نکرد (وزن درست نیست)؛ ل: آ: زو نبد هیچگون (این: این)؛ متن = ه: پ: ن: آ: نکرد آرزو)؛ س: آرزو کرد کردار اوی؛
 (ب: سر آرزو باز دارد آرزوی)؛ متن = ل: ع: ل: کراخوان؛ (لی: فراخان؛ ب: تراخان)؛ متن = ده دستویس دیگر^۷ (ن: آ: بیدار (۴)؛ آ:
 سالار و)؛ لی پس از این بیت، بیت‌های ۳۸۲۶، ۳۸۲۷، ۳۸۲۸، ۳۸۲۹ را از نو نوشته است ۸-ل (نیز ق: آ، ن: آ): نامی؛ ل: آ (نیز ل، و، ا): نامی
 (بی نقطه)؛ (لی: بومی)؛ متن = ص، ق، س، آ (نیز ب، ب)؛ ۹-ل: سپرده نهادند؛ (ق: آ: سپردیم و بنهاد؛ لی: ببرد و نهادیم؛ ل: آ: سپردم نهادیم)؛
 متن = ص، ق، ل، س، آ (نیز ب، ب)؛ ۱۰-ل: باشد؛ در ل: آ: آت‌های این بیت پس و پیش شده است ۱۱-ل: دادن؛ متن = ل، در ل: آ این بیت
 پس از بیت ۳۸۲۹ آمده است؛ این بیت تنها در ل: آ آمده است ۱۲-ل: هرآنکس ۱۳-ل: بدو هم؛ س: آ: همانرا؛ (ق: آ: بدان هم)؛ متن =
 س، ل: آ (نیز لی: ب)؛ ۱۴-ل: (ق: آ: دهند - نهند)؛ ۱۵-ل، س، آ (نیز لی، ل، و، ل، آ، ب)؛ آنچه؛ متن = ل، س، ق (نیز ق: آ، ب)؛ ۱۶-ل، س، ق، س، آ (نیز و،
 ب، ب: سر؛ (لی: ل، آ، ن: آ، ب: سر)؛ متن = ل، آ (نیز ق: آ، ب)؛ ۱۷-ل (نیز ل، ن: آ): اندر؛ (س: نیز لی، ل، و، آ، ب)؛ به درد؛ س: آ: نراند؛ متن = ل، آ
 (نیز ق: آ، ب)؛ ۱۸-س، آ: بخواید ۱۹-ل: (ب: یزدان (I))؛ (ق: آ: بیت‌های ۳۸۲۷، ۳۸۲۸ را ندارد ۲۰-ل: (ق: آ: چون؛ ل: آ: ب: ن)؛ ۲۱-ل: برکنی؛ (ب،
 ل، آ: برکنید)؛ متن = ل، س، ل، س، آ (نیز ق: آ، ل، و، آ، ب)؛ ۲۲-س: به کلبار (بی نقطه)؛ ل: آ (نیز لی، ل، و، آ، ب)؛ کلبار؛ س: آ خوانانیت؛ (ل، آ، آ،
 ب: بکلبار)؛ متن = ل (نیز ق: آ، ب)؛ ۲۳-ل: س: تنوگر ۲۴-ل: هرج بود؛ س: گنج سود؛ (ق: آ، ل: بر از رنج سود (در ل: آ دو واژه نخست
 بی نقطه)؛ ل: آ: و راز رنج سود؛ آ: بر از رنج و سود؛ ب: بر از رنج و دود)؛ ل: آ: چو گنج آرد از رنج درویش سود؛ متن = س، آ (نیز لی، ب، و)
 ۲۵-ل: نماندش (؟)؛ (لی: بماندش)؛ متن = ده دستویس دیگر ۲۶-س، آ (نیز ل: آ، ب)؛ رنج؛ متن = ل، س، ل، آ (نیز ق: آ: از-ه: لی)؛ ۲۷-ل: (ب:
 بود (I))؛ ۲۸-ل: (ق: آ: دیوانها)؛ ۲۹-ل: (ب: وی)؛ ۳۰-ل: (ن: آ: بسترند)؛ ۳۱-ل: (ق: آ: بزمی)؛ ۳۲-س: (نیز لی: ب)؛ چو او (لی: مرو) را به کس؛ ل: آ:
 خورابکش (I)؛ متن = ل، س، آ (نیز ق: آ)؛ ۳۳-ل: (ق: آ: نشمرید؛ ل: آ: مشمرند)؛ ۳۴-ل: دارم؛ پ، ل، س، آ (نیز ق: آ: پس از این بیت افزوده‌اند:

۳: چنین داد پاسخ که آری رواست جهان بر نیاکان ما برگواست

۴: به پاسخ چنین گفت نوشین روان که بادا همیشه روانش جوان

۳۵-س، ل: آ (نیز لی، ل، و، آ، ب)؛ چنین؛ متن = ل، س، آ (نیز ق: آ، ب، ل، ن: آ)؛ ۳۶-س: (نیز لی، ل، و، آ، ب)؛ او تا پس از؛ س، آ (نیز ب، ل، ن: آ)؛ گویم (س: آ:
 گفتم) این تا پس از؛ متن = ل، آ (نیز ق: آ، ل، و، آ، ب)

دگر گفت کز^۱ بهمن سرفراز
 چنین داد پاسخ که او را^۲ خرد
 ۳۸۴۵ یکی^۳ گفت کای شاه کهتر نواز^۴
 چنین داد پاسخ که با^{۱۱} بخردان
 چن^{۱۵} آواز آفرین^{۱۶} آید^{۱۷} به گوش
 بپرسید^{۲۰} موبد که^{۲۱} شاه زمین
 که بی دین^{۲۲} جهان به که بی پادشا^{۲۳}
 ۳۸۵۰ چنین داد پاسخ که گفتم همین
 جهاندار بی دین^{۲۶} جهان را ندید
 یکی بت پرست و یکی^{۲۸} پاک دین
 ز گفتار ویران نگرود جهان
 هرآنکه که شد تخت بی پادشا^{۳۳}

چرا شاه ایران ببوشید راز^۲؟
 بیچند^۴ همی، وز^۵ هوا^۶ برخوردار!
 چرا گشتی اکنون چنین^۹ دیر ساز^{۱۰}؟
 همان و همان^{۱۲} نیز^{۱۳} با موبدان^{۱۴}،
 نمائند^{۱۸} به دل رای و با مغز هوش^{۱۹}!
 سخن راند از پادشاهی و دین:
 خردمند باشد برین^{۲۲} بر گوا
 شنید این سخن^{۲۵} مردم پاک دین،
 مگر^{۲۷} هر کسی دین دیگر گزید،
 یکی گفت نفرین به از^{۲۹} آفرین،
 بگو^{۳۰} آنچه^{۳۱} رایت بود در نهان^{۳۲}!
 خردمندی و دین^{۳۳} نیارد^{۳۵} بها^{۳۳}!

۱-ل: کای ۲-در آ این لت با ۳۸۴۵ ب پس و پیش شده است ۳-(ل: گفت کور را نبودش) ۴-س: نبوشید؛ س: آ (نیز و): نبوشد (حرف یکم بی نقطه): (ل: ل، پ، ن، آ، ب: نبوشد؛ متن = دل (نیز ق ۲) هـ) (ق ۲، ل: آ، ز، ل: بی، در): ۵-ع: آ (ن: روان)؛ ل: آ این بیت و بیت سببین را ندارد ۷-(ل: همی) ۸-س، س: آ (نیز ل، و، ا، ب): گردنفرز؛ متن = دل (نیز ق ۲، بی، پ، ن، آ، س: ۹-س: آ؛ چرا: (ب: کتون) ۱۰-دل (نیز ق ۲): دیر یاز: (ن: آ: دیوساز)؛ متن = س، س: آ (نیز ل، ل، آ، پ، و، ب) ۱۱-س: (نیز ق ۲، بی، پ): از: (پ: ابا)؛ متن = دل، ل، آ، س: آ (نیز ل، و، ن، آ، ب): ۱۲-(آ: بد همان)؛ ل: همانا نیم (حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ س: همان و همان: (ق: آ: همانم همان: ل: ردان و همان)؛ متن = س، ل، آ (نیز ل، پ، و، ن، آ، ب) ۱۳-(و: نیز) ۱۴-(ا: بخردان (پساوند ندرد)) ۱۵-س، ل: آ (نیز ق ۲، بی، پ، و، ب): چو: متن = آ ۱۶-(و، ن، آ: آفرین) ۱۷-س: آ (نیز ل، ل، آ، پ، و، ن، آ، ب): آمد؛ متن = س، ل، آ (نیز ق ۲، و، آ، س: ۱۸-س: آ (نیز: بیماند ۱۹-س، ل: آ (نیز ق ۲، بی، پ، ن، آ: با مغز و هوش؛ ل: رحم با مغز و هوش)؛ (ل: بی: چه دل رای با مغز و جوش؛ ل: بران رای با مغز و هوش)؛ متن = س: آ (نیز و، ب) ۲۰-ق: چنین گفت ۲۱-ل (نیز ن، آ): ز: متن = یازده دستنویس دیگر ۲۲-(ل: بی: این) ۲۳-س، س: آ (نیز ل، و، ب): بر بد و (س: و، جوه) پادشا؛ (ق: آ: جهانست بی پادشا؛ ل: آ: نجوید بر (آ: بد) پادشا)؛ متن = ل، آ، ب: ۲۴-س، آ: بدین؛ پ، ن، آ این بیت را ندارند ۲۵-س، ق، س: آ (نیز ل، ل، آ، پ، ن، آ، ب): از من: (ق: آ: از من این)؛ متن = ل، آ (نیز و)؛ در ق ۲ این بیت پس از بیت ۳۸۵۴ آمده است ۲۶-(ل: جهان را این دین ((۲۷-س، ل، آ، س: آ (نیز ق ۲، بی، پ، و، ن، آ، ب): وگر: (ل: دگر؛ ن: آ: اگر)؛ متن = ل: ق: بیت های ۳۸۵۲، ۳۸۵۶ را ندارد ۲۸-س: (نیز ل، و، آ، ب): دگر؛ متن = ل، ل، آ، س: آ (نیز ق ۲، ل، آ، پ، ن، آ، ب): ۲۹-س: کرد نفرین دگر؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳۰-س، س: آ (نیز ل، و، ب، ن، آ، ب): بگو؛ متن = ل، ل، آ (نیز ق ۲، ل، آ، پ، و، ن، آ، ب): آنچه؛ متن = ل، س، س: آ (نیز ق ۲) ۳۱-س: آ (نیز ل، ل، آ، پ، و، ن، آ، ب): آ: جهان (پساوند ندرد)؛ ل: آ این بیت و بیت سببین را ندارد ۳۳-ل: آ (نیز: پ): تاجدار - بیکار؛ متن = ل، س، س: آ (نیز ق ۲، بی، پ، و، ن، آ، ب): خردمند دینی؛ ل: آ (نیز: پ): خردمند و دینی؛ س: آ (نیز: ل): خردمند دنیا؛ (ن: آ: خردمند و دانا)؛ متن = ل (نیز ق ۲) ۳۵-ل، آ (نیز: پ): نیاید؛ س: آ (نیز ل، ل، آ، پ، و، ن، آ، ب): متن = ل، س، ل، آ، س: آ (نیز ق ۲، و، آ، ب: پس از این بیت افزوده اند (ل: آ بیت یکم را ندارد: (نیز ل، ل، آ، پ، ن، آ، ب): نیاید)؛ متن = ل، ل، آ، پ، و، ن، آ، ب): چو بی دین بود پادشا همچنین بود دین و شاهی چو تن با روان ل، ق: که، ن، ق، آ، پ، ن، آ بیت های بالا را ندارند؛ پس از بیت ۳۸۵۴ افزوده است: که از نیک بختان بود زیب بخت (!)

۳۸۵۵ یکی گفت کای شاه خرم نهنان
 یکی آنک^۲ گفتی زمانه^۳ منم
 کسی کو کند آفرین بر^۴ جهان
 چنین^۵ داد پاسخ که آری رواست
 جهان چون تن و^۶ شهریاران سراند^۷

سخن رانده بی^۱ چند پیش مهان:
 بد و نیک او را بهانه منم،
 به ما بازگردد درودش^۵ نهنان!
 که تاج زمانه سر پادشاست،
 ازیرا چنین بر سران افسراند!^۱

۳۸۶۰ گذشتم ز توقع نوشین روان^{۱۱}
 جهان پیر و اندیشه ی ما جوان!^{۱۲}

۱. دل، س، ق، ل (نیز ق، ی، ل، ن، آ: راندی؛ متن = ص (نیز ل، ی، و، آ، ب)؛ در ل کلمات ای این بیت پس و پیش شده است ۲-۳. گفت؛
 (ن، ب، ی، ل، آ: آنکه)؛ متن = ۳-۴. (ق: چنین داد پاسخ نشانه)؛ متن = ص، ق، ل، آ، ی، و، آ، ب، ع: در؛ س: جزع = هس، ل، آ،
 ی (نیز ل، ب، ی، و، ل، آ: ۱)؛ زوده؛ ق: به روشن؛ (ق: زدود؛ ل: ز دود و؛ ب: ز درد و؛ متن = ل ع: (مهان) ۴-۷. س: (نیز آ: سخن
 دل، س، ل، آ، ی، و، ل، آ: ب)؛ را چنین؛ متن = ق ۹- (ل: سزد) ۱۰-۱: سر افسرند؛ ق: سرش افسرند؛ (ل: سر افسر نهند؛ ل: افسران
 بر سرند)؛ متن = س، ل، آ، ی، و، ل، آ: ب)؛ ق این بیت را ندارد؛ س، ل، آ، ی، و، ل، آ، ب، ع: پس از این بیت افزوده اند: (۱) چنین
 گفت کای شاه کهنتر نواز (ق: گردنفرز) + ترا پادشاهی و (آ: جو) عمر دراز / (۲) بود روز (ل: او ز) پنج (و: پنج روز) ای (ق: آ:
 چندان) چراغ (ل: سوار) ردان + که نامد برت (ق: آ: آمد بر؛ ل: آ: آمد برت؛ و: نامه بزد) موبد موبدان / (۳) بگفتا بدین (ل: آ: حین) =
 نیست آزار من + که او هست مشغول در کار من / (۴) یکی گفت کای (ق: آ: با) شاه خورشیدفر + که چون تو جهان (ل: آ: دگر) شاه
 نارد دگر / (۵) یکی مرد بیستم (آ: بیستم چو (!)) جوینده داد + که آید (س: آ: ایدر؛ ل: آمد) به درگاه هر بامداد / (۶) به یک مه (ل: ره)
 نمی گردد از (س: آن) و: وار؛ س: بنبد در (!)؛ ق: آ: نگر دزدو) کار (ق: آ: داد) او (ل: او؛ لوی) + ندانیم کز چیست بازار (س، ل، آ، ی، و، ل، آ،
 و، ب: آزار؛ ق: آ: آزاد) او (ل: او؛ لوی) / (۷) چنین داد پاسخ که اندر حجیز (س، و: حجاز؛ ل: آ: جهاز (س، ل، آ: پساوند ندارند)) و: را دزد
 برده ست بی: مرد حجیز (ل، آ: و: جهاز) / (۸) بدو داده ام همچنان من ز گنج + بدان تا رواش نباشد به رنج / (۹) من از بهر آن (ل: آ: این): آ:
 او دارم او را به در (ق: آ: قدر) + که دزدان بیارم (س، ک، ل، ی، ب: بیاید؛ س: آ: نیارم؛ ق: آ: بیارد؛ آ: دزد آن نیارم شناسد مگر / (۱۰) دگر گفت
 کای شاه فرخ نژاد + خداوند بخش و (ل، آ، ی، و، ل، آ: بخشش) خداوند داد / (۱۱) ز گاه کیو مرث تا این زمان + چو تو (ق: آ: چنو)
 شاه نسپرد گاه کیان (ل: جهان) / (۱۲) بگفتا سپاسم (س: آ: ق: آ: شناسم) بدین از (ل: آ: جزا) خدای (آ: خدا) + که جوان (ل: آ: چنان (!))
 بود چیز کو راست رای (آ: را)؛ و: خیر کو کرد رای؛ ق: آ: که او یست بر نیک و بد رهنمای؛ ق: آ: پس از بیت های ۴ و ۱۲ به ترتیب باز هم
 دو بیت زیر را افزوده است:

جهاندار چون تو ندارد سپهر
 همیشه بماند با تو به مهر

سپاس از خداوند خورشید و ماه
 که رستم ز توقع شاه و سپاه

ق آ بیت ۵ را پس از بیت ۱ آورده است؛ ل، ق، ک، ل، ن، پ، ی، و، ل، آ: هیچ یک از بیت های بالا را ندارند ۱۱- (ل: نوشین روان) ۱۲- ل: من جوان؛ س
 (نیز و، ب، آ: او جوان؛ ق: آ: سرآمد برین نامه خسروان)؛ متن = س، ل، آ، ی، و، ل، آ، ب، ی، و، ل، آ: و بیت های ۳۸۶۰، ۳۸۶۱، ۳۸۶۲، ۳۸۶۳، ۳۸۶۴ و
 پس از بیت ۳۹۲۴ آورده و بیت های ۳۸۶۲، ۳۸۶۵ و ۳۸۶۶ را انداخته است

گفتار اندر نامه‌ی نوشین روان بنزدیک پسرش هرمزد^۱

مرا طبع نه شکفت^۲ اگر تیز گشت
 ز منبر چو محمود گوید خطیب
 همی گفتم این نامه را چند گاه
 چو تاج سَخُن نامِ محمود گشت
 ۳۸۶۵ زمانه به نام وی آباد باد!
 جهان بستد از بت پرستان هند
 به پیری^۳ چَئین آتش آمیز^۴ گشت،
 به دین محمد گراید صلیب^۵
 نهان بُد^۶ ز کیوان و خورشید^۷ و ماه،
 ستایش^۸ به^۹ آفاق موجود گشت!
 سپهر از سر و^{۱۰} تاج او^{۱۱} شاد باد!
 به تیغی که دارد چو^{۱۲} وشی^{۱۳} پرند!
 به هرمز یکی نامه کرد استوار^{۱۴}؛
 شنیدم کجا کسری^{۱۵} شهریار

۱-ل. ک: نامه کسری به هرمز (ک: پسر خود)؛ م: نامه نوشتن نوشین روان بنزد پسرش هرمز شاه؛ ل: نامه نوشتن روان (۱) به هرمزد پسر خویش؛ س: نامه نوشیروان جهت هرمز؛ متن = ق (هرمز) ۲-ل آ (نیز ل، ن، ل، ن)؛ ب: شکفت؛ (و، آ: شکفت (حرف یکم بی نقطه))؛ متن = ل-س آ (نیز ل آ، پ، ب)؛ ب: شکفت ۳-ل (نیز پ)؛ ب: پیری (حرف یکم بی نقطه)؛ س، ل، آ، س آ (نیز ل، ب)؛ تندی؛ ق (نیز آ)؛ تیزی؛ ک: سری (بی نقطه)؛ متن = ل آ، و، ن (ل) ۴-ل آ؛ آتش انگیز؛ ق آ بیت های ۲۸۶۱-۲۸۶۶ را ندارد هس، ل، آ، س، ل، آ، و، آ، ب این بیت را ندارند؛ این بیت در ل، ق، ک، پ، ن آ آمده است ۵-ع (به شد)؛ ق: نهانی؛ متن = ۷-ل: خورشید؛ ل: خورشید و کیوان؛ متن = یازده دستویس دیگر ۸- (و: نیایش) ۹-س (نیز ل، ا، ب)؛ ز؛ س آ: بر؛ (و: در)؛ متن = ل، ق، ک، ل آ (نیز ل آ، پ، ن) ۱۰-ل، س آ (نیز ل آ، ۳): ح-؛ متن = ل-ل آ (نیز ل، ب، ن، آ، ب) ۱۱-ل (ل آ: وی)؛ در ن آ این بیت بایست سپس پس و پیش شده است ۱۲-ل آ: ز؛ س (نیز ل، ب)؛ خوانند؛ متن = ل، ق، ک، س، ل آ (نیز ل آ، پ، ن، آ، ب) ۱۳-ل (نیز ب)؛ رومی؛ ق: روشن؛ متن = س، ک، ل آ، س آ (نیز ل، ل آ، ن آ، ب)؛ ل آ، ل آ، پ، س از این بیت افزوده‌اند:

ل آ: چو بنشست کسری بر آن تخت زر
 بفرمود تا پیش او شد دبیر
 یکی نامه فرمود با پند و داد
 ل آ: کنون نامه شاه نوشین روان
 چو برزد سر از برج خورشید شید
 بفرمود کسری که آید دبیر
 پ (در کناره افزوده است):

کنون نامه شاه نوشین روان
 نخست از سر نامه کرد آفرین

س در اینجا سرنویس دارد: آغاز داستان ۱۴- (پ: از انبیس شنیدم کجا)؛ متن = ل، ق، ل آ، س آ ۱۵- (ناملار؛ متن = ل، ل آ، س آ (نیز ب) ۱۶-ق، ل آ، س آ؛ آبدار؛ متن = ل (نیز ب)؛ س آ این بیت را پس از بیت ۳۸۷۰ آورده و پ آن را در کناره افزوده است؛ ک، ل آ، ن آ، ل آ این بیت را ندارند؛ س، ق آ، و، ب به جای این بیت، بیت‌های زیر را آورده‌اند:

س، ل، ب: یکی نامه آن (ب: از) خسرو دادگر
 ق آ: یکی نامه فرمود پس شهریار
 و: به هرمز یکی نامه فرمود شاه

بیت ۳۸۶۷ تنها در ل، ق، ل آ، س آ، پ آمده است

نیشنن بفرمود نزد پسر (ب: پدر) (۱)
 نیشنن بر هرمز ناملار
 به نام خلدوند خورشید و ماه

ز شاه جهانداز خورشید دهر^۱
 جهاندار با داد و^۵ نیکوکنش^۶
 ۳۸۷۰ فرایند^۸ نام و تخت^۹ قباد
 که با فز و برزست^{۱۳} فرهنگ^{۱۴} و نام
 شوی^{۱۵} پاک هر مزد^{۱۶} فرزند ما^{۱۷}
 ز یزدان بدی^{۱۹} شاد^{۲۰} و پیروزبخت
 به ماه خجسته به خرداد^{۲۱} روز
 ۳۸۷۵ نهادیم بر سر ترا تاج زر
 همان آفرین نیز کردیم یاد^{۳۳}
 تو بیدار باش و جهاندار باش
 به دانش فرای^{۲۶} و به یزدان گرای
 پرسیدم از مرد نیکو سخن
 کسی کو به سال و خرد بد گهن:

۱-س. ل. ۲. من. ۲ (نیز ق. ۲. پ. ۲. ن. ۲. آ. ب.) سرافراز خورشید دهر (س. ل. ۳. جهر؛ ن. ۲. شهر)؛ ق. سرافراز و مهر سپهر؛ ک. نشیمن نامه ز خورشید دهر؛ متن = ل (نیز و) ۲-س. (نیز ل. بی.) بزرگ؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳-ل. س. (نیز ل. بی. و. ن. ۲.) ح. س. سزاوار و؛ ل. ۲. آ. سزاوار؛ متن = ک. ل. ۲. من. ۲ (نیز ق. ۲. ب.) ۴-ل. ن. بارای و بهر؛ س. (نیز ل. بی.) بهرام و مهر؛ ق. خورشید چهر؛ ک. ل. ۲. من. ۲ (نیز و. ب.) بهرام (پدرم؟) شهر؛ ق. آ. گزیده شهر؛ ل. خورشید دهر؛ ن. آ. جمشید دهر؛ آ. دیدیم و شهر؛ متن = (پ. ب.) بیت زیر را نیز پس از بیت ۳۸۶۷ در کناره افزوده است:

ز شاه سرافراز خورشید چهر سزاوار داد و خریدار مهر

۵- (بی. پ. و. ح. ب.) ل (نیز ق. ۲) بیدار و (ق. ۲. ح. ب.) بر داد؛ ک. و با داد و؛ متن = س. ل. ۲. من. ۲ (نیز ل. ۲. ن. ۲. آ. ب.) ع. ق. (نیز ل. بی. پ. و.) نیکو کنش؛ ل. ۲. نیکو منش؛ ل. ۲. آ. ب. نیکو دهش؛ متن = ل. س. ک. س. آ. (نیز ق. ۲. ن. ۲) ۷-ک. ل. آ. (نیز ل. ۲. ن. ۲. آ. ب.) نشاننده؛ متن = ده دستنویس دیگر ۸-ل. ۲. (نیز ل. بی.) پ. فرایند؛ س. ۲ (نیز ق. ۲. ل. ۲.) فرایند؛ متن = ل. ک. (نیز و. ب.) ۹-ک. س. ۲ (نیز ل. ۲. و.) نام تخت؛ ق. ۲. تخت و نام؛ متن = ل. س. ق. ل. ۲ (نیز ل. بی. ن. ۲. آ. ب.) ۱۰-ق. ل. آ. گزارنده؛ آ. ب. گزارنده؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۱-ق. تیغ ۱۲-ق. س. ۲ (نیز ق. ۲. ل. ۲. و. ن. ۲.) ح. ب. متن = ل. س. ک. ل. ۲ (نیز پ. آ. ب.) ۱۳- (بی. ح. ب.) ۱۴- (آ. با کام)؛ ل. آ. به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

که با فز و برزست هنگام جنگ ز بیمش به دریا بسوزد نهنگ

۱۵-س. پسر؛ (بی. پ. سر)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۶-س. ک. ل. ۲. من. ۲ (نیز ل. بی. و. ب.) هرمز پاک؛ س. ۲ (نیز ل. ۲. ن. ۲.) هرمز آن (آ. و.) پاک؛ متن = ل. ق. (نیز ق. ۲) ۱۷-ق. من. ۱۸-ل. همنی؛ پ. پس از این بیت افزوده است:

سزا دیدم این نامه بافرین به فرزند پر دانش پاک دین

۱۹- (نیز ل. بی. و. آ. ب.) بود؛ ق. بوی؛ (ن. ۲. شدی)؛ متن = ل. ک. ل. ۲. من. ۲ (نیز ق. ۲) ۲۰- (ق. آ. شاه) ۲۱- (ق. بخزاد) ۲۲-ل. ۲. همچو؛ در آلت های این بیت پس و پیش شده است ۲۳-ک. بر یک خدای ۲۴-ل. آ. ابر؛ ک. از ۲۸۷۶ و ۳۸۷۸ ب. یک بیت ساخته و ۲۸۷۶ ب. ۳۸۷۸ را لانداخته است ۲۵-س. (نیز ق. ۲. ل. بی.) باش؛ متن = ل. ق. ل. ۲. من. ۲ (نیز ل. ۲. آ. ب.) ۲۶-س. من. ق. (نیز ق. ۲. و.) فرای؛ ل. ۲. پناه؛ متن = ل. ک. س. ۲ (نیز ل. ل. ۲. پ. ن. ۲. آ. ب.) ۲۷-س. س. ۲ (نیز ق. ۲. و. آ. ب.) او؛ با داد؛ متن = ل. (نیز ل. ۲)

که را نزد او^۱ راه باریکتر؟
 چو خواهی ز پروردگار^۲ آفرین،
 به دانش پسندیده کن^۳ جان پاک!
 که داننده بادی و پیروزبخت!
 که خاکست پیمان شکن را کفن!
 به گفتار^۴ بدگوی مسپار گوش!^۵
 که از داد باشد روان^۶ تو^۷ شادا!
 چو خواهی که تخت از^۸ تو گیرد فروغ!
 تو او را از آن گنج بی رنج دار،
 بدان گنج شو شاد کز رنج تست!
 همان^۹ شهریارش بود سایه دار^{۱۰}،
 اگر زیر دست ست، اگر^{۱۱} در پرست^{۱۲}!
 ابا دشمنی دوست^{۱۳} برخاش کن!
 ز رنج^{۱۴} تن اندیش و درد و^{۱۵} گزند!
 بدواندر ایمن نشاید^{۱۶} نشست!
 چو خواهی که یابی ز بخت^{۱۷} آفرین!

۳۸۸۰ که از ما به یزدان که نزدیکتر؟
 چنین داد پاسخ که دانش گزین
 که نادان^۱ فرونی^۲ ندارد ز خاک
 به دانش بود شاه زیبای تخت
 مبادا^۳ که باشی^۴ تو پیمان شکن
 ۳۸۸۵ به بادافره^۵ بی گناهان مکوش!
 به هر کار فرمان مکن جز به داد
 زبان را مگردان به گرد دروغ
 وگر^۶ ۱۳ زیر دستی^۷ بود^۸ ۱۵ گنج دار
 که چیز کسان دشمن^۹ گنج^{۱۰} ۱۶ تست
 ۳۸۹۰ وگر^{۱۱} ۱۷ زیر دستی^{۱۲} ۱۸ شود^{۱۹} مایه دار
 همی^{۲۰} در پناه تو باید نشست
 که^{۲۱} ۲۵ نیکی^{۲۲} کند با تو، پاداش کن!
 وگر^{۲۳} گردی اندر جهان ارجمند
 سرای سپنج ست هر چون^{۲۴} ۳۱ که هست
 ۳۸۹۵ هنر جوی و با مرد دانا نشین^{۳۲}

۱- (۳: ایزد او): ل: کلدانده از (۹): ق: بدین ره کرا! متن ۲- ل: باریکتر (حرف یکم بی نقطه): (ب: تاریکتر): س: ق: روز تاریکتر؛
 متن ۳- ده دستنویس دیگر ۳- (ن: که بر ما کنند) ۴- (ق: باد از: ل: ن: داننا) شک، س: (نیز ق: آ): فرونی: ل: (نیز آ): فروغی؛ (ب: فریون (۱))؛ متن ۵- ل: (نیز ل: ن: آ): در س این لث خوانا نیست عمل (نیز ق: آ): بسنده کند؛ متن ۶- یازده دستنویس دیگر؛ ق: این بیت را ندارد ۷- ق: میادی ۸- ل: گردی ۹- (ل: ۳: بادافره (۱)) ۱۰- ق: مگشای گوش؛ (و: ۳: آ): بسیار گوش (م: مسپار گوش) ۱۱- س: همی جانن ۱۲- ل: بخت (حرف یکم بی نقطه): س (نیز ن: آ): بخت از (حرف یکم واژه نخست بی نقطه): ل: ۲: س: (نیز ق: آ: ل: بخت از؛ (بی: بخت؛ ب: از بخت (حرف یکم واژه پسین بی نقطه):؛ متن ۱۳- ک: (نیز پ، و) ۱۳- (ق: آ: اگر) ۱۴- س: آ: زیر دست ۱۵- س: ل: (نیز ق: آ: ل: پ، آ، ب): شود؛ متن ۱۶- ل: (نیز ل: و): در ق: این بیت پس از بیت ۳۸۹۱ آمده است؛ ل: آ: این بیت و بیت سپین را ندارد ۱۶- (ل: ر: رنج (پساوند ندارد))؛ در ل: آت های این بیت پس و پیش شده است ۱۷- س: که گر: ل: (نیز ل: آ، پ، و): اگر؛ متن ۱۸- ق: ک، س: آ: (نیز ق: آ: ل: ن: آ، ب): س: تنگ دستی؛ (ب: شهر یاری)؛ متن ۱۹- دوازده دستنویس دیگر ۲۰- ق: (نیز ق: آ، ب): بود؛ متن ۲۱- یازده دستنویس دیگر ۲۰- ل: همی ۲۱- ل: (نیز ب): پایه دار؛ متن ۲۲- دوازده دستنویس دیگر ۲۲- ق: ل: (نیز ق: آ، بی، آ): همه ۲۳- ک: س: وگر؛ س: ل: (نیز ل: و، آ، ب): شهر یارست اگر (ل: آ: وگر)؛ ق: گنج دارست اگر؛ ق: پهلوانست اگر؛ بی: شهر یاری بود؛ پ: برمنش باشد؛ ل: آ: پاکر ایست اگر؛ متن ۲۴- ل: (نیز س، ک، س) ۲۴- ل: س، ق: ل: (نیز ق: آ: ب): زیر دست؛ س: برز دست (۹)؛ متن ۲۵- ل: س، ل: (نیز ق: آ: ل: آ، ب): چو؛ متن ۲۶- ق: ک، س: آ: (نیز پ، و، ل: آ) ۲۶- ل: نیکی ۲۷- س: آ: (نیز ق: آ: ل: ل: و، ن: آ، ب): دوست و دشمن؛ (ا: ابا دوست و با خصم)؛ متن ۲۸- (ق: آ: اگر) ۲۹- ل: (نیز ب): درد ۳۰- س: آ: (نیز و): حرم؛ س: رنج؛ ق: (نیز ل: آ): دور از؛ ک: رنج و؛ (ل: آ: گرم و)؛ متن ۳۱- ل: (نیز ق: آ: بی، پ، آ، ب) ۳۱- (ل: سو) ۳۲- ل: نیاید؛ (ا: نشاید بدو ایمن اندر)؛ متن ۳۳- یازده دستنویس دیگر ۳۳- ل: (نیز ق: آ: پ): پیر دانانشین؛ ل: جوی بادی و دانش گزین؛ متن ۳۴- ده دستنویس دیگر (ل: حرم) ۳۴- ق: بداد؛ (ل: آ: آ: بر تو کنند)؛ متن ۳۵- یازده دستنویس

دیگر

۳۹۱۰ به کردار شاهان پیشی^۱ نگر
 که نفرین بود بهر پیدادشاه
 کجا آن سر و^۲ تاج شاهنشاهان!
 از ایشان سخن یادگارست و^۵ بس!
 گزافه مفرمای^۶ خون ریختن
 ۳۹۱۵ نگه کن بدین نامه‌ی پندمند
 بدین من ترا^{۱۱} نیکوی^{۱۲} خواستم^{۱۱}
 به راه^{۱۳} خداوند خورشید^{۱۴} و ماه
 به روز و شب این^{۱۷} نامه را پیش دار
 اگر یادگاری کنی در جهان
 ۳۹۲۰ خداوند گیتی^{۲۱} پناه تو باد!
 به کام تو گردنده^{۲۲} چرخ بلند!

نباید که باشی جزا^۲ دادگرا
 تو جز داد مپسند و^۳ نفرین مخواه!
 کجا آن بزرگان و فرخ‌مهان!
 سرای سپنجی نماند به کس!
 و^۷ گری^۸ جنگ^۸ را لشکر انگیختن!
 دل اندر سرای سپنجی میند!
 به دانش دلت را بیارستم^{۱۲}
 ز بن^{۱۵} دور کن دیو را^{۱۶} دستگاه!
 خرد را به دل داور^{۱۸} خویش دار!
 ز نامت^{۱۹} بزرگی نگرده^{۲۰} نهان!
 زمان و زمین نیک‌خواه تو باد!
 ز تیمار^{۲۳} تن دور و دور از گزند!

۱-س-س (نیز ق ۲)ب: پیشین؛ متن = دل (دو حرف نخست بی نقطه) ۲-ل: مگر؛ ۲ (نیز ل ۱)؛ بجز: متن = س، ق، ک، س (نیز ق ۲)؛
 ی، پ، و، ل، آ (ب) ۳-ل: (بی: ح) ۴-ل: ح (ح)؛ ح (ح)؛ متن = یازده دستنویس دیگر (و، ب: میزای؛ آ: کرانه
 (مگزافه) مفرمای (و) ۷-ل: (بی: و یا) ۸-و: گنج) ۹-ل، س (نیز پ، ل، ق): آویختن؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۰-ل: هر ترا؛ س: نامه
 را؛ ق، ک، ل، آ، س (نیز ق ۲)پ، و، ل، آ (ب)؛ ما ترا؛ (بی: من این نامه را)؛ متن = (ل ۲)؛ (نیز ل ۱) ۱۱-ل، س، ک، ل، آ، س (نیز ق ۲)ی، ل، آ، و، ل، ق؛
 ب: نیکویی (بی)؛ (آ: نیکو ح)؛ متن = ح (نیز پ) ۱۲-ق-س (نیز ق ۲)پ، و، ل، آ (ب)؛ خواستم-بیاراستم؛ متن = ل، س (نیز ل، ل ۱)؛
 ۱۳-ل: (بی: و برای) ۱۴-ک: خورشید ۱۵-ل: آ: تن؛ (و: خود)؛ س (نیز ل)؛ پ: او؛ ک، س، آ (نیز ق ۲)ل، پ، آ (ب)؛ پ: او؛ (ل: بدو)؛ متن = ل: س
 (حرف یکم بی نقطه) ۱۶-ک: آ: ۱۷-ق، ک: شبان؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۸-ل: بر بر؛ ق (نیز ق ۲)؛ داری؛ ل: دلداری و (ل)؛
 (بی: داداور؛ آ: دل دار و بی (ل))؛ متن = س، ک، س (نیز ل، آ، پ، و، ل، ق) ۱۹-ل: (نیز پ)؛ نام؛ ق (ل، آ)؛ که نام؛ بی: و؛ ب: زمانت؛ متن = س،
 ک، ل، آ، س (نیز ل، ق) ۲۰-س (نیز ل، آ، ب)؛ نماند؛ (و: ندارد)؛ متن = ل، ک، ل، آ، س (نیز ق ۲)و؛ س، ک، س، آ، ی، و؛ پ: پس از این بیت
 افزوده‌اند:

که چون شاه کم (س، ب: کی) گردد از روزگار
 شتاسد ترا هر کی یاد آورد
 بود نام نیکو ازو (ک: ورا) یادگار
 بران (بی: بدان) نام تو آفرین گسترد
 ۲۱-ل (نیز پ)؛ نیکوی ۲۲-س (نیز ل، ب)؛ گرداد؛ ل: اگر دزدند؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۳-ل: و؛ بد؛ س (نیز پ)؛ من؛ (ل: آ: بد)؛
 ق (نیز ل ۱)؛ پیمان‌منش؛ ق (آ: کردار بد)؛ س (نیز ل، ب)؛ تو بار من (؟)؛ ل: به پیمان‌منش؛ متن = ک؛ ک، ل، آ، س، ق، آ، ی، ل، آ، و، آ، ب، پس
 از این بیت افزوده‌اند ق (آ: تنها بیت‌های دوم و سوم را دارد)؛ همیشه به کام تو یادا جهان (ک، س، آ، ی، ل، آ)؛ جهان (ل: آ: همان؛ و؛ ب:
 چنان) چون ترا کام یادا جهان (ب: چنان)؛ ل ۲، آ: به رای تو یادا جهان و زمان) + ز تو دور یادا بد بگمان (س: نهان) / زمانه تو جاوردان
 بنده یاد + همه بدسگالانت سرافکننده (ل، آ: برکننده؛ ق: آ: سر بدسگالان ز تن کنده؛ و: همان بدسگالت پرستنده؛ ب: همه بدسگالت
 سرافکننده) یاد / به چرخ نهم (ب: نهان) اختر (س، ل، آ، ق، آ، ی، و؛ ب: اختر و) بخت (ک، س، آ: تخت) تو + مه و مشتری پایه (س، ک، ل)؛
 مایه؛ ل ۳، آ: سایه؛ ق: آ: که جاوید یادا سرو) تخت تو از تاج تو رخشنده گشته جهان + به خدمتگری پیشگاهت (بی: ب: پیشکارت)
 شهبان (ل: آ: نشان؛ ل، آ: ب: جهان؛ و: مهان)؛ ل، ق، ل، پ، ل، آ، ی، و؛ ل: هیچ یک از بیت‌ها را ندارند؛ بی: در اینجا سرنویس دارد: در ستایش سلطان

محمود

همی خواهد از کردگارِ زمان^۱،
 دو چشمش پراز آب و پرچین^۲ بروی^۳
 که خواهش^۴ ز یزدان به^۵ اندازه خواه،
 از آن آرزو دل پر از^۶ خون شود!
 به نام بزرگی که زیباترست؟
 بیابد پُرآکنده^۷، نابرده رنج،
 زمان تا زمان تیره گردش^۸ بخت!
 تو گر^۹ گنج داری، ببخش و منه^{۱۰}!
 به شاخ و به نرد^{۱۱} خرد شاد^{۱۲} کیست؟
 دگر آنک^{۱۳} شرمش بود با نژاد
 کدامست بی دانش و پرگزند^{۱۴}؟
 پیروز^{۱۵}، جان را همی پرورد،

یکی دست برداشته بآسمان^۱
 نیابد^۲ به خواهش همی^۳ آرزوی^۴
 ۳۹۲۵ که موبد چنین گفت پیروز^۵ شاه
 که^۶ خواهش^۷ از^۸ اندازه بیرون^۹ شود
 بپرسید^{۱۰}: نیکی^{۱۱} که را درخورست
 چنین داد پاسخ که هر کس^{۱۲} که^{۱۳} گنج
 نبخشد^{۱۴}، نباشد سزاوار^{۱۵} تخت
 ۳۹۳۰ به^{۱۶} هستی و بخشش^{۱۷} بود مرد مه^{۱۸}!
 خرد را بگفتش^{۱۹} که^{۲۰} بنیاد چیست
 چنین داد پاسخ که داناست شاد
 بپرسید^{۲۱}: دانش که را سودمند؟
 چنین داد پاسخ که هر کو خرد

۱. ل. زاسمان ۲. س، ک، ل، س، ۳. س، ۴. (ن. ل. و، ا. ب.) جهان؛ متن = (ق. ۲، ن. ۲) ۳. ک: نیابد (حرف چهارم بی نقطه): ل. ۴. نیابد؛ (ق. ۲): بخواهد؛ و نماند (حرف چهارم بی نقطه): ن. ۵. آ. بیابد؛ متن = س، س، ۶. (نیز ل. ل. ۳، ا. ب.) ۴. (ن. آ. همه) ۵. ک، س، ۶. (نیز ق. ۲، ن. ۲): آرزو - برو؛ متن = س، ل، ۷. (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) ۸. (ن. جوی؛ پ، و: برآیست و) ۷. (ق. ۲، ا. ب.) چین در؛ ل. از: چین؛ ل این بیت را ندارد ۸. (ل. ۳، فیروز) ۹. (ل. فزونی) ۱۰. (ل. ۳، بر): ق. ۲ پس از این بیت افزوده است:

اگر بزم جوید همی نام برد
 جهانجوی را این نه کارست خرد (۳۹۲۷)

۱۱. س، ک، ل، ۲. س، ۳. (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) چو؛ متن = (نیز ق. ۲) ۱۲. خواهد که؛ (پ: خواهد که؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۳. ل، ک، ل، ۲. س، ۳. (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) ز؛ متن = س، (نیز ق. ۲، ا. ب.) ۱۴. س، ل، ۲. س، ۳. (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) افزون؛ متن = ل، ک (نیز ق. ۲، ا. ب.) ۱۵. (ل. ۳)؛ (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) در ل، ق. آلت‌های این بیت پس و پیش شده است ۱۶. ق، ک، س، ۳. (نیز ق. ۲): بپرسد که؛ (و: بدو گفت؛ ل. ۳، ا. ب.) دگر گفت؛ پ: بپرسید که؛ متن = ل، س، ل، ۳. (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) ۱۷. (ق. ۲: جنگی) ۱۸. ق: جای ۱۹. (ن. آ. ز) ۲۰. س، س، ۳. (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) بیاکنده باید (ل. باید) به؛ (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) نیابد پراکنده؛ ل. ۲. (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) بیاکنده دارد به؛ متن = ل، ک (نیز ق. ۲، ا. ب.) ۲۱. س، ل، ۲. س، ۳. (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) ببخش (در س، آ و دو حرف نخست بی نقطه): ل. ۲. نبخش؛ متن = ل، ق (نیز ق. ۲، و: در ل دو حرف نخست واژه نخست بی نقطه) ۲۲. (ل. نیابد سرافراز) ۲۳. (ل. گردد؛ ن. ۲. نیز گردش؛ ق. ۲: کند تیره گردش و راتیر) ۲۴. ل. ۲۵. ز ۲۵. (ق. ۲: بخشی؛ ن. ۲: مردی؛ ل. به هوش و به بخش؛ پ: بهشتی به بخشش)؛ متن = ل، ق، س، ۳. (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) ۲۶. ق، ل، ۲. به: ۲۷. ل. ۲۸. ل. نبخشی نه به؛ (ق. ۲: سخنی به (دو حرف نخست واژه نخست بی نقطه): پ: ببخش که به؛ ن. ۲: ببخشی به به؛ آ: سخش منه (دو حرف نخست واژه نخست بی نقطه): متن = ق، ک، ل، ۲. س، ۳. (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) س، ب این بیت را ندارند ۲۹. س: بپرسید؛ (ل. بگفتا؛ و: بدو گفت)؛ ل. بگفتش خرد را که؛ ق، ک، س، ۳. (نیز ق. ۲، ا. ب.) بپرسید خرد را که؛ متن = ل (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) ۳۰. س، ل، ۳. (نیز و): برگ؛ ل. ۳. (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) بار؛ (ل. ب: نرد (نرد؛ ق: شاخ بنرد؛ متن = ق. ۳۱. (ق. ۲: شاخ پیرومند او شاد؛ ن. ۲: شاخ خرد نامبردار)؛ متن = ک، س، ۳. (نیز پ: نیز - ق، ل. ب.) ۳۲. (ن. ۳، ل. ۲، آنکه)؛ (ل. این بیت را ندارد؛ ق. ۲ بیت‌های ۳۹۴۲-۳۹۷۳ را پس از بیت ۳۹۹۹ آورده است ۳۳. ق (نیز ق. ۲): بپرسد که؛ دگر گفت؛ (و: بدو گفت)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۴. ل، ک (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) بی‌گزند؛ س، ل، ۲. س، ۳. (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) برگزند؛ ق: بردانش و بی‌گزند؛ متن = (پ: ق. ۲ از ۳۹۴۳ و ۳۹۴۵ یک بیت ساخته و ۳۹۴۳-۳۹۶۵ را انداخته است ۳۵. ق: بورزید؛ (ل: پرورد؛ و): متن = ل، س، ل، ۲. س، ۳. (نیز ل. ل. ۳، و، ا. ب.) ک این بیت و ل این بیت و بیت سپین را ندارد

ز کتیش تیمار^۲ و گرم^۳ و گزند!
 - که فز^۸ بزرگیست و^۹ زیبای گاه^۷ -
 نگیرد^{۱۱} جهان سر به سر زیر پز^{۱۲}،
 بدین^{۱۴} چار گیرد سپهر^{۱۵} از تو یاد!^{۱۶}
 کدامست و از^{۱۸} کیست ناشاد بخت^{۱۹}؟
 ببايد ز شاه جهان داد جُست^{۲۲}،
 دلش^{۲۵} پر ز بخشایش دادخواه^{۲۶}،
 که^{۲۹} باشد سزاوار بر^{۳۰} بهتری^{۳۱}،
 سَخُن ها بر وير نماند نهان،
 بی آزاری^{۳۶} از شهریاران نکوست،
 سزاوار تاجست و زیبای تخت،
 بیابد^{۳۹} به فرجام خرم بهشت!

۳۹۴۵ ز بیسی خرد، جان^۱ بود سودمند
 برسید؟ دانش^۵ به ار^۶ فز^۷ شاه؟
 چنين داد پاسخ که نادان^{۱۰} به فز
 خرد بايد و نام و فز^{۱۳} و نژاد
 ز شاهان - برسید^{۱۷} - زیبای تخت
 ۳۹۵۰ چنين داد پاسخ که باری^{۲۰} نخست^{۲۱}
 دگر^{۲۳} بخشش و دانش و رسم گاه^{۲۴}
 ششم^{۲۷} نیز کان^{۲۸} را دهد مهتری
 به هفتم^{۳۲} که از نیک و بد در^{۳۳} جهان
 به هشتم^{۳۴} که دشمن بداند^{۳۵} دوست
 ۳۹۵۵ چو فز و خرد^{۳۷} دارد و دین و بخت
 نماند^{۳۸} پس از مرگ او نام زشت

۱- ل: ل. ۲- از آزار (وزن درست نیست)؛ (ل. ۲: آزار)؛ متن = ۳- ق: درد و؛ ل: همان بی خرد باشد اندر؛ متن = س، ک، س. ۲ (نیز ق: ل، پ، و، وب) ۴- ل: بگفتش که؛ (ق: نیز ق: ۲)؛ پرسد که؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۵- س: دانا ۶- ع، ق، ک، ل. ۲ (نیز ق: ل، پ، و، لب، ا، آ): از؛ س: تر از؛ (ب: چه ار)؛ متن = ل، س، ل (نیز ل، ۳، و) ۷- ل: شهریار - کار (ل) ۸- س، ل. ۲ (نیز ل، و، لب، ا، آ، ب)؛ فز و؛ متن = ل، ق، ک، س. ۲ (نیز ق: ل، ۳، پ) ۹- س، س. ۲ (نیز ل، پ)؛ جوب؛ متن = ل (نیز ق: ۲) ۱۰- س، ل. ۲ (نیز ل، و، لب، ا، آ، ب)؛ بگیرد؛ متن = ک (نیز پ) ۱۱- ل: ل. ۱۱ (نگیرد (حرف یکم بی نقطه)؛ س، ق، س. ۲ (نیز ل، و، لب، ا، آ، ب)؛ بگیرد؛ متن = ک (نیز پ) ۱۲- ل: ل. ۱۲ (نیز ل، و، لب، ا، آ، ب)؛ همه سر بر؛ (ل: آ: همی زیر پر)؛ متن = ل، ک، س. ۲ (نیز ل، و، لب، ا، آ، ب)؛ ق: آ بیت های ۳۹۴۹، ۳۹۴۷ راندارد ۱۳- س (نیز ل، پ)؛ شرم؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۴- ل: ل. ۱۴ (برین ۱۵- س (نیز ل، پ)؛ سپه؛ (ل: جهان)؛ متن = ۱۶- ق: گردد دل از بخت شاد؛ متن = ل، ک، ل. ۲، س. ۲ (نیز ل. ۲) ۱۷- س (نیز ل، پ)؛ که بودند؛ ق: نیز پ)؛ پرسد که؛ ل: برسید و؛ ل: چنین گفت زان پس که؛ (ل: ز شاهی چنین گفت)؛ متن = ک، س. ۲ (نیز ل، و، لب، ا، آ، ب)؛ کدماست و ز؛ (و: آ: کدماست و ز (و: زو))؛ متن = س، ک، ل. ۲ (نیز ل، ۳، پ) ۱۹- (ل: زیبای گاه (پساوند ندارد)) ۲۰- ل: ل. ۲۰ (نیز ل، پ)؛ باری (بی نقطه)؛ س، ک (نیز ل، ۳، پ، لب، ا، آ)؛ باری؛ متن = ق، ل، س. ۲ (نیز ق: ل، و، لب، ا، آ، ب) ۲۱- (ل: خرد) ۲۲- ل: ل. ۲۲ (نیز ق: ل، ۳، پ، لب، ا، آ)؛ شاه جهاندار جست؛ ل: شاهان باداد جست؛ ق: ز شاه جهاندار بایدت جست؛ (ل: بیاید ز شاهان که تا بر خورد)؛ متن = س، س. ۲ (نیز ل، و، لب، ا، آ، ب) ۲۳- س، ک، س. ۲ (نیز ل، پ)؛ گر از؛ ل: ل. ۲ (نیز ل، و، لب، ا، آ، ب)؛ که از؛ (ق: آ: وگر؛ ل. ۳: که)؛ متن = ل (نیز و) ۲۴- س، ک (نیز ل، ۳، پ)؛ رسم و گاه؛ ل: ل. ۲ (نیز ل، ۳، پ)؛ رسم و راه؛ ل: رسم و داد؛ پ: کوشش رزم و گاه)؛ متن = ل، س. ۲ (نیز ق: ل، و، لب، ا، آ، ب) ۲۵- (و: دلی) ۲۶- (ل: داد و راه؛ و داد شاه)؛ ق: بیت های ۳۹۵۱، ۳۹۶۱ راندارد ۲۷- (ق: سؤم؛ ل: دؤم) ۲۸- س (نیز ل، پ)؛ بس که او؛ ک، س. ۲ (نیز ل، ۳، پ)؛ آنک او؛ ل: آنک او؛ (ل: آنکه او؛ ل: آنکی)؛ متن = ل (نیز ق: ۲) ۲۹- س (نیز ل، پ)؛ چو ۳۰- ل: سزاوارتر؛ (پ: و سرافراز بر (و: در)) ۳۱- س: سروری؛ ل: ل. ۲ (نیز ل، پ)؛ مهتری (پساوند ندارد)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۲- (ق: چهارم؛ ل: سیوم آن) ۳۳- س، ک، ل. ۲ (نیز ل، ۳، پ)؛ نیک و بد اندر؛ متن = ل (نیز ق: ل، و، لب، ا، آ، ب)؛ نیک و بد؛ (ق: آ: به پنجم؛ ل: ۲: چهارم) ۳۵- ل: ل. ۳۵ (ن: دشمن نداند)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۶- (ق: آ: که آزادی)؛ در ل این بیت بایست سپین پس و پیش شده است؛ ل: پس از این بیت افزوده است:

وگر زین هنرها نیابد دو روی همانا که باشدت بی آبروی (ل)

۳۷- س (نیز ل، پ)؛ هنر؛ متن = ل، ک، ل. ۲ (نیز ل. ۲) ۳۸- (ل: آ: بماند) ۳۹- (ل: آ: نیابد)؛ پ این بیت راندارد

ز نیکی و از^۲ مردم بدکنش
 دو دیوند بدگوهر و^۳ دبرساز^۴؛
 بدان^۵ دیو او بازگردد^۶ به خوی^۷
 گزینی^۸ بدین^۹ خاک آکنده گنج^{۱۰}؛
 که هر دو به یک خو گراند باز!
 که بهری^{۱۷} همی زو^{۱۸} ببايد گریست،
 از آن^{۲۱} مستمندیم و زین^{۲۲} شادکام^{۲۳}؟
 بیخشید و^{۲۵} اندیشه^{۲۶} افگند بن:
 خوش آواز خواند و را^{۲۸} بی گزند^{۲۹}؛
 سخن گوی و^{۳۳} بیدار دل^{۳۴} دانیش^{۳۵}؛
 و زو^{۳۵} ماند اندر^{۳۶} جهان یادگار،

بیرسید: از راد و خردک منش^۱
 چنین داد پاسخ که از و نیاز
 هر آنکس که بیشی کند^۵ آرزوی^۶
 ۳۹۶۰ زگر سفلی برگزینی و^۹ رنج^{۱۰}
 چو بیچاره دیوی شوی^{۱۳} پرنیاز^{۱۴}
 بیرسید: گفتار^{۱۵} چندست و چیت^{۱۶}
 دگر بهر ازو^{۱۹} گنج و تاجست و نام^{۲۰}
 چنین داد پاسخ که دانا^{۲۴} سخن
 ۳۹۶۵ نخستین^{۲۷}: سخن گفتن سودمند
 دگر آنک^{۳۰} پیمان سخن^{۳۱} خوانیش^{۳۲}
 که چندان سرايد که آید به کار

۱. (و: اندک منش)؛ س (نیز بی): راد خردک منش؛ ل (نیز آ): راز خردک منش؛ ل (آ: راد جز دین منش؛ ای: آزاد خردک منش)؛ ل: بگفتش
 به رای و خرد در منش؛ (ق: بیرسد که رای و خرد در منش؛ پ: بیرسیدش از راد و ز دون منش؛ ل: بیرسیدش از داد خردک منش)؛ متن =
 ک، س، آ، ل، س، آ: نیکی وز؛ س: نیکو و را؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳، س، ک، ل، آ، س، (نیز ق آ، ای، و، ل، آ: حرو: = متن ل (نیز ل، آ،
 پ، آ، ب، آ، س، آ: (نیز ق آ، ای، و، ل، آ: دیوساز؛ متن = ل، س، ک، ل، آ: (نیز ل، آ، پ، و، آ، ب)؛ ه، س، ک، ل، آ: (نیز ل، آ، و، آ، ب): هر آنکه که
 بیشی کنی (و، آ: کند)؛ متن = ل (نیز بی، ل، و، ل، آ: عری (نیز بی، و، ل، آ: آرزو - خو ۷- ل: بدلو: ل: بدین؛ متن = ده دستنویس دیگر ۸- س،
 ک، ل، آ، س، آ: (نیز ل، آ، ب، آ: باز گذردی؛ متن = ل (نیز بی، و، ل، آ) ۹- (و: ز؛ پ، ل، آ: برگزید او از) ۱۰- (پ، ل، آ: گنج - رنج؛ ل: گنج
 (پساوند ندارد) ۱۱- (پ، ل، آ: گزیند) ۱۲- ل: برین؛ ل (نیز ل، آ، ب، آ: ابر؛ (ق: آ: بر از؛ ای: بدان)؛ متن = س، ک، س، آ: (نیز بی، ل، آ، ب) ۱۳- ل
 (نیز ل، آ: بود؛ پ، ب، آ: شود؛ ل، آ: رشوی)؛ متن = س، ک، ل، آ، س، آ: (نیز بی، و، آ) ۱۴- ل: دبرساز؛ س، ک، ل، آ، س، آ: (نیز ق آ، ای، و، آ، ب): بر
 نیاز (در ق آ حرف یکم بی نقطه)؛ متن = (پ، ل، آ، ب) ۱۵- ل، س (نیز ل، آ: و)؛ (حرو: گفنا که؛ آ: و گفتار)؛ ق، ک، (نیز ق آ: بیرسد که
 گفتار؛ (و: بدو گفت گفتار)؛ متن = ۱۶- ل، آ: بیرسید و گفنا که از چند و چیت؛ ل، آ: بیرسید چندست گفتار چیت)؛ متن = ل، آ، س، آ
 (نیز بی، ب) ۱۷- ل (آ: چندین؛ ل، آ: شهری) ۱۸- ل: برو هم؛ س: هم از وی؛ (ل، آ: از وی)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۹- ل، آ: (نیز
 ل، آ، و): بهره زو؛ متن = ۲۰- ل: (حرو: نام؛ س: زور و گنج است و تاجست و کام؛ ک: بهره زو گنج و تاجست نام؛ ل: روز گفتم که
 تاجست نام؛ پ: بهره گنجست و تاجست و نام؛ ل، آ: بهره تاجست و گنجست نام؛ ق، آ، ب: دگر (ق: اگر) بهره زو تاج و گنجست و
 (ب: حرو: نام)؛ متن = ل (پس از تصحیح زو به ازو؛ نیز = ل) ۲۱- ک: اگر؛ (ق: آ: ازو؛ ل: ازین) ۲۲- س، ل، آ، س، آ: (نیز ل، آ، و، آ، ب):
 ازین؛ ک: او؛ (ق: آ: ازو؛ ل، آ: مستندی ازین؛ آ: شاد باشیم ازین)؛ متن = ل ۲۳- س: نیک نام؛ ق این بیت را ندارد ۲۴- ل (نیز آ): نامی
 ۲۵- (ای: حرو) ۲۶- (و: ارشه (حرف سوم و چهارم بی نقطه)) ۲۷- ل، ق: ز بخشش (منخسین؟) ۲۸- ل، آ: و خوش گویی و؛
 و: خوانندش و؛ و: خوش گفتن؛ ل، آ: چو آواز و خوش گفتن؛ متن = ۲۹- (ق: خو در آکنده ارجمند)؛ متن = ک، ل، س، آ: (نیز ل، آ، و، آ، ب، ل، آ)
 ب؛ ق این بیت و بیت سیمین را پس از بیت ۳۹۵۵ آورده است (= ۳۹۶۴ آ، ب) ۳۰- (ل، آ، و، آ، ب، ل، آ: آنکه) ۳۱- س: آن را سخن؛ ل (نیز
 ل، آ، ب): آسان سخن؛ س: آسان؛ (ق: آ: پیمان شکن (ل))؛ ای: زینسان سخن؛ و: جان سخن)؛ متن = ل، ق، (نیز بی، ل، آ) ۳۲- ل:
 خواستن (= خوانیش؟) - آراستن؛ س، ل (نیز ل، آ، ب): دانیش - خوانیش؛ ق: خواندش - دانندش؛ متن = ک، س، آ: (نیز ق آ، ای، و، آ، ب، و،
 ل، آ) ۳۳- ق (نیز ل، آ: حرو: س: خرد جوی و؛ متن = یازده دستنویس دیگر (ل، آ: گوی) ۳۴- ل: بیدار ۳۵- (ق: آ، ب: ازو)؛
 متن = ۳۶- ل (نیز ل، آ، ب): بماند ازو در؛ متن = ل، ک، س، آ: (نیز ل، آ، و، ل، آ)

چو باشد^۱ سَخْن گوی هَنگام جوی^۲
 چهارم که دانا دل آرای خواند^۳
 ۳۹۷۰ پیوسته گوید^۴ سراسر سَخْن
 به^{۱۲} پنجم که باشد سَخْن گوی گرم
 سَخْن چون یک^{۱۶} اندر دگر بافتی^{۱۷}
 برسید: چندین که^{۱۸} آموختی
 همی پرسی^{۲۰} از ناسزایان^{۲۱} سَخْن
 ۳۹۷۵ چُنین گفت کز هرک^{۲۴} آموختم^{۲۵}
 به دانش نگر^{۲۹} دور باش از گناه^{۳۰}
 برسید^{۳۲}: کس را^{۳۳} از^{۳۴} آموختن
 نگوید^{۳۸} کسی کو به جایی^{۳۹} رسید

بماند^۳ همه ساله با^۴ آب^۵ روی!
 سراینده را مرد بارای^۷ خواند^۶،
 اگر^{۱۰} تُو بود داستان، گر^{۱۱} کَهَن
 به شیرین زبان^{۱۳}، هم^{۱۴} به آوای^{۱۵} نرم،
 ازو بی گمان کام دل یافتی!
 روان را به دانش بیفروختی^{۱۹}،
 چه گویی^{۲۲} که دانش کی آید^{۲۳} به بن؟
 همی^{۲۶} فام^{۲۷} جان و خرد توختم^{۲۸}،
 که دانش^{۳۱} گرامی تر از تاج و گاه!
 ستایش نذیدیم^{۳۵} و^{۳۶} افروختن^{۳۷}،
 که نیزش^{۴۰} ز دانا نباید^{۴۱} شنید

۱- (ن: آ: سد یگر) ۲- ل: و آزر مجوی؛ س (نیز آ): و فرجام جوی؛ ل: آ: س: آ (نیز ل: آ: و: ب): فرجام جوی؛ (له: فرجام گوی): متن = ق: ک (نیز ق: (جو جوی)؛ پ: لن: آ) ۳- (له: نماند) ۴- س (نیز لی، ب): بر هد (له، ب: تاب: آ: آب و) ۵- ع (پ: خوان: ۷- ل: آ: مردم آرای): ق بیت های ۳۹۷۱، ۳۹۶۹ را ندارد ۸- س، ک، ل: آ: س: آ (نیز لی، ب): چو: متن = ل (نیز ق: آ) ۹- ن: موشیده باشد (حرف یکم واژه نخست بی نقطه) ۱۰- (ق: آ: و رگر) ۱۱- ک، س: آ (نیز و: ب): یا: (ق: آ: زگر)؛ ل: آ (نیز ل: آ، ۱۳): و رگر (ا: اگر) داستان؛ متن = ل: س (نیز لی، ب: لن: آ) در ل این کتاب ۳۹۷۵ پس و پیش شده است ۱۲- ل: آ (نیز ل: آ): و ۱۳- ل (نیز ق: آ): سخن؛ (و: زبای (؟))؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۴- (و: و) ۱۵- ل: س (نیز ق: آ، ل: ب): آواز؛ متن = ک، ل: آ: س: آ (نیز لی، پ: آ) ۱۶- (ق: آ: چونک) ۱۷- ل: بافتی (حرف یکم بی نقطه)؛ ل: آ (نیز لن: آ): بافتی (پساوند ندارد)؛ (آ: تافتی) ۱۸- ل: چندی که؛ س: ششم چون بچندانک؛ ق: به رسد که چندین که؛ ل: آ: س: آ (نیز لی، س: آ: ب): بدو گفت چندین که (له، ب): چندانک؛ ل: آ: لن: آ: چندانکه)؛ متن = ک (نیز ق: آ) ۱۹- (پ: لن: آ: برافروختی)؛ آ از بیت های ۳۹۷۳ و ۳۹۷۵ بیت زیر را ساخته و بیت های ۳۹۷۴ و ۳۹۷۶ را انداخته است:

بدو گفت چندین که آموختی ازو بی گمان کام دل توختی (۱)

۲۰- ل (نیز ق: آ): پرسم؛ (پ: پوشتی)؛ متن = ک، س: آ (نیز ل: آ، و: لن: آ) ۲۱- (پ: ناسزا آن؛ و: پارسایان) ۲۲- (ق: آ: گوید: ل: آ: دانی)؛ ک: چو دانی؛ (پ: که گویی)؛ متن = ل (۳۹۷۰، ۳۹۷۱) ۲۳- (ق: آ: سرایید)؛ در ل این بیت با بیت سپسین پس و پیش شده است: ق این بیت و س، ل: آ: ب، ب بیت های ۳۹۷۴، ۳۹۷۶ را ندارد؛ این بیت در ل، ک، س: آ، ق: آ، ل: آ، پ، ب، و: لن: آ آمده است ۲۴- ق، ک، س: آ (نیز ق: آ، ل: آ، پ، ه: هر که؛ و: هر چه؛ لن: آ: از هر که)؛ متن = ل ۲۵- (ن: آ: آموختیم) ۲۶- ل: همه ۲۷- (ق: آ: نام و؛ پ: و: لن: آ: وام)؛ متن = ل، ق، ک، س: آ (نیز ل: آ) ۲۸- (ق: آ: سوختم؛ ل: آ: دوختم (پساوند ندارد)؛ لن: آ: توختم)؛ متن = ل، ق، س: آ (نیز پ، و) ۲۹- (ل: آ: زوی و؛ پ: همی) ۳۰- ک، س: آ (نیز ق: آ): کلاه؛ متن = ل، ق (نیز ل: آ، پ، و: لن: آ) ۳۱- ق، س: آ (نیز ق: آ، پ، و: لن: آ): دانا؛ متن = ل، ک (نیز ل: آ، و) ۳۲- ق، ک: که؛ پ: رسد که؛ (و: و: لن: آ، آ: بدو گفت)؛ متن = ل، س: آ، ل: آ (نیز ق: آ- پ، ب) ۳۳- ل: کسری؛ ل: آ: کین را؛ (ق: آ: دیگر)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳۴- ل (نیز ق: آ): کز؛ س (نیز لی): به؛ ل: آ (نیز ل: آ، و: لن: آ، ۱۲): ز؛ متن = ق، ک، س: آ (نیز پ، ب) ۳۵- ل، ک، ل: آ: بدیدیم (حرف نخست بی نقطه)؛ ق: پذیریم؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۶- (ق: آ: لن: آ: از؛ ل: آ: بر) ۳۷- (ق: آ: اندوختن) ۳۸- ل: بگویم (حرف نخست بی نقطه)؛ ق (نیز ل: آ، و): بگوید (حرف نخست بی نقطه)؛ (ق: آ: بگوید)؛ متن = س، ک، ل: آ، س: آ (نیز لی، پ، و: لن: آ، ۲، آ، ب) ۳۹- ل: جای ۴۰- ل: س: نیزش (حرف یکم بی نقطه)؛ (ن: آ: برش (حرف یکم بی نقطه))؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۴۱- ل: س (نیز ق: آ، لن: آ، آ، ب): بیاید؛ ل: آ: س: آ: بیاید (حرف یکم بی نقطه)؛ متن = ق، ک (نیز ل: آ، پ، و)؛ در ل کتاب های این بیت پس و پیش شده است

۳۹۹۰ سبک دارد^۱ اکنون، نگوید سخن
 چنّین داد پاسخ که گفتار بس^۲
 بپرسید^۳؛ هنگام شاهان نماز
 شما را ستایش فزونست از آن^۴
 چنّین داد پاسخ که یزدان پاک
 ۳۹۹۵ فلک را گرانده^۵ او کند^۶
 گر این^۷ بنده آن را نداند^۸ بها
 بپرسید^۹؛ تا تو شدی شهریار
 کز آن من ترا^{۱۰} رامش^{۱۱} افزون شدهست^{۱۲}
 چنّین داد پاسخ که از کردگار
 ۴۰۰۰ کسی پیش من بر^{۱۳} فزونی نجست
 زبون بود بدخواه در^{۱۴} جنگ من
 بپرسید^{۱۵}؛ در جنگ خاور بدی
 چو با^{۱۶} باختر^{۱۷} ساختی کار^{۱۸} جنگ

نه از تو^۱، نه از روزگار^۲ کهن؟
 به کردار جویم همه^۳ دسترس!
 نبود چنّین پیش^۴ آتش^۵ دراز^۶،
 خروش و^۷ نیایش فزونست^۸ از آن^۹؟
 پرستنده‌یی را^{۱۰} برآرد ز خاک
 جهان را همه بنده‌ی او کند^{۱۱}
 مبادا ز درد و ز سختی رها^{۱۲}!
 سپاست^{۱۳} فزون چیست از^{۱۴} کردگار؟
 دل بدسگالت^{۱۵} پر از خون شدهست^{۱۶}
 سپاس^{۱۷} آنک^{۱۸} گشتم^{۱۹} به روزگار!
 و ز آواز^{۲۰} من دست^{۲۱} بد را^{۲۲} بشت^{۲۳}!
 چو گوپال^{۲۴} من دید و^{۲۵} آهنگ^{۲۶} من!
 چنان تیزجنگ^{۲۷} و^{۲۸} دلاور بدی،
 شکیبایی آراستی^{۲۹} با^{۳۰} درنگ؟

۱-پ. و. ن. ۲: داری؛ متن = ل. ق. ک. (نیز ق ۲) - ل. (نیز ق ۲، ن. ۲)؛ تو؛ متن = ق. ک. (نیز پ. و.)؛ س. ل. ۲. س. ۲. ل. ۲. آ. ب. این بیت را ندارند؛ این بیت در ل. ق. ک. پ. و. ن. ۲ آمده است ۳-س. کس ۴- (ق. ل. ۲. پ. و. ن. ۲. همی)؛ ق. این بیت را ندارد ۵-ق. ک. (نیز ق ۲، پ. ب.)؛ پرسد که؛ (و. بدو گفت؛ ن. ۲: چنّین گفت)؛ متن = ل. س. ل. ۲. س. ۲. (نیز ل. ل. ۲) - ل. ۶- (و. حیثش) - ل. ۷- ل. ایشان ۸- ل. ۲: فراز؛ س. ل. ب. بیت‌های ۳۹۹۲-۴۰۲۵ را پس از بیت ۳۹۵۴ آورده‌اند ۹-س. (نیز ل.)؛ ازین ۱۰- ل. ک. حرو؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۱- ل. ۲ (نیز ل. ۲، پ. و. ن. ۱)؛ برونست؛ متن = ل. س. ک. س. ۲ (نیز ق ۲، ل. ۲، ن. ۲، ب.)؛ ق. این بیت را ندارد ۱۲- ل. پرستنده را کی برآرد؛ (س. نیز ل. ن. ۲)؛ پرستنده را سر برآرد؛ (ق. ۲: پرستنده را باز دارد)؛ متن = ق. ک. س. ۲ (نیز ل. ۲، پ. و. آ. ب.)؛ ل. آیت‌های ۳۹۹۴-۴۰۲۳ را ندارد ۱۳- ل. گزارنده ۱۴- س. (نیز ل. ۲، پ. ب.)؛ خود کند؛ ک. گرانده‌ئی افکند - بنده‌ئی افکند؛ متن = ل. ق. ل. ۲. س. ۲. آ. (نیز ق ۲، و. ن. ۲، ن. ۲)؛ آن؛ س. ۱۶- س. ق. س. ۲ (نیز ل. ۱)؛ ندارد؛ متن = ل. ک. (نیز ق ۲، ل. ۲، پ. و. ن. ۲، ب.) ۱۷- (ق. ۲: ازو درد و سختی جدا) ۱۸- ق. ک. پرسد که؛ (پ. ن. ۲: بدو گفت؛ و. یکی گفت)؛ متن = ل. س. س. ۲ (نیز ق ۲، ل. ۲، آ. ب.) ۱۹- س. ۲: شناست؛ (ل. ۲: سیاست) ۲۰- س. (نیز ب.)؛ بر؛ (ل. نیست بر)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۱- (پ. ن. ۲: برتری) ۲۲- ل. دانش ۲۳- س. (نیز ق ۲، ل. ۲، و. آ. ب.)؛ افزون ترست - خون ترست؛ متن = ل. ک. س. ۲ (نیز پ. ن. ۲) ۲۴- ل. (نیز ق ۲)؛ بدسگالان؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ ق. این بیت را پس از بیت ۴۰۰۰ از نوشته است؛ ق. این بیت و بیت سپهین را ندارد ۲۵- س. ۲: شناس؛ (و. نه بس) ۲۶- (ل. ۲، پ. و. ن. ۲، آ. ب.)؛ آنکه ۲۷- ل. گشتم و ۲۸- (ق. ۲: و. آ. ب. ب. بر من)؛ متن = ل. س. ک. س. ۲ (نیز ن. ۲) ۲۹- س. ۲ (نیز ل. و. آ. ب.)؛ از آواز؛ (ن. ۲: ز آواز)؛ متن = ل. ق. ک. (نیز ق ۲) ۳۰- ل. ۲ (از بدی کف) ۳۱- ل. س. (نیز ل.)؛ نشست (حرف یکمی نقطه)؛ (پ. نشست) ۳۲- (ل. آ. ب.) ۳۳- (ل. ۲: حرو) ۳۴- ل. اورنگ ۳۵- س. ۲ (نیز ق ۲، پ. ب.)؛ پرسد که؛ (و. ن. ۲: بدو گفت؛ ب. بپرسید که)؛ متن = ل. س. س. ۲ (نیز ل. ل. ۲، آ. ب.) ۳۶- (ل. ۲: جنگجوی) ۳۷- (ل. ۲: حرو)؛ ق. بیت‌های ۴۰۰۲-۴۰۳۷ را ندارد ۳۸- (پ. در)؛ ل. (نیز ق ۲)؛ چرا؛ متن = س. ک. س. ۲ (نیز ل. ۲، و. ن. ۲، آ. ب.) ۳۹- (ل. ۲: لشکری) ۴۰- (ق. ۲، ل. ۲، پ. ن. ۲: سب ساز؛ پ. باز)؛ متن = ل. س. ک. س. ۲ (نیز ل. و.) ۴۱- ل. (نیز ل. ۲)؛ از راستی؛ (ل. ۲: و راستی)؛ متن = س. ک. س. ۲ (نیز ق ۲، ل. ۲، پ. و. ب.) ۴۲- (پ. یا)؛ آ. این بیت را ندارد

نیدیشد از رنج و درد^۱ روان،
 به^۲ پیش مدارا بیاید^۳ نشست^۴،
 کزویت نیک و بد روزگار،
 بد و نیک را خوار بگذاشتم^۵،
 به رای و به گنج و فشانندگی^۶،
 سپهر روان جوشن جنگ^۷ ماست!
 سخن خواستند آشکارا و راز،
 فزون داری^۸ از نامداران پیش^۹؟
 که باشد ورا یار^{۱۰} پروردگار،
 -جهان را نگهبان همان کس^{۱۱} که کرد^{۱۲} -
 پراندیشه^{۱۳} بینم بدین^{۱۴} روزگار؟
 بدارد^{۱۵} به دل مردم هوشمند!
 نبردند^{۱۶} جان را به اندازه^{۱۷} رزم؟

چنین داد پاسخ که مرد جوان
 ۴۰۰۵ هر آنکه که سال اندرآمد^۱ به شست
 سپاس^۲ از جهاندار^۳ پروردگار
 که روز جوانی^۴ هنر داشتم^۵
 کتون روز پیری به دانندگی^۶
 جهان زیر آیین و^۷ فرهنگ^۸ ماست
 ۴۰۱۰ بپرسید^۹: شاهان پیشی^{۱۰} دراز^{۱۱}
 شما را سخن کمتر و داد^{۱۲} بیش
 چنین داد پاسخ که هر شهریار
 ندارد تن خویش با^{۱۳} رنج و درد^{۱۴}
 بپرسید^{۱۵}: شادان دلی شهریار
 ۴۰۱۵ چنین داد پاسخ که بیم^{۱۶} گزند
 بپرسید^{۱۷}: شاهان پیشی^{۱۸} ز^{۱۹} بزم

۱-ک، س (نیز ق ۲، ل، و، آ)، رنج تن وز (ق ۱، ل، از) روان؛ (هی) ژنده پیل زیان؛ پ، ن، آ، ب، درد (ب: گنج) و رنج روان؛ س، او راز
 رنج روان؛ متن = ل ۲-ل، آید؛ س، خوانا نیست؛ آ: آمد اندر؛ (ل) ورا شده؛ آ: سالش ورا بد؛ ق ۳: چو سال اندرآمد کتون خود؛
 متن = ک (نیز لی، پ، و، ن، آ، ب) ۳-ق (از) ۴-ل: شاید؛ ک (ی و): باید (حرف یکم بی نقطه)؛ (ق ۳، لی: نیاید؛ ل، نیاید؛ ل، آ: صبر و
 مداراش باید؛ متن = د، س، س (نیز پ، ب) ۵-ق: گذشت) (ع: جهان (ل) ۷-ق (ن: خداوند) ۸-س، س (نیز لی، ل، آ، ب: آن
 روز زور و؛ متن = ل، ک (نیز ق ۲، پ، و، ن، آ) ۹-ل، لی، ب: خواستم) ۱۰-ل: نگذاشتم؛ ل: نگذاشتم (یک نقطه در زیر و زیر حرف یکم)
 ۱۱-ل، لی: بدان اندکی (ل) ۱۲-ل، و، آ: بپرست و افکندگی) ۱۳-ل: به خوانندگی؛ س، س (نیز لی، و، ن، آ، ب: به بخشندگی؛ آ: به شایستگی؛ ل:
 پرانندگی؛ متن = ک (نیز ق ۲، آ) ۱۴-ل، لی: (چو) ۱۵-ل، آ: فرهنگ و آئین؛ آ: آهنگ و آئین) ۱۶-س، و، ن، آ، ب: به جنگ؛ ل، و، سنگ؛ ن، آ: دین؛
 ق ۳: خویش و در جنگ؛ متن = ل، ک، س (نیز ل، آ، پ، و، آ، ب) ۱۷-ل، ک، س (نیز پ، آ) ۱۸-ل، ک، س (نیز پ، آ) ۱۹-ل، و، ن، آ: بدو گفت؛ ب: بپرسید
 که؛ متن = س (نیز لی، ل) ۲۰-ل، س، ک (نیز ق ۲، ب): پیشین؛ متن = س ۲۱-س، ن، آ، ب: (چو) باز ۲۲-ل، پ، ن، آ: راز
 ۲۳-ل، آ: هنر نیز؛ پ: فزونید؛ آ: فزونست) ۲۴-ق (و: خویش) ۲۵-ل، لی: یار و، پ، ن، آ: دین؛ ب: یاد؛ ل: تریار و؛ متن = س، ک، س (نیز
 لی، ل، و، آ، ب)؛ ق ۲ ۲۶-ل، آ، ب، و، ن، آ، ب: یک بیت ساخته و ۲۷-ل، آ، ب، و، ن، آ، ب: رانداخته است ۲۸-ل، ک، س (نیز لی، ل، آ، ب)
 ب: درد و رنج - گنج (س، لی: کرد (پس او ندانند)) ۲۹-ل، س (نیز لی، ل) ۳۰-ل، هر آنکس؛ ل: همان بس؛ متن = ک، س (نیز پ، و، آ، ب)
 ۳۱-ک: بپرسد که؛ (پ، و، ن، آ: بدو گفت؛ متن = ل ۳۲-ل، ک (نیز ق ۲): براندیشه؛ متن = (پ، و، ن، آ) ۳۳-ق (آ: برین؛ پ: درین؛ متن = ل
 ک (نیز و، ن، آ)؛ س، س، ل، آ، ب: این بیت و بیت سپسین راندارند؛ این دو بیت در ل، ک، ق، آ، پ، و، ن، آ آمده است ۳۴-ل، پ، ن، آ: کرد و:
 درد؛ متن = ل، ک (نیز ق ۲) ۳۵-ل، س، س (نیز ق ۲، ب): ندارد؛ ک: برآرد؛ متن تصحیح قیاسی است ۳۶-ل، ک، س (نیز پ، آ): بپرسد که؛
 ق ۲، و، ن، آ: بدو گفت؛ ب: بپرسید که؛ متن = س (نیز لی، ل) ۳۷-س، ک، س (نیز ق ۲، ب): پیشین؛ متن = ل ۳۸-س، س (نیز لی، ل، آ، ب)
 ب: به؛ متن = ل، ک (نیز ق ۲، پ، و، ن، آ) ۳۹-ل، ب: بپرسید؛ س، س (نیز لی، ل): نبردند؛ ک (نیز ق ۲): بپرسید (حرف یکم بی نقطه)؛ (ل، آ، ب)
 سپردند؛ متن = (پ، و، ن، آ) ۴۰-س (نیز ل، آ، پ، و، ن، آ: اندوه؛ ل، آ: اندوه و؛ س، ک (نیز پ، ب): بر اندوه؛ (ن: آ: اندوه؛ متن = ل (نیز ق ۲)

نکردند هرگز به دل یاد نام^۲،
روانم زمان را^۷ پذیره شده‌ست!
تن خویشتن را نگهبان^۹ بدند،
بدان تا^{۱۲} نپالود^{۱۳} باید^{۱۴} سرشک؟
که پیش آید از^{۱۶} گردش آسمان،
نگه داردش^{۱۹} گردش روزگار،
زمانه نگرود^{۲۱} به پرهیز باز!
جهان آفرین را نیایش کنند^{۲۴}،
پراندیشه^{۲۷} داری^{۲۸} همیشه روان؟
دلی شاه با چرخ گردان یکی‌ست^{۲۹}،
مگر بیم^{۳۱} ما^{۳۲} را نیایش کند،
نجویم^{۳۶} راز^{۳۷} دلی زبردست

چنین داد پاسخ که ایشان^۱ ز^۲ جام^۳
مرا نام^۵ بر جام چیره^۶ شده‌ست
بپرسید: هر کس که^۸ شاهان بدند
۴۰۲۰ به دارو و درمان^{۱۰} و^{۱۱} کار بزشک
چنین داد پاسخ که تن بی‌زمان^{۱۵}
به جای‌ست^{۱۷}، دارو نیاید^{۱۸} به کار
چو هنگامی رفتن آمد^{۲۰} فراز
بپرسید^{۲۲}: چندان^{۲۳} ستایش کنند^{۲۴}
۴۰۲۵ زمانی نباشی^{۲۵} به دل^{۲۶} شادمان
چنین داد پاسخ که اندیشه نیست
بترسم که هر کو^{۳۰} ستایش کند
ستایش نشاید^{۳۳} فزون^{۳۴} زآنک^{۳۵} هست

- ۱-س (نیز ل): انسان (=آسان)؟ ۲-س، ک (نیز ق، آ، ی، ب): به؛ متن =س (نیز ل، آ، ی، ب): کام؛ متن =ک، س (نیز ق، آ، ل، آ، ا): و کام؛ ب: کام؛ ل: شادکام؛ ل این بیت را اندازد؛ این بیت در یازده دستنویس دیگر دیگر آمده است. هل (نیز ق، آ): دام؛ متن =ده دستنویس دیگر ۶-ل: خیره) ۷-ل: زمانه؛ ن: زمانه؛ ز: زبان را) ۸-س (نیز ل، آ، ی، ب): کز پیش؛ (ق، آ، ی، ب): کاتکس که؛ ب: کانهاکه؛ ک، س: بپرسد که آن را (س: آنکس) که؛ (و: بدو گفت از پیش؛ متن =ل: ۹-ل: (ن: خویش را نیخوخاهان) ۱۰-ل: (نیز آ): داروی درمان؛ (و: درمان و دارو)؛ متن =س، ک، س، آ (نیز ق، آ، ی، ب، ل، آ، ی، ب): ۱۱-ل: (ل، آ، ی، ب): (و: بدو گفت از پیش؛ متن =ل: ۱۲-ل: (نیز و): راز؛ س: آ (نیز ل، ب، ی، بدو را؛ ل، آ، ی، ب: پرست و)؛ متن =ل، ک (نیز ق، آ، ی، ب) ۱۳-ل: سالود (بی نقطه)؛ س، س، آ (نیز ل): ببالود (حرف یکم بی نقطه)؛ ک: ببالود (حرف دوم بی نقطه)؛ (ق، آ، ی، ب: نبالود؛ ل، آ، ی، ب: ببالود؛ و، ل، آ، ی، ب: ببالود (حرف یکم بی نقطه)؛ متن =ب) ۱۴-ل: (نیز ل، آ، ی، ب): ۱۵-ل: نوی زمان؛ س: بی شک زمان؛ س: بی بر زمان؛ (ل، ی، ب: بی مرزبان؛ ل، آ، ی، ب: سررا زمان)؛ متن =ک (نیز ق، آ، ی، ب، و، ل، آ، ی، ب): ۱۶-ل: (ن: آ: این)؛ س: فراز آید از؛ ل، آ، ی، ب: بجایست با (آ: از)؛ متن =ل، ک، س، آ (نیز ق، آ، ی، ب، و، ل، آ، ی، ب): ۱۷-س: چو آمدش؛ (ل، آ، ی، ب: بزشکان)؛ متن =ل، ک، س، آ (نیز ق، آ، ی، ب، و، ل، آ، ی، ب): ۱۸-ل: نیاید (حرف یکم بی نقطه) ۱۹-س: چنین است این؛ (ن: آ: ب: نهنگدار از)؛ متن =ل، ک، س، آ (نیز ق، آ، ی، ب، و، ل، آ، ی، ب): ۲۰-ل: (ل، ی، ب، ی، آ: آید) ۲۱-س، س، آ: بگردد (بی نقطه)؛ (ق، آ: بگیرد) ۲۲-ک، س، آ (نیز ق، آ، ی، ب): بپرسد که؛ (پ، و، ل، آ، ی، ب: بدو گفت: ب: بپرسید که)؛ متن =ل، س (نیز ل، ل، آ، ی، ب): ۲۳-س (نیز ق، آ، ی، ب): چندین؛ متن =ل، ک، س، آ (نیز آ) ۲۴-س، س، آ (نیز ل، آ، ی، ب، و، ل، آ، ی، ب): کنی؛ ک (نیز ق، آ، ل، آ، ی، ب): کند؛ (پ، و، ل، آ، ی، ب): کتم؛ متن =ل (حرف سوم بی نقطه)؛ ل، آ، ی، ب: از آ، ی، ب: ۲۵-ل: (نیز ق، آ، ی، ب): ۲۶-ل: ز تن؛ (پ، و، ل، آ، ی، ب): بدان)؛ متن =س، ک، س، آ (نیز ل، آ، ی، ب، و، ل، آ، ی، ب): ۲۷-ل: باندیشه؛ س، ک، س، آ (نیز ل، آ، ی، ب): پراندیشه؛ متن =ب، و، ل، آ، ی، ب): ۲۸-ل: دارو؛ ب این بیت را پس از بیت ۴۰۲۷ و ق این بیت و بیت سپهین را پس از بیت ۴۰۴۱ آورده‌اند ۲۹-س، ل این بیت با بیت سپهین پس و پیش شده است ۳۰-ل: (و: ز هر کو)؛ ل: بپرسید هر کو؛ (و: پرسش هر آنکو)؛ متن =س، ک، س، آ (نیز ل، آ، ی، ب، و، ل، آ، ی، ب): ۳۱-ل: رسم؛ ن: (نیز؛ س: مگوئیم؛ (ج: مگوئیم)؛ متن =ل، س، ک (نیز ل، ی، ب، و، ل، آ، ی، ب) ۳۲-س (نیز ل، ل، آ، ی، ب): کس؛ متن =ده دستنویس دیگر؛ ق این بیت را اندازد ۳۳-س، ک، س، آ (نیز ق، آ، ی، ب، و، ل، آ، ی، ب): نیاید؛ (ن: آ، ی، ب): نیاید؛ (ب: کتون) ۳۴-ل: (ب: کتون) ۳۵-ل: (ل، آ، ی، ب): زآنکه؛ و: اینکه) ۳۶-ل، ک، س، آ (نیز ق، آ، ی، ب): بگوئیم (حرف یکم بی نقطه)؛ (ن: آ، ی، ب): بگوئیم؛ متن =س (نیز ل، آ، ی، ب): ۳۷-ل: آزاری

همان آرزوها^۳ بیوند چیست؟
 به فرزند مانند نگرده^۴ نهان
 ز بهر مزه^۵ دور گردد بزه
 که فرزند بیند رخ زرد اوی^۶
 ز کردار نیکی^۷ پشیمان که راست^۸؟
 بگیرد^۹ عنان^{۱۰} زمانه^{۱۱} به دست
 چو بیشی سگالد^{۱۲} هراسان شود!
 نهادن^{۱۳} دل و جان به بازار^{۱۴} نیک،
 که نیکی سگالید^{۱۵} با^{۱۶} ناسپاس!
 ز دیوان جهان نام او را سترد^{۱۷}،
 زمانه پی^{۱۸}ش را همی بشمرد،
 که^{۱۹} مرگ آمد و نیک و بد را درود^{۲۰}؟
 بیابد به هر جای بازار نیک^{۲۱}،^{۲۲}

بپرسید^۱ شادی^۲ ز فرزند چیست
 ۴۰۳۰ چنین داد پاسخ که هر کو جهان
 چو فرزند باشد^۳ بیابد^۴ مزه^۵
 وگر بگذرد، کم بود^۶ درد اوی^۷
 بگفتش^۸؛ به گیتی تن آسان^۹ که راست
 چنین داد پاسخ که یزدان پرست
 ۴۰۳۵ فرزونی نجوید^{۱۰}، تن آسان شود
 دگر آنک^{۱۱} گفتی ز کردار نیک
 ز^{۱۲} گیتی زیون تر کس^{۱۳} آن را شناس
 بپرسیدگان^{۱۴} کس که بد کرد و^{۱۵} مرد
 هر آنکس که نیکی کند بگذرد
 ۴۰۴۰ چه^{۱۶} باید همی^{۱۷} نیکوئی را^{۱۸} ستود^{۱۹}
 چنین داد پاسخ که کردار نیک

۱-ل، ق، ک، (نیز ل، ق)؛ پرسد که (ق، ز)؛ (پ، و، ل، ن، ق)؛ بدو گفت؛ متن = س، س، آ (نیز ل، آ، ب) ۲- (پ: شاهی) ۳- س، آ (نیز ل، آ)؛ به: (د)؛
 آرزوها و هم (وزن درست نیست)؛ س، ک، (نیز ل، ل، آ، پ، و، ب)؛ آرزوهای؛ متن = ل (نیز ق) ۴- ل (نیز و، ن)؛ بگرد (بی نقطه)؛ س، آ؛
 بگردد؛ (و، آ)؛ نمائند؛ متن = س، ک، (نیز ل، پ، و، ل، آ، ب)؛ ق، آ این بیت را نندارد (ه، ل، ن، آ، و، ز)؛ عمل (نیز ق)؛ بیابد (حرف یکم
 بی نقطه)؛ س، س، آ (نیز ل، ل، آ، ب)؛ نیابد؛ متن = ک (نیز پ، و، ل، ن) ۷- ک، (نیز ل، آ)؛ مزه (پاوند نندارد) ۸- (ل، آ)؛ مزه ۹- (ق، آ)؛
 بود؛ س، آ؛ کم بود بگذرد (ل) ۱۰- ل، و، ل، ن، ق، ک، (نیز ق، آ، و، آ، ب)؛ او؛ (ل، ن، آ)؛ داوری - بدان دلبری (())؛ متن = س، آ (نیز ل، ل، آ، ب)؛ س، ل، ب
 پس از این بیت مرثیه فردوسی را در سوگ پسرش آورده اند (= هشتم ۲۱۸۲/۱۶۷ تا ۲۱۹۹) ۱۱- ل، ک، س، آ (نیز ق، آ)؛ پرسد که؛ س، (نیز
 ل)؛ بپرسید (ق)؛ (پ، و، ل، ن، ق)؛ بدو گفت؛ ب: پرسید که؛ متن = (ل، آ، ب) ۱۲- (و: شناسان (= تن آسان)) ۱۳- ل، نیکو ۱۴- ل، چراست
 ۱۵- ل، ن؛ بگیرد (حرف یکم بی نقطه)؛ ل (نیز پ، ب)؛ نگیرد؛ متن = س، ک، س، آ (نیز ق، آ، ل، آ)؛ ۱۶- (ل، آ)؛ سپهبد (ل)؛ ل، ن، آ؛ زمان را) ۱۷- ل،
 نجوید (حرف یکم بی نقطه)؛ س، خوند (ل) ۱۸- س، آ؛ سگالان؛ (ل)؛ سگالی) ۱۹- (ل، آ، ب)؛ ل، ن، آ؛ آنکه) ۲۰- س، (نیز ل، پ، و، ل، ن، آ)؛
 نهان؛ ل (نیز ل، آ)؛ نهاده؛ متن = ل، ک، س، آ (نیز ق، آ، و) ۲۱- (ل، ن، آ)؛ باکار) ۲۲- ل (نیز ل، آ، ل، ن، آ)؛ به؛ متن = ل، س، ک، س، آ (نیز ق، آ، ل، پ،
 و، ب) ۲۳- ل (نیز ق، آ)؛ مر؛ س، آ؛ آنکس آن؛ متن = س، ک، ل، آ، س، آ (نیز ل، ب) ۲۴- س، (نیز و، ل، ن، آ)؛ بر؛ (ق، آ، ل، پ، و، ن)؛ سگالد، آ، ب؛ سگالد
 (پا)؛ متن = ل، ک، ل، آ، س، آ (نیز ل، آ) ۲۵- س، (نیز ل، ب)؛ آزان؛ (ل، آ، ن)؛ ق، ک، س، آ (نیز پ)؛ پرسد که آن؛ (ق، آ)؛ بدانند که آن؛ و؛ بدو گفت
 آن؛ متن = ل، ل، آ (نیز ل، آ) ۲۶- ل، ل، ق، (نیز ق، آ، ل)؛ چو؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۷- (پ: سپرد) ۲۸- ل، ل، آ، س، آ (نیز ق، آ، پ، ب)؛
 نفس را؛ ق، دم او؛ ک، نفسها؛ (ل)؛ تنش (= پیش)؛ متن = س، (نیز ل، ل)؛ آ بیت های ۴۰۳۹-۴۰۴۲ را نندارد ۲۹- ق، (نیز ق، آ، ل، آ)؛ چو؛
 متن = ل، س، ک، ل، آ، س، آ (نیز ل، و، ل، ن، آ، ب) ۳۰- (آ)؛ همه) ۳۱- ل، س، ک، س، آ (نیز ل، ب)؛ نیکوئی (بی)؛ را؛ (پ: نیک و بد را؛ و، ل، ن، آ)؛
 نیکو (پا)؛ متن = ق، (نیز ق، آ، ل، ن، آ) ۳۲- س، آ؛ شنود ۳۳- س، آ (نیز ق، آ، ل، پ، ب)؛ چو؛ متن = ل ۳۴- ل (نیز و، ل، ر، و)؛ ریود؛ متن =
 یازده دستنویس دیگر ۳۵- ل، ل، آ (این بیت و بیت سپسین را نندارند؛ س، ل، آ، ب، آ از این بیت و بیت سپسین بیت زیر را ساخته اند:

چنین داد پاسخ که چون زاد و (س، آ)؛ چو؛ ب: (راد) مرد

بیاسود و جان را به یزدان سپرد

متن = ل، ق، ک، (نیز ق، آ، پ، و، ل، ن، ق)

نمرد آنک^۱ او نیک کردار مُرد^۲
 و زان کس که مانند^۳ همی نام بد
 نیاورد^۴ هر کس^۵ کزو^۶ بازماند
 ۴۰۴۵ بپرسد: چه کارست برتر ز^۷ مرگ^۸؟
 چنین داد پاسخ کزین تیره خاک
 هر آنکس^۹ که در بیم^{۱۰} و^{۱۱} اندوه زیست
 بپرسد کزین دو گران تر^{۱۲} کدام
 چنین^{۱۳} داد پاسخ که هم سنگی کوه^{۱۴}
 ۴۰۵۰ چه^{۱۵} بیم است اگر بیم^{۱۶} اندوه نیست
 بپرسید: کز ما^{۱۷} که با گنج تر^{۱۸}؟

۱. (پ: آنکه) ۲. (ق: برد)؛ ق: ن. این بیت را ندارد؛ این بیت در ده، ق، پ، و آمده است (۴۰۴۱ پ)؛ ل پس از این بیت افزوده است:
 چنین داد پاسخ که نیکی گمان همیشه بود شاد اندر گمان (۱)
 ۳. (و: آید) ۴. (س: نیز، ی، ب)؛ بر: ق، ک (نیز ق، و، ن، ق)؛ به: س، م؛ مر: متن = ل، ل (نیز ل، آ، هـ)؛ هـ ل (نیز ل، آ، هـ)؛ بودست: متن = ده
 دستویس دیگر: به این بیت را ندارد عمل ک (نیز ق، ل، و، آ)؛ و: آ (پاسود: ل، پاسود (حرف یکم بی نقطه)، متن = س، ق (نیز ی، پ، ان، ب)
 ۷. (ن: هرگز) ۸. (ن، پ، ل: که او) ۹. (ق: آرزو؛ ل: وگر) ۱۰. (س: نیز، ی)؛ بد و آرز: متن = یازده دستویس دیگر؛ س: این بیت را
 ندارد ۱۱. (ق: بتر ز؛ ک: که کار بست بتر ز؛ س: نیز، ی، ب)؛ بپرسید گریست پردرد ل (نیز ل، آ، هـ)؛ بترسد (ل: بترسد؛ در ل حرف یکم
 بی نقطه؛ آ: بپرسید) اگر نیست بد نزد؛ ق: بگفتش چه کارست نزدیک؛ پ: بدو گفت کز نیست برتر ز؛ و، ن، آ: بدو گفت بد نیست
 بدتر ز؛ متن = ل، ۱۲. (ن: مرد) (۱) ۱۳. (ق: ک، ل (نیز ل، آ، هـ)؛ وگر: متن = ل، س (نیز ق، ل، و، آ، پ، و، ن، آ، ب) ۱۴. (نیز ق، ل: آن: متن = یازده
 دستویس دیگر؛ س: این بیت را ندارد ۱۵. (ل: هم آنکس) ۱۶. (و: رنج) ۱۷. (ن: حرج) ۱۸. (ن: ان؛ بدان) ۱۹. (ل: زندگی زار باید؛
 س: س، آ، ی، ل، و، آ، ب پس از این بیت افزوده اند:

اگر (ن: وگر) شاه باشی وگر کهنتری
 ز بیم و ز درد (ل، ل، ق، آ: ای بیم و درد از)
 جهان نگذاری (ق: که، ی، آ: بگذری)

- ل، ق، آ، پ، ن، آ بیت بالا را ندارند ۲۰. س: آ؛ بر: س (نیز ی، آ، ب)؛ بپرسید کز تن گران تر (ل: تو گرامی)؛ ل (نیز ل، آ)؛ بپرسید ازین (ل: بگر)
 دو گران تر؛ (پ، و، ن، آ: بدو گفت ازین هر دو بتر (و، ن، آ: بدتر))؛ متن = ل، ک، س، آ (نیز ق، آ) ۲۱. ل: که از بیم و از درد ما شاد کام؛ (ل، ق، آ):
 که از بیم و در بیم ناشاد کام؛ پ، ن، آ: کز بیم پر از درد و ناشاد کام؛ متن = ل، س، ک، س، آ (نیز ق، ل، و، آ، پ، و، ن، آ، ب)؛ بر ل چو کوه؛ ل: بزدان چو کوه؛ پ: بگر
 س (نیز ل، آ، و، آ، ب)؛ بدو: متن = ل، ک (نیز ق، ل، و، آ، پ، ن، آ) ۲۳. س، ل، آ، س، آ (نیز ی، و، آ، ب)؛ بر ل چو کوه؛ ل: بزدان چو کوه؛ پ: بگر
 همچو کوه؛ ن، آ: کزان همگروه؛ متن = ل، ق، ک، ق، ۲۴. (ق: آ: اندیشه)؛ ل (نیز ل، آ، ن، ق)؛ چو اندیشه؛ متن = ل، ک، س، آ (نیز ی، پ، و، آ، ب)
 ۲۵. ک: چو ۲۶. ل: ستوه؛ (ن: آ: چو کوه)؛ متن = دو از ده دستویس دیگر ۲۷. س، ک، س، آ (نیز ی، ب)؛ چو: متن = ده دستویس دیگر ۲۸. ل، آ
 (نیز ل، آ)؛ بیم و متن = دو از ده دستویس دیگر ۲۹. س، ک، ل، آ، س، آ (نیز پ، ن، آ، و، آ، ب)؛ ستوه (حرف یکم بی نقطه)؛ متن = ل، ق
 (نیز ق، آ، ی، ل، آ، ب)؛ س، ک، ل، آ، س، آ (نیز ل، آ، و، آ، ب)؛ پس از این بیت و پس از بیت سببین افزوده اند: بپرسید (و: بدو گفت) از اینها
 گذشتن (س: نه، ل: کز تن گذشتن؛ ب: کزینها گذشتن؛ ک، س، آ: بپرسد گذشتن از اینها) به چیست + که بر کار (ل: آ: دار) گیتی بیاید
 گریست؛ چنین داد پاسخ که دانش بود + که داننده دایم به رامش بود ۳۰. س: از؛ ل، ق، ک، س، آ (نیز ق، ل، و، آ، ب)؛ بپرسد که از؛ (و: بدو گفت کز)؛
 متن = س، ل، آ (نیز ی، ل، آ، پ، ن، آ، ب) ۳۱. ق: بارنج تر ۳۲. س (نیز ی، و، ب)؛ آنکس؛ متن = ده دستویس دیگر ۳۳. ق: با گنج تر؛ (ق: آ:
 بر رنج تر؛ ل، ن، آ: بارنج تر)

که از^۳ ارج^۴ دوست^۵ دور از بهشت؟
 نباشد به گیتی، نه^۷ آوای^۸ نرم،
 همه زندگانی به زندان^{۱۲} بود!
 چنان گفت کان کو^{۱۶} بی‌اندوه‌تر^{۱۷}،
 بدی بر^{۲۲} دل خویش کرده تباہ^{۲۳}!
 که جان و خرد بر دل او گواست؟
 بکوشد، نیند بدی را^{۲۸} میان!
 که آن^{۳۲} بر سر مردمان^{۳۳} افسرست؟
 بود مرد، نایدش افسون^{۳۶} به کار،
 وگر نیز^{۳۹} رای^{۴۰} بلندی کند^{۴۸}،

پرسید کاهو^۱ کدامت^۲ زشت
 چنان داد پاسخ که زن^۶ را که شرم
 ز مردان^۹ بتر^{۱۱} آنک^{۱۱} نادان بود
 ۴۰۵۵ پرسید^{۱۳}: مردم^{۱۴} که نستوه‌تر^{۱۵}؟
 بگژو^{۱۸} به یزدان^{۱۹} و^{۲۰} تن بی‌گناه^{۲۱}
 پرسید^{۲۲}: مردم کدامست راست^{۲۵}
 چنان گفت کان^{۲۶} کو به سود و زیان^{۲۷}
 پرسید^{۲۹} کز خو^{۳۰} چه نیکوترست^{۳۱}
 ۴۰۶۰ چنان داد پاسخ که چون^{۳۳} بردبار^{۳۵}
 نه از کوی او^{۳۷} سودمندی کند^{۳۸}

۱. ل. که آهو؛ م. آهو؛ ق. ک. س. ی. آهو؛ (نیز ق. ۲): پرسید که آهو؛ متن = ل. ۲ (نیز ل. ۱. ب). ج. ل. ق. کدامت؛ و: متن = دوازده دستویس دیگر
 ۲. س. ۱: <از> ۴. ل. (نیز ل. ۱. ب. پ. ب. رنج؛ س. گنج؛ متن = ه. س. آ (نیز ل. ۳): که دوست از دین؛ متن = ق. ک. ل. آ (نیز ق. ۲. و. ل. ۱).
 عمل ۲ (نیز ل. ۱. ۳). زنی ۷. س. ل. ۲. س. آ (نیز ل. ۱. ل. آ. ب. ا. ب.): نشسته به (پ. نه)؛ ق. ک. سرشته به؛ (و. نه آهسته؛ ل. ن. نشستن نه)؛ متن = ل
 (نیز ق. ۱) ۸. ل. س. آ (نیز ل. ۱. ل. آ. ب. ا. ب.): آواز؛ متن = (ق. و. ل. ۱) ۹. (م. مردم) ۱۰. (ل. ی. ی. ل. آ. نیز؛ و. بر (حرف دوم بی نقطه))
 ۱۱. (پ. آنکه) ۱۲. ق. پریشان؛ ل. ۲ به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

ز مردان و پیران که دانا بود
 همه زندگانش کانا بود (۱)

۱۲. س. آ: پرسید که؛ (پ. و. ل. آ. بدو گفت؛ ب. پرسید که)؛ متن = ل. ل. آ (نیز ل. ۱. ۲). ل. ۴. ل. آ (نیز ل. ۱. ۲): گشتا؛ متن = ل. ک. س. آ (نیز ل. ۱. ب. و. ل. آ. ب.) ۱۵. س. ک. (نیز ل. ۱. ب. پ. بستوه‌تر (حرف یکم بی نقطه)؛ ل. آ. س. آ (نیز ل. ۱. ۲): بستوه‌تر؛ متن = ل. ق. (نیز ل. آ. ب. و. ل. ۱) ۱۶. س. هر کو؛ ق. آنکو؛ متن = ۱۷. (و. آنکو براندوه‌تر؛ ل. آنکس که اندوه‌تر (۱))؛ متن = ل. ک. ل. آ. س. آ (نیز ل. آ. ب. ل. آ. ب. ا. ب.)؛ ق. آ این بیت را ندارد ۱۸. ک. نگرو؛ ل. آ (نیز ق. ۲. ل. آ): بگرد؛ (پ. نگردد؛ ل. آ: بگرد (حرف یکم بی نقطه)؛ آ: که نگرد و (۱))؛ متن = ل. ۱۹. ل. نگردد سزان (دو حرف نخست واژه پسین بی نقطه؛ ح. به یزدان؟)؛ (و. برد نزد یزدان)؛ متن = س. آ ۲۰. ل. آ (نیز ل. ۱. ب. و. ل. آ): جوع؛ متن = ک. ل. آ. س. آ (نیز ق. ۲. ل. آ. ب. ۲۱. ک. حبی = گناه؛ (ق. پرگناه) ۲۲. ل. آ (نیز ل. ۱. ۲): از؛ متن = ل. ک. س. آ (نیز ق. ۲. ب. و. ل. آ) ۲۳. ک. (نیز ق. ۲. ب. و. ل. آ) ۲۴. س. آ: بگرد سیاه؛ (ل. بگرد سیاه)؛ متن = ل. آ (نیز آ)؛ س. ق. ل. ب. این بیت را ندارد؛ این بیت در ل. ک. ل. آ. س. آ. ق. آ. ب. آ. ب. آ. آمده است ۲۴. س. آ: پرسید که؛ ل. آ (نیز ل. ۱. ۲): بگفتش ز (ل. که)؛ (پ. بدو گفت؛ ب. پرسید که)؛ متن = ۲۵. (ق. آ: دگر گفت کان کو نید خود سزااست)؛ متن = ل. س. ق. (نیز ل. ۱. ب. و. ل. آ) ۲۶. ق. (نیز و. ل. آن ۲۷. (ل. سترد زبان (حرف دوم واژه پسین بی نقطه)؛ ب. سرد زنان (۱)) ۲۸. (ل. به بیداد نیند؛ ب. بیند بدی را)؛ ل. ک. نگوید نیند بدی را؛ ق. بخیسد نیند بدی را؛ (ق. بگویند بیند بدی را)؛ ل. پ. نکوشد نیند بدی را)؛ متن = س. ل. آ. س. ل. آ (نیز و. ل. آ. ب. ۲۹. س. آ: پرسید که؛ (و. بدو گفت؛ ب. پرسید که)؛ متن = دوازده دستویس دیگر ۳۰. (ق. آ ما؛ ب. ره)؛ س. س. آ (نیز ل. ۱. ب. پ. مردم؛ ل. آ (نیز ل. ۱. ۲): گفتش؛ (ل. بگرد دور)؛ متن = ل. ق. ک. (نیز و. ل. آ) ۳۱. س. آ (نیز ل. ۱. ب. که زیباترست؛ (ل. آ: چچه = نیکوترست)؛ متن = ده دستویس دیگر ۳۲. س. ل. آ (نیز ل. ۱. ل. آ. و. آ. ب. ا. ب.)؛ او؛ متن = ل. ق. ک. س. آ (نیز ق. ۲. ب. ل. آ) ۳۳. ق. مهران ۳۴. (پ. بگرد) ۳۵. س. آ: بردبار (۱) ۳۶. (ق. آ: افسر نیاید)؛ س. س. آ (نیز ل. ۱. ل. آ. و. ل. آ. ب. مردم افسون نیاید؛ ق. ک. (نیز ل. آ) ۳۷. ل. آ: افسر نیاید (دو ب. واژه میانی خوانا نیست)؛ (ب. مردم افسوس نیاید)؛ متن = ل. ل. آ بیت‌های ۴۰۶۲. ۴۰۶۰ را ندارد ۳۷. (ق. آ: و. س. ک. (نیز ل. ۱. ب. و. ل. آ. ب. آ. آن کز بی؛ س. آ (نیز ل. ۱. ۲): آنک از بی؛ (ل. آ: بدی)؛ (ل. هرگز بدی)؛ متن = ل. ۳۸. (ل. آ: بود) ۳۹. ل. سره (بی نقطه)؛ س. (نیز ل. ۱. نیز؛ متن = ک. س. آ (نیز ق. ۲. ل. آ. ب. ۴۰. (ل. ی. ی. ل. آ: بی)؛ ق. بیت‌های ۴۰۶۳. ۴۰۶۱ را ندارد

ببخشید و تاریکی^۲ از دل بست،
 که از^۵ جان پاک^۶ آید و بخردی؛
 بدو^۹ گفت کز رنج و^{۱۰} کردار خویش!
 که بخشنده^{۱۳} گردد سرفراز و^{۱۴} مه؟
 مدارید باز ایچ سود و زیان^{۱۶}!
 سخن برگشاد^{۱۷} آشکار و نهان،
 وگر^{۱۹} گردیش کار^{۲۰} ناسودمند؟
 دگر^{۲۲} هست بادانش و یادگیر^{۲۳}،
 که بر داوران^{۲۴} جهان داورست!
 مبین ایچ^{۲۹} ازو سود و ناسودمند^{۳۰}!
 به^{۳۲} کاریش^{۳۳} انجام^{۳۴} و آغاز نیست،

چو رادی که پاداش رادی نجست^۱
 سدبگر^۳ چو کوشایی^۴ ایزدی
 برسید^۷؛ در دل^۸ هراس از چه بیش؟
 ۴۰۶۵ برسید^{۱۱}؛ بخشش^{۱۲} کدامست به
 چنین داد پاسخ کز ارزانیان^{۱۵}
 برسید موبد ز کار جهان
 که آیین کز بینم و ناپسند^{۱۸}
 چنین داد پاسخ که از^{۲۱} جریخ پیر
 ۴۰۷۰ بزرگست و^{۲۲} داننده^{۲۵} زو^{۲۶} برترست
 بدآیین^{۲۷} مشو، دور باش از پسند^{۲۸}
 بد و نیک از آن^{۳۱} دان کش انباز نیست

۱.س (نیز ب): باری نجست (حرف یکم هر دو واژه بی نقطه)؛ س^۱ (نیز ل^۲): با دی بجست؛ (بی: نه) پاداش شادی بجست؛ ق^۳: رازی
 که... (؟) رادی بجست (حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ ن^۴: دادی کفن بود دادن نجست (ل) (حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ متن =
 ل، ک (نیز پ، و، ا)؛ در همه دستورها حرف یکم واژه پسین بی نقطه ۲.ق^۳: برسید و بار کم)؛ متن = بازده دستوری دیگر (بی:
 حوجه) ۳.ل: سه دیگر ۴.ف: کوشا بود ل^۲؛ ق^۳ (نیز بی، آ، ب): کوشان بود؛ (ل: که چون شان؛ و که کوشا)؛ متن = ل، ک (نیز ق^۳، پ،
 ن^۱) ۵.ل^۲ (نیز ل^۲): با؛ متن = ده دستوری دیگر ۶.ل: آن بیاک (؟)؛ در ق^۳ آیت های ۴۰۶۳-۴۰۶۵ پس از بیت ۴۰۶۸ آمده
 است ۷.ک، س: برسد که؛ (پ، و، ن: آ: بدو گفت)؛ متن = ل، س، ق، ل^۲ (نیز ق^۳، ل^۲، آ، ب) ۸.پ: درد؛ آ: برل؛ ب: از دل ۹.ن^۲:
 چنین ۱۰.س-س (نیز ل^۲، ن^۲): حوجه؛ متن = ل (نیز بی، آ، ب) ۱۱.ک (نیز ب): برسد که؛ ل^۲ (نیز ل^۲): بگفتش ز (ل: که)؛ (و، ن: آ:
 بدو گفت)؛ متن = ل، س، ق، س (نیز ق^۳، ل^۲): حوجه؛ متن = ل (نیز بی، آ، ب) ۱۲.ل: رنجش ۱۳.بی: بخشیده ۱۴.ق (نیز بی، ل^۲): حوجه؛ متن = ل، س، ک، ل^۲،
 س (نیز ق^۳، آ، ب، و، ن: آ، ب) ۱۵.ق (آ، بی، ن: آ: ایرانیان؛ ل: پاسخ آورد کارزانیان) ۱۶.آ: از میان؛ س: مدار ایچ بازار سود و زیان؛ متن =
 دوازده دستوری دیگر ۱۷.ن: برگشای)؛ قیت های ۴۰۶۷-۴۰۷۸ آورده است ۱۸.س (نیز ب): گزینم ازو ناپسند؛ ک، س: آ (نیز بی، و،
 ا): گزینم ازو یا بسند (در ا حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ (ل: گزینم کز ناپسند؛ پ: که بینم همی ناپسند)؛ ل^۲ (نیز ق^۳): این گر
 بینم ازو یا بسند (ق: ناپسند)؛ (ن: آ: آدین گزینم ازو یا بسند)؛ متن = ل ۱۹.ل-ل^۲ (نیز ل^۲): اگر؛ متن = ل، س، ک (نیز ق^۳، ل^۲، بی) ۲۰.
 ل: روز؛ ق^۳ آیت های ۴۰۶۷-۴۰۶۹ راپس از بیت ۴۰۶۲ آورده است ۲۱.ل، س، ک، ل^۲ (نیز ق^۳، پ، و، آ، ب): این؛ متن = (ل: ک)
 ۲۲.ل، س، ک، ل^۲، س (نیز ق^۳، و، آ، ب): اگر؛ متن تصحیح قیاسی است ۲۳.و: ناگربر (بی نقطه)؛ ن^۲ آیت های ۴۰۶۹-۴۰۷۰ رانداورد
 ۲۴.ل (بی: حوجه) ۲۵.س، ک، ل^۲، س (نیز ق^۳، آ، ب، و، آ، ب): دارنده؛ متن = ل (نیز و) ۲۶.ل (آ: و) ۲۷.ل (نیز ق^۳): بآیین؛ (پ: برآیین)؛ متن = ده
 دستوری دیگر ۲۸.س، ک، ل^۲ (نیز ق^۳، ل^۲، آ، ب، و، آ، ب): گزنده؛ متن = ل، س: آ (نیز پ، و) ۲۹.ل (نیز ب، و): هیچ؛ متن = ۳۰.ل، ک:
 حوجه ناسودمند؛ س: از سود ناسودمند؛ س (نیز بی): از بی سود ناسودمند؛ (ق: سود اندرین سودمند؛ ل^۲: آن: آ: هیچ ازو سود و ل^۲:
 حوجه ناسودمند؛ ب: از سود هیچ ناسودمند)؛ متن تصحیح قیاسی است ۳۱.ل: ازو ۳۲.ل (آ: ز) ۳۳.س، ل^۲ (نیز بی، ل^۲): کاروی؛
 متن = ل، ک، س (نیز ق^۳، آ، ب، و، ن: آ، ب) ۳۴.ل، ک، س (نیز پ، ن: آ): فرجام؛ متن = س، ل^۲ (نیز ق^۳، ل^۲، بی، آ، ب)

همه^۲ بود نایود و ناهست^۵ هست!
 که تن چون سرایست جان را^۷ سپنج؟
 بود رنجه^۹ چندانک^{۱۰} مغز اندروست^{۱۱}،
 که جان زو به پایست^{۱۵} اگر^{۱۶} بگذرد!
 که از^{۱۸} و نیاز از که باید^{۱۹} نهفت؟
 سزد گر بدارد^{۲۱} خرده مند باز^{۲۲}،
 که همواره سیری نیایی^{۲۴} ز گنج!
 به هوش و به رای و به آیین و کیش^{۲۶}

چو گوید بباش^۱، آنج^۲ خواهد^۳ بدهست
 پیرسید کز درد بر کیست^۶ رنج
 ۴۰۷۵ چنچین داد پاسخ که این بوده پوست^۸
 چو پالود^{۱۲} از^{۱۳} جان، ندارد خرد^{۱۴}
 پیرسید موبد ز پرهیز^{۱۷}، گفت
 چنچین داد پاسخ که از^{۲۰} و نیاز
 تو از از^{۲۳} باشی همیشه به رنج
 ۴۰۸۰ پیرسید کز شهریاران که^{۲۵} بیش

۱-ل: ساش (دو حرف نخست بی نقطه)؛ س، ل (نیز ق، ی، ا، ب)؛ بباش (حرف نخست بی نقطه)؛ (ن: آ، بیاش (۲)؛ ا: باداش (۱)؛ متن = ک،
 س (۲: نیز ل، پ، و، ب) ۲-ک: (نیز بی، ب)؛ آنچه؛ متن = ل، س، ی، س (۲: نیز ق، آ) ۳-ل: گوید؛ س: آ: خواهی؛ متن = یازده دستنویس دیگر
 ۴-ل: ک، س (۲: نیز ن: آ)؛ همو؛ س (نیز بی، ب)؛ همان؛ (پ: همی)؛ متن = ل (نیز ق، آ، و، ا) ۵-ل: ک، س، آ (نیز بی، پ، ن: آ، ب)؛ تا بود و
 (بی، ب: جو)؛ تا هست؛ س: تا بود باشد و هست؛ ل (نیز و)؛ بود و نایود و (ل: آ: جو)؛ ناهست (در ل) دو نقطه زبر حرف نخست و
 یک نقطه زیر آن (۱)؛ (ق: بود و نایود و تا هست؛ ا: بوده نایود تا هست)؛ متن = (ل: آ) ۶-ل: ع: (بیست) ۷-ل: (نیز ن: آ)؛ و جان چون؛
 ک: سرائی است جان را؛ س: از راست (۱) جان را؛ ل (نیز ا)؛ خاک راهست و جان بر؛ (ل: آ: خاک را باشد و جان)؛ متن = (نیز ق، آ، بی،
 پ، و، ب) ۸-ل: بوده ز پوست؛ س (نیز ا)؛ بوده پوست (حرف نخست هر دو واژه بی نقطه)؛ (بی: بوده پوست (حرف یکم واژه نخست
 بی نقطه)؛ ل: بوده پوست (حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ پ، ن: آ: کرد پوست؛ و: نخت پوست (حرف یکم هر دو واژه بی نقطه)؛
 متن = ک، ل، س (۲: نیز ق، ی، ب)؛ بوده پوست ۹-ل: س (نیز بی)؛ مغز؛ ل (نیز ق، آ، ب)؛ رنج؛ متن = ک، س، آ (نیز بی، پ، ا) ۱۰-ل: ک، ل (نیز
 ق، آ، بی، ل: آ)؛ چندانکه؛ (ب: خرد آنک)؛ متن = ل، س، ی، س (۲: نیز پ، ا) ۱۱-س (نیز بی)؛ رنج اندروست؛ (ق: آ: با مغز پوست (حرف یکم
 واژه پسین بی نقطه)؛ و: جان اندروست)؛ متن = ل، ک، ل، س (۲: نیز ل، ق، آ، ب، پ، ن: آ، ا، ب) ۱۲-ل: (بی: نایود) ۱۳-ل: زو؛ س (۲: نیز پ، ا)؛ از آن
 ۱۴-س (نیز بی، ب)؛ بود بی خرد؛ متن = ل، ک، ل، س (۲: نیز ق، آ، ب) ۱۵-س، س (۲: نیز بی، ل، پ، ب)؛ بیایست؛ ل: بیایست (حرف یکم
 بی نقطه)؛ (و: آ: بیایست (حرف یکم بی نقطه)؛ ن: آ: به تاب است؛ ق: جای بیایست)؛ متن = ۱۶-ل: بر خاک باشد چو جان؛ ک: از جان
 بیایست از؛ متن = (پ) ۱۷-ق: (و، ن: آ: پرهیز و؛ ا: بر حز و (۱) (حرف یکم و چهارم بی نقطه)؛ ل: پرهیز موبد زهر چیز و (۱)
 ۱۸-ک: راز ۱۹-س، س (۲: نیز پ، و، ن: آ، ب)؛ بتوان نهفت (در س، ل) حرف یکم واژه نخست بی نقطه)؛ (ق: آ: چه شاید؛ بی: آ: آنک نتوان)؛
 متن = ل، ک؛ ل (۲: نیز بی، ل)؛ آ (نیز بی، ل، آ، ب)؛ شرم و؛ ک، س (۲: نیز پ، ا)؛ شرم؛ متن = ل (نیز ق، آ، و، ن: آ) ۲۱-ل: س، ک، س، آ
 (نیز ق، آ، بی، ل، و، ب)؛ ندارد؛ متن = (پ) ۲۲-س، ک، ل، آ، س (۲: نیز ل، آ، ب)؛ و، ن: آ، ب)؛ راز؛ متن = ل (نیز ق، آ، بی، پ، ا) ۲۳-س، ل، آ، س (۲: نیز بی،
 ل، و، ا، ب)؛ نیاز آنک (ل: آ: آنکه)؛ متن = ل، ق، ک (نیز ق، آ، بی، ن: آ) ۲۴-ق، ک (نیز ق، آ)؛ نیاید (در ک حرف چهارم بی نقطه)؛ ق: این بیت
 را پس از بیت ۴۱۲۷ آورده است ۲۵-س، ک، ل، آ، س (۲: نیز بی، ب)؛ که؛ متن = ل (نیز ق، آ) ۲۶-ل: (و: آ: نین کیش؛ بی: آ: دین و کیش؛ ا: آ:
 آیین خویش)؛ ل: آیین و بارای و کیش؛ متن = س، ک، ل، آ، س (۲: نیز ق، آ، بی، ب)؛ ق: بیت های ۴۰۸۰، ۴۰۸۵، ۴۰۸۶ را ندارد؛ س، ک، ل، آ، بی، ل، آ،
 و، ا، ب: پس از این بیت افزوده اند:

که بد بیش و پیش از همه بخردان (ک، ل، ل، ق، و، ب: خسروان)
 که چون او نبودند هم (س، ل، ک: نیز؛ س، ل، ق، همه؛ و: و هم) پهلوان (بی: موبدان؛ ل: سروان)

ل: پس از بیت ۴۰۸۰ افزوده است:

پس از مرگ بر که کنیم آفرین

که را دانی ای شهریار زمین

ل: ق، ل، آ، بی، ق، آ، بی، هیچ یک از بیت های بالا را ندارند

نیاشی به بازار^۲ ننگ و نبرد!
 نباید که داری^۲ به دل در نهان!
 گراینده‌ی رامش^۶ جاودان،
 مهندس مر او را^۸ همی بشمرد!^۹
 به یزدان خرد بایدت رهنمای!
 که تو تو به کاری^{۱۳} و گیتی^{۱۴} کهن!
 نباشدت^{۱۶} با مردم بد نشست!
 بیخشایی^{۲۰} آن را که بخشودنی است!^{۲۱}
 اگر دیده خواهد^{۲۳}، وگر^{۲۴} مغز و پوست!
 نباید^{۲۵} که آید^{۲۶} میانجی به کار!
 چنان کن که نگشاید^{۲۸} او بر تو دست!
 هنر باید و شرم و شایستگی^{۳۰}!
 دروغ از هنر نشمرد دادگر!

همان نیز یار^۱ گهکارمرد
 غم آن جهان از پی این^۳ جهان
 نشستنت^۵ همواره با بخردان
 [که این رامش اندر زمان^۷ بگذرد
 ۴۱۰۰ گراینده بادی^{۱۰} به فرهنگ و رای
 از^{۱۱} اندازه برنگذرانی^{۱۲} سخن
 نگرداندت رامش و روز مست^{۱۵}
 بیچی^{۱۷} دل از هرچ^{۱۸} نابودنی است^{۱۹}
 نداری به چیزی جدایی^{۲۲} ز دوست
 ۴۱۰۵ اگر دوست با دوست گیرد شمار
 چو با مرد بدخواه باید^{۲۷} نشست
 چو جوید کسی راو بایستگی^{۲۹}
 نباید^{۳۱} زبان از هنر^{۳۲} چیره‌تر^{۳۳}

- ۱- (ق: ۲: کار) ۲- ل، س، ق، س (نیز ق: ۲، ب): چه < بازار: ک (نیز ل، ل، و، ا): < چه < بازار و: (پ: میانشید و بازار: ل: ۲: نباشد به بازار)؛ متن تصحیح قیاسی است ۳- س، ق، ک، س (نیز ل، ل، ا، ب): این جهان از پی آن: متن = ل (نیز ق: ۲، ب، و، ل، ن، ق): ۴- دارد: ل ۲ بیت‌های ۴۱۲۲-۴۰۹۷ را ندارد ۵- س (نیز ل، ل، ا، ب): نشینی تو: (پ: نشستید)؛ متن = ل، ک، س (نیز ق: ۲، و، ل، ن، ق): ۶- (ق: ۲: گراینده بر رامش: ل: گراینده رامش: پ: بزرگان و با رامشی)؛ ق این بیت را ندارد ۷- (ق: ۲، ب، ن، ق): جهان ۸- ک: سش این را برامش (؟) (دو حرف نخست واژه نخست بی نقطه)، (ق: ۲: هنر را برامش)؛ متن = س، س (نیز بی ب): ۹- ک: ۸: شمرده ل، ق این بیت را ندارند؛ این بیت در س، ک، س، ق، ۲: ب آمده است ۱۰- س، ک، س (نیز ل، ل، ا، ب): باشی؛ متن = ل، ق (نیز ق: ۲، ب، و، ل، ن، ق): ۱۱- (ق: ۲: ز): ۱۲- ل (نیز ا): بگذرانی (حرف یکم بی نقطه)؛ (ن: ۲: نگذرد این)؛ متن = س، ق، ک، س (نیز ق: ۲، و، ب) ۱۳- ل، س: نکاری (بی نقطه)؛ (پ: نکاری) ۱۴- (ا: دیگر) ۱۵- ل: رامش رود مست؛ بی (نیز ل، ب): بگرداندت دانش و (بی: حرم) زور دست (ب: روز مست)؛ ک، س (نیز بی، و، ل، ن، ق): نگرداندت (ن: بگرداندت) رامش (پ: گردش و: دانش) روز مست (در و ل، ن، ا و واژه میانی بی نقطه)؛ (ل: ۲: به (ا: ز) دانش نه تو ست باشی نه مست)؛ متن = (ق: ۲: نیز ل): ۱۶- (ل: ۲: آ: نسای تو؛ ل: ۲: نباشد جت: یا؛ ب: نبایدت با) ۱۷- (نیز ل): بیچی؛ متن = ده دستویس دیگر ۱۸- ک، س (نیز ق: ۲، ب): هر چه؛ س: اندر چه؛ متن = ل ۱۹- (ا: چنان بودنیست) ۲۰- (ل: ۲، ل، ن، ق): بیخشای ۲۱- (ق: ۲: خشنودنیست) ۲۲- (ل: ۲: آ: نجویی جدایی بیچی؛ ب: بیچی به چیزی که داری؛ ل: ۲: نداری دریغ آنچه داری)؛ متن = س، ق، ک، س (نیز ق: ۲، ب، و) ۲۳- (ق: ۲: نیز ل، و): خواهی؛ متن = س، ک، س (نیز ق: ۲، ل، ا، ب) ۲۴- س (نیز ل، ل، ا، ب، و، ل، ن، ق): اگر؛ متن = س، ق، ک (نیز ق: ۲، و، ل)؛ ل این بیت را ندارد؛ این بیت در دوازده دستویس دیگر آمده است ۲۵- ل: باید (حرف یکم بی نقطه) ۲۶- ل (نیز بی، ل، ن، ق): باشد؛ ک: باید؛ (ل: ۲: آ: باید)؛ متن = س، ق، س (نیز ق: ۲، ب، و) ۲۷- (ل: ۲: نباشد) ۲۸- (ل: ۲، ل، ن، ق): بگشاید (ا): بگشاید (حرف یکم بی نقطه)؛ (ل: ۲: نیز ق: ۲)؛ دان که بگشاید (در ل حرف نخست واژه پسین بی نقطه)؛ ق: زی که نگشاید؛ متن = س، ک، س (نیز بی، ب، و، ب < ک < ب) ۲۹- (پ: بیوستگی)؛ ل (نیز ق: ۲)؛ را بآهستگی؛ (ل: ۲: رای بیوستگی)؛ متن = س، ق، ک، س (نیز ل، ل، و، آ، ب) ۳۰- ل: بایستگی؛ (پ، و، ل، ن، آ: آهستگی)؛ متن = س، ق، ک، س (نیز ق: ۲، ب، و، ل، ا، ب) ۳۱- ل: باید (حرف یکم بی نقطه)؛ (ب: باید)؛ متن = ۳۲- (ل: ۲: نباید هنر از زبان)؛ متن = س، ق، ک، س (نیز ق: ۲، و، ا) ۳۳- ل: چیره‌تر؛ (ل، ل، ن، ق: ۲، آ: خیره‌تر)؛ متن = س، ق، ک، س (نیز ق: ۲، ب، و، ب)

نه خواری^۲ به ناچیز دارد^۳ بنیز!^۱
 تو نیزی^۴ مکن هیچ با بدگمان!^۵
 و زاندازه^{۱۱} گفتار او بگذرد^{۱۲}،
 سخن‌های چرب^{۱۶} آورو^{۱۷} تازه‌گوی^{۱۸}!
 پشیمانی آید^{۲۲} به فرجام پیش!
 فگارست بی‌کار اگر باهشی^{۲۴}!
 و گر کار^{۲۶} با بوی و^{۲۷} با رنگ نیست!
 همیشه به دانش نپوشان^{۲۹} بود!
 پشیمانی و تندی^{۳۳} آرد به روی^{۳۲}!
 نیازد^{۳۵} دلش سوی^{۳۶} درد و گزند!
 نباشد به چشم جهاندار^{۳۹} خوار!

نداند کسی را بزرگی^۱ به چیز
 ۴۱۱۰ اگر بدگمانی گشاید زبان
 و زانپس^۸ چو سستی‌گمانی برد^{۱۰}
 تو پاسخ مر او^{۱۳} را به^{۱۴} اندازه گوی^{۱۵}
 به آزم^{۱۹} اگر بگفتی^{۲۰} سوی^{۲۱} خویش
 چو^{۲۳} بی‌کار باشی مشو رامشی
 ۴۱۱۵ ز^{۲۵} هر کار کردن ترا ننگ نیست
 به نیکی به هر کار کوشان^{۲۸} بود
 به کاری^{۳۰} نیازد^{۳۱} که فرجام اوی^{۳۲}
 ببخشاید از درد^{۳۳} بر مستمند
 خردمند کو^{۳۷} دل کند^{۳۸} بردبار

۱-س، ۲ (نیز ق ۲، ی، و، ان ۲، ب): ندارد (ق: ندانی) کسی را بزرگی؛ (ل: ۲، آ: بزرگی ندارد کسی جز (ا: خود)؛ ب: ندارد بزرگی کسی را)؛ متن: د، ک-۲، س، ۲ (نیز ل، ی، ان ۲، ب): بخواری؛ متن: د، ک، (نیز ق ۲) حرف یکم بی‌نقطه، ل، ۳، پ، و، (ا) ۳-ل، ۳: آید؛ آ: آرد؛ ق: آ: نه با چیز ماند؛ ل: آ: ناچیز دارد (())؛ متن: د، س، ک، س، ۲ (نیز ل، ی، پ، و، ب) ۴-س: بچیز (پساوند ندارد)؛ (ل: ۲: نه نیز)؛ ق: این بیت را ندارد؛ این بیت در دوازده دستنویس دیگر آمده است ۵-س: و گر عمل (نیز ل، ی): تندی؛ متن: یازده دستنویس دیگر ۷-ق: پنهان ۸-ل (نیز ق ۲): ازان پس؛ س: و ران هم؛ (ل: و گر هم)؛ متن: د، ق، ک، س، ۲ (نیز ل ۲، ب) ۹-ل (پ: بکه) ۱۰-ل (ی، ا: بورد) ۱۱-ل (پ: زاندازه؛ ب: از اندازه)؛ متن: د، ۱۲-ل: تنومند نیز آن نشانی برد؛ ا: بنومیدیش آن نشانی بود؛ متن: د، ک، س، ۲ (نیز ق ۲، ی، و، ان ۲) ۱۳-ل (ا: آن) ۱۴-ل (و: بر) ۱۵-ل: گو ۱۶-ل (پ: خوب) ۱۷-ل (ی، و، ب: جو)؛ ق: آوری؛ متن: د، س، ک، س، ۲ (نیز ق ۲، ی، ان ۲، ب، و، ا: ۱۸-ل: گو؛ ق: روی؛ متن: یازده دستنویس دیگر ۱۹-س: آرام ۲۰-ل (ب: بگذری) ۲۱-ق: نام: ک: سرده؛ (ق: آ: کام؛ ل: ۲، ان ۲: سوی (بی‌نقطه))؛ متن: د، س، س، ۲ (نیز پ، و، ا: ب) ۲۲-س (نیز ل ۲، و، ا: ب): آرد؛ متن: د، ق، ک، س، ۲ (نیز ق ۲، ی، ان ۲) ۲۳-س: تو ۲۴-ل، ق، (نیز و): ز کارست (و: نه کارست) بیکاری از (ق: و) باهشی؛ س (نیز ل، ی، ان ۲، ب): نه کارست بیکار با بیهشی (ل، ی: رامشی؛ ل: آ: اگر باهشی)؛ ک، س، ۲ (نیز ل ۲): ز کارست بیکار اگر (س: آنگر) باهشی؛ (ا: ز کارست و بیکار و هم بیهشی)؛ متن: د، پ: نیز ۲۵-ل (ی: به) ۲۶-ل: اگر چندان ۲۷-ل (ی: بورد)؛ ب: نور و؛ پ این بیت را ندارد؛ این بیت در یازده دستنویس دیگر آمده است ۲۸-س: نپوشا؛ ک، س، ۲ (نیز ق ۲، ی، ا: ب): کوشا؛ (ل: آ: ق نکوگر به هر کار کوشا)؛ متن: د، ل ۲۹-س، ک، س، ۲ (نیز ق ۲، ی، ا: نپوشا؛ (ب: دشمن به نپوشا))؛ (ل: آ: زبانش نپوشا))؛ متن: د، ل، ق بیت‌های ۴۱۱۸-۴۱۱۶ را ندارد؛ پ، و، ان ۲ به جای این بیت، بیت زیر را آورده‌اند:

به هر کار کوشا بیاید (و: کوشات بیاید) بدن (ل: ن شدن)
 به دانش نپوشا بیاید (و: نپوشات بیاید) بدن
 (ل: ن شدن؛ ب: به نیکنی همه داستانش زدن)

۳۰-ل (و: کازی) (()) ۳۱-س، ۲ (نیز ق ۲، ل ۲، آ: نیارد؛ (ل: ننازد؛ پ، و: نیازی؛ ل: آ: مبادی)؛ متن: د، س، ل (نیز ا: ب) ۳۲-ل (و، ا: او-رو) ۳۳-ل (و: زشتی) ۳۴-ل: ببخشید از درد (وزن درست نیست)؛ (ل: ۲، ل: آ: ببخشای بر (ل: آ: از) درد؛ پ، و: ببخشایی از درد؛ ب: ببخشاید دست)؛ متن: د، س، س، ۲ (نیز ق ۲، ی، ا: ب) ۳۵-ل: سارد (بی‌نقطه)؛ س، ک، س، ۲ (نیز ل، ی): نیارد؛ (ل: ۲، ان ۲: میاوار؛ و: نیازی)؛ متن: (ق: ۲، پ، ب) ۳۶-ل (ل: آ: برو هیچ؛ ان: آ: دلت سوی) ۳۷-ل (ک: ۳، ل: گر) ۳۸-ل (ن: آ: کود که بد) (()) ۳۹-ل، ق: خردمند؛ متن: د، ک، س، ۲ (نیز ق ۲، ل ۲، پ، و، ان ۲، ا: ب)؛ س، ل، ی بیت‌های ۴۱۱۹-۴۱۲۷ و بیت‌های ۴۳۱۴-۴۱۱۹ را ندارند و به جای آنها، س، ل، ی بیت‌های ۱۰۹۳-۱۰۹۵ و بیت‌های ۱۰۹۳-۱۱۳ را از نو نوشته‌اند

چنان هم^۱ که از دادِ نوشین‌روان^۲ کجا^۳ خاک شد، نام ماندش جوان^۴!

گفتار اندر وفات یافتن قیصر روم و رزم کسری^۵

چنین گوید^۶ از نامه^۷ باستان
 که آگاهی آمد^۸ به آبادیوم
 ۴۱۳۰ که نو زنده بادی که قیصر بمرد
 براندیشه^۹ شد جانِ کسری ز مرگ
 گزین کرد از^{۱۰} ایران فرستاده‌یی
 ز گفتارِ آن دانشی^{۱۱} رانستان^{۱۲}،
 بنزد جهاندار کسری ز روم،
 زمان و^{۱۳} زمین دیگری را سپرد
 شد آن لعل^{۱۴} رخساره چون^{۱۵} زرد برگ
 جهان‌دیده و راد و^{۱۶} آزاده‌یی،

۱- (ق: ۱؛ دان: ۱، ۲؛ چرون: ۱؛ بدان سان؛ متن = ل، ق، ک، ل، ۲ (نیز پ، و، لن ۲) ۲- ق، ک، ل، ۲ (نیز پ، و، لن ۲)؛ شاه نوشین‌روان؛ (ل: ۱، ۲؛ نوشین‌روان کام راند؛ متن = ل (نیز ق ۲) ۳- ق، ک، ل، ۲ (نیز ق ۱، ۲، ۳)؛ که او؛ متن = ل ۴- ق؛ او شد جوان؛ س ۲ (نیز پ، و، لن ۲)؛ دارد جوان؛ (ل: ۲، و دانش بماند؛ آ: دادش نماند (۱))؛ که؛ نامه او جوان؛ متن = ل (نیز ق ۲)؛ ک، س، آ، ق، ۲، و پس از این بیت افزوده‌اند:

شد اندر جهان (س: ۲، ق: ۲؛ نهان) کار او آشکار (و: یادگار)

ازو (ق: ۲؛ ازان) ماند (س: ۲؛ مانده) گفتار (ک: کردار) او یادگار (و: آشکار)

به (ق: ۲؛ ز) کردار نیکو بود بی‌گمان

چنین نام او زنده در هر زمان (و: اندر جهان؛ ق: ۲؛ زنده جاودان)

بود (ق: ۲؛ همی) تا به جایست چرخ وزمین

ابر جانش از یخردان (ق: ۲؛ ز هر کس به جانش بود) آفرین

ق ۲ پس از بیت‌های بالا باز هم افزوده است:

همین باد آیین و کردار شاه

بدان تا چو نوشین‌روان قیاد

ل، س، ق، ل، ۲، لن، ل، ۱، پ، ۲، لن، ۲، آ، ب هیچ‌یک از بیت‌های بالا را ندارند هـ: آگهی یافتن کسری از وفات قیصر و نامه او به قیصر نو؛ ک: خیر وفات قیصر نزد کسری؛ ل: ۲؛ در رفتن شاه کسری به روم و حدیث موزه‌دوز؛ س، س: ۲؛ داستان نوشیروان با مرد (س: ۲؛ چردیم) موزه‌دوز؛ متن = ل؛ بنداری؛ ذکر خروج کسری آنوشروان الی قتال الروم و قصة الخفاف ع: (پ: دیدم) ۷- س، ق، ل، ۲ (نیز ق ۱، ۲، ۳)؛ گفته؛ متن = ل، ک، س ۲ (نیز ل ۱، ۲) ۸- س، س ۲ (نیز ل، ل، ۱)؛ و از (س: ۲؛ آ: ز) دانش؛ متن = ل، ق، ک، ل، ۲ (نیز ق ۲، پ، و، لن ۲) ۹- (ق: ۲؛ داستان)؛ در ق ۲ ل‌ت‌های این بیت پس و پیش شده است؛ پ پس از این بیت افزوده است:

بزرگان دانسته راست‌گوی
 نکوکار و دیندار و هم نامجوی

۱۰- (پ: ز) ۱۱- ق، ک، ل، ۲، س ۲ (نیز ق ۱، ۲)؛ ۱۲- زمانه؛ (پ: زمانش)؛ متن = ل، س (نیز ل، ل، ۲، و، لن ۲)؛ در ق ۲ آلت‌های این بیت پس و پیش شده است؛ بنداری (۴۱۲۸-۴۱۳۰)؛ قال صاحب الکتاب؛ رأیت فی أخبار ملوک الفرس أن کسری بلغه موت صاحب الروم و قیام ابنه مقامه ۱۲- ل- س ۲ (نیز ق ۲، ل، ۱، ۲)؛ براندیشه؛ متن = (پ، و، لن ۲) ۱۳- س: رنگ ۱۴- ک: رخسار او؛ (ق: ۲، ل، ۱، ۲، و، آ: رخسار چون؛ لن: ۲؛ رخشانش چون)؛ متن = ل، س، ق، ل، ۲، س ۲ (نیز پ) ۱۵- (ل، ل، ز)؛ بنداری (۴۱۳۱)؛ فاستولی هم الموت علی قلبه، و تورست من الرجل و جنات خده ۱۶- ل: ز ۱۷- س، ک، ل، ۲، س ۲ (نیز پ، و، لن ۲)؛ مردی و؛ (ل: ۲؛ بیری و)؛ ق (نیز ل)؛ جهان‌دیده‌ئی مرد؛ (ق: ۲؛ جهان‌دیده راد و)؛ آ: جهان‌دیده تیزی)؛ متن = ل (نیز - ق ۲)؛ بنداری (۴۱۳۲)؛ ثم إنه اختار أحد دهائة حضرته و أركان دولته

به گوهر بدین^۴ مرز ما پیشرو^۲
 به عنوان^۶ بیبی^۷ و با باز و^۸ ساو!
 نوشتیم بر ناسزا^{۱۱} نامه‌ی!
 جهان سربس هرچ جز روم شوم^{۱۲}؛
 بگوید ز بازار ما هرچ دید^{۱۴}،
 غم و شادمانی نماند^{۱۸} نهفت،
 که سر بر فرزند^{۲۱} ز هر مهتری!
 چه^{۲۳} کهنتر^{۲۴} بود شاه^{۲۵} فریادرس!

بدی زانک^۱ قیصر^۲ جوانست و نو
 یک امسال با مرد برنا مکاو^۵
 ۴۱۵۵ به هر پایمردی^۹ و خودکامه‌ی
 به عنوان^{۱۱} ز قیصر سرفراز روم
 فرستاده‌ی شاه ایران رسید^{۱۳}
 از^{۱۵} اندوه و^{۱۶} شادی سخن هرچ^{۱۷} گفت
 بشد قیصر و^{۱۹} تازه شد^{۲۰} قیصری
 ۴۱۶۰ ندارد^{۲۲} ز شاهان کسی را به کس

به دربر^{۲۷} فرستاده را خواستند،
 بیامد به در پاسخ نامه خواست

چو قرطاس رومی^{۲۶} بیاراستند
 چو بشنید دانا^{۲۸} که شد رای^{۲۹} راست

۱-س^۲ (نیز ل^۲)؛ زانکه؛ ل: که امروز؛ ق: و دیگر که؛ (ل: پ: بدانست؛ پ: دگر آنکه)؛ متن: ک، ل (نیز ق^۲)؛ ۲-ل: (کوشه): ک، ۳-س^۲ (نیز ق^۲؛ ل: ۳-پ: برین؛ متن: ل، س، ق، ل^۲ (نیز ل، و، ل^۲)؛ ۴-ل: (نیز ق^۲)؛ مرزها پیشرو؛ ک: مرزیا پیشگو؛ متن: س، ق، ل^۲، س^۲ (نیز ل^۲؛ ل: ۴-ق: این بیت و بیت سپین را پس از بیت ۴۱۵۹ آورده است؛ آیت‌های ۴۱۵۳-۴۱۶۰ را ندارد و به جای آنها بیت زیر را آورده است:

نشدند پاسخ نید بر سزا چنان چون بود درخور پادشا
 بنفاری (۴۱۵۰-۴۱۵۳): فاجتمع اکابر الروم و ربضوا خجرة، و اعتذروا الی الرسول بأن قیصر شاب غریب، و أنه بعد فی ریعان العمر و مقتبل الأمر هک، س^۲ (نیز ل^۲؛ پ: متاو؛ متن: ل، س، ق، ل^۲ (نیز ق^۲؛ ل: ۲-و، ل^۲)؛ عنوان و: متن: ل، ق، ل^۲ (نیز ق^۲؛ ل: ۲-ق: بیبین)؛ ۸-ل: (پاز و)؛ ق، ک، س: از (ک: از) باژ و ل: این باژ و ل: (پ: به باژ و ل: ۲-و: به باژ و به)؛ متن: ل (نیز ق^۲؛ ل: ۲-ق: آیت‌های ۴۱۵۴-۴۱۵۶ را به هم ریخته است؛ ۴۱۵۶، ۴۱۵۵، ۴۱۵۴-۹-س (نیز ل^۲؛ و: کارداری؛ ل: نامداری؛ س^۲ (نیز ل، پ: کارمردی؛ ق: برمایه مردی)؛ متن: ل، ک (نیز ل^۲)؛ ۱۰-ل: نوشتند با ناسزا؛ س: نوشتیم به هر مهتری؛ ل: س^۲؛ نوشتیم (س: نوشتیم) بر ناسزا؛ ق: نوشتیم برش ناسزا؛ و، ل: نوشتیم (ل: نوشتیم) بر ناسزا)؛ متن: ک (نیز ل^۲؛ پ: ق: این بیت و بیت سپین را ندارد ۱۱-پ: عنوانش)؛ ۱۲-ک، ل، س^۲ (نیز پ، و): هر چه در (پ: جز) روم بوم؛ (ل: هر چه در بوم روم (پساوند ندارد)؛ ل: ل: هر چه در مرز و (ل: روی) بوم)؛ س: همان نامداران آن مرز و بوم؛ (ق: خداوند مرز و خداوند بوم)؛ متن: ل ۱۳-ل: شید)؛ ۱۴-ق، ل، پ، ل: هر چه دید)؛ ک: ما هر چه دید و شنید؛ س، س^۲ (نیز ل، و): ما شاه را هر چه دید؛ (ل: ما راز هر چه بدید)؛ ق: بگفت آنچه فرمود و پاسخ شنید؛ متن: ل؛ ل: آیت‌های ۴۱۵۷-۴۱۵۹ را پس از ۴۱۵۳ آورده است؛ ل: آیت‌های ۴۱۵۷-۴۱۵۹ را ندارد؛ این بیت در ل، ق، ک، س^۲، ق، ل، ن: آینه آمده است ۱۵-ل: (ل: آن: آ: جز)؛ ۱۶-ق: (جو)؛ ۱۷-س، ک، س^۲ (نیز ق^۲؛ ل، پ، ل^۲)؛ هر چه: (ل: ۳-با آنچه؛ و: همه هر چه)؛ ق: ز شادی و هرچ؛ متن: ل ۱۸-س، س: بماند (حرف یکم بی نقطه)؛ (ق: ل: نیاید؛ ل: نیاید)؛ متن: ل، ق، ک (نیز ل، پ، و)؛ ۱۹-ل: قیصری ۲۰-ق: (ناره: بی نقطه)؛ ۲۱-ل: (پ: گرسرفرازد)؛ ۲۲-ک: نیارد ۲۳-س، ق، س^۲ (نیز ق^۲؛ ل: پ: جو؛ متن: ل، ک (نیز و، ل^۲)؛ ۲۴-س: کسری ۲۵-ق: (شاه و: چه شاهان؛ ل: چه از شاه)؛ ق، ل، ق، ل: آس از این بیت افزوده اند:

تمامی نوشتند (ل: نوشتیم) رای و
 (ق: نوشته ز هرگونه در وی) سخن

ز این (ل: برین) گونه تا نامه آمد به بن

۲۶-ل: (چینی)؛ ۲۷-ل: (چرخ)؛ س (نیز ل^۲)؛ ز درگ؛ ق (نیز آ: ز در بر؛ متن: ک، ل، س^۲؛ ل: آس از این بیت افزوده اند: ۲۸-ق: از انیس ۲۹-ل: (پ: راست))؛ آ: این بیت را ندارد

ز بیگانه ایوان بپرداختند
 گر^۲ از چین و^۳ هینالیان^۴ کمتر^۵
 وگر^۸ شاه^۹ تو بر^{۱۰} جهان پادشاست!
 مرا دشمن و دوست بر دامنست^{۱۳}!
 همی^{۱۶} آفتاب اندر آری^{۱۷} به میغ!
 وگر خون چکاند^{۱۹} برو^{۲۰} نم شود!
 همان از پدر یادگارم توی^{۲۲}!
 و زین پاسخ نامه زشتی معجری^{۲۶}!
 ز^{۲۷} در باره‌ی مرزبان خواستند

به منزل زمانی نجستی^{۲۹} زمان!
 بگفت آن کجا رفت و دید^{۳۰} و شنید
 بدو گفت: برخورداری^{۳۱} از رنج راه،
 به فرجام کردار^{۳۳} کفیر برد،
 چنین راز دل بر تو خواند^{۳۷} همی،
 وگر خون و مغز و پی و^{۴۱} پوست نیست،

ورا ناسزا خلعتی ساختند
 بدو گفت قیصر: نه من چاکرم
 ۴۱۶۵ ز^۶ مهتر سبک داشتن ناسزاست^۷
 بزرگ آنک او را^{۱۱} بسی^{۱۲} دشمنست
 چه^{۱۴} داری بزرگی تو از من دریغ^{۱۵}
 نه از تابش او^{۱۸} همی کم شود
 چو کار آیدم^{۲۱} شهریارم توی^{۲۲}
 ۴۱۷۰ سخن هرج^{۲۳} دیدی^{۲۴} به خوبی^{۲۵} بگوی^{۲۶}
 تنش را به خلعت بیاراستند

فرستاده برگشت و آمد دمان^{۲۸}
 بیامد بنزدیک کسری رسید
 ز گفتار او تنگ دل گشت شاه
 ۴۱۷۵ شنیدم^{۳۲} که هرکو هوا پرورد
 کجا^{۳۳} دوست و^{۳۵} دشمن نداند^{۳۶} همی
 گماند^{۳۸} که^{۳۹} ما را همو^{۴۰} دوست نیست

۱. س. ۲. باسزا؛ (ل. ۳. و دانا سزا)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲. ل. (نیز ۱)؛ نه؛ (لهی: که)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳. (لهی: جو) <
 ۴. (پ: هینالیان) ه. (لهی: پ: کهرتم) ع. (لهی: که) ۵. ۷. نارواست؛ (لن ۲: ساسزاست (حرف یکم بی نقطه)؛ ق: به روم اندرون
 پادشاهی مراسم)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۸. (ق: پ. لن: اگر) ۹. (آ: تاج) ۱۰. (ل: نو در) ۱۱. (نیز لهی: ۱)؛ آنکه او را؛ (لهی: آور
 آنرا)؛ ل: بزرگی که او را؛ متن = س. ق. ل. ۲. (نیز ق: ل. ۲. پ. و) ۱۲. (و. لن: کسی) ۱۳. (لهی: دشمنست (وزن درست نیست)) ۱۴. س
 (نیز لهی: چو ۱۵. (و: به از من که از گرز و تیغ؛ لن: بمردی تو از من دریغ؛ ق: مرا گنج و دینار و گویال و تیغ)؛ متن = ل. ق. س. ۲. (نیز لهی: ل. ۲. پ. ۱)
 ۱۶. س. ک. س. ۲. (نیز لهی: بسی؛ پ: که هم)؛ متن = ل. ق. ل. ۲. (نیز ق: ل. ۲. و. لن: ۲) ۱۷. س. (نیز لهی: آید؛ ق: آ. آرم)؛
 متن = ل. ق. ل. ۲. س. ۲. (نیز ل. ۲. پ. لن: ۱) ۱۸. (ق: آ. آرمایش) ۱۹. ل. چکانم ۲۰. (لهی: همی کم (پساوند ندارد)؛ آ: بریم (؟)) ۲۱. (ق: آ.
 خواهمت) ۲۲. س. س. ۲. (نیز ق: ۲)؛ تویی (تویی)؛ متن = ل. ۲۳. س. س. ۲. (نیز ق: ۲)؛ هر چه؛ متن = ل. ۲۴. (ق: بگفتی) ۲۵. س. (نیز و):
 چربی ۲۶. (و: بگو - جو) ۲۷. ل. ۲. س. ۲. (نیز لهی: پ. و. لن: ۲)؛ به؛ متن = ل. ک. (نیز ق: ل. ۲. پ. بنداری (۴۱۵۴-۴۱۷۱)؛ و سألوه آن یسأل کسری
 ألا یقدم اسمه فی عنوان کتابه الیه، و ألا یطلب منه خراج سنة ۲۸. ل. ک. س. ۲. (نیز لهی: دوان؛ متن = س. ق. ل. ۲. (نیز ق: ل. ۲. ۲۹. (ق: آ.
 نجستی زمانی) ۳۰. ل. ۲. دید و (ل: ۲)؛ (جو) گفت؛ (ل: ۳. دیده بود؛ آ: گفت و دیده)؛ ق: یکایک بگفت آنچه دید؛ متن = س. ک. س. ۲. (نیز
 ق: لهی: جو)؛ پ. و. لن: ۲. بنداری (۴۱۷۲-۴۱۷۳)؛ فعاد الرسول الی أنوشروان و أخبره بما جرى ۳۱. (لهی: برگردی) ۳۲. ک. چنانم
 س. ۲. (نیز لهی: ۱)؛ نیندیشد از کار (ل: کار و)؛ (ق: براندیشد از کار و)؛ متن = ل. ۳۴. س. س. گر از؛ ق. ک. ل. ۲. (نیز ق: ل. ۲. پ. لن: ۲)؛ مگر
 او؛ س. ۲. (نیز لهی: که از؛ ل. ۲. و: کار)؛ متن = ل. ۳۵. س. س. ۲. (نیز لهی: جو) < ۳۶. ق: بداند؛ متن = یازده دستنویس دیگر (در و. لن: آ حرف
 یکم بی نقطه) ۳۷. س. بماند (حرف یکم بی نقطه)؛ ق: نخواند؛ (لن: که خواند)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۸. ل. ک. (نیز لهی: که ماند؛ ل. ۲
 (نیز لهی: گمانم؛ ل: همانکه)؛ متن = س. س. ۲. (نیز ق: ۲. پ. و. لن: ۲)؛ کماند ۳۹. (لهی: که) ۴۰. ل. س. لن: ۲. س. ۲. (نیز ق: ۲. پ. لن: ۲)؛ همو؛
 (نیز لهی: همی؛ متن = ل. ۲. و) ۴۱. (لن: بی رای او؛ ل. ۲. (نیز لهی: او از پی و)؛ (جو)؛ (پ: او را پی و)؛ ق: همچو خونم پی و؛ ل: اگر چند
 او را پی و؛ (لهی: دگر خون به مغز و پی)؛ متن = س. ک. س. ۲. (نیز ل. ۲. و)؛ ق: این بیت را ندارد؛ این بیت در دوازده دستنویس دیگر آمده است

سپه^۱ را درم باید و دستگاه
سوی گنج رفتند روزی دهان
۴۲۰۵ از^۵ اندازی لشکر شهریار
بیامد بر شاه موید چو گرد
دژم کرد شاه اندران کار^{۱۱} چهر
بدو گفت: گر گنج شاهی^{۱۲} نهی
برو هم کنون^{۱۴} ساروان^{۱۵} را بخواه^{۱۶}
۴۲۱۰ صد از گنج مازندران بار^{۱۹} کن
به شاه جهان گفت بوزرجمهر
سوی گنج ایران درازست راه
بدین^{۲۵} شهرها گرد ما در که هست^{۲۶}
ز بازارگان و ز^{۲۸} دهقان درم^{۲۹}

همان اسپ^۲ و خفتان و رومی^۳ کلاه
دبیران و گنجور شاه^۴ جهان
کم^۶ آمد درم تنگی^۷ سصد هزار
به گنج آنچ^۹ بود از^{۱۰} درم یاد کرد
بفرمود تا رفت بوزرجمهر،
چه باید مرا تخت^{۱۳} شاهنشهی؟!
هیونان بختی^{۱۷} برافکن به راه^{۱۸}!
و زو^{۲۰} بیشتر^{۲۱} بار دینار کن!
که ای شاه با داد و با رای^{۲۲} و مهر،
تھی دست و^{۲۳} بی کار ماند^{۲۴} سپاه،
کسی کو درم بیش دارد به دست^{۲۷}،
اگر فام^{۳۰} خواهی نگردد^{۳۱} دژم!

۱. (ق: آ: بسی) ۲. ق: ل: تیغ؛ متن: ۳-س: خود رومی و وزین؛ (ل: تیغ و رومی و خفتان)؛ متن: ل: ک: س: آ (نیز ق: آ: پ: آ)؛ لم: این بیت را ندارد؛ بنداری (۴۲۰۳، ۴۲۰۱): فاستدعی الملك مقدم أصحاب دیوان الأرزاق، و فاضله فی معنی مشاهرات الأجداد و وظائفهم و از راقهم ۴-ق (نیز ل: ۱): روز دهان؛ (ل: دستور شاه؛ پ: گنجور و شاه)؛ متن: ل: ک: ل: س: ک: ل: س: آ (نیز ق: آ: ل: و: ان: آ) هـ (ق: ل: ان: آ: ز): ع (ل: آ: ک: ه) ۷-س: پیش؛ س: آنرد؛ (لم: نزد؛ و چند)؛ متن: ل: ک: ل: ق: ک: ل: (نیز ق: آ: ل: آ: پ: ان: آ) ۸-ق: نصد ۹- (لم: و: ان: آ: آنچه)؛ ق: سخن هر چه؛ ک: ل (نیز ل: ۳): بگفت آنچه؛ متن: ل: س: س: آ (نیز ق: آ) ۱۰- (لم: آن: کم بود)؛ بنداری (۴۲۰۶، ۴۲۰۴): فذكر أن حاصل الخزانة يعجز عن ذلك ۱۱-س: اندر چنان کار؛ (ل: ز: موید دژم کرد از آن شاه) ۱۲-س: ک: س: ک: س: آ (نیز ق: آ: لم: و): اگر گنج شاید؛ ق: ل: (نیز ل: آ: پ: ان: آ)؛ اگر بگرد ماند (پ: ان: آ: شاید) ۱۳-س: ل: س: ل: س: آ (نیز ل: ۱): گنج؛ ق: (نیز ل: آ: ل: آ): نام؛ متن: ل: ک: ل: (نیز ق: آ: پ: و: ان: آ) ۱۴- (و: هم: اکنون برو) ۱۵-س: ق: ل: س: آ (نیز ق: آ: پ: ان: آ) ۱۶- (س: ساز آن)؛ متن: ل: ک: ل: (نیز ل: آ: پ: ان: آ) ۱۶-ق: ل: (نیز ل: آ: و: ان: آ)؛ بخوان؛ متن: ل: س: ک: س: آ (نیز ق: آ: ل: پ: ان: آ) ۱۷-ل: س: ک: ل: (نیز و: آ): سختی (حرف یکم بی نقطه) ۱۸- (و: دمان)؛ ق: ل: (نیز ل: آ: ل: آ): فراوان بخوان؛ (پ: بجز بری سوی ما بران)؛ متن: ل: س: ک: س: آ (نیز ق: آ: ل: ان: آ) ۱۹- (ل: سر گنج مازندران باز) ۲۰- (پ: وزان) ۲۱- (ل: آ: صد شتر)؛ بنداری (۴۲۰۷، ۴۲۱۰): فغضب و استدعی بزرجمهر و أمره أن يدعو الساریان؛ الخاص، و یفذل الجمال الی مازندران یوقر منها مائة بُختی ذهاب، و یحملها الیه ۲۲-ل: دانش و داد و؛ ق: دابر رای؛ (ق: آ: رای و با داد؛ ل: پ: و: داد با رای)؛ متن: ل: ک: ل: س: آ (نیز ل: ان: آ)؛ و به جای آنها بیت زیر را آورده است: ۲۳-س: س: آ (نیز ق: آ: ل: ل: آ: ل: آ): باشد؛ متن: ل: (نیز و: ان: آ)؛ پ: بیت های ۴۲۱۲-۴۲۱۶ را ندارد و به جای آنها بیت زیر را آورده است:

گر از گنج مازندران شاه را
نگردد همی ساخته راه را

بنداری (۴۲۱۱-۴۲۱۲): فقال بزرجمهر: أیها الملک! إن الشقة بیننا و بین مازندران بعیده ۲۵-ک: بدان ۲۶-س: ک: س: آ (نیز ل: ل: و: ان: آ): کت: ل: هر کت؛ (ق: آ: در درم هر چه هست)؛ متن: ق: ل: آ (نیز ل: ۲): ۲۷-س: صد یک ز ماکس سپه را بست؛ ک: س: آ (نیز ل: آ: و): که صد یک ز مالش سپه را (ک: مال سپه در) بست؛ (لم: که چند یکزمایش سپه را بست)؛ متن: ل: ک: ل: (نیز ق: آ: ل: ان: آ) ۲۸- (ل: آ: جز)؛ ق: س: آ (نیز ق: آ: ل: ل: آ: ل: آ): بازارگان و (لم: حویج)؛ متن: ل: س: ل: (نیز ل: ۱) ۲۹- (لم: سفر) ۳۰-ل: ک: ل: (نیز ق: آ: ل: ان: آ)؛ و ام: (آ: خام-م فام)؛ متن: ل: س: آ (نیز ل: ۳) ۳۱-ک: نباشی؛ (ق: آ: نباشد)؛ متن: ل: س: ل: ق: ل: (نیز ل: آ: ل: ان: آ)؛ و این بیت را ندارد؛ لم: از ۴۲۱۲-۴۲۱۸؛ پ: یک بیت ساخته و ۴۲۱۴-۴۲۱۸ را انداخته است؛ بنداری (۴۲۱۳-۴۲۱۴): فإن رأیت استقرضنا من التجار و أصحاب الأموال الذین هم فی البلاد التي حوالینا و بالقرب منا. و اذا وصلت الخزانة أو فیناهم منها

که^۲ دانای ایران بزد داستان
خردمند و شادان دل و خوب چهره،
گزین^۵ کن یکی نامبردارگوش^۶،
کسی را کجا باشد از^۸ نام^۹ بهر،
به زودی بفرماید^{۱۳} از گنج شاه

۴۲۱۵ بدین^۱ کار شد شاه همداستان
فرستاده‌ی جست بوزرجمهر
بدو گفت از^۳ ایدر سه^۴ اسپه برز
ز بازارگانان و دهقان^۷ شهر
ز بهر سه^{۱۰} این^{۱۱} درم فام^{۱۲} خواه

گفتار اندر داستان موزه فروش باکسری^{۱۴}

که نو بود در سال و دانش کهن^{۱۶}
بیامد به شهری که نزدیک^{۱۸} بود
برو انجمن شد بسی^{۲۰} ماه‌دار^{۲۱}
به گفتار^{۲۳} او پهن^{۲۳} بگشاد گوش
دلاور شمار^{۲۲} درم یاد کرد،
چهل مره، هر مره^{۲۷} صد هزار^{۲۸}

۴۲۲۰ بیامد فرستاده‌ی خوش سخن^{۱۵}
پیامبر به^{۱۷} اندیشه باریک بود
درم خواست فام از پی^{۱۹} شهریار
یکی کفشگر بود و^{۲۲} موزه فروش
درم چند باید - بدو گفت مرد -
۴۲۲۵ چنین^{۲۵} گفت کای پرخرد ماه‌دار^{۲۶}

۱-س.ک.س. (نیز ق. ۲، ل. ۲): بدان؛ ل. ۲: برین؛ متن = ل. ق (نیز ل. ۲، و. ۱) ۲-ک. ز؛ بنداری (۴۲۱۵): فواقه الملك فيما قال ۳-ل. ز. ۴- (ل. ۲، دو) ه- (ق. ۲، کسبی) عمل، ل. ۲ (نیز پ. و): نو؛ ق (نیز ل. ۲): نامداری بنو؛ (ا: ازین نامداران نو)، متن = س. ک. (نیز ق. ۲، ل. ۲):
و این بیت و بیت سپسین را پس از بیت ۴۲۱۳ آورده است ۷- (نیز آ): دهقان و: بازارگان و ز دهقان؛ ق (نیز و): دهقان و (و: از) بازارگان؛ متن = ک. ل. ۲ (نیز ق. ۲، ل. ۲، پ. ل. ۲) ۸-س. ۲ (نیز ق. ۲، ل. ۲): باید از؛ (پ: باید از)؛ ق (نیز آ): که باشد از آن؛ (و. ۲): که دارند از)؛
متن = ل. ک. ل. ۲ (نیز لی) ۹-ق: کار؛ س. این بیت را ندارد ۱۰-س. ۲ (نیز ق. ۲، ل. ۲): سپاه؛ متن = ل. ۱۱-ق: آن ۱۲-س. ق. ک. (نیز ق. ۲، ل. ۲، پ. ل. ۲): وام؛ متن = ل. ل. ۲، س. ۲ (نیز ل. ۲) ۱۳-س. بیاری؛ س. ۲ (نیز لی، پ: بفرمای؛ متن = ل. ق. ک. ل. ۲ (نیز ق. ۲، ل. ۲، و. ل. ۲): بنداری (۴۲۱۶-۴۲۱۹): فندب بزرجمهر بعض الكفاة و نقذه الى البلاد القریبة من المعسكر لیستفرض من التجار و الدهاقنه ما احتاجوا الیه
لشمة نفقات العسكر ۱۴-ق: داستان قرض دادن موزه دوز و التماس او از کسری؛ ک: بانوشیروان؛ متن = ل. س. ل. ۲، س. ۲ سرنویس ندارند ۱۵-ق: خوش منش؛ (ل. ۲، پ: نوسخن)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۶-ق. ل. ۲ (نیز ل. ۲، پ. ل. ۲): بد به سال و به دانش کهن؛ (و: سالتش جوان بود و رایش کهن؛ ل. ۲: در سال نو بد به دانش کهن)؛ ل. جوان و خردمند و نیکوکش؛ متن = س. ک. س. ۲ (نیز ق. ۲، ل. ۲) ۱۷-ل. ک. (نیز پ: پیمبر به؛ ق: نکوبین و؛ ل. ۲: چو در رای و)؛ متن = ل. ۲، س. ۲ (نیز لی، ل. ۲، و. ۱) ۱۸- (پ: تاریک) ۱۹-س. ق. ک. (نیز لی، پ. و. ل. ۲): وام از پی؛ (ق: از شهرها؛ آ: قرض از پی)؛ متن = ل. ل. ۲، س. ۲ (نیز ل. ۲) ۲۰- (و: همی) ۲۱-ق (نیز لی، ل. ۲): نامدار ۲۲-س. س. ۲ (نیز لی، پ. ل. ۲): جر؛ متن = ل. (نیز ق. ۲، ل. ۲) ۲۳-ق: (حرف یکم بی نقطه) ۲۴-س. بدو بر ۲۵-س. ک. س. ۲ (نیز لی، و): بدو؛ ق. ل. ۲ (نیز ل. ۲): همی؛ متن = ل. (نیز ق. ۲، ل. ۲) ۲۶-ق (نیز لی، ل. ۲): نامدار؛ متن = ل. س. ک. ل. ۲، س. ۲ (نیز ق. ۲، ل. ۲، و. ل. ۲) ۲۷-ل. من درم هر منی؛ س. مَر هر مَر بود؛ ک (نیز ل. ۲): مَر و هر مَر از و؛ ل. ۲: مهره هر مهره ز و؛ س. ۲ (نیز و): مَر و ز (و: ز و) هر مری؛ (ق: مَر درم هر مری؛ ل. ۲، پ: مرد و) (لی: حوی) هر مرد از و)؛ متن = ق (نیز آ)؛ بنداری: أربعة آلاف ألف درهم ۲۸-س. ک. س. ۲ (نیز لی): ده هزار؛ ل. ۲: چل هزار؛ متن = ل. ق (نیز ق. ۲، ل. ۲)؛ بنداری (۴۲۲۵-۴۲۲۰): فلما انتهى الرسول الی حیث أمر اجتماع الیه أرباب الأموال و فی جملتهم رجل إسكاف فقال له: کم ترید من الدرهم؟ فقال: أربعة آلاف ألف درهم

بدو کفشگر^۱ گفت^۲ کین من^۳ دهم
 بیورده^۴ کپان^۵ و^۶ سنگ و^۷ درم
 چو بازارگان را^۸ درم سخته شد^۹
 بدو کفشگر گفت کای^{۱۰} خوب چهر
 ۴۲۳۰ که اندر زمانه مرا کودکی ست
 بگویی^{۱۱} مگر شهریار^{۱۲} جهان
 که او را سپارم^{۱۳} به فرهنگیان
 فرستاده گفت این ندارم به رنج

سپاسی ز گنجور بر سر^۱ نهام!
 نبد هیچ دفتر به کار و قلم
 فرستاده زان^{۱۱} کار^{۱۲} پرده خسته شد^{۱۳}،
 به رنجی^{۱۴}، بگویی^{۱۵} به بوزرجمهر،
 که بازار^{۱۶} او بر^{۱۷} دلم خوار نیست،
 مرا شاد گرداند اندر نهان^{۲۰}،
 که دارد سر مایه و هنگ^{۲۲} آن
 که کوتاه کردی مرا راو گنج^{۲۳}!

بیامد بر مرد دانا^{۲۴} به شب
 ۴۲۳۵ بر شاه شد شاد بوزرجمهر
 چنین گفت از آپس^{۳۰} که^{۳۱} یزدان سپاس
 که در پادشاهی یکی^{۳۳} موزه دوز
 که چندین درم ساخته^{۳۷} باشدش^{۳۸}

و زان^{۲۵} کفشگر نیز^{۲۶} بگشاد^{۲۷} لب
 بر آن^{۲۸} خواسته شاه^{۲۹} بگشاد چهر!
 مبادم مگر پاک و^{۳۲} یزدان شناس،
 برین^{۳۳} گونه شادست و^{۳۵} گیتی^{۳۶} فروز،
 مبادا که بیداد بخراندش^{۳۹}،

۱- یک: گفت گر (؟) ۲- <گفت> ۳- ل، م، ق (نیز ق ۲، ل، ا)؛ این من؛ متن = ک، ل، س، ۲ (نیز ل، پ، و، ل)؛ ۴- س، ک، م (نیز ق ۲، ل، ن)؛ ۵- خورده؛ متن = ل، ق، ل (نیز ل، و، ا)؛ ۶- در، س، ل، ا، ب، بیت بایت سپین پس و پیش شده است؛ بنداری: فقال: انا أعطیکم هذا القدر و المنة علی فی ذلک هر-ب: بیارد (l) عمل، م، ک، ل (نیز ق ۲، ل، و، ا)؛ ۷- قبان؛ (ل، ن)؛ ۸- قبان؛ متن = س، ۲ (نیز پ)؛ کبان ۷- ل: <رو> ۸- س، ق، ی (نیز پ، و)؛ <رو>؛ متن = ل، ل، س، ۲ (نیز ق ۲، ل، و، ل، ن، ا)؛ ۹- بنداری: فأحضروا الرزائین و الکتاب، و سلم الیهیم الدرهم ۹- س، ک، آن ۱۰- م، کرد ۱۱- ق-س (نیز ل، ا)؛ از؛ س (نیز ق ۲)؛ راه؛ متن = ل، ق-رنج ۱۳- (ق، ل، ن، ا)؛ ۱۴- س (نیز ل، ق)؛ زرنجم؛ س (نیز ل)؛ برنجم؛ (ا، نرنجی)؛ متن = ل، ق، ک، ل (نیز ق ۲)؛ ۱۵- ل-س؛ آ- نکوتی (حرف یکم بی نقطه)؛ متن = (ق ۲-ا) ۱۶- (ل)؛ نیما؛ آ- آرم؛ ل- کز آرم) ۱۷- (ق، ا، در)؛ بنداری (۴۲۳۰-۴۲۳۸)؛ ثم قال له أرجو أن تقول لبزرجمهر: إنه لیس لی فی الدنيا غیر ولد ۱۸- (ق ۲)؛ بگویی) ۱۹- ک، کردگار ۲۰- ل، جهان (پساوند ندارد) ۲۱- ل-سپارد؛ متن = دو از ده دستنویس دیگر؛ بنداری: أسلم ۲۲- س، ک، م (نیز ل، و، ا)؛ سنگ؛ (ق ۲)؛ راهنگ؛ ل-س؛ مرا مایه و سنگ)؛ متن = ل، ق، ل (نیز ل) ۲۳- ق (نیز ل)؛ و رنج (پساوند ندارد)؛ بنداری (۴۲۳۱-۴۲۳۳)؛ و سؤالی أن یسأذن الملک حتی أسلم هذا الصبی الی المؤذنین و المعلمین حتی يتعلم الخط و الأدب ۲۴- ل-س؛ (نیز ق ۲، ل، و، ا)؛ شاه ایران؛ (و به بوزرجمهر او)؛ متن = (ن، ا)؛ بنداری: الی خدمة بزرجمهر ۲۵- س، وزو؛ (ق ۲)؛ ازان) ۲۶- س، ق، ل (نیز ل، ق، ا)؛ زود؛ متن = ل (حرف یکم بی نقطه)؛ س، ۲ (نیز ق ۲، ل، و، ل، ن، ا)؛ ۲۷- ل، س، م (نیز و)؛ حرف یکم بی نقطه؛ ب این بیت را ندارد؛ بنداری: فانصرف الرسول بأحمال الدرهم الی خدمة بزرجمهر، و عرض علیه ما التسمه الاسکاف ۲۸- (ل، و، ب، بدان) ۲۹- (ل، و، ب، شاد)؛ بنداری: فقام و دخل علی الملک و قال: إنه قد قام بما احتجنا الیه إسکاف یسکن بعض بلاد الملک ۳۰- ل (نیز ق ۲)؛ زان پس؛ (و، کسری)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۱- (ل، ن)؛ ۳۲- (ل)؛ جو؛ س؛ بجز پاک و؛ ق، ل (نیز ل، ن)؛ ک، بودم همه سالفه؛ (ق ۲)؛ که هشتم چنین پاک)؛ متن = ل، ک، م (نیز پ، و، ل، ن) ۳۳- س، ک، م (نیز ل، ق)؛ پادشاهیم یک؛ (پ، و، ل، ن)؛ کشور ما (پ)؛ (من)؛ یکی)؛ متن = ل، ق، ل (نیز ق ۲، ل، ا) ۳۴- ل، ق، س (نیز ل، ن، پ، و، ل، ن)؛ بدین ۳۵- (ل)؛ جو؛ س؛ کشور ۳۷- ق، ل (نیز ل، ن)؛ ۳۸- ل (نیز ق ۲)؛ کپان؛ (نیز ق ۲، ل، ن، پ، و، ل، ن)؛ از ما (ل)؛ فراوان درم؛ (نیز ق ۲، ل، ن، پ، و، ل، ن)؛ گشاده درم؛ س؛ گشاده درم؛ متن = ل ۳۸- (ق ۲)؛ دارد او)؛ ۳۹- ق، ک، ل، س (نیز ل، ن، پ، و، ل، ن)؛ از ما (ل)؛ ل (من)؛ مست باشدش؛ (ق ۲)؛ به گیتی چنین رنج نپسار او)؛ متن = ل، س، ل، و، ا، ب، بیت را ندارد؛ این بیت در ده دستنویس دیگر آمده است

-بماناد بر ما^۴ همین راه^۵ و خوی^۳ -
 بده^۶ تا بماند^{۱۰} ز ما یادگار^{۱۱}،
 جهانجوی^{۱۲} با تخت و افسر شوند^{۱۳}،
 درفشان بود جز که پرهیزگار^{۱۵}

نگر تا چه دارد^۱ کنون^۲ آرزوی^۳
 ۴۲۴۰ چو فامش^۶ بتوزی^۷، درم^۸ صد هزار
 بدان^{۱۲} زیردستان دلاور شوند^{۱۳}
 مبادا که بیدادگر شهریار

که ای شاه نیک اختر^{۱۶} خوب چهره،
 اگر شاه دارد به گفتار^{۱۹} گوش،
 که شاه جهان با خرد باد جفت،
 به فرهنگ جوید همی رهنمای^{۲۳}،
 که این^{۲۶} پاک فرزند گردد دبیر،
 که جاوید باد این سزاورگاه^{۲۸}!
 چرا دیو چشم^{۲۹} ترا تیره^{۳۰} کرد؟
 مبادا کزو سیم^{۳۳} خواهیم^{۳۴} زر^{۳۵}!

به شاه جهان گفت بوزرجهمر
 یکی آرزو^{۱۷} کرد موزه^{۱۸} فروش
 ۴۲۴۵ فرستاده گوید^{۲۰} که این^{۲۱} مرد گفت
 یکی پور دارم^{۲۲} رسیده به جای^{۲۳}
 اگر شاه باشد^{۲۴} بدین^{۲۵} دستگیر
 ز یزدان بخواهد^{۲۷} همی جان شاه
 بدو گفت شاه: ای خردمند مرد
 ۴۲۵۰ برو هم چنان^{۳۱} بار کن بازبر^{۳۲}

۱-س: کنون تا چه آرد ۲-س: همی ۳-ک: س ۴-نیز ق ۵-و: ن ۶-ا: آرزو-خو: متن = ل، س، ق، ل ۷-نیز ل، ل ۸-پ: ۴-س: نیز ل، و:؛
 باما: ل: بماند به ما بر: متن = ل، ق-س: نیز ق، ل ۹-پ: ا ۱۰-ه: س، ک، س ۱۱-نیز ل، ن ۱۲-رای: ق: نیز ق ۱۳-داد: متن = ل، ل ۱۴-نیز ل؛
 بنداری (۴۲۳۹، ۴۲۳۶): فحمد الله و اثنی علیه و شکره علی ثروة رعیته و غناهم. ثم قال لیرجمهم: انظر ما أمیة هذا الرجل و ما
 حاجته فانفضها عنک (نیز ق ۱۵-و: ن ۱۶-ا: و امش: متن = ل، س، ک، ل ۱۷-س: ۲-نیز ل ۱۸-پ: ۷-ل: بدوزم؛ س: ق: نبودی: ل: ن: نیز ل؛ ن: آ:
 حرف یکم بی نقطه: متن = ک، ل ۱۹-س: ۲-نیز ق، ل ۲۰-پ: و ۲۱-ا: دهم: ق: برو: ل: ا: بدو: متن = ده دستنویس دیگر ۲۲-ل: بدو: متن =
 ۱-س: ۱۰-نیز ل ۲-و: ن ۱۱-ا: بدارده: متن = ا ۱۲-ک: نیز ق ۱۳-ز من: ق: آ: یر: یادگار: س: چگونگی بدادی بدین روزگار: متن = ق، ل ۱۴-نیز
 ل، پ: ۱۲-س: بدین: ک: بران: ل ۱۵-نیز ل ۱۶-ن: پ: ن ۱۷-ا: همه: متن = ل، س ۱۸-نیز ق ۱۹-ل: ک: ل، ک، ل ۲۰-نیز پ: ن ۲۱-ا: شاند: متن = س، س ۲۲-س:
 نیز ق ۲۳-ل: ا: ۱۴-ل: س، ل، س ۲۴-نیز ق ۲۵-ل: ا: ن ۲۶-ح: متن = ک: نیز پ: ا: ق: و این بیت و بیت سپسین را ندراند ۲۷-ل: رای و
 پرهیزکار: س: شاه پرهیزکار: ل ۲۸-نیز ل، ل ۲۹-شود شاه پرهیزکار: ق: ک: رای پرهیزکار: س: درخشان شود شاه پرهیزکار: ل: ن: آ:
 بود شاد بر تخت و به روزگار: متن = ک: نیز پ: بنداری (۴۲۴۰-۴۲۴۲): و إذا أوفیته القرض فزده مائة ألف درهم حتى تطیب قلوب
 الرعیة، و يتجاسروا علی اقتناء الأموال و کنز الذخائر ۳۰-س: ۱۶-س: ۲-نیز ق ۳۱-ن: آ: ح: متن = ل ۳۲-ل: ۱۷-ل: آرزوی ۳۳-ل: ۱۸-ل: ۱۹-ل: من بنده: بنداری (۴۲۳۳-۴۲۳۴): فقال له بزرجمهر: إن لهذا الرجل حاجة قد عرضها، فإن أذن الملك أصلتها إلى
 مسامحة ۳۴-ل: پ: و گفتا ۳۵-ق: نیز ل ۳۶-ا: ن ۳۷-ل: ۲۲-ل: نیز ل ۳۸-پ: ا: دارد: متن = ل، ک، س ۳۹-نیز ق ۴۰-ل: و: ن ۴۱-ل: جا-رهنما ۴۲-ل: ۴۳-ل:
 گردد ۴۴-ل: بدان: ل: ن: برین: ۴۵-ک: چنین: ق: این بیت را ندراند ۴۶-ق: آ: و بخواهم ۴۷-س: ۲۸-س: سر و بارگاه: ق: ل ۴۸-س: ۲-نیز ق ۴۹-ل:
 بادا سزاورگاه: متن = ل، ک: نیز ل ۵۰-پ: و: ا: ل: این بیت را ندراند: بنداری (۴۲۴۵-۴۲۴۸): فأذن له فقال: إنه یقول: لی ولد عاقل، و أنا
 أرجو من الملك أن یأذن لی فی تعلیمه الخط و الأدب ۵۱-س: ۲۹-س: رای ۵۲-س: ق: ک، س ۵۳-نیز ق ۵۴-ا: خیره: متن = ل، ل: بنداری (۴۲۳۹):
 فقال: ایها الدستور البقطان! مالک قد خاط عتیک الشیطان؟ ۵۵-پ: همچنین ۵۶-س: ۳۲-س: آن شتر: ل: ن: بر شتر: ل: ق: ک: نیز ق ۵۷-ل:
 بازگردان شتر: ل ۵۸-نیز ل: بازگردان ستیز: پ: بازگردان شتر: متن = س: نیز و: ق، ل ۵۹-ل: آ: پاسوان ندراند ۶۰-ک: زر: ل: ق: آ:
 ۶۱-ل: ن: آ: ح: ۳۵-ل: ک: نیز ق ۶۲-ل: ن: در: ل: چیز: متن = س، ق، س ۶۳-نیز ل ۶۴-و: ن ۶۵-ل: ک: پس از این بیت، بیت های ۱۴۹۵ و
 ۱۴۹۸ را از نو نوشته است: بنداری (۴۲۵۰): انصرف و رد علیه أحمال الدرهم و الذنایر فلما لنا حاجة إلى أموال هذا الرجل

هنرمند و^۳ بادانش و یادگیر،
دیبری بیایدش^۴ پیروز بخت،
سپارد بدو چشم بینا و گوش^۸،
نماند جزاز^{۱۱} حسرت و سردباد^{۱۲}!
چو پاسخ دهد زو پذیرد^{۱۳} سپاس،
چن^{۱۶} آیین این روزگار^{۱۷} این بود^{۱۵}!
درم زو مخواه و مکن رنج^{۱۹} یاد!
ز گنج آر و^{۲۲} از^{۲۳} موزه دوزان مخواه!

دل کفشگر گشت پردرد و غم^{۲۵}!
خروش جرس^{۲۸} خاست^{۲۹} از بارگاه
همه^{۳۱} شب همی گرد لشکر بگشت

چو بازارگان^۱ بچه گردد^۲ دبیر
چو فرزندی ما برنشیند به تخت
هنر یابد^۶ از مرد^۷ موزه فروش
به دست خردمند و^۹ مرد نژاد^{۱۰}
۴۲۵۵ شود پیش او خوار مردم شناس
به مابر پس از^{۱۴} مرگ نفرین بود^{۱۵}
نخواهیم روزی جزاز گنج^{۱۸} داد
هم اکنون شتر^{۲۰} بازگردان به^{۲۱} راه

فرستاده برگشت و^{۲۲} شد با درم
۴۲۶۰ شب آمد غمی شد^{۲۶} ز گنجاز^{۲۷} شاه
طلایه پراگند^{۳۰} بر گرد دشت

۱- (ق: بازاربان؛ و: که چون کفشگر) ۲- ک: ل. باشد؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳- س: ق. ۲ (نیز ل: ۱). ج: م: ن. ل. س. ک. ۲ (نیز ق: ۲، بی. و. پ. ان. ۲) ۴- (بی: دبیرانش باشد) ه: ل: ۲ (فیروز) ۵- ک: ل. ۲ (نیز ل. بی): بی: س. س. ناند (بی: نقطه) ق: س. ۲: نابد (حرف یکم بی: نقطه)؛ (ق: ۲، و. ل. ۲: ناید)؛ متن = (ل: ۳، پ) ۷- (و: پور) ۸- ل: بدین کار دیگر تو با من مکوش؛ بنداری (۲۵۱-۲۵۲): اما تعلم أن ولد المحترف إذا صار كاتباً أدیباً، و عالماً أربیاً، صار من الغد لولدنا خادماً و منه قریباً ۹- س: س. ۲ (نیز ل. ل. ۳، و. ا). ج: م: ن. = ل. ق: ک. ل. ۲ (نیز ق: ۲، ن. ۲) ۱۰- ک: ستاده س. ق. (نیز ق: ۲، و. ا): مردم نژاد؛ متن = ل. ل. ۲، س. ۲ (نیز ل. ۱) ۱۱- ل. س. ق. (نیز ل. ن. ۲، بی: ج: م: ن. = ک: ل. ۲، س. ۲ (نیز ق: ۲، ل. ۳، و. ا) ۱۲- ل: (تندباد)؛ بنداری (۴۲۵۴): فلا یبقی عند أهل الأدب و أرباب الحب و النسب من أهل البیوتات و أصحاب المروءات سوى الهیم و الحزن و الحسرة و الأسف ۱۳- (ق: (نیز ل. ۲): نیابد؛ ل: ۲ (نیز پ): زود یابد؛ (ل: ۳) خواهد از وی؛ بی: دهندهش پذیرد؛ متن = ل. س. ک. س. ۲ (نیز ق: ۲، و. ا)؛ بنداری (۴۲۵۵): و هل یأتی الخیر من ولد المحترف؟ و إنه مهما اعتلت درجه استهان بذوی الألباب، و استعظم لهم فی الثواب رد الجواب ۱۴- ل: ۲ (نیز ل: ۳): از بس ۱۵- (پ: کنند) ۱۶- ل. ل. ق: ک. ل. ۲ (نیز ق: ۲، ل. ۳، پ. ن. ۲): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۷- ک: آن روزگار؛ (ل: ۳) بدین روز من؛ س: س. ۲، و. آ این بیت را ندارند؛ این بیت در ل. ق: ک. ل. ۲، ق: ۲، ل. ۳، و. پ. ان. ۲ آمده است؛ بنداری (۴۲۵۶): فیتجلب لنا بعد موتنا اللعن و الذم ۱۸- ک: گنج و؛ س: س. ۲: بدان جنگ؛ ل: ازین گنج؛ (بی: بدین جند؛ پ: بدان گنج؛ آ: بدین جند)؛ متن = (ق: ۲، ل: ۳، ن: س) ۱۹- ل: ۲ (نیز ق: ۲، بی: ن. ۲): هیچ؛ س: ۲: خیک (؟)؛ (ا: ایچ)؛ متن = س. س. ک. (نیز ل. ۳، و. ا)؛ ل. ق. این بیت را ندارند؛ این بیت در یازده دستنویس دیگر آمده است ۲۰- س: ک. ل. ۲، س. ۲ (نیز ل. ل. ۳، و. ا): درم؛ متن = ل. ق. (نیز ق: ۲، پ. ان. ۲) ۲۱- ک: ل. ۲ (نیز ل. بی، و. ل. ۲): از؛ متن = ل. س. ق. س. ۲ (نیز ق: ۲، ل. ۳، پ) ۲۲- ل. ق. ل. ۲ (نیز ق: ۲، پ. ان. ۲): درم خواه و؛ ک: ز گنج تو؛ (بی: ز گنج آور)؛ متن = س. س. ۲ (نیز ل. ۳، و. ا) ۲۳- س: ۲ (نیز ل. ۲): ز؛ بنداری (۴۲۵۷-۴۲۵۸): و اینی لست أطلب الأموال إلا من حاصل الخزانة المدخرة من العبد. فلا تأخذ من هذا الإسکاف شیئاً، و لا تشعب نفسك، و رد علیه ماله ۲۴- (بی: ج: م) ۲۵- ق: ل. ۲: ازان (ل: ازین) پر ز غم؛ س: ک. س. ۲ (نیز ق: ۲، و. ا): زان درم پر ز غم؛ (ن: زان درم شد درم)؛ متن = ل. ۲۶- (بی: ل. بی): غمین شد؛ و: درم بود) ۲۷- ل: ۲: کردار؛ (و: ازان کار) ۲۸- (بی: حرب (ا))؛ آ: خورش (ا) ۲۹- ل: ۲ (نیز ق: ۲): خواست؛ بنداری (۴۲۵۹-۴۲۶۰): فامتثل بزرجمهر ما أمره به الملک و رد علی الإسکاف دراهمه. فأخذ صاحب اللون ساهمه بمیض من الأسف أباهمه؛ بنداری سپس گفتاری از ابونصر عبی در همین باره آورده است ۳۰- (ق: بی: پراکنده) ۳۱- (و: همی)؛ پ: این بیت و بیت سپهری را ندارند؛ بنداری (۴۲۶۱): قال: و لما أسی أنوشروان وجه الطلائع فتوجهت نحو الخندق

برافگند خلعت زمین را^۱ ز عاج^۲،
 بیامد بر شاو گردن فراز،
 بر از درد و پوزش کنان بر^۳ گناه!
 نیاش کنان پیش نوشین روان^۴،
 یکی باد سرد از جگر برکشید!
 به شاهن^۵ و^{۱۲} مردی و چندین سپاه^{۱۳}!
 زبان برگشادند^{۱۵} پر باد^{۱۶} دلا!
 نثار آوریده بر^{۱۹} شهریار!
 بیوند گریان و^{۲۲} بیجان چو مار!
 به آیین یکی پایگه^{۲۳} ساختشان!
 که ای^{۲۶} شاه، قیصر جوانست و^{۲۷} تو،
 نداندهمی آشکار و^{۲۸} نهان!

ز ماهی چو بنمود خورشید تاج
 طلا به چو گشت از لب کنده^۳ باز
 که پیغامبر قیصر آمد به شاه^۴
 ۴۲۶۵ همانگه فرستاده آمد^۵ دوان
 چو رومی سر و^۸ تاج کسری بدید
 به دل^۹ گفت کایت^{۱۰} سزاوار گاه^{۱۱}
 و زان^{۱۴} فیلسوفان رومی چهل
 ز دینار با هر کسی^{۱۷} سی هزار^{۱۸}
 ۴۲۷۰ چو دیدند رنگ^{۲۰} رخ شهریار^{۲۱}
 شهشاه چون دید بناوخشان
 سخن^{۲۳} گفت گوینده^{۲۵} پیشرو
 پدر مرده ناسپرده جهان

۱- (لی: به روشن) ۲- س، س، ۲ (نیز ل ۱، ۲)؛ ساج؛ متن = دل، ق، ک، ل ۲ (نیز ق ۲، لی، پ، و، ن ۲) ۳- (ل ۲: ره کنده)؛ ن: چو آمد پراکنده؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۴- ق: ز شاه؛ (ل ۳: به راه)؛ ل ۱: ک (نیز لی، پ، و)؛ که (لی: چو) پیغمبر (پ: پیغامی از) قیصر آمد به شاه (لی: ز راه)؛ س: که آمد فرستاده می نزد شاه؛ ل ۱: که پیغامی از لشکر آرد به شاه؛ متن = س ۲ (نیز ق ۱، ۲)؛ هک، س ۲ (نیز ل ۳، پ، ا)؛ از: ل ۲: پوزش روان بر؛ ق (نیز لی): درد پوزش کنان از؛ س: ز نزدیک قیصر دلی بر؛ متن = دل (نیز ق ۲، و)؛ ل ۲: آیین بیت راندارد؛ بنداری (۴۲۶۴، ۴۲۶۵)؛ فلما أصبحوا عادوا و قالوا: قد جاء رسول قیصر مستکینا متضرعا، و عن الذنوب متصلا عم، ک، س، آ (نیز ق ۲، لی، ا)؛ فرستاده آمد هم آنکه (لی: به ناگه)؛ متن = دل، ق، ل ۲، ۷- (لی: نوشیروان) ۸- س ۲ (نیز ل ۱، ۲)؛ ح: می این بیت راندارد ۹- س: بدو ۱۰- س (نیز ل ۲)؛ اینت ۱۱- س، ق، ک، س، ۲ (نیز ل ۲، پ، ن، ل ۱، ۲)؛ شاه؛ (لی: سرافراز شاه)؛ متن = دل، ل ۲ (نیز ق ۲، و) ۱۲- س: جاه و به ۱۳- (و: تخت و کلاه)؛ بنداری (۴۲۶۵-۴۲۶۷)؛ فتعجب أنوشروان و أمر بادخاله علیه. فدخل و لما وقعت عینة علی وجهه و تاجه قال فی نفسه: إن هذا هو المستحق للملك القمن بالرجولية و التقدّم ۱۴- ل (نیز ق ۲)؛ ازان؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۵- س، ک، ل ۲، س، ۲ (نیز لی، ا)؛ پر ز گفتار و؛ متن = دل (نیز ق ۲) ۱۶- (پ: باد)؛ ق این بیت راندارد ۱۷- س، ق (نیز پ، و، ن ۲)؛ یکی؛ متن = دل، ک، ل ۲، س، ۲ (نیز ق ۲، لی، ل ۲، ا) ۱۸- ق، ل ۲ (نیز پ)؛ صدهزار؛ متن = ل، س، ک، س، ۲ (نیز ق ۲، لی، ل ۲، و، ن ۲، ا)؛ بنداری: ثلاثون الف دینار ۱۹- (پ: ل ۲: آوریدند زی)؛ بنداری (۴۲۶۸-۴۲۶۹)؛ و کان معه أربعون فیلسوفا مع کل واحد منهم ثلاثون الف دینار برسم النثار ۲۰- ک: رنگی؛ (و: رنگین؛ ل ۲: تازه)؛ متن = ق، ل ۲: بر تخت بر تاج دار؛ متن = دل، س، س ۲ (نیز ق ۲، پ، ا) ۲۲- ق: لرزان و؛ س (نیز ق ۲)؛ برفتند ترسان (ق: لرزان)؛ و؛ ک، س ۲ (نیز ل ۲، پ، ن، ل ۲)؛ برفتند گریان و؛ (لی، ا: برفتند کجیان (ق) (ا: کنجان (ق))؛ و: نیاش نمودند)؛ متن = دل، ل ۲، د، س، لی، ل ۲، ا، ک، ل ۲؛ ل ۲: برفتند گریان و؛ و خشعوا و ضرعوا ۲۳- ل ۲ (نیز ق ۲، لی، ل ۲)؛ جایگه؛ متن = دل، ک، س، ۲ (نیز پ، ا)؛ بنداری (۴۲۷۰)؛ فلما دنوا من الملك أنجلس کل واحد منهم فی موضعه الذی یلین به ۲۴- ق (نیز ق ۲)؛ چنین؛ (ا: همی) ۲۵- (ل ۲: گوینده) و ۲۶- س، س، ۲ (نیز لی، ل ۲، ن، ل ۲)؛ این؛ متن = دل (نیز ق ۲، پ، و) ۲۷- (لی: جوانیست) ۲۸- (پ: از)؛ بنداری (۴۲۷۲-۴۲۷۳)؛ فتصدی منهم واحد للكلام و قال: أيها الملك! إن قیصر شاب جدید ملایس العمر، لم یمارس الأمور شبه القمر، و لا یمیز بین السر و الجهر

پرستار و^۳ در زینهار^۲ تویم!
جدایی چرا باید این^۵ مرز و بوم!
و زو داشت قیصر همی پشت راست!
بدویند زیبای^{۱۱} تخت و کلاه^{۱۱}!
سُخُن گفت بی‌دانش و^{۱۳} رهنمای،
که^{۱۶} شادست ازو^{۱۷} گنبد لاژورد^{۱۸}!
بسازیم و^{۲۱} عهدی بیاید^{۲۲} درست!

همه سره‌سر باژدار^۱ تویم^۲
۴۲۷۵ ترا روم ایران و ایران چو^۳ روم
خرد در زمانه^۶ شهنشاه راست^۷
چه خاقان چینی، چه در^۸ هند شاه^۹
اگر^{۱۲} کودکی نارسیده به جای
ندارد^{۱۲} شهنشاه ازو^{۱۵} کین و درد
۴۲۸۰ همان^{۱۹} باژ روم آنج بود^{۲۰} از نخست

که مرد فرستاده افگند بن^{۲۵}،
خرد با سُخُن نزد او اندکست^{۲۷}،
زوانش^{۳۰} روان را گرفته^{۳۱} زبون!
گرفتند^{۳۲} پیروزی و برتری^{۳۳}!
بیچند دل از رای و فرمان^{۳۵} ما،

بخندید نوشین‌روان^{۳۳} زین^{۳۳} سُخُن
بدو گفت: اگر^{۲۶} نامور کودکست^{۲۷}
چه قیصر، چه آن^{۲۸} بی‌خردباطرون^{۲۹}
همه هوشمنداند اسکندری
۴۲۸۵ کسی کو بگردد ز پیمان^{۳۴} ما

- ۱- (ب: باج‌دار) ۲- دل-س ۳- (نیز ق ۲، ل ۲، آ ۱): توایم (تویم)؛ (لی: توانند)؛ متن تصحیح قیاسی است ۳- ل (نیز آ): ح-ج؛ بنداوی (۴۲۷۴):
و نحن کلنا عیدک المتقلدون لربقة طاعتک، و الملتزمون لما تأمرنا به من الخراج، المستطلون منك بظل الأمان ۴- (لی: ایرانست)
هندو یاید این)؛ س: نیاید همی؛ بنداوی (۴۲۷۵): و لافرق بین المملکتین؛ فالروم لک کفارس و فارس کالروم عراق: همه بوم ما
مر) ۵- داشت: در پ این بیت با بیت سببین پس و پیش شده است؛ ق این بیت را ندارد ۸- (ق: آ) بر) ۹- لن: هندی سپاه
۱۰- س: آ: زیبا ز (ل): زیبا و (ق): ز شاهند زیبا؛ (ق: آ): همی از تو دارند؛ پ: بدو بود زیبای؛ متن ۱۱- (ل): یکایک پرستند این تاج
و گاه)؛ متن ۱۲- س: ک، ل ۲ (نیز لی، و آ): بنداوی (۴۲۷۶-۴۲۷۷): و أنت أعقل ملوک الأرض. و قد کان قیصر الیستظهر إلا بک و لا یسند
ظهروه إلا لیک ۱۲- (ق: آ: همین) ۱۳- س: آ: ح-ج؛ (و: دانشی) ۱۴- (و: نگیرد) ۱۵- ل: ل، ۱۶- ل: ل، ۱۷- ل: زو؛ (ل: ن: تو) ۱۸- س: ق، ک،
س ۲ (نیز ق ۲، پ، آ): لا جورده؛ متن ۱۹- ل ۲ (نیز و، ل، آ): بنداوی (۴۲۷۸-۴۲۷۹): و الآن إن تکلم صبی غیر بالغ مبلغ الرجال بغیر عقل
یهدیه فلا ینبغی أن تحقد علیه ۱۹- ق-س ۲ (نیز ب): همه؛ (لی: همین)؛ متن ۲۰- س: آنک بود؛ ک، ل ۲، س ۲
(نیز ق ۲، پ، و، ل، آ): آنچه بود؛ (لی: آنکه بود؛ ل: بدهیم روم (())؛ متن ۲۱- ق ۲ (لی: پ: ح-ج؛ ق: ل: سباریم؛ ق: آ، ل، و، ل، آ:
سباریم)؛ متن ۲۲- س: ک، س ۲ (نیز آ) ۲۲- (پ: چو یاید؛ ل: آ: بتازه)؛ بنداوی (۴۲۸۰): ثم إنا مؤذون من الخراج ما تقرّر علینا فی الزمان
الأوّل. فلیکب لنا عهد نرکن الیه و نعوّل علیه ۲۳- (لی: نوشیروان) ۲۴- س: ق، ک (نیز ق ۲، ل ۲، پ، و، ل، آ): زن؛ متن ۲۵- ل: س ۲ (نیز لی)
۲۵- س: س ۲ (نیز لی، و، آ): که گشت اینچنین (س: آنچنان) کارهای کهن؛ متن ۲۶- ل، ق، ک، ل ۲ (نیز ق ۲، ل ۲، پ، ل، آ): بنداوی (۴۲۸۱): فنیسم
انوشروان ۲۶- س: ۲ (نیز ل ۲، آ): گر ۲۷- ک: کو دیکست. اندکیت؛ در ل ۲ این بیت با بیت سببین پس و پیش شده است؛ س: ق، ل، ل، ل
بیت و ق بیتهای ۴۲۸۲-۴۳۰ را ندارد؛ این بیت در ل، ک، ل، س، ل، آ ۲ آمده است؛ ق به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:
چنین گفت. نوشین‌روان قباد
که او نوجوانست و سر پر ز باد
۲۸- (و: که آن)؛ ل: چو قیصر جوان (ح: چه آن) ۲۹- س: ک، ل (نیز و): باطرون (حرف یکم بی نقطه)؛ (ق: رهنمون؛ ل: ناظرون)؛ متن ۳۰
ل ۲، س ۲ (نیز لی، ل ۲، پ، آ) ۳۰- ل: زامش (حرف دوم بی نقطه)؛ س: ک، ل، س ۲ (نیز لی، ل ۲، پ، و، آ): زبانش؛ (ق: ز دانش؛ ل: روانش)؛
متن تصحیح قیاسی است (ل: آ) ۳۱- ل: گرفته روان را ۳۲- ل (نیز آ): گرفته به؛ متن ۳۳- ده دستنویس دیگر ۳۳- (ق: بهتری)
۳۴- س: فرمان ۳۵- (لی: ح-ج؛ فرمان؛ پ: رای خندان؛ ل: آ: رای خندان)

از آبادبومش برآریم خاک

ز گنج و ز لشکر نداریم باک!

فرستادگان خاک دادند بوس
که ای^۳ شاه پیروز برترمنش
همه سر به سر خاکی رنج تویم^۴
۴۲۹۰ چو^۵ خشنود گردد^۶ ز ما شهریار^۷
ز رنجی که ایدر^۹ شهنشاه برد^{۱۰}
ز دینار پر کرده ده چرم^{۱۲} گاو
به کئی^{۱۵} و پیشیش^{۱۶} فرمان رواست

- چنان چون بود مردم چابلوس^۲،
ز کار گذشته مکن سرزنش!
همه پاسبانان گنج تویم^۴!
بیاشیم با کام و به روزگار!^۸
همه رومیان آن ندارند^{۱۱} خرد،
به گنج^{۱۳} آوریم از پی باز^{۱۴} ساو،
پذیرد^{۱۷} ز ما گرچه آن^{۱۸} ناستراستا!

چنین داد پاسخ که از کار^{۱۹} گنج
۴۲۹۵ همه رومیان پیش موبد شدند^{۲۲}
فراوان ز هر در^{۲۳} سخن راندند
ز دینار^{۲۶} گفتند و از^{۲۷} گاو^{۲۸} پوست
چنین گفت موبد که گر^{۳۲} زر دهد^{۳۳}
به هنگام برگشتن شهریار

سزاوار^{۲۰} دستور^{۲۱} باشد به رنج،
خروشان و با اختر بد شدند^{۲۲}!
همه^{۲۴} راز قیصر برو^{۲۵} خواندند:
ز کاری^{۲۹} که آرام^{۳۰} روم اندروستا
ز دیبا^{۳۳} چه مایه بر آن سر^{۳۵} نهید^{۳۴}؟
ز دیبای زربفت باید هزار،

۱- بنداری (۴۲۸۶-۴۲۸۷): قال: كل من يقض عهدنا ويخلع ريقه طاعتنا فلا بد أن نثير من أرضه التراب ونذيقه من بأسنا العذاب
۲- (چابلوس)؛ بنداری (۴۲۸۷): فخرت الرسل عند ذلك ووضعوا جباههم على الأرض ۳- (ق: تونی)؛ بنداری (۴۲۸۸): فقالوا:
أيها الملك المظفر! لا تؤاخذنا بما قد سلف ۴- م، س، ک، ل، ۲، ۳- (نیز ق: ۲- ۱): توایم (تونیم)؛ متن تصحیح قیاسی است؛ بنداری
(۴۲۸۹): فحنن تراب قدمک، و حفظة کنوزک المتعزضون لاسترضائک ه- (ق: ۲- ۱): که) ع، س، باشد ۷- (و: کردگار) ۸- م: به روز
و به روزگار؛ ک، ل، ۲، ۳- (نیز ل: ۱): نباشیم ناکام (ک: برکام؛ م، س، ل، ۲، ۳: بدکام) و (م، س، ۲، ۳: حومه) بدروزگار؛ متن = ل (نیز ق: ۲)؛ ق: ۲
این بیت را پس از بیت ۴۲۸۵ آورده است ۹- از ره؛ م: بناید؛ (و: اندر)؛ متن = ک، ل، ۲، ۳- (نیز ق: ۲- ۱)؛ م، س، ۱-۱۰: کرد (پساوند
ندارد) ۱۱- ل: مدارید؛ ل: اندرآیند (م: آن ندارند؟)؛ (م: روم آن را ندیدند)؛ م: همی زو میان (م: رومیان) آن ندارند؛ متن = م، س، ۲
(نیز ق: ۲- ۱) ۱۲- م، س، ک، ل، ۲، ۳- (نیز ل: ۱): پوست ۱۳- (ق: ۲- ۱): جنگ ((۱۴- (م: باج و؛ م، ل، ۲: از در باز و؛ م، ل، ۲: تو آریم با باز و (پ: تو آریم
از بهر)؛ متن = ل، م، س، ک، ل، ۲، ۳- (نیز ق: ۲- ۱) ۱۵- (م، ل، ۲: حومه) ۱۶- (ق: ۲- ۱): بیشت؛ ل: بیشتی به؛ آ: پیشیش (ز) ۱۷- (پ: پذیرد) ۱۸- ل، ۲
(نیز ق: ۲)؛ این؛ بنداری (۴۲۹۰-۴۲۹۱): و إن كان الملك قد التزم في هذه الحركة مؤونة و خرجا فانا نضيف إلى الخراج المقتن مل
عشرة من جلود البقر ذهبا أو أزيد أو أنقص، كما تخرج المراسم الشاهنشاهية ۱۹- داد و ۲۰- ل: سرافراز ۲۱- (م، ل، ۲: دشوار ((
بنداری (۴۲۹۲): فأمرهم بالمضور بين يدي موبد الموبدان حتى يقرو عنده ما يلتزمون من الخراج و الخدمة ۲۲- (م: بندن) ۲۳- (م: (م:
سو) ۲۴- م، س، ه، م، ل، ۲، ۳- (م: همان) ۲۵- ل، ۲، ۳- (نیز ل: ۱): بدو ۲۶- (ق: ۲- ۱): گفتار ۲۷- ل، م، س، ۲، ۳- (نیز م، ل، ۲، ۳: ز؛ (م، ل، ۲: خواندند و از (ز:))؛
متن = م، س، ک، ل، ۲، ۳- (نیز ق: ۲) ۲۸- م، س، ۲، ۳- (نیز م، ل، ۲): کار؛ متن = ل، م، س، ک، ل، ۲، ۳- (نیز ق: ۲)؛ م، ل، ۲، ۳- (نیز ل: ۱): چیزی ۳۰- ل:
آزرم ۳۱- (ل: بوم) ۳۲- (م، ل، ۲، ۳: م، ل، ۲، ۳: اگر) ۳۳- م، ۲، ۳- (نیز ق: ۲): دهند- نهند؛ (و: دهند- نهند (حرف سوم بی نقطه))؛ م، س، زورمند- نهند؛
(م: کردن دهد- نهند)؛ متن = ل، م، ک، ل، ۲، ۳- (نیز ل، ۲، ۳: دنیا ۳۴- ل، ۲: دنیا ۳۵- م، برین سر؛ ل: بدان سر؛ (ق: به سر بر؛ م: دینار چه مایه
بر زر)؛ متن = ل، م، ک، س، ۲ (نیز ل، ۲- ۱)

۴۳۰۰ که خلعت بود شاه را هر^۱ زمان چه با کهنتر و چند با بدگمان^۲
برین^۳ بر نهادند و گشتند باز همه پاک بردند پیش نمازا

۱-س: در؛ (و: دهد شاه ما هر) ۲-س: (نیز ای؟) مهتران؛ (لی: ل: باید مهان (در ل: سه نقطه زیر حرف یکم واژه نخست و حرف سوم بی نقطه)؛ ل: مهتران و چه با بدگمان؛ (ق: آ: کهنتران و چه با مهتران؛ آ: کهنتران چند باند (حرف سوم بی نقطه) مهان؛ و: به گردان و هم موبد و مرزبان؛ متن: ک: دل؛ (نیز ب: در ل حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ س: ق: ک: ل: آ: و: آ: پس از این بیت افزوده اند: **د آمدن قیصر روم بیزه شاه نوشین روان؛ بیاید بر شاه نوشین روان + همان (ک: همین) قیصر از روم (س: آ: روم و: ق: آ: که قیصر دژم گشت) شاه جوان (ق: ندارد) / بگوید بر (ق: آ: که بر) خسرو دادگر + که هر سال چندین (س: آ: چونین؛ آ: چندی) فرستیم (ل: آ: نوشینم) زر (س: ق: ندارد) / بپندد (ق: بگفتا) برین (ل: آ: ق: آ: بدین؛ ای: بدان) عهد و (ق: ل: آ: جویم) پیمان کند (ق: کنم) + از (ق: آ: روز) اندیشه ما را (س: ق: ای: اندیشه ما) دل آید کند (ق: من جان تن آسان کنم) / که خسرو (ق: کسری) نگردد ازین (ل: آ: ازان) مرز و بوم + مگر پیش (ای: مشتر (II) آید همان (س: همی) شاه روم / (5) برقت آن زمان (ل: آ: برقتند ازین) فیلسوف کهن + به قیصر رسانید بکسر سخن / چو قیصر ازیشان (ق: آ: و: آن سان؛ ل: آ: این سان) سخن ها شنید + سوی شاه رفتن همان روی (س: آ: رای؛ ای: راه) دید / بگفتا برین (ق: ل: آ: ل: آ: بدین) کار فرمان برم + ز خسرو (س: ای: ق: کسری) همی بر فرزند سرم / که را پشت و یاور بود دادگر + زمانه بیند به امرش (ل: آ: پیشش) کمر (ق: ندارد) / چنان کار او رام (س: آرام) گردد به کام + که بر چرخ گردان بسازد (ک: و: سپارد) لگام (ق: ندارد) / (10) و را خاک پی (ق: آ: و: گر خاک چون) مشک سازا شود + کلوخ مییش نریا شود (ق: آ: سر دشمن سنگ خارا بود) (ق: ندارد) / جهان (ق: فلک) پیش او سر (ک: نیز) به خدمت (ق: آ: پیشی) نهد + و را بخت فرخنده پاسخ دهد / به دیدارارش افتد (ق: آ: آید) جهان را (س: زمانه) نیاز + ستاره (س: هم اختر) ز گردون بر ندش (ق: آ: بپذرد) نماز / چنان (ل: آ: جهان) چون بخواهد بیاید (ق: ل: آ: و: آ: بیاید) توان (ل: ای: روان) + به کردار (ل: آ: بگردد ز) فرخنده نوشین روان (س: ندارد) / که چون او دگر شاه گیتی ندید + نه گوش سخن دان (ک: س: آ: دان و: ای: ل: آ: ل: آ: گوی؛ ق: آ: نه نیز از بزرگان) دانا شنید (15) چو قیصر بیامد بر شهر یار + و راداد دم در زمان شاه بار / بپند آن سرو تاج کسری به ناز + دو تا گشت رومی (ق: آ: شد بر او) و بردش (ق: ل: آ: ل: آ: و: آ: و: آ: می برد پیشش؛ ک: س: آ: دو تایی شد و برد پیشش) نماز / همی آفرین خواند بر فر شاه + نشاندش جهاندار بر (س: ق: آ: و: آ: در) پیشگاه (چو: س: ل: آ: به) نزدیک خود (ق: آ: شد) شاه (س: ک: ل: آ: شاد) بنشاختش (ق: آ: بنواختش) + فزون تر (س: آ: بیرونیز) ز (س: ای: از) اندازه بنواختش (ق: آ: بنشاختش) / به کسری چنین گفت قیصر که شاه + نباید که بیند ز بنده گناه / (20) بدین آمدن شاه را سوی روم + یله (س: رها؛ ق: آ: رنگه) کردن مرز (ق: آ: شهر) ایران (س: ایران و آن مرز) و بوم / کزان (ق: آ: که از) فز او مرز ما (س: ای: ق: آ: مرزها) شاد گشت + گیاره چمن سرو آزاد گشت / بدو گفت کسری (ل: آ: س: آ: ای: و: آ: خسرو) که مندیش ازین + کزین رنج ما را به دل (ق: آ: بدین) نیست کین / چه باید ز بایستی (ق: آ: بایستی) آن بخواه (ق: آ: گناه) + ز تخت و ز مهر و ز گنج (ق: شهر و ز تیغ؛ ک: س: آ: گنج و ز مهر؛ ای: تیغ و ز مهر؛ ق: آ: رنج و ز گنج و ز بهر) کلاه (س: و: سپاه) / چو قیصر شنید این (ق: ک: آ: آن؛ س: شنید قیصر) زمین (آ: زمان) بوسه داد + ز کسری (ک: ل: آ: س: آ: ای: آ: خسرو) دلش (ق: آ: رخس) گشت رخشان (ق: آ: خندان؛ س: آ: خسرو) و (س: و: رخساره) شاد / (25) چه (ق: آ: چو) بایست گفتن (ق: آ: گفته) همه گفته شد + به باز (س: ک: س: آ: ق: آ: ل: آ: و: آ: آ: زبان) آن (ق: آ: از) کجا بیشتر (ق: آ: پیش او) رفته (ق: گفته) شد (ق: آ: بد) (ق: ندارد) / چو کرد آن زمان قیصر روم رای + کزان جایگه باز گردد به (ل: آ: ز) جای / بدان فیلسوفان سخن گفت ازین + که دستوری از (ل: آ: جز) شاه ایران زمین / چو یایم (ل: آ: و: یایم؛ س: بخواهم) ازین (س: کزین؛ ک: س: آ: ازان) پس (ق: آ: سر) بیاید شدن + ازین (ق: کزین) بیش ایدر نشاید (س: ل: آ: نباید) بدن / چو گردون بپالود غاره (ک: ل: آ: عاده؛ ل: آ: عازه؛ و: عاره) به (ق: آ: ببوشید گلغونه) روی + به کافور شب را بپوشید موی (ل: ای: روی (II) / (30) بر شاه شد قیصر از بامداد + و را خسرو نامور بار داد / چو خسرو و را تنگدل (آ: نیکدل) دید گفت + که با خژی (ل: آ: خورمی) باد جان تو جفت / اگر رفت خواهی تو کام (ق: آ: به کام)؛ آ: ترا؛ س: چو خواهی شدن رای و کام) تو باد + پرو شادمان زود (ق: آ: به نیکی برد شاد) از بامداد (س: هم روم بکسر به نام تو باد) +**

چن^۲ آسوده شد شهریار و سپاه،
 که داند شمار^۳ نبشت و شمرد^۴،
 بخواهد^۵، سپارد به آدابوم
 سپاهی پس پشت و^۶ پیش‌اندرون،
 به زرین^{۱۱} استام و به زرین‌کمرا!
 تو گفתי هوا شد همه^{۱۳} پرنیان!
 کمراه‌های گوه‌ر چو^{۱۷} پروین شده‌ست^{۱۶}!

بید شاه خندان بر آن^۱ رزمگاه
 ز لشکر یکی مرد بگزید گرد
 سپاهی بدو داده^۵ تا^۶ باز روم
 ۳۳۰۵ و ز آنجا بیامد سوی طیسفون^۸
 همه یکسر آباد^{۱۰} با سیم و زر
 ز بس پرنیانی‌درفش از میان^{۱۲}
 در و دشت گفתי^{۱۴} که زرین^{۱۵} شده‌ست^{۱۶}

- در لنت‌های بیت ۱ و در س بیت‌های ۱۸ با ۱۹ پس و پیش شده‌اند؛ س به جای بیت‌های ۱، ۲۹ و ۳۰ به ترتیب بیت‌های زیر را آورده است:

مگر می براید همان ماه را (۱)
 جهان شد به کردار تابنده عاج
 بیامد برش قیصر نیک‌بخت

چو خلعت بود لشکر شاه را
 چو خورشید بنمود بر چرخ تاج
 چو نبشت نوشین‌روان سوی تخت

ق^۲ به جای بیت‌های ۹ و ۱۲ به ترتیب بیت‌های زیر را آورده است:

همی نازد از فرّ او تاج و گاه
 بنازد همیشه سپهر روان

به فرمان او تابد از چرخ ماه
 ز کردار فرخنده نوشین‌روان

ق^۳ پس از بیت ۱۴ باز هم افزوده است:

زمانه بدر مانده اندر شگفت

وزان جایگه ساز رفتن گرفت

ل، ن، پ، ن، آ، ب، هیچ یک از بیت‌های بالا را ندارند و بنفاری نیز نداشته است؛ بنفاری (۴۲۹۵-۴۳۰۰): فقاموا و حضروا عنده فاستقر الأمر بينهم علی أن یضیفوا الی مله عشرة من جلود البقر من الذهب ألف ثوب من النسیج الرومی برسم الخزانة و خلع الأجناد (ل، ن، پ، بدین)؛ بنفاری (۴۳۰۱): فتراضوا بذلك و انصرف الرسل

۱- ک (نیز ق^۲ ل، ل، پ، آ، ۱): بدان (۲- ک؛ س- ل (نیز ق^۲ آ): چو؛ متن = س ۲- ک (نیز ل): شمار و ۴- ل: نوشت و شمرد؛ (و، ن): نوشت و سترد؛ متن = س، ک، س (نیز ق^۲ ل، ل، پ، آ، ۱): ق، ل^۲ به جای این بیت، بیت زیر را آورده‌اند:

ز لشکر یکی موبدی برگزید
 دبیری سخن‌دان چنان چون سزید

۵- ق^۲: فرستاد (ل، ن، پ، آ، ۱): ۷- (ن: آ: ساند؛ بنفاری (۴۳۰۲-۴۳۰۴): و أقام الملك فی ذلك المنزل الی أن استراح و استراح العساکر. فجرد عند ذلك بعض الخدم لاستیفاء خراج الروم ۸- ل (نیز ق^۲ ل، ل، آ: طیسفون؛ (۱): طیسفون؛ متن = س، ق، ک، س (نیز ل، ل، پ، آ، ۱): ۹- (ل، ن، پ، آ، ۱): ۱۰- (ق: آ: پیش (۱)) ۱۱- (ن: آ: سیمین) ۱۲- ل (درفش و میان؛ ل، ن: درفش سران؛ ل، ق: زمین (ق: پیش) پرنیان بد درفش از میان؛ س، س (نیز آ: پیش پرنیانی درفش و میان؛ ل، پ، پ: پیش پرنیان و ل، ن: جوع) درفش از (ل: جاز) میان؛ و درفش از پس پشت و او در میان؛ متن = ک (نیز ق^۲ آ) ۱۳- ل: همی؛ ک: پر از؛ (ق: مگر)؛ متن = س، ق، س (نیز ل، ل، آ): ل^۲ این بیت را ندارد ۱۴- ل: گویی ۱۵- (ق: آ: آیین؛ ل، ن: چو زرین) ۱۶- (ق: آ: ز دست؛ ل، ن: شده) ۱۷- (ق: آ: زرین چو)؛ س، ک، ل (نیز ل، ل، آ، و، ل، آ، ۱): کمراه‌ز گوه‌ر چو؛ ق: کمراه‌ز زر همچو؛ متن = ل، س (نیز ل، ل، پ، آ): بنفاری (۴۳۰۵-۴۳۰۸): و أمر بالرحیل فعاد و النصر علی یمینة، و الظفر علی یساره متوجه‌ها نحو طیسفون

پذیره شدندش فراوان سپاه^۲؛
کمر بسته و دل‌گشاده شدند؛
پیاده بشد تا در بارگاه^۴؛
بر آن^۵ شاه بیدار با داد و دین^۶
به هر مهتری شاه بنمود دست^۸

چو نزدیک شهر اندرآمد ز راه^۱
همه پیش کسری پیاده شدند
هر آنکس که پیمود^۳ با شاه راه
همه مهتران^۵ خواندند آفرین
چو تنگ اندرآمد به جای نشست

سرآمد سخن^۹ گفتن^{۱۰} موزه‌دوز ز ماه محرم گذشته سه روز

گفتار اندر ولی عهد کردن نوشین‌روان هر فرزند را^{۱۱}

چه گفت اندرین^{۱۳} گردش روزگار،
گهی با خُرامیم و گه^{۱۵} با نهبی؛
یکی را^{۱۷} فراز و^{۱۸} یکی را^{۱۹} مفاکا

۴۳۱۵ سراینده^{۱۲} دهقانِ آموزگار
که روزی^{۱۴} فرازست و روزی نشیب
سرانجام بستر^{۱۶} بود تیره‌خاک

۱- (له: ایران سپاه: ۱؛ ایشان ز راه) ۲- س، ۳- س، ۲- ل، ۱- آ از ۴۳۰۹ و ۴۳۱۱ ب یک بیت ساخته و ۲۳۰۹ ب- ۴۳۱۱ آ را انداخته است
۳- ل، ۲: بنمود (۱) ۴- (۲: به سالار گاه: و همی‌رفت تا بارگاه) ۵- (و: همی هر کسی) ۶- (پ: بی، پ: بدان) ۷- (پ: شاه بیدار با
آفرین: ۱، ۲: به جای این بیت، بیت زیر را آورده‌اند:

همه زَر و گوهر برافشانند

چو آن مهتران آفرین خواندند

س، ک، س، ۲: ق، ۲: ل، ۲: و، ۲: آ پس از این بیت افزوده‌اند:

هر آنکو بد از (آ: آن) موبد (و: آ: موبد و: ک: ق: مهتران) نامدار

برو (ک: له: بدو) کرد یاقوت و گوهر نثار

بنداری (۴۳۰۹، ۴۳۱۲، ۴۳۱۳): و ساری آن قرب من المدینة فلقته الأمراء والأکابر مشاة یدعون الله تعالی و بشکرونه ۸- بنداری (۴۳۱۳):
فلما قرب الملك أظهر یده للسادات والأکابر لفتروا علیها القبل، و نالوا بذلك غایة الأمل ۹- (و: کنتون) ۱۰- س، ۲: ل، ۲: س، ۲: (نیز ل، ۲: و: آ):
گفتن از: متن = ل (نیز ق، ۲: ل، ۲: پ، و: ل، ۲: ق) این بیت را ندارد؛ بنداری (۴۳۱۴): و هذا آخر القصة المنسوبة الی الخفاف ۱۱- ل: اندرز
کردن نوشین‌روان؛ س: اندر سخنها که موبدان از هرمزد پرسیدند؛ ق: اندیشه کردن نوشین‌روان در حال جهان و سؤال موبدان از
هر مز بنوشین‌روان؛ ل: اندیشه کردن انوشروان در کار جهان؛ س: سؤال حکیمان از هرمزد در نصیحت؛ متن = ک: بنداری؛ ذکر
عهد انوشروان الی ولده هرمزد، و تدبیره مع بزرگچهر فی ذلک ۱۲- ک، ل، ۲: س، ۲ (نیز ق، ۲: ل، ۲: پ، ل، ۲: و: آ): جهانجری؛ ق (نیز و):
جهانزیده؛ متن = س (نیز ل، ۲: پ) ۱۳- ق: اندر؛ بنداری (۴۳۱۵): قال صاحب الکتاب رحمه الله: ان للایام ادوارا مختلفة، و أطوارا
متباينة ۱۴- ل، ۲: روز ۱۵- (ب: گر: ل، ۲: ل) (نیز ل، ۲: و: ک: گه؛ ق: خرامیم و گه؛ ل، ۲: خرام و گهی؛ و: شادمانیم و گه؛ متن = ل، س، ک، س، ۲: (نیز
ق، ۲: پ، ل، ۲: و: آ) پس از این بیت افزوده است:

زمانی توانا گهی ناتوان

گهی با غمانیم و گه شادمان

بنداری (۴۳۱۶): غیر ما هبوط و یوما صعود، و تارة نحوس و آونة صعود ۱۶- س: هر دو ۱۷- (آ: بر) ۱۸- ک، س، ۲: (نیز پ، ل، ۲: ق: فرازی؛ و):
بلندی؛ متن = ل، س، ق، ل، ۲: (نیز ق، ۲: ل، ۲: پ، ل، ۲: و: آ) ۱۹- (آ: در؛ بنداری (۴۳۱۷): و کل الی التراب یرجع، و فی مطاویه یضجع؛ فمن بین
معدن فی سموم و حمیم، و مرفه فی ترف و نعیم

که بیدار و^۳ شادند اگر^۴ خفتگان^۵؟
همان^۶ به که آویزش^{۱۰} مرگ^۸ نیست!
یکی شد چو یاد^{۱۴} آید از روز^{۱۴} رنج!
چه گوید که در دست و رنج و نیاز^{۱۷}،
ز بی‌راه و از^{۱۹} مردم نیک‌خوی^{۱۸}!
ز مرگ‌اند بر سر نهاده دو دست!
می و جام و آرام شد بی‌نمک!
خردیافته مردم پاک‌رای^{۲۵}!
چو پیراهن شعر باشد به ذی!
روان^{۲۷} سوی^{۲۸} فردوس گم کرده^{۲۹} راه!

نشانی نداریم^۱ از آن^۲ رفتگان
بدآن گیتی^۶ از چندشان^۷ برگ^۸ نیست
۴۳۲۰ اگر صد بود سال اگر^{۱۱} بیست و پنج^{۱۲}
چه^{۱۵} آنکس که گوید خرامست و ناز^{۱۶}
کسی را نندیدم به مرگ آرزوی^{۱۸}
چه دینی^{۲۰}، چه آخرمن^{۲۱} بت‌پرست
چو سالت شدای پیر بر^{۲۲} شست^{۳۳} و یک
۴۳۲۵ نیندد دل اندر سنجی‌سرای^{۲۲}
به گاه بسیجیدن^{۲۶} مرگ، می^{۲۶}
فسرده تن اندر میان^{۲۹} گناه

۱- (ب: بنام) ۲- ل: از جان به: (ا: ان: آ: زین) ۳- ک: (نیز ق: آ: می): حوا: ۴- ل: (ار: هس: نیز ب): خستگان: بنداری (۴۳۱۸):
و یالینتا نعلم حال من مضی فی فرح هم و حیور أم ویل و ثبور عدل (نیز به): بران (به: بدین) گیتی: (ق: آ: نماند کس): متن = یازده
دستویس دیگر ۷- س: اندر چه شان: ق: اندر زشان: (ن: آ: از چندشان: ب: اندر چندشان (۱)) ۸- ق: مرگ-برگ ۹- ل: آ:
همه ۱۰- ق: (نیز و): آواز: (ن: آ: اولرش از: لو ترش از: به: آرزومندی): متن = دل که دل آ: س: (نیز ق: آ: می: ل: آ: ب): بنداری (۴۳۱۹):
و لن کانت حالهم علی خلاف ما أملوا فی الآخرة فقد أملوا هول الموت و عبروا بحارة الزاخرة ۱۱- ک: و گر: ق: ل: (نیز ب: و): سال
صد باشد از: متن = ل: س: می: آ (نیز ق: آ: می: ل: آ: ب): ۱۲- ل: (نیز ق: آ: شست و پنج: ق: ل: آ: نیز به): سی و پنج: (و: سی به رنج):
متن = س: می: آ (نیز ل: آ: ب): ۱۳- ل: ق: ل: (نیز ق: آ: می: ل: آ: ب): ۱۴- س: (نیز ل: ب): آیدت روز:
(ق: آ: اندر آمد به): متن = ل: ق: س: آ (نیز ل: آ: ب): بنداری (۴۳۲۰): ثم انک سواء علیک أسنة أنت علیک أم سنون، و الحائنان واحدة اذا
ذکرت السنون ۱۵- (ق: آ: هر) ۱۶- ل: (نیز ق: آ: حرامست ناز: در ل حرف یکم واژه پین بی نقطه): ق: مرین در بناز: ل: آ: خرام بناز:
س: دارد خرامی و ناز: متن = س: آ (نیز ل: ب): ۱۷- ل: در گنج ازو بی نیاز: ک: رنجست و درد و نیاز: (و: در دست گرم و گلناز): س:
آنکس که دارد به رنج و نیاز: ق: آنکس که کوید در رنج و آرز: آ: کوید در گنج آرز و نیاز: متن = س: آ (نیز ق: آ: ب): می: این بیت و بیت
سپسین را ندارد ۱۸- ک: ل: آ: س: آ (نیز ق: آ: ب: و: ل: آ: آرزو: نحو: متن = ل: ق: (نیز ل: آ: س: ۱۹- س: آ (نیز ب): ز: ل: (نیز و): بی‌رای و ز (و: از):
ق: چه بیداد و چه: (ن: آ: نه بی‌راه و نزا): متن = ک: ل: آ (نیز ق: آ: ل: آ: س: آ: ب: این بیت را ندارند: این بیت در ل: ق: ک: ل: آ: س: آ: ب:
و ل: آ: آمده است: بنداری (۴۳۲۱-۴۳۲۲): و لم یطلب الموت لآمن عاش فی السرور و الفرح، و لآمن کان حلفا للهموم و الترح
۲۰- (ق: آ: دینا: ل: آدم) ۲۱- و: ل: آ: اهریمن: آ: بنداری (۴۳۲۳): و کل بر و فاجر من تجرع غصمه مستجیر، و کل ضالغ و طالغ من
مرارة کأسه مستعین ۲۲- ل: آ: تا ۲۳- ک: س: آ (نیز ل: آ: ب: آ: ب): شست: متن = ل: س: ق: ل: (نیز ق: آ: می: و: ل: آ: س: ۲۴- ل: ق: سرای سنج:
متن = دوازده دستویس دیگر ۲۵- ل: برده رنج: (ب: نیک‌رای): ق: مرد باریک‌سنج: متن = یازده دستویس دیگر: بنداری
(۴۳۲۵-۴۳۲۶): و قیج بک‌ایها الذی تلاوتوه الشهور و الأعوام أن تذکر لددیک الجام و المدام ۲۶- (ق: آ: دی) ۲۷- س: آ (نیز ل: ب): و زان:
(ل: دوان) ۲۸- (ل: سوش) ۲۹- (ا: کرد): ل: کرده به: بنداری (۴۳۲۶-۴۳۲۷): إن الشراب للشیخ الکبیر کقمیص الشعر فی الزمهریر

تو با جام و همراه^۴ مانده به دشت؛
 که چندان^۵ بماند دلم^۶ شادمان،
 گذشته برو^۷ سال و گشته^۸ کهن،
 ز گفت^۹ من آید^{۱۰} پراکنده گرد؛
 سخن های شاهنشاهی^{۱۱} تو کنم
 اگر^{۱۲} بگذرم^{۱۳} زین سرای سپنج!

ز یاران^۱ بسی^۲ ماند و چندی گذشت^۳
 زمان خواهم از کردگار^۴ زمان^۵
 ۴۳۳۰ که این^۶ داستان ها و چندین سخن
 ز هنگام^۷ گرشاه^۸ تا یزدگرد
 ببیندم و باغ^۹ بی تو^{۱۰} کنم
 همانا که دل^{۱۱} را ندارم به رنج

آغاز داستان^{۱۹}

ز رای جهاندار^{۲۱} نوشین روان^{۲۲}،
 پراندیشه^{۲۳} مرگ شد شهریار،
 که پیراهن داد پوشد^{۲۴} نخست،
 بود راد^{۲۵} و^{۲۶} بی رنج و^{۲۷} روشن روان!

چه گوید^{۲۸} کنون مرد روشن روان
 ۴۳۳۵ چو سال اندر آمد^{۲۹} به هفتاد و چار
 جهان را^{۳۰} همی کدخدایی^{۳۱} بجست^{۳۲}
 دگر کو به درویش بر مهربان

۱- (ب: زیان را (م: یاران)) ۲- س: کسی ۳- ل: خویشان و یاران بسی برگذشت؛ متن = سیزده دستنویس دیگر (لی: جو) ۴- ل: آرام؛ (ق: هم خام)؛ س: ق: ل (نیز لی، و، آ، ب): جام همواره؛ م: جان و همواره؛ متن = س (نیز ل، آ، ب، ان، آ، جو)؛ س: ک: ل، آ، س، ق، آ، لی، ل، و، آ، ب، پس از این بیت افزوده اند: ز بد کردن آمد (ک، س، آ: آید) به حاصل زیان + بود اندوه و غم بسی در نهان (س، لی، ل، آ، ب: بوی در نهان؛ م: تو اندر میان؛ س: بوی در میان؛ و: از و در میان؛ ق: آ: روان از گنه کردن تن توان) / به (ل: آ: ز) آغاز اگر کار (س: کردار؛ ل، آ، ل، آ، ب: بگر کار) خود بنگری + ایی شک به فرجام (ل: آ: سر جام (!))؛ و: به فرجام ازان کار) کیفر بری / مشو (لی: شود) شادمان گر بدی کرده ای + که آزرده گردی (ک: حکردی) + گر آزرده ای / به آخر (ل: باختر) ترافتن آید بدان (ق: رفت باید ز جای) + اگر چند ایدر بوی (س: ب: آید ز وی) سالیان (ق: آ: چه گوئی چه بینی چه آیدت رای) / (5) بیغزای نیکی (ل: آ: یکی) تو تا ایدری + که گردی از و شاد چون (ب: و خود) بگذری (ل، آ، و: آ: بنگری) / که گفتار و کردار از (ق: آ: حاز) این روزگار + ز ما ماند اندر جهان یادگار؛ بندهای (۴۳۲۸)؛ و هل بد من رحلیک خلف أصحابک؟ و کیف تبقی أنت و ما بقی الزمان علی أترابک؟ ۵- س: ق: ک، س، آ (نیز لی، ل، آ، ب): جهان؛ متن = ل، ل (نیز ق، آ، ب، و، ان، آ) ۶- (ل: ان: آ: چندی) ۷- س: به دل؛ (ق: آ: دل؛ و: ب: تنم)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۸- ک: کوان ۹- ق: (نیز لی، پ: بدو) س: ۱۰- س: آ (نیز آ، ب: س: آلهای؛ ق: (نیز لی، ل، آ): سالیان؛ متن = ل، ک، ل، آ (جو) (نیز ق، آ، ب، و، ان، آ) ۱۱- ق: ک، ل (نیز ق، آ، ب، و، ان، آ، ب: کی شاه؛ ل: که شاه)؛ ل، س: آ: شاه کیورث؛ س: شاهی کیورث؛ (و: گاه کیورث)؛ متن تصحیح قیاسی است (کی + گر) ۱۲- ل، س: آ (نیز ق، آ، ب، و، ان، آ، ب): لفظ؛ متن = (ل، آ، و) ۱۳- (ل، آ، آ: آمد) ۱۴- (ل: آ: باز) ۱۵- (ق: آ: شاهنشهی) ۱۶- (و: وز اتیس روان) ۱۷- س، س، آ (نیز لی، ل، آ، ب): و؛ م: متن = ل، ق: ک، ل (نیز ق، آ، ب، و، ان، آ) ۱۸- آ: بگذرد؛ ل، س: آ: پس از این بیت افزوده اند: گذشته برو سال و گشته کهن (س: آ: شاهان و ز موبدان کهن (۴۳۳۰))

۱۹- ک: سؤال کردن بوزر جمهر از هر مرد؛ متن = ل، س، ل، آ، س، ق، آ: ق سرنویس ندارد ۲۰- ل: بگوید ۲۱- (آ: جهان دیده) ۲۲- (لی: نوشیروان) ۲۳- ل، ق: ل، آ: سالش در آمد ۲۴- ل، س: آ (نیز ق، آ، ب، و، ان، آ، ب): براندیشه؛ متن = (پ، و، ان، آ، ب): بنداری (۴۳۳۴-۴۳۳۵)؛ ان آنوشیروان لما أناف علی أربع و سبعین سنة من عمره امتلا قلبه من فکر الممات و تردد بین الیأس و الطمع فی الحیاة ۲۵- ک: جهانی ۲۶- (ل: آ: شهر یاری) ۲۷- ل، ل، آ (نیز لی): نجست ۲۸- (ق، آ، ل: جوید؛ پ: خواهد؛ آ: باشد)؛ بنداری (۴۳۳۶): فطلب للملک من یقوم بأعبائه، و یلیس مدارع العدل فی قضائه ۲۹- (نیز لی، ل: رای؛ ل: زاد؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳۰- (لی، ان، آ: جو) ۳۱- (لی: جو)؛ بنداری (۴۳۳۷): و یشفق علی الرعیة، و یعرف بقلة الأذی و کرم السجبة

همه راد و بینادل^۳ و شاه‌فش،
 جوانان با دانش و^۵ دلگشای؟
 گرانمایه هر مزد بُد بی‌همال،
 بر^{۱۱} آزادگان بر بگسترده^{۱۲} مهر!
 که جویند^{۱۳} راز^{۱۴} وی اندر نهان^{۱۵}،
 اگر^{۱۷} داستان را^{۱۸} گشادی دو لب!
 رسیدی^{۲۱} به شاه جهان آگهی
 که کاری^{۲۲} همی‌داشتم^{۲۳} در^{۲۲} نهفت:
 سر و ریش^{۲۸} مشکین چو کافور گشت!
 جهان را بیاید یکی^{۲۹} کدخدای،
 به بیگانه و مردم خویش بر،
 نیندد دل اندر سرای سپنج!

پسر بد مر او^۱ را گرانمایه^۲ شش
 به مردی و پرهیز و فرهنگ^۴ و رای
 ۴۳۴۰ ازیشان خردمند^۷ و^۸ مهتر به سال
 سرافراز^۹ با دانش^{۱۰} و خوب‌چهر
 بفرمود کسری به کارآگهان
 نگه داشتندی^{۱۶} به روز و به شب
 ز کاری که کردی بدی گر^{۱۹} بهی^{۲۰}
 ۴۳۴۵ به بوزرجمهر آن زمان شاه گفت
 ز هفتاد^{۲۵} چون^{۲۶} سالیان برگذشت^{۲۷}
 چو من بگذرم زین سپنجی‌سرای
 که بخشایش آرد به درویش بر^{۳۰}
 ببخشد، پرهیزد از مهر^{۳۱} گنج

۱. (ن: ۳: بود او) ۲. (و: سرافراز) ۳. (و: روشن‌دل)؛ ل: این بیت را پس از بیت ۴۳۳۴ نیز نوشته است ۴. (ن: فرهنگ و پرهیز)
 هـ: جو < (ن: پاک‌رای)؛ بنداری (۴۳۳۸-۴۳۳۹)؛ و کان له سته بنین موصوفون بقوب الرأی، و حسن الخلق، و صدق الورع، و
 وفور الرجولية، و کمال العقل، و غزارة العلم، و حسن الأدب ۷. ق: ل: هزمنده ۸. (ن: جو) ۹. ق: ل: س: (نیز: بی، و، ن: ۲):
 سرافراز و متن: ل: س: ک: (نیز: ق: ل: آ: ب) ۱۰. ق: بردانش ۱۱. (و: به) ۱۲. (ق: فزاینده)؛ ق: این بیت و بیت سپین را پس از بیت
 ۴۳۳۶ آورده است؛ بنداری (۴۳۴۰-۴۳۴۱)؛ و کان ابنه المسمی هزمنده اکبرهم سنا، و أوفرهم عقلا ۱۳. (ن: جویند) ۱۴. (ق: (نیز: و): کار
 ۱۵. (ن: جهان) ۱۶. (ن: بنگداشتندی (۲)) ۱۷. س: ک: س: (نیز: ل: ن: آ: ب): و گر؛ متن: ل: ق: ل: (نیز: ق: آ: ب) و ۱۸. (ن: داستانها)
 ۱۹. س: ک: (نیز: ل: و): نا (بی نقطه)؛ ق: ل: و؛ س: آ (نیز: ق: ل: آ: ب، ن: آ: ب): یا؛ متن: ل: ۲۰. ق: مهی؛ (ب: آگهی (پس‌آورد ندارد)) ۲۱. ل: ج:
 رسیده؛ بنداری (۴۳۴۲-۴۳۴۳)؛ و کان کسری قدوکل به فی السرجامة بحفظون حرکاته و سکناته فی جمیع الأحوال و ینهونها الیه.
 فلم یجده الا مرضی السیرة محمود الطریقة ۲۲. (ن: رازی) ۲۳. (و: که می‌داشتم) ۲۴. (ن: اندر)؛ بنداری (۴۳۴۵)؛ و قال
 لیزرجمهر؛ اینی کنت أخفی أمراو الآن أظهره لک ۲۵. ق: گفتار؛ (ب: هشاد) ۲۶. (ق: که هفتاد از) ۲۷. (ن: درگذشت) ۲۸. س: ق:
 ل: آ: س: آ (نیز: ق: ل: آ: و: ب): موی؛ ک: کلیس؛ متن: ل: (نیز: ب)؛ ق: آ: پس از این بیت افزوده است:

دلی کو به درویش بر مهربان بود داد و بی‌رنج و سود و زیان

بنداری (۴۳۴۶): اعلم أنه قد أنفت علی السبعین ۲۹. (و: همی) ۳۰. س: (نیز: بی): بدو سر بر سر ۳۱. (نیز: ل: آ: ب): مهر و؛ (و: آ: ن: آ):
 مرد؛ س: آ: نبرهیزد از مرد؛ (ب: پرهیز بر مهر)؛ ل: ببخشش پرهیزد از مرد؛ (ب: ندارد ز ارزانیان باز)؛ متن: س: ک: (نیز: ق: ل: بی)؛ ق: این
 بیت را ندارد؛ س: ک: ل: ق: آ: بی، ل: آ: و: آ: ب: پس از این بیت و س: آ: پس از بیت ۴۳۵۲ افزوده‌اند:

همیشه به نیکی بود رای او ابر گاه (و: سر تخت) شاهان سرد
 جای (ن: گاه) او (ن: اوی (۱))

پس از بیت ۴۳۴۹ افزوده است:

نراند سخن جز به زای و به داد همیشه خردمند و نیکونهاد

ل: ق: ن: ن: هیچ یک از بیت‌های بالا را ندارد؛ بنداری (۴۳۴۷-۴۳۴۹)؛ و اذا حان ارتحالی من هذه الدار فلیس للناس بد من ملک
 موصوف بالرافة و الرحمة و النزاهة و الظلف

۴۳۵۰ سپاس ز یزدان که فرزند هست
 و زیشان^۲ به هرمزد نازان ترم^۳
 ز^۴ بخشایش و بخشش^۵ و راستی
 کنون موبدان و ردان را بخواه^۸
 به دانش ورا^{۱۱} آزمایش کنیدا^{۱۱}

۴۳۵۵ شدند اندر آن موبدان انجمن^{۱۲}
 جهانجوی هرمزد را خواندند
 نخستین سَخُن راند بوزرجمهر
 چه دانی کزو جان پاک^{۱۷} و خرد
 چُنین داد^{۲۰} پاسخ که دانش بهست
 ۴۳۶۰ به دانش بود مرد را ایمنی
 دگر بردباری^{۲۵} و بخشایش است

ز هر در^{۱۳} پژوهنده^{۱۴} و رای زن^{۱۲}
 بر نامدارانش بنشانند^{۱۵}
 که ای شاه نیک اختر^{۱۶} خوب چهار!
 شود^{۱۸} روشن و کالبد برخوردار^{۱۹}؟
 که داننده بر^{۲۱} مهتران بر مهست^{۲۲}
 ببندد ز بد دست^{۲۳} آهرمنی^{۲۴}
 که تن^{۲۶} را بدو^{۲۷} نام و آرایش است،

۱- (ب، ن، آ: یزد)؛ بنداری (۴۳۵۰): و نحن نحمد الله تعالى حيث رزقنا أولادا متحلين بالعقل والعلم والورع ۲- ق: ازیشان ۳- س: ک
 (نیز و، ۱): یازان ترم؛ (ق، ۲: ب: دانا ترم؛ ن: آ: تازان ترم (حرف یکم هم در زیر دو نقطه دارد و هم در زیر)؛ متن = ل، ق، س، ۲: (نیز ل، ل، ج، ب؛
 در س ۲ حرف یکم بی نقطه) ۴- ل: کوشش؛ ق: مردی؛ (ب: هوش)؛ متن = ده دستویس دیگر ۵- س، س، ۲: (نیز ل، ل، ۱، ۲): فروزان ترم؛
 ق (نیز ب): گرازان ترم؛ (ق: توانا ترم؛ ب: فراوان ترم؛ متن = ل، ک (نیز و، ن، آ): ل ۲ بیت های ۴۳۵۱ تا پایان پادشاهی نوشین روان و نیز
 از آغاز پادشاهی هرمزد نوشین روان تا بیت ۸ را ندارد؛ بنداری (۴۳۵۱): و هرمزد من بینهم آنا به اکثر اِدلالا منی بغیره ۶- آ: (ق: به)
 ۷- س (نیز ل، ب): دانش؛ ل: آرایش و بخشش؛ متن = ق، ک، س، ۲: (نیز ق، ۲، ل، ۲، ج، آ): بنداری (۴۳۵۲): لما فیہ من مزید الرحمة، و سداد
 الطريقة، و سجاحة الخلق ۸- ل، ق: بخوان؛ متن = یازده دستویس دیگر ۹- ل: بود پیر و رایش جوان؛ ق: را که دارد ز دانش نشان؛
 متن = یازده دستویس دیگر (در ق ۲ پس از تصحیح نژد به سوی)؛ بنداری (۴۳۵۳): فأحضر الآن العلماء والموابدة و سائر المتمیزین
 من أهل العلم و الأدب ۱۰- ق (نیز ب، ن، آ): بداندیش و؛ (و: پیرسیدش و)؛ متن = ل، س، ک، س، ۲: (نیز ق، ۲، ل، ۲، ج، آ، ب) ۱۱- س: کند؛ س، ۲
 (نیز ل، ۲، ۳): ۱۲- ک: کند؛ بنداری (۴۳۵۴): و امتحنوا علمه و أظهروا فضله ۱۲- ل، ۲: انجمن موبدان اندران - بخردان) ۱۳- س: سر؛ ک: در؛ س، ۲
 (نیز ل، ل، ۲، ۳، ب): بد؛ متن = ل، ق (نیز ق، ۲، ب، و، ن، آ) ۱۴- س، ۲: (نیز ق، ۲، ل، ۲، ن، آ): پژوهیده؛ متن = ل، ک (نیز ب، و، ا، ب) ۱۵- ب
 بیت های ۴۳۵۴، ۴۳۵۵ را ندارد؛ بنداری (۴۳۵۵، ۴۳۵۶): فجمعهم بزرجمهر و احتفلوا بحضرة أنوشروان، و استحضروا هرمزد
 ۱۶- ل: اختر و؛ بنداری (۴۳۵۷): فلما استوی المجلس أقبل بزرجمهر علیه و قال: أيها الملك المسعود الطالع، الجمیل الطلعة ۱۷- س، ۲
 (نیز ق، ۲، ل، ۲): ۱۸- ب: پاک جان؛ (ل: یگو تا که جان)؛ متن = ل، ک (نیز ب، و، ن، آ) ۱۸- س: بود ۱۹- ق (نیز آ): پرورد؛ (ل: کار بندد خرد
 (بیاوند ندارد))؛ بنداری (۴۳۵۸): أخری عن الشيء الذي يستتير به العقل والروح، و يتفق به البدن ۲۰- (ب: نخستین) ۲۱- ل: (و؛
 ق ۲: گراینده؛ ب: دانا بر) ۲۲- س، ۲: (نیز ب): مهترست؛ (ب: حر < مهست) ۲۳- (و: بدو دست؛ آ: به بد دست؛ ب: ز دست بد)؛ ل: بود
 ایمنی برز؛ متن = س، ق، ک، س، ۲: (نیز ق، ۲، ب، ن، آ) ۲۴- س، ۲: (نیز ق، ۲، و، ن، آ): آهریمنی؛ متن = ل، ک (نیز ل، ل، ۲، ج، آ، ب) ۲۵- ق: (ق: دل
 مرد بادا) ۲۶- ک: این ۲۷- (ق، ۲: و: بدان)؛ س، ل، ب: این بیت و بیت سپین را ندارد؛ این دو بیت در ل، ق، ک، س، ۲: (ق، ۲، ل، ۲، ج، آ، ب، و، ن، آ)
 آمده است

شکیبا^۴ و جوای دین^۵ و هنر
کدامست و^۷ مرد از چه^۸ گردد بلند؟
به نیک و بد آرام هر کس بجست^{۱۰}،
ازو رنج بردن^{۱۲} نباشد بسی
بداد از تن خود، هم^{۱۳} او بود شاد

بدان پاک دل^{۱۴} مهتر^{۱۵} خوب چهر،
بگویم تو بشمر یکایک^{۱۸} به دست!
به پاسخ همه^{۲۱} داد^{۲۲} بنیاد گیر^{۲۳}!
جوانمردی و داد دادن بسیج^{۲۴}!
گشادهست بر تو در^{۲۷} آسمان!
ز پرسنده^{۳۰} پاسخ فزون^{۳۱} یافتم^{۲۹}!
خرد جوشن^{۳۲} و بخت^{۳۳} یار تو باد!

فروتن^۱ - سدیگر^۲ کس - و^۳ دادگر
بپرسید کز نیکوی سودمند^۶
چنین داد پاسخ که آن کز^۹ نخست
۴۳۶۵ بکوشید تا^{۱۱} بر دل هر کسی
چنین داد پاسخ که هر کس که داد

نگه کرد پرسنده بوزرجمهر
بدو گفت کز^{۱۶} گفتنی هرج^{۱۷} هست
سراسر^{۱۹} همه پرسشم^{۲۰} یاد گیر
۴۳۷۰ سخن را مگردان پس و پیش هیچ
اگر یادگیری^{۲۵} چنین^{۲۶}، بی گمان
که چندین^{۲۸} به گفتار بشتافتم^{۲۹}
جهاندار آموزگار تو باد

۱-ل: فزونتر؛ س: ۲: فزون زین؛ (ل: ۳: فروتر)؛ متن = ک: (نیز ق: ۲، و)؛ ۲-ل، س: ۳: سه دیگر ۳-ل: کش و؛ س: ۲: (نیز ل: ۲)؛ کسی؛ متن = ک: (نیز ق: ۲، و)؛ ۴-ق: ۲: شکوبا (۹)؛ (ق: ۱: ۴)؛ (ل: ۱: ۴)؛ (نیز ق: ۲، ل: ۲، و)؛ ق: ۲: ان؛ ۲-ل: ۱: این بیت را اندارند؛ این بیت در ل: ک، س: ۲: ق: ۲، ل: ۲، و)؛ و آمده است؛ بنداری (۴۳۶۲-۴۳۵۹)؛ فقال: هو العلم ثم العدل و الرحمة ثم التواضع ۶-ل: ک: (نیز ل: ۲)؛ نیکویی سودمند؛ س: ق: ۲: (نیز ل: ۱، و)؛ ۱-ب: ک: چه کز (پ: کانه) بود سودمند؛ (ل: ۲: ازو گفت مرد ارجمند)؛ متن = (ق: ۱)؛ ۷-ل: (ل: جوی)؛ ۸-ل: (ل: ۲: بگو از چه گردد چو (۱))؛ و به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

بدو گفت شیرین و سازنده مرد
چه دانی به هنگام ننگ و نبرد

بنداری (۴۳۶۳)؛ فقال له بزرجمهر: و ما الصفة التي يرتفع بها المرء؟ ۹-ک: (نیز ل: ۲)؛ از: س: ۲: (نیز ل: ۱)؛ کو: ل: باری؛ (ق: ۲: آنک از؛ و: آنکس)؛ متن = (س: (نیز ل: ۱، و)؛ ۱۰-ک: (نیز ل: ۲)؛ نجست؛ س: ۲: (نیز ق: ۲)؛ بجست (حرف یکم بی نقطه)؛ (ل: ۲: مردم بجست؛ ل: ۱: هرگز نجست)؛ ل: آرام هرگز بجست (حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ س: (نیز ب: به بد هیچ آرم جست؛ و که خوبی و آرم هرگز بجست (حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ متن = (پ: ق: این بیت و بیت سپسین را ندارد ۱۱-ل: (۲: حنا)؛ ۱۲-و: و کینه؛ ب: یزدان)؛ ۱۳-س: ق: ک، س: ۲: (نیز ل: ۱، و)؛ خویش؛ متن = ل: (نیز ق: ۲، ل: ۲، و)؛ ل: ۲، و)؛ و این بیت را اندارند؛ این بیت در ل: ک، س: ۲: ق: ۲، ل: ۱، و)؛ ۱۴-ب آمده است؛ بنداری (۴۳۶۴-۴۳۶۶)؛ قال: إنصافه من نفعه ۱۴-ل: (و: تن)؛ ۱۵-ل: (ل: موبدا؛ مهربان؛ پ: مهتر پاک دل)؛ ۱۶-ق: (نیز ب: ل: ۲)؛ از: متن = ده دستنویس دیگر ۱۷-س: ق: ک، س: ۲: (نیز ق: ۲)؛ هر چه؛ متن = ل: ۱۸-ل: نویسم یکایک؛ (ق: ۲: نویسم سراسر؛ ۲: مشمر یکایک؛ و یکایک تو بشمر)؛ متن = س: ق: ک، س: ۲: (نیز ل: ۱، و)؛ ۲، و)؛ دو، و-آ حرف یکم واژه بشمر بی نقطه؛ بنداری (۴۳۶۷-۴۳۶۸)؛ فقال: إني سألتك عن عدّة مسائل ۱۹-ق: یکایک ۲۰-ل: ق: گویمت؛ س: ۲: (نیز ق: ۲، ل: ۱، و)؛ ۲، و)؛ پرسمت؛ (پ: برشمر)؛ متن = ک: (نیز و: ل: ۲)؛ ۲۱-ق: تو از ۲۲-ل: (نیز و)؛ یاد؛ متن = ۲۳-ق: چنان چون بود مرد دانا پذیر؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۴-بنداری (۴۳۶۹-۴۳۷۰)؛ فأحفظها واضبطها ثم أجبني عنها على ترتيب سؤالي عنها من غير تقديم ولا تأخير ۲۵-ق: نام گیری ۲۶-ق: ۲: سخن)؛ ۲۷-ل: گشاده شود بر تو درز؛ (ق: ۲: شوی بر تر از اختر)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۸-ق: چونین ۲۹-ق: بشتافتی - یافتی؛ (پ: و)؛ بشتافتند - یافتند)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۰-ک: گوینده ۳۱-ل: ق: (نیز ل: ۲)؛ چنین؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۲-س: ک، س: ۲: (نیز ل: ۱، و)؛ روشن؛ متن = ل: ق: (نیز ق: ۲)؛ ۳۳-س: ۲: تخت

ز^۱ گیتی زبان کارتر^۲ کار چیست^۳
 ز چیزی که مردم همی پرورد
 ستمگر که نزدیک^۴ او شرم نیست
 تباهی به گیتی ز^۵ گفتار^۶ کیست؟
 ۴۳۹. چه چیزست کان ننگ^۷ پیش آورد؟

ز گفتار دانا نیامد^{۱۷} ستوه؛
 سر مهتران تیره از خیرگی^{۲۰}،
 همی کرد خامش به پاسخ نگاه
 یکی آفرین کرد بر شاه راست^{۳۳}،
 همی باد^{۲۴} بر تخب^{۲۵} شاهنشهی!
 گر آیین شاهان^{۲۶} وگر^{۲۷} تخب^{۲۸} عاج!
 گزند ترا چرخ تریاک باد!
 بدین آرزو^{۳۲} رای^{۳۳} فزخ^{۳۴} نهیم^{۳۱}

به یک روز تا شب برآمد ز کوه
 چو هنگام^{۱۸} شمع آمد از^{۱۹} تیرگی
 ز گفتار او چون^{۲۱} غمی^{۲۲} گشت شاه
 گرانمایه هرززد بر پای خاست
 ۴۳۹۵ که از شاه، گیتی مبادا تهی
 مبادا که بی تو^{۲۵} ببینم تاج
 سر شش جوان^{۲۸} پیش تو خاک باد!
 سخن هرج^{۲۹} او گفت^{۳۰} پاسخ دهیم^{۳۱}

۱. و: به) ۲. (ن: آ: بر) ۳. ق: (نیز) آ: کیست ۴. (و: کردن آن)؛ ل: این بیت را نثارده؛ ق: از ۴۳۸۶ آ و ۴۳۸۹ ب یک بیت ساخته و ۴۳۸۶ ب. ۴۳۸۹ آ را انداخته است؛ بندهای: و ما أضر الأشياء في هذه الدار التي هي عرضة للفتاء؟ هل، س: آ (نیز ق: آ): زود بر؛ س: (نیز ل: آ، ب: روز بر؛ متن = ک: (نیز ل: آ، ب: ن، پ، و: در و حرف چهارم بی نقطه) ع: س: نگذرد؛ بندهای: و ما الذي يسرع في إفئنه الزمان مما يتفد به الإنسان؟ ۷. (پ، و: ن: آ: ستمکاره کس (ن: آ: کشر) نزد) ۸. س: کس؛ س: آ: مگر ۹. (ب: آرام)؛ بندهای: و من الظالم الذي لا حياة في عينه ولا رحمة في قلبه؟ ۱۰. س: ک: (نیز ق: آ، ل: بی، ب: ز گیتی به؛ متن = ل: س: آ (نیز ل: آ، ب: آ): ۱۱. س: آ: دل و ۱۲. ل: دشمنان ۱۳. ق: تیمار؛ بندهای: و أی القائلین یثیر قوله الفساد و يؤلم القواد؟ ۱۴. (ل: آ، ب: ن: آ: نیک؛ و: کون ننگ؛ ق: آ: سه چیزست آنرا که)؛ متن = ل: ک: آ (نیز پ، آ، ب) ۱۵. (و: همه) ۱۶. (آ: به؛ ق: آ: نیز)؛ بندهای: و أی الأشياء یكون أجلب للعار وأبدی للشار؟ ۱۷. ک: بیامد ۱۸. (ل: آ: شرم)؛ ل: شب؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ بندهای: و اشتعلت الشموع ۱۹. ل: (نیز ق: آ): و: متن = یازده دستنویس دیگر ۲۰. (ل: آ: خیره از چیرگی) ۲۱. (ق: آ: ایشان؛ و: دانا) ۲۲. (ل: غمین)؛ در و ل: تهای این بیت پس و پیش شده است؛ در اینجا س، ق، ک، س آ سرتویس دارند؛ س: پاسخ دادن هرمز شاه موبدان را؛ ق: پاسخ دادن هرمز سؤلات بوزرجمهر را؛ ک: پاسخ دادن هرمز؛ س: آ: پاسخ دادن هرمز بوزرجمهر را ۲۳. بندهای (۴۳۹۱-۴۳۹۴): قال: و لم یزل یسألہ العالم الی أن أسوا و لما عتکر الظلام و اشتعلت الشموع و شب هُرْمُود قائما و أثنی علی ایه أو لآ و دعا له و قال: ۲۴. س: باش؛ (و: فزون باد)؛ بندهای: لا اخطی الله الدنيا من الملک، و لا زال مستنما سریر الشاهنشاهی ۲۵. ق: وی ۲۶. س: ق: ک: (نیز ق: آ، و: آ): شاهی؛ متن = ل: س: آ (نیز ل: آ، ب: ن، پ، و: آ: ۲۷. (ل: بی، و: اگر؛ ل: آ: آبر؛ ن: آ: و هم)؛ در ل آ این بیت با بیت سیمین پس و پیش شده است ۲۸. س: (نیز ل: آ، ب: سرشت جهان؛ ک: (نیز ب: بیرشش جوان؛ و: بیرشش جهان؛ ن: آ: بوزرشش جهان؛ آ: سرشت جوان)؛ متن = ل: س: آ: ق: این بیت را نثارده؛ ق: آ: به جای این بیت، بیت زیر را آورده است: همه روز فیروز تخت تو باد همه چشم روشن به بخت تو باد بندهای (۴۳۹۶-۴۳۹۷): منورا بلالاه أسرته تاج السلطنة، مرتفعا بجلالة قدرة تحت المملكة ۲۹. س: ک: س: آ (نیز ق: آ: ب): هر چه؛ متن = ل: ق: آ: ق: گفتند؛ (و: برسید) ۳۱. (پ، ل: آ: دهم-نهم) ۳۲. ل: به دین اوران؛ (ق: آ: بی، بدان آرزو؛ ل: آ: برین آرزو؛ متن = س: ق: ک: س: آ (نیز ب: پ) ۳۳. س: ک: س: آ (نیز ق: آ، ل: آ، ب: آ): روز؛ متن = ل: ق: (نیز ل: آ، ب: و: ن: آ): بندهای: ثم إنا مجیبون عما سألتنا عنه الحكيم العالم

و زو^۱ بایدم پاسخ افگند بن:
 ز غم^۲ بدو دارد^۳ آزاد دل،
 به نیکی^۴ گراینده و دادگر؛
 برو مژه^۵ را^۶ جای پالایش^۷ است:
 به پیش^۸ یکی ناسزا بنده گشت،
 که^۹ ناپاراسی^{۱۰} برو^{۱۱} پادشاست؛
 کند^{۱۲} نیکوی^{۱۳}، مانند^{۱۴} اندر هراس؛
 خرد را بکوشد^{۱۵} که بی‌هش کند؛
 گرفتن، کجا خود نیرزد ستیز^{۱۶}؛
 ندارد^{۱۷} خردمند بودن روا،
 کزو خیزد اندر جهان رستخیز؛
 برادر بود گر^{۱۸} دل آرام‌دوست؛

ز فرزند -دانا- بپرسد سخن
 ۴۴۰۰ به فرزند باشد پدر شاددل
 اگر مهربان باشد او بر پدر
 دگر^۵ آنک^۶ بر جای بخشایش
 بزرگی که^۷ بختش^۸ پراگنده^۹ گشت^{۱۰}
 ز^{۱۱} کاروی ارخون^{۱۲} خروشی رواست^{۱۳}
 ۴۴۰۵ دگر هرک^{۱۴} با^{۱۵} مردم ناسپاس
 هر آنکس که نیکی فرامش کند
 دگر گفت از آرام^{۱۶} و^{۱۷} راه گریز^{۱۸}
 به شهری که بیداد شد پادشا
 ز بیدادگرشاه باید^{۱۹} گریز
 ۴۴۱۰ چو گوید چه دانی که شادی^{۲۰} بدوست:

۱. (ب. و: ازو) ۲. (و: انده) ۳. ق: گردد ۴. ل: گیتی؛ بنداوی (۴۳۹۹-۴۴۰۱): فأما ما سأل عنه من الوالد المبارک علی أبیه فأقول: إن قلوب الآباء لا تتسروح إلا إلى الأبناء، وإن أیمن الأولاد علی أبیه من كان مشفقاً علیه مانلاً علی الخیر و السداد فی مطالبه و مبالغیه همی (نیز ل: ق) و اگر ۵. (ن: ب، ن: آ، آنکه) ۶. س: (نیز ی، و): مرا را؛ ک: مژه را؛ ق: چشم را؛ ن: آ: مرده را؛ ق: بدین مرد را؛ (ب: برو بر مژه)، متن = ل: س: (نیز ل: ب، ن: آ) ۷. ۸. ق: آرایش؛ (ب: آرایش) ۹. ل: س، ق: <که> متن = ده دستویس دیگر ۱۰. ل: س، ق: ک، س: آ (نیز و، ل: ن): بخشش (حرف یکم بی نقطه)، (ق: ق: تخمش؛ ل: آ: تختش؛ ب: بخشش)؛ متن = (ب، ل: آ) ۱۱. س: گراینده ۱۲. (ب: کرد (بیاوند ندارد)) ۱۳. (ب: پیشش)؛ بنداوی (۴۴۰۲-۴۴۰۳): و أما الذی هو فی محل الرحمة فهو من كان ذا قدر رفیع فقتت شمل سعاده حتی اضطر الی خدمة بعض اللئام و طاعته ۱۴. (ل: ب) ۱۵. س: ق: آ (نیز ی): چون ۱۶. س: آ (نیز ی، ل): سزاست؛ متن = ل: ق: ک (نیز ق: آ، ل: ن: ب) ۱۷. (ب: ز) ۱۸. ل: ب: بادشاهی (ب) ۱۹. س: ق: ک (نیز ی، ب، آ، ب): بدو؛ متن = ل: س: ق: (نیز ق: آ، ل: و): ل: آ این بیت را ندارد؛ بنداوی (۴۴۰۴): فیحق أن یتکی علیه دما إذ صار الرأس للذنب مستخدماً ۲۰. ه: ج: س: ک (نیز ق: ب): هر که؛ ق: س: آ: آنکه؛ متن تصحیح قیاسی است (س: ل) ۲۱. (ا: ب): ۲۲. ل: کجا ۲۳. ل: س، ک، س: آ (نیز ی، ل: آ، و، ن: آ، ب): نیکوئی؛ متن = ق: (نیز ق: آ، ب) ۲۴. س: آ: باید؛ (ب: باید) ۲۵. (و: بکوشد خرد را)؛ س: ی، ب: این بیت را ندارد؛ بنداوی (۴۴۰۵-۴۴۰۶): و أما المستحق علی فعل الجمیل فهو من یحسن الی الأتذال، و ینسلی الی الأرزال. فلا محالة یفرح سن اللدم حیث خفیت علیه مزلة القدم. و أما المستحق للذم فهو الذی ینکفر النعم ۲۶. ل: روم؛ س: (نیز ل: ق): جاز: آرام؛ ق: (نیز ق: آ، ب): کارام؛ س: آ (نیز آ): ز آرام؛ متن = ک (نیز ی، و، ن: آ، ب): ۲۷. (ن: آ: حرم) ۲۸. (و: ستیز) ۲۹. (ق: ب: شیز (؟))؛ ق: ک (نیز ل: ب، آ): خوبتر بی ستیز؛ (ب: ب: خوبتر از (نیز و: زو) ستیز)؛ س: ک: زو خیزد اندر جهان رستخیز (۴۴۰۹)؛ (و: که رفتن کجا خوبتر در گریز؛ آ: که رفتن کجا چون تن بی ستیز)؛ متن = ل (نیز س: ق: آ)؛ در ق: ک این ل: ت با ۴۴۰۹؛ ب: پس و پیش شده است؛ س: آ، ن: آ از ۴۴۰۷ و ۴۴۰۹؛ ب: یک بیت ساخته و ۴۴۰۷؛ ل: ۴۴۰۹ را انداخته اند ۳۰. ک: برادر؛ ق: این بیت و بیت سپین را ندارد ۳۱. (و: جوید)؛ بنداوی (۴۴۰۷-۴۴۰۹): و أما الموضع الذی ینبغی الفرار منه فهو مدینة بسط السلطان فیه ید الحیف و الجور فلی الناس منه بالخور بعد الکور. فلا یجوز للمعاقل فیها الإمامة. فإن ظلم الملوك تقوم منه القیامة ۳۲. (ق: آ: راه گشادن)؛ س: س: آ (نیز ی، ل: آ، ب): خردمند که شادی؛ (و: ز دانا که شادی)؛ ل: ق: (نیز ی، ل: آ): چه گوید که دانا (ن: داند) که شادی (ن: شاهی؛ ق: شادان)؛ متن = ک (نیز ب) ۳۳. س: ق: ک (نیز ق: آ، ب، ل: آ، ب): یا؛ س: آ؛ ب: متن = ل (نیز و)؛ بنداوی (۴۴۱۰): و أما الذی یفرح به فهو إما شقیق صالح أو شقیق ناصح

که فرجام از آن^۲ بد بیاید گریست!
 هوا بگذرد همچو بادِ هوا،
 گلی آرزو^۸ را نشاید^۹ بسود^{۱۰}؛
 که چون^{۱۲} پای جویم به دستم^{۱۵} سرست:
 سرشتش بد و رانی گردان^{۱۷} بود؛
 بریده^{۲۱} دل از شرم و^{۲۲} بیچاره^{۲۳} کیست:
 چو بی شرمی آرد^{۲۵} ستمگاره خوان،
 ستمگاره خوانیمش و^{۲۶} بی فروغ؛
 بی آزار پردرد آزار^{۲۹} کیست:
 دلِ هوشیاران^{۳۳} کند پر ز درد؛
 که باشد پشیمان ز گفتارِ خویش:
 بود بر سرِ انجمن مرد لاف،

زبان کارتر^۱ کار^۲ گفتی^۳ که چیست
 چو چیره^۵ شود بر دلت بر هوا
 پشیمانی آرد به فرجام سود^۷
 ۴۴۲۵ دگر آنک^{۱۱} گوید که^{۱۲} گردان ترست^{۱۳}
 چنین دوستی^{۱۶} مرد نادان بود
 دگر آنک^{۱۸} گفتی^{۱۹} ستمگاره^{۲۰} کیست
 چو کژی کند مرد بیچاره خوان^{۲۴}
 هر آنکس که او پیشه گیرد دروغ
 ۴۴۳۰ تناهی که گفتی^{۲۷} ز گفتار^{۲۸} کیست
 سخن چین و^{۳۰} دوروی و^{۳۱} بیکار^{۳۲} مرد
 بپرسید دانا که عیب از چه بیش
 هر آنکس که راند سخن بر^{۳۳} گراف

- ۱- (لی: بر) ۲- ک: چیز؛ (ب: چیست) (ل: ۳- (ب: گفتا؛ و: گوید) ۴- ل: حاز- آن؛ (ا: ازین)؛ ف: ان^۲ این بیت و بیت سپین را ندارد؛
 بنداری (۴۴۲۲)؛ و: أما أضر الأشياء فهو سوء خلق الملوك؛ فاذا صحبتهم ملوك، وإذالم تصحبهم أذلوك ه- (ق: آ، ی، ا: خیره) ۶- (لی:
 نوا) ۷- (پ: زود؛ و: آید بر جام ستود) (ل: ۱)؛ ن: آ: آید به فرجام سور (ل: ۱)؛ ق: به فرجام پشیمانی آردش (سود)؛ متن: ل، س، ک، س: آ (نیز ق: ۲،
 لی، ل، آ، ب) ۸- ل: آرزوی؛ (و: آرزوها؛ ق: آرزو؛ و)؛ متن: «بازده دستنویس دیگر ۹- ل: شاید (دو حرف نخست بی نقطه)؛ ق: (نیز پ،
 و): نیاید؛ (ق: آ، نیارد)؛ متن: س، ک، س: آ (نیز لی، ل، آ، و- ب) ۱۰- ل: (نیز و): بسود (حرف یکم بی نقطه)؛ س، ک، س: آ (نیز ل، آ، ب): بسود؛
 ق: ستود؛ (ق: آ، ی: ستود؛ ن: آ: بسور) (ل: ۱)؛ متن: (ب): بنداری (۴۴۲۳-۴۴۲۴)؛ و: أما الذي يعجل الزمان إنفاده فهو الشهوة التي تملك من
 المرء فؤاده فيلحق في تحصيلها إلى يد الهوى قياده ۱۱- ک: (نیز و): آنچه؛ (لی، ل، آ، ب، ن: آ: آنکه)؛ متن: ل، س، س: آ (نیز ق: ۲، ب) ۱۲- ک،
 س: آ (نیز ل، آ، ب)؛ چه؛ (لی، ب: گفתי چه)؛ متن: ل، س (نیز ق: ۲، پ، و، ن: آ) ۱۳- ق: گفت کان چیست کان برترست (ل) ۱۴- (ب: (ب: (گر
 ۱۵- (ق: آ، پ، و: جویی به دست)؛ س: آ (نیز لی، ب): بازجویم به دستم؛ متن: ل- ک (نیز ل، آ، ن: آ، ب) ۱۶- (لی: روشنی) (ل) ۱۷- (ل: آ: از رای
 کیهان)؛ ل: ق: سرشت بد و رای گردان (ق: دیوان)؛ س، س: آ (نیز لی، پ، ن: آ، ب): سرشتش (ب، ن: آ: سرشت) بدارای کیهان؛ متن: ک
 (نیز ق: ۲، و) ۱۸- (ل، آ، ب، ن: آ: آنکه؛ و: آنچه) ۱۹- (پ: گفتا) ۲۰- (ن: آ: ستمکار) ۲۱- (ا: بزندان) ۲۲- (لی، ل، آ، و: آ، ب: (ح: ۲۳- ل:
 بیخاره؛ س: بیچاره؛ (و: نیکاره (حرف یکم بی نقطه))؛ متن: ک، س: آ (نیز ق: ۲، ن: آ، ب)؛ ق: از ۴۴۲۷ و ۴۴۳۰ یک بیت ساخته و
 ۴۴۲۷ ب- ۴۴۳۰ را انداخته است ۲۴- ل: دان- دان؛ (لی: خوار- خوار؛ ل: آ: خوان- دان)؛ متن: س، ک، س: آ (نیز ق: ۲، ب) ۲۵- (و:
 بی شرم گردد؛ ق: آ: ازان کژی او را) ۲۶- س: (نیز لی، ا: را)؛ (ل: آ: از؛ پ: خوانش اگر؛ ک، س: آ (نیز ق: ۲، ن: آ): ستمکار می خوانمش؛ متن: ل
 (نیز و، آ، ب): بنداری (۴۴۲۷-۴۴۲۹)؛ و: أما الظالم الذي لايحيا في عينه فهو الذي زاغ عن منهج السداد و عرف بالواقعة في كسب
 الفساد، و من اتخذ الكذب حرفته، و التزبد ديدنه و عادته ۲۷- (ن: آ: تناهی گیتی) ۲۸- (ب: کردار) ۲۹- (و: و: آزار)؛ ق: بر درد و
 غمخواره؛ (پ، ب: بر درد و آزار)؛ ل (نیز ق: ۲)؛ بی آزاری و درد و آزار (ق: آ: درد بازار)؛ ک، س: آ (نیز ل)؛ بی آزار و بر درد آزار؛ (ن: آ:
 بی آزار تر درد آزار؛ بی آزار و بی درد و آزار)؛ متن: س (نیز لی) ۳۰- س: (نیز لی، ل، آ): (ح: ۳۱- (لی، ل، آ: (ح: ۳۲- ق: بیگانه ۳۳- ق:
 مرد دانا؛ بنداری (۴۴۳۰-۴۴۳۱)؛ و: أما الذي يثير كلامه للفساد فهو التمام و المناق و ذو البطالة التائه في ظلم الجهالة ۳۴- (ب: از)

پشیمان شود^۴ زان سَخُن‌ها که گفت،
 به پیش آرد آن^۴ لاف‌های^۵ کَهَن؛
 کس از آفرینش نیابد^۷ گذر،
 یکی زهر یابد^۸ یکی پای‌زهر^{۱۰}
 که بر شاه باد از جهان آفرین^{۱۳}
 دل را د او شاد و^{۱۵} جوینده^{۱۶} باد!

بسی آفرینِ کیانی بخواند!
 دلِ شهریار از غم آزاد گشت^{۱۸}!
 که هر مژده را داد^{۲۰} تخت و کلاه
 نهادند مهری بروبر ز مشک
 بزرگان^{۲۳} و^{۲۴} بیدار دل بخردان^{۲۵}
 به پیروزیِ شهریارِ جوان^{۲۸}

به گاهی^۱ که تنها بود در بهفت
 هم اندر زمان چون گشاید^۳ سَخُن
 خردمند و گر^۶ مردم بی‌هتر
 بخین بود تا بود دوران^۸ دهر^۸
 همه^{۱۱} پرش این^{۱۲} بود و پاسخ همین
 زبان‌ها به فرمائش^{۱۴} گوینده باد!

۴۴۴۰. شهنشاه کسری از^{۱۷} خیره ماند
 ز گفتارِ او انجمن شاد گشت^{۱۸}
 نشتند^{۱۹} عهدی به فرمانِ شاه
 چو قرطایس چینی شد^{۲۱} از باد خشک
 به موبد سپرد آن به^{۲۲} پیشِ ردان
 ۴۴۴۵. بیبوند^{۲۶} این عهدِ نوشین‌روان^{۲۷}

۱. ل. ق: بکاهد؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲. (ق: ۲. برد) ۳. (ب: گشایم) ۴. ل. ق (نیز و، ب: ن. ۲)؛ ردان (ح: آرد آن؟)؛ متن = س. ک. س
 م (نیز ق ۲. آ. پ. اب) هس (نیز لی: ب)؛ داستان؛ (ق: ل: لابه‌ای (۴))؛ متن = ل. ق. ک. س. ق. ۲ (نیز ق ۲. آ. پ.)؛ بنداری (۴۴۳۲-۴۴۳۵)؛ و أما
 الصفة التي تجلب العار فهي العادة التي تورث صاحبها الندامة حتى تقم عليه القيامة. كاذبى يكون كثير الكلام يكيل بين الناس
 بالجزاف ثم إذا خلا بنفسه تذكر ما بدر منه فيندم عليه و بعض على يديه ثم إذا عاد إلى اللئى عاد إلى عادته و خلقه اللئى ع. س. ق. ک.
 س (نیز ق ۲. ل. آ. ب.) با؛ (لی: هنر مند با)؛ متن = ل. ۷. (ق: ۳. نیاید؛ ن: ۲. نگیرد) ۸. ل: دور زمان ۹. ن: ماند (بی نقطه)؛ (ق: ۲. مابد
 حرف یکم بی نقطه) ۱۰. س. ک. س. ۲ (نیز ق ۲. لی. و. لی. آ. پ.)؛ بای زهر؛ ل: از وی بگمان؛ متن = (ل: ۳)؛ ق. پ. این بیت را ندارند؛ بنداری
 (۴۴۳۶-۴۴۳۷)؛ و کذا الطیاع تأبى علی الناقل. و لا فرق فی ذلك بین الأحق و العاقل ۱۱. س (نیز لی. آ. ب.)؛ همی؛ س: آ. همین
 ۱۲. (ق: ۲. آن) ۱۳. ن: مابا هزار آفرین ۱۴. س. س. ۲ (نیز لی. ل. آ. پ.)؛ ب. زمانه به فرمائش؛ ک: زبانهاش به فرمائش؛ (ق: ۲. همیشه
 جهانجوی)؛ متن = ل (نیز پ. و. ن. ۲) ۱۵. (لی: حو)؛ س: ازو شاد و؛ (ق: ۲. دل آرای و شادان و؛ پ: دل آرای باکام؛ ن: ۲. دل و رای او شاد)؛
 متن = ل. ک. س. ۲ (نیز ل. ۱. ۳. ل) ۱۶. س. س. ۲ (نیز ل. ۲. آ. پ.)؛ گوینده (پس‌اوند ندارد)؛ (لی: فرخنده)؛ متن = ل. ک. (نیز ق ۲. پ. و)؛ ق این
 بیت را ندارد؛ بنداری (۴۴۳۸-۴۴۳۹)؛ ثم قال: و هذه جوابات ما سألت من المسائل. و الله بديم دولة الشهريار العادل. و لا زالت
 الألسنة بشانه منطلق. و الصدور بولائه مشرحة. و السلام ۱۷. س (نیز لی. ل. آ. پ. ن. ۲. آ. ب.)؛ بدو؛ ق: درو؛ س: آ. برو؛ متن = ل. ک. (نیز ق ۲.
 و)؛ بنداری (۴۴۴۰)؛ فلما سمع أنوشروان كلامه قضى العجب من ذكاته و علمه، و أكثر الثناء عليه ۱۸. ل: شد؛ بنداری (۴۴۴۱)؛ و عظم
 سرور الحاضرين به ۱۹. ل. ق (نیز و، ن. ۲)؛ نوشند؛ متن = س. ک. س. ۲ (نیز ق ۲. پ. آ. ب.) ۲۰. (لی: حداد)؛ ن: آ. باد؛ بنداری (۴۴۴۲)؛
 فأمر الملك بأن يكتب له عهد بالسلطنة ۲۱. ل: رومی شد؛ (ق: ۲. منشور او گشت)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۲. ل: سپردند
 ۲۳. س. ق. ک. س. ۲ (نیز لی: ب.)؛ سرافراز؛ متن = ل (نیز ق ۲) ۲۴. (لی: حو) ۲۵. ک. (نیز ق ۲. آ. پ.)؛ موبدان؛ بنداری (۴۴۴۳-۴۴۴۴)؛ فکب ثم
 ختم و سلم الی موبذ الموبدان ۲۶. ل (نیز و)؛ بیبوستم؛ (ق: ۲. نویسم پس)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۷. (لی: نوشیروان) ۲۸. ل. س. ۲
 (نیز ل. ۲. پ. آ. ب.)؛ جهان؛ متن = س. ق. ک. (نیز ق ۲. لی. و. ن. ۲)؛ در ل این بیت پس از بیت ۴۴۴۷ آمده است

گفتار اندر عهدنامه‌ی شاه نوشین روان هرمزد را^۱

نهانش^۲ جزا^۳ رنج^۴ و تیمار نیست!
همان^۵ بگذری زین سرای سپنج!
نگر تا که باشد چو^{۱۰} نوشین روان!^{۱۱}
چو روزش سرآمد نبودش درنگ!
خردگیر و از^{۱۲} بزم و^{۱۵} شادی^{۱۶} بگرد!
روان از در^{۱۷} توبه^{۱۸} برتافتی!^{۱۸}

جهان را نمایش چو کردار نیست
اگر تاج داری اگر^۵ گرم^۶ و^۷ رنج
یکی نامه‌ی شهریاران^۹ بخوان
به داد و به رای^{۱۲} و به بزم و به جنگ
۴۴۵۰ تو ای پیرِ فروتوت بی‌توبه‌مرد
جهان تازه شد چون قلع یافتی

چن^{۲۰} اندرز^{۲۱} نوشین روان^{۲۲} یاد کرد
یکی تو^{۲۳} بی افکنند^{۲۴} موبد سخن
نیشند^{۲۷} پس نامه‌یی بر حریر
به^{۳۰} هرمزد ناسالخورده‌جوان

چه گفت آن سراینده‌ی سالخورده^{۱۹}
سخن‌های هرمزد چون شد^{۳۳} به بن
هم‌آواز شد^{۲۵} رای‌زن با^{۲۶} دبیر
۴۴۵۵ دل‌آرای عهدی ز^{۲۸} نوشین روان^{۲۹}

۱-ل: منشور نوشتن کسری برای هرمز؛ ق: عهدنامه نوشین روان جهت پسرش هرمز؛ س: آ: در عهدنامه نوشران جهت هرمز؛ متن =
س. ک. ۲-س (نیز لی. ب): نمایش؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳-ق: آ: پراز؛ ب: بجز) ۴-س، س: آ (نیز ق: آ، ل، ج، و، آ، ب): درد؛ ک: داد؛
متن = ل، ق (نیز ب، ل، ن: آ)؛ در ک، س، آ، ق: آ این بیت بایست سپین پس و پیش شده است ۵-س، ق، ک، س: آ (نیز ق: آ، ب، و، آ، ب): وگر؛
متن = ل (نیز لی، ل، ن: آ، ق: آ) ۶-ل، ن: آ: درد) ۷-ل، ل، ج: حرج) ۸-ل (نیز ق: آ): همی؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۹-ل: شهریاری
۱۰-ب: بز) ۱۱-ل: نوشیروان؛ پ پس از این بیت افزوده است:

جهان را وفا نیست اندر سرشت
به زودی بخواهد درودا چو کشت

۱۲-ل، ق: رای و به داد؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۳-ل: آ: تویی) ۱۴-ل، ق، س: آ (نیز ل: آ، ز: متن = س، ک، نیز ق: آ، و، ب) ۱۵-ل، ل،
پ، ل، ن: آ، ج: حرج) ۱۶-ل: تخت شاهی) ۱۷-ق: بر توبه؛ ل: راز توبه؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۸-س: در ناقتی؛ س، ک، س: آ، ق: آ،
لی، ل، و، آ، ب پس از این بیت افزوده‌اند: اگر بخردی سوی توبه‌گرای + همیشه بود (س: بوی) پاک دین (ا: تن) پاک رای (ق: آ که باشد
خردمند پاکیزم‌رای) / پس از پیریت (و: پیری او؛ ا: بتری) روزگاران (س، لی، آ، ب: روزگاری) نماند + تموز و خریف و بهاران نماند /
از آن پس که تن جای گیرد به خاک + نگر تا کجا (ل: کرا) گیرد (ق: آ: باشد) این (ا: آن) جان پاک ۱۹-ل: (لی: پاک‌مرد) ۲۰-ل، ک، س: آ (نیز
ق: آ، ل، ن: آ، ب): چو؛ (ا: که)؛ متن تصحیح قیاسی است ۲۱-ل، ن: آ، ا: ایدرز) ۲۲-ل: (لی: نوشیروان) ۲۳-س: (نیز لی، ب): چو آمد؛ متن = ده
دستنویس دیگر ۲۴-ل، ن: آ: بین افکنند؛ ق: بی در افکنند؛ ل: تویی افکنند؛ و: از نوافکنند؛ در ل آلت‌های این بیت پس و پیش شده است
۲۵-ل، ن: آ: شه؛ پ: حشده؛ ق: همو و شه؛ س: آ: هم اری و شه و؛ (ق: آ، ل، ن: آ: هم آوای شد)؛ متن = ۲۶-ک: موبد و با؛ س: بفرمود
نوشین روان با؛ (لی: که او و شه و دادگر با؛ ب: هم او و شه و دادگر)؛ متن = ل (نیز و، ا: نیز ق: آ، ل، ب، ل، ن: آ) ۲۷-ل، ق (نیز و، ل، ن: آ):
نوشند؛ س: نوشتن؛ متن = ک، س: آ (نیز ق: آ، ل، ن: آ، ب، آ، ب) ۲۸-ق: او عهد؛ پ: بد عهد؛ ل: آ: با عهد؛ و: یکی عهدنامه؛ متن = ل، س، ک،
س: آ (نیز ق: آ، ل، ن: آ، ب، آ) ۲۹-ل: (لی: نوشیروان) ۳۰-ل، ن: ز

سر نامه از دادگر کرد یاد
 بدان ای پسر کین جهان بی‌وفاست
 هراتگه^۳ که باشی بدو شادتر
 همه شادمانی بمانی^۴ به جای
 ۴۴۶۰ چن^۵ اندیشه‌ی رفتن آمد^۶ فراز
 بچشم^۷ تاج کی^۸ را سری
 خردمند شش بود ما را پسر
 ترا برگزیدم که^۹ مهتر بُدی^{۱۰}

دگر گفت کین پند^۱ پورِ قباد:
 بر از رنج و تیمار و درد^۲ و بلاست!
 ز رنجِ زمانه دل^۳ آزادتر،
 ببايد شدن زین سپنجی‌سرای
 به رخشنده‌روز و شبِ دیرپاز^۴،
 که بر هر سری باشد او^۵ افسری،
 دل‌افروز و^۶ بخشنده^۷ و دادگر،
 خردمند و زیبای افسر بُدی^۸!

۱.س.ق.ک.ی. ل.ن.۲.ن.۱.۲.۳.۴.۵.۶.۷.۸.۹.۱۰.۱۱.۱۲.۱۳.۱۴.۱۵.۱۶.ب.پس از این بیت افزوده‌اند:

جهان خورد و (ل.۲: خورده؛ ا: چهل بود) هفتاد ساله شد اوی (لی. ا: او)
 بتابید (ک: بیابید!)؛ س.س.۲: حرف یکم بی‌نقطه) ازو بخت دلخواه (ب: بدخواه) روی (لی. ا: رو)
 ک.پس از این بیت بالا باز هم افزوده است:

نکو بشنو و بر دلت نقش کن
 مگر زنده ماند دلت زین سخن
 ل.ق.ل.۲.ن.۱.ن.۲.ق.۳.ب.و.ان.۴.هیچ یک از بیت‌های بالا را ندارند؛ بنداری (۴۴۴۵-۴۴۵۶): و نسخة المهدی: من کسری انوشروان ایل و ولد
 هرمزه ۲.س.س.۲ (نیز ق.۲.لی.ل.۳.ا.ب): درد و تیمار و رنج؛ متن = دل.ق.ک. (نیز، ب.و.ن.۲)؛ ک.پس از این بیت افزوده است:
 ... (؟) کرا پرورد
 بپرهیزد از کار او پرخرد
 بنداری (۴۴۵۷): اعلم یا بنی أن الدنيا شیعتها الجفاء و حاصلها التعب و العناء ۳.ق. (نیز ب): آنکس ۴.ق. (نیز: ن.۲.ب.ه) ه.س.ق.
 س.۲ (نیز لی.ل.۲.و.ا.ب): همان؛ متن = دل.ک. (نیز ق.۲.ب.ن.۲) ع.س.نماند (حرف یکم بی‌نقطه)؛ ق.س.۲: بماند؛ (لی.ب.و.ا.ب.نماند)؛
 ل.۳: نباشد؛ متن = دل.ک. (نیز ق.۲.ن.۲)؛ ک.پس از این بیت افزوده است:

جهان چون سپارم ترا من به داد
 همان دیگری را بیایدت داد
 بنداری (۴۴۵۸-۴۴۵۹): فمتی ما کنت فیها اکثر سرور و انشراحا، و بها أوفر حبررا و ارتیاحا فاعلم أن ذلک من حالها مؤذن بالزوال، و
 أنه قد حان لک حین الارتحال ۷-ل.ک. (نیز ق.۲.ب): چو؛ متن = س.۲ ۸-ق.۲: آید) ۹-ا: شبان دراز؛ س.ک.س.۲.ق.۲.لی.ل.۳.و.ا.ب.
 پس از این بیت افزوده‌اند:

نگردد (ق.۲: بگردد) به چاره چو (س.۲: چن) آمدت (ق.۲: آیدت)؛ و: آمدش) مرگ
 شود خشک اگر (ق.۲: اری) چند تازه‌ست (ق.۲: ل.۲.ا: بارست و) برگ
 ق.۲.پیش از این بیت بالا باز هم افزوده است:

جهان جهان دانستم چند سال
 به گیتی کسی را ندیده همال
 ل.ق.ل.۲.ن.۱.ن.۲.ب.ن.۳.هیچ یک از بیت‌های بالا را ندارند ۱۰-ق.۲: نجسیم؛ آ: بیخسیم) ۱۱-س.س. (نیز لی.ا.ب): مهی؛ (ل.۲: تاکی کسی)؛
 متن = دل.ق.ک.س.۲ (نیز ق.۲.ب.و.ن.۲) ۱۲-ل.ن.۲.ن.۱.۳.۴.۵.۶.۷.۸.۹.۱۰.۱۱.۱۲.۱۳.۱۴.۱۵.۱۶.ب.پس از این بیت، بیت زیر را آورده است:
 توئی؛ و به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

ترا برگزیدم که تو مهتری
 به گوهر همی درخور افسری
 بنداری (۴۴۶۰-۴۴۶۳): ثم انا لما أحسننا بالانتقال من هذه الدار التي دأبها إحالة الأحوال طلبنا لتاج السلطنة منك من هو تاج علی
 مفرق الإقبال اقتداء بوالدنا قباد

غم^۳ کار او چون غم خویش دارا
جهان گشت ازو شاد و او^۶ نیز^۷ شادا
ببخشای بر مرد پرهیزگار!
همیشه بماند کلاهد بلند!
خرد تخت^{۱۱} و دولت کلاه^{۱۲} تو باد!
اگر^{۱۳} دور مانی ز دیدار^{۱۴} من!
تنت^{۱۶} پاک و دور از بد بدگمان!
همه نیکی اندر^{۱۸} گمان تو باد!

همه^۱ گوش و دل سوی درویش دار
چُن^۴ از خویشتن^۵ نامور داد داد
بر^۸ ارزانیان گنج بسته مدار
۴۴۹۰ اگر^۹ پند ما را شوی^{۱۰} کاربند
که نیکی دهش نیک خواه تو باد!
مبادت فراموش گفتار من
سرت سیز باد و دلت^{۱۵} شادمان!
همیشه خرد پاسبان تو باد!

برآورد باید برابر دو کاخ^{۲۰}،
نیزد پرو^{۲۱} کرگس تیزپرا
به بالا برآورده چون ده کمند،
بزرگئی و گنج و سپاه^{۲۵} مرا،
همان^{۲۷} رنگ و بوی و پراگندنی!
ز مشک از بر تارک^{۳۱} افسر کنیدا!

۴۴۹۵ چو من بگذرم زین جهان^{۱۹} فراخ
به جایی کزو دور باشد گذر
دری دور بر چرخ ایوان^{۲۲} بلند
نشسته^{۲۳} برو^{۲۴} بارگاه مرا
فراوان ز هر گونه^{۲۶} افگندنی
۴۵۰۰ به کافور تن را توانگر^{۲۹} کنید^{۳۰}

- ۱- (ق: ۴) همان ۲- س (نیز لی، پ، و، ان: ۲، ب): حویحه متن: دل، ق، ک، س ۲ (نیز ق: ۲، ل: ۲، ج: ۳- ل: همه؛ بنداری (۴۴۸۷): و لیکن میلک ابلی الفقراء فان اهتمامک بهم من أهم الأشياء ۴- ل، س، ق، ک، س ۲ (نیز ق: ۲، ل: ۲، پ، و): چو؛ متن تصحیح قیاسی است هـ: درویش را ع: (پ: حایو) ۵- ک: مانده؛ (ر: آ: ماند): متن هـ، ل، س، ق، س ۲ (نیز ق: ۲، پ، و): بنداری (۴۴۸۸): و اعلم أن الملك اذا أنصف من نفسه استراح العالم فی ظله، و تمتع هو بملکه ۸- (ق: ۴: به)؛ بنداری (۴۴۸۹): و ایپاک و آن تغلق بابک علی المحتاجین و تعطف علی المتفقین و المتورعین ۹- ل: که گر ۱۰- س (نیز لی، ل: ۲، ب): بوی؛ متن ل، ق، ک، س ۲ (نیز ق: ۲، ل: ۲، پ، و): بنداری (۴۴۹۰): ثم اعلم أنك إن قبلت نصیحتی و عملت بها دمت عالی التاج رفیع القدر ۱۱- س (نیز آ، ب): بخت (حرف یکم بی نقطه)؛ س ۲ (نیز لی، ل: ۲، ان: ۲): بخت؛ متن ۱۲- ل (نیز ق: ۲): همه نیکی اندر (ق: ۲: نیکی در) پناه؛ متن ق (نیز پ، و) ۱۳- س، ک، س ۲ (نیز ق: ۲، ل: ۲، ان: ۲، ب): وگر؛ متن ۱۴- ق (ق: ۲: کردار)؛ بنداری (۴۴۹۱-۴۴۹۲): ثم دعاه و قال: فلان سیرتی و أفعالی ید الدهر و إن حالت دون لقانی ظلمة القبر ۱۵- ق: تنت ۱۶- ق: دلت؛ (ق: ۲، ان: ۲، تن): ۱۷- (ق: ۲، لی، ان: ۲): حویحه؛ ل: ۲، ب: (باد)؛ و این بیت را اندارد؛ بنداری (۴۴۹۳): و لا زلت صاعد الجذ مشرح الصدر ۱۸- (ق: ۲: نیکی در)؛ و راستیها؛ بنداری (۴۴۹۴): و لا زال العقل لک حارسا، و العلم لک محالفا و مؤانسا ۱۹- (آ: سرای) ۲۰- س: ترا جای کاخ؛ ق (نیز ق: ۲، ل: ۲): یکی خوب کاخ؛ س ۲ (نیز لی، ب): ترا بر دو کاخ (س: آ: شاخ (I))؛ (آ: مرا بر ز کاخ)؛ متن ل، ک (نیز پ، و، ان: ۲) ۲۱- ل، ک (نیز آ): بدو؛ متن ۲۲- پ، و: کیوان؛ لی، ب: و ایوان)؛ س: سهمگن ساز و ایوان؛ ق: در کاخ بر چرخ گردان؛ متن ل، ک، س ۲ (نیز ق: ۲، ل: ۲، ان: ۲)؛ بنداری (۴۴۹۵-۴۴۹۷): و إذا عبرت من هذه الدار فابنوا لی ناووسا رفیعا فی السماء، بعدا عن الوحوش و الطيور ۲۳- ل، ق (نیز و، ان: ۲): نوشته؛ س (نیز لی): نوشته؛ متن ک، س ۲ (نیز ق: ۲، ل: ۲، پ، و، ب): ۲۴- ق، س ۲: بدو ۲۵- س ۲: جنگی سپاه؛ (پ: جنگ و سپاه؛ و: تخت و کلاه؛ ان: ۲: داد و سپاه)؛ س، ک (نیز لی، ل: ۲، ب): بزرگان و جنگی سپاه؛ متن ل، ق (نیز ق: ۲) ۲۶- (لی: نوع) ۲۷- ق (نیز و، ان: ۲): هم از؛ (ق: ۲: همه)؛ متن هـ، ل، س، ک، س ۲ (نیز ق: ۲، پ، و، ب): ۲۸- ک (نیز لی، ل: ۲): حویحه؛ بنداری (۴۴۹۸-۴۴۹۹): و اکتبوا علیه اسمی ۲۹- س: تونگر ۳۰- (ل: ۲: کنند) ۳۱- ل: ترکم؛ (ق: ۲: ترک)؛ متن ۳۱- یازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۴۵۰۰): ثم عرفونی فی الکافور

بیاساید^۱ از بزم و شادی دو ماه
سزد گر^۲ هر آن کو بود پارسا^۳
ز فرمان هر مزد بر^۵ مگذرید
فراوان بر آن^۷ نامه^۸ هر کس گریست^۹!
۴۵۱۵ برفت و بماند^{۱۱} این سخن^{۱۲} یادگار
چو با وی^{۱۵} جفا کرد گردان سپهر
کنون تاج و اورنگ^{۱۷} هر مزدشاه
که این باشد آیین پس از مرگ شاه!
بگرید بدین^۴ نامور یادشا!
دم خویش بی رای^۶ او مشمرید!
پس از عهد یک سال کسری^{۱۰} بزیست^۹
تو این^{۱۳} یادگار^{۱۳} به زنهار^{۱۴} دار!
نباید که جویی ازو^{۱۶} داد و مهر!
بیاریم و برنشام^{۱۸} به گاه

۱-س، ۲ (نیز ل، ل، ۱، ۳، ۴، ب): بیاسای؛ ق: بیاید پس؛ (ن: آ: برآساید)؛ متن = ل، ک (نیز ق، ۲، ب، و)؛ بنعلری (۴۵۱۰-۴۵۱۱): و من عزّ علیه
فقدی من آقاری و اولادی فلا یقرین الشراب شهرین. فإنه الرسم فی عزاء الملوک ۲-س: آ: بر؛ (ق: آ: ار) ۳-ل: یادشا (پسارند ندارد)
۴-س (نیز ق، ۲، ب، و، ن، ۱، ۲): برین؛ متن = ل، ک، س، ۲ (نیز ل، ۲، ب)؛ ق، ل، می این بیت را ندارد؛ بنعلری (۴۵۱۲): و جدیر بدوی العقول أن یبکوا
من هذا المکتوب ۵- (ل، می: ب: من) ع: ۲؛ رام؛ بنعلری (۴۵۱۳): ثم إنی أوصیکم ألا تخالفوا أمر هر مزد، و لا تخلموا ربقة طاعته، و لا
تقتضوا نفساً فی غیر خدمته ۷- (ل، می: بدان) ۸-ق: عهد ۹- (ل: گرفت) ۱۰-ل (نیز و): دیگر؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ بنعلری
(۴۵۱۴): قال: و لما کتب هذا العهد فض الحاضرون عقد الذموع و أوقدوا نار الحزن بین الضلوع و هیات أن یرد الجزع أمراً مقدوراً،
أو تمحو الذموع ما کان فی الکتاب مسطوراً. و عاش أنوشروان بعد هذا العهد سنة ۱۱- (ن: آ: او و ماند) ۱۲-ل: جهان ۱۳- (ل، می: ای)
۱۴- (ق: آ: از یادگار وی این یاد)؛ بنعلری (۴۵۱۵): ثم مضی لسبیله حمید السیر، مرضی الأثر، مشکور الورد و الصدر ۱۵- (و، ن: آ: او)؛
می: آ: ناگه ۱۶-ک، س، ۲ (نیز ل، ۳، آ، ب): تو زو؛ متن = س، ق (نیز ق، ۲، ل، می، و، ن، ۲)؛ ل این بیت را ندارد؛ این بیت در دوازده دستنویس دیگر
آمده است؛ س، ک، س، ۲، ل، ۲، و، آ، ب، پس از این بیت افزوده اند:

برفت از جهان (ک، و: آنچنان) نامور شهریار
به مانیکویی (آ: نیکوی) ماند (و: باد) ازو (آ: زو) یادگار
در ویت بالا بابت ۴۵۱۶ پس و پیش شده است؛ ل، ق، ل، ۲، ن، ۲، ق، ۲، پ، ن، آ بیت بالا را ندارند ۱۷-ل: زین سپس تاج ۱۸- (ق: آ: از گفته
نیک خواه)

هرمَزِدِ نَوشِینِ رِوان

پادشاهی هرمزد^۱ دوازده^۲ سال بود

۱. همی کرد با^۵ بار و برکش^۶ عتیب^۷؛
 به متی همی داشتی در کنار^{۱۰}،
 همی یاد بار^{۱۴} آمد^{۱۵} از چنگ^{۱۶} اوی^{۱۳}،
 کجا یافتی تیز بازار^{۱۹} آن^{۱۸}؟
 ز بار^{۲۱} گران^{۲۱} بار^{۲۱} گوهر^{۲۲} به خم!
 بدان رنگ^{۲۳} رخ^{۲۳} را بیاراستی^{۲۴}!
 همی^{۲۷} مشک بوید ز پیراهنت!

۲. بخندید^۳ تموز با سرخ^۴ سیب
 که آن^۸ دسته ی گل به^۹ وقت بهار
 همی باد^{۱۱} شرم آمد^{۱۲} از رنگ^{۱۳} اوی^{۱۳}،
 چه کردی^{۱۷}؟ که بودت خریدار^{۱۸} آن^{۱۸}؟
 ۵. عقیق و زَبَرَجَد که دادت^{۲۰} به هم؟
 همانا که گل را بها خواستی
 همی رنگ^{۲۵} شرم^{۲۵} آید^{۲۶} از گردنت

۱.س: هرمز پسر کسری؛ ک: هرمز؛ س: آ: هرمزد نوشروان؛ متن = ل، ق: ۲. ک: یازده؛ متن = ل، س، ق، س: ۲. ل: ۲. سرنویس ندارد؛ بنفاری:
 ذکر نوبه هرمزد بن کسری انوشروان. و کانت مده ملکه انتی عشره سنة و خمسة أشهر ۳. (پ: بخندد)؛ متن = ۴. (ق: آ: نارنج با)؛
 ق: بخندد تموز از بر شاخ؛ (ل: آ: به خنده نمود اندر و سرخ ((؛ متن = ل، س، ک، س: آ: (نیز لی-وا) ۱. ه: نجوید ازین (حرف یکم واژه
 نخست بی نقطه) ع: ل، ق: (نیز ق: آ: و): نار و (و: جو) نرگس؛ س، س: آ: (نیز لی، ل: آ، ک: آ: ب): تازه نرگس؛ متن = ک: (نیز پ، ل: ۲) - ل، س،
 ک: س: آ: (نیز ل: ۲، پ، و: ل: ۲، ب): عتاب (پساوند نادرست است)؛ ق: عتیب (ل)؛ متن = (ق: آ: لی، ل: ۱) ۸. (ق: آ: از: ل: آ: این) ۹. س، ک، س: آ: (نیز آ):
 که؛ متن = ل، ق: (نیز ق: آ: ۲، ب): ۱۰. (ل: آ: بر کنار؛ ق: آ: رایشان داد کار؛ و: بهشتی که می داشتی بر کنار) ۱۱. (و: مار (بی نقطه)؛ پ: همه یاد)
 ۱۲. ل، س: آ: (نیز ل: ۲، و: آ): آید؛ متن = س، ق: ک: (نیز ق: آ: لی، پ، ل: ۲، ب) ۱۳. ل، س، ق، س: آ: (نیز لی، ل: آ، و: آ: ب): او؛ متن = ک: (نیز ق: آ: پ، ل: ۲)
 ۱۴. ق: ک: بوی ناز؛ س: بوی بار (واژه پسین بی نقطه)؛ س: آ: (نیز لی، ب): بوی یاد؛ (ق: آ: بوی ناز؛ ل: ۳. بوی مشک؛ و: یاد مهر؛ ل: ۲. بوی باز؛
 آ: بوی مهر؛ پ: همه بوی ناز)؛ متن = ل ۱۵. س: آ: حآمد؛ (و: آ: ب: آید)؛ متن = ل: ک: (نیز ق: آ: پ، ل: ۲) ۱۶. ق: نیک (ل) ۱۷. (و: گوویی)
 ۱۸. (پ: از آن؛ و: اوی) ۱۹. ل: بیز بازار (حرف یکم بی نقطه)؛ ق، س: آ: نیز بازار؛ (ق: آ: چو بد یافتی خود هم از کار)؛ متن = س، ک: (نیز
 لی-ب) ۲۰. س، آ: (نیز لی، ل: آ، آ: ب): دارد؛ ک: گذارد؛ متن = ل، ق: (نیز ق: آ: پ، و: ل: ۲) ۲۱. (ل: آ: کز از (جگران؟)؛ ل: بازارگان؛ (پ:
 نازی گران (حرف یکم بی نقطه)؛ متن = ۲۲. ق: شاخ گوهر؛ (ق: آ: شاخ تو هم؛ و: پشت کردی)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۳. س: (نیز
 ل: ۳): گل ۲۴. ق: بیاجراستی ۲۵. (پ: شیر) ۲۶. س: آمد ۲۷. (پ: مگر)

مگر جامه^۱ از مشتری^۲ بستدی
زَبَرَجْدَتِ بَرگسْت^۵ و چرمت^۶ بنفش
۱۰ به پیرایه‌ی سرخ و سبز^۷ و سپید^۸
به لؤلؤبر از خون^۳ نَقَط^۴ برزدی!
سرت برتر از کاویانی درفش
مرا کردی^۹ از برگ گل^{۱۰} ناامید

نگارا، بهارا، کجا رفته‌ای
همی مهرگان بوید از باد تو^{۱۱}
چو رنگت شود سبز^{۱۳} بستایمت
که^{۱۵} امروز تیزست بازار من
که آرایش باغ بهفته‌ای؟
به جام می تو کنم^{۱۲} یاد تو^{۱۱}!
چو دهبیم هرمز^{۱۴} بیارایمت!
نبینی^{۱۶} پس از مرگ آنار^{۱۷} من!

آغاز داستان^{۱۸}

۱۵ یکی پیر بُد مرزبان هری^{۱۹}
جهان‌دیده‌یی^{۲۰} نام او بود ماخ^{۲۱}
پرسیدمش تا چه داری به یاد
چنین گفت پیر خراسان^{۲۶} که شاه
پسندیده و دیده از هر دری،
سَخَن‌دان و با فز و با بال^{۲۲} و شاخ^{۲۳}!
ز هرمز که بنشست^{۲۴} بر تخت داد^{۲۵}؟
چو بنشست بر نامور پیشگاه،

۱- (ق ۲، و: خامه) ۲- (لی: مهتری) ۳- س، آ (نیز ل ۲، آ، ب، بر آن رخ: (لی: بدان خط): متن = ل، ق، ک (نیز ق ۲، پ، و، ل، ن ۲) ۴- ل (نیز ل ۱): فقط (حرف یکم بی نقطه): (ق ۲، رقم: ل، ن ۲: فقط) ۵- (ق ۲، ل ۲، آ، ب، بر کشت): ل: زبرجد بر کست (۹) (حرف پنجم بی نقطه): س (نیز لی): زبرجد برت کست (لی: کشت): ق: زبرجد رخت گشت: (ل: زبرجد که ترکشت): متن = ک، س، آ (نیز پ، و) ۶- ع: خط: س، آ: جست: (لی: سبب) (۹): ل: خیمت: ق ۲، و: بارت (در ق ۲ حرف یکم بی نقطه): ل، ن ۲: مویت: ا، جن و (ل): ب خوانا نیست: متن = ل، س، ک (نیز پ): در ق ۲ این بیت پس از بیت ۴ آمده است ۷- (لی، ل، ن ۲: زرد: ل: زرد و سرخ: س: رخ بموی: ق ۲: سبز و شاخ: پ، ب: سبز و سرخ): متن = ق، ک، س، آ (نیز ل ۲، و، آ) ۸- (ل ۳، پ، ل، ن ۲: سفید) ۹- س: کردی < ۱۰- (ق ۲: مرگ خود) ۱۱- (ل ۲: نژ: ا: یاد او- باد او (ل) ۱۲- ل: می نو خورم: س، آ (نیز ل ۲، و، آ): می نو کنم: (ق ۲: می اندر کنم: ا: اندرون میکند): س: یک جام می کنم (وزن درست نیست): ک: جامی ز می نو کنم: ق: جامی می نو خورم: (لی، ل، ن ۲، آ، ب: یک جام می نو کنم: پ: هم از جام می نو کنم): متن تصحیح قیاسی است (س، آ، ل ۲، و) ۱۳- ق، ک، س، آ (نیز لی، ل ۲، پ، ل، ن ۲، آ، ب): زرد: متن = ل (نیز ق ۲، و) ۱۴- س، آ (نیز ل ۲): هرمز ۱۵- س، ک، س، آ (نیز ق ۲، پ، ل، ن ۲، آ، ب): گر: متن = ل، ق (نیز و) ۱۶- ک (نیز ق ۲، آ، پ، بیینی: ق: گیشی (دنبینی؟): متن = ل، س، س، آ (نیز لی، ل ۳، و، ب، آ): (ل: آزار) ۱۸- ق: ... نوشین روان: متن = ل، س، ک، س، آ، ل ۲ سرنویس ندارد ۱۹- (ق ۲: در هری) ۲۰- ق: جهان‌دیده و ۲۱- (ل ۲: تاج) ۲۲- (پ: برگ): ق (نیز ل ۲): برگ و با بیخ: ک: برگ و با برز: (ق ۲: برگ و با برد (حرف یکم واژه پسین بی نقطه): آ: برگ و باریک: و بیدار و با برگ: س، آ: سخن گوی و بادانش و برگ: متن = ۲۳- س (نیز لی، ب): گذشته برو (لی: بدو) سالهای فراخ: متن = ل، ن ۲: این بیت را ندارد: بنداری (۱۶-۱۵): قال صاحب الکتاب رحمه الله: کان بهراً مرزبان کبیر القدر طاعن فی السن عارف بأخبار الملوک السالفة یسمی ماخاً ۲۴- س، س، آ (نیز لی، ل ۲، آ، ب): چو هرمز بنشست: متن = ل، ق، ک (نیز ق ۲، پ، و، ل، ن ۲) ۲۵- (ل ۲: ن ۲): علاج (پساوند ندارد): بنداری (۱۷): فاجتمعت به ذات یوم و سألته عما حفظه من حال هرمز لما جلس علی تخت السلطنة ۲۶- س، س، آ (نیز لی، ل ۲، آ، ب): بور خراسان: ق: گتسان بور ماخان (۹): متن = ل، ق، ک (نیز ق ۲، پ، و، ل، ن ۲)

توانا و داننده‌ی روزگار^۱،
 گرنامیگان را گرمی کنیم^۳
 چنان‌چون پدر داشت^۶ بآیین^۷ و فرز
 ستم‌دیدگان را تن‌آسان^۹ کنیم
 همان بخشش و داد و شایستگی^{۱۰}
 بد و نیک هرگز نماند^{۱۱} نهان!
 که از دادشان آفرین بود بهر^{۱۲}،
 بزرگی و گردی^{۱۴} و شایستگی!
 بدان‌دیش را داشتن در گذاز!
 توانایی و رای و^{۱۹} پیمان^{۲۰} مراست^{۱۸}!
 بنزد^{۲۲} بدو^{۲۳} مردم پارسا!
 زمانه ز بخشش بر آسایش^{۲۵}
 به پرمایه‌بر^{۲۶} پاسبانی کنیم
 بر ما جوان^{۲۷} کرد آثار^{۲۸} خویش
 مدارید باز از دل^{۳۲} نیک‌خوی^{۳۱}

نخست آفرین کرد بر کردگار
 ۲۰ دگر گفت ما تخت^۲ نامی کنیم^۳
 جهان^۴ را بداریم^۵ در زیر پز
 گنه‌کردگان^۸ را هراسان کنیم
 ستون بزرگی‌ست آهستگی
 بدانید کز کردگار جهان
 ۲۵ نیایگان ما تاج‌داران دهر
 نجستند جز داد و آهستگی^{۱۳}
 ز کهر پرستش^{۱۵} ز مهتر نواز
 به^{۱۶} هر کشوری دست و فرمان^{۱۷} مراست^{۱۸}
 کسی را که یزدان کند^{۲۱} پادشا
 ۳۰ سر مایه‌ی شاه^{۲۴} بخشایش‌ست
 به درویش‌بر مهربانی کنیم
 هر آنکس که ایمن شد از کار خویش
 شمارا به^{۲۹} هرج^{۳۰} هست آرزوی^{۳۱}

۱-س (نیز لی): دانا و پروردگار؛ ق، ک (نیز ق، ۲، و، ن، آ، ب): دارنده‌ی روزگار؛ متن = ل، س، ۲ (نیز ل، ۳، پ، آ)؛ پنداری (۱۹، ۱۸): فقال: إنه حين
 علا التخت قال ففتح كلامه بحمدالله و التناذ عليه ۲-س، ۲ (نیز ل، ۲، آ): تخت (حرف یکم بی نقطه)؛ (لی، ل، ۳، ب): بخت ۳-ل (نیز
 ق، ۲): کنیم؛ متن = بازده دستنویس دیگر ۴- (ن، آ: کهان) ۵- (و: در آریم) ع، س، ۲ (نیز لی، ل، ۲، و، ب): بد؛ متن = ل، ق (نیز پ) ۷-ل:
 باداد؛ ق: یازیب؛ (و: یاری)؛ متن = س، ک، س، ۲ (نیز لی، ل، ۳، پ، ن، آ، ب): ق: این بیت را ندارد ۸- (ق: گنه کارگان) ۹-س، ۲ (نیز لی، آ،
 ب): چو رنج آیدش پیش آسان؛ در لی لت‌های این بیت پس و پیش شده است؛ در ق: این بیت با بیت افزوده در ۲۳ پ پس و پیش شده
 است؛ س، ق، ل، ۲، پ، ن، آ، ب پس از این بیت افزوده اند:

کسی بد کند بردباری کنیم چو رنج آیدش پیش یاری کنیم

ل، ک، ل، ۲، س، ۲، ن، لی، و، آ، بیت بالا را ندارند ۱۰-ل (نیز آ): بایستگی؛ (لی، ن، آ: بزرگی و گردی و شایستگی (= ۲۶ ب))؛ متن = س، ق، ک،
 س، ۲ (نیز ق، ل، ۳، و، ب) ۱۱- (ق: نگردد)؛ در ل، ن، آ، این بیت پس از بیت ۲۸ آمده است؛ ک، ل، آ، بیت‌های ۲۴-۲۶ را ندارد ۱۲- (لی: دهر
 (پس‌وند ندارد) ۱۳-ل: بایستگی ۱۴- (لی: زادی) ۱۵-ل: پرست و ۱۶- ق: ز ۱۷- (ق: خوبی همه دست) ۱۸- (آ: تراست) ۱۹-ل (نیز
 لی): داد؛ متن = بازده دستنویس دیگر ۲۰- (پ، ن، آ: برهان) ۲۱- (ل: هر آنکه که دانا بود) ۲۲- ک: نیاز؛ (آ: بیارد) ۲۳- ل، س، ب: پرو ۲۴- ل:
 که سرمایه شاه؛ متن = دو ازده دستنویس دیگر ۲۵- س، ۲ (نیز پ، ن، آ): آرایشت؛ ل: باسایشت؛ (و: در آسایشت)؛ متن = ق، ک (نیز
 ل، ۲، آ، ب، س، لی، ب، این بیت را ندارند؛ ق: این بیت را پس از بیت ۴۱ آورده و در اینجا به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

همه کار ما داد و بخشایشت ز فرهنگ گیتی بر آسایشت

۲۶- ق: ستم‌دیده را ۲۷- (ق: چنان) ۲۸- ک (نیز ق، ۲، لی): بازرا؛ متن = ل، س، س، ۲ (نیز ل، ۲، ب) ۲۹- (ق: ۲، و، ن، آ: ما)؛ ک:
 دانماً ۳۰- س، ق، ک، س، ۲ (نیز ق، ۲، ب): هر چه؛ متن = ل، ۳۱- س، آ: آرزو - خوی (پس‌وند ندارد)؛ (پ، و، ن، آ، ۲، آرزو - خو) ۳۲- ق: راز دل؛
 (ق، ۲، آ، ل: راز دل از؛ پ: راز از دل)؛ متن = ل، س، ک (نیز لی، ل، ۲، و، آ، ب)

ز چیزی که دلشان^۱ هراسان بود^۲
 ۳۵ هر آنکس که هست از شما نیک بخت
 میان بزرگان^۷ درخشش مراست
 شما مهربانی به^{۱۱} افزون کنید
 هر آنکس که پرهیز کرد از دو^{۱۲} کار
 به خشنودی کردگار^{۱۳} جهان
 ۴۰ دگر^{۱۵} آنک^{۱۶} مغزش بود پرخرد
 چو نیکی فزاید^{۲۰} به روی کسان
 میامیز با مردم کژگوی^{۲۳}
 و دگر^{۲۵} شهریار^{۲۶} بود دادگر
 گر آیدونک^{۲۸} گویی^{۲۹} ندانی^{۳۰} همی
 ۴۵ چو بخیاش از دل کند شهریار
 هر آنکس که تهدید^{۳۳} ما داشت^{۳۵} خوار
 چو شاه از تو خشنود شد راستی^{۳۸} ست

مرا داد از آن دادن^۳ آسان بود^۴
 همه شاد باشید^۵ ازین^۶ تاج و تخت؛
 چو^۸ بخشایش^۹ و داد و بخشش^{۱۰} مراست
 ز دل کینه و آز بیرون کنید!
 نبیند دو چشمش بد روزگار:
 بکشید^{۱۴} یکسر کهان و مهان،
 سوی^{۱۷} ناسپاسی^{۱۸} دلش ننگرد^{۱۹}
 بود مزد آن سوی او^{۲۱} نارسان^{۲۲}؛
 که او^{۲۴} را نباشد سخن جز به روی^{۲۳}؛
 تو بر وی^{۲۷} گمانی به سستی مرا!
 سخن های شاهان^{۳۱} چه خوانی^{۳۲} همی؟!
 تو اندر زمین تخم کژی مکار^{۳۳}؛
 بشوید دل از خوبی^{۳۶} روزگار^{۳۷}؛
 و زو^{۳۹} سر بیچی در^{۴۰} کاستی^{۳۸} ست!

۱-ک: دلشان؛ (ل: آ: دانا؛ ق: آ: دل مردم بد)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲-۳-س: داد؛ ق: از دادن؛ (لی: پ: و: لن: از زبان دادن)؛ ل: دادن داد؛ متن = ک: س: ک: س: آ: ل: آ: آ: ب) ۴- (لی: شود) ه:ک: باشند عل: زین: ق: از: ک: (نیز لی: آ: زان: ق: آ: بر: متن = س: س: آ: نیز ل: آ: ب) ۷- (ق: آ: به: تخت اندرون خود) ۸- (و: که) ۹- س: آرایش ۱۰- (ق: آ: داد پوشش) ۱۱- ق: بر: در: س: لی: ل: تهای این بیت پس و پیش شده اند ۱۲- (لی: از: ز: ب: دارد ز) ۱۳- (ن: آ: شهریار) ۱۴- (ب: بکشید)؛ ق: این بیت و بیت سپین را ندارد ۱۵- س: آ: دل ۱۶- (ل: آ: پ: لن: آ: آنکه) ۱۷- س: س: آ: نیز لی: ل: آ: ب: شود؛ متن = ل-ل: آ: نیز ق: آ: پ: و: لن: آ) ۱۸- س: ناسپاسی (حرف یکم بی نقطه)؛ ل: آ: ناسپاسان ۱۹- (نیز لی: ب: ننگرد؛ س: آ: نیز ل: آ: ننگرد)؛ (ا: ننگرد بی نقطه) ۲۰- س: س: آ: نیز ق: آ: لی: ل: آ: و: لن: آ: فزانی؛ متن = ل: ق: ک: ل: آ: نیز ب: در ل: حرف دوم بی نقطه) ۲۱- س: ک: س: آ: نیز لی: ل: آ: و: لن: آ: ب: تو؛ (پ: وی)؛ ل: من سوی او؛ ق: ل: آ: راسوی او؛ (ا: آنکس سوی)؛ متن = (ق: آ) ۲۲- ل: س: (نیز و): نارسان (حرف یکم بی نقطه)؛ ق: بارسان؛ (ب: پاسبان)؛ متن = ک: ل: آ: نیز ق: آ: پ: لن: آ) ۲۳- (ا: گو: رو: س: نیز ب: گوی- چرب گوی (پساوند ندارد)؛ متن = بازده دستنویس دیگر ۲۴- (ن: آ: آن) ۲۵- ق: ل: آ: نیز (نیز و): اگر ۲۶- ق: ک: شهر یاری ۲۷- (ا: و: ح: ی) ۲۸- (نیز ب: و: رایدونک؛ (لی: و: رایدونک؛ ل: آ: پ: گرایدونک) ۲۹- س: ل: آ: نیز لی: ل: آ: ب: کژی؛ س: آ: گوید؛ متن = ل: ق: ک: (نیز ق: آ: پ: و: لن: آ) ۳۰- س: آ: نیز ق: آ: پ: و: لن: آ) ۳۱- (و: ایشان) ۳۲- س: نخوانی؛ ک: نیز پ: و): نخواند؛ (ق: آ: ب: بخواند؛ (لی: نجوید؛ ل: آ: بداند)؛ متن = ل: ق: س: آ: نیز لی: ب: نیکی بکار؛ س: آ: نیز ا: نیکی مکار؛ متن = ل-ل: آ: نیز ق: آ: ل: آ: ۳۳- ق: فرمان؛ (ق: آ: او: بند)؛ متن = بازده دستنویس دیگر: که تهدید = زلفین ز؟ (سوم ۲۷۲۸/۲۷۴) ۳۵- ل: کرد؛ (لی: داش)؛ (ا: پاداش) (ا) ۳۶- (پ: لن: آ: خون او) ۳۷- س: آ: نیز لی: ل: آ: ب: شهریار؛ متن = ل: ق: ل: آ: نیز ق: آ: پ: و: لن: آ)؛ ک: این بیت را ندارد ۳۸- ل: نیز ق: آ: زاستست- کاستست؛ متن = ل: س: ک: نیز پ: و) ۳۹- ل: آ: کزو؛ (ق: آ: زو: پ: و: گر) ۴۰- س: (نیز و): سر؛ در و این بیت بابت سپین پس و پیش شده است؛ س: آ: ل: ل: آ: ب: این بیت و ق: این بیت و بیت سپین را ندارد

درشیش نرمیست^۱ در بنیو تو
 ز نیکی^۵ مپرهیز هرگز به رنج^۶
 ۵۰ چن^۹ اندر جهان کام دل یافتی،
 چو دیبیم هفتاد بر سر نهی
 به هر کارِ درویش دارد دلم
 همی‌خواهم از پاک پروردگار
 که^{۱۵} درویش را شاد^{۱۶} دارم به^{۱۷} گنج
 ۵۵ هر آنکس که شد در جهان شاه‌فش^{۲۰}
 سرش را بیچم^{۲۲} ز گندآوری
 همین‌ست^{۲۵} فرجام و آغاز^{۲۶} ما
 درود جهان‌آفرین بر^{۲۸} شما^{۲۹}
 بجوید^۲ که^۳ شد گرم^۴ پیوند تو
 مکن شادمان دل^۷ به بیداد^۸ گنج^۹!
 رسیدی به جایی که^{۱۰} بشتافتی،
 همه^{۱۱} گیرد کرده^{۱۲} به دشمن دهی!
 نخواهم^{۱۳} که اندیشه زو بگسلم!
 که چندان^{۱۴} مرا بردهد روزگار،
 نیارم^{۱۸} دل پارسا را^{۱۹} به رنج!
 سرش گردد از گنج^{۲۱} دینار گش^{۲۰}،
 نخواهم^{۲۳} که جوید کسی مهتری^{۲۴}!
 سخن گفتنِ فاش و هم راز^{۲۷} ما
 خم چرخ گردان زمین^{۳۰} شما^{۲۹}
 پراندیشه گشتند از آن^{۳۱} تن به تن
 چو بشنید گفتارِ او انجمن

۱-ل: نرمست؛ س: درشتیت نرمست؛ ک (نیز ب): درشتیت و (ب: حو) نرمیت؛ س: ۲: درشتت نرمست؛ (ق: ۲: درشتی و نرمست؛ ل: ۱: درشتیت نرمیت؛ ل: ۲: ل: ۱: درشتش نرمست؛ متن = (پ، و) ۲: س، ک، س، ۳: (نیز ل، ی، ان، ۲: ب): نجویید؛ متن = ل (نیز ق: ۲: ل، ب، و، ۱: در ل، ق: ۲ حرف یکم بی نقطه) ۳: س، ک، س، ۴: (نیز ق: ۲: ب): چو؛ متن = ل = ۴: ق: نرم؛ ل: ۲: این بیت را ندارد (ه: ل): نگی؛ ب: گیتی) ۵: س (نیز ل، ی، ب): گنج-رنج؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۷: ق: شادمانه؛ (ق: شاد دل را)، متن = دوازده دستنویس دیگر ۸: ک (نیز ب، و، ۱: ب): بیداد؛ متن = ده دستنویس دیگر ۹: ل-ل: ۲: (نیز ق: ۲: ب): چو؛ متن = ۱۰-۱۰: (و)؛ در ق، ل: ۲ این بیت با بیت سپهین پس و پیش شده است ۱۱-ل: همی ۱۲-ل: کرده خود؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۳: س: ۲ (نیز و، ب): نخواهد؛ ل: این بیت را ندارد؛ بنداری (۵۲: ۲۰)؛ و: خطب خطبة بلیغة وعد فيها قوما وأعد آخرين، و قوی بها قلوب المقومین، وأرعد فرائض المکثرین ۱۴-ل: ۱: چندین؛ ق: ۲: پس از این بیت افزوده است:

که درویش را پاک روزی دهم همه شادی و دلفروزی دهم

۱۵-ق: ۱: چو) ۱۶-ق: ۱: یاد) ۱۷-ق: (نیز ل: ۲): ز ۱۸-ق: ۱: ندارم) ۱۹-س: (نیز ل، ی، ب): پارسایان؛ بنداری (۵۴: ۵۳)؛ فقال فی آخر کلامه: *إني أسأل الله تعالى أن ينسئ في أجلى حتى أسر قلوب جميع من في المملكة من أهل اللقاعة والسكة، متجنباً عما يوغر صدور أهل التقى والعتق* ۲۰-ل: ی: بس-س (حرف یکم بی نقطه)؛ ب: وش-کش) ۲۱-ل: ۲: رنج؛ (۱: گنج و) ۲۲-ل: ۲: ب: بیچم) ۲۳-ل: نیاید؛ (ب: نخواهد) ۲۴-ق: (آزوری) ۲۵-ل: چینیست؛ س: همانست؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۶-ل: انجام و آغاز؛ ق، س: ۲: آغاز و فرجام (س: ۲: پساوند ندارد)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۷-ل: ۲: آواز؛ ب: آغاز (پساوند ندارد)؛ ق: از عدل و ز نام؛ (ق: هوش و هم راز)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۸-ق: ۱: چینی باد تا باد دین) ۲۹-ل: شماست ۳۰-ل: ۲: (نیز ل: ۲): زمین بر؛ س، س: ۲ (نیز ل، ی، ب): یاد زمین؛ (پ، ۱: یاد زمین بر)؛ ق: فلک چون زمین زیر و برتر؛ متن = ل (نیز ق: ۲: و)؛ ک به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

درود جهان‌آفرین کردگار به یاران ما بر هزاران هزار

بنداری (۵۸: ۵۵)؛ وکل من کان فی الدنيا یتشبیه بالملوک عن رأس الاغترار بکثرة اللذخائر واکتزاز الكنوز أخرجت النخوة من دماغه. و لا ترک أحدًا یطلب التفوق فی المملكة ۳۱-ل: زان؛ س: (نیز ل، ی، ل، و، ۱: و)؛ ازو؛ (۱: زو)؛ متن = ق-س: ۲ (نیز ب، ل، ی، ب)

۷۰. همی ساخت هرمز کزین هر^۱ سه مرد
همی بود از ایشان^۲ دلش پرهراس
- یکایک برآرد به ناگاه^۲ گردا
که روزی شوند اندرو^۲ ناسپاس
- به بیهوده^۸ بر بند و زندانش ساخت^۹
رخانش از^{۱۰} اندیشه بی رنگ^{۱۱} شد
به خردی و را^{۱۳} نام بُد زرد هشت^{۱۴} -
چنان شد کجا^{۱۸} خسته گردد به تیر
نه خورد و نه پوشش^{۲۲} نه انده گسار،
به موبد که ای بنده را^{۲۴} مغز و پوست،
کسی را بنزدیک من نیست^{۲۷} راه،
شکم گریسه رنج بفرایدم^{۲۹}،
چو مُردم، کفن دوز و بالین^{۳۱} فرست!
- به ایزدگُشسپ^۵ آن زمان^۶ دست یاخت^۷
دل موبد موبدان تنگ شد
که موبد ز بد^{۱۲} پاک بودش سرشت
از آن^{۱۵} بند^{۱۶} ایزدگُشسپ^{۱۷} دبیر
چو روزی^{۱۹} برآمد^{۲۰} نبودش زوار^{۲۱}
ز زندان پیامی فرستاد^{۲۳} دوست
منم بی زواری^{۲۵} به زندان^{۲۶} شاه
همی خوردنی آرزو^{۲۸} آیدم
بر من یکی پاک چچین^{۳۰} فرست

۱. ن: هرمز ازین هر؛ (ن: پنهان که نازین؛) س: (نیز ق^۲، ل^۱، و، آ، ب): خواست هرمز کزین هر؛ ق: ل: گفت با خود که من زین؛ ک: س: خواست هرمز کین (س: کزین) هر؛ (پ: بخت (؟) گفتا کزین هر (حرف یکم واژه نخست بی نقطه))؛ متن = ل: ۴، ق: ل: ۲ (نیز پ): برارم به (پ: ز) ناگاه؛ ک: بناگه برآرد ازین هر سه؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳: ل: زیشا ۴: ک: ازو (وزن دست نیست)؛ (ا: اندران)؛ س: مبادا که گردنم بر؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ ب این بیت را ندارد؛ بنداری (۷۱۰-۷۱): فأخذ هرمز پدر فی قتل هؤلاء الثلاثة هـ: آذرگشسب عمل: آنگهی؛ (و: اولوا)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۷: ل: ق: (نیز ق^۲، ل^۱، و، آ، ب): آخت؛ ک: ناخت؛ متن = س: ل: ۲، آ: (نیز ل^۱، ن: ۱): ناخت (حرف یکم بی نقطه) ۸: ل: بیهودگی ۹: (و: بیستش ببند و بزندان ساخت (حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ ب این بیت و بیت سپسین را ندارد؛ ل: در اینجا سرنویس دارد: هلاک کردن هرمز موبدان خویش را؛ بنداری (۷۲): فافتح بایزدکشسب، و أخذه و حبسه ۱۰: ل: ق: ل: ۲، س: ۲ (نیز و: ا): ز؛ متن = ۱۱: (ن: آ: بیچید و رویش پر آژنگ)؛ متن = ک: س: ۲ (نیز ل^۱، ب): در س این بیت خوانا نیست ۱۲: ل: (نیز ق^۲، ل^۱، و، آ، ب): بدو؛ س خوانا نیست؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۳: ل: مردی و را؛ (ن: ۲): مران پیر را؛ متن = ۱۴: (ا: به خردی و آرام بد در بهشت)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۵: (ن: دران) ۱۶: (ا: شد (حرف یکم بی نقطه) ۱۷: ل: آذرگشسب ۱۸: س: س: ۲ (نیز ق^۲، ب): دل؛ متن = ل: ۱۹: (ل: آ: دودی) ۲۰: ل: حبرآمد ۲۱: ل: (نیز ل^۱): قرار ۲۲: ل: آ: آرام؛ (و: کوشش)؛ ق این بیت را ندارد؛ ل: ۳ از این بیت افزوده است:

چه گفت آن گرانمایه نیکارای که بیداد را نیست با داد پای

۲۳: (ن: آ: پیامش فرستاد؛ و: به موبد فرستاد کای و یژه) ۲۴: ل: بند را؛ (پ: پای ...) (؟)؛ س: این بنده شد؛ ق: جسم مرا؛ (ق^۲، ل^۱، و: این بنده را؛ و: تنم را تو چون جان و خون)؛ متن = ک: ل: ۲، س: ۲ (نیز ل^۱، ن: آ: ۲۵: ق: زبانی ۲۶: ل: ز نزدیک ۲۷: (ل: غمی گشته از جا و آرام و) ۲۸: ل: آرزوی ۲۹: س: افزایدم؛ ل: آ: بفرایدم؛ (و: ببرالم (حرف یکم و پنجم بی نقطه))؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۰: س: (نیز ل^۱، آ، ب): چیزی؛ ک: جبین؛ ل: آ: خین؛ س: ۲ (نیز پ): حین؛ (ل: دل حین؛ و: حین؛ ل: آ: حین (حرف دوم بی نقطه))؛ ل: یکی خوردنی هین بر من؛ (ق: آ: همی خوردنی پاک پیشم)؛ متن = ک: (نیز ل^۱) ۳۱: س: (نیز ب): نیزی؛ (ل: بیری؛ و: نسر و بالین (حرف دوم واژه نخست بی نقطه)؛ آ: دوز زهری (ا))؛ س: ۲ (نیز ل^۱)؛ مرد (ل: ۳: مرده) کفن دوز و بالین (ل: آ: آئین)؛ (ق: آ: دوانی بدین درد ریشم)؛ متن = ل: ک: دل (نیز پ: حرم)؛ ل: آ: ق این بیت را ندارد؛ بنداری (۷۳-۸۰): فعظم ذلک علی موبد الموبدان لصادقة کانت بینهما قدیمة و مودة آکیدة. فأرسل المجوس الیه بشکر الیه ضیق محبسه، و قطع الناس عن زیارته، و أنه حیل بینه و بین الطعام حتی بلغ الجوع منه الی حیث لا طاقة لدیه. و سأله أن یفقد الیه طعاما

و زین^۲ پس چنین باشدت^۳ پرورش
 که جاوید بادا سر و افسرت،
 به سیری^۷ رسیدم^۸، نیفزاییم^۹
 به پاکی روان خردمندشاه^{۱۲}،
 بدین^{۱۳} آرزو نشکنی^{۱۵} پشت من!
 بیاید^{۱۷}، نماند^{۱۸} مرا^{۱۹} رای^{۲۰} و راه
 همی راند^{۲۲} تا^{۲۳} خانهی خویش تفت!
 یکی جامه افگند^{۲۴} و^{۲۵} نالان^{۲۶} بخت!
 ز گنج کهن باز شهر^{۲۷} آورند،
 ز هرمز به یزدان بنالید^{۳۰} زارا

بدان تا کند کار موید نگاه،
 گر^{۳۳} اندیشهی ما نیامد به بر^{۳۴}؟

دهان^۱ باز کن تا خوری زین خورش
 بدو گفت موید^۳: به جان و سرت
 کزین نوشته^۵ خوردن نفرماییم^۶
 بدو گفت هرمز^{۱۰}: به خورشید^{۱۱} و ماه
 ۱۲۵ که بستانی این نوشته^{۱۳} زانگشت من
 بدو^{۱۶} گفت موید که فرمان شاه
 بخورد و ز خوان زار و^{۲۱} بیجان برفت
 از آن خوردن زهر با کس نگفت
 بفرمود تا پای زهر آورند
 ۱۳۰ فروخورد تریاک و^{۲۸} نامد^{۲۹} به کار

یکی استواری فرستاد شاه
 که آن^{۳۱} زهر شد بر^{۳۲} تنش کارگر؟

۱. ل. ی (نیز ل. ق): دهن؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲. ل. کزین؛ ل. (نیز ل. ی): وزان؛ (ق. ۲. پ. ازین)؛ متن = س. س. ۲ (نیز ل. ۳. و. ب.)
 ۳. س. ک. س. ۲ (نیز ق. ۲. ب.): بایدت؛ متن = ل. ق. ل. آ. بنداری (۱۱۷-۱۲۱): فأخذ الملک بملقه و أخذ قطعة من ذلک الطعام و قال له: افتح فاک و کل هذه اللقمة ۴. (ل. ی: جوید) ۵. س. آ. (نیز ق. ۲. ی. ل. ی. ب.): توشه؛ متن = ل. ق. ک. ل. (نیز ل. ۲. پ. و. ا.) ۶. (پ. ب: نیفزاییم)
 ۷. ل. پیری ۸. س. آ. (نیز ق. ۲. و. ا.): رسیدن ۹. ل. آ. (نیز ق. ۲): بیخاشتم (حرف یکم بی نقطه)؛ ک: نهافرانیم؛ (ل. ی. آ: بیفرانیم)؛ متن = ل. س. ی. آ. (نیز ل. ۲. ق. ۲): از ۱۰. ل. آ. ۱۱۲ و ۱۱۶ یک بیت بی سزاوند ساخته و ۱۲۳. اب. ۱۲۵-۱۲۶ و ۱۲۶ اب. را انداخته است؛ بنداری (۱۲۲-۱۲۳): فأقسم علیه الموبد بحياته أن يعقبه و اغتلب بالشعب ۱۰. ل. ق. ل. خسرو ۱۱. ک: خورشید ۱۲. ل. ک. ی. (نیز ق. ۲. ل. ۳. ل. ق. ۲): جهاندارشاه؛ س. جهانداور پادشاه؛ ق. بجاک (?) و روان جهاندارشاه؛ متن = ل. س. ل. آ. از ۱۲۴ و ۱۲۶ اب. یک بیت ساخته و ۱۲۴- اب. ۱۲۶ آ. را انداخته است؛ ل. آ. این بیت و بیت سپین را ندارند ۱۳. س. نوش؛ س. آ. (نیز ق. ۲): توشه؛ متن = ل. ق. ک. ی. (نیز ل. ۲. ل. ۱۴. ل. برین ۱۵. ک. (نیز ل. ۲): بشکنی؛ متن = ل. س. ق. س. آ. (نیز ق. ۲. ل. ۲. پ. و. ا.)؛ بنداری (۱۲۴-۱۲۵): فأبی الملک و أقسم علیه ۱۶. س. (نیز ل. ل. آ. ب. بدو ۱۷. ل. بیامد؛ س. آ. نیاید؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۸. ل. ک. ل. آ. س. آ. (نیز ل. ل. ق. ۲): نماید؛ (ق. آ: بماند)؛ متن = س. ق. (نیز پ. و. ل. ۲. آ. ۱۹. ل. ق. ل. آ. (نیز ق. ۲): به ما؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۰. ل. (نیز ل. ل. ق. ۲): روی؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۱. ق. ک. ل. آ. س. آ. (نیز ق. ۲): خان زار و؛ ل. جوید و زان خانه؛ ل. (نیز ل. آ. ۲۱): آن خورش زار و؛ (و: آنگهی زار و)؛ س. (نیز ل. ی): بخوردش خورش زار و؛ متن = (پ. ل. ۲۲. ل. راند و؛ (ل. ی: رفت)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۳. ل. آ. با: (ل. ۱): بنداری (۱۲۶-۱۲۷): فأضطر إلى الامتثال فأکل تلك اللقمة. و قام من السماط و انصرف و السهم يعمل فيه عمله. فقطع من الحياء أمهه، و دخل منزله ۲۴. س. س. آ. (نیز ل. ل. آ. ب. بگفتند؛ متن = ل. ک. ی. آ. پ. و. ل. ۲۵. ل. آ. (جوید) ۲۶. ل. بالان: (ل. ۱): بنداری (۱۲۸): ولم يظهر لأحد حاله ۲۷. س. ن: نیز بهر؛ (ل. ی: شهریار؛ ۲۸. یاز شهر؛ ل. ی: بار شهر؛ ل. ازان گنجهاگر ز شهر؛ ق. (نیز ل. ۲): بیایند (ل. بنانزند) و تریاک بهر؛ (ق. آ: همان نیز تریاک زهر)؛ متن = ک. س. آ. (نیز ل. ۲. و. ب. در و واژه باز نقطه ندارد) ۲۸. ق. و تریاک؛ س. ک. ل. ۲. آ. (نیز ق. ۲. ب.): بران (ک. ل. ی. پ. بدان) زهر تریاک؛ متن = ل. (نیز س. ق. ۲۹. ک. آمد (ل. ۱): (ل. ی: ناید) ۳۰. (و: به یزدان ز هرمز بنالید)؛ بنداری (۱۲۹-۱۳۰): فطلب التریاق فشره به فما نفعه ۳۱. (و: نا) ۳۲. س. (نیز ل. ل. آ. ب. ا. ب. در ۳۳. ل. آ. س. آ. (نیز ق. ۲. ل. ۲. ب. کز؛ (ل. ی: کر)؛ متن = ل. ک. ی. آ. (نیز ل. ۲. پ. و. ا.) ۳۴. ل. آ. بناید سر؛ (ق. ۲): چه آمد به سر؛ ل. ی: نیاید ز بر؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۱۳۱-۱۳۲): و أنفذ الملک بعض أصحابه ليتفرغ حالة

سرشکش ز مرگان به رخبر چکید!
 که بخت به برگشتن^۳ آورد روی^۲!
 به جایی که هر دو^۲ برابر شویم!
 که پاداش پیش آیدت ایزدی!
 بد آید به رویت ز بدکارکرد^۴!

فرستاده را^۱ چشم موبد بدید
 بدو گفت: زو، پیش هرمز بگوی^۲
 ۱۳۵ بدین داوری نزد داور شویم
 ازین پس تو ایمن مشو^۵ از بدی
 تو پدرود باش^۷ ای بداندیش^۸ مرد!

بیاورد پاسخ بر شهریار
 بیچید از آن راست^{۱۲} گفتار اوی^{۱۳}
 بسی باد سرد از جگر برکشید!
 برو^{۱۵} زار و گریان همه^{۱۶} بخردان!
 چه نازی^{۲۰} به تاج^{۲۱} و چه بازی^{۲۰} به گنج^{۲۰}؟!
 زمانه نفس را^{۲۳} همی^{۲۴} بشمرد!

چو بشنید، گریان بشد^{۱۰} استوار
 سپهتد پشیمان شد از کار اوی^{۱۱}
 ۱۴۰ مر آن درد را راه^{۱۲} چاره ندید
 بمرد آن زمان موبد موبدان
 چنینست^{۱۷} گیهان^{۱۸} پراز^{۱۹} درد و رنج
 که این^{۲۲} روزگار خوشی بگذرد

۱-س، ی (نیز ق ۲، ل ۱)؛ چون: متن = ده دستنویس دیگر؛ بندهاری (۱۳۳)؛ فلما وقعت عینه علی موبد الموبدان أرسل العبرات و صدق الزفرات ۲- (ا: بگر-رو)؛ ل: هر مزد گوی-روی؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳-ق، ل: سوی کشن؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ س، ک، ل ۲، س ۲، ق ۲، ل ۱، و، ا، ب، پس از این بیت افزوده‌اند:

شوی (و: روی) زین جهان کور (ک: کوز) و بیچاره
 زار (ک: ل ۲، س ۲، و، ا، ب: وارا؛ ل: بیجان و زار)

سراجم از (ک: ز) اندیشه نابکار

روایت ازین (س، ل: ب: بدین) بد بماند خجل

به (ق: ز) تو یافته دشمنان کام دل

ل، ق، ن، ل ۲، ب، ل ۲ بیت‌های بالا را ندارند و بندهاری نیز نداشته است ۴- (ق: ج: جای کهر (? زو) ۵- (ل: ای: ازان) عس ل ۲ (نیز ل: ل ۲، ب: ا: منخب: س: نخفت؛ متن = ل (نیز ق ۱، ل ۲) ۷- (ا: باد) ۸- (ل: پسندیده (ل)) ۹- س: کاری که کرد؛ (ب: کردار بد)؛ بر: از کاو مرد (واژه پشین بی نقطه)؛ (ل: بدین کار کرد؛ ق: پشت ز کردار بد؛ ل ۳: روی تو از کار بد؛ ا: نداند برونت ز بدکار بد)؛ متن = ل، ک، ل ۲، س ۲ (نیز ب، و، ل ۲)؛ بندهاری (۱۳۴-۱۳۷)؛ فقال له الموبد: قل لذلك الغادر: سنجتمع غدا عند الحاكم العادل و نختصم فيما عاملت به من الشر. فکن علی حذر. فان الظلم مرتعة و خیم، و ان عذاب الآخرة اليم ۱۰- س ۲ (نیز ق ۲، ل ۲، ب: ب: برفت؛ متن = ل (نیز ل ۲)؛ بندهاری (۱۳۸)؛ فانصرف الرسول باکیا فحکى للملک ما قاله الموبد ۱۱- ل، س، س ۲ (نیز ل، و، ا، ب: او؛ ق: برآشف ازان کار کرد؛ متن = ک (نیز ق ۲، ل ۲، ب، ل ۲) ۱۲- س (نیز ب: درد؛ ق: زشت؛ (ل: درد و)؛ متن = ل، ک، ل ۲، س ۲ (نیز ق ۲، ل ۲، ب، ل ۲، س، س ۲ (نیز ل، و، ا، ب: او؛ ق: ل ۲، مرد؛ متن = ک (نیز ق ۲، ل ۲، ب، ل ۲) ۱۴- ق (نیز ق ۲)؛ هیچ؛ ک، س ۲ (نیز ل ۲)؛ راه؛ (ل: زار و)؛ متن = ل، س، ل ۲ (نیز ل، و، ا، ب)؛ ل ۲ پس از این بیت افزوده است: بدو گفت رو پیش موبد بگوی / کزین پس ندارد سپهرت به روی؛ بندهاری (۱۳۹-۱۴۰)؛ قدم حین لا یضعه الندم، و أخذ بعض علی یدیه حیث زلت به القدم ۱۵- س، ک، ل ۲ (نیز ل: بدو؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۶- ل: شده ۱۷- (ا: است) و ۱۸- س (نیز ل، و، ا، ب: گیتی؛ متن = ل، ق، س ۲ (نیز ق ۲، ل ۲، ب، و، ل ۲) ۱۹- ک (نیز و)؛ همه؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۰- ل (نیز ق ۲، ل ۲، ب: نازی-نازی؛ ق: نازی-نازی؛ ل: بازی-نازی (حرف یکم واژه نخست بی نقطه)؛ (ل: بازی-نازی)؛ متن = س، ک، س ۲ (نیز ل، و، ا، ب: در، و حرف یکم واژه پشین بی نقطه) ۲۱- (ل: نام) ۲۲- س، آن ۲۳- (ق: دما؛ ب: دم ما)؛ س، ک (نیز ل، و، ا، ب: پیش مرد دانا؛ (ل: نفس مرد دانا)؛ متن = ل، ق، ل ۲ ۲۴- (ب: همه)؛ در س ۲ بیت‌های ۱۳۳-۱۴۷ چندان خوانا نیست؛ بندهاری (۱۴۱-۱۳۳)؛ فمات موبد الموبدان و عظم موته علی أهل تلك الممالک لخلو البلاد عن مثل ذاک القاب الألمعی، و الجواد الأریحی

همه^۳ کشور از درد زیر و زبر!
 نکرد ایچ یاد از بد روزگار!
 به^۵ بهرام آذرهمان^۶ یاخت^۷ دست!
 به پیش خود اندر به زانو^۹ نشاند،
 نبینی ز من تیزی و^{۱۲} بدخوی^{۱۳}،
 سر^{۱۶} کوه^{۱۷} چون پشست^{۱۸} جوشن شود،
 همی باش در^{۲۱} پیش تختم به پای^{۲۰}،
 چو پاسخ گذاری، تو دل بد مکن^{۲۴}!
 بدست، ار پسندیده^{۲۷} ایزدبست؟
 بداندیش و از^{۲۹} تخم آهرمن^{۳۰} ست!
 پرستنده و^{۳۳} مهر و تخت^{۳۵} و کلاه
 ازین^{۳۷} بد که گفתי صد افزون کنم!

چو شد کار موئبد^۱ به زاری^۲ به سر
 ۱۴۵ جهاندار^۱ خون ریز و^۲ ناسازگار
 میان تنگ خون ریختن را بست
 چو شب تیره تر شد مر او^۸ را بخواند
 بدو گفت: خواهی^{۱۰} که ایجن^{۱۱} شوی،
 چو خورشید^{۱۴} بر چرخ^{۱۵} روشن شود،
 ۱۵۰ تو^{۱۹} با نامداران^{۱۹} ایران بیای^{۲۰}
 ز سیما^{۲۲} بُرزینت^{۲۳} پرسم سَخَن
 پرسم که این^{۲۵} دوستدار تو کیست^{۲۶}
 تو پاسخ چُنین ده که این^{۲۸} بدتن است
 و ز آنپس^{۳۱} ز من هرج^{۳۲} خواهی^{۳۳}، بخواه:
 ۱۵۵ بدو گفت بهرام کایدون^{۳۶} کنم

۱. دل. ۲. دانا (ق.؛ تمامی) ۳. ق. ل. ۴. شد آن ۵. س. ک. ل. ۶. (نیز ل. ۳. پ. ل. ۲. ب.؛ ج.؛ ی.؛ و؛ چون دید (خون ریز یا چون دیو؟)؛ متن = دل. ق. (نیز ق. ۲)؛ بنداری (۱۴۵-۱۴۴): نم. ان هرْمَزِد لَمَّا فَرِغَ مِنَ الْمَوْبِدِ طَرَحَ قَنَاقَ الْحَيَاءِ وَ تَشَمَّرَ لِسْفِكَ الدَّمَاءِ هـ. (ق. ۲. ز) ع. (ق. ۲. آذرهمان؛ ل. ۲. ب. آذرهمان) ۷. ل. ق. (نیز ی. و؛ ا. و؛ اُخت؛ ل. ۲. (نیز ل. ۲. ب.؛ ن. آ.؛ تاحت؛ (ق. ۲. یافت؛ متن = س. ک. (نیز پ.؛ بنداری (۱۴۶): فَعَزَمَ عَلَيَّ أَنْ يَقْبَلَ بِهَرَامِ بْنِ أَذْرِهِمَانَ، وَ كَانَ أَحَدَ الْأَعْيَانِ الْكُشْرَوِيَّةِ ۸. ل. تیره شد مهتران؛ (ق. ۲. تیره گشتش مهان؛ و؛ ا. تیره شد هرمز او؛)؛ متن = س. ل. ۲. (نیز ی. تیره جَرح)؛ ل. ۳. پ. ل. ۲. ب. (۹. ل. ن.؛ بنزدیک گاهش؛)؛ بنداری (۱۴۷): فَاسْتَحْضَرَهُ لَيْلًا وَ خَلَا بِهِ وَأَقْعَدَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ ۱۰. دل. خواهم ۱۱. (ق. ۲. آزر) ۱۲. س. ق. ل. ۲. (نیز ی. ل. ۲. ب.؛ ل. ۲. ن.؛ ا.؛ زشتی و؛ (ق. ۲. تند ی و؛ ب. تو زشتی و از؛)؛ متن = ل. ک. (نیز و) ۱۳. س. ل. ۲. (نیز ی. ل. ۲. ب.؛ ن. آ.؛ خویی (خونی)؛ متن = ل. ق. ک. (نیز ق. ۲. ب.؛ ا. ب.؛ ۱۴. ک.؛ خرشید ۱۵. ل. برج ۱۶. ل. ی.؛ همه) ۱۷. (و؛ منته (پشته))؛ ۱۸. ق. روی؛ (ق. ۲. دشت)؛ ل. ۲. بیت های ۱۴۹-۲۰۰ را ندارد ۱۹. (ا.؛ ج.؛ ۲۰. ق.؛ بیا بیا؛ (و؛ بیای - سای (بی نقطه)؛ ا. ب. بیای - بیای (پساونند ندارند))؛ ل. از ایران بیا - به؛ (ق. ۲. و ایرانیان - نوان)؛ متن = س. ک. (نیز ی. ل. ۲. ب.؛ ن. آ.؛ ۲۱. ق. ۲. ل. ۲. ن. آ.؛ بر؛)؛ متن = ل. ک. (نیز ی. ا. ب.؛)؛ بنداری (۱۴۸-۱۵۰): وَ قَالَ لَهُ: إِنَّ أُرْدَتَ أَنْ تَسْلَمَ مِنِّي وَ تَنْجُوَ مِنْ بَادِرَةِ سَطْرَتِي فَافْعَلْ مَا أَقُولُ لَكَ: احْضِرْ مَجْلِسِي غَدَةَ غَدَ عَلَيَّ رَسْمَ الْخِدْمَةِ ۲۲. ل. (نیز ق. ۲)؛ سیمای؛ س. سیماو؛ ق. سیمای؛ ک. (نیز ی. ل. ۲. ن. آ.؛ ب.؛ سیماره؛ ا.)؛ سیاره؛)؛ متن = (پ. و؛ بنداری ۲۳. ق.؛ برزین پرسم ۲۴. ل.؛ دلت نرم کن؛ (ل. ۲.؛ تو پاسخ گزار ایچ دل بد؛)؛ متن = ده دستویس دیگر؛ بنداری (۱۵۱): وَ أَنَا أَسْأَلُكَ عَلَيَّ رِعْوَسَ الْأَشْهَادِ عَنْ سِيْمَاءَ بِنِ بَرَزِينِ ۲۵. س. (نیز ی. ل. ۲. ن. آ.؛ ا.؛ ق.؛ ا.؛ ق.؛ ا.؛ و؛ بپرسمت کین)؛ متن = ل. ک. (نیز ق. ۲. پ.) ۲۶. (ق. ۲. ن. آ.؛ ا.؛ ب.؛ چیست) ۲۷. ل. ق. (نیز پ. و؛ پرستند؛ متن = س. ک. (نیز ق. ۲. ی. ل. ۲. ن. آ.؛ ا.؛ ب.؛)؛ بنداری (۱۵۲): وَ أَقُولُ: كَيْفَ حَالِ صَدِيقِكَ سِيْمَاءَ أَهْرَ مَعْنَا مِنْ أَوْلِيَانَا الصَّالِحِينَ أَمْ مِنْ أَعْدَائِنَا الْكَاشِحِينَ ؟ ۲۸. س. ق. (نیز ق. ۲. ی. ل. ۲. ن. آ.؛ ا.؛ ب.؛ او؛ متن = ل. ک. (نیز پ. ل. ۲. ن. آ.؛ ا.؛ ق.؛ ا.؛ ز.؛ متن = س. ک. (نیز ق. ۲. ل. ۲. ن. آ.؛ ا.؛ ب.؛ ۳۰. ق.؛ و.؛ ل. ۲. ن. آ.؛ ا.؛ هریمست؛)؛ بنداری (۱۵۳): فَقُلْ عِنْدَ ذَلِكَ: إِنَّهُ رَجُلٌ شَرِيرٌ، سَيِّئُ الْهَمَةِ، مَدْخُولُ الدَّخْلَةِ ۳۱. (ق. ۲. ا.؛ زان پس) ۳۲. ل. س. ک. (نیز ق. ۲. ب.؛ هر چه؛ متن = ل. ک.؛ ۳۳. ق.؛ باید ۳۴. ل.؛ پرستند) ۳۵. ل.؛ تخت و مهر؛ ق. کام و مهر؛ متن = ده دستویس دیگر؛ بنداری (۱۵۴): ثُمَّ سَلَّنِي بَعْدَ ذَلِكَ مَا تَرِيدُ فَإِنَّهُ مَذْبُولٌ لَكَ ۳۶. (ل. ن. آ.؛ ایدون) ۳۷. س. ق. (نیز ی. ب.؛ وزین؛ متن = ل. ک. (نیز ق. ۲. ی.؛ س. در اینجا سرنویس دارد؛ آمدن سیماو؛ برزین بنزدیک هرمز شاه؛)؛ بنداری (۱۵۵): فَتَلْقَى أَمْرَهُ بِالسَّمْعِ وَ الطَّاعَةِ وَ قَالَ: أَفْعَلْ مَا بِأَمْرِي بِهِ الْمَلِكُ وَ أَزِيدُ عَلَيْهِ

گزین پذیرش آن^۳ چراغ جهان^۲،
که پیراهن مهر^۷ بیرون کند

به سیماه^۱ برزین که بود از^۶ مهان
همی ساخت^۵ تا چاره‌یی چون^۶ کند

خور از بخشش دوپیکر آمد برون^۹،
بیاویختند^{۱۰} آن بهاگیر^{۱۱} تاج
شدند انجمن تا بیامد سپاه
برفتند یکسر بر شهریار:
چو سیماه^{۱۴} برزین و گردان^{۱۵} تو
گروهی بودند^{۱۹} بر پای پیش
که سیماه^{۲۱} برزین بدین^{۲۲} بارگاه،
که بدخواه زیبا نباشد به گنج!-
که آن^{۲۶} پرستش شهریار جهان،
کز آن^{۳۰} بیخ^{۳۱} ما^{۳۲} را ببايد گریست!

چو پیدا شد آن چادر عاج‌گون^۸
جهاندار بنشست بر تخت عاج
۱۶۰ بزرگان ایران بر آن^{۱۴} بارگاه
ز در پرده برداشت سالار^{۱۵} بار
چو بهرام آذر مهان^{۱۳} پیشرو
نشستند هر یک^{۱۶} به آیین^{۱۷} خویش^{۱۸}
به بهرام آذر مهان^{۲۰} گفت شاه
۱۶۵ سوار گنجست، اگر^{۲۳} مرد رنج^{۲۴}؟
بدانست بهرام آذر مهان^{۲۵}
چگونه‌ست و آن^{۲۷} را بی^{۲۸} بیخ^{۲۹} چیست

۱-ل (نیز ق^۲ ل^۳): سیمای^۱؛ س^۱؛ ک (نیز ل^۱)؛ ب: سیماره؛ (ا: سیاره)؛ متن = ۲-ق (نیز ب): سیمه (پ: سیمه) که برد از نژاد؛ (ن: سیمه یکی از نژاد)؛ متن = (و) ۳-ل: پدر وان؛ (ن: گزیده پدر (ل))؛ متن = ۴-ل: مهان (پساوند ندارد)؛ ق: چنین گفت کین جور جوی نهان (ل)؛ متن = س^۱؛ ک (نیز ق^۲ ل^۳، و، ا، ب)؛ ک، پ پس از این بیت افزوده‌اند:

ز شاهان ببرد ارج و آئین و فر
کند بریشان جهان کرد زیر و زبر
همه کشته رفتند در زیر خاک
پ: که بر دست آن شاه بد شد هلاک

هم: ناخت (حرف یکم بی نقطه)؛ (ق: خواست؛ ب: ناخت؛ ل: بدان ناخت)؛ متن = ل، ق، ک (نیز ل^۱، پ، و، ل^۱)؛ عمل، ق (نیز ق^۲ ل^۳)؛ چاره خون؛ متن = س^۱؛ ک (نیز ل^۱)؛ پ، ب: در و حرف نخست واژه پسین بی نقطه (ق: مرگ؛ در ق^۲ این بیت با بیت سیمین پس و پیش شده است؛ پ پس از این بیت افزوده است:

شد از کاستی سوری چاره شافت
گلیمی سیبخت خود را بیافت

بنداری (۱۵۶-۱۵۷): و کان سیمه من آکابر الفرس و عظمائهم و خواص آئیه. و کانت بینه و بین بهرام هذا صداقة قدیمه ۸-ق^۲: سیم‌گون (۹): نیک آمد فروز (ل)؛ ق: چون نقش دو پیکر بیامد برون؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ ق^۲ پس از این بیت افزوده است:

جهان بستند از لشکر هند و روم
بفکند فرشی به هر مرز و بوم

۱۰-س (نیز ل^۱)؛ ب: به سر بر نهاد ۱۱-ق^۲: نهادش به سر بر دلفروز ۱۲-س، ق (نیز ق^۲ ل^۳)؛ و، ب: بدان؛ متن = ل، ک (نیز ل^۱، پ) ۱۳-ق^۲: آذر مهان؛ ل^۳: ب: آذر مهان ۱۴-ل، ق (نیز ق^۲): سیمای؛ س (نیز ب): سیماره؛ ک (نیز ل^۱)؛ سیماره؛ (ل: سیماره)؛ متن = (پ، و، ل^۱) ۱۵-ل (پ: بدگو)؛ ۱۶-ق: کس ۱۷-ق (نیز ل^۱): ابر جای؛ (پ: بران جای) ۱۸-ل (پ: کیش) ۱۹-ل (نیز دند و (ل))؛ بنداری (۱۵۸-۱۶۳): ولما أصبح الملك و قعد فی ایوانه و حضرته الأمراء و الملوك أقبیل علی بهرام بن آذر مهان ۲۰-ق (نیز آذر مهان؛ ل^۳: آذر مهان) ۲۱-ل، ق (نیز ق^۲): سیمای؛ س (نیز ب): سیماره؛ ک (نیز ل^۱)؛ ل (ل^۱): سیماره؛ متن = (پ، و، ل^۱) ۲۲-س (نیز ل^۱، پ، ل^۱)؛ ب: برین؛ ق: بران؛ متن = ل، ک (نیز ق^۲ ل^۳)؛ و، ب) ۲۳-ل: زاگره؛ ق: کر ۲۴-ل (پ: گنج (پساوند ندارد)؛ بنداری (۱۶۵-۱۶۴): و قال: ما تقول فی سیمه بن برزین: أهو مستحق للتقدم و الاستظهار بالکنوز أم لا؟ ۲۵-ق (نیز آذر مهان؛ ل^۳: آذر مهان) ۲۶-ک (نیز ق^۲ ل^۳)؛ پ، ل^۱؛ این: (ا: از)؛ متن = ل، س، ق (نیز ل^۱، ل^۱، و، ب) ۲۷-ل (ل^۱: حوج) ۲۸-ق (ل^۱: حوج)؛ ق: حوج؛ و: شاخ و آن؛ (ن: آرای و آن؛ ب: رایی و شاخ؛ پ: رین رایی را)؛ متن = ل، س، ک (نیز ل^۱، ل^۱، و، ب) ۲۹-ل (پ: شاخ) ۳۰-و (و: که از) ۳۱-ق (ل^۱: کار) ۳۲-ل (ل^۱: او؛ (پ: شان)؛ متن = ده دستنویس دیگر

سرانجام جزا^۱ دخمه بی^۲ بی کفن^۳
 چنین گفت بهرام^۷ کای شاو^۸ راد^۹
 ۱۷۰ که ویرانی^{۱۱} شهر ایران ازوست^{۱۲}
 نگوید سَخُن جز همه برتری^{۱۵}
 چو سیما^{۱۸} بُرزین شنید این سَخُن
 به بد بر تن من گواهی مده!
 چه دیدی ز من، تا تو یار^{۱۹} منی
 ۱۷۵ بدو گفت بهرام آذر مهان^{۲۱}
 که آن^{۲۲} برنخستین تو خواهی درود
 چو کسری مرا و ترا پیش خواند
 ابا مویذ موبدان بُرزمهر^{۲۵}
 برسید کین تخت شاهنشهی
 ۱۸۰ به کهر دهم^{۳۱}، گر^{۳۲} به مهتر پسر
 همه یکر از جای برخاستیم^{۳۳}

نیابیم^۲ ازین^۵ مهتر^۶ انجمن^۳!
 ز سیما^۹ بُرزین مکن هیچ یاد^۱،
 که مه^{۱۴} مغز بادش به تن در^{۱۲}، مه پوست!
 بدان^{۱۶} برتری بر کند دآوری^{۱۷}!
 بدو گفت کای نیک یار کهن،
 چنین دیو را آشنایی مده!
 ز کردار و گفتار آفرمنی^{۲۰}؟!
 که تخمی پراگندی اندر جهان،
 و ز آتش^{۲۳} نیابی مگر^{۲۲} تیره دود!
 بر تخت شاهنشهی برنشاند،
 چن^{۲۶} ایزدگُشپ^{۲۷} آن مه^{۲۸} خوب چهر،
 که را زید و کیست^{۲۹} با فرهی^{۳۰}؟
 که باشد به شاهی سزوارتر؟
 زبان پاسخش را بیاراستیم^{۳۳}!

۱. (بی. ب. خود) ۲. (ق: آ. ازان دخمه بر) ۳. (ن: آ. ازین مهتر انجمن - جز دخمه بی کفن) ۴. (ب: نیابد؛ (پ. ا): نیابد؛ ق: آ. بی: بیابیم)؛ متن = س. ق. ک. (نیز ل. ۳، و. ن. ۲) ه. (ب: ازان) ع. ق: مهتر و ۷. (ل: داد پاسخ ۸. (ک. نیز ق: آ. ن. ۲): زاد؛ (بی. ل. ۳، آ. ب. داد): ق: شهریار؛ متن = ل. س. (نیز ب) ۹. (ق: نیز ق: ۲): سیما؛ س. (نیز ب): سیما و ک (نیز ل. ۱): سیما؛ ل. (آ: سیما)؛ متن = (پ. ب. ن. ۲) ۱۰. (ل. آ: ایچ یاد): ق: مکن تو شمار؛ و این بیت را ندارد ۱۱. (پ: بوم) ۱۲. (ق: بدوست) ۱۳. (ن: نه ۱۴. (ک. نیز ل. ۲): بر؛ (ق: آ. گیتی)؛ متن = س. ق. (نیز ل. ۱، و. آ. ب) ۱۵. (ک. نیز ق: ۲ - پ. ب): بتری؛ (و. ن. آ: بدتری)؛ متن = ل. (نیز آ) ۱۶. (ل: پس از ک (نیز ل. ۲، و. ب): بران؛ متن = س. (نیز ق: آ. ل. آ. ب) ۱۷. (س. (نیز ل. ۲، آ. ب): بتری نیز کنداوری؛ ک (نیز ب، و. ن. ۲): بتری (و. ن. آ: بدتری) بر کند دآوری؛ (ق: آ: تیزی بر سر کند دآوری)؛ متن = ل. ق: این بیت را ندارد ۱۸. (ل: ق: سیما؛ س: سیما و ک (نیز ل. ۲، آ. ب): سیما؛ (ق: آ: سیما)؛ متن = س. آ (نیز ب، و. ن. ۲): بنداری (۱۶۶-۱۷۲): فقال بهرام: وأیها الملک! لا تذر سیماه ابن برزین، و لا تخر ذکره علی لسانک. فإنه هو الذی خرب بلاد ایران. و وصفه بالشر و الفساد علی رموس الأَشهاد ۱۹. (س: آ (نیز ق: آ. ل. ۳، و. آ. ب): جفت؛ متن = ل. ک. (نیز ل. ۲، و. ن. ۲) ۲۰. (ق: آ. و: اهریمنی)؛ بنداری (۱۷۲-۱۷۴): فلما سمع سیماه بن برزین ذلک قال لهرام: أیها الصدیق العتیق و الصاحب الشفیق! لا تشهد علی بالسوء. و قل لی أی شیء رأیت منی فی هذه العدة العدیة الّتی تصاحبنا فیها، من القول الشیطانی و الفعل السعی ۲۱. (ق: آ: آذر مهان؛ ل. ۳. ب: آذر مهان) ۲۲. (ن: آ: این)؛ ل: کزان؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۳. (از آتش؛ ق (نیز ب): وزان؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۴. (ب: تو جز)؛ بنداری (۱۷۵-۱۷۶): فقال له بهرام: کیف لا أشهد علیک بالسوء و قد زرع شرا لا بد لک أن تحصده، و ستصلی بسببیه النار الموصدة؟ ۲۵. (ل. آ: ب: بر ز مهر)؛ ق: مویذ پیر بو ز جمهر؛ (ق: آ. و: موبدان مویذ بزر مهر؛ پ: موبدان نیز بو ز جمهر)؛ متن = ل. س. ک. س. آ (نیز ل. ۲، ن. ۱) ۲۶. (ل. ک. س. آ (نیز ق: آ - ب): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۲۷. (ل: آذرگُشپ ۲۸. (و: ورد) ۲۹. (ا: کراز بندکتیست (ا)) ۳۰. (و: بی فرهی) ۳۱. (ب: پسر) ۳۲. (س. ق. ک. س. آ (نیز ق: آ. ب): یا؛ متن = ل: بنداری (۱۷۷-۱۸۰): ألم نکن قد حضرنا عند آنشروان مع مویذ الموبدان فشارونا فی تولیة أحد الأولاد و تسبیته للسلطنة، و تردّد بین الصغیر منهم و الکبیر ۳۳. (ق: آ: برخاستند - بیاراستند)

به ایران از آن^۱ سودمندی بود خردمند را بی‌گزندی بود

پيامش^۲ چو نزدیک هرمز رسید
 که بهرام را نزد^۳ شاه آورد^۴
 شب تیره بهرام را پیش خواند
 ۲۰۰ بدو گفت: برگوی کان^۵ پند چیست
 چنین^{۱۱} داد پاسخ که در گنج^{۱۲} شاه
 نهاده به صندوق در حقه‌یی
 نبسته‌ست بر^{۱۵} پرنيان^{۱۶} سپید^{۱۷}
 به خط^{۱۸} پدژت آن جهاندار^{۱۹} شاه
 ۲۰۵ چو هرمز شنید آن^{۲۲}، فرستاد کس
 که در گنج‌های کهن^{۲۴} بازجوی
 بر آن^{۲۷} مهربر^{۲۸} نام نوشین‌روان^{۲۹}
 هم‌اکنون شب تیره پیش^{۳۱} من آر

یکی رازدار از میان برگزید،
 بدان^۵ ناموربازگاه^۶ آورد^۴
 به چربی^۷ سخن چند با او براند،
 که ما را بدان^۹ روزگار^{۱۰} بهی‌ست؟
 یکی ساده‌صندوق دیدم سیاه^{۱۳}،
 به حقه‌ندرون^{۱۴} پارسى‌رقعه‌یی،
 بدان^{۱۸} باشد^{۱۹} ایرانیان را امید!،
 ترا اندران^{۲۱} کرد باید نگاه!
 بنزدیکي گنجور^{۲۳} فریادرس،
 یکی ساده‌صندوق و^{۲۵} مھری بر او^{۲۶}،
 که جاوید بادا روانش جوان^{۳۰}!،
 فراوان به جستن مبر^{۳۲} روزگارا!

۱-ل. ق (نیز پ.)؛ تره (ل. آ. ازین)؛ متن = س. ک. س. ۲ (نیز ق. ۲، ل. و. ب.)؛ بنگاری (۱۹۴-۱۹۶)؛ و فی قلبی سر من أسرار الملك إذا وقت علیه علمت أن فيه منفعة أهل ممالکک (ق. ۲؛ پیامبر)؛ ل و و به جای این بیت، بیت‌های زیر را آورده‌اند:

ل: چو پیغام بهرام بشنید شاه به سالار بهرام فرمود شاه (!)
 و: به سالار درگاه فرمود شاه که پیغام بهرام آرد پگاه

۳-ل. پیش ۴: آوردند (ل. آ. بران) ع. س. (نیز ل. ب.)؛ پیشگاه؛ متن = ۷-ک. (نیز ق. ۲، ل. ج.)؛ خوبی؛ متن = ده دستنویس دیگر
 ۸-س. (نیز ق. ۲، ل. و. ب.)؛ کین؛ متن = ل. ق. ک. س. ۲ (نیز پ) ۹-ق. ازان؛ (ل. و. ب. آ. ب.)؛ بدو؛ متن = ل. س. ک. س. ۲ (نیز ق. ۲، ل. و. ب. ل. ق)
 ۱۰-ک. جایگاه؛ بنگاری (۱۹۷-۲۰۰)؛ فأحضرني لأبلغه إلى مسامعک. فأحضره الملك ليلا، و خلا به و لاطفه و تملق معه. ثم سأله عن ذلك السر ۱۱- (ب. بدو) ۱۲-س. ۲؛ بند ۱۳-در ل. آ. این ل. ت با ۲۰۴ ب. پس و پیش شده است ۱۴-ل. ق. ک. ل. آ. (نیز ق. ۲، ل. ب. ۱)؛ حقه درون؛ س. س. آ. (نیز ل. ل. آ. ب.)؛ بدان حقه در؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۵-ل. (نیز و. ل. آ.)؛ نوشتت بر؛ ل. ق. آ.؛ نوشته بدان (ل. آ. بران)؛ متن = س. ک. س. ۲ (نیز ق. ۲، ل. و. ب. ل. آ. ب.)؛ ۱۶-ل. پرنيان ۱۷-س. (نیز ل. ل. آ. و. ل. ب.)؛ سفید؛ متن = ل. ق. ک. ل. آ. س. ۲ (نیز ق. ۲، ل. ب. ۱)
 ۱۸-ک. س. ۱؛ بران ۱۹-ق. ل. آ.؛ است؛ در ل. آ. این بیت با بیت سپین پس و پیش شده است ۲۰-ق. ل. آ. گرنامه؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۱-ک. اندرین؛ (ل. اندرو)؛ بنگاری (۲۰۱-۲۰۴)؛ فقال: اعلم أن فی خزانه أیك صندوقا ساذجا ممتوما، و فيه حريرة مكتوبة بخط أیك أنوشروان. فأطلب الصندوق و اقرأ ذلك المکتوب. فإنه یشتمل علی ما فيه مصلحة الإیرانيين ۲۲- (ق. آ. این)؛ س. س. آ. (نیز ل. ل. آ. ب.)؛ همانگاه هرمز؛ متن = ل. ق. ک. ل. آ. (نیز پ. و. ل. آ.) ۲۳-س. س. آ. (نیز ل. ب.)؛ دستور؛ متن = ل. ق. ک. ل. آ. (نیز ق. ۲) ۲۴-ل. (نیز ب.)؛ پدر؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ بنگاری؛ الخزانة العتیقة ۲۵-ل. (نیز پ. ب.)؛ حو؛ متن = س. س. آ. (نیز ق. ۲، ل. ب.) ۲۶- (ل. بدوی)؛ ل. آ. بیت‌های ۲۰۸-۲۰۶ را ندارد ۲۷- (ق. آ. ل. ب.)؛ بدان ۲۸-س. آ.؛ نر (ل.)؛ (ق. آ. بد) ۲۹- (ل. نوشیروان) ۳۰- (ل. و روشن‌روان)؛ در ق. این ل. ت با ۲۱۲ ب. پس و پیش شده است ۳۱-ل. آ. نزد ۳۲-س. مکن؛ ل. ب. این بیت را ندارند؛ بنگاری (۲۰۸-۲۰۵)؛ فأمر الخازن باحضار الصندوق

بیاورد پویان به^۳ مَهری^۴ درست،
- فراوان ز نوشین روان^۵ کرد یاد...
شتابید و زو^{۱۱} برنیان برکشید^{۱۲}!
نشسته^{۱۵} برآن^{۱۶} رقعہی^{۱۷} برنیان:
یکی شهریارى بود^{۲۰} بی همال،
شود^{۲۳} نام و آواز او در نھان،
یکی بدنزادی چن^{۲۵} آھرمنی^{۲۶}،
فروافکند^{۲۸} دشمن او^{۲۹} را ز گاه،
و زآنپس^{۳۱} برآرند هوش از^{۳۲} تنش!

هراسان شد و برنیان بردرید^{۳۵}
به بهرام گفت: ای جفایشه مرد^{۳۶}،

شتابید^۱ گنجور^۲ و صندوق جُست
۲۱۰ جهاندار صندوق را برگشاد^۵
به^۸ صندوق در^۹ حَقَّه با مَهر^{۱۱} دید
نگه کرد پس^{۱۳} خَطَّ نوشین روان^{۱۴}
که هرمز به ده سال و^{۱۸} برسر^{۱۹} دو سال
و زآنپس^{۲۱} پرآشوب^{۲۲} گردد جهان
۲۱۵ پدید آید از هر سوئی^{۲۴} دشمنی
پراگنده گردد ز^{۲۷} هر سو سپاه
دو چشمش کند کور خویش زنش^{۳۰}

به خَطَّ پدر هرمز^{۳۳} آن رقعہ^{۳۴} دید
دو چشمش پراز خون شد و روی زرد!

۱- (ل: متابند) ۲- (و: دستور) ۳- ل: دیوان به؛ س، ق، ل: (نیز ل، ۳، پ، ا، ب): پیش به؛ ک: و بنمود؛ (ن: ۲: بیوان به)؛ متن: س ۲ (نیز ق، ۲، و) ۴- (ل: نیز ن: ۲): مَهر؛ متن: دوازده دستنویس دیگر: بنداری: ففتش الخزان العتیقة حتى وجد ذلك الصندوق وأحضره بین بدی هرمزد هـس (نیز ل، و، ن: ۲): درگشاد؛ (ا: سرگشاد)؛ ک (نیز ق، ۲): سر برگشاد؛ متن: ل، ق، ل: (نیز ل، ۳، پ، ب) ع: (ل: نوشیروان) ۷- (ن: ۲: ب: برگشاد (پساوند ندارد)) ۸- (ا: ز) ۹- (ب: بر) ۱۰- (ل: مَهره؛ و: و مَهر)؛ ل: مَهره را حَقَّه؛ متن: م یازده دستنویس دیگر ۱۱- (پ: آن؛ و: زان؛ ن: ۲: از؛ ق: ازو؛ ل: ج: زو)؛ متن: ل- س ۲ (نیز ل، ۳، ا، ب) ۱۲- (ل: بردرید) ۱۳- (پ: در) ۱۴- (ل: نوشیروان) ۱۵- ل، ق، ک، ل: (۲ نیز پ، و، ن: ۲): نوشته؛ متن: س ۲ (نیز ق، ۲، ل، ا، ۳، ب) ۱۶- (ل: بدان) ۱۷- ل: حَقَّه؛ ق: خامه (۷- ۲۰: ا، ب)؛ (ل: ب: محضراً؛ و: یاره (بهاره))؛ متن: ک، ل، س ۲ (نیز ق، ۲، ل، ۳، پ، ن: ۲)، س: این بیت را ندارد؛ بنداری (۲۱۰- ۲۱۲): ففحه وأخرج منه حریرة قد کتب فیها أنوشروان بخله ۱۸- ق (نیز و، ا، ب): ج: متن: ده دستنویس دیگر ۱۹- (و: بر) ۲۰- (و، ن: ۲: شود)؛ بنداری (۲۱۳): ان هرمزد بملک اثنتی عشرة سنة ۲۱- ل (نیز ق، ۲): ازان پس؛ متن: دوازده دستنویس دیگر ۲۲- س: باشوب ۲۳- (پ: رود)؛ در ق ۲ این بیت با بیت سپین پس و پیش شده است؛ بنداری (۲۱۴): ثم بعد ذلك تدور علیه الدوائر، و تصیبه الشدائد ۲۴- س، ی، ک، ل، س ۲ (نیز ل، ب): سونی (سویی)؛ متن: ل، ق (نیز ق، ۲) ۲۵- ل (نیز و): س- س ۲ (نیز ق، ۲- پ، ن: ۲، ا، ب): چو؛ متن: تصحیح قیاسی است ۲۶- (ق، و، ن: ۲، و، ن: ۲): اهریمینی) ۲۷- ک (نیز ق، ۲): به ۲۸- س، ق (نیز ق، ۲، ل، و، ا): فرود آورد؛ ک، ل، س ۲ (نیز پ، ل): فرود افکند؛ (ب: فرود آردش)؛ متن: ل (نیز ن: ۲) ۲۹- س (نیز ل، ل): دشمنش (ل)؛ بنداری (۲۱۵- ۲۱۶): و یظهر له من کل جانب عدو ۳۰- (ل: ب: سرزنش؛ پ: داغ آن بدکش) ۳۱- ل (نیز ق، ۲): ازان پس ۳۲- (ل: حاز)؛ بنداری (۲۱۷): و بالأخره یکحله بعض أفراب زوجته، ثم بعد ذلك یضرحه بدمه ۳۳- (ق: بزرمهر (ل)) ۳۴- ق (نیز ق، ۲): نامه؛ متن: دوازده دستنویس دیگر ۳۵- ل: برکشید ۳۶- ن، ل: ب: به جای این بیت و بیت سپین چهار بیت زیر را آورده اند:

روانش به (ب: ز) تیمار در بسته شد
دل من ازین کار پردرد کرد
که ای بی وفا بدگهر کینه جو (ب: جوی)
که دادت به من بر چنین بد نشان (ل)

دو چشمش پراز آب و دل خسته شد
همی گفت کین (ب: این) بد جفایشه مرد
بیامی فرستاد نزدیک او (ب: اوی)
چه جستی ز من ای بد (ب: تو از من ای (ل)) بدنشان

بنداری (۲۱۹، ۲۱۸): فلما قرأ هرمزد ذلك مرق الحریرة إذ مزقت قلبه، و قطعت احشاءه، و اصفر وجهه و تفرجت بالدماء عینه، ثم قال لیهرام: أیها الرجل الجافی الخلق!

بخوایم^۳ ربودن ز من سر^۴ همی؟
 به خون ریختن تا نباشی تو^۷ شادا
 که کسری ترا تاج بر سر نهادا
 بیازد^{۱۱} همی زنده بی^{۱۲} رهنمون!
 به زندان فرستاد بهرام را
 به زندان، دُزآگاه کردش تبا!
 همان رهنمایی وُگر موبدی^{۱۸}
 نگر تا سوی خوی^{۲۲} بد ننگری!
 ز تیمار زد بر دل خویش تش^{۲۴}!

۲۲. چه جستی بدین^۱ رقعماندر^۲ همی؟
 بدو گفت بهرام کای^۵ ترک زاد^۶
 تو^۸ خاقان نژادی، نه از کیفاد
 بدانست هرمزد^۹ کو^{۱۰} دست خون
 شنید^{۱۳} آن^{۱۴} سخن های بی کام^{۱۵} را
 ۲۲۵ دگر شب^{۱۶} چو برزد سر از کوه ماه
 نماند آن زمان بر درش بخردی^{۱۷}
 ز خوی^{۱۹} بد آید همه^{۲۰} بتری^{۲۱}
 و زآنپس نبد^{۲۳} زندگانش خُوش

گفتار اندر داد کردن هرمزدشاه^{۲۵}

ز^{۲۶} سالی به^{۲۷} اسطخر^{۲۸} بودی دو ماه
 ۲۳۰ که شهری^{۲۹} خنک بود و^{۳۰} روشن هوا^{۳۱}

که کوتاه بودی شبانِ سیاه،
 از آنجا^{۳۷} گذشتن نبودی روا^{۳۱}

۱. ل: ازین: س: آ: برین ۲. ل: آ: ایدر ۳. (ن: و: ا: نحوای) ۴. (ق: آ: سر از من:؛ بنباری (۲۲۰): ماذا أردت بعرض هذه الرقعة علی؟ اتحسب أنك تنجو منی برأسک ۵. (ن: آ: جای) ۶. ق: داد ۷. ل: نباشید: س: بی: ب به جای این بیت، بیت زیر را آورده اند: بدو گفت بهرام کای شهریار (س: کین ترک زار) بنباری (۲۲۱): فقال له بهرام: إنما فعلت ذلك حتى لا تسفك الدماء، وتقطع عن بقائک الرجاء، وواجهه بأنه لا يصلح للملک ۸. ل: ز: لی: ب بیت های ۲۲۲-۲۲۴ را ندارند؛ بنباری (۲۲۲): وأنه من الشجرة الخيئة الخاقانية لا من الشجرة المباركة الکيانية ۹. (ق: آ: کسری) ۱۰. (و: هرمزد کز) ۱۱. ل: س: س: آ (نیز ق: آ): ساند (بی نقطه): ق: نیابد؛ ل: آ: نیابد (حرف یکم بی نقطه): (و: نیاردا: آ: نیابد): متن = ک (نیز ل: آ: پ: ن: آ) ۱۲. (ن: آ: با) ۱۳. (ن: آ: ستمد) ۱۴. ک: ک: این ۱۵. ق: ل: آ: س: آ (نیز ل: آ: پ: ن: آ): ناکام؛ متن = ل: س: ک (نیز ق: آ: و): بنباری (۲۲۳-۲۲۴): فأمر هرمزد برده إلى الحبس ۱۶. س: (نیز لی: ب): هم آنکه؛ (ق: آ: دل شب): متن = ده دستنویس دیگر؛ بنباری (۲۲۵): ثم أمر قتل بعد ثلاث لیل ۱۷. س: (نیز لی: آ: ب): موبدی؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۸. (آ: بخردی): ل: ن: مگر موبدی؛ س: (نیز لی: ب): نامداری وگر بخردی (لی: موبدی (پساوند ندارد)): (ن: رهنمای و همان موبدی؛ ق: آ: چه از رهنمایان چه از بخردان): متن = ق: ک: ل: آ: س: آ (نیز ل: آ: پ: و): بنباری (۲۲۶): فلم یبق فی تلک المملكة ذو عقل يستضاء بنوره، ولا صاحب رأى يقوم بمصالح الملک وأموره ۱۹. س: (نیز لی: ب): کار؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۰. ق: همی ۲۱. ل: متهتری؛ ق: (نیز لی: و: ن: آ): بدتری؛ متن = س: ک: ل: آ: س: آ (نیز ق: آ: ل: آ: پ: آ: ب): کار؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ در س: ق: لی: ل: آ: ب: این بیت با بیت سببین پس و پیش شده است؛ بیایی بیت های متن = ل: ک: س: آ (نیز ق: آ: پ: و: ن: آ) ۲۳. س: (نیز لی: ب): نبود همی؛ (ق: آ: از آن پس نبد): متن = ل: ق: س: آ (نیز ل: آ: ب: ن: آ): بش: ((:)) بنباری (۲۲۷-۲۲۸): فلم یطلب عیش هرمزد ولا یوما واحدا، وكان لا یبیت إلا موجه القلب ساهدا ۲۵. ل: آ: معادلت کردن هرمز با پسرش خسرو پرویز (ن: آ: پسر خود): ق: داستان هرمز با پسرش خسرو که او را پرویز گفتند؛ متن = ل: ک: س: آ سرنویس ندارند ۲۶. ل: س: (نیز لی: ب): به؛ متن = ق: ک: س: آ (نیز ق: آ: ل: آ: ب: ن: آ) ۲۷. (ب: بدر) ۲۸. ل: ک: (نیز لی: پ: و: ن: آ: ب): اصطخر؛ متن = ل: آ: س: آ (نیز ق: آ: ل: آ: ب: ن: آ) ۲۹. (لی: ب: سپهری (شهری)) ۳۰. (و: ن: آ: پ: ب: ح: ج: آ: ل: آ): روان-توان: ب: هوا-ترا) ۳۲. س: ق: س: آ (نیز لی: ل: آ: ب): وزانجا؛ ک: کرانجا؛ متن = ل: آ: (نیز ق: آ: پ: و: ن: آ): بنباری (۲۲۹-۲۳۰): قال: وكان هرمزد یقیم کل سنة شهرین عند قصر اللیالی باصطخر، و یطوف باقی السنة فی ممالک یرتب الامور ویوسس

که بُد شاه پرویز را برنست^۱،
نگهبان اسپ^۲ از پس اندر^۳ دوان
به پیش^۵ موکل بنالید زار!
که بر دم و گوش^۸ بیاید گریست!
ندارد^{۱۰} همی کهتران^{۱۱} را نگاه!
بگفت آنچه^{۱۲} بشنید از آن^{۱۳} کشتزار^{۱۴}
بیر اسپ را در زمان^{۱۶} دم و گوش!
شمارش بیاید^{۱۸} گرفتن^{۱۹} که چند،
اگر صد زیانست، اگر پانصد^{۲۰}!
بریزند^{۲۲} پیش خداوندگار!
برانگیخت از هر سوی^{۲۶} مهتران،
نبرد دم و^{۲۷} گویش اسپ سیاه

چنان بُد که اسپ ز آخر بجست
سوی کشتمند آمد اسپ جوان
بیامد خداوند آن کشتزار^۴
موکل بدو گفت^۶ کین^۷ اسپ کیست؟
خداوند گفت^۹: اسپ پرویز شاه
بیامد موکل بر شهریار
بدو گفت هرمز: به رفتن بگوش^{۱۵}
زیانی که آمد برآن^{۱۷} کشتمند
ز خسرو زیان باز باید ستد
۲۵۰ درمهای^{۲۱} گنجی برآن^{۲۲} کشتزار^{۲۳}
چو بشنید پرویز بودش گران^{۲۵}
نبرد پدر تا ببخشد گناه

۱. ب بیت های ۲۴۳-۲۴۱ را ندارند؛ ق^۲ پس از این بیت افزوده اند:

یکی کوه^۱ (ق: گوهری) نیک تک بادبای
که پرویز را بودی آن (ق: او بدی) دلگشای

۲. ل. ۱. ۲. کشت) ۳. (ق: او؛ ن: ایلدن)؛ ل. ق (نیز ل ۱. ۱): اندر آمد؛ متن: س، ک، ل، ص، ۲. (نیز ب، و)؛ بنداری (۲۴۱-۲۴۲): فافق آن فرسا
من مرابیه الخاصة جفل من اصطبله عاترا فتبعه السانس لیسکه فدخل إلى أرض محروثة ۴. (ن: کشته زار) هق (نیز ل ۱. ۲):
نزد؛ متن: ده دستنویس دیگر ع-س: بوسید ۷. (ل: ن: ۱. ۲. ۳. ۴. ۵. ۶. ۷. ۸. ۹. ۱۰. ۱۱. ۱۲. ۱۳. ۱۴. ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸. ۱۹. ۲۰. ۲۱. ۲۲. ۲۳. ۲۴. ۲۵. ۲۶. ۲۷. ۲۸. ۲۹. ۳۰. ۳۱. ۳۲. ۳۳. ۳۴. ۳۵. ۳۶. ۳۷. ۳۸. ۳۹. ۴۰. ۴۱. ۴۲. ۴۳. ۴۴. ۴۵. ۴۶. ۴۷. ۴۸. ۴۹. ۵۰. ۵۱. ۵۲. ۵۳. ۵۴. ۵۵. ۵۶. ۵۷. ۵۸. ۵۹. ۶۰. ۶۱. ۶۲. ۶۳. ۶۴. ۶۵. ۶۶. ۶۷. ۶۸. ۶۹. ۷۰. ۷۱. ۷۲. ۷۳. ۷۴. ۷۵. ۷۶. ۷۷. ۷۸. ۷۹. ۸۰. ۸۱. ۸۲. ۸۳. ۸۴. ۸۵. ۸۶. ۸۷. ۸۸. ۸۹. ۹۰. ۹۱. ۹۲. ۹۳. ۹۴. ۹۵. ۹۶. ۹۷. ۹۸. ۹۹. ۱۰۰. ۱۰۱. ۱۰۲. ۱۰۳. ۱۰۴. ۱۰۵. ۱۰۶. ۱۰۷. ۱۰۸. ۱۰۹. ۱۱۰. ۱۱۱. ۱۱۲. ۱۱۳. ۱۱۴. ۱۱۵. ۱۱۶. ۱۱۷. ۱۱۸. ۱۱۹. ۱۲۰. ۱۲۱. ۱۲۲. ۱۲۳. ۱۲۴. ۱۲۵. ۱۲۶. ۱۲۷. ۱۲۸. ۱۲۹. ۱۳۰. ۱۳۱. ۱۳۲. ۱۳۳. ۱۳۴. ۱۳۵. ۱۳۶. ۱۳۷. ۱۳۸. ۱۳۹. ۱۴۰. ۱۴۱. ۱۴۲. ۱۴۳. ۱۴۴. ۱۴۵. ۱۴۶. ۱۴۷. ۱۴۸. ۱۴۹. ۱۵۰. ۱۵۱. ۱۵۲. ۱۵۳. ۱۵۴. ۱۵۵. ۱۵۶. ۱۵۷. ۱۵۸. ۱۵۹. ۱۶۰. ۱۶۱. ۱۶۲. ۱۶۳. ۱۶۴. ۱۶۵. ۱۶۶. ۱۶۷. ۱۶۸. ۱۶۹. ۱۷۰. ۱۷۱. ۱۷۲. ۱۷۳. ۱۷۴. ۱۷۵. ۱۷۶. ۱۷۷. ۱۷۸. ۱۷۹. ۱۸۰. ۱۸۱. ۱۸۲. ۱۸۳. ۱۸۴. ۱۸۵. ۱۸۶. ۱۸۷. ۱۸۸. ۱۸۹. ۱۹۰. ۱۹۱. ۱۹۲. ۱۹۳. ۱۹۴. ۱۹۵. ۱۹۶. ۱۹۷. ۱۹۸. ۱۹۹. ۲۰۰. ۲۰۱. ۲۰۲. ۲۰۳. ۲۰۴. ۲۰۵. ۲۰۶. ۲۰۷. ۲۰۸. ۲۰۹. ۲۱۰. ۲۱۱. ۲۱۲. ۲۱۳. ۲۱۴. ۲۱۵. ۲۱۶. ۲۱۷. ۲۱۸. ۲۱۹. ۲۲۰. ۲۲۱. ۲۲۲. ۲۲۳. ۲۲۴. ۲۲۵. ۲۲۶. ۲۲۷. ۲۲۸. ۲۲۹. ۲۳۰. ۲۳۱. ۲۳۲. ۲۳۳. ۲۳۴. ۲۳۵. ۲۳۶. ۲۳۷. ۲۳۸. ۲۳۹. ۲۴۰. ۲۴۱. ۲۴۲. ۲۴۳. ۲۴۴. ۲۴۵. ۲۴۶. ۲۴۷. ۲۴۸. ۲۴۹. ۲۵۰. ۲۵۱. ۲۵۲. ۲۵۳. ۲۵۴. ۲۵۵. ۲۵۶. ۲۵۷. ۲۵۸. ۲۵۹. ۲۶۰. ۲۶۱. ۲۶۲. ۲۶۳. ۲۶۴. ۲۶۵. ۲۶۶. ۲۶۷. ۲۶۸. ۲۶۹. ۲۷۰. ۲۷۱. ۲۷۲. ۲۷۳. ۲۷۴. ۲۷۵. ۲۷۶. ۲۷۷. ۲۷۸. ۲۷۹. ۲۸۰. ۲۸۱. ۲۸۲. ۲۸۳. ۲۸۴. ۲۸۵. ۲۸۶. ۲۸۷. ۲۸۸. ۲۸۹. ۲۹۰. ۲۹۱. ۲۹۲. ۲۹۳. ۲۹۴. ۲۹۵. ۲۹۶. ۲۹۷. ۲۹۸. ۲۹۹. ۳۰۰. ۳۰۱. ۳۰۲. ۳۰۳. ۳۰۴. ۳۰۵. ۳۰۶. ۳۰۷. ۳۰۸. ۳۰۹. ۳۱۰. ۳۱۱. ۳۱۲. ۳۱۳. ۳۱۴. ۳۱۵. ۳۱۶. ۳۱۷. ۳۱۸. ۳۱۹. ۳۲۰. ۳۲۱. ۳۲۲. ۳۲۳. ۳۲۴. ۳۲۵. ۳۲۶. ۳۲۷. ۳۲۸. ۳۲۹. ۳۳۰. ۳۳۱. ۳۳۲. ۳۳۳. ۳۳۴. ۳۳۵. ۳۳۶. ۳۳۷. ۳۳۸. ۳۳۹. ۳۴۰. ۳۴۱. ۳۴۲. ۳۴۳. ۳۴۴. ۳۴۵. ۳۴۶. ۳۴۷. ۳۴۸. ۳۴۹. ۳۵۰. ۳۵۱. ۳۵۲. ۳۵۳. ۳۵۴. ۳۵۵. ۳۵۶. ۳۵۷. ۳۵۸. ۳۵۹. ۳۶۰. ۳۶۱. ۳۶۲. ۳۶۳. ۳۶۴. ۳۶۵. ۳۶۶. ۳۶۷. ۳۶۸. ۳۶۹. ۳۷۰. ۳۷۱. ۳۷۲. ۳۷۳. ۳۷۴. ۳۷۵. ۳۷۶. ۳۷۷. ۳۷۸. ۳۷۹. ۳۸۰. ۳۸۱. ۳۸۲. ۳۸۳. ۳۸۴. ۳۸۵. ۳۸۶. ۳۸۷. ۳۸۸. ۳۸۹. ۳۹۰. ۳۹۱. ۳۹۲. ۳۹۳. ۳۹۴. ۳۹۵. ۳۹۶. ۳۹۷. ۳۹۸. ۳۹۹. ۴۰۰. ۴۰۱. ۴۰۲. ۴۰۳. ۴۰۴. ۴۰۵. ۴۰۶. ۴۰۷. ۴۰۸. ۴۰۹. ۴۱۰. ۴۱۱. ۴۱۲. ۴۱۳. ۴۱۴. ۴۱۵. ۴۱۶. ۴۱۷. ۴۱۸. ۴۱۹. ۴۲۰. ۴۲۱. ۴۲۲. ۴۲۳. ۴۲۴. ۴۲۵. ۴۲۶. ۴۲۷. ۴۲۸. ۴۲۹. ۴۳۰. ۴۳۱. ۴۳۲. ۴۳۳. ۴۳۴. ۴۳۵. ۴۳۶. ۴۳۷. ۴۳۸. ۴۳۹. ۴۴۰. ۴۴۱. ۴۴۲. ۴۴۳. ۴۴۴. ۴۴۵. ۴۴۶. ۴۴۷. ۴۴۸. ۴۴۹. ۴۵۰. ۴۵۱. ۴۵۲. ۴۵۳. ۴۵۴. ۴۵۵. ۴۵۶. ۴۵۷. ۴۵۸. ۴۵۹. ۴۶۰. ۴۶۱. ۴۶۲. ۴۶۳. ۴۶۴. ۴۶۵. ۴۶۶. ۴۶۷. ۴۶۸. ۴۶۹. ۴۷۰. ۴۷۱. ۴۷۲. ۴۷۳. ۴۷۴. ۴۷۵. ۴۷۶. ۴۷۷. ۴۷۸. ۴۷۹. ۴۸۰. ۴۸۱. ۴۸۲. ۴۸۳. ۴۸۴. ۴۸۵. ۴۸۶. ۴۸۷. ۴۸۸. ۴۸۹. ۴۹۰. ۴۹۱. ۴۹۲. ۴۹۳. ۴۹۴. ۴۹۵. ۴۹۶. ۴۹۷. ۴۹۸. ۴۹۹. ۵۰۰. ۵۰۱. ۵۰۲. ۵۰۳. ۵۰۴. ۵۰۵. ۵۰۶. ۵۰۷. ۵۰۸. ۵۰۹. ۵۱۰. ۵۱۱. ۵۱۲. ۵۱۳. ۵۱۴. ۵۱۵. ۵۱۶. ۵۱۷. ۵۱۸. ۵۱۹. ۵۲۰. ۵۲۱. ۵۲۲. ۵۲۳. ۵۲۴. ۵۲۵. ۵۲۶. ۵۲۷. ۵۲۸. ۵۲۹. ۵۳۰. ۵۳۱. ۵۳۲. ۵۳۳. ۵۳۴. ۵۳۵. ۵۳۶. ۵۳۷. ۵۳۸. ۵۳۹. ۵۴۰. ۵۴۱. ۵۴۲. ۵۴۳. ۵۴۴. ۵۴۵. ۵۴۶. ۵۴۷. ۵۴۸. ۵۴۹. ۵۵۰. ۵۵۱. ۵۵۲. ۵۵۳. ۵۵۴. ۵۵۵. ۵۵۶. ۵۵۷. ۵۵۸. ۵۵۹. ۵۶۰. ۵۶۱. ۵۶۲. ۵۶۳. ۵۶۴. ۵۶۵. ۵۶۶. ۵۶۷. ۵۶۸. ۵۶۹. ۵۷۰. ۵۷۱. ۵۷۲. ۵۷۳. ۵۷۴. ۵۷۵. ۵۷۶. ۵۷۷. ۵۷۸. ۵۷۹. ۵۸۰. ۵۸۱. ۵۸۲. ۵۸۳. ۵۸۴. ۵۸۵. ۵۸۶. ۵۸۷. ۵۸۸. ۵۸۹. ۵۹۰. ۵۹۱. ۵۹۲. ۵۹۳. ۵۹۴. ۵۹۵. ۵۹۶. ۵۹۷. ۵۹۸. ۵۹۹. ۶۰۰. ۶۰۱. ۶۰۲. ۶۰۳. ۶۰۴. ۶۰۵. ۶۰۶. ۶۰۷. ۶۰۸. ۶۰۹. ۶۱۰. ۶۱۱. ۶۱۲. ۶۱۳. ۶۱۴. ۶۱۵. ۶۱۶. ۶۱۷. ۶۱۸. ۶۱۹. ۶۲۰. ۶۲۱. ۶۲۲. ۶۲۳. ۶۲۴. ۶۲۵. ۶۲۶. ۶۲۷. ۶۲۸. ۶۲۹. ۶۳۰. ۶۳۱. ۶۳۲. ۶۳۳. ۶۳۴. ۶۳۵. ۶۳۶. ۶۳۷. ۶۳۸. ۶۳۹. ۶۴۰. ۶۴۱. ۶۴۲. ۶۴۳. ۶۴۴. ۶۴۵. ۶۴۶. ۶۴۷. ۶۴۸. ۶۴۹. ۶۵۰. ۶۵۱. ۶۵۲. ۶۵۳. ۶۵۴. ۶۵۵. ۶۵۶. ۶۵۷. ۶۵۸. ۶۵۹. ۶۶۰. ۶۶۱. ۶۶۲. ۶۶۳. ۶۶۴. ۶۶۵. ۶۶۶. ۶۶۷. ۶۶۸. ۶۶۹. ۶۷۰. ۶۷۱. ۶۷۲. ۶۷۳. ۶۷۴. ۶۷۵. ۶۷۶. ۶۷۷. ۶۷۸. ۶۷۹. ۶۸۰. ۶۸۱. ۶۸۲. ۶۸۳. ۶۸۴. ۶۸۵. ۶۸۶. ۶۸۷. ۶۸۸. ۶۸۹. ۶۹۰. ۶۹۱. ۶۹۲. ۶۹۳. ۶۹۴. ۶۹۵. ۶۹۶. ۶۹۷. ۶۹۸. ۶۹۹. ۷۰۰. ۷۰۱. ۷۰۲. ۷۰۳. ۷۰۴. ۷۰۵. ۷۰۶. ۷۰۷. ۷۰۸. ۷۰۹. ۷۱۰. ۷۱۱. ۷۱۲. ۷۱۳. ۷۱۴. ۷۱۵. ۷۱۶. ۷۱۷. ۷۱۸. ۷۱۹. ۷۲۰. ۷۲۱. ۷۲۲. ۷۲۳. ۷۲۴. ۷۲۵. ۷۲۶. ۷۲۷. ۷۲۸. ۷۲۹. ۷۳۰. ۷۳۱. ۷۳۲. ۷۳۳. ۷۳۴. ۷۳۵. ۷۳۶. ۷۳۷. ۷۳۸. ۷۳۹. ۷۴۰. ۷۴۱. ۷۴۲. ۷۴۳. ۷۴۴. ۷۴۵. ۷۴۶. ۷۴۷. ۷۴۸. ۷۴۹. ۷۵۰. ۷۵۱. ۷۵۲. ۷۵۳. ۷۵۴. ۷۵۵. ۷۵۶. ۷۵۷. ۷۵۸. ۷۵۹. ۷۶۰. ۷۶۱. ۷۶۲. ۷۶۳. ۷۶۴. ۷۶۵. ۷۶۶. ۷۶۷. ۷۶۸. ۷۶۹. ۷۷۰. ۷۷۱. ۷۷۲. ۷۷۳. ۷۷۴. ۷۷۵. ۷۷۶. ۷۷۷. ۷۷۸. ۷۷۹. ۷۸۰. ۷۸۱. ۷۸۲. ۷۸۳. ۷۸۴. ۷۸۵. ۷۸۶. ۷۸۷. ۷۸۸. ۷۸۹. ۷۹۰. ۷۹۱. ۷۹۲. ۷۹۳. ۷۹۴. ۷۹۵. ۷۹۶. ۷۹۷. ۷۹۸. ۷۹۹. ۸۰۰. ۸۰۱. ۸۰۲. ۸۰۳. ۸۰۴. ۸۰۵. ۸۰۶. ۸۰۷. ۸۰۸. ۸۰۹. ۸۱۰. ۸۱۱. ۸۱۲. ۸۱۳. ۸۱۴. ۸۱۵. ۸۱۶. ۸۱۷. ۸۱۸. ۸۱۹. ۸۲۰. ۸۲۱. ۸۲۲. ۸۲۳. ۸۲۴. ۸۲۵. ۸۲۶. ۸۲۷. ۸۲۸. ۸۲۹. ۸۳۰. ۸۳۱. ۸۳۲. ۸۳۳. ۸۳۴. ۸۳۵. ۸۳۶. ۸۳۷. ۸۳۸. ۸۳۹. ۸۴۰. ۸۴۱. ۸۴۲. ۸۴۳. ۸۴۴. ۸۴۵. ۸۴۶. ۸۴۷. ۸۴۸. ۸۴۹. ۸۵۰. ۸۵۱. ۸۵۲. ۸۵۳. ۸۵۴. ۸۵۵. ۸۵۶. ۸۵۷. ۸۵۸. ۸۵۹. ۸۶۰. ۸۶۱. ۸۶۲. ۸۶۳. ۸۶۴. ۸۶۵. ۸۶۶. ۸۶۷. ۸۶۸. ۸۶۹. ۸۷۰. ۸۷۱. ۸۷۲. ۸۷۳. ۸۷۴. ۸۷۵. ۸۷۶. ۸۷۷. ۸۷۸. ۸۷۹. ۸۸۰. ۸۸۱. ۸۸۲. ۸۸۳. ۸۸۴. ۸۸۵. ۸۸۶. ۸۸۷. ۸۸۸. ۸۸۹. ۸۹۰. ۸۹۱. ۸۹۲. ۸۹۳. ۸۹۴. ۸۹۵. ۸۹۶. ۸۹۷. ۸۹۸. ۸۹۹. ۹۰۰. ۹۰۱. ۹۰۲. ۹۰۳. ۹۰۴. ۹۰۵. ۹۰۶. ۹۰۷. ۹۰۸. ۹۰۹. ۹۱۰. ۹۱۱. ۹۱۲. ۹۱۳. ۹۱۴. ۹۱۵. ۹۱۶. ۹۱۷. ۹۱۸. ۹۱۹. ۹۲۰. ۹۲۱. ۹۲۲. ۹۲۳. ۹۲۴. ۹۲۵. ۹۲۶. ۹۲۷. ۹۲۸. ۹۲۹. ۹۳۰. ۹۳۱. ۹۳۲. ۹۳۳. ۹۳۴. ۹۳۵. ۹۳۶. ۹۳۷. ۹۳۸. ۹۳۹. ۹۴۰. ۹۴۱. ۹۴۲. ۹۴۳. ۹۴۴. ۹۴۵. ۹۴۶. ۹۴۷. ۹۴۸. ۹۴۹. ۹۵۰. ۹۵۱. ۹۵۲. ۹۵۳. ۹۵۴. ۹۵۵. ۹۵۶. ۹۵۷. ۹۵۸. ۹۵۹. ۹۶۰. ۹۶۱. ۹۶۲. ۹۶۳. ۹۶۴. ۹۶۵. ۹۶۶. ۹۶۷. ۹۶۸. ۹۶۹. ۹۷۰. ۹۷۱. ۹۷۲. ۹۷۳. ۹۷۴. ۹۷۵. ۹۷۶. ۹۷۷. ۹۷۸. ۹۷۹. ۹۸۰. ۹۸۱. ۹۸۲. ۹۸۳. ۹۸۴. ۹۸۵. ۹۸۶. ۹۸۷. ۹۸۸. ۹۸۹. ۹۹۰. ۹۹۱. ۹۹۲. ۹۹۳. ۹۹۴. ۹۹۵. ۹۹۶. ۹۹۷. ۹۹۸. ۹۹۹. ۱۰۰۰. ۱۰۰۱. ۱۰۰۲. ۱۰۰۳. ۱۰۰۴. ۱۰۰۵. ۱۰۰۶. ۱۰۰۷. ۱۰۰۸. ۱۰۰۹. ۱۰۱۰. ۱۰۱۱. ۱۰۱۲. ۱۰۱۳. ۱۰۱۴. ۱۰۱۵. ۱۰۱۶. ۱۰۱۷. ۱۰۱۸. ۱۰۱۹. ۱۰۲۰. ۱۰۲۱. ۱۰۲۲. ۱۰۲۳. ۱۰۲۴. ۱۰۲۵. ۱۰۲۶. ۱۰۲۷. ۱۰۲۸. ۱۰۲۹. ۱۰۳۰. ۱۰۳۱. ۱۰۳۲. ۱۰۳۳. ۱۰۳۴. ۱۰۳۵. ۱۰۳۶. ۱۰۳۷. ۱۰۳۸. ۱۰۳۹. ۱۰۴۰. ۱۰۴۱. ۱۰۴۲. ۱۰۴۳. ۱۰۴۴. ۱۰۴۵. ۱۰۴۶. ۱۰۴۷. ۱۰۴۸. ۱۰۴۹. ۱۰۵۰. ۱۰۵۱. ۱۰۵۲. ۱۰۵۳. ۱۰۵۴. ۱۰۵۵. ۱۰۵۶. ۱۰۵۷. ۱۰۵۸. ۱۰۵۹. ۱۰۶۰. ۱۰۶۱. ۱۰۶۲. ۱۰۶۳. ۱۰۶۴. ۱۰۶۵. ۱۰۶۶. ۱۰۶۷. ۱۰۶۸. ۱۰۶۹. ۱۰۷۰. ۱۰۷۱. ۱۰۷۲. ۱۰۷۳. ۱۰۷۴. ۱۰۷۵. ۱۰۷۶. ۱۰۷۷. ۱۰۷۸. ۱۰۷۹. ۱۰۸۰. ۱۰۸۱. ۱۰۸۲. ۱۰۸۳. ۱۰۸۴. ۱۰۸۵. ۱۰۸۶. ۱۰۸۷. ۱۰۸۸. ۱۰۸۹. ۱۰۹۰. ۱۰۹۱. ۱۰۹۲. ۱۰۹۳. ۱۰۹۴. ۱۰۹۵. ۱۰۹۶. ۱۰۹۷. ۱۰۹۸. ۱۰۹۹. ۱۱۰۰. ۱۱۰۱. ۱۱۰۲. ۱۱۰۳. ۱۱۰۴. ۱۱۰۵. ۱۱۰۶. ۱۱۰۷. ۱۱۰۸. ۱۱۰۹. ۱۱۱۰. ۱۱۱۱. ۱۱۱۲. ۱۱۱۳. ۱۱۱۴. ۱۱۱۵. ۱۱۱۶. ۱۱۱۷. ۱۱۱۸. ۱۱۱۹. ۱۱۲۰. ۱۱۲۱. ۱۱۲۲. ۱۱۲۳. ۱۱۲۴. ۱۱۲۵. ۱۱۲۶. ۱۱۲۷. ۱۱۲۸. ۱۱۲۹. ۱۱۳۰. ۱۱۳۱. ۱۱۳۲. ۱۱۳۳. ۱۱۳۴. ۱۱۳۵. ۱۱۳۶. ۱۱۳۷. ۱۱۳۸. ۱۱۳۹. ۱۱۴۰. ۱۱۴۱. ۱۱۴۲. ۱۱۴۳. ۱۱۴۴. ۱۱۴۵. ۱۱۴۶. ۱۱۴۷. ۱۱۴۸. ۱۱۴۹. ۱۱۵۰. ۱۱۵۱. ۱۱۵۲. ۱۱۵۳. ۱۱۵۴. ۱۱۵۵. ۱۱۵۶. ۱۱۵۷. ۱۱۵۸. ۱۱۵۹. ۱۱۶۰. ۱۱۶۱. ۱۱۶۲. ۱۱۶۳. ۱۱۶۴. ۱۱۶۵. ۱۱۶۶. ۱۱۶۷. ۱۱۶۸. ۱۱۶۹. ۱۱۷۰. ۱۱۷۱. ۱۱۷۲. ۱۱۷۳. ۱۱۷۴. ۱۱۷۵. ۱۱۷۶. ۱۱۷۷. ۱۱۷۸. ۱۱۷۹. ۱۱۸۰. ۱۱۸۱. ۱۱۸۲. ۱۱۸۳. ۱۱۸۴. ۱۱۸۵. ۱۱۸۶. ۱۱۸۷. ۱۱۸۸. ۱۱۸۹. ۱۱۹۰. ۱۱۹۱. ۱۱۹۲. ۱۱۹۳. ۱۱۹۴. ۱۱۹۵. ۱۱۹۶. ۱۱۹۷. ۱۱۹۸. ۱۱۹۹. ۱۲۰۰. ۱۲۰۱. ۱۲۰۲. ۱۲۰۳. ۱۲۰۴. ۱۲۰۵. ۱۲۰۶. ۱۲۰۷. ۱۲۰۸. ۱۲۰۹. ۱۲۱۰. ۱۲۱۱. ۱۲۱۲. ۱۲۱۳. ۱۲۱۴. ۱۲۱۵. ۱۲۱۶. ۱۲۱۷. ۱۲۱۸. ۱۲۱۹. ۱۲۲۰. ۱۲۲۱. ۱۲۲۲. ۱۲۲۳. ۱۲۲۴. ۱۲۲۵. ۱۲۲۶. ۱۲۲۷. ۱۲۲۸. ۱۲۲۹. ۱۲۳۰. ۱۲۳۱. ۱۲۳۲. ۱۲۳۳. ۱۲۳۴. ۱۲۳۵. ۱۲۳۶. ۱۲۳۷. ۱۲۳۸. ۱۲۳۹. ۱۲۴۰. ۱۲۴۱. ۱۲۴۲. ۱۲۴۳. ۱۲۴۴. ۱۲۴۵. ۱۲۴۶. ۱۲۴۷. ۱۲۴۸. ۱۲۴۹. ۱۲۵۰. ۱۲۵۱. ۱۲۵۲. ۱۲۵۳. ۱۲۵۴. ۱۲۵۵. ۱۲۵۶. ۱۲۵۷. ۱۲۵۸. ۱۲۵۹. ۱۲۶۰. ۱۲۶۱. ۱۲۶۲. ۱۲۶۳. ۱۲۶۴. ۱۲۶۵. ۱۲۶۶. ۱۲۶۷. ۱۲۶۸. ۱۲۶۹. ۱۲۷۰. ۱۲۷۱. ۱۲۷۲. ۱۲۷۳. ۱۲۷۴. ۱۲۷۵. ۱۲۷۶. ۱۲۷۷. ۱۲۷۸. ۱۲۷۹. ۱۲۸۰. ۱۲۸۱. ۱۲۸۲. ۱۲۸۳. ۱۲۸۴. ۱۲۸۵. ۱۲۸۶. ۱۲۸۷. ۱۲۸۸. ۱۲۸۹. ۱۲۹۰. ۱۲۹۱. ۱۲۹۲. ۱۲۹۳. ۱۲۹۴. ۱۲۹۵. ۱۲۹۶. ۱۲۹۷. ۱۲۹۸. ۱۲۹۹. ۱۳۰۰. ۱۳۰۱. ۱۳۰۲. ۱۳۰۳. ۱۳۰۴. ۱۳۰۵. ۱۳۰۶. ۱۳۰۷. ۱۳۰۸. ۱۳۰۹. ۱۳۱۰. ۱۳۱۱. ۱۳۱۲. ۱۳۱۳. ۱۳۱۴. ۱۳۱۵. ۱۳۱۶. ۱۳۱۷. ۱۳۱۸. ۱۳۱۹. ۱۳۲۰. ۱۳۲۱. ۱۳۲۲. ۱۳۲۳. ۱۳۲۴. ۱۳۲۵. ۱۳۲۶. ۱۳۲۷. ۱۳۲۸. ۱۳۲۹. ۱۳۳۰. ۱۳۳۱. ۱۳۳۲. ۱۳۳۳. ۱۳۳۴. ۱۳۳۵. ۱۳۳۶. ۱۳۳۷. ۱۳۳۸. ۱۳۳۹. ۱۳۴۰. ۱۳۴۱. ۱۳۴۲. ۱۳۴۳. ۱۳۴۴. ۱۳۴۵. ۱۳۴۶. ۱۳۴۷. ۱۳۴۸. ۱۳۴۹. ۱۳۵۰. ۱۳۵۱. ۱۳۵۲. ۱۳۵۳. ۱۳۵۴. ۱۳۵۵. ۱۳۵۶. ۱۳۵۷

برآشت از آن اسپ^۱ او شهریار
 موکل شد از بیم^۲ هرمز^۳ دوان
 به خنجر جدا کرد از وی^۴ گوش و دم
 همان نیز تاوان بدان دادخواه^{۱۱}

جهاندگان را همه کرد خوار^{۱۲}
 بدان کشت^{۱۳} نزدیک اسپ جوان^{۱۴}
 برآن کشتاری^{۱۵} که آزد^{۱۶} سم
 رسانید خسرو^{۱۷} به فرمان شاه^{۱۸}
 بیاورد^{۱۹} هر کس فراوان شکار^{۲۰}
 سپهتندازی، بلنداختری^{۲۱}
 بفرمود تا کهنتر اندر دويد^{۲۲}
 به ایوان و^{۲۳} خوالیگرش را^{۲۴} سپرد
 بدان^{۲۵} مرد گفت: ای بد بدگمان،
 نه دینار سختی بها را ز گنج^{۲۶}!
 بنالم کنون از تو در^{۲۷} پیش شاه!

و زآنپس به نخچیر شد شهریار
 سوارى، ردی، مرد گندآوری^{۱۶}
 به رهبر یکی^{۱۸} رز پر از غوره^{۱۹} دید^{۲۰}
 ۲۶۰ از آن خوشه‌یی چند بُرید و^{۲۲} برد
 بیامد خداوند رز^{۲۵} در زمان^{۲۶}
 نگهبان این رز نبودى به رنج^{۲۸}
 چرا^{۳۰} رنج ناپرده^{۳۱} کردی تباہ؟

۱-ل. س: زان اسب؛ (ق: آزان پس بری؛ ل: از اسب)؛ متن = ق-س (نیز ل-ب) ۲-س (نیز ل، ل-۲، ۱): بیازد بسیار بر (س: را، ل: ۱: بس) پیشکار (ق:؟)؛ نبد پند کس بر دل او به کار؛ (ب: بیاورد هر کس فراوان... (۹))؛ متن = ل، ک، ل، آ، س (نیز ق، پ، و، ل، ن:؟)؛ بنهاری (۲۵۱-۲۵۲)؛ فطهم علی پرویز قطع ذنب فرسه فارس لیلی آیه جماعه لیشفاغوا فملا یقبل شفاعتهم فی فرسه ۳-س، ق، ل (نیز ل: ۱): پیش؛ متن = ل، ک، س (نیز ق، ل، ل-۲، ل-۱، ن:؟) ۴-ل (ن:؟: اشیش) ۵-ل (پ: کشته)؛ س: چنین گشت؛ ل: بران کشت؛ (ق: آ: برفتند؛ و: دوان گشت)؛ متن = ل، ق، ک، س (نیز ل، ل-۲، ل-۱، ن:؟) ۶-ل (ن:؟: اشیش روان) ۷-ل: زو ۸-س، ل، آ، س (نیز ل، ل-۲، ل-۱، ن:؟) ۹-ل (ن:؟: کشته زاری) ۱۰-س: او زد دو؛ ق، ک، ل (نیز ل، ل-۲، ل-۱، ن:؟) ۱۱-س: آزد؛ (ق: آ: او برد؛ و: بنهاد)؛ متن = ل: آزد (ج-آورد؟)؛ ل: آ ۲۵۵ و ۲۵۷-ب ۲۵۷-آ را انداخته است ۱۱-س، ق، ک، س (نیز ل، ل-۲، ل-۱، ن:؟)؛ بفرمود شاه؛ ل (نیز ق، پ، ل:؟)؛ به فرمان شاه؛ متن = ل (نیز و) ۱۲-آ: رها کنید هرمز ۱۳-س: آ (نیز ل، ل-۲، ل-۱، ن:؟)؛ بدان دادخواه؛ (ق: آ: بفریادخواه؛ ل:؟)؛ بدان نیکخواه؛ متن = ل (نیز و)؛ و: بنهاری (۲۵۴-۲۵۶)؛ و قطع ذنب و آذنه، و غزم پرویز بعوض ما ائلفه، علی الصفة المذكورة ۱۴-ل: بیاورد ۱۵-ل (ن:؟: شمار) ۱۶-س، ق، ل (نیز ل، ل-۲، ل-۱، ن:؟)؛ رزی دید با را آوری (ل:؟: باز آوری)؛ ک، س (نیز ل، ل-۲، ل-۱، ن:؟)؛ زری (س:؟)؛ رزی) دید کندلوری)؛ متن = ل ۱۷-ل (ق:؟: دللاوری؛ ل:؟: و کندلوری)؛ ق: آ پس از این بیت افزوده است:
 درو شد ز بهر خورش آن جوان
 بدو در همی آب سرد روان

۱۸-س: آ (نیز ق، پ:؟)؛ سراسر همه؛ متن = ل ۱۹-س (نیز ل:؟)؛ انگور ۲۰-ق، ل (نیز پ، ل، ن:؟)؛ بود؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۱-ق، ل (نیز پ:؟)؛ آن را درود؛ (ل:؟: آمد چو دود)؛ س (نیز ل:؟)؛ کهنترش را دويد؛ (ق:؟: اسب اندر دويد؛ آ: کهنترش در دويد؛ ب: بر کهنترش تا دويد)؛ متن = ل، ک، س (نیز ل، ل-۲، ل-۱، ن:؟) ۲۲-ل (پ: بگسست و)؛ س: خوشه برید و نزدیک؛ ک (نیز ق:؟)؛ خوشه چندی برید و؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۳-س (نیز ل:؟)؛ جوی؛ (و: آبوانش)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۴-ق:؟: خوالیگرانش؛ و: خوالیگران را)؛ بنهاری (۲۵۷-۲۶۰)؛ قال: و خرج ذات یوم الی الصید فی خواصه، و کان معره علی کروم و بساتین، فرأى بعض أمرائه عنایق من الحصرم متهدله من بعض تلك الكروم فأمر غلامه بأن یقطع منها عذة و یحملها الی المطیخ ففعل ۲۵-ک (نیز ل، ل-۲، ل-۱، ن:؟)؛ زر ۲۶-ل: خداوندش اندر زمان ۲۷-ل، ک، ل، آ، س (نیز ق، ل، ل-۲، ل-۱، ن:؟)؛ بدین ۲۸-ل (ن:؟: گنج (پساوند ندارد))؛ س (نیز ل، ل-۲، ل-۱، ن:؟)؛ تو بودی مگر؛ متن = ل، ق، س (نیز ق، ل، ل-۲، ل-۱، ن:؟)؛ و، ل، ۲۹-ل، ق، ل، آ، س (نیز ق، ل، ل-۲، ل-۱، ن:؟)؛ دادی بها را ز (ل، ل، ن:؟)؛ گنج؛ س (نیز پ:؟)؛ که کردی تو این را همه زیر و بر؛ (ل:؟: که کردی تو این رز به زیر و زیر)؛ متن = ک ۳۰-ل (ن:؟: کنون) ۳۱-ل (ق:؟: ناخورده) ۳۲-ل (پ:؟: من)؛ ک: ربودن کنون؛ بنهاری (۲۶۱-۲۶۳)؛ و: علم صاحب البستان بذک فعدا نحو ذلک الامیر و قال: إنک قد ائلفت مالی، و لابد أن أشکوک الی الملك

به زودی کمر باز کرد از میان،
 به هر مهره‌یی در نشاندۀ^۱ گهر!
 که کردار بد چند باید^۳ نهفت!
 خریده^۶ نداری، بهایی مکن!
 بیچی، اگر بشنود^۹ دادگر^{۱۰}!

سوارِ دلاور ز بیمِ زیان
 بدو داد پرمايه زرين کمر
 خداوند زز چون کمر دید^۲، گفت
 تو با^۴ شهریار^۵ آشنایی مکن
 سپاسی نهم بر تو بر^۷ زین کمر^۸

به پیروزی اندر شده نامدار^{۱۱}!
 که رزم هرگز^{۱۲} ندیدی^{۱۳} شکن!
 کلاه کیی برکشیده^{۱۶} به ماه
 دلاورسری^{۱۷} بود با نام و ننگ!
 نیاسود هرگز یلی شیرگیر^{۱۸}!
 همی‌جست در^{۱۹} پادشاهی هنر^{۲۰}!

یکی مرد بُد هرمز شهریار
 به مردی ستوده به هر انجمن
 که هم^{۱۴} داده بود^{۱۵} هم دادخواه
 نکردی به شهر مداین درنگ
 بهار و تموز و زمستان و تیر
 همی‌گشت گرد جهان سربه‌سر

گفتار اندر آمدن ساوه‌شاه به ایران زمین به جنگ هرمز شاه^{۲۱}

۲۷۵ چو ده سال^{۲۲} شد پادشاهیش راست ز هر کشور آواز^{۲۳} بدخواه خاست^{۲۴}!

۱-س^۲ (نیز ق^۲): فشانده؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۲۶۴-۲۶۵): فزع الأمير. و كان علی وسطه منطقة مرصعة فحلها و دفعها إلى صاحب البستان ۲-ن^۲: (ن^۲: دید و) ۳-س^۲: (نیز ق^۲): مانده؛ ل^۲ (نیز ق^۲): (نیز ق^۲): شاید؛ س: را بیاید؛ متن = ل. ق (نیز ل^۲: ۴-ن^۲): (بر) ۵-س^۲: شهر حیار < ۶-آ: خریدن؛ ق، ب این بیت را ندارند ۷-آ: (من) ۸-س^۲: (زین کمر) ۹-س-س^۲: (نیز ل^۲: ل^۲: ۱۰-س^۲: ۱۱-س^۲: تو بیجانی ار بشنود (ل^۲: بستود (())؛ ق^۲: تو این را مبر خود بر؛ و تو بیچی اگر بشنود؛ متن = ل (نیز س^۲: و) ۱۰-س^۲: تاجور؛ بنداری (۲۶۴-۲۶۸): فأخذها و تأملها ثم قال للأسير: إني آمن عليك برد هذه المنطقة اليك و إخفاء أمرك. ففعل و سر بصنيعة الأمير و انتجر بذلك قلبه الكبير. و ذلك لأن هرمز كان مراً السياسة سريع العقوبة ۱۱-ن^۲: شهریار (پساوند ندارد) ۱۲-ل^۲: که: که از (س: در) رزم هرگز: (پ: که رزم و را کسی؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۳-ق^۲: (نزدیدم) ۱۴-س^۲: هم او ۱۵-س^۲: (پ: <)) ۱۶-ل^۲: (نیز و): بر نهاده؛ (پ: برگزشته)؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۲۶۹-۲۷۱): و كان ممكناً في سلطانه مذكورا بالرأفة و الرحمة علی ضعفه رعيته مخصوصا بالظفر، موصوفا بالشجاعة، مشهورا بسيرة الانصاف، قاصما لظهور أهل الظلم و الإجحاف، متيقظا في مصالح الملك ۱۷-ق، س^۲: (نیز ن^۲): شهی؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۸-ل، س، س^۲: (نیز و): هرمز یل (س: شه) شیرگیر؛ ل^۲: (نیز پ:): آن (ب: از آن) هرمز شیرگیر؛ ق (نیز ل^۲): نیاسودی آن (ل^۲): (از) هرمز شهرگیر؛ (ل^۲: ۳-س^۲: ۴-س^۲: نیاسودی آن هرمز شیرگیر)؛ متن = ک (نیز ق^۲) ۱۹-س، ک: تا؛ ل^۲: (نیز ق^۲: ۲-س^۲: ل^۲: ۳-س^۲: ۴-س^۲: ۵-س^۲: با؛ متن = ل، ق (نیز و) ۲۰-س: بسر (ل^۲): بنداری (۲۷۲-۲۷۴): لا يؤخر أمر يومه إلى غده (ولا يستقر في دار ملكه) و يتجشم التطواف في أقطار مملكته حتى في حمارة القيظ و كالح الشتاء، لا يعرف الاستراحة و لا الراحة ۲۱-ل: خبر یافتن هرمز دراز ساوه‌شاه؛ ق: آمدن ساوه‌شاه توری به جنگ ایران و خبر یافتن هرمز از وی؛ ل^۲: آمدن ساوه‌شاه به رزم هرمز و رفتن از جیحون؛ متن = س، ک: سرنویس ندارد و در س^۲ سرنویس خوانا نیست؛ بنداری: ذکر خروج ساوه‌شاه ملک الترك، و وقعة بهرام جوبین معه ۲۲-ق، ل^۲: (نیز ق^۲: ۲-س^۲: ۱-س^۲: ۲-س^۲: ۳-س^۲: ۴-س^۲: ۵-س^۲: با؛ متن = ل، س، ک: (نیز ل^۲: ۱-س^۲: ۲-س^۲: ۳-س^۲: ۴-س^۲: ۵-س^۲: ۶-س^۲: ۷-س^۲: ۸-س^۲: ۹-س^۲: ۱۰-س^۲: ۱۱-س^۲: ۱۲-س^۲: ۱۳-س^۲: ۱۴-س^۲: ۱۵-س^۲: ۱۶-س^۲: ۱۷-س^۲: ۱۸-س^۲: ۱۹-س^۲: ۲۰-س^۲: ۲۱-س^۲: ۲۲-س^۲: ۲۳-س^۲: ۲۴-س^۲: ۲۵-س^۲: ۲۶-س^۲: ۲۷-س^۲: ۲۸-س^۲: ۲۹-س^۲: ۳۰-س^۲: ۳۱-س^۲: ۳۲-س^۲: ۳۳-س^۲: ۳۴-س^۲: ۳۵-س^۲: ۳۶-س^۲: ۳۷-س^۲: ۳۸-س^۲: ۳۹-س^۲: ۴۰-س^۲: ۴۱-س^۲: ۴۲-س^۲: ۴۳-س^۲: ۴۴-س^۲: ۴۵-س^۲: ۴۶-س^۲: ۴۷-س^۲: ۴۸-س^۲: ۴۹-س^۲: ۵۰-س^۲: ۵۱-س^۲: ۵۲-س^۲: ۵۳-س^۲: ۵۴-س^۲: ۵۵-س^۲: ۵۶-س^۲: ۵۷-س^۲: ۵۸-س^۲: ۵۹-س^۲: ۶۰-س^۲: ۶۱-س^۲: ۶۲-س^۲: ۶۳-س^۲: ۶۴-س^۲: ۶۵-س^۲: ۶۶-س^۲: ۶۷-س^۲: ۶۸-س^۲: ۶۹-س^۲: ۷۰-س^۲: ۷۱-س^۲: ۷۲-س^۲: ۷۳-س^۲: ۷۴-س^۲: ۷۵-س^۲: ۷۶-س^۲: ۷۷-س^۲: ۷۸-س^۲: ۷۹-س^۲: ۸۰-س^۲: ۸۱-س^۲: ۸۲-س^۲: ۸۳-س^۲: ۸۴-س^۲: ۸۵-س^۲: ۸۶-س^۲: ۸۷-س^۲: ۸۸-س^۲: ۸۹-س^۲: ۹۰-س^۲: ۹۱-س^۲: ۹۲-س^۲: ۹۳-س^۲: ۹۴-س^۲: ۹۵-س^۲: ۹۶-س^۲: ۹۷-س^۲: ۹۸-س^۲: ۹۹-س^۲: ۱۰۰-س^۲: ۱۰۱-س^۲: ۱۰۲-س^۲: ۱۰۳-س^۲: ۱۰۴-س^۲: ۱۰۵-س^۲: ۱۰۶-س^۲: ۱۰۷-س^۲: ۱۰۸-س^۲: ۱۰۹-س^۲: ۱۱۰-س^۲: ۱۱۱-س^۲: ۱۱۲-س^۲: ۱۱۳-س^۲: ۱۱۴-س^۲: ۱۱۵-س^۲: ۱۱۶-س^۲: ۱۱۷-س^۲: ۱۱۸-س^۲: ۱۱۹-س^۲: ۱۲۰-س^۲: ۱۲۱-س^۲: ۱۲۲-س^۲: ۱۲۳-س^۲: ۱۲۴-س^۲: ۱۲۵-س^۲: ۱۲۶-س^۲: ۱۲۷-س^۲: ۱۲۸-س^۲: ۱۲۹-س^۲: ۱۳۰-س^۲: ۱۳۱-س^۲: ۱۳۲-س^۲: ۱۳۳-س^۲: ۱۳۴-س^۲: ۱۳۵-س^۲: ۱۳۶-س^۲: ۱۳۷-س^۲: ۱۳۸-س^۲: ۱۳۹-س^۲: ۱۴۰-س^۲: ۱۴۱-س^۲: ۱۴۲-س^۲: ۱۴۳-س^۲: ۱۴۴-س^۲: ۱۴۵-س^۲: ۱۴۶-س^۲: ۱۴۷-س^۲: ۱۴۸-س^۲: ۱۴۹-س^۲: ۱۵۰-س^۲: ۱۵۱-س^۲: ۱۵۲-س^۲: ۱۵۳-س^۲: ۱۵۴-س^۲: ۱۵۵-س^۲: ۱۵۶-س^۲: ۱۵۷-س^۲: ۱۵۸-س^۲: ۱۵۹-س^۲: ۱۶۰-س^۲: ۱۶۱-س^۲: ۱۶۲-س^۲: ۱۶۳-س^۲: ۱۶۴-س^۲: ۱۶۵-س^۲: ۱۶۶-س^۲: ۱۶۷-س^۲: ۱۶۸-س^۲: ۱۶۹-س^۲: ۱۷۰-س^۲: ۱۷۱-س^۲: ۱۷۲-س^۲: ۱۷۳-س^۲: ۱۷۴-س^۲: ۱۷۵-س^۲: ۱۷۶-س^۲: ۱۷۷-س^۲: ۱۷۸-س^۲: ۱۷۹-س^۲: ۱۸۰-س^۲: ۱۸۱-س^۲: ۱۸۲-س^۲: ۱۸۳-س^۲: ۱۸۴-س^۲: ۱۸۵-س^۲: ۱۸۶-س^۲: ۱۸۷-س^۲: ۱۸۸-س^۲: ۱۸۹-س^۲: ۱۹۰-س^۲: ۱۹۱-س^۲: ۱۹۲-س^۲: ۱۹۳-س^۲: ۱۹۴-س^۲: ۱۹۵-س^۲: ۱۹۶-س^۲: ۱۹۷-س^۲: ۱۹۸-س^۲: ۱۹۹-س^۲: ۲۰۰-س^۲: ۲۰۱-س^۲: ۲۰۲-س^۲: ۲۰۳-س^۲: ۲۰۴-س^۲: ۲۰۵-س^۲: ۲۰۶-س^۲: ۲۰۷-س^۲: ۲۰۸-س^۲: ۲۰۹-س^۲: ۲۱۰-س^۲: ۲۱۱-س^۲: ۲۱۲-س^۲: ۲۱۳-س^۲: ۲۱۴-س^۲: ۲۱۵-س^۲: ۲۱۶-س^۲: ۲۱۷-س^۲: ۲۱۸-س^۲: ۲۱۹-س^۲: ۲۲۰-س^۲: ۲۲۱-س^۲: ۲۲۲-س^۲: ۲۲۳-س^۲: ۲۲۴-س^۲: ۲۲۵-س^۲: ۲۲۶-س^۲: ۲۲۷-س^۲: ۲۲۸-س^۲: ۲۲۹-س^۲: ۲۳۰-س^۲: ۲۳۱-س^۲: ۲۳۲-س^۲: ۲۳۳-س^۲: ۲۳۴-س^۲: ۲۳۵-س^۲: ۲۳۶-س^۲: ۲۳۷-س^۲: ۲۳۸-س^۲: ۲۳۹-س^۲: ۲۴۰-س^۲: ۲۴۱-س^۲: ۲۴۲-س^۲: ۲۴۳-س^۲: ۲۴۴-س^۲: ۲۴۵-س^۲: ۲۴۶-س^۲: ۲۴۷-س^۲: ۲۴۸-س^۲: ۲۴۹-س^۲: ۲۵۰-س^۲: ۲۵۱-س^۲: ۲۵۲-س^۲: ۲۵۳-س^۲: ۲۵۴-س^۲: ۲۵۵-س^۲: ۲۵۶-س^۲: ۲۵۷-س^۲: ۲۵۸-س^۲: ۲۵۹-س^۲: ۲۶۰-س^۲: ۲۶۱-س^۲: ۲۶۲-س^۲: ۲۶۳-س^۲: ۲۶۴-س^۲: ۲۶۵-س^۲: ۲۶۶-س^۲: ۲۶۷-س^۲: ۲۶۸-س^۲: ۲۶۹-س^۲: ۲۷۰-س^۲: ۲۷۱-س^۲: ۲۷۲-س^۲: ۲۷۳-س^۲: ۲۷۴-س^۲: ۲۷۵-س^۲: ۲۷۶-س^۲: ۲۷۷-س^۲: ۲۷۸-س^۲: ۲۷۹-س^۲: ۲۸۰-س^۲: ۲۸۱-س^۲: ۲۸۲-س^۲: ۲۸۳-س^۲: ۲۸۴-س^۲: ۲۸۵-س^۲: ۲۸۶-س^۲: ۲۸۷-س^۲: ۲۸۸-س^۲: ۲۸۹-س^۲: ۲۹۰-س^۲: ۲۹۱-س^۲: ۲۹۲-س^۲: ۲۹۳-س^۲: ۲۹۴-س^۲: ۲۹۵-س^۲: ۲۹۶-س^۲: ۲۹۷-س^۲: ۲۹۸-س^۲: ۲۹۹-س^۲: ۳۰۰-س^۲: ۳۰۱-س^۲: ۳۰۲-س^۲: ۳۰۳-س^۲: ۳۰۴-س^۲: ۳۰۵-س^۲: ۳۰۶-س^۲: ۳۰۷-س^۲: ۳۰۸-س^۲: ۳۰۹-س^۲: ۳۱۰-س^۲: ۳۱۱-س^۲: ۳۱۲-س^۲: ۳۱۳-س^۲: ۳۱۴-س^۲: ۳۱۵-س^۲: ۳۱۶-س^۲: ۳۱۷-س^۲: ۳۱۸-س^۲: ۳۱۹-س^۲: ۳۲۰-س^۲: ۳۲۱-س^۲: ۳۲۲-س^۲: ۳۲۳-س^۲: ۳۲۴-س^۲: ۳۲۵-س^۲: ۳۲۶-س^۲: ۳۲۷-س^۲: ۳۲۸-س^۲: ۳۲۹-س^۲: ۳۳۰-س^۲: ۳۳۱-س^۲: ۳۳۲-س^۲: ۳۳۳-س^۲: ۳۳۴-س^۲: ۳۳۵-س^۲: ۳۳۶-س^۲: ۳۳۷-س^۲: ۳۳۸-س^۲: ۳۳۹-س^۲: ۳۴۰-س^۲: ۳۴۱-س^۲: ۳۴۲-س^۲: ۳۴۳-س^۲: ۳۴۴-س^۲: ۳۴۵-س^۲: ۳۴۶-س^۲: ۳۴۷-س^۲: ۳۴۸-س^۲: ۳۴۹-س^۲: ۳۵۰-س^۲: ۳۵۱-س^۲: ۳۵۲-س^۲: ۳۵۳-س^۲: ۳۵۴-س^۲: ۳۵۵-س^۲: ۳۵۶-س^۲: ۳۵۷-س^۲: ۳۵۸-س^۲: ۳۵۹-س^۲: ۳۶۰-س^۲: ۳۶۱-س^۲: ۳۶۲-س^۲: ۳۶۳-س^۲: ۳۶۴-س^۲: ۳۶۵-س^۲: ۳۶۶-س^۲: ۳۶۷-س^۲: ۳۶۸-س^۲: ۳۶۹-س^۲: ۳۷۰-س^۲: ۳۷۱-س^۲: ۳۷۲-س^۲: ۳۷۳-س^۲: ۳۷۴-س^۲: ۳۷۵-س^۲: ۳۷۶-س^۲: ۳۷۷-س^۲: ۳۷۸-س^۲: ۳۷۹-س^۲: ۳۸۰-س^۲: ۳۸۱-س^۲: ۳۸۲-س^۲: ۳۸۳-س^۲: ۳۸۴-س^۲: ۳۸۵-س^۲: ۳۸۶-س^۲: ۳۸۷-س^۲: ۳۸۸-س^۲: ۳۸۹-س^۲: ۳۹۰-س^۲: ۳۹۱-س^۲: ۳۹۲-س^۲: ۳۹۳-س^۲: ۳۹۴-س^۲: ۳۹۵-س^۲: ۳۹۶-س^۲: ۳۹۷-س^۲: ۳۹۸-س^۲: ۳۹۹-س^۲: ۴۰۰-س^۲: ۴۰۱-س^۲: ۴۰۲-س^۲: ۴۰۳-س^۲: ۴۰۴-س^۲: ۴۰۵-س^۲: ۴۰۶-س^۲: ۴۰۷-س^۲: ۴۰۸-س^۲: ۴۰۹-س^۲: ۴۱۰-س^۲: ۴۱۱-س^۲: ۴۱۲-س^۲: ۴۱۳-س^۲: ۴۱۴-س^۲: ۴۱۵-س^۲: ۴۱۶-س^۲: ۴۱۷-س^۲: ۴۱۸-س^۲: ۴۱۹-س^۲: ۴۲۰-س^۲: ۴۲۱-س^۲: ۴۲۲-س^۲: ۴۲۳-س^۲: ۴۲۴-س^۲: ۴۲۵-س^۲: ۴۲۶-س^۲: ۴۲۷-س^۲: ۴۲۸-س^۲: ۴۲۹-س^۲: ۴۳۰-س^۲: ۴۳۱-س^۲: ۴۳۲-س^۲: ۴۳۳-س^۲: ۴۳۴-س^۲: ۴۳۵-س^۲: ۴۳۶-س^۲: ۴۳۷-س^۲: ۴۳۸-س^۲: ۴۳۹-س^۲: ۴۴۰-س^۲: ۴۴۱-س^۲: ۴۴۲-س^۲: ۴۴۳-س^۲: ۴۴۴-س^۲: ۴۴۵-س^۲: ۴۴۶-س^۲: ۴۴۷-س^۲: ۴۴۸-س^۲: ۴۴۹-س^۲: ۴۵۰-س^۲: ۴۵۱-س^۲: ۴۵۲-س^۲: ۴۵۳-س^۲: ۴۵۴-س^۲: ۴۵۵-س^۲: ۴۵۶-س^۲: ۴۵۷-س^۲: ۴۵۸-س^۲: ۴۵۹-س^۲: ۴۶۰-س^۲: ۴۶۱-س^۲: ۴۶۲-س^۲: ۴۶۳-س^۲: ۴۶۴-س^۲: ۴۶۵-س^۲: ۴۶۶-س^۲: ۴۶۷-س^۲: ۴۶۸-س^۲: ۴۶۹-س^۲: ۴۷۰-س^۲: ۴۷۱-س^۲: ۴۷۲-س^۲: ۴۷۳-س^۲: ۴۷۴-س^۲: ۴۷۵-س^۲: ۴۷۶-س^۲: ۴۷۷-س^۲: ۴۷۸-س^۲: ۴۷۹-س^۲: ۴۸۰-س^۲: ۴۸۱-س^۲: ۴۸۲-س^۲: ۴۸۳-س^۲: ۴۸۴-س^۲: ۴۸۵-س^۲: ۴۸۶-س^۲: ۴۸۷-س^۲: ۴۸۸-س^۲: ۴۸۹-س^۲: ۴۹۰-س^۲: ۴۹۱-س^۲: ۴۹۲-س^۲: ۴۹۳-س^۲: ۴۹۴-س^۲: ۴۹۵-س^۲: ۴۹۶-س^۲: ۴۹۷-س^۲: ۴۹۸-س^۲: ۴۹۹-س^۲: ۵۰۰-س^۲: ۵۰۱-س^۲: ۵۰۲-س^۲: ۵۰۳-س^۲: ۵۰۴-س^۲: ۵۰۵-س^۲: ۵۰۶-س^۲: ۵۰۷-س^۲: ۵۰۸-س^۲: ۵۰۹-س^۲: ۵۱۰-س^۲: ۵۱۱-س^۲: ۵۱۲-س^۲: ۵۱۳-س^۲: ۵۱۴-س^۲: ۵۱۵-س^۲: ۵۱۶-س^۲: ۵۱۷-س^۲: ۵۱۸-س^۲: ۵۱۹-س^۲: ۵۲۰-س^۲: ۵۲۱-س^۲: ۵۲۲-س^۲: ۵۲۳-س^۲: ۵۲۴-س^۲: ۵۲۵-س^۲: ۵۲۶-س^۲: ۵۲۷-س^۲: ۵۲۸-س^۲: ۵۲۹-س^۲: ۵۳۰-س^۲: ۵۳۱-س^۲: ۵۳۲-س^۲: ۵۳۳-س^۲: ۵۳۴-س^۲: ۵۳۵-س^۲: ۵۳۶-س^۲: ۵۳۷-س^۲: ۵۳۸-س^۲: ۵۳۹-س^۲: ۵۴۰-س^۲: ۵۴۱-س^۲: ۵۴۲-س^۲: ۵۴۳-س^۲: ۵۴۴-س^۲: ۵۴۵-س^۲: ۵۴۶-س^۲: ۵۴۷-س^۲: ۵۴۸-س^۲: ۵۴۹-س^۲: ۵۵۰-س^۲: ۵۵۱-س^۲: ۵۵۲-س^۲: ۵۵۳-س^۲: ۵۵۴-س^۲: ۵۵۵-س^۲: ۵۵۶-س^۲: ۵۵۷-س^۲: ۵۵۸-س^۲: ۵۵۹-س^۲: ۵۶۰-س^۲: ۵۶۱-س^۲: ۵۶۲-س^۲: ۵۶۳-س^۲: ۵۶۴-س^۲: ۵۶۵-س^۲: ۵۶۶-س^۲: ۵۶۷-س^۲: ۵۶۸-س^۲: ۵۶۹-س^۲: ۵۷۰-س^۲: ۵۷۱-س^۲: ۵۷۲-س^۲: ۵۷۳-س^۲: ۵۷۴-س^۲: ۵۷۵-س^۲: ۵۷۶-س^۲: ۵۷۷-س^۲: ۵۷۸-س^۲: ۵۷۹-س^۲: ۵۸۰-س^۲: ۵۸۱-س^۲: ۵۸۲-س^۲: ۵۸۳-س^۲: ۵۸۴-س^۲: ۵۸۵-س^۲: ۵۸۶-س^۲: ۵۸۷-س^۲: ۵۸۸-س^۲: ۵۸۹-س^۲: ۵۹۰-س^۲: ۵۹۱-س^۲: ۵۹۲-س^۲: ۵۹۳-س^۲: ۵۹۴-س^۲: ۵۹۵-س^۲: ۵۹۶-س^۲: ۵۹۷-س^۲: ۵۹۸-س^۲: ۵۹۹-س^۲: ۶۰۰-س^۲: ۶۰۱-س^۲: ۶۰۲-س^۲: ۶۰۳-س^۲: ۶۰۴-س^۲: ۶۰۵-س^۲: ۶۰۶-س^۲: ۶۰۷-س^۲: ۶۰۸-س^۲:

ابا کوس و پیلان و گنج و سپاه^۱
 برو چارصد بار بشتر هزار^۲!
 تو^۳ گفتی مگر بر^۴ زمین جای^۵ نیست!
 سپه بود آگنده^۶ چون تار و پود!
 شد از گرد لشکر زمین^۷ ناپدید!
 که نزدیکی خود خوان ز هر سو سپاه!
 علف ساز^۸ و^۹ از تیغ ما یاد^{۱۰} کن!
 به دریا سپاهست و بر^{۱۱} کوه و دشت!

بیامد ز راه هری ساوه شاه
 گر از لشکر ساوه گیری شمار:
 ز پیلان جنگی هزار و دوست
 ز دشت هری تا در^۱ مرو رود^۲
 ۲۸۰ و زین روی^۳ تا مرو لشکر کشید
 به هرمز یکی نامه بنیشت^۴ شاه
 بل و راه^۵ این لشکر آباد کن
 برین^۶ پادشاهی بخوام^۷ گذشت

پیزمرد از آن لشکر بی شمار^۱!
 به^۲ لشکر به زیر اندر آورد^۳ بوم!
 سواران جنگ آور و نامدار^۴
 که از نام^۵ او بود^۶ قیصر نوان^۷!

چو برخواند آن نامه را شهريار
 ۲۸۵ و زان^۱ روی قیصر بیامد ز روم
 سپه بود رومی، عدد^۲ صد^۳ هزار
 ز^۴ شهری که بگرفت نوشین روان^۵!

۱- ل: ز زمین کلاه؛ ج: جنگ و سپاه؛ ن: پیل و باکوس و گنج و سپاه؛ (ق: گنج و پیلان و جندی سپاه)؛ متن = ده دستنویس دیگر
 ۲- ل: این بیت و بیت سپین راندارد ۳- ق: ل: س: ۲ (نیز ل: ۱۰۳)؛ که؛ متن = س: ک (نیز ق: ۲، ل: ۱، پ: و، ن: ۲، ب) ۴- ف: (نیز ل: ۱، پ: که اندر؛
 ل: کز و بر)؛ متن = ق: س: ۲ (نیز ق: ۲، ب: ۱) ۵- ه: ک (نیز ل: ۳، پ: ن: ۲)؛ راه؛ (ق: ۱، س: ۱)؛ متن = س: ق: ل: ۲، س: ۱ (نیز ل: ۱، و: ۱، ب: ۱) ۶- ع: ق: ل: ۲
 (نیز ل: ۲، ب: ۱)؛ لب؛ متن = ل: س: ک، س: ۲ (نیز ق: ۲، ل: ۲، و: ن: ۲، ب) ۷- ۷: (مرز رود) ۸- ل: بد بر آگنده ۹- (پ: سوی)؛ ق: وزان روی؛ ل: ۳:
 آزان رود) ۱۰- (ل: جهان)؛ بنفاری (۲۷۶-۲۸۰)؛ فخرج ساوه شاه ملک الترك من طریق هراة فی مائة ألف فارس، و ألف و مائتی فیل
 بحیث امتلاً بهم ما بین هراة و مرو الروذ ۱۱- ل: س: ۲ (نیز ل: ۱، و: ب)؛ بنوش: (ق: ۲، ل: ۳، فرمود)؛ متن = (ب) ۱۲- ل: س: (نیز ق: ۲، ل: ۱، پ:)
 برو راه؛ (ق: نیز ل: ۱)؛ بدو ماه؛ متن = ک: ل: ۲، س: ۲ (نیز ل: ۳، پ: و، ن: ۲) ۱۳- ل: ۱۳: خواه؛ ل: (نیز و: براندیش؛ متن = یازده دستنویس دیگر
 ۱۴- (و: ح: ۱)؛ ۱۵- ل: زنج بنیاد؛ س: ل: ۲ (نیز ل: ۱، ب: ۱)؛ تیغ مرا یاد؛ س: ۲ (نیز ل: ۲)؛ از تیغ ما یاد؛ متن = (ق: ۲، ل: ۲، پ: و، نیز = س: ۲، ن: ۲)؛
 بنفاری (۲۸۲، ۲۸۱)؛ و کتب الی هرمزد کتابا یأمره فیہ بعمارة القناطر، و إصلاح المعابر، و إعداد العلوفات فی الطرق و المراحل
 ۱۶- (ل: ۲، پ: ن: ۲، بدین) ۱۷- ل: س: ل: ۲ (نیز ق: ۲، و: ۱)؛ بخوام (حرف نخست بی نقطه)؛ (پ: ن: ۲، ن: ۳، ن: ۴، ن: ۵)؛ (و: صحرا بر)؛
 س: ل: ۲ (نیز ل: ۱، ل: ۲، ب: ۱)؛ ز دریا سپاهست تا؛ (ق: ۱، بیابان سپاهست بر)؛ متن = ل: س: ۲ (نیز پ: ن: ۲)؛ بنفاری (۲۸۳)؛ فانی عازم علی
 القدم الی ذلک الاقلیم ۱۹- (و: نامدار) ۲۰- (و: آزان) ۲۱- ک: س: ۲ (نیز ق: ۲، پ: ن: ۲)؛ متن = ۲۲- س: ق: ل: ۲، و: ۱، ب: ۱)؛ بیارود
 لشکر به (ل: ۲)؛ آباد؛ متن = ل: ۲۳- (نیز ل: ۱، ل: ۲، ب: ۱)؛ از رومیان؛ ل: ۲۴- رومی بر از؛ (و: آزان جنگیان؛ آ: آزان رومیان)؛ متن = ل: ک: س: ۲
 (نیز ق: ۲، ل: ۲، ن: ۲) ۲۴- (ن: ۲، س: ۱)؛ ک: ل: ۲، س: ۲ (نیز ل: ۲، و: ن: ۲، ب: ۱)؛ ح: نامدار؛ س: (نیز ل: ۱، ب: ۱)؛ جنگی مردان کار؛ متن = ل: (نیز ق: ۲، ب: ۱)؛
 ق: بیت های ۲۸۶-۲۸۸ راندارد ۲۶- ل: ۲ (نیز ل: ۱)؛ به؛ (ب: که)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۷- (ل: نوشیروان) ۲۸- (ب: بام) ۲۹- ک: آن بود؛
 (و: بد نام آن شهر) ۳۰- (ل: روان)؛ پ: پس از این بیت افزوده است:

به شمشیر بگرفت یکر همه
 در آمد به فرمان قیصر همه
 همی لشکر دشمن از چارسوی
 ز هر سو به هرمز نهادند روی

بنفاری (۲۸۷، ۲۸۴)؛ و خرج من الجانب الآخر قیصر فی مائة ألف من عساكر الروم

به پیش‌اندرون نامورمهتری^۳
 کزیشان سه شد همه بوم و برا!
 که با^۵ گنج و با لشکر^۶ خویش بود
 پراکنده شد^{۱۰} لشکرش^{۱۱} خیل خیل!
 سپاهی بیامد فزون^{۱۳} از شمار،
 سواران^{۱۵} گردن‌فرازان^{۱۶} نوا
 که هرمز همی باز^{۱۷} ایشان^{۱۸} بخت
 نماند^{۲۰} اندرآن بوم جایی^{۲۱} نبات^{۲۲}!

ز لشکر به هرمز رسید^{۲۴} آگهی،
 بیزمرد شاداب‌شاه جوان^{۲۵}!
 سراسر همه کاخ مردم نشانده،
 بدان نامداران ایران بگفت:

بیامد ز^۱ هر کشوری لشکری^۲
 سپاهی بیامد ز راه خزر
 ۲۹۰. جهان‌بیده ایراک در^۴ پیش بود
 از^۷ ارمینیه^۸ تا در^۹ اردبیل
 ز دشت سواران^{۱۱} نیزه‌گزار^{۱۲}
 چو عباس و چون عمروشان^{۱۴} پیشرو
 ز تاراج ویران شد آن بوم و رست!
 ۲۹۵. بیامد سه تا به آب^{۱۹} فرات

چو تاریک شد روزگار بهی^{۲۳}
 چو بشنید گفتار کارآگاهان
 فرستاد و ایرانیان را بخواند
 برآورد رازی که بود از^{۲۶} نهفت

۱. س. ۲ (نیز ل. ۲): به ۲. (دو: مهتری) ۳. (دو: کشوری؛ ق. ۲: مایه‌ور مهتری)؛ س (نیز ل. ب): ابا هر سری زان میان افسری (لی: مهتری)؛ متن = ل. ک. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ۲. ب. ل. ۲. ۱. ۲). ۴. ل. ابدال (؟) در؛ س. ل. ۲ (نیز ل. پ. ب. ب): جهان‌بیده‌ئی را (لی: چرا) که در؛ س. ۲: جهان‌بیده‌ئی کاندران؛ (ل. ۲: جهان‌بیده‌ئی کرد)؛ متن = ک. (؟) ه. س. ل. ۲ (نیز ل. پ. ب. ا. ب.): ابا؛ متن = ل. ک. س. ۲ (نیز ل. ۲. و. ل. ۲). ع. (و: زیت)؛ ق. این بیت و بیت سپسین را ندارد؛ ق. ۲ بیت‌های ۲۸۹-۲۹۳ را ندارد و به جای آنها بیت زیر را آورده است:

جهان‌بیده اندالشان پیشرو
 ابا گنج و با نامداران نو

۷. ل. ک (نیز و): ز ۸. (لی: اردینیه؛ ل. ۲: ارمینیه؛ ا. ارمینیه) ۹. ک (نیز پ. ل. ۲. ب.): اردویل؛ متن = ل. س. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ل. ۲. و. ۱). ۱۰. ک. ل. ۲ (نیز ل. ۱. ۲): بد؛ متن = ل. س. س. ۲ (نیز ل. پ. و. ل. ۲. ب) ۱۱. ک. س. ۲ (نیز ل. ل. ۲): لشکری؛ (ل. ۳: لشکر از)؛ متن = ل. س. ل. ۲ (نیز پ. و. ۱. ب)؛ بشاری (۲۸۸-۲۹۱): و خرج ایضا ملک الخزر فی عساکر ملات ما بین ارمینیه الی اردبیل ۱۲-۱۳. س. ۲: گذار؛ (پ: گذار) ۱۳. (ل. ۲: برون) ۱۴. ل (نیز ل. ۲): حمزه‌شان؛ ق. ل. ۲ (نیز ل. و. ۱. ب.): عمرشان؛ س. ۲: عمرشان؛ متن = س. ک. ۱۵. ل. -> ۱۶. ل. فرج‌بزان ۱۷. ل. ۲. س. ۲ (نیز پ.): باز از؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۸. (ل. ۲: ایران) ۱۹. س. ق. ل. ۲ (نیز ل. ل. ۲. ب. ل. ۲. ا. ب.): رود؛ متن = ل. ک. س. ۲ (نیز ق. ۲. و) ۲۰. (پ: نبود) ۲۱. ل. ق. (نیز ل. و): جای؛ (ل. ۲: پادشاهی)؛ متن = س. ک. ل. ۲. س. ۲ (نیز ق. ۲. ب. ل. ۲. ا. ب) ۲۲. (ق. ۲: نبات (؟))؛ بشاری (۲۹۲-۲۹۵): و خرج ایضا ملک العرب فی عساکر کادت تطبق طلاع السهل و الجبل، و أقبل حتی نزل علی الفرات ۲۳. (پ: مهی) ۲۴. (ل. ۲: شد (؟))؛ س. ۲ این بیت را دوبار نوشته است ۲۵. ک: بیژمردشان آب شاه جوان؛ س. ق. ل. ۲. ل. ۲. ا. ب. این بیت را ندارد؛ این بیت در ل. ک. س. ۲. ق. ۲. ل. ۲. ب. و آمده است؛ ک. ق. ۲ پس از این بیت افزوده‌اند:

پشیمان شد از کشتن موبدان
 که درگاه او کم شد از بخردان

ندید او همی مردم رای‌ساز
 رسیدش به تدبیرسازان نیاز

ق. ۲ به جای بیت دوم در بالا، بیت زیر را آورده است:

نیودش همی مردم رای‌زن
 بیچیدد هرمزد بر خویشتن

۲۶. (دو: بد. در)

۳۰۰ که چندین سپه روی^۱ بایران نهاد
 همه نامداران^۲ فروماندند
 بگفتند کای شاه با رای و هوش
 خردمندشاهی و ما کهتریم
 براندیش^۸ تا چاره‌ی کار چیست
 ۳۰۵ چُنین گفت^{۱۰} موبد که بودش وزیر
 سپاه خزر گر بیاید^{۱۲} به جنگ
 ابا رومیان^{۱۵} داستان‌ها ز نیم
 ترا ساوه‌شاهست نزدیک‌تر^{۱۷}
 ز راه خراسان بود رنج ما

کسی در جهان این^۲ ندارد به یاد
 ز هر گونه اندیشه‌ها راندند،
 یکی اندرین کار بگشای گوش^۴،
 همی خویشن^۶ موبدی نشخیریم^۷،
 بر و^۹ بوم ما را نگهدار کیست!
 که ای شاه دانا و^{۱۱} دانش‌پذیر،
 نیابند^{۱۳} جنگی^{۱۴} زمانی درنگ!
 ز بن پایه‌ی^{۱۶} تازیان برکنیم!
 و^{۱۸} زو^{۱۸} کار ما نیز^{۱۹} تاریک‌تر^{۲۰}،
 که ویران کند کشور^{۲۱} و گنج ما،

۱-س-۲ (نیز لی-ب): سر؛ (ق: ۳، رو): متن = ۲-س، ق (نیز لی، ل، ۳، ۱، ۲، ب): این (ل: ۲): شگفتی؛ متن = ل، ک، ل، ۲، س، ۲ (نیز ق: ۲، ب، و، ن: ۲)؛ س، ق، ۲، ب، ن: این بیت با بیت سپین پس و پیش شده است؛ بنفاری (۳۰۰، ۲۹۶): فلما رأى هر مزد اقبال الأعداء اليه من كل وجه، و اثبات السكر عليه من كل صوب، و تضييق الأرض عليه حتى كأنها في عينه كفة حابل او غلوة نابل -اخذه المقيم المقعد فاستحضر الأيرانيين فشاوهم فيما حربه من ذلك، و فاضهم في أمره، و أطلعهم على ما خامر صميم قلبه ۳-ق-س (نیز ق: ۲، ل، ۳، و، ن: ۲): مرزبانان؛ متن = ۱-س (نیز ب): س، ۲ این بیت را پس از بیت ۲۹۹ آورده است؛ س، لی، ب این بیت را ندارند؛ بنفاری (۳۰۱): فوجموا متحيرين ثم تكلم كل واحد منهم بما عن له من الرأي ۴-ک این بیت را ندارد ه:ک: خردمند و ۶-ن: خويش (جرا: ۷)؛ ل، ۲، ۳: بشمریم؛ ک، ق، ۲ پس از این بیت افزوده‌اند:

همه موبدان و دیران خویش
 بکشتی و گشتی ز آئین و کیش

۸-ل: بر اندیشه ۹-ق: ۲: برین؛ بنفاری (۳۰۴، ۳۰۲): و قالوا: إن ایران قد صارت قرارة لسبيل الفتن المتلاطمة كقطع الليل، و لم يسمع أحد قط بخروج مثل هذه العساكر من هذه الجهات في حالة واحدة الي هذه المملكة. و انت أيها الملك! ذو العقل و صاحب الرأي، و مالك زمام الأمر و النهى. و نحن العبيد المتقلدون لريفة طاعتك، و أنت أعلم بمصالح الأمور. فأسفر عن وجه التدبير في هذا الخطاب الكبير ۱۰-ل: ۲: گفت که (۱) ۱۱-س، ق، ل، ۲ (نیز لی، ل، ۲، و، ن: ۲): دانای؛ متن = ل، ک، س، ۲ (نیز ق: ۲، ب، ۱، ب) ۱۲-ب: نیابد ۱۳-ق: نیابد (۱)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر (در لی این واژه نقطه ندارد) ۱۴-س: ۲: ایدر؛ (ق: ۲): ازیدر؛ ب: نیابی ز جنگش؛ بنفاری (۳۰۶، ۳۰۵): و قال الوزير: أيها الملك العالم اعلم أن عساكر الخزر لا يطيقون مقاومة عساكرنا، و لا يلبثون ساعة أمانا ۱۵-ب: بارزانیان) ۱۶-س، ک، س، ۲ (نیز لی، و، ب): مایه؛ (ب: باره؛ ن: ۲: بیخ این)؛ متن = ل (نیز ق: ۲، ۱)؛ ل پس از این بیت افزوده است:

ندارم به دل بیم از تازیان
 که از دیده‌شان دیده دارد زیان
 که هم مارخوارند و هم سوسمار
 ندارند جنگی گو کارزار

بنفاری (۳۰۶): و أما عساكر الروم فالرأى أن نداريهم و ندفع بالاحتیال شرهم. و اما العرب فيسهل استئصالهم و قلعهم ۱۷-ک، ل، ۲: نزدیک تو ۱۸-ق: ۲: ازو) ۱۹-ل: ۳: روز ما تنگ) ۲۰-ک، ل، ۲: تاریک تو؛ ل، ۲ (نیز لی، ن: ۲): تاریکتر؛ (ق: ۲): تاریکتر (حرف یکم بی نقطه)؛ متن = ل، س، ق، س، ۲ (نیز ل، ۲، ب، و، ب) ۲۱-ل، ۲، ک، س، ۲ (نیز ق: ۲، ب، ۱): لشکر؛ متن = س، ل، ۲ (نیز لی، ل، ۲، ب)؛ بنفاری (۳۰۹، ۳۰۸): و الأمر الأهم أمر ساوه شاه المقبل في عساكر الترك من جهة خراسان. فإن في استيلائه خراب هذه الديار

نباید^۳ برین^۴ کار کردن^۵ درنگ!
 که اکنون چه سازیم با ساوه‌شاه؟
 که خسرو به لشکر بود سرفراز،
 که چندست مردم که آید^۶ به کار
 بیامد، بی‌آورد بی‌مر^{۱۲} سپاه
 پیاده بسی در میان سوار^{۱۳}
 سزد گر نشوریم^{۱۵} با ساوه‌شاه^{۱۴}!
 به دور^{۱۸} افگنی کزوی و کاستی!
 چنان کز ره پادشاهان سزد!
 که ارجاسب آن پریان پیر گری^{۲۳}،
 چه بد کرد خود با^{۲۵} سواران چین!
 که شد زندگانی بر آن^{۲۷} بوم تلخ!
 همی بود هرگونه‌یی کارزار^{۲۹}!

۳۱۰. چو ترک اندرآمد^۱ ز^۲ جیحون به جنگ
 به موبد چنین گفت جوینده^۶ راه
 بدو گفت موبد که^۷ لشکر بساز
 عرض را بخوان تا بیارد^۸ شمار
 عرض با جریده^{۱۰} بنزدیک^{۱۱} شاه
 ۳۱۵. شمار سپاه آمدش صد هزار
 بدو گفت موبد که با این سپاه^{۱۴}
 مگر مردمی^{۱۶} جویی^{۱۷} و راستی
 رهانی سر کهتران را ز^{۱۹} بد^{۲۰}
 شنیده‌ستی^{۲۱} آن^{۲۲} داستان بزرگ
 ۳۲۰. به گشتاسب و لهراسب^{۲۴} از بهر دین
 چه آمد ز تیمار بر شهر^{۲۶} بلخ
 چنین تا^{۲۸} گشاده شد اسفندیار

۱-ل. ک. ل. ۲. س. ۳ (نیز ق. ۲. ل. ۳. و). آید؛ (ق. ۲. تنگ اندرآمد؛ متن = س. ق. (نیز پ. ل. ۲. ا. ب. ۲. (ب: به) ۳. س. ق. (نیز ل. ۱. آ. ب.))؛
 نشاید؛ (ق. ۲. نشانی؛ متن = ل. ک. ل. ۲. س. ۴ (نیز ل. ۲. ل. ۲. و). آید؛ (ق. ۲. تنگ اندرآمد؛ متن = س. ق. (نیز پ. ل. ۲. ا. ب. ۲. (ب: به) ۳. س. ق. (نیز ل. ۱. آ. ب.))؛
 آن (۲. ه. ل. ۴. گردد؛ ب: کردن؛ ل. ۲. پس از این بیت افزوده است:

ترا ساوه‌شاهست نزدیکتر
 وز روز ما تنگ و تاریکتر (۳۰۸)

بنعلری (۳۱۰): و اذا عبرت عساكر الترك جيحون فلا يسعنا التواني في الامر (ن: گوينده؛ س. ق. ل. ۲. ل. ۱. آ. ب. از این بیت و
 بیت سپين بيت زير ساخته و ۳۱۱ و ۳۱۲ را انداخته است:

به موبد چنین گفت لشکر بساز
 که خسرو به لشکر بود سرفراز

بنعلری (۳۱۱): فقال له الملك فما نعمل الآن؟ - ۷. (ق. ۲. گوينده؛ بنعلری (۳۱۲): قال: اجمع العساكر فإن استظهر الملوك انما يكون بالجنود
 ۸-س (نیز آ. ب.) بیامد (در س. حرف یکم و چهارم و در ب. حرف چهارم بی نقطه) ۹- (آ: آمد؛ ب: مرد پیاده؛ بنعلری (۳۱۳): فاستحضر كاتب
 الجيش و متولى ديوان العرض ۱۰-ل. ۲. چون درآمد؛ (ن: نا جرنده (ل)) ۱۱- (آ: را بخواند) ۱۲-ک: مرد؛ س: ۲. مَر ۱۳-ب. این بیت و بیت
 سپين را ندارد؛ بنعلری (۳۱۴، ۳۱۵): فجاه بجرائد الجيوش فأحصاهم فكانوا ألف فارس و راجل ۱۴-ل: ساوه شاه این سپاه ۱۵-س:

نشوریم (حرف یکم بی نقطه): ل. ۲. بشوریم؛ (ن: نشوری) ۱۶-ل: حمر دمی ۱۷-س (نیز ل. ۱. ب.): سازی؛ متن = یازده دستنویس
 دیگر ۱۸-س. ق. ل. ۲. س. ۴ (نیز ل. ۱. ل. ۲. ب. ل. ۱. آ. ب.): برون؛ متن = ل. ک. (نیز ق. ۲. و) ۱۹-س. ق. ل. ۲ (نیز ل. ۱. آ. ب.): موبدان راز؛ (ل: مردمان
 راز؛ ق: یکی نامه بنویس از نیک و)؛ متن = ل. ک. س. ۲ (نیز پ. و. ن. ۲) ۲۰- (ل: بتند؛ بنعلری (۳۱۶، ۳۱۸): فقال الموبد: جدير بنا ألا
 نقاتل بهذا القدر اليسير ذاك الجم الغفير إلا أن نستعين أيها الملكا عليهم بالخير و السداد، و الإقلاع عن الظلم و الفساد ۲۱- (ن: شینیدی
 نو) ۲۲- (ل. ۲. و. آ: این) ۲۳-ک: خیر گریگ؛ (آ: سترگ؛ ل: نامدار سترگ؛ ق: مرزبان پیر گریگ؛ (ق: مرزبان سترگ؛ و: مرزبان بزرگ
 (پساوند ندارد)؛ ل. ۲. زد آن گو پیر گریگ)؛ متن = س. ل. ۲. س. ۴ (نیز ل. ۱. ل. ۲. ب.) ۲۴-ک: لهراسب و گشتاسب ۲۵-ل: با آن ۲۶-س. ق. (نیز
 ل. ۱. آ. ب.): شاه؛ متن = ل. ک. ل. ۲. س. ۴ (نیز ق. ۲. ل. ۲. ا. ب. ۲. ۲۷-س. ل. ۲ (نیز ل. ۱. آ. ب.): بدان؛ س: ۲. برین؛ (ب: بدر آن)؛ متن = ل. ک. (نیز ق. ۲. ل. ۲. و. و.
 ل. ۲. ب.) ۲۸- (ب: چنانچه) ۲۹- (ب: کار ساز؛ ب: گونه اسپندیار؛ ل. ۲. کرد هرگونه‌ئی خواستار؛ بنعلری (۳۱۹، ۳۲۲): فقد بلغنک ما أصاب
 لهراسب علی يد ارجاسب و عساكر الترك في الزمان الأول، و ما جرى علی أهل بلخ في ذلك العهد إلا أن خرج اسفندیار ففعل ما فعل

ازو هم^۲ به اندیشه برنگذرم^۳

ز مهتر به سال ار چه من مهترم^۱

که قیصر نجوید ز ما کارزار،
سپارم بدو، بازگرد^۵ ز^۶ راه
خردمند و گویا و دانش‌پذیر^۸،
نخواهم ترا^{۱۰} باز^{۱۱} آن بوم بهر^۹،
چو خواهی که مه^{۱۳} باشی و روزبه!

به موید چنین گفت پس شهریار
۳۲۵ همان شهرها را^۴ که بگرفت شاه
فرستاده‌یی جست^۷ گرد و دلیر
به قیصر چنین گفت کز روم شهر^۹
تو هم پای در مرز ایران منه

بگفت آنج^{۱۵} از شاه ایران^{۱۶} شنید،
نیازرد خاک^{۱۷} اندرآن مرز و بوم

فرستاده چون پیش^{۱۲} قیصر رسید
۳۳۰ ز ره بازگشت آن زمان شاه روم

که از گردشان روز شد ناپدید!
به پای^{۲۱} اندرآرند^{۲۲} مرز خزر^{۲۳}!
که با فر^۲ و اورند و با^{۲۵} داد بود!

سپاهی از^{۱۸} ایرانیان برگزید
فرستادشان^{۱۹} تا بدان بوم و بر^{۲۰}
سپهدارشان پیش خرداد^{۲۴} بود

۱- دل: کهترم ۲- من: ۳- ل، س، آ (نیز و): نگذرم (حرف یکم بی نقطه)؛ ک: در نگذرم؛ متن = (ق. ۲، ل. ۳، ب)؛ س، ق، ل، ۲، ل، ۱، ن، آ، ب، این بیت و بیت سپسین را ندارند؛ این دو بیت در ل، ک، س، آ، ق، ۲، ل، ۳، ب، و آمده است؛ بنداری (۳۲۳). و انا و این کنت اکبر ستان الملک فهو انتب رایا و اصبوب عرما فلشیر بما یری ۴- ق، ل (نیز ل. ۲، ب)؛ شهر هائی؛ (ل، ا): شهر یاری؛ ق: اکنون شهر هائی؛ متن = ل، س، ک، س، آ (نیز ب، و، ن، ۲) ۵- س، ل (نیز ل، ۲، ب)؛ بتو باز گردی؛ (ن، آ): سپاریم و خود باز گردد؛ متن = ل، ق، ک، س، آ (نیز ق، ۲، ل، ۳، ب، و) ۶- ک، ل، ۲ (نیز ق، ۲، ل، ۱)؛ به؛ متن = ل، س، ق، س، آ (نیز ل. ۳، ن، ۲، ب)؛ در س، ق، ل، ۲، ل، ۱، ن، آ، ب، این بیت با بیت سپسین پس و پیش شده است؛ پیاپی بیت‌های متن = ل، ک، س، آ (نیز ق، ۲، ل، ۳، ب، و، ن، ۲)؛ بنداری (۳۲۵، ۳۲۴). فقال الملک: نکاتب قیصر اولا و نصالحه و نرد علیه بلاده الی اخذها منه الملک - یعنی آباءه - فانه عند ذلک یش عتانه و یصرف و راه ۷- (ق: ۲، رفت) ۸- ک، س، آ (نیز و): دانا و پیر؛ (ق: ۲، دانی پیر؛ ب: دانا و گویا پیر؛ ن، آ: دانا و هم یادگیر؛ ب: یاد دانش و یادگیر)؛ متن = ل، س، ق، ل (نیز ل، ۱، ۲، ۹) (ن، آ: سر)؛ ل: گوی کز شهر روم؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۰- ل: دگر؛ (و: ز تو) ۱۱- س: داد؛ ق، ل، ۲، س، آ (نیز ل، ۱، ۲، ۳، ب): یاد؛ متن = ل، ک (نیز ق، ۲، ب) ۱۲- ل: مرز و بوم؛ ق (نیز ل، ۱)؛ بوم و بهر؛ ل (نیز ن، ۲، ب)؛ بوم و بر؛ س، ک (نیز ل، ۲، ب)؛ ازان (س: زان؛ ک: این)؛ بوم بهر؛ (ق: زان بوم و بر)؛ متن = س، آ (نیز ل، ۱، و) ۱۳- (ق: ۲، ب) ۱۴- (ل، و: نوزد) ۱۵- ق: آنک؛ ک (نیز ل، ۱، و، آ، ب)؛ آنچه؛ متن = ل، س، ق، ل، ۲، س، آ (نیز ق، ۲) ۱۶- (و: شهر یاران)؛ ن، آ این بیت و بیت سپسین را ندارد ۱۷- ل: یاورد جنگ (حرف یکم واژه نخست بی نقطه)؛ ک: نیارورد خاک؛ (ل: بیازرد خاک)؛ متن = س، ق، ل، ۲، س، آ (نیز ل، ۲، ب، و، آ، ب)؛ ق: این بیت را ندارد و به جای آن بیت‌های ۳۳۵-۳۳۶ را در اینجا نوشته است؛ بنداری (۳۳۰، ۳۲۶). فأرسل الیه و کاتبه علی تلک الجملة، و ترذت الرسل حتی استقر الأمر علی ذلک، و عاد قیصر الی بلاده ۱۸- س، ق، ل (نیز ق، ۲، ب)؛ ز؛ متن = ل، ک، س، آ ۱۹- س، ن (نیز ل، ۱، ب)؛ فرستاده شد؛ متن = ۲۰- ل: بران بوم و بر؛ (ن: زود ز ایران بدر)؛ ک: از ایران فرستادشان تا خزر؛ متن = ق، ل، ۲، س، آ (نیز ق، ۲، ل، ۳، ب، و، آ) ۲۱- ل، ق (نیز آ، یا؛ متن = ۲۲- س، ن (نیز ل، ۱، ب)؛ آورد؛ متن = بازده دستنویس دیگر ۲۳- ک: آن بوم و بر؛ س، آ (نیز ق، ۲، ب)؛ کوه خزر؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۴- ل: خرداد؛ (ق: شهره خرداد؛ ن: پور خرداد)؛ س، ق، ل (نیز ل، ۱، ۲، ۳، ب)؛ سپهبد دران (س، ل، ب: بدان)؛ کان خرداد؛ متن = ک، س، آ (نیز ب، و) ۲۵- ل، س، ق، ل، ۲، س، آ (نیز ل، ۱، ۲، ۳، ب)؛ اورنگ و با؛ (ق: با بخشش و)؛ متن = ک (نیز و)؛ بنداری (۳۳۱، ۳۳۲). ثم اختار عسکرا و جهز هم تحت رایة اصبهید یسمى خرداد الی ملک الخزر

چن^۱ آمد به ارمینیه^۲ در سپاه
 ۳۳۵ و زیشان فراوان بکشتند نیز
 چن^۶ آگاهی آمد بنزدیک شاه
 بجز کینه‌ی^۹ ساوه‌شاهش نماند

سپاه خزر برگرفتند راه،
 گرفتند از آن^۳ مرز^۲ بسیار^۵ چیزا
 که خُزاد پیروز شد^۷ بر^۸ سپاه،
 خرد را به اندیشه اندر نشانند

گفتار اندر آگاهی دادن مهران شتاد هرمز را از بهرام چوبینه^{۱۰}

یکی بنده بُد شاه را شادکام
 به شاه جهان گفت: انوشه^{۱۴} بدی^{۱۵}
 ۳۴۰ پدرم آن خردمند^{۱۷} مهران شتاد^{۱۸}
 به کنجی نشسته‌ست با زند و اُست
 بدین^{۲۳} روزگاران بر او^{۲۴} شدم
 همی‌گفتم^{۲۷} او را من از ساوه‌شاه
 چُنین داد پاسخ که آمد سَخُن^{۳۱}

خردمند و بیدار^{۱۱} و ۱۲ نستوه^{۱۳} نام،
 همیشه ز تو دور دست^{۱۶} بدی^{۱۵}!
 به پیری بسی چیز دارد^{۱۹} به یاد،
 از^{۲۰} او میلا^{۲۱} گیتی شده پیر^{۲۲} و ست!
 یکی روز و یک شب^{۲۵} بر او^{۲۶} بدم،
 ز^{۲۸} پیلان جنگی^{۲۹} و چندان^{۳۰} سپاه
 از آن گفته‌ی^{۳۲} روزگار کُهن^{۳۳}

۱-ل-س ق (نیز لی-ب): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۲- (ا: ارمینیه)؛ ق آ این بیت را ندارد ۳-س: زان ۴-ف (نیز ق ۲، و): رزم
 ۵-لی: چندان؛ بنداری (۳۳۵، ۳۳۴): فلما وصل الی بلاد الأرمین هرب منه ملک الخزر. فرکب اثره و قتل منهم خلقا کثیرا، و أصبح
 مظفرا منصورا ۶-ل-س ق (نیز ق آ-ب): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۷-س: (نیز لی، آ، ب): بد؛ متن = ده دستنویس دیگر ۸-ل-ا، ق،
 س آ (نیز لی، ل، آ، ب): با؛ متن = س، ک، ل (نیز ق ۲، و، ل، آ، ب): ک پس از این بیت و ق ۲ پس از بیت سپسین افزوده‌اند:

عرب (ق: عرض) چون شنیدند بسته شدند برفتند از آن جایگه کامدند

۹-س، ق (نیز لی، ا): کینه‌ور؛ (ب: کشور)؛ متن = ل، ک، ل، آ، س آ (نیز ق ۲، ل، آ، ب، ا، ن، آ): بنداری (۳۳۶، ۳۳۷): فلما أتى الخیر هرمز بظفر خُزاد
 فرغ سره من ذلک الجانب ایضا، ولم یبق له شغل قلب إلا بأمر ملک التُرك فأخذ یفکر فی ذلک ۱۰-ق: ... ستاد از بهرام چوبینه رازی؛
 ل: مهران شاه از بهرام چوبین؛ متن = س، ل، ک، س آ سرنویس ندارند ۱۱-ل (نیز و): بینا؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۲-ق، ل، آ:

حرف ۱۳-س، ل، آ (نیز و): ستوه (حرف یکم بی نقطه)؛ س آ (نیز ا): بستوه؛ (ل: آ: خشنو به)؛ متن = ل، ق، ی (نیز ق ۲، ل، آ، ب، ب)
 ۱۴-س، ق، ل، آ، س آ (نیز ل، آ، ب): نوشه؛ (ل: توشه)؛ متن = ک (نیز ق ۲، ل، آ، ب، و، ب)؛ در ل این تکه خوانا نیست ۱۵-لی: بزی-

باریک (ل) ۱۶- (ب، ل، آ: چشم)؛ ل: ز تو دور بادا همیشه؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۷-ل: برسید باید ز ۱۸-ل، ق (نیز ق ۲، ل، آ،
 ب): ستاد؛ س، ک، ل (نیز ل، آ، ب): شاد؛ س آ (نیز ل، آ، ب): شاد؛ (و: ساد)؛ متن = (ب) ۱۹-ل، ل، آ: دارم؛ ل: که از روزگاران چه دارد؛ (ب، ل، آ: که

چون اوزمانه ندارد)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۰-ل، س (نیز لی، و، ب): ز ۲۱-ل، س، ق، ل، آ، س آ (نیز ق ۲، ب): آمید؛ متن = ک ۲۲-س
 (نیز ب): سست؛ (لی: زار)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۳-س، ق، ل، آ، س آ (نیز ل، آ، ب): برین؛ (ق: درین)؛ متن = ل، ک (نیز لی، ب، ل، آ)
 ۲۴-وی ۲۵-س (نیز لی، ب): ناشب؛ (ق: فراوان همی در)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۶-ک، وی ۲۷-ق: گفت؛ ۲۸- (ل، آ: به)
 ۲۹-ق، ک (نیز و): و از گنج؛ س آ: وز گنج؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۰-س آ: چندین؛ ک پس از این بیت افزوده است:

که بر شاه گیتی ازین دشمنان
 جهان تنگ شد مانند از اهرمان (ل)

بنداری (۳۳۳، ۳۳۸): فأتاه بعض مستخدمیه وقال: إني ذکرت البارحة عند الشیخ الکبیر والذی میهران سبناذ حدیث ساوه شاه و معجبه
 فی عساکره الجزارة و فیلته النخارة و بحاره الزخارة ۳۱-ک: بدو مرد پیر؛ (ق: چو آمد به بن) ۳۲-ل: گفته و ۳۳-ک: روزگاران ویر (ل)
 بنداری (۳۴۴): فقال: هذا مصداق الحدیث القَدیم و أوانه

۳۲۵ پی رسیدم از پیر مهران شاد^۱
 چنین داد پاسخ که شاه جهان
 شهشاه فرمود تا در زمان
 تن پیر از آن کاخ^{۱۱} برداشند

کز آن روزگاران چه داری^۳ به یاد؟
 اگر پرسد^۴، باز گویم^۵ نهان
 بشد^۷ نزد او نامداری^۸ دمان!^۹
 به مهد^{۱۱} اندرون تیز^{۱۲} بگذاشتند!

چن^{۱۳} آمد پیر شاه مرد کهن
 ۳۵۰ پی رسید هرمز^{۱۴} ز مهران شاد^{۱۵}
 چنین داد پاسخ بدو مرد پیر
 بدانگه کجا^{۱۸} مادرت را ز^{۱۹} چین
 به خواهدگی من بدم^{۲۰} پیشرو^{۲۱}
 بدزت آن جهاندار دانای^{۲۲} راست
 ۳۵۵ مرا گفت: جز دخت خاتون مخواه^{۲۴}

دلی پر ز دانش، سری پرسخن!
 کزین ترک جنگی^{۱۶} چه داری به یاد؟
 که ای شاه گوینده و^{۱۷} یادگیر،
 فرستاد خاقان به ایران زمین،
 صدویست^{۲۲} مرد از دلیران گز^{۲۳}،
 ز خاقان پرستارزاده نخواست^{۲۵}،
 نزیب پرستار در پیش گاه^{۲۷}!

۱-ل.ق (نیز ق. ۲، ی. ۱، ب. ۱): ستاده، ی. ل (نیز ن. ۲): شاد؛ س. ۲ (نیز ل. ۲): شاد؛ (و: ساد)؛ متن = س (نیز پ) ۲-ل. ق. ل. ۲، س. ۲ (نیز ی. ل. ۳، ۱، ب. ۱): که از: ک. ازان: متن = س (نیز ق. ۲، پ. و، ن. ۲) ۳-ل. (ن: ۲: دارد)؛ در ک این بیت بابت سپین پس و پیش شده است؛ بنداری (۳۴۵):
 فسالته عن معنی ذلک ۴-ل. (پ: ۲: پرسدم) (۱): هـ. (ا: نیز گویم)؛ ک به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

که گر خواندم شهریار جهان ز من باز پرسد بگویم نهان

بنداری (۳۲۶): فلم بحر جوابا وقال: لا یمكنی كشفه إلا أن یسانی عنه الملك فأذكر له ذلك عبق (نیز ا): هم در: س. گفتاهم اندر: ۲ (نیز ب): گفت و هم اندر: (ی. ل: ۲: گفتش هم اندر)؛ متن = ل (نیز ق. ۲، پ. و، ن. ۲) ۷-س (نیز ل. ۲): بید ۸-س: ناملاران: س (نیز ی. ل. ۳، ب. ۱): پیش او نامداری؛ ق: نامداری پس او؛ متن = ل، ک، ل (نیز ق. ۲، پ. ۱) ۹-ل. (ی. ل. ب: جوان) ۱۰-س، ق. ل (نیز ی. ل. ۲، پ. ۱، ب: مران پیر رازود: ک: مران پیر ازان کاخ؛ متن = ل، س. ۲ (نیز ق. ۲، و، ن. ۲) ۱۱-ل. هند ۱۲-ل. نیز (حرف یکم بی نقطه)؛ ق: نرم: ک، ل. ۲، س. ۲: نیز؛ (ق: ۲: پیر) (حرف یکم بی نقطه)؛ و: سر (بی نقطه)؛ ل: ۲: پیر (۱)؛ متن = س (نیز ی. ل. ۲، پ. ۱، ب. ۱)؛ بنداری (۳۴۷-۳۴۸): فأمر هرمزد فی الحال حاجب حجابہ بأن یحضر یهران سنا. فرکب إلى دار الشیخ وأخبره باستحضار الملك ایاه فأجلسه فی مهد وحمله إلى حضرة الملك ۱۳-ل. س. ۲ (نیز ق. ۲-ب. ۱): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۴-ک، س. ۲ (نیز ق. ۲، پ. و، ن. ۲): مهتر؛ متن = ل، س، ق. ل (نیز ی. ل. ۳، ۱، ب. ۱) ۱۵-ل. ق. ی (نیز ق. ۲، ی. ۱، ب. ۱): ستاده؛ س. ل (نیز ن. ۲): شاد؛ س. ۲ (نیز ل. ۲): شاد؛ (و: ساد)؛ متن = (پ) ۱۶-ق. ۲: ریمن؛ س: که از روزگاری؛ ق. ل (نیز ی. ل. ۲، پ. ۱، ب. ۱): که از کار ماتو؛ متن = ل، ک، س. ۲ (نیز و)؛ بنداری (۳۴۹-۳۵۰): فلما حضر قال له الملك: ماذا تحفظ أیها الشیخ من حدیث هذا التریکی الذی هو متصد لنا؟ ۱۷-س (نیز ی. ل. ب. ۱): روشن دل؛ ق: گوینده و (۱)؛ ک (نیز ل. ۲، و، ن. ۲): گوینده؛ متن = ل، ل. ۲، س. ۲ (نیز ق. ۲، پ. ۱، ب. ۱) ۱۸-س، ق. ل (نیز ق. ۲، ل. ۲، ک. ۱): که مر: (ی. ل. ب: که من)؛ متن = ۱۹-ل. (و: که مادرت راشاه)؛ متن = ل، ک، س. ۲ (نیز ق. ۲، پ. ۱، ب. ۱) ۲۰-س (نیز ل. ۲، ب. ۱): شدم ۲۱-ل. (ی. ل. ب: پیش او) ۲۲-ل. (نیز ن. ۲): شست؛ س. ۲ (نیز پ. و): شصت؛ متن = س، ق. ل (نیز ی. ل. ۳، ۱، ب. ۱) ۲۳-ل. (ی. ل. او؛ پ. ن. ۲): نو؛ ق: ۲: بر فتم ز پیش جهاندار گو؛ در س آیت های ۳۵۳-۴۰۰ چندان خوانان نیست ۲۴-ل: دارنده؛ س (نیز ی. ل. ب. ۱): با داد؛ ق (نیز ل. ۲، پ. ۱، ب. ۱): دارای؛ (ق: ۲: دانا و ل: ۲: بارای)؛ متن = ل (نیز پ) ۲۵-ق. ۲: همی مادرت را بخواست؛ ل: ۲ این بیت و بیت سپین را ندارد؛ این بیت و بیت سپین در ک پس از بیت ۳۵۹، در پ پس از بیت ۳۵۷ و در و پس از بیت ۳۵۶ آمده است ۲۶-س (نیز ی. ل. ب. ۱): رو دخت خاتون بخواه؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۷-ق. ۲: پیش شاه)؛ بنداری (۳۵۵-۳۵۱): فقال: اعلم أیها الملك الجلیل أن الملك العادل أباک أرسلنی فی خطبة أمک الی الخاقان، و نفذ معی مائة وستین فارسا من أمیان الفرس

برفتم بنزدیک^۱ خاقان چین
 ورا دختری پنج^۵ بد^۶ چون بهار^۷
 مرا در شهبان فرستاد شاه
 رخ دختران را بیاراستند
 ۳۶۰ مگر^{۱۱} مادرت، بر سر افسر نداشت
 از ایشان جز او^{۱۲} دختِ خاتون نبود
 که خاتون^{۱۸} چینی ز فغفور بود^{۱۹}
 همی^{۲۲} مادرش را جگر زان^{۲۳} بخت
 دژم بود از آن^{۲۴} دختر^{۲۵} پارسا
 ۳۶۵ من او را گزین کردم از دختران
 مرا گفت خاتون^{۲۹} که دیگر گزین
 مرا پاسخ این بُد که این^{۳۱} بایدم
 فرستاد و گندآوران^{۳۴} را بخواند

به شاهی^۲ برو^۳ خواندم^۴ آفرین!
 سراسر پر از بوی و رنگ و نگار^۸
 شدم من در آن^{۱۰} ناموریشگاه،
 سر زلف بر گل بیاراستند،
 همان یاره و^{۱۲} طوق و^{۱۳} گوهر نداشت!
 به^{۱۵} پیرایه و^{۱۶} رنگ و افسون نبود^{۱۷}،
 به گوهر^{۲۰} ز کردارِ بد^{۲۱} دور بود^{۱۹}!
 که فرزند جایی شود دوردست
 گُسی کرد از خانه^{۲۶} پادشا
 نگه داشتم چشم از آن^{۲۷} دیگران^{۲۸}!
 که هر پنج خوبند و^{۳۰} باآفرین!
 چو دیگر گزینم^{۳۲} گزند^{۳۳} آیدم؛
 بر تختِ شاهی به زانو نشاند،

۱. س. ق. ک. (نیز لی. پ. ب. ب.): برفتم نزدیک؛ متن = ل. ل. (نیز ق. ل. ل.) ۲. ق. شادی ۳. (لی: بدو) ۴. س. ق. ی. ک. ل. (نیز لی. پ. ب. ب.): خواندم؛ متن = ل. (نیز ق. ل. ل.) ۵. بنداری (۳۵۶): قسرا الی حضرة الخاقان هس- ل. (نیز ق. ل. ل. ی. پ. ب. ب.): ورا (آ: وزان) پنج دختری؛ متن = ل. ع. ق. (همه): ۶. س. ق. ل. (نیز لی. پ. و. آ. ب.): اندر نهان؛ ک. (نیز لی. ن. آ.): اندر بهار؛ متن = ل. (نیز ق. ل. ل.) ۸. ل. (نیز لی. ن. آ.): جو: متن = ل. آ. ل. (همان: س. ق. (نیز لی. پ. و. آ. ب.): رنگ و بوی همان؛ متن = ی. ک. (نیز ق. ل. ل.) ۱۰. از این بیت، دو بیت زیر راساخته است:

ورا پنج دختر بد اندر نهان
 به رفتن تذرو و به دیدن بهار
 به مشکوی سرو و چراغ جهان
 سراسر پر از بوی و رنگ و نگار

بنداری (۳۵۷): و کانت له خمس بنات فامر بقعودهن متنبات فی خلیهن و خللهن ۱۰. (ب: دل از ((:))؛ ب: برفتم بر آن؛ ک. (نیز ق. ل. ل. ن. آ.): نشستم بر آن (پ: آن)؛ متن = س. ق. ل. ل. (نیز لی. ل. و. آ. ب.) ۱۱. س. ق. (نیز لی. ل. آ. ب.): همان؛ متن = ل. ک. ل. (نیز ق. ل. ل. ی. پ. و. ل. ن. آ.): جو: ۱۲. ل. ل. (جو: ۳۶۰. ۳۵۸): ثم امرنی بالدخول علیهن لاختیار من تصلح منهن للملك. فدخلت وقعدت متفرسا فیهن فرأیتهن متوجات سوی أمک. فانها کانت بلا طوق و لا تاج و لا سوار ۱۴. ک. (نیز آ:)) از: ۱۵. ک. که: ۱۶. س. (نیز لی. ن. آ.): پیرایه: ۱۷. ک. افسر نبود؛ (ب: بدو ره مرارای روشن نمود)؛ در لی این لث با ۳۶۷ پس و پیش شده است؛ ل. پس از این بیت، بیت ۳۵۹ را از نو نوشته است ۱۸. ل. س. ل. (نیز ق. ل. ل. آ. ب.): خاقان؛ متن = ک. (نیز لی. پ. و. ل. ن. آ.): خواست ۲۰. (آ: که رایش) ۲۱. (لی. ن. آ.): بدگوهری؛ ق. این بیت را ندارد؛ بنداری (۳۶۱-۳۶۲): و هی بنت الخاتون الی ہی بنت بقبور ملک الصین. و الآخریات کن من اولاد الإماء ۲۲. (ق. ل. ی. ب. همان) ۲۳. (پ. ل. ن. آ. زو): س. دل از آن؛ (لی. ب. مگر (ج: جگر) زان)؛ متن = ل. ک. ل. (نیز ق. ل. ل. ی. پ. و. ل. ن. آ.) ۲۴. ل. (نیز ق. ل. ل. ی. ب. زان) ۲۵. (لی. ن. آ. اختر) ۲۶. (ق. ل. کرد از آنجا بر؛ لی. آ: کرد از آن خانه) ۲۷. ل. س. زان؛ (ق. ل. پ. ل. ن. آ. از: حان)؛ متن = ل. ک. ل. ل. (نیز لی. ل. ل. ی. پ. و. آ. ب.) ۲۸. (لی: گوهران) ۲۹. س. ل. (نیز لی. ل. آ. ب. ن. آ. آ. ب.): خاقان؛ متن = ل. (نیز ق. ل. ل. و. آ. ب.) ۳۰. ل. آ. ل. (جو: ۳۱. آ:)) ۳۱. ل. (نیز لی. پ. ب. ن. آ. ب.): این (پ: آن) بود کین؛ متن = ق. ک. ل. (نیز ق. ل. ل. آ. ب. ن. آ. و. آ. ب.) ۳۲. (لی. ن. آ. گزینند) ۳۳. (ق. ل. گزیر)؛ بنداری (۳۶۳-۳۶۷): فلم یقع اختیاری إلا علیها. فعملم ذلک علی أیوبها ثم أشاروا علی بأن أعدل علی غیرها فلم أقبل و لم أرض إلا بها ۳۴. ل. کندا کوان؛ (پ: کندا کران)

به پرسش گرفت اختر دخترش^۱
 ۳۷۰ ستاره شمر گفت: جز نیکوی^۲
 ازین دخت و از^۳ شاه ایرانیان
 به بالا بلند و به بازو^۴ ستبر^۵
 سیه چشم^۶ و پر خشم و نابردبار
 فراوان ز گنج پدر برخوردار^۷
 ۳۷۵ ز زانپس^۸ یکی شاه خیزد^۹ شترگ
 بسازد^{۱۰} که ایران و شهر یمن
 ازو^{۱۱} شاه ایران^{۱۲} شود دردمند
 یکی کهتری باشدش^{۱۳} دور دست^{۱۴}
 به بالا دراز و به اندام خشک
 ۳۸۰ قوی استخوان^{۱۵}، جلد و^{۱۶} بینی بزرگ

که تا چون بود گردش اخترش^{۱۷}؟
 نبینی و جز راستی نشنوی،
 یکی کودک^{۱۸} آید چو شیر زیان!
 به مردی چو شیر و به بخشش چن ابر^{۱۹}!
 پدر بگذرد^{۲۰}، او بود شهریار
 بی^{۲۱} روزگاران به بد نسنرد^{۲۲}!
 ز ترکان بیارد سپاهی^{۲۳} بزرگ،
 سراسر^{۲۴} بگیرد بدان^{۲۵} انجمن!
 بترسد^{۲۶} ز پیروز^{۲۷} بخت بلند!
 سوار^{۲۸} سرافراز^{۲۹} مهتر پرست^{۳۰}،
 به گرد سرش جعد مویی^{۳۱} چو مشک،
 سیه چرده و تندگوی^{۳۲} و شترگ،

۱- (ا): گرفتندش از دختران: ۲- ق: آخرش؛ (ا): اختران؛ م: طالع اخترش؛ (ن): اختر و پیکرش؛ ن: ۲: دختر و اخترش؛ ب: افسر دخترش؛ متن: ل، ک، ل (نیز ق، ۲، ل، ۳، پ، و)، بنداری (۳۶۸-۳۶۹): فأحضر الخاقان عند ذلك المنجمين، واستكشفهم عن طالعها و مآل أمرها و مقتضيات أحكام النجوم و أسرار الكواكب فيها ۳- ل، س، ک، ل (نیز ل، ل، ۳، و، ن، ۲، ب): نیکویی؛ متن: ق (نیز ق، ۲، ب، ا) ۴- (ق، ۲، آن)، ل، ق (نیز ل، پ، ن، ۲، ا)، وز هـ (ق، ۲: گوید (مکودک): پ: پور)؛ ع: بازوی ۷- ل (نیز ق، ۲، ا، و، ا، ب): سطر؛ متن: ۵- ل (نیز ل، ۲، پ، ن، ۲، ا) ۸- ل، ل (نیز ق، ۲، ل، پ، ب): چو ابر؛ (ل): پر خاش ببری؛ متن تصحیح قیاسی است ۹- (ا): سیم خشم (ا) ۱۰- (ن): بگذرد (ج)؛ ۱۱- (ن): (پ: برود) ۱۲- بدو؛ (ق، ۲: بسی)؛ متن: یازده دستنویس دیگر ۱۳- ل، ل (نیز ل، و، ب): شمرد (حرف یکم بی نقطه)؛ م، ق (نیز ق، ۲، ا)؛ ۱۴- شمرد؛ متن: ک، س، ۲ (نیز پ، ن، ۲)؛ بنداری (۳۷۰-۳۷۱): فقالوا: أيها الملك! إنه يظهر بين بتك هذه و بین كسرى و لد طويل القامة، قوى المضدين، أكحل العينين، يكرن في الشجاعة و الساحة كاللث و الغيث. يموت عنه أیره فيكون هو ملك الأرض فيستقر زمانا على سرير الملك عالی القدر نافذ الأمر ۱۴- (ق، ۲: ازان پس؛ ۱۵- و: زین پس) ۱۵- م، ق، ل (نیز ل، ل، و، ا، ب): آید؛ متن: ل، ک (نیز ق، ۲، پ، ن، ۲) ۱۶- ق: سپاه؛ (پ): سپاهی بیارد؛ ب: بسازد سپاهی)؛ متن: هـ ده دستنویس دیگر ۱۷- (ن): (۲: بیابد) ۱۸- (پ: سرارد) ۱۹- ل: بران؛ متن: ک (نیز ق، ۲، ل، ۳، پ، ن، ۲)؛ ق، ل، ا، ب این بیت و بیت سپسین را ندادند؛ و به جای این بیت،

بیت زیر را آورده است:

به ایران سواران لشکرشکن سراسر گریزند از آن انجمن

بنداری (۳۷۵-۳۷۶): فيظهر له عدو من ملوك الصين فيقصد بلاده بعساكر كالتحل و النمل يريد بذلك أخذ بلاد إيران الى غيرها من بلاد اليمن و سائر الممالك ۲۰- م (نیز ل، ۲): ازان؛ ک: وز ۲۱- م: شهریاران ۲۲- ل، م (نیز و): ترسد (حرف یکم بی نقطه)؛ (ق، ۲: ترسد)؛ متن: ک (نیز ل، ۳، پ، ن، ۲، ا) ۲۳- ل: پیروز و؛ (ل): فیروز؛ بنداری (۳۷۷): فيتجبر ملك إيران في الأمر و يخشى على نفسه من انقلاب الدهر ۲۴- ق: کهتر آیدش ۲۵- (ا): زور دست) ۲۶- ک: سوار ۲۷- (ا): سرافراز و) ۲۸- (ق، ۲: خسرو پرست) ۲۹- (ق، ۲: جعد و مویش؛ ن: ۲: موی و جعدی)؛ ب: این بیت و بیت سپسین را ندادند ۳۰- ل: سخن آوری؛ (ق، ۲، و: زبان آور و؛ ن: ۲: زبان آور)؛ متن: م، ک؛ بنداری: صختم الکرادین ۳۱- ک: جوع ۳۲- (ل): چشم و تند و قوی؛ ن: چرده کرد و دلیر)؛ در و این بیت با بیت سپسین پس و پیش شده است؛ ق، ل، ا، ب، ا، ب این بیت را ندادند؛ این بیت در ل، س، ک، ق، ۲، ل، ن، ۲ آمده است؛ م پس از این بیت افزوده است:

سوار سرافراز مجده (۴) اسب به تیزی به مانند آذرگشسب

هم از پهلوانش باشد نسب^۱،
ز جایی بیاید به درگاه^۲ شاه،
همه لشکرش را^۳ به هم برزند^۴!

ندیدم ز خاقان کسی شادتر!
که از دختران او بدی افسرش
چنین^{۱۱} کرده بُد^{۱۲}، بازگشتم به راه^{۱۳}
که ما یافتیم از کشیدنش رنج!
جهان‌بین خود را به کشتی نشاند،
ز فرزند با درد^{۱۷} همباز^{۱۸} گشت!
به پیش تو ای شهریار^{۲۱} رمه!
به پوینده شاید که گویی بپوی^{۲۲}،
به دشمن ممان^{۲۵} این سخن، گر به دوست!
برو^{۲۶} زار^{۲۷} و گریان شدند انجمن!
به^{۲۹} مژگان همی خون دل برفشاندا!

جهانجوی چوبینه دارد لقب
چنین^۲ این^۳ مرد چاکر^۴ به اندک سپاه
مرین^۵ ترک را ناگهان بشکند

چو بشنید گفت^۸ ستاره‌شمر
۳۸۵ به نوشین‌روان^۹ داد پس دخترش
پذیرفتم او را من از بهر شاه
بیاورد^{۱۳} چندان^{۱۴} گهرها ز گنج
همان^{۱۵} تا لب رود جیحون براند
ز جیحون دلی پر ز غم^{۱۶} بازگشت
۳۹۰ کنون آنچه^{۱۹} دیدم، بگفتم^{۲۰} همه
ازین^{۲۲} کشور این مرد را بازجوی^{۲۳}
که پیروزی شاه بر دست اوست
بگفت این و جانش برآمد ز تن
شهنشاه ازو^{۲۸} در شگفتی بماند

۱-بنداری (۳۷۸-۳۸۱): و يكون في امرائه في بعض أقطار مملكة رجل من أولاد الأكاير، شجاع فارس بطل، طويل قضيف، جعد الشعر، ضخم الكراديس، عظيم الأنف، أسمر اللون، صحل الصوت، عارم اللحظ، يلقب بجويين ۲-س، ک، ل، ۲ (نیز ل، ۲، و، ب): جو این؛ ق، جو آن؛ متن = (ق، ۲، پ): چنین ۳-س، ق، ل، ۲ (نیز ل، ۲، و، ب): چایک؛ متن = ل، ک، م (نیز ق، ۲، پ) ۴-س، ق، ل، ۲ (نیز ق، ۲، ل، ۲، و، ب): نزدیک؛ متن = ل، ک، م (نیز ب، ۲، ن) ۵-س، ق، ل، ۲ (نیز ل، ۲، و، ا، ب): مران؛ متن = ل، ک، م (نیز ق، ۲، ل، ۲، و، ب): حراج ۷-ق: نیز بر هم زند؛ بنداری (۳۸۲-۳۸۳): فيسر بقدر يسير من العسكر ذلك العدو مع وفور غده و كثرة غده ۸-ک: گفت آن؛ ک، ق، ۲ پس از این بیت افزوده‌اند:

سرانجام هم سر بیچلد ز شاه همین بود چون کرد دشمن تباہ

۹-ل، ۱۰-ل: جو آن؛ س، ک، ل، ۲ (نیز ل، ۲، و، ب): چو این؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۱-س، ک، ل، ۲ (نیز ق، ۲، ب): شد؛ متن = ل ۱۲-ل (ن، ۲، ب: ز راه)؛ ق، ۲ به جای این لت آورده است: بیاوردم آن ماه رخ را به راه؛ در س، ل، ۲، ل، ۲، ا، ب، این بیت پس از بیت ۲۸۸ آمده است؛ ق، ۲ بیت‌های ۳۸۹-۳۸۶ را ندارد ۱۳-پ: بر آورد) ۱۴-ل: چندی؛ ل، ۲ بیت‌های ۳۸۹-۳۸۷ را ندارد؛ بنداری (۳۸۷-۳۸۸): فلما سمع الخاقان قول المنجم فرح واستبشر و جهز ابته معی الی أنوشیروان ۱۵-س، ل، ۲ (نیز ل، ۲، و، ا، ب): همی؛ ک (نیز ب): سپه؛ متن = ل (نیز ق، ۲) ۱۶-س (نیز ق، ۲، ل، ۲، و، ا، ب): خون؛ متن = ل، ک، م (نیز و) ۱۷-ل: در دو) ۱۸-ل، س، ک، ل، ۲ (نیز ق، ۲، ل، ۲، و، ب): انباز؛ متن = (پ)؛ بنداری (۳۸۹-۳۸۸): بعد أن شیعها الی شاطیء جیحون ۱۹-س-ل، ۲ (نیز ل، ۲، ب): آنچه؛ متن = ل (نیز ق، ۲) ۲۰-ل (ل، ۲): بدیدم (ل) ۲۱-ل: جهاندار شاه ۲۲-ق (نیز ل، ۲): ازان ۲۳-و: بازجو) ۲۴-س (نیز ل، ۲، ب): بگویی؛ ل: بپو (پساونند ندارد)؛ متن = ل، ق، ک، ل، ۲ (نیز ق، ۲، ل، ۲، و، ب): بنداری (۳۹۰-۳۹۱): فاطلب الآن أيها الملك! هذا الرجل حتی یکفیک هذا الأمر ۲۵-س (نیز ل، ۲، ب): مگویی؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بنداری (۳۹۲): فإنه لا يكون إلا علی یدیه. واحفظ کلامی هذا واکتمه و لا تطلع علیه أحدا ۲۶-ل (ن، ۲): بدو) ۲۷-ق (نیز ل، ۲، ن، ۲): جو < ۲۸-ل (نیز ل، ۲): زو ۲۹-س، ق، ل، ۲ (نیز ل، ۲، و، ا، ب): ز؛ متن = ل، ک، م (نیز ق، ۲، ل، ۲، و، ب): بنداری (۳۹۳-۳۹۴): قال: ولما فرغ الشيخ من کلامه قضی نجه فی ذلک المجلس. فتعجب الملك من تلک الحالة، و بکی علیه، و بکی الحاضرون

همی داشت این^۲ داستانها^۳ به یاد،
پسندیده جاننش به یزدان سپرد!
برآمد چختین گفتن^۴ ناگزیر^۵!
اگر^۶ مهتری باشد^۷، از^۸ کهتری،
همه^۹ رنجها زیر^{۱۰} پای آورید^{۱۱}!

۳۹۵ به ایرانیان گفت: مهراں شتاد^۱
چو با ما^۲ یکایک بگفت او^۳، بمرد
سپاسم ز یزدان کزین مرد پیر
نشان جست^۴ باید ز هر کشوری^۵
بجوید تا این^۶ ۱۳ به جای آورید^۷

که بر آخر^۱ اسب سالار بود،
همه شادی شاه بُد کام اوی^۲!
که داد این^۳ ۲۱ ستوده به^۴ ۲۲ گردن کشان،
سواری سرافراز و^۵ ۲۵ بیچنده^۶ ۲۶ اسب^۷،
وگر بگذرد، باد ماند^۸ ۳۰ به دشت^۹ ۳۱،
یکی مرزبان^{۱۰} ۳۳ گشت^{۱۱} با کوس و خیل!

۴۰۸ یکی مهتری^{۱۷} نامبردار بود
کجا زاد^{۱۸} فرخ بدی نام اوی^{۱۹}
بیامد بر شاه و^{۲۰} گفت این نشان
ز بهرام^{۲۱} بهرام^{۲۲}، پور گشپ^{۲۳}
به اندیشه من^{۲۴} نخواهد^{۲۵} گذشت
۴۰۵ که دادی بدو^{۲۶} ۳۲ بر دغ و اردبیل^{۳۳}

۱. ل. ق. ک (نیز ق. ۲، آ. ب. ستاده؛ س. ل. (نیز ل. ۲)؛ شاده؛ (ل. ۲: شتاد؛ و: ساد)؛ متن = (پ) ۲. آن ۳. ل. راستیها؛ (ق. ۲، آ. ب. داستان را)؛ متن = س. ق. ک. ل. (نیز ل. ۲. ب) ۴. ل. من هل. س. (نیز آ)؛ و: (پ. این)؛ متن = ق. ک. ل. ۲ (نیز ق. ل. ۲، ب. و)؛ ل. ن آیت های ۳۹۸-۳۹۶ را ندارد ع. س. گفتن و؛ (ق. ل. ۲. ب. گفتنی)؛ متن = ل. ق. ک. ل. ۲ (نیز ل. ۲، ب. و)؛ ل. یادگیر؛ ق. (نیز ل. ۲)؛ دلپذیر؛ متن = ل. (نیز ق. ۲، ب) ۸. ل. خواست ۹. مهتری؛ (ل. کهتری (پساوند ندارد))؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۰. ق. که این؛ (ب. ازین) ۱۱. (و: یابد) ۱۲. ق. از ۱۳. ق. از؛ (ل. ۲. و: این را)؛ ل. بجویند تا این؛ ک. نجویند تا این؛ (ل. بگویند تا این)؛ متن = س. ل. ۲ (نیز ق. ۲، ب. پ) ۱۴. (ل. آورند)؛ ل. جا آورند. با آورند؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۵. س. ق. ل. (نیز ل. ۲، آ. ب. کزین؛ ل. که این)؛ متن = ل. ک. (نیز ق. ۲، ب. ل. ۲) ۱۶. ل. راه؛ (ق. ل. ۲. زو به)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۷. س. (نیز ل. ب. کهتری؛ ق. ۲. شهری (ک))؛ متن = ل. ق. ک. ل. (نیز ل. ۲) ۱۸. ل. (نیز ل. ۲)؛ راد؛ (ق. ۲. داد)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۹. س. ق. (نیز ل. ۲، آ. ب. او؛ متن = ل. ۲، س. (نیز ق. ۲، ب. و)؛ ل. ک. این بیت و بیت سپسین را ندارد ۲۰. ل. س. (نیز ق. ۲، ل. ۲)؛ ح. و: متن = س. ق. ل. ۲ (نیز ب. ب) ۲۱. س. ق. (نیز ل. ۲)؛ آن ۲۲. ل. سنود (حرف های دوم و سوم بی نقطه) ۲۳. س. س. (نیز ل. ۲)؛ چوبینه؛ (ق. ۲. بهرام و بهرام)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۴. (ل. ۲. زرسب) ۲۵. ق. ک. (نیز ل. ۲، آ. ب. ح. و: س. سوار سرافراز؛ متن = ل. ل. ۲، س. (نیز ق. ل. ۲)؛ ۲۶. ل. بخشنده (حرف یکم بی نقطه)؛ ل. (نیز ل. ۲، آ. ب. بیچیده؛ متن = ده دستنویس دیگر (در ل. ۲، و. آ حرف چهارم بی نقطه) ۲۷. ل. ۲. ب. است (ک))؛ در ل. ۲ این بیت با بیت سپسین پس و پیش شده است ۲۸. ل. ز اندیشه من؛ ل. ۲ (نیز ل. ۲، ل. ۲، ب. و)؛ همی از گمانم؛ (آ. همی آنک دیدم)؛ متن = س. ک. س. (نیز ق. ۲، ب. ل. ۲) ۲۹. ل. ۲۹. س. ک. ل. ۲، س. آ. نخواهد (حرف یکم بی نقطه)؛ (ق. ۲. ن. آ. نخواهم (حرف یکم بی نقطه)؛ ل. ۲، ب. ب. بخواهد)؛ متن = (ل. ۲، و) ۳۰. ک. س. (نیز ق. ۲)؛ گردد؛ (ل. ۲. یازماند)؛ ل. ندیدم چنو مرزبانی؛ متن = س. ل. ۲ (نیز ل. ب. ب) ۳۱. (ل. ۲، ب. و: دبست)؛ ق. این بیت را ندارد؛ بنظری (۴۰۴-۳۹۵)؛ و أخذ یثقب عن الرجل الموصوف المنعوت و یبحث عنه فلا یفتدی الیه الی أن قال له بعض أصحابه: أيها الملک! إن هذه الصفات کانت موجودة فی بهرام بن بهرام الذی کان متولی سلاله الی اصطبلات الخاصة ۳۲. س. (نیز ل. ب. ب. و: بی)؛ (ل. ۲. برو)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۳. س. ک. (نیز ق. ل. ۲، ب. ل. ۲)؛ اردویل؛ متن = ل. ق. ل. ۲، س. (نیز ل. و) ۳۴. ل. نامور ۳۵. س. ق. ل. ۲ (نیز ل. ۲، و. آ. ب. آ. ب. است)؛ متن = ل. ک. س. (نیز ق. ل. ۲، ب. ل. ۲)؛ ۳۵. ۴۰۷. ب. یک بیت ساخته و ۴۰۵. ب. ۴۰۷. را انداخته است؛ س. ل. ب. پس از این بیت افزوده اند:

چو بشنید هرمز سخن های راز (ل. راست (ک))
بفرمود کورا بجویند (س. بخوانید) باز
بنظری (۴۰۵). و قد اقطعته الآن أردبیل، و هو فیها متولیا لأمرها من جهة الدیوان

هیونی نگاور برافگند شاه^۱ به بهرام، تا سر نخارد به^۲ راه،
سوی بارگاه آید از اردبیل^۳ به تنها تن خویش بی کوس و خیل!

گفتار اندر آمدن بهرام چوبینه بنزدیک هرمز شاه^۴

فرستاده^۵ بهرام را مزده داد^۶ سخن های مهران برو^۷ کرد یاد^۸
جهانجوی پویان ز^۹ بردع برفت^۹ خیرامان به درگه شتابید و تفت!^{۱۰}
۴۱۰ جو بهرام تنگ^{۱۱} اندرآمد ز^{۱۲} راه، بفرمود تا بار دادند شاه،
جهانپدیده^{۱۳} روی شهشاه دید برآن^{۱۴} نامدار^{۱۵} آفرین گسترید!
نگه کرد شاه اندرو یک زمان نبودش^{۱۶} بدو^{۱۷} جز به نیکی گمان!
نشان های مهران شتاد^{۱۸} اندر اوی^{۱۹} بدید و بختدید و^{۲۰} شد تازه روی^{۱۹}!
و زانپس^{۲۱} پیرسید و بناختش یکی^{۲۲} نامور^{۲۳} جایگه ساختش!

۴۱۵ شب تیره چون چادر مشکبوی^{۲۴} بیفگند و بنمود خورشید^{۲۵} روی^{۲۴}،
به درگاه شد مرزبان نزد شاه گرانمایگان برگشادند^{۲۶} راه،

۱-س.ک: ازان جایگاه ۲-ق: ز؛ ل. ق. ل. ۲. بی. و. آ. ب. این بیت و بیت سپین را ندارند؛ این دو بیت در س. ک. س. ۲. ق. ل. ۲. پ (بیت سپین را ندارند). ن. آ. آمده و بنداری نیز داشته است ۳-س. ک. س. ۲ (نیز ق. ل. ۲. ن. ۲). اردویل: متن = ل. ک. ت. های این بیت را پس و پیش کرده و آن را پس از بیت ۴۰۵ آورده و در اینجا نیز بیت زیر را افزوده است:
نیارد همان لشکر و کوس و خیل
سوی بارگاه آید از اردویل
۴-ق: ... بنزد شاه هرمز؛ ک. ... بدرگاه هرمز؛ ل. آ. ... چوبین نزدیک هرمز شاه؛ متن = س. ل. س. ۲ سرنویس ندارند ه. ل. فرستاد و ع. ق. ک. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ۲. و. آ. ب. برد (آ. داد (پساوند ندارد)) - برشمرد؛ متن = ل. (نیز ق. ل. ۲. پ. ل. ۲) ۷-ل. آ. بران؛ س. بی. ب. به جای این بیت، بیت زیر را آورده اند:

فرستاده شاه پویان برفت به بردع بنزدیک بهرام تفت

بنداری (۴۰۸.۴۰۶): ففخذ الملک نجابا الی اردبیل، و کتب الیه کتابا یأمره فیه بالمسارعة جریدة الی الخدمة ۸-ل. ۲: ح. ۹-س. ۲ (نیز پ. و. ل. ۲). براند؛ متن = ل. س. ق. ل. ۲ (نیز ق. ل. ۲. بی. ل. آ. ب.) ۱۰-ق: رفت (پساوند ندارد). س. ل. ۲ (نیز ل. ۳. و. آ. ب.) شتابید تفت؛ ل. ز. گردنکشان لشکری برد و تفت؛ ک. س. ۲ (نیز ق. ل. ۲. پ. ل. ۲). ز گردان لشکر کسی را نخواند؛ متن = (لی. ۱۱-ل. ن. آ. نیک) ۱۲-ل. (ل. ۲. بی) ۱۳-ل. ک. س. ۲ (نیز پ. ل. ۲). جهانجوی؛ متن = س. ق. ل. ۲ (نیز ق. ل. ۲. بی. ل. آ. و. آ.) ۱۴-س. (نیز ل. ل. ۲). بدان ۱۵-ل. (ن. نامور؛ پ. نامداران (ل. ۲)) ۱۶-س. (نیز ل. پ. و. بی. ب.) نبودش؛ س. آ. نبود؛ متن = ل. ق. ک. ل. ۲ (نیز ق. ل. ۲. ل. ۲. ن. ۲) ۱۷-ل. (ن. بیرو) ۱۸-ل. ل. ق. بی (نیز ق. ل. ۲. بی. آ. ب.) ستاد؛ ل. آ. (نیز ل. ۲). شاد؛ س. ۲ (نیز ل. ۲). شتاد؛ (و: شاد)؛ متن = س. (نیز پ.) ۱۹-ل. (لی. و. آ. اور. و) ۲۰-ق. (نیز پ.) ح. ۹-بنداری (۴۱۳.۴۰۹) و: لما وصل الی حضرة الملک نظر الیه فرأی العلامات الی أخبر بها مهران سبتاد کلها موجودة فیه ۲۱-ل. (نیز ق. ل. ۲). ازان پس؛ (ل. ۲). همانکه؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۲-س. آ. کنی ۲۳-س. ق. (نیز ل. ل. ۲. و. آ. ب.) مایه و؛ متن = ل. ک. ل. ۲. س. آ. (نیز ق. ل. ۲. پ. ل. ۲)؛ بنداری (۴۱۴): فقریه الی مجلسه و احترامه و لاطفه و أکرمه ۲۴-ل. (پو-رو) ۲۵-ک: خرشید؛ ل. خورشید بنمود؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۶-س. ق. ل. ۲ (نیز ق. ل. ۲. بی. ل. آ. و. آ. ب.) برگرفتند؛ متن = ل. ک. س. ۲ (نیز پ. ل. ۲)

به تخت از بر نامداران نشاندا
 همان نیز گفتارِ مهران شتاد^۱
 کنیم^۲ آشتی، گر^۳ فرستم سپاه؟
 که با ساهوشه آشتی نیست روی
 هزیمت بود آشتی خواستن!
 چو بیند^۴ که کام تو آمد^۵ به زیر!
 به فرمانبری^۶ مانند این^۷ داوری!
 درنگ آورم، گر بجنیم ز^۸ جای؟
 بیچد سر از داده بهتر^۹ به فال^{۱۰}!
 که بیداد را نیست با داد پای^{۱۱}!
 که^{۱۲} با آتش آب اندر آری^{۱۳} به جوی!
 شو^{۱۴} نو گزیند^{۱۵} سپهر^{۱۶} کهن،
 هنر هرج^{۱۷} داریم، پیش آوریم،
 نه شرم از یلان، چون^{۱۸} پژوهش بود!
 بتاییم^{۱۹} خیره سر از کارزار،

جهاندار، بهرام را پیش خواند
 سخن‌های ایران برو کرد یاد
 بپرسید از آنس^۲ که با ساهوشه
 ۴۲۰ چنین داد پاسخ بدو جنگجوی^۵
 گر او^۶ جنگ را خواهد آراستن
 و دیگر که بدخواه گردد دلیر
 گه رزم چون بزم^۹ پیش آوری
 بدو گفت هرمز^{۱۲} که پس^{۱۳} چیست رای
 ۴۲۵ چنین داد پاسخ که گر^{۱۵} بدسگال
 چه گفت آن گرنامه‌ی^{۱۸} نیک‌رای
 تو^{۲۰} با دشمن بدکنش رزم^{۲۱} جوی
 و گر خود دگرگونه باشد سخن
 چو نیرو به^{۲۷} بازوی خویش^{۲۸} آوریم
 ۴۳۰ نه از پاک‌یزدان نکوهش بود
 چو ناگشته زایرانیان ده‌هزار^{۳۱}

۱-من: شاده؛ (نیز ق ۲): ستاد؛ س ۳: شتاد؛ متن تصحیح فیاسی است؛ ل، ق، ل، آ، ب، ی، این بیت را ندارند؛ این بیت تنهادر س، ک، س، آ، ق آمده است؛ بنداری (۴۱۸-۴۱۵): ثم لما أُمسِي استحضره و خلا به وسرد علیه حکایة مجزه ساوه و مقصده لبلاد ایران فی جموعه الکثیفة و جیوشه الکثیرة ۲-ل: زان پس ۳-ل، س، ق، ل (نیز ق ۲-ب): کتم؛ متن = ک، س ۴-س، س ۵-س (نیز ق ۲-ب): یا؛ متن = ل؛ بنداری (۴۱۹): ثم قال له فما تری الآن؟ أنتجیح معه الی السلم و نکف عادیته بالصلح أم لا نسلك معه سوی سبیل المناذبة و الحرب؟ ۶-س، ق (نیز ل، ل، آ، و، ب): شیرخوی (در س، و حرف چهارم بی نقطه)؛ ل ۷: شیرجوی؛ (آ: شیرخو)؛ متن = ل، ک، س ۸-س (نیز ق ۲، ب، ل، ن) ۹-س، ل (نیز ل، ل، آ، و، ب): اگر؛ متن = ل، س ۱۰-س (نیز ق ۲، ن، آ)؛ بنداری (۴۲۰-۴۲۱): فقال: مصالحتنه بعیدة عن المصلحة ۷-ل (ن: بجوید) ۸-س، ل (نیز ل، ل، آ، و، ب): آید؛ (ق ۲: آرد)؛ متن = ل، س ۹-س (نیز ب) ۱۰-س (نیز ل، ن، آ): نرم؛ متن = دوازده دستنویس دیگر (در واین وایزه نقطه ندارد) ۱۰-س (نیز ل، ب): دیوانگی؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۱-س ۱۲-س (نیز ب، ن، آ): آن؛ بنداری (۴۲۲-۴۲۳): فانه اذا رأى میل الملك الی الصلح تجاسر علیه ۱۲-ل (آ: موبد) ۱۳-ل (ن، ل، آ، و، ب): یا بجنیم ز؛ (آ: بختم ز)؛ ب: آوریم از بیچیم (())؛ متن = ل، ق، س ۱۴-س (نیز ق ۲، ل، آ، و، ب): بنداری (۴۲۴): فقال: أنثلبت و نثانی أم نسارع الی لقائه؟ ۱۵-ق (ق: بر)؛ ۱۶-س، ل (نیز ل، ل، آ، و، ب): بهتر؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۷-س (نیز ب): منال ۱۸-ل (ن: فرستاده) ۱۹-ل: جای؛ ل، آ، س (نیز ل، ل، آ): رای؛ متن = س، ق، ک (نیز ق ۲، ب، ل، ن، آ، و، ب): و این بیت را ندارند ۲۰-س، ق، ک (نیز ل، ل، آ، و، ب): جنگ؛ متن = ل، ل، آ، س ۲۱-س (نیز ق ۲، ب، ل، ن، آ): بنداری (۴۲۵-۴۲۷): قال: بل نیادر و نسارع و نبلی عذرنا. فإن رزقنا الظفر فقد حصلت السعادة ۲۴-ل: شهی؛ س: سپه (به: شه)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۵-س (ب: کتد ب) (())؛ س: بر گزیند ۲۶-ل (ن، ب، ل، آ، و، ب): سپهبد ۲۷-س، ل (نیز ل، ن، آ): نیروی؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۸-س (آ): خوش (()) ۲۹-س، س (نیز ل، ن، ب): هر چه؛ متن = ل، آ، ب، بر؛ س (نیز ل، ب): پیش بزرگان؛ ل (نیز از یلان چون)؛ متن = ل، ق، س ۳۰-س (نیز ل، ق، آ، و، ل، ن، آ) ۳۱-س (ب: ده هزار)؛ ل: به نیروی یزدان پروردگار ۳۲-ل، ل، آ: بتاییم (حرف یکم بی نقطه)؛ س، ق، ل، و، آ، ب این بیت را ندارند؛ این بیت در ل، ک، ل، س، ل، ن، ق، ل، آ، ب، ل، ن آمده است

چه گوید ترا^۱ دشمنِ عیب‌جوی
 چو بر دشمنان^۲ تیرباران کنیم^۳
 همان^۴ تیغ و گویال چون صدهزار
 ۴۳۵ چو پیروزی^۱ ما نیاید پدید
 از آنس^۲ به فرمانِ دشمن شویم
 بکوشیم با^۳ گردش آسمان
 چو گفتارِ بهرام بشنید شاه
 ز پیش جهاندار بیرون شدند
 ۴۴۰ به بهرام گفتند کاندر^{۱۶} سخن
 سپاهست چندان ابا^{۱۸} ساوه‌شاه
 چنان‌چون تو گفتی^{۲۰} همه^{۲۱} پیش شاه
 چنین گفت بهرام با مهران
 چو فرمان دهد^{۲۳} نامبردارشاه
 ۴۴۵ برفتند بیدارکار آگهان
 سخن‌های بهرام چندانک^{۲۴} بود
 شهنشاه ایران از آن شاد گشت^{۲۷}
 که بی‌جنگ بیچی^۳ ز بدخواه روی؟!
 کمان را^۶ چن^۷ ابر بهاران کنیم،
 کشیده^۹ شود در صف کارزار،
 دل از نیک‌بختی باید^{۱۱} کشید!
 که بی‌توش و بیجان^{۱۳} و بی‌تن شویم!
 اگر در میان سر نیاید زمان^{۱۵}!
 بخندید و رخسند شد پیشگاه!
 جهان‌دیدگان دل پر از خون شدند!
 چو پرسد^{۱۷} ترا، بس دلیری مکن!
 که بر مور و بر پشه بستند^{۱۹} راه!
 که یارد بدن^{۲۲} پهلوان سپاه؟
 که ای نامداران و گندآوران،
 منم ساخته پهلوان سپاه
 هم‌آنکه بر شهریار جهان،
 به هر یک^{۲۵} سراینده ده^{۲۶} بر فرود!
 ز تیمار^{۲۸} آن لشکر^{۲۹} آزاد گشت^{۲۷}!

۱-ا: ق: بدین) ۲-س: س (نیز ل: ل: و: ب:؛ چو: متن = ل (نیز پ) ۳-ک (نیز پ): جونی: (ق: آ: تابی: و: حبیچی:؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۴-ق: دشمنی) ۵-ل: کیم: عمر (نیز ق: آ: کمانها: (ا: هوا را): متن = دوازده دستنویس دیگر ۷-ل: س: آ (نیز ل: ب:؛ چو: متن تصحیح قیاسی است ۸-د: (کمان: ۹-ل: شکسته: س: آ (نیز ق: آ: گسته: متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۰-ل: آ: پیروزی از ۱۱-ق (نیز ب): نباید: متن = سیزده دستنویس دیگر (در ک: ل: آ: س: آ: ق: آ: می، و حرف یکم بی نقطه) ۱۲-ل: وزان پس: س (نیز ل: ب:؛ ازین پس: متن = ده دستنویس دیگر ۱۳-س: آ: بی: خان: (پ: حسی جان:؛ ل: س (نیز ب): بی‌هوش و بی‌جان: (ل: بی‌هوش و بی‌سان (ا:؛ ای جان و بی‌توش:؛ متن = ق: ک: ل: آ (نیز ق: آ: و: ل: ن: آ: بیجان: ل: این بیت را ندارد ۱۴-ل: س: آ: نا (بی نقطه): س: ل: آ (نیز ل: ل: و: ب:؛ تا: متن = (ب) ۱۵-ک: نیارد زمان: س: آ: بناید زمان: (ن: آ: بناید زبان: ل: میانه سرآرد: زمان: (ق: آ: میانه سرآرد زمان: س: ق: ل: آ (نیز ل: ل: و: آ: ب:؛ چه پیش آوردمان ز (س: آ: به) سود و زیان: متن = (ل: ن: پ:؛ بندگان: (۲۲۸-۴۳۷). و این کان غیر ذلک لم یغیر بالاجمام و النکول، و کنا معذورین عند العالم و الجهول ۱۶-ق: آ: ن: ق: آ: ن: آ: اندر: ل: آ: کآمد) ۱۷-ل: آ: بر شد: (ل: پرسند) ۱۸-ل: س: س: آ (نیز ب): بر: ق: با: (ل: ابر): متن = ک: ل: آ (نیز ل: ق: آ: می، پ: ا) ۱۹- (پ: بستند) ۲۰- (ق: آ: گونی) ۲۱-ل: ک: م: س: ک: خوه: ل: آ: س: آ (نیز ق: آ: ل: ق: آ: همی: متن = ک (نیز ل: می، و: آ: ب) ۲۲-ل: شدن: در ل: این لت با ۴۴۴ پ: س و پیش شده است: ل: آ: این بیت را ندارد: از ۴۴۲ و ۴۴۴ ب: یک بیت ساخته و ۴۴۲-۴۴۴ را انداخته است: ق: بیت‌های ۴۴۷-۴۴۲ را ندارد و به جای آنها تنها بیت زیر را آورده است:

دگر روز چون خور بیاید پدید
 همه روی کشور بسان گل شنبلید (وزن درست نیست)
 ۲۴-ق: (فرایدم) ۲۴-س: ک (نیز ق: آ: می، ب:؛ چو نانک: ل: چنان که (ا:؛ (پ: چندانکه: ل: ن: آ: زانسان که: ا: چو نانک:؛ متن = ل: س: آ (نیز ل: و) ۲۵-ل: حرکت < ۲۶-ل (نیز ل: آ: فراینده ده: (ل: سراینده‌نی:؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۷-ل: شد ۲۸-س: اندوه: ل: آ (نیز ل: آ: ب:؛ از اندوه: (و: وز اندوه:؛ متن = ل: ک: س: آ (نیز ل: ق: آ: ل: آ: پ: ن: آ) ۲۹- (ل: دیرینه: ا: لشکرش)

و را کرد سالار بر لشکرش^۱
 هر آنکس که جست از یلان نام را
 ۴۵۰ سپهبد بیامد بر شهریار
 که دستور باشد مرا شهریار^۲
 ببینم ز لشکر که جنگی که اند؟
 بدو گفت: سالار لشکر^۳ توئی^۱
 به ابر اندر آورد جنگی سرش را
 سپهبد همی خواند بهرام را^۴
 کمر بسته با^۵ آلت کارزار،
 که خوانم^۵ عرض را^۶ ز بهر شمار^۷
 که^۸ نام جستن درنگی که اند؟
 به نو بازگردد بد و نیکوی^{۱۱}
 بفرمود تا پیش او شد سپاه
 هر آنکس که بود از سران افسری^{۱۳}
 زره دار و برگستوان^{۱۷} سوار
 درم بر کم و بیش ازین^{۱۹} شد حرام^{۲۰}!
 که در^{۲۳} جنگ جستن ورا نام^{۲۴} بود!
 کجا سینه ی او پر از^{۲۸} کینه بود،
 که^{۳۰} پیش صف آید^{۳۱} به روز^{۳۲} نبرد،
 کند بر^{۳۵} دل جنگیان جنگ یاد!
 سپهبد بشد تا^{۱۲} عرض گاه شاه
 ۴۵۵ گزین کرد از^{۱۳} ایرانیان لشکری
 نبشتند^{۱۵} نام^{۱۶} ده و دو هزار
 چهل سالگان را نبشتند^{۱۸} نام
 سپهدار بهرام^{۲۱} بهرام^{۲۲} بود
 یکی^{۲۵} را^{۲۶} کجا نام یل سینه^{۲۷} بود
 ۴۶۰ سر نامداران جنگی^{۲۹} کرد
 بگرداند^{۳۳} اسب و بگوید نژاد^{۳۴}

۱-ک: سالار بر لشکرش؛ ق: آیت های ۴۴۸-۴۵۰ را ندارد ۲-بندهای (۴۳۸-۴۴۹): قال: فجعله هرمزد بهلوان جیشه و صاحب
 حربیه، و أمره بالهتوس للقاء ملک الترك ۳-ص: س: بیست با؛ (ق: تسلیح بستد و)؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ از ۴۵۰ و ۴۵۱ یک
 بیت ساخته و ۴۵۰-۴۵۱ را انداخته است ۴-ص: (نیز ب): نامدار ۵-ل: خواند ۶-ع: (ن: حرا: این بیت را در کتاره نوشته است)
 ۷-ل (نیز ل: ۳): شکار ۸-ق: (هم از): بندهای (۴۵۰-۴۵۲): فساله أن یأمر کاتب الجیش بأن یعرض علیه أسماء الأجناد حتی یظفر فی
 حالهم و یبصر من یصلح له من رجالهم ۹-ص: کشور ۱۰-ص: س: (نیز ن: ل: ب): تویی (توئی)؛ متن = ل (نیز ق: ۲): ۱۱-ص: ک: ل: آ
 س: (نیز ل: ۲): ب: و: ب: نیکویی (نیکویی)؛ (ق: آ: همه نیکوی؛ ل: همی نیکویی؛ ن: ان: که مهتر توئی)؛ متن = ل: ق (نیز آ: ق: آ: پ: او
 ندارند)؛ بندهای (۴۵۲): فقال هرمزد: الأمر الیک، والعساکر بین یدیک. فاقبل ما رأیت ۱۲-ل: آ: ب: ۱۳-ل: ز: ۱۴-پ: سواران سری؛ و:
 دلیران سری)؛ ک: س: (نیز ل: ۲): بد: زان سران افسری؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۵-ل: س: ق: ل: آ (نیز ل: ل: و: ب): نوشتند؛ متن = ک:
 س: (نیز ن: ق: ۲): پ: ۱۶-ل: (ن: نامه) ۱۷-ل: (ن: و: ح: ر) ۱۸-ل: ل: س: ق: ل: آ: (نیز ل: ل: و: ن: آ: ب): نوشتند؛ متن = ک: (نیز ن: ق: ۲): پ: آ
 ۱۹-ل: ل (نیز ق: ۲): ح: ز: این؛ س: (نیز ل: ل: ب): به: در بر کم و بیش این (ل: ازین)؛ ق: ل: آ (نیز آ: ل: د: گ: زین کم و بیشتر (ل: آ: بیش آن)؛ متن = ک:
 س: (نیز ن: ل: آ: ن: آ: در پ: پس از تصحیح دگر به درم) ۲۰-ک: تمام؛ (ل: آ: خرام)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ بندهای (۴۵۴-۴۵۷):
 فاختر من الإیرانیین اثنی عشر ألف فارس من الأساد المذكورین أبناء الأربعمین من غیر زیاده علی هذا السن ولا نقصان عنه ۲۱-ل: سپهبد
 چو بهرام؛ (ن: سپهبدش بهرام؛ ل: آ: سه: راه سپهدار)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۲-ص: چوبینه (پ: او ندارد) ۲۳-پ: (ب: و: ح: ر)
 ۲۴-ق: ل: آ (نیز ل: ۲): و: ک: ام؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۵-ص: کسی؛ ل: آ: بلی؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۶-ل: ح: ز: ۲۷-ق: آ:
 که نامش یلان سینه ۲۸-ل: سینه و دل پر از؛ س: ق: ل: آ (نیز ل: ل: و: آ: ب): که در سینه او بسی؛ متن = ک: س: (نیز ن: ق: ۲): پ: ن: آ:
 ۲۹-ل: (ن: نامدارنش جنگی) ۳۰-ص: ق: ل: آ (نیز ل: ل: و: آ: ب): به: متن = ل: ک: س: (نیز ن: ق: ۲): پ: ن: آ:
 و: آ: ب): اندر؛ ل: آ: آید؛ متن = ل: (نیز ن: پ: ن: آ: ن: آ: ۳۲-ص: (نیز ل: ب): میان؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳۳-ص: ل: آ (نیز ل: ل: و: آ:
 ب): که گرداند؛ متن = ل: ق: ک: س: (نیز ن: ق: ۲): پ: ن: آ: ۳۴-ق: آ: براد (ل: ۳۵-ل: ن: آ: در)؛ بندهای (۴۵۸-۴۶۱): و قدّم علیهم رجلا
 مشهورا بالشجاعة یسمى یلان و کان لا یقاومه فی لجة الموت أحد، و لا یغامسه فی غمرة الحرب أحد

دگر آنک بد نام^۱ ایزدگنَسپ^۲
 بفرمود تا گوش دارد بنه
 به پشت سپه بود بنداگنَسپ^۳
 ۴۶۵ به لشکر چُنین گفت پس پهلوان
 کم آزار^۴ باشید و هم کم زیان
 چو خواهید کایزد بود یارتان
 شپ تیره چون ناله‌ی کزهنای
 بر آن^{۱۳} گونه رانید^{۱۴} یکسر^{۱۵} ستور
 ۴۷۰ ز نیروی^{۱۸} و^{۱۹} آسودگی اسپ و مرد

چُن^{۲۱} آگاهی آمد بر^{۲۲} شهریار
 ز گفتار و کردار او گشت شاد
 همان^{۲۴} گنج‌های سلج^{۲۵} نبرد

که داندنهد بهرام چون ساخت^{۳۳} کار،
 در گنج بگشاد و روزی بداد،
 به پارس و به اهواز در^{۲۶} باز^{۲۷} کرد

۱-س. ق. ل. (نیز لی، و. ب.) نامش؛ (و. آ. آنکه بد نامش؛ ب. آنکه نامش بد)؛ م. س. ۲ (نیز ن، ن. آ.) یکی را که بد نام؛ (ق. ۲) یکی مرد بد نامش؛ (متن = ل. ۲-ل. آذرگنَسپ؛ ل. آ. ایزدگنَسپ؛ (لی. آ. ایزدگنَسپ (حرف پایانی بی نقطه))؛ متن = یازده دستنویس دیگر
 ۲-ل. روی اسپ؛ س. ل. ۲ (نیز ق. آ. لی، آ. ب.)؛ کجا دم اسبان (ک. ق. آ. شیران) گرفتگی بر اسب (ل. ق. آ. لی، آ. ب.)؛ به دست (ق. ۲) پاوند ندارد)؛
 (و. گرفتگی به دستان کجا دم اسب)؛ متن = س. ۲ (نیز ن، ل. آ. پ. ن. آ.)؛ نیز = ۴۶۴؛ ق. ۲ این بیت را پس از بیت سپسین آورده است
 ۳- (و. بر میمنه؛ ق. راست با میمنه میسر)؛ متن = م. س. ۱ (نیز ل. آ. میسر)، پ. ن. آ. (ق. ۲)؛ ل. ق. ل. ۲، س. ۲، لی، آ. ب. این بیت و بیت سپسین را ندارند؛ این دو بیت در س. م. ن. ق. ل. ۲، و. ل. آ. آمده و بنضاری نیز داشته است؛ بنضاری (۴۶۲-۴۶۳)؛ و جعل علی النقل رجلا آخر
 یسمی ایزدگنَسپ هک: کندا گنَسب؛ (ن. دیدا گنَسب؛ ق. آ. ن. آ. همدان گنَسب؛ ل. آ. پ. لشکر پرست؛ و. پیدا گنَسب)؛ متن = س. بنضاری ع. س. ز اسب؛ (ن. ل. آ. پ. به دست)؛ م. (نیز ق. آ. و.) کز آتش نیرگاشتی در نگ (ق. آ. و. روی) اسب (= ۴۶۲؛ متن = (ن. آ.)؛
 بنضاری (۴۶۴)؛ و جعل علی الساقه رجلا آخر یسمی بنداگنَسب. و کان من الشجعان الذین یصیدون السباع بالأذئاب وسط الغاب
 ۴- س. بی آزار؛ (لی. که آزاد)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۸-س. (نیز ن.)؛ بنندید (حرف یکم بی نقطه) ۹-س. ۲ (نیز پ.)؛ یک تن؛
 (ن. یک یک؛ ق. آ. یکسر)؛ متن = س. ق. ل. ۲ (نیز لی، ل. آ. و. ب.)؛ ل. از ۴۶۴ و ۴۶۷؛ ب. یک بیت ساخته و ۴۶۶-ب. ۴۶۷ را انداخته است
 ۱۰- (ق. آ. کند خیره روشن جهانداران (II) ۱۱-س. م. س. ۱ (نیز ق. آ. و. آ. ب.)؛ براید؛ متن = ل. ل. ۲ (نیز ن، ن. آ.) ۱۲- (ن. ل. آ. ن. آ.؛
 لشکر؛ ق. آ. مجنبد یک تن) ۱۳- (لی. بدان) ۱۴- (و. کو نرناید (I) ۱۵-ل. آ. س. ۲؛ جنگی ۱۶-س. م. س. ق. ل. آ. س. ۲ (نیز ق. آ. و. آ. ب.)؛ که گر
 خیزد؛ متن = م. (نیز ن، لی. پ.) ۱۷-ل. ۲ (نیز ل. آ. هور؛ س. س. آ. (نیز و.) سور؛ متن = م. ق. ک. ل. ۲ (نیز ن، ق. آ. لی، پ. آ. ب.)؛ ن. آ. این بیت و بیت
 سپسین را ندارد ۱۸- (ق. آ. لی، پ. نیرو) ۱۹-ل. ۱-ل. ۲ (نیز ن، ل. آ. و. آ. ب.)؛ جو؛ متن = (ق. آ. لی، پ.) ۲۰- در ل حرف یکم این واژه بی نقطه
 ۲۱-ل. س. ۲ (نیز ن. ب.)؛ جو؛ متن تصحیح قیاسی است ۲۲-س. ۲ (نیز ن، پ. ن. آ.)؛ سوی؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۳- (ن. آ.؛
 بر ساخت) ۲۴-ل. (نیز ن، ن. آ. و. آ. ب.)؛ همه؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۵-س. م. س. ۱ (نیز لی، آ.)؛ سلاح؛ (ب. سلج و)؛ متن = ل. ل. آ. س. ۲ (نیز ن،
 ق. آ. ل. آ. ن. آ.) ۲۶- (ن. ل. آ. بیابورد و در پیش او؛ ل. آ. پ. بدادش به بهرام و در؛ ب. بیارش (ب. پارس)؛ در اهواز و در) ۲۷- (ن. م. س. ۲
 (نیز و)؛ بار؛ ق. این بیت را ندارد

از^۱ اسپان جنگ آنج^۲ بودش یله^۳
 ۴۷۵ بفرمود تا پهلوآن سپاه
 چئین گفت بهرام را شهریار
 شنیدی^۴ که با^۵ نامورساوه شاه
 هم از^{۱۰} جنگ^{۱۱} ترکان چین^{۱۲} روزکین^{۱۳}
 گزیدی^{۱۴} ز لشکر ده و دو هزار
 ۴۸۰ بدین مایه مردم به روز نبرد
 به جای^{۱۹} جوانان شمشیرزن
 سپهتد چئین داد پاسخ بدوی^{۲۱}
 شنیدهستی^{۲۳} این^{۲۴} داستان از^{۲۵} مهان
 که چون بخت پیروز یاور بود
 ۴۸۵ برین^{۲۸} داستان نیز دارم گوا
 که^{۲۹} کاویس کی را به هاماوران^{۳۰}
 گزین کرد رستم ده و دو هزار

به شهر اندر آورد چندی^۴ گله^۳
 بخواهد هرآنچش بیاید، ز شاه^۵
 که از هر دری دیدمی کارزار^۶
 چه مایه سیلجست و گنج و^۹ سپاه!
 به آوردگه^{۱۴} بر بلرزد^{۱۵} زمین^{۱۳}!
 زره دار و برگستونور^{۱۷} سوار،
 ندانم که چون خیزد این^{۱۸} کارکرد!
 چهل سالگان خواستی زانجمن^{۲۰}
 که ای شاه نیک اختر و راست گوی^{۲۲}،
 که در پیش بودند شاه^{۲۶} جهان؟
 روا باشد^{۲۷} ار یار کمتر بود!
 اگر بشنود شاه فرمان روا:
 بیستند با لشکری^{۳۱} بی کران،
 ز شایسته مردان گرد و سوار^{۳۲}،

۱. دل. ۲. (نیز لن، ق. ۲، ن. ۲)؛ ز: متن ده دستنویس دیگر ۲. ک. (نیز پ)؛ آنچه: (ن، ق. ۱، آنک)؛ س، ق. ۲، ل. ۱، آ. ب.؛ جنگی که؛
 (ن، ق. ۱؛ اسپانش چندانکه)، متن دل، س. ۲، ۳. ل. ۲ (نیز لن)؛ گله. یله. متن = سیزده دستنویس دیگر (ن، ق. ۲؛ بودی یله) ۴. س (نیز بی)؛
 جنگی؛ س؛ چوپان؛ (ن، ن. ۱؛ یکسر)؛ متن دل، ق. ۱، ک. ل. ۲ (نیز ق. ۲، ل. ۲، و. ۱)؛ ه. بنداری (۴۷۵-۴۶۵)؛ فلما رأى الملك شهامة بهرام و
 صرامته و تشمره للأمر و تجزده فتح علیه أبواب الخزان، و حکمه فی سوائم الخیل لی أن استظهر بما شاء من العتاد و العدة. عن
 این بیت و بیت سببین را ندارد ۷. ل. ۷. شنیدم ۸. (ق. ۲، نا ((۱)) ۹. ق. ۱، ل. ۲، آ. ب.؛ چندی؛ (پ؛ چندین)؛ س؛ سلاحست و
 هندی؛ متن دل، ک. س. ۲ (نیز ق. ۲، ن. ۲) ۱۰. س. ۱۰. ۲ (نیز لن، ن. ۱)؛ همان؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۱. (ن؛ رزم) ۱۲. ل. ۱ (نیز لن، پ.
 لن ۲)؛ او؛ (ق. ۲؛ بدین؛ لی؛ کین؛ ل. ۲؛ چئین؛ ب؛ و؛ چین؛ متن = س. ۱۳. (ق. ۲؛ جنگ؛ پلنگ) ۱۴. (ق. ۲؛ بدین رزمگه) ۱۵. ک.
 بگرده؛ (ب؛ درآرد)؛ ل پس از این بیت افزوده است:

بدو گفت بهرام کای شهریار
 ز تو دور بادا بد روزگار

بنداری (۴۷۴-۴۷۸)؛ ثم قال لبهرام: أيها البهلوان! لا يخفى عليك كثرة عساكر الترك ما استظهر به ساره شاه من العدد اللهم، و العسكر الجم، و
 الحفظ المواج كالتخيم ۱۶. ل. ۱؛ گزیدم؛ (ل؛ کشیدی)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۷. (ق. ۲، ن. ۱)؛ برگستون و؛ ل. ۳، ن. ۲؛ برگستون (وز
 ۱۸. (ق. ۲، ل. ۲، و. ۱؛ از؛ ب؛ آن)؛ ق. ۱، ک. س. ۲؛ خیزی از؛ (ن، ن. ۱؛ باشد آن؛ پ؛ باشد این)؛ متن دل، س. ۱ (نیز بی)؛ بنداری (۴۷۹-۴۸۰)؛ فکیف
 تقدم على لقائهم بهذا القدر اليسير؟ ۱۹. ک. ۱ (نیز ل)؛ جانی ۲۰. (ا؛ جز = انجمن)؛ بنداری (۴۸۱)؛ ولم اخترت أبناء الأربعين على الشبان
 الأعمار أبناء المصاع و الكفاح؟ ۲۱. (ا؛ بدو) ۲۲. (پ؛ چرب گوی)؛ س، ق. ۱ (نیز پ)؛ خوب گوی؛ ک، س. ۲ (نیز لن)؛ اختر چرب گوی؛
 (ن، ل. ۱، و. ۱)؛ اختر خوب روی (آرزو)؛ متن دل (نیز ق. ۲، ح. ۱) ۲۳. ل. ۲۳؛ شنیدستم ۲۴. س، ق. ۱، آ. ب.؛ (نیز لن، ق. ۲، ل. ۲)؛ آن؛ ک؛ از؛
 متن دل (نیز لن، ل. ۱) ۲۵. س. ۱۵. ۲ (نیز لن، پ)؛ جاز؛ متن دل ۲۶. س، ق. ۱ (نیز لن، ل. ۲، و. ۱)؛ کزین پیش بودند اندر؛ س؛ که بودند از
 پیش شاه؛ متن دل، ک. ل. ۲ (نیز لن، ق. ۲، ل. ۲) ۲۷. (پ؛ بود) ۲۸. ک (نیز لن، پ، ن. ۱)؛ بدین؛ س؛ این بیت را ندارد ۲۹. ق. ۲ (نیز ل. ۲، و. ۱)؛ چو
 ۳۰. (ق. ۲؛ هتاوران) ۳۱. (ل. ۱، ن. ۱؛ لشکر) ۳۲. س، ق. ۱ (نیز بی)؛ که کارزار؛ (ق. ۲؛ خنجر گزار)؛ متن دل، ک. س. ۲ (نیز لن، ح. ۱)؛ ق. ۲
 پس از این بیت افزوده است:

از ایشان برآورد یکسر دمار
 وزان نامداران جنگی سوار

بیاورد کاویس کی را ز^۱ بند همان نیز^۳ گودرز کشاورگان ۴۹۰ به کین سیاوش ده و دو هزار همان نیز پرمایه اسفندیار^۷ به ارجاسب^۹ و دز^{۱۰} چاره کرد آنج^{۱۱} کرد ازین^{۱۲} مایه^{۱۵} گر لشکر افزون بود سپهبد که لشکر فزون از سه چار^{۱۷} ۴۹۵ دگر آنک^{۱۹} گفتی: چهل^{۲۰} ساله مرد چهل ساله با^{۲۳} آزمایش بود به یاد آیدش مهر نان و نمک ز^{۲۶} گفتار بدگوی و از^{۲۷} نام و ننگ

بر آن^۲ نامداران نیامد گزند سر^۴ نامداران و^۵ آزادگان، بیاورد برگستوان^۶ و سوار بیاورد جنگی^۸ ده و دو هزار از آن^{۱۱} لشکر و دز^{۱۳} بر آورد گردا ز مردی^{۱۶} و از^{۱۶} رای بیرون بودا به جنگ آورد، پیچد از کارزار^{۱۸}! ز برنا^{۲۱} فزون تر نجوید^{۲۲} نبرد، به مردانگی در^{۲۴} افزایش بود، برو^{۲۵} گشته باشد فراوان فلک، هراسان بود^{۲۸}، سر نیچد^{۲۹} ز جنگ،

۱-ک. ۲. ق. ۳. ل. (نیز ل. ۲. و. ۱.): بدان؛ س این بیت را ندارد؛ بنداری (۴۸۸-۴۸۲): فقال: أيها الملك! إن كان الأمر كما نريد فلا حاجة إلى نقل الحمل. و لا يخفى على علم الملك أن رسم لما نهض لقتال ملك هماوران و تخلص كيكأوس ما كان معه العسكر إلا اثنا عشر ألفا ۳. (پیر) ۴. (ا: همه) ۵-ل: حو: ع(ق. ۲. ل. ۲. بر گستوان و): ق این بیت را ندارد؛ س. ل. ۲. ل. ۲. و. ۱. ب. به جای این بیت، بیت زیر را آورده اند:

بزدیک (و: بیرخاش) پیران بدان (و: دران) روزگار (و: کارزار)

ببردش (ل: نیودش) ز لشکر (و: ۲. و. ۱): نبردش فزون از) ده و دو هزار

متن = ل. ک. س. ۲ (نیز ل. ق. ۲. پ. ل. ۲): بنداری (۴۸۹-۴۹۰): و كذلك لما دخل بلاد الترك في طلب ثار سیاوخش ما استصحب إلا اثني عشر ألفا ۷. (پ: اسپندیار) ۸-س: ببرد او ز جنگی؛ (ل: نبردش فزون از؛ ب: ببردش ز جنگی)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۹-ک: ارجاسب ۱۰-ک: در؛ ل (نیز ل): حو: بر؛ س. ق. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ق. ۲. ل. ۲. و. ۱. ب.): حو: دو؛ متن = (پ) ۱۱-ل. ۲. و. ۱. ب. آ. آنجه؛ پ: کر حو: آنجه؛ ک: چار حو: کرد آنجه؛ متن = ل. س. ق. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ق. ۲. ب) ۱۲-س. ق. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ل. ۲. و. ۱. ب.): وزان؛ متن = ل. ک. (نیز پ) ۱۳-ل. (و: او؛ ب: حو: دز)؛ بنداری (۴۹۱-۴۹۲): و إسفندیار لما تجرد لقتال ارجاسب و سلوک هفتخوان لم يتصحب أيضا غير اثني عشر ألفا ۱۴-ل. ۲ (نیز ا): ازان؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۵-ل: پایه ۱۶-ل. ق (نیز ا): ز؛ س. ۲. و. ۱. ب.): رادی به (س: حه به)؛ متن = ک. ل. ۲ (نیز ل. ق. ۲. ل. ۲. ب): بنداری (۴۹۳): و الخروج إلى المدو في أكثر من هذا العدد ينافي طريقة الرجولية والشجاعة ۱۷-س (نیز ل. ۲. ب): زین شمار؛ ق: زین سه چاره؛ ک: از شمار؛ متن = ل. ل. ۲. س. ۲ (نیز ل. ق. ۲. پ. و. ل. ۲. حو: ۱۸-ل. ۲): روزگار؛ بنداری (۴۹۴): و الإصبهيد متى كان معه أكثر من هذا العدد ينسب إلى الجبن و الخور؛ در اینجا بنداری خود نیز روایتی را در همین باره از پیامبر اسلام آورده است ۱۹-ل. ۲. پ. ل. ۲. آ. آنکه) ۲۰-ل. ۲. ل. ۲. پ. ل. ۲. ب. آنکه چل) ۲۱-پ: برنا (ل) ۲۲-ل. ۲. و. ۱. ب. (نیز و. ب): بجوید (حرف یکم بی نقطه)؛ (ا: بجوید)؛ متن = ق. ک. س. ۲ (نیز ل. پ. ل. ۲) ۲۳-پ: مرد) ۲۴-ل. (و) ۲۵-ل. (ل: بدو)؛ در ل. ۲ ل. ۲. های این بیت پس و پیش شده است؛ بنداری (۴۹۵-۴۹۷): قال: و أما اختياري أبناء الأربيعين فلأن التجارب حنكهم و التواضع نجدتهم. فهم يعضون صبرا على الزبر، و يتولجون و لو خورت الإبر، و يحفظون حق الخبز و الملح، و لا يرضون بدون الظفر و النجيج ۲۶-س (نیز ل. و. ب): به ۲۷-و: حو: از؛ ل. س. ق. س. ۲ (نیز ل. ل. ۲. پ. ل. ۲. ب.): بدگوی وز؛ متن = ک. ل. ۲ (نیز ق. ۲. ل. ۲): به یاد آیدش ۲۹-ا: بیچد)

ز بهر زن و^۱ زاده^۲ و دوده^۳ را
 ۵۰۰ جوان چیز بیند، پذیرد فریب^۴
 ندارد زن و کودک^۵ و کشت^۶ و ورز
 چو بی‌آزمایش نیاید^۷ خورد
 گر ایدونک^۸ پیروز گردد^۹ به جنگ
 وگر^{۱۰} هیچ نیرو رسد^{۱۱} بر تنش^{۱۲}

۵۰۵ چو بشنید گفتار او شهریار^{۱۳}
 بدو گفت: زو^{۱۴} جوشن کارزار
 سپهت بیامد ز نزدیک شاه^{۱۵}
 برافگند برگستوان بر سمند
 جهانجری^{۱۶} با گری و چوگان^{۱۷} و تیر

۱-ل: حو - ۲-س (نیز با): بچه ۳-ن: دوده - زاده - آزاده) ۴-ل: ق-س: بیچد (حرف یکم بی نقطه)؛ (ب: نیچد)؛ متن = س (نیز
 ن-ل) ۵-ک: حروان مرد؛ بندانوی (۲۹۸-۲۹۹)؛ و یدبون عن الأهل و الولد، و یاتفون من قبیح الأحداث فلا یکلون عن مآزق الهیجاء
 و حومة اللقاع ۶-س (نیز ا: ب): خیره (ب: چیره) بیند؛ (له: خیره است)؛ متن = ح - ۷-ل: چون بیند ز بهر نسیب؛ متن = ده دستویس
 دیگر ۸-ل: نسیب؛ ل: فریب (پساوند ندارد)؛ متن = سیزده دستویس دیگر ۹-س: ق، ل، ۲، س، ۲ (نیز لن، بی، ب): زاده؛ ق: آ: بدان دن
 و آن زاده ((ل))؛ متن = ک، ل، ۱۰-ل: ک، ل (نیز ق، ل، ۲، ۱۰-ل): حو؛ متن = س، ق، س (نیز لن، بی، و، ن، آ، ب) ۱۱-ل: س، ق، ل (نیز لن، بی، ب): به
 (آ: ز) چیزی ندارد (ق، ل، ۲، ن، ق، و، ن، آ: نداند) ز نالرز؛ متن = ک، س، ۱۲-ل: شاید (دو حرف نخست بی نقطه)؛ س، ق (نیز لن، ل، ۲، و، آ،
 بی: ندارد (در و حرف یکم بی نقطه)؛ ک: بیاند (حرف چهارم بی نقطه)؛ ق: آ: بساید (حرف دوم بی نقطه)؛ متن = (ن، بی، ن، ق) ۱۳-ک:
 سر و ۱۴-ل: سگرد (بی نقطه)؛ س، ل ۲ (نیز ل، ۲، و، آ، ب): بنگرد؛ متن = ق، ک، س ۲ (نیز لن، ق، ۲، بی، ن، آ، ب): بناری (۵۰۲-۵۰۱)؛ و اما
 الشباب فهم بالعجلة ینخدهون، و فی مقام القصر لا یصبرون، و فی عواقب الأمور لا یفکرون ۱۵-ل (آ: ایدونکه) ۱۶-ل: کرده؛ ق، ل ۲
 (نیز ل، ق): باشد؛ متن = ده دستویس دیگر ۱۷-ل: شاه؛ بی این بیت را ندارد ۱۸-ل (ق: آ: اگر) ۱۹-ل: بی (نیز ق، ۲، بی، ن، آ، ب): پیروز شد
 (د: نیرو رسد؟)؛ متن = ق-س ۲ (نیز لن، ل، ۲، و، آ، ب) ۲۰-ل: بر منش ۲۱-ل (له: بجز) ۲۲-ل (آ: نیش؛ ب: آسیب)؛ بندانوی (۵۰۳-۵۰۴)؛ فان
 ظفروا طلورا و فرحا و سرورا، و إن لم یظفروا و لوا العذر أبارا و ظهورا ۲۳-ل (له: پادشا - چهره پارسا)؛ بندانوی (۵۰۵)؛ فاستأ الملك
 سرورا لما سمع من كلامه، و تهمل و وجهه ۲۴-ق، ل ۲ (نیز و، آ، ب): پس؛ ل: آ: خود؛ متن = ل، س، ک، س ۲ (نیز لن، ق، ۲، بی، ن، آ، ب)
 ۲۵-س-س ۲ (نیز ق، ل، ۲): ز؛ (ب: به)؛ متن = (ن) ۲۶-ل (ق: هامون؛ ب: حرم - میدان) ۲۷-ل (له: گرای (پساوند ندارد))؛ ل به جای این لت
 آورده است: پیروش و به میدان ایوان بدار؛ بندانوی (۵۰۶)؛ فقال له: البس لبوس الحرب أیها البهلوان! و احضر بأصحابک فی الميدان
 ۲۸-ل، ق، س ۲ (نیز ق، ل، ۲، و، آ، ب): بنزدیک شاه؛ ل: بنزد سیاه؛ ل (آ: میدان شاه)؛ متن = س، ک (نیز لن، بی، ن، آ، ب) ۲۹-س-ل ۲ (نیز لن، بی، ن، آ، ب):
 روسی کلاه؛ س: آ: عادی کلاه؛ متن = ل ۳۰-ک (نیز لن، ق، ۲، بی، ن، آ، ب) ۳۱-ل: گرز و یا تیغ؛ س، ق، ل ۲،
 س ۲ (نیز ل، ۲، آ، ب): تیغ و چوگان؛ (له: تیغ و خفتان؛ و تیغ و پیکان)؛ متن = ک (نیز لن، ق، ۲، بی، ن، آ، ب)؛ بندانوی: کرة و الصولجان ۳۲-ل: چون
 نزهت شیر؛ (آ: با وی وزیر)؛ متن = سیزده دستویس دیگر؛ ق در اینجا سرنویس دارد: بهلولانی دادن هرمز بهرام چوبینه و فرستادن به
 جنگ ساوه شاه تورانی از ایران زمین

یابید به فرجام ازین رنج تخت^۲،
 ببیچد سر از^۳ شاه و گردد درشت^۴؛
 جهاندار با درد و غم گشت جفت!
 بپژمرد و تیره شد آن سبز^۵ برگ
 فرستاد تازان بر^{۱۱} پهلوان،
 که امشب ز جایی^{۱۳} که هستی مپوی
 تهی کرد خواهم^{۱۴} ز بیگانه جای،
 سخن چند^{۱۸} یاد آمدم^{۱۹} سودمند

چنین گفت کین^۱ مرد پیروزبخت
 از آنس^۳ چو کام دل آرد به مشت
 بیامد بر شهریار این^۶ بگفت
 ورا آن^۷ سخن بتر^۸ آمد ز مرگ
 ۵۶. فرستاده‌یی خواست از در^{۱۱} جوان
 بدو گفت: زو با سپهتد بگوی^{۱۲}
 به شبگیر برگردد و پیش من آی
 بگویم به تو^{۱۵} هرج^{۱۶} آید^{۱۷} ز بند

بگفت آنج^{۲۱} بشنید مرد^{۲۲} جوان،
 نخوانند^{۲۳} باز ای^{۲۴} خردمندشاه،
 به‌نیرو^{۲۵} شود زین سخن^{۲۶} بدسگال!

فرستاده آمد بر^{۲۰} پهلوان
 ۵۶۵ چنین داد پاسخ که لشکر ز راه
 ز ره بازگشتن بد آید به فال

۱.س (نیز، لن، آن)؛ این؛ (ب: همی گفت ای)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲. (ن، ق، آن)؛ سرانجام ازین (ن: حین) رنج تخت
 (ن: سخت؛ ق: کار بخت (پساوند ندارد))؛ س، ق (نیز لی، پ، و، آ، ب)؛ ازین رنج یابد (ق: یابید؟) سرانجام تخت؛ ک: نیابد سرانجام
 ازان رنج تخت (حرف چهارم واژه نخست بی نقطه)؛ ل ۲ (نیز ل ۳)؛ ازین رنج یابد (ل ۳: رزم جوید) سرانجام تخت (ل ۳: سخت)؛
 متن = ل (پس از تصحیح زین به ازین)؛ در س ۲ این لث خوانا نیست ۳. س، ک، ل ۲ (نیز، لن، ل ۳، و، ب)؛ وزان پس؛ (ق: ازین
 پس)؛ متن = ل، ق (نیز پ) ۴. (ق: ازو) هـ ل (نیز ا)؛ درست؛ بنداری (۵۵۷-۵۵۵)؛ فلما رأی صاحب الخبر ذلک قضی العجب و قال:
 سرزق الظفر علی المدوّ و لکنه فی آخر الأمر یلوی رأسه عن طاعة هرمزد عدل: شاه و ابن را: ک: شاه و هم این؛ س ۲ (نیز لن، پ، ن: ۲)؛
 شاه و این هم؛ (ق: فرستاده آمد به شاه آن)؛ متن = س، ق، ل ۲ (نیز لی، ل ۲، و، آ، ب) ۷. ل: زان ۸. (و، ن: ۲: بدتر) ۹. ل، ک، س ۲ (نیز ق: ۲)؛
 چون تیره شد سبز (ن: روی)؛ (ن، آن)؛ فرو ماند و پژمرد چون سبز)؛ متن = س، ل ۲ (نیز لی، ل ۳، پ، و، آ، ب)؛ ق در اینجا سرنویس دارد:
 پیغام فرستادن هرمز بنزد بهرام چوبینه؛ بنداری (۵۵۹-۵۵۸)؛ و آنهاي ذلک مع ما حدسه الی هرمزد. فغظم ذلک علیه و ندّم علی إغفاده و
 نفویضه الیه سالاریه جنوده ۱۰. (ا: گردد و) ۱۱. ل، س: زان پس بر؛ س: آن بازه (۲)؛ ل: نازان بر؛ (لی: آن باره؛ ب: آن باره بر)؛ متن = ق،
 ک (نیز لن، ل ۲، پ، و، لن، آن)؛ ق: آ به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

که شبگیر پیش من آی ای جوان
 چنین هم برو تا بر پهلوان

۱۲. (ا: بگر (پساوند ندارد)) ۱۳. س، ق، س ۲ (نیز لی، ل ۲، و، آ، ب)؛ به جایی؛ (ب: ازینجا)؛ متن = ک، ل ۲ (نیز لن، ق، آن) ۱۴. (ق: آ:
 خواهی) ۱۵. ل: شود؛ س: سخن؛ (ل ۲، و، آن)؛ (ترا)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۶. س: آن (نیز لن، ب)؛ هر چه؛ متن = ل ۱۷. (لی، پ، و،
 لن: ب: یابید)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۸. ق: هر چه ۱۹. س، ل ۲، س: آ: آیدم؛ ک: آورم؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بنداری (۵۶۳-۵۶۰)؛
 فنقد بعضی اصحابه فی اثره و امره ألا یجاوز مکانه، و یترک فی المنزل عسکره، و یعاود حضرة الملک و حده لیشافهه فی مهم سنح له
 ۲۰. س، ق، ل ۲ (نیز لن، لی، س، آن)؛ (ب: سوی)؛ متن = ل، ک، س ۲ (نیز ق: ۲، ا) ۲۱. ک، ل ۲ (نیز لی، ب)؛ آنچه؛ متن = ل، س، ق، س ۲ (نیز لن، ق: ۲)؛
 ۲۲. ک: گویا ۲۳. ل ۲: بخوانید ۲۴. (ا: بخوانید بازی (ا)) ۲۵. ل: نداند (ا) ۲۶. ل: نه بیرون (ا)؛ (س: نیز لی، ب)؛ دشمن؛ متن = یازده
 دستنویس دیگر

جو پیروز گردد، بیایم برت
فرستاده آمد بزدیگی شاه^۴
ز گفتار او شاه خشنود گشت^۵
درفشان^۱ کنم^۲ لشکر و کشورت^۳
بگفت آنچه^۵ بشنید از آن^۶ رزمخواه^۷
همه رنج پوینده^۹ بی سود گشت

برایشان همی نام یزدان بخواند
ز لشکر کسی را نیامد^{۱۳} زیان
همی رفت^{۱۵} پویان میان سپاه
ندادش^{۱۸} بها و بیچید یال
که کاهست لختی مرا در نهفت،
به^{۲۲} پیش سپاه تو بگذاشتم،
که دارد به سربر ز آهن کلاه

۵۷۰ سپهدار^{۱۰} شبگیر لشکر براند
همی رفت^{۱۱} تا کشور خوزیان^{۱۲}
زنی با جوالی میان^{۱۴} پر ز کاه
سواری^{۱۶} بیامد خرید^{۱۷} آن جوال
خروشان زن آمد^{۱۹} به^{۲۰} بهرام گفت
۵۷۵ بهایی^{۲۱} جوالی همی داشتم
کنون بستد از من سواری به راه^{۲۳}

۱. س. درخشان ۲. (نیز لن، ق. ۲، ن. ۲)؛ شود؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳. س. ق. ک. س. ۴. (نیز لن، بی. بی. آ)؛ کشور و لشکرت؛
متن = ل. ل. ۴ (نیز ق. ۲، و. ان. ۲، ب)؛ ق. پس از این بیت افزوده است:

نشاید ز ره بازگشتن یکی
که نیکو نباشد به فال اندکی

بنداری (۵۶۴-۵۶۷): فلما وصل الیه الرسول و ادى رساله هرمزد قال: قل للملک ان الناس یطیرون من انصراف المسافر من طرفیه و
یجعلون ذلک فالاً للعدو تصدیق امله و تحقیقه. و انا أنظیر من الانصراف فی اول السفر، و لکنی سأرجع الی حضرته بعد ان املک
عنان الظفر ۴. بر شهریار ۵. ک. ل. ۴ (نیز بی. ب)؛ آنچه؛ متن = ل. س. ق. س. ۶ (نیز لن، ق. ۴)؛ عمل: زان؛ (ق. ۲، بی. ب. از جان)؛ س.
بشنیدی از؛ متن = ده دستنویس دیگر ۷. بی. (نیز بی. ب)؛ نیکخواه؛ کد: نامدار؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۸. (ق. ۲، بی. ب)؛ ۹. (ق. ۲؛
گوینده)؛ ل. به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

ز گفتار او شاد شد شهریار
همه رنج دیرینه اش گشت خوار

بنداری (۵۶۸-۵۶۹): فانصرف الرسول و اخبیر هرمزد بمقاله بهرام فاستحسن کلامه و ارتضاه و وافق رضاه ۱۰. ک. ل. ۴ (نیز لن،
ل. ۴)؛ سپهبد؛ به متن = ل. س. س. ۶ (نیز ق. ۲)؛ بی. ب. این بیت را ندارند ۱۱. (ق. ۲، راند) ۱۲. (ا: سوزیان)؛ ل. س. ک. ل. ۴ (نیز لن، بی. ب. ۴،
ن. ۲)؛ یا لشکر خوزیان (در ل. س. حرف یکم واژه نخست و حرف چهارم واژه پسین بی نقطه)؛ (و: ما لشکر سوزیان (حرف یکم
واژه نخست و حرف چهارم واژه پسین بی نقطه))؛ متن = ق. س. ۶ (نیز ق. ۲)؛ بنداری: بلاد الخوز ۱۳. (نن، ق. ۲؛ کسی را نیامد؛ ق. ک. کشور
کسی را نیامد؛ س. (نیز بی. ب)؛ از آن لشکری کس (بی: کس)؛ ب. کش) نیامد؛ متن = ل. ل. ۴، س. ۶ (نیز ل. ۴، و. ان. ۲)؛ ک. پس از این بیت
افزوده است:

به هر جا که در شد همی داد داد
ز بيمش نکردند بی داد داد

بنداری (۵۷۰-۵۷۱): و ساز بهرام فی طرفیه الی آن دخل بلاد الخوز ۱۴. (ق. ۲، همی) ۱۵. ق. راند؛ س. ۶ (نیز ق. ۲)؛ برده (نن، ان. ۲؛ بود)؛
متن = ل. س. ک. ل. ۴ (نیز لن، ل. ۴، و. آ، ب) ۱۶. ق. (نیز و. ب)؛ سناهی؛ متن = دو واژه دستنویس دیگر ۱۷. س. (نیز بی. ل. ۴)؛ سنا؛ متن = یازده
دستنویس دیگر ۱۸. (بی. ب. بناداش)؛ بنداری (۵۷۲-۵۷۳): فأتفق أن امرأة خرجت الی العسکر بحضل تبین فأخذته منها بعض الأجناد و
لم یعطها الثمن ۱۹. ل. نیامد ۲۰. ل. س. ۲؛ چه > ۲۱. (ق. ۲، بهای) ۲۲. س. ۴؛ ک. س. بی. ب. این بیت را ندارند ۲۳. س. ۲؛ سپاه؛ (ق. ۲؛ سپاه)؛
کد: سوار تو کاه؛ متن = دو واژه دستنویس دیگر

کشیدند سوی^۲ سپهبد دمان^۳!
 که این جرم چونین^۵ شمردی تو خرد^۴!
 سر و دست و پایش^۸ شکستند خرد!
 بدو^۹ مرد بیدار^{۱۰} را^{۱۱} بیم کرد!
 که ای نامداران پاکیزه‌رای،
 ستاند^{۱۳}، نباشدش^{۱۴} فریادرس،
 بخزند چیزی که باید به سیم^{۱۶}!

از آن لشکر ساوه و پیل^{۲۰} و گنج^{۲۱}!
 ز بهرام پردرد و^{۲۳} تیمار گشت!

بجستند آن مرد را در زمان^۱
 ستانده^۲ را گفت بهرام گرد
 دوانش به پیش سراپرده^۷ برد
 ۵۸۰ میانش به خنجر به دو نیم کرد!
 خروشی برآمد ز پرده‌سرای
 هر آنکس که او پز^{۱۲} کاهی ز کس
 میانش به خنجر کنم به^{۱۵} دو نیم!

همی‌بود از^{۱۷} اندیشه هرمز به^{۱۸} رنج
 ۵۸۵ به دل‌بر چن^{۲۲} اندیشه بسیار گشت

۱. ل: او را هم اندر زمان ۲. ک (نیز لن، پ، نه، آ): پیش؛ متن = س، ق، ل، ۲، س، ۲ (نیز لی، ل، ۳، و، ا، ب) ۳. (ب: سپاه (ا))؛ ق: به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

بجو شید ازو بهلوان سپاه   بپیچید از داد فریادخواه

۴. ل (نیز لن، ۲، ب): ستانده؛ (لی: شتابنده)؛ متن = ده دستنویس دیگر هلائی: خونی؛ آ: را چون؛ پ: کار چندین؛ لن: آ: مرز چوین؛ متن = ۶: کاهی که کردی سرت را ببرد؛ متن = س، ۲ (نیز لن، ل، آ، و، ب)؛ در ک این بیت با بیت سپهین پس و پیش شده است؛ ق: آ از ۵۷۸ و ۵۷۹ بیت زیر را ساخته و ۵۷۸ و ۵۷۹ را انداخته است (به جای بیت سپهین نیز بیت دیگری آورده است؛ = ۵۷۹، پ):

ستانده را جست بهرام گرد   دوانش به پیش سراپرده برد

۷. ل: سراینده؛ متن = یازده دستنویس دیگر: سراپرده - سراینده؟ ۸. (پ: پای و دستش)؛ در ک، لن، پ: لت‌های این بیت پس و پیش شده است؛ با این بیت را ندارد؛ س، ۲، ق: به جای این بیت‌های زیر را آورده‌اند:

س: آ: سراپرده را جست بهرام گرد   دوانش به پیش سراپرده برد
 ق: آ: بدو گفت بهرام کای شیرمرد   برآوردی از خود به یکباره گرد

۹. س، ق، ل (نیز لی، ل، ۳، و، آ، ب): وزو؛ متن = ل، ک، س، آ (نیز لن، ق، آ، پ، لن، آ) ۱۰. ل، ل (نیز و): بیدار؛ (پ: بدساز)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۱. (ب: پر)؛ بنگاری (۵۷۴، ۵۸۰): فاشکت الی بهرام فامر فصلب ذلک الجندی ۱۲. س، ق، ل، ۲، س، آ (نیز لن، ب): برگ؛ متن = ل، ک، ۱۳. (ق: آ: سدد و (۲)) ۱۴. (و: نماندش) ۱۵. (ق: نیز ق): من: ک، س، آ (نیز لی، و، لن، آ): بر؛ متن = ل، س، ل (نیز لن، ل، ۳، پ، ب) ۱۶. (لی: همی‌داشتی زان به دل درد و بیم)؛ ل: به یزدان که نفروشم این را به سیم)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر (در ل، ق، ۲، و، آ، ب حرف چهارم واژه نخست این لت بی‌نقطه)؛ ک، ق: آ: پس از این بیت افزوده‌اند:

ک: همی‌راند آباد چونین سپاه   سوی دامغان او برآمد ز راه
 ق: آ: همی‌راند با داد بر ره سپاه   همه راه و بی‌راه ازو در پناه

بنگاری (۵۸۳، ۵۸۱): فنادی منادی: من احتاج منکم الی شیء فلا یقرینه إلا بالثمن. و من أخذ ورقة تین غصبا و سبط بالسيف حتی یعتبر به غیره فلا یمدی الظلم و الحیف ۱۷. ل (نیز پ): ز؛ متن = ۱۸. (ق: آ: سپهبد همی بود یادرد و)؛ متن = ۱۹. س، ۲ (نیز لن، پ، لن، ۲): وزان؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۰. س: مرده؛ (لی: ب: بند)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۱. (لی: رنج (پس‌اوند ندارد))؛ در ک، س، ۲، لن، ق، ۲، پ، لن، آ: لت‌های این بیت پس و پیش شده است؛ بیایی لت‌های متن = ل، س، ق، ل، ۳، و، آ، ب)؛ بنگاری (۵۸۴): قال: و کان هرمزد مضطرب القلب نابی‌الجنب من خوف الخاقان ۲۲. ل، ل، ق، ل، ۲، س، ۲ (نیز لن، ق، ۲، و، آ، ب): چو: س: دو چو: ک (نیز لن، پ، لن، ۲): درش؛ (ق: آ: خود بر)؛ متن = تصحیح قیاسی است ۲۳. ک (نیز لن، پ، لن، آ): دلش زان (ک: زین) سخن پر ز

روانش پر از غم دلش به^۱ دو نیم همی داشتی زآن به دل درد و^۲ بیم

شپ تیره برزد سر^۳ از چرخ^۴ ماه
که^۵ بر ساز تا سوی دشمن شوی^۶
سپاهش نگه کن که چند و چه اند؟^۷
۵۹۰ بفرمود تا نامه‌یی پندمند^۸
یکی^۹ نامه با هدیه‌ی شاهوار^{۱۰}
فرستاده را گفت: سوی^{۱۱} هری
چنان دان که^{۱۲} بهرام گندآورست^{۱۳}
از آن راه نزدیک^{۱۴} بهرام بوی

به خُراد بُرزین چُنین گفت^۵ شاه،
بکوشن^۸ و^۹ از^{۱۰} تاختن نغوی،
سپهبد کدامند^{۱۲} و گردان^{۱۳} که اند؟^{۱۴}
نشستند^{۱۶} نزدیکِ آن پرگزند^{۱۷}،
که آن را نشاید گرفتن شمارا
همی زُو چو پیدا بود^{۲۱} لشکری،
مپندار کآن لشکری دیگرست،
سُخُن هرچ^{۲۵} بشنیدی او را^{۲۶} بگویی،

۱-ق (نیز و آ): بر؛ (ق: بد و دل)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲-ک، ل ۲ (نیز لن، پ، و): ترس و؛ (آ: پدر (بدل) درد و؛ ل: دل پراز درد و؛ ن: داشت زو به دل ترس و (وزن درست نیست)؛ ق: که هم جای شادی بد و جای)؛ متن = م، ق، س، ۲ (نیز لی، ب): آ به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

وزان لشکر ساوه و پیل و کوس همی بود زانده‌ها بر فسوس

ق، ل ۲ در اینجا سرنویس دارند؛ ق: فرستادن هرمز خُراد برزین را بنزد بهرام و ساوه شاه؛ ل: فرستادن هرمز نزدیک ساوه شاه ۳-ق (ق: آ، ل: چون برزید) ۴-ل، ۴ (نیز لن، پ، آ): برج؛ متن = ق، ک، س ۲ (نیز ق ۲، ل ۲) ۵-ل: بفرمود؛ س، لی، ب: از دولت این بیت دو بیت زیر را ساخته است:

شپ تیره برزد سر از چرخ ماه
به خُراد بُرزین چُنین گفت شاه
چو بر تخت پیروزه پیروز (ب: بر تخت (ل)) شاه
که ای پرهز پهلوان سپاه

عس (نیز لی، ب): تو؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۷-ق (ق: آ، روی) ۸-ل: بگونی ۹-س (نیز لی، آ، ب): که؛ متن = ۱۰-ل، ق، س ۲ (نیز لن ۲)؛ ز؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۱-ل، س، ل ۲ (نیز ق ۲، لی، ب): چی اند؛ متن = ق، ک، س ۲ (نیز لن، ل ۲) ۱۲-س، ک، ل ۲ (نیز لی، پ، ب): کدامست؛ (ل: آ: چنامست (۴))؛ متن = ل، ق، س ۲ (نیز ق ۲) ۱۳-س، ق، ل ۲ (نیز لی): مردان؛ (ب: مردم؛ لن: کدام و بزرگان)؛ متن = ل، ک، س ۲ (نیز ق ۲، ل ۲) ۱۴-ل، ۱۴ (نیز لی، آ، ب): کی اند؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۵-س، ق، ل ۲ (نیز لی، آ، ب): سودمند؛ (لن: آ: پند و مند)؛ متن = ل، ک، ل ۲ (نیز لن، ق ۲، ل ۲) (و) ۱۶-ل، ق، ل ۲ (نیز و، لن ۲): نوشتند؛ س (نیز لی، آ، ب): نویسد به؛ متن = ک، س ۲ (نیز لن، ق ۲، ل ۲) (پ) ۱۷-ل: ارجمند ۱۸-س، ق (نیز لی، ل ۲، و، آ، ب): همان؛ متن = ل، ک، ل ۲ (نیز لن، ق ۲، پ، لن ۲) ۱۹-س (نیز لن، ب) شهریار؛ متن = ل؛ در پ این بیت با بیت سپین پس و پیش شده است؛ بنفاری (۵۸۵-۵۹۱): فاحتال و دعا بخراد بن برزین و آرسله الیه بهدایا کثیره و أموال وافر. و کتب الیه کتابا مشحونا بالوعظ و التصحیح. و قال لخُراد: اینی أرسلک الیه لتعرف احواله، و تحزر جنوده، و تبصر عَده و عَده ۲۰-ق (ق: آ، روبر) ۲۱-س (نیز ق ۲، و، آ، ب): شود؛ متن = ل؛ در س، ب این بیت با بیت سپین پس و پیش شده است؛ لن، ن: آ به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

همی بین چو پیدا شود لشکری که آید بنزدش ز سوی هری

۲۲- (ب: دانک؛ لی: چنانک آنک) ۲۳-س (نیز لن، ق ۲، ل ۲، آ، ب): جنگ آورست؛ متن = ل (نیز لی) ۲۴-ق، ل ۲ (نیز لی، و، آ، ب): ره به (لی: چیه)؛ نزدیک؛ متن = ل، س، ک، س ۲ (نیز لن، ق ۲، ل ۲، پ، لن ۲) ۲۵-س (نیز لن، ب): هر چه؛ متن = ل ۲۶-ل: آن را؛ ک، ل ۲ (نیز لن، ق ۲، پ، لن ۲)؛ از من؛ متن = ق، س (نیز لی، ل ۲، و، آ، ب)؛ پ پس از این بیت افزوده است:

فراوان ز ما آفرینش رسان که پیروز بادی و روشن روان

۵۹۵ بگویش که من با نوید و^۱ خرام
نیاید^۲ که پیدا شود راز تو
من او را به دامت فراز آورم

بگسترده خواهم یکی خوب^۲ دام^۳
و گره بشود نام و آواز تو!
سُخُن های چرب و دراز^۴ آورم!

برآراست خُزاد بُر زین به راه
چو بهرام را دید با^۸ بگفت
۶۰۰ و ز آنجاییکه شد سُوی^۹ ساوه شاه
ورا دید بستود و بردش^{۱۲} نماز
بیفزود^{۱۵} پیغامش از هر دری

بیامد بر آن سو^۷ که فرمود شاه
سُخُن ها کجا داشت اندر نهفت
به جایی که بد^{۱۰} گنج و پیل^{۱۱} و سپاه
شنیده همی^{۱۳} گفتم با او^{۱۲} به راز
بدآن تا شود لشکر اندر هری^{۱۶}

چُن آمد^{۱۷} به دشتِ هری نامدار^{۱۸}
طلایه بیامد ز لشکر به راه^{۱۹}
۶۰۵ طلایه چو دید^{۲۱} آن دلاور سپاه
بگفت آنک^{۲۲} با نامور مهتری
سُخُن ها چو بشنید از^{۲۶} ساوه شاه

سراپرده زد بر لبِ جویبار
بدیدند بهرام را با^{۲۰} سپاه
بیامد دوان^{۲۲} تا بر^{۲۳} ساوه شاه،
یکی لشکر آمد^{۲۵} به دشتِ هری
براندیشه شد مردِ جوینده^{۲۷} راه!

۱. توبرد (؟ حرف های سوم و پنجم بی نقطه) ۲. ک. س. آ (نیز لن، پ، ن. آ): تازه؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳. (ل. آ. کام):
۴. س. آ: نباشد ۵. ج. ک. س. آ: گرو؛ (لن، پ، ن. آ: اگر؛ متن = س. ق. ل. آ (نیز ق. آ. ل. آ. و. آ. ب): ای این بیت را ندارد ع. س. ق. ل. آ (نیز و. آ.
ب): خوب؛ (و: حو) دراز؛ ل: به گفتار چریت نیاز؛ متن = ک. س. آ (نیز لن، ق. آ. ل. آ. ح. و. پ، ن. آ: ک. ق. آ. پس از این بیت افزوده اند:
نگر تا کسی این چنین چاره ساخت که دشمن نیارد ازو (ق: بچربی همی) سرفراخت

بنداری (۵۹۷.۵۹۲): فطر الی هراته بجناتح الرکض. وإن عن لک فی بعض الطرق عسکر فاعلم أنه بهرام. فاحضر عنده وأعلمه بحالک،
و سرفی طریق ۷. س. ق. ک. ل. آ (نیز ل. آ. و. آ. ب): بدان سان؛ س. آ: ازان سان؛ (لن: برین سان؛ ل: بدان سو؛ پ، لن: بران سان)؛ متن = ل
(نیز ق. آ): بنداری (۵۹۸): فرکب خراد و سار بسیر الریح ۸. س. ق. ل. آ (نیز لن، ل. آ. ب): وی؛ متن = ل. ک. س. آ (نیز لن، ق. آ. پ، و، لن: آ):
بنداری (۵۹۹): فلما قرب من هراته رأی بهرام فأعلمه بالحال و أنطلق ۹. ل. آ (نیز پ): بر ۱۰. (لن: شد) ۱۱. س. آ: خیل و پیل؛ ک (نیز لن،
ق. آ. پ، و، لن: آ): پیل و گنج؛ متن = ل. س. ق. ل. آ (نیز لن، ل. آ. ب): ۱۲. (لن: دید و بستود بردش؛ لن، آ: چو دیدش ستود و بیردش) لن:
ستودش و بردش ((۱۳. س. س. آ (نیز پ): همه ۱۴. س. ق. ل. آ. ب): وی؛ متن = ل. ک. س. آ (نیز لن، ق. آ. پ، و، لن: آ): ۱۵. (لن: آ):
برافزود ۱۶. (لن: از هر دری ((: لشکری از هری؛ (لن: لشکرش در هری)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۶۰۰. ۲۶. ۰۰): و
سار الی أن وصل الی هراته و حصل فی مخیم ساوه شاه فأدی رسالة هرمزد الیه، و قدم هدایاه بین یدیه ۱۷. ل. ک. س. آ (نیز ق. آ. پ، و):
بیامد؛ س. ق. ل. آ (نیز لن، ل. آ. ب): بیامد؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۸. (و: ساوه شاه)؛ ق: آن یل نامدار؛ و از ۱۶۰۳ و ۰۷ عرب یک بیت
ساخته و ۰۳ عرب ۱۶۰۷ را انداخته است؛ لن، آ: بیات هری ۶۰۳. ۰۶. ۰۳ را ندارد ۱۹. (لن: براه ((۲۰. س. لن: بیامد بهرام خود
با (پ: با او)؛ متن = ل. ق. ل. آ. س. آ (نیز ل. آ. ب): ک. ق. آ. پ، این بیت را ندارند؛ این بیت در ل. س. ق. ل. آ. س. آ. ل. آ. ب. آمده است ۲۱. ل:
بدید ۲۲. (ل: دمان) ۲۳. ل. ک. ل. آ (نیز ق. آ): در؛ متن = ل. س. ق. س. آ (نیز لن، ل. آ. پ، آ. ب): ۲۴. ق: او؛ ل. آ (نیز لن، پ، آ): آنکه ۲۵. (پ: آید)؛
بنداری (۶۰۳. ۰۳): فینما هو عند ساوه إذا أتاه التذیر نظهور عسکر من صواب ایران ۲۶. ل. س. زو ۲۷. (و: بیننده)

ز خیمه فرستاده را بازخواند^۱
 بدو گفت کای^۳ ریمین پر فریب^۴
 ۶۱۰ برفتی^۸ ز درگاه آن خوارشاه^۹
 به جنگ^{۱۳} آوری پارسى لشکری؟
 چنین گفت خُزاد بُرزین به شاه
 گر^{۱۵} آید، به زشتی گمانی میر
 وگر^{۱۸} زینهارى یکی نامجوی^{۱۹}
 ۶۱۵ ور ایدونک^{۲۱} بازارگانی^{۲۲}، سپاه
 که باشد که آرد به روی تو روی^{۲۴}
 ز گفتار او شاد شد ساوه شاه
 چو خُزاد بُرزین^{۲۹} شوی خیمه رفت^{۳۰}
 بسیجید و^{۳۱} بر ساخت^{۳۲} راه گریز

به تندی فراوان سَخَن ها^۲ براند!
 مگر^۵ کز^۶ فرازی ندیدی^۷ نیشیب؟
 بدان^{۱۰} تا مرا^{۱۱} دام^{۱۲} سازی به راه؟
 زنی خیمه در^{۱۴} مرغزارِ هری؟
 که پیش سپاه تو اندک سپاه،
 که این^{۱۶} مرزبانى بود بر گذر^{۱۷}،
 ز کشور^{۲۰} سوی شاه بنهاد روی،
 بیاورد تا باشد ایمن به راه^{۲۳}،
 اگر^{۲۵} کوه و دریا شود کینه جوی^{۲۶}؟!
 بدو گفت: مانا^{۲۷} که این ست^{۲۸} راه!
 برآمد شب تیره از کوه تفت،
 بدان تا^{۳۳} نیاید^{۳۴} بدو^{۳۵} رستخیز!

۱-س، ل، ۲ (نیز لی، ل، و، آ، ب): پیش خوانند؛ متن = ل، ق، ک، س، ۲ (نیز لن، ق، آ، ب، ن، ۲)، ۲- (ن، ق، آ، ب، ن، ۲: سخنها فراوان) ۳- (و، ای):
 ۴- ک: بد فریب (ه، ب: مکن) ۵- (پ: زین) ۷- ل: بدیدی (حرف یکم بی نقطه)؛ (پ: نیشیب؛ و، ب: بدیدی) ۸- س، ۲: بدزدی ۹- ک، ۵:
 س: این خوارشاه؛ (پ: هرمز شاه) ۱۰- س، ۲: چنین؛ (ق: آ: بران) ۱۱- (ب: نام را) ۱۲- (ن: نام) ۱۳- (ن: دام؛ ن، ۲: چنگ) ۱۴- ک: (نیز
 ن، ق، آ، ب، ن، ۲): بر؛ متن = ل، س، ق، ل، ۲ (نیز لی، ل، و، آ، ب)؛ س، ۲ به جای این بیت و بیت سپین؛ بیت زیر را آورده است:
 چنین گفت خُزاد کای شهریار
 دلت را بدین کار غمگین مدار

بندهای (۶۱۱-۶۰۷): فائز عجم و اقبال علی الرسول و هدّده و اوعده ۱۵- (ن، ن، پ، و، ک، ن، ۲: که) ۱۶- (ل: آن) ۱۷- (ب: زره گذر) ۱۸- (ق: آ):
 اگر ۱۹- (ب: رزم جوی) ۲۰- س، ق (نیز ل، و، ن، آ، ب، ۱): لشکر؛ متن = ل، ک، ل، آ، س، ۲ (نیز لن، ق، آ، ب، پ) ۲۱- (ن: دگر زانک) ۲۲- (ل: آ):
 بازارگان) ۲۳- س، ز شاه؛ ق، آ پس از این بیت افزوده است:

فرستم یکی کینه ور نزد او
 ببیند که تا کیست این نامجو

۲۴- (ا: روحی) ۲۵- ل، س، ق، ل، ۲ (نیز ل، و، آ، ب): وگر؛ (ن: و یا)؛ متن = ک، س، ۲ (نیز لن، ق، آ، ب، ن، ۲) ۲۶- س، ق، ل، ۲ (نیز لی، ل، و، آ، ب):
 جنگجوی؛ متن = ل، ک، س، ۲ (نیز لن، ق، آ، ب، ن، ۲)؛ بندهای (۶۱۶-۶۱۲): فقال الرسول: ایها الملک! من ذا الذی یتجاسر علی أن ینفذ الیک
 عسکرا؟ و ما هو إلا عابِر سیلٍ أو إصمیهذ فرغ من الملک فاستأمن الیک أو خفیر قافلة توجه معهم حتی یوصلهم الی بلادک ۲۷- س،
 (نیز لن): مانند ۲۸- (ب: این نیست؛ ق: کایست آئین و)؛ ک پس از این بیت افزوده است:

فرستم یکی مرد تا برسد
 که او نیکخواه است اگر مرد بد

بندهای (۶۱۷): فتمکن ما قال من قلب ساوه، و سکن بعض ما به من سورة الغضب ۲۹- (ن: آ: بزین) ۳۰- ل (نیز ق): خانه؛ (ب: به)
 خیمه برفت؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳۱- س، ۲ (نیز لی، ب): بیجید و؛ (ق: آ: بیجیده)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳۲- (ن:
 برداشت؛ ب: برخاست) ۳۳- (ب: حتما) ۳۴- ق، س، ۲: نیاید (ق)؛ (ن: نیاید (حرف دوم بی نقطه)) ۳۵- (و، ن، آ: برو)؛ س در اینجا
 سر نویسی دارد: آمدن فغفور پسر ساوش شاه بنزد بهرام چوبینه؛ بندهای (۶۱۸-۶۱۹): ثم إن الرسول عاد الی مضر به. ولما جن الليل ركب
 ظهر القرار مسلوب النوم والقرار بحيث لم یدر به أحد من عساكر الترك

۶۲۰ بدانگه که شب تیره تر گشت، شاه^۱
 ز پیش پدر تا در^۴ پهلوان
 چن^۷ آمد بنزدیکی ایران سپاه
 که پرسد که این^۹ جنگجویان که اند؟^{۱۰}
 ز ترکان سواری بیامد^{۱۳} چو گرد
 ۶۲۵ سپهبد کدامست و^{۱۶} سالار کیست؟
 که فغفور چشم^{۱۷} و دل ساوه شاه
 ز لشکر بیامد یکی رزمجوی^{۱۹}
 سپهبد بیامد^{۲۲} ز^{۲۳} پرده سرای
 چو فغفور چینی بدیدش^{۲۶}، بتاخت
 ۶۳۰ پرسید و^{۲۸} گفت: از کجا رانده بی؟
 شنیدم که از پارس بگریختی
 چنین گفت^{۳۲} بهرام کین خود میاد

به فغفور فرمود تا^۲ بی سپاه^۳
 بیامد^۵ خردمند مرد جوان^۶
 سواری برافگند فرزند شاه^۸
 و زین^{۱۱} ناخن ساخته^{۱۲} بر چه اند؟^{۱۰}
 خروشید^{۱۳} کای نامداران^{۱۴} مرد^{۱۵}
 به رزم اندرون نامبردار کیست؟
 و را دید خواهدهمی بی سپاه^{۱۸}
 به بهرام گفت آنچه^{۲۰} بشنید از اوی^{۲۱}
 درفش^{۲۴} درفشان به سربر^{۲۵} به پای
 سمند جهان را به خوی^{۲۷} درنشاخت؛
 کنون^{۲۹} ایستاده چرا مانده بی^{۳۰}
 که آزرده گشتی و خون ریختی^{۳۱}
 که با شاه ایران کنم کینه^{۳۳} یادا

۱. ا. (ز: تیره گشت و سپاه) ۲. (ا: خود) ۳. س-س (نیز لن-ب): با سپاه؛ متن = ل: ک پس از این بیت افزوده است:

از ایدر برو تا کی اند این سپاه بیامد خردمند پویان به راه

۴. ک (نیز ق: آ): بر ۵. ق: بتابد ۶. س، ق، ل (نیز ل: و، ا، ب): خردمند و (ق، ل: ق، ج): روشن روان؛ ک: هنرمند مرد جوان؛
 (ق: خرامید مرد جوان)؛ متن = ل، س (نیز لن، پ، ن، آ): بنطاری (۶۲۱-۶۲۰): و آمر ساوه ابنه المسمی بغیور بان یثقی العسکر. و این
 کان مقدمهم مستأنا أو هاربا من أرض ایران آمنه و آواه، و وعده و مناه، و حمله الی حضرت ه ۷. ل-س (نیز لن-ب): چو؛ متن
 تصحیح قیاسی است ۸. (ق: ب: نزدیک شاه؛ و پویان به راه)؛ ک به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

چو آمد بنزدیک بهرام تنگ سواری فرستاد پس بی درنگ

۹. س، ق، ل (نیز لن، و، ا، ب): آن؛ (لن: آ: زاین)؛ متن = ل، ک، س (نیز لن، ق، پ) ۱۰. ل، س (نیز لن، ل): کی اند-چی اند (لی):
 چه اند؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۱. ل: ازین ۱۲. س، ک، ل (نیز لن، ل-ن: ب): ساختن؛ متن = ل، ق، س (نیز ق: ا، و، ۱۳. س، ق،
 ل (نیز لن-ب): بیامد سواری؛ متن = ل، ک، س ۱۴. (ل: خروشنده) ۱۵. س (نیز ل): نامدار نبرد ۱۶. (ل: جوع) ۱۷. (ق: جان)
 ۱۸. ل، ل، ل (نیز لن، ل، ل، پ، ن، آ، ب): با سپاه؛ متن = س، ق، ک (نیز ق: و، و): بنطاری (۶۲۶-۶۲۲): فجاه بغیور و لما قرب من مخیم
 بهرام نفذ فارسا و أعلمه بمجبه لیکنلمه و یکشف عن حاله ۱۹. ل (نیز و): نامجوی؛ ک: جنگجوی؛ متن = دوازده دستنویس دیگر
 ۲۰. ک، ل (نیز لن-ب): آنچه؛ متن = ل، س، ق، س (نیز لن، ق، آ) ۲۱. ل: زوی؛ (ق: آ: اری)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۲. ل: سپهبد
 آمد ۲۳. ل (نیز لن، و، ب): به؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۴. ل، ق، ل، آ، س (نیز لن، پ، ا، ب): درفش؛ متن = س، ک (نیز ق: ل، ل، و،
 لن) ۲۵. ق، ل (نیز لن، ل، و، ا، ب): پس او؛ متن = ل، س، ک، س (نیز لن، ل، و، لن) ۲۶. (ب: براند او)، س، ق، ل (نیز ل، آ، ب): چین را
 بدیدش؛ (ق: چندی بدیدش؛ آ: را دید باره)؛ متن = ل، ک، س (نیز لن، ل، و، لن) ۲۷. س، ق (نیز لن، ب): چمنده به خوی؛ ک: چمنده به
 خون؛ ل: خمیده به خوی؛ (لن، ن): چمانش به خوی؛ ق: جهانجوی را؛ ل: چمنده به خون؛ پ: چمانش به خون؛ و: چمنده به
 خوی)؛ متن = ل، س (آ: به جای این لک آورده است: سمند سرافراز در خوی نشاخت ۲۸. (ق: نیز ق: ل، ل، و، ا، ب): جوع؛ ک: به پرسنده؛
 متن = ل، س، ل (نیز لن، پ، ن، آ، ب): چن ۲۹. ک (نیز ب): چن ۳۰. (ب: چه جولاندهی (ل)) ۳۱. بنطاری (۶۳۱-۶۲۷): فرک بهرام و
 تلفاه فلما اجتماعا ساله عن مجبه و قال: بلقنا ننگ هربت من فارس لجنایه جنیت أودم أوقت ۳۲. (ب: حگفت) ۳۳. ق (نیز ق: ل):
 رزم؛ متن = دوازده دستنویس دیگر

من ایدر^۱ به رزم آمدم با سپاه
چن^۲ از لشکر ساوه‌شاه،^۳ آگهی
۶۳۵ مرا گفت: رُو راه ایشان بگیر^۴
چو بشنید فغفور، برگشت زود
شنید آن^۵ سَخَن شاه، شد بدگمان^۶
یکی^۷ گفت: خُراد بُرزین گریخت
چُنین گفت پس با پسر ساوه‌شاه
۶۴۰ شب تیره و ۱۶ لشکر^۸ بی‌شمار

ز بغداد رفتم به فرمان شاه،
بیامد بدان^۹ بارگاه مهی^{۱۰}،
به گرز و ستان و به شمشیر^{۱۱} و تیرا
به پیش پدر شد، بگفت^{۱۲} آنج^{۱۳} بود
فرستاده را جُست^{۱۴} هم درزمان!
همی زآمدن خون^{۱۵} مژگان بریخت!
که این بدگمان مرد چون یافت^{۱۶} راه؟
طلایه چرا^{۱۷} شد چُنین خوار خوار^{۱۸}؟

گفتار اندر پیغام ساوه‌شاه به بهرام چوبینه و پاسخ او^{۲۰}

بزدیک بهرام چیره^{۳۳} سَخَن،
که ایدر به^{۲۵} خیره مبر^{۲۶} آب روی!
کزین^{۲۷} پادشاه^{۲۸} تو، مرگ تو^{۲۹} جُست!
که همتا ندارد به گیتی بسی^{۳۰}!
شنیدی تو گفتارِ نادلپذیر!
و زانپس^{۳۱} فرستاد مردی^{۳۲} کَهَن
بدو گفت: رُو پارسی را بگوی^{۳۳}
همانا که این مایه دانی درست
به جنگت فرستاد نَزِد کسی
۶۴۵ ترا گفت: رُو^{۳۱} راه بر من^{۳۲} بگیر

۱-ل: ایدون؛ بنداری (۶۳۲-۶۳۳): فقال معاذ الله من ذلك! وإنما جئت من بغداد بأمر الملك لقتال ساوه ۲-ل: س (نیز لن: ب): چو؛
متن تصحیح قیاسی است ۳-ق: بد؛ (ا: شد) ۴-ل: بدین: ل: ا: بران) ۵-ا: (شهی) ۶-ا: (شاه فرمود کو را بگوی (ا)) ۷-ص: ق،
ل (نیز لی، ل، و، ا، ب): گوپال؛ متن = ل، ک، س، آ (نیز لن، ق، ۲، پ، لن، ۲)؛ بنداری (۶۳۴-۶۳۵): فإنه حين سمع بإقباله ندبني لذلك ۸-ا: (لن،
لن: بازگفت) ۹-ک، ل (نیز لی، ب): آنچه؛ متن = ل، س، ق، س، آ (نیز لن، ق، ۲)؛ بنداری (۶۳۶): فانصرف بغير نحو أبيه وأعلمه بالحال
ل-ل (نیز و): این؛ متن = ۱۱-ق، ل (نیز لن، لن، ا، ۲): ساوه شد بدگمان؛ (ل: آ: چو ساوه شده بی‌گمان (ا))؛ س (نیز لی، ب): چو بشنید ابر
لی: ازین: ب: (این) ساوه شد بدگمان؛ متن = ل، ک، س، آ (نیز ق، ۲، پ) ۱۲-ق، ل (نیز ل، و، ا، ۲): خواست؛ (ق: آ: گفت)؛ س (نیز لی، ب):
فرستاده‌نی خواست؛ متن = ل، ک، س، آ (نیز لن، پ، لن، ۲)؛ پ این بیت را پس از بیت ۶۴۰ آورده است ۱۳-ک (نیز پ، لن، ۲): کسی ۱۴-ق
(نیز ق، ۲، لی، ل، آ، پ، ب): خون ز؛ متن = ل، س، ک، ل، آ، س، آ (نیز لن، و، لن، ۲، ۲)؛ بنداری (۶۳۷-۶۳۸): فغظم عليه ذلك، ونفذ في طلب الرسول
فاعلم بأنه اتخذ الليل جملا وهرب ۱۵-ل (ن: آ: رفت) ۱۶-ل (ن: آ: حوج: آ: زین) ۱۷-ک (نیز لن، پ، لن، ۲): لشکری؛ متن = یازده دستنویس
دیگر ۱۸-ل: (و: چچرا) ۱۹-ک (نیز لن، ل، آ، پ، لن، ۲): کار: ل: سست و خوار؛ (ق: آ: کار خوار)؛ متن = س، ق، ل، آ، س، آ (نیز لی، و، ا، ب)
۲۰-ل: پیغام فرستادن ساوه‌شاه بر بهرام چوبین: س... بزد بهرام و پاسخ دادن بهرام او را؛ ل: رسول فرستادن ساوه‌شاه پیش بهرام؛
متن = ق، ک، س، آ (نیز لن، س، آ، پ، لن، ۲): ازان پس) ۲۱-ق (ن: آ: پ: ازان پس) ۲۲-ل: مرد ۲۳-ل: س (نیز لن، ق، ۲، و): حیره؛ ل (نیز لی، لن، ا، ۲): خیره؛ متن =
ق، ک، س، آ (نیز ل، آ، پ، ب): ۲۴-ا: (بگر) ۲۵-ل (ن: حیه) ۲۶-س، س، آ (نیز لن، ق، ۲، ل، آ، پ، لن، ۲): مرز؛ متن = ل، ک، د: در و این لت با ۶۵۱ پ
پس و پیش شده است؛ ق، ل، آ، لی، و، ا، پ، از ۶۴۲ آ و ۶۵۲ پ یک بیت ساخته و ۶۴۲-۶۵۲ را انداخته‌اند ۲۷-س، ک (نیز لن، ق، ۲،
ل، آ، لن، ۲): که آن؛ س، آ خوانا نیست؛ (ل: آ: که این)؛ متن = ل ۲۸-س: پادشا؛ (ق، آ، لن، ۲: پادشای) ۲۹-س: مرز مرگ ۳۰-ل (آ: کسی (ا))
۳۱-ک: سر؛ س، آ (نیز لن): شو؛ متن = ل، س (نیز ق، و، لن، ۲) ۳۲-ل (آ: او را)

به پای^۱ اندرآرم به پیل و سپاه!
 بختدید از آن^۲ تیزبازار^۳ اوی^۴!
 اگر مرگ من جوید^۵ اندر نهان،
 اگر^۶ خاک بالا^۷ ببیمایدم!^۸
 بگفت آنچه^۹ بشنید از آن^{۱۰} رزم خواه
 که چندین چرا بایدت گفت و گوی^{۱۱}!^{۱۲}
 ز ما آرزو^{۱۳} هرچ^{۱۴} باید^{۱۵} بخواه!
 که رازی که^{۱۶} داری برآر از نهفت،
 بجویدهمی چون تو^{۱۷} فرمان بری!
 که گر داد جویی^{۱۸} بهانه مجوی!
 همی^{۱۹} آشتی جویی^{۲۰} اندر نهان،
 به چیزی که گویی تو^{۲۱}، فرمان^{۲۲} کنم،
 که را^{۲۳} در خور آید، کلاه و کمر،
 بدان^{۲۴} تا به راه آیدت^{۲۵} نیم راه^{۲۶}
 اگر دوستی، شاه بنوازدت!

اگر کوه نزد من آید به راه
 چو بشنید بهرام گفتار^۱ اوی^۲
 چنین داد پاسخ که شاه جهان
 چو خشود^۳ باشد ز من، شایدم
 ۶۵۰ فرستاده آمد بر ساه شاه
 بدو گفت: زو پارسی را^۴ بگوی
 کنون آمدهستی^۵ بدین^۶ بارگاه^۷
 فرستاده آمد به بهرام گفت
 که این شهریار^۸ ست^۹ نیک اختر^{۱۰}
 ۶۵۵ بدو گفت بهرام کو^{۱۱} را بگوی
 گر^{۱۲} ایدونک^{۱۳} با^{۱۴} شهریار جهان
 ترا اندرین مرز مهمان کم
 ببخشم سپاه ترا سیم و زر
 شواری فرستم بنزدیک^{۱۵} شاه
 ۶۶۰ بسان^{۱۶} همان^{۱۷} علف سازدت

۱-ل: با؛ بنداری (۶۴۶-۶۳۹): فلفله علی فوته و أرسل رسولا الی بهرام بستدرجه و یخدهه و یعده و یوعده ۲-ل: س: او-او: (و: اوی-او-جی)؛ متن = ک: س: ۲ (نیز لن، ق: ۲، ل: پ، ن: آ) ۳-ل: زان ۴-ک: س: ۲ (نیز ق: ۲، پ: و): تیره بازار؛ س: غیره؛ متن = (لن، ل: ۲، ن: آ) ۵-ل: (خواهد) ۶-ل: خشود ۷-ل: س: ک: س: ۲ (نیز پ: و): و: ل: ۲، ن: و: ۲) ۸-ل: (ن: بیندادم (۴)) ۹-ک: (نیز ل: ۲-ن: آ): آنچه ۱۰-ل: س: آ: زان: (ل: ۲: زان): متن = ک: (نیز لن، ق: ۲، پ: و، ن: ۲)؛ س: به جای این بیت، دو بیت زیر را آورده است:

فرستاده از نزد او بازگشت
 نو گفתי که با باد آفتاب گشت
 سخن آنچه بشنید با شاه گفت
 برآورد رازی که بود از نهفت

۱۱-س: (نیز ل: ۲) بازگرد و؛ (و: پهلوان را)؛ متن = ل: ک: س: ۲ (نیز لن، ق: ۲، پ: ن: آ) ۱۲-ل: (و: گوجی)؛ ق: گفتگویی؛ س: آ: جست و جوی؛
 ق: باید این جست و جوی؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۳-ل: (نیز لن، ن: آ): چرا آمدستی؛ (پ: که چون آمدی تو)؛ متن = دوازده
 دستنویس دیگر ۱۴-ل: (ن: ق: ۲، پ: ن: آ: بدین) ۱۵-ک: (نیز لن، ق: ۲، پ: ن: آ): رزمگاه؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۶-ل: آرزوی
 ۱۷-س: س: ۲ (نیز ق: ۲-ب: هرچه؛ متن = ل: (نیز لن) ۱۸-س: س: ۲ (نیز لن، ل: ۲، پ: ن: آ، ب: خواهی؛ متن = ل: (نیز ق: ۲، ب: ۱۹-پ: < >
 ق: شهریارست؛ ل: شهریارست و) ۲۱-ق: ل: (نیز ق: ۲، ل: آ): نجوید همی جز که (ق: به)؛ (لن، ن: نجوید همی از تو
 درن حرف یکم وازة نخست بی نقطه)؛ متن = ل: ک: س: ۲ (نیز پ: و: در همه دستنویس ها حرف یکم وازة نخست بی نقطه)؛ س: ل: ب
 این بیت راندارند ۲۲-ل: (ن: لن، آ: او) ۲۳-س: ق: ک: س: ۲ (نیز لن، ل: ۲، ن: آ): خواهی؛ ل: رزم جوئی؛ (و: جنگ جوئی؛ ا: ب: کز دار (مگر
 داد؟) خواهی؛ متن = (ق: آ: ب: ل: این بیت راندارد ۲۴-ق: آ: که) ۲۵-ل: (پ: ایدونکه) ۲۶-س: ق: ل: (نیز لن، ل: ۲، پ: ن: آ، ب: از؛ متن =
 ل: ک: س: ۲ (نیز لن، ق: ۲، پ: ن: آ) ۲۷-ل: (ب: همه) ۲۸-ل: خواهی ۲۹-ق: ک: ل: آ: س: (نیز و: ب: جوئی تو؛ (لن، ن: آ: گوئیت؛ ق: آ: خواهی تو؛
 ل: دلری تو؛ پ: جوئیش؛ آ: خواهی تو)؛ متن = ل: س: (نیز ل: ۳۰-ق: آ: پیمان) ۳۱-ل: (اگر) ۳۲-ل: فرستیم نزدیک ۳۳-ل: (ا: برات)
 ۳۴-ب: (ب: آید از؛ لن، ن: پ: ن: آ: پیش آیدت) ۳۵-س: (نیز لن، ق: آ: ل: و: ب: نیمه راه؛ ل: آ: با سپاه)؛ متن = ل: ق: س: ۲ (نیز پ: ۳۶-ک: شود
 میرزان و؛ در ن: آ: ت های این بیت پس و پیش شده است

به دریا به جنگ^۲ نهنگ آمدی،
 که بر تو بگریند هر^۳ مهتری^۴!
 پست^۵ باد و بارانت همراه^۶ بادا
 همی خواست تا بر سرت^۷ بد رسدا
 پیام جهانجوی یکیک بداد
 برآشف از آن^۸ نیکدل^۹ رزم خواه^{۱۰}!
 رخانش از^{۱۱} اندیشه بی رنگ شدا
 پیامی بیر نزد آن دیومرد^{۱۲}!
 نه^{۱۳} از کشتت نیز یابیم^{۱۴} کام^{۱۵}!
 ترا کمترین چاکران مهترند^{۱۶}!
 سرت برگذارم^{۱۷} ازین انجمن!
 شود لشکرت یکسر آراسته!
 نجوید^{۱۸} جهانجوی مردانگی^{۱۹}!
 بیامد بنزدیک بهرام باز،
 همانا^{۲۰} که بد زان سخن کام^{۲۱} اوی^{۲۲}!

و در ایدونک^۱ ایدر به جنگ آمدی
 چنان^۲ بازگردی^۳ ز دشت^۴ هری
 به برگشتت پیش در چاه^۵ بادا!
 نیاورده^۶ ایدر مگر بخت بد!
 فرستاده برگشت و آمد چو باد^۷!
 چو بشنید پیغام او^۸ ساوه شاه
 از آن سرد گفتن دلش تنگ شد
 فرستاده را گفت: شو^۹، بازگرد
 بگویش که در^{۱۰} جنگ تو نیست^{۱۱} نام
 چو شاه تو بر در مرا کهترند^{۱۲}!
 گر ایدونک^{۱۳} ز نهار خواهی ز من
 فراوان بیابی ز من خواسته
 به گفتار بی سود^{۱۴} و دیوانگی^{۱۵}
 فرستاده^{۱۶} مرد^{۱۷} گردن فراز^{۱۸}
 بگفت آن گزاینده^{۱۹} پیغام اوی^{۲۰}

۱-ل: ایدونک که؛ (وی، ل: ایدونکه) ۲-ب: جنگ؛ و: کام) ۳-ب: (جنو) ۴-ق: (نیز ق: آ): به هق، ل: شهر؛ متن = سیزده
 دستویس دیگر ۵-و: (بگریه همه) ۶-س: آ (نیز، ل: ن: آ): کهتری؛ متن = دوازده دستویس دیگر؛ پ پس از این بیت افزوده است:
 نمانم که مانی در ایدر دواز

۸-و: (چاه در راه) ۹-س: پشت؛ (ب: ل: آ: بشب) ۱۰-و: (بدخواه)؛ ق: ل: آ: بی، این بیت را ندارد؛ این بیت در یازده دستویس دیگر
 آمده است ۱۱-ب: (بیاوردت) ۱۲-ل: آ: (نت) ۱۳-ق: آ: (به راه (پساوند ندارد))؛ س در اینجا سرنویس دارد: دیگر پیغام ساوه شاه بنزد
 بهرام و پاسخ دادن بهرام او را ۱۴-ل: (نیز ل: آ): ازو؛ متن = سیزده دستویس دیگر ۱۵-ل: زان ۱۶-س: (نیز آ: ب): نک: دل (حرف دوم
 بی نقطه)؛ ق: (نیز ل: آ): شیردل؛ (نیز ل: ن): تنگدل؛ ل: آ: (نیز و): سنگدل؛ ق: (ن: نامور)؛ متن = ۱۷-ب: (ننگ در رزمگاه)؛ متن = ل: س: آ
 (نیز ل: ن: آ) ۱۸-ل: ل: آ: (نیز ل: ب): ز؛ متن = ۱۹-ل: (نیز ل: ن: آ) ۲۰-ل: ل: آ: (نیز ل: ن: آ) ۲۱-ل: ل: آ: (نیز ق: آ: و)
 ۲۰-ل: (پیرمرد) ۲۱-و: (از) ۲۲-ل: ن: آ: (نیز ل: ن: آ): ترا نیست (در جنگ) ۲۳-ل: بر ۲۴-ل: (آ: یابیم و) ۲۵-ک: (نیز ب): نام (پساوند ندارد) ۲۶-ق:
 کمترند؛ (ن: پ: ل: آ: کهترست)؛ متن = یازده دستویس دیگر ۲۷-ک: چاکری بهترند؛ س: آ: چاکری مهترند؛ ق: آ: چاکرم مهترند؛ ل: آ:
 مهتران چاکرند؛ ل: آ: (نیز آ: ب): کهتری چاکری مهترند؛ (ن: کهتر چاکرم مهترست؛ ل: کهتری چاکر مهترند؛ پ: کهتری زین همه
 بهترست؛ و: کمترین چاکران مهترند)؛ س: چو تو مهتران پیش من چاکرند؛ ق: مرا کهتری چاکری مهترند؛ (ن: آ: ز کمتر ترا چاکری
 بهترست)؛ متن = ل: ۲۸-ل: (ن: ل: ایدونکه) ۲۹-ل: س: ق: ل: آ: (نیز ل: ل: آ: ب): بر فرازم؛ س: آ: برگذاریم؛ متن = ک: (نیز ل: ن: آ: و)
 ۳۰-ل: بگفت از بی سود (بگفتار بی سود)؛ س: ق: ل: آ: (نیز ل: آ: ب): ز گفتار بی سود؛ متن = ک: س: آ: (نیز ل: ن: آ: و) ۳۱-ل: (ن: آ):
 مردانگی (دیوانگی) ۳۲-ل: آ: (نیز ل: ن: آ: و)؛ س: ب: (حرف یکم بی نقطه) ۳۳-پ: فرستاد (آن) ۳۴-س: شاه؛ ک: تاج؛ ل: آ: (گرد)؛ متن =
 دوازده دستویس دیگر ۳۵-ق: (فرازد) ۳۶-ل: ل: آ: ۳۷-ل: (نیز ق: آ: و)؛ س: ل: آ: ب: (نیز ل: ن: آ: و)؛ متن = س: ق: ک: (نیز ل: ن: آ: و)
 ۳۷-ل: س: ق: ل: آ: س: آ: (نیز ق: آ: و)؛ ل: (شاه)؛ متن = ک: (نیز ل: ن: پ) ۳۸-ق: همانا که؛ ک: همان آنچه؛ س: آ: (نیز ق: آ): همان آنچه؛
 ل: آ: همان رنج؛ و: همه رنج؛ متن = ل: س: ل: آ: (نیز ل: ن: ل: پ: ل: آ: ب) ۳۹-س: آ: دام

که پاسخ ز مهر نباید^۲ نهفت،
نه^۳ ننگ^۴ آید از کهری^۵ بر سرم!
به تندی نجویدهمی^۸ جنگی تو!
که ویران کنم^{۱۱} لشکر^{۱۲} ساوه‌شاه!
نیززد که بر نیزه سازم به راه!
بدین خردگی^{۱۵} کردم^{۱۶} آهنگی تو!
درفشی پس پشت^{۱۷} من لاژورد^{۱۷}،
نیام^{۱۸} سنانم سر و^{۱۹} ترگی تست!

فرستاده‌ی شاه^{۲۱} بنمود پشت،
سر شاه^{۲۲} ترکان ز کین بردمید!
سرافراز^{۲۳} پیلان به هامون برند!
برآمد خروشیدن^{۲۴} گاودم!

چو بشنید، با مرد گوینده^۱ گفت
بگویش که گر من چنین کهرم^۳
شهنشاه و آن^۷ لشکر از ننگ^۷ تو
من از خردگی^۹ رانده‌ام^{۱۰} با سپاه
۶۸۰ بیزم سرت^{۱۳} راه برم نزد شاه!
چو من زینهار، بود ننگی^{۱۴} تو!
نبینی مرا جز به روز^{۱۵} نیردا
که دیدار آن آزدها مرگ تست

چو بشنید گفتارهای^{۲۰} درشت
۶۸۵ بیامد، بگفت آنچه^{۲۲} دید و شنید
بفرمود تا کوس بیرون برند
سبه شد همه کشور^{۲۴} از گرد^{۲۵} سم

۱.س.۲ (نیز ق.۲)؛ پوینده؛ (ن.پ.ن.آ: پیغام؛ س.ق.ل.۲ (نیز ل.۱.آ.ب): پیغام با مرد؛ (ل.۳: پوینده با مرد)؛ متن = ل.۱.ک (نیز ق.۲)؛ س.۲.ق.
ل.۲ (نیز ل.۱.و.آ.ب): نشاید؛ متن = ل.ک.س.آ (نیز ل.ن.ق.۲.پ.ن.آ)؛ ق.۲ پس از این بیت افزوده است:

چنین پاسخ آورد پس نامجوی
که برگرد و با شاه ترکان بگری

۲.ق: کترم ۴-س.ل.۲ (نیز ۱): چه؛ ق.ک.س.۲ (نیز ل.ن.ق.۲.ل.۲.ن.آ): که؛ (ب: جو)؛ متن = ل.۱.ل.آ: نیک (۱) عرق: کمتری؛ (ن.۲.آ):
کهران؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ ل.این بیت و بیت سپسین را ندارد ۷-س.ق.ل.۲ (نیز ل.ن.ل.آ.ب): شهنشاه با (س): با؛ متن = ل.
ک.س.آ (نیز ق.۲) ۸-ل.کسی؛ ک.س.آ: نجویندکس؛ س.ق.ل.۲ (نیز ل.۲.و.آ.ب): تیزی نجوید همی؛ (ق: فرستاد ما را نسوی)؛ متن = (ن.
پ.ن.آ) ۹-س.حیرگی؛ ق: نزدگی (۹)؛ (ق: کهری؛ ل.ب: خیرگی)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۰-س.۲ (نیز ق.۲): راندم ۱۱-ک.س.آ:
بیراکم؛ (ق: پیداکم)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۲-س.ق. (نیز ل.۱): کشور؛ (ن.پ.ن.آ: دود)؛ متن = ل.ک.ل.آ.س.۲ (نیز ق.۲.و.آ.
ب): ق.۲ پس از این بیت افزوده است:

به ایران برم خاک توران و چین
نمانم یکی نامور بر زمین

۱۳- (ن.پ.و.ن.آ: سرش) ۱۴- (ق: جنگ) ۱۵-س.خرگی (حرف دوم بی نقطه)؛ (ب: خیرگی؛ ل.بدان چیرگی)؛ متن = ل.ق.س.۲
(نیز ق.ل.۲.پ.آ) ۱۶-ل.کردم؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ ل.۲ به جای این لت آورده است: به تیزی نجوید همی جنگ تو
(۷۸۰ب)؛ و این بیت و ل.ن.پ.ن.آ این بیت و بیت سپسین را ندارند ۱۷-س.ق.س.۲ (نیز ق.۲.ل.۱.آ.ب): لا جوزده؛ متن = ل.ک.ل.۲ (نیز پ.و.آ)
۱۸- (ق: نیام و) ۱۹-ل.س.۲ (نیز ق.۲.ل.۱.و.آ.ب): جرد؛ متن = س.ل.۲ (نیز ل.ن.پ.ن.آ) ۲۰- (ب: پیغامهای) ۲۱-ل. (نیز و): ساوه؛
متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۲-ک.ل.۲ (نیز ل.۳.آ): آنچه؛ متن = ل.س.س.۲ (نیز ل.ن.ق.۲)؛ ق.ل.ب.پ.این بیت را ندارند؛ س.ک.در اینجا
سزنویس دارند؛ س.دیگر پیغام ساوه نزد بهرام و پاسخ دادن بهرام او را؛ ک.کارزار کردن بهرام جویسه با شاه؛ بندگان (۶۸۵-۶۴۷)؛ و
بهرام جازم علی عزیمته علی قتاله، طاغ فی غلوانه. فتر ددت الرسل بینهما مرار فی ذلک علی هذه الجملة الی أن علم ساوه أنه یضرب
معه فی حدید بارد ۲۳-ل.برافراز ۲۴- (ق: لشکر) ۲۵-س.آ: ازو تک (۹)؛ ل.۳ نخست سم نوشته، سپس خط زده و به جای آن سیاه
نوشته و نیز از این لت و ۶۸۸ب یک بیت ساخته و ۶۸۷ب و ۶۸۸آ را انداخته است؛ بندگان (۶۸۷-۶۸۶)؛ فامر باخراج الکوسات و
الغارات

در و دشت شد سرخ و زرد و سپاه
 بیامد زره دار و گریزی به دست
 به پیش اندرون تیغ زن لشکری
 سپاهی همه یکدل و یک تنه
 ستاره ز نوک ستان روشن ستا
 به آرایش و ساز آن^{۱۰} رزمگاه
 همه^{۱۳} جای خود^{۱۴} تنگ و ناکام^{۱۵} دید
 جهان دیده و غم گساران خویش
 از آن پارسی مهتر انجمن
 گرفتند و شد جای^{۲۰} من^{۲۱} خارستان^{۱۹}
 هوا نیلگون شد زمین ناپدید
 سواران زوبین ور و نیزه دار^{۲۵}
 همه ناوک انداز^{۲۷} پر خاشخرا^{۲۸}

چو بشنید بهرام کآمد سپاه
 سپه را بفرمود تا برنشت
 ۶۹۰ پس پشت بد^۳ شارستان^۲ هری
 بیاراست با^۵ میسر، میمنه^۶
 تو گفتی جهان یکسر از جوشن ست^۸
 نگه کرد از آن^۹ رزمگه ساوه شاه
 هری از پس پشت بهرام دید^{۱۲}
 ۶۹۵ چنین گفت پس با سواران خویش
 که آمد فریبده بی نزد^{۱۶} من
 همی بود تا^{۱۷} آن^{۱۸} سپه شارستان^{۱۹}
 بدان^{۲۲} جای تنگی^{۲۳} صفی برکشید
 سپه بود بر^{۲۴} میمنه چل هزار
 ۷۰۰ ابر میسر^{۲۶} چل هزار دگر

۱-س، ق، ل (نیز، ل، آ، ب)؛ سرخ و کبود و یک (نیز، ل، ق، آ، ب)؛ شد (ق، آ)؛ خرد (ج)؛ زرد و سرخ و (ب)؛ زردست و سرخ و؛ آ؛ بگرفت
 گرد؛ متن = ل، س، ق، م، آ، م، ق، م، آ (نیز، ل، و، آ، ب)؛ جوع؛ متن = ل، ک، ل، آ، ب، ن، آ بیت های ۶۹۱، ۶۸۹ تا ۶۹۳؛ س؛ شد (ن، ا، و)؛
 پستان؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۴-ق، ل، آ (نیز، ل، آ، ب)؛ شارسان؛ متن = ل، س، ک، م، آ (نیز، ل، ق، آ، م، و) (۱)؛ ه؛ (تا)؛ عمل
 س، ق، ل، آ، س (نیز، ل، آ، و، آ، ب)؛ میمنه میسر؛ متن = ک (نیز، ل، ق، آ، ب) (۷-ل، ق، ل، آ (نیز، ل، و، آ)؛ کینه کش یکسر؛ (ب)؛ کینه کش
 یک تنه؛ متن = س، ک، م، آ (نیز، ل، ق، آ، م، و) (پ)؛ ا؛ آهنت؛ (ن)؛ یکسر؛ دشمنست؛ متن = سیزده دستنویس دیگر؛ بنداری
 (۶۹۲، ۶۸۸)؛ فعلم بهرام بذلک فعی عسکره و جعل هراه من ورائه، و وقف من ساوه شاه بازانه ۹-ل (نیز، ب)؛ زان؛ س (نیز، ل، ن، آ)؛
 ازین؛ (ل)؛ دران؛ (ق)؛ نیز ل (آ، ب)؛ نگه دار آن؛ متن = س، ک، ل، آ (نیز، ق، آ، و، آ) (۱)؛ ۱۰-ک؛ این؛ (ن، ب، ل، آ، و، آ، و، آ، و، آ)؛ آرایش ساز و آن (ل، آ)؛
 این؛ (ق)؛ آبا ساز و آرایش؛ متن = ل، س، ل، آ، م، آ (نیز، ق، آ، م، و، آ) (ب)؛ ۱۱-س، ل، آ (نیز، ل، آ، ب)؛ دستگاه؛ متن = ل، ق، ک، م، آ (نیز، ق، آ، م، و)؛
 ۱۲-ل، ق؛ بود؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۳-س، ق (نیز، ل، آ، ب)؛ همی؛ ک؛ س (نیز، ل، ق، آ، م، و، آ)؛ همان؛ متن = ل، ل، آ (نیز، ل، آ، م، و)؛
 ۱۴-ل (نیز، ق، آ)؛ او؛ (ن، ب، ن، آ)؛ جایگه؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۵-ل؛ نیک با کام ۱۶-ق؛ آ؛ فریبنده نزدیک ۱۷-ق (آ، آ، ب)؛ با
 ۱۸-پ؛ این ۱۹-ق، ل، آ (نیز، ل، آ، ب)؛ شارسان - خارسان؛ متن = ل، س، ک، م، آ (نیز، ق، آ، و، ل، آ، و، آ) (۱)؛ ۲۰-ل (ن، پای) ۲۱-س، او؛ ل، آ
 (نیز، ب)؛ ما؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۶۹۷، ۶۹۳)؛ فلما رأی ساوه تعجبه بهرام التری علی نفسه و قال لأصحابه: قد بلینا
 بهذا الفارس المحمالت المتجرذ للقتال ۲۲-ک؛ بران ۲۳-ق؛ آ؛ تنگش؛ آ؛ نیکی (۱) ۲۴-ق؛ در ۲۵-ک؛ زوبین ور نامدار؛ س (نیز، ل، ن، آ)؛
 زوبین ور کینه دار؛ (ق، آ، ب)؛ زوبین زن و نیزه دار؛ متن = ق، ل، آ (نیز و جوع)؛ در ق، ل، آ، ق، آ؛ این ل تا با ۷۰۱ ب پس و پیش
 شده اند؛ ل، س، ل، آ، م، ب از ۶۹۹ و ۷۰۱ ب یک بیت ساخته و ل، ل، ۶۹۹ ب-۷۰۱ و، س، ل، م، ب و ۶۹۹ ب و ۷۰۱ و را انداخته اند؛ پیاپی
 لتهای این بیت = ک (نیز، ل، ن، ب، ن، آ)؛ بنداری (۶۹۹، ۶۹۸)؛ فعی جنوده و صف صفوه فجعل علی المیمنة أربعین ألفا ۲۶-ل، و؛
 میمنه ۲۷-ق، آ، م، و؛ انداز و ۲۸-ل (ن؛ شیران نر)؛ در س، ل، م، ب، این بیت با بیت ۷۰۲ پس و پیش شده است؛ پ از ۷۰۱ و ۷۰۱ ب یک
 بیت بی پساوند ساخته و ۷۰۰ ب-۷۰۱ و را انداخته است؛ بنداری (۷۰۰)؛ و علی المیسرة أربعین ألفا آخرین

چه نیزه گزار و چه^۲ خنجر گزار^۳!
پس پشّت لشکرش بر^۴ پای کردا
بدان تنگی اندر گرفتار بود!
فراز^۵ آوریدند و بستند راه!
که تنگ^۶ آمدش جایگاه سپاه!
که^۷ بیکار خواهد بدن^۸ تخت^۹ اوی^{۱۰}!

فریبده مردی ز دشت هری،
که بخت^{۱۸} سپهری ترا نیست جفت!
خرد یار کن^{۲۱}، چشم دل^{۲۲} باز کن!
چن^{۲۵} ایشان نبود از نژاد مهان^{۲۶}،
ز^{۳۰} مردی همه ساله در جوشن اند^{۲۹}:

به قلب اندرون نامور چل هزار
همان چل هزار از دلبران مرد
ز لشکر بسی نیز بیکار بود^۵
چو دیوار پیلان به پیش سپاه
۷۰۵ پس اندر^۷ غمی^۸ شد دل سپاه
تو گفتی بگریدهمی^{۱۰} بخت^{۱۱} اوی^{۱۲}

دگر باره گردی^{۱۵} زبان^{۱۶} اوری
فرستاد نزدیک بهرام^{۱۷} و گفت:
همی نشنوی^{۱۹} چند پند و سَخُن
۷۱۰ دو تن^{۲۳} یافتهستی که^{۲۴} اندر جهان
چو خورشید^{۲۷} بر^{۲۸} آسمان روشن اند^{۲۹}

۱- (ق: ۲) صد: ۲- ق: فراز و چه: ل: ۲. س: ۲ (نیز پ): گذار و چه: ل: که تنگ آمدش جای (ه: ۹۹ پ): ک: سوار زره دار: (ق: ۲) همه نیزه داران: متن: س: (نیز لن، لی، ل: ۲، و: ب) ۳- ل: ۲، س: ۲ (نیز پ): گذار: متن = دوازده دستنویس دیگر: س: ۲ در اینجا سرنویس دارد: رزم بهرام چوبینه با ساووشاه ۴- (ن: ن: ۲: لشکر ابر): ل: ۲ این بیت را ندارد: در س: ق: ل: ۲، لی، و: آ: ب این بیت پس از بیت ۶۹۹ آمده است: پیامی بیت های متن = ل: ک: س: ۲ (نیز لن، ق: آ: ب، ن: ۲): بنداری (۷۰۲، ۷۰۱): و رتب فی القلب مثل ذلک هس (نیز لی): شد: ق: ۱، ۲ این بیت و بیت سپین و یک بیت های ۷۰۵، ۷۰۳ را ندارند: بنداری (۷۰۳): و کان الموضع ضیفاً لبع عساکره فاصطف بعضهم خلف بعض عقب: فرود: بنداری (۷۰۴): و قدما القیلة کسور ممتد امام الجیش ۷- س: ق: ل: ۲ (نیز لی، ل: ۲، و: آ: ب): آنگه: متن = ل: س: ۲ (نیز لن، ق: ۲، ب: لن: ۲) ۸- (لی: غمین) ۹- (آ: نیک): ق: ۲ پس از این بیت افزوده است:

تو گفتی بدو گفت پس تیره بخت که بر تو بگریدهمی تاج و تخت

۱۰- س: بکا هدمی: ل: ۲، س: ۲ (نیز لن، لی، ل: ۲، ب: ب): بگوید همی: (و: همی گرید آن: آ: بگوید همی): ق: گوئی بگوید همی: متن = ل: (نیز ق: ۲، لن: ۲) ۱۱- ل: ل: س: ل: ۲، س: ۲ (نیز و: لن: ۲): نخت = نخت (حرف یکم هر دو واژه بی نقطه): (آ: تخت: بخت): متن = ق: ک: (نیز لن: ب: ب) ۱۲- ل: ل: س: ق: س: ۲ (نیز لی، ل: ۲، و: آ: ب): او: متن = ک: ل: ۲ (نیز لن، ق: آ: ب، لن: ۲) ۱۳- (ب: چه) ۱۴- س: س: ۲ (نیز لن: ب): شدن: متن = ل: ل: س: ق: در اینجا سرنویس دارد: ل: پاسخ ساووشاه او بهرام چوبین: س: دیگر پیغام ساوه بنزد بهرام و پاسخ دادن بهرام او را: ق: پیغام ساووشاه به بهرام چوبینه و پاسخ او: بنداری (۷۰۶، ۷۰۵): و فضاک ساوه ذراعاً لما رأی من ضیق المکان، و تراحم عساکره، و تراکم بعضهم فوق البعض، و أوجس فی نفسه شیئا ۱۵- (ق: مردی) ۱۶- (ن: زفان) ۱۷- ل: ۲، س: ۲ (نیز آ: ل): حو = ۱۸- ل: ۲: تخت ۱۹- ل: ل: س: (نیز و): نشنوی (حرف یکم بی نقطه): ل: ۲ (نیز لی): بشنوی: متن = ده دستنویس دیگر ۲۰- س: آ: پیدا: س: ق: (نیز لن، ل: ۲، و: لن: ۲، ب: ب): پند و (ب: حو) چندین: ک: هیچ پند و (لی: آ: پند و چندی: ب: پند من در): متن = ل: ل: ۲ (نیز ق: ۲) ۲۱- ق: ک: س: ۲ (نیز ق: ۲، لی، و): یاد کن: (ن: آرو: و: لن: ۲: آور و): متن = ل: س: ل: ۲ (نیز ل: ۲، ب: آ: ب) ۲۲- (ن: دلست): ل: (نیز لی، ل: آ: ب): حو = دل: متن = س: س: ۲ (نیز ق: ۲، ب: و: لن: ۲) ۲۳- (لی: چنین) ۲۴- (ق: آ: تو) ۲۵- س: ل: ۲ (نیز لن: ب): چو: متن = س: ۲ ۲۶- س: ل: ۲ (نیز لی، ل: ۲، و: آ: ب): کهان و مهان: س: آ: آشکار و نهان: متن = ل: ک: (نیز لن، ق: ۲، لی، ل: ۲): ق: آ: این بیت و بیت سپین را ندارد ۲۷- ک: خورشید ۲۸- (نیز آ: ل): در ۲۹- (ن: ب: لن: ۲: روشنت = جوشنت) ۳۰- س: (نیز لی، و: آ: ب): به: متن = ل: ک: ل: ۲، س: ۲ (نیز ق: ۲، ب: لن: ۲)

سپاهست و مانا که باشد^۳ فزون!
 فریبدهی تو مگر^۶ شیفته‌ست؟!
 وگر هست، مهر^۸ ترا^۹ چهر نیست^{۱۰}،
 گزاف از خریدافته کی سزد؟!
 نمانم که مانی^{۱۶} زمانی به^{۱۷} پای،
 همان ارجمندی و اختر^{۱۹} دهم!
 شوی بی‌نیاز از بد^{۲۲} کھتری
 ترا آید آن^{۲۳} تاج و تختش^{۲۴} به چنگ!
 ترا مانم^{۲۶} این^{۲۷} لشکر و گنج و بوم
 بدین کارها فرزند^{۳۱} آمدی^{۳۰}،
 سپهید بده‌ست پدر، گر^{۳۳} نیا
 مرا بر تو بر جای بخشایش‌ست!
 برابر یکی ساختی^{۳۸} رزمگاه!

۷۲۵ از ایدر^۱ مرا تا در طیسفون^۲
 ترا ای^۴ بداندیش که فریفته‌ست^۵؟
 ترا بر تن خویش بر مهر نیست^۷
 که بشناسدی^{۱۱} چشم او^{۱۲} نیک و بد؛
 بپرهیز ازین^{۱۳} جنگ و^{۱۴} پیش^{۱۵} من آی
 ۷۳۰ ترا کدخدایی و دختر^{۱۸} دهم
 بیابی بنزدیک^{۲۰} ما^{۲۱} مهتری
 چو کشته شود شاه ایران به جنگ
 از آن^{۲۵} جایگه من شوم سوی روم
 از آن^{۲۸} گفتم این^{۲۹} کیم پسند آمدی^{۳۰}
 ۷۳۵ سپه تاختن^{۳۲} دانی و کیمیا
 ز ما^{۳۳} این نه^{۳۵} گفتار^{۳۶} آرایش‌ست
 بدین روز^{۳۷} با خوارمایه‌سپاه

۱. (ا: ایدر ج): ۲. ل. (نیز ل): ۳. طیسفون؛ (ا: طیسفون)؛ متن = یازده دستویس دیگر ۳. س: آید؛ که باشد مرا بر؛ س: آ: ماند که باشد؛ (ن: پ: باشد کم آید؛ ق: آ: باید که باشد؛ ن: آ: ناید کم آید)؛ ل: ق: (نیز ل: ل: و: آ: ب: ج: ح: مانا که باشد (ق: ل: آ: ب: آید)؛ متن = ل: ۴. (ن: آن): ۵. س: ق: س: آ: نیز ل: ق: ل: آ: ل: ج: که < بفریفتست؛ (ن: آ: ب: که بفریفتست)؛ ل: (نیز و): بد اختر که بفریفتست؛ متن = ک: ل: (نیز ل: ب: ا: ع: ل: آ: همانا فریبده هم) ۷. ص: (نیز ب: نیست مهر؛ (ل: ایست مهر)؛ ل: خویشتن مهر نیست؛ متن = یازده دستویس دیگر ۸. (ق: آ: بهتر) ۹. (پ: تو از) ۱۰. ا: س: (نیز ل: ب: نیست چهره؛ متن = دوازده دستویس دیگر ۱۱. (نیز و): سناسدی (حرف یکمی بی نقطه)؛ ق: ل: آ: (نیز ا: بشناسدش؛ (ن: نشناسدش؛ پ: نشناسد این؛ ن: آ: نشناسدی؛ ق: آ: گراشتختی)؛ متن = س: س: آ: (نیز ل: آ: ب: ۱۲. ص: ق: ل: آ: (نیز ل: ب: تو؛ متن = ل: س: آ: ک: این بیت را ندارد ۱۳. ل: زین ۱۴. (ن: ق: ل: آ: ج: ح: ۱۵. (پ: نزد) ۱۶. ک: ق: س: آ: (نیز ل: ب: ن: آ: باشی؛ متن = ل: س: ل: آ: (نیز ق: ل: آ: و: آ: ب: ۱۷. (ا: زمانت ز) ۱۸. س: آ: لشکر ۱۹. س: ق: ل: آ: (نیز ل: ب: و: ب: ا: افسر؛ س: آ: دختر؛ متن = ل: ک: (نیز پ) ۲۰. ل: آ: تو نزدیک ۲۱. ل: ق: (نیز ق: آ: من؛ متن = دوازده دستویس دیگر ۲۲. (ل: در) ۲۳. (ق: آ: این؛ پ: باشد آن)؛ س: ق: ل: آ: (نیز ل: ب: ا: ب: مرا آید آن (ا: این)؛ (و: بیاید ترا)؛ متن = ل: ک: س: آ: (نیز ل: ن: آ: ۲۴. ل: (نیز و: ا: تخت و تاجش؛ متن = دوازده دستویس دیگر ۲۵. (ن: ق: ل: آ: ب: ل: ن: آ: (و: زان) ۲۶. ل: ک: س: آ: (نیز ل: ن: آ: مانده؛ متن = س: (نیز ق: آ: ۲۷. س: آ: (نیز ل: ب: و: ن: آ: آن؛ ک: از؛ متن = ل: (نیز ق: ل: آ: ق: ل: آ: ل: آ: ب: بیت‌های ۷۲۳-۷۲۵ را ندارند و ل: آ: ب: جای آنها بیت زیر را آورده‌اند:

سپارم به تو تاج و تخت و (ا: تخت و تاج) و را همان افسر و گنج و رخت (ل: تخت) و را

۲۸. ل: آ: (زین) ۲۹. س: گفتیش ۳۰. (ن: آمدت) ۳۱. (ن: ب: فرهمند؛ ن: آ: فرهمند؛ و: برین کارها بر هوشیند (وزن درست نیست)؛ متن = ل: س: ک: س: آ: (نیز ق: ل: آ: ۳۲. ک: (نیز ل: ن: ق: آ: ب: ن: آ: ساختن؛ متن = ل: س: آ: (نیز ل: آ: و: ۳۳. ک: (نیز ل: آ: ب: با؛ (ن: ن: آ: یازده ق: آ: با (بی نقطه)؛ و: کویا (حرف نخست واژه دوم بی نقطه)؛ متن = ل: س: آ: س: این بیت را ندارد ۳۴. ق: زمان (l) ۳۵. س: ق: ل: آ: (نیز ل: ن: ق: آ: ل: ب: ا: ب: متن = ل: ک: س: آ: (نیز ل: ن: ق: آ: ب: و: ن: آ: ۳۶. س: (نیز ل: گفتار و: ب: این بیت را ندارد ۳۷. س: ق: ل: آ: (نیز ل: آ: ب: آ: ب: روی؛ متن = ل: ک: س: آ: (نیز ل: ن: ق: آ: ب: و: ن: آ: ۳۸. س: (نیز ل: آ: ب: ساختن؛ متن = یازده دستویس دیگر

نیایی جز این نیز پیغام من
 اگر سر بیچانی^۱ از کام من!

فرستاده گفت و^۲ سپهبد شنید
 ۷۴۰ چنین داد پاسخ که ای بدنشان
 جهاندار بی سود و^۵ بسیارگوی^۶
 به^۹ پیشی^{۱۰} سخن^{۱۱} و آنچه^{۱۱} گفתי ز پس
 کسی را که آید زمانش^{۱۳} به سر
 شنیدم سخن^{۱۴} های ناسودمند
 ۷۴۵ یکی آنک^{۱۸} گفתי کُشم شاه را
 یکی داستان زد برین^{۲۰} مرد مه^{۲۱}
 نگوید که جز مهتر^{۲۳} ده بدم
 بدین کار^{۲۶} ما بر نیاید^{۲۷} دو^{۲۸} روز
 که بر نیزه^{۳۱} بی بر سرت زین نشان^{۳۱}

به پاسخ سخن^۳ تیره^۴ آمد پدید!
 میان بزرگان و گردن‌کشان،
 نمادش نزد کسی^۷ آب^۸ روی^۹!
 به گفتار دیدم^{۱۲} ترا دست‌رس!
 ز^{۱۴} مردی^{۱۵} به^{۱۶} گفتار جوید هنر!
 دلی گشته^{۱۷} ترسان ز بیم گزند:
 سپارم به تو کشور^{۱۹} و گاه را،
 که درویش را چون برانی^{۲۲} ز ده،
 همه بنده بودند و^{۲۴} من مه^{۲۵} بدم
 که بفروزد^{۲۹} از^{۳۰} چرخ گیتی فروز،
 فرستم بر^{۳۲} شاه گردن‌کشان^{۳۳}!

۱. (ن: نیچانی؛ ل: بیچانی)؛ س، ی، ب به جای این بیت، بیت زیر را آورده‌اند:

چو آمد فرستاده نزدیک او   بگفت آن سخنهاى باریک او

بنداری (۷۳۸-۷۴۰): و اختار بعض اصحابه و ارسله الی بهرام ثانیا یخده و یعده بانه یزوجه ابته، و انه یولیه ممالک ایران و یجمله فیها نایبه ۲-س: آ: <و> ۳-ق: جبین ۴- (ل: خیره؛ ل: نیزه؛ ا: نیزه)؛ متن = دوازده دستویس دیگر ۵-س: ل: (نیز لن، ل: ی: ب): <و>؛ متن = ل: س: آ: (نیز ق) ۶- (ل: گو: رو) ۷- (ق: نیز ل: ی، و: آ: ب): نمائد بنزد کش: متن = ل: ک: ل: آ: س: آ: (نیز لن، ق: آ: ل: آ: پ: ان) ۸- (ا: آ: ب) و: ۹- ل: ز: ۱۰- ق: (نیز لن، ل: آ: ب): پیشین: ک: (نیز ق: آ): پیش: متن = ل: س: ل: آ: س: آ: (نیز ل: ی، و: ان: آ: آ: ب): ۱۱- (س: نیز ل: ی: ب): هر چه: ق: و: اینک: ک: ل: آ: س: آ: (نیز و: ان: آ): و آنچه: (ا: آنکه)؛ متن = ل: (نیز لن، ق: آ: ل: آ: پ) ۱۲- (ل: ی: ان: آ: بیشم) ۱۳- ل: زمانه ۱۴- (ل: ی: به) ۱۵- ل: مردم ۱۶- (ل: ی: ز) ۱۷- س: ل: آ: (نیز لن، ل: ی: ب): دلم گشت: متن = ل: س: آ: (نیز ق: آ) ۱۸- (پ: آنکه) ۱۹- س: آ: (نیز و: لشکر: ق: آ): دختر:؛ متن = ده دستویس دیگر؛ ل: آ: به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

یکی آنکه گفתי که چون شاه را   کُشم بسپرم مر ترا گاه را

۲۰- ک: (نیز ل: ی): بدین ۲۱- ل: به: ۲۲- س: نیاری؛ ق: بیاری؛ ک: توانی؛ ل: آ: (نیز لن، آ: ب): بیاری (حرف یکم بی نقطه)؛ س: آ: نیازی؛ (ن: نازی؛ ق: آ: نایبی (حرف یکم بی نقطه)؛ ل: نیازی (دو حرف نخست بی نقطه)؛ ل: آ: پ: بتازی؛ و: نیاری (حرف یکم بی نقطه)؛ متن = ل: (نیز آ: حرف یکم بی نقطه) ۲۳- س: ق: ک: ل: آ: (نیز ل: ی، و: آ: ب): به هر جای گوید که مهتر (ق: بهتر)؛ (ق: آ: بگوید که من مهتر ده)؛ متن = ل: س: آ: (نیز لن، ل: ی: آ) ۲۴- ل: آ: (نیز ا: ل): <و> ۲۵- (پ: و: سر)؛ س: ک: ل: آ: (نیز ل: ی، ل: آ: ب): برتر؛ ق: مهتر؛ (ا: بهتر)؛ متن = ل: س: آ: (نیز لن، ق: آ: ل: ی: ان) ۲۶- (ل: ی: ان: آ: برین روز؛ ق: آ: برین کار) ۲۷- (ل: نیار: ا: ل: بر ما بیاید (حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ س: بر ما نیاید؛ (ق: آ: بر ما نیامد: پ: خود بر نیاید)؛ متن = ده دستویس دیگر ۲۸- ق: <و> ۲۹- (ا: بفرایند) ۳۰- ل: آ: (نیز ل: ی): ان: ۳۱- رانهان: ل: نیزه‌ها بر سرت خون فشان؛ س: ق: ل: آ: (نیز لن، ل: آ: و: آ: ب): نیزه بر سرت هم (ل: ی: ان: آ: را) زین نشان؛ (ق: آ: نیزه بر سرت ای بدنهان؛ ل: نیزه سازم سرت زین نشان)؛ متن = س: آ: (نیز پ) ۳۲- ک: سوی؛ متن = ۳۳- س: ق: ل: آ: (نیز ل: ی، ل: آ: و: آ: ب): بنزد شه سرکشان؛ (ل: ی: ان: آ: نیزه کوچک شاه جهان)؛ متن = ل: س: آ

هم از گنج^۲ و از^۳ لشکر و افسر^۴،
ترا خواندمی^۵ شاه نیکی شناس^۶،
که از تخت^۹ ایران نبردی گمان^{۱۰}،
بنزدیکی من دختر و خواسته
نبرد آمدی با^{۱۵} دلیران ترا^{۱۴}؟!
سرت را به خنجر بخوام^{۱۷} برید!
همان دختر و برده نجت مراست^{۱۹}!
مرا^{۲۲} مرد و پیلست و اسب و سوار^{۲۳}،
که بیجان شد اندر^{۲۶} صف^{۲۷} کارزار،
که از کام^{۳۱} او^{۳۲} دورتر باشد آب^{۳۳}!
که^{۳۴} نزدیک شاه آمدی رزم خواه^{۳۵}!
هم از^{۳۷} کرده‌ی کارهای^{۳۸} بدی!

۷۵۰ دگر آن کجا گفتی^۱ از دخترت
مرا از تو آنگاه بودی سپاس
که دختر مرا^۶ دادتی آن زمان^۸
فرستادنی^{۱۱} گنج^{۱۲} آرامسته
چو من دوست^{۱۳} بودی به ایران ترا^{۱۴}
۷۵۵ کنون نیزی^{۱۶} من به گوشت رسید
چو رفتی، سر و تاج و گنجت^{۱۸} مراست!
دگر آنک^{۲۰} گفتی فزون^{۲۱} از شمار
برین^{۲۲} داستان زد یکی^{۲۵} نامدار
که چندان کندسگ به^{۲۸} تیزی^{۲۹} شتاب^{۳۰}
۷۶۰ ببردند دیوان دلت را ز راه
بیچی ز بادافره^{۳۶} ایزدی!

۱-ل، س، ق، ل^۲ (نیز، ل، و، ب): آنک گفتی تو (ق: بر): ل^۳، پ، ل^۴، ا: آنکه گفتی تو؛ متن = س^۵ (نیز ق^۶)، ل: جگه؛ س: همان گنج؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳-ل، ق، س^۴ (نیز، ل، ن، ا، ا): ز؛ متن = س^۵ ل (نیز ق^۶، و، ب) ۴-س^۵ (نیز، ل، ن، پ، ل، ن): کشورت؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ ک این بیت و بیت سپهین را ندارد ۵-ل^۶ (نیز، ل، ن، ق، ا، ن): گفتی؛ متن = ده دستنویس دیگر ۶-س^۷ (نیز ل): یزدان شناس؛ س^۸ (نیز، ل، ن، پ، و، ل، ن): مردم شناس؛ (ق: مردم حق شناس)؛ متن = ل، ق، ل^۹ (نیز ل، ا، ا، ب) ۷-ل: به من = ۸-ل، ق، ل^{۱۰}، ا: یزدان شناس؛ س^{۱۱} (نیز، ل، ن، ق، ا، پ، و، ل، ن): دادنی آن (ل: این) زمان؛ ک: داد بی آن زمان؛ (ل: داد بی گمان (واژه نخست بی نقطه)؛ ا: دادی اندر زمان؛ ب: دادی این زمان (ل))؛ متن = س^{۱۲} (نیز ل): دادتی = دادیت = دادی تو؟ ۹-ل، س، ک، ل^{۱۰} (نیز، ل، ن، ق، ا، ل، و، ا): بخت (حرف یکم بی نقطه)؛ متن = ق، س^{۱۱} (نیز ل، ا، ب) ۱۰-ل، س، ل^{۱۱} (نیز ق، ا، ل، و، ل، ب): نیزی گمان؛ ق: چه بودی گمان؛ (ا: شود بی گمان)؛ متن = ک، ل^{۱۲}، س^{۱۳} (نیز، ل، ن، پ، و، ل، ن): در ک حرف یکم بی نقطه ۱۱-ل: فرستادن؛ س: فرستادنی؛ ک، ل^{۱۲} (نیز ق^{۱۳}، ل، و، ل، ن، ا): فرستاد؛ (پ: فرستادی از؛ ب: فرستادی (ل))؛ متن = ق، س^{۱۴} (نیز، ل، ن، ل): فرستادتی = فرستادیت = فرستادی تو؟ ۱۲-ل، ن، ل: تخت؛ (ب: کاخ) ۱۳-ل^{۱۴} (دست): ۱۴-ل: ایرانیان - دلیران (ب): ۱۵-ک: همه خویش بودی ۱۶-س: نمره ۱۷-ل (نیز، ل، ن): بخواهد؛ (ب: بخوایم به خنجر)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۸-ل: بخت (حرف یکم بی نقطه)؛ (ا: گنج و تاجت)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۹-ل، ن: و بحب راست (ل)؛ ل^{۲۰}: تخت عاجت مراست؛ ا: افسر و تخت عاجت مراست (وزن درست نیست)؛ ل: افسر و فر و بخت (حرف یکم بی نقطه) مراست؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۰-ل، پ، ل، ن، ا: آنکه ۲۱-ل، پ: (برون) ۲۲-س: همان ۲۳-ل (نیز ل): گنج و سوار؛ ل، ق-س^{۲۴} (نیز، ل، ن، ق، ا، پ، و، ل، ن): تاج و تختست و پیل و سوار؛ (ا: تاج و پیلست و اسب استوار)؛ متن = س^{۲۵} (نیز ل، ا، ب) ۲۴-س، س، ک، س^{۲۵} (نیز، ل، ن، ق، ا، و، ل، ن، ا): همین؛ ق: چنین؛ ل^{۲۶} (نیز، ل، ب): همی؛ (ل: بدین؛ ب: همان)؛ متن = ل (نیز ل^{۲۷}) ۲۵-ل (نیز ل): یلی ۲۶-س (نیز ل): که (ل: چو) بیچاره شد در؛ متن = سیزده دستنویس دیگر؛ بیجان ۲۷-ل (که) ۲۸-ل (نیز ل): سیل (ل) ۲۹-ل (نیز ل): شتاب؛ س^{۳۰} (نیز، ل، ن، ل): شتاب (حرف دوم بی نقطه)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۱-س: جوی؛ ق (نیز ل): جان؛ ل^{۳۲} (نیز، ل، ب): جای؛ س^{۳۳} (نیز، ل، ن، ق، ا، پ، و، ل، ن): جام؛ متن = ل، ک (نیز ل^{۳۴}) ۳۲-ل (ق: ا، می) ۳۳-س، ل، س^{۳۴} (نیز ق^{۳۵}، ل، ا): باشد آب؛ ق: دور گردد سراب؛ (و، ب: زودتر (و: دور (ل) ماند آب)؛ متن = س، ک، ل^{۳۶} (نیز، ل، ن، پ، ل، ن، ا، ا)؛ (نیز، س، ق) ۳۴-ل (نیز، س، ق) ۳۵-س (نیز، ل، ن): نیکخواه (ل)؛ ق، ل، س^{۳۶} (نیز ل، و، ا): کینه خواه؛ (ل: دادخواه (ل))؛ متن = ل، ک (نیز، ل، ن، ق، ا، پ، ل، ن) ۳۶-ک، ل: بادافره ۳۷-ل (همان) ۳۸-ل، ل، ق (نیز، ل، ا، و، ا، ب): کرده (ق: کرده) و کارهای؛ س^{۳۹} (نیز ق^{۴۰})؛ کرده کردارهای؛ متن = س، ک، ل^{۴۱} (نیز، ل، ن، پ، ل، ن) ۴۲

دگر آنک^۱ گفتی مرا^۲ کهترند
 همه شارستان‌های^۵ گیتی مراست
 شوی شارستان‌ها^۹ گشاده‌ست راه
 ۷۶۵ اگر تو بگویی^{۱۳} در شارستان^{۱۴}
 دگر آنک^{۱۷} بخشودنی خوانده‌یی^{۱۸}
 چو بینی ستانم ببخشاییم^{۲۱}
 سپاه^{۲۳} ترا، کام و راه^{۲۴} ترا
 چو صف برکشیدم^{۲۷}، ندارم به چیز
 ۷۷۰ اگر شهریاری، تو چندین دروغ
 زمان^{۳۰} داده‌ام شاه^{۳۱} را تا سه^{۳۲} روز

بزرگان که^۳ با تاج و^۴ با افسرند،
 زمانه برین^۶ بر که گفتیم^۷ گواست^۸
 چه کهتر برین^{۱۰} راه^{۱۱} بود^{۱۲}، چه شاه
 به^{۱۵} شاهی نیابی^{۱۶} مگر خارستان^{۱۴}!
 ز مردی^{۱۹} مرا دور بنشانده‌یی^{۲۰}،
 همان زیردستی نفرماییم^{۲۲}!
 همان^{۲۵} زنده‌پیلان و گاه^{۲۶} ترا،
 نیندیشم از لشکرت یک پشیز!
 بگویی، نگیری^{۲۸} به گیتی^{۲۹} فروغ!
 که^{۳۳} پیدا شود فر^{۳۴} گیتی فروز،

۱- (ن: ۱، ۲، آنکه) ۲- (پ: گیتی اندر برم) ۳- س: ۲، بزرگ آنک ۴- ل: طوق ۵- ق: ل ۶- (نیز، ل: ۲، پ: ب): شارستانهای؛ متن = ل، س، ک.
 س ۲ (نیز، ن: ق، ۲، و، ن: ۲، ۱) ۷- ک (نیز، ل: ۲): گیتی؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۸- (ب: رواست) ۹- ق: ل ۱۰- (نیز، ب):
 شارستانها؛ س: سوی شهرها را؛ (ب: بر): ل: ۲، سوی شارسان را؛ متن = ل، ک، س ۱۱- (نیز، ن: ق، ۲، و، ن: ۲، ۱) ۱۰- ل: ل ۲
 (نیز، پ: بدان؛ س: (نیز، ل: ۲، و، آ: ب): بدین؛ ک، س ۱۲- (نیز، ق: ۲): بران؛ متن = ق (نیز، ن: پ، ن: ۲) ۱۱- ل: مرز ۱۲- (ق: ۲، آ: جوید) ۱۳- ق:
 بگویی (۹)؛ س ۲ (نیز، ن: و): بگویی (حرف چهارم بی نقطه) ۱۴- ق: ل ۱۵- (نیز، ل: ۲، پ: ب): شارسان - خارسان؛ متن = ل، س، س ۱۶- (نیز، ن:
 ق، ۲، و، ن: ۲، ۱) ۱۵- س: ل ۱۶- (نیز، ل: ۲، ۱): متن = ز، ق: س ۱۷- (نیز، ل: ۲، ۱):
 آنکه) ۱۸- ق: س ۱۹- (نیز، و، آ: ب): خواندی؛ (و: ۲: خواندست): ل: بخشیدنی خواستی؛ س (نیز، ل: ۲): خشنودیم خواندی؛ (ق: ۲: بخشودی
 و خواندی)؛ متن = ک، ل ۲۰- (نیز، ن: پ، ن: ۲) ۱۹- ق (نیز، آ): مردم؛ س (نیز، ل: ۲): تو مرد؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۰- س: ق، س ۲۱- (نیز، ل:
 و، آ: ب): بنشانندی؛ (ل: ۲: بنشانندست): ل: دوری آراستی؛ (ق: ۲: زود بنشانندی)؛ متن = ک، ل ۲۲- (نیز، ن: پ، ن: ۲)
 ق: ل ۲، و، آ: ب): بخشانیم (حرف یکم بی نقطه)؛ (ن: ۲: ستانم به مردی نبخشانیم)؛ متن = ق، س ۲۳- (نیز، ل: ۲، ۱):
 نفرماییم (حرف یکم بی نقطه)؛ ل: ۲، س ۲۴- (نیز، ب): نفرماییم؛ (ق: ۲: ز گیتی نفرماییم)؛ متن = س، ک (نیز، ل: ۱)؛ ق: آ پس از این بیت افزوده
 است:

میراد بنجشک گرد جهان نه از باز بر دست شاهنشهان

۲۳- (ق: ۲: سپارم) ۲۴- س (نیز، ل: ۲): راه و گاه؛ ق: ل ۲ (نیز، و، آ): گاه و راه؛ ک، س: ۲: هم نباه (۹)؛ (ب: نیز، ن: گاه)؛ متن = ل (نیز، ن: ق، ۲، ل: ۲، پ:
 ن: ۲) ۲۵- س: ۲: همه ۲۶- (ب: راه)؛ س: پیل و سپاه؛ ق: پیل و کلاه؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۷- س: ق، ل ۲ (نیز، ل: ۲، و، آ: ب):
 برکشیدی؛ متن = ل، س ۲ (نیز، ن: ق، ۲، پ، ن: ۲): ک به جای این بیت و ق: آ پس از این بیت افزوده‌اند:
 دگر گفته بودی پسندیدمت به اسپهبدی نیک (ق: ۲: نیز) بگزدیدمت
 پسندیدم تا بلند (ق: ۲: بسند) آمدم جهاندار خود را پسند آمدم
 ۲۸- (ل: نداری)؛ س: نگوئی بگیری (۱)؛ ک (نیز، پ، ن: ۲): نگوئی نگیری (۱)؛ متن = ل، ل: ۲، س ۲ (نیز، ن: ق، ۲، ل: ۲، و، ب): ۲۹- س (نیز، ل: ۲):
 تو چندین؛ ک: ز کزی؛ ل: ۲، س: ز گیتی؛ (ق: ۲: به دانش؛ ل: ۲: به کزی؛ آ: به گیتی نگیری)؛ متن = ل (نیز، ن: ق، ۲، و، ن: ۲)؛ ق: این بیت را ندارد
 ۳۰- (و: زبان) ۳۱- ق: ساوه ۳۲- (ق: ۲: به) ۳۳- س: ق، ل ۲ (نیز، ق: ۲، ل: ۲، پ: ب): چو؛ متن = ل، ک، س ۳۴- (نیز، ن: ل: ۲، آ) ۳۴- س: ق، ل ۲ (نیز، ل: ۲، آ:
 ب): تاج؛ (و: بفروزد از چرخ)؛ متن = ل، ک، س ۳۵- (نیز، ن: ق، ۲، پ، ن: ۲)

بریده^۱ سرت را بدان بارگاه^۲ ببینند بر نیزه بر پیش شاه^۳
 فرستاده آمد دو رخ^۴ چون زریز
 همی گفت^۵ پیغام با ساوه شاه
 ۷۷۵ بدو گفت فغفور کین لایه^۶ چیست؟!
 بیامد به دهلیز پرده سرای
 بیارند با زنده بیلان و کوس
 چن^{۱۴} این^{۱۵} نامور جنگ را کرد ساز
 به فرزند گفت: ای گزین سپاه
 ۷۸۰ شدند از^{۱۸} دو رویه^{۱۹} سپه باز جای
 برافروختند آتش از هر دو روی^{۲۱}
 چو بهرام در خیمه تنها^{۲۴} بماند

شده بارور بخت^۵ برناش پیر^۴
 چو بشنید شد روی مهر سیاه^۸
 بر آن^{۱۰} ماه^{۱۱} لشکر بیاید گریست!
 بفرمود تا سنج و هندی^{۱۲} درای،
 کنند^{۱۳} آسمان را به رنگ آنوس!
 بدانند^{۱۶} شد شاه گردن فراز!
 مکن جنگ تا بامداد^{۱۷} بگاه!
 طلایه بیامد ز پرده سرای^{۲۰}
 جهان شد ز لشکر^{۲۲} پر از گفت و^{۲۳} گوی!
 فرستاد و ایرانیان را بخواند،

۱. (ب: برند آن) ۲. س، ق، ل، ۳. (نیز لن، لی، ل، پ، ان، ۲، آ، ب): به ایران سپاه؛ متن = ل، ک، س، ۲. (نیز ق، و) ۳. س، ۲. (نیز ب): بیشگاه؛ (ق، ۲، ل، ۳، ب): در پیش شاه؛ لن: بانیزه در پیش شاه؛ ل: برندت به نیزه بنزدیک شاه؛ س: ببینند بر نیزه در پیش شاه؛ متن = ق، ک، ل، ۲. (نیز لی، ل، ۳، و، ۴: در ق پس از تصحیح پیشند به ببینند؛ بنداری (۷۷۲، ۷۳۹): فلم ینجح ذلک فی بهرام، و لم یجب إلا لسان السیف، و أبی أن یکون فیصل الأمر إلا عن حرب لتقصیف فیها أصلاب الرماح، و تحطم وسطها متون الصفاح ۴. س (نیز لن، لی، ل، پ، ان، ۲، آ، ب): رخی؛ ق، ل، ۲. (نیز ب): به رخ؛ (ل، ن: رخ)؛ متن = ل، ک، س، ۲. (نیز ق، و) ۵. ه، ل، ن، ۲: روز با بخت؛ ق، ۲: یاور بخت؛ لی: یاور بخت؛ آ: شود روز بخت و؛ متن = ع: شده دنگ دلاور بسان قیر (؟)؛ متن = ل، ک، س، ۲. (نیز ل، آ، س، ک، ل، ۲، ب، و، ب) ۷. ل: داد ۸. س، ق، ل، ۲. (نیز ل، ۳، و، ب): چو کاه؛ (لی: او همچو کاه؛ آ: رومی مهمتر ز کاه (l))؛ متن = ل، ک، س، ۲. (نیز لن، ق، آ، پ، لن، ۲) ۹. ق، ل، ۲. (نیز لی، آ، ب): گفته؛ متن = ل، س، ک، س، ۲. (نیز لن، ق، آ، پ، و، لن، ۲) ۱۰. ل، ۱۰. (نیز لن، لن، ق، آ، بدان؛ س، ۲. (نیز و، لن، ۲): برین؛ متن = ل، ک، (نیز ق، آ، پ، آ، ب) ۱۱. س، ق، ل، ۲. (نیز لی، و، آ، ب): شاه و؛ متن = ل، ک، س، ۲. (نیز لن، ق، آ، پ، لن، ۲)؛ ل، ۱۰. (نیز لن، لن، ق، آ، بدان؛ س، ۲. (نیز و، لن، ۲): فقال بغیور عند ذلک لأیه: مالک تستصعب هذا المرأه، و تضرع کذلک الی بهرام؟ و حقیق له أن یتبکی علیہ مع ما هو فیہ من قلة العدد؟ ۱۲. ل، ۱۲. (نیز لن، لی، ل، پ، ان، ۲، آ، ب): صنح و هندی؛ (آ: هند و صنحی (l))؛ متن = س، ۲. (نیز ق، آ، ۱۳. ل، ۱۳. (نیز ق، آ): کند ۱۴. ل، ۱۴. (نیز لن، ب): چو؛ متن = س، ۲. ۱۵. س، ق، ل، ۲. (نیز لی، ل، ۳، و، ب): آن؛ متن = ل، ک، س، ۲. (نیز لن، ق، آ، پ، لن، ۲)؛ ل، ۱۶. ل، ۱۶. (نیز لن، لی، ل، ۲، ب، و، لن، ۲): بر اندیشه؛ (پ، و، لن، ۲): بر اندیشه؛ متن = س، ۲. (نیز ق، آ، پ، لن، ق، آ، پ، و، لن، ۲): پس از این بیت افزوده است:

بترسید از جنگ بهرام سخت بیژمرد شاداب برگ درخت

۱۷. (ل، پ، لن، ۲): بکن جنگ با نامداران (در پ حرف یکم واژه نخست بن نقطه) ۱۸. ل، ۲، ۲. س، ۲. (نیز ب): آن؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۹. (ل، رو: حیه) ۲۰. ق: هر دو سرای؛ متن = سیزده دستنویس دیگر؛ لی از ۱۷۸۰ و ۷۸۳ ب یک بیت ساخته و ۷۸۰ - ۷۸۳ را انداخته است؛ ق، ل، ۲. در اینجا سرنویس دارند؛ ق: گفتار در خواب بهرام چوپینه و رزم او با ساوه شاه؛ ل، ۲: خواب نمودن جادوان ساوه شاه بهرام ۲۱. (ق: سوی) ۲۲. (ل، ن: آواز؛ لن، ۲: از آواز)؛ س (نیز ب، ب): گشت ازان (پ: ازین): راز؛ ق (نیز آ): گشت ازان رزم؛ ل، ۲: گشت از آواز؛ ل، ۲: و گشت ازان کار)؛ متن = ل، ک، س، ۲. (نیز ق، آ، ۲۳. ق، ل، ۲. (نیز ل، ۲): چو ۲۴. ق، آ: تنها به خیمه؛ ق، این بیت و بیت سپین رانلارد

ز بس تیغ داران توران گروه!
 ورا^۲ گفت کای^۳ بددل^۲ شوربخت،
 ز^۸ لشکر که گفتت که مردم شمر^۹
 که بهرام را نیست جز دیو^{۱۰} جفت!

بدان تا نبیند کسی^{۱۲} رستخیز!
 تلی برگزیدند^{۱۵} هر دو دبیر
 به یک سو ز راه سواران تور،
 که شایست کردن به لشکر^{۱۹} نگاه،
 که تا چون کند جنگ^{۲۱} هنگام خشم!

خروشان بیامد^{۲۳} ز^{۲۴} جای^{۲۵} نبرد،
 همی گفت کای^{۲۸} داور داد و^{۲۹} پاک،
 ز من ساوه را برگزینی^{۳۲} همی،

۸۲۰ نه خاکست پید، نه دریا، نه^۱ کوه
 یکی برخوشید بهرام سخت!
 ترا از دویست^۵ و^۶ قرطاس بر^۷
 بیامد به خُزاد بُرزین بگفت

دبیران بجستند^{۱۱} راه گریز
 ۸۲۵ ز بیم شهنشاه^{۱۳} و باران تیر^{۱۴}
 یکی تندبالا بُد از رزم^{۱۶} دور
 برفتند هر دو برآن^{۱۷} برز^{۱۸} راه
 نهادند بر تَرگ^{۲۰} بهرام چشم

چو بهرام جنگی^{۲۲} سپه راست کرد
 ۸۳۰ بغلتید^{۲۶} در^{۲۷} پیش یزدان به خاک
 گر این^{۳۰} جنگ بیداد بینی^{۳۱} همی

۱. (ن.ن. و): بنداری (۸۱۹. ۸۲۰): و سیدوسونا بحوافر الخلیل و یهجمون علینا هجوم السیل و اللیل ۲. (ن.۳. بدو): متن ← ۳-س. ق.س. ۲ (نیز آ.ب. ای: متن ← ۴- (ق.آ. بی.دل: ن.ن. ای: به آواز گفت ای بد): متن ← ۵. ک. ل. ۲ (نیز بی. و) - هل. ک. ل. ۲ (نیز پ. و. ن. ۲): دواتست: (ل. ۲. دبیرست): س. ن. کرد آبتست (۹): (لی. ب. کز دواتست): متن ← ۶. ق. س. ۲ (نیز ن. ۱) - ع. ک. (نیز ل. ۳): جو < ۷- ص. (نیز و. آ. ب. ز. ز. و. ر. و. ز. پ. کار): متن ← ۸. ق. س. ۲ (نیز ن. ل. آ. ن. ۲) - ۸. س. آ. به ۹. (پ. شمار: ب. سپه برشمر): ق. آ. به جای این لت آورده است: دگر گفت کای بدین خیره سر: بنداری (۸۲۱. ۸۲۲): فصاح علیهم بهرام و قال: لا تطلق أیها الشقی! إلا بما يتعلق بالدواة و القرطاس. فما أنت من رجال الحرب و الباس ۱۰. از خرد نیست: س. دیو گوئیست: متن ← سیزده دستنویس دیگر: بنداری (۸۲۳): فانصرف الکاتب و اجتمع بخزاد و قال: إن بهرام قد خانه الرأی و العقل، و ما یحملة علی مقاتلة الأتراك إلا الغباوة و الجهل. و الرأی أن ندبر لأنفسنا و نجو بأرواحنا ۱۱. (پ. بجستند دو پیر) ۱۲. س. ق. (نیز لی. و. آ. ب.): نبینند آن: ل. ۲ (نیز ل. ۳): نبینند زان (ل. ۲. آ. زان): متن ← ل. ک. س. ۲ (نیز ل. ق. آ. ب. ن. ۲) - ۱۳. (ق. آ. ز. آ. وای اسبان) ۱۴. ل. بهرام شیر: متن ← ک. س. ۲ (نیز ل. ن. ق. آ. ل. آ. پ. ن. ۲) - ۱۵. ک. س. ۲ (نیز ق. آ. همی برگزیدند: (ن. ن. آ. همی راه جستند: ل. همی لب گزیدند: پ. همی دور گشتند): متن ← ل. س. ق. ل. آ. لی. و. آ. ب. این بیت را ندادند: این بیت در ل. ک. س. آ. ن. ق. آ. ل. پ. ن. آ. آمده است: ک. ق. آ. پس از این بیت افزوده اند:

ک: جدایی ز لشکر به یک سوی باز
 که بیند هر سو نشیب و فراز
 ق. آ. به: یک سو فرستند هر دو فراز
 که بیند آتین و پیکار ساز

۱۶- ق. راه: س. ۲ (نیز و): مرز (ن. ن. آ. بدیدند: ق. آ. بران مرز): متن ← ل. س. ک. ل. ۲ (نیز لی. ل. آ. ب. آ. ب.) - ۱۷. ک. (نیز لی): بدان ۱۸- (لی: رزم) ۱۹- (س. (نیز ب. آ. هر دو: ق. ل. ۲ (نیز ل. و. آ. هر سو: (لی: ز هر سو): متن ← ل. ک. س. ۲ (نیز ل. ق. آ. ب.): ن. ن. آ. این بیت را ندادند ۲۰- (پ. ترگ و) ۲۱- (لی: رزم): بنداری (۸۲۴. ۸۲۸): فاجتمعت الکتاب اجتماع العتالعب، و طلبوا ربوة مشرفة علی الممترک بعیدة من عسکر العذر فصدموها و أقاموا یظنرون و هم من فرط الفزع یفکرون کیف یهربون ۲۲. ک. د. کار ۲۳- (ن. ن. پ. ن. آ. برآمد) ۲۴- (لی. ل. آ. آ. به) ۲۵- س. ن. ق. ۲ (نیز لی. ل. آ. و. آ. ب.): دشت: متن ← ل. ک. س. ۲ (نیز ل. ن. ق. آ. پ. ن. ۲) - ۲۶. س. ۲ (نیز پ.): بغلتید ۲۷- (ل. آ. بر): ۲۸- ک. س. ۲: (ب. ل. ن. ق. آ. پ. ای): متن ← ده دستنویس دیگر ۲۹- ق. س. ۲ (نیز لی. ل. آ. و. ل. آ. ب.): جو < متن ← ل. س. (نیز ق. آ. پ. آ.) - ۳۰- ل. ۲ (نیز ق. آ. ۲): کزین ۳۱- ل. آ. بیند: (ق. آ. بیران بینی (۹))؛ متن ← سیزده دستنویس دیگر ۳۲- ل. آ. برگزیدند

دلم^۱ را به رزم^۲ اندر آرام ده
 وگر^۵ من ز بهر تو کوشم همی
 مرا و سپاه مرا شاد کن
 ۸۳۵ خروشان از آن جایگه برنشست

بر^۳ ایرانیان بر ورا^۴ کام ده
 به رزم اندرون سر^۶ فروشم همی،
 و زین جنگ ما^۷ گیتی آباد^۸ کن
 یکی گرزوی گاوپیکر^۹ به دست

چنین گفت پس با سپه^{۱۰} ساوه شاه
 بدان تا دل و چشم^{۱۳} ایرانیان
 همه^{۱۵} جادوان جادوی^{۱۶} ساختند
 برآمد^{۱۸} یکی باد و ابری^{۱۹} سپاه

که از^{۱۱} جادوی^{۱۲} اندر آید راه،
 بییچد، نیاید شما را^{۱۴} زیان!
 همی در^{۱۷} هوا آتش انداختند
 همی تیر^{۲۰} بارید ازو بر سپاه^{۲۱}

۱-س (نیز ل. ۲، و. ۱)؛ دلش؛ (ب: هم او)؛ متن = دل، ق. ۱-س (نیز ل. ۲، و. ۱)؛ (نیز ل. ۲)؛ مر؛
 (ل: دل)؛ متن = س، ک. س (نیز ل. ۲، و. ۱)؛ ۲-س (نیز ل. ۲، و. ۱)؛ مر؛ (ق: آ: مر؛ و. ۱)؛ متن =
 ل. ک. س (نیز ل. ۲، و. ۱)؛ ل. این بیت را ندارد؛ هل: اگر ۳- (و: جان)؛ ق: آ: این بیت را ندارد ۴- (ق: آ: زین جنگها)؛ ۵- ق: آزاده؛ پس
 از این بیت افزوده است:

منم بنده منی همچو پاکان به دل
 به دین تو اندر نیم دل گسل

۹-س (نیز ل. ۱)؛ تیغ زهر آب هاده؛ س: کوده (۱) گاوپیکر؛ ل: بیامد چو شیری و گرزوی؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ ک: پس از این
 بیت افزوده است:

چو رستم که در جنگ کاموس بود
 بدو رستم این زمانه به جنگ

دل از شیر مردان همی بربرود
 نهنگی به جنگش نشد بی درنگ

بنامی (۸۳۵، ۸۲۹)؛ و أما بهرام فانه لما فرغ من العمیة و النسویة نزل و رفع المنقر عن رأسه، و عفر وجهه فی التراب یتضرع الی الله
 تعالی و یسأله أن یشیت قدمه فی مستنقع الموت، و یرزقه الظفر و النصر و النجاح و الفوز. ثم ركب و عینه مغرورة بالدموع، و قلبه
 مضطرب بین أحناء الضلوع. و تشر للأمر کالقابض علی الجمر، بیده جرز کقطعة طود أو صاعقة ذات برق و رعد ۱۰- (ل: ن. آ: با
 لشکرش) ۱۱- س: آن ۱۲- ل. ۲، ۳ (نیز ل. ۱- ل. ۲)؛ جادویی؛ متن = ل. ک (نیز ل. ۲، و. ۱)؛ ۱۳- (ق: آ: جان) ۱۴- س: ل (نیز ل. ۱، و. ۱)؛
 ل. ۲، ۳؛ شمارا نیاید؛ (ق: نباشد به ما بر؛ ق: بییچد شما را نباشد؛ متن = ل. ک. س (نیز ل. ۲، و. ۱)؛ ۱۵- س: ق. ل (نیز ل. ۱، و. ۱)؛ همی؛
 متن = ل. ک. س (نیز ل. ۲، و. ۱)؛ و. ل. ۲، ۳ (نیز ل. ۲، و. ۱)؛ جادویی؛ متن = ل. ک (نیز ل. ۲، و. ۱)؛ ۱۷- (و: بر) ۱۸- ک: بیامد
 ۱۹- س: ق. ل (نیز ل. ۱، و. ۱)؛ ل. ۲، ۳ (نیز ل. ۲، و. ۱)؛ ابر و گردی؛ متن = ل. ک. س (نیز ل. ۲، و. ۱)؛ ۲۰- ل: نیر؛ س: مار؛ ل. ۲: تیره؛ متن = یازده
 دستنویس دیگر ۲۱- س: ق. ل (نیز ل. ۲، و. ۱)؛ از (ق: ل. ۲)؛ بر سپاه (پساوند ندارد)؛ (ل: از آن رزمگاه؛ آ: زو بر سپاه)؛ متن = ل. ک. س (نیز
 ق. ل. ۲، و. ۱)؛ س: ل. ۱، ۲؛ پس از این بیت افزوده اند:

که دیوان ندیدی از (ل: ز) آتش کلاه
 نمود آنچنان اندران رزم (ل: حرم) گاه
 به یک دست بودیش ماری بزرگ
 همانند پیلان و هم چهر (ب: چشم) شیر
 نمود آنچنان کاسب و مرد و سوار
 همی آمد از ابر تاریک زیر (ل: ندارد)
 همی آتش افروخت در کارزار

بنامی (۸۳۶، ۸۳۹)؛ و أما ساوه فانه أمر من كان معه من الصحرة فسحروا أعمین الایرانیین، و خیلوا لهم سحابا أسود یمطر علیهم
 بشأیب التیال، و یرق بیوارق التصول و التصلال

۸۵۰ ندارید^۱ شرم^۲ از خدای^۳ جهان!^۴
 و زآپس^۵ بیامد سوی میمنه
 چنان لشکری را ز^۶ هم بردید
 و زآنجا یگه شد^۷ سوی قلبگاه
 بدو^۸ گفت: پرگست^۹ باد این سَخُن!
 ۸۵۵ پراکنده گردد به^{۱۰} جنگ این^{۱۱} سپاه
 برفتند و^{۱۲} جستند و^{۱۳} راهی نبود
 چنین گفت با لشکر آرای خویش
 هر آنکس که او^{۱۴} رخنه داند زدن
 شود ایمن و جان به ایران بزد
 ۸۶۰ همه دل به خون ریختن برنهد
 اگر بخت بیدارمان بر دهد^{۱۵}

نه از^{۱۶} نامداران و^{۱۷} فرخ مهان!^{۱۸}
 چو شیر زیان کو بود^{۱۹} گزیننه،
 درفش^{۲۰} سپهدار شد ناپدید!
 بدان سو^{۲۱} که سالار بد^{۲۲} با سپاه،
 گر ایدونک^{۲۳} این^{۲۴} رزم گردد کهن^{۲۵}،
 نگه کن کنون تا کدامست راه؟
 کز آن راه شایست بالا نمود^{۲۶}
 که دیوار ما آهنینست پیش!
 ز دیوار بیرون تواند شدن،
 بنزدیکی شاه^{۲۷} دلیران بزد^{۲۸}
 سپر^{۲۹} بر سر آید و خنجر^{۳۰} دهید!
 بدین^{۳۱} رنجها^{۳۲} تخت و افسر دهد^{۳۳}!

۱-دل: ندارند؛ س (نیز ل ۴، ب): نداریم؛ (ن: آ: بدارید)؛ متن = ق: ک (حرف پنجم بی نقطه): ل ۲ (نیز ل: ن، ق: آ، بی، و)، ۲-س: بیم: ۳-ب: مهان ۴-س (نیز بی، ب): وزان؛ متن = ده: دستویس دیگر هل (نیز ق: آ، ل، ۳، ب، پ، ج): < متن = س-ل ۲ (نیز ل: ن، بی، و، ن: آ): آ به جای این بیت، بیت زیر آورده است:

بر آورد و زد بر سر شهریار (۱)

سپیده چو برزد سر از کوهسار

ک: ق: ۲ پس از بیت ۸۵۰ افزوده اند:

ز پیش یکی مرد گردد ستوه

ک: سپاه پراکنده بر دشت و کوه

یکی نیزه چون مار پیچان به دست

ق: آ: همی تاخت برسان آذرگشپ

دل لشکر از بیم بدخواه ریش

همی دید آمدش بدخواه پیش

بندهای (۸۴۷، ۸۵۰): فتلقاه بهرام بحملات صادقه استلب بر محه فیها ثلاثة من اعیان فرسانهم عن ظهور خیلهم فذبح بذاک فی نحرهم، و قل من حدّهم ۶-ق: آ، ل: آزان پس) ۷-ل: شود؛ (ن: ل: آ: و دمان؛ متن = ده: دستویس دیگر؛ در ل: آلت های این بیت پس و پیش شده است: ق: ۲ پس از این بیت افزوده است:

ز پیش یکی مرد گشته ستوه

سپه را پراکنده بر دشت و کوه

۸-ل (نیز ق: آ، بی، آ، ب): به؛ متن = س-ل ۲ (نیز ل: ن، ل: آ، ن: ۲) ۹-پ: برانسان) ۱۰-ل: و زانجا بیامد) ۱۱-ل (نیز و): بران سو؛ (ق: آ: بد انسان؛ متن = یازده دستویس دیگر ۱۲-ن: آ: شد؛ ق: آ: بد نامدار) ۱۳-پ: و؛ (و: برو) ۱۴-ک: (نیز ل: ن، ق: آ): برگشت؛ س: ق: ل ۲ (نیز

بی، ل: آ، ن: آ، ب): برگشته؛ (پ: و؛ برگست و)؛ متن تصحیح قیاسی است (پ، و) ۱۵-ل: ایدونکه) ۱۶-ل: (ن: آ: آن) ۱۷-ل: (بی: نهان: (۱))

۱۸-ل: (ن: ز) ۱۹-ل: (ن: آ: آن) ۲۰-ق: < (ن: ق: آ، بی، آ: آ: ج: و) ۲۱-ل: (ن: ق: آ، بی، آ: آ: ج: و) ۲۲-ق: بسود ۲۳-ق: ل ۲ (نیز ل: و): وی؛ (ن: آ: آن: آ: زی: (۱))؛ متن = ل:

س: ک: (نیز ل: ن، ق: آ، بی، پ، ب) ۲۴-ل: (ن: رود) ۲۵-ب: (ب: سری) ۲۶-ل: (آ: جنگش: (۱))؛ (ن: آ: این لت را با ۸۶۷ پس و پیش کرده و بیت های ۸۶۱، ۸۷۱ را نیز به هم ریخته است: ۸۶۸، ۸۷۱، ۸۶۷، ۸۶۴، ۸۶۱ (بیت ۸۶۵ را ندارد) ۲۷-ل: (ن: بیدار یاری دهد؛ ق: آ: بیدار ما برده؛

ل: آ: بیدار یاور بود)؛ متن = ۲۸-ل ۲ (نیز ق: آ): برین؛ (ن: آ: مرین)؛ متن = ده: دستویس دیگر ۲۹-س: ق: ل ۲ (نیز ل: آ، ب): جنگمان؛

(ن: پ، ل: آ: رایها؛ بی: خیل تان؛ و: جنگتان)؛ متن = ک: (نیز ق: آ) ۳۰-ل: (ن: آ: بود)؛ ل: این بیت را ندارد

ز یزدان نباشد کسی^۱ ناامید
 وگر^۲ تیره بینند^۳ روز سپید^۴!

چنین گفت با مهتران ساوه‌شاه
 به انبوه لشکر به جنگ آورید
 ۸۶۵ چن^۵ از دور بهرام پیلان^۶ بدید
 و زانپس^۷ چنین گفت با مهتران
 کمان‌های چاچی به زه^۸ برنهد
 به جان و سر^۹ شهریار جهان
 که هر کس که او را^{۱۰} کمان‌ست و تیر
 ۸۷۰ خدنگی که پیکانش یازد^{۱۱} به خون
 نشاید^{۱۲} و^{۱۳} پس^{۱۴} گرزها برکشید
 سپهید کمان را^{۱۵} به زه برنهاد
 به پیش^{۱۶} اندرون تیرباران گرفت
 پس پشت^{۱۷} او^{۱۸} اندرآمد سپاه
 ۸۷۵ بختند خرطوم پیلان به تیر
 که پیلان بیارید^{۱۹}
 برایشان^{۲۰} جهان تار و تنگ^{۲۱} آورید!
 غمی^{۲۲} گشت^{۲۳} و تیغ از میان برکشید^{۲۴}!
 که ای نامداران^{۲۵} جنگ‌آوران^{۲۶}،
 همه یکسره ترگ بر سر نهید^{۲۷}!
 گزین^{۲۸} بزرگان و تاج مهان،
 کمان را به زه برنهد ناگزیر^{۲۹}!
 سه‌چوبه به خرطوم پیل اندرون،
 به جنگ اندرآید و دشمن کشیدا
 یکی خود^{۳۰} پولاد بر سر نهاد!
 کمان را چن^{۳۱} ابر بهاران گرفت!
 ستاره شد از پر^{۳۲} پیکان سیاه!
 ز خون شد در و دشت چون آبگیر^{۳۳}!

۱-ک: میاشید کس ۲-س-ل ۳-ل (نیز ق ۲-و، آ، ب): مگر؛ متن = ل (نیز لن، ل) ۳-س، ق، ل ۴ (نیز لی، و، آ، ب): یابند؛ (ق ۲-د، شد روی؛ ل ۳-باشد به)؛ متن = ل، ک (نیز لن، پ، ل) ۴-ف، (و: سفید)؛ بنداری (۸۶۲، ۸۵۱): و توجه نحو میستم بمثل تلک الحملات، فمزهم و بد شلمهم هق، ل: بیارند؛ (ق ۲-بیارید پیلان به)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۶-ل: بدیشان؛ متن = ۷-ل (ن، ل): همه خوی و جنگ نهنگ)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۸۶۳، ۸۶۴): فأمر ساره بتضریة الفیول و تقدیمها أمام الخیول. فقد موها کجبال شامخة و اعلام باذخة ۸-ل-س ۹ (نیز ق ۲-پ، و، آ، ب): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۹-ق: یل را؛ (س نیز لی): لشکر؛ (ق ۲-یل پیل و لشکر؛ ل ۳-بیامد چو بهرام یل آن)؛ متن = ل، ک، ل ۲-س ۱۰ (نیز پ، و، آ) ۱۰-س ۱۰ (نیز لی): غمین؛ متن = سزده دستنویس دیگر ۱۱-ق: < ۱۲-و: (برکشید)؛ لن، ل ۲ این بیت را ندارند ۱۳-ل، س ۱۳ (نیز ق ۲، ب): ازان پس؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۴-س-س ۱۴ (نیز لن، و، آ، ب): نامداران؛ متن = ل (نیز لن) ۱۵-ق: گنداوران)؛ لن ۲ پس از این بیت افزوده است:

بکشید تا نام و ننگ آورید
 سر دشمنان زیر چنگ آورید

۱۶-پ: سر) ۱۷-ل: سپر بر سر آورید و خنجر دهید (= ۸۶۰) ۱۸-س: جان سرو ۱۹-ب: بدین) ۲۰-ق: ل: (بر)؛ ل، س: آ، باوا؛
 ق: ل (نیز آ)؛ روی؛ متن = س، ک (نیز لن، لی، پ، و، لن، ب) ۲۱-ا: باگزیر (ل) ۲۲-پ: (آرد) ۲۳-ق: کشانید؛ لی، ب: نشاید؛ آ: بسائید
 ۲۴-س: < ۲۵-ل: نشانی‌دش (ل)؛ بنداری (۸۶۵، ۸۷۱): فأقسم بهرام علی أصحابه بحیة الملک و سألهم أن یرشقوا خراطیم الفیلة و
 یرمیها کل واحد منهم بسهام ثلاثة ثم يأخذوا العمد و الدبابیس و یزحفوا زحف الأسود الیهم، و یتقضا القضاض الصخور علیهم
 ۲۶-س: کمان را سپهید ۲۷-س: ترک ۲۸-ل: ییل ۲۹-ل-ل ۳۰ (نیز لن-ب): چو؛ س: زاره (ل)؛ متن تصحیح قیاسی است ۳۰-ق: ل (نیز
 لی، ل، و، آ، ب): روی؛ متن = ل، س، ک، س ۳۱ (نیز لن، ق، آ، پ، لن، ل) ۳۱-ق: زخم) ۳۲-بنداری (۸۷۵، ۸۷۲): فوتر قوسه، و واقفه أصحابه
 فرشقوا الفیلة بالنبال الصیّب کشایب السحاب الصیّب حتی صرن کلقنافذ من تلک السهام النوافذ

از آن^۱ خستگی پشت^۲ برگاشتند
 چو پیل آنچنان^۳ زخم^۴ پیکان بدید^۵
 سپاه اندرآمد پس پشت^۶ پیل
 سپه بر^۷ هم افتاد و چندی ببرد

در و^۱ دست^۲ پیگاره^۳ بگذاشتند!
 همه^۴ لشکر خویش را بسترد!
 زمین شد به کردار دریای نیل!
 همان^۵ بخت^۶ بد کامکاری ببرد^۷

گفتار اندر گشتنی بهرام جوبین ساوه شاه را^{۱۵}

۸۸۰ تلی بود خرم بدن^{۱۶} جایگاه
 یکی تخت^{۱۷} ز زین نهاده بروی^{۱۸}
 سپه دید^{۱۹} چون کوه آهن روان^{۲۰}
 پس پشت^{۲۱} آن زنده پیلان^{۲۲} مست
 پر از آب شد دیدهی ساوه شاه
 نشست از پر تازی اسبی^{۲۳} سمند
 پس^{۲۴} ساوه بهرام چون پیل مست

پس پشت^{۱۷} آن^{۱۶} رنج دیده سپاه،
 نشسته برو^{۱۹} ساوهی^{۲۰} رزمجوی^{۲۱}،
 همه سر پر از گرد و تیره روان!
 همی کوفتند آن سپه را به دست^{۲۵}
 بدان تا چرا شد هزیمت سپاه!
 همی تاخت ترسان^{۲۷} ز بیم گزند!
 کمندی به بازو، کمائی^{۲۹} به دست!

۱-ل: بران؛ (ن: ن: زان)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲-ل: (ن: ز: روی) ۳-ل: ک، س، ۲ (نیز ق: ز)؛ بدو؛ (له: وزو)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۴-ل: (له: دست) همه دستنویس ها = پیکار؛ در س، ب این بیت بابت سپین پس و پیش شده است ۵-ق: آ: این چنین) ۶-ل: (پ: نوک) ۷-ل: (آ: پیکار دید) ۸-س: ۹-س: ۱۰-ل: (نیز ل: ز)؛ همی ۱۱-ل: (نیز ن: ز)؛ بر درید؛ ل: بسترد؛ (ن: بشکرید)؛ س (نیز ب): پشت و (ب: جوع) خرطوم چون شنبلیله؛ متن = ق: ک، س، ۲ (نیز ق: ل، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸)؛ در ق: آ این بیت بابت سپین پس و پیش شده است؛ ل: این بیت راندارد ۱۱-ل: (ن: در) ۱۲-ل: ۱۳-ل: (نیز آ: ز)؛ همه؛ (له: همی)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۳-ق: ۱۴-ق: تخت؛ (و: ن: آ: تخت (حرف یکم بی نقطه)) ۱۴-ل: س، ۲ (نیز و): ببرد (حرف یکم بی نقطه)؛ س، ی، ک (نیز ل: ن: ل: آ: نیرد؛ ق: آ: شمرده؛ له: سپرد)؛ متن = ق: ل: ۲ (نیز ل: ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳

ز بخت بد آمد بر ایشان^۲ نشان!
 بتازید^۳ با تیغ‌های کهن!
 بکوشید و کارِ سواران کنید!
 همی بود بر تخت زر با^۴ کلاه،
 همی ناخت در^۵ دشت برسانِ ابر^{۱۰}!
 نهاده برو^{۱۳} چار بز^{۱۴} عقاب!
 به چرم گوزن اندر آورد^{۱۵} شست!
 خروش از خم چرخ چاچی بخواست!
 ز شاخ گوزنان برآمد^{۱۸} خروش!

به لشکر چنین گفت کای^۱ سرکشان
 نه هنگام رازست و روز سخن
 بر ایشان^۲ یکی تیرباران^۵ کنید
 ۸۹۰ بر آن تل برآمد^۶ کجا ساوه شاه
 و را دید بر تازی^۸ چون هزبر
 خدنگی گزین کرد^{۱۱} پیکان چن^{۱۲} آب!
 بمالید چاچی کمان را به دست
 چو چپ راست کرد و خم آورد^{۱۶} راست
 ۸۹۵ چو سوارش آمد بنزدیک^{۱۷} گوش

۱. ای: ای؛ ق: آ؛ و (با) ۲. س، ک، ل (نیز لی، آ)؛ بدیشان؛ ق: بایشان؛ (ن، ل، ن: آ؛ شما را)؛ متن: ل، س، ۲ (نیز ق، آ، ل، پ، و، ب) ۳. (ن، ل، پ، ل، بیازید)؛ س، پس از این بیت افزوده است:

همه یکسره تیغ را برکشید
 کمانهای چاچی به زه برنهد (۸۶۷)

۴. س: بدیشان؛ ق: ل (نیز لی، ل، و، آ، ب)؛ به لشکر؛ متن: ل، ک، س، آ (نیز ل، ن، ق، آ، پ، ل، ن) ۵. ک: تیغ باران؛ س، پس از این بیت افزوده است:

بگفت این و چون ازدهای دمان
 همی رفت جوشان و نعره زان

۶. ل: تک برآمد؛ ل: بدان ماند آمد (دو واژهٔ پسین بی نقطه)؛ متن: سیزده دستنویس دیگر (لی: بدان به جای بران) ۷. (ق، آ، پ: با تخت و زرین) ۸. ل، س: تازی؛ (ل، آ: باره)؛ متن: ک، س، آ (نیز ل، ن، ق، آ، پ، ل، ن) ۹. س، آ (نیز ق، آ، ل، پ، ل، ن، آ)؛ بر؛ متن: ۱۰. س: کردش با تند ابر؛ متن: ل، ک (نیز ل، ن)؛ ق، ل، آ، لی، و، آ، ب این بیت را ندارند؛ این بیت در ل، س، ک، س، آ، ن، ق، آ، ل، پ، ل، ن، آ آمده است؛ س، ق، پس از این بیت افزوده اند:

چو بهرام شیراوزن او را بدید
 که بر گرد لشکر همی تازید

۱۱. ل: بر آورد) ۱۲. ل، س، آ (نیز ل، ن، ب)؛ چو؛ متن: تصحیح قیاسی است. ۱۳. ک (نیز لی، ل، بدو) ۱۴. (ب: چیز)؛ و بندهای (۸۹۲-۸۸۶)؛ و تبعه بهرام مثل الجواد اذا استولى علی الأمد فأخرج نشابة علیها نصل کالماء وأربع قذذ من قوادم الشفواء ۱۵. (ل، آ، ب: افکنند؛ ق: آ: بسان گوزنان بر آورد ((!))؛ متن: دوآزده دستنویس دیگر؛ در ل، آ این بیت با بیت سپسین پس و پیش شده است؛ بندهای (۸۹۳)؛ فمصح مقبض فرسه الشاشیه، و أخذ علی وتره بکسته الشاشیه ۱۶. (پ: چو خم کرد)؛ س، آ: به خم کرد راست و چپ آورد؛ (ل، آ: بر و راست خم کرد و چپ کرد)؛ متن: ل، س، ق، ل، آ، لی، و، آ، ب این بیت و ک، ل، ن، آ این بیت و بیت سپسین را ندارند؛ این بیت تنها در ل، س، آ، ل، پ آمده است ۱۷. ل: آورد یال یلی را به؛ س، ق (نیز لی، ل، و، آ، ب)؛ آورد دست (و: شست) یلی (ل، آ: یکی؛ س: دستها) را به (لی: سوی)؛ ل، آ: سوار و زه برد نزدیک؛ (ق: آ: چو آورد سوار نزدیک)؛ متن: س، آ (سوم ۱۸۴/۴) ۱۸. س، ق (نیز لی، ل، و، آ، ب)؛ برآمد ز شاخ گوزنان؛ (ق: آ: ز چاچی کمانش برآمد)؛ متن: ل، ل، آ، س، آ؛ پ به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

چو سوار نزدیک گوش آمدش
 ز شاخ گوزنان خروش آمدش

س، پس از بیت ۸۹۵ افزوده است:

چنان درکشیدش به گوش ای شگفت
 که گوش کمان گوشه گوشش گرفت

گذر کرد از مهری هسپت اوی^۲؛
به زیر اندرش خاک^۳ شد جوی خون؛
همان تخت زرین و زرین کلاه؛

نه نامهربانیش پیدا، نه مهرم^۴؛
چُن^۵ ایمن شوی^۶ دور باش^۷ از گزند؛

کشیدش بر آن^۸ خاک تفته^۹ به روی^{۱۰}؛
نیامد یکی خویش پیرانش^{۱۱}؛
فکنده تنی^{۱۲} بود بی سر^{۱۳} به راه^{۱۴}؛
زمین پر خروش و هوا^{۱۵} پر ز جوش؛
که بهرام را بخت بیدار بود

چو بوسید پیکان سر^۱ انگشت اوی^۲؛
سر ساوه آمد به خاک اندرون
شد آن نامور شاه و چندان سپاه

چنین ست کردار گردان سپهر^۵
۹۰۰ نگر تا ننازی^۶ به تخت^۸ بلند

چو بهرام جنگی^{۱۲} رسید اندر اوی^{۱۳}
برید آن سر شاهوار از تنش^{۱۷}
چو ترکان رسیدند نزدیک شاه
همه برگرفتند یکسر خروش
۹۰۵ پسر گفت^{۲۳} کین^{۲۴} ایزدی کار بود

۱-ل-س^۲ (نیز ل-ن-ل-ن-آ، ب): بگذشت پیکان بر (ن: از)؛ (پ، و: پیکان بوسید)؛ متن تصحیح قیاسی است (سوم ۶/۱۸۴)
۲-ل-س^۳ (نیز ل-ن-ب): او؛ متن تصحیح قیاسی است؛ ل، ق، آ پس از این بیت افزودند:

ل: قضا گفت گیر و قدر گفت ده
فلک گفت احسنت مه گفت زه
ق: آ: برآمد خروشی ز ایرانیان
سپهر آفرین خواند بر پهلوان

بنداری (۸۹۶-۸۹۴): فاخر قی نزعہ حتی کأن فوق النشابة مناج لسمعہ. و سدد نحو ساوه یدہ فلم یکن غیر عبور النصل من ظفرہ و مروقہ من فقلار ظھرہ ۳-س، ک، ل، ۲، ۳ (نیز ل، ن، لی، ب): جای؛ متن = ل، ق (نیز ق، آ)؛ بنداری (۸۹۷): فخر فی التراب قتیلا، و صارت الأرض لدعہ میلا ۴-س، ک، ل، ۲، ۳ (نیز ل، ن، ق، ب، ن، ۲): تاجور؛ متن = ل، س، ق، ل، ۲ (نیز لی، ل، ۳، و، آ، ب)؛ بنداری (۸۹۸): فاخرتم ذلک الملک الھمام، و لم یغن عنہ جیشہ الھمام قتیلا ۵-س: آ: گردنده دھر ۶-ل، ن، ۲: یابی نہ مهر؛ پ: یابی تو چھر؛ س: کنش بدیدست پیدانہ مهر؛ (۱: یا حیریا بیش (!) پیدانہ مهر)؛ ل: نہ نامهربان بش (دو حرف نخست بی نقطه) پیداست چھر؛ متن = ق، ک، ل، ۲، ۳ (نیز ق، آ، لی، ل، ۲، و، ب)؛ بنداری (۸۹۹): هذا و کذا الفلک الدائر، لا یدری اھو صدیق موافق أم عدو معاذق ۷-س: سازی (دو حرف نخست بی نقطه)؛ ل: نیاری ۸-س، س، ۲ (نیز و، ب): بخت (حرف یکم بی نقطه) ۹-ل-س، ۲ (نیز ل-ن-ب)؛ چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۰-س، ق (نیز لی، و، ب): شدی؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۱-ل، آ، ۲، ۳، و، ب: بنداری (۹۰۰): فانظر یا صاحب التخت و التاج! لفسک، و لا تفتربما تحت یدک، و احذر ألا تؤتی من مأمکت ۱۲-ق (آ: پهلوی) ۱۳-س، ۲ (نیز آ): اندرو (س) آساوند نندارد؛ (ل): رسیدش بروی (ل) ۱۴-لی: بدان) ۱۵-ق (نیز ل، ۲، ب): تیره؛ ک: گفته؛ ل: آ: و خون بر؛ (ل، ن، ۲: غلتان؛ ب: خفته)؛ متن = ل، س، ۲ (نیز ق، آ، لی، و، آ، ۱): ۱۶-لی: بدان) ۱۷-ل، س، ۲: شاهوارش ز تن (س) آساوند نندارد؛ (ل): تاجدار از تنش)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۸-ل: کسی پیش از انجمن؛ (ل، ن): نبد خویش و بیگانه پیرانش؛ ق: آ: به خویش یالود پیرانش (ل)؛ متن = یازده دستنویس دیگر (ب: بیامد (ل))؛ بنداری (۹۰۱-۹۰۲): قال: و لما وقف علیہ بہرام نزل و قطع رأسہ ۱۹-ق (آ: تنش) ۲۰-ل، ن، ق، آ، ب: پر خون) ۲۱-ب: سری بود بی تن به خاک (ل)؛ بنداری (۹۰۳): و تلاحت الأتراك قرأوا منه جسدا طریحا بین التجع غریقا ۲۲-س، ۲ (نیز لی، ب): آسمان؛ بنداری (۹۰۴): فصرخوا علیہ و قامت علیہم الیامۃ عند ذلک ۲۳-س (نیز ق، آ): بگفتند؛ ک: سپه گفت؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۴-ل، ن، و: این؛ ل: آن؛ در ل این بیت پس از بیت ۹۰۳ آمده است

فراوان بمرند از آن تنگراه!^۲
 نشد^۳ زآن^۴ سپه ده یکی باز جای!
 چه سرها بریده به آوردگاه^۵
 ندیدند زنده یکی^۶ بدگمان!^۱
 روانها به^{۱۲} غم خسته و تن به تیر!
 سران را ز ترگ آمد آن روز^{۱۵} مرگ!
 به هر سو برانگنده بد^{۱۶} بدگمان!
 به هر گوشه‌یی مانده اسبی به^{۱۹} زین!
 که تا کیست گشته از ایران تباہ^{۲۰}!
 که یک^{۲۳} روز با رنج ما باش^{۲۲} جفت
 کز آن درد ما را نباید گریست!
 به هر پرده^{۲۷} و خیمه‌یی برگزشت،
 که بهرام بد نام آن پرهتر^{۲۸}،
 سپهبدنژادی، سُواری، سری^{۳۱}!

ز تنگی کجا راه بُد بر^۱ سپاه
 بسی پیل بسترد مردم به پای
 چه^۵ زیر بی پیل گشته تباہ!
 چو بگذشت از آن^۷ روز^۸ بر نه^۹ زمان
 ۹۱۰ مگر آنک^{۱۲} بودند گشته^{۱۳} اسیر
 هه راه برگستوان بود و ترگ
 همان تیغ هندی و تیر و کمان
 ز کشته چو دریای خون بُد^{۱۷} زمین^{۱۸}
 همی گشت بهرام گرد سپاه
 ۹۱۵ و زانیس^{۲۱} به^{۲۲} خُراد بُرزین بگفت
 نگه کن کز^{۲۵} ایرانیان^{۲۶} کشته کیست؟
 به هر جای خُراد بُرزین بگشت
 کم آمد ز لشکر یکی نامور
 ز تخم سیاوش^{۲۹}، گوی^{۳۰}، مهتری

۱. ل. بر بد: ق. جای بد بر: ک. بود راه: (ق. به چاره درآمد); متن = بازده دستنویس دیگر ۲. (پ. رزمگاه: آن. رزمخواه); س. (نیز) لن. (پ. ب. بمرند اندران رزمگاه (نیز) رزمخواه); ق. ل. (نیز) ل. (و. بمرند اندران تنگ راه; متن = ل. س. ک. س. (نیز) ق. (آ. ا. ۹۰۶ و ۹۰۸ یک بیت ساخته و ۹۰۶-۹۰۸ را انداخته است ۳- ل. (نیز) لن. (آ. بشد ۴- (ل. ۳. و آن) ۵- (ل. پ. چو) ۶- (ل. پ. ق. بر آوردگاه: آ. فکنده به راه); بنده‌ی (۹۰۵-۹۰۸): و قد تبدء سلهم و انقض جمعهم، و هلک فی ضغفات الخیول و زحمت القیول اکثرهم ۷- ل. (نیز) ق. (آ. زان ۸- س. دور ۹- ل. بد ده: (ق. ۲. پ. بد به (در ب واژه پسین بی نقطه); و بد نه); متن = ده دستنویس دیگر ۱۰- ل. کسی ۱۱- (ل. ۳. بدگمان); لن. آن بیت‌های ۹۰۲-۹۱۲ را ندارد ۱۲- (پ. آنکه); س. ق. ل. (نیز) لن. (و. آ. ب. سرائی که; متن = ل. س. ک. س. (نیز) ق. (آ. ۱۳- ک. س. (نیز) ق. (آ. پ. بسته: (و. گشتند); متن = ل. س. ق. ل. (نیز) لن. (آ. ب. ۱۴- س. س. (نیز) لن. (پ. ز: (ق. همه); متن = ل. ق. ک. ل. (نیز) ل. (و. آ. ب.); لن. این بیت‌های ۹۱۰-۹۱۲ را ندارد; بنده‌ی (۹۰۹-۹۱۰): و لما انقضت تسع ساعات من ذلک الیوم نظر بهرام فلم یر فی ذلک الفضاء من عاکر العدو أوحدا و كأنهم أضحوا طرائق قدا ۱۵- ل. آمده روز: س. ز: بر آمدن روز: (ق. ۲. زیر ترک اندرون پر ز: متن = ده دستنویس دیگر ۱۶- س. ق. ل. (نیز) ل. (و. آ. ب. پراکنده بد: (ل. پراکنده); لن. سوی افکنده بد: (پ. ز هر سو که افکنده بد); متن = ک. س. (نیز) ق. (آ. ل. ل. (نیز) ل. (آ. شد: متن = ده دستنویس دیگر ۱۸- (آ. زمی (پساوند ندارد) ۱۹- س. بد اسب و: (ق. آ. اسبان به: لن. اسبی مانده (وزن درست نیست)); متن = دوازده دستنویس دیگر; بنده‌ی (۹۱۱-۹۱۳): و رأی فی کل ناحیه فرسا منکوس السرج مقطوع اللجام فی الصحراء، مخضوب القوائم بالدماء ۲۰- س. ق. ل. (نیز) لن. (آ. ب. کشته (س. خسته) ز ایران سپاه (پساوند ندارند: ل. سپاه); (و. کشته بدان رزمگاه); لن. کشته ز ایران که یابد به راه: س. (نیز) ق. (آ. کشته یابد از ایران سپاه (پساوند ندارد); متن = ک. (نیز) لن. پ. آ. در پ. آ. به جای از) ۲۱- ل. (نیز) ق. (آ. ازان پس: ل. (نیز) لن. (پ. و زان سو: متن = ده دستنویس دیگر ۲۲- (پ. چو) ۲۳- ک. یکی: متن = ۲۴- (ل. ن. (و. آ. باشید: ق. آ. رنجها باش: ل. تاریخ را باش و: پ. با رنج هرگز مایشید); متن = ل. س. ق. ل. (نیز) لن. (و. آ. ب. ۲۵- (ل. آ. که: آ. ز: ۲۶- (ل. ایران سپه) ۲۷- (ل. برزن: لن. بز: (ل. در ل. آلت‌های این بیت پس و پیش شده است ۲۸- (ق. پر خاشخو) ۲۹- س. بزرگان: (پ. بلوسان (حرف یکم بی نقطه)); متن = سیزده دستنویس دیگر; بنده‌ی: سیاوخش ۳۰- (ل. آ. بد: (ل. و گو: ۳۱- ک. (نیز) لن. پ. لن. آ. ز: (پ. ز: لن. ز: (و. ایران سری: (پ. سری مهتری (پساوند ندارد); لن. سوار دلاور سری: (ل. سواری سوار سری (ل. س. (نیز) ق. آ. سپهدار ایران سواری سری: متن = س. ق. ل. (نیز) ل. (و. آ. (ل. ۵۴۱

۹۲۰ [همی رفت و جوینده چون بی‌هشان!
 تن خسته و کشته^۲ چندی کشید^۳
 سپهدار از آن^۵ کار شد دردمند
 زمانی برآمد، پدید آمد^۸ اوی^۹
 ابا سرخ^{۱۱} ترکی^{۱۲} بدی^{۱۳} گربه چشم
 ۹۲۵ چو بهرام بهرام را دید^{۱۷}، گفت
 از آپس^{۱۹} پیرسید از آن^{۲۰} ترکی زشت
 چه مردی و نام^{۲۳} و نژاد تو چیست؟
 چنین داد پاسخ که من جادوام^{۲۵}
 هر آنکس^{۲۷} که سالار باشد به جنگ
 ۹۳۰ به شب^{۳۰} چیزهایی نمایم به خواب

مگر زو بیاید به^۱ جایی نشان
 ز بهرام جایی^۲ نشانی ندید
 همی گفت: زار ای گو مستمند!
 در بسته را چون^{۱۱} کلید آمد اوی^۹،
 تو^{۱۲} گفتی دل آزرده^{۱۵} دارد به^{۱۶} خشم!
 که هرگز مبادی تو^{۱۸} با خاک جفت!
 که ای^{۲۱} دوزخی روی^{۲۲} دور از بهشت،
 که زاینده را بر تو^{۲۴} باید گریست!
 ز مردی و از^{۲۶} مردمی یک‌سوم!^{۲۵}
 به کار آمیخ^{۲۸}، چون بود کار تنگ^{۲۹}!
 که آهستگان^{۳۱} را کنم پرشتاب!

۱- (ن: ز:) ل این بیت و ق، ل، ی، و، آ، ب این بیت و بیت سپین را ندارند؛ این بیت در س، ک، س، آ (نیز ل، ن، ق، ل، آ، ب، ن، آ) آمده است
 ۲- س، آ: کشته و خسته ۳- (ق: ی، دید) (ا: حرف نخست بی نقطه) ۴- ل: جای هل (نیز ا: زان: س، ل، آ (نیز ل، ی، ل، آ، ب)، سپهد
 ازان: متن = ق، ک، س، آ (نیز ل، ن، ق، ی، و، آ، ب، ن، آ)، ع، ل، ق، س، آ (نیز ل، ن، ب، ن، آ)، س، و، آ، ب، ن، آ؛ بنداری
 (۹۱۴-۹۲۲)، فامر خزاد بن برزین آن بدور علی اصحابه فی خیمهم و بنظر من قتل منهم، فدار خراد و لم یفقد سوی رجل واحد من
 آل سیاروخش یسمی بهرام ۷- (پ، ن: بماند و) ۸- (ن: بماندند و دیدند) ۹- ل، س، ق، س، آ (نیز ب: او: متن = ک، ل، آ (نیز ل، ن، آ)
 ۱۰- (ن: خود پ: دری بسته بد را) ۱۱- (پ: سرخه) ۱۲- (ا: چشمی) ۱۳- ل: بد او ۱۴- س، آ (نیز ق، ی، و، آ، ب، ن، آ): که: متن = ل (نیز ل، ن،
 ن، آ) ۱۵- ک، س، آ (نیز و): آکنده: متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۶- (ن: ز: آگر دبه): بنداری (۹۲۳-۹۲۴)، ثم إن الرجل المفقود بدأ من
 الطریق مقبلاً فوصل و قد أسر ترکیاً أزرق العین أشقر اللون ۱۷- ل (نیز ل، ن، آ): دید و: متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۸- ل: مبادا ترا! س:
 مبادات: (ی: مبادا تنت!): متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۹- ل: ازان چس: (پ، ن، آ: وزانپس) ۲۰- (ق: آ: کین: ی: زان): ل: برسیدش
 از: متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۱- (ق: آ: این) ۲۲- ک: (نیز ق، ی، و، آ، ب، ن، آ): روی و: متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۳- ک: بوم: س، آ (نیز ل، ن،
 ق، آ، ب، ن، آ): زاد: متن = ل، س، ق، ل، آ (نیز ل، ی، و، آ، ب، ن، آ) ۲۴- (ی: تنت!): بنداری (۹۲۵-۹۲۷)، فسأل بهرام ذلک الأسیر: من أنت نکلتک
 أمک؟ ۲۵- س، ق، ک، س، آ (نیز ق، ل، آ، و، آ، ب، ن، آ): جادوم- سوم: (ی: جادویم- سویم): متن = ل، ل، آ (نیز ل، ن، آ) ۲۶- ل، ل، ق، س، آ (نیز ل، ن، آ): ز، ا:
 وز: متن = س، ک، ل، آ (نیز ل، ن، ق، ی، و، آ، ب، ن، آ): ب به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

از آزاد مردی که یک سو بدم
 چنین داد پاسخ که جادو بدم
 ۲۷- (پ: مرانکه) ۲۸- (پ: آیدش) ۲۹- س، ق، ل، آ (نیز ل، ی، و، آ، ب، ن، آ): شود کار تنگ: ک، س، آ (نیز ل، ن، ق، ی، و، آ، ب، ن، آ): روزگار درنگ: متن =
 ل: بنداری (۹۲۸-۹۲۹)، فقال: أنا ساحر أصلح لكل صاحب حرب ۳۰- (ل: آ: شب آن): متن = ۳۱- (ن: آ: آهستگی: متن = ل، ک، س، آ (نیز
 ل، ن، ق، ی، و، آ، ب، ن، آ): س، ق، ل، آ، ی، و، آ، ب به جای این بیت، بیت زیر را آورده اند:
 ترا آن چنان بد (س، ل، ی، ب: من) نمودم به خواب
 که تا (ل: با) جان تو باشد اندر شتاب
 ل آ بیت‌های ۹۳۱ و ۹۳۰ را به همین ترتیب پس از بیت ۹۲۳ آورده و در اینجا بیت زیر را افزوده است:
 که با جان تو باشد اندر شتاب
 به شب چیزهایی نمایم به خواب
 بنداری (۹۳۰): و غفلی أن لری المنامات المرعجة المقیمة المقعدة

بدان^۲ گونه تا بر سرت^۳ بد رسد!
چو نیرنگها^۵ را بکردم^۶ درست،
همه^۷ رنج با باد همباز^۸ گشت!
یکی پرهز^۹ یافتی دوستدار^۹

ترا من نمودم شب^۱ آن خواب بد
مرا چاره زان بیش بایست جست^۲
به ما اختی^۳ بد چنین بازگشت
اگر پیام از تو به جان زینهار

دلش گشت پردرد و رخساره زرد!^{۱۱}
به کار آیدم چون^{۱۲} شود کار تنگ،
چه سود آمد از جادوی بر سپاه^{۱۳}؟!
کسی را کجا بخت خندان بود^{۱۴}
جدا کرد جان از تن بی برش!^{۱۵}
چنین گفت کای^{۱۶} داور^{۱۷} دادو^{۱۸} راست،
بلندی و دهبیم^{۱۹} شاهنشهی،
اوشه^{۲۰} دلیری که راه^{۲۱} جست!
چنین گفت کای پهلوان^{۲۲} سترگ،
ندید و نه کسری^{۲۳} نوشین روان^{۲۴}

۹۳۵ چو بشنید بهرام^{۱۰}، اندیشه کرد
زمانی همی گفت کین^{۱۱} روز جنگ
زمانی همی گفت^{۱۲} بر^{۱۳} ساهه شاه
همه نیکویها^{۱۴} ز یزدان بود^{۱۵}
بفرمود از تن^{۱۶} بریدن سرش!
۹۴۰ چن^{۱۷} او را بکشند بر پای خاست
بزرگی و پیروزی^{۱۸} و فرهی
بزند^{۱۹} و هم شادمانی ز^{۲۰} تست
و زانپس^{۲۱} بیامد دبیر^{۲۲} بزرگ
فریدون^{۲۳} یل چون تو یک^{۲۴} پهلوان

۱-ک: من ۲-س ۳-نیز (ن: بران: (ق: آزان: (ق: ل: ۴-و، ۵-این بیت و س، ل، ب، این بیت و بیت سپین را ندارند؛ این بیت در ل، ک، س، آ،
ن، ق، ل، ۲، ب، ن، آ آمده است ۳- (ق: آ: (سرم) ۴-ق: خفت (زیر و زیر حرف یکم نقطه دارد ()) ۵- (ا: این بکنا (حرف یکم
بی نقطه): ق: چنین یک هنر) عمل، ک، ل، س، آ (نیز: ن، ق، ل، آ، ن، ق: نکرده؛ متن = ق: (نیز و) (حرف یکم بی نقطه): ۱- ل: همان
۸- ل، س، ق، ل، آ (نیز ق: آ-ب): انباز: (ن: همباز ()): متن = ک، س، آ ۹- س، آ: دستکار: (ن: دستمار (حرف چهارم بی نقطه): ق: آ:
دستوار: ن: دستیار: (ن: متن = یازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۹۳۱-۹۳۲): و أنا الذی أراک ذلک المنام الهائل ۱۰- ل: (نیز: ب): بهرام و
۱۱- ق، ل، س، آ (نیز: ن، ل، ق): رخ لا جورده (نیز و، ن، ق): رخ لا زورده: (ق: آ: ترسان ز کار نبرده؛ متن = ل، س، ل (نیز: ل، ب، آ، ب): ۱۲- (آ: کش)
۱۳- (ب: گر): و این بیت را ندارند؛ بنداری (۹۳۵-۹۳۶): فأطرق بهرام فقال فی نفسه: ربما أنفع فی بعض الحروب اذا ضاقت بی الأمور
۱۴- ل: بدو گفت: (و: چنین گفت با دل که) ۱۵- (ا: یا): ۱۶- (ا: یا سپاه): س، آ (نیز: ا): تیره راه: ق: جادو تیره راه: س، آ (نیز: ن، ب، ن، آ):
جادوئی بر سپاه: (ل، و: جادوئی تیره راه: ل: جادوئی دین تبه: ب: جادو و تیره راه: ق: آ: آمدش اندران کندگاه (ق: (۹)) متن = ل، ک: بنداری
(۹۳۷): ثم رجع الی نفسه و قال: هل نفع هذا ملک التزک شیئا؟ ۱۷- س، آ (نیز: ن، ل، و-ب): نیکوئیها: متن = ل-ل، آ (نیز ق: آ، ب): ۱۸- (ب:
شناس- که دارد ز یزدان سپاس؛ بنداری (۹۳۸): و هل یرتجی الخیر إلا من الله المعز المذل؟ ۱۹- س، ق، ل، آ (نیز: ن، ل، و-ب): آزان پس؛
متن = ل، ک، س، آ (نیز ق: آ، ب): (ل: بر بی برش: ک: جدا مانده بی جان سر بی تش: ق: آ: بیفکنند در خاک بی بر برش): متن = دوازده
دستنویس دیگر؛ بنداری (۹۳۹): فأمر به فضرب رقبته، و غرقت فی دمه حیثه ۲۰- ل-ل، آ (نیز ق: آ، ب): چو: متن = س، آ (نیز: ن)
۲۱- (ن: ای): ۲۲- آ: جاور: ۲۳- س، ق، ک، س، آ (نیز: ن، ل، و-ب): حو: متن = ل، ل، آ (نیز ق: آ، ب): ۲۴- س، آ (نیز: ل، ل، ق): فیروزی
۲۵- ل: نیروی ۲۶- (ب: بنداری): ۲۷- (ا: جاز): ۲۸- (ا: جاز): ۲۹- (ل: که نوشه) ۳۰- ق: (نیز: ل، آ، ب): رای: دل: کوه رای: س، آ (نیز: ل، ل، ق): کسی کوه
رای: متن = ک، ل، س، آ (نیز: ن، ق، ب، و، ن، ق) ۳۱- (ق: آ، ب، و: آزان پس) ۳۲- (ن: آ: دبیری: آ: دلیری) ۳۳- (ن: آ: نامدار) ۳۴- ک: راجو تو
۳۵- ل: نه نوشین روان: ق، ل، آ (نیز و): نوشین روان: ک: روشن روان: س، آ (نیز: ل، ب): اوشین روان: س: جمشید و روشن روان: (ن، ن، آ:
بهرام و نوشین روان: ل: کسرای نوشین روان: متن = (ق، آ، ب): ک: پس از این بیت افزوده است:

که فرخ نژادی و فرخ پیی به هر تازه موم بوم ری (۱) (۹۴۹)

که تا هر کی^۱ شد کشته^۲ از مهتران
سراشان^۶ بزید^۷ یکسر ز تن
درفشی^۸ درفشان پس هر^۹ سری^{۱۰}
ایران و سرها همه گرد کرد

بزرگان^۳ ترکان^۴ و جنگی سران^۵،
کسی را که بد مهتر انجمن،
که بودند از آن^{۱۱} جنگیان^{۱۲} افسری^{۱۳}،
بیردند^{۱۴} از^{۱۵} آوردگاه نبرد

۹۶. دبیر^{۱۶} نیننده^{۱۷} را پیش خواند
از آن لشکر نامور^{۱۹} بی شمار
و زان^{۲۲} جنگ و از چاره از^{۲۳} هر دری
و زان^{۲۵} کوشش و جنگ ایرانیان
چُن^{۲۶} آن^{۲۷} نامه بنیشت^{۲۸} نزدیک شاه
۹۶۵ نخستین سر ساه^{۳۰} بر نیزه^{۳۱} کرد
سران^{۳۳} بزرگان^{۳۴} توران زمین
بفرمود تا بر ستور توند

ز هر در فراوان^{۱۸} سخن ها براند:
و زان^{۲۰} جنبش و گردش روزگار^{۲۱}،
کجا رفته بُد با چنان^{۲۴} لشکری،
که نگشاد روزی سُواری میان!
گزین کرد گوینده یی زان سپاه^{۲۹}
درفشی کجا^{۳۲} داشتی در نبرد،
چنان هم درفش سواران چین،
به زودی بر شاه^{۳۵} ایران برند^{۳۶}

۱-س.س.۴ (نیز لن، ق.۲، بی.ب.ب): هر که؛ (ل:۲): هر کس که؛ متن = ل.۲: شد از کشته (وزن درست نیست)؛ (لن، ل:۲): باشد کس)؛
متن = دوازده دستنویس دیگر ۳-ل (نیز بی): بزرگان و؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۴-ل (لن: ایران؛ بی: نیکان؛ ل:۲): توران) ۵-ل:
چو جنگاوران؛ س (نیز بی): گنداوران؛ (ل:۲): جنگاوران؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ ل:۲ پس از این بیت افزوده است:
بزرگان برفتند تا رزمگاه
که تا هر که شد کشته توران سپاه (l)

عل: سرایشان ۷-ک: بریدند؛ ل.س.ل (نیز لن، بی، ل:۲): بیژند؛ (و:۳): برید (حرف چهارم بی نقطه)؛ متن = ق.س.۴ (نیز ق.۲، بی.ب)
۸-س.ق (نیز بی، بی، ا): درفش؛ متن = ده دستنویس دیگر ۹-ل: ز هر سو ۱۰-ل (بی: یکی) ۱۱-ل: زان ۱۲-ل: چینیان؛ (ا: جنگ و آن)؛
متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۳-ل: لشکری ۱۴-ل (بی: یاورد) ۱۵-ل: ز ۱۶-ل: دبیر و ۱۷-ل: س.ک.ل (نیز لن-ل: بی): نویسنده؛
متن = ق.س.۴ (نیز ا) ۱۸-ل (ق:۲): دفتر اول (در فراوان)؟؟) ۱۹-ل (بی: نامور لشکر) ۲۰-ل (نیز ق.۲، بی): ازان؛ (ا: وزو)؛ متن = یازده
دستنویس دیگر ۲۱-ل (ق:۲): کارزار ۲۲-ل (ق:۲): نیز ق.۲، ل:۲؛ ازان؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۳-س (نیز بی): چاره؛ ق (نیز ا): ز
چاره از؛ ک.ل (نیز و): هر چاره از؛ س (نیز لن): هم چاره از؛ (بی، ل:۲): آن چاره از؛ بی: ز چاره؛ ل: چاره و جنگ و از؛ متن = ق.۲،
ل (۳): بی: چنین؛ بی: بود آنچنان؛ و: بود از چنان) ۲۵-ل: س (نیز ق.۲): ازان؛ متن = ک.ل، ل (نیز لن، ل:۲): بی، بی: این بیت را
ندانند: بنداری (۹۶۳، ۹۵۱)؛ این هم کتب من الفد کتابا الی هرمزد، و شرح فیه ما جرى فی الحرب من أوله الی آخره ۲۶-ل: س.۴
(نیز لن-بی): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۲۷-ل (ق:۲): این) ۲۸-ل: س.ق.ل، ل.س.ق.ل، ل.س.ق.ل (نیز لن-ل: بی): بنوشت؛ متن = ک (نیز بی) ۲۹-س
(نیز بی، بی): از سپاه؛ ق (نیز و، ا): با سپاه؛ ل (نیز لن، بی، ل:۲): پوینده نی زان (ل:۲): با؛ بی: از) سپاه؛ (ق:۲): گوینده مردی به راه؛ متن = ل.
ک.س.۴ (نیز ل) ۳۰-ل (بی): شاه) ۳۱-ل (نیز: بر ساه) (l) ۳۲-س.ق.ل، ل (نیز بی، ل:۲): بی؛ که وی؛ ک.س.بی (نیز لن، ق:۲): بی، و.ل (ل:۲): که او؛
متن = ل ۳۳-ل: سران و؛ (ل، بی، ل:۲): سر آن؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳۴-س.ق.ل، ل (نیز بی، ل:۲): بی؛ سواران؛ متن = ل، ک.س.۴
(نیز لن، ق:۲، ل: بی، و) ۳۵-ل (ق:۲): ازان جایگه سوی) ۳۶-ل (و: روند)؛ ل، ل:۲ بیت های ۹۶۷-۹۷۳ را ندانند و به جای آنها بیت زیر را
آورده اند:

بیردند نزدیک شاه جهان درودی هم از پهلوان (لن:۲): پهلوانان (l) و مهان

همی داشت اندر هری ناپسود.^۳
 فرستاد با^۴ سر فراوان^۵ سوار،
 سوی جنگ پرموده^۸ بردن سپاه
 به پیش سواران یکی رهنمای^{۱۰}

اسیران و آن^۱ خواسته هرج^۲ بود
 بدان تا چه فرمان دهد شهریار
 همان تا بود نیز^۷ دستور شاه
 ستور مژوند اندر آمد ز^۹ جای^{۱۰}

برفتند بی‌ساز و اسب^{۱۳} و بنه
 سواران ترک و^{۱۵} سواران^{۱۶} چین
 بینداخت از سر کلاه مهی!
 بر آن^{۲۲} مهتران تلخ شد روزگار!
 کسی را نبد خورد و آرام^{۲۶} و خواب!
 به^{۳۰} مژگان همی^{۳۱} خون دل برفشاند!
 که^{۳۳} رزم^{۳۴} جستن^{۳۵} نکردند^{۳۶} کار؟

و زان^{۱۱} روی ترکان همه برهنه^{۱۲}
 رسیدند یکسر^{۱۴} به توران زمین
 چن^{۱۷} آمد به پرموده^{۱۸} زان^{۱۹} آگهی
 ۹۷۵ خروشی^{۲۰} برآمد ز ترکان به زار^{۲۱}
 همه سر پر از گرد^{۲۳} و^{۲۴} دیده پر آب
 و زانپس^{۲۷} گوان را^{۲۸} بر خویش^{۲۹} خواند
 بپرسید کآن لشکر^{۳۲} بی‌شمار

۱- (بی: از): ۴- ق، ل (نیز ق ۲، و، آ، ب): هر چه؛ متن = ل؛ س ۲ بیت‌های ۹۶۸-۹۷۰ ندارد؛ ق ۲ پس از این بیت افزوده است:

فرستاد نزدیک شاه جهان
 فرستاده رفت از در پهلوان

۳- ل، س، ق، ل (نیز ق ۲، و، آ، ب): ناپسود؛ متن تصحیح قیاسی است ۴- س (نیز ب): بر: ۵- ک: سواران؛ س، ق، ل (نیز ل، ل، و، آ، ب):
 سرفرازان؛ متن = ل (نیز ق ۲، ب): عک: کار: ۷- (و: پیش): ک: نیز تا بود؛ (ق ۲: همی بود تا پیش): متن = ل، س، ق، ل (نیز ل، ل، و، آ، ب):
 ۸- ل (نیز ل): ب: زموده؛ ق (نیز ل): (و: زموده (بی نقطه)): متن = س، ک (نیز ق ۲، ب، و، ب: بنداری): برموده ۹- ل (و، آ، ب): ۱۰- ل:
 بخا- رهنما؛ ک، ق ۲ پس از این بیت افزوده‌اند:

کشیدند رنج و سپردند راه
 بدان تا بزودی ببیند شاه

بنداری (۹۶۴-۹۷۱): و نفذ الیه رأس ساهه شاه و رأس ولده الأصغر بغبور، مع رؤس قوادهم و أمرائهم، و مع من حصل من الأسرى فی
 یدہ ۱۱- ک، س (نیز ق ۲، ب، و): و زین؛ متن = ل، س، ق، ل (نیز ل، ل، و، آ، ب): ۱۲- ل (ق ۲: گریزان همه) ۱۳- ک، س (نیز و): بی‌اسب و ساز؛
 متن = ده دستنویس دیگر ۱۴- ک: پریان؛ س ۲: گریان؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۱۵- (ا: حرو) ۱۶- ل: دلبران ۱۷- ل، س (نیز
 ل، ب): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۸- ل: بزموده؛ ق (نیز ل، ل، و، آ، ب): بزموده؛ (لن: ب: بزموده)؛ متن = ده دستنویس دیگر و بنداری:
 برموده ۱۹- س، ق، ک، ل (نیز ل، ل، و، آ، ب): این؛ (ق ۲، ب: زین؛ ل: آن): متن = ل، س، ق، ل (نیز ل، ل، و، آ، ب): ۲۰- (ب: خروشان) ۲۱- (ا: هزار)
 ۲۲- س (نیز ل، ب): ابر ۲۳- (ق ۲: خاک): ۲۴- ل (و: حرو) ۲۵- (ق ۲: یکی) ۲۶- س، ق، ل (نیز ل، ل، و، آ، ب): نه خورد و نه آرام؛ (و:
 نه آرام و نه خورد)؛ متن = ل، ک، س (نیز ق ۲، ب): بنداری (۹۷۲-۹۷۶): قال: ولما تاهمی الخیر الی برموده بما جری علی آیه رمی بالتاج
 عن رأسه و أخذ فی البکاء و العویل (بنداری) ترجمه بیت‌های ۹۷۲-۹۸۷ را پس از ترجمه بیت‌های ۹۸۸-۱۰۲۷ آورده است) ۲۷- ل
 (نیز ق ۲): از آن پس؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۸- س، ق، ل (نیز ل، ل، و، آ، ب): یکی را؛ س ۲: سوگوران؛ متن = ل، ک (نیز ل، ل، و، آ، ب،
 و، ل، آ) ۲۹- س، آ: سوی خویش؛ (و: همه پیش)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۳۰- س (نیز ل): ز ۳۱- (و: همه) ۳۲- ل: کز لشکری
 ۳۳- ل: که در ۳۴- س، ق، ل (نیز ل، ل، و، آ، ب): جنگ؛ متن = ل، س (نیز ل، ل، و، آ، ب): ۳۵- ک: کردن ۳۶- (ب: بگردند)؛ بنداری
 (۹۷۷-۹۷۸): ثم قال: کیف تم علیه ذلک مع کثرة عدده و قلّة عسکر عدوّه؟

که ما داشتیم آن^۲ سپه را زبون
 نبیند کس اندر^۳ جهان یک سوارا
 دلیران بگیرند پیش درنگ^۴]
 تخت^۵ از دلیران او^۶ کودکی
 کزین^۸ بیش گویم^۷، نباید^۱ شنید!
 پراندیشه گشتش دل^{۱۳} از کار اوی^{۱۲}!
 به درد دل^{۱۶} آهنگ آورد کردا
 همه ناملدار از در کارزارا
 بزدیکی رود جیحون کشید^{۱۹}
 بیامد بر شاه روشن روان^{۲۱}

چنین داد پاسخ ورا^۱ رهنمون
 ۹۸۰ چو بهرام جنگی به هنگام کار
 [ز رستم فزونست هنگام جنگ
 نبد لشکرش زان^۵ ما صد یکی
 جهاندار یزدان ورا برکشید
 چو برموده^{۱۱} بشنید گفتار اوی^{۱۲}
 ۹۸۵ بجوشید^{۱۳} و رخسارگان زرد کرد^{۱۵}
 سپه بودش از^{۱۷} جنگیان صد هزار
 ز خرگاه^{۱۸} لشکر به هامون کشید
 و زآپس کجا^{۲۰} نامی پهلوان

۱. ک. س. ۲ (نیز لن، پ، ن، ۲)؛ یکی؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲. (؟؛ این)؛ ک پس از این بیت و ق ۲ پس از بیت سپین افزوده‌اند:

هر آن شاه کر خوار دشمن گرفت به مرگش هواوار (ق:؟) همان بر تن خویش شیون گرفت

بندهی (۹۷۹): فقال له بعض اصحاب ابي: قد اعجبنا كثرتنا، واستصغرنا العدو ۳. (ق: ۲، و: کسی در)؛ در ل آلت‌های این بیت و پیش شده است ۴. س. ل. ۲، ن. ب. این بیت را ندارند؛ این بیت تنها در ل، س ۲ آمده است؛ ترجمه این بیت و بیت پیشین در بندهی نیست هل: راز؛ (ق: ۲، لشکر او ز) عمل (نیز لن، و)؛ نخست (حرف یکم بی نقطه)؛ ل ۲ (نیز پ، ن، ۲)؛ نجست؛ س ۲ (نیز ل، ۲)؛ بخت؛ (ب: بجست)؛ متن = س، ق، ک (نیز ق ۲، ل، ۱) ۵. ل، ۷، ق، ل، ۲، س، آ (نیز لن، ل ۳-۱)؛ ما؛ متن = س، ک (نیز ق ۲، ل، ۱، ب) ۸. س. ل. ازین؛ (ق: ۲)؛ چو زین؛ متن = دو ازده دستنویس دیگر ۹. س، س، آ (نیز لی: کوشم (گوشم؟)؛ (ب: نیز بیشم)؛ متن = ل، ل، ۲ (نیز لن، ق ۲، ل، ۱۰ س: نشاید؛ درک این لت خوانا نیست؛ بندهی (۹۸۲-۹۸۳): فانهم كانوا بالنسبة اليها أقل من نسبة الواحد إلى الألف، فأثره الله تعالى علينا و رزقه النصر و آتاه الظفر ۱۱. ل (نیز لن ۲)؛ بزموده؛ ق، س ۲ (نیز لی، ل، ۲)؛ بزموده؛ (لی، و برموده (بی نقطه))؛ متن = س، ک، ل ۲ (نیز ق ۲، ل، ۱، ب، بندهی)؛ برموده ۱۲. ل، س، ق، س، آ (نیز ق ۲، ل، ۲، و، آ، ب)؛ او؛ متن = ل، آ (نیز لن، پ، ن، ۲)؛ ۱۳. ل ۲؛ بودش دل؛ (لن، ن، ۲)؛ شد دلش؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۴. (ق: ۲، شنید این) ۱۵. ل، ق: کرد زرد؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۶. س. دل درده؛ ق، س، آ در >> دل؛ ل ۲؛ دل اندر؛ متن = ل، ک (نیز لن، ق ۲، ل ۲، ن، آ، ب)؛ لی این بیت و آ این بیت و بیت سپین را ندارند؛ بندهی (۹۸۴-۹۸۵): فاستمر عند ذلك استعمار التار، و صمم العزيمة على طلب الثار ۱۷. س، ق، ل ۲ (نیز ل ۲، ب)؛ کرد ازان؛ ک: بود ازین؛ (لن، پ، و، لن، ۲)؛ بود ازان؛ ق ۲؛ بردش از؛ لی: کرد از؛ متن = ل، س، ۲ ۱۸. س (نیز لی: درگاه)؛ (ق: ۲)؛ چو برموده؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۹. (لن، ۲)؛ رسید؛ ل ۲ این بیت را ندارند؛ ک، ق ۲ پس از این بیت افزوده‌اند:

ک: بدین تا به کین پدر سرفراز به بهرام چو پینه آرد گذار (i)

ق: آ: بلدان تا به کین سرفراز شاه کند روز بهرام چون شب سیاه

بندهی (۹۸۶-۹۸۷): و نهض فی مائة ألف مقاتل و نزل علی شاطی جیحون فعبه العاه ۲۰. س (نیز لی، ب)؛ چو زانجا یگه؛ ق، ل ۲ (نیز ل ۲، پ، و)؛ و زانجا یگه؛ (لن، ن، ۲)؛ و زانجا کجا؛ ق: آ: ازان پس کجا؛ آ: در آن جایگه؛ متن = ل، ک، س، ۲ ۲۱. س، ل ۲ (نیز لی، پ، آ)؛ پور نوشین روان؛ متن = ده دستنویس دیگر

همی گفت کای نامور کهتران؟
 نیامد ز بهرام هیچ آگهی،
 بیاید بدین^۷ داستانها زدن!
 بیامد ز درگاه سالار بار،
 که جاوید بادا^{۱۰} جهاندار شاد،
 به رزم^{۱۲} اندرون گیتی افروز گشت^{۱۳}!
 و زان^{۱۴} نامدارانش برتر نشاندا!
 به کام تو شد کار آن رزمگاه!
 که بخت بداندیش برگشت^{۱۸} پیرا
 که فغفور خواندی بدانگه^{۲۰} پذیرش^{۲۱}،
 همه شهر نظاره^{۲۳}ی آن^{۲۴} سرست!
 به زودی خم آورد^{۲۶} بالای راست،

نشسته جهاندار با مهتران^۱
 ۹۹۰ دو هفته بدین^۳ بارگاه^۴ مهی
 چه گوید، ازین پس^۵ چه شاید بدن؟
 همانگه که^۸ گفت این^۹ سخن شهریار
 شهنشا را زان سخن مژده داد
 که بهرام بر ساوه پیروز گشت^{۱۱}
 ۹۹۵ سبک مرد بهرام را پیش خواند
 فرستاده گفت: ای سرافراز شاه
 انوشه بدی^{۱۵}، شاد و^{۱۶} رامش پذیر^{۱۷}
 سر ساوه و آن کهتر پسرش^{۱۹}
 زده بر سر نیزهها بر دژست^{۲۲}
 ۱۰۰۰ شهنشا بشنید^{۲۵}، بر پای خاست

۱-ل: موبدان؛ (پ: کهتران)؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲-ل: بخردان؛ ک، س: آ: چاره گر کهتران؛ س (نیز لی، و، پ): بیچاره آن سروران؛ ق: بی چاره سروران؛ ل (نیز ل ۲، ۳): بیچاره ای سروران؛ (ن، پ، ن: آ: بیچاره آن کهتران (پ: مهتران))؛ متن = (ق: آ): بنداری (۹۸۹-۹۸۸): قال: و قعد هرمزد یوما فی ایوانه، و فی خدمتہ أصحابه و أمراءه فقال لهم ۳-س: ق (نیز ل ۲، ۳، پ: آ): برین؛ متن = ده دستنویس دیگر ۴-ک: کارگاه؛ در، س، لی، پ: این بیت با بیت سپن پس و پیش شده است؛ بنداری (۹۹۰): قد مضت علینا خمسة عشر یوما لم یأتنا فیها عن بهرام خیر ۵-ق: آ: زین پس؛ ل: آ: و این خود)؛ ل: گوید ازین پس؛ (ن، ل، ن: آ: دانی درین و؛ س، ل: آن نیز لی، و، آ: پ: که این خود چه بود و؛ (پ: تو گویی چه بود و؛ متن = ک، س، ع: آ: نیاید) ۷-س: آ: (نیز ق: آ، ل، و، پ: برین؛ ن، ل: همه)؛ متن = ل، ق، ک، ل: (نیز لی، پ، آ: پ: بنداری (۹۹۱): و ماندنی کیف حاله، و لإلام انتهى أمره، مع ملک الترتک ۸-ق: (نیز ق: آ): جو ۹-ق: آن؛ س: پیش از این بیت و ق: آ: پس از این بیت افزوده اند:

دل اندر شتاب و روان در (ق: آ: بر) شتاب

کسی را نبد خورد و آرام و خواب

۱۰-ق: آ: باد این؛ ل: آ: بیت های ۹۹۹-۹۹۹ را ندارد؛ س: به جای این بیت و ق: آ: پس از بیت بالا (۹۹۲) پ: افزوده اند:

بدو بازگفت آشکار و نهان
 به مژده بر شهریار جهان

(ق: آ: بدان تا بگوید ز کار جهان)

- ۱۱- (آ: شد)؛ (ق: آ: همانگه چو گفت این سخن شهریار (۹۹۲: آ: پس او نندارد)) ۱۲- (ل: رز < >) ۱۳- (آ: شد)؛ بنداری (۹۹۲-۹۹۴): فلم یربح ذلک المجلس حتی أتاه حاجب الباب، و بشره بظفر بهرام و وصول رسوله ۱۴-س: آ: ازان؛ بنداری (۹۹۵): فأمر بإدخاله علیه فدخل فقلقه و أكرمه و احترامه ۱۵- (ق: آ، لی، پ: بزی) ۱۶-ک: شاه و؛ (ن: شاه)؛ متن = دو آهده دستنویس دیگر ۱۷-س: روشن پذیر ۱۸-ل، ک، س: آ: (نیز ل، ن، ق: آ، پ، ن: آ): تو گشت؛ متن = س، ق (نیز لی، ل، و، آ، پ: بنداری (۹۹۶-۹۹۷): فهناك الرسول بالفتح الجليل والنصر العزيز ۱۹- (ن، ل، ن: آ: پسر)؛ ق (نیز ل: آ): مهتر پسرش؛ ک (نیز پ، و): مهتر پسر؛ ل: شاهست و کهتر پسر؛ (ل: و آن نبرده پسرش)؛ متن = س، س: آ: (نیز ق: آ: جو، ل، پ، آ: ک: (نیز پ: آ: مرو را)؛ (ق: آ: هم آنکه)؛ ل: خواندش آنکه؛ (ن، ل، ن: آ: خواندش (ن: آ: می خواند) ری را؛ و خواندش بدانگه)؛ متن = س، ق، س: آ: (نیز لی، ل، آ، پ: آ): ل، ک (نیز ل، ن، پ، و، ل، ن: آ): پلر؛ متن = س، ق، س: آ: (نیز ق: آ، لی، ل، آ، پ: آ): ک: ۲۲-ک: نیزه بر بست (ل) ۲۳- (ق: آ: نظاره بر) ۲۴- (پ: هر)؛ بنداری (۹۹۸-۹۹۹): و أخیره باتیانہ برأس ساوه شاه، و رأس ولده ۲۵- (ل: بشنید و) ۲۶-س: بر آورد

همی بود بر^۱ پیش یزدان به پای^۲
 بداندیش ما را تو کردی تباه^۵
 چنان زار و نومید بودم ز بخت^۷
 سپهبد نکرد این^۸، نه جنگی^۹ سپاه
 ۱۰۰۵ بیابرد^{۱۱} گنج^{۱۲} درم صد^{۱۳} هزار
 سه یک زان نخستین^{۱۴} به درویش داد
 سه یک دیگر از بهر^{۱۶} آتشکده
 فرستاد تا هیرتد را دهند^{۱۹}
 سیوم^{۲۲} بهره جایی^{۲۳} که ویران بود
 ۱۰۱۰ کند یکسر آباد جوینده^{۲۴} مزد^{۲۵}
 بیخشید پس^{۲۷} چهارساله خراج
 نیشند^{۳۰} پس نامه از^{۳۱} شهریار

همی گفت کای^۲ داور رهنمای^۲،
 توی^۶ آفرینندهی هور و ماه^۵
 که دشمن نگون اندرآمد ز تخت^۷
 که یزدان بُد این بنده^{۱۰} را نیک خواه!
 ز گنجی که بود از پدر^{۱۳} یادگار،
 پرستندگان را درم بیش^{۱۵} داد،
 همان^{۱۷} مهر و^{۱۸} نوروز و جشن سده،
 که در پیش^{۲۰} آتشکده برنهند^{۲۱}،
 رباطی که اندر بیابان بود،
 نباشد به راه اندرون بیم دزد^{۲۶}
 به درویش و آن را که بد^{۲۸} تخت^{۲۹} عاج
 به هر کشوری سوی^{۳۲} هر نامدار،

۱-س (نیز ق^۲، ل^۱، م^۱، با)؛ در؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲-ل: پا-جا ۳-س، ق (نیز ل^۱، آ^۲، ب)؛ چنین؛ متن = ل، ک، ل^۲، س^۲، آ (نیز ل^۱، ق^۲، و^۱، ن^۱) ۴-ق (ل^۱، ن^۱، ق^۲، ب)؛ ای)؛ ۵-ل: هلاک-آب و خاک ع-س-س^۲ آ (نیز ل^۱، ن^۱، ب)؛ تونی؛ متن = ل = ۷-ق (ل^۱، ن^۱)؛ تخت-بخت) ۸-س، ق، ل^۲ (نیز ل^۱، آ^۲، ب)؛ و؛ (ب: آن)؛ متن = ل، ک، س^۲ آ (نیز ل^۱، ن^۱، ق^۲، و^۱، ن^۱) ۹-ل: چندین ۱۰-جنگ؛ ق (آ^۲)؛ بند؛ متن = سیزده دستنویس دیگر؛ بنگاری (۱۰۰۴-۱۰۰۰)؛ قوئب الملک قائما من السرور و الفرح، و سجد لله تعالی شکرا علی ما أتاح له من ذلک ۱۱-ب: برآورد) ۱۲-ل: از آنپس صد و سی؛ س، ق (نیز ل^۱، و^۱، ن^۱، آ^۲، ب)؛ گنجی (ب: گنج) و درم صد؛ ک: بندوی (ق)؛ راسی؛ ق (آ^۲)؛ دینار چون صد؛ متن = ل^۲، آ^۲، س^۲ آ (نیز ل^۱، ل^۱، م^۱، ب) ۱۳-ل: بد از پدر؛ س (نیز ل^۱، ب)؛ بدان (ب: بد از) گنج نوشین روان (ل^۱)؛ نوشیروان؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بنگاری (۱۰۰۵)؛ و آمر یا حصار مائة ألف درهم ۱۴-ق (و: درم)؛ ک (نیز ب)؛ آن درم را؛ س، ق، ل^۲ (نیز ل^۱، ل^۱، آ^۲، ب)؛ سبک (م-سه یک)؛ آن درم را؛ ل^۱؛ ن^۱؛ یکی گنج از آن پس؛ ق^۲؛ سبک (م-سه یک)؛ آن نخستین؛ ل^۱؛ سبک (م-سه یک)؛ زان دو گنجی؛ متن = ل، س^۲ آ (نیز ق^۲) ۱۵-ل: سراینده راجامه خویش؛ بنگاری (۱۰۰۶)؛ و آمر بصرف بعضی الفقراء و المحتاجین و العباد و الصالحین ۱۶-م: بهره از بهر؛ ق، ل^۲ (نیز ل^۱، ل^۱، آ^۲، ب)؛ غنیمت که بد (ل^۱)؛ کند؛ پیش؛ ل^۱، ن^۱؛ و دیگر بدی (ل^۱؛ آ^۲؛ شدی) پیش؛ ق^۲؛ سبک دیگر از بهر؛ ب: و دیگر سه یک پیش؛ متن = ل، ک، س^۲ آ (نیز و) ۱۷-س (نیز ق^۲)؛ هم از؛ ل^۱؛ همه؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۸-ق، ل^۲، س^۲ آ (نیز ل^۱، ل^۱، و^۱، ن^۱، آ^۲، ب)؛ جو؛ ل، س، ک (نیز ق^۲)؛ بهر؛ متن = (I) ۱۹-ک: دهد ۲۰-ب: بر پیش؛ و: بنیاد؛ س (نیز ب)؛ چه در پیش؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۱-ک: در نهد؛ ل^۱؛ در نهند؛ و: زان نهند؛ س^۲؛ آ: آتش دله (ق)؛ برنهند؛ ق (آ^۲)؛ آتش بر آتش نهند؛ ل^۱؛ آتش کله (ق)؛ برنهند؛ متن = ل، س، ق، ل^۲ (نیز ل^۱، ل^۱، م^۱، ب) ۲۲-ک (نیز آ)؛ سیم؛ س، ق (نیز ق^۲)؛ سوم؛ س^۲ آ (نیز ب)؛ سوم؛ ل^۱؛ دگر؛ ل^۱؛ سیم؛ ب: سیم؛ متن = ل^۲ (نیز ل^۱، و^۱، ن^۱، آ^۲) ۲۳-ق (و: چاهی) ۲۴-س (نیز ل^۱، ب)؛ داندند؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۵-ل، ق، ل^۲، س^۲ آ (نیز ل^۱، و^۱، آ^۲، ب)؛ مرد؛ متن = ک، س^۲ آ (نیز ل^۱، ق^۲، ن^۱) ۲۶-ل (نیز ب)؛ و: درد؛ ق (آ^۲)؛ و: درد؛ س (نیز ل^۱، ب)؛ بدان (س؛ بدو)؛ جو بیارن پرانکده کرد؛ ق؛ چنان تا بدان پاک برکنده کرد؛ ل^۱؛ بدان تا بدان پاک برکنده کرد؛ ل^۱؛ بدان تا نباشد به ره بیم و درد؛ و: نیابد به راه اندرون بیم کرد؛ آ: یلان باید آن پاک برکنده کرد؛ متن = ک، س^۲ آ (نیز ل^۱، ق^۲، ن^۱، آ^۲)؛ بندوی (۱۰۰۷-۱۰۱۰)؛ و صرف بعضی الی بیوت النار و عمارة الریظ و المعابر و غیرها من أبواب البر ۲۷-س، ق (نیز آ)؛ بر؛ ل^۱؛ مر؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۸-م: بر؛ ک؛ با؛ (آ^۲)؛ حرد؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۹-س^۲ آ (نیز ل^۱، ق^۲، ن^۱، ب)؛ و: و: تاج؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بنگاری (۱۰۱۱)؛ ثم أمر بإسقاط خراج الأرض عن الناس أربع سنین ۳۰-ل، ق، ل^۲ (نیز ل^۱، و^۱، ن^۱، آ^۲)؛ نوشند؛ متن = س، ک، س^۲ آ (نیز ل^۱، ق^۲، ل^۱، م^۱، ب) ۳۱-ل: حاز؛ (آ: نامه) ۳۲-س ل^۲ (نیز ل^۱، و^۱، آ^۲)؛ نزد؛ ل^۱، ن^۱؛ و: به؛ متن = ل، س^۲ آ (نیز ق^۲)

که بهرام پیروز شد بر سپاه
پرستنده بد شاه در هفت روز
۱۰۱۵ فرستاده ی پهلوان را بخواند
مرآن نامه را خوب پاسخ نبشت
یکی تخت سیمین فرستاد نیز
ز هیتال تا پیش رود بزرگ
بفرمود کان خواسته بر سپاه
۱۰۲۰ مگر گنج ویژه تن ساوه شاه
و ژانسی تو خود جنگ پرموده ساز

بریدند بی بر سر ساوه شاه
به هشتم چو بفروخت گیتی فروز،
به مهر از بر نامداران نشاند
درختی به باغ بزرگی بکشت
دو نعلین زرین و هرگونه چیز
به بهرام بخشید و بنیشت چک
بخش آنچ آوردی از رزمگاه
که آورد باید بدین بارگاه
معان تا شود شاه گردن فراز!

۱-س، ق، ل (نیز لی، ل، آ، ب): بریدش به خنجر؛ (پ: بدیدند بی تن)؛ متن = ل، س، ق (نیز لن، و، لن، آ)؛ ک از ۱۰۱۳ و ۱۰۱۹ اب یک بیت ساخته و ۱۰۱۳، اب ۱۰۱۹ را رانداخته است؛ ق آ به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

که بهرام بر ساوه پیروز گشت
سر تخت ما گیتی افروز گشت

۲-ل، آ: شد؛ (ق: پرستنده)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳-س (نیز لی، ب): تا هفت؛ (ن، پ، و، لن، آ: در هفت)؛ متن = ق، ل، آ، س (نیز ق، ل، آ، ب، ق، ل (نیز ل، آ، ب): و ژانسی چو بفروخت؛ س ۲ (نیز لن، ق، آ، و، لن، آ): چو برزد سر از چرخ (ق: آ: کوه: پ: برج)؛ متن = ل، س، ق (نیز لی) ۵-س: ناز از بر پهلوانان نشاند؛ (ن، لی، پ، و، لن، آ، ب: به شادی (لی، ب: مقدار؛ آ: میدان: پ: مرد را) بر نامداران نشاند؛ ق: ایسی خویر داستانها براند)؛ متن = ق، ل، آ (نیز ل، آ)؛ س به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

فرستاده پهلوان خواندند
بر نامداریانش بنشانند

۶-س، ق، ل (نیز لن، آ): زود؛ متن = ل، س ۷-ق، ل، آ، س ۲ (نیز لن، آ، ب): نوشت؛ متن = س (نیز ق، ل، آ، ب): ۸- (پ: درخت و) ۹-س (نیز لی): به باغ بزرگی درختی؛ ب بیت های ۱۰۱۶-۱۰۱۶ راندارد؛ بنداری (۱۰۱۶-۱۰۱۶): ثم استحضار رسول بهرام بعد اسبوع و کتب جواب کتابه ۱۰-ل، آ، س ۲ (نیز ل، آ): زرین؛ متن = س، ق (نیز لن، ق، آ، و، لن، آ): بنداری: من الفضة ۱۱-س: بر نقش؛ ق: درو میخ؛ س ۲ (نیز لن، ل، آ، پ، و، لن، آ): چو (س: آ: چه) نعلین؛ (لی: بدو نقش؛ آ: درونش ز)؛ متن = ل، ل (نیز ق، آ)؛ بنداری (۱۰۱۷): ورتب له تختا من الفضة، و نعلین من الذهب، و نقدها الیه مع تحف كثيرة و هدايا جلیلة ۱۲- (ن: آ: جروود) ۱۳-س، ق، ل (نیز لی، و، آ): بزرگ؛ س ۲ (نیز لن، آ): بزرگ (۹)؛ متن = ل (نیز ق، ل، آ، ب): (ن: شاه سترگ)؛ س، ق، ل (نیز لی، و، آ): داد آن دلیر سترگ؛ (پ: بدادش بدان پهلوان سترگ)؛ متن = ل، س ۲ (نیز ق، ل، آ، ب): بنوشت؛ بنداری (۱۰۱۸): و کتب له المنشور بممالک خراسان و ماوراءالنهر من حد بلاد الهیاطلة إلى الوادی المعروف بوادی برک ۱۵-ق، س ۲ (نیز لی، آ): آنچه؛ متن = ل، س (نیز لن، ق، آ) ۱۶-ک (نیز پ): آوردنی نوز راه؛ س ۲ (نیز لن، ق، ل، آ): دیدی (ن: باشد) ز (س: آ: ق: به) بی راه و راه؛ متن = ل، س، ق، ل (نیز لی، و، آ، ب): ۱۷- (و: ویژه گنج) ۱۸-س ۲: برین؛ س، ق، ل، آ: این بیت را ندارند؛ این بیت در ل، ک، س، آ، ن، ق، ل، آ، پ، و، لن، آ آمده و بنداری نیز داشته است؛ بنداری (۱۰۱۹-۱۰۲۰): و امره أن یفرق ما أقاده الله علیه من الأنفال و الغنائم علی من معه من العسکر ما خلا خزائنه ساوه خاصة فإنه یفذهها الیه ۱۹- (ق: آ: زان پس) ۲۰-س: بر؛ ق (نیز لی، آ): مر؛ ل: سر؛ ل: پرو؛ ل: و؛ همی؛ لن: بران؛ متن = ل، ک، س ۲ (نیز ق، آ): پ ۲۱- (پ: پیکار) ۲۲-ل (نیز لن، آ): بزموده؛ س (نیز لن، و، آ): برموده (بی نقطه)؛ ل، آ، س ۲ (نیز لی، ل، آ): بزموده (در ل آ حرف یکم بی نقطه)؛ متن = ق: ک (نیز ق، آ، پ، بنداری: برموده ۲۳-ل: خصم؛ س: شاد و ک (نیز ل، آ، و، لن، آ): شاه و؛ ل: آبیش و؛ (لی: شاد)؛ ق: همی تا شوی شاد و؛ متن = ۲۴- (ق: آ: کار بر ما دراز)؛ متن = س ۲ (نیز لن، پ، آ): بنداری (۱۰۲۱): و أن ینهض إلى مقاتلة ابن ساوه الأكبر

نشته به هر شهر^۱ منشور نیز
 پس اسپ کین^۲ پهلوان^۳ خواستند،
 سپهبد ازوه^۴ شاد^۵ و پدرام^۶ شد
 جزاز گنج ناپاک دل ساوه شاه،
 جهاننده^{۱۰} و نامداران^{۱۱} خویش،
 سپهبد سوی جنگ شد با سپاه^{۱۲}

هم ایرانیان را فرستاد چیز
 فرستاده را خلعت آراستند
 فرستاده چون پیش^۴ بهرام شد
 ۱۰۲۵ غنیمت ببخشید پس^۸ بر سپاه
 فرستاد با استواران^۹ خویش
 ببرند یکسر به درگاه شاه

گفتار اندر رزم بهرام چوبینه با پرموده پسر ساوه شاه^{۱۳}

که جویدهمی تخت شاهنشهی،
 کزان^{۱۹} دز بیدی^{۲۰} ایمن و شادکام،
 ز دینار و^{۲۴} از^{۲۵} گوهر و بیش و کم
 بیامد گزازان^{۲۷} سوی^{۲۸} رزمگاه!
 به رهبر نکردند جای درنگ^{۳۰}

ازوه^{۱۳} چون به پرموده^{۱۵} رفت^{۱۶} آگهی
 دزی داشت پرموده^{۱۷} آوازه^{۱۸} نام
 ۱۰۳۰ نهاد آنچه^{۲۱} بودش به دز^{۲۲} در^{۲۳} درم
 ز^{۲۶} جیحون گذر کرد خود با سپاه
 دو لشکر به^{۲۹} تنگ اندر آمد به جنگ

۱-ل، س، ل (نیز لن)؛ نوشته به (ل: ز) هر شهر؛ ق: نوشتند به هر جای؛ (و: به هر شهر بنوشت)؛ متن = ک، س، آ (نیز لن، ق: آ، پ، ا)
 ۲-ل، س، ق (نیز لن)؛ جهان؛ (ل: کسی؛ و: گو؛ لن: کش)؛ متن = ۳-ق: آ: بسی گوهر و نیکوی؛ متن = ک، ل، آ، س، آ (نیز لن، پ)؛
 بنداری (۱۰۲۲-۱۰۲۳)؛ ثم خلع علی الرسول و رده الی صاحبه ۴- (ا: نزد) هس، ق (نیز ل)؛ ازان؛ س: ازوه؛ ک (نیز پ)؛ سه باز ازوه؛
 ل (نیز لن)؛ (ا: سپهبد ازان؛ متن = ق: لن، ل، ن) ۶- (ل: تند) ۷- ق (نیز لن)؛ به رام؛ ق: با کام؛ پ: با رام)؛ متن = س، ک، ل، آ، س، آ (نیز
 لن، ل، آ، ن)؛ و به جای این لت آورده است: همه راه دلشاد و پدرام شد؛ ل این بیت را ندارد؛ بنداری (۱۰۲۴)؛ فلما حصل عند بهرام
 فرح بجواب کتابه و استبشر بما انعم علیه الملك فی خطابه، و تلقی امره بالامثال ۸- (ن: آ: جس) ۹- س، ق، ل (نیز لن، ل، و، ا)؛
 آن سواران؛ (ن، پ، ن: آ: او سواران)؛ متن = ل، ک، س، آ (نیز ق) ۱۰- ک: پسندیده ۱۱- ق: پای کاران ۱۲- ق: این بیت را ندارد؛ ق: آ پس از
 این بیت افزوده است:

چو کار سپه سر به سر راست کرد همی جنگ برموده را راست کرد (۱)

بنداری (۱۰۲۵-۱۰۲۷)؛ و فرق الغنائم علی عسکره، و نفذ خزانه ساوه شاه إلی حضرة سلطانه و مالک امره. و تفرغ لقتال الخاقان
 برموده بن ساوه و حربیه ۱۳- ل: خیر یافتن برموده از بهرام چوبین؛ ق: جنگ بزموده شاه ترکان با بهرام چوبینه رازی؛ ک: رزم کردن
 بهرام با خبر برموده پسر ساوه شاه؛ ل: رزم بزموده با بهرام چوبین؛ س: آ: جنگ بهرام چوبینه با برموده؛ متن = س؛ بنداری؛ ذکر ماجری
 بین بهرام چوبین و بین برموده بن ساوه شاه، و ما انتهى الیه امرهما ۱۴- س (نیز ا): ازان؛ ق: وزین؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۵- ل،
 ق (نیز لن)؛ بزموده؛ (ن: برموده (حرف یکم بی نقطه)؛ ل، آ، پ: بزموده؛ متن = س، ک، ل، آ، س، آ (نیز ق، و، ا) ۱۶- ل: شد؛ ترجمه
 بیت های ۱۰۲۸-۱۰۳۱ در بنداری نیست ۱۷- ل، ق (نیز لن)؛ بزموده؛ ل (نیز لن، و): برموده (بی نقطه)؛ (ل: ل: بزموده)؛ متن = س، ک،
 س، آ (نیز ق، آ، پ، ا) ۱۸- ل: افزاز؛ س (نیز ق، و، ا)؛ آواره؛ ق: آواره؛ ل: وآره؛ (ن: آویزه؛ ل: آویزه؛ ل: کپوراه؛ پ: اوراه)؛ متن = ک،
 س، آ ۱۹- ق: وزان؛ ۲۰- (ا: جردی) ۲۱- (ل، پ، و، ن، ا: آنچه) ۲۲- س: دل ۲۳- (ا: بر) ۲۴- (ن: جو) ۲۵- ق، س، آ (نیز لن، ل، ا): ز
 ۲۶- (ن، ق، آ، پ، و، ن، ا: به) ۲۷- (ن: لرازان) ۲۸- (ا: بدان) ۲۹- س: س (نیز لن، ن: آ: چو؛ متن = ل ۳۰- س، ق، ل (نیز لن، ل): زمین (ق،
 ل، آ، ل: جهان) آمد از سم اسبان به خم؛ متن = ل، ک، س، آ (نیز لن، ق، آ، پ، ل، ا)؛ و لت های این بیت را پس و پیش کرده و بیت های
 ۱۰۳۱-۱۰۳۴ را نیز به هم ریخته است: ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴؛ آ این بیت و بیت سپین را ندارد

ز گردن‌کشان برترین^۳ پایه‌اند،
که گردد سنان پیش او خار و خنوم^۴
گرفته دل و مست گشته^۵ به^۶ خون!
به خون^۸ پدر خواهم^۹ از کوه^{۱۰} کین!

سواران و^۱ گردان^۲ پرمایه‌اند
سلیحست^۳ و بهرام‌شان پیشرو^۴
به پیروزی ساه‌شاه اندرون
اگر یار باشد جهان‌آفرین

از^{۱۱} ایران سوی ترک بنهاد روی،
که در چارشنبد^{۱۲} مزن گام را،
همه^{۱۵} کار^{۱۶} ناسودمند آیدت!

۱۰۵۰ بدانگه که بهرام شد جنگ‌جوی
ستاره‌شمر گفت بهرام را
اگر^{۱۳} زین بیچی^{۱۴}، گزند آیدت

ازین^{۱۷} روی و زآن^{۱۸} روی بذرزمگاه^{۱۹}
بدان باغ کامروز باشیم^{۲۲} شاد
می و رود و^{۲۳} رامشگر و خوردنی
چو پاسی ز تیره‌شب اندرکشید^{۲۴}،
که بهرام را جام و باغست^{۲۸} جفت
ز لشکر گزین کرد گرد و سوار،

یکی باغ بد در میان سپاه
بشد چارشنبد^{۲۰} هم از^{۲۱} بامداد
۱۰۵۵ ببرند پرمایه گسترده
بیامد بدان باغ و^{۲۴} می درکشید^{۲۵}
طلایه بیامد به پرموده^{۲۷} گفت
سپهدار از آن جنگیان^{۲۹} شش^{۳۰} هزار

۱- (ن: ج) ۲- س-س آ (نیز لن، لی: ا): اسبان؛ (ق: آ: مردان)؛ متن = ل ۳- ل: کمترین ۴- س، ک (نیز لن، لی): سلاحست؛ متن = ده دستویس دیگر ۵- (آ: خوار و خو)؛ ک: ورا حان درو (۶)؛ (و: پیش او حان درو)؛ متن = ع عس (نیز لن، لی: آ): دست‌شسته؛ متن = یازده دستویس دیگر ۷- ق، ک، ل آ (نیز لن)؛ ز: متن = ده دستویس دیگر ۸- ق (نیز ق)؛ کین: ۹- ک، س آ (نیز لن، ق: آ، پ، و): جویم؛ متن = ل، س، ق، ل آ (نیز لن، لی: آ، پ، و): ۱۰- (نیز لن، لی: امروز) ۱۱- س-س آ (نیز لن، لی: آ، پ، و): ۱۲- ل، س-س آ (نیز لن: ا): چارشنبه؛ (ا: خارسینه)؛ متن تصحیح قیاسی است (۱۰۵۴-ا، پ)؛ بنداری (۱۰۵۰-۱۰۵۱): وکان المنجمون أشاروا علی بهرام عند مفارقة حضرة الملك ألا يخوض يوم الأربعاء غمرة الهيجاء ۱۳- س-س آ (نیز لن، لی: ل، آ، پ، و): وکر؛ متن = ل (نیز ق: آ، پ، و) ۱۴- ل: بیچی؛ (ل: آ: بیونی)؛ س: زانک پونی؛ (لی: آنک پونی)؛ متن = ده دستویس دیگر ۱۵- س، ق (نیز لن، لی: آ، پ، و): همان؛ متن = ل، ک، ل آ، س آ (نیز لن، ق: آ، پ، و): ۱۶- س: کام؛ بنداری (۱۰۵۲): فانه إن فعل ذلك حرم الظفر ولاقي الضرر ۱۷- (لی: ازان) ۱۸- س-س آ (نیز لن، لی: ل، آ، پ، و): آن؛ (ق: آ: روز)؛ متن = ل، س آ (نیز و) ۱۹- س، س آ (نیز لن، ق: آ، پ، و): آن (آ: حان)؛ رزمگاه؛ ق، ک (نیز پ): آوردگاه؛ ل: روزی رزمگاه؛ (و: آ: او رزمگاه)؛ متن = ل، س آ (نیز و) ۲۰- ل، س-س آ (نیز ق: آ، پ، و): او رزمگاه؛ (ن: آ: بیونی)؛ متن = ل، س آ (نیز و) ۲۱- ل، س-س آ (نیز ق: آ، پ، و): آورد؛ (ن: آ: آورد)؛ س: بیآورد؛ (لی: هم آورد)؛ متن = ل ۲۲- ل: جو؛ (ن: آ: آورد)؛ متن = ل، س آ (نیز ق: آ، پ، و): ۲۳- ل: جو؛ رود و: ق، ک، ل آ، س آ (نیز لن، ق: آ، پ، و): آورد؛ (ن: آ: آورد)؛ س: بیآورد؛ (لی: هم آورد)؛ متن = ل ۲۴- ل: جو؛ (ن: آ: آورد)؛ س: بیآورد؛ (لی: هم آورد)؛ متن = ل، س آ (نیز ق: آ، پ، و): ۲۵- (ن: لی: ل، آ، پ، و): آورد؛ (ن: آ: آورد)؛ س: بیآورد؛ (لی: هم آورد)؛ متن = ل، س آ (نیز ق: آ، پ، و): ۲۶- (ن: لی: ل، آ، پ، و): آورد؛ (ن: آ: آورد)؛ س: بیآورد؛ (لی: هم آورد)؛ متن = ل، س آ (نیز ق: آ، پ، و): ۲۷- (ن: لی: ل، آ، پ، و): آورد؛ (ن: آ: آورد)؛ س: بیآورد؛ (لی: هم آورد)؛ متن = ل، س آ (نیز ق: آ، پ، و): ۲۸- (ن: لی: ل، آ، پ، و): آورد؛ (ن: آ: آورد)؛ س: بیآورد؛ (لی: هم آورد)؛ متن = ل، س آ (نیز ق: آ، پ، و): ۲۹- (ن: لی: ل، آ، پ، و): آورد؛ (ن: آ: آورد)؛ س: بیآورد؛ (لی: هم آورد)؛ متن = ل، س آ (نیز ق: آ، پ، و): ۳۰- (ن: لی: ل، آ، پ، و): آورد؛ (ن: آ: آورد)؛ س: بیآورد؛ (لی: هم آورد)؛ متن = ل، س آ (نیز ق: آ، پ، و):

ز ترکان طلايه کس او را ندید
 دم نای سرغین^۵ برآمد ز راه^۴
 بختند ترکان جنگی ز جای^{۱۰}!
 که شیر زبان را بدزید گوش!
 ز دست چپ^{۱۳} لشکر و^{۱۴} دست راست!
 شب تیره و نیزه‌های دراز!
 هوا و زمین را^{۱۷} همی سوختند!
 ز خون سنگ‌ها جز به مرجان^{۱۹} نماند!
 دهان^{۲۰} خشک و لب‌ها شده لاژورد^{۲۱}!
 شب تیره زو^{۲۳} دامن اندر کشید،
 خروشی چو شیر زبان^{۲۵} برکشید!
 تو گرد دلیران جنگی مگرد!
 روا باشد از شیر مادر مکی^{۲۹}!
 به خون ریختن چند باشی دلیر!
 به خشکی پلنگ و به دریا نهنگ^{۳۳}!

سپهدار بر آن^۲ سوی^۳ لشکر کشید
 چن^۴ آمد به نزدیکی رزمگاه
 چو در شب خروش^۷ آمد از^۸ کزمنای^۹
 ۱۰۷۵ ز لشکر بر آن^{۱۱} سان برآمد خروش
 به تاریکی اندر دهاده^{۱۲} بخواست^{۱۲}
 یکی مر دگر^{۱۵} را ندانست باز
 به خنجر^{۱۶} همی آتش افروختند
 ز ترکان^{۱۸} جنگی فراوان نماند
 ۱۰۸۰ گریزان همی رفت مهتر چو گرد
 چنین تا سپیده دمان برمدید^{۲۲}
 سپهدار ایران به ترکان^{۲۲} رسید
 به پرموده^{۲۶} گفت: ای گریزنده^{۲۷} مرد
 نه مردی هنوز، ای پسر^{۲۸}، کودکی
 ۱۰۸۵ بدو گفت شاه^{۳۰}: ای^{۳۱} گریزنده^{۳۲} شیر
 ز خون سران سیر شد روز جنگ

۱-ک (نیز لن، ق، آ): سپه را! متن = دوازده دستنویس دیگر ۲-س، ق، ک، ل (نیز لن، ق، آ، ی، ن، ا، ا): بدان؛ متن = ل، س، آ (نیز ل، آ، ب، و، ب) ۳-ک (نیز ل، ق): روی ۴-ل، س، آ (نیز لن، ی، ب): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۵-ل، ل (نیز لی، ل، آ، و، ب): روئین؛ (ن، ب: سرعین؛ متن = س، آ (نیز - ن، ب) عس (نیز لی، ب، آ، ب): به ماه؛ (ن: ز ماه؛ متن = ل، ق، س، آ (نیز لن، ل، آ، و): ق، آ این بیت را ندارد ۷-ل: آواز کوس؛ س، ق، ل (نیز لی، و، آ، ب): بر (پ: از) در خروش؛ متن = س، ک، س، آ (نیز لن، ق، آ، ن، آ) ۸-ل، ل (نیز ل، آ، آ): و؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۹-س، ن، کزناي؛ (ق، آ: دیدگاه)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۰-ک: چینی ز جای؛ (ق، آ: ازان رزمگاه) ۱۱-س، ق، ل (نیز لی): بدان؛ پ این بیت را ندارد ۱۲-ا: بخواست ((۱۳-ب: چپ و ۱۴-ل (ن: آ: جرو) ۱۵-ق (آ: مرد خود؛ ن: آ: مرد کو)؛ ق این بیت و ل آ بیت‌های ۱۰۷۷-۱۲۶۴ را ندارند ۱۶-ل: ز جیحون ۱۷-ق (آ: با زمینش)؛ ل: زمین و هوا را؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۸-س: مردان ۱۹-ل (ن: مژگان ((۲۰-ل (نیز ل، آ، و): دهن؛ متن = س، ق، ک، س، آ (نیز ق، آ، ی، ب، آ، ب) ۲۱-ل: جاورد؛ متن = ل، ک (نیز ب، و)، ن، ا، ن، آ این بیت را ندارند؛ بنفاری (۱۰۷۰-۱۰۸۰): ثم انصرف إلى مخيمه، و تشرم للبيات، و أمر أصحابه فرکبوا و عاد بهم في الحال تحت سحف الليل. و هجم بهم على مخيم آبن الخاقان، و أمر بندق الكوسات و نفع القرون و الثياب. فوئبت الأتراک و بادروا أعراف الخيول، و علوا ظهورها، و قامت الحرب على ساق ۲۲-س، ک، س، آ (نیز ق، آ، ب): برکشید؛ متن = ل، س، ق (نیز لن، لی، ل، آ، و، ب) ۲۳-س (نیز ب): قیرگون؛ ق، ک (نیز لن، ق، آ، ل، آ): تیره گون؛ متن = ل، س، آ، ی، ن، ا، ا: بی به جای این لت آورده است: شب تیره بر کوه دامن کشید ۲۴-ب: توران)؛ س: ترکان به ایران (ا): ترکان به ترکان ((۲۵-س: دمان؛ ن، لی این بیت را ندارند ۲۶-ل (نیز ل، ق): بزموده؛ ق (نیز لن، ق): بزموده؛ س، آ (نیز لی): بزموده؛ (ن: برموده (بی نقطه))؛ متن = س، ک، س، آ (نیز ق، آ، ب، و، آ، ب) ۲۷-ق: ستیزنده؛ (ا: گزاینده) ۲۸-ک: چه دانی هنر؛ (ن، ل، ن): آ: تو مردی تو خود)؛ س، آ: تو مردی چه دانی هنر؛ (ق، آ: تو مردی نیایی که تو)؛ متن = ل، س، ق (نیز لی، و، آ، ب) ۲۹-ق (آ: باشدت بذرکی (حرف یکم بی نقطه))؟ ۳۰-ک: چشمه؛ س، آ (نیز لن، ق، آ، ب، ن، آ): شاه گفت؛ متن = ل، س، ق (نیز لی، ل، آ، و، آ، ب) ۳۱-ک: کای ۳۲-ل (لی، پ، و: گزاینده)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳۳-س، آ (نیز لن، ق، آ، ب، ن، آ): دریا نهنگ و به خشکی پلنگ؛ متن = ل، ک (نیز لی، ل، آ، و، آ، ب)

نخواهی شد^۱ از خون مردان^۲ تو سیر؟
 بریدی^۳ سر ساه شاه آنک^۴ مهر^۵
 سپاهی بر آن^۶ گونه کردی تباہ
 ۱۰۹۰ از آن^{۱۰} شاه جنگی منم یادگار
 ز مادر همه^{۱۳} مرگ را زاده ایم^{۱۲}
 گریزانم و تو پس^{۱۸} اندر دمان
 اگر باز گردم، سلیحی به چنگ^{۲۰}
 مکن^{۲۲} تیز مغزی و آتش سری
 ۱۰۹۵ من ایدون^{۲۷} شوم سوی^{۲۸} خرگاه خویش
 نیسم^{۳۱} یکی^{۳۲} نامه زی^{۳۳} شهریار
 گر ایدونک^{۳۵} اندر پذیرد^{۳۶} مرا
 من آن بارگه را یکی بنده ام^{۴۱}

بر آن^۳ نه^۴ که هستی تو در دنده شیر!
 برو^۷ داشت تا بود گردان سپهر!
 که بخشایش آرده می هور^۹ و ماه!
 مرا هم چنان دان که^{۱۱} کشتی به زار^{۱۲}،
 ار^{۱۵} ایدونک^{۱۶} ترکیم ار^{۱۷} آزاده ایم^{۱۴}!
 نیایی مرا تا نیاید^{۱۹} زمان!
 مگر^{۲۱} من شوم کشته گر^{۲۲} تو به جنگ^{۲۳}،
 نه زین سان^{۲۵} بود مهتر لشکری^{۲۶}!
 یکی^{۲۹} بازجویم سر^{۳۰} راه خویش،
 مگر زو شوم ایمن از^{۳۳} روزگار
 ازین ساختن^{۳۷} پس^{۳۸} گزیرد^{۳۹} مرا^{۴۰}،
 دل از مهتری پاک^{۴۲} برکنده ام!

۱-ق: بخواهی شد؛ (ا: نباشی تو) ۲-ل: مردم ۳-س: ق (نیز لن، و، لن، آ، ا، ب): برانم؛ متن = ل، ک، س (نیز ق، آ، پ) ۴-ل: بریده
 ۵-ه(ل، ل، آ، پ، ا: آنکه): س: شاهی که؛ متن = ل، ق، ک، س، آ (نیز ق، آ، و، ب) ۶-ع: س: آ: بهر ۷-س: آ (نیز ل): بدو؛ لن، ق: این بیت را ندارند
 ۸-س: ق (نیز آ، ب): بدان؛ (ل: بدین) ۹-ق: آ: بران هور؛ ا: برو هور؛ ل: آورد خورشید؛ (و: نگر تا چگونه بود هور)؛ متن = س، ق، ک،
 س (نیز لن، ل، آ، پ، ب، ق، آ): ۱۰-ل(ن، ق: روزان) ۱۱-ق (نیز ب): دانک ۱۲-س: ق (نیز ل، آ، و، لن، آ، ب): تو زار ک: نزار؛ (ق: آ: نزار
 (حرف یکم بی نقطه)؛ ا: کردی تو خوار)؛ متن = ل، س، آ (نیز لن، پ) ۱۳-س: آ: همان ۱۴-ک: زاده می - آزاده می ۱۵-ک، س: آ (نیز لن، ق، آ،
 ل، آ، پ، لن، آ، ک: متن = ل، س، ق (نیز لن، و، آ، ب) ۱۶-ه(ل، ل، آ، ا: ایدونکه) ۱۷-ک (نیز لن، ل، آ، و): (ل: حارک)؛ س: آ: ترکی و؛ متن = ل، س، ق
 (نیز ق، آ، پ، ب): ک پس از این بیت افزوده است:

بمان تا بمانم به دهر اندکی از آزاد کرد تو باشم یکی

۱۸-ک: پس تو ۱۹-ا: نیایی) ۲۰-ک: سلاحی به چنگ؛ (لن، ق: سلاحم به چنگ؛ ق: بسیجم جنگ (پساوند ندارد)؛ پ: بر تو به
 جنگ؛ ا: بیایم به جنگ (پساوند ندارد)؛ متن = ل، س، ق، س، آ (نیز ل، ل، و، ب) ۲۱-ق (نیز و، ا): و؛ ک: س، آ (نیز لن، ق، آ، لن، آ): اگر؛
 متن = ل (نیز ل، آ، پ) ۲۲-ق (نیز ل، آ): یا؛ ک: س، آ (نیز لن، ق، آ، لن، آ): یا؛ (و: نا(بی نقطه))؛ متن = ل (نیز ب) ۲۳-پ: پلنگ (ل): س، ل، ب
 این بیت را ندارند ۲۴-ل(ل، ل، آ: یکی) ۲۵-ب: ازینسان) ۲۶-س (نیز ب): و؛ ک: تری؛ (ق: آ: و؛ لشکری) ۲۷-س، ق، ک، س، آ (نیز ل): ب):
 اکنون؛ متن = ل ۲۸-ق: (ق: پیش) ۲۹-ق: (ا: ک) ۳۰-ک، س: آ: سر و ۳۱-ل، ک، س، آ (نیز لن، ل، آ، پ، و، آ، ب): نویسم؛ (ق: آ: نه نیسم
 (نه نیسم؟)؛ ل: فرستم؛ لن: نیشتم)؛ متن تصحیح قیاسی است (ه ق، آ): ۳۲-ق: (آ: یک) ۳۳-ل: (ا: بر) ۳۴-س، ق، ک، س، آ (نیز ق، آ،
 ل، و، آ، ب): بدانسان (ل، آ، پ: بدین سان) که باید (ق: شاید؛ ک، س، آ، ق: آ: آید) بدین؛ (ل، لن، آ: برآنسان که آید بدین (لن: آ: برین))؛ متن =
 ل؛ بنده ی (۱۰۹۶-۱۰۸۱): و لم یزل السیف یعمل الی أن تلج الإصباح. و لما أضاءت الأرض رأی برموذہ طلاعها معلوۃ بقتلی
 أصحابه، و رأی بهرام کاللیث المصحر من غابه، یخو نحوه و یقصد قفله. فالنفت الیه و سأله أن یقصر عنه و ینصرف علی أنه اذا
 وصل الی موضعه کتب الی الملک هُرْمُودَ و استأمنه ۳۵-ه(ل، ل، آ، ا: ایدونکه) ۳۶-س، ق، س، آ (نیز لن): ب): او در پذیرد؛ متن = ل، ک
 ۳۷-س، ق، ک، س، آ (نیز لن): ب): ناختن؛ متن = ل ۳۸-س، ق (نیز ل، و، آ، ب): در؛ متن = ل، ک، س، آ (نیز لن، ق، آ، لن، آ): ۳۹-س، آ (نیز ق، آ):
 گزیرد؛ متن = دو زاده دستنویس دیگر (در س حرف دوم بی نقطه) ۴۰-ق: (ق: آ: ترا) ۴۱-ه(ل: کهرتم) ۴۲-س، ق، ب): یا؛ (ل، آ، ب: باز)؛ متن =
 ل، ک، س، آ (نیز لن، ق، آ، ل، آ، لن، آ)

به ۲ خوبی منش بر یکی ۳ سور کن!

که بدسازشاهی ۵ هم آواز ۶ گشت!
به لشکرگه شاه ۱۰ پرموده ۱۱ شد،
سر سرکشان را ز تن دور ۱۵ کرد،
به بالا و پهنا ۱۷ یکی کوه گشت،
همی هر کسی خواند ۲۰ بهرام تل ۱۹
به ۲۲ جایی که بد سوی آن تل ۲۵ کشید ۲۳

ز پرموده ۲۷ و ۲۸ لشکر ۲۹ بی شمار،
ز ترکان و آن ۳۲ شاه پرخاش جوی ۳۱،
از آن جایگه ۳۳ سوی آوازه ۳۵ شد

ز سر کینه و جنگ ۱ را دور کن

۱۱۰۰ چو بشنید بهرام، ازو ۳ بازگشت
چن ۷ از جنگی آن لشکر ۸ آسوده شد
همی ۱۲ گشت ۱۳ بر ۱۲ گرد دشت نبرد
چو بر هم نهاده بد ۱۶ انبوه گشت
مر آن ۱۸ جای را نامداران یل ۱۹
۱۱۰۵ سلج ۲۱ سواران و ۲۲ چیزی که دید ۲۳

یکی نامه بنیشت ۲۶ زی شهریار
بگفت آنک ۳۰ ما را چه آمد به روی ۳۱
کهن کار چون بر دلش تازه ۳۳ شد

۱-س (نیز لی): جنگ و اندیشه؛ متن دوازده دستنویس دیگر ۲- (ن: ز): ۳- (ن: ن: آ: تو یکی): ک، س، ۲ (نیز ق: ۲): رزم آمدی بی (ک):
(بر) منش: متن = ل، س، ق (نیز لی، و، آ، ب): بنداری (۱۰۹۷-۱۰۹۹): و اذاجاه کتاب الأمان بادر الی حضرته. فهرب برموده ۴- ل: زو
۵- ل، ک: بر سازشاهی؛ س (نیز ب): بدساز او چون: ق: برسان ساز: (ق: آ: بدساز شاه: بی: بدساز او: ل: آ: بدساز بد هم: آ: بدساز از آسان: ب:
چو باوی به شاهی: و: همان ساز بر (دا): متن = ۲ (نیز ن، ن: آ) عمل-ک (نیز ق: ۲، ل، و، آ، ب): خوش آواز: س: ۲: کس آواز: متن = (ن: ن،
پ، ن: ۷- ل، ک، س، ۲ (نیز ن-ب): چو: متن تصحیح قیاسی است ۸- (ق: آ: این شاه) ۹- س (نیز لی، ب): گشت ۱۰- (ق: آ: خویش)
۱۱- ل: بزموده (حرف یکم بی نقطه): ق: بزموده: (لی: ل: بزموده: ن: آ: بزموده): متن = س، ک، س، ۲ (نیز ن، ق: ۲، و، آ، ب): ۱۲- ک: غمی
۱۳- (آ: گفت) ۱۴- (لی: در): ۱۵- س (نیز ن، ق: ۲، پ، ن: ۲): باز: متن = ل، ک- (نیز لی، ل، و، آ، ب) ۱۶- س، ق، س، ۲ (نیز ن-ب): نهادند و: ک:
نهادند: متن = ل ۱۷- ک (نیز ن، پ، ن: ۲): سنگین: (ق: ۲: سنگی): متن = ل، س، ق (نیز لی، ل، و، آ، ب) ۱۸- س، ق (نیز لی، ل، و، آ، ب): چنان:
ک، س (نیز ن، ق: ۲، پ، ن: ۲): همان: متن = ل ۱۹- (لی، ن: آ: یل-یل (پساوند ندارند): آ: تل-ل (بی نقطه)) ۲۰- ک: بدان باز خواند (وزن
ندارد: س (نیز ق: ۲، پ، ن: ۲): بدان جای (ق: آ: شهر) خوانند: (ن: ن: آ: بدان (بی: بدین) شهر خوانند): متن = ل، س، ق (نیز لی، ل، و، آ، ب):
بنداری (۱۱۰۰-۱۱۰۴): و انصرف بهرام الی مخیمه، و أمر بجمع رءس الأتراک فجمعوا منها هناک کثبه تل عظیم فسمی ذلک
المکان تل بهرام ۲۱- س، ک (نیز لی): سلاح: متن = یازده دستنویس دیگر ۲۲- (ن: لی: ز): ۲۳- (ب: هست-گذشت) ۲۴- (پ: ز): ۲۵- س
(نیز لی، ب): دز: متن = یازده دستنویس دیگر: ک در اینجا سرنویس دارد: فتح نامه بهرام نزد هر مز آن شکستن (؟): بنداری (۱۱۰۵): ثم أمر
بجمع الأموال والأفعال ۲۶- ل، ک، س، ۲ (نیز ن-ب): بنوشت: متن تصحیح قیاسی است ۲۷- ل: بزموده (حرف یکم بی نقطه): س (نیز
ن: ن: برموده (بی نقطه): ق: بزموده: (لی، ل: بزموده: ن: آ: بزموده): متن = ک، س، ۲ (نیز ق: ۲، و، آ، ب) ۲۸- س، آ: وز: (پ: وان): ۲۹- (ق: آ:
لشکری) ۳۰- س (نیز ق: ۲): آنچه: (لی، پ: آنکه: ل، و، آ، ب: آنچه): متن = ل، ق، ک، س، ۲ (نیز ن، و) ۳۱- س (نیز لی، ب): سر-پر خاشختر:
متن = ده دستنویس دیگر ۳۲- ک (نیز ب): از: س، ۲ (نیز ق: ۲): این: (ن: وز): ل، آ این بیت را ندارد: بنداری (۱۱۰۶-۱۱۰۷): و کتب کتابا الی
السلطان، و أنهی الیه ماجری علی ابن الخاقان ۳۳- ل، ک: از بیم تیغ او سوی چاره: س (نیز لی، ل، و، ب): دل از بیم تیغش (لی: تیغ: ل، ۳،
ب: تیغ او) سوی چاره: ق: به بیچارگی در سوی چاره: (ن: ن، آ: چو کین پدر بر دلش تازه: پ: که هر کار کان بر دلش چاره: آ: چو از بیم
آن تیغ او چاره): متن = ک، س، ۲ (نیز ق: ۲، در: س، ۲ حرف سوم واژه پسین بی نقطه) ۳۴- ل، س، ق (نیز لی، ل، و، آ، ب): وزانجایگه: (ن: از آن
آکهی): متن = ک، س، ۲ (نیز ق: ۲، پ، ن: ۲) ۳۵- ل، س، ق (نیز لی، ل، و، آ، ب): خوار و آواره: (پ: زود آواره): متن = ک، س، ۲ (نیز ن، ق: ۲، ن: ۲)

که اکنون^۲ ازین سان تو بر^۳ یک سوی^۱!
 چو باپ تو اندر^۴ جهان کس نبود؟
 پر از خون دل و دست^۵ بر سر زنان!
 بر شاه کشور مرا یار^۶ خواه!
 به گیتی نخورد آنک بر پای بست^{۱۳}!
 که دینار خوارست بر شهریار!
 که در شهر ایران گوانجی منم^{۱۶}!
 از^{۱۷} اندیشه و رای تو به کنم
 که روشن کند^{۲۰} رای^{۲۱} تاریک^{۲۲} تو،
 چو کمارت چئین گشت، دوری مجوی^{۲۶}!
 همان^{۳۰} گنج و^{۳۱} دینار داری بسی،
 کجا آن همه نئیل و جادوی^۱!
 همه^۴ شهر ترکان ترا^۵ بس نبود؟
 نشستی برین باره^۷ چون زنان
 در باره^۹ بگشای و زنهار خواه
 ۱۱۲۵ ز دز^{۱۱} گنج و^{۱۲} دینار بیرون فرست
 اگر گنج داری، تو کشور مدار^{۱۴}
 به درگاه شاهت میانجی^{۱۵} منم
 ترا بر همه مهتران مه کنم
 ور ایدونک^{۱۸} رازی^{۱۹} ست نزدیک تو
 ۱۱۳۰ گشاده کن آن^{۲۳} راز و^{۲۴} با من بگوی^{۲۵}
 وگر^{۲۷} جنگ را یار^{۲۸} داری بسی^{۲۹}

۱- ل. ۱. (نیز لن، ل. ۲، و. لن، ۲. ب.) جادویی - سونی؛ متن = س. ق. ک. (نیز ق. ۲، پ. ۱) ۲- ل. ۲. حاکنون < ۳- پ. برین؛ س. ق. (نیز ل. ۱، ل. ۲، و. ۱.) برین (لی: بدین) گونه بر؛ س. ۲. بدینسان تو بر؛ (لن، لن): تو زینسان ابر؛ ق. ۳. تو زیشان تو بر؛ ب. برین سان ابر؛ متن = ل. ک. در ق. ۲ این بیت پس از بیت سپین آمده است ۴- ل. ۴. همی ۵- ل. ۳، پ. ۱. آ. و. را) ۶- من: مانان تو در (حرف یکم و سوم واژه نخست بی نقطه؛ (لی: بایان) (؟) در؛ ب. بایاب (؟) تو در؛ متن = یازده دستویس دیگر ۷- س. ق. ک. س. ۲. (نیز لن، ل. ۲، و. لن، ۲. ب.) کتون در دزی (ل. ۲): دزی؛ (آ): تو اندر دزی؛ ق. ۳. نشینی کتون در دزی؛ لی: که در دز نشستی کتون؛ متن = ل. ۸- پ. دو دست به رخ؛ ق. ۲. پس از این بیت افزوده است:

تو دانی که زنهار دادم ترا
 وگر نه بدی بیروان چون پدر
 ره جستنت برگشادم ترا
 به ایران فرستادمی از تو سر

۹- س. (نیز پ.) بار ۱۰- پ. ز ما بار؛ ق. (نیز آ): گیتی شو و بار؛ متن = یازده دستویس دیگر؛ پس از این بیت افزوده است:

هم از بندگی شاه جوی آب روی
 به بیهودگی راه کژی میوی

۱۱- (ل. ۲: دز) ۱۲- ل. ۱. س. ک. س. ۲. (نیز لن، لی، پ. و.) حو: < متن = ق. (نیز ق. ۲، ل. ۲، و. لن، ۲. آ. ب.) ۱۳- س. ۲. (نیز لن، پ.): نای بست؛ لن: بخورد آنک بر نای بست (حرف یکم واژه‌های نخست و چهارم بی نقطه)؛ ق. ۳. بخورد آنک بدای نای (بی نقطه) بست؛ س. ق. (نیز ل. ۲، و. آ. ب.): همه بدره‌ها سومی هامون فرست؛ متن = س. ک. (نیز لن، ۲) پس از تصحیح آنکه به آنک)) ۱۴- ق. ۲: ز کشور بیار) ۱۵- (لن: کرانجی) پساوند ندارد)) ۱۶- ق. ۱: میانجی منم (پساوند ندارد)؛ پ. ترا دشمنم؛ ک: توران ترا دشمنم؛ س. ق. (نیز ل. ۲، و. لن، ۲. آ. ب.): نه در شهر ایران ترا دشمنم؛ متن = ل. س. ۲. (نیز لن، لن، ۲: در ل پس از تصحیح بره در) ۱۷- ق. ۲، و. لن، ۲: ز: ب: وز) ۱۸- (لن: ۲: ایدونکه)؛ ک. س. ۲: گجر ایدونک ۱۹- س. ۲: رایست ۲۰- ق. شود؛ (آ: کشتی) ۲۱- ل. ۲: جان؛ ک. س. ۲: راه؛ (پ: کار)؛ متن = س. ق. (نیز ق. ۲، ل. ۲، و. لن، ۲. آ. ب.) ۲۲- (آ: باریک)؛ لن، لن آ این بیت را ندارند ۲۳- ک. س. ۲: این ۲۴- ق. (نیز ق. ۲، ل. ۲، و.) حو: س. ۲: رای و؛ متن = ل. س. ۲. ک. (نیز لن، لی، پ. لن، ۲. آ. ب.) ۲۵- (و. آ. بگو) ۲۶- (و: مجو)؛ س. روزی مجوی؛ (پ: دیگر مجوی؛ ب: با من بگوی (پساوند ندارد)؛ آ: است دوری مجوی؛ لی: که راز جهان تا توانی مجوی ((۱۱۳۴ اب))؛ متن = ل. ق. ک. س. ۲. (نیز لن، ق. ۲، ل. ۲، و. لن، ۲) ۲۷- (و: همان) ۲۸- (و: یاد: آ: باز) ۲۹- س. ق. س. ۲. (نیز لن، ل. ۲، پ. لن، ۲. ب.) کسی؛ متن = ل. ک. (نیز ق. ۲، ل. ۲، و. آ) ۳۰- (و: وکو) ((۳۱- ک. (نیز لن، لی، پ. و.) حو

بود خواسته تنگ^۲، ناید^۵ سپاه!

برین کوش^۱ و این^۲ کینه^۳ها بازخواه

چو بشنید از^۸ مرد جوینده کام^۹،
که راز جهان تا توانی مجوی!
که رنج نخستینت آمد^{۱۰} به بر؟
اگر^{۱۲} تو نوی، هست گیتی کهن!
نه هرگز نماید به ما نیز^{۱۳} چهر!
مرا هم سپه بود و^{۱۵} هم پیل^{۱۶} و کوس!
تو دل را به گستاخی اندر^{۱۸} میند!
که دیدی ورا روزگار نبرد،
به رایش فلک^{۲۱} نیز پوینده^{۲۲} بود!^{۲۰}
بیچید^{۲۷} از^{۲۸} اندیشهی نادرست^{۲۹}
همان^{۳۳} دشمن از دور^{۳۳} خندان شود^{۳۱}
فزون تر بُد^{۳۷} از تابش^{۳۸} هور و ماه^{۳۹}،
شد اندر^{۳۳} دم پژهی آسیا^{۴۲}!

چن آمد^۶ فرستاده، گفت^۷ آن پیام
چنین داد پاسخ که او را بگوی
۱۱۳۵ تو گستاخ گشتی به گیتی مگر
به پیروزی اندر تو گشتی^{۱۱} مکن!
ندانند کسی راز گردان سپهر
ز مهر^{۱۴} نه خوبست کردن فوس
دروغ آزمایست^{۱۷} چرخ بلند
۱۱۴۰ بدزم آن دلیر جهان دیده^{۱۹} مرد
زمین سم اسپ^{۲۰} ورا بنده بود^{۲۰}!
بجست^{۳۳} آنچه^{۲۲} او^{۲۵} را نایست^{۲۶} جست
هنر زیر افسوس^{۳۰} پنهان شود^{۳۱}
دگر^{۳۳} آنک^{۳۵} گفتی شمار^{۳۶} سپاه
۱۱۴۵ سواران^{۲۰} و پیلان^{۲۱} چو^{۲۱} تخم^{۲۲} گیا

- ۱-س، ک، س، ۲ (نیز، ن، ق، آ، ی، پ، ن، ۲، ب): بزن کوس؛ ق: بدان کوش؛ (و: بزن جنگ)؛ متن = ل (نیز ل، ۲، آ، نیز = ق) ۲، ۲ (ن، ۲، آن) ۳، ۳.
ک (نیز ق، ۲، ی، و): کینه را؛ متن = ل، س، س، ۲ (نیز، ن، ل، ۲، پ، ن، آ، ب): کینها ۴-ق: نیک؛ ک (نیز ب): بک (حرف دوم بی نقطه)؛ (ن: تنگ؛ آ: نیک) ۵-ل: نامد (بی نقطه)؛ ق: نماید (حرف یکم بی نقطه)؛ (ا: خواهد؛ ب: ماند؛ ب: مناری (۱۱۳۲-۱۱۱۵))؛ و لم یزل یفعل ذلک الی أن أرسل برموذه الی بهرام یسأله أن یتکب الی هر مزد و ینهی الیه طلبه للأمان عمل-ک، س، ۲ (نیز، ن، ل، ی، ب): چو آمد؛ (ق: ایامد)؛ متن تصحیح قیاسی است ۷-ل: داد ۸-ل، س، زو؛ س: ازان؛ متن = ده دستنویس دیگر ۹- (ن، ن، ۲، نام)؛ پ به جای این لت آورده است: شنیدش پیام آن شه نیک نام ۱-ک: نخستینه آمد؛ س (نیز، ل، ل، ۲، و، ب): رنجی که جستی (و: بردی) تو آمد؛ ق: تخمی که کاری تو آید؛ (ن، ن، ۲: رنجی که جستی آمد؛ ق: بی رنج گنج آمدست؛ پ: رنجی که بردی برآمد؛ ا: تخمی که گشتی تو ایدر)؛ متن = ل، س، ۲ ۱۱- (ق: ۲، نیز ی، ل: کزی؛ آ: گیتی (مکشی؟)؛ ل: بلندی)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۲- (پ: که گر) ۱۳-س: خوب؛ (ق: پاک) ۱۴- (ا: مهرت) ۱۵- (ل: حو) ۱۶-س (نیز ق، ۲): بوق ۱۷- (ن، ن، ۲، در باغ مایست (ا)) ۱۸- (ق: نیز ل، ل، ۲، و، آ، ب): او ۱۹-س: او جهان دیده؛ س، ق (نیز، ن، ل، ل، ۲، و، ب): جهاندار بیدار؛ متن = ل، ک (نیز ق، ۲، پ) ۲۰-س: باد ۲۱-ل: دانش فلک؛ (ن، ن، ۲: بر آتش دشمن)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۲-ل: جوینده ۲۳- (ل، آ: نخست؛ ب: نجست) ۲۴-س، ک، س، ۲ (نیز، ن، ق، آ): آنک؛ (ل: کین؛ ل، آ، و، ن، ۲، ب: آنچه؛ پ: آنکه)؛ متن = ل، ق ۲۵- (ق: آوی) ۲۶- (ا: بیبایست) ۲۷- (ب: بیچید) ۲۸-ل: ز ۲۹-س، ق: تن درست ۳۰-ک: افسون؛ (پ: ز افسون هنر پاک؛ ب: هر افسونی از زیر)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳۱-س، ق، ک (نیز ل، ی، و، آ، ب): بود؛ متن = ل، س، ۲ (نیز، ن، ق، ۲، ن، ۲) ۳۲-س (نیز ل، ی، ب): همی؛ ق، س، ۲ (نیز ل، ۲، و، آ): همه؛ متن = ل، ک (نیز، ن، ق، ۲، پ، ن، ۲) ۳۳-ل: دوست ۳۴-س، ق، ک، س، ۲ (نیز، ن، ب): یکی؛ متن = ل ۳۵- (ل، ۲، پ، ن، ۲، آنکه) ۳۶-ل: سپهر؛ (ن، ن، ۲: شمار اسبها)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳۷-ل: فزونست؛ س: فزونش بد؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳۸- (ن: دانش؛ ل: گردش) ۳۹-ل: ماه و مهر ۴۰- (ن، ن، ق، ۲، ن، آ: ستوران) ۴۱-ل: ز ۴۲-ق: برگ بد؛ (ا: که شد در) ۴۴- (ق: آ: شده در دم نزهشیر ازدها؛ ل: شدند ایدر اندر دم آسیا)

نمانی تو دلشاد و^۳ گیتی فروزا
مگر زهر سازد^۷ بدین^۸ پای زهرا!
دل دشمن از وی پرانديشه^۹ گشت،
که او ریخت خونِ سرِ سرکشان!
همین^{۱۴} کین بخواهند فرجام کار^{۱۵}!
بترسم^{۱۹} که بر من سر آری^{۲۰} زمان^{۲۱}!
بر بنده من^{۲۳} کی شوم خوار خوار^{۲۴}!
که دیوانه^{۲۸} خواند مرا نیکخواه!
چو تنگی^{۲۹} به روی آیدم، نیست عار^{۳۰}،
برین^{۳۳} ناموریوم^{۳۵} کامت رواست^{۳۶}

بر آن^۱ کو چنین بود، برگشت^۲ روز
همی^۴ ترس از آن^۵، کین گزاینده^۶ دهر
کسی را که خون ریختن پیشه گشت
بریزند خونش بر آن^{۱۱} هم نشان
۱۱۵۰ گر^{۱۱} از شهر^{۱۲} ترکان^{۱۳} بر آری دمار
نیایم^{۱۶} همان^{۱۷} پیش تو ناگهان^{۱۸}
یکی بنده^{۲۲}، من یکی شهریار
به جنگ نیایم^{۲۵} همان^{۲۶} بی سپاه^{۲۷}
اگر خواهم از شاه تو زینهار
۱۱۵۵ از آنپس^{۳۱} دز و گنج و مردم^{۳۲} تراست^{۳۳}

فرستاده آمد بگفت این^{۳۷} پیام ز پیغام، بهرام^{۳۸} شد شادکام^{۳۹}

۱. (و: بدان) ۲. س: آ. و برگشت؛ س: برانگونه بودند برگشته؛ (ن: ان: برانی که او را چنین گشت؛ پ: بدانگونه تان همچین گشت؛
ا: بدانکه چنین بود و برگشت)؛ متن = ل، ق، ک (نیز ق: ل، ج، ب) ۳. س: ۲ (نیز ق: ل، و، ه: هم شاد و؛ پ: همه شاد و)؛ س (نیز ل):
نهانی بود شاه؛ ک (نیز ن: ن: ان: بمانی همان (کد ترا) شاد و؛ ب: نهانی به دل شاد و)؛ متن = ل، ق (نیز آ) ۴. ا: (همه) هـ، ل، ق (نیز پ، آ،
ب: ازین؛ متن = س، ک، س، آ (نیز ق: ل، و، ان: ع: س، ق (نیز ق: ل، و، پ، آ، ب: گزاینده؛ ل: برگزاینده؛ متن = ک، س، آ (نیز ل، و، ان: ع)
۷. ک (نیز ق: ع: شایب؛ س: ۲ (نیز ن: ع: ساید؛ ق: ن: آ: زهرش آمد؛ ل: زهرش آید)؛ متن = ل (نیز پ) ۸. س: ۸ (نیز پ: ازین؛
و: زین)؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ ن: این بیت را ندارد ۹. دشمنان پر ز ۱۰. س: ۱ (نیز ن: ل، و، ان: ع: برین؛ ک: بدان؛ ل: بدین؛ ب:
همی زین)؛ متن = ل، ق، س، آ (نیز ق: ل، و، پ، و، ا) ۱۱. ا: که ۱۲. (پ: بوم) ۱۳. س: توران ۱۴. ک (نیز پ: همان ۱۵. (ن: از شهریار؛ ق: آ:
بخواهد ز تو روزگار) ۱۶. ل، س، ق: نیایم (حرف یکم بی نقطه)؛ ک: گر آیم؛ ق: آ، پ، آ، ب: نیایم؛ متن = س، آ (نیز ن: ل، و، ان: ع) ۱۷. س:
(نیز ا: همه؛ ق: (نیز پ: ب: همی؛ متن = ل، ک، س، آ (نیز ن: ل، و، ان: ع) ۱۸. س: ۱۸ (نیز پ: سرکشان؛ ا: بدگمان)؛ متن = ده دستنویس
دیگر ۱۹. س: ۱۹ (نیز پ: بیاشم؛ متن = ل: سرآید؛ ا: سرآرد)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۱. ک، ق (نیز ن: پ، و، ان: ع: جهان؛ ل):
نهان؛ متن = ل، س، س، آ (نیز ق: ا، ب: ل: این بیت و بیت سپین را ندارد ۲۲. س: ۲۲ (نیز پ: بنده و؛ ق: تویی بنده و؛ متن = ۲۳. ک:
بنده نی؛ س: (نیز پ: به دشمن همی؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۴. س: ق (نیز ل، و، آ، ب: خواستار؛ ک: س، آ (نیز ق: آ: زار و خوار؛ پ:
استوار)؛ متن = ل (نیز ن: ان: ع)؛ در ق: آ این بیت پس از بیت ۱۱۵۴ آمده است ۲۵. س: ۲۵ (نیز ق: گر آیم؛ ل: من آید؛ آ، ب: نیایم)؛ متن =
ل (حرف یکم بی نقطه)؛ ک، س، آ (نیز ن: ل، و، ان: ع) ۲۶. س: ق (نیز ل، و، آ، ب: همی؛ متن = ل، ک، س، آ (نیز ن: ل، و، ان: ع) ۲۷. س:
(نیز ق: آ: با سپاه؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۸. ق: بدیوانه ۲۹. ل: سکی (بی نقطه)؛ س، ق (نیز ن: ل، و، ان: ع: تنگی؛ ک: یکی
(حرف دوم بی نقطه)؛ متن = س، آ (نیز ق: ل، و، پ، و، ا) ۳۰. س: ۳۰ (نیز ل، بی: که آورد اندر تبار؛ ق: (نیز ا: بر او برم (آ: بدم) نیست عار؛
متن = ل، ک، س، آ (نیز ن: ل، و، ان: ع) ۳۱. ا: (جس: <)؛ ل، س (نیز پ: وزان پس؛ ل: ازین پس)؛ متن = ق، ک، س، آ (نیز ن: ل، و، ان: ع)
۳۲. (ن: ان: ع: چیزم)؛ ک: یکسر؛ (پ: بوم و گنجم)؛ ل، س: آ: در گنج و دز مر؛ متن = س، ق (نیز ل، و، آ، ب) ۳۳. ق: آ به جای این لت
آورده است: اگر لشکر و گنج و شاهی تراست ۳۴. ل (نیز ل): بدین؛ س: برو؛ ل: آ، ب: بران)؛ متن = ق، ک، س، آ (نیز ن: ل، و، ان: ع) ۳۵.
ل، س، س: ک: بوم و بر؛ ل: (بی: باره بر نام و)؛ متن = ق، س، آ (نیز ن: ل، و، ان: ع) ۳۶. س: ۳۶ (نیز ل، و، ان: ع) ۳۷. س: ۳۷ (ب: آن) ۳۸. ا: (بهرام و
پیغام) ۳۹. ل: (شادمان)؛ ق: پس از این بیت افزوده است:

سخنهای بسیار با او براند

دبیر نویسنده را پیش خواند

همه نیکوی^۱ در^۲ افزایش کنید!
 به چربی^۵ سخن‌ها فراوان^۶ براند
 یکی باره و جامه‌ی شهریار^۸،
 به هر مهره‌یی در^{۱۰} نشانده گهر
 یکی بدره و چیز بسیار داد
 ورا مهتر^{۱۲} پهلوانان شمرد
 نشستند^{۱۶} ازو^{۱۷} نامه‌یی بر حریره،
 به هر مرز^{۲۰} در زینهار منست
 که ما بندگانیم و او پادشاست
 پر از^{۲۳} آرزو^{۲۵} نامه‌یی^{۲۶} چون بهشت
 گسی کن به خوبی بدین پایگاه،
 بدان^{۲۹} بندگی^{۳۰} تیز^{۳۱} بشافتی،-

شما هم به یزدان نیایش کنید!
 فرستاده‌ی بنده^۳ را پیش خواند^۴
 کمر خواست پرگوه^۷ شاهوار
 ستمی بر آن باگی بر به^۹ زر
 ۱۱۷۵ فرستاده را نیز دینار داد
 چو^{۱۱} خلعت بدان^{۱۲} مرد دانا سپرد^{۱۳}
 بفرمود پس تا^{۱۵} بیامد دبیر
 که برموده^{۱۸} اخاقان چو^{۱۹} یار منست
 برین^{۲۱} مهر و^{۲۲} منشور یزدان گواست
 ۱۱۸۰ جهانجوی را نیز پاسخ نیست^{۲۳}
 بدو گفت: برموده^{۲۷} را با^{۲۸} سپاه
 غنیمت که از لشکرش یافتی

۱. ل. س. ک. س. ۲. (نیز لن. ۳. و. لن. ۲. ب.): نیکوتی؛ متن = ق (نیز پ. ۱). ۲. ک. ر.؛ (ل. ل. ۳. و. ا. ب. بر)؛ متن = ل. س. ق. س. ۲. (نیز لن. ق. ۲. ب. لن. ۲)؛ بنداری (۱۱۶۱-۱۱۷۱): فلما وصل الرسول الی هرمزد استحضر الایرانیین و جلس لهم فی محفل عام فأمر فقری ذلک علی رهوس الملائ فشرک الله علی ذلک، وشمخ بطقه، و طمع بطرفه، و رأى نفسه مالک الأرض ذات الطول و العرض ۳. (ب: ترک را)؛ س. (نیز ل. ل. ۳. و. ا. ب.): فرستاد و پوینده را؛ ق: رسول سپهبد همی؛ متن = ۴. (لن. ق. ۲. ب. لن. ۲): پهلوان را بخواند؛ متن = ل. ک. س. ۲. ه. س. ق. (نیز ق. ۲. ل. ل. ۳. و. ا. ب.): خوبی؛ متن = ل. ک. س. ۲. (نیز لن. پ. و). ع. س. ق. ک. س. ۲. (نیز ق. ۲. ل. ل. ۳. و. ا. ب.): فراوان سخنها؛ متن = ل. (نیز لن. پ. ۷). (لن. ل. ۳. و. ا. ب. لن. ۲): باگوهر. ۸. - زرننگار؛ س. ق. (نیز ل. ل. ۳. و. ا. ب.): جامه و باره راهوار؛ (لن. ۲): باره و جامه شهریار؛ متن = ک. س. ۲. (نیز لن. ق. ۲. ب. لن. ۲)؛ س. ۲. (نیز لن. ۳)؛ س. ۲. پس از این بیت افزوده‌اند:

س: یکی دست جامه تن شهریار
 قبا و کلاه افسر نامدار
 ل: یکی اسب پرمایه کامکار
 ز بهر سپهبد یل شهریار

۹. - ز. ز. س. ق. (نیز ل. ل. ۳. و. ا. ب.): برو (ل: بدو) کرده از سرخ زرد؛ متن = ک. س. ۲. (نیز لن. ق. ۲. ب. لن. ۲). ۱۰. - ل. ق. (نیز پ. ب): بر؛ متن = یازده دستویس دیگر؛ س. پس از این بیت و ق. ۲. پس از بیت ۱۱۷۶ افزوده‌اند:

همه خلعت پهلوان بود این (ق. ۲: پهلوان برین (۱))
 بزرگان و هر مهتری همچینین

۱۱. (لن. که): ۱۲. ک. س. ۲. (نیز لن. ق. ۲. ب. لن. ۲): بدین؛ (ل: مردان)؛ متن = ل. س. ق. (نیز ل. و. ب). ۱۳. - (لن: شمرد (پساوند نداد)؛ ب: گونه او را سپرد) ۱۴. ک. س. ۲. (نیز لن. ق. ۲. ب. لن. ۲): بنداری (۱۱۷۲-۱۱۷۶): ثم استحضر منطقه مرصعة و مرکبا سلطانیا و ملبوسا خسرانیا ۱۵. - (ق. ۲. لن. ۲): تاپس) ۱۶. - ل. ل. س. ق. (نیز ل. ل. ۳. و. ب.): نوشتند؛ متن = ک. س. ۲. (نیز لن. ق. ۲. ب. لن. ۲): ۱۷. - ل. زو ۱۸. - ل. بنموده (حرف یکم بی نقطه)؛ ق: بنموده (ل: ل. بنموده؛ لن. ۲: بنموده)؛ متن = ۱۹. - (لن: چوچ)؛ ب: خاقان برموده)؛ متن = ک. س. ۲. (نیز ق. ۲. و. ا. ب.): برموده ۲۰. - ل. (نیز ل: بهرمز (د به هر مرز؟)؛ ب: بدان مرز؛ ب: بهرمز چو (ب: چوچ)؛ متن = س. ق. ک. س. ۲. (نیز لن. ق. ۲. و. ا. ب.) ۲۱. - (ل: لن. ۲): بدین) ۲۲. - (ب: چوچ)؛ بنداری (۱۱۷۷-۱۱۷۹): ثم کتب کتابا یقول فیہ: إن الخاقان صاحبنا و هو فی أماننا، و الله شاهد علی ذلک ۲۳. - ل. س. ک. (نیز لن. ل. ۳. و. لن. ۲): نوشت؛ متن = ق. س. ۲. (نیز ق. ۲. ب. لن. ۲): ۲۴. - (ل: بدان) ۲۵. - ل. آرزوی ۲۶. - (آ: سرهمه)؛ بنداری (۱۱۸۰): ثم کتب الی بهرام کتابا آخر مشحونا بأنواع الألفاف ۲۷. - بنموده (حرف یکم بی نقطه)؛ ق: بنموده)؛ (ل: ل. بنموده؛ لن. ۲: بنموده)؛ متن = س. ک. س. ۲. (نیز لن. ق. ۲. ب. لن. ۲): برموده ۲۸. - (س: نیز ل. ل. ۳. و. ا. ب.): بی؛ س: بر؛ متن = ل. ق. ک. (نیز لن. ق. ۲. ب. لن. ۲) ۲۹. - (ل: ل. ب): بران) ۳۰. - (و: کار چون؛ ل: نیکری (۱)) ۳۱. - نیز؛ متن = سیزده دستویس دیگر (در ل حرف یکم بی نقطه)

ترا کردگار جهان یاورست!
 وگر^۴ دشمنی^۳ را^۴ نشیمن بود،
 به فرخ^۵ بی^۶ و^۷ فال گیتی فرورزا
 -فزون تر^۸ بود رنج نغزایدت^۱ -
 فرستیم^{۱۲} چندانک باید سپاه^{۱۳}
 که کردی به دل^{۱۶} راستی را^{۱۷} درست،
 ز^{۲۱} رنجی که بردند یابند بر^{۲۲}
 ترا افسر و^{۲۵} پهلوانی دهم^{۱۷}!

به درگه فرست آنج^۱ اندرخورست
 نگه کن به جایی که دشمن بود
 ۱۱۸۵ بگیر و نگه دار و خانش^۵ بسوز
 گر ایدونک^۸ لشکر فزون بایدت،
 بدین نامه‌ی دیگر از من^{۱۱} بخواه
 از^{۱۲} ایرانیان هرک^{۱۵} نزدیک تست
 بدین^{۱۸} نامه‌در^{۱۹} نام^{۲۰} ایشان ببر
 ۱۱۹۰ سپاه ترا مرزبانی^{۳۳} دهم^{۲۲}!

دل پهلوی نامور^{۲۶} شد جوان،
 فرستاد و ایرانیان را بخواند
 بر او^{۲۹} آفرین کرد هر کس که دید^{۳۰}!
 بدان^{۳۳} نامه اندر پدیشان نمود

چو نامه بیامد بر پهلوان
 از آن^{۲۷} نامه اندر شگفتی بماند
 همان^{۲۸} خلعت شاه پیش آورد
 سخن‌های ایرانیان هرچ^{۳۱} بود

۱-ک.س^۲ (نیز لن، ق^۲)، آنک؛ ل. (ن^۱)، و. ا. ب. آنچه؛ ن. آنکه؛ متن = ل. س. ق؛ بنفاری (۱۱۸۱-۱۱۸۳): یا مره فیه بأن یجهز این الخاقان مع المغانم و مایصلح منها للخزانه الی خدمته ۲. (پ. اگر؛ ن. آ: دگر) ۳-ک. س. آ (نیز لن، آ): دشمنان؛ (ق^۲): خود بدی؛ ل. (دشمنش)؛ متن = ل. س. ق (نیز ل. آ، و. ا. ب) ۴. (از: هـ) (ن. ان: جایش؛ ق^۲: جانش؛ ک: بر و بوم و جایش؛ س. آ: بگیرش بر و بوم و جانش؛ متن = ل (نیز ل) ۵. (پ: نیک اختر) ۶. (ح: س. ق. ل. و. ا. ب. این بیت را ندارند؛ این بیت در ل. ک. س. آ، ن. ق. آ، ل. پ. ن. آ آمده است؛ بنفاری (۱۱۸۴-۱۱۸۵): و اذا فرغ من ذلك تنبع البلاد و تملکها، و من احسن به من الأعداء قصده قصدا و حصده حصدا ۸. (ل: ایدونک؛ و: ورایدونک) ۹-س. ق (نیز لن، ل. آ، پ. ن. آ، ب. ن. آ، ق^۲: فزونی؛ ق^۲: و فزونگر)؛ متن = ل. ک. س. آ ۱۰-ل. بگزایدت؛ س (نیز ق^۲، و): نغزایدت (حرف یکم بی نقطه)؛ ک. س. آ (نیز لن، ل. آ، ب. ن. آ، ق^۲: نغزایدت؛ متن = ق (نیز ل)؛ بنفاری این بیت و بیت سپسین را ندارد ۱۱-ک. س. آ (نیز لن، پ. ن. آ): ما؛ متن = ل. س. ق (نیز ق^۲، ل. آ، و. ا. ب) ۱۲-ق^۲: فرستمت؛ متن = ۱۳-س (نیز ل. آ، و. ا. ب): ز اسب و سلیح (س. ل. سلاح) و ز گنج و سپاه (س. کلاه)؛ متن = ل. ک. س. آ (نیز لن، پ. ن. آ، در پ. ن. آ پس از تصحیح چندانکه به چندانک)؛ ق این بیت و بیت سپسین را ندارد ۱۴-ل. ووز؛ (ق^۲: ز)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۵-س. ک. س. آ (نیز لن-ب): هر که؛ متن = ل ۱۶-ل. همه ۱۷-ک (نیز ق^۲)؛ در؛ س. آ (نیز لن)؛ او؛ (پ: حراج)؛ س. درستان (؟ حرف چهارم بی نقطه)؛ ل. (ن: رای ایشان؛ ل. و. ا. ب. راستشان؛ ن. آ: رای او را)؛ متن = ل ۱۸-س. بدان ۱۹-ل. (بر: آ)؛ س. ق (نیز ل. آ، ب. ن. آ): یاد؛ متن = ل. ک. س. آ (نیز ل. آ، و. ا. ب. آ) ۲۱-ک (نیز ل. آ): ز ۲۲-ک: بهر؛ ل. (ن: آید بسر)؛ س. بر دید آید به بر؛ (پ: دیدند یابند بر؛ ب: بر دید یابند بر)؛ متن = ل. ق. س. آ (نیز لن، ق^۲، ل. و. ا. ب. ن. آ) ۲۳-ق^۲: میزبانی ۲۴-ل. (ن. ن. آ: دهیم) ۲۵-ق. س. آ (نیز لن، پ. ن. آ): ح: س. ق؛ متن = ل. س. ک (نیز ق^۲، ل. آ، ب. بنفاری (۱۱۸۷-۱۱۹۰): و أن یکتب الیه أسماء الأجناد الذین فی صحبتہ، المشهورین بحسن البلاء و صدق الجهاد فی خدمته حتی یجازوا و یکافئوا، علی اختلاف مراتبهم و تفاوت طبقاتهم. ثم خلع علی الرسول و سیزه بذلك الیه ۲۶-س. ق (نیز ل. آ، و. ا. ب.): حتی نامور زان خیر؛ ک. س. آ (نیز لن، ق^۲، ل. آ، و. ا. ب. ن. آ): نامور پهلوان؛ متن = ل ۲۷-ل. (ن: بدان؛ ن. آ: بدین) ۲۸-س. (نیز ل. آ، و. ا. ب.): همه؛ متن = ل. ق. ک. س. آ (نیز لن، ق^۲، ل. آ، و. ا. ب. ن. آ): ۲۹-س. بران؛ ل. (ن: بدو) ۳۰-ک (نیز ق^۲): کش بدید؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳۱-س. ق. ک. س. آ (نیز ل. ب): هر چه؛ (ق^۲: هر که)؛ متن = ل (نیز لن) ۳۲-ل. بران

که^۲ گفتی بجنید^۳ روی زمین!
 که پرموده^۵ را آمد از^۶ شهریار،
 درخشنده شد جان تاریک اوی^۸!
 بسی آفرین خواند^{۱۰} بر شهریار!
 [به بهرام بسپرد و بر ساخت کار^{۱۳}]
 به رفتن^{۱۴} بر شاه گردن فراز؛
 نبشتند^{۱۶} چیزی که آید^{۱۷} به کار

۱۱۹۵ ز گردان^۱ برآمد یکی آفرین
 همان نامورنامه^۲ زینهار
 بدان^۳ دز فرستاد نزدیک اوی^۸
 فرود آمد از باره^۹ نامدار
 همه خواسته^{۱۱} هرج^{۱۲} پد در حصار
 ۱۲۰۰ [چو بهرام بشنید کو کرد ساز
 [نگهبان فرستاد تا در^{۱۵} حصار]

گفتار اندر بند کردن بهرام پرموده را^{۱۸}

به اسپ نبرد اندر آمد^{۱۹} چو گرد،
 نکرد ایچ بهرام^{۲۰} یل را نگاه!
 وگر چند^{۲۲} شاهی به چنگ آمدش
 بیاورد پویان به^{۲۶} پیش سپاه^{۲۷}
 سرافراز^{۳۰} بودم به هر انجمن،

فرود آمد از دز سرافراز مرد
 همی رفت با لشکر از دز به راه
 چو بشنید^{۲۱} بهرام، ننگ آمدش
 ۱۲۰۵ فرستاد^{۲۳} او را پیاده^{۲۴} ز راه^{۲۵}
 چنین^{۲۸} گفت پرموده^{۲۹} او را که من

۱. س. ۲ (نیز پ.)؛ از ایوان؛ (ن. ن. آ.؛ از ایوان؛ ق. آ.؛ ز ایوان)؛ متن = ل. س. ق. (نیز ل. ل. آ. و. آ. ب.) ۲. س. ق. (نیز ق. آ. ل. آ. ن. آ. ب.)؛ تو
 گفتی؛ متن = ل. ک. س. ۴ (نیز ل. ن. پ. و. ا.) ۳. ق. آ.؛ بختنید (؟؟) ۴. ق. آ.؛ نامه نامور) ۵. ل. ق.؛ بزموده؛ (ل. ل. آ.؛ بزموده؛ ل. ن. آ.؛ بزموده)؛
 متن = س. ک. س. ۱ (نیز ل. ن. ق. آ. پ. و. آ. ب.) ۶. (ن. ن. آ.؛ داد آن؛ پ. داد بد) ۷. ل. ق. (نیز آ.)؛ بران؛ متن = س. ک. س. ۲ (نیز ق. آ. ل. آ. ب. و. ب.)
 ۸. ل. ک. س. ۲ (نیز ل. آ. و. آ. ب.)؛ او؛ متن = (ق. آ. پ.)؛ ل. ن. ل. ن. آ.؛ این بیت و بیت سپین را ندارند و ل. ن. آ. به جای این دو بیت، بیت زیر را
 آورده است:

چو پرموده آگاه شد زین سخن دگرگونه اندیشه افگند بن

۹. س. زینهار؛ (پ. آن نامدار) ۱۰. (آ.؛ کرد) ۱۱. (ق. آ.؛ همی خواستند) ۱۲. س. ق. ک. س. ۲ (نیز ق. آ. ب.)؛ هرج؛ متن = ل. (نیز ل. ن. آ.) ۱۳. ل.
 ق. ل. و. آ. ب. از ۱۱۹۹ و ۱۲۰۱ ب یک بیت ساخته و ۱۱۹۹ ب. ۱۲۰۱ آ را انداخته اند؛ متن = س. ک. س. ۲ (نیز ل. ن. ق. آ. ل. آ. ب. ل. ن. آ.)
 ۱۴. (ل. ن. برفتی) ۱۵. (ل. ن. آ.؛ بر) ۱۶. ل. ل. س. ق. (نیز ل. و. ب.)؛ نوشتند؛ (ل. ن. آ.؛ نویسند)؛ متن = س. ک. س. ۲ (نیز ق. آ. ل. آ. ب.) ۱۷. (ل. ن. آ.؛
 آمد)؛ بنداری (۱۲۰۱. ۱۱۹۱)؛ و لما وصل الرسول نذ کتاب الأمان الی القلعة الی بر موده فسرد بذلك و سلم القلعة بما فیها من التیاجان و
 المناطق و الصامت و الناطق و الذخائر و الأخابیر، و الجواهر الزواهر الی نواب بهرام ۱۸. ک. آمدن پرموده نزدیک هرمزد؛ متن = ل.
 (پس از تصحیح بزموده به پرموده)؛ س. ق. ل. ل. س. ۲ سر نویس ندارند ۱۹. (ق. آ.؛ اندر آمد سپهبد) ۲۰. س. ب. از ۱۲۰۱ و ۱۲۰۳ ب یک بیت
 ساخته و ۱۲۰۱ ب. ۱۲۰۳ آ را انداخته است؛ بنداری (۱۲۰۲. ۱۲۰۳)؛ و نزل و رکب فی جماعه من اصحابه و خواصه و لم یلتفت الی
 بهرام، و ساری طریقہ قاصدا قصد حضره ایران ۲۱. ل. ل. س. ق. (نیز ل. ل. آ. و. ا.)؛ آن دید؛ متن = س. ک. س. ۲ (نیز ل. ن. ق. آ. ل. آ. ب. ل. ن. آ.)؛ بنداری؛ و لما
 سمع ۲۲. (ق. آ. ل. آ. ب.؛ اگر چند) ۲۳. ک. (نیز ل. ن. آ.)؛ چو < ۲۴. ل. هم آنگه ۲۵. س. ک. به راه؛ (ل. ن. ببرد؛ بساوند ندارد) ۲۶. س. (نیز ل. ن. آ. و. ا.)؛ ز؛ ل. پیاده بیاورد؛ متن = س. ۲۷. س. آ. تا نزد (؟) در بارگاه؛ متن = ق. ک. (نیز ل. ن. ق. آ. ل. آ. ب. ل. ن. آ.)؛ بنداری (۱۲۰۴. ۱۲۰۵)؛ فلما سمع
 ذلک بهرام استشاط غضبا و نفذ خلفه و رده و اجلا ذلیلا ۲۸. (ق. آ.؛ همی) ۲۹. ل. ق.؛ بزموده؛ س. (نیز و.)؛ بزموده (بی نقطه)؛ (ل. ل. آ.؛
 بزموده؛ ل. ن. آ.؛ بزموده)؛ متن = س. ک. س. ۲ (نیز ل. ن. ق. آ. پ. آ. ب.)؛ بزموده ۳۰. س. سزاوار

از ارج بلندی^۲ به خواری^۳ شدم،
 که^۷ پیش آمدم ای بد بدکش^{۱۴}
 همی رفت خواهم بر شهریار،
 بد روز^{۱۲} بر من سبکتر^{۱۳} شود،
 سپردم ترا تخت^{۱۵} و آرام^{۱۶} و چیز؟!
 ز گفتار پرموده^{۱۹} آمد به خشم،
 بر آن سان^{۲۱} که از ناستزایان^{۲۲} سزدا
 یکی تنگ‌خرگاه شد جای اوی^{۲۳}!
 که این پهلوان را^{۲۴} خرد نیست جفت!
 بدو گفت کین^{۲۶} پهلوان شترگ،
 ازیرا کسی^{۲۹} را به کس نشمرد!

کنون بی‌منش^۱ زینهارى شدم
 بدین روز^۲ هم^۵ نیستی خوش‌منش^۶
 کنون یافتم^۹ نامه‌ی زینهار
 ۱۲۱۰ مگر با^{۱۰} من او چون برادر^{۱۱} شود
 ترا با من اکنون^{۱۲} چه کارست نیز
 برآشفتم بهرام و شد سرخ^{۱۸} چشم
 به تندى^{۲۰} یک تازیانه بزد
 بیستند هم در زمان پای اوی^{۲۳}
 ۱۲۱۵ چو خُراد بُرزین چنان دید، گفت
 بیامد بنزد دبیر^{۲۵} بزرگ
 به یک^{۲۷} پز پشه^{۲۸} ندارد خرد

۱-ل: بیهوش (ه: برمنش)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲-س، ق (نیز ل ۲، و ۱)؛ ز ارج بزرگی؛ (ق ۲، ه، ل، ن)؛ از (ن)؛ (ز)؛ اوج
 بلندی؛ (ه)؛ ازیرا ز تندى؛ متن = ۳-ب: ز ارج پدر سوگروری (ل)؛ متن = ل، ک، س، ق (نیز ل، ن)؛ دل پس از تصحیح ز به از)؛ در ق
 لت‌های این بیت پس و پیش شده است ۴-س، ق (نیز ل، ه)؛ روی؛ (ل)؛ برین روز؛ متن = ل، ک، س، ق (نیز ل، ن)؛ ق ۲، و، ب)؛ هل: خود
 ۵-ق:؛ خویش پیش (ل) ۶-ق:؛ چه ۸-ق:؛ این بیدلار و کیش (ل)؛ س، ق (نیز ل، ه، آ، ب، و، آ، ب)؛ من آوردی ای (ل)؛ از:؛ ه: این)
 بدکش؛ ک، س، ق (نیز ل، ن)؛ (ن)؛ منت ای (ن)؛ این: بدکش؛ ق ۲ پس از این بیت افزوده است:

مگر نام گم‌بوده باز آورم بدین بخت گم‌بوده ناز آورم

۹-س (نیز ل، ل، و، آ، ب)؛ کامد این (ل)؛ آن)؛ متن = ل، ه، ق، ک، س، ق (نیز ل، ن)؛ آ، ب، ل، ن)؛ ک؟ پس از این بیت افزوده است:

همی رفت خواهم بنزدیک اوی شدم ایمن از رای باریک اوی

۱۰-ل (ل)؛ (ب)؛ ۱۱-ل (ل)؛ (ب)؛ ۱۲-ل: بدین روز؛ ق: از و روز؛ ک (نیز ل، ل، آ، ب)؛ بدو روز؛ (ب)؛ (ب)؛ (ل)؛ متن = س، ق (نیز ق ۲، و، ب)؛
 ۱۳-ل: ستمگر (سبکتر)؛ ل، ن، ل، ن)؛ این بیت را ندارند ۱۴-ق:؛ (ب)؛ بر تن من) ۱۵-ل: گاه ۱۶-س، ق (نیز ق ۲، ل، آ، ب، و، آ، ب)؛ شاهي؛ متن =
 ل، ک، س، ق (نیز ل، ن، ه، ل، ن)؛ ۱۷-س، ق:؛ بندگان؛ ۱۲۱۱-۱۲۰۶)؛ فلما أحضر بین یدیه قال: قد أتانی کتاب الأمان من حضرة الملك، و
 سلمت الیک القلعة و التاج و التخت، و هاتذا فی خفارة الأمان أروح الی خدمة الملك لعله ینظر الی بعین الأخوة، و یعاملنی بما عندہ
 من المروءة و الفتوة؛ فمالی و مالک الآن؟ و لقد نلت منه الأمان ۱۸-ل، ق (نیز ل، ل، و)؛ شوخ؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۹-ل: بزموده
 (حرف یکم بی نقطه)؛ ق: بزموده؛ (ن)؛ بزموده (بی نقطه)؛ ل، ل)؛ بزموده؛ ن)؛ بزموده؛ متن = س، ق (نیز ق ۲، و، آ، ب)؛ ۲۰-س، ق،
 ک، س، ق (نیز ل، ن، و، آ، ب)؛ تیزیش؛ متن = ل (نیز ل، ن) ۲۱-س، ق (نیز ل، ن، ق، ل، ن)؛ ل، آ، ب)؛ بدان سان؛ متن = ل، ک، س، ق (نیز ل، ن)؛ و)
 ۲۲-ک: حنا سزا؛ (ق)؛ (تو هر بد)؛ بندگان؛ ۱۲۱۲-۱۲۱۳)؛ فتمتر بهرام حتی احمرّت أحداقه و از بدت أشداهه فصر به بقرعة کانت
 معه فی ذلک المحفل، فعل الأندال و السفل ۲۳-ل، س، ق، س، ق (نیز ل، ن)؛ آ، ب)؛ او؛ متن = ک (نیز ل، ه)؛ بندگان؛ ۱۲۱۴)؛ و امر به فقیدا
 یدیه و رجلیه، و حسبوه فی خرگاه ضیق ضرب له ۲۴-ک، س، ق:؛ یا ۲۵-ل)؛ بنزدیک یکی (ل)؛ ل)؛ بر آورد دبیر؛ بر آورد دبیری ۲۶-س، ق:؛ کای
 ۲۷-س (نیز ل، ن، ق، ل، ن)؛ از این پس کس او؛ متن = ل، ک (نیز ل، و)؛ بندگان؛ ۱۲۱۵-۱۲۱۷)؛ فلما رأی خراد بن برزین ذلک
 استغطفه و استغفحه، و دخل علی الکاتب الکبیر و قال: إنه لیس مع بهرام من العقل ما یوازن جناح بعوضة، و إنه لا یبالی به أحد بعد أن
 صدر منه هذا الفعل

بیایدش^۱ گفتن کزین^۲ چاره نیست

ورا بتر^۳ از خشم^۴ پتیاره نیست!

بنزدیکی بهرام رفت آن^۵ دو مرد
۱۲۲۰ بگفتند کین^۶ رنج دادی به باد
بدانست بهرام کآن^{۱۱} بود زشت
پشیمان شد و بند ازو^{۱۳} برگرفت
فرستادش^{۱۴} اسی به ززین ستام
هم اندر زمان شد بنزدیکی اوی^{۱۵}
۱۲۲۵ همی بود تا او^{۱۶} میان را بیست
سپهبد همی راند با او^{۱۸} به راه^{۱۹}
به هنگام پدرود کردنش گفت
گرت هست، با شاه ایران مگوی^{۳۳}
بدو گفت خاقان که ما را گله
۱۲۳۰ نه من زان^{۲۹} شمارم که از^{۳۰} هر کسی

زبانها^۶ پر از پند و رخ^۷ لاژورد^۸
سر نامور پر ز آتش^{۱۰} مباد!
به آب اندرافگند و ترگشت^{۱۲} خشت!
ز کردار خود دست بر سر گرفت!
یکی تیغ هندی به ززین نیام!
که روشن کند جان تاریکی اوی^{۱۵}
یکی بارهی تیزنگ^{۱۷} برنشست
بدید آنک^{۲۰} تازه تپد روی شاه^{۲۱}
که آزار^{۲۲} داری ز من در نهفت؟
نیاید^{۲۳} ترا زان سخن^{۲۵} آب روی^{۲۶}!
ز بخت ست و^{۲۷} کردم به^{۲۸} یزدان یله
سخن ها همی راند خواهم بسی

- ۱- (ن: نیایدش) ۲- ق: (نیز ل: ۱، ۲): کزان: (ن: ۳، وزین): س: کستن (۵) کزین: متن = ل، ک، س، ۲ (نیز ل، ن، ق، ۲، م، پ، و، ب) ۳- (ن، ل، ق، ۲، ل، ۳):
نیز: و، آن: بتر: ق: بتر نیز: س، ۲: وزو بتر: متن = ل، س، ک، (نیز ل، م، پ، آ، ب) ۴- (ز: خشم و: ق: ۲: ازین رنج): بنداری (۱۲۱۸): فیضی آن
نکر علیه و تئیر علیه بإطلاق ابن الخاقان و إنفاذه الی حضرة الملک ه، س، ک، س، ۲ (نیز ل، ن، م، پ، و، ب): این: متن = ل، ق، (نیز ق) ۵-
ع: (ن: زفانها: بن: و: لهما): متن = ۷- (رخ و): س (نیز ل): دولب پر ز بند و رخان: متن = ل، ق، ک، م، ۲ (نیز ق، ۲، ل، ۲، ن، ۸- س، ق،
ک، س، ۲ (نیز ل، ن، ۳، آ، ب): لاجورد: متن = ل (نیز، م، و، ن، ۹- ق: کان ۱۰- (ب: دانش)) (ن): بنداری (۱۲۱۹-۱۲۲۰): فرکیا و دخل علی
بهرام، و أوسعاه لوما و تعینفا علی حرکته القبیحة، و فعلته الشیمة ۱۱- (ن: کین) ۱۲- ک: شد خشک: (ن، ل، ق، ۲، ل، ۲، م، پ، ن، آ: افکنده شد
خشک ل: ۳: خام): (ن: افکنده تر گشت): متن = ل، س، ق، س، ۲ (نیز ل، م، و، ج: ب) ۱۳- ل: (نیز ب): او: بنداری (۱۲۲۱-۱۲۲۲): فاعترف
بإسائه و ندم علی عشرته، و أمر فک القید عنه ۱۴- ل، م، ق: (نیز ل، ل، ۲، و، آ، ب): فرستاد: متن = ک، س، ۲ (نیز ل، ن، ق، ۲، م، پ، ن، ۲): در آ
لت های این بیت پس و پیش شده است: بنداری (۱۲۲۳): و نفذ إلیه مرکوبا بألة الذهب و سیفا محلی ۱۵- ل، ک (نیز ل، ل، ۲، و، ب): او:
متن = س، ۲ (نیز ل، ن، ق، ۲، م، پ): بنداری (۱۲۲۴): و ركب إلی خدمته معتذرا و مستقبلا و مستغفرا، و وقف فی خدمته ۱۶- (ل، ۲، و، آ، و: وی)
۱۷- م، ق: (نیز ل، ل، ۲، و، آ، ب): نیز تک بارگی: (ن، ل، ن، ۲: نیز تک باره می): متن = ل، ک، س، ۲ (نیز ق، ۲، م، پ) ۱۸- ق: (نیز ل، ۲، ل، ۲): وی ۱۹- (ل، ۳):
سباه) ۲۰- (م، پ، ن، ۲: آنکه) ۲۱- س: (نیز ب): می رفت با او سپاه: (ل: با وی همی رفت شاه): متن = یازده دستنویس دیگر: بنداری
(۱۲۲۵-۱۲۲۶): فسکت ابن الخاقان حتی شد المنطقة علی وسطه و ركب و بهرام پسایره ۲۲- (ن: ازان) (ل) ۲۳- (ل، ۳، م، پ، یگری: و، آ:
مگو (پساوند ندارد)) ۲۴- ل: ساند (بی نقطه): س: ساند (حرف دوم و چهارم بی نقطه): ق: نیاید: ک، س، ۲ (نیز ل، ن، ق): نیاید: ق: نیاید
(حرف چهارم بی نقطه): ل: ساند (بی نقطه): (ن: ساند (بی نقطه)): متن = (ل، ۲، و، آ، ب) ۲۵- ل: نزد او: س، ق: (نیز ل، ل، ۲، و، آ، ب): ززین سخن: (ق: ۲: ازان مر
ترا)) (ن): متن = ک، س، ۲ (نیز ل، م، پ، ن، ۲) ۲۶- (ر، ۲): ک (نیز ل، ن، ق، ۲، م، پ، ن، ۲): رنگ و بوی: متن = ل، س، ق، س، ۲ (نیز ل، ل، ۲، و، ب): بنداری
(۱۲۲۷-۱۲۲۸): و لما أُرَاد أن یودعه ساله ألا یذکر فی حضرة الملک شیئا مما صدر منه ۲۷- س: س، ۲ (نیز ل، م، و، ب): ج: ۲۸- (ن: ۲: ز):
بنداری (۱۲۲۹): فقال ابن الخاقان: إن شکایتنا من الجلد و البخت ۲۹- (ل: زین) ۳۰- س: (نیز ل، م، و، ب): بز: متن = ل، ق، ک، م، ۲ (نیز ل،
ق، ۲، ل، ۲، م، پ، ن، ۲): بنداری (۱۲۳۰): و إلا فلست ممن یشکورک و یذکر ذلک فی حضرة الملک

اگر شهریار^۱ تو زین^۲ آگهی
 مرا بنده^۵ گردون^۶ گردنده کرد
 ز گفتار^۸ او گشت بهرام^۹ زرد
 چنین گفت با خود که آمد^{۱۱} نشان
 ۱۲۳۵ که تخم بدی تا توانی مکار
 بدو گفت بهرام کای نامجوی
 چرا من به^{۱۶} تو دل بیاراستم!
 ز تو^{۱۸} نامه کردم به شاه جهان
 بدو^{۱۹} گفت خاقان که آن بد^{۲۲} گذشت
 ۱۲۴۰ و لیکن چو^{۲۵} در جنگ^{۲۶} خواری بود
 ترا خشم^{۲۹} با آشتی گر یکیست
 نیابد^۳، نزیبید بروبر مهی^۴!
 نگویم که با من بدی^۷ بنده کرد!
 بیچید و خشم از لیری بخورد^{۱۰}!
 ز گفتار آن مهتر^{۱۲} سرکشان،
 چو کاری، برت^{۱۳} بر^{۱۴} دهد روزگار!
 سخن^{۱۵} ها چنین تا توانی مگوی!
 ز گیتی ترا نیکوی^{۱۷} خواستم!
 همی^{۱۹} زشت تو^{۲۰} داشتیم در نهان
 گذشته سخن^{۲۲} ها همه^{۲۳} باد گشت^{۲۴}!
 که^{۲۷} آشتی بردباری^{۲۸} بود
 خرد بی گمان نزد تو^{۳۰} اندکیست!

۱. (ن: ۲. شهرجیار) ۲. س: شهریار ازین ۳. س: (نیز ب): بیاید؛ س: ۲ (نیز و): ندارد. (ا: بیاید)؛ متن = ل (حرف یکم بی نقطه)، ق: ی.
 (نیز ل: ب: ن: ۲) ۳. (ا: فرهی)؛ بنداری (۱۲۳۱): غیر آنه ان کان لا ینهی ذلک الیه فلا تلیق به السلطنة، و لا تلامه الشهریاریه (ه: ۱):
 مرانند (د: مرابند) ۴. س: ق: (نیز ل: ل: ۲، و: آ: ب): این چرخ؛ متن = ل، ک: س: ۲ (نیز ل: ن: ۲، ق: آ: ب، ن: ۲) ۵. ک: ل (نیز ل: ن: ۲، ق: آ: ب): بد این؛ س: ۲.
 بد با من این؛ متن = ل، س: ق: (نیز ل: ل: ۲، و: آ: ب): بنداری (۱۲۳۲): إن الفلک هو الذی أساء الیّ. کیفیقول: إن عبدا جنى علیّ؟
 ۸. (ق: آواز) ۹. س: (نیز ل: ی): پهلوان گشت ۱۰. (ا: نخورد (ل))؛ بنداری (۱۲۳۳): فاصفر وجه بهرام من مقاله و اغتاض لکنه کظم القیظ
 ۱۱. ل: ق: ک: س: ۲ (نیز ل: ن: ۲، ق: آ: ب، ن: ۲): داد پاسخ که آمد؛ (ا: به دل گفت بهرام کآمد)؛ متن = س: (نیز ل: ل: ۲، و: آ: ب) ۱۲. ک: س: ۲ (نیز ل: ن: ۲،
 ن: ۲): نامور؛ متن = ل، س: ق: (نیز ل: و: آ: ب) ۱۳. س: ق: س: ۲ (نیز ق: آ: ل: ل: ۲، و: آ: ب): ترا؛ متن = ل، ک: (نیز ل: ن: ب، ن: ۲) ۱۴. (پ: بد)؛ بنداری
 (۱۲۳۴-۱۲۳۵): و قال: قد صدق من قال هذه المقالة: لا تزوع الشر فانک تحصدا ما تزوع لا محالة ۱۵. س: سخن زین نشان؛ ک: ل: ن: ب.
 ن: این بیت را ندارند؛ این بیت در ده دستنویس دیگر آمده است ۱۶. س: ق: س: ۲ (نیز ل: ل: ۲، و: آ: ب): به گفتار؛ متن = ل، ک: (نیز ل: ن: ق: آ:
 پ: ن: ۲) ۱۷. ل: ک: س: ۲ (نیز ل: ن: ل: ۲، و: آ: ب): نیکوئی؛ (و: که من نیکوئی من ترا)؛ متن = (ق: ۲)؛ در س: ق: آ: ل: ل: ۲، و: آ: ب
 لت های این بیت پس و پیش شده است؛ بیایی لت های متن = ل، ک: س: ۲ (نیز ل: ن: پ: ن: ۲) ۱۸. ک: یکی؛ س: ۲ (نیز ل: ن: ق: آ: پ: ن: ۲): همی؛
 متن = ل، س: ق: (نیز ل: ل: ۲، و: آ: ب) ۱۹. س: ق: (نیز ق: آ: ل: ل: ۲، و: آ: ب): همه؛ متن = ل، ک: س: ۲ (نیز ل: ن: پ: ن: ۲) ۲۰. س: ق: ک: س: ۲ (نیز
 ل: ن: ل: ۲، و: آ: ب): عیب تو؛ (پ: آهویت)؛ متن = ل ۲۱. ک: چنین؛ (ق: همی) ۲۲. ل: ح: این بد؛ س: ق: (نیز ل: ن: ل: ۲، و: آ: ب): اندر (درو
 ب حرف دوم بی نقطه)؛ ک: این بد؛ (پ: چون بد؛ ا: ایدر)؛ متن = س: ۲ (نیز ق: ۲) ۲۳. (ق: همی؛ ل: سخنها گذشته همی)؛ متن = ۲۴. ق:
 همان باد گردد به دشت؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ ک: پس از این بیت و ق: ۲ پس از بیت ۱۲۴۱ افزوده اند:

به یزدان که از تو مرا کینه نیست

به دل بر که این کینه (ق: آ: چه این کینه و درد) دیرینه نیست

کجا نیکیت بود ازین بد فزون

تو بودی به نیکي مرا رهنمون

در کلت یکم بیت دوم در بالا خوانا نیست ۲۵. (ل: ن: آ: ک) ۲۶. (ن: که در جنگ لیکن به) ۲۷. (ا: ترا) ۲۸. س: ۲. بوداری؛ ب: بر دو
 باری ۲۹. (ن: آ: چشم) ۳۰. ل: نزد شاه جهان؛ س: آ: با گمان نزد شاه؛ متن = دوازده دستنویس دیگر

نگیرد ز دانش، بد آیدش^۱ پیش^۲!
 ز دل تیرگی‌ها^۳ بیاید ستردا
 که آن بد^۴ که شد، گشت با باد^۵ راست!
 که پنداشتم کین بماند^۶ نهفت،
 نبوشم^{۱۳} برو^{۱۲} چادرِ پرنیان
 نه زان کم شود مر مرا^{۱۹} آبروی^{۱۸}
 که از نیک و بد برنگیرد^{۲۱} شمار،
 تو بی می چنان دان که^{۲۲} بی‌هش بود!
 وگر^{۲۵} نیک‌خواهی بود، گر^{۲۶} همال،
 ورا شاه ایران^{۲۷} و مغزی^{۲۸} تنک!

چو سالار راو خدانوی خوش
 همان^۳ راو بزبان بیاید سپرد
 سخن^۵ گر نیفرایی^۶ اکنون رواست
 ۱۲۴۵ ز خاقان چو بشنید بهرام، گفت
 کنون زان گله کیم^{۱۰} نیاید^{۱۱} زیان^{۱۲}
 چن^{۱۵} آنجاسی مرچ^{۱۶} خواهی^{۱۷} بگوی^{۱۸}
 بدو گفت خاقان که هر^{۲۰} شهریار
 به بد کردنِ بنده خامش بود
 ۱۲۵۰ چن^{۲۳} از دور بیند ورا^{۲۴} بدسگال
 ترا نایزنا خواند و سربسک

۱- (ل: آ. آید به)؛ ق: نداند به؛ (ق: آ. بد دانش نیایدش)؛ ل: نگیرد بیفتد به هر کار (حرف یکم دو واژه نخست بی نقطه)؛ (ل: ن. آ. بگیرد ز دانش برایش) (ل: آ. نباشدش)؛ متن = س. س. ک. س. ۲ (نیز: ن. پ. و. آ. ب. در آ پس از تصحیح پلرزد به نگیرد) ۲- ل. س. س. ک. س. ۲ (نیز: ل. ل. آ. پ. و. آ. ب. بیش (حرف یکم بی نقطه)؛ (ل: ن. نیش)؛ متن = ق (نیز: ل. ق. آ): بیش ۳- س. ق (نیز: ل. ل. آ. و. آ. ب. همه: متن = ل. ک. س. ۲ (نیز: ل. ن. ق. آ. پ. ل. ن. ۴- (ل: ترس کیهان) هـ: کتون ۵- ک (نیز: ق. آ. ل. ل. آ. ب.): بیفرایی؛ متن = ل. س. ق. س. ۲ (نیز: ل. ن. پ. و. آ. ب. در ل. س. ق حرف یکم بی نقطه) ۷- (پ: این بد که)؛ س: کجا آنک ۸- (ق: نیز: ق. آ. ل. ل. آ. و. آ. ب.): خاک؛ ک: ناباد؛ متن = ل. س. س. ۲ (نیز: ل. ن. پ. ل. ن. ۹- س: نماند؛ متن = سیزده دستنویس دیگر (در ل. ق. آ. و. ل. ن. آ. ب. حرف یکم بی نقطه) ۱۰- ل: گنه (د گله؟) گر ۱۱- ل: ساید (در حرف نخست بی نقطه) ۱۲- ل (نیز: و): زمان (حرف دوم بی نقطه)؛ (ق: آ. زبان) ۱۳- ل. ق. ک. س. ۲ (نیز: ق. آ): بوشم (حرف یکم بی نقطه)؛ (س: نیز: ل. ن. ق. آ. پ. ل. ن. ۴): بوشم؛ متن = (ل: ن. و) ۱۴- ق: بران؛ (ل: آ. تراه: آ. بدو)؛ ل. پ. این بیت را ندارند ۱۵- ل. س. ق (نیز: ل. ل. و. آ. ب.): چو؛ ک. س. ۲ (نیز: ل. ن. ق. آ. پ. ل. ن. ۴): تو؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۶- س. ق. س. ۲ (نیز: ق. آ. ب.): هر چه؛ ک: آنجا رسیمی هر چه؛ متن = ل (نیز: ل. ن. ۱۷- ل: باید ۱۸- (و: بگو - رو) ۱۹- (ل: کم مرا)؛ ل: مر مرا کم شود؛ (پ: کزان هم نگاهد مرا؛ و: نخواهد شدن کم مرا)؛ متن = س. ق. ک. س. ۲ (نیز: ل. ن. ق. آ. ل. ل. آ. ب. ک. ق. آ. پس از این بیت افزوده است:

به جای تو کردم همه نیکویی
 بگویی آنچه داری به دل پیش شاه
 کنون خود (ک: ز خود بی) ز من جست یک بدخویی
 که مردی مرا بس بود پایگاه

بنداری (۱۲۳۶-۱۲۴۷): و لیت شعری لم توسطت بین الملک و بینک حتی آنک؟ و کنت اظن. أن تلک زلة تخفی و عثرة تقال و نمحی. و الآن فلیس نضرنی شکایتک ابای الی الملک. و ائی غضاضة تلحفنی منها؟ و اذا حضرت أنت بین یدی الملک فقل ما شئت فان ماء و جعی لا یترقی عنده بلذک ۲۰- س. ق (نیز: ل. ل. آ. ب.): آن؛ (ق: آ. با)؛ متن = ل. ک. س. ۲ (نیز: ل. ن. پ. و. ل. ن. ۲۱- ل: نگیرد (حرف یکم بی نقطه)؛ (ل: آ. زد نگیرد) ۲۲- ل: بر من چنان دان که؛ س. ق (نیز: ل. ل. آ. و. آ. ب.): چنان دان که بی مغز و؛ (ل: ن. ل. ن. و): تو را و چنان دان که؛ (پ: چنان دان تو او را که)؛ متن = س. س. ۲ (نیز: ق. آ. ب. بناری (۱۲۴۸-۱۲۴۹): فقال ابن الخاقان: کل ملک یستوی عنده الحسن و القبیح، و یغضی علی سوء أدب عبیده فاعلم أنه سکران و إن لم یشر ب خمر، و سنان و إن لم یغمض عینا ۲۳- ل. س. ک. س. ۲ (نیز: ل. ن. ب.): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۲۴- (و: تراه: ق. آ. ببیند بد) ۲۵- س (نیز: ل. ل. آ. ب.): اگر؛ متن = ل. ک. س. ۲ (نیز: ل. ن. ق. آ. ۲۶- س. س. ۲ (نیز: ل. ن. ق. آ. ل. آ. ب.): یا؛ ک (نیز: ل. ن. آ.): یا؛ (و: نا (بی نقطه))؛ متن = ل (نیز: ل. پ. ب.): ق این بیت و بیت سپسین را ندارد ۲۷- (ل: آ. بی رای) ۲۸- ل (نیز: ل. ل. آ. ب.): مغز؛ ک: مغزش؛ متن = س. س. ۲ (نیز: ل. ن. ق. آ. ل. پ. آ.): بناری (۱۲۵۰-۱۲۵۱): و کل من یسمع هذا من عدو و صدیق و بعید و قریب یعدک عبدا خفیف الرأس، و یعدّه ملکا رقیق رداء العقل

بجوئید بهرام^۱ شد زرد روی^۲
 بترسید از آن تیز^۳ خونخواره^۴ مرد
 به بهرام گفت: ای سپهدار شاه^۵
 ۱۲۵۵ که خاقان همی^۸ راست گوید^۹ سخن
 سخن گر نرفتی^{۱۲} بدین^{۱۳} گونه سرد^{۱۴}
 بدو گفت کین بدرگی بی هنر^{۱۶}
 بدو^{۱۸} گفت خاقان که این بد مکن
 ز^{۲۰} گیتی هر آنکس که او^{۲۱} چون تو بود^{۲۲}
 ۱۲۶۰ همه بد سگالید و با کس ساخت^{۲۳}
 همی از شهشاه ترسان نیم^{۲۷}
 نگه کرد خُزاد بُزین بروی^۳
 که او را ز باد^۴ اندرآرد به گرد!
 بخور خشم و سر بازگردان ز راه،
 تو بیوش و^{۱۰} اندیشه^{۱۱} بد مکن!
 ترا و ورا نیستی دل به درد^{۱۵}!
 بجوید همی خاک و خون^{۱۷} پدر!
 به تیزی بزرگی بگردد^{۱۹} کهن!
 سرش پر ز گرد و دلش پر ز دود^{۲۳}،
 به کژی^{۲۵} و نامردمی سر فراخت^{۲۶}!
 سزا زو^{۲۸} بود، رنج و آسانیم^{۲۹}!

۱-س.ق (نیز لن.ب)؛ چو بشنید بهرام؛ متن = دل.ک.س.۴؛ بنداری؛ فتخیر بهرام ۲- (و: روی زرد) ۳-ق (نیز لی.پ)؛ بدوی؛ س.ی.ک (نیز لن.ق)؛ دروی؛ (و: بمرده)؛ متن = دل.س.۲ (نیز ل.۲.۱.آ.ب)؛ ک.تیره؛ (ب: پیر)؛ ل: زان نیز (حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ (لن: از کار؛ لن: پیرسید از کار؛ آ: پیرسید ازین حَیْز)؛ متن = س.ق.س.۲ (نیز ق.۲-و)؛ هل (نیز لن.لی)؛ خونخوار؛ متن = س.ی.ک.س.۲ (نیز ق.۲. ل.۲.ب)؛ ع.ق.ق (نیز ق.۲.و.آ)؛ پای؛ متن = دل.س.س.۲ (نیز لن.لی.ل.۲.پ.ن.۲.ب)؛ بنداری؛ (۱۲۵۲-۱۲۵۳)؛ فتخیر بهرام و آصف و وجهه و کاد آن یسقی سیفه العذل. فأحس خُزاد بذلك ۷-ل: سزاوراز گاه؛ (ق: سزاوراز شاه)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۱۲۵۲): فقال له: اکظم غیظک أیها البهلوان! ۸-ل: چین؛ ک: همه؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۹-س.۳. دارد ۱۰-ق. (ج: ح)؛ س.ق (نیز لی. ل.۲.و.آ.ب)؛ بدو در تو؛ متن = دل.ک.س.۲ (نیز لن.پ.ن.۲)؛ ۱۱-ق. (ب: بارفگان) ۱۲-ک: بذفتی؛ (ق: بزفتی) ۱۳-ق (نیز ل.۲.و.آ)؛ ازین؛ ک.س.۲ (نیز لن.ق)؛ برین؛ متن = دل.س.ق (نیز ق.۲.پ.ب)؛ ۱۴-ق. (ب: برد) ۱۵-س.۳: روی زرد؛ (ق: مرا نیستی روی زرد)؛ ل: نیستی دل پر آزار و درده؛ س.ق (نیز لی.ل.۲.و.آ.ب)؛ زو چنین (ب: جز این)؛ نیستی دل به درد (ل: روی زرد)؛ (پ: ورا و ترا نیستی دل به درد)؛ متن = ک (نیز لن.ق)؛ بنداری (۱۲۵۵-۱۲۵۶): فإن الخاقان صادق فیما یقول ۱۶-س.ق (نیز لی.ل.۲.و.آ.ب)؛ بدو گفت بهرام کای بدهنر (ق.آ: پرهتر)؛ ک.س.۲ (نیز لن.ق.۲.ل.۲.و.آ.ب)؛ بدو (لن: ورا)؛ گفت بهرام کین بدهنر؛ متن = ل.۱۷-ل.ک.س.۳: ح: خون؛ س.ق (نیز لی.ل.۲.و.آ.ب)؛ ندیدی همانا تو حال؛ (لن: نکوید همی خاک خون (حرف یکم واژه نخست بی نقطه)؛ و: همانا ندیدی تو حال؛ لن: بگوید همی حال خون)؛ متن = (ق: نیز = ل.ک.س.۲)؛ پ این بیت راندارد؛ بنداری (۱۲۵۷): فقال بهرام للخاقان: کأنک قد نسیت ما جرى علی أییک حتی أصبحت تدل کذلک، و تجاوز الحد فی مقالک ۱۸- (لن.پ.ن.آ: ورا) ۱۹-ق. (ب: نگرده)؛ ل: تندی بزرگی مگرده (حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ (س: نیز بی.ب)؛ س: سری پلدر گر (ب: ح: گر)؛ نگرده (ب: بگرد)؛ کهن؛ ق.ک.س.۲ (نیز لن.ل.۲.پ.ن.آ.ب)؛ سز: سز پلدر گر نگرده (ل.۲.آ: نگرده؛ لن: بگردم)؛ متن تصحیح قیاسی است (ل.ق.۲)؛ و به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

سزد گر نگرده کهن بی پلدر
 بدو گفت خاقان که ای بدهنر

۲۰-ل: به ۲۱-ک.هم: (لی: ج)؛ ۲۲-ل: مرد ۲۳-ل: (نیز لی)؛ درد (لی: پساوند ندارد)؛ ب: از ۱۲۵۹ و ۱۲۶۱ یک بیت بی پساوند ساخته و ۱۲۵۹ ب و ۱۲۶۱ ب رانداخته است ۲۴-ل: با کس نگفت (حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ (پ: ناحق شناخت)؛ س.ق (نیز لی.و.آ.ب)؛ بدسگالان ناحق شناس؛ (لن.ن: آ: بدسگالند و ناحق شناس)؛ متن = ک.س.۲ (نیز ق.۲.ل.۲.و.آ)؛ ۲۵- (لی: بگیری (ب: بکزی؟)؛ آ: بگیتی) ۲۶-ل: سر گرفت؛ (لن: بی نیاس؛ لن: ناسپاس؛ ق: نابخردی سرفراخت؛ لی: سرفراخته ناسپاس)؛ متن = ک.س.۲ (نیز ل.۲.پ)؛ درس.ق.لی این بیت با بیت سپسین پس و پیش شده است ۲۷- (ب: بود (ب: ۱۲۵۹ پ))؛ ل.ک.س.۲ (نیز ق.۲.ب)؛ ترسانیم؛ متن = (لن: ۲۸-س: که از تو؛ (لن: همه زو؛ ق: آ: مرا زو)؛ متن = ۲۹- (پ: سر از بودنیها بگردانیم)؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ در و این بیت پس از بیت ۱۲۵۷ آمده است

نه چون بنده‌یی^۱ بدسگالی من ست!
 بسی نامبردار دارد به یاد!
 کز ایدر کتون بازگردی به^۲ راه،
 نگویی^۳ سخن نیز تا نشنوی!

ز گردنکشان او همال من ست
 هوشیوار و آهسته و بانزاد
 به جان و سر شاه ایران سپاه
 ۱۲۶۵ به پاسخ نیفزایی^۳ و^۴ بدخوی^۵

به^۸ لشکرگه آمد سری^۹ رزم‌ساز^{۱۰}
 دبیر بزرگ و دگر^{۱۲} موبدان،
 سخن هرج^{۱۵} رفت^{۱۶} آشکار و نهان
 به خشم آن زمان گفت کای^{۱۸} بخردان^{۱۹}،
 بکوشید و با باد^{۲۱} همبر^{۲۲} شوید
 چه مایه بود گنج آراسته؟
 ز شبگیر تا شب گذشته سه پاس،
 نبشته^{۲۶} نشد^{۲۷} هم^{۲۸} به فرجام کار!
 گذشته برو^{۳۱} سال^{۳۲} ناکاسته،
 ز دینار و گوهر که خیزد از^{۳۳} آب،
 کجا^{۳۵} رستش آسمانی بود،

چو بشنید بهرام، ازو^۷ گشت باز
 چو خُزاد بُرزین و آن بخردان^{۱۱}
 نبشتند^{۱۳} نامه به شاه جهان^{۱۴}
 سپهدار با موبد^{۱۷} موبدان
 ۱۲۷۰ هم اکنون از ایدر به دزد شوید^{۲۰}
 به دز در^{۲۳} ببینید تا خواسته
 دبیران^{۲۲} برفتند دل پر هراس
 سیه شد بسی یازگار از^{۲۵} شمار
 به دزد^{۲۹} نبد راه از آن^{۳۰} خواسته
 ۱۲۷۵ ز هنگام ارجاسپ و افراسیاب
 همان نیز چیزی که کانی^{۳۴} بود

۱-ق (نیز ق آ) بنده او؛ (پ: چون بنده‌ئی؟؟)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲-ک (نیز لن، لب، پ، لن، آ، ب)؛ ز: متن = ل، س، ق، س آ (نیز ق آ، ل، و، آ، ب)؛ ۳-ک (نیز لب)؛ بیفزائی؛ (ق: نیاسائی؛ آ: بیفزای)؛ متن = ده دستنویس دیگر (در لن ۲ حرف یکم بی نقطه)
 ۴-س؛ ار؛ ق (نیز لب، ا، ب)؛ از؛ متن = ل، ک، س آ (نیز لن، ق، آ، ل، آن، آ)؛ هم، ک، س آ (نیز لن، لب، ل، و، آن، آ)؛ خونی؛ متن = ل، ق (نیز ق، آ، ب، ا، ب)؛ ع؛ (ز: کوی)؛ بنداری (۱۲۵۸-۱۲۶۵)؛ و آنجز بینهما الحدیث حتی أقسم خُزاد علیه بحیاء الملک آن یشی عنانه و لا یكثر القال و القیل ۷-ل زو ۸-ل ز ۹-ل (نیز ق آ)؛ سوی (دسری؟)؛ س، ق (نیز لب، ل، آ، و، آ، ب)؛ شده؛ (لن: آ: گو)؛ متن = ک، س آ (نیز پ) ۱۰-س (نیز لب)؛ سخت‌ساز (؟)؛ ق، ک، س آ (نیز لن، ل، آن، آ)؛ جنگ‌ساز؛ متن = ل (نیز ق آ) ۱۱-ل (بی: دختران (۱)) ۱۲-ق آ: جهانانیده (و ان) ۱۳-ل، س، ل (نیز و-ب)؛ نوشتند؛ ق: فرستند؛ متن = ک، س آ (نیز لن-پ) ۱۴-ل (آ: جوان) ۱۵-س-س آ (نیز ق آ-ب)؛ هر چه؛ متن = ل (نیز لن) ۱۶-ل-ل: بد ۱۷-ک، س آ: نامور ۱۸-ل (نای: ل، آ، با؛ و نا (بی نقطه)) ۱۹-ل (بی: موبدان (پساوند ندارد)؛ آ: سروران) ۲۰-س-س آ (نیز لب، ل، و، آن، آ، ب)؛ بر: شوید؛ (پ: بر روید)؛ متن = ل (نیز ق آ، لب، ب) ۲۱-ق (آ: با یا دو) ۲۲-ل (پ: همره) ۲۳-ل، ق، ل (نیز ل، آ، ب)؛ بر؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بنداری (۱۲۶۶-۱۲۷۱)؛ فأنصرف بهرام الی مخیمه، و أمر أصحابه بالصعود الی القلعة و ضبط ما فیها من الذخائر و الجواهر الی کانت زبده الحقب ۲۴-س: دلبران؛ لن، ق: آ بیت‌های ۱۲۷۲-۱۲۷۴ راندارند ۲۵-ق: کاغذ اندر؛ ل (نیز ل، آ، و)؛ هم نیامد (در ل ۲ حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ س آ: یادگار از؛ ق: کاغذ از هر؛ پ: نامها از؛ س (نیز لب، ب)؛ دبیران بماندند از آن در؛ ک: سپهدار شد یادگار از؛ (آ: سپه شد بسی هم نیامد)؛ متن = ل: بازگار (حرف یکم بی نقطه) ۲۶-ل، س، ق، ل (نیز لب، ل، و، آن، آ، ب)؛ نوشته؛ متن = ک، س آ (نیز ق آ، ب) ۲۷-ق: بشد؛ س، ل (نیز لب، و، آن، آ، ب)؛ شد آن؛ متن = ل، ک، س آ (نیز ق آ، ل، و، آن، آ، ب)؛ در؛ ل: در؛ در؛ متن = س، ک، س آ (نیز ق آ، لب، و، آن، آ، ب) ۳۰-ل: زان؛ ق: آ: از جان <> ۳۱-ل، ک (نیز لب)؛ بدو؛ متن = آن (نیز ل، آ، ل (نیز ل، ک))؛ بر؛ ل: در؛ در؛ متن = ل، ک، س آ (نیز ق آ، لب، و، آن، آ، ب) ۳۲-ل، س، ک (نیز لب)؛ بدو؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۳-ل، س، ک (نیز لب، ل، و، آن، آ، ب)؛ <>؛ متن = ق، ل، آ، س آ (نیز ق آ، ب، و) ۳۴-ل، س، ق، ل (نیز لب، ق، آ، ل، آ، ب)؛ ز: متن = (لب، پ) ۳۴-ق: نامی؛ (لن، لن: آ: چیزها کانی (لن: آبی))؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۳۵-ل (و: همان)

بیامد ابا موبد ایزدگسب^۴؟
 بیامد بر شاه ایران دمان!
 نشست از بر تازی‌اسی سیاه^۵
 به دهلیز با او^۶ زمانی بماند^۷
 عنانش گرفت آن زمان پرده‌دار،
 بر آن^{۱۵} کهنتری جادوی‌ها^{۱۶} فرود^{۱۷}
 بیاورد او را به جای نشست،
 مر او را شهشاه بنواخت سخت،
 بگفتند بسیار از اندازه بیش^{۲۰}
 یکی خرم‌ایوان بپرداختند
 همان پیش پرموده^{۲۲} بایسته بود

۱۳۰۰ پس آنگاه خاقان^۱ چنان هم بر اسب
 فرود آمد از اسب و خاقان^۳ همان
 درنگی نبد^۴ تا^۵ جهاندارشاه^۶
 شهشاه اسب تکاور^۸ براند
 چو خاقان برفت از در^{۱۱} شهریار
 ۱۳۰۵ پیاده شد از اسب^{۱۲} پرموده^{۱۳} زود^{۱۴}
 [پیاده همان شاه دستش به دست^{۱۸}
 خرامان بیامد بنزدیکی تخت
 بپرسید و بنشاختش^{۱۹} پیش خویش
 سزاوار او جایگه ساختند
 ۱۳۱۰ ببردند^{۲۱} چیزی که شایسته بود

۱- (ن، ن، آ: گفتش) ۲- ل: ابا موبد خویش بیداگسب: ک: بپرست مر او را ز بنداگسب: س: آ: بپرست مرا پیش بنداگسب (حرف دوم واژه بسین بی نقطه): (ن، ن): بپرست مرا پیش گیرد به دست (ن): بر اسب (پساوند ندارد): پ: بپرست ورا پیش کایزدگسب: متن = س، ق: ل (نیز لی، و، آ: ب): ل: ۳ به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

چو تنگ اندر آمد جهاندارشاه
 بجنید خویشتن با سپاه

۳- س (نیز ق: ۲، پ): ح: خاقان: ن: همان اندر آمد پیاده: متن = ک، س: ۲ (نیز ن، ل، ۲، ق، ل، آ، ی، و، آ: ب، این بیت و بیت سه‌سین را ندارد: این بیت در ل، س، ک، س، ۲، ن، ق، ۲، ل، پ، ن، ۲ آمده است: بختاری (۱۲۹۵-۱۳۰۰): و سار الخاقان الی آن قرب من حضرة الملك فاستقبله و ترجل کل واحد منهما للأخر ۴- (ن، ن، ق): بید (حرف یکم بی نقطه): ن: آ: بید، متن = ک، س، ۲ (نیز ل، ۲، پ): هـ: با: ل، آ: در): متن = ک، س، ۲ (نیز ن، ق، ۲، پ، ن، ق): ع: (ن: در پادشاه) ۷- ل: اسب سیاه: ن: آ: جاسی سیاه: ک: رسید او به ایوان آن بارگاه: س: ۲ (نیز ق: ۲، پ): رسیدی به ایوان از آن بارگاه: متن = ل (نیز ن، ن): س: این بیت را ندارد: س: ۲، پ: پس از این بیت افزوده‌اند:

چو خاقان ز پیش جهاندارشاه
 نشست از بر تازی‌اسی سیاه (۱۳۰۲ ب)

۸- س، ق، ل (نیز لی، و، آ: ب): ایران تکاور: (ق: آ: هر مزد از ایوان: ن: آ: آسی تکاور): متن = ل، س: ۲ (نیز ن، ل، ۲، پ): ۹- س، ق، ل (نیز ن، لی، و، آ: ب): وی: س: آ: و خاقان: (ق: آ: صحرا ابا او (ل)): متن = ل (نیز ل، ۳، پ، ن، ق) ۱۰- (ق: آ: و، بماند (حرف یکم بی نقطه): ل: آ: نماند: س: این بیت را ندارد: بختاری (۱۳۰۲-۱۳۰۳): ثم ركب الملك و دخل الی ایوانه ۱۱- ک، س، ۲ (نیز ل، ۳، پ، ن، ق): ل: آمده است ۱۲- ل: باره: س: آ: آنگاه: متن = سیزده دستویس س، ق، ل، ی، و، آ: ب: این بیت را ندارند: این بیت در ل، س، ک، س، ۲، ن، ق، ۲، ل، ۳، پ، ن، ۲، ب: پرموده (حرف یکم بی نقطه): لی، ل: آ: پرموده: ن: آ: پرموده: متن = دیگر ۱۳- ل: پرموده (حرف یکم بی نقطه): ق: پرموده: (ن، ن، ق، ۲، ل، ۳، پ، ن، ۲، ب: پرموده (حرف یکم بی نقطه): ن: آ: جادوئیها: متن = س، ک، ل، س: ۲ (نیز پ، آ): پرموده ۱۴- (ل: شاه (ل)) ۱۵- س، ق، ل (نیز لی، و، آ: ب): بدان ۱۶- س، ل (نیز ن، لی، ل، و، ن، ق): جادوئیها: متن = ل، ق، ک، ل (نیز ق: ۲، پ، آ: ب): ۱۷- ل، ل، س، ل (نیز ن، لی، و، آ): نمود: متن = ق، ک، س، ۲ (نیز ق: ۲، ن، آ: ب): بختاری (۱۳۰۴-۱۳۰۵): و ركب الخاقان لیرجع الی مخیمه فأخذ البرده دار: بمعناه فنزل و دخل الی ایوان ۱۸- (لی، و: بیست): ک، س، ۲، ن، ق، ۲، پ، آ: ب: این بیت را ندارند: این بیت در ل، س، ق، ل، ی، و، آ: ب: آمده است ۱۹- ل (نیز ن، ن، ق): بنشاندش: متن = دوازده دستویس دیگر ۲۰- ل (نیز لی، ز اندازه این بیت در ل، س، ق، ل، ی، و، آ: ب: آمده است ۲۱- ل (نیز ل، ۳، پ، ن، ق): غمی شد ز جان بلندیش خویش: متن = س، ق، ل (نیز ل، ۳، پ، ن، ق): ۲۲- ل: پرموده (حرف علی تخته بجنبه و آگرمه و احترامه ۲۱- ل (نیز لی، و، آ: ب): بگردند: متن = ل، ق، ک، س، ۲ (نیز ن، ن، ق، ۲، ل، ۳، پ، ن، ق): ۲۳- ل: پرموده (حرف یکم بی نقطه): س، س: ۲ (نیز ن، ن، و): پرموده (حرف یکم بی نقطه): (لی: پرموده (حرف یکم بی نقطه): ل: آ: پرموده: ن: آ: پرموده: متن = ق، ک، ل (نیز ق: ۲، پ، آ: ب): بختاری (۱۳۰۹-۱۳۱۰): ثم زینواله ایوانا شاهایا بجمع ما یحتاج الیه الملوك من الآلات و الأسباب

دبیری بدان^۱ کار^۲ بر پای کرد
که آورد پرموده^۵ آراسته^۴،
بود^۷ بار پرمایه با^۸ ساروان^۹

به هشتم^{۱۲} یکی سور فرمود شاه
نشست از بر^{۱۴} خوان بدان^{۱۵} جشن گاه^{۱۶}،
به پش^{۱۹} اندر آرند پیش^{۲۰} سران
به یک روز مزدور بُد شش^{۲۳} هزار!
به خوان برمی آورد^{۲۵} و^{۲۶} بنشست شاه^{۲۷}
همان تنگ^{۲۹} بر پشت مردان کار^{۳۰}
دل شاه از آن کار^{۳۳} پرداخته

سپه را بنزدیکی او جای کرد
چن^۳ آگه^۴ شد از کار آن خواسته
به میدان فرستاد تا همچنان

چن^{۱۱} آسود پرموده^{۱۱} از رنج راه
۱۳۱۵ چو خاقان به^{۱۳} پیش جهاندار شاه
بفرمود تا بار^{۱۷} آن^{۱۷} آستران^{۱۸}
کسی بر گرفت^{۲۱} از کشته^{۲۲} شمار
دگر روز هم^{۲۴} با ملداید پگاه
ز میدان بیردند پنجه^{۲۸} هزار
۱۳۲۰ از آورده^{۳۱} صد گنج شد^{۳۲} ساخته!

۱-ق: بدین؛ (ق: ۲، ل: ۳، بران) ۲- (ل: ۳، جای)؛ بنداری (۱۳۱۱). و رتب له دیوانا و کتابا ۳-ل: ۳-ص: ۲ (نیز ل: ۳-ب): چو: متن تصحیح قیاسی است ۴- (ل: عاجز (۱))؛ هل: ق: بزموده (حرف یکم بی نقطه)؛ (ل: ن: برموده (حرف یکم بی نقطه)؛ ل: بزموده؛ ل: ۲: بزموده)؛ متن ۵- (ل: که آورده بد جمله ناکاسته)؛ متن ۶- ل: ۲، ص: ۱، ک: ل: ۲، ص: ۲ (نیز ق: ۲، پ، و: آ، ب) ۷- ل: ۱، ن: ق: ۲، ل: ۲، ن: ۲؛ برده؛ متن ۸- یازده دستنویس دیگر ۸- ک: بر؛ (ل: ن: پرمایه؛ ل: پرمایه؛ ل: ۳: پرمایه تر)؛ ق: باز برمایه با (حرف یکم واژه میانی بی نقطه)؛ متن ۹- ل: ۳، ص: ۲ (نیز ق: ۲، ل: ۲، پ، و: آ، ب)؛ در آیز از تصحیح یازده بار (۹- ک: ل: ۲، ص: ۲ (نیز و: آ))؛ ساربان؛ متن ۱۰- یازده دستنویس دیگر؛ بنداری (۱۳۱۱، ۱۳۱۳)؛ و أمر بان ترک الأحمال فی الميدان عند الساریان ۱۰- ص: ۱-ص: ۲ (نیز ل: ۳-ب): چو: متن تصحیح قیاسی است ۱۱- ص: ۱ (نیز پ: ب): هفت هفته؛ ق: بزموده؛ ص: ۲ (نیز ل: ن: برموده (بی نقطه)؛ ل: ۱، ن: بزموده؛ ل: ۲: بزموده؛ ل: ۳: آسوده بزموده (حرف یکم واژه پسین بی نقطه)؛ (ق: از چو یک هفته آسود)؛ متن ۱۲- ک: ل: ۲ (نیز و: آ، ب) ۱۲- (ل: ۳، هفتم) ۱۳- ل: ۱، ق: (نیز ق: ۲، ل: ۲، پ، و: آ، ب)؛ ز؛ متن ۱۳- ک: ل: ۲، ص: ۲ (نیز ل: ۳، پ، و: ل: ۲) ۱۴- ق: او بر: ل: نشستند بر؛ ص: ۳: نشسته بر؛ متن ۱۵- ل: ۱، ن: ل: ۱۵- ل: ۱، ن: ق: (نیز و: ک: دران؛ و: ل: ۲، پ: بران؛ ل: ۳: خان دران؛ آ: خان بدان)؛ متن ۱۶- ک: ل: ۲، ص: ۲ (نیز ل: ۲، ق: ۲، ل: ۲، ن: ۲، پ، و: آ، ب) ۱۶- ل: ۱، ص: ۱؛ پیشگاه؛ ک: (نیز ل: ۲، ق: ۲، ل: ۲، ن: ۲، پ، و: آ، ب)؛ بارگاه؛ (پ: پایگاه)؛ متن ۱۷- ک: ل: ۲، ص: ۲ (نیز ل: ۲، و: ب) ۱۷- (ق: ۳، ساروان) ۱۸- (ل: ساربان؛ و: آ: ستران) ۱۹- (ق: ۳، شهر؛ آ: همه) ۲۰- ص: ۲ (نیز ل: ۳، ن: ۲؛ بنداری (۱۳۱۴-۱۳۱۶)؛ فلما کان بعد أسبوع عمل دعوة عظيمة و استحضر الأكابر و الأشراف ثم أمر بان یمز بأحمال الأتقال علیه ۲۱- ص: ۱، ق: ل: ۲ (نیز ل: ۲، و: آ، ب)؛ گرفتند پس؛ (ل: ن: ۲: یکی برگرفت)؛ متن ۲۲- ک: ل: ۲، ص: ۲ (نیز ق: ۲، ل: ۲، پ، و: آ، ب)؛ کشیدن؛ ک: ص: ۲: کشیده؛ ص: ۱، ل: ۲ (نیز و: ب)؛ آنک بد در؛ ق: (نیز ل: ۱)؛ آنکه بد در؛ متن ۲۳- (ل: ن: ن: ۲، ق: ۲، ل: ۲، ن: ۲، پ، و: آ، ب)؛ صده؛ (ق: ۳، س: ۱)؛ متن ۲۴- ک: ل: ۲، ص: ۲ (نیز ق: ۲، ل: ۲، ن: ۲، پ، و: آ، ب)؛ بنداری (۱۳۱۷)؛ فاشفتل بتقلها ثلاثة آلاف أجزیر طول ذلک النهار ۲۴- (ق: ۳، چون؛ ل: ۱: امر) ۲۵- (ل: ن: ق: ۲، ل: ۲، ن: ۲، پ، و: آ، ب)؛ آراسته؛ ل: ۲ (نیز ل: ۳، پ: برمی آراسته؛ متن ۲۶- ص: ۱، ل: ۲ (نیز ل: ۲، ق: ۲، ل: ۲، ن: ۲، پ، و: آ، ب) ۲۶- (ل: ۳، برمی آراسته؛ متن ۲۷- ک: ل: ۲، ص: ۲ (نیز ل: ۲، ق: ۲، ل: ۲، ن: ۲، پ، و: آ، ب)؛ همه تنگ بر بسته مردان کار (ص: ۲، تنگام بار؛ ل: ۳: تنگام کار؛ ب: میدان کار)؛ متن ۲۸- (ل: ن: ق: ۲، ل: ۲، ن: ۲، پ، و: آ، ب)؛ نیز ۲۹- ک: آواز ۳۰- (ق: ۳، شد گنج صده؛ ل: ۳: شد گنج شه)؛ ک: صده گنج شه؛ ص: ۱ (نیز ل: ۲، و: آ، ب)؛ آورد که چند شد؛ ل: ۲ (نیز ل: ۲، ن: ۲، پ، و: آ، ب)؛ گنج شد؛ متن ۳۱- ص: ۱، ل: ۲ (نیز پ) ۳۲- ل: ۲، ن: ۲، ق: ۲، ل: ۲، ن: ۲، پ، و: آ، ب)؛ و از کار آن شاه)؛ ق: این بیت را ندارد؛ بنداری (۱۳۱۸-۱۳۲۰)؛ و جلس فی الیوم الثانی فی مجلس الأئیس فأدخلوا إلیه خمسمین ألف وفده فکنزوا منها مائة کنز

یکی تخت^۱ جامه^۲ بفرمود شاه
 همان پرگهرگوشوار و کمر
 یکی آفرین خاست از^۵ بزمگاه
 به آیین گشسپ^۷ آن زمان شاه گفت:
 ۱۳۲۵ که^{۱۰} چون بینی این^{۱۱} کار چوبینه^{۱۲} را؟
 چنین گفت آیین گشسپ^{۱۳} دبیر
 به سوری که دستانش^{۱۶} چونین^{۱۷} بود
 ز گفتار او شاه شد بدگمان
 هیونی بیامد هم آنکه سترگ
 ۱۳۳۰ که شاه جهان جاودان شاد باد
 چنان دان که^{۲۳} برد یمانی دو بود
 همان گوشوار^{۲۶} سیاوخش رد

که^۴ آنجا بیارند پیش سپاه،
 که گفتی همه^۴ زر بود و گهرا
 که پیروز باد این^۶ جهاندارشاه!
 - که با او بدش^۸ آشکار و نهفت -
 به مردی به پای^{۱۳} آورد کینه را؟
 که ای شاه روشن دل و^{۱۵} یادگیر،
 چنان دان که خوانش نوآیین^{۱۸} بود!
 روانش براندیشه بد^{۱۹} یک زمان!
 یکی نامه می از دبیر^{۲۰} بزرگ^{۲۱}،
 سر و^{۲۲} تاج او بنده را یاد^{۲۳} باد،
 همان موزه از^{۲۵} گوهر نابود،
 کزو یادگارست ما را خرد^{۲۷}،

۱-س (نیز لی): دست؛ (ل: ۴: بخت (ل: ۱): تخت و)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲-ل (ن: ۴: خامه) ۳-ل: کز ۴-ق (نیز و): همی؛ در ۱ این بیت با بیت سببین پس و پیش شده است؛ ل به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:
 همان بر کمر گوهر شاهوار
 که نامد همی ارز او در شمار

س پس از این بیت افزوده است:

همی نامزد کرد بهرام را
 سوار سرافراز خودکام را

بندهای (۱۳۲۱-۱۳۲۲): ثم أمر بان یحضر بین یدیه تخت من تلک الیاب المنسوجة بالذهب عنده هل^۲ (نیز لن، ن: ۲): ساخت بر؛ (ل: خواست از) ۳-ق (ب: ۲: باد)؛ ق، ب این بیت را ندارند؛ بندهای (۱۳۲۳): فتعجب الحاضرون فیها ۴-ق، ک (نیز ب): ایزد گشسپ؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۸-ل: بدیش؛ (پ، آ: بد آن)؛ س (نیز لی، ل: ۳، و، ب): وی بدش؛ ق: من بگو؛ متن = ۹-ق (نیز دست اندر)؛ متن = ل، ک، س ۲ (نیز لن، ن: ۱۰-ق: تو ۱۱-ل: آن) ۱۲-ق (نیز س، ل: خود سته (دو حرف نخست واژه پسین بی نقطه)) ۱۳-ل: کار؛ ق: پا؛ متن = سیزده دستنویس دیگر؛ بندهای (۱۳۲۴-۱۳۲۵): و تعجب الملک و قال لآیین کئسب وزیره و دستور: کیف تری صنع جوبین و آثار سیفه و سانه؟ ۱۴-ق، ک (نیز ب): ایزد گشسپ؛ (ل: با او گشسپ)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۵-س، ق، ل: س ۲ (نیز لن، ل: ۲، و، ب): جوب؛ متن = ل، ک (نیز ق، ۲، ب): ۱۶-ک: آشناش؛ ل: کجا ناش؛ (ل: کجا خواش؛ پ: پایانش؛ ن: کجا باناش)؛ ل (نیز ب): بسودی که دستانش؛ ق: ۱۷-س: سواری که دستانش؛ لی: نسوری که دستانش؛ متن = س، ق، س ۲ (نیز ل: ۲، و، ل): ۱۷-ل: جوبین (حرف سوم بی نقطه)؛ س، ک (نیز و): حوسن (حرف سوم و چهارم بی نقطه)؛ ق: خونین؛ ل: ۱۸-ل: نوآئین؛ ک: بآئین؛ (ل: بی آئین؛ ق: خود آتش آئین؛ لی: خوابش نوآئین؛ ن: ۲، ل: ۲: دانگ خواش (ب: جانش) نوآئین؛ متن = س، ل: ۲، س ۲ (نیز لن، پ، و، ل): بندهای (۱۳۲۶-۱۳۲۷): فأجابه الوزیر بکلمة فیها تخوین جوبین ۱۹-س، ل: ۲ (نیز لن-ب): شد؛ متن = ل، س، ۲؛ بندهای (۱۳۲۸): معظم ذلک علی الملک، و امتلاً قلبه فکرا فیما قال ۲۰-ق (نیز نامه داد از دبیر)؛ س (نیز لی، ب): ابا نامه پهلوان؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۱-س: سترگ (پس او ندارد) ۲۲-ل: جوب؛ متن = ل: ۲۳-س، ق (نیز ق، ۲، ل، و، آ، ب): همه کار او بخشش و (س: جوب) داد؛ متن = ک، ل: ۲، س ۲ (نیز لن، ن: ۲) ۲۴-ب: دانگ) ۲۵-س، ق (نیز لی، ل: ۲، و، ب): و؛ متن = ل، ک، ل: ۲، س ۲ (نیز لن، ق، ۲، پ، ل: ۲، و، ل: ۱، ۲) ۲۶-ل، ق، ک، ل: ۲ (نیز لن، ل: ۲، و، ل: ۱، ۲) ۲۷-س: سیاوش؛ (پ: سیاوش)؛ متن = س، س ۲ (نیز ق، ۲، ب) ۲۷-ق: بدانسان که از گوهر او سزد (= ۱۳۳۷ ب)

چن او^۲ دید رنج^۳، این^۴ نباشد شگفتا!
 کزین هرچ^۵ دیدی یکایک بگویی
 برآشت از آن^۶، شاه^۷ گردنکشان!
 همی گم کند^۸ سر برآرد به ماه،
 برآنسان^{۱۱} که از گوهر او^{۱۲} سزده
 نیامد^{۱۴}، مگر شد یکی شهریار!
 همه داد دادنش^{۱۶} بیداد گشت!
 برآن^{۱۸} ناموریشگاهش^{۱۹} نشاندا
 بیفشاند آن بسته زلف^{۲۰} سیاه!
 بیزی^{۲۳}، نیایی بر از شهید من^{۲۲}!
 ازو^{۲۵} مانده^{۲۶} پرموده^{۲۷} اندر شگفت!

ازین چار، دو^۱ پهلوان برگرفت
 ز شاهک بپرسید پس نامجوی
 ۱۳۳۵ سخن گفت شاهک برین^۶ هم نشان
 هم اندر زمان گفت: چویننه، راه
 یکی آنک^۹ خاقان چین را بزد^{۱۰}
 دگر آنک^{۱۳} جز^{۱۴} گوشوارش به کار
 همه^{۱۵} رنج او سر به سر باد گشت
 ۱۳۴۰ بگفت این و پرموده^{۱۷} را پیش خواند
 بیودند و خوردند تا شب ز راه
 به خاقان چین گفت کز^{۲۱} عهد^{۲۲} من
 نشسته بیازید و دستش گرفت

۱-ل: چاره دو؛ (ن: ۳، بارها؛ ب: جایگه دو)؛ س: ۲، بدین جای دو؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲-ل، ق (نیز ل ۲-ب)؛ چو او؛ س: چو
 این؛ (ق: ۳، چنان؛ ل: که او)؛ متن = ک-ل ۲، س ۲ (نیز ل ۳-۳، ق (نیز ل، و-ب)؛ رنج دید؛ متن = ل، ک، ل، س ۲ (نیز ل، ق ۲، ل ۲، ب)
 ۴-ل: (ل: او؛ آ: آن)؛ ک: پس از این بیت افزوده است:

بدان گفتم این گر بدانی سخن نداری به من روی تازه کهن

بنداری (۱۳۲۹-۱۳۳۳)؛ فیثا هو فی ذلک الفکر إذ وصل نجاب من الکاتب الکبیر الذی کان مع بهرام، بکتاب مضمونه، بعد الدعاء،
 إعلام الملک بأن بهرام أخذ قرط سیاوخش و الثوبین و الخفین هـ-س ۲ (نیز ق ۲-آ: ب)؛ هر چه؛ متن = ل (نیز ل) عمل ۲ (نیز ل)؛
 بدین؛ س: ۳، بران؛ (ن: ۱، بدان) ۷-ل (نیز آ: زان؛ ک: کز این؛ ق ۲، ب: ازو)؛ ل: این بیت و بیت سپسین را ندارد؛ بنداری (۱۳۳۴-۱۳۳۵)؛
 فاشهد شاهک و کان أحد الحاضریین عند بهرام فی ذلک الیوم فشهد بذلك هـ-ک: کرد تا ۹-ل (پ، ن: ۲، آ: آنکه) ۱۰-ل: (ل: چینی بود)
 ۱۱-ل: از آن سان؛ س: ق، ل ۲ (نیز ل، آ: ب)؛ بدان سان؛ متن = ک، س ۲ (نیز ل، ق ۲، ل ۲، ن: ۳، ل ۲، ن: ۱۲)؛ ل، س، ل ۲ (نیز ل، ن، ل، ل، و، ل، ن: ۲، ب)؛ بد؛ متن =
 ل، ق، ک، س ۲ (نیز ق ۲، ل ۲، پ، ن: ۱۳-۱۴)؛ آ: آنکه ۱۴-ل، س، ق، ل ۲ (نیز ل، ن، ق ۲، ل، پ، ل، ن: ۲، ب)؛ چون-بیامد؛ متن = ک، س ۲ (نیز ل ۲، و)؛
 بنداری (۱۳۳۶-۱۳۳۸)؛ فقال: إن جویین یرید الشهریاریه بما صدر منه من ضرب الخاقان، و استصفا زید المعتم ۱۵-ل (آ: همان)
 ۱۶-ل: دادیش؛ (ق: ۲، او پاک؛ ب: و دانش)؛ بنداری (۱۳۳۹)؛ و الآن قد تغیر علیه رأینا وضاع سعیه عندنا ۱۷-ل: مژموده (حرف یکم
 بی نقطه)؛ س (نیز ل، ق ۲، و)؛ مژموده (بی نقطه)؛ ق: مژموده؛ (ل: ل، مژموده؛ ن: آ: مژموده)؛ متن = ک، ل، س ۲ (نیز آ: ب) ۱۸-ل، س، ق، ک (نیز
 ل، و، آ: ب)؛ بدان ۱۹-ل، س ۲ (نیز ل، ن، ق ۲)؛ جایگاهش؛ ک: پایگاهش؛ (ق: ۲، بارگاهش)؛ متن = ل، س، ق (نیز ل، ل، و، آ: ب)؛ بیت های
 ۱۳۳۵-۱۴۱۵ را ندارد ۲۰-ل، س، ق (نیز ل ۲، و، آ: ب)؛ تیره زلف؛ ک، ل ۲ (نیز ل، ن، ق ۲)؛ زلف بسته؛ متن = س ۲ (نیز ق ۲)؛ ل: این بیت و بیت
 سپسین را ندارد؛ بنداری (۱۳۴۰-۱۳۴۱)؛ ثم استحضر الخاقان و اندفع معه فی الشرب. و لما دخل اللیل خاض مع الخاقان فی الحدیث
 ۲۱-ک (نیز ل، ن، ن: ۲)؛ کز (۲، ق: ۲)؛ (ق: ۲، از)؛ متن = ل، س، ق، ل ۲ (نیز ل ۲، و، آ: ب) ۲۲-ل: مهر؛ س، ق، ل ۲ (نیز ل ۲، و، آ: ب)؛ بهر؛ متن = ک،
 س ۲ (نیز ل، ن، ق ۲، ل ۲)؛ ۲۳-ک: کز بیری (حرف یکم و سوم بی نقطه)؛ س: ۳، تیری؛ متن = ۲۴-ل: بسی رنج بردی تو از شهر من؛ س، ق، ل ۲
 (نیز ل ۲، و، آ: ب)؛ بسی رنج دیدی درین (ل: ۲، وزین؛ ب: بدین)؛ انجمن؛ (ل: ن، ل، ن: ل، پذیروی بیایی بران (ن: آ: بدان)؛ شهید من؛ (ق: ۲)؛ بیایی گر
 آیی تو از انجمن؛ متن تصحیح قیاسی است (ک، س، ۲، بنداری)؛ بنداری (۱۳۴۲)؛ ثم قال له: إنک إن نقضت عهدنا لم تجتن ثمره عناینتا
 ۲۵-ک، س ۲ (نیز ق ۲)؛ از آن ۲۶-ل: (ل: بود؛ ب: ماند) ۲۷-ل: مژموده (حرف یکم بی نقطه)؛ ق: مژموده؛ (ل: ل، مژموده؛ ن: آ: مژموده)؛ متن =
 س (حرف یکم بی نقطه)؛ ک، ل، س ۲ (نیز ل، ق ۲، و، آ: ب)

همه^۲ کار^۳ بر دیگر^۴ اندازه کن
به یزدان پاک و به جان^۵ سران،
ندارد^۶ به کاری^۸ ورا دلگسل!
به آذگشپ^{۱۱} و به آذرپناه^{۱۲}،
نگارندهی زهره و مشتریست^{۱۳}،
نه از نامداران این^{۱۵} انجمن!
سوی خوابگه^{۱۷} رفتن آراستند

سر تاجداران برآمد ز خواب،
ز زرین و سیمین و اسب و کلاه،
چه از یاره و طوق با^{۲۱} گوشوار،
چه شمشیر هندی به زرین^{۲۳} نیام^{۲۴}!
دو منزل همی رفت^{۲۵} با او به راه
درویش فرستاد و^{۲۸} زو^{۲۹} گشت باز

از آن خیلعت شهریار جهان^{۳۱}،
چنان شاد برگشت و آمد به راه^{۳۳}،

بدو گفت: سوگند ما^۱ تازه کن
۱۳۴۵ بخوردند سوگندهای گران
که از شاه، خاقان نیچید به دل^۶
به تاج و به گاه^۹ و به خورشید^{۱۰} و ماه
به یزدان که او برتر از برتریست^{۱۳}
که چون بازگردی نیچی ز من
۱۳۵۰ بگفتند و از^{۱۶} جای برخاستند

چو برزد سر از کوه زردآفتاب
یکی^{۱۸} خیلعت آراست پرمایه^{۱۹} شاه
چو^{۲۰} زرین کمرهای گوهرنگار
چه^{۲۲} اسپان تازی به زرین ستام
۱۳۵۵ بنزدیک خاقان فرستاد شاه
سدیگر^{۲۶} نیمود^{۲۷} راه دراز

چن^{۳۰} آگاهی آمد سوی پهلوان
ز خاقان چینی که از نزد شاه^{۳۲}

- ۱-س.ق.نیز.لی.آ.ب.؛ سوگندها؛ متن = ل.ک.ل.آ.س.آ.نیز.لن.ق.آ.ل.و.لن.آ.۲-ل.نیز.لی.آ.همان؛ متن = دوازده دستنویس دیگر
۳-س.کارها (وزن درست نیست) ۴-ق.آ.برده بر؛ ببناری (۱۳۳۳-۱۳۴۴).؛ فجدد الآن معنا العهد هـ س آ (نیز ق.آ). خاک ع.لی.
حج ع.دل.؛ ل.ق. نیچید دل (در ل حرف یکم واژه نخست بی نقطه)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۷-ق.آ.ندانند؛ ب.نداری (۸-ا.
بدار انکاری (۱۱) ۹-ل.گاه و به تاج ۱۰-ک.خورشید ۱۱-و.ایزدگشپ) ۱۲-س.ق.نیز.لی.آ.ب.؛ ایزد پناه؛ ق.آ.تخت و کلاه؛
متن = ل.ک.ل.آ.س.آ.نیز.لن.آ.۱۳-ل.حزب برتریست؛ ق.آ.برترست؛ ل.آ.نیز.لن.؛ را ازو (لن.ازین) برتریست؛ (لن.آ.رازان
بهتریست؛ س.نیز.لی.ب.؛ از.لی.او؛ ب.برتران برتریست؛ متن = ق.ک.س.آ.نیز.ل.و.آ.۱۴-ق.آ.اینچنین گوهرست) ۱۵-ل.آ.
آن؛ ببناری (۱۳۴۵-۱۳۴۹).؛ فحلف بالأیمان المغلظة أنه لا یشخرج رأسه عن ربقة طاعة هرمزد، ولا یخالف أمره، ولا ینکت أبدا الدهر
عهده ۱۶-ق.س.آ.نیز.لن.ز. ۱۷-ک.جایگه؛ ببناری (۱۳۵۰).؛ فانفض المجلس وعود الخاقان ایوانه ۱۸-ل.آ.نیز.لن.آ.؛ بسی؛ متن =
یازده دستنویس دیگر ۱۹-ل.آراسته بود؛ س.نیز.لی.ب.؛ آورد پرمایه ۲۰-س.نیز.ق.آ.لی.نیز.لی.ب.؛ چه؛ متن = ل.ق.س.آ.نیز.لن.آ.و.آ.۱
۲۱-س.نیز.لی.؛ و چه؛ (لن.آ.و.با)؛ ل.این بیت و بیت سپین را ندارد ۲۲-ق.آ.هم) ۲۳-ق.سیمین ۲۴-ب.ستام (پساوند ندارد)
۲۵-لن.لن.آ.راند) ۲۶-ل.نیز.ق.آ.لی.؛ سه دیگر ۲۷-ل.س.آ.نیز.لن.ق.آ.و.ب.؛ نیمود (حرف یکم بی نقطه)؛ (لی.ل.آ.ب.؛ نیمود)؛
متن تصحیح قیاسی است ۲۸-لن.؛ (چو) ۲۹-س.ق.نیز.ق.آ.لی.ل.آ.و.آ.ب.؛ شه؛ متن = ل.ک.ل.آ.س.آ.نیز.لن.آ.؛ ببناری
(۱۳۵۱-۱۳۵۶).؛ ولما أصبح هرمزد أعد خلعفة رائعة رائفة تلیق بجلالة قدره و فخامة أمره. ثم أذن له فی الانصراف، و رکب و سار معه
متزلین. ثم ودّعه و عاد الی دار الملک ۳۰-ل.آ.س.آ.نیز.لن.ل.آ.و.ب.؛ چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۳۱-س.جوان؛ ق.پور
نوشین روان؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳۲-س.ق.نیز.لی.ل.آ.و.آ.ب.؛ آمد به (س.لی.ب.ز)؛ راه؛ متن = ل.ک.ل.آ.س.آ.نیز.لن.ق.آ.
لن.آ.۳۳-ل.نیز.لن.آ.؛ ز راه؛ س.ق.نیز.لی.ل.آ.و.آ.ب.؛ از نزد شاه؛ متن = ل.ک.س.آ.نیز.ق.آ.)

پذیره شدش پهلوآن سوار^۱
 ۱۳۶۰ علف ساخت جایی که او^۲ برگذشت
 همی ناخت پوزش کنان پیش اوی^۳
 چو برموده^۴ را دید، کرد آفرین
 نپذرفت^۵ ازو هرج^۶ آورده بود
 همی راند بهرام با او^۷ به راه
 ۱۳۶۵ بدین^۸ گونه بُد تا^۹ سه^{۱۰} منزل براند
 چهارم فرستاد خاقان کسی
 چو بشنید^{۱۱} بهرام برگشت از اوی^{۱۲}
 همی بود در بلخ چندی دژم
 جهاندار ازو هم^{۱۳} نه خشنود بود

از ایران^۱ هر آنکس که بُد نامدار^۲
 به^۳ شهر و ده و منزل و کوه و^۴ دشت!
 پر از شرم جان بداندیش اوی^۵
 ازو سر بیچید خاقان چین
 علف بود، اگر بدره و برده بود
 نکرد ایچ خاقان بدو^{۱۲} در^{۱۳} نگاه
 که یک روز برموده^{۱۷} او را نخواند^{۱۸}،
 که برگرد چون رنج دیدی بسی!
 به تندی^{۲۱} سوی بلخ بنهاد روی^{۲۰}
 ز کرده پشیمان و دل پر ز غم^{۲۲}!
 ز تیزی روانش پر از دود بود!

۱.س.ق.ل.۲ (نیز ق.۲.ل.۱.۲.ب.؛ سپاه؛ (لی: جهان)؛ متن = ل.ک.س.۲ (نیز لن.و.لن.۲) ۲.س.ق. (نیز ق.۲.لی). ایشان؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳.س.ق. (نیز ق.۲.ل.۱.۲.ب.؛ نیکخواه؛ ل.۲: پیشگاه؛ (لی: پهلوآن)؛ متن = ل.ک.س.۲ (نیز لن.و.لن.۲) ۴.ق. (نیز ل.۱.۲.ل.۱) وی هل: ز ع.ق.؛ بدیه و به کوه و به؛ ل.۲.س.۲ (نیز لن.ق.۲)؛ شهر اندرون هم به منزل به؛ متن = ل.س.ق.ک. (نیز لی.ل.۲.و.آ.ب)؛ بنمای (۱۳۶۵-۱۳۶۰). و سار الخاقان فلما قرب من مخیم بهرام تلقاه بمن کان معه من اکابر ایران، و رتب له اللوطف و الأتزال فی طریقہ ۷.ل.س.ل.۲.س.۲ (نیز لی.و.آ.ب.؛ او؛ متن = ک. (نیز لن.ق.۲.ل.۲.لن.۲)؛ ق. این بیت را ندارد ۸.ل. بزموده (حرف یکم بی نقطه)؛ ق. بزموده؛ (لی.ل.۲: بزموده؛ لن.۲: بزموده)؛ متن = ک. ل.۲.س.۲ (نیز ق.۲.آ.ب) ۹.س. (نیز لی.آ.؛ بپذرفت ۱۰.س.س.۲ (نیز ق.۲.لی.ل.۲.و.ب)؛ هر چه؛ متن = ل. (نیز لن)؛ در ل. این بیت پس از بیت سپسین آمده است؛ بنمای (۱۳۶۱-۱۳۶۳): و لما لقیه تملق الیه متوددا، و تبصص متفربا فلم یلتفت الیه الخاقان، و أعرض عنه و لم یقبل منه شیئا ۱۱.ل.۲ (نیز لن.ق.۲) وی ۱۲.ل. (ن.آ.؛ بر تا؛ (لی: با او؛ ل.۲: شد تا؛ بزره تا)؛ س.۲ (نیز ق.۲.ل.۲.و.ب)؛ برین؛ متن = ل.ک.س.ک. (نیز لن.لی) ۱۵.ل.۲: تا بر؛ س.۲ (نیز لن.ق.۲.و.لن.۲)؛ بر تا؛ (لی: با او؛ ل.۲: شد تا؛ بزره تا)؛ متن = ل.ک.س.ک. ۱۶.ل. به ۱۷.ل. بزموده (حرف یکم بی نقطه)؛ س. (نیز لن)؛ برموده (بی نقطه)؛ (لی.ل.۲: بزموده؛ لن.۲: بزموده)؛ متن = ک. ل.۲.س.۲ (نیز ق.۲.و.آ.ب) ۱۸.ل.س.س.۲ (نیز لن.ق.۲.و.لن.۲)؛ بخواند (حرف یکم بی نقطه)؛ ک.ل.۲ (نیز ل.۲)؛ بخواند؛ متن = (لی.ب)؛ ق. این بیت و بیت سپسین را ندارد؛ ک. پس از این بیت و ق.۲ پس از بیت ۱۳۶۷ افزوده است:

به یکباره از وی بس آورده گشت
 پذیرند عذر از بد آزادگان
 ره زادمردی به دل بر (ق.۲: در) نوشت
 ز پوزش بخندند شه زادگان
 ق.۲ به جای بیت دوم، بیت زیر را آورده است:

نپذرفت پوزش سپهدار چین
 به هر جای اگرچند دید آفرین

بنمای (۱۳۶۴-۱۳۶۵): و سار بهرام فی موکبه ثلاثه ایام ۱۹.ق. آن دید ۲۰.و.ز.و.ز.و.آ.زی. (روی) ۲۱.س.۲ (نیز لن)؛ کندی؛ بنمای (۱۳۶۶-۱۳۶۷): و لما کان الیوم الرابع نفذ الیه و أشار علیه بالانصراف. فعاد بهرام الی بلخ ۲۲.ل. این بیت را ندارد؛ بنمای (۱۳۶۸): و اقام بها ایاما قارعا سن الندیم متعلی القلب من الهم و الحزن ۲۳.ل. زو هم؛ س. (نیز ل.۲.آ.ب)؛ هم زو؛ متن = ک.ل.۲.س.۲ (نیز لن.ق.۲.لی.و.لن.۲)

که آن خلعت ناسترا^۲ را سزید^۱
بگو^۶ ای^۷ سیک مابهی بی هنر^۸،
گزید^{۱۱} بزرگان پستدی^{۱۲} همی،
ازین پس به کس نیز شمارت^{۱۳}!

فرستاده بی بی منش^۱ برگزید
بدو گفت کین^۳ پیش^۲ بهرام بر^۵
نو خاقان چین را^۹ بندی^{۱۰} همی
۱۳۸۵ ز تختی که هستی فرود آرمت!

شنیده سخن^{۱۴}ها همه کرد یاد
شکیبایی و خامشی برگزید
چنین از بی شاه^{۱۹} پرخاش^{۱۸} من
جزاز ناستراگفت بدخواه نیست!
اگر مر مرا خوار گیرد^{۲۲} رواست
بداندیشگان نیز یابند^{۲۳} راه!
به تیزی^{۲۴} برفتم ز درگاه^{۲۵} شاه

فرستاده با خلعت آمد چو باد^{۱۴}
چو بهرام با نامه^{۱۵} خلعت بدید^{۱۶}
همی گفت کین^{۱۷} پاداش^{۱۸} من
چنین بد از اندیشه^{۲۰} شاه نیست
۱۳۹۰ جهاندار بر بندگان پادشاست
گمانی نبردم که نزدیک شاه
از آنپس که با خوار مابه سپاه

۱-ل: ه: برمنش؛ (ا: برمنش؛) متن = یازده دستنویس دیگر ۲-ص: ل^۲ (نیز ل^۳، و: ب: بی بها؛ متن = ل، س: ۲-۳: ل: کان؛ (ن: ق: ۲، ل: ن: ۳: (این: ۴: ل: پیش ه: (ب: برد) ۶-ل: و، ا: ب: بگوری) ۷-ل: (ق: ۲: کای) ۸-ک (نیز و: بدعضر؛ (ن: ل، ل: ۲، ن: ۳: ا: بی گهر؛ ب: بی خرد؛) متن = ل، س: ق، ل، س: ۲ (نیز ق: ۲، ل: ۹-ل: (چینی) ۱۰-ل: ۲: مبینی (حرف یکم بی نقطه؛ (ل: پستدی (۱۱) ۱۱-ل، س: ۲: پستدی؛ (نیز ل: ب: کزین (کزین؟) متن = ۱۲-ل^۲ (نیز ل^۳)؛ کزینی؛ ق: ابر شاه ایران بخندید؛ (ن: کزین بزرگان گزیدی؛ ق: ۲: به صدر بزرگان نشینی؛) متن = ک (نیز ل، ل: ۳-ل: (ل: ازان پس بیک تر شمارت (۱) (حرف یکم واژه پسین بی نقطه؛) بنداری (۱۳۸۵، ۱۳۸۲). ثم أمر بعض أصحابه بأن يحملها إلى بهرام و يقول له: أيتها الشيطان الخبيث! أبلغ بك الأمر إلى أن تقيد ملك الصين، و تعمل عمل السلاطين؟ سأنتك من التخت الذي استويت عليه، و لأعدك إلامن لا يثقت إليه ۱۴-ل: (ل: شهریار (پساوند ندارد)) ۱۵-ل: (ن: با نامه بهرام) ۱۶-ص: (نیز ل: ۲: آن خلعت و نامه دید؛ ک: ق: ۲ پس از این بیت افزوده اند:

همان (ق: ۲: هران) چیز کاغاز بایست (ک: بایست) کرد
به فرجام کرد و همی خورد دود (ق: ۲: نشایت کرد)

بنداری (۱۳۸۶-۱۳۸۷): فسار الرسول بالكتاب و الخلقه فلما وصل إلى بهرام أذى إليه الرسالة، و سلم إليه الخلقه. فاختر الصمت، و حالف الصبر ۱۷-ص: (نیز ل، ب: ازین رنج و؛ ق: ل^۲ (نیز ل^۳، ل: ۲، ن: ۳: (اینست: متن = ل، ک، س: ۲ (نیز ق: ۲، و، ا: ۱۸-ص: (نیز ل، ب: پرخاش-پاداش؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۹-ص: ل^۲ (نیز ل^۳، ل: ۲، ن: ۳: (اینست: متن = ل، ک، س: ۲ (نیز ق: ۲، و، ا: ۱۸-ص: (نیز ل، ب: آیین؛) متن = ل، ق، ک، س: ۲ (نیز ق: ۲: در ق: ۲ پس از تصحیح همی به چنین؛) بنداری (۱۳۸۸): و قال: ما كان ظنى أن يكون هذا جزائي من الملك ۲۰-ل: (ق: ۲: نیز ق: ۲، ل: ۲، و: ل: ۲، ن: ۳: ۲۱-ک: اندازه؛ ل، س: ۲ پس از این بیت افزوده اند:

که خلعت ازین سان فرستد به من
بدین تا ببیند هر انجمن

۲۲-ا: (ا: خوار گیرد؛ ل: ۲: خوار گیرد مرورا) ۲۳-ق: (۲: بیابد بداندیش بدخواه؛) آیین بیت را ندارد؛ ل: پس از این بیت و ۲ پس از بیت ۱۳۹۴ افزوده اند:

ولیکن چو هرمز مرا خوار کرد
ل: پس از بیت بالا باز هم افزوده است:

ز شاه جهان این چنین کار کرد

نزیب به پیش خردمند مرد:

۲۴-ل: تنلی ۲۵-ل: به درگاه؛ (ق: ۲: بنزدیک؛) آیین بیت را ندارد

همه دیده‌اند آنج^۱ من کرده‌ام
 چو پاداش آن^۲ رنج خواری بود
 ۱۳۹۵ به یزدان بنالم ز گردان سپهر
 ز دادار نیکی دهش یاد کرد^۳
 به پیش اندرون دوکدان^۴ سپاه
 بفرمود تا هرک^۵ بود^۶ از مهان
 ز لشکر برفتند نزدیک اوی^۷
 ۱۴۰۰ چو رفتند و^۸ دیدند پیر و جوان
 بمانندند از آن^۹ کار یکسر شگفتا
 چنين گفت پس پهلوان با^{۱۰} سپاه
 جهاندار شاهست و^{۱۱} ما بنده بیم
 چه بیند^{۱۲} بینندگان اندرین؟

غم و رنج و سختی که من بردم^{۱۳}،
 گر از بخت ناسازگاری بود،
 که از من چنين پاک بگست مهرم
 ببوشید پس^{۱۴} جامه^{۱۵} سرخ و زردم
 نهاد و^{۱۶} هرآنچش فرستاد^{۱۷} شاه!
 از آن^{۱۸} نامداران شاه جهان،
 پرانديشه بُد^{۱۹} جانِ تاریکِ اوی^{۲۰}
 بر آن گونه^{۲۱} بر^{۲۲} پوشش^{۲۳} پهلوان،
 دلِ هر کس اندیشه^{۲۴} می برگرفت^{۲۵}!
 که خلعت بدین سان^{۲۶} فرستاد^{۲۷} شاه،
 دل و جان به مهر وی آکنده^{۲۸} بیم،
 چه گویم با^{۲۹} شهریارِ زمین؟

۱-ک (نیز لی، ل، و، ب): آنچه؛ متن = ل، س، ق، ل، آ، س، ۲ (نیز لن، ق، آ) ۲-ل: جو < ۳ (ق، آ، می: خوردام؛ ب: دیده‌ام) ۴-ق (نیز لی، ل، آ، و، آ): این؛ ک: از؛ متن = ل، س، ل، آ، س، ۲ (نیز لن، ق، آ، ن، آ، ب) ۵-بندهای (۱۳۸۹-۱۳۹۵): و آن بستی الی حسادی و یسبح کلامم فی بعد
 آن فعلت ما فعلت. و أما الآن فما أشکوا بشی و حزنی إلا الی الله عز و جل ع (ا: کرد یاد-جامه پیروز شاد!) (۱) ۶-ک: بر ۸-ل: خلعت؛
 بندهای (۱۳۹۶): فلیس تلک الخلعة الملونة ۹-س، ک (نیز ق، آ، ل، آ): دوکدانی؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۰-س، ل، آ، س، ۲ (نیز لن، ق، آ،
 لی، ل، ن، آ، ب): نهاده؛ متن = ل، ق، ی، ک (نیز ل، آ، ل، و، آ، ۱۱ (و: بکرد آنچه فرمود؛ بندهای (۱۳۹۷): و وضع بین یدیه ذلک المغزل و القطن
 ۱۲-س، س، ۲ (نیز لن، ل، آ، و، ب): هر که؛ متن = ل ۱۳-س (نیز لن، آ، ب): بد ۱۴-ق: هم از ۱۵-ل، س، ق (نیز لی، ل، آ، و، آ، ب): او؛ متن = ک، ل، آ،
 س، ۲ (نیز لن، ق، آ، ل، آ) ۱۶-س (نیز لی، ب): شد؛ س، آ: بر؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بندهای (۱۳۹۸-۱۳۹۹): و أمر بإحضار الأمراء و القواد
 و سائر وجوه الأجناد ۱۷-ک (نیز لن، ق، آ، ل، آ): جو < ۱۸-ل: از؛ س (نیز آ): بد؛ ق: بدان گونه بر؛ (لی: بدان گونه بد؛ ب: از آن گونه بد)؛
 متن = ک، ل، آ، س، ۲ (نیز لن، ق، آ، ل، آ، و، ل، آ) ۱۹-س، ۲: کوشش ۲۰-ل: زان؛ (ق، آ، ل، آ): بماند اندران؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۱-ق (ق، آ،
 در گرفت؛ ق: اندیشه‌ها برگرفت؛ ک: اندیشه بد؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ در ق این بیت با بیت سپین پس و پیش شده است؛ در
 لی این بیت پس از بیت ۱۴۰۷ آمده است؛ بندهای (۱۴۰۰-۱۴۰۱): فلما حضروا بین یدیه و رأوا ما لسه بهرام عمهم السکوت و
 الإطراق ۲۲-س، س، ۲ (نیز لی، ل، آ، و، ب): حجاج؛ متن = ل، ق، ک، ل، ۲ (نیز لن، ق، آ، ل، آ) ۲۳-س، ۲ (نیز ل، آ): برین سان ۲۴-س (نیز ب): بد از
 نزد؛ (لی: براراست)؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ آ این بیت را ندارد؛ ک پس از این بیت افزوده است:

شیدند و دیدند کردار من
 که از گرز من بیم دارد جهان
 ز تخت کیان شاه بد ناامید
 ببوشیدم این خلعت ناپسند
 به زوبین زدن جنگ و پیکار من
 ز من شد جهانی سپه در نهان
 جهان تیره گون شد ز من شد سپید
 به فرمان آن شهریار بلند

۲۵- (لی، و: جو)؛ در س، ق، لی، ل، آ، و، آ، ب این بیت با بیت سپین پس و پیش شده است؛ بیایی بیت‌های متن = ل، ک، ل، آ، س، ۲ (نیز لن،
 ق، آ، ل، ن، آ): بندهای (۱۴۰۲-۱۴۰۳): فاقبل علیهم و قال: إن هرمزد هو الملک، و نحن العیبد المطیعون لأوامره، المتصفون بعبودینه
 ۲۶-س، ق، ک (نیز لن، آ، ل، آ): بینند؛ ل، آ، س، ۲ (نیز لن، ق، آ، و): بیند (حرف چهارم بی نقطه)؛ متن = ل (نیز لی، ل، آ، ب) ۲۷-ق: گویم ابا؛ بندهای
 (۱۴۰۴): و قد أمر لنا بهذه الخلعة فماذا ترون، و أی شیء تقولون؟

که ای نامور پره‌نرا^۱ پهلوان،
 سگاند^۲ بر^۵ بارگاهش^۶ سپاه
 به ری^۸ چون دلش تنگ شد ز اردشیر^۹،
 چو نیک و بدی من ندارد نگاه!
 که^{۱۲} از شاه گیرد سپه^{۱۳} آب‌روی^{۱۱}
 دهنده‌ست و خواهندگان^{۱۴} و بیم^{۱۵}!
 که ما خود نیندیم^{۱۷} ازین پس^{۱۸} میان،
 نه بهرام را پهلوان^{۱۹} سپاه!
 ز کاخ همایون^{۲۲} به هامون شدند
 همی‌داشت با پند لب را به بند

۱۴۰۵ به پاسخ گشادند یکسر زبان
 چن^۲ ارج نو^۳ این‌ست نزدیک شاه
 نگر تا چه گفت آن خردمند^۷ پیر
 که بیزارم از تخت و از تاج^{۱۰} شاه
 بدو گفت بهرام کین خود مگوی^{۱۱}
 ۱۴۱۰ همه سر به‌سر بندگان و بیم
 چنین یافت پاسخ از^{۱۶} ایرانیان
 به ایران کس او را نخوانیم شاه
 بگفتند و از^{۲۰} پیش^{۲۱} بیرون شدند
 سپه‌ت سپه را همی^{۲۳} داد پند

۱- (ب: پره‌نر نامور) ۲- ل. س. ۲ (نیز ل. ن. ۲، و. ب): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۳- ۲ (نیز ل. ن. ۲): آزرست؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۴- (نیز ل. ن.): سگانیم؛ (ا: سگانید)؛ متن = ل. س. ق. س. ۲ (نیز ق. ل. بی. ل. ۳، و. ب) هـ: (در) ع: (بارگاهش)؛ ل. ۲، ن. ۲ از ۱۴۰۹ و ۱۴۱۳ اب یک بیت ساخته و ۱۴۰۹ اب ۱۴۱۳ را انداخته است؛ بنفاری (۱۴۰۵-۱۴۰۶): قفالوا: ما باله لا يعرف قدرک، ولا یقابل بالاحسان سعیک؟ ۷- (ق: سخنگوی) ۸- (نیز ق. ۲، ب): برین: ک: همی؛ (ل: پری (ج-ب ری)؛ ل: بوی (ج-ب ری))؛ متن = ل. ق. س. ۲ (نیز ل. ز. و. ۱) ۹- (نیز ل. بی. ب): از دبیر؛ (ق. ۲، ن. ۲، آ: جز اردشیر)؛ متن = ل. ق. ک. س. ۲ (نیز ل. ۳، و. ل. س. ۲ پس از این بیت افزوده‌اند:

زبان و روان پر ز گفتار سرد
 بیامد دمان تا به اصطخر پارس

۱۰- ل. و. ز. تاج؛ س. ق. (نیز ل. و. ا. ب): نامور تخت (در و. ب. حرف نخست واژه پسن بی نقطه)؛ ک. س. ۲ (نیز ل. ن. ۳): موبد و تخت (ل. ۳: بخت)؛ (ق: ۲: تاج و از تخت)؛ متن = ل: بنفاری؛ من تخته و تاجه؛ ک پس از این بیت افزوده است:

کسی کو ترا نیست آزر مجوی
 چه جوئی چه خواهی ازو آب‌روی

بنفاری (۱۴۰۸-۱۴۰۷): اذکر قول اردشیر فی الری حین ضاق صدره من اردوان حیث قال: فاذا لم یحفظ الملک حرمتی فأتا بریء منه و من تخته و تاجه ۱۱- (و: مگو- رو) ۱۲- (ل: چو) ۱۳- ل. س. ۲ (نیز ق. ل. ۳، ا. ب): سپاه؛ متن = س- ل. ۲ (نیز ل. بی. و. ن. ۲، ب) ۱۴- ک (نیز ل. ن. ق. ۲، ل. ن. ۲): دارندگان؛ متن = ل. س. ق. ل. ۲ (نیز ل. و. آ، ب) ۱۵- (ب: تونیم)؛ بنفاری (۱۴۰۹-۱۴۱۰): فقال بهرام لذلک القائل: لا تذکر مثل هذا الکلام فان رونق الممالیک إنما یکون بعناية الملوک، و نحن عبید هرمد الذی طاول الأفلاک. و ائی شیه فعل بنا فأهلا و مرحبا بذلک ۱۶- (نیز ق. ۲، ل. بی. و. ن. ۲، ا. ب): ز؛ متن = س- س. ۲ (نیز ل. ن. ۲، ب) ۱۷- (ا: ببندیم) ۱۸- (ا: کس)؛ ل (نیز ل. بی. زین پس)؛ ل: ازین سان؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۹- بنفاری (۱۴۱۱-۱۴۱۲): فغضب الأمراء و قالوا: نحن لا نرضی بهرمزد، بعد ما صنع، سلطانا؛ و لا یک پهلوانا ۲۰- ق. ک (نیز ل. ن. و. ز)؛ (آ: و. ز) ۲۱- س. ۲: کاخ ۲۲- (ل: سپهبد)؛ بنفاری (۱۴۱۳): و وثیوا و خرچوا من ایوان بهرام ۲۳- (ق. ۲، ا. ب): همه؛ بنفاری (۱۴۱۴): فأخذ بهرام یعظهم و یزجرهم زجرا مشعرا بالإغراء، و یسرحسوا فی الارتقاء

گرفته به دست^۲ آن گرانمایه اسپ
 بر^۴ اسپ تگاور بیسته میان^۵
 به کاخ اندرون ران تو ای نزه شیر^۷
 سپهدل^۹ و^{۱۰} دست بردار^{۱۱} ما
 دلی پر ز اندیشه، سالارجوی،
 کز آن سان به^{۱۴} ایران ندید و شنید!
 ز دیده سر چرخ^{۱۷} او^{۱۸} ناپدید!
 نشانده به هر پایه یی بر^{۲۲} گهر!
 همه پیکرش گوهر و زر^{۲۴} بوم!
 به بالای^{۲۶} سرو و^{۲۷} به رخ چون بهار^{۲۸}!
 نشسته برو^{۳۰} پهلوان سپاه

زمانی به در^۱ بود ایزدگشپ
 یلان سینه آمد پس او^۳ دوان
 بدو گفت ایزدگشپ دبیر!
 ۱۴۳۰ بین تا کجا رفت سالار^۸ ما
 یلان سینه در کاخ^{۱۲} بنهاد روی
 یکی کاخ^{۱۳} و ایوان فرخنده دید
 به یک دست ایوان^{۱۵} یکی طاق^{۱۶} دید
 نهاده به^{۱۹} طاق اندرون^{۲۰} تخت^{۲۱} زر
 ۱۴۳۵ بر آن^{۲۳} تخت فرشی ز دیبای روم
 نشسته برو^{۲۵} بر زنی تاجدار
 بر تخت زرین یکی زیرگاه^{۲۹}

۱-س ۲ (نیز لن-ب): همی؛ متن = ل؛ بندوی: علی الباب ۲، (ق: آ: گذشته به مشت (l) ۳-۳ (ق: آ: ازان پس) ۴-۴ (لی: به) ه- (ق: آ: یزدیک اسپ جهان پهلوان)؛ ک، لن، ۳، ب، لن، ۲، ب، لن، ۲ این بیت را ندارند؛ این بیت در ده دستنویس دیگر آمده است ۵، س، ق (نیز لی، ب): ای دلیر؛ ل (نیز و): دلیر؛ متن = ل (نیز ق ۲، ۷ (ق: سب رانی چو شیر؛ (ق: آ: زان بر شیرگیر (واژه میانی بی نقطه)؛ لی، آ: رو تو ای نزه شیر)؛ ل، که ای پرهزن نامبردار و شیر؛ متن = س، ل، ۴ (نیز و؛ ب؛ در س پس از تصحیح ژبه به)؛ آ به جای این بیت و ک، لن، ل، ۳، ب، لن، ۲ به جای این بیت و بیت پیشین، بیت زیر را آورده اند:

یلان سینه را گفت کاکتون (لن: اکنون) یکی

به کاخ اندرون ران تو اسب (ب: است) (l)؛ لن: (نیز) اندکی

۸- (ا: بار) (l) ۹- ل، س، ل، ۲ (نیز لی، و، آ، ب): کش؛ (لن، لن: آ: بل)؛ متن = ق، ک، س، ۲ (نیز ل، ۲، ب) ۱۰- (لن: حو) ۱۱- ل، ل، ق: نامبردار؛ متن = دوازده دستنویس دیگر؛ ق ۲ به جای این لث آورده است: سپهدار و آن نامبردار ما؛ در ق ۲ این بیت با بیت سپسین پس و پیش شده و بین آنها بیت افزوده در ۱۴۲۹ پ و پس از بیت ۱۴۳۰ بیت زیر آمده است:

به کاخ اندرون رفت مرد دبیر به هر سو نگه کرد بسیار ژیر

بندوی (۱۴۲۷-۱۴۳۰): ۱) و بقی صاحباه علی الباب. فأنباط بهرام فقال ایزدککشپ لیلان: ادخل و أبصر ما حال البهلوان ۱۲- ق (نیز ل، ۳، ب): باغ؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۱۳- ل، طاق ۱۴ (ب: ز): ق از ۱۴۳۲ آ و ۱۴۳۳ ب یک بیت ساخته و ۱۴۳۲ ب- ۱۴۳۸ آ را انداخته است ۱۵- س (نیز لی، ب): ایشان؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۶- س (نیز ق ۲، ۲): کاخ؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۷- س: برج ۱۸- (لن، ب): آن، ۱۹- ل، ۲۰- ل، ایوان او؛ (کاخ اندرون) ۲۱- (لن: طاق) ۲۲- ک، در؛ (نیز لی): پایه درو؛ ل: پایه او؛ س: پای درو؛ (ب: پا به تخت)؛ متن = ل، س (نیز لن، ق، ل، ۲، ل، ۲- ۲۳- (لی، ل: آ: بدان) ۲۴- (لن: آ: زرش؛ آ: زر و؛ ق: گوهر آگین و)؛ بندوی (۱۴۳۱-۱۴۳۵): فدخل فرأی ایوانا رفیقا بعد نصب فیه تخت من الذهب ۲۵- س (نیز لی): بدو ۲۶- ل، س: بالا چو؛ متن = سیزده دستنویس دیگر ۲۷- حو ۲۸- (لی: سرو به رخ همچون نگار (وزن درست نیست))؛ ک، ق، آ پس از این بیت افزوده اند:

بسان ستونی ز سیم رده (ق: آ: سیمین زده)

بر آن بر ستون آفتاب آزده (ق: آ: پرستار پیشش همه بر رده)

۲۹- س (نیز ب): بارگاه؛ (لی، و، ا: پایگاه؛ ل: آ: پیشگاه)؛ متن = ل، ق، س، ۲ (نیز لن، ق، آ، ب، لن، ۲) ۳۰- (لی: بدو)

همه کاخ کرسی ز زین نهاد
 نهادند ز زین یکی زیرگاه^۱
 نشستی بیاراست^۲ شاهنشهی
 نگه کرد کارش دبیر بزرگ
 ۱۴۶۵ چو نزدیک خُزَاد بُر زین رسید
 چو خُزَاد بُر زین شنید این^۳ سَخُن
 چُنین گفت پس با^۴ گرامی دبیر^۵
 نباید^۶ گشاد اندرین^۷ کار لب
 که^۸ بهرام را دل پر از تاج گشت
 ۱۴۷۰ زدند اندر آن^۹ کار هرگونه رای

ز دیبای زربفت بالین نهاد!
 نشست از برش^{۱۰} پهلوآن سپاه
 نهاده^{۱۱} به سربر کلاه مهی!
 بدانست کو شد دلیر و شُترک^{۱۲}!
 بگفت آنج^{۱۳} دانست و دید^{۱۴} و شنید
 بدانست کآن رنجها شد^{۱۵} کُهن
 که کاری^{۱۶} چُنین بر دل آسان مگیر^{۱۷}،
 بر شاه باید شدن تیره^{۱۸} شب،
 همان تخت زیر^{۱۹} اندرش عاج گشت!
 همه^{۲۰} چاره از^{۲۱} رفتن آمد به جای

۱-س (نیز لی، ب): پیشگاه؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲-ل: نشسته برو؛ در ق این بیت با بیت سپسین پس و پیش شده است
 ۳-س: بر آراست ۴-(): نهادش؛ بنداری (۱۴۵۹-۱۴۶۳). و لما أصبح أمر فرتبوا له إیوانا شاهیا، و وضعوا فیہ کراسی الذهب، و نصبوا برسمه مقعدا فوق الكرسي و دون التخت اللائق بالملوك، و بسطوا الفرش الرقیعة. فجاء بهرام و قعد هق^۲ پس از این بیت افزوده است:

بیامد ز پیش سپید دژم
 بنداری (۱۴۶۴): فرآه الکاتب الکبیر فتمعجب من ذلك عی (نیز ل، پ، ل، ن، ق): آنچه؛ متن = ل، ق، س، ق (نیز ل، ن، ق) ۷-ل، ق، ب: <و> گفت؛ س، ی، و، ا، ب به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:
 بنزدیک خراد شد همچو (ا: او چو) دود
 ابا او بگفت آنج (لی، و، ا، ب: آنچه) دید و شنود
 بنداری (۱۴۶۵): و لما انقض المجلس اجتمع الکاتب بخراد بن برزین، و حکمی له ما شاهد من بهرام و ایوانه ۸-ق (نیز ل، ن، ا): آن
 ۹-س: رنجهای ۱۰-ل، ق، ب: کای) ۱۱-لی: دبیر بزرگ. گشت بر ماسترگ) ۱۲-ل، ن، ق، ک: تو کال؛ ک پس از این بیت افزوده است:

شهنشاه ما خیره دل شد بدان
 که خلعت فرستیدش آن دوکدان
 ندانی که این شیر پرخاشخر
 ز فرمانش پیچد ازین گونه سر
 ۱۳-ق، ل، ی: بیاید) ۱۴-س: آ: اندران؛ س، ق (نیز لی، ب): گشادن بدین؛ ق: گشادن درین؛ ل، و، ا: گشادن برین؛ متن = ل، ک (نیز ل، ن، ب، ق) ۱۵-س، ق (نیز لی، و، ب): نیم؛ متن = ل، ک، س، ق (نیز ل، ن، ق، ل، آ، پ، ک) پس از این بیت افزوده است:
 وگرنه ز جان دست بایدت شست
 که او بندگی را کمر کرد سست
 ۱۶-ل، ک (نیز لی): چو؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۷-ل، ق، آ: پیش؛ ق پس از این بیت افزوده است:
 ندانست هرمز کز انسان نشان
 که خلعت فرستد همی دوکدان
 به چربی همی باز بایست خواند
 بسی داستانها بروبر بخواند
 پس آنگه به بند گرانش بیست
 چنان چون بود شاه یزدان پرست
 چو هرمز نباشد دگر خیره سر
 ندانم چه آرد به شهرش بسر

بنداری (۱۴۶۶، ۱۴۶۹): فقال له خراد: إن الأمر قد خرج من أیدینا و لیس من المصلحة مقامنا هتا ۱۸-س، ق (نیز لی، ا، ب): اندرین
 ۱۹-س، ق، ک، س، ق (نیز لی، ن، ی، و، ب): همی؛ ل، ق، همان؛ متن = ل، ۲۰-س (نیز لی، ا، ب): چاره؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بنداری (۱۴۷۰): و الرأی أن نهرب و نصل بالملک

هم از گنج خویش بسی ساز^۱ داد
 به ژرفی^۲ نگه دار^۳ و مگریز بیش^۴!
 همی تاخت تا نزد شاه^۵ جهان
 همه رازها برگشاد^{۱۱} از نهفت
 یکایک^{۱۳} همی^{۱۴} گفت با شهریار،
 از آرام^{۱۶} بهرام و چندین درنگ،
 پرستندگان و^{۱۹} زین^{۲۰} تاجدار،
 دگر هرج از آن^{۲۲} کار پرسیده بود^{۲۳}
 سخن هرج^{۲۴} بشنید^{۲۵} در دل گرفت
 ز^{۲۷} دل بر یکی سردباد آمدش!
 که گفت: او بیچند ز تخت^{۲۹} تو^{۲۹} روی^{۳۰}
 بر آن جای^{۳۲} خُراد بُرزین نشاند،
 که بگشای لب تا چه^{۳۳} دیدی به راه!

زیانی که بودش همه باز داد
 و زآنپس بدو گفت^۱: هنجار^۳ خویش
 ۱۴۸۵ و زین^۷ روی خُراد بُرزین نهان^۸
 همه گفتنیها بدو^{۱۰} بازگفت
 چُنین تا از آن^{۱۲} بیشه و مرغزار
 و زآن رفتن گور و آن^{۱۵} راه تنگ
 و زآن^{۱۷} کاخ و آن تخت^{۱۸} گوهرنگار
 ۱۴۹۰ یکایک بگفت آن کجا^{۲۱} دیده بود
 از آن تاجور ماند اندر شگفت
 چو^{۲۶} گفتارِ موبد به یاد آمدش
 همان نیز گفتارِ آن فالگوی^{۲۸}
 سبک^{۳۱} موبدِ موبدان را بخواند
 ۱۴۹۵ به خُراد بُرزین چُنین گفت شاه

- ۱- (ق: ۲، ناز): بنداری (۱۴۸۲-۱۴۸۳): فصدقه بهرام و اطلعه و اعطاء عوض ما أخذ منه ۲- ل: بدو گفت زان پس؛ (ق: ۲، از آن پس بدو گفت؛ ل: ۲، بدو گفت بهرام)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳- ل: که تو کار؛ س: ... (؟) کار؛ (ق: نیز لی، ا، ب، د، ر، کار؛ ک، س، آ، نیز لی، ل، ق): کان کار؛ (ق: بکر کار؛ پ: بکین کار؛ ن: ۳، هان کار)؛ متن = (و) ۴- ل: ز حرجی هـ (ل: همی دار) ۵- س: (نیز ا، ب، د، مگذار بیش؛ ق: سر کار خویش؛ ک، س، آ: بگریز بیش؛ (ق: ۲، مگذار پیش؛ ل: بازار خویش)؛ متن = ل (نیز لی، ل، آ، ن، ۲)؛ در اینجا قیاس سرنویس دارد؛ رسیدن خُراد بُرزین نزد هرمز و آگاهی دادن از کار بهرام؛ بنداری (۱۴۸۴): و قال له: الزم الشغل الذی أنت فیه متلبس، و احفظ جاهک و حرمتک ۷- س، ک، نیز لی، ل، ق): و زین؛ متن = ده دستنویس دیگر ۸- ق: جهان ۹- ل: (بیامد بر شهریار) ۱۰- س: (نیز لی، ب): بودنی پیش او؛ (ق: نیز لی، ل، ق): ۱۱- ل: (نیز لی، ب، د، ر، کار؛ ک، س، آ، نیز لی، ل، ق): ۱۲- ل: (نیز لی، ل، ق): ۱۳- ل: (نیز لی، ل، ق): ۱۴- ک: (نیز لی، و، و، ب، د، ن، ۲)؛ همه ۱۵- (ق: ۲، از): ۱۶- ل: (نیز لی، ق): ز آرام؛ س، ق: (نیز ا، ب، د، و، ز آرام؛ ل: و زان رام) (د: و آرام؟)؛ متن = ک، س، آ، نیز لی، ل، ق، ب، ۲، و، ن، ۲) ۱۷- س، آ، نیز لی، ب): از آن ۱۸- س، ق: (نیز لی، ا، ب، د، تاج؛ ل: رفتن کاخ؛ (ن، ل، آ، ن، ۲)؛ تاج و آن تخت؛ متن = ک، س، آ، نیز لی، ل، ق، ب، ۲، و، ن، ۲) ۱۹- ل: (ح: رو؛ ق: پرستنده و آن) ۲۰- ل: (پ: زان)؛ در قیاس آلت‌های این بیت پس و پیش شده است ۲۱- (پ: آنچه زو) ۲۲- ل: (زان؛ ک، س، آ، نیز لی، ل، ق): هر چه زان؛ (ن: هر چه از آن)؛ متن = ۲۳- (ق: ۲، بشنیده بود)؛ س، ق: (نیز ا، ب، د، هرج (ق: آنچه؛ ا، ب، هرج) در دل گرفت و شنود (س: ستود)؛ ل: هر چه اندر دلش ره نمود؛ ل، آ، پ، و، هرجه زان کار بشنیده بود)؛ متن = ل، ک، س، آ، نیز لی، ل، ق، ب، ۲، و، ن، ۲) ۲۴- س، ق: (نیز ا، ب، د، نیز لی، ل، ق): ۲۵- ک: پرسیده؛ در س، ق، ل، ب، این بیت پس از این بیت سپسین آمده است ۲۶- س: نیز ۲۷- ل، ن، ق، آ: (نیز لی، ب): هر چه؛ متن = ل (نیز لی، ن) ۲۸- ل: (بخت تو؛ ق: بفرجام؛ پ: سر از بخت)؛ س، ق: (نیز و، ا): گفتند او (ا: وی) بیچند از تخت تو) (به) ۲۸- (و: گوچی؛ ا: پاک‌گو) ۲۹- ل: (بخت تو؛ ق: بفرجام؛ پ: سر از بخت)؛ متن = ل، س، ق: (نیز لی، ن، ۲) ۳۰- (پ: او؛ و): بنداری (۱۴۸۵-۱۴۹۳): و شاه)؛ ک: از بیچند از تخت تو نیز؛ ل: بی؛ گفتند بیچند وی از بخت)؛ متن = ل، س، ق: (نیز لی، ن، ۲) ۳۰- (پ: او؛ و): بنداری (۱۴۸۵-۱۴۹۳): و اما خُراد بر بزین فانه سار لی آن وصل الی هرمزد فاعلمه بحال بهرام، و قصه المتصله، و ما ظهر علیه من آثار الطفیان و المعصیان ۳۱- س: (نیز لی، ا، ب، د، پ، س، آ، نیز لی، ل، ق): ۳۲- س، ق: (نیز پ، و، ا، ب، د، ن، ق، ل، آ، ن، ۲)؛ بدان جای؛ (ل: بدان چاره؛ ل: ب: نزدیک)؛ متن = ل (نیز لی، ل، ق، ب، ۲، و، ن، ۲) ۳۳- ق: زانج؛ (ل، پ، و، ا، ب، د، زانچه)؛ متن = ل، ک، س، آ، نیز لی، ل، ق، ب، ۲، و، ن، ۲)

-پرانندیشه شد مرد^۲ برگشته^۳ رای -
 همه گرد آن سله^۴ اندر نشانند
 ببینید و این را مدارید خوار!
 سر یک تن از من نیاید رها!
 ز^۸ گفتار آن پهلوان سپاه،
 بود^{۱۰} دوک با^{۱۱} جامه‌ی نابکار^{۱۲}،
 ز زخم و ز دشنام^{۱۵} بتر^{۱۶} بود^{۱۷}!
 نه^{۱۸} آنکس که گیرد^{۱۹} ازو نیز یاد!
 بر آن^{۲۲} خاکِ درگاه بگذارد اسپ^{۲۳}،
 مه آن^{۲۵} کم‌بها را^{۲۶} که بهرام ازوست^{۲۷}!
 دل لشکر از تاجور^{۲۹} خسته^{۳۰} دید،
 که بیدار باشید و روشن‌روان،
 سخن‌های پوشیده کرد آشکارا!
 همه با من^{۳۲} امروز پیمان کنید،

به دو نیمه^۱ کرده، نهاده به جای،
 فرستاد و ایرانیان را بخواند
 ۱۵۲۰ چنین گفت کین هدیه‌ی شهریار
 همی‌گوید این^۵ لشکر بی‌بها^۶
 پرانندیشه شد لشکر از کار^۷ شاه
 که یک روزمان^۹ هدیه‌ی شهریار
 شکسته دگر باره^{۱۳} خنجر^{۱۴} بود
 ۱۵۲۵ چنین شاه بر گاه هرگز مبادا
 اگر^{۲۰} نیز بهرام پور گشسپ^{۲۱}
 ز بهرام مه مغز باد^{۲۲}، مه پوست!
 سپه‌تد چو گفتار^{۲۸} ایشان شنید
 به لشکر چنین گفت پس پهلوان
 ۱۵۳۰ که خُزاد بُرزین بر شهریار
 کنون^{۳۱} یک‌به‌یک چاره‌ی جان کنید

۱-س (نیز ق ۲، ای، و، ب): نیم؛ متن = دل، ق، ک، س، ۲ (نیز لن، ان، ۱، ۲) - ۲- (ن، ان، بد مرد و) - ۳- (لی: پر کینه): ل ۳ این بیت را ندارد
 ۴- ل: سکه، ه: ک، آن ع- (ب: و این بها): ل این بیت را ندارد؛ ده دستنویس دیگر این بیت را دارند و بنداری نیز داشته است؛ لن، ب،
 لن ۲ به جای این بیت، بیت زیر را آورده‌اند:

همی‌گوید (ن: ۲: گفتم) این لشکر بی‌بهاست
 سر خنجر این را که گفتم گواست
 کد، س، ۲، ق، ۲، و، ا، پس از بیت ۱۵۲۱ افزوده‌اند:

ازیرا که این لشکر (ح: که چون آن سپه نزد ما) بی‌بهاست

سر خنجر این (ا: آن) را که گفتم گواست (ق: ۲: بهاست (i))

بنداری (۱۵۱۷-۱۵۲۱): فاستحضر بهرام‌امراه و قواد و قال لهم: انظرو الی صنیع هرمزد، انه اُشار بکسر هذه الخناجر الی أن یتیه فیکم
 قطع الخناجر ۷-س (نیز لی، ا، ب): رای؛ متن = ده دستنویس دیگر ۸-ل، ک، س، ۴: به؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۹-ل: روز آن
 ۱۰- (ل: دهد) ۱۱-ل: و آن؛ س: ۲: و با ۱۲-ل: س، ک (نیز لن، ل، ا، ب، ان، ۱، ۲): برنگار؛ (لی: زرنکار؛ ا: برکیار (۴))؛ متن = س ۲ (نیز ق ۲، و): ق
 این بیت را ندارد ۱۳- (پ: روز؛ لن: یار) ۱۴- ق: خنجر که ۱۵- (ق: دستاش)؛ س (نیز لی، ب): سر تیغ ۱۶- (و: لن: بدتر) ۱۷- ق: نمود
 ۱۸- (و: هر) ۱۹- (ق: کرد (وزن درست نیست)) ۲۰- (لی: دگر) ۲۱- (ق: آ: خود بر زگشت (i)) ۲۲- (ق: آ: می، بدان؛ لن: برین) ۲۳- (و: او
 راه اسپ؛ ا: بگذاشت اسپ؛ لن: درگه گفاردن اسپ؛ ق: ۲: درگه شاید گذشت (حرف نخست واژه میانی بی‌نقطه): ب: در برگذارند
 اسپ؛ متن = دل، ک، س، ۲ (نیز لی، ل، ان، ۱، ۲): ب: ۲۴- ک (نیز لن، ل، ا، ب، ان، ۱، ۲): باد؛ متن = دل، س، ق، س، ۲ (نیز لی، و، لن، ۱، ۲) ۲۵- (ن: آ: همان؛ ب:
 نه آن) ۲۶- (لی: هم)؛ س: آ: بهائی؛ س، ق (نیز لن، ل، ا، ب، و، لن، ۱، ۲): بی‌بها؛ ا: متن = دل، ک، س، ۲ (نیز لن) ۲۷- ل: دوست (ج: زوبیت؟)؛ ق ۲
 این بیت را ندارد ۲۸- (ل: آ: آواز) ۲۹- (و: نامرر) ۳۰- (پ: گشته) ۳۱- (لی: چنین؛ لن: همه) ۳۲- س، ق (نیز لی، ا، ب): همان به که؛ (ق: ۲:
 همان با من)؛ متن = دل، ک، س، ۲ (نیز لن، ل، ان، ۱، ۲)؛ ق ۲ پس از این بیت افزوده است:

دگر گفت با نامداران شاه که دارد بدین راز دشمن نگاه

مگر کس فرستم ز لشکر^۱ به راه
 وگر نه مرا روز^۲ برگشته گیرا
 بگفت این و^۵ خود ساز دیگر گرفت
 ۱۵۳۵ پراگند بر گرد لشکر^۶ سوار
 نیاید^۸ به نزدیک ایرانیان
 که دارند ما را ز دشمن^۲ نگاه،
 سپه را یکایک همه^۳ کشته گیرا
 نگه کن کنون تا بمانی^۴ شگفت:
 بدان تا مگر نامه‌ی شهریار،
 نبینند^۹ پیگار او را^{۱۱} میان

گفتار اندر رای زدن بهرام با بزرگان لشکر^{۱۱}

برین^{۱۲} نیز بگذشت یک روزگار
 ازآپس^{۱۴} گرانمایگان را بخواند:
 چو همدان گشسپ^{۱۶} و دبیر بزرگ
 ۱۵۴۰ چو بهرام گرد^{۱۸} سیاوش نژاد
 همی رای زد با چنین مهتران^{۲۲}
 چنین گفت پس پهلوان^{۲۳} سپاه
 که ای نامداران گردن‌فراز
 نخوانند^{۱۳} کس نامه‌ی شهریار
 -بسی رازها^{۱۵} پیش ایشان براند-
 یلان سینه آن نامدار^{۱۷} سترگ،
 چو بندا گشسپ^{۱۹} آن خردمند^{۲۰} و^{۲۱} راد،
 که بودند شیران^{۲۳} گندآوران!
 بدان لشکر تیز^{۲۵} گم کرده راه،
 به رای شما هر کسی را نیاز^{۲۶}،

۱- (لی: ازیدر) ۲- ل، (نیز لی، پ، آ، ب): لشکر؛ متن = ق، ک، ص، ۲ (نیز لن، ق، ل، ل، و، ن، ۲)؛ ق ۲ بیت‌های ۱۵۳۲-۱۵۴۱ را پس از بیت افزوده در ۱۵۵۹ آورده است ۳- ل (نیز ل): من امروز؛ متن = دوواژه دستنویس دیگر ۴- س (نیز لی، پ): همه سر به سر؛ ق (نیز آ): همه یک به یک؛ ق (۲: سراسر همه)؛ متن = ل، ک، ص، ۲ (نیز لن، ل، ل، ن، ۲) هس، ق (نیز لی، ل): وز؛ متن = ل، ک، س، ۲ (نیز لن، ق، ل، ل، ن، ۲، ب) ۵- (لی، لن): نمانی؛ و بدین تا بمانی؛ س ۲: چو دامن سخن بود لشکر؛ (ل: نگر تا بمانی تو اندر)؛ متن = ل، ک (نیز لن، ق، ل، ل، ن، آ، ب) ۶- ک، س، ۲ (نیز لن، ق، ل، پ، و، ن، ۲): کشور؛ متن = ل، س، ق (نیز لی، ل، آ، آ، ب) ه، ل، س، ۲: بیاید (حرف یکم بی نقطه)؛ س: بیاید (حرف چهارم بی نقطه)؛ ق: نیاید؛ (ن، پ، ب، ل، آ، ب: بیاید؛ لی، ل، و: نیاید)؛ متن = ک (نیز ق ۲) ۹- س (نیز لن، لی، پ، ب): ببینند؛ متن = ل، ق، ک (حرف یکم بی نقطه)، س ۲ (نیز ق، ل، ل، ۱۰- ل: و کین را؛ س (نیز لی): ایشان؛ (ن، لی، ن، آ: بر کار او را)؛ متن = ق، ک، س، ۲ (نیز ق، ل، ل، آ، ب، و، آ): راز گفتن بهرام چوینه با ایرانیان؛ س ۲: رای نمودن بهرام با لشکر خویش؛ متن = ل، ق؛ ک، س، ن نویسن ندارند ۱۲- (لی: بدین) ۱۳- (ن: بخوانند)؛ ق: بخوانند (حرف یکم بی نقطه)؛ ق ۲: این بیت را پس از بیت ۱۵۶۱ آورده است؛ بنداری (۱۵۲۲-۱۵۳۷): و لا سیل بعد هذا لی أن اطأ تراه لی أن أقرب بابہ. فدبروا اتم لآرواحکم. فعضم علیهم ذلک و نفرت قلوبهم ۱۴- س (نیز لی، پ): و زانپس ۱۵- س، ق (نیز لی، آ، ب): راز دل؛ متن = ل، ک، ص، ۲ (نیز لن، ل، ل، و، ب) ۱۹- س، ۱۹- ق ۲: این بیت‌های ۱۵۳۸-۱۵۴۱ را ندارد ۱۶- ل: همدا گشسپ ۱۷- ک: پهلوان ۱۸- ل، س، ۲ (نیز پ): گرد آن؛ متن = س، ق، ک (نیز لن، ل، آ، و، ب) ۲۰- س (نیز ب): جوانمرد ۲۱- ق، ک، س، ۲ (نیز ل، ل، پ، و، و: در ل حرف یکم، در س حرف دوم، و در لن حرف نخست بی نقطه) ۲۰- س (نیز ب): جوانمرد ۲۱- ق، ک، س، ۲ (نیز ل، ل، پ، و، آ، ب): چو؛ متن = ل، س (نیز لن، ق، ل، ۲)؛ لی این بیت و بیت سپسین را ندارد؛ بنداری (۱۵۳۷-۱۵۴۰): ثم إنه خلا بوجوه إصبه بذه و قواده، و هم همدان کسب، و بهرام بن سیاوش، و یلان و غیره ۲۲- ل: پهلوان؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۳- ق، ک، س، ۲ (نیز لی، پ): شیران؛ متن = ل (نیز لن) ۲۴- ق، ک، س، ۲ (نیز لن، ق، ل، ن، ۲): پهلوان با؛ متن = ل، س (نیز لی، و، آ، ب) ۲۵- (پ: تیز و؛ ن: تیز؛ در ق ۲ بیت‌های ۱۵۴۱-۱۵۴۲ به هم ریخته است: ۱۵۴۴، ۱۵۴۳، ۱۵۴۲، ۲۶- لن، آ، این بیت و بیت سپسین را ندارند

چنین سر بیچید زآیین^۱ و راه
 نباید که بر ما باید^۲ گریست!
 ز مژگان فروریخت خونین سُرشکا!
 شود کار آسان^۸ به ما بر^۹ دراز
 بگویم به داندگان^{۱۲} جهان^{۱۱}:
 بدین^{۱۵} مایه لشکر به فرمان شاه
 وگر چند ماند^{۱۹} به گیتی بسی
 اگر سوی ایران کشیدی^{۳۳} سپاه،
 و زآنپس همی داشت آهنگِ روم^{۲۶}
 که کس در جهان آن^{۲۹} شگفتی ندید!
 نه‌شان پیل ماندیم از آنپس^{۳۱} نه گنج!
 توانگر^{۳۳} شد، آشفته شد بر^{۳۳} سپاه
 که آسان سر از بند بیرون کنیم^{۳۷}؟

ز ما مهتر آزرده شد بی‌گناه
 ۱۵۴۵ چه سازید^۲ و^۳ درمان این کار چیست
 هر آنکس^۵ که پوشید درد از بزشک
 ز داندگان گر ببوشیم راز^۷
 کتون دردمند من^{۱۰} اندر نهان^{۱۱}
 برقم از ایران چنین^{۱۳} کینه‌خواه^{۱۴}
 ۱۵۵۰ از آن^{۱۶} بیش لشکر^{۱۷} نیند کسی^{۱۸}
 چو^{۲۰} پرموده^{۲۱} تری^{۲۲} با ساه‌شاه
 نیریزی^{۲۴} ایران به یک مهره^{۲۵} موم
 به پرموده^{۲۷} و^{۲۸} ساه‌شاه آن رسید
 اگر چه فراوان کشیدیم^{۳۰} رنج
 ۱۵۵۵ به نژی^{۳۲} یکی گنج بنهاد شاه
 کتون چاره‌ی^{۳۵} دام را^{۳۶} چون کنیم^{۳۷}؟

۱-س، ق، ک، س، ۲ (نیز ل، ی، پ، ا): از آئین؛ (ق: بیچید و آئین؛ می‌بیچد از آئین)؛ متن = ل (نیز ل، و): بنداری (۱۵۴۱-۱۵۴۴): و فواضهم فی تغیر الملک علیه مع غائنه و ابلاته فی خدمته ۲-س، ۳ (نیز ل، ا، آ): سازیم؛ (به‌دارید)؛ متن = ل، ک (نیز ل، ق، و، ن، آ، ب) ۳-ق، ۴ (ج): ۴-س، ۲ (نیز ل، ی، پ، و، ن، آ): خسته باید؛ ک: کرده باید؛ متن = س، ق (نیز ق، ل، ی، ل، آ، ب): هراق: که هر کس ۵-و: چو مرجان بریزد ز مژگان ۶-ق: ببوشید راز؛ س: بر که پوشیم راز؛ (ن، ن): وگر دست ازین کار داریم باز؛ متن = ده دستویس دیگر ۸-س، ق (نیز ل، ی، ا، ب): کوتاه؛ (ن: ایشان)؛ متن = ل، ک، س، ۲ (نیز ق، ل، آ، ن): ۹-ل: چه ما بر؛ س، ق (نیز ل، آ، ب): بر ما؛ متن = ک، س، ۲ (نیز ل، ق، ل، آ، ن): ۱۰-ق: آئین؛ (ق: آ: پس)؛ ل، ی، س (نیز ل، ی، ا، ب): دردمندیم اندر؛ متن = ک، س، ۲ (نیز ل، آ، ب، و، ا) ۱۱-ل: جهان نهان ۱۲-ل، ی: گویندگان؛ ل: به داندنه گوئیم یکسر؛ متن = ده دستویس دیگر؛ (ن، ن): آئین بیت را ندارند؛ ک: پس از این بیت افزوده است:

شما یکسر از کار ما آگهید برین بر که گویم گواهی دهید

۱۳-ک: چنان؛ س (نیز ل، ی، ب): ایرانیان؛ (به: ز ایران چنان)؛ ل: برقیم ز ایران چنین؛ متن = ۱۴-ب: بی‌سپاه؛ (ن، ن): چو ما رفته‌ایم اندرین کینه‌گاه؛ متن = ق، س، ۲ (نیز ق، ل، آ، و، پس از تصحیح ژبه از)، ۱۵-س (نیز ق، ل، ی، ل، آ، ب، ا): بدان؛ (ب: ازان)؛ در ل، ن، آ این بیت با بیت سیمین پس و پیش شده است ۱۶-ک: آئین ۱۷-ق، ک، س، ۲ (نیز ل، آ، ب، ا): دشمن؛ متن = ل، س (نیز ق، ل، ی، و، ب): ۱۸-ل: نیامد کسی؛ (ن، ن): آبه جای این لت آورده‌اند: چنان دان ز دشمن نترسد کسی ۱۹-ل، ی: بینه) ۲۰-ل (آ: چه؛ و: که) ۲۱-س (نیز ل، ن): روموده (بی‌نقطه)؛ ق: بزوموده؛ ل، ی، ل (ب: زموده؛ ن: بزوموده)؛ متن = ک، س، ۲ (نیز ق، ل، ی، و، ا، ب): ۲۲-ل: گرد ۲۳-ا: کشیدی) ۲۴-ل (نیز ل، ی، ل، آ، ب، ا): نیرزید؛ س، ۲ (نیز ل، ن، ی، ا، ب): نغاز؛ متن = س، ق، ک (نیز ق، ل، ی، ن، آ، ب): ۲۵-ا: (مهر) ۲۶-ل (ل: موم) ۲۷-ل: ق: بزوموده؛ (ن: روموده (بی‌نقطه)؛ ل، ی، ل: بزوموده)؛ متن = س، ک، س، ۲ (نیز ق، ل، ی، و، ن، آ، ب): ۲۸-ب: (چو) ۲۹-و: ب: آئین؛ (ن، ن): آ این بیت پس از بیت ۱۵۵۰ آمده است ۳۰-ب، و، ا: کشیدند) ۳۱-ل: زان پس؛ ق: ماندم از آسان؛ (ل: ماندم بدیشان؛ ب، و، آ: ماندم ازان پس؛ ب: ماندم ازیشان)؛ س: شاهی بماندم ازیشان؛ ک: شاهنشاه ماند ازان پس؛ (ق: خود پیل ماندیم ازیشان)؛ متن = س، ۲ (نیز ل، ق، ل، آ، ن): نیز = ل) ۳۲-ل، س، ق، س، ۲ (نیز ل، ی، ب): نژی؛ متن = تصحیح قیاسی است ۳۳-س (نیز ل، ن): توانگر ۳۴-ق (آ: با)؛ ک: این بیت و بیت سیمین را نملارد ۳۵-س، ۲ (نیز ل، ق، ل، ی، و، ن، آ): چاره این؛ متن = ل، س، ق (نیز ق، ل، ی، و، ن، آ، ب): ۳۶-ل: آو؛ س (نیز ل، ی، ب): کار را؛ (ق: بند را)؛ متن = ق، س، ۲ (نیز ل، ل، آ، و، ن، آ، ب): ۳۷-ب: (پ: کنید؛ ل: آ: کنیم)؛ پ: از ۱۵۵۶ آ و ۱۵۵۸ اب یک بیت ساخته و ۱۵۵۶-ب ۱۵۵۸ را انداخته است

وَزین چاره بی‌رنج^۳ پرداخته‌ست
برین^۵ خستگی تا چه درمان^۶ کنید
ز تیمار جان را همی‌بگسلم^{۱۱}

شهشاه را^۱ کارها^۲ ساخته‌ست
شما هر کسی^۲ چاره‌ی جان کنید
من^۷ از راز^۸ پرداخته کردم^۹ دلم

یکی خواهرش^{۱۲} بود روشن‌روان،
غم‌انجام^{۱۳} و آرام^{۱۵} بهرام بود
برآشفّت و از کین^{۱۷} دلش بر میدا
زوان^{۲۱} بر ز گفتارهای کهن^{۲۰}
ز گفتار^{۲۲} و پاسخ^{۲۴} فروآرمید^{۲۵}،

۱۵۶۰ پس پرده‌ی نامور^{۱۱} پهلوان
خرمند را گردید^{۱۳} نام بود
چن^{۱۶} از پرده گفت برادر شنید
بدآن^{۱۸} انجمن شد سری^{۱۹} پرسخن^{۲۰}
برادر چن^{۲۲} آواز^{۲۳} خواهر شنید

۱- (و: شهشاه مرا) ۲- (ق: کارها) ۳- (ن: ن: و: رنج: ق: چاره: بلغ: ل: کار: بی رنج) ۴- ل: یکی ۵- (نیز: ن: ل: پ: ب: بدین: متن = س: ق: ک: س: آ: نیز: ق: آ: ل: و: ن: آ: و: ن: ۱۲) ۶- ع: س: (نیز: ب: بر چه فرمان: پ: بر چه افسون: ل: نیز: درمان: متن = ل: ق: ک: س: آ: نیز: ن: ق: آ: ل: و: ن: ۱۲) ۷- ک: ق: آ: پس از این بیت افزوده‌اند:

ک: سپه را بدین گفته آرمود
ق: آ: بدان تا ببینم کار جهان
که در دل ز لشکر و رایب بود
چه دارد بدین راز اندر نهان

۷- (ق: آ: نه) ۸- ک: راه ۹- (نیز: ن: ل: ن: آ: پر دخت کردم: متن = ده دستویس دیگر (ق: آ: کرد: ح: پ) ۱۰- ک: (نیز: ن: ن: آ: بگوئید چاره: ک: جاری (۱۱) که بنهم دلم: ل: بگوئید چاره که دل بگسلم: و: ببینید تا چون بود حاصلم: متن = ل: س: ق: (نیز: ق: آ: ل: پ: ب: آ: ب: س: این بیت را ندارد: س: ق: ک: ن: ل: بی: ب: پس از این بیت افزوده‌اند:

شما چاره‌ها هر چه (ن: هرچ) دانید (ن: آ: دارید) زود

ز هر نیک و (ن: نیک و (ز) بد باز (س: بی: س: راز) باید نمود (ق: ن: پ: آ:

رانید زود: ک: خوانید زود: ل: آ: جوئید زود: ن: آ: گوئید زود)

ل: س: آ: بیت بالا را ندارند: بنداری (۱۵۲۵-۱۵۵۹): و قال لهم: ما التدبیر حتی تتخلص من یدہ، و نسلم بأرواحنا من معزّته و عادیته؟

۱۱- ل: نامور پرده: ۱۲- (و: خواهری) ۱۳- (ل: کرده) ۱۴- ل: س: ق: س: آ: (نیز: ق: آ: ل: پ: و: آ: ب: دلارام: (ن: ل: آ: ن: آ: دل: انجام: متن = ک:

۱۵- ل: س: ق: س: آ: (نیز: ق: آ: و: آ: ب: آ: انجام: متن = ک: (نیز: ن: ل: ل: آ: ن: آ: پ: به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

دل‌آرام بهرام بد شادکام
خرمند را گردید بود نام

بنداری (۱۵۶۰-۱۵۶۱): و کانت له خلف السور أخت کان تزوج بها، و هی من أعدل اهل زمانها ۱۶- ل: ک: س: آ: (نیز: ن: پ: ب: چو: متن

تصحیح قیاسی است ۱۷- ل: ز کین: ک: کین: س: آ: سکی (بی نقطه): (آ: و وز کین): ق: ز گفتار آن زن: متن = س: (نیز: ق: آ: و: پ: ل: ن: آ: از

۱۵۶۲ و ۱۵۶۴ ب یک بیت ساخته و ۱۵۶۲ اب- ۱۵۶۰ آ را انداخته‌اند ۱۸- ل: بران: س: ق: (نیز: ل: آ: ب: دران: متن = ک: س: آ: (نیز: ق: آ:

۱۹- س: ق: ک: (نیز: ق: آ: و: آ: ب: دلی: متن = ل: س: آ: ۲۰- (ل: آ: ز درد: گفتار و لب پر زگرد) ۲۱- ل: ک: س: آ: (نیز: ق: آ: و: آ: ب: آ: ب: زبان: متن =

(و: روان): پ: پس از این بیت افزوده است:

در دیده پر از آب و رخ چون زریز
زبان تیز کرده چو پیکان تیر

۲۲- ل: س: ک: س: آ: (نیز: ق: آ: ل: پ: و: آ: ب: چو: ل: آ: چو بهرام (۱): متن تصحیح قیاسی است ۲۳- س: ک: س: آ: (نیز: ل: آ: ب: گفتار: متن =

ل: (نیز: ق: آ: ل: پ: و) ۲۴- ل: (نیز: ن: ل: ق: آ: ن: آ: ب: حرف: متن = س: ک: س: آ: (نیز: ل: و) ۲۵- ل: فراوان بدید (حرف یکم واژه پسین

بی نقطه): س: ک: س: آ: (نیز: پ: آ: فرود آرمید: (ن: ل: آ: فرود آورید): متن = (ق: آ: ل: و: آ: ب: ق: این بیت و بیت سپسین را ندارد

که اکنون چه داری تو اندر^۳ نهفت؟
 هر آنکس که او راه یزدان^۶ سپرد،
 به سوی بدی هیچ نشتابد^۸ اوی^۷،
 و زو^{۱۲} چرخ گردنده پرکین^{۱۳} شودا
 همی^{۱۴} لشکر و گنج با تاج^{۱۵} و تخت،
 دل از^{۱۸} ناسپاسی^{۱۹} پراز^{۲۰} خون شود^{۱۷}!
 که ای با خرد^{۲۲} یار^{۲۳} با رای جفت،
 بزرگیست^{۲۷} فرجام، مگر^{۲۸} درد ورنج^{۲۹}؟
 و زانپس^{۳۱} برانداخت^{۳۳} انگشتری،
 بماند، شود بندهیی پادشا!
 که دیهیم را خرد^{۳۶} نتوان شمردا
 که ای تیغزن شیر تازه اسپ،
 بود تخت^{۴۰} شاهی سزاوار ما؟

از آنپس^۱ یلان سینه را دید و^۲ گفت
 یلان سینه^۳ گفت: ای سپهدار^۵ گرد
 ۱۵۸۰ چو پیروزی و فرهی یابد اوی^۷
 که آن^۹ آفرین باز^{۱۰} نغزین شود^{۱۱}
 چو یزدان ترا فرهی داد و بخت
 ازو گر پذیری به افزون^{۱۶} شود^{۱۷}
 و زانپس^{۲۱} به بهرام^{۲۲} بهرام گفت
 ۱۵۸۵ چه گویی^{۲۳} ازین^{۲۵} جستن تخت و گنج^{۲۶}
 بخندید بهرام از آن^{۳۰} داوری
 بدو گفت: چندانک^{۳۳} این در هوا
 بزرگست و این^{۳۳} را میندار^{۳۵} خرد
 چئین گفت از آنپس^{۳۷} به بُندا گُشِب^{۳۸}
 ۱۵۹۰ چه بینی، چه گویی تو در^{۳۹} کار ما؟

۱. س، ق، ک، س (نیز لن، لی، و، آ، ب): وزان پس؛ متن = ل (نیز ق، ل، آ، ب، ن، ق) ۲. (ن، لی، ب، حو، ک): باز؛ (ق: آ: ب: یر (حرف یکم بی نقطه))؛ متن = ل، س، ق، س (نیز ل ۱-۲) ۳. س، ق، س (نیز لی، و، آ، ب): سخن در؛ (ل: آ: ب: دل در)؛ متن = ک، س (نیز لن، ق، آ، ب، ن، ق) ۴. (ن: آ: سینه را (ل)) ۵. س، ق، (نیز لی، و، آ، ب): جهانیدید؛ متن = ل، ک، س (نیز لن، ق، آ، ب، ن، ق) ۶. (ا: راجه) یزدان (ل) ۷. ل، س، ق، س (نیز لن، لی، و، آ، ب): او؛ متن = ک (نیز لن، ق، آ، ب، ن، ق) ۸. (ق: نگشاید)؛ در پ این واژه خوانا نیست ۹. ک: از؛ (ب: کرا) ۱۰. (ب: کار) ۱۱. (لی: بود) ۱۲. (ب: ازو) ۱۳. دل از پارسانی پر از کین (ل)؛ س: آ: دل از ناسپاسی پر از چین (ب: ۱۵۸۳)؛ متن = بازده دستنویس دیگر؛ ق این بیت را ندارد ۱۴. ل (نیز آ، ب): همه؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۵. (ن، لی، و، آ، ب): یاران؛ ل: گنج و لشکر ابا تاج؛ لی این بیت و بیت سپین را ندارد ۱۶. (ق: بر افسون؛ ل: بر افزون) ۱۷. (ق: شوی) ۱۸. (و: وزان) ۱۹. (ب: باریسی مان (؟)) ۲۰. س: ترا؛ بنداری (۱۵۸۳-۱۵۷۷): فوافق قوله هوی بهرام و قال لیلان: ماذا عندک؟ فقال: قد أعطاک الله السلطنة فقبلها، و ولاک التخت و التاج فلا تکفر نعمته و تولها ۲۱. ل (نیز ق، ل، آ، ب): از آن پس؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۲. (ل: بر خرد) ۲۳. س (نیز ل، ق): حو؛ در ل این بیت با بیت سپین پس و پیش شده است ۲۴. س: آ: چگونه؛ (ق: آ: چه بینی)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۵. ل، ق، ک، س (نیز لن، ل، آ، ب): کزین؛ متن = س (نیز ق، آ، لی، ب) ۲۶. س، ق، (نیز لی، و، آ، ب): گنج و تخت؛ (ل: تاج و گنج؛ آ: جنگ و تخت)؛ متن = ل، ک، س (نیز لن، ق، آ، ب، ن، ق) ۲۷. س، ق، (نیز لی، و، آ، ب): فرو نیست؛ متن = ل، ک، س (نیز لن، ق، آ، ب، ن، ق) ۲۸. ک، س (نیز ل، آ، ب، ن، ق): اگر؛ (ن: وگر)؛ متن = ل، س، ق، (نیز ق، آ، لی، و، آ، ب) ۲۹. س، ق، (نیز و، آ، ب): رنج سخت؛ (لی: بد درد سخت)؛ متن = ل، ک، س (نیز لن، ق، آ، ب، ن، ق)؛ بنداری (۱۵۸۴-۱۵۸۵): ثم أقبل علی بهرام بن بهرام و قال: فما قولک؟ ۳۰. ل: زان؛ (لی: به ازین) ۳۱. ل: زانپس ۳۲. ل: بنداخت ۳۳. ل (ن، لی، و، آ، ب): چندانکه ۳۴. (ن، لی، و، آ، ب): آن؛ ل: بدو گفت کین؛ (ق: آ، ب: بزرگیست این)؛ متن = س، ق، ک، س (نیز و، آ، ب) ۳۵. س (نیز ق، آ، لی): مذارید؛ ق (نیز و، آ، ب): ملانید؛ متن = ل، ک، س (نیز لن، ل، آ، ب، ن، ق) ۳۶. ک، ب (نیز لن-ب): خوار؛ متن = ل، س، ق، س (نیز و-ب)؛ بنداری (۱۵۸۶-۱۵۸۸): فتبسم و خلع خاتمه و رمی به فی الهواه و قال: إن الله تعالی قادر ما بین ترقی هذا الخاتم و انحطاره، علی أن یمد بضع عبد فیجمله ملکا کبیرا و شهریارا جلیلا. و من یر ل ذلک فلا ینبغی أن یمدّه أمرا صغیرا ۳۷. ل: زان پس ۳۸. ل: بندا گُشِب (حرف نخست بی نقطه)؛ س، ک (نیز لن، لی، و، آ، ب): ایزد گُشِب؛ ق، س: بندا گُشِب (دو حرف نخست بی نقطه)؛ (ق: همدان گُشِب)؛ و: بندا گُشِب (حرف یکم بی نقطه)؛ ل: ایذا گُشِب؛ متن = بنداری (نیز ج، ل، ق، س، و، آ، ل)؛ ل این بیت و بیت سپین را ندارد ۳۹. ل، س (نیز لی، ب): بدین؛ متن = ق، ک، س (نیز لن، ق، آ، ب، ن، ق) ۴۰. ل: گاه؛ بنداری (۱۵۸۹-۱۵۹۰): ثم الفت الی بنداکشِب و استنطقه، و قال: له: هل نلیق بنا السلطنة أم؟

که ای از یلان جهان^۲ یادگار،
 که هر کس که دانا بُد و نیک‌بُی^۳،
 روانش بپزد سوی آسمان،
 به گنج جهاندار بردن نیاز^۴
 که بگشای لب را تو^۵ ای پیرگرگ!
 به انبوه^۶ اندیشگان در^۷ نشست،
 که هر کس که جويا بود کام^۸ را،
 درازست و یازنده^۹ دست زمان^{۱۰}!
 چنان دان^{۱۱} که کوشش^{۱۲} نیابد گذر^{۱۳}
 که ای گشته اندر نشیب و فراز^{۱۴}،
 شود باد و کردار^{۱۵} او نارسان^{۱۶}،

چنین گفت بُنداگُتسب^۱ سوار
 یکی موبدی داستان زد به زَی^۲
 اگر^۳ پادشاهی کند یک زمان
 به از بنده بودن به سال^۴ دراز
 ۱۵۹۵ چنین گفت پس با دبیر بزرگ
 دبیر بزرگ آن زمان^۵ لب بیست
 و زانپس^۶ چنین گفت بهرام را
 چو درخور بجوید^۷، بیاید^۸ همان^۹
 ز^{۱۰} چیزی که بخشش کند دادگر
 ۱۶۰۰ به همدانگُتسب^{۱۱} آن زمان گفت باز^{۱۲}
 سَخُن هرج^{۱۳} گویی به روی کسان

- ۱-ن: پیداکُتسب (حرف یکم بی نقطه)؛ س، ک (نیز لن، په، لن): ایزدگُتسب؛ ق: پیداکُتسب (حرف دوم بی نقطه)؛ (ق: آ: همدانگُتسب؛ ل: پنداکُتسب؛ و، ب: سداکُتسب (دو حرف نخست بی نقطه)؛ ا: پیداکُتسب)؛ متن = س^۲ (نیز لی) ۲- (ق: آ: گوان جهان)؛ س، ق، ک، س^۲ (نیز لن، په، پ، ب): در جهان از یلان؛ متن = ل (نیز ل) ۳- ک (نیز ق: آ: ب): برین؛ متن = یازده دستویس دیگر ۴- (ق: آ: پیش‌بین)؛ ق، س^۲ (نیز لن، په، و، لن): بود نیک‌بُی؛ ک (نیز ب): بود نیک‌بُی؛ ل: دارد بد و نیک‌بُی؛ متن = س (نیز لی، ل: زَی: پین)؛ ا: ۵- (ق: آ: که گر) عرس، ق (نیز لن، په، لن): ۱۰۲: سالی؛ متن = ل، ک، س^۲ (نیز ق: آ: لی، ل: و، ب): ۷- ل، ک، س^۲ (نیز لی): بودن نیاز؛ س، ق (نیز لن، ق: آ: په، لن، ل: ۱۰۲): باشد نیاز؛ (ب: با شرم و ناز؛ متن = و)؛ بنداری (۱۵۹۱، ۱۵۹۴): فقال: قد قال حکیم الری لآن تعیش یوما واحدا و أنت ملک خیر لک من أن تعیش ألفا و علیک لفیرک أمر ۸- (ن: حوت)؛ بنداری (۱۵۹۵): ثم أقبل علی الکتاب الکبیر و قال: ما عندک؟ ۹- (ب: آنگهی)؛ ۱۰- ل: اندوه ۱۱- (ا: برنشت)؛ ل، ک، س^۲ (نیز ل: آ: ب، و، لن، ل: ۲): اندیشه اندر؛ متن = س، ق (نیز لن، ق: آ: لی، ا: ب) ۱۲- ل (نیز ق: آ: پ): ازانپس؛ متن = یازده دستویس دیگر ۱۳- ک (نیز لن، ق: آ: په، لن، ل: ۲): نام؛ س (نیز ب): جوید به دل کام؛ ق (نیز و، ا: ب): جوید برد کام (ق: آ: نام)؛ متن = ل، س^۲ (نیز لی، ل) ۱۴- (ن: آ: نجوید)؛ س: دل خور بجوید؛ (ق: آ: اندر خور خود؛ لی: در خود بجوید؛ ل: آ: ب): در خورد جوید)؛ متن = ل، ق، ک، س^۲ (نیز لن، و) (دو حرف واژه پسین بی نقطه)، ا، ب) ۱۵- ل، س، س^۲: سابد (دو حرف نخست بی نقطه)؛ س: نیابد (حرف نخست بی نقطه)؛ ق: معاند (حرف نخست بی نقطه)؛ (ق: آ: بجوید؛ ل: آ: نیابد)؛ متن = ک (نیز لن، په، و، آ، ب) ۱۶- س: زمان ۱۷- (ن: آ: تازنده)؛ س: فرازست تا چیده؛ ق (نیز و، آ، ب): فرازست نادیده (ب: با دیده)؛ (لی: فرازست تازنده)؛ متن = ل، ک، س^۲ (نیز لن، ل: آ: پ) ۱۸- (ا: آسمان)؛ لن: آ: دور زمان؛ متن = یازده دستویس دیگر؛ ق: آ: به جای این لت آورده است: بجوید بیاید همی آن زمان ۱۹- س، ق (نیز لی، و، آ، ب): که؛ متن = ل، ک، س^۲ (نیز لن، ق: آ: ل، آ: په، لن، ل: ۲) ۲۰- (ب: دانک) ۲۱- (لی: بخشش) ۲۲- لن: نیابد به بر (حرف یکم واژه نخست بی نقطه)؛ س (نیز ب): بیاید بسر (حرف چهارم واژه نخست بی نقطه)؛ ق (نیز ق: آ): نیارد به بر (در ق: آ: واژه نخست بی نقطه)؛ س^۲ (نیز لی): سابد به بر (دو حرف نخست واژه نخست بی نقطه)؛ (و: سابد به بر (واژه نخست بی نقطه)؛ لن: آ: بیاید گذر؛ ا: نیابد بسر)؛ متن = ک (نیز لن، ل: آ: ب): در لن حرف چهارم واژه نخست بی نقطه)؛ بنداری (۱۵۹۶، ۱۵۹۹): فقال: إن الأمر لله بین الکاف والنون، وإنه إذا قدر شینا فهو لا محالة یكون ۲۳- لن: همدانگُتسب ۲۴- ق: شاه گفت - که بنمای راز نهبان از نهفت ۲۵- س، ق، ک، س^۲ (نیز لن: ب): هر چه؛ متن = ل ۲۶- لن: یاد گفتار او را رسان؛ س (نیز و، آ، ب): پاک کردار او نارسان (ا: ب: بارسان)؛ ق: پاک کردار بازارشان؛ ک (نیز لن، ل: آ: په، لن، ل: ۲): زود (ن: ب: زار؛ ل: آ: خوار؛ لن: آ: راز) و کردار او نارسان؛ (لی: شوی پاک کردار با نامیان (۴۴))؛ متن = س^۲ (نیز ق: آ)؛ در ق: آ: این بیت با بیت سپسین پس و پیش شده است.

ز نیک و^۳ بد روزگار اندرون^۴!
 که ای نزد پرمایگان^۵ ارجمند،
 ز دیهیم شاهان^۶ چه پرسیمی؟
 به خرماجه یازی^۷، چو^۸ ترسی ز^۹ خار؟
 همه بیم جان باشد و رنج تن^{۱۰}!

بگری^۱ آنج^۲ دانی به کار اندرون
 چنین گفت همدان کُتسب^۵ بلند
 ز ناآمده بد بترسی^۷ همی
 ۱۶۰۵ بکن کار و^۹ کرده به یزدان سپار
 تن آسان نگرده سر انجمن

همی بود بیجان^{۱۴} و تیره روان^{۱۵}!
 ز برگشتن شید^{۱۷} تا نیم شب!
 چه بینی^{۲۰} به^{۲۱} گفتار این^{۲۲} انجمن؟
 نه از رای آن مهتران بود شاد
 که ای مرد بدساز چون پیر^{۲۵} گرگ،
 سپاه^{۲۸} فزونی^{۲۹} و پیروز^{۳۰} بخت،
 از آن نامداران آزاده^{۳۲} خوی^{۳۳}؟
 بدین^{۳۸} دانش تو^{۳۹} بیاید گریست^{۴۰}!

ز گفتارشان خواهر^{۱۱} پهلوان
 برآن^{۱۶} داوری هیچ نگشاد لب
 بدو گفت بهرام کای^{۱۸} پاک تن^{۱۹}
 ۱۶۱۰ ورا گردیده^{۲۳} هیچ پاسخ نداد
 چنین گفت پس^{۲۲} با دبیر بزرگ
 گمانت چنین ست^{۲۶} کین تاج^{۲۷} و تخت
 ز^{۳۱} گیتی کسی را نبود^{۳۲} آرزوی^{۳۳}
 وگر^{۳۵} شاهی^{۳۶} آسان تر^{۳۷} از بندگان ست

۱-ل. ق (نیز ق ل، ن. ۱، ۲)؛ بگو: متن = س، ک، س (نیز ل، ن، و، ب)؛ ۲-ک (نیز ل، ن، ب)؛ متن = ل، س، ق، س (نیز ل، ن، ق)؛ ۳-ک (نیز ل)؛ ۴-به نیک و به؛ س (نیز ل، ن، ق، آ، ب، ن، ۱، ۲)؛ ۵-به نیک و؛ متن = ل، س، ق (نیز ل، و، ب)؛ ۶-ل (ن، و، ن، آ، آزمون)؛ بنداری (۱۶۰۰-۱۶۰۲)؛ ثم قال لهمدان کُتسب: ما را یک فیما نحن بصدده؟؛ ۷-ل: همداکتسب ع (ق: بر درو میگان؛ ل: نزدیکانمایگان)؛ ۷-ل، و، ن: ترسی (حرف یکم بی نقطه)؛ ک: چه ترسی؛ (ق: آ، آ: ترسی؛ ن: آ: بترسد؛ ل: گر بترسی؛ پ: می بترسی)؛ متن = ق، س (نیز ل، و، ب)؛ ۸-س، ق، ک (نیز ل، ن، ب، ن، ۲)؛ شاهی؛ (ا: و شاهی)؛ متن = ل، س (نیز و)؛ ۹-ل، س (نیز و)؛ آ (نیز ل، و، آ، ب)؛ ۱۱-ق (نیز آ): چه ۱۲-ق: بینی تو؛ ل: ۱۰-ک: تازی؛ (ق: آ، ن: آ: تازی؛ ل: ترسی)؛ ق: چو یازی؛ متن = ل، س، و (نیز ل، و، آ، ب)؛ ۱۱-ق (نیز آ): چه ۱۲-ق: بینی تو؛ ل: یاری (به)؛ ۱۳-بنداری (۱۶۰۳-۱۶۰۶)؛ فقال توکل علی الله، و اشرف فی الأمر، و لا یصدنک عن التمر شوک النخل و لا عن الشهد ابر النحل؛ ۱۴-س: آ: بجانان (؟) (حرف یکم بی نقطه)؛ ۱۵-ق: خیره روان)؛ ل: این بیت و بیت سپسین را ندارد؛ ۱۶-س، ق، ک (نیز ل، ن، ل، و، آ، ب)؛ بلدان؛ (ن: آ: بدین)؛ متن = ل، س (نیز پ)؛ ۱۷-ل: هور؛ (ا: روز)؛ متن = یازده دستنویس دیگر (ل: شید)؛ بنداری (۱۶۰۷-۱۶۰۸)؛ قال: و اخته ساکتة لا تکلم؛ ۱۸-ل (ن: ای؛ پ: ایبا)؛ ۱۹-س، ق (نیز ل، و، ب)؛ کین: متن = ل، ک، س (نیز ق، آ، ب)؛ ۲۰-ل: آ: بیچی)؛ ۲۱-ق، ک (نیز ل، ن، پ، ن، آ)؛ ز: متن = ل، س، و (نیز ق، ل، و، آ، ب)؛ ۲۲-ل (ن: آن)؛ پ: بیت های ۱۶۰۹-۱۷۱۵ را ندارد؛ بنداری (۱۶۰۹)؛ فقال لها بهرام: ما را یک فیما نحن بصدده؟؛ ۲۳-ل (ن: کردنه)؛ بنداری (۱۶۱۰)؛ فسکت و لم تجبه؛ ۲۴-ل: او؛ ۲۵-ل (ل: دیرو)؛ ن: ن: این بیت را ندارد؛ ۲۶-س، ک (نیز ل، و، آ، ب)؛ چنانست؛ متن = ۲۷-ق: بخت؛ (ق: چنانست کز تاج؛ ن، و، ن: آ: چنین گفت کین تاج شاهی)؛ متن = ل، س (نیز ل)؛ ۲۸-ل، ق (نیز ل، و، آ)؛ < ۲۹-ل (نیز ل)؛ بزرگی؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ ۳۰-س، س (نیز ل)؛ ق، آ، و، آ، ب)؛ نیروی؛ ک: پیروز و؛ (ن، و، ن: آ: نیرو و؛ ل: به نیروی؛ ل: فیروز)؛ متن = ل، ق، آ، س (نیز ل، و، ن، و، ن)؛ ۳۱-س (نیز ل، و، ن)؛ ک (نیز ل)؛ ق، آ، ل، آ، آ، ب)؛ نیروی؛ ک: پیروز و؛ (ن، و، ن: آ: ل، و، آ، ب)؛ نیل؛ متن = ک، س (نیز ل، و، آ، ب)؛ اگر؛ متن = ک، س (نیز ق، ل، و، ن، آ، ل، ن)؛ ۳۲-ق: آ: شاه)؛ فرخنده؛ متن = ل، ک (نیز ل، ن، ق، آ، ل، و، آ، ل، و، آ، ل)؛ ۳۳-ل: مگر؛ س، ق (نیز ل، و، آ، ب)؛ اگر؛ متن = ک، س (نیز ق، ل، و، ن، آ، ل، ن)؛ ۳۴-ق: آ: شاه)؛ ۳۷-ک: آرجاسن تر؛ ۳۸-ق: بران؛ (ق: برین)؛ ۳۹-ق: داستانت)؛ ۴۰-ل (ن: ب: همه سرفرازی (ب: از) افکنده گیت (ب: بیت ۱۶۲۳)

سخن‌های آن برتران^۳ بشنومیم^۴؛
 که گر رای من نیست^۵ جای‌گیر،
 بر آن^۸ زو که دل رهنمای^۹ آیدت!
 بگفت آن^{۱۰} سواران^{۱۱} خودکام را
 به کژی خرامدهمی پای^{۱۲} تو
 نکرد^{۱۴} اندرو^{۱۵} هیچ کهنتر^{۱۶} نگاه
 یکی چشم بر تخت نگماشتند^{۱۷}
 ز هر گونه اندیشه‌یی راند^{۱۹} نغز،
 همان^{۲۳} سرفرازی از^{۲۴} افکندگی‌ست^{۲۲}؛
 همه بندگی را کمر بر میان،
 همه^{۲۹} دل به فرمائش آراستند^{۳۰}؛
 سزای بزرگی به گوهر بود^{۳۲}
 کجا راز^{۳۳} یزدان همی‌بازجست،
 خم^{۳۵} چرخ گردنده را بسپرد^{۳۶}!

۱۶۱۵ بر^۱ آیین شاهان پیشی^۲ رویم!
 چنین داد پاسخ مر او را دبیر^۵
 هم آن گوی^۷ و آن کن که رای آیدت!
 همان خواهرش نیز بهرام را
 نه نیکوست این دانش و رای تو
 ۱۶۲۰ بسی بُد که^{۱۳} بیکار بُد تختِ شاه
 جهان را به مردی نگه داشتند
 هر آنکس که دانا بُد و^{۱۸} پاک‌مغز
 بدانند^{۲۰} که شامی به^{۲۱} از بندگی‌ست^{۲۲}
 نبودند^{۲۵} یازان^{۲۶} به تختِ کیان
 ۱۶۲۵ بیستند^{۲۷} و زیشان بھی خواستند^{۲۸}
 نه بیگانه زیبای^{۳۱} افسر بود^{۳۲}
 ز کاوس شاه^{۳۳} اندر آیم نخست
 که بر آسمان اختران بشمرد

۱. (لی: به) ۲. من: پیشین ۳. برتری؛ (لی: کمران)؛ ق: داندگان؛ متن: ده دستنویس دیگر ۴. (لی: نشنومیم) ۵. (ق: و)؛ و: او مرد
 (پیر) ۶. (ب: نیتان)؛ س: نیست رای من؛ (لی: داد من نیتان)؛ س: کردار من نیتان؛ متن: ه. ق. (نیز ق. آ. و. آ.)؛ ک. ن. ل. آن^۲
 بیت‌های ۱۶۱۶-۱۶۱۹ را ندارند؛ این بیت‌ها در ل. س. ق. س. آ. ق. آ. ل. و. آ. ب. آمده است؛ ق: آیت‌های ۱۶۱۶-۱۶۲۱ را به هم ریخته
 است: ۱۶۲۰، ۱۶۲۱، ۱۶۱۶، ۱۶۱۷، ۱۶۱۸، ۱۶۱۹، ۷. ل. گو: ۸. (ق: بدان) ۹. ل. رهنما جی؛ در س: آلت‌های این بیت پس و
 پیش شده است ۱۰. (ن: آن)؛ ۱۱. (ق: سرفراز) ۱۲. من: (نیز لی: ب)؛ نگویی چه آمد همی رای؛ متن: ل. ق. س. آ. (نیز ق. آ. و. آ.)؛
 بنداری (۱۶۱۹-۱۶۱۱)؛ و آقبلت علی الکاتب الکبیر و قالت: أیها الذئب الطاعن فی السن! أنتحب أن تمنی التاج و التخت ما دار فی
 رأس أحد قبل بهرام؟ ۱۳. ق: گاه ۱۴. (ب: نبود) ۱۵. من: ق. س. آ. (نیز لی: اندران) ۱۶. من: (نیز لی: هیچ کس را)؛ ۱۷. ک: نگذاشتند؛ س: آ.
 بگماشتند ۱۸. س: آ. (نیز ل. ن. آ. و. ن. آ.)؛ بود؛ متن: ل. ک. (نیز ق. آ. و. آ.)؛ ۱۹. من: ق. (نیز ق. آ. و. ن. آ.)؛ آرنند؛ ک: س: آ. اندیشه آورد؛ (ن:
 اندیشه آردش؛ ل: آ. اندیشه آردش)؛ متن: ل. در: س. ق. و. این بیت و بیت سپسین پس از بیت ۱۶۱۴ آمده است؛ لی: ب. این بیت و بیت
 سپسین را ندارند ۲۰. من: ق. (نیز و. آ.)؛ برانی؛ متن: ل. ک. س. آ. (نیز ل. ن. ق. آ. و. ن. آ.)؛ بدانند (ج: بدان بد؟) ۲۱. در ل. بالای این واژه نیز
 نقطه کم‌رنگی دیده می‌شود ۲۲. س. آ. (نیز ل. ن. ق. آ. و. ن. آ.)؛ بندگی - افکندگی؛ متن: ل. س. ق. (نیز ل. آ. و. آ.)؛ ۲۳. من: ق. (نیز: آ.)؛ همه ۲۴. ل.
 ق: ک. (نیز ل. آ. و. ن. آ.)؛ ز: (ن: گر)؛ سر ترا سوی؛ (ق: سر برافرازی نه (وزن درست نیست))؛ متن: س: آ. (نیز ل. ن) ۲۵. (و. ن. آ. ب: بی‌بوند)
 ۲۶. ل. س. س: آ. باران (حرف یکم بی نقطه)؛ (ق: (نیز ق. آ. ب: نازان)؛ (ن: آ. نازان)؛ متن: ک. (نیز ل. ن. ل. و. آ.)؛ ۲۷. ک: نشستند ۲۸. س: آ.
 مهی خواستند ل: آ. همی خواستند؛ ق: آ. بازیشان و می خواستند؛ متن: ل. ک. (نیز ل. ن. ل. و. ن. آ.)؛ ۲۹. ک: همان ۳۰. من: ق. ک. س: آ. (نیز
 ل. ن. ل. و. ن. آ.)؛ فرمان بیاراستند؛ متن: ل. ب. بیت‌های ۱۶۲۵-۱۶۳۰ را ندارد ۳۱. س: آ. بر تخت و؛ (ن: ن. آ. از تخت و؛ ق: آ. بیکار بر
 تخت و)؛ متن: ل. ک. (نیز لی: ل. آ. و. آ.)؛ ۳۲. (ن: ن. آ. بندند) ۳۳. من: (نیز ق. آ. ل. و. ن. آ.)؛ کی؛ متن: ل. ق. ک. س. آ. (نیز ل. ن. ل. و. ن. آ.)؛ ۳۴. ل. (نیز
 ل. ن. ق. آ. ل. و. ن. آ.)؛ راه؛ متن: س. ق. ک. س: آ. (نیز ل. و. آ.)؛ همه ۳۵. ق: همه ۳۶. ل. بشکرد؛ ک: س: آ. (نیز ق. آ. ل. و. ن. آ.)؛ بشگرد؛ متن: س. ق. (نیز لی: و. آ.)؛
 ل. ن. آ. این بیت را ندارند؛ این بیت در ل. ک. س. آ. ق. ل. و. آ. آمده است

از^۳ اندیشه‌ی کز و از بدنهاد^۴
 بکردند^۵ رنجه برین بر روان^۶
 بیستند پایش^{۱۰} به بند گران،
 جزاز گرم و^{۱۳} تیمار ایشان^{۱۲} نخورد
 که هستی تو زیبایی^{۱۵} تختِ کیان،
 که با دخمه‌ی تنگ بادی تو^{۱۶} جفت،
 نشیند بر تخت^{۱۸} روشن روان^{۱۷}!
 مباد این گمان و^{۲۱} مباد این کلاه^{۲۲}!
 جهانگیر و^{۲۵} برگستوانور^{۲۴} سوار،
 همان گیو و گودرز و هم طوس را؛
 بر^{۳۲} ایرانیان کار^{۳۳} برگشته شد^{۳۱}،
 به آرام بنشست بر تختِ ناز،

به^۱ خواری و زاری^۲ به ساری فتاد
 ۱۶۳۰ چو گودرز و چون رستم پهلوان
 از آنس کجا^۸ شد به هاماوران^۹
 کس آهنگ این^{۱۱} تخت شاهی^{۱۲} نکرد
 چو گفتند با رستم ایرانیان
 یکی بانگ برزد بر آنکس که گفت
 ۱۶۳۵ که تا^{۱۷} شاه باشد، کجا پهلوان
 مرا^{۱۹} تختِ زر باید و بسته^{۲۰} شاه^{۱۹}!
 گزین کرد از ایران^{۲۳} ده و دو^{۲۴} هزار
 رهانید^{۲۷} از آن^{۲۸} بند کاوس را
 همان نیز^{۲۹} پیروز^{۳۰} چون کشته شد^{۳۱}
 ۱۶۴۰ دلاور شد از کار او^{۳۳} خوشنواز

۱-ق (نیز لن، ق، آ، لی، لن، آ): ز ۲-ق (نیز لی): به زاری؛ (و: یزدان)؛ متن =، ل، س، ک، س، آ (نیز لن، ق، آ، ل، ن، آ، ۲، ۳-ق (آ، لی، ز): ۴-س (نیز و): تاری فتاد؛ ق (نیز ا): تاری نهاد؛ (ق: آ: آن کز نهاد؛ لی: تاری قتاد (حرف دوم واژه پسن بی نقطه)؛ ل: آ: زنگ یاد؛ لن، ن: آ: وارون نهاد)؛ ک: ید به کزی فتاد؛ متن =، ل، س، ۲-هق (نیز ق، آ، لی، ل، آ، ۱): نکرده؛ متن =، ل (حرف یکم بی نقطه)، س، ک، س، آ (نیز و، لن، آ)، ع، س، ق (نیز لی، ل، آ، ن، آ، ۱، ۲): بدین؛ ک: بلدان؛ متن =، ل، س، آ (نیز ق، آ، و): ۷-ل: بد روان؛ لن این بیت و بیت سپین را ندارد؛ این بیت در یازده دستویس دیگر آمده است؛ س، س، آ، لی، و، آ، ب، پس از این بیت افزوده است:

بجستند (ب: نجستند) او را به رنج دراز
 سوی (س: آ: بر) تخت شاهیش بردند باز
 به شاهی بر او (لی، ب: دگر) آفرین خواندند

مر او را ابر (س: بران) تخت بشانندند
 این بیت در ل، ق، ک، لی، ق، آ، ل، آ، ن، آ، نیامده است ۸-ق (آ، ل، آ، که او)؛ س (نیز ب): همان نیز چون؛ ق، ک، س، آ (نیز و، لن، آ، ۱): وزان پس که او شد؛ متن =، ل ۹-ق (آ: هتاوران) ۱۰-لی: بآتش) ۱۱-س، ق، ک (نیز لی، ل، آ، و، لن، آ، ۱، ۲، ب): آن؛ متن =، ل، س، آ (نیز لن، ق، آ) ۱۲-س: آ: شاهان؛ (ل: ایشان) ۱۳-ل (آ: حور) ۱۴-ق: او کس ۱۵-ق (نیز ل، آ): سزاوار ۱۶-ل، ق، س، آ (نیز لن، ل، آ، ن، آ، ۱، ۲): باشید؛ (و: باشی)؛ متن =، س، ک، س، آ (نیز ق، آ، لی، ب) ۱۷-ل: ما (بی نقطه) ۱۸-ل: نشنستند بآیین و؛ متن =، س، آ؛ این بیت تنها در ل، س، آ آمده است و یازده دستویس دیگر آن را ندارند ۱۹-ک: ترا ۲۰-ل: باشد و بسته؛ س (نیز لی): شاهی بود بسته؛ ق (نیز و، آ، ب): زیبا بود بسته؛ (لن، ن: آ: ایران و بانند)؛ متن =، ک، س، آ (نیز ق، آ، ل، آ) ۲۱-س (نیز ب): کرامی (ب: کرامی)؛ ق: سپاه و؛ ک (نیز لن، لن، آ): کمانی (ب: گمانی؟)؛ (و: میان)؛ متن = ۲۲-لی، ا: کلاه و مباد این سپاه؛ ل: آن بزرگی مباد آن کلاه؛ متن =، ل، س، آ (نیز ق، آ): کمان ۲۳-س: آنان؛ ل: ک: ز ایران؛ متن = ده دستویس دیگر ۲۴-ل (آ: حور) ۲۵-ق: حور ۲۶-ل (ن: وز) ۲۷-س، آ (نیز لن، ق، آ، ل، آ، ن، آ، ۱، ۲): رها کرد؛ متن =، ل، س، ق (نیز لی، و، آ، ب) ۲۸-ل (نیز ب): ز آن؛ این بیت و بیت سپین را ندارد؛ بنداری (۱۶۲۰-۱۶۳۸): آلم تعلم کم بقی النخت مطلقاً فی الزمان الأول حين کان کیکاؤس محبوباً فی هماوران فلم يتجاسر علی التقدم اليه مثل جودرز و رستم وغيرهما، ولم يخرج احد منها رأسه عن ربة التبعية بل كشفوا عن ساق العبودية، و قرعوا ظنايب الجذ حتى خلصوه و أعاده الی مستقره و دار ملکه ۲۹-ل: شاه؛ متن = یازده دستویس دیگر ۳۰-ل (ن: آ: فیروز) ۳۱-ق (نیز و): بود ۳۲-ل (نیز ا): به؛ متن = ده دستویس دیگر ۳۳-س، ق (نیز لی، ل، آ، ن، آ، ۱، ۲، و، آ، ب): روزا متن =، ل، س، آ (نیز لن، ق، آ، لن، آ) ۳۴-ل: آن؛ س، آ: تاج او؛ (ل: آ: آن تاج و آن؟)؛ آ: آ: کار او؛ متن =، س، ک (نیز لن، لی، و، لن، آ، آ، ب): ق این بیت را پس از بیت سپین آورده است

نه^۱ فرزند^۲ قارن بشد، سوفرای^۳
 ز پیروزی او پچن آمد^۴ نشان
 که بر وی به شاهی کنند آفرین
 به ایرانیان گفت کین^۵ ناستزاست
 ۱۶۴۵ قباد از چه خردست^{۱۱}، گردد بزرگ
 چو^{۱۲} خواهی که شاهی کنی بی‌نژاد
 قباد آن زمان چون به مردی رسید
 به گفتار بدگوهرانش بکشت
 و زآنپس^{۱۹} بیستند پای قباد
 ۱۶۵۰ به زرمهر دادش یکی بدگهر^{۳۳}
 نگه کرد زرمهر^{۲۵} کس^{۲۶} را ندید
 [چو بر شاه افگند زرمهر مهر
 ازو^{۲۹} بند برداشت تا کار^{۳۰} خویش
 کس از بندگان تخت شاهی^{۳۱} نجست
 ۱۶۵۵ ز ترکان یکی نام او^{۳۲} ساوه‌شاه

۱-ل (نیز ق^۲)؛ چو؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲-ق (برزین) ۳-ل (نیز ل^۱)؛ سوفزای؛ (لن: سرفزای؛ ق^۲: سوفزای)؛ متن =
 س، ق، س^۲ (نیز ل^۱، و لن^۲، ب) ۴-ق (نیز ل^۱، و ا، ب)؛ تخت؛ متن = ل، ک، س^۲ (نیز لن، ق^۲، ل^۱، ن^۲) ۵-ک؛ کیان عمل، ک، س^۲ (نیز لن،
 ق^۲، ل^۱، ن^۲)؛ چو آمد؛ ق (نیز و^۱)؛ چو آمد؛ س: ز نیروی وی چون بیامد؛ (لن: پیروزی کی چون نیامد؛ ب: همان چون بیامد ازیشان)؛
 متن تصحیح قیاسی است ۷-ل، ق (نیز آ): ز ۸-س، ق (نیز ل^۱، و ا، ب)؛ سرفراز؛ ک، س^۲؛ سوفرا (ک: سوفرا)؛ شهریار؛ متن = ل (نیز لن،
 ق^۲ (کهرتزی))؛ ل^۱، ن^۲ ۹-س^۲ (نیز لن، ق^۲، ل^۱، ن^۲)؛ این ۱۰-ل: پی؛ متن = دو یازده دستنویس دیگر ۱۱-ا: خورده دست) ۱۲-ل، س:
 یاریم (حرف نخست بی نقطه)؛ (ب: یاریم) ۱۳-س (نیز ب)؛ از (ب: در)؛ بیشه شیر سترگ؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۴-ق، ک، س^۲
 (نیز لن، ق^۲، ل^۱، و ا، ب)؛ تو؛ متن = ل، س (نیز لن، ب) ۱۵-ل (ن: خویش) ۱۶-ل (نیز ل^۱)؛ سوفزای؛ ک: سوفزای؛ س^۲ (نیز و)؛ سوفرا؛
 (لن: سرفزای؛ ق^۲: برقرزای؛ سرفراز)؛ متن = س (نیز ل^۱، ن^۲)؛ ق بیت‌های ۱۶۴۷-۱۶۵۳ را ندارد ۱۷-س، ک، س^۲ (نیز لن، ل^۱، و ب)؛
 که او؛ متن = ل ۱۸-س (نیز ا، ب)؛ پادشاهی درست (پساوند ندارد)؛ (لن: پادشاهی درست)؛ متن = ل، ک، س^۲ (نیز لن، ق^۲، ل^۱، و ب)؛ ل^۱
 پس از این بیت افزوده است:

چو لشکر برآشت بر کیقباد نشانندند جاماسب بر تخت داد

۱۹-ق (و ا، زان پس) ۲۰-ل (ل^۱: سوارای ل^۱: سوار)؛ دلاور ۲۱-ل: کوی؛ س (نیز آ)؛ کی و؛ (ق^۲: که بلد؛ ل^۱، و ب: کی)؛ متن = ک، س^۲
 (نیز لن، ل^۱، ن^۲) ۲۲-ل (ن: با نژاد) ۲۳-ل (نیز ل^۱)؛ پرهنر؛ س (نیز لن، و ب)؛ بدهنر؛ (لن: بی هنر)؛ متن = ک، س^۲ (نیز ق^۲) ۲۴-ل:
 باز خواهد مگر؛ س، ک (نیز لن، ل^۱، و لن^۲، ب)؛ زو بجوید مگر؛ (ق^۲: جوید از تاجور)؛ متن = س^۲ (نیز ل^۱) ۲۵-س، ک (نیز ل^۱، و ب):
 زرمهر و؛ متن = ل، س^۲ (نیز لن، ق^۲، ل^۱، ن^۲) ۲۶-س^۲؛ کس (؟) ۲۷-ل (ب: تاج و) ۲۸-س^۲؛ کزد؛ متن = ل؛ این بیت تنها در ل، س^۲ آمده
 است ۲۹-ک، س^۲؛ ورا ۳۰-ک؛ چار؛ بندای بیت‌های ۱۶۳۹-۱۶۵۳ را ترجمه نکرده است ۳۱-ل: تاج هرگز؛ س، ق (نیز ل^۱، و ب)؛
 پادشاهی؛ ل^۱؛ تاج شاهی)؛ متن = ک، س^۲ (نیز لن، ق^۲، ل^۱، ن^۲) ۳۲-س (نیز ل^۱، ب)؛ اگر چند ۳۳-ل (ب: بودش نژاد) ۳۴-ل: نامور

که او نیست گردد به ایران زمین!
چرا کرد^۳، از آپس^۲ که بودی رهی^۱؟
که تا من^۶ ز بهرام پور گُشسب،
تن خویش را یادگاری^۹ کنم^۸
به هرمز بُدی روز پیری جوان^{۱۱}،
چه یاور، همه بنده و کهنترند^{۱۳}!
همه پهلوان و همه نامدار،
به فرمان و رایش سر افکنده‌اند!^{۱۵}
چنان کر^{۱۸} ره نامداران^{۱۹} سزید،
به هر جای^{۲۳} بر دشمنان کام داد^{۲۲}
چنان دان که^{۲۷} بد^{۲۸} با^{۲۹} تن خود کنی!
که دانا^{۳۱} نخواند تو را پارسا^{۳۱}!
به بسیار سال از برادر کهام!
مبادا که پند من آیدت یاد!

چنان^۱ خواست روشن جهان آفرین
ترا آرزو^۲ تخت شاهنشهی
همی برجهاند یلان سینه اسپ
به تو^۷ در جهان شهریاری کنم^۸
۱۶۶۰ خردمندشاهی چو نوشین روان^{۱۱}
بزرگان کشور و را^{۱۲} یاورند
به ایران، سوارست^{۱۴} سیصد هزار
همه یک‌به‌یک شاه را بنده‌اند
شهنشاه گیتی^{۱۶} ترا برگزید^{۱۷}
۱۶۶۵ نیاگانت^{۲۰} را^{۲۱} همچنین^{۲۱} نام داد^{۲۲}
تو پاداش آن^{۲۵} نیکوی^{۲۶} بد کنی
مکن آز را بر^{۳۰} خرد پادشا
اگر من زخم، پند مردان دهم
مده^{۳۳} کارکرد نیاگان به بادا

۱. ک. س. ۲ (نیز لن، ل. ۴): چنین ۲. ل. ۲: آرزوی ۳. (ب: چه کردی) ۴. ل. ۴: زان پس ه. (ن. ل. ۳: ز ترکان نهی) ۵. ق: وی ۷. ل. ۷: چو تو؛ (ق: همی)؛ متن ه. ۸. ل. ۸: کنی؛ ق: کند؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۹. ل. ۹: بردباری ۱۰. ل. ۱۰: نوشیروان ۱۱. س. ۱: چنان؛ (ا: پیر و جوان)؛ ل. ۱۱: هر دانشی راد و پیر و جوان؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۲. (ن. ۳: همه) ۱۳. س. ۱۳: (نیز ل. ۱: ب): جاگر کند؛ (ن: بندگان کهنترند؛ ن. ۲: که از بندگان کهنترند)؛ ل. ۱: اگر یاورانند گر کهنترند؛ متن = ق. ک. س. ۲ (نیز ق. ۲، و. ۱: در ک پس از تصحیح ووا به همه) ۱۴. ک: سوارست؛ ب: این بیت و بیت سپین را ندارد ۱۵. ل. ۱۵: این بیت را ندارد؛ ق: پس از این بیت افزوده است:
شسته تو جویای اورنگ و تخت
جهاندار هرمزد کسری به تخت
(حرف یکم واژه سپین بی نقطه)

۱۶. س. (نیز ل. ۱): ایران؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۷. س. ق. ک. س. ۲ (نیز ق. ۲، ل. ۱، و. ۱: ب): برکشید؛ (ا: برابر (ب: ترا بر) کشید)؛ متن = ل. (نیز لن، ل. ۳) ۱۸. (ن: چنانک ز) ۱۹. ق: شهریاران ۲۰. (ب: نیاکان تو) ۲۱. س. (نیز ل. ۱، ب): همچنان ۲۲. س. (نیز ل. ۱، ب): کامکار؛ ق: روزگار؛ (ن. ل. ۳، ل. ۲: نامدار)؛ متن = ل. ک. س. ۲ (نیز ق. ۲، و) ۲۳. ل. ۲۳: به فرجام ۲۴. س. ق. (نیز لن، ل. ۳، ل. ۲: ب): کامکار؛ (ل. ۱: سازگار)؛ متن = ل. ک. س. ۲ (نیز ق. ۲، و)؛ ق: پس از این بیت و کس پس از بیت سپین افزوده‌اند (ک: بیت دوم را پس از بیت ۱۶۶۷ افزوده است):
کزین رای بد مر ترا بد رسد
مکن ای برادر تو این رای بد
بترسم کزین کار بینی تو غم
مکن نیز فرمان دیو دژم
(ی: که پشت بگرد بکم (l))

۲۵. (ق: ۲، ل. ۱: آ. این) ۲۶. ل. ۲۶: س. ک. س. ۲ (نیز لن، ل. ۱، و. ۳: ب): نیکویی؛ متن = ل. (نیز ق. ۲) ۲۷. (و. ب: دانک) ۲۸. (ل. ۱: جرد) ۲۹. س. ۲: بر ۳۰. س. ۳۰: با؛ ل. مگرداز ره بر (۹)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۳۱. س. ۳۱: (نیز ل. ۱): داند (د: دانا)؛ (ب: نادان (l)) ۳۲. (ا: پادشا پساوند ندارد) ۳۳. (ل. ۱: همه)؛ ب: این بیت را ندارد؛ بنداری (۱۶۵۴-۱۶۶۹): و ما بلغنا أن أحدا ممن لا ينتسب إلى الشجرة الکیانیة تصدی لطلب السلطنة وإن كان عالی النسب کریم العنصر. و قد غرک یا بهرام! أن هلك ساره شاه علی يدک بسماعة الملک، و قوّة طالع. فأصبحت تخلع ربقه طاعته و تمنی تخت ملکه، بعد أن جذب بضیبعک و نوّه بذکرک، علی ما هو دأب الملوک و مقتضى همهمم العالیة ففضیع سبیک و سعی آبانک و تخرب بیتک. استیقظ من سنة غفلتک، و لا تسلط الهوی علی عقلک. فإن یلان لا یقدر أن یعمل منک شهریارا جلیلا

سپهدار لب را به دندان گرفت!
 جزم از راو نیکی^۲ نجویدهمی!
 تو^۱ بر^۳ انجمن رای شاهان^۴ مزن،
 ز تخت^۵ مهی پهلوان بر خورد،
 برادرت را شاه ایران شخر،
 چرا خلعت از دوک سازدهمی؟!
 که اندر زمانه میاد آن نژاد^{۱۱}!
 برین^{۱۲} تخمه^{۱۳} بر سالیان صد^{۱۴} هزار،

۱۶۷۰ همه انجمن ماند ازو در^۱ شگفت
 بدانت کو راست گویدهمی
 یلانینه گفت: ای گرانمایه زن
 که هرمز بدین چندگه بگذرد
 چو هرمز چنین باشد اندر هنر^۵
 ۱۶۷۵ به تاج کیی^۶ گر^۷ بنازد^۸ همی
 سخن بس کن^۹ از هرمز ترک زاد^{۱۰}
 گر از کیتباد اندر آری شمار

۱-ک: ازوی در؛ س^۲ (نیز: ۱): زو در؛ (ن: اندر)؛ ل: اندرو در؛ س: مانده زو در؛ (ن: مانده دو)؛ متن: ق (نیز: ق^۲، ل^۳، و^۴، ب)؛ در ل^۳
 لت‌های این بیت و در باین بیت با بیت سپسین پس و پیش شده است ۲-ک، س^۲ (نیز: ن، ق^۲، ل^۳، ن^۴)؛ خوبی؛ (ا: نیکی)؛ متن = ل.
 س، ق (نیز: ل، و، ب)؛ بنداری (۱۶۷۰-۱۶۷۱): فکعت بهرام حین عرف صدقها و اصبانها ۳-ل: در ۴-ک (نیز: ن، ل، ن^۲): شاهی؛ ک، ق^۲
 پس از این بیت افزوده‌اند (ق آیت‌های سوم و چهارم را پس از بیت ۱۶۷۳ افزوده است):

زن برده (ق: نامور) کی رای با زن زند
 ورا (ق: ابا) رای و تدبیر مردان چه کار
 چنین گفت دانی دانش (ق: پیشین) سرای
 تو مندیش ای برمنش پاک‌زن
 به پیرایه و عقد گردن زند
 که مردان چو شیرند و زن چون شکار
 که هرگز مزن پیش زن هیچ رای
 برادرت را رای ازبسان مزن

هـ: س^۲: از هنر (!): ل: ز هرمز چنین باشد اندر خیر؛ متن: ق، ک (نیز: ن، ق^۲، ل^۳، ن^۴)؛ در ق این بیت با بیت سپسین پس و پیش شده
 است؛ در آ این بیت پس از بیت سپسین آمده است؛ س، ل، و، ب این بیت را ندارند. ع: س (نیز: ل، و، ب): تخت مهی؛ ق: تخت کئی؛
 متن = ل، ق، ک، س^۲ (نیز: ن، ق^۲، ل^۳، ن^۴) ۷-س، ک (نیز: ل، ب): کو؛ ق (نیز: ق^۲): بر؛ (ل: آر)؛ متن = ل، س^۲ (نیز: ن، و، ن^۲) ۸-ا:
 نازد (حرف یکم بی نقطه)؛ س (نیز: ب): سازد (دو حرف نخست بی نقطه)؛ ق: نساژد؛ (ق: نازد (حرف یکم بی نقطه))؛ متن = ک، س^۲
 (نیز: ن، ل، و، ن^۲)؛ در و این بیت با بیت سپسین پس و پیش شده است؛ ک، ق^۲: و پس از این بیت و آپس از بیت سپسین افزوده‌اند:

یکی پهلوان شیرمردی (ق: جهان پهلوانی به گیتی) چنین

که از بیم تیغش (و: سم اسبش) بلرزد زمین
 بدو دوک و پنبه فرستد نثار (ا: شمار)
 تقو بر چنین بی وفا (و: آ بی هنر؛ ق: مبادا چنین بدگهر) شهریار

ق آپس از بیت‌های بالا با هم افزوده است:

ز ناپاک‌زاده چه داری امید که زنگی به شستن نگردهد سید

۹-ل: که ۱۰-ل: (بی: پاک‌زاد) ۱۱-ب: این نژاد؛ ل: میانه مبادا قباد (ل)؛ و این بیت را ندارد؛ س، ل، ب پس از این بیت افزوده‌اند:

به ما دوک و پنبه فرستد نثار به (ب: ز) ما بر چنان بی هنر دیوسار

(ل: یادسار؛ ب: پادشا (ل))

بنداری (۱۶۷۲-۱۶۷۶): فقال یلان: أيتها المرأة الجلیلة! إن هرمزد سیموت عن قریب. و لا یتمتع بالملک غیر أخیک ۱۲-ل (۳: بدین)

۱۳-ق: تخت) ۱۴-س، ک، س^۲ (نیز: ل، ب): شد؛ (ق: شش؛ و: آ: سد؛ ن: آ: سه)؛ متن = ل (نیز: ن)؛ ق این بیت و بیت سپسین را
 ندارد

که با تاج بودند^۱ بر تخت زر-
 ز پرویز خسرو^۳ میندیش نیز
 ۱۶۸۰ به درگاه او هرک^۴ ویژه ترند^۵
 چو بهرام گوید بدان^۶ کهتران^۸
 بدو گردید^{۱۱} گفت: دیو سیاه
 مکن بر تن و جان ما^{۱۲} بر^{۱۳} ستم
 پدر مرزبان بود ما را به ری
 ۱۶۸۵ چو^{۲۰} بهرام را دل به جوش آوری
 شود رنج این تخمهی ما^{۲۲} به باد
 کنون راهبر باش بهرام را
 بگفت این و گریان سوی خانه شد
 همی گفت هر کس که این^{۲۷} پاکزن

سرآمد، کنون نام ایشان میر^۲
 کزو یاد کردن نیرزد به چیز!
 برادرت را کهتر و چاکرند^۶
 بیندند^۹ پایش به بند گران!
 همی^{۱۱} دام سازد شما را به راه!
 همی^{۱۲} از تو بینم همه^{۱۵} باد و دم^{۱۶}
 تو^{۱۷} افگندی^{۱۸} این جستن تخت پی^{۱۹}!
 تبار مرا در^{۲۱} خروش آوری!
 به^{۲۳} گفتار تو^{۲۴} کهتر بدنزاد!
 پر آشوب کن روز^{۲۵} آرام را!
 به دل با برادر چو بیگانه شد^{۲۶}!
 سخن گوی و روشن دل و^{۲۸} رای زن^{۲۹}،

۱-س. که بودند و؛ (ب: بود خند) ۲- (ل. ی. ب. به سر)؛ بنداری (۱۶۷۷-۱۶۷۸): و این هذه الدولة قد آذنت بالانصرام و طال علیها تعاقب
 الشهور و الأعوام ۳- (ق: آ. هرمز)؛ بنداری (۱۶۷۹): فاذا اخترم هرمزد فلا میالاة بیرویز ۴- س. ق. که، س. آ. (نیز ل. ن. ل. و. ب.)؛ هر که؛
 متن = ل. هق (نیز ل. ن.): بندند؛ که: مهتر ترند؛ آ: مهتر سزند؛ متن = ل. س. س. آ. (نیز ق. آ. ل. ی. ل. آ. و. ن. آ. ب.)؛ ع. که، س. آ. (نیز ق. آ.): بنده و
 کهترند؛ ل. آ. کمترین چاکرند؛ متن = ل. س. ق. (نیز ل. ن. ل. ی. و. ب.)؛ ل. ۷- بران ۸- (نیز و. آ.): مهتران؛ متن = ده دستنویس دیگر ۹-
 (نیز ل. آ.): بیندیش؛ (و: که بنیدیش)؛ متن = ل. ق. که، س. آ. (نیز ل. ن. ق. آ. ل. ی. ل. ن. آ. ب.)؛ برخی دستنویس ها پس از این بیت افزوده اند:
 بیارند (ل. ی. یارید) پیش کلاه و نگین
 به بند برادر به زندان (و: نژندان (l)) شمار
 نشیند برادرت بر جای او
 س. ل. ی. و. آ. ب. هم آنگه بیندند (ل. ی. بیندیش) پایش به کین
 که: تو پرویز را از نژندان شمار
 ل. آ. بیندند هم در زمان پای او
 بنداری (۱۶۸۰-۱۶۸۱): فإن جمیع من علی بابه کلهم مریدون لأخیک، و مفتخرون بخدمته، و مطیعون لأوامره ۱۰- (ل. کرده)

۱۱- (ق: آ. همان)؛ ل. به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:
 بدو گردید گفت کای دیوساز

۱۲- (ق: آ. من؛ ب. حما) ۱۳- (ل. ن. را) ۱۴- س. همه ۱۵- (ق: آ. همی)؛ س. ق. (نیز آ. ب.): آید کنون؛ (ل. ی. آید چنین)؛ ل. که از تو نه بینم همی؛
 متن = س. که، س. آ. (نیز ل. ن. ل. و. ن. ق. آ.) ۱۶- (ل. برستم (پس او ندارد))؛ بنداری (۱۶۸۲-۱۶۸۳): فقلت: إن الشیطان هو الذی نصب لکم هذه
 الحیائل، و أرسدکم الغوائل ۱۷- س. آ. بد ۱۸- (ق: آ. افگندی) ۱۹- (ق: آ. کی)؛ س. آ. (نیز ل. ی.): تاج پی؛ متن = ده دستنویس دیگر (ل. آ.؛
 پی) ۲۰- س. ق. (نیز ل. آ. ب.): تو؛ متن = ل. که، س. آ. (نیز ل. ن. ق. آ. ل. و. ن. آ.) ۲۱- س. بر؛ س. آ. (نیز ل. ی.): تو نامرد را در (ل. بس)؛ (ق: آ. همه
 دوده را در؛ ب. تو با مرد و آتش)؛ متن = ل. ق. س. آ. (نیز ل. ن. ل. آ. و. ن. آ.) ۲۲- س. من ۲۳- (ل. ز) ۲۴- س. آ. گفتار ای؛ ق. آ. پس از این
 بیت افزوده است:

نمایند هر شب خران را به خواب
 که پالان گران را ببرده است آب
 ۲۵- ل. بزم و؛ س. (نیز ل. ی.): راه؛ (ق: آ. بر آشوب از امروز)؛ متن = ق. که، س. آ. (نیز ل. ن. ل. و. ن. آ. ب.)؛ در ل. آت های این بیت پس و پیش
 شده است؛ بنداری (۱۶۸۴-۱۶۸۷): فلما من أولاد مرآة الری، و لا یلیق بنا التعرض للجاج الکیانی، و السریر الخسروانی. و لکنک تفر
 بیهرام و تمنیه هذه الأمانة ۲۶- بنداری (۱۶۸۸): فقامت یاکیه و هی غضبی علی أخیها، و دخلت الی ما وراه الحجاب ۲۷- ق. زهی؛ س. آ.
 (نیز آ.): که ای؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۸- ق. حو < ۲۹- (ق: آ. ب. پاک تن)؛ ل. آ. چه نیکو سخن گفت بر انجمن)

۱۶۹۰ نو گوښی که گفتارش از دفترست

به^۱ دانش ز جاماسب نامی ترست^۲!

جو بهرام را آن نیامد پسند
دل تیره و اندیشه^۳ دیریاب^۴
چنین گفت پس کین^۵ سرای سپنج
بفرمود تا خوان بیاراستند
۱۶۹۵ به رامشگری^۶ گفت کامروز^۷ رود
نخواهیم^۸ جز چامه^۹ هفتخان^{۱۰}
که چون شد به رویین دز اسفندیار
بخوردند بر یاد او چند می
کز آن بوم خیزد سپهتد جو تو^{۱۱}
۱۷۰۰ پراگنده گشتند چون^{۱۲} تیره گشت^{۱۳}

همی بود از آواز^۱ خواهر یژند!
همی تخت شاهی نمودش به خواب!
نیابند جویندگان جز^۲ به رنج!
می و رود و رامشگران خواستند
بیارای^۳ پهلوانی سرود!
برین^۴ می گساریم، لختی بخوان^۵،
چه بازی نمود اندران روزگار^۶!
که آباد^۷ بادا بر^۸ و^۹ بوم زی^{۱۰}
فزون آفریناد ایزد جو تو^{۱۱}!
سر میگساران^{۱۲} ز می خیره گشت^{۱۳}!

جو برزد سنان^{۲۴} آفتاب^{۲۵} بلند

شب تیره گشت از درفش^{۲۶} یژند،

۱. (ل. ۳: ز) ۲. (نیز لی.) افزوتترست؛ ک (نیز لن.) او برترست؛ (ن: ۲: هم برترست؛ ب: داناترست؛ ل: ۳: به جاماسب او برترست؛ و: جو جاماسبی دیگرست؛ متن = ل. ق. ۲. (نیز ق ۲.)؛ بندهای (۱۶۸۸-۱۶۹۰). فتعجب الحاضرون من ثقب رأبها و کمال عملها حتی قالوا: کأنها أعلم من جاماسب الحکیم ۳. ل (نیز لن.)؛ ز آواز؛ ک: بد ز گفتار؛ متن = س. ق. ۲. (نیز ق ۲. لی. ل. ۲. و. ن. ۲. ب.) ۴. ل. ق. ۲. س (نیز لن.)؛ ج: اندیشه؛ (آ: ز اندیشه)؛ متن = س. ک. (نیز ق ۲. لی. ل. ۲. و. ن. ۲. ب.) ۵. ل. ق. ۲. (تیره یاب؛ لی: دوریاب؛ آ: زودیاب؛ ب: تیزیاب) ۶. (و: کز؛ ق: آ: کین پس)؛ متن = ل. ک. س. ۲. (نیز لن. ل. ۲. ن. ۲) ۷. (ل. ن. ۲. آ: خود بندگان جز؛ و: نیابند خود زندگان و)؛ س. ق. لی. آ. ب این بیت را ندارند؛ این بیت در ل. ک. س. ۲. ن. ۲. ل. ۲. و. ن. ۲. آمده است؛ بندهای (۱۶۹۱-۱۶۹۳). فاطرق بهرام و اجما لما قرع سمعه من کلامها لکن کان قد غمرته أمیة الملک حتی لم یکن یری فی نومه سوی التاج و التخت ۸. (نیز ق ۲.) رامشگران؛ س (نیز ب: رامشگرش؛ متن = ق. ک. س. ۲. (نیز لن. لی. ل. ۲. و. ن. ۲. ب.) ۹. (ل. ن. ۲: امروز) ۱۰. س. ق. (نیز لی. و. ن. ۲. ب.)؛ بر؛ متن = ل. ک. س. ۲. (نیز لن. ق. ۲. ل.) ۱۱. ل (نیز لی. و. ن. ۲. ب.)؛ نخوانیم؛ (ن: بخواهیم)؛ متن = س. ق. ک. س. ۲. (نیز ق ۲. ل.) ۱۲. ل. س. ق. (نیز ق ۲. لی. ل. ۲. و. ب.)؛ نامه؛ (ن: جز از نامه)؛ متن = ک. س. آ: جامه ۱۳. ل. ک. س. ۲. (نیز لن. ل. ۲. و. ب.)؛ خوان؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۴. (لی: بدین) ۱۵. ل. جوان؛ در س. ق. لی. آ. ب این بیت با بیت سپسین پس و پیش شده است ۱۶. ق. ک. س. آ: کارزار؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۷. (و: آسوده) ۱۸. (ب: بتو) ۱۹. (ق: ۲: چنین) ۲۰. ک: آفرین یاد ز ایزد بتو (پساوند ندارد)؛ (ق: ۲: که آباد بادا ز رویت زمین؛ و: جهاندار و ناماورد نامجو (پساوند ندارد))؛ متن = ده دستنویس دیگر ۲۱. س. (نیز لن. ن. ۲)؛ چو شب؛ ک (نیز ل. ۲)؛ و شب؛ متن = ل. ق. ۲. (نیز ق ۲. لی. و. آ. ب.) ۲۲. ل. ق. شد ۲۳. (ن: میگسار چان)؛ بندهای (۱۶۹۴-۱۷۰۰). ثم أمر بمد السماط قطعوا، و جلس فی مجلس الأتس فأحضر المعانی و اقترح أن یفخوه بقصة إسفندیار فی هفتخوان فشرىوا علی ذلك الی أن ثملوا فانقض المجلس و عادوا الی منازلهم ۲۴. س. بر برد این؛ متن = ل. ک. (نیز لن. ق. ۲. و. ن. ۲. ب.) ۲۵. (ق: ۲: آفتاب از) ۲۶. س. آ: سانش؛ (ق: درفش؛ ن: برقتن؛ ل: جزیره) گشت از درخشش؛ و: یوی تار شد دیدهای (())؛ متن = ل. ک. (نیز لن)؛ س. ق. لی. آ. ب به جای این بیت، بیت زیر را آورده اند:

جو برزد سنان را (ق. آ: چراغ) بلند آفتاب
سر نامداران برآمد (آ: نامدار اندر آمد) ز خواب

بفرمود تا شد^۲ دبیر بزرگ،
 نبشتند^۳ بر بوی و رنگ و نگار،
 دلی^۴ بر پشیمانی و^۵ باد سرد،
 نیاززم^۶ از بهر ارز ترا^{۱۱}،
 ترا همچو کهتر برادر^{۱۳} شوم^{۱۲}،
 نداری^{۱۵} جدا^{۱۶} بوم^{۱۷} ایران ز چنین^{۱۸}!
 در گنج گرد آمده باز کرد،

سپهدار بهرام^۱ گرد^۱ شرک
 به خاقان یکی نامه ارتنگوار^۲
 به پوزش، کز آن کرده^۵ هتم به درد
 ۱۷۰۵ ازین پس بر^۸ بوم و مرز ترا^۹
 اگر بر جهان پاک مهتر شوم^{۱۱}
 تو باید که دل را بشویی^{۱۲} ز کین
 چو پردخته^{۱۹} شد زین^{۲۰}، دگر ساز کرد

۱-ک:س:۲ (نیز لن، ن:): ک:رگ: متن = ل، س، ق (نیز ق، ل، ل، و، ا، ب). ۲-س: بر خویش خواند آن: س، ک:س:۲ در اینجا سرنویس دارند: س: نامه بهرام چوبین بنزدیک خاقان چین: ک: پوزش نمودن بهرام به خاقان چین: س: آمدن بهرام به ری و دم زدن خسرو ۳-ل: لورژنگوار: ق: لورژنگوار: ک: لورژنگوار: س: لارنگوار (بی نقطه): (لن: از ننگوار (حرف چهارم بی نقطه): ل: از شک و قار: و: از ننگوار (حرف های سوم و چهارم بی نقطه): لن: از ننگوار: آ: از نیکوار: س (نیز لی، ب): نامه شاهوار: متن = (ق: نیز س، و، لن ۱۲، ۴-ل، س: س:۲ (نیز لی، ل، آ، و، لن، آ، ب): نوشتند: متن = ق، ک (نیز لن، ق، آ، ا، ه، ن: آ، ک:ر: (و: آ، ک:ر:): ل: کنان گفت: متن = عری (نیز ق، آ، ل): دلم: متن = ده دستنویس دیگر ۷-ق: پریشانی و: (لن: آ: پشیمان و پر): متن = یازده دستنویس دیگر ۸-ل: من: آن: (ل: آ: مرآن): متن = ک، س:۲ (نیز لن، ق، آ، و، لن، ق) ۹-س: مرزم ترا: (لن: آرام تو: لن: آ: آن مرز تو: متن = ل، ک (نیز ق، آ، ل، و، ا، ب): ل: ننگ دارم: متن = ک، س:۲ (نیز لن، ق، آ، و، لن، ق) ۱۱-س: آ: زرم را: (لن: کام و از نام تو: لن: آ: مردی و ارز تو): متن = ل، ک (نیز ق، آ، ل، و، ا، ب): ب این بیت را ندرند: این بیت در ل، ک، س:۲، لن، ق، ل، و، لن، آ آمده است ۱۲-ا: (شوم) ۱۳-س: آ: من بسی همچو کهتر ۱۴-ک: بشوری ۱۵-س: ق (نیز لی، لن، آ، ب): ندانی: س: نیاری: متن = ل، ک (نیز لن، ق، آ، ل، و، ا، ب) ۱۶-ل: جزا ۱۷-س: ق (نیز ق، آ، لی، و، ا، ب): مرز: متن = ل، ک، س:۲ (نیز لن، ل، آ، لن، ق) ۱۸-ل، ق، ک، س:۲: زمین: متن = س (نیز لن، ل، آ، و، ب): ک: ق: آ: پس از این بیت افزوده اند (ق: آ: بیت دوم را پس از بیت ۱۷۰۸ افزوده است):

که یزدان ز بنده ست (ق: ۲: کریمت و) پوزش پذیر
 بر آن شاخ و یال و بر و روی تو
 که خوانم ترا نیز نیکومش (ق: ۲: ندارد)

به دل کارهای (ق: ۲: یادگار) گذشته مگیر
 هزار آفرین باد بر خوی تو
 ز خاقان جواب آمدش خوش منش

بندهای (۱۷۰۷-۱۷۰۱): و لما أصبح استحضر الکاتب و کتب الی الخاقان کتابا مشحونا بأنواع الاعتذار والاستغفار یستقبله یستقبله العشرة التي بلدت منه، و یسأله الرضى عنه، و یعده أنه بعد وقت ذلك یسلک سبیل خدمته، و یتوفر علی إقامة شرائط طاعته، و المحافظه علی تمهید قواعد حرمته و حشمته، و اللذب عن ساحة ملکه و حوزته ۱۹-ل: (پرداخته) ۲۰-س: س:۲ (نیز لن، لی، و، ب): زان: ق: بر: ک: ز جان: (ق: آ: این): متن = ل (نیز ل، ق): ق: آ: پس از این بیت افزوده است:

فرستاده با باد در راه جفت
 فراوانش بستود و بردش نماز
 جز آن هم سخن ها بسی کرد یاد
 فرستاده را چیز بسیار داد
 به باغ بزرگی درختی بکشت
 ز پاسخ دلش گشت آراسته
 دگرگونه شد پهلوان زمین

سخن ها جز این نیز بسیار گفت
 چو شد نزد خاقان چین سرفراز
 همان نامی پهلوان را بداد
 سپهدار چین شد ز پیغام شاد
 همان نامه را زود پاسخ نبشت
 فرستاد بهرام را خواسته
 ز خاقان چو آمد همان آفرین

نهانی همی جست جای^۱ مهی
 که سالار^۲ بوم^۳ خراسان سزید
 به خرداد^۴ فرخنده در ماه^۵ دی
 بفرمود پس تا^۶ سرای درم^{۱۰}،
 درم مهر بر نام^{۱۳} خسرو^{۱۲} کنند
 سخن گوی و^{۱۵} اندر خور^{۱۶} کار نغز،
 بیاورد و گفت: آنچه از^{۱۹} طیسفون^{۲۰}،
 -که بیکر بریشم بُد و^{۲۲} زَر^{۲۵} بوم-،
 برند و^{۲۸} کند^{۲۹} مهر او^{۳۰} را نگاه
 دلاور بسای^{۳۳} خجسته سروش،

سپه را درم داد و اسب و رمی
 ۱۷۱۰ ز لشکر یکی پهلوان^۲ برگزید
 پراندیشه از بلخ شد سوی ری
 همی کرد^۷ آندیشه از^۸ بیش و کم
 بسازند^{۱۱} و آرایشی^{۱۲} تو کنند
 ز بازارگان آنک بد^{۱۴} پاک مغز
 ۱۷۱۵ به مهر آن^{۱۷} درمها به بدره اندرون^{۱۸}
 بیابی^{۲۱} پرمایه^{۲۲} دیبای روم^{۲۳}
 بخزید تا^{۲۶} آن^{۲۷} درم نزد شاه
 فرستاده یی جست^{۳۱} با شرم^{۳۲} و هوش

۱-س (نیز ق^۲، ل^۱، ب): تخت؛ ق: گاه؛ (ا: راه)؛ متن = ل، ک (نیز ل^۱، و، ل^۲)؛ س^۲ این بیت و بیت سپسین را ندارد؛ بشاری (۱۷۰۸، ۱۷۰۹): ثم فتح أبواب خزانه و أطلق أرزاق عسکره ۲-ا: مرزبان ۳-ل: سالار و ۴-ا: مرز؛ ل، ب: این بیت را ندارند؛ ک: ق^۲ پس از این بیت افزوده اند:

خراسان (ق: خراسان) بدو داد با لشکری نشابور با بلخ و مرو و (ق: حوج) هری

بشاری (۱۷۱۰): و قلل بلاد خراسان أحد أمرائه ۵-س، ق (نیز ا: خرداد) ۶-و: روز؛ بشاری (۱۷۱۱): و ارتحل من بلخ متوجها نحو الی ۷-س (نیز ل^۱، ا، ب): کردش؛ متن = دل، ق، ک، س^۲ (نیز ل^۱، ق^۲، و، ل^۲) ۸-ل: دره؛ (نیز ل^۱، ک، ب: ل^۱): آندیشه؛ متن = س، ق، س^۲ (نیز ل^۱، ق^۲، و، ا، ب): ۹-س: دره؛ (نیز ا: تاپس ۱۰-و: دژم) ۱۱-ا: (بسازید) ۱۲-س، ق، س^۲ (نیز ل^۱، و، ل^۲): آرایش؛ متن = دل، ک (نیز ب) ۱۳-ق: (رانام)؛ س: نام بر مهر؛ (ل: درو نام بر مهر)؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بشاری (۱۷۱۲، ۱۷۱۳): فلما وصل إليها أخذ فی المکر و الاحتیال، و أمر بضرب الدرهم علی اسم کسری بویز بن هرمزد، و أن یمحی اسم آیه عن السکه ۱۴-ل: آن؛ آنکه بد؛ س، ق (نیز ل^۱، ا، ب): بازارگان یکی؛ (و: بازارگانی که بد؛ ق: به بازار آنک بد)؛ متن = دل، ک، س^۲ (نیز ل^۱، ک) ۱۵-س: بگو و؛ (ب: سخن دان) ۱۶-ا: (خسور)؛ ق: آنک خور و ۱۷-ل: از ۱۸-ل، س، ق، س^۲ (نیز ل^۱، و، ب): بدره (ل: پرده) درون؛ متن = ک ۱۹-ک، س^۲ (نیز ل^۱، و، ا): آنچه از (ل: در)؛ (ل: ل^۱): گفتا که در؛ ق: زود آن سوی؛ ل: بفرمود بر دهن سوی؛ (ق: بدو داد و گفت آنچه از)؛ متن = س (نیز ب) ۲۰-ل، ق (نیز ق^۲، ل^۱): طیسفون ۲۱-ل: بیاورد؛ س^۲ (نیز ل^۱): بیارند؛ (ل: ل^۱): بیارید؛ متن = س، ق، ک (نیز ق^۲، ل^۱، و، ا، ب): (ل: ل^۱): از این مایه) ۲۲-ق: (دیبای پرمایه بوم) ۲۳-س^۲ (نیز ل^۱، و، ل^۲): بود؛ (ل: بیکر بریشم بود؛ ق: نیکو فریسم بود؛ و: یکی بیکر بریشم)؛ متن = دل، ک (نیز ل^۱، ب) ۲۴-ل: زرش؛ (ق: آرزو؛ و: زَر)؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ ق^۲ پس از این بیت افزوده است:

بباید خریدن بدین سیم و زر چنان چون بود از در تاجور

۲۶-ک: با؛ ل: بخزند تا؛ س (نیز ب، ج): بخرد تا (حرف چهارم واژه نخست و در س واژه سپسین نیز بی نقطه)؛ س^۲ (نیز ق^۲): بفرمود تا؛ (ل: خرید و برید؛ و: فرستاد تا؛ ل: بخزند و برند؛ متن = ل، ل^۱) ۲۷-ب: (این) ۲۸-ل: (ل: بیبند) ۲۹-ل: (کنند) ۳۰-ک: (نیز ل^۱، ل^۲): آن؛ متن = دل، س، س^۲ (نیز ق^۲ سو)؛ در و این بیت با بیت سپسین پس و پیش شده است؛ ق: بیت های ۱۷۱۴، ۱۷۱۵ را ندارد؛ بشاری (۱۷۱۴، ۱۷۱۵): ف ضرب منها کثیرا و استحضر التجار الذین یسافرون الی بغداد فاشتری أمعتهم و أمعتهم و دفع الیهم من تلك الدرهم، یرید بذلك أن تحمل الدرهم الی المداائن فیراه هرمزد فیغیر علی ولده ۳۱-ل: خواند؛ (ق: خواست)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳۲-س، س^۲ (نیز ل^۱، ل، ب): رای؛ متن = دل، ک (نیز ق^۲) ۳۳-ک: بنام؛ (ق: نشان)

سُخُن گفت^۴ هرگونه از^۵ بیش و کم:
 ز رزمی کجا^۶ کرده بد با سپاه،
 ز مقتاع و از^{۱۰} دوکندان سپاه
 نبینی مرا، شست برکش از آب^{۱۲}!
 -پسرت آن گرانمایه ی نیک بخت-،
 بیابان ز^{۱۶} دشمن چو جیحون^{۱۷} کنم!^{۱۵}
 سرآرد مگر^{۱۹} بی گنه^{۲۰} روزگار!
 فرستاده آمد سوی طیسفون^{۲۲}

یکی نامه بنیشت^۱ بر^۲ باد و^۳ دم
 ۱۷۲۰ ز پرموده^۶ و لشکر^۷ ساوه شاه
 و زان خلعتی کآمد او را ز شاه^۹
 چنین گفت از آنس که هرگز^{۱۱} به خواب
 هر آنکه^{۱۳} که خسرو نشیند به تخت
 به فرمان او کوه^{۱۴} هامون کنم^{۱۵}
 ۱۷۲۵ همی خواست تا بر پسر^{۱۸} شهریار
 همه یاد^{۲۱} کرد این^{۲۲} به نامه اندرون^{۲۳}

۱-ل، س، ک، س^۲ (نیز لن-ل، و-ب): بنوشت؛ متن = (پ) ۲-ل، س (نیز لی، ا، ب): یا؛ (ق: خبر)؛ متن = ک، س^۲ (نیز لن، ل-ل، ق: ۲) ۳-س: دود و؛ (ب: دود) ۴-ل: سخن گوی؛ (ل: سخن گوی) ۵-ل: با؛ ل: بر: عمل: بزموده (حرف یکم بی نقطه)؛ س (نیز لن، ق: ۲) برموده (بی نقطه)؛ (لی، و: بزموده؛ لن: بزموده)؛ متن = ک، س^۲ (نیز پ، ا، ب): برموده ۷-س: روز لشکر؛ (و: گفت او و از) ۸-س، ک (نیز لن، ق: ۲، پ، ب): که او؛ متن = ل: در؛ س، ل، آ، این لت با ۱۷۲۱ و در لن، ق: ۲، لن با ۱۷۲۱ پ و پیش شده است؛ س^۲ از ۱۷۲۰ و آ ۱۷۲۱ پ یک بیت ساخته و ۱۷۲۰ پ را انداخته است؛ لی از ۱۷۲۰ و آ ۱۷۲۱ یک بیت ساخته و ۱۷۲۰ پ و ۱۷۲۱ پ را انداخته است ۹-س (نیز لی، ل، ا، ب): به راه؛ متن = ل، ک (نیز لن، ق: ۲، پ، و، لن، ا، ل، س: ز؛ ک (نیز لن): آن؛ ک پس از این بیت افزوده است:

تو بیند فرستی عصی گشت مرد^(۱)

چو شیران شمشیرزن را به درد

بنفاری (۱۷۱۸-۱۷۲۱): ثم کتب الی هر مزد کتابا یذکر فیه حسن بلائنه و صدق غنائنه فی الذبح عن دولته، و الدفاع عن حوزته، و یشکو مجازاته بتلك الخلعة المستکرة ۱۱- (و، لن: آ: دیگر)؛ لن: زان پس که هرگز؛ س (نیز لی، ا، ب): وی را کزبان (لی، ا: کزین)؛ پس؛ متن = ک، س^۲ (نیز لن، ق: ۲، ل، ا، ب): نیز؛ س (ل ۱۲-ل ۳-ل: ز آب)؛ س (نیز لی، ب): پشت برگشت (لی: برکش)؛ ز (س: آب)؛ س؛ نیز و برگرد آب؛ (ق: اگر چه باشی بناب)؛ لن: بنیسم رخ شاه با جاه و آب؛ متن = ک (نیز لن: نیز = ل-ل: ۱)؛ بنفاری (۱۷۲۲): و قال فیه: اینک بعد هذا لترانی فی المنام فضلا عن العیان. قاطع رجاءک منی ۱۳-س: بدانگه؛ ک بیت های ۱۷۲۳-۱۷۲۵ را به هم ریخته است: ۱۷۲۳، ۱۷۲۴، ۱۷۲۵ ل-ل (نیز لن، پ، و، لن، ا، ب): راغ؛ متن = س، ک، س^۲ (نیز ق: ۲، لی، ل، ا، ب) ۱۵-ک (نیز ا): کتیم ۱۶-ک: < ۱۷-س (نیز لی، ب): پراز خون؛ ک، ق: پس از این بیت افزوده است:

وفادار نه چون توئی بی وفاست

اگر کردکت او به شاهی سزاست

(ق:؟ زمانه ندارد همی کشت (د: پشت) راست)

ازین پس جز او را نباشم رهی

پذیرفتم او را به شاهنشهی

بنفاری (۱۷۲۳-۱۷۲۴): و لکنی مهما استقر کسری پرویز علی التخت ائبعت امره، و زعزت فی طاعته الجبال، و أرسلت من دماه أعادیه البحار ۱۸-ل: در؛ س، ق، س^۲ (نیز لن، ق: ۲، و-ب): سر (د: پسر)؛ (ل: بی گنه)؛ متن = ک (نیز لی، پ) ۱۹-لی: همی (همی: ل: ۲۰-ل: ۲: بر سرش)؛ در ق این بیت پس از بیت ۱۷۲۷ آمده است؛ س، ک، لی، پ، و، آ، ب پس از این بیت و ق^۲ پس از بیت های افزوده در ۱۷۲۴ پ افزوده اند:

که برنا و شاه و (ک: لی) < و:

که بهرام را ترس پرویز بود

ق:؟ در پادشاهی دلایز بود

بنفاری (۱۷۲۵): برای ترجمه این بیت = بنفاری (۱۷۱۴-۱۷۱۸) ۲۱-ل: نام ۲۲-س (نیز ق: ۲، لی، ا): آن ۲۳-ل، س، س^۲ (نیز لن، ب): نامه درون؛ متن = ک ۲۴-ل (نیز ق: ۲): طیسفون؛ (پ، آ: طیسفون)؛ متن = س، ک، س^۲ (نیز لن، لی، ل، و، لن، ا، ب)؛ ق این بیت را ندارد

چو^۲ هرمز ببیند^۳، بیچد ز غم^۴!
ببیند ز من روزگار درشت!
همه^{۱۰} بیخ ساسان ز بن^{۱۱} برکنم^۹!
که آمد که برخیزد این^{۱۵} آفرین!

به بازارگان گفت: مهر^۱ درم
چو خسرو نباشد ورا یار و پست^۵
چن^۶ آژرم^۷ها^۸ بر زمین^۸ برزنم^۹
۱۷۳۰ نه این^{۱۲} تخمه^{۱۳} را کرد یزدان زمین^{۱۴}!

به^{۱۷} بغداد با نامداران^{۱۸} زی
رخش گشت^{۱۹} از آن نامه^{۲۰} چون شنبلید!
یکایک بر آن^{۲۲} غم بیفزود غم^{۲۳}!
بگفت این^{۲۴} به آیین گشسپ^{۲۵} آن زمان،
که از ما همی سر بخواهد^{۲۷} کشید،
سبک داشتن بیشتر زین^{۳۰} چه چیز^{۳۱}!
که بی تو میناد میدان^{۳۳} و اسپ!

بیامد^{۱۶} فرستاده‌ی نیکبئی
چو نامه بنزدیک^{۱۷} هرمز رسید
پس آگاهی آمد ز مهر^{۲۱} درم
بیچید و شد بر پسر بدگمان
۱۷۳۵ که خسرو به^{۲۶} مردی به جایی رسید
درم را همی مهر^{۲۸} سازد بنیز^{۲۹}
به پاسخ چنین گفت^{۳۲} آیین گشسپ^{۳۳}

۱-ک.س. ۲ (نیز، ن. ق. ۲، ل. ۳، ن. ۲): میخ؛ متن: ل. س. ق. (نیز، ل. و. ۱، ب. ۲). ۲-ق. ۲: که. ۳-ل. (نیز: ببیند): ل. هرمز ببیند ۴-س. ۲: درم
۵-ل. (نیز: کشت). ۶-ل. س. ک. س. ۲ (نیز: ن. ب.): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۷-س. ۷: آفرمهان؛ (پ: آژرمها) ۸-ق. ۲: زمی؛ و: به هم
۹-ل. (ن. ق. ۲، ب. و. ۱، ن. ۲: ب. برزنم-بر (ن. ۲: ح. ۱): کتیم ۱۰-ل. همی ۱۱-ق. ۲، ل. ۱: ساسانیان؛ ل. ز بن تخم ساسانیان؛ ق. این بیت و
بیت سپین را ندارد ۱۲-ل. (نیز: ل. آن ۱۳-س. ۲: تخم ۱۴-ل. جان آفرین ۱۵-ل. (نیز، ل. پ.): آن؛ ل. این بیت را ندارد؛ بندهای
(۱۷۲۶-۱۷۳۰): و ختم کتاب و نغذای علی پد بعضی اصحابه و قال: اینی اذا هتکت ستر الحشمة استأصلت جرثومة الساسانية. و ما
کتب الله لهم أن تكون الأرض تحت أیدیهم و حکمهم الی یوم القیامة. و الآن قد ذنا انصرام حبلهم، و انقضاء أمدهم ۱۶-ق. ۲: پیاده)
۱۷-ق. ۲: ز. ۱۸-س. ۳: بر نامه داران (!) ۱۹-س. (نیز، ل.): شد ۲۰-ل. زان نامه؛ ق. ۲: بر گونه؛ متن: ده دستنویس دیگر؛ ق. این بیت را
ندارد؛ از ۱۷۳۲ آ و ۱۷۳۵ ب یک بیت ساخته و ۱۷۳۲ ب-۱۷۳۵ آ را انداخته است؛ بندهای (۱۷۳۱-۱۷۳۲): فلما وصل الی کتاب الی
هرمز داصر و جهه و عظم علیه ذلک ۲۱-ک. (نیز، ن. ق. ۲، ل. ۳، ن. ۲): میخ؛ س. ۳: همان آگاهی یافت میخ؛ متن: ل. س. ق. (نیز، ل. و. ب)
۲۲-ل. (نیز: بدان) ۲۳-ک. (نیز، ن. ق. ۲، ل. ۲، ن. ۲): برافزود غم؛ س. ۳: دل شاه شد زان درم بر درم؛ متن: ل. س. ق. (نیز، ل. و. ب) ۲۴-ق. (نیز، ل. پ.): آن؛
س. (نیز، ل. ب.): بگفت؛ متن: ل. س. ک. س. ۲ (نیز، ن. ق. ۲، ل. ۳، ن. ۲) ۲۵-ک: ایزدگشسپ؛ س. ۳: یزدان گشسپ؛ متن: یازده دستنویس دیگر؛
س. ۳: تهای این بیت را پس و پیش کرده و آن را پس از بیت ۱۷۲۷ آورده است؛ بندهای (۱۷۳۳-۱۷۳۴): فأنبهی الیه ایضا أنه ضرب
الدراهم علی اسم پرویز. فتضاعف اللداه و كأنما ضاقت علیه الأرض و السماء. فتغیر رأیه علی ولده، و استحضرت إصبهنا کان صاحب
سره یسمی أذین کُشِب ۲۶-س. ق. ک. س. ۲ (نیز، ق. ۲، ل. ۳، ن. ۲): ز؛ متن: ل. (نیز، ن. ل. ۳، ن. ۲) ۲۷-ق. ۲: بخواهد همی سر؛ ل. با ما
همی رزم خواهد؛ متن: دوازده دستنویس دیگر ۲۸-ک. س. ۲ (نیز، ن. ق. ۲، ل. ۳، ن. ۲): میخ؛ متن: ل. س. ق. (نیز، ل. و. ب) ۲۹-ل. (نیز، ل. ب.):
همی؛ س. سازید نیز ۳۰-ق. ۲: این؛ ل. زین سبکتز؛ س. ق. (نیز، ل. ب.): ندانم به دلش اندر از بد (ل. ب. اندر آمد)؛ متن: ک. س. ۲ (نیز، ن. ل. ۳، ن. ۲، و. ۱، ب. ۲)
۳۱-ل. (نیز، ل. ۲، و. ۱، ب. ۲): همی (پ: گفتش) ۳۲-ک: ایزدگشسپ؛ س. ۳: یزدان گشسپ؛ س. ۳: کس کام؛ ل. ۳، ن. ۲ این بیت را
ندارد؛ ک. ق. ۲ پس از این بیت افزوده اند:

اگر چند پرویز فرزند تست
بدین کار زبید که (ق. ۲: نیاید
که باشد چو) در بند تست

مر این^۳ شوخ^۴ را کم کنم از^۵ جهان!
 که بی تو میناد کس^۷ کام اوی^۶!
 شب تیره با^۹ شاه نشانندند
 ز خسرو بپرداز روی^{۱۱} زمین!
 به افسون ز دل مهر^{۱۳} بیرون کنم!
 چن او^{۱۵} مست گردد شبان سیاه،
 از آن به^{۱۸} کجا دست یازم^{۱۹} به خون!
 برو^{۲۲} خواب^{۲۳} و آرام کوتاه شد!
 همه رازها برگشاد از نهفت!^{۲۴}

بدو^۱ گفت هرمز که من^۲ ناگهان
 چنین گفت با نامور^۶ نامجوی
 ۱۷۴۰ نهانی یکی مرد را خواندند
 بدو گفت هرمز که^{۱۱} فرمان گزین^{۱۱}
 چنین داد پاسخ که ایدون کنم
 کنون زهر فرماید^{۱۳} از گنج شاه
 کنم^{۱۶} زهر با می به جام^{۱۷} اندرون
 ۱۷۴۵ ازین^{۲۰} ساختن^{۲۱} حاجب آگاه شد
 یامد دمان^{۲۲} پیش خسرو بگفت

۱-س، ق، ک، س: ۲ (نیز لن: ۱): چنین؛ متن = ل: ۲-ق: ما؛ ل: هرمز که در (وزن درست نیست)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۳-پ: همین) ۴-س: رزم (۲): ق (نیز و): شوم؛ متن = ه، ک، س: ۵-زین؛ ق: ۶-در؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ لی این بیت را دو بار نوشته که یکبار در لث دوم به جای مراین، من این آورده است؛ ب این بیت را ندارد ۷-س: شاه کای؛ (ا: تاجور)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۷-ق: ۸-همه) ۸-س: رزمجوی؛ ق (نیز لن): نام اوی؛ ک: آب روی؛ س: کام روی؛ (لی: آرزوی)؛ متن = ق: ۹-لن، ۱۰-پ، و، ۱۱-ل: ب این بیت را ندارند؛ این بیت در دوازده دستنویس دیگر آمده است؛ بنفاری (۱۷۳۵-۱۷۳۹): و فواضه فیما آتاه من ذلک الخبر المزعج، و النبا المقیم المقعد. و سألہ أن یدبر فی الاحتیال لاغتیال کسری ولده ۹-س (نیز ب): بر ۱۰-ل: هرمز ۱۱-س: دیگر گزین؛ ک (نیز لن، ق: ۱۲-ل، ۱۳-پ، لن، ۱۴): مرا برگزین؛ س: زهی برگزین؛ متن = ل: ق (نیز لی، و ب) ۱۲-س: که خسرو همی کم کنم از ۱۳-س (نیز ب): کینه؛ س: مغز؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۱۴-ا: ماندست) ۱۵-ل: ک، س: ۱۶ (نیز ق: ۱۷-ل، فن، ۱۸-ب): چو او؛ متن = (لن، ل: و، ۱۹-ا): بجز لن، دیگر دستنویس ها: چنو ۱۶-ق: ۲-همان) ۱۷-ق: ۲-جام می؛ ق (نیز آ): نامی به جام؛ (لی: رامن به جام؛ ب: کافی به جام)؛ متن = ل، س، ک، س: ۲ (نیز لن، ل: لن، ق: ۱۸-ل: بد ۱۹-س: ۲ (نیز ق: ۲۰-ل، ون، لن، ق: ۲۱-س: یازی؛ (پ: که دستی بیازی)؛ متن = ل: ک (نیز لن، لی، ا، ب): برخی دستنویس ها پس از این بیت افزوده اند:

بدین سان به آید که دام افکنم
 نشسته به آرامگاه ارجمند
 خود و پهلوانان زرین کلاه

ق: ۲: من آن زهر با می به جام افکنم
 ک، ق: ۳: خود آگاه نی خسرو از این (ق: آید خسرو آگه
 ز کار) گزند (و: آگه نه خسرو ازین برگزند)
 س، لی، ب: همه ساله با رامشی بود شاه
 س، ک، لی، و، ب:

پرستید (س: همی خورد) و آگه نبرد او ز کار
 (س این بیت را پس از بیت ۱۷۴۵ آورده است)

بت دلتواز و می خوش گوار

ق ۲ به جای بیت پایانی افزوده است:

نوازنده و ماهرخ نیک خواه
 جتی خواستی مجلس آرای شاه

بنفاری (۱۷۴۰-۱۷۴۴): فنخدعوا بعض خواصه بمال و واضعوه علی أن یسقیه سما یقتله ۲۰-س، ق (نیز لی، ب): ازان ۲۱-و: ساخته) ۲۲-س (نیز لی، ب): بدو ۲۳-س، ق (نیز لن، ق: ۲۴-ل، پ، و، ا، ب): کام؛ متن = ل، س: ۲ (نیز ل، ق: ۲۵-ل، ک: دوان؛ (ا: سبک)؛ متن = یازده دستنویس دیگر؛ بنفاری (۱۷۴۵-۱۷۴۶): فاطم بعض الحجاب علی هذا السر فسارح الی اعلام برویز بذلک

ز شیراز^۲ چون سام^۵ اسفندیار
 سپاه و^۶ سپهبد همه شاه جوی^۷!
 ترا زبید این^۹ تاج و تخت^{۱۰} و کلاه!
 ز خنجر گزاران و جنگی سران^{۱۲}،
 بود فر تو رهبر^{۱۵} لشکرت!
 بدی^{۱۷} رام و شادان دل و^{۱۸} ارجمند!
 زمانی نوان^{۲۰} پیش آذرگشپا!
 از آتش به یزدان^{۲۲} نمایش^{۲۵} کنیم!
 گزند^{۲۷} ترا، برنشیند^{۲۸} سوار،
 سپاسی به کشتن به سر^{۳۰} برنهم!
 پر از بیم از شاه و^{۳۲} از^{۳۳} انجمن!

۱۷۵۵ ز کرمان^۱ چو بیورد^۲ گرد^۳ سوار
 یکایک به خسرو نهادند روی
 همی گفت هر کس که ای^۸ پور شاه
 از^{۱۱} ایران و از^{۱۲} دست نیزه‌وران^{۱۳}
 [بیایند چندانک خواهی برت
 ۱۷۶۰ نگر تا نداری هراس از^{۱۶} گزند
 زمانی به نخچیر تازیم^{۱۹} اسپ
 بگردار^{۲۱} نیکان^{۲۱} نیایش^{۲۲} کنیم
 گر از شهر ایران^{۲۶} چو سیصد هزار
 همه پیش تو تن به کشتن دهیم^{۲۹}
 ۱۷۶۵ بدیشان^{۳۱} چنین گفت خسرو که من

۱-ل.س (نیز لی، و.ب.)؛ گرگان؛ ق. گردان؛ متن = ک.س. (نیز لن، ق. ل. پ. ن. آ. ۲)؛ ۲-ل.س، ق. (نیز لن، ل. آ. ۲)؛ پیروز؛ س. آ. زنگر (حرف دوم بی نقطه)؛ (ق. آ. لهراسب)؛ متن = ک. بندهای ۳-ل. (نیز لی، پ.)؛ گرد و؛ (ق. آ. کند و)؛ متن = ده دستویس دیگر ۴-س. ک. (نیز لن، آ.)؛ شیران؛ س. آ. بغداد؛ (ل. آ. شیلاف؛ و. کرمان)؛ متن = ل. ق. (نیز لن، ق. آ. پ. ا. ب. بندهای ۵-ل. ک. (نیز لن، ل. آ. ب.)؛ سام و؛ (و. جو سام یل؛ ۲. آ. جو سام و جو)؛ متن = س. آ. (نیز لن، ق. آ. پ. ا.)؛ بندهای: سام بن اسفندیار؛ در ق. آلت های این بیت پس و پیش شده است؛ بندهای (۱۷۵۳-۱۷۵۵)؛ و فیهم یاذان و فیروز و شیرزیل و بیورد صاحب کرمان، و سام بن اسفندیار صاحب شیراز ۶-ل. آ. سپاهی)؛ متن = ۷-س (نیز لی، ب.)؛ نامجوی؛ (ل. آ. سپاهی سپهبد سر شاه جوی (ل. آ. چاره جوی)؛ و سپاهی سراسر شده شاه جوی)؛ متن = ل. ق. ک. س. آ. (نیز لن، پ. لن، آ.)؛ ک. پس از این بیت افزوده است:

ایا هر یکی لشکر و خواسته
 بید کار پرویز آراسته (۱۷۵۳ پ)

۸- (ل. آ. ب. این) ۹-ق. آن؛ (ق. فرورزنده؛ ل. آ. برازنده)؛ متن = ۱۰-ق. (نیز لی، ب.)؛ تخت و تاج؛ متن = یازده دستویس دیگر؛ در س. لی، ب. این بیت با بیت سپهبد پس و پیش شده است ۱۱-س. آ. (نیز و)؛ ز ۱۲-ل. ق. ک. (نیز لن)؛ ز؛ (آ. و وز) ۱۳- (و. ناماوران) (ل. پ. گنداوران؛ لن. آ. نیزه‌وران (پساوند ندارد)) ۱۵- (ق. آ. فر تو نازدهم)؛ ل. س. ق. س. آ. لن. لی. ب. این بیت را نذارند؛ این بیت تنها در ک. ق. آمده است ۱۶- (آ. و) ۱۷-س. ق. ک. س. آ. (نیز لن، پ. ب. بزی؛ (آ. بوی)؛ متن = ل. ۱۸-ل. س. (نیز لی، ب.)؛ شاد و آرام و (س. لی. جو)؛ دل؛ ق. س. آ. شاد با رام و دل؛ (ق. آ. شاد و خندان دل؛ پ. شاد با کام دل؛ و خوش با رام دل؛ آ. راد و شاد از دل)؛ متن = ک. (نیز لن، ل. آ. در ک. پس از تصحیح واد به رام) ۱۹- (لی. یازیم؛ آ. خنجر یتازیم و) ۲۰- (ق. آ. توان) ۲۱- (ق. آ. پاکان)؛ ل. به رسم نیاکان؛ س. ق. (نیز لی، ب.)؛ به کار نیاکان؛ متن = ک. س. آ. (نیز لن، ل. آ. ۲) ۲۲-ل. س. ق. (نیز لی، ب.)؛ ستایش؛ متن = ده دستویس دیگر ۲۳-س. ق. (نیز لن، پ. ب.)؛ ز؛ متن = ۲۴-ل. روان را به یزدان؛ ک. (نیز ل. آ. ۲)؛ آ. از آن پس به یزدان؛ س. آ. چو یزدان بریشان؛ ق. (نیز و)؛ به (و. ز)؛ دانش به یزدان؛ (ل. آ. ز یزدان برستان)؛ متن = (ب. نیز = س. ق. لن، ق. پ. لن، روی ز آتش خط کشیده و بالای آن نوشته است: رکات (؟) ۲۵-س. ق. (نیز لن، لی، ب.)؛ نیایش؛ ک. س. آ. (نیز ق. آ. و)؛ ستایش؛ متن = ل. (نیز ل. آ. پ. لن، آ. ۲) ۲۶-ق. شهریاران ۲۷-س. س. آ. (نیز ل. آ. ۲)؛ گزیند؛ ک. گزیند؛ (ق. آ. ۲)؛ گزیند؛ متن = ل. ق. (نیز لن، لی، پ. و. لن، آ. ب.) ۲۸- (آ. برابر نشیند) (ح. ترا برنشیند) ۲۹- (ب. نیمه (پساوند ندارد)) ۳۰-ل. ک. (نیز لن، ب.)؛ بران (لن، لی، پ. و. ب. ندان) کشتگان؛ متن = س. آ. بندهای (۱۷۵۶-۱۷۶۴)؛ و قالو: أنت وارث التاج و التخت، و أنت مالک الأمر و النهی، و نحن بین یدیک، و لو قصدک ثلاثمائة ألف فارس متعاهم عنک و حفظنا ملکک فانسیط و اربک الی الصید و الفحص و اشغل بإقامة ناموس السلطنة ۳۱- (ق. آ. بایشان) ۳۲- (ق. آ. ب. جو) ۳۳-ق. ز؛ (ل. ق. آ. پ. و. لن، آ. ب. آن)

بیابند و سوگندهای گران،
 که پیمان^۵ من زان سپس نشکنند،^۴
 نترسم^۹ ز پیگار^{۱۰} آهرمنی^{۱۱}!
 همه سوی آذر^{۱۳} نهادند روی^{۱۲}،
 که مهر تو با^{۱۵} دیده داریم راستا
 ز هر سو برافگند کارآگاهان،
 مگر^{۲۰} چاره‌یی نو بسازد^{۲۱} دگر^{۲۲}

اگر پیش آذرکشسپ این^۱ سران^۲
 خورند^۳ و مرا یکسر ایمن کنند^۴
 باشم^۷ بدین^۸ مرز با ایمنی
 یلان چون شنیدند گفتار^{۱۲} اوی^{۱۱}
 ۱۷۷۰ بخوردند سوگند از آن سان^{۱۴} که خواست
 چن^{۱۶} ایمن شد^{۱۷} از نامداران، نهان^{۱۸}
 که تا از گریزش^{۱۹} چه گوید پدر

گفتار اندر خبر یافتن هرمز از گریختن خسرو و بند کردن گسته‌م و بندوی را^{۲۳}

هم اندر زمان کس فرستاد و^{۲۳} تفت،
 به زندان بزد مرد ناسودمند^{۲۷}،
 به مردانگی در جهان نو بنددا
 به زندان کشیدند بی^{۳۱} گفت و گوی^{۳۰}!

چو بشنید هرمز که خسرو برفت
 که^{۲۵} گسته‌م و بندوی را کرده بند^{۲۶}
 ۱۷۷۵ کجا^{۲۸} هر دو خالان خسرو بلند
 جز این هرک^{۲۹} بودند خویشان اوی^{۳۰}

۱-س (نیز لن؟)؛ آن؛ (ق:؟)؛ ۲-س (نیز لن؟)؛ زمان (ل، ب: خورید)؛ ۴-ل، ب: کنید-نشکنید)؛ ه(آ: ما) عس (نیز ق؟)؛
 ل، پ، و، آ: ب)؛ زین سپس؛ (ل:؟)؛ زین دگر؛ متن = ل، ق، ک، س (نیز لن، ن؟)؛ ۷-س (نیز ب: باشم؛ ق: بیابم)؛ ۸-ق: درین؛ (ل: برین)
 ۹-س (نیز ل؟)؛ نترسم؛ متن = دوازده دستنویس دیگر (در ل حرف یکم بی نقطه)؛ ۱۰-ک (نیز ق؟)؛ ۱۱-ک: کردار؛ (ل، ن، پ، و، آن:؟)؛ تیمار؛ متن =
 ل، س، ق، س (نیز ل، ل؟)؛ ۱۱-ق (و: اهریمنی)؛ بندوی (۱۷۶۸-۱۷۶۵)؛ فقال لهم بروجیز: اینی خائف من الملک. و اشم اذا حالتعونی
 علی انکم تکونون معی یذا واحدة حربا لمن یحار بنی و سلما لمن سالمنی امنت الیکم ۱۲-س (نیز ل، و، آ: ب)؛ او حی -> روی؛ ق: او-رو؛
 متن = ل، ک، س (نیز لن، ق، ل، ل؟)؛ ۱۳-س، ق (نیز ل، ب:؟)؛ آتش؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۴-ل (ن: زان سان)؛ س، ق، س (نیز ل،
 ل، آ، پ، و، ب: سوگندهای؛ متن = ل، ک (نیز لن؟)؛ ۱۵-س: دیدنت؛ ق:؟ به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

بخوردند سوگند را آن سران چنان چون بود درخور مهتران

بندوی (۱۷۶۹-۱۷۷۰)؛ فحالغوه عند بیت النار المسمی آذرکشسب. فوثق بهم کسری ۱۶-ل، ک، س (نیز لن، ب:؟)؛ چو؛ متن تصحیح
 قیاسی است ۱۷-ب: جسد)؛ ۱۸-س (نیز ب: نامدار و)؛ ب: جو)؛ مهان؛ س: مهتران در زمان؛ ل: مهتران در نهان؛ ق: آن نامدار از
 مهان؛ ل: آن نامدار جهان؛ متن = ل، ک (نیز لن، ق، ل، پ، و، آن؟)؛ ل پس از این بیت افزوده است:

به فرمان خسرو سواران دلیر به درگاه رفتند برسان شیر

۱۹-س (نیز لن؟)؛ گزندش ۲۰-ق (دگر)؛ ۲۱-س: سازد از نو ۲۲-ق (آ: ب: مگر)؛ بندوی (۱۷۷۱-۱۷۷۲)؛ و فرق الجواسیس وأصحاب
 الأخیار فی جمیع الأقطار لعلموه بأحوال الملوک عامة و بأخبار آبیة و ماهو فیہ خاصة ۲۳-ل: بند کردن هرمز گسته‌م و بندو را؛ متن = ق؛
 س، ک، س (نیز لن)؛ ۲۴-س، ق، ک (نیز لن، ق، ل، پ، و، آ: ب)؛ جو؛ متن = ل، س (نیز ل؟)؛ ۲۵-ق: چو؛ متن = دوازده دستنویس
 دیگر ۲۶-ل، ق: کرد بند؛ س: کرده بند؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۷-ل: فرستاد ناسودمند؛ ق: فرستاد با رنج و درد؛ متن = دوازده
 دستنویس دیگر ۲۸-س، ق (نیز ق، ل، ل، ل؟)؛ ل، آ، ب:؟؛ که آن؛ ک، س (نیز لن، پ، و، آ: ب:؟)؛ که این؛ متن = ل ۲۹-س، ق، ک، س (نیز لن، ب:؟)؛ هر که؛
 متن = ل ۳۰-ق (نیز ل، ل، ل؟)؛ او-گو ۳۱-ل، ق، ک، س (نیز لن، ق، ل، ل، پ، و، آ: ب:؟)؛ با؛ متن = س (نیز ل، ل، ل، آ: ب:؟)؛ و این بیت را دوبار نوشته
 است؛ بندوی (۱۷۷۳-۱۷۷۶)؛ و أما هرمز فانه لما وقف علی خیر ولده أمر بالقبض علی گسته‌م و بندوی و هما من احوال بروجیز. و کانا من
 الأساد المذكورین و الشجعان المشهورین. فقبضوا علیهما و علی جمیع خواصه و أصحابه، و قیدوهم و سلسلوهم و رموهم فی المحابس

که از رای دوریم و^۳ با درد^۴ جفت!
 چنان بندهی خرد خودکام^۶ را؟
 که آن کار را چون دهد^۸ رنگوبوی^۹
 سخن های چوبین^{۱۱} ز من شد^{۱۲} دراز،
 نخستین ز من گشت خسته^{۱۵} روان^{۱۶}،
 فرستی، مگر باشدت سودمند!
 که این رای^{۱۹} بدگوهر آهرمنست^{۲۰}!
 به رزم اندرون دست بردار^{۲۱} باش!
 بدان تا چه بینی^{۲۳} به سزاش اندرون^{۲۲}،
 بیچند به ناکام^{۲۵} از روی بخت^{۲۶}
 به فرجامش آرام بهتر^{۳۰} بود،
 کلاه یلان^{۳۳} به سر برنهم^{۳۴}!

به آیین گشسب^۱ آن زمان^۲ شاه گفت
 چن او^۵ شد، چه سازیم بهرام را
 شد آیین گشسب اندران^۷ چاره^۷ جوی
 ۱۷۸۰ بدو گفت کای^{۱۰} شاه گردن فراز
 همه^{۱۳} خون من جوید اندر نهان^{۱۴}
 مرا نزد او^{۱۷} پای کرده به بند
 بدو گفت شاه^{۱۸}: این نه کار منست
 سپاهی فرستم؛ تو سالار باش
 ۱۷۸۵ نخستین فرستش یکی^{۲۲} رهنمون
 اگر مهتری جوید و تاج و تخت
 وگر هم چشین^{۲۷} ویژه^{۲۸} کهنتر^{۲۹} بود
 ز گیتی یکی بهره^{۳۱} او را دهم^{۳۲}

- ۱.س:۲. یزدان گشسب ۲. (ب. و: آنگهی) ۳. ق (نیز ل. ب). ج و < ۴. ل: باده؛ (ن: رای)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۵. ل. س. ق (نیز و. ل. آ. ب). چو او؛ (ن: که او)؛ متن = ک. س. آ (نیز ل. ن. ق. آ. ل. آ. ب. آ). چنو ع. ل.: بدکام؛ (ب: خوار و خودکام)؛ س (نیز ل. بی: بی خود مرد بدکام (ن: بدنام)؛ ق: بی خود و مرد بدکام؛ (ب: بی خود و مرد بدکام)؛ متن = ک. س. آ (نیز ل. ن. آ. و. ل. ن. آ. ب. آ). بندانوی (۱۷۸۱-۱۷۷۷): ثم خلا باذین گشسب و شاوره فی أمر بهرام، و سأله عن وجه التذییر فی استمالته و استطافه ۷. ی (نیز ق. آ. ل. آ. ب. آ. و. ل. ن. آ. ب. آ). راه؛ (ن: ل. ن. آ. رای)؛ متن = ل. س. ق. س. آ (نیز ل. بی) ۸. ق: نه؛ س (نیز ل. بی) ۹. ق: آ. ل. آ. و. ل. ن. آ. ب. آ. رای)؛ (ن: ل. ن. آ. رای)؛ متن = ک. س. آ (نیز ل. ن. آ. ب. آ). راه می چون دهد؛ ک: رای را چون نه؛ س ۲ (نیز ل. آ. ب. آ). راه می چون دهد؛ (و: تا چون دهد کار را)؛ متن = ل. (نیز آ) ۹. ل. (نیز ل. ب. و. ح) < ۱۰. ق: که جای >؛ (ن: ل. آ. رای) ۱۱. س. ک. س. آ (نیز ل. ل. آ. رای)؛ چوبین (حرف سوم بی نقطه)؛ (ق: آ. ل. آ. و. ل. ن. آ. ب. آ. رای)؛ چوبین؛ متن = ۱۲. (ل. ن. ب. ل. ن. آ. ب. آ. رای)؛ به ما شد؛ ل: شد از من؛ ل: بهرام چون شد؛ ق: سخنها چنین شد به ما بر؛ متن = (و: نیز = س. ک. س. آ) ۱۳. ل. ن. آ. ق. ک (نیز ل. ن. آ. رای)؛ جهان؛ متن = ل. س. س. آ (نیز ل. ن. ق. آ. ل. آ. ب. و. ب) ۱۵. س ۲ (نیز ل. آ. رای)؛ نیره؛ (ن: خسته گشته)؛ متن = ده دستنویس دیگر ۱۶. ق (نیز ل. ن. آ. رای)؛ نهان (ق ۲ پساوند ندارد)؛ متن = ل. س. ک. س. آ (نیز ل. ب. و. ب)؛ آ این بیت را ندارد ۱۷. س (نیز ل. بی. ب. مران هر دو آن (ن: رای)؛ بندانوی (۱۷۸۲-۱۷۷۹): ایها الملک! إن بهرام یعلم أنى اعدى عدوله. و هو لا یرید فی الدنیا غیر سفک دمی، و لا یشفی الا بقتلی. و الصواب أن تغدنی الیه. ففساه یرجع بهذا الی طاعتک ۱۸. ک: شاه گفت ۱۹. س. ق. س. آ (نیز ل. بی. ب. و. ل. آ. رای)؛ ک: کار؛ (ن: ح. زین)؛ راه؛ متن = ل. (نیز ق. آ. ل. آ. ب. آ). ۲۰. ق: آ. ل. آ. و. ل. ن. آ. ب. آ. رای)؛ اهریمست؛ بندانوی (۱۷۸۳): فقال: هذا أمر مستحیل ۲۱. س. ق (نیز ل. بی. ب. و. ل. آ. رای)؛ نامردار؛ متن = ل. ک. س. آ (نیز ل. ن. ق. آ. ل. آ. و. ل. ن. آ. ب. آ). بندانوی (۱۷۸۴): و لکنی أجمعلک سالار العسکر، و أنفذک الیه ۲۲. ل: فرستیش یک؛ (ل: فرستمت بی)؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۳. ق (نیز ل. ن. ق. آ. ل. آ. و. ل. ن. آ. ب. آ. رای)؛ بیتی: متن = س. ک. س. آ (نیز ل. بی. و. ب) ۲۴. س: آ: دلش اندرون؛ (ن: مغزش درون)؛ ق: ح. س. س. آ (نیز ل. ن. ق. آ. ل. آ. و. ل. ن. آ. ب. آ. رای)؛ آ بیت های ۱۷۸۵-۱۷۸۸ را ندارد ۲۵. ل. ک. س. آ (نیز ل. ن. ق. آ. ل. آ. رای)؛ فرجام؛ (ل: آ. ب. به فرجام بیچند)؛ متن = س. ق. (نیز ل. بی. و. ب) ۲۶. ق: آ: نیکبخت) ۲۷. ل. آ. رای)؛ همچنان؛ (ن: آ: اگر همچنین) ۲۸. ل: ل. نیز ۲۹. س (نیز ل. بی. ب. گوهر؛ متن = ده دستنویس دیگر ۳۰. ل: آ. آن رای بهتر)؛ س (نیز ل. بی. ب. فرجام کارش (ن: آ: کارانش) بهتر (ن: به مهتر)؛ ق: ک. س. آ (نیز بی. ب. فرجام رایش به مهتر)؛ (ن: و: فرجام کارش نکوتر)؛ متن = ل. (نیز ق ۲) ۳۱. (آ: شهر) ۳۲. س. ق. ک (نیز آ): دهمیم - نهیم ۳۳. (و: کیانش)؛ ل. ل. آ. ب. این بیت را ندارد؛ ک: پس از این بیت افزوده است؛ مرا چاکرست، ار چه چون رستم است به گیتی چو بهرام جنگی کم است

مرا یکسر از کارش آگاه کن^۱
 ۱۷۹. همی ساخت آیین گشسب^۲ این سخن^۳
 درنگی مزو، راه^۴ کوتاه کن^۱!
 کجا شاو فرزانه افگند بن^۵

گفتار اندر رهانیدن آیین گشسب مرد هم شهری را از بند
 و گشته شدن آیین گشسب در راه به زخم آن^۶

یکی مرد بُد بسته از^۷ شهر اوی^۸
 چو بشید کآیین گشسب^۹ سوار
 کسی^{۱۱} را ز زندان بنزدیک^{۱۲} اوی^{۱۳}
 ز شهرت یکی بسته^{۱۴} زندانیم
 ۱۷۹۵ مرا گر بخواهی تو از شهریار
 به پیش تو جان را^{۲۰} بکوشم به جنگ
 فرستاد آیین گشسب آن زمان
 به زندان شاه اندرون چاره جوی^۹
 همی رفت خواهد سوی کارزار،
 فرستاد کای^{۱۲} مهتر نامجوی^{۱۵}،
 نگویم^{۱۷} همانا که خود دانیم
 دوان^{۱۸} با تو آیم بدین^{۱۹} کارزار!
 چو یابم^{۲۱} راهی ز زندان تنگا
 کسی را بر شاو گیتی دمان^{۲۲}،

۱- (و: آگه کنی -گونه کنی) ۲- لم مکن کار؛ س: آ: مشوراه؛ (پ: آ: برو راه؛ و: روی راه؛ ب: مرا راه)؛ ق: درنگش بزودی نو؛ (ل: آ: درنگ
 مرا راه)؛ متن = س: ک (نیز لن، ق: آ: لی، ن: آ:؟)؛ بنداری (۱۷۸۵-۱۷۸۹)؛ و: اوسیل اله اؤلا فان رضی بالصلح و لینه بعض الأقالیم و استرحنا
 من جهته، و إن لم یفعل ذلك نهضت الیه و حسمت مادة شره ۳- س: آ: یزدان گشسب ۴- س: (نیز لی)؛ سوار؛ (ب: این سوار)؛ متن =
 یازده دستویس دیگر ۵- (ق: آ: که افگند شاه سرافراز بن)؛ س: لی، ب: از ۱۷۹۰ آ و ۱۷۹۲ ب یک بیت ساخته و ۱۷۹۰ ب- ۱۷۹۲ آ را
 انداخته است عکد بیرون آوردن دزد از زندان؛ س: آ: رفتن یزدان گشسب پیش بهرام... (؟)؛ متن = ق: ل، س: سرنویس ندارد ۷- ق:
 بسته بدان ۸- (نیز ل، ق: آ: او (ل: پساوند ندارد) ۹- (آ: جو)؛ ق: راه جو؛ لن، ل، ق: لن، آ از ۱۷۹۱ آ و ۱۷۹۳ ب یک بیت ساخته و
 ۱۷۹۱ ب- ۱۷۹۳ آ را انداخته است؛ بنداری (۱۷۹۰-۱۷۹۱)؛ قال: و کان لأذین کسب هذا بلدی فی حبس الملک، و کان من جیرانه فی
 بلدته ۱۰- (ق: آ: آئین گشسب)؛ س: آ به جای این بیت و بیت سپسین، بیت زیر را آورده است:

پیامی فرستاد نزد گشسب   پرستنده فرخ آذر گشسب

۱۱- س: ق: س (نیز لی، و: ب)؛ یکی؛ متن = ل: ک (نیز ق: آ: پ) ۱۲- (ق: آ: فرستاد نزدیک) ۱۳- ق: او- جو ۱۴- (ق: آ: بدو گفت کز) ۱۵- س: ک:
 چاره جوی؛ ق: راه جو؛ (لن، ل، ق: آ: پ، و: لن، ب: راه جوی)؛ متن = ل (نیز ق: آ: لی)؛ آ: بیت های ۱۷۹۳-۱۷۹۵ را ندارد ۱۶- ل: مرد ۱۷- ل: س
 (نیز لی)؛ نگویم (حرف یکم بی نقطه)؛ س: آ (نیز لن، ق: آ: و، و: لن)؛ بگویم؛ متن = ق: ک (نیز ل، ق: آ: پ) ۱۸- (لن: آ: روان) ۱۹- س: ک (نیز لی،
 پ: ب)؛ درین؛ (ق: آ: سوی)؛ متن = ل: ق: س (نیز لن، ل، ق: و، و: لن) ۲۰- س: ک، س: آ (نیز و: باحان (حرف یکم بی نقطه)؛ (لن، ق: آ: لی، ل، ق: آ: پ،
 ب: با جان؛ لن: آ: از جان؛ آ: تا جان)؛ متن = ل: ق: ۲۱- (آ: بینم)؛ ق: آ پس از این بیت افزوده است:

بزند تو جان را گر وگان کنم   ز دیدار تو رامش جان کنم

بنداری (۱۷۹۲-۱۷۹۶)؛ فکتب الیه من الحبس یتضرع الیه و یقول: إن سألت الملک أن یطلقنی و یخلصنی لأزمت خدمتک فی السفر و
 الحضر، و شهدت معک هذه الحرب التي أنت خارج إليها ثم تری حسن بلاتی بین یدیک و صدق غنائی معک ۲۲- (لن: دوان؛ ق: آ:
 ایران دمان)؛ س: ق: ک (نیز لی، ل، ق: و، و: ب)؛ بنزدیک شاه جهان؛ متن = ل (نیز پ: لن، آ: آ)؛ س: آ بیت های ۱۷۹۷-۱۸۰۰ را ندارد

که هم شهری^۱ من به بند اندرست^۲
 به من بخشد او را جهاندارشاه
 ۱۸۰۰ بدو گفت شاه: آن^۵ بد نایکار
 یکی مرد خونریز و بیکار^۷ دزد^۸
 ولیکن کنون^{۱۱} زین سخن چاره نیست
 بدو داد مرد بدآمیز را

همی راند چون باذ لشکر به راه!
 به جایی که لشکر فرود آورید
 کسی دارد از^{۱۷} اختر و فال^{۱۸} بهر؟
 بنزد تو آید^{۲۰}، پذیرد^{۲۱} سیاس،
 که گویی^{۲۳} مگر دیده^{۲۲} اخترست،

بیاورد آیین گشپ^{۱۴} آن سپاه
 ۱۸۰۵ بدین^{۱۵} گونه تا شهر^{۱۶} همدان رسید
 پیرسید تا زآن گرانمایه شهر
 بدو هر کسی گفت کاخترشناس^{۱۹}
 یکی پیرزن مایه دار^{۲۲} ایدرست

۱-س: مهتری (۱) ۲-ل (نیز قی ۲، لی، پ): زندان درست؛ متن = ق، ک (نیز ل، ن، ۳، و، ب) ۳-س: شاه و ق (نیز ل ۲): و بیم و ک (نیز ق ۲، ب): چه = بیم و (ل، ن، لی، و، فن ۲، و، بیم؛ ب: بند و به بیم و)؛ متن = (۱)؛ ل به جای این ل ت آورده است: به بند بد بی گناهان درست ۴-لی: باش با من)؛ ل: بدان تا کنون با من آید؛ (ق ۲: بدین کار با من بیاید)؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ در و لتهای این بیت پس و پیش شده است؛ بنداری (۱۷۹۷-۱۷۹۹): فکتب الی الملک فی حقه فقال: إن هذا رجل مفسد، و هو لا یصلح لخدمتک، و لکنی لا أذفع فی نحر مرادک ۵-لی: ای؛ س (نیز ب): آنک؛ (پ، و: این)؛ متن = ق، ک (نیز ل، ن، ق، ل، ۳، ن، ۱، ۲): عمل: او؛ لی این بیت و بیت سپسین را ندارد ۶-ک، س ۲ (نیز ل، ن، پ، ل، ن، ۱، ۲): جو = جو بی کار و (س ۲، فن ۲، جو)؛ س، ق (نیز و): خونی بیکار؛ (ق ۲: خونی و بی کار و؛ ل ۲: بیکار خونریز؛ ب: خونی بدکار)؛ متن = ل ۸-س ۲: کرد = سرد (؟ حرف بی نقطه) ۹-ا: خشم او را (۱) ۱۰-پ: تو)؛ در و لتهای این بیت پس و پیش شده است ۱۱-ل، ن، ان: چو خود ۱۲-س (نیز ل، ل، ۳، و، ب): و گر ۱۳-ل: دیو؛ ک (نیز ق ۲)؛ مرد؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ س ۲ به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

برو داد موبد برآمیز راه
 چنان بی هنر مرد با برگناه (؟)

بنداری (۱۸۰۳-۱۸۰۰): فأطلق الرجل و انضم الی آذین کشسب، و اتصل به ۱۴-س ۲: یزدان گشپ ۱۵-ک (نیز و، ا): برین؛ (ل ۲: بران)؛ متن = ۱۶-ق ۲: سوی؛ ل، ن، ان: بر تا به)؛ س ۲: همان تا بنزدیک؛ (ق ۲: برین گونه تا سوی)؛ متن = ل، س، ق (نیز پ، ب) ۱۷-س ۲ (نیز ل، ن، ۳، پ، ل، ن، ۲): که دارد همی؛ متن = ل ۱۸-س (نیز ق ۲، لی، و، آ، ب) ۱۸-ل، س (نیز ق ۲، لی، و، ب): اختر فال؛ (پ: اختر نیک)؛ متن = ق، ک، س ۲ (نیز ل، ل، ن، ۳، فن ۲، ل، ن، ۱، ۲)؛ س، لی، و، ب پس از این بیت افزوده اند:

گرازان بیامد بنزدیک اوی
 یکی پیر ازان شهر بد نامجوی

۱۹-ل، س، س ۲ (نیز ل ۲، و، آ، ب): بدو (س ۲، لی، همی) گفت هر کس که اختر؛ متن = ق، ک (نیز ل، ن، ق، آ، پ، ن، ۲) ۲۰-و، ب: آرد؛ ا: من آرد) ۲۱-س (نیز و، ب): پذیر؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ لی این بیت و بیت سپسین را ندارد ۲۲-و: فال گوی) ۲۳-ا: گفتی) ۲۴-س ۲ (نیز ل ۲): مایه؛ پ پس از این بیت افزوده است:

ازو فال زن به نباشد همی
 نباشد به گفتش بیش و کمی

بگوید به تموز رنگ خزان^۳
 هم اندر زمان کس فرستاد و^۴ اسپ
 و زان^۵ کو بیارود لشکر به راه
 یکی لب بجنیان که تا^۶ هوش من،
 وگر خسته^۷ از خنجر دشمن؟
 نهان کرده از هر کس آواز^۸ خویش
 رهانید و^۹ با او^{۱۰} بیامد به راه،
 به مهتر نگه^{۱۱} کرد و اندرگذشت
 که از زخم^{۱۲} او بر تو^{۱۳} باید گریست!
 که مه مغز بادش^{۱۴} به تن در^{۱۵}، مه پوست!
 به یاد آمدش گفت و گو^{۱۶} کهن^{۱۷}،
 همی کرد بر^{۱۸} خویشتن ناپدید،
 یکی دزد و بیکار^{۱۹} و بی مایه ای^{۲۰}،
 تو زاری^{۲۱} کنی او بریزد^{۲۲} خون!

سخن هرج^۱ گوید، نباشد^۲ جز آن
 ۱۸۱۰ چو بشنید گفتارش^۳ آیین گشپ^۴
 چن^۵ آمد، بپرسیدش^۶ از کار شاه
 بدو گفت از آنس: تو^۷ در گوش من
 به بستر^۸ برآید^۹ ز تیره تنم
 همی گفت با پیرزن راز^{۱۰} خویش
 ۱۸۱۵ میان اندرون^{۱۱} مرد کو را ز^{۱۲} شاه
 به پیش زن فال گو^{۱۳} برگذشت
 بدو^{۱۴} پیرزن گفت کین^{۱۵} مرد کیست
 پسندیده هوش تو بر دست اوست^{۱۶}
 چو بشنید آیین گشپ^{۱۷} این^{۱۸} سخن^{۱۹}
 ۱۸۲۰ که از^{۲۰} گفت اخترشناسان^{۲۱} شنید
 که هوش تو بر دست همسایه ای
 برآید^{۲۲} به راه^{۲۳} دراز اندرون

۱. س. ک. س. ۲ (نیز لن - ب): هرچه؛ متن = ل. ق. (هرچگوید) ۲. ل. ساید (دو حرف نخست بی نقطه) ۳. س. ۲. ماه خزان؛ س. ق. (نیز می).
 و. ب): همه بردنی بی گمان؛ (ب: نگوید به تموز و ماه خزان؛ متن = ل. ک. (نیز لن، ق. ۲. ل. ۲. ن. ۲. ۱)؛ ب: بنداری (۱۸۰۴. ۹. ۱۸۰۹): و لما خرج الی
 قتال بهرام فی عساکر هُرْمُزُد و وصل الی همدان اعلم بامرأة منجمه کانت هناك تخبر عن الأحوال الکائنه ۴. ل. گفتار؛ (ق. ۲):
 کردارش) ۵. ل. (نیز ل. ۳): آذرگشپ (عربی: جوج) ۶. ل. ک. س. ۲ (نیز لن - ب): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۸. (ل. بترسید؛
 ب: آمدش پرسیدش) ۹. (لن: وزو؛ ق. ۲. ازان؛ و. زین) ۱۰. س. ق. ک. (نیز لن، ل. می. لن. ۲. ب): که؛ لن: ازین پس تو؛ س. ۲: با زن تو؛ (آ):
 وزان پس بدو گفت؛ متن = (ق. ۲) ۱۱. س. ۲. با ۱۲. (ب: نشتر (ل)) ۱۳. (ل. بزیاید (ل))؛ ب: درآید) ۱۴. س. (نیز می، و. ب: کشته؛ متن = ده
 دستویس دیگر ۱۵. رای - آوای؛ ک. این بیت و بیت سپین را ندارد؛ بنداری (۱۸۱۰. ۱۸۱۴): فاستحضرها و خلا بها و أخذ یسألها
 عن أحوال الملک و المدو، و ما تقضیه أحكام النجوم ۱۶. (ق. ۲. ب. ۱: اندران)؛ س. ۲ (نیز ل. ۳): میانه دران؛ (لن، ل. ۲: بیامد همان)؛ متن =
 ل. س. ق. (نیز می، و. ب) ۱۷. (ق. ۲: کارود) ۱۸. (آ: جوج) ۱۹. س. ق. (نیز می، و. ب): وی؛ متن = ل. س. ۲ (نیز لن، ق. ۲. ل. ۲. ب. لن. ۲. ۱) ۲۰. ق. (نیز
 لن، ل. ۲. ب): فالنزل؛ متن = ده دستویس دیگر ۲۱. س. (نیز می، و. ب): گذر ۲۲. ل. برو ۲۳. ک. کان؛ (لن، ق. ۲. ل. ۲. ب. لن. ۲. ۱) ۲۴. (ب: تخم)
 ۲۵. س. ۲: اوبت (وزن درست نیست)؛ بنداری (۱۸۱۵. ۱۸۱۷): فینما هما فی هذا الکلام امر بهما ذاک الرجل الذی خصه من الحبس.
 فلما رآته المرأة قالت: من هذا الخبیث الذی یجب أن یتکلم علیک من یده؟ ۲۶. (و: کیست) ۲۷. (ل. بادا) ۲۸. (لن ۲: بر)؛ ک. س. ۲ (نیز
 لن، ق. ۲. ل. ۲. ب. ۱): گیتی؛ متن = ل. س. ق. (نیز می، و. ب): بنداری (۱۸۱۸): فإنه سیسفک دمک ۲۹. س. ۲: یزدان گشپ ۳۰. س. ۲ (نیز لن، ل. ۲.
 ب): آن ۳۱. س. ۲: زمان نهان ۳۲. س. ق. (نیز می، و. ب): روزگار؛ (لن، ل. ۲. آ: گفتهای)؛ متن = ل. ک. س. ۲ (نیز ل. ۳. ب. لن. ۲. ۱) ۳۳. ک. چنو
 ۳۴. س. اخترشناس آن ۳۵. س. در: (ب: با)؛ متن = ده دستویس دیگر؛ لن، ل. ۲. آ. این بیت را ندارند ۳۶. س. ق. (نیز لن، و. لن. ۲. ب): بی تباری؛
 ک (نیز ل): خرد بی کار؛ س. ۲: بدهر نیز؛ (ل. بی نیازی؛ ل. ۲: بی گناهی (ل))؛ ب: پرنیازی؛ متن = ل. (نیز ق. ۲) ۳۷. ق. تنگ مایه ای ۳۸. ق.
 ساید (حرف یکم بی نقطه)؛ س. ۲: بیامد ۳۹. (ل. ۲. آ: راهی) ۴۰. س. ۲ (نیز لن، ل. ۲. یاری؛ ل): رادی؛ و: ترا زاری (وزن درست نیست)؛
 متن = ل. ک. (نیز ق. ۲. ل. ب. ۱. ب. ۱)؛ ک. ق. ۲ پس از این بیت افزوده اند:

و راه هدیه داد و گسی کرد زود
 و زانندیشه ها خورد و خوباش نبود

بنداری (۱۸۱۹. ۱۸۲۲): فأطرق الإصهبه، و تذکر أن بعض النجمین کان قال له فی صباه: إن بعض الأرنال من جیرانک یفتلک فی طریق أنت سالک

که این را کجا خواستستم به^۲ راه،
 که این بتر از بچه^۳ آژدها!
 رهی را نبد^۶ فر^۷ شاهنشهی!
 بیزد به خنجر سرش^{۱۰} بدگمان^۹!
 چو شد خشک، همسایه را خواند پیش،
 بسی برمنش^{۱۳} آفرین کرد^{۱۲} نیز،
 بپر زود نزدیک شاه جهان،
 نگر تا نباشی بر شهریار^{۱۹}

ز رفتن پراندیشه بودش روان
 کشیدم^{۲۱} بدم^{۲۲} ناچمان و چران^{۲۳}!
 از آن^{۲۵} گرم^{۲۶} تیمار و بدبختیم!
 به جوش آمد^{۲۹} اندر تنم مغز و خون!
 پس از^{۳۲} نامی شاه بگشاد بند
 ز کار جهان در شگفتی بماند،

یکی نامه بنیشت^۱ نزدیک شاه
 نبیست کردن ز زندان رها
 ۱۸۲۵ همی گفت شاه^۲ این سَخُن با رهی^۵
 چُن^۸ آید، بفرمای تا در زمان^۹
 نبیشت^{۱۱} و نهاد از برش^{۱۲} مهر خویش
 فراوانش بستود و بخشید چیز
 بدو گفت کین^{۱۵} نامه اندر نهان^{۱۶}
 ۱۸۳۰ چو پاسخ کند، زود نزد^{۱۷} من آر^{۱۸}

ازو بستد آن نامه مرد جوان
 همی^{۲۰} گفت زندان و بند گران
 رهانید یزدان از آن^{۲۴} سختیم
 کنون بازگردم^{۲۷} سوی طیفون^{۲۸}؟
 ۱۸۳۵ زمانی همی بُد به رهبر^{۳۰} یژند^{۳۱}
 چُن^{۳۳} آن نامه ی پهلوان را^{۳۴} بخواند

- ۱-ل-ک، س، ۲ (نیز لن-ل، ۲، و-ب): بنوشت؛ متن (= (پ) ۲-س، ق (نیز لی، و-ب): که من خواستم بهر؛ س، ۲ (نیز لن): که برگاشتم من ز؛
 (ق ۲، ل، ۲، پ، لن، ۱): که برداشتم من ز؛ از که من سر بگشتم ز ((؟))؛ متن = ل ۳-ل: تخمه؛ س، ق (نیز لی، پ، و-ب): هست از تخمه (پ، بچه)؛
 (ق ۲): بر (حرف یکم بی نقطه) از بچه؛ س، ۲: هست این از بچه؛ (لن، ۱): او بدتر از بچه؛ متن = ک (نیز لن، ل، ۲، ۳): پس از تصحیح آن به
 این، (نیز - ل، ق ۲) ۴-س، ۱: او؛ (پ: شاه راند) ۵-س، ۲: راه می ۶-ق (۲: بنده) ۷-س، ۲: بند؛ بنداری (۱۸۲۳-۱۸۲۵): کتیب الی هرمزد
 کتابا یذکر فیه آن خلاص هذا الرجل کان بعیدا من الصواب ۸-ل-ک، س، ۲ (نیز لن-ب): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۹-س، ق (نیز
 لی، و-ب): نهان-ناگاهان؛ متن = ل، ک، س، ۲ (نیز لن، ق ۲، ل، ۲، پ، لن، ۲، ۱): ۱۰-لن: سرش را یکی؛ بنداری (۱۸۲۶): فاذا وصل الیک کتابی
 هذا فمر بضر ب رقیته فی الحال ۱۱-ل، س، ق (نیز و، لن، ۲، ب): نوشت؛ متن = ک، س، ۲ (نیز لن-پ، ۱) ۱۲-ق (۲: نهادش بر)؛ بنداری
 (۱۸۲۷): و ختم الکتاب و استدعی الرجل ۱۳-ک، س، ۲ (نیز لن، ق ۲، ل، ۲، پ، لن، ۲): بی منش؛ (و، ب: بر تنش - برمنش؟)؛ متن = ل، س، ق
 (نیز لی) ۱۴-س، ق، ک، س، ۲ (نیز لن، ق ۲، ل، ۲، ۳، لن، ۲، ب): خواند؛ متن = ل (نیز لی)؛ آ این بیت را ندارد؛ بنداری (۱۸۲۸): و أحسن الیه
 ۱۵-لن، ل، ۲، لن، ۲: این) ۱۶-س، ۲: هم در زمان؛ بنداری (۱۸۲۹): و أعطاه الکتاب، و أمره أن یطیر بجناح العجلة الی الملک ۱۷-لن، پ،
 لن، ۲: پیش) ۱۸-س، ۲: آی ۱۹-س، ۲: به ره بره پای؛ (لی: درنگی بکار)؛ ک این بیت را ندارد؛ بنداری (۱۸۳۰): و یأتی بجوابه. فان فیه
 بعض المهام ۲۰-ک، بندو ۲۱-س، ۲ (نیز لن، ل، ۲): کشیده ۲۲-لن، پ، و، لن، ۲: بسی) ۲۳-س، ۲ (نیز لی): ناچران و چمان ۲۴-ق (۲: از بند و از)
 ۲۵-س، ق (نیز لی، پ، و-ب): وزان ۲۶-ب: (ب: حو)؛ در ق ۲ این بیت با بیت سپین پس و پیش شده است؛ لن این بیت و س ۲ این بیت و
 بیت سپین را ندارند ۲۷-لی: ناگردم) ۲۸-ل، ق (نیز لن، ق ۲، ل، ۲): طیفون؛ (آ: طیفون)؛ متن = ک، س، ق (نیز لن، لی، پ، ب) ۲۹-ق (نیز
 لی، و-ب): آرد؛ (پ، لن، ۲: آید)؛ متن = ل، س، ک، (نیز لن، ق ۲، ل، ۲، ۱): بنداری (۱۸۳۱-۱۸۳۴): فأخذ الکتاب و رجح قاصدا قصد الملک. فلما
 توسط الطریق قال فی نفسه: إنه قد طاعت مدّة غیثی عن بیثی و اهلی و ولدی. و الرأی أن أرمی بهذا الکتاب، و أعاود وطنی ۳۰-لن:
 برره؛ به ره بره می بد؛ لن، ۲: همی بود در ره زمانی) ۳۱-ق (۲: نوند) ۳۲-س، ک، آن ۳۳-ل، ک، س، ۲ (نیز لن-ب): چو؛ متن تصحیح
 قیاسی است ۳۴-ک، س، ۲ (نیز ق ۲، ل، ۲، پ، لن، ۲، ۱): پهلوانی؛ متن = ل، س، ق (نیز لن، لی، و-ب)

همی گفت کین^۳ مهتری را سزاست^۲،
مگر یاد این بد^۴ به خواب آمدش؟
بیاساید^۵ از رنج و^{۱۰} آویختن!
چنان بد^{۱۲} که با باد همباز^{۱۳} گشتا
کسی را ندید اندر آن بارگاه،
نه کهتر، نه یاور^{۱۸}، نه شمشیر و اسب،
نگر^{۲۰} تا چه پیش آردش^{۲۱} روزگار
بدانست کو دست یازد به خون
جهانجوی چندی^{۲۴} برو^{۲۵} لابه کرد!
نه من خواستم رفته^{۲۷} جانت ز شاه؟!
چه کردم که بد کردن آراستی؟!
سرآمد برو^{۳۱} بزم و هم کارزار^{۳۲}!
که آگه نبد زان سخن^{۳۳} لشکرش^{۳۵}!

که این^۱ مرد همسایه جانم^۲ بخواست
به خونم کنون چون^۵ شتاب آمدش؟
ببیند^۷ کنون رای^۸ خون ریختن!
۱۸۴۰ پراندیشه ی دل^{۱۱} ز ره بازگشت
چو^{۱۴} نزدیک آن نامور شد ز^{۱۵} راه
نشسته به خیمه اندر^{۱۶} آیین گشسپ^{۱۷}
دلش^{۱۹} پر ز اندیشه ی شهریار
چو همسایه آمد به خیمه اندرون^{۲۲}
۱۸۴۵ به شمشیر زد دست خونریزمرد^{۲۳}
همی گفت کای^{۲۶} مرد گم کرده راه
چنین داد پاسخ^{۲۸} که گر^{۲۹} خواستی
بزد گردن مهتر^{۳۰} نامدار
ز خیمه بیاورد پر خون^{۳۳} سرش

۱۸۵۰ مبادا که تنها بود نامجوی

به ویژه که دارد سوی جنگ^{۳۶} روی!

۱. (ب: چنبن) ۲. (ب: مرد از شاه جهانم) ۳. (ق: ب: ابن)؛ ک (نیز لن، پ، ن، ا): ۱. (ا): گشتم این؛ متن ← ۴. (پ: بر مهتری ناسزاست؛ متن = ل، ق، س) آ (نیز ل، ل، و)؛ هـ: ل، گ: (ب: خود)؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۵. ک: آن بد؛ (ن، و، ل، ا): ازین بد؛ ن: نازدین پس (حرف نخست بی نقطه)؛ س: او برین بر؛ (ق: آ: جان ز تن بد؛ ای: او برین بر؛ ل: دیوارزین پس؛ آ: مگر باد ازین بد؛ متن = ق، س، آ) (نیز ب) ۷. (ای: بنید) ۸. س، ق، ک، (نیز لن: ب): راه؛ متن = ل، س، آ ۹. (ل، ف، ا): نیاساید ۱۰. (ل، ای، ج، و): در اینجا سرنویس دارد: کشته شدن آیین گشسپ بر دست مرد همسایه ۱۱. ک: کینه دل؛ (ب: اندیشه دل او) ۱۲. س، ق، ک، (نیز لن: ب): شد؛ متن = ل، س، آ ۱۳. ل، ک، س، آ (نیز ق، آ، ای، ل، آ، و، ب): انباز؛ متن = (ن، پ، ن، ا): ۱.؛ بنداری (۱۸۳۵-۱۸۴۰): فصم عزمه علی ذلک ففتح الکتاب و قرأه و إذا هو کصیفة المثلث. فالنبت من الغیظ و تنمر و رجح من طریقه ۱۴. (ل: آ: به) ۱۵. (و: به؛ لن: آن نامور شد بنزدیک) ۱۶. ل، ک، س، آ (نیز لن، آ، ب): خیمه در؛ متن تصحیح قیاسی است ۱۷. (ل، ا): آذرگشسپ) ۱۸. (ق: آ: یار و)؛ س (نیز لن، ای، و، ل، ب): بر او؛ (ل: آ: یار و)؛ ق: باوی خدم بد؛ س، آ (نیز ب): با او حشم بد؛ متن = ل، ک؛ آ این بیت را ندارد ۱۹. (ا: دلی) ۲۰. آ: دگر؛ (ن، ل، ا): یکی؛ ق، ل، آ، ب، ه؛ بدان؛ متن = ل، ک (نیز آ) ۲۱. س، ق، آ (نیز ل، پ، ا): آورد؛ متن = ل، س، ک، (نیز لن، ق، آ، ن): ای، و، ب این بیت را ندارد؛ بنداری (۱۸۴۱-۱۸۴۳): و عاد الی مخیم الإصبهید فصادفه وحده فی مضر به و لیس عنده أحد، و لا معه سلاح ۲۲. ل، ک، س، آ (نیز لن، ا): خیمه درون؛ متن = (ب) ۲۳. ل: خونخوار مرد؛ س، آ: چون در نبرد؛ متن = دوازده دستنویس دیگر ۲۴. (پ، آ: چندین) ۲۵. ک، س، آ (نیز لن، پ، ن، آ، ب): بدو؛ متن = ل، س، ق، (نیز و) ۲۶. (ل: ای) ۲۷. (ای: رفت)؛ بنداری (۱۸۴۴-۱۸۴۶): فدخل علیه بدالة قرته. فلما وقت عینه علیه احس بالموت و علم بالحال فتضرع الیه ۲۸. (پ: گفت باوی) ۲۹. (ن: اکر)؛ ل در اینجا سرنویس دارد: کشتن مرد خونین آیین گشسپ را ۳۰. (ق: آ: تاجدار) ۳۱. ل، ک، س، ق، (نیز ل، ا): بدو ۳۲. ل: نیز هم روزگار؛ (و، ب: هم کارزار)؛ متن = ده دستنویس دیگر؛ بنداری (۱۸۴۷-۱۸۴۸): فلم یلتفت الیه و اسئل سیفه و ضرب برقیته ۳۳. ل: بیرون ۳۴. س، ق، (نیز ل، ب): همه؛ (و: یکی)؛ متن = ل، ک، س، آ (نیز لن، ق، آ، ل، پ، ن، آ، و) ۳۵. س: کشورش؛ بنداری (۱۸۴۹): و حمل رأسه، و خرج علی غرة من القوم ۳۶. س (نیز ل، ب): رزم؛ بنداری (۱۸۵۰): قال الفردوسی: الملک و ذروه لا ینبغی أن یفارقهم السلاح أو حاملوه (بنداری ترجمه این بیت را پس از بیت ۱۸۶۰ آورده است)

چن^۱ از خون^۲ آن کشته پدram^۳ شد^۴
 بدو^۵ گفت کاینک^۶ سر دشمن!
 که^۹ با لشکر آمد^{۱۰} ایمی پیش تو
 بیرسید بهرام کین مرد کیست؟
 ۱۸۵۵ بدو گفت کآیین گشسپ^{۱۶} سوار
 بدو گفت بهرام کین^{۱۸} پارسا^{۱۹}
 که با شاه ما را دهد آشتی
 تو پادافرهی یابی اکنون^{۲۳} زمن
 بفرمود داری زدن بر درش
 ۱۸۶۰ نگون بخت را زنده بر دار کرد

شواران که^{۲۸} آیین گشسپ شوار
 چو کار سهپند به فرجام شد
 بیاورده^{۲۹} بود^{۳۰} از در شهریار^{۳۱}،
 ز لشکر^{۳۲} بسی پیش بهرام شد

۱-ل.ک.س ۲ (نیز لن.ب): چو؛ متن تصحیح قیاسی است ۲- (ل: نام) ۳- ل.ک.س ۴ (نیز لن.ق.آ.ب.و.و.ان.آ): بدان؛ متن = س
 (نیز لی.و.ب) ۴- (ق: رفت)؛ بنداری (۱۸۵۱): و سار نحو بهرام فدخل علیه ۵-س: ایمی ۶-ل.ک.س ۷ (نیز لن.ق.آ.ب.ا): اینک؛
 (لی.ل.آ: کاینک)؛ متن = س (نیز و.ب) ۷-س.ق.ک.س ۸ (نیز لن.و.ا.ب): که او؛ متن = ل ۸- (لی: سگالنده)؛ لن آیت های ۱۸۵۲-۱۹۲۷
 را ندارد ۹-س.ق (نیز لن.ق.آ.ب.و.ا.ب): چو؛ متن = ل.ک.س ۱۰ (نیز ل) ۱۰-ل: آید ۱۱-ل.س (نیز ق.آ.لی.ل.آ.و.ب): نبد؛ متن = ق.ک.
 س ۱۲ (نیز لن.پ.آ) ۱۲- (ل: جزا) ۱۳-س.س ۱۳ (نیز و): راز؛ ق: هر؛ ک: کار؛ (لی.ل.آ.ب.راه)؛ متن = ل (نیز لن.ق.آ.ب.ا): بنداری
 (۱۸۵۲-۱۸۵۳): وقال: هذارس عدو ک الذی خرج لقتالک ۱۴-ک (نیز ق.آ.ب.و.ا): برین ۱۵- (ل: آ: باید) ۱۶-ل.ک.س ۱۷ (نیز لن.ل.آ.ا.
 ب): آیین گشسپ؛ متن = (پ.و) ۱۷- (ل: کارزار)؛ ق: بر شهریار؛ پ: با تو سگالنده بدکارزار؛ ا: بیاورده بود از در شهریار) ۱۸-ق: کین
 شیردل ۱۹- (و: نامدار - شهریار) ۲۰-س: بدین ۲۱- (ق: آ: بد)؛ آ بیت های ۱۸۵۶-۱۸۶۰ را ندارد ۲۲-س: آ: برگاشتی؛ بنداری
 (۱۸۵۴-۱۸۵۷): فأنکر بهرام فعله و لم يستحسه و قال: إنه لم یکن قد خرج إلا لإصلاح الحال بینی و بین الملک ۲۳-ل: پادافره یابی
 اکنون؛ س.ق.س ۲ (نیز لی.و.ب): پادافره این بیابی؛ (لن: پاداش یابی هم اکنون)؛ متن = ک (نیز ق.آ.ل.آ.پ) ۲۴-س.ق.س ۲۵: آیین؛ س (نیز لن.لی.
 پ.و.ب): بگیرد برار؛ (ل: آ: بگیرد بدان)؛ متن = ل.ک.س (نیز ق) ۲۵-س.ق.س ۲ (نیز لی.و.ب): برو (لی: بدو)؛ بر همه (ق: شده) لشکرش
 (س: آ: کشورش)؛ ک (نیز لن.پ): برو (ک: بدو) کشور و لشکرش؛ متن = ل (نیز ق.آ.ل.آ.پ) (پس از تصحیح برو به بران) ۲۶-ک: بیگانه؛ س: آ:
 خون ریز؛ (لن.ل.آ.ب: بی کار؛ ق: آ: بدرای)؛ متن = ل.س.ق (نیز لی.پ.و) ۲۷- (و: بی کار)؛ بنداری (۱۸۵۸-۱۸۶۰): فأمیر به فسلب فی
 الحال ۲۸- (ل: آ: ب): چگه؛ ک: سوارانک؛ (آ: بدو گفت)؛ متن = ل.س.ق.س ۲ (نیز لن.ق.آ.لی.و.ب) ۲۹- (ل: آ: ب: که آورده) ۳۰- (ق: آ: بد)
 ۳۱- (لن: کارزار)؛ در ق ۲ این بیت با بیت سپسین پس و پیش شده است؛ ل ۲ به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:
 سواران آیین گشسپ آن زمان
 که بودند با او کهان و مهان
 ۳۲-س.ق.ک. (نیز لن.ق.آ.ب.و.ا.ب): مردم؛ متن = ل.س ۲ (نیز ل)؛ بنداری (۱۸۶۱-۱۸۶۲): قال: و أما العساکر الذین کانوا مع فأنهم
 لما قتل الإصبهید تبدد شملهم، و تفرق جمعهم. فاستأمن طائفة الی بهرام

تنی چند رفتند^۳ نزدیک شاه
پراکنده گردد به^۶ روزی دمه!

از^۹ آیین گشسب^{۱۰} آن گو^{۱۱} نامدار،
ندیدش کسی نیز با منی^{۱۲} به دست!
همی بود با دیدگان^{۱۷} پرآب^{۱۷}!
که پرده فروهشت از^{۲۰} بارگاه،
به تخت بزرگی نهادهست روی^{۲۱}،
همی سوی ایران گذارد سپاه
همی هر کسی رای^{۲۶} دیگر گرفت
از آن پادشاهی بشد رنگوبوی^{۳۰}!
گزیذند نفرینش بر^{۳۳} آفرین!

گروهی شوی خسرو آمد^۱ ز^۲ راه
چنان شد^۴ که از^۵ بی شبانی رمه

۱۸۶۵ چن^۷ آگاهی آمد بر^۸ شهریار
ز تنگی^{۱۲} در^{۱۳} بار دادن بیست
برآمد از^{۱۵} آرام و از^{۱۶} خورد و خواب
به در^{۱۸} بر سخن رفت چندی^{۱۹} ز شاه
یکی گفت: بهرام شد جنگجوی
۱۸۷۰ دگر^{۲۲} گفت: خسرو از^{۲۳} آزار شاه
بماندند از آن^{۲۴} کار گردان^{۲۵} شگفت
چن از^{۲۷} طیفون^{۲۸} بر شد این^{۲۹} گفت و گوی^{۳۰}
سر^{۳۱} بندگان شد بر^{۳۲} از درد و کین

۱. س: آ: شدند پیش خسرو ۲. ک: به ۳. س: آ: گروهی رفتند: متن = دوازده دستنویس دیگر: ل به جای این بیت، بیت زیر را آورده است:

بسی نیز نزدیک خسرو شدند به مردانگی در جهان نوشند

ق: از این بیت دو بیت زیر ساخته که نخستین بیت را پس از بیت ۱۸۶۲ و دومی را پس از بیت ۱۸۶۱ آورده است:

تنی چند رفتند نزدیک شاه (۱۸۶۳ ب)

بسی نیز نزدیک خسرو شدند (۱۸۶۳ ا)

بنداری (۱۸۶۳): و توجه طائفة نحو مخیم برویز بأذربيجان، و رجع الباقون الی حضرة هرمزد (۴: روید) هـ (۱: جازع) ع (۱: ع)

گردند ۷. ل: ک: س: آ (نیز لن، و، آ، ب): چو: متن تصحیح قیاسی است ۸. س: ق: ک: س: آ (نیز لن، ق، و، آ، ب): سوی: متن = ل

(نیز ل) ۹. ل: ک: س: آ (نیز لن، ق، و، آ، ب): ز: متن = س، ق، و، آ (نیز لن، ا) ۱۰. ک: آذرگشسب ۱۱. ل: آنک بد: در اینجا ک سرنویس

دارد: آگاهی یافتن هرمز از کشتن آیین ۱۲. (۱: نیکی (۱)): س، ق، ک (نیز لن، ل، آ، ب، و، ب): از انده: س: آ: ز انده: متن = ل (نیز لن، ق، و)

۱۳. (لن: ره) ۱۴. س: آ: جامی ۱۵. ل: س، ق، و، آ (نیز لن، ل، آ، ب): ز: متن = ک (نیز ق، ل، آ، ب، و، ب) ۱۶. ل: ق (نیز لن، ا): ز: متن = س، ک: س: آ

(نیز ق، آ، و، ب) ۱۷. س، ق، ک (نیز لن، و، آ، ب): ز: آ: س: آ: دیدگانی پر آب: متن = ل (نیز و، ب): ک: ق: آ: پس از این بیت افزوده است:

ز هر سوز دشمن پر (ق: ز): انبوه بود ز پرویز و بهرام بستوه بود

۱۸. ل: بدین: ق: بدو: متن = ۹. (لن: به درگاه چندی سخن بد): متن = س، ک: س: آ (نیز ق، و، آ، ب) ۲۰. س: آ (نیز ل: ق): فروهشتن

از: س: ز پرده فروهشت آن: ک (نیز ق، و، آ): ز پرده فروهشتن از (ق: و، آ): جازع: (لن: فروهشتن پرده از): متن = ل (نیز ب، ل، آ، ب): از

۱۸۶۸ و ۱۸۷۰ و ۱۸۷۱ یک بیت ساخته و ۱۸۶۸-۱۸۷۰ آ و انباشته اند: س: آ: بیت های ۱۸۶۸-۱۸۷۰ را به هم ریخته است: ۱۸۷۳، ۱۸۷۴،

۱۸۷۵، ۱۸۶۹، ۱۸۶۸، ۱۸۷۲ (بیت های ۱۸۷۰ و ۱۸۷۱ را ندارد) ۲۱. پ: این بیت و بیت سپین را ندارد ۲۲. ق (نیز و): یکی ۲۳. ل: ق، ک

(نیز لن، ل، آ، و): ز: متن = س (نیز ق، ل، آ، ک): س: آ: این بیت و بیت سپین را ندارد ۲۴. ل: بماند اندران ۲۵. ق (نیز لن): گردون: (ل: آ: کارگرد:

آ: گردان از آن در): متن = ل، س، ک (نیز ق، آ، و، ب) ۲۶. ک: راه: ل، ب: این بیت را ندارند ۲۷. ل: س: آ: چو در: س، ق، ک (نیز لن، و، آ، ب): چو از:

متن تصحیح قیاسی است ۲۸. ل: ق (نیز ق، ل، آ، ک): طیفون: (آ: طیفون): متن = س، ک: س: آ (نیز لن، ل، آ، ب، و، آ، ب) ۲۹. س: ک: س: آ (نیز لن،

ق، آ، و، آ، ب): آن: متن = ل، ق (نیز لن، ل، آ، و، ب) ۳۰. (ل، و، آ: گو-بوی) ۳۱. س: آ: سوی ۳۲. ل: پر شد ۳۳. س، ق (نیز و، آ، ب): نفرین بی: ک (نیز

لن، ق، آ): نفرین ابر: س: آ (نیز ل، ک): نفرین زان: (پ: گزین نفرین پس از (وزن درست نیست)): متن = ل: ل: این بیت را ندارد

جهان تنگ شد بر دل شاه بر!
 که تیره شد آن فرز شاهنشاهی،
 یکی را بر آن کار^۷ بگماشتند،
 ز جنگ اوران بر در شاه کیست^{۱۰}
 ز فرمان بگشتند و بی‌ره شدند،
 بر آنسان که هامون بر آید^{۱۲} به جوش!
 بماندند بیچاره زان داوری^{۱۴}!
 زره‌دار با لشکر و ساز خویش^{۱۶}،
 سواران^{۱۷} به درگاه رفتند گرم^{۱۸}!
 دلاور^{۲۱} به درگاه شاه^{۲۲} آمدند^{۲۳}:-
 مجوید آرم^{۲۷} شاه اندکی

سپاه اندکی بُد^۱ به درگاه بر
 ۱۸۷۵ به بندوی و گُستهم شد^۲ آگهی
 همه بستگان^۳ بند برداشتند؛
 که آن آگهی بازجوید که چیست^{۱۰}
 ز کارِ زمانه چن^{۱۱} آگه شدند
 شکستند زندان و بر شد خروش
 ۱۸۸۰ به شهر اندرون هرک^{۱۳} بد لشکری
 همی رفت گُستهم و بندوی^{۱۵} پیش^{۱۶}
 یکایک ز دیده بشتند شرم
 ز^{۱۹} بازار پیش سپاه^{۲۰} آمدند
 که گر^{۲۲} گشت خواهید^{۲۵} با ما^{۲۶} یکی

۱. س. ق. ک. س. ۲ (نیز لی، پ. و. آ. ب.): شد؛ (ن: سپاهی بسی شد؛ ل: سپاهی بشد کم)؛ متن = ل (نیز ق ۲)؛ ک. ق. ۲ پس از این بیت افزوده‌اند:

دگر بهره نزدیک خسرو بیدند
 وزان کار بهرام بدنام شد
 که شاه جهانست خسرو پریز (۱)

ک: بنزدیک بهرام بهری شدند
 ق. ۲: بسی نامور نزد بهرام شد
 بر آورد هر جای آواز تیز

بنداری (۱۸۶۴-۱۸۷۴): فلما علم بذلک عظم علیه، و قعد فی مصابه بصاحب حربیه، و أغلق أبوابه، و اطال حجابہ حتی وقعت الأراجیف. فی المحدثه ۲. ق. س. ۲ (نیز ل- و. آ. ب.): رفت؛ متن = ل. ک. ۴. ک (نیز ل، ل. ۳. ب.): تخت؛ س. ۲: آئین؛ متن = ل. س. ق. (نیز ق ۲، ل. و. آ. ب. ۴. ق: بسته را؛ (ل: آ: بندگان)؛ متن = ل. س. ک. س. ۲ (نیز ل، ق. ۲، پ. و. ب.)؛ هل: بسته نگذاشتند (حرف یکم واژه پسین بی نقطه) ۶. س. ق. ک (نیز ل، ل. و. آ. ب.): بدان؛ س. ۲: ازان؛ (ق: آ: بر)؛ متن = ل (نیز آ) ۷. ق: بند ۸. س. ق. (نیز پ.): بگذاشتند (در ق حرف یکم بی نقطه)؛ (ل: نگذاشتند)؛ متن = ل. س. ک. س. ۲ (نیز ل، ق. ۲، و. آ. ب.)؛ ل ۳ بیت‌های ۱۸۷۶-۱۸۷۸ را ندارد ۹. س. ۲ (نیز ب.): این: ل: کران؛ (ن: بان)؛ متن = ل. س. ق. ۲ (نیز ق ۲، ل. و. آ. ب.) ۱۰. س. ۲: کیست - چیست؛ (ی: این بیت و بیت سپسین را ندارد ۱۱. ل. س. ک. س. ۲ (نیز ل، ق. ۲، پ. آ): چو؛ متن تصحیح قیاسی است؛ ل. و. ب. این بیت را ندارد ۱۲. س. ق. ک. س. ۲ (نیز ل، ل. و. ب.): از هر دری؛ متن = ل. ک (نیز ق ۲، ل. ۱۳. س. ق. ک. س. ۲ (نیز ل- و. آ. ب.): هر که؛ متن = ل ۱۴. س. ق. س. ۲ (نیز ل، ل. و. ب.): از هر دری؛ متن = ل. ک (نیز ق ۲، ل. ۱۵. س. ق. س. ۲ (نیز لی، ل. ۲، پ. و. ب.): بندوی (و س. ۲: جو) گُستهم؛ متن = ل. ک (نیز ل، ق. ۱۶. آ: شیر - و تیر)؛ ک پس از این بیت افزوده است:

که شاهستان خسرو پرویز
 نخواهیم ازین شاه تیره روان

بر آورده هر جای آواز تیر
 جوان دولست و ستبه جوان

۱۷. س. ۲ (نیز ل ۲): دلاور ۱۸. س. س. ۲ (نیز لی، ب.): نرم؛ متن = ل. ق. ک (نیز ل، ق. ۲، ل. ۳، پ. و. ب. آ) ۱۹. (پ. آ: به) ۲۰. س. (نیز لی، ب.): نزدیک شاه؛ ق: نزد سپاه؛ (آ: بازار گانی سپاه)؛ متن = ل. ک. س. ۲ (نیز ل، ق. ۲، ل. ۳، پ. و. ب. آ) ۲۱. س. ۲: سواران ۲۲. س. بدان بارگاه ۲۳. ک. ق. ۲ پس از این بیت افزوده‌اند:

به لشکر که این (ک: کین) خوار نتوان شمرد

پس آنگه چنین گفت گُستهم گرد

۲۴. ک: اگر ۲۵. ل: خواهد ۲۶. ک: ما را ۲۷. ل: بچوئید از رزم؛ آ: بچوئید آرم)

۱۸۸۵ اگر^۱ بست خواهید یک یک^۲ میان
 که هرمز بکشتستان بی گناه^۳
 به پادافره او^۴ بیازید^۵ دست!
 شما را بؤیم^{۱۳} اندرین پیشرو
 وگر هیچ سستی^{۱۵} کنید اندرین
 ۱۸۹۰ یکی گوشه‌یی بس کنیم^{۱۷} از جهان
 به کین^۳ بزرگان^۴ ایرانیان،
 ازین پس مر او^۵ را مخوانید^۶ شاه!
 برو^{۱۰} بر کنید آب ایران^{۱۱} کبست^{۱۲}!
 نشانیم بر گاه او^{۱۴} شاه تو!
 شما را سپاریم^{۱۶} ایران زمین!
 به یکسو خرامیم با^{۱۸} هم‌رهان!

گفتار اندر کور گردانیدن ایرانیان هرمز شاه را^{۱۹}

به گفتار گُتهم^۱ یکر سپاه
 که هرگز مبادا چُنین تاجور
 به گفتار چون شوخ شد لشکرش
 شدند اندر ایوان شاهنشهی
 ۱۸۹۵ چو تاج از سر^{۲۴} شاه برداشتن
 نهادند پس داغ بر چشم شاه؛
 گرفتند نفرین بر^{۲۰} آرام شاه!
 کجا^{۲۱} دست یازد^{۲۲} به خونِ پسر!
 هم‌آنکه زندد آتش اندر درش!
 بنزدیک آن تخت با فرهی^{۳۳}!
 ز تختش نگوینبار برگاشتند^{۲۵}،
 شد آنگاه چون^{۲۶} شمع رخشان سیاه^{۲۷}،

۱. وگر (۳: کسر) ۲. (ل: آ: خون)؛ ب. بی این بیت و ق بیت‌های ۱۸۸۵-۱۸۸۷ را ندارند؛ این بیت در س. ک. س. ۲. ن. ل. و. آ. ب آمده است ۳. بگشتست از رای و راه؛ س. (نیز ل. ق. ۲. و. آ.)؛ بگشتست (س: بگشتیم) بر بی گناه؛ س. ۲ (نیز ل. ق.)؛ کشتست هرمز بر (۲: هرمز ابر) بی گناه؛ (ب: بی خسرو بگشتند بر بی گناه (۱))؛ متن = ک. ه. (ن. ل. ا. زان؛ و. وزین) عم (نیز ل. ن.)؛ چنو؛ س. ۲: که او؛ (ل. ل. کس)؛ متن = ل. س. ق. (نیز ق. ۲. آ. ب.) ۷. س. (نیز ب.): نخواهیم؛ (ن: نخواهید؛ ل: نخواهیم)؛ متن = ل. ک. س. ۲ (نیز ق. ۲. ل. و. آ.)؛ ب از این بیت، دو بیت زیر را ساخته است:

که هرمز بگشتست بر بی گناه
 هر آنکس که داوید آیین و راه
 بیسی پارسا از پی تاج و گاه
 ازین پس مر او را مخوانید شاه

۸. س. ک. س. ۲ (نیز ق. ۲. و. آ. ب.)؛ آن؛ (ن: یاد بزرگان)؛ متن = ل. ۹. (ن: گشائید) ۱۰. (ل: بدو) ۱۱. س. ۲: کنید آب ایران برو بر ۱۲. (ل: کشت؛ ب: کبشپ) ۱۳. س. ق. بوم؛ س. ۲ (نیز ق. ۲. ب.)؛ بود؛ متن = ل. ک. (نیز ل. ن. ل. ۳. ب. آ.) ۱۴. ک. (نیز ق. ۲. ب.)؛ بر؛ (ب: آن)؛ متن = ل. س. ق. س. ۲ (نیز ل. ن. ل. ۳. ب.)؛ و این بیت را ندارند؛ این بیت در دوازده دستنویس دیگر آمده است ۱۵. ل. پستی ۱۶. (ق: ۳. بسازیم) ۱۷. س. ۲ (نیز ق. ۲. ل.)؛ کتم ۱۸. س. (نیز ل.)؛ بی ۱۹. ق: میل کشیدن بندوی و گتستم بر چشم هرمز شاه؛ ک: داستان سبب کشتن هرمز؛ متن = ل. س. آسرنویس ندارند ۲۰. ل. (نیز ل.)؛ به؛ متن = یازده دستنویس دیگر ۲۱. س. ۲ (نیز ل. ب.)؛ که وی؛ ق: ک. س. ۲ (نیز ل. ن. ق. ۲. ل. و. آ.)؛ که او؛ که او؛ متن = ل. (نیز ل. ۱) ۲۲. (ل: سازد)؛ بنداری (۱۸۷۵-۱۸۹۲)؛ و بلغ الخبر الی المحبوسین فکسروا الأقیاد، و خرجوا. و خرج گُتهم و بندویه، و تبعهما عوام البلد و اوباشهم، و نادوا بشعار برویز ۲۳. ک. س. ۲. ن. ل. ۳. ب. و. آ. این بیت را ندارند؛ این بیت در ل. س. ق. ۲. ل. ب. آمده است ۲۴. (آ: بر) ۲۵. (ن: ب: درکاشتنده؛ آ: بگذاشتند؛ ق: نگوین اندر انداختند)؛ متن = ل. ک. س. ۲ (نیز ل. ن. ل. و. آ.)؛ ب؛ در این ل. ت با ۱۸۹۷ ب پس و پیش شده است؛ بنداری (۱۸۹۳-۱۸۹۵)؛ و هجوموا علی هرمز، و دخلوا علیه، و نکسوه من التخت ۲۶. ل: آن؛ ک: چگون؛ متن = ۲۷. س. (نیز ل. ن. ل. و. آ. ب.)؛ آن شمع رخشان همانگه سیاه (ل: ز راه)؛ س. ۲: آن ماه رخسار چون شمع تبا؛ متن = ق. (نیز ق. ۲. ل. و. آ. ب.)؛ ل. ۳ بیت‌های ۱۸۹۶-۱۹۰۱ را به هم ریخته است: ۱۸۹۸، ۱۹۰۱، ۱۸۹۹، ۱۹۰۰، ۱۸۹۶، ۱۸۹۷؛ آ بیت‌های ۱۸۹۸-۱۸۹۶ را به هم ریخته است: ۱۸۹۸، ۱۸۹۷، ۱۸۹۶

به^۷ گنج آنج بد خوار^۳ برداشند!^۴

ورا همچنان^۱ زنده بگذاشتند

دل اندر سرای سبجی سبجی مید!^۵
سرآید به ما بر سرای^۶ سبجی!
گذشت آن^{۱۳} سخن^{۱۴} کامد^{۱۵} اندر شمار!
نگوید بدی تا بدی^{۱۹} نشنود!

چنینست کردار^۵ چرخ بلند
گهی گنج بینم^۷ ازو، گاه رنج^۸
۱۹۰۰ اگر صد^{۱۱} بود^{۱۱} سال اگر صد^{۱۲} هزار
کسی کو خریدار^{۱۶} نیکی^{۱۷} شود^{۱۸}

فگنند^{۲۱} مردی سبک بر^{۲۲} سه^{۲۳} اسپ،
از^{۲۵} ایران به آگاهی^{۲۶} تو شود^{۲۴}
گذشته شب^{۲۸} تیره^{۲۸} از ماه تو
جوان^{۳۱} شد چو برگ گل^{۳۲} شنبلیدا!

چو گُتھم و بندوی باذرگشپ^{۲۰}
که در شب بنزدیکی خسرو^{۲۴} شود^{۲۴}
فرستاده آمد بر شاه تو^{۲۷}
۱۹۰۵ از^{۲۹} آشوب بغداد گفت آنج^{۳۰} دید

۱- (ب: همچین) ۲- (ق: ۲، ب: ز) ۳- (ب: پاک)؛ س (نیز لی، ب): آنچه بد پاک؛ ک (نیز و): آنچه بد خوار؛ س: همه گنج شاهیش؛
من دل، ق (نیز لن، ق: ۲، ل) ۴- (و: آ: نداشتند)؛ در آلت‌های این بیت پس و پیش شده است؛ س، لی، ب پس از این بیت افزوده‌اند:

همیشه تو از مرد دانا به کین
دگر پیش آری تو گرم و نیاز (لی: گداز)
همش تو (لی: نو) کنی آرزومند نان
کمر بر میان پیش او (ب: آن) تیره بخت
(س: نیکبخت؛ لی: نیز بخت)
یکی بی‌هنر را به گاه آوری
کنی در کف ابله‌ی زار و خوار

جهانم ندانم چرائی چنین
یکی را دهی تاج (لی: تخت) شاهی و ناز
یکی را دهی تاج و تخت کیان
یکی بی‌هنر برنشانی به تخت
5 یکی باهنر زیر چاه آوری
یکی مرد دانای پرهیزگار

بنفاری (۱۸۹۶، ۱۸۹۷): ثم کحلوا عینیه و فجموه بکرمینیه و حیوه هس^۵ (نیز و): آئین عس (نیز لی، ب): زندگانی بر او برگزند؛ ق:
زندگانش ناسودمند؛ متن ده دستنویس دیگر ۷- ل: بینم؛ ل (نیز لن، ل: ۲، آ: یابیم)؛ ق: رنج بینم؛ (ق: رنج بینم؛ ب: چند یابیم)؛ متن ک
۸- (نیز ق: ۲)؛ گنج؛ متن دل، ک (نیز لن، ل: ۲، ب: ۱) ۹- ق: بآخر شود این سرای؛ ک، ل (نیز لن، ب: آ): پس از رنج (ل: گنج؛ ب: بیم)
رفتن ز (آ: به) جای؛ (ق: نعمانی به نیک و بد اندر؛ ل: پس از گنج رنج سرای)؛ متن ل، س، لی، و، ب این بیت را ندارند؛ این بیت در ل،
ق، ک، ل، آن، ق، آل، ب، آ آمده است ۱۰- (ق: ۲، ده) ۱۱- س: بوی ۱۲- (ق: ۲، ده) ۱۳- (و: این) ۱۴- س: «سخن» ۱۵- ل: آید ۱۶- س: (نیز
ب): به دیدار ۱۷- س: آ: نیکو ۱۸- س: آ: بود ۱۹- س: آ: بیج و هم؛ ل: سخن تا بدی؛ (ق: سخن بد که بد)، متن س، ک، ل (نیز لن، ل: ۲، ب:
و، ب): ق، آ این بیت و لی این بیت و بیت سپین را ندارند؛ بنفاری بیت‌های ۱۸۹۸-۱۹۰۱ را ترجمه نکرده است ۲۰- ل: چه «آذرکشب»
ک (نیز ق: ۲)؛ و آذرکشب؛ س: آ: بندوی کتھم باذرکشب؛ س، ق (نیز و، ب): همان‌گاه کتھم باذرکشب (ق: و آذرکشب)؛ متن (ل، ن)
ل (بندو حی)؛ ب، آ: به جای این لنت آورده است: وزان روزن کشته آیین‌کشب (ل) ۲۱- س: آ (نیز لن، ق: ۲، ب: و، آ): برافکنند؛
متن دل (نیز ق: ۲) ۲۲- ک، ل، س: آ (نیز لن، آ): با؛ متن دل، س، ق (نیز ل، ب، و، ب)؛ در ق: آ این لنت پس از واژه مردی خوانا نیست ۲۳- س: ل (۲
نیز لن، و، آ، ب)؛ دو؛ متن دل، س: آ (نیز ل، ب) ۲۴- ک (نیز لی): شدند ۲۵- س: آ (نیز و، ب)؛ در ق: آ این لنت پس از واژه مردی خوانا نیست ۲۶- ق: کهن موبدی زی شه ۲۷- (ل: آ: نژ) ۲۸- ک:
شبی نیز؛ ل (نیز لن): شبی تیره؛ (ق: آ: ز شب تیره؛ و: دو بهره بد؛ ب: گذشتی شبی تیره)؛ متن دل، س، ق، س: آ (نیز لی، ل: ۲، ب) ۲۹- ل (نیز
ق: ۲، ل: ۲، ب: آ: ز؛ متن س: ل (نیز لن، لی، و، آ) ۳۰- ک (نیز لی، ل: ۲، ب: و، آ): آنچه؛ متن دل، س، ق، ل، س: آ (نیز لن، ق: ۲) ۳۱- ل: جوان
۳۲- (ل: ۲، ب: کل و؛ ق: ۲، ب: کلیرگ چون)؛ س، ق (نیز لی، آ، ب): به رنگ گل؛ س: آ: رخس گشت همچون گل؛ متن ل، ک (نیز لن، ب: و)

به^۲ تیزی ز^۳ بی‌دانشی بگذرد^۴،
شود زندگانش ناسودمند!
خور و خواب^{۱۰} در آتش آمد مرا^{۱۱}!
از^{۱۳} ایران نکردم سرای^{۱۴} نشست!
سَخُن هرج^{۱۶} گوید نیوشنده‌ام!
بگردارِ آتش بیامد^{۱۷} ز^{۱۸} راه
همی‌رفت با نامور خیل‌خیل!
همی‌تاخت چون باد با پورِ شاه^{۲۲}!

چنین گفت کان کو^۱ ز راه خرد
نترسد^۵ ز کردارِ چرخ بلند
گر این^۶ بد که گفنی^۷ خوش^۸ آمد مرا^۹
ولیکن پدر چون به خون آخت^{۱۲} دست
۱۹۱۰ هم^{۱۵} او را کنون چون یکی بنده‌ام
هم اندر زمان داغ‌دل با سپاه
سپاهی بد^{۱۹} از بردع و اردبیل^{۲۰}
از^{۲۱} ارمینیه نیز چندی سپاه

که آمد خریدارِ تختِ مهی،
جهانجوی^{۲۶} از آرامشان^{۲۷} کام یافت!
کسی را که از مهتری^{۲۹} بود بهر
همان طوقِ زرین^{۳۱} و پرمایه‌تاج

چن^{۲۳} آمد به بغداد از^{۲۴} آگهی
۱۹۱۵ همه شهر از آگاهی^{۲۵} آرام یافت
پذیره شدندش بزرگان^{۲۸} شهر
نهادند بر^{۳۰} پیشگه تختِ عاج

۱-ل: هرکو؛ ق (نیز لن)؛ آن کو؛ (ا: کاکون)؛ متن = س، ک، ل، ۲، س، ۲ (نیز ق، ۲، ل، ۲، پ، و، ب)؛ ۲-س، ۳-س، ۴ (نیز ق، ۲، ل، ۲، پ، و)؛ و؛
متن = ل، ق، ک، ل، ۲ (نیز لن، ل، آ، ب)؛ ۴-ل: بنگرد هـ؛ ل: سرسد (بی نقطه)؛ ک (نیز ق، ۲)؛ و؛ نترسد (حرف یکم بی نقطه)؛ (ل، آ: بترسد)؛
در س^۲ این بیت دو بار نوشته شده است ع، ل: ق؛ ازین؛ ک (نیز ق، ۲، ل، ۲، و، آ)؛ کزین؛ متن = س، ل، ۲، س، ۴ (نیز لن، ل، پ، ب)؛ کزین ۷-س
(نیز ب)؛ گویی ۸- (ق: ۲: بد)؛ ۹-ق: آید ورا؛ (۲، ۲، پ، ب: آید مرا)؛ ۱۰-ک: آب ۱۱-ق: آید ورا؛ (۲، ۲، پ، ب: آید (ا: <آید>) مرا)؛ س: آ؛ ما
شد در آتش مرا؛ متن = ل، س، ک، ل، ۲ (نیز لن، ق، ۲، ل، و)؛ ۱۲-س، ۲ (نیز ل، ۲)؛ تاخت (در ل، ۲ زیر حرف یکم نیز یک نقطه دارد)؛ (ن: تاخت
(حرف یکم بی نقطه)؛ پ: یاخت)؛ ل: آ؛ دست شست؛ ک: به خون پدر یافت (ا)؛ متن = ل، س، ق (نیز ق، ۲، ل، و، آ، ب)؛ ۱۳-س، ق (نیز ق، ۲، ل،
پ، ب)؛ در؛ س، ۲ (نیز و)؛ به؛ متن = ل، ک، ل، ۲ (نیز لن، ل، ۲)؛ ۱۴- (ق: ۲: بر آتش)؛ ۱۵- (ا: من)؛ ۱۶-س-س، ۲ (نیز لن، ق، ۲، ل، ۲، پ، و، آ)؛ هر چه؛
متن = ل، ل، ب، این بیت را ندارند؛ بنداری (۱۹۰۲-۱۹۱۰) و آنهی الخبر بذلک الی برویز ۱۷-س، ک (نیز ل، پ)؛ برآمد؛ متن = ل، ق، ل، ۲
(نیز لن، ق، ۲، ل، ۲، پ، آ)؛ ۱۸-ک: به؛ س، ۲، واز ۱۹۱۱ و ۱۹۱۳ یک بیت ساخته و ۱۹۱۱-۱۹۱۳ را انداخته است ۱۹-س، ل، ۲ (نیز ل،
پ، ب: بر ۲۰-ک (نیز لن، ق، ۲، ل، پ)؛ اردویل؛ متن = ل، س، ل، ۲ (نیز ل، ۲، پ، آ، ب)؛ ق این بیت و بیت سپسین را ندارد ۲۱- (ل: ۲)؛ ۲۲- (پ: او به
راه)؛ ل (نیز و)؛ تا پیش شاه؛ متن = س، ک، س، ۲ (نیز لن، ق، ۲، ل، ۲، و، آ)؛ ل، ۲، ب این بیت را ندارند؛ بنداری (۱۹۱۱-۱۹۱۳)؛ فطار بجناح
الرض و خرج من طریق ارمینیه موجع القلب بما جرى علی آبنه حتی قرب من بغداد ۲۳-ل-س، ۲ (نیز لن، و، آ، ب)؛ چو؛ متن تصحیح
قیاسی است ۲۴-ل: زو ۲۵-ل (نیز لن، ل، ۲)؛ ز آگاهی؛ س: آ؛ ازان آگهی؛ متن = س، ق، ک، ل، ۲ (نیز ق، ۲، ل، پ، و، آ، ب)؛ ۲۶- (ا: جفاجوی)
۲۷- (ل: راستان؛ پ: رایشان)؛ ل: آرامش و؛ ل (نیز لن، ل، ۲)؛ ز آرامشان؛ متن = س، ق، ک، س، ۲ (نیز ق، ۲، و، آ، ب)؛ ۲۸-س، ۲: بزرگان پذیره
شدندش ز ۲۹- (ا: مردمی)؛ ک: پس از این بیت افزوده است:

ز هر سو به ایوان شاه آمدند
ز هرگونه گفتند و خسرو شنید
۳۰- (ق، ۲، ل: در)؛ ۳۱-ک: تخت با طوق؛ (ا: تخت زرین؛ پ: نهداند هم طوق)؛ متن = یازده دستنویس دیگر

فهرست‌ها

_____

فهرست نام کسان

- آذرگشسب (ایزد) - نوشین روان ۲۱۵، ۴۱۸۱ هرمزد
 نوشین روان ۳۸۰ پ، ۸۰۷، ۸۵۰ پ، ۱۳۴۷
 آرش - نوشین روان ۲۴۸
 آزادسرو - نوشین روان ۱۰۰۴
 آفریدون (نیز = فریدون) - قباد ۱۸۲، ۱۸۳
 نوشین روان ۳۲۵
 آهرمن - نوشین روان ۲۳۷، ۷۸۰، ۸۷۵، ۸۸۵
 ۱۱۴۲، ۱۵۲۰، ۱۶۶۶، ۱۸۶۵، ۲۴۳۵،
 ۲۴۴۵، ۲۴۸۰، ۲۴۹۶، ۳۸۲۳، ۳۸۴۷، ۴۳۲۳
 هرمزد نوشین روان ۱۵۳، ۷۹۴، ۱۳۹۱ پ،
 ۱۷۸۳، ۱۷۶۸
 آیین گشسب - هرمزد نوشین روان ۱۳۲۴، ۱۳۲۶،
 ۱۷۳۴، ۱۷۳۷، ۱۷۷۷، ۱۷۷۹، ۱۷۹۰،
 ۱۷۹۲، ۱۷۹۷، ۱۸۰۴، ۱۸۱۰، ۱۸۱۹،
 ۱۸۴۲، ۱۸۵۵، ۱۸۶۱، ۱۸۶۵
 ابوالفضل = بو الفضل
 ابوالقاسم (محمود غزنوی) - نوشین روان ۳۹۲۸
 احمد (= محمد ص) - نوشین روان ۱۷۸ پ
 ارجاسپ - نوشین روان ۱۷۸۸، ۱۸۵۷، ۱۸۷۵،
 ۱۹۱۷، ۲۳۰۳، ۲۳۰۴ هرمزد نوشین روان
 ۳۱۹، ۴۹۲، ۱۲۷۵، ۱۲۸۱، ۱۲۸۱ پ
 اردشیر (= اردشیر بابکان) - نوشین روان ۳۹۰،
 ۳۹۲
- اردشیر^۲ (موبد موبدان) - بلاش پیروز ۱۳۵، ۱۳۷،
 ۱۴۳، ۱۴۷، ۱۵۶، ۱۶۱، ۱۶۵، ۱۶۸ پ
 نوشین روان ۱۳۸۳، ۱۸۴۳، ۱۹۰۸، ۲۰۰۵
 استاد (= وستای) - هرمزد نوشین روان ۱۷۵۴ پ
 استاد برزین (= استاد پیروز) - نوشین روان ۵۴۸ پ
 استاد پیروز (= استاد پیروز) - نوشین روان ۵۸۰ پ
 اسفندیار - هرمزد نوشین روان ۳۲۲، ۴۹۱، ۱۶۹۷
 اسقف - نوشین روان ۹۵۹، ۹۵۹ پ (۱۰)، ۴۱۵۱ پ (۳)
 اسکندری (نیز = اسکندر، سکندر) - نوشین روان
 ۴۲۸۴، ۵۰۰ پ
 آشتاد پیروز (نیز = استاد پیروز، استاد برزین،
 خراسای برزین) - نوشین روان ۵۴۸
 آفراسیاب - نوشین روان ۱۷۸۸، ۱۸۵۷، ۱۸۷۲،
 ۱۸۷۵، ۱۹۱۷، ۲۳۰۱ هرمزد نوشین روان
 ۱۲۷۵
 اندال (= ایراک) - هرمزد نوشین روان ۲۹۰ پ
 اورمزد - نوشین روان ۳۵۳۸
 آهرمن (نیز = آهرمن، اهریمن) - نوشین روان
 ۲۴۷۵
 اهریمن = آهرمن، اهریمن
 ایراک (نیز = اندال) - هرمزد نوشین روان ۲۹۰
 ایزدگشسب^۱ - هرمزد نوشین روان ۸۰۶، ۸۱۶ پ،
 ۱۰۶۲، ۱۱۱۳، ۱۲۹۱، ۱۳۰۰، ۱۴۲۴،
 ۱۴۲۷، ۱۴۲۹، ۱۵۷۰

بهمن^۱ (از مهتران زمان نوشین روان) -

نوشین روان ۱۵۱۱

بهمن^۲ - نوشین روان ۳۸۴۳

بهمن^۳ (امشاسپند) - نوشین روان ۳۵۳۸

بیداگشسپ (بندآگشسپ) - هرمزد نوشین روان

۴۶۴ پ، ۸۰۷ پ، ۱۵۴۰ پ، ۱۵۸۹ پ،

۱۵۹۱ پ

بیورد (نیز - بیروز^۳) - هرمزد نوشین روان ۱۷۵۵

پرموده (نیز - برموده، بزموده، بزموده) - هرمزد

نوشین روان ۷۱۲، ۹۷۰، ۹۸۴، ۱۰۲۱،

۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۸،

۱۰۴۴، ۱۰۵۷، ۱۰۶۹، ۱۰۸۳، ۱۱۰۱،

۱۱۰۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۸۱، ۱۱۹۶،

۱۲۰۶، ۱۲۱۲، ۱۳۰۵، ۱۳۱۰، ۱۳۱۲،

۱۳۱۴، ۱۳۴۰، ۱۳۴۳، ۱۳۶۲، ۱۳۶۵،

۱۵۵۳، ۱۵۵۱، ۱۷۲۰

پرویز (نیز - خسرو^۲) - هرمزد نوشین روان ۲۳۹،

۲۴۱، ۲۴۵، ۲۵۱، ۱۶۸۱ پ، ۱۷۲۵ پ،

۱۷۳۷ پ، ۱۷۵۶ پ، ۱۹۱۸ پ (۲)

پرویز خسرو (- خسرو^۲) - هرمزد نوشین روان

۱۶۷۹

پلاش (- بلاش) - پیروز یزدگرد ۴۵ پ، ۴۷ پ،

۱۳۶ پ بلاش پیروز پ، ۲۳ پ، ۳۰ پ،

۳۸ پ، ۱۷۲ پ، ۱۷۵ پ، ۱۸۵ پ، ۱۸۹ پ

بیداگشسپ (- بندآگشسپ) - هرمزد نوشین روان

۴۶۴ پ، ۸۰۷ پ، ۱۵۴۰ پ، ۱۵۸۹ پ،

۱۵۹۱ پ

پیران (پیران ویسه) - هرمزد نوشین روان ۴۹۰ پ

پیروز^۱ - یزدگرد بهرام گور ۲۲ - هرمزد یزدگرد ۲،

۱۱، ۱۳، ۱۶، ۱۸۴ پ پیروز یزدگرد ۲۰، ۳۵،

۴۳، ۴۴، ۴۷، ۴۷ پ، ۵۳، ۶۹، ۸۱، ۹۳، ۹۸،

۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۹، ۶۰۴، ۶۲۷، ۶۳۲، ۶۴۷،

۶۵۵، ۶۵۳، ۷۸۶، ۷۸۴، ۷۹۴، ۷۹۸، ۷۹۴، ۷۰۸، ۷۷۸ پ،

۸۲۸، ۸۲۹، ۸۴۰، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۴ پ، ۸۲۳، ۸۲۱،

۸۸۶، ۹۰۱، ۹۰۵، ۹۱۴، ۹۲۵، ۹۲۵، ۹۳۵، ۹۸۰،

۹۸۷ پ، ۹۹۰، ۹۹۴، ۱۰۱۳، ۱۰۱۸، ۱۰۲۴،

۱۰۳۵، ۱۰۴۷، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۶۰،

۱۰۶۲، ۱۰۶۶، ۱۱۰۰، ۱۱۰۶، ۱۱۵۸،

۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۳، ۱۲۱۲، ۱۲۱۹،

۱۲۲۱، ۱۲۳۳، ۱۲۳۶، ۱۲۴۵، ۱۲۵۲،

۱۲۵۴، ۱۲۶۶، ۱۲۸۴، ۱۳۲۲ پ، ۱۳۶۴،

۱۳۶۷، ۱۳۷۰، ۱۳۷۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۷،

۱۴۰۹، ۱۴۱۲، ۱۴۱۸، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲،

۱۴۲۳، ۱۴۲۶، ۱۴۴۲، ۱۴۴۹، ۱۴۵۱،

۱۴۵۴، ۱۴۷۶، ۱۴۸۰، ۱۴۸۲، ۱۴۸۸،

۱۵۰۲، ۱۵۰۴، ۱۵۰۹، ۱۵۱۶، ۱۵۱۷،

۱۵۲۶، ۱۵۲۷، ۱۵۶۱، ۱۵۷۷، ۱۵۹۷،

۱۶۰۹، ۱۶۱۸، ۱۶۵۸، ۱۶۸۱، ۱۶۸۵،

۱۶۸۷، ۱۶۹۱، ۱۷۰۲، ۱۷۰۸ پ (۶)،

۱۷۲۵ پ، ۱۷۷۷، ۱۸۵۱، ۱۸۵۴، ۱۸۵۶،

۱۸۶۹، ۱۸۷۴ پ

بهرام آذر مهان - هرمزد نوشین روان ۱۴۶، ۱۵۵،

۱۶۲، ۱۶۴، ۱۶۶، ۱۶۹، ۱۷۵، ۱۹۰،

۱۹۶۴ پ، ۱۹۸، ۲۱۹، ۲۲۱، ۲۲۱ پ، ۲۲۴

بهرام بهرام^۱ (- بهرام، چوبینه، چوبین) - هرمزد

نوشین روان ۴۰۳

بهرام بهرام^۲ (از سرداران بهرام چوبینه) - هرمزد

نوشین روان ۴۵۸، ۹۱۸، ۹۲۱، ۹۲۵، ۱۵۴۰،

۱۵۸۴، ۱۵۸۶

بهرام گور - پیروز یزدگرد ۵۰، ۵۷، ۶۰

نوشین روان ۱۸۵۴، ۲۳۱۰

بهراد - قباد ۳۱۸

- جاللیق - نوشین روان ۵۹۳، ۷۸۶، ۸۹۵، ۹۰۳، ۴۱۹۳
- جاماسپ ۱ - قباد ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۹۱، ۱۹۸، ۱۹۹
- هرمزد نوشین روان ۱۶۴۸ پ
- جاماسپ ۲ - هرمزد نوشین روان ۱۶۹۰
- جم (جمشید) - نوشین روان ۳۸۴۱
- جمشید - پیروز یزدگرد ۹ بلاش پیروز ۳۷ قباد ۳۷۶ پ نوشین روان ۸۱۳ پ
- جمهور - نوشین روان ۲۸۵۰، ۲۸۵۵، ۲۸۶۳، ۲۸۷۳، ۲۹۳۴، ۲۹۲۲، ۲۸۸۴، ۳۰۲۳، ۳۰۱۲
- جهود - نوشین روان ۹۱۰، ۱۶۰۱، ۱۶۰۶، ۱۶۱۳، ۱۶۱۹، ۱۶۳۴، ۱۶۵۲، ۱۶۵۲ پ، ۱۶۸۹، ۳۸۲۳، ۱۷۱۶، ۱۷۰۵، ۱۷۰۰، ۱۶۹۴، ۱۶۹۱
- چغانیش (- فغانیش ۲) - نوشین روان ۱۹۱۱ پ، ۱۸۳۶ پ
- چوبین (نیز - بهرام ۲) - هرمزد نوشین روان ۱۷۸۰
- چوبینه (نیز - بهرام ۲) - هرمزد نوشین روان ۳۸۱، ۹۸۷ پ، ۱۳۲۵، ۱۳۳۶
- حمزه (- عمرو) - هرمزد نوشین روان ۲۹۳ پ
- حیدر (= علی (ع)) - نوشین روان ۱۷۸ پ
- حیدر هاشمی (علی (ع)) - نوشین روان ۱۷۹ پ (۸)
- خاتون - نوشین روان ۲۱۶۰، ۲۱۶۳، ۲۱۷۷، ۲۱۸۸، ۲۱۹۳، ۲۱۸۱، ۲۲۲۰، ۲۲۲۲ هرمزد نوشین روان ۳۵۵، ۳۶۱، ۳۶۶
- خاقان - نوشین روان ۱۷۵۴، ۱۷۵۵، ۱۷۵۸، ۱۷۶۳، ۱۷۷۲، ۱۷۷۷، ۱۷۸۰، ۱۷۸۶، ۱۷۹۰، ۱۷۹۲، ۱۷۹۷، ۱۸۲۶، ۱۸۳۱، ۱۸۳۷
- ۱۰۲، ۱۰۸، ۱۱۳، ۱۱۶، ۱۲۳، ۱۳۴ بلاش پیروز ۲۷، ۴۲، ۵۹، ۱۱۸، ۱۲۲، ۱۳۴، ۱۵۸، ۱۷۹ قباد ۳ نوشین روان ۹۰۵، ۹۲۶، ۹۳۴، ۱۸۶۸، ۱۸۶۸، ۲۳۱۲، ۲۳۱۲، ۱۶۳۹
- پیروز ۲ (از سرداران خسرو پرویز) - هرمزد نوشین روان ۱۷۵۳
- پیروز ۲ (- بیورد) - هرمزد نوشین روان ۱۷۵۵ پ
- تاج (- ماخ) - هرمزد نوشین روان ۱۵
- تازیان (نیز - تازی) - نوشین روان ۴۵۰، ۴۷۹، ۹۷۶ پ (۱)، ۱۹۲۰ هرمزد نوشین روان ۳۰۷، ۳۰۷ پ
- تازی (نیز - تازیان) - قباد ۲۱۰ نوشین روان ۳۰۸، ۱۶۵۷، ۳۵۰۰، ۳۵۰۳، ۳۵۰۴ هرمزد نوشین روان ۸۹۰، ۸۸۵، ۸۹۱، ۱۳۰۲، ۱۳۵۴ ترسا - نوشین روان ۳۸۲۳، ۹۶۵
- ترک (نیز - ترکان) - پیروز یزدگرد ۵۸، ۵۱ بلاش پیروز ۱۲۶ نوشین روان ۳۲۰، ۱۸۴۸، ۱۸۴۷، ۱۸۴۸، ۱۸۴۹، ۱۸۶۲، ۲۲۹۲، ۲۳۱۷، ۲۳۹۷، ۲۴۰۷ هرمزد نوشین روان ۱۸۲، ۲۲۱، ۲۲۱ پ، ۳۱۰، ۳۸۳، ۹۲۴، ۹۲۴، ۹۷۳، ۱۰۵۰، ۱۰۹۱، ۱۵۵۱، ۱۶۷۶
- ترکان (نیز - ترک) - پیروز یزدگرد ۴۸، ۱۱۴ بلاش پیروز ۱۰۷، ۱۳۹، ۱۸۰ نوشین روان ۳۱۵، ۱۷۸۵، ۲۳۱۹ هرمزد نوشین روان ۳۷۵، ۴۷۸، ۶۲۴، ۶۶۷ پ، ۶۷۹ پ، ۶۸۵، ۷۸۶، ۷۸۶، ۹۰۳، ۹۵۶، ۹۷۲، ۹۷۵، ۱۰۷۲، ۱۰۷۴، ۱۰۷۹، ۱۰۸۲، ۱۱۰۷، ۱۱۱۸، ۱۱۲۲، ۱۱۵۰، ۱۱۶۸، ۱۶۵۵
- تگینان - هرمزد نوشین روان ۱۱۲۰
- تور - هرمزد نوشین روان ۸۲۶
- تهمتن (نیز - رستم) - هرمزد نوشین روان ۵۲۰

۸۳۱، ۸۰۰، ۷۹۶، ۷۹۳، ۷۷۴، ۷۰۵، ۶۹۳
 ۸۹۷، ۸۹۰، ۸۸۶، ۸۸۴، ۸۸۱، ۸۴۴، ۸۳۶
 ۱۰۲۵، ۱۰۲۰، ۹۹۸، ۹۹۵، ۹۶۵، ۹۳۷
 ۱۰۵۳، ۱۰۵۱، ۱۱۱۹، ۱۰۷۸، ۱۰۴۸
 ۱۷۲۰، ۱۶۵۵

سرخاب (ع- سوفرای) - پیروز یزدگرد ۴۶

سوفرای (سرفرا - سوفرای)

سوفرای (سرفرا - سوفرای)

سروش - هرمزد نوشین روان ۱۷۱۸

شُف - نوشین روان ۹۴۳

سکندر (ع- اسکندر) - نوشین روان ۵۰۰

شکوبا - نوشین روان ۷۸۶، ۷۸۶، ۹۵۷، ۱۴۵۱ (۳)

سنجه - نوشین روان ۱۷۹۰

سوفرائی (ع- سوفرای) - بلاش پیروز ۱۵۹، ۱۸۰

سوفرای (سوفرا؛ نیز ع- سوفزای)، سرفرای)،

سرفزای)، سوفزای)، سرفرا)، سرخاب، سهراب -

پیروز یزدگرد ۴۶ بلاش پیروز ۲۴، ۲۷،

۴۳، ۶۱، ۶۶، ۸۲، ۸۶، ۹۵، ۹۷، ۱۰۰، ۱۰۶،

۱۱۳، ۱۲۷، ۱۳۲، ۱۵۹، ۱۷۳، ۱۸۰، ۱۸۳

قباد ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۷، ۴۹، ۶۳، ۶۵، ۷۸، ۸۱

۱۰۴، ۱۱۶، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۸ هرمزد

نوشین روان ۱۶۴۱، ۱۶۴۷

سوفزای (سوفرا - سوفرای)

سوفزای (سوفرا - سوفرای)

سهراب (ع- سوفرای) - پیروز یزدگرد ۴۶

سیاوش (نیز ع- سیاوش) - هرمزد نوشین روان

۱۳۳۲

سیاوش - هرمزد نوشین روان ۴۹۰، ۹۱۹، ۱۲۷۸،

۱۵۴۰

سیماوه بُرزین - سیماه بُرزین

سیماوه بُرزین - سیماه بُرزین

رستم (نیز ع- تهمن) - هرمزد نوشین روان ۴۸۷،

۵۱۳، ۵۱۶، ۵۱۸، ۸۳۵۲، ۸۳۳۲، ۸۴۳۲، ۹۸۱،

۱۶۳۳، ۱۶۳۰

رَشَواد - نوشین روان ۵۳۳

رودکی - نوشین روان ۳۵۰۹

زادفَرخ (نیز ع- رادفرخ) - نوشین روان ۱۵۰۹

هرمزد نوشین روان ۴۰۱

زردشت - قباد ۳۱۱

زردهشت ۱ - نوشین روان ۷۵۳

زردهشت ۲ (موبد موبدان هرمزد) - هرمزد

نوشین روان ۷۴، ۱۰۸

زرمهر - قباد ۱۲۶، ۱۲۹، ۱۳۵، ۱۳۸، ۱۴۴، ۱۵۳،

۱۵۷، ۱۹۹، ۳۱۸ هرمزد نوشین روان

۱۶۵۱، ۱۶۵۰

زَرَوان - نوشین روان ۱۵۹۴، ۱۶۰۱، ۱۶۰۶،

۱۶۱۳، ۱۶۱۸، ۱۶۲۹، ۱۶۳۳، ۱۶۳۷،

۱۶۵۱، ۱۶۵۵، ۱۶۶۹، ۱۶۷۴، ۱۶۷۵،

۱۶۸۲، ۱۶۸۵، ۱۶۸۸، ۱۶۹۵، ۱۷۰۰،

۱۷۱۶، ۱۷۰۵

ساسان (= ساسانیان) - نوشین روان ۲۹۹ هرمزد

نوشین روان ۱۷۲۹

ساسانیان - نوشین روان ۴۵۰۲ هرمزد نوشین روان

۱۷۲۹

سام اسفندیار - هرمزد نوشین روان ۱۷۵۵

ساوه (از مهتران زمان نوشین روان) - نوشین روان

۱۵۱۱

ساوه شاه - هرمزد نوشین روان ۲۷۶، ۲۷۷، ۳۰۸،

۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۶، ۳۳۷، ۳۴۳، ۴۱۹، ۴۲۰،

۴۴۱، ۴۷۷، ۵۵۳، ۵۸۶، ۶۰۰، ۶۰۵، ۶۰۷،

۶۱۷، ۶۲۶، ۶۳۴، ۶۳۹، ۶۵۰، ۶۶۶، ۶۷۹،

- طوس - هرمزد نوشتین روان ۱۶۳۸
 طهمورتی - نوشتین روان ۹۰۷
- عاتفر - عاتفر
 عباس - هرمزد نوشتین روان ۲۹۳
 عرب - نوشتین روان ۴۲۷
 عَزیر - قباد ۳۱۳ نوشتین روان ۷۵۳
 علی (ع) - نوشتین روان ۹۸۰
 عمرو (نیز - حمزه) - هرمزد نوشتین روان ۲۹۳
- عاتفر (نیز - عاتفر) - نوشتین روان ۱۷۷۶، ۱۷۷۹، ۱۷۹۲، ۱۸۰۱، ۱۸۱۲، ۱۸۱۷، ۱۸۵۳، ۱۸۵۸، ۱۹۶۲
- فرآیین - قباد ۳۱۸
 فرفورفوس - فرفورفوس
 فرفورفوس (نیز - فرفورفوس، فرفورفوس، فرفورفوس)
 فرفورفوس - نوشتین روان ۶۱۹، ۶۳۰، ۶۹۸
- فرفورفوس - فرفورفوس
 فرفورفوس - فرفورفوس
 فرهاد - نوشتین روان ۵۴۷
 فریدون (نیز - آفریدون) - قباد ۳۱۳ هرمزد نوشتین روان ۹۴۴
 فغانیش ۱ - هرمزد یزدگرد ۵، ۴
 فغانیش ۲ - نوشتین روان ۱۸۳۶، ۱۹۱۱، ۲۳۱۳، ۲۳۲۷
 فغانی (نیز - فغانیش ۱) - هرمزد یزدگرد ۸، ۸
 فغفور - نوشتین روان ۱۹۵۹، ۲۰۱۶، ۲۰۱۶، ۲۱۶۱، ۳۱۰۵
 هرمزد نوشتین روان ۳۶۲، ۶۲۰، ۶۲۶، ۶۲۹، ۶۴۶، ۷۷۵
 فور - نوشتین روان ۲۸۵۰
- سیماه بُرژین (نیز - سیمای بُرژین، سیماوهُ بُرژین، سیماره بُرژین) - هرمزد نوشتین روان ۱۵۱، ۱۵۶، ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۶۹، ۱۷۲، ۱۸۸
 سیمای بُرژین - سیماه بُرژین
 شاپور (از بزرگان زمان نوشتین روان) -
 نوشتین روان ۱۳۸۳، ۱۴۴۳
 شاپور اُرژند - نوشتین روان ۲۳۰۷
 شاپور رازی - قباد ۴۹، ۵۲، ۵۶، ۵۷ (شاپور مهرک نژاد)، ۶۶، ۷۳، ۷۵، ۸۱، ۸۴، ۹۹
 شادان بُرژین - نوشتین روان ۳۳۸۳
 شاهک - هرمزد نوشتین روان ۱۳۳۴، ۱۳۳۵
 شاهوی (نیز - ماهوی) - نوشتین روان ۲۸۴۸۲
 شئاس - نوشتین روان ۸۹۶
 شُتن - نوشتین روان ۱۰۴۸
 شیرزیل - هرمزد نوشتین روان ۱۷۵۳
 شیروی بهرام - نوشتین روان ۵۴۶، ۷۳۴، ۷۳۶
 ضحاک - قباد ۱۸۲ نوشتین روان ۸۱۳ پ
- طلحند - طلحند
 طلحند (نیز - طلحند) - نوشتین روان ۲۸۴۷، ۲۸۷۶، ۲۹۲۱، ۲۹۴۴، ۲۹۶۲، ۲۹۷۶، ۲۹۹۸، ۳۰۰۱، ۳۰۰۵، ۳۰۱۰، ۳۰۲۰، ۳۰۲۶، ۳۰۲۸، ۳۰۳۳، ۳۰۴۷، ۳۰۴۹، ۳۰۶۲، ۳۰۷۹، ۳۰۹۸، ۳۱۰۷، ۳۱۱۵، ۳۱۱۷، ۳۱۴۳، ۳۱۴۶، ۳۱۵۰، ۳۱۵۳، ۳۱۶۵، ۳۱۷۶، ۳۱۸۰، ۳۲۱۹، ۳۲۳۶، ۳۲۵۴، ۳۲۵۵، ۳۲۷۶، ۳۲۸۱، ۳۲۸۴، ۳۲۹۵، ۳۳۰۴، ۳۳۰۵، ۳۳۰۷، ۳۳۱۰، ۳۳۳۴، ۳۳۳۶، ۳۳۷۷، ۳۳۷۹، ۳۳۸۱ پ
 (8.2)

قارن - هرمزد نوشین روان ۱۶۴۱

قباد (نیز - کیباد۲) - پیروز یزدگرد ۴۳، ۱۱۸،
 ۱۲۴، ۱۳۳، بلاش پیروز ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۲،
 ۱۴۷، ۱۵۵، ۱۶۰، ۱۶۸، ۱۷۲، ۱۷۵، ۱۸۸،
 ۱۸۹، قباد ۱، ۲۴، ۳۸، ۱۰۰۲، ۱۱۶، ۱۱۷،
 ۱۲۱، ۱۲۳، ۱۳۰، ۱۳۹، ۱۵۹، ۱۶۱، ۱۷۱،
 ۱۷۸، ۱۸۱، ۱۸۴، ۱۹۰، ۲۱۰، ۲۱۳، ۲۲۱،
 ۲۴۱، ۲۴۵، ۲۴۸، ۲۵۸، ۲۷۱، ۲۷۹، ۲۹۶،
 ۳۰۹،
 نوشین روان ۸۱، ۱۱۱، ۳۸۷، ۳۸۷۶،
 ۴۱۲۷، ۴۲۸۲، ۴۴۵۶، ۴۴۶۴، هرمزد
 نوشین روان ۱۶۴۷، ۱۶۴۹،

قراخان - نوشین روان ۳۸۳۲

قیصر - نوشین روان ۴۳۵، ۴۳۸، ۴۴۱، ۴۴۴، ۴۵۲۲،
 ۴۶۱، ۴۷۰، پ، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۵، ۴۷۹، ۴۸۸،
 ۵۰۸، ۵۱۲، ۶۰۳، ۶۰۸، ۶۱۵، ۶۱۵ (۱، ۲، ۳)،
 ۶۱۷، ۶۵۷، ۶۶۹، ۶۷۲، ۶۹۹، ۷۰۱، ۷۰۴،
 ۷۰۶، ۷۱۴، ۷۲۰، ۷۳۵، ۷۸۸، پ، ۷۸۹، ۷۹۰،
 ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۵۰، ۹۱۱، ۱۸۳۳، ۲۳۶۴،
 ۲۳۶۸، ۳۶۰۱، ۳۶۰۸، ۳۶۲۶، ۳۶۵۵،
 ۳۶۵۷، ۳۶۶۴، ۳۶۸۲، ۴۱۳۰،
 ۴۱۴۰، ۴۱۴۱، ۴۱۴۴، ۴۱۴۶، ۴۱۵۰،
 ۴۱۵۱، پ (۱، ۴)، ۴۱۵۳، ۴۱۵۶، ۴۱۵۹،
 ۴۱۶۴، ۴۱۷۹، ۴۱۸۹، ۴۲۶۴، ۴۲۷۲،
 ۴۲۷۶، ۴۲۸۳، ۴۲۹۶، ۴۳۰۰، پ (۱، ۵، ۶،
 ۱۵، ۱۹، ۲۴، ۲۶، ۳۰) هرمزد نوشین روان
 ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۸۷، پ، ۳۲۴، ۳۲۷، ۳۲۹

کرزاسپ - نوشین روان ۳۷۷۴

کرزبان (- گرزبان) - نوشین روان ۲۶۶۶، پ
 کسری (نیز - نوشین روان، خسرو ۱) - قباد ۱۸۰،
 ۲۰۰، ۲۸۵، ۲۹۴، ۲۹۶، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۲،
 ۳۰۴، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۳۵، ۳۳۹، ۳۴۲، ۳۴۵،
 ۳۵۰، ۳۵۶، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۷۷، ۳۸۰،
 نوشین روان ۱۵، ۸۴، ۱۰۹، ۱۷۸، ۱۸۹،
 ۲۰۲، ۲۱۵، ۲۹۴، ۳۵۱، ۳۸۱، ۴۶۱، ۴۷۴،
 ۴۸۹، ۴۹۱، ۵۰۴، ۵۶۳، ۶۰۴، ۶۵۲، ۶۹۹،
 ۷۰۳، ۷۱۸، ۷۳۹، ۷۶۴، ۷۷۳، ۷۸۲، ۷۸۸، پ،
 ۷۹۲، ۸۰۹، ۸۱۵، ۸۲۱، ۸۸۸، ۹۱۶، ۹۲۰،
 ۹۲۹، ۹۹۱، ۱۰۰۴، ۱۰۳۱، ۱۰۳۶، ۱۰۴۵،
 ۱۰۴۶، ۱۰۶۹، ۱۰۹۱، ۱۱۲۷، ۱۵۰۵،
 ۱۵۱۲، ۱۵۶۶، ۱۵۷۷، ۱۶۲۳، ۱۶۵۶،
 ۱۶۸۶، ۱۷۳۲، ۱۷۵۰، ۱۷۵۸، ۱۷۶۱،
 ۱۸۲۷، ۱۸۴۵، ۱۹۲۸، ۱۹۵۰، ۲۰۳۶،
 ۲۰۹۲، ۲۱۳۱، ۲۱۵۴، ۲۲۵۰، ۲۲۷۴،
 ۲۲۸۸، ۲۳۱۴، ۲۳۵۶، ۲۳۶۲، ۲۳۸۷،
 ۲۴۷۰، ۲۴۷۶، ۲۴۸۱، ۲۵۳۸، ۲۵۶۴،
 ۲۵۶۷، ۲۵۶۹، ۲۶۱۶، ۲۶۲۶، ۲۶۵۴،
 ۲۶۸۰، ۲۷۴۶، ۲۸۰۸، ۲۸۴۳، ۳۲۸۲، پ،
 ۳۴۰۹، ۳۴۸۲، ۳۵۱۹، ۳۵۴۳، ۳۶۰۰، پ،
 ۳۶۵۲، ۳۶۹۰، ۳۸۶۶، پ، ۴۱۲۹، ۴۱۳۱،
 ۴۱۳۶، ۴۱۴۴، ۴۱۴۶، ۴۱۵۱، پ (۵)،
 ۴۱۵۲، ۴۱۷۳، ۴۲۶۶، ۴۳۰۰، پ (۴، ۷، ۱۶)،
 ۴۳۱۰، ۴۳۴۲، ۴۴۴۰، ۴۵۱۴،
 هرمزد نوشین روان ۱۷۷، ۲۲۲، ۹۴۱،
 پ، ۱۷۵۳، ۱۶۶۳

کشانی - نوشین روان ۱۸۰۶

کنارنگ - نوشین روان ۱۳۲۶

کوجیان (- کوفچی) - نوشین روان ۳۹۸، پ

کوج (- کوفج) - نوشین روان ۴۰۲، پ، ۱۷۴۴،

کاموس - هرمزد نوشین روان ۸۳۵، پ، ۸۴۳،

کاوس - نوشین روان ۳۸۴۱، هرمزد نوشین روان

۱۶۳۸، ۱۶۲۷، ۴۸۷، ۴۸۶

کرجیان (- کوفچی) - نوشین روان ۳۹۸، پ

- ۳۰۰۵، ۳۰۲۶، ۳۰۳۴، ۳۰۴۵، ۳۰۴۸
 ۳۰۶۳، ۳۰۷۳، ۳۰۷۶، ۳۰۷۹، ۳۰۹۸
 ۳۱۰۷، ۳۱۱۹، ۳۱۳۹، ۳۱۵۶، ۳۱۶۵
 ۳۱۷۱، ۳۱۷۶، ۳۱۸۶، ۳۱۸۸، ۳۱۸۹
 ۳۲۱۸، ۳۲۱۸، ۳۲۱۹، ۳۲۲۱، ۳۲۲۲
 ۳۲۳۷، ۳۲۳۷، ۳۲۷۸، ۳۲۷۹
 ۳۳۰۳، ۳۳۰۵، ۳۳۰۶، ۳۳۱۰، ۳۳۱۵
 ۳۳۳۲، ۳۳۳۶، ۳۳۳۸، ۳۳۴۲، ۳۳۴۶
 گودرز-هرمزد نوشین روان ۱۶۳۸، ۱۶۳۰
 گودرز کشوادگان-هرمزد نوشین روان ۴۸۹
 گیل-نوشین روان ۳۷۱۳، ۴۲۳، ۲۰۷، ۷۴
 گیلی-نوشین روان ۱۹۷۲
 گیو-هرمزد نوشین روان ۱۶۳۸
 گیومرتی-نوشین روان ۹۰۷
 لوج (ع کوفج)-نوشین روان ۴۰۲
 لوجیان (ع کوفجی)-نوشین روان ۳۹۸
 لهراسپ-هرمزد نوشین روان ۱۲۸۰۲، ۳۲۰
 ۱۷۵۵
 ماخ (نیز ع تاج)-هرمزد نوشین روان ۱۶
 مأمون-نوشین روان ۳۵۰۱
 ماه آذر-هرمزد نوشین روان ۶۸
 ماهوی (ع شاهی)-نوشین روان ۲۸۴۸۲
 مای-نوشین روان ۲۸۸۰، ۲۸۷۸، ۲۸۷۲، ۲۸۶۹
 ۲۹۳۶، ۲۹۶۳، ۳۰۱۶، ۳۰۲۳
 محمد (ص)-نوشین روان ۳۸۶۲
 محمد علیه السلام-قیاد ۳۸۰
 محمود (= پادشاه غزنوی)-نوشین روان ۹۸۰
 (3)، ۳۵۱۳، ۳۸۶۲، ۳۸۶۴، ۴۱۲۷
 مزدک-قیاد ۲۱۲، ۲۱۸، ۲۳۱، ۲۴۱، ۲۴۷، ۲۶۱
 ۲۷۶، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۹۵، ۲۹۶
 کوچ (نیز ع کوفج)-نوشین روان ۲۳۵۲
 کوفج-نوشین روان ۲۳۵۲، ۱۷۴۴، ۴۰۲
 کوفجی-نوشین روان ۳۹۸ (بندهای: کرفجان)
 کیان-قیاد ۲۰۸، ۴۹۷، ۴۵۰۲، ۴۵۰۲
 نوشین روان ۱۴۰۴
 کیخسرو-بلاش پیروز ۳۷، ۳۷، ۳۷
 هرمزد نوشین روان ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۱
 کی شاه (ع گرشاه)-نوشین روان ۴۳۳۱
 کیقباد ۱-بلاش پیروز ۳۷، ۳۷، ۳۷
 ۱۶۷۷، ۱۲۸۱
 کیقباد ۲ (نیز ع قباد)-پیروز یزدگرد ۱۲۴
 اپ بلاش پیروز ۱۳۴، ۱۶۵، ۳۵، ۴۲، ۵۱، ۵۷
 ۱۶۵، ۱۹۳، ۲۱۷، ۳۲۳، ۳۲۳
 نوشین روان ۲۷۴
 هرمزد نوشین روان ۱۵۰۶، ۱۵۰۶، ۱۶۴۸
 اپ کیومرث (ع گرشاه)-نوشین روان ۴۳۳۱
 گردیه-هرمزد نوشین روان ۱۵۶۱، ۱۵۶۶، ۱۶۱۰، ۱۶۸۲
 گرزبان (نیز ع کرزبان)-نوشین روان ۲۶۶۶
 گرشاه (نیز ع کی شاه، کیومرث)-نوشین روان ۴۳۳۰
 گستهم-هرمزد نوشین روان ۱۷۷۴، ۱۸۷۵، ۱۸۸۱
 ۱۸۸۳، ۱۸۹۱، ۱۹۰۲
 گشتاسپ-نوشین روان ۲۳۰۴
 هرمزد نوشین روان ۱۲۸۰، ۳۲۰
 گشسپ ۱-نوشین روان ۵۴۸، ۳۷۶۰
 گشسپ ۲-هرمزد نوشین روان ۴۰۳، ۱۵۲۶، ۱۶۵۸
 گشسپ ۳ (ع آیین گشسپ)-هرمزد نوشین روان ۱۷۹۲
 گؤ-نوشین روان ۲۸۵۹، ۲۸۶۱، ۲۸۶۲، ۲۸۷۴
 ۲۸۷۷، ۲۹۱۹، ۲۹۴۳، ۲۹۴۵، ۲۹۵۰
 ۲۹۶۲، ۲۹۷۵۲، ۲۹۹۹۸، ۳۰۰۱، ۳۰۰۲

همدان گشسپ (نیز - مهران گشسپ) هرمزد
نوشین روان ۸۰۹، ۱۵۲۹، ۱۶۰۰، ۱۶۰۳

هوشنگ - نوشین روان ۹۰۷

هیئال (نیز - هیتالیان؛ بندهای: هیاطله) - هرمزد

یزدگرد ۳، ۴ پیروز یزدگرد ۵۵، ۵۸

بلاش پیروز ۱۷۶ قباد ۱۴۷، ۱۶۵

نوشین روان ۱۷۵۴، ۱۷۵۵، ۱۷۷۴، ۱۷۷۵،

۱۸۰۰، ۱۸۲۸، ۱۸۳۷، ۱۸۳۹، ۱۸۴۷،

۱۸۴۹، ۱۸۵۰، ۱۸۵۱، ۱۸۶۵، ۱۸۷۴،

۱۸۹۵، ۱۹۶۱، ۲۳۱۷

هیتالیان (نیز - هیئال) - هرمزد یزدگرد ۱۲ قباد

۱۷۶ نوشین روان ۱۷۹۸، ۱۸۱۳، ۱۸۳۴،

۱۸۵۴، ۲۰۱۲، ۲۱۶۴

یزدان گشسپ - هرمزد نوشین روان ۱۷۳۴ پ

یزدگرد ۱ (بزه‌گر) - هرمزد یزدگرد ۱۰ نوشین روان

۲۳۰۹

یزدگرد ۲ (یزدگرد سوم) - نوشین روان ۴۳۳۱

یزدگرد دبیر - نوشین روان ۱۳۸۳، ۱۴۰۱، ۱۴۳۲،

۱۴۴۱، ۱۵۱۱، ۱۸۴۳، ۱۹۰۸، ۲۱۰۲،

۲۶۸۱ پ، ۲۸۴۰

یلاش - بلاش

یلان سینه (نیز - یل سینه) - هرمزد نوشین روان

۸۰۸، ۱۰۶۱، ۱۱۱۲، ۱۴۲۸، ۱۴۳۱، ۱۴۳۹،

۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۵۳۹، ۱۵۷۸، ۱۵۷۹،

۱۶۵۸، ۱۶۷۲

یل سینه (- یلان سینه) - هرمزد نوشین روان ۴۵۹

۴۱۳۶ پ، ۴۲۶۵، ۴۲۸۱، ۴۲۸۲ پ، ۴۳۰۰ پ

(۱۳، ۳۵)، ۴۳۳۴، ۴۴۴۵، ۴۴۴۸، ۴۴۵۲،

۴۴۵۵ هرمزد نوشین روان ۲۰۷، ۲۱۰،

۲۱۲، ۲۸۷، ۳۸۵، ۹۴۱، ۱۶۶۰

وستای (نیز - استاد، وستوی، شاپور) - هرمزد

نوشین روان ۱۷۵۴

وستوی (- وستای) - هرمزد نوشین روان ۱۷۵۴ پ

هرمز - یزدگرد بهرام گور ۲۲، ۲۳ هرمزد یزدگرد

۱، ۱۴، ۱۵، ۱۸۲ پیروز یزدگرد ۴۲، ۱۱۸

هرمز (د) ۱ - نوشین روان ۳۸۶۶ پ، ۳۸۶۷، ۳۸۷۲،

۴۳۲۰، ۴۳۵۱، ۴۳۵۶، ۴۴۴۲، ۴۴۵۳،

۴۴۵۵، ۴۵۱۳، ۴۵۱۷ هرمزد نوشین روان

۱۳، ۱۷، ۷۰، ۹۹، ۱۱۷، ۱۳۴، ۱۸۴، ۱۸۶،

۱۹۷، ۲۰۵، ۲۱۳، ۲۱۸، ۲۲۳، ۲۲۷، ۲۵۴،

۲۶۹، ۲۸۱، ۲۸۷، ۲۹۴، ۲۹۶، ۲۹۷ پ،

۳۵۰، ۳۵۰، ۴۲۴، ۵۲۸، ۵۳۲، ۵۸۴، ۷۸۲،

۱۳۹۱ پ، ۱۴۶۹، ۱۴۶۹ پ (۱، ۴)، ۱۵۰۸،

۱۶۶۰، ۱۶۶۳ پ، ۱۶۷۳، ۱۶۷۴، ۱۶۷۶،

۱۷۲۷، ۱۷۳۲، ۱۷۳۸، ۱۷۴۱، ۱۷۷۳،

۱۸۸۶، ۱۹۲۶ پ (۱)

هرمز (د) ۲ (- داد هرمزد) - قباد ۳۰۵ پ

هرمز خرداد (نیز - هرمزد خرداد) - نوشین روان

۵۵۰

هرمز خرداد - هرمزد خرداد

فهرست نام جای‌ها

- اسپهان-نوشین‌روان ۷۲
 اسطخر (نیز = سطرخر، اصطخر)-قباد ۳۰۶
 هرمزد‌نوشین‌روان ۲۲۹
 اسطخر (= اسطخر)-قباد ۳۰۶ پ هرمزد
 نوشین‌روان ۱۴۰۷۲ پ
 الان-نوشین‌روان ۳۴۵، ۳۵۷، ۳۸۶
 اندیوشهر-نوشین‌روان ۱۷۳۲
 انطاکیه (نیز = انطالیه)-نوشین‌روان ۶۶۱، ۶۷۵،
 ۶۸۰، ۶۹۷
 انطالیه = انطاکیه
 اهواز-قباد ۱۴۸، ۱۵۶، ۱۷۶، ۲۰۹ نوشین‌روان
 ۷۵، ۷۸۸ پ هرمزد نوشین‌روان ۴۷۳،
 ۱۷۵۴ پ
 ایران (ایرانیان)-بزرگ‌گرد بهرام‌گور ۲۰ پیروز
 بزرگ‌گرد ۱۷، ۵۱، ۵۳، ۵۳، ۱۲۷، ۱۳۴، ۱۳۸، ۱۴۰،
 بلاش پیروز ۱۱۰، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۳۱،
 ۱۳۳، ۱۳۷، ۱۳۹، ۱۴۷، ۱۵۶، ۱۶۶، ۱۶۹،
 ۱۷۰، ۱۸۲ قباد ۲۴، ۳۶، ۴۶، ۶۵، ۹۰، ۱۰۷،
 ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۸۶،
 ۱۸۷، ۲۰۲، ۲۱۶، ۲۳۱، ۲۹۴، ۳۳۰
- آذربادگان-نوشین‌روان ۲۷۳، ۵۲۲، ۲۳۵۰
 هرمزد‌نوشین‌روان ۷۴۹
 آذرپناه (آتشکده؟)-هرمزد‌نوشین‌روان ۱۳۴۷
 آذرخسپ (آتشکده)-نوشین‌روان ۵۲۳، ۲۳۷۳،
 ۲۴۲۱ هرمزد‌نوشین‌روان ۱۷۶۱، ۱۷۶۶،
 ۱۷۶۹ (آذر)، ۱۷۹۲ پ، ۱۹۰۲
 آرایش‌روم-نوشین‌روان ۶۰۴، ۶۱۵، ۲۳۹۹
 آمل-نوشین‌روان ۳۶
 آموی-نوشین‌روان ۱۷۹۴، ۲۲۶۶، ۲۲۹۶، ۲۳۰۰
 آوازه (نام دز پرموده؛ ز: افراز)-هرمزد
 نوشین‌روان ۱۰۲۹، ۱۱۰۷، ۱۲۷۷، ۱۳۲۰ پ
- اروان (ارن، ازن؛ بنامی: اُرز)-قباد ۲۱۰
 اردبیل (نیز = اردویل)-پیروز بزرگ‌گرد ۳۹
 نوشین‌روان ۷۴ هرمزد‌نوشین‌روان ۲۹۱،
 ۴۰۵، ۴۰۷، ۱۹۱۲
 اردن-نوشین‌روان ۷۳۸، ۷۶۱
 اردویل = اردبیل
 ارمینیه-نوشین‌روان ۷۴ هرمزد‌نوشین‌روان
 ۲۹۱، ۳۳۴

- ختلان-نوشین‌روان ۱۷۹۵، ۲۲۹۹
 ختن-نوشین‌روان ۱۷۸۷، ۱۸۴۸، ۲۲۹۶، ۲۳۱۷
 خراسان-نوشین‌روان ۷۱، ۲۹۹، ۱۸۸۰، ۱۸۹۳
 ۳۷۷۳ هرمزد نوشین‌روان ۱۸، ۳۰۹
 ۱۷۱۰، ۱۷۱۰ پ
 خزّه‌ی اردشیر-قباد ۳۰۵
 خزر-نوشین‌روان ۷۵ هرمزد نوشین‌روان ۲۸۹
 ۳۳۴، ۳۳۲، ۳۰۵
 خنجست (نیز = خنجست)-هرمزد نوشین‌روان
 ۱۷۵۴
 خوارزم-نوشین‌روان ۳۲۰، ۲۳۰۰
 خورآسان (= خراسان)-هرمزد نوشین‌روان
 ۱۷۱۰ پ
 خوزیان-هرمزد نوشین‌روان ۵۷۱
- دامغان-هرمزد نوشین‌روان ۵۸۳ پ
 دشتِ دلیران (عربستان؟)-نوشین‌روان ۱۹۱۹
 دشتِ سواران نیزه‌گزار (= عربستان)-هرمزد
 نوشین‌روان ۲۹۲
 دشتِ سواران نیزه‌وران (= عربستان)-
 نوشین‌روان ۵۰۲، ۱۹۷۹
 دشتِ نیزه‌وران (= عربستان)-نوشین‌روان ۴۵۸
 ۴۶۸ هرمزد نوشین‌روان ۱۷۵۸
 دَئیر (بنداری: زئیر)-نوشین‌روان ۲۸۶۸، ۲۸۶۹
 ۲۸۷۲، ۲۸۷۰، ۲۹۳۶، ۳۳۴۱
 دیلم-نوشین‌روان ۴۰۷، ۲۲۳
 دیلمان-نوشین‌روان ۲۳۵۱
- رای-نوشین‌روان ۲۶۷۸
 روم (رومیان، رومی)-قباد ۱۸۹، ۲۰۳، ۲۰۴
 نوشین‌روان ۷۶، ۲۸۲، ۳۳۵، ۴۳۷، ۴۴۳
 ۴۳۵، ۴۴۰، ۴۵۲، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۲، ۴۹۷
- چاچ-پیروز یزدگرد ۹۶ نوشین‌روان ۱۰۵۳،
 ۱۷۶۰، ۱۷۹۱، ۱۸۴۸، ۱۸۵۶، ۱۹۶۲
 ۲۰۱۸، ۲۱۱۰، ۲۱۱۶ پ، ۲۲۸۳، ۲۲۹۶
 ۲۲۹۸ هرمزد نوشین‌روان ۸۹۳، ۸۹۴
 چغانی-هرمزد یزدگرد ۴ قباد ۱۶۹، ۱۷۲
 نوشین‌روان ۱۸۳۵، ۱۸۴۰، ۲۲۹۹
 چین^۱ (چینی)-بلاش پیروز ۱۲۶، ۱۷۶ قباد ۱۸۹
 نوشین‌روان ۲۸۷، ۹۱۸، ۱۷۵۹، ۱۷۶۷،
 ۱۷۶۸، ۱۷۶۹، ۱۷۷۷، ۱۷۸۵، ۱۷۸۶،
 ۱۷۸۷، ۱۷۹۰، ۱۷۹۲، ۱۸۲۶، ۱۸۳۱،
 ۱۸۳۷، ۱۸۴۷، ۱۸۴۸، ۱۸۴۹، ۱۸۶۱،
 ۱۸۹۵، ۱۹۱۱، ۱۹۲۰، ۱۹۳۰، ۱۹۳۳،
 ۱۹۳۴، ۱۹۴۸، ۱۹۵۴، ۱۹۵۹، ۱۹۶۴،
 ۲۰۱۱، ۲۰۳۴، ۲۰۴۱، ۲۰۵۶، ۲۰۸۸
 ۲۰۹۵، ۲۱۰۴، ۲۱۱۵، ۲۱۲۰، ۲۱۲۱،
 ۲۱۲۵، ۲۱۲۷، ۲۱۳۰، ۲۱۳۲، ۲۱۴۳،
 ۲۱۶۱، ۲۱۶۶، ۲۱۸۰، ۲۱۹۷، ۲۲۱۷،
 ۲۲۲۸، ۲۲۳۱، ۲۲۳۴، ۲۲۵۴، ۲۲۶۳،
 ۲۲۶۸، ۲۲۸۱، ۲۲۹۱، ۲۲۹۳، ۲۳۴۶،
 ۲۳۶۵، ۲۳۸۶، ۲۳۹۸، ۲۴۰۷، ۲۴۷۶ پ،
 ۲۷۶۸، ۲۸۵۲، ۲۸۷۱، ۳۰۵۶، ۳۲۹۷،
 ۴۱۶۴، ۴۲۷۷، ۴۴۴۳ هرمزد نوشین‌روان
 ۳۲۰، ۳۵۲، ۳۵۶، ۳۶۲، ۴۷۸، ۶۲۹، ۶۷۹ پ،
 ۹۶۶، ۹۷۳، ۱۱۱۸، ۱۱۵۸، ۱۱۶۵، ۱۱۶۸،
 ۱۲۳۷، ۱۳۲۲، ۱۳۶۲، ۱۳۷۲، ۱۳۸۴،
 ۱۴۶۰، ۱۷۰۸، ۱۷۰۷ پ (42)
- چین^۲ (دریای)-نوشین‌روان ۲۰۲۱، ۳۲۳۲
- حلب-نوشین‌روان ۴۱۹۰، ۴۱۹۱، ۴۱۹۵
 حلوان-قباد ۲۱۰
 خنجست = خنجست

- سقیلا (سقیلان) - نوشین روان ۴۱۹۴
 سمرقند - پیروز یزدگرد ۱۰۷ نوشین روان ۲۲۸۳، ۲۲۹۸
 سند - نوشین روان ۲۷۷۴
 سندل (ه سندلی) - نوشین روان ۲۸۷۰
 سندلی - نوشین روان ۲۸۵۳، ۲۸۸۰، ۲۹۳۷، ۲۹۹۷، ۲۹۷۵
 سوراب (نیز ه شوراب، سیواس، سیواز) -
 نوشین روان ۵۸۹
 سورستان (نیز ه شورستان، شورسان، سوریان) -
 نوشین روان ۱۷۵۰
 سوریان (ه سورستان) - نوشین روان ۱۷۵۰ پ
 سیراف - هرمزد نوشین روان ۱۷۵۴
 سیواز (ه سوراب) - نوشین روان ۵۸۹ پ
 سیواس (ه سوراب) - نوشین روان ۵۸۹ پ
- شام - نوشین روان ۷۳۱
 ششتر - نوشین روان ۷۸۸ پ
 ششدر (ه ششتر) - نوشین روان ۷۸۸ پ
 شنگان - نوشین روان ۱۷۹۴
 شوراب (ه سوراب) - نوشین روان ۵۸۹ پ
 شورسان (ه سورستان) - نوشین روان ۱۷۵۰ پ
 شورستان (ه سورستان) - نوشین روان ۱۷۵۰ پ
 شیراز - بلاش پیروز ۲۵ قباد ۲۹، ۳۵، ۷۷، ۱۰۲
 هرمزد نوشین روان ۱۷۵۵
 شیلاف - هرمزد نوشین روان ۱۷۵۵ پ
- صطخر (ه صطخر، اسطخر) - قباد ۲ پ
- طیفون (نیز ه طیفسون) - قباد ۲، ۵۹، ۱۰۳، ۱۰۵، ۱۸۶
 نوشین روان ۲۳۴۶، ۲۳۴۹، ۲۳۸۱، ۲۳۸۳
 هرمزد نوشین روان ۵۳۰
- ۵۰۰، ۵۳۹، ۶۱۲، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۲۹، ۶۳۲، ۶۳۸، ۶۵۸، ۶۶۲، ۶۶۵، ۶۶۷، ۶۷۸، ۷۰۷، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۳، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۶۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۸۹۵، ۸۹۷، ۹۰۲، ۹۱۱، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۵۷، ۹۶۲، ۱۷۳۰، ۱۷۳۲، ۱۷۳۷، ۱۷۴۰، ۱۸۸۱، ۱۹۳۸، ۱۹۷۸، ۲۲۰۹، ۲۳۶۵، ۲۳۶۶، ۲۴۰۷، ۲۴۶۳، ۲۷۶۸، ۳۳۹۳، ۳۴۲۶، ۳۶۵۵، ۳۶۸۱، ۳۷۲۰، ۳۷۲۳، ۳۷۸۳، ۳۷۹۳، ۳۷۹۳، ۴۱۲۹، ۴۱۵۶۲، ۴۱۶۱، ۴۱۷۸، ۴۱۸۰، ۴۱۹۱، ۴۱۹۳، ۴۱۹۶، ۴۲۰۳، ۴۲۶۶، ۴۲۶۸، ۴۲۷۵۲، ۴۲۸۰، ۴۲۹۱، ۴۲۹۵، ۴۲۹۷، ۴۳۰۰، ۴۳۰۰، ۴، ۱، ۲۰، ۲۶، ۳۲
 هرمزد نوشین روان ۱۵۸ پ، ۲۸۶، ۳۰۷، ۳۲۷، ۳۳۰، ۳۳۰، ۵۱۰، ۷۳۳، ۸۰۱، ۱۵۵۲، ۱۷۱۶، ۱۴۳۵
- روین‌دز - هرمزد نوشین روان ۱۶۹۷
 ری - پیروز یزدگرد ۳۷ قباد ۵۳، ۵۴
 هرمزد نوشین روان ۱۶۸۴، ۱۶۸۹، ۱۷۱۱، ۱۷۳۱
- زابلستان (ه زاولستان) - بلاش پیروز ۲ پ، ۴۴ پ قباد ۸۸
 زاولستان - بلاش پیروز ۲۶، ۴۴ قباد ۸۸
 زم - نوشین روان ۱۷۹۴، ۳۳۰
 زیپ - خسرو - نوشین روان ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۹۱، ۶۹۴
- ساری - نوشین روان ۳۰۶، ۱۶۲۹
 سروج (نیز ه قنوج) - نوشین روان ۲۳۵۲
 صطخر (نیز ه اسطخر، صطخر، اصطخر) - قباد ۲
 سفد - نوشین روان ۱۷۷۵، ۱۸۰۶، ۱۹۱۶، ۱۹۱۷، ۲۲۹۸، ۲۲۸۳
 سقلاب - نوشین روان ۲۳۹۸، ۲۴۰۷

۵۴۸، ۷۲۵، ۱۷۱۵، ۱۷۲۶، ۱۷۴۸، ۱۸۳۴،
۱۸۷۲

طیفسون - طیفون

عراق-نوشین‌روان ۷۶

عثمان-هرمزد نوشین‌روان ۱۷۵۴

عقوره-نوشین‌روان ۴۱۹۰

غزنین-بلاش پیروز ۲۶

فارقین-قباد ۲۰۶

قالینبوس - قالینبوس

قرات-هرمزد نوشین‌روان ۲۹۵

فسا (ه‌نسا)-نوشین‌روان ۳۷۹۱پ

قالینبوس - قالینبوس

قالینبوس (نیز - قالینبوس، قالینبوس)-

نوشین‌روان ۶۳۵، ۶۴۰، ۶۴۵، ۶۵۷

۶۹۸، ۶۹۰

قجقارباشی - قجقارباشی؛ بندوی: قجقار

قجقارباشی (قجقارباشی، قجقارتاشی،

قجقاقباشی، قجقاقباشی)-نوشین‌روان

۱۷۸۷، ۲۲۸۳

قم-نوشین‌روان ۷۲

قنوج-نوشین‌روان ۲۶۷۸، ۲۷۱۰، ۲۷۷۴، ۲۷۷۹،

۲۷۸۵، ۲۸۱۸، ۲۸۲۳، ۳۴۱۷، ۳۴۷۵

قنوج (ه‌سروج)-نوشین‌روان ۲۳۵۲پ

کابلستان (ه‌کاولستان)-بلاش پیروز ۲۶پ

کاولستان-بلاش پیروز ۲۶

کرمان-هرمزد نوشین‌روان ۱۷۵۵

کروسان (ه‌کورستان)-نوشین‌روان ۱۸۶۰پ

کروشان (ه‌کورستان)-نوشین‌روان ۱۸۶۰پ،

۲۳۱۶

کشمیر-نوشین‌روان ۲۸۵۲، ۲۸۷۱، ۳۱۰۵، ۳۲۳۲،

۳۳۴۱

کُشمیهَن-بلاش پیروز ۸۲

کوزستان (نیز - کروسان، کروشان، کورشان)-

نوشین‌روان ۱۸۶۰، ۲۳۱۶

کورشان (ه‌کورستان)-نوشین‌روان ۱۸۶۰پ

گرگان-نوشین‌روان ۳۰۴، ۳۰۶، ۱۹۱۴، ۱۹۱۶،

۱۹۲۸، ۲۲۶۷، ۲۲۹۰، ۲۳۴۰، ۳۷۱۲،

۱۷۵۵پ

گل‌زَیون-نوشین‌روان ۱۷۶۰، ۱۷۸۹، ۱۷۹۱،

۱۹۶۳، ۲۳۱۷

گندشاپور (نیز - چندشاپور)-نوشین‌روان ۷۵۸،

۷۹۰، ۹۷۳

گیلان-نوشین‌روان ۳۸۴، ۴۰۷، ۴۰۹، ۴۱۴، ۴۱۹،

۴۲۵، ۱۷۴۴، ۲۳۵۱

ماچین-نوشین‌روان ۱۹۶۴

مازندران-نوشین‌روان ۴۲۱۰

مای-نوشین‌روان ۳۳۴۱

مای‌مرغ (ه‌مای و مرغ؛ بندای: مایِ صُرخ)-

نوشین‌روان ۱۷۹۸پ

مای و مرغ (نیز - مای‌مرغ، مای، مرغ)-

نوشین‌روان ۱۷۹۸

مداین-قباد ۲۰۸ نوشین‌روان ۴۲۵، ۶۷۲، ۷۹۲،

۷۹۳، ۸۹۳، ۱۹۱۲، ۲۳۸۵، ۳۵۱۹، ۴۱۸۶

هرمزد نوشین‌روان ۲۷۲

مرغ (نیز - مای و مرغ) - نوشین‌روان ۳۱۸۲،

۳۳۴۱

مرو-بلاش پیروز ۴۴، ۵۴، ۵۶ نوشین‌روان

- ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۱۸، ۱۰۳۳، ۲۲۶۶،
 ۳۸۰۳، ۳۸۰۷ هرمزد نوشین‌روان ۲۸۰،
 پ۱۷۱۰
- مرورود- هرمزد نوشین‌روان ۲۷۹
 مکران- نوشین‌روان ۲۷۶۸
 متدیا- قباد ۲۰۶
- نسا- نوشین‌روان ۳۷۹۱
 نشابور- هرمزد نوشین‌روان پ۱۷۱۰
 نیران (انیران)- قباد ۲۰۲ هرمزد نوشین‌روان ۷۲۴
 نیل (دریای)- نوشین‌روان ۲۰۴۴
 نیمروز- نوشین‌روان ۱۷۳۸
- ویس‌گرد - ویشه‌گرد
 ویشه‌گرد (بندهای: واشجرده؛ نیز - ویس‌گرد)-
 هرمزد یزدگرد ۱۰ نوشین‌روان ۱۷۹۵
- هاماوران- هرمزد نوشین‌روان ۴۸۶، ۱۶۳۱
 هری- هرمزد نوشین‌روان ۱۵، ۲۷۶، ۲۷۹، ۵۹۲
- ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۶، ۶۱۱، ۶۶۲، ۶۹۰، ۶۹۴،
 پ۱۷۱۰، ۹۶۸، ۷۰۷
- همدان- هرمزد نوشین‌روان ۱۸۰۵
 هندوستان (نیز - هند)- نوشین‌روان ۳۷۶، ۳۷۸،
 ۳۴۱۴
- هند (هندی)- نوشین‌روان ۲۸۲، ۲۸۷، ۳۳۵، ۳۸۶،
 ۱۷۳۷، ۱۹۳۸، ۱۹۷۴، ۲۲۲۶، ۲۳۹۹،
 ۲۶۶۸، ۲۶۷۴، ۲۶۷۷، ۲۷۴۲، ۲۷۴۴،
 ۲۷۵۰، ۲۷۷۴، ۲۷۷۷، ۲۷۸۳۳، ۲۷۹۲،
 ۲۸۲۶، ۲۸۴۱، ۲۸۴۹، ۲۸۵۱، ۳۰۳۲،
 ۳۰۵۳، ۳۲۵۷، ۳۲۹۷، ۳۳۱۴۴، ۳۳۳۸۲،
 ۳۳۹۲، ۳۳۹۳، ۳۴۰۰۲، ۳۴۰۴، ۳۴۰۶،
 پ۳۴۰۷، ۳۴۲۷، ۳۴۵۴، ۳۴۶۸،
 ۳۴۷۲، ۳۴۷۴، ۳۸۶۶، ۴۱۸۴، ۴۲۷۷،
 هرمزد
 نوشین‌روان ۱۵۸، پ، ۷۷۶، ۱۲۲۳، ۱۳۵۴
 هیتال- نوشین‌روان ۲۷۶۸ هرمزد نوشین‌روان
 ۱۰۱۸
- یعن- نوشین‌روان ۳۷۳۲ هرمزد نوشین‌روان ۳۷۶